7 11

БИБЛИОТЕКА
ПОЉОПРИВРЕДНОГ ФАКУЛТЕТА
Инв. бр. 442

ТЕЖАК

Београд

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ
ПОТПРЕДСЕДНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ДО БРОЈА 27-ОГ

Душан М. Спасић
СЕКРЕТАР И ЧЛАН УПРАВНОГ ОДБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ОСТАЛИХ БРОЈЕВА

ГОДИНА XXII.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1891.

САРАДНИЦИ И ДОПИСНИЦИ

Алекса Марковић
„ Љ. Поповића
Александер Миоковић
Андра В. Парађанин
Атанасије Н. Стефановић
Благоје Д. Тодоровић
Васо Мучевић
Велимир Виторовић.
Вељко О. Поповић
Вучко С. Богдановић
Гаврило архимандрит
Грујица Софронијевић
Д. ?
Д. Д. Поповић
Д. Ј. С.
Димитрије Бурићић
Дим. Ј. Путниковић
Димитрије Христић
Добрисав М. Јовановић
„ М Ружић
Драгољуб К. Јовановић
Драгутин Н. Лапчевић
Душан М. Спасић
Др. Ђорђе Радић
Ђорђе Стефановић — Виловски
Живота С. Миловановић
Игњат Марковић
Илија С. Кремић
Ј. Зд. Раушер
Ј. Самокресовић
Јеврем Гудовић
„ Обреновић
Јеремија Грујић
Јован Голубовић
„ П. Радивојевић
„ Стефановић — Виловски
Коста Марковић
Лазар А. Пронић
„ Јовић
„ Најдановић
„ Р. Јовановић
Љубомир Јовановић
Максим Богавац
† Марко Николић
М. Јакшић
М. Н.
М. Ђ. Ранчић
Мил. Ј. Петровић
Милан Ц. Павловић
Мијаило Ристић
Мих. Ст. Ризнић
Милоје Бабић
Милослав Кујтовић
Милош Марковић
Милутин М. Савић
„ Радовановић
Мирко Миљковић
„ Савић
† Мита Петровић
Никола А. Јовановић
„ Огњановић
Осеол Ресић
Павле Здрав. Катић
„ Митић
„ Мићић
„ Т. Тодоровић
Петар Ј. Игњатовић
„ Р. Петровић
Рад В. Миловановић
М. Радосављевић
Р. Ранковић
Ранко В. Тајсић
М. С. Пешић
Риста Вулчевић
С. М. Вемић
С. Р. Жујовић
Савко Кучпарић
Срдан учитељ
Срета Поповић — Годочевац
Ст. Св. Гавриловић
Танасије Филиповић
Чедомиљ А. Поповић
Урош М. Миленковић
„ Палалетевић
Ф. Јерговић

САДРЖИНА XXII. ГОДИНЕ ТЕЖАКА

(ОД 1891. ГОДИНЕ)

Чланци општег пољопривредног садржаја.

страна

1. Каква је била 1890. година за наше пољопривреднике. 1
2. Нацрт привредних преображаја 6, 17, 20
3. Утицај нашег свештенства на унапређење пољске привреде 69
4. Стање земљорадње у Румунији 77
5. Од куда добија Енглеска тако велике жетве . . . 94
6. Заливање питомина 116
7. Како наш народ прима рационалну пољорадњу . . 117
8. Опасан непријатељ у дому пољопривредника . . . 128
9. Како се тамане црни скакавци 134
10. У корист поправке стања наших пољопривредника . 134
11. Старост биљака и њихова смрт 147
12. Борба око утрина испуста и попаша 169
13. Помоћ против штете од града 180
14. Значај физичких особина земље на пораст биљака 198, 208, 216, 226
15. Стадање од кишних поплава 227
16. О чувању прибраног семена 239
17. Предупређивање туберкулозе 245
18. Српска жита и осушени плодови у трговини . . . 267
19. Паук као предсказивач времена 269
20. Општа крушевачка изложба и земаљска изложба воћа 275
21. Опитне пољопривредне станице у Америци и Русији 283, 294
22. Чинимо сами себи зајам 299
23. После изложбе у Крушевцу 323
24. Привредни савет 343
25. Пољопривредна настава у учитељској школи и Богословији 395

Болешке

1. Како се поштује земљорадња 22
2. Да се сачувају конопци и т. д. од трулења . . . 39
3. Не гоните слепе мишеве 45
4. Против опекотине — ране од ватре 62
5. Опрати мрље од коломаза 71
6. Чување кисела купуса 78
7. Уплив електричне светлости на биље 97
8. Има ли кртица очи 97
9. Штедите птице 152
10. По чему ћемо познати да има цикорије у кафи . . 172
11. Ликер од липовог цвета 192
12. Како се свила пере 192
13. Да растераш мраве 201
14. Да се мрави уз дрво не пењу 209
15. Против мишева 217
16. Кување јаја 217
17. Колико живе поједине птице 231
18. Против ухобоље 286
19. Вргањ 308
20. Против штуцања 308
21. Против шуљева 309
22. Чување семена од мишева 309

страна

23. Ново-усађена дрва која не ће да листају 328
24. Трајашан мав — креч — за зграде 329
25. Да дрвени лирек не иструли 329
26. Противу пролива 329
27. Кукавица и веверица у пољској привреди 339
28. Како се растерују вране 352
29. Црвени патлиџан као лек 361
30. Да растераш мраве 373
31. Хлеб од растовог жира 392
32. Прихрањивање птица преко зиме 438
33. Почистити чађ са поњаве — ћилима 445
34. Одличан мав за руке 456
35. Да излепиш пукотине на пећи 456
36. Стипса као средство против инсеката 456
37. Да оцениш зеца 455

Чланци о земљорадњи:

1. Спремајте ливаде, па чим пукне пролеће подрљајте ливаде и детелишта 17
2. Поправљање земље у Црној Гори 41, 49
3. Колику штету чини коров у пољу 52, 61
4. Први посао на њиви с пролећа 57
5. Гајење мака ради произвођења амфијона 91
6. Користи врстачне сејидбе 107
7. Сејање кукуруза са узродима 110
8. О семену за сејање . . . . . .
9. Неколико речи о употреби хмеља у нашим пиварама и наш хмељ из Топчидера 115
10. Нешто из ливадарства 124
11. У које доба пролећа треба кромпире садити . . . 132
12. О сађењу и пресађивању у повртњаку 155
13. Коњске грабље за купљење сена 158
14. Још неколико речи из ливадарства 165
15. О искорењивању пиревине 168
16. Како семе такав плод 211
17. Шта да сејемо на стрњикама 235
18. Чување пожњевене стрнине од закишњавања . 251
19. „Херниjа", или кила на зељу 261
20. Важност заоравања стрњике 276
21. Пред бербу кукуруза 291
22. Звездан и звездице 296
23. Двапут већу жетву имаћеш, ако за сејање употребиш најкрупнија и најједрија зрна 300
24. Рапуља 325
25. О важности дубоког орања с јесени 331
26. Чувајмо се да не останемо без сена идуће године . 355
27. Трапљење зелени 356
28. Како ћемо заштити наше њежније растиње од зиме . 363
29. Најбоље врсте јечмова за трговину и фабрикацију . 375
30. Како треба поступати с кромпирима да у зимовнику не трупу 383
31. Механичка анализа хмеља из Љубића 392
32. О ђубрењу њива и заоравању ђубрета . . . 403, 415

СТРАНА

33. Кандилка 408
34. Овас и његово рађање 421
35. Нова сорта мркве 431
36. У заштиту озимих усева од измрзнућа 439
37. Шумарица и паомоко жеље 449

Б о л е ш к е

1. Користи дубоког орања 7
2. Чишћење ливада од маховине 7
3. Утицај снега на озиме усеве 54
4. Најподеснија дубина сејање 62
5. Треба ли њиву подрљати кад се машином сејалицом засеје 129
6. Какве користи има земљодељац над сеје машином сејалицом 136
7. И спаљ треба сејати на време 151
8. Против плесни на ружи 152
9. Потопање семена 160
10. Гипс је врло добро ђубре за јагоде 160
11. Како се утамањују лишће ваше 172
12. Да се пупољци од цвећа брзо расцветају 172
13. Најбоље течно ђубре за баштенску земљу и цвеће . 172
14. Гајење црвене детелине 179
15. Десет заповести за сређивање ливада 173
16. Да имаш преко целог лета зелене грашка . . . .
17. Грашак од пре 3000 година 201
18. Спанаћ 209
19. Загртање стабла од кромпира 257
20. Кокошије ђубре 309
21. Ђубрење на неравној њиви 309
22. Издржљивост пшеничног зрна према зими 309
23. Да ротиље и ротиције не прозукну 309
24. Ђубриште треба засејати 322
25. Да кромпир не проклија 309
26. Да глодаче купуса не прескоче 329
27. Претрпање хране у амбарима и магацинима . . . 339
28. Мак као подсећа усеве 352
29. Против бувача 352
30. Кад треба сејати кадавичак 372
31. Главница 372
32. Пшеница уртоба 393
33. Да ли утрошења кромпира губе што од тежине и хранљих материја 393
34. Покривање стаклетом посејаног семена 409
35. Сејање наизменице у повртњаку 437
36. Користи од разумне неге детелине с јесени . . . 456

Чланци о сточарству.

1. Шап и заразна устобоља . . . . . 4 11, 37 и 42
2. Опадање сточарства 9
3. Хрени ли боље сено или отава 36
4. Држање приплодних бикова 50, 59
5. Узроци ранног трајања бременности код стоке . . 58
6. О избору јаја за насад 75
7. Узроци препременог онеспособљавања коња за радну употребу 76
8. Нега суждребних кобила и ждребади . . 93 и 103
9. К' питању о поправци пасмет домаћег соја коња 99, 112, 125, 144
10. О одбијању прасади и одгајивању пиховом . . . 127
11. Гајење ћурака 128
12. О нагону грла за прилод 131, 139
13. Мисли о условима и о распореду за такмичаре Кола Јахача 149
14. Колика (паступ трбобоља) 105, 159
15. Један узрок да кобила може да побаци 169
16. На који се начин хватају ројеви 181
17. Арапски коњ 184, 242
18. Ждребењан, Гунтурић 186
19. Набавка стоне са сајмне куповине и избор . . . 188
20. Наше жене не волу Разбују — овце 191
21. Јарцијарске свињче 197
22. Вештачко прављење сира 219
23. О оцењивању новорођених ждребади и поступању с кобилом и ждребетом за време дојења . . . 224
24. На која ћемо начин очувати стоку да се не поболе 225
25. Беркширска раса свиња 243
26. Селење пчелињака од Јуда до Октобра 253
27. Планињност коња 255
28. Како треба подизати младе шилиће 257
29. Неврео мед 257
30. Замењивање старих матица 259
31. Да ли величина пчеле зависи од величине ћелије . 281
32. Тегљећа говеда и њихов најправилнији кош . . . 302
33. О чувању стоке од заразних болештина . . 319, 327
34. Сточарство у Црној Гори 321, 328
35. Пазите на храњење стоке лишћем од репе 333
36. Пажење риба у језерим у рибњацима 350
37. Производња хранљве и нега говеда . . . 358, 370, 379, 387, 400, 407, 418 432 и 452
38. Како се може да излечи коњ, који је из пленана рамло на доцније поромиље 359
39. Неколико напомена пред зимско храњење стоке . 366
40. Брамапутра (Брача) 368
41. Младе коње треба опрезно употребљавати на рад . 391
42. На шта треба пазити при гајењу и неги коња. 397, 405
43. Пчеланик 411
44. Трговина с јајима и како се она спремају за извоз на далеко 423
45. Користи од справе за истресање меда 434

Б о л е ш к е.

1. Ширење туберкуле код разних раса говеда . . . 7
2. Требали мусти брзо или споро 54
3. Паучина у шталама 54
4. Да олакшаш телеће права 62
5. Састав млека у разно доба напоје мужења . . . 62
6. Прикрашавање пчела 71
7. Нешто о пауку 105
8. Две напомене о штрајању ждребаца 118
9. Нешто о морки 118
10. Здраво и болесно месо 129
11. Храњење коња 136
12. Висина јасла за ждребад 136
13. Утицај сена на млечност 151
14. Колико јаја може кокошка да снесе 192
15. Један још начин помоћи у хватању ројева 192
16. Со за стоку 209
17. Како је најбоље везивати бикове у штали 209
18. Креч у кокошњаку 217
19. Суждребност старих кобила 257
20. Кувај јечам 257
21. Не арсеник но хељду 270
22. Из живота голубијег 270
23. Кијавица и уњкавица код оваца 270
24. Вештачки полог 271
25. Старост код крава 286
26. Шпекулативно храњење пчела 286
27. О утицају кима на млеко и на масло 286
28. О вредности киселог сена 386
29. Гојење питака 258
30. Техника кокошијих јаја 329
31. Против дентаритиса код кокошију 339
32. Против промаја код теладн 339
33. Вредност сушеикрета као хране за пилеж 339
34. Како треба чувати хамове 352
35. Да кокошке прено зиме носе 360
36. Стеоност крава 351
37. Средство против буље на сиру 382
38. Најчешћи узроци пролаза код теладн 393
39. Храњење коња у Енглеској 395
40. Дувај као лек против метила 409
41. Опробан лек против колике 423
42. Вештачко храњење ждребади 423
43. Не дајте коњима да једу загрењено лишће 423
44. Не покривајте коње кад су у штали 423
45. Сувоје зелено сено пеодрави је храна за коње . . 423

СТРАНА

46. Зашто се млеко прогруша и поквари пред одују . 423
47. Десет најважнијих правила из поуке о хранењу коња 436
48. Древни угаљ као средство да се свиње боље угоје. 437
49. Зелена храна са свиње 437
50. Један знак млечности крава 437
51. У прилог презимљавања пчела 437
52. Сточна репа као храна за коње 445
53. Прављење масла за зиму 456
54. Паун 455

Чланци о Воћарству.

1. Пресађивање воћака на стално место 65, 73
2. Крава ваш 100
3. Са свим поуздано средство противу рака код јабучастог воћа 160
4. О нези очених калема 163
5. Једна врло добра трешња и једна врло добра вишња. 203
6. Одгајивање хоризонталних кордона 221
7. Чишчење дрва од гусеница 241
8. Сасецање (пикирање) кајсија 266
9. Воћарство у основној школи 282
10. О јагоди месечарки 285
11. О приуготови воћнег семена за сејање 307
12. Неколико напомена пред бербу зимског воћа . . 316
13. О приуготовљавању воћних садница за сађење . . 334
14. О очувању зимског воћа поглавито јабука и крушава 336
15. Како треба ново-усађене воћке за тачке привезивати 350
16. О извођењу и подизању бресака из коштица . . . 360
17. Ђубриште воћке пепелом 372
18. Шљиве из Билертала 379
19. Један поглед на наше шљиваке 427
20. Кад коју грану с воћке уклањаш 440

Белешке

1. Чистите воћњаке 14
2. Сенице у воћарству 118
3. Одсецање великих грана 118
4. Нов начин очења 172
5. Црви у трешњама 191
6. Кад треба предузети очење 192
7. Да рафија буде издржљивија 192
8. Леп за калеме 270
9. Јагоде и малине 271
10. Како се чувају ораси 329
11. Воће више опада ноћу него дању 329
12. Пазите да вам се воћке не затрпавају 502
13. Да зечеви не гризу кору на воћкама 445
14. Да јагоде буду крупније 456

Чланци о винодељу

1. Утицај одвећ ладног подрума на вино 19
2. Шта треба радити с вином које је било изложено великој ладноћи 67
3. О упливу талога (киселице) на вино 167
4. Задаци крајинске школе за винодеље и воћарство 200, 206, 215
5. Калемљење помоћу плуте 213
6. Винодеље у околини ужичкој 228
7. Справа за калемљење лозе 241
8. Употреба цедила за брзо сазревање вина 263
9. О трулењу корена винове лозе 266
10. Прављење бермета 267
11. О превирању шире и кљука 292, 305
12. Проветравање шире 415
13. Колика треба да је топлота кад шира превире . . 317
14. Врањ за превирање 320
15. Судови за превирање кљука 320
16. Кадилаков начин калемљења лозе кад је ова посађена 334
17. Претакање вина 346

СТРАНА

18. Може ли се сумпорисање буради чиме заменити . 377
19. Двоплуг за винограде 385
20. О американским лозама које непосредно рађају . . 399
21. Како се вино у флаше разлива и даље у њима чува 417
22. Српска вина 450
23. Накнадно превирање 452
24. Рад око унапређења виноградарства у Црној Гори . 454

Белешке

1. Рана или позна резидба лозе 71
2. Ферменти на грожђу 270
3. О калемљењу америчке винове лозе у процеп . . 309
4. Слатко вино 456

Чланци о Шумарству

1. Утамањивање шуме растове у Тампави 53, 61
2. На колико се начина може шума посијати и кад који начин треба употребити 68
3. Јасен 127
4. О важности шума 195, 205
5. У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање . . . . 197, 214, 278, 293, и 304, 244
6. Муртеница 244
7. У којим приликама треба предпоставити сађење шуме сејању 256
8. О шумама у округу ужичком 308
9. Производња катрана у округу ужичком 337
10. На колико се начина може шума да посади . . . 348
11. Које су саднице добре за сађење и како да их производимо 368, 381, 390
12. У које је доба године најбоље шуму садити . . . 399
13. У ком се растојању шума сади 407
14. На шта треба пазити при копању јамиња за сађење шуме 444

Белешке

1. Дивљи кестен 39
2. Извођење садница багренових 172
3. Цвет од зове и липе 247

Извештаји: . . . . 25, 104, 170, 190, 229, 446 и 338

Гласник.

1. Пољопривредни збор у Великој Крени 7
2. „ „ у Обреновцу 7
3. Распоред државних настава 14
4. Постављења и премештаја . 22, 106, 201, 352, 361, 410
5. Пољопривредна подружина у Жичи 22
6. „ „ у Варварину 22
7. Земљорадничка настава у учитељским школама . . 22
8. Чланови утемељачи 36, 232
9. Нове ратарнице у Угарској 46
10. Збор Српског Пољопривредног Друштва 46, 71
11. Пољопривредна изложба у Немачкој 46
12. Нова подружинска управа 53, 287
13. Спуштена цена „Тежака“ 71
14. Привредни савет 97, 339, 424
15. Ђурђевске утакмице дунав. Кола Јакача Кнез Михаило 97, 161
16. Жичка подружина 119
17. Сточарска изложба у Будим-Пешти 119
18. Винодељцима округа крајинског 119
19. Бродарско друштво 119
20. Обновљена подружина у Нишу 116
21. Набавка приплодне стоке 129
22. Извоз млечних производа из Швајцарске 1890. г. . 129
23. Најмлечнија крава у сједчњеним америчким државама 128
24. Продаја коња 136
25. Полагање темеља 152
26. Ремондски заводи 152
27. Добар приплодни бик 152

СТРАНА

28. Спуштене цене на жељезници 160, 247
29. „ „ на паробродима 161, 247
30. Дунавско Коло Јахача Кнез Михаило 161
31. Почасна медаља за пољопривреднике 161
32. Стање усева у Србији 161
33. Министар народне привреде на путу 173
34. Количина произведене храна у северо-америчким државама за 1890. г. 173
35. Ново јапанско воће 173
36. Крава са три телета 173
37. Утакмице тимочког Кола Јахача Кнез Михаило . . 192
38. Интернационални пољопривредни конгрес у Хагу . 192
39. Виподељско-воћарска школа у Неготини . 201, 310, 373
40. Против скакаваца 201
41. Живинарство у Француској 118
42. Календари 232
43. Ескурзија питомаца ратарске школе 232
44. Нова стока за ратарску школу 232
45. Гајење живине у Угарској 232
46. Изгледи на овогодишњу жетву у Русији 233
47. Највећа кланица на свету 247
48. Пољска привреда у касарни 248
49. Интернационална изложба пастува у Бечу . . . 248
50. Нов уредник Тежака 258
51. Поскупела раж 286
52. Непогодно време 286
53. Изложба у Крушевцу 289, 287, 298, 410
54. Заступник благајника 298
55. Нови чланови изложбеног одбора 298
56. Нова изасланици 298
57. Комисија за поделу и ограничење шума . . 310, 322
58. Изложба у Темишвару 310
59. „ у Загребу 310
60. Трећи скуп жичке пољопривредне подружине . . 310
61. Двапут хранио свилене бубе 310
62. Земаљска воћарска повртарска изложба у Пешти 310
63. Филоксера у Нишу 340
64. Гајење мака — амфијона — у Србији 340
65. Награде у Ратарској школи у Краљеву 352
66. Закон против бојења вина у Француској . . . 352
67. Производња коња у Русији 352
68. Велики вашар за куповину коња у Саксонији . 353
69. Овогодишња жетва пшенице 361
70. Корпарство у ратарској школи 373
71. Земаљска занатска изложба 393
72. Први указни шумар 393
73. Производња коња у Еглас Лотрингији 393
74. Две жетве једног лета 342
75. Шумарска такса 424
76. Зимски курс за подрумарство 456
77. Курс за калемљење лозе 456

Дописи.

1. Из Кладова 15, 394
2. „ Крушевца 22
3. „ Ниша 46
4. „ Лапова 64, 173
5. „ Вражогрнаца 63, 233, 410
6. „ Забојнице 63, 175, 353
7. „ Ушћа 72, 174
8. „ Дуба 79, 249, 425
9. „ Вел. Села 79
10. „ Медвеђе 97, 161, 313
11. „ Шапца 119
12. „ Ужица 136, 193
13. „ Рудоваца 152, 312
14. „ Кнића 192
15. „ Пожеге 153, 274, 298, 341, 438
16. „ Манастира Враћевшнице 174, 248
17. „ Брзохода 174, 288, 298, 353, 382
18. „ Горњег Рачника 174
19. „ Обреновца 175
20. „ Поцерине 175, 340, 373, 446
21. „ Алексиначке Бање 175, 288, 373, 394

СТРАНА

22. „ Жагубице 175
23. „ Мириловца 193
24. „ Орашца 194
25. „ Степоша 201
26. „ С пута 209, 249
27. „ Пољне 210
28. „ Николичева 118, 353, 374, 456
29. „ Студенице 233, 288, 311
30. „ Ваљева 233
31. „ Ресаве 248
32. „ Драгачева 271
33. „ Жупе 272, 330
34. „ Прћиловица 272
35. „ Златова 273, 040
36. „ Јелашнице 273
37. „ Аранђеловца 287
38. „ Рогљева 287
39. „ Горње Врањске 288, 312
40. „ Свештица 288, 437
41. „ Дреновца 289
42. „ Котражи 311
43. „ Сиколе 311
44. „ Милушинца 311
45. „ Куле 312
46. „ Породина 312
47. „ Левча 353
48. „ Краљева 354
49. „ Испод Словца 361
50. „ Топлице 362
51. „ Љуборожде 373, 425
52. „ Рашке 374
53. „ Уба 394
54. „ Мозгова 342, 457
55. „ Г. Добриње 410
56. „ Радобуђе 424
57. „ Ћуприје 425, 457
58. Са Дрине 437
59. Из Загорице 438
60. „ Крупња 446

Записници Одборских седница: 15, 39, 48, 54, 55, 56, 120, 221, 138, 176, 249, 341, 354, 362 425 и 457

Питања и Одговори: 313

Стечаји: . 56, 64, 72, 80, 98, 130, 138, 154, 162, 176, 194, 202, 210, 334, 250, 258, 274.

Некролози: . . . . . 68, 173.

Огласи: . 8, 24, 40, 64, 122, 130, 138, 154, 162, 234.

Позиви: . . 7, 8, 16, 24, 40, 80, 98, 121, 122, 153, 176, 210, 250, 447

Објаве и обзнане: . 258, 289, 313, 354, 362, 426, 438.

Исправке: . . . . . 64.

Подлисци.

1. Кроз Шумадију . . . . . 2, 10, 18, 42.
2. Извештај Госп. Мин. Народне привреде о пољопривредним школама . . . . . 50, 58, 66, 74.
3. Говор на пољоприв. скупу у Жичи . . . . . 92.
4. „ „ „ „ „ Краљеву . . . 101, 108.
5. О ручним женским радовима . . . . . 124, 132.
6. Извештај о стању завода државне Ергеле у 1890. години . . . . . 140, 156, 164, 180.
7. Жупа и њезино виподеље . . . . . 196, 204.
8. Нишка област . . . . . 212, 220, 236.
9. Винарска писма . . . . . 2.2, 376, 300, 316, 324.
10. О потреби, избору и набавци савршених пољопривредних справа и машина — практично предавање на скупу жичке подружине . . . . . 260.
11. Предавање о Гајењу Хмеља: 332, 344, 356, 364, 376, 384, 396, 405, 412, 428.
12. Сланик . . . . . 440, 448.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1868. ГОДИНЕ № 202 ОВАЈ ЛИСТ ДРУШТВЕНИ ПОСИ ЈЕДНА ЗАКЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. А. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЋИРА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 1. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 6 ЈАНУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Каква је била 1890. година за наше пољопривреднике. — Шећ и заразне устобоље. — Напрт привредних прегледа. — **Белешке:** Користи од дубоког орања. — Чишћење ливада од мишина. — Ширење туберкулозе код разних врста говеди. — **Гласник:** Пољопривредни збор у Вел. Крсни. — Пољопривредни збор у Обреновцу. — **Позив на збор.** — **Позив на претплату** — **Књижени огласи:** Повртар и употреба правилна и окретача при гајењу кукуруза. — **Подлистак:** Крош Шумадију.

КАКВА ЈЕ БИЛА 1890 ГОДИНА ЗА НАШЕ ПОЉОРАДНИКЕ

Почетак вегетационе године, коју рачунамо од почетка месеца Септембра 1889, био је угодан за земљорадничке радове. Јесен, када се радови за једну годину довршују и за нову одмичу, била је у 1889. години врло лепа, истина не онако као 1887. године, која се у изванредно дене јесени рачунати мора, али опет зато много боља но она у 1888. години и вредним пољорадницима дала је толико леших дана и угодног времена да су своје радове могли посвршавати, јер је лађно и неугодно време за обављање пољских радова наступило тек при крају друге десетине месеца Новембра.

Зима је била с почетка прилично снежна и доста јака, но није се за све време тако одржала. У сред зиме наступило је тако благо време, да је се снег великим делом отопио и у место снега, киша је по кад што падала. Поводом тим, што се снег рано отопио и што су неко време владали јаки ветрови, зимска влага знатно је била изчезла, и поља су скоро у сред зиме била сува. Јесењи усеви држали су се за то време доста добро, и ако су у невреме без снежног покривача остали, али кад су у месецу Фебруару наступили јаки мразеви и источни ветрови, усевима је то јако шкодило и многи би сасвим пропали, да се време на брзо није променило, и снег није пао. Овај последњи снег, који је и у току месеца Марта падао, очувао је усеве да не измрзну, и натопио је земљу влагом те су усеви могли доста добро да се развијају, чим је топлије време наступило.

Пролеће није било угодно. Оно је с лепим временом доцне наступило, усљед чега сустигли су се били поједини радови, те за то ни пролећно сејање није могло бити на време извршено. Оно што је на време посејано било, и што је било никло, кад су кише у месецу Мају почеле падати, то је расло и развијало се напредно, а оно што је доцне посејано нарочито кукуруза, то је у самом почетку застало у развијању, јер су га доста ладне и неугодне кише почесто тукле. Неугодне и плаховите кише оназдиле су развитак и напредовање не само доцне посејаних усева, но причиниле се ужасне штете у многе крајева и усевима, који су напредно стојали. Тако киша с градом и олујом која је била у другој половини месеца Маја и која заватила велики крај округа савско-подринског, ваљевског, подунавског, рудничког, крагујевачког, моравског, ириоречког и крајинског, сатрла је све у корен, где је прошла. Киша с провалом облака и необичном олујом, поништила је у неким крајевима округа рудничког, крагујевачког и подунавског не само све усеве у корен, но је још однела и упропастила њиве и ливаде, поломила воћњаке, сатрла у корен целу једну шуму код Страгара, искварила и упропастила ограде и многе зграде, порушила друмове и мостове и многу стоку упропастила.

Оваквих неугодних и штетних киша било је не само за време пролећа но и за време лета.

Осим тога, што је пролеће за пољорадника доцне наступило, и што је при крају истог било штетних киша и неугодног времена за вршење пољских радова оно је неугодно било и због тога, што кише, које су падале, нису заватале све крајеве земље. Тако, док је у једно време у неким крајевима и сувише кише било и желело изгледало се на суше и топлије дане, да би бела жита зрети могла и да би сређивање ливада могло се вршити, дотле су нека крајеви у округу рудничком и велики део округа топличког и врањског патили што кише није било довољно.

Лето је у првој половини било кишно, а после престано сушно, услед чега су многи усеви јако

оназађени, а на то неугодно лето наступила је још одвећ ружна јесен, која је само у првој трећини својој имала нешто лепих дана, те је једва берба кукуруза и винограда могла се по угодном времену свршити.

Према оваквим природним приликама развитак и берба појединих усева били су овакви:

Бела жита, озима и јара, развијала су се, не истина равномерно, али развијала су се доста бујно и напредно нарочито пшеница и раж, и према развитку влата и класа, изгледи су били на врло добру жетву. Но како у оно доба, кад је наступило цветање, није било свуда угодног времена, то је заметање плода у понеким крајевима испало доста слабо сразмерно развитку класа, а усљед познијег пролећа и недовољно топлог времена у почетку лета, зрење белих жита задоцнило је за пуних десет дана те тим поводом и жетва је доцно одпочета.

Док су трајале пролећне и летње кише, овсови нису свуда стигли били да класају, те их је тако затекла летња припека и суша, усљед чега је њихова жетва и у 1890 години испала сразмерно слабија од осталих белих жита.

Плод белих жита био је доста чист од уродице и доста тежак (једар) но јечам је у неким крајевима због неугодног времена за време зрења и жетве много изгубио у лицу.

У средњу руку узевши, од белих жита, пшеница раж, јечам и крупник дали су по 10 товара (товар је 100 килограма) на ектар а овас само 7 товара.

Рачуна се да је оним усевима било засејано до 490.000 ектара и то пшеницом 235.000, ражи 70.000 јечмом 95.000, овсом 75.000 и крупником 15 000 ектара.

Кукурузи, који су на време посејани били, ницали су добро и брзо и тако су се бујно и напредно развијали, да су изгледи били да ће берба кукуруза испасти изванредно добра и да ће превазићи и годину 1876, која је изванредно кукурузом богата била. Доцне посејани кукурузи патили су у самом почетку усљед сувишне влаге и недовољне топлоте, и нису на време ни опрашени могли бити као што треба, те су за то и у развитку одвећ слаби били. Но како је кишно време и у првој половини лета дуже потрајало, то и рани кукурузи, који су у порасту изванредно напредни били, бујали су само све више и више у висину, а нису класали и род одсецали. На ово је сљедовала нагла припека, усљед које нити су позни кукурузи могли се опоравити, нити су рани онако изванредно богат род могли отсећи, као што је у почетку изгледа било, те тако кукурузна берба не само није надмашила ону у години 1876 но није је ни достигла, али је за то опет добра била.

Род је по каквоћи изванредно добар и здрав, а по количоћи, у средњу руку узевши, изнео је по 12 товара на ектар.

Рачуна се да је кукурузом засејано било до 420.000 ектара.

Баштенски усеви приспевали су сразмерно доцно, али су успевали и родили добро, са изузетком јесењег

ПОДЛИСТАК.

КРОЗ ШУМАДИЈУ

ЦРТЕ С ПУТА.

Шумадијо, Шумадијо,
Залуду ти хвала!
Не због тога што је тебе,
Сад Београд глава,
Већ због тога, што у тебе,
Радна смаш сиза.

Драги Пријатељу,

Питаш ме како сам се провео путујући кроз Шумадију, како ми се Шумадија допада и како мислим о њој? Ти тражиш да ти о томе пишем и да о томе своје мишљење изнесем, а ја би волео да ме ниси питао за то и да то ниси од мене тражио. Не због тога, што ме мрзи да пишем, већ због тога, што ми је тешко да ти о *томе* пишем. Но и пак учинићу ти по вољи.

Шумадија! Како лепо, како славно име! Колевка српске свести, огњиште на коме се потпалио и разбуктао огањ устанка и ослобођења, мајка, која је родила и српству дала толике дивјунаке и узор-карактере! Ко да јој се не диви?

Ти се, пријатељу мој, увек поносиш тиме, што си Шумадинац. И имаш чиме. Али, ако очекујеш, да ти и ја у овај мах Шумадију у звезде узносим и цвећем китим, преварићеш се. Волео бих да могу тако; али, после мога путовања кроз Шумадију, ја ти је не могу цвећем китити, већ пре ћу по где-где сузу пролити.

Немој се чудити, драги мој пријатељу, али твоја Шумадија није више Шумадија славна. Шта више, још мало, па ће она у путника изазивати чуђење: за што се тај део Србије Шумадијом зове, кад у њој шуме нема! А како стојимо с осталим? — Место одговора на то, ја ти овде износим неколико сличица са мога пута кроз Шумадију. Слике су онакве, какве сам их видео и оценио, разговарајући се са мојим сапутником, добрим пријатељем и мојим и твојим, твојим Шумадинцем Срећком из К.

1. Под Авалом.

Ја и Срећко пошли смо из Београда 7. Јула пешке. Пошли смо у 5 сати, а стигли смо под Авалу у $^1/_2$9 сати. Прво свратисмо у белопоточку механу, да се мало одморимо. У механи је седело неколико сељака, а код врата је стојала једна сељанка.

Пола 9 сати, радни дан и то у ово доба године, кад је највећи јек пољским радњама, а ови сељаци седе у механи!

— Гледај, молим те, рекох Срећку, — ови још нису отишли на њиву!

— Шта ћеш, кад је овде лепа ладовина, а па њиви већ прижиже сунце, одговори он.

Сељанка, што код врата стајаше, нешто је молила механџију, а он одговараше: сад, сад! Мало после донесе механџиски момак два врућа леба, тек што су извађена из пећи и даде их сељанци. Сељанка је дакле чекала леб. Док су се се-

купуса и другог јесењег зеља и поврћа, који су рђаво родили. И позни пасуљи па и они, који су уз кукуруз посејани били, нису добар принос дали.

Конопља и лан (ћетен) напредовали су за време пораста добро и дали су и по каквоћи и по коликоћи добар принос.

Дуван се и при самом ницању неправилно развијао, то јест неједнако је ницао, и патио је много од инсеката, а кад је расађен, одвећ је споро растао, у којем стању затекле су га и летње припеке, те се тако није могао никако подпуно опоравити и дао је бербу по коликоћи одвећ средњу.

Ливаде су, у средњу руку узевши, добро родиле; но за сређивање сена није било време угодно, а и иначе није сено као што треба снажно.

Шљиве и много друго воће показивали су још много раније, но што је цветање наступило, да нису ботати цветним пупољцима, а кад је наступило цветање цвет је више опадао празан, но што је се у плод заметуо. Уз то још нашли су у многим крајевима слане и ладно време, те је и оно плода, што је заметуто било или јако десетковано или сасвим поништено, а где од ових елемената род од шљива, крушака и јабука, није страдао, он је страдао од силних гусеница, којих је у тако огромној количини појавило се било у по неким крајевима да је не само воћно дрвље без лишћа и плода остало, но су страдали и растове шуме и много друго шумско дрвље, па на последку и трава на ливади и многи усеви у баштама и пољу-

Велики путујући скакавци (марокански), који се се појавили били у већим масама у Мацарској, а по нешто и у Румунији, појавили су се и у нас на два три места, али у малим масама и на врло малом простору, и нису никакве осетне штете причинили ни кукурузима ни другим усевима. Но како је за време њихова трајања било угодно време за њихово развијање те су се могли закотити, то има основе бојазни да ће их на лето више бити.

Род од шљива, који је се по где где одржао био, био је добар и крупан. По највише га је имало местимично у окрузима подунавском, горњим крајевима округа подринског и ваљевској подгорини.

Од осталог јесењег воћа дали су само ораси доста добар род, јабуке само средњи па и то местимично, а крушке и друго воће врло рђаво. Од летњег воћа само су трешње и кајсије прилично добро родиле било.

Виногради напредовали су врло добро и били су понели изванредно богат род, но како је за време њихова цветања било кишно и неугодно време, то понесени род није се одржао, него су гроздови остали доста реави. Заметути плод у прво доба развијао је се врло добро, а доцније доста слабо, јер није подпуно наједрао нити је довољно сочан био. Осим тога, што је грожђе остало реаво, оно је страдало и јако десетковано у северо-источним крајевима и од пламењаче (пероноспоре), те је тако берба виноградска по количини испала у нешто слабија, но што је се оче-

---

љанка и механџија препирали да ли је цена лебу грош или 50 пара (25 в. д.) ја сам посматрао сељанку. Била је жива неопрана, аљкаво обувена и опасана; а не бих умео рећи да ли је њена коса скоро видела чешаљ. Била је донела за 2 леба само 2 гроша, а кад механџија не даде лебове по ту цену, пуђаше му она још 4 јајета, на шта се он бајаги љуђаше. На послетку се погодише, сељанка узе лебове и оде.

Мало после дође још један сељак, те и он купи неколико лебова. Ми запитасмо сељаке за пут на врх Авале, а овај, што купи лебове, рече, да ће и он донекле тим путем, па ће нам показати. Ми пођосмо с њим.

— Зар ви купујете леб од механџије? Упита Срећко овога сељака.

— Па нестало ми брашна у кући, одговори он.

— Али овако ти је скупље и ето дангубио си док си чак овамо дошао да купиш леб. Зар није било боље да си за раније видео да брашна нестаје па друго да спремаш? И зар није боље било да си брашно узајмио или купио, на твоја жена да ти леб умеси? рече Срећко.

— Е, па тако се потревило. Шта ћеш? одговори он.

Још мало пођосмо тако заједно, па се сељак одвоји и оде другим путем, а ми окретосмо уз Авалу.

— Видиш ли, молим те, како овде сељаци купују леб од механџије, рече ми Срећко.

— Видох, рекох.

— И они не умеју да за раније спреме брашна, него чекају докле га не стане са свим. А она сељанка даде за 2 леба 2 гроша и 4 јајета! Да ли је ово незнање, простота или лењост?

— Биће од свега по нешто, рекох. — А шта велиш за оно сељаке, који остадоше седећи у механи данас, кад је највећи јек раду?

— Шта, да велим? одговори Срећко. — За такве бих ја повратно батине. Дао бих власт кмету или капетану, где год затече сељаке у радно доба да чарче поред полића, да сваком оцени по 10 батина, па да отера на рад.

— Е, е, молим те, мани се тога, остави батине. Поменуле се, не повратиле се.

— Шта, зар би, мислиш, разлогом каквим овакве сељаке могао отерати на рад?

— А коме бо ти дао да их батина за то?

— Кмету и капетану.

— А виде л' ти у овој механи оног сељака лепше обученог од осталих? Онда знаш, који, кад нас виде, извади из цепа неку књижицу, па је стаде читати, сигурно да би показао нама, варошанима, да је он писмен, да није баш прост сељак као остали?

— А, а, видео сам, на шта?

— Да ли би кмет и њега требао батином да отера из механе на њиву?

— И њега, и њега!

— Па оно је кмет.

Срећко пођута мало, затим рече:

— Е, онда, вала, и он заслужује батине. Шта ће у ово доба у механи? Ако врши званичну дужност, што није у канцеларији, па да је врши и кад је сврши, да и он на њиву иде?

— Можда човек купи данак, рекох, шалећи се.

кивало, по ономе, што је после цветања попело било, али зато опет берба се може рачунати у доста добре, а по каквоћи добивеног производа у врло добре.

Жира је било само у по неким крајевима и то мало. Жир је иначе био добар и једар.

Паше за стоку било је преко лета довољно, но јесење је имало одвећ мало, те је за то стока, које због рђаве и недовољне паше, које због рђавог и ладног времена врло рано на зимску рану морала пасти

Стока је се добро расплођавала, и у њој је до пред сам крај године владало изванредно добро здравље, но при крају године појавио је се шап у устима међу говедима у крајевима округа црноречког и крајинског; и у по неким местима у окрузима пожаревачком, моравском и подунавском.

Пчеле су се на време почеле роити и добро су се ропле. За њих је у опште ова година добра била.

Свилене бубе, где су год гајене, остале су здраве но израњивање њихово ишло је доста тешко зато, што је киша доста сметала брању и прибављању подесне ране, усљед чега су меурци (галете) по где где остали лаки.

Кад све напредизложено упоредимо, излази да је пољорадник у години 1890. имао изванредних тегоба, да од свог уложеног капитала и рада извуче за се користи, па налазимо да је то и учинио и да са 1890. годином може задовољан бити.

Средња топлота и метереолошки талог у вароши Београду били су у календарској 1890. год. овакви:

У МЕСЕЦУ	СРЕДЊА ТОПЛОТА ПО Ц°	Талог у милиметрима		
		КИШЕ	СНЕГА	СВЕГА
Јануару	2·10	28·99	6·33	35·32
Фебруару	0·15	0·25	3·78	4·03
Марту	9·02	—	40·45	40·45
Априлу	14·90	65·98	—	65·98
Мају	19·18	63·40	—	63·40
Јуну	19·30	103.46	—	103·46
Јулу	24·20	187·58	—	187·58
Августу	27·02	2·23	—	2·23
Септембру	16·75	31·87	—	31·87
Октомбру	12·26	59·25	14·95	74·20
Новембру	8·22	83·07	—	83·07
Децембру	0·57	3·25	31·31	34·56
Годишње	12·71	629·33	96·82	726·15

Ч. Поповић.

ШАП И ЗАРАЗНА УСТОБОЉА

КОД НАШИХ ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

Шап и заразна устобоља су најчешће заразне болести, које се код наших домаћих животиња појављују; а најчешће се појављују код говеда и свиња, ређе код других домаћих животиња. Оне су врло убитачне болести за наше домаће животиње, не због липсавања — јер је липсавање врло мало — но са економске стране; прво, свиње и говеда не могу се гонити на сајмове, кад је време њихове продаје (а

— Хм, „купи данак“. Може бити купи „данак“ овоме механџији, а не држави. Зар он данак да купи у ово доба? Кад сваки сељак треба да граби, да среди ово мало летине, докле га није ухватила каква непогода, у такво доба он да призива једног по једног сељака за данак! Да дангуби и себе и друге. Ти барем знаш, да је у ово доба сељаку сваки сат скуп и није му на одмет. Барем би требало тако да је.

— Немој тако, Срећко, рекох ја. — Бар ми, варошани, не треба да смо тако строги према сељаку, што у механу иде. Та и ми смо сваки час у механи или кафани

— Али овоме пропада њива, кад је у механи, одговори Срећко.

— Но, па и наша „њива“ не роди боље, кад походимо кафане.

— Ама, молим те, брате, зар ти одобраваш ово? Зар сељак да седи у механи кад је време раду? Зар кметови да врше своје званичне дужности онде и у ово време? О, колико невоља и несрећа само од тога проналази сваког дана! Узми само ово: Који сељак буде кмет или председник у општини, тај махом више није добар земљорадник. Он се научи на беспосличење, научи се да овако ћаска по механи, славама и весељима, а мотика и плуг постану му тежи него пре. И кад га с кметства смени село, он се окрене, обрне, шта ће куда ће, мотика му се не узима, сунце га пече више него пре и он — осећа да је много изгубио кад није више на општинској управи. Шта ће онда, него удри агитирај против нове општинске управе. Што год нова општ. управа уради, он критикује, све то не ваља, све би он умео боље. Па онда заокупи људе по селу само да што више њих придобије на своју страну, а против нове управе. Ту се онда вуку сплетке, интриге и триста чуда. И све за шта? — Већином не за то, да се општина боље уреди, него да он опет седне на кметску столицу; да не мора на њиву већ у механу; да не мора радити, него беспосличити и заповедати. Та познато ти је, да су толики вредни и ваљани земљорадници кметујући постали нерадници. А колико поред њих још други људи постану таки. И колико је свађа, цепања на партије и т. д. постало само због кметовања? — О, о, мани човече, ја... ја не знам шта бих радио сваком оном који иде на руку оваком стању. Чудим ти се како ово не видиш и одобраваш.

— Лакше, Срећко брате, лакше. Не одобравам ја ово, нити волем што је овако. И ја мислим тако, као ти, али овоме има још много других узрока. Истина је, да је наш сељак пре био вреднији и заузимљивији. На њиву је ишао *раније* и *радије*, него сада; за кметство се није отимао, него се још бранио од тога; механа му није била друга кућа као сад и из ње није куповао леба и пића као сад него је све то имао у својој кући. Међу тим сад је друкче, као што видимо и ти и ја. И то није само овде, него је више-мање тако у целој Србији. Није таква само Шумадија твоја. Такав је и мој Стиг.

(Наставиће се).

тако исто и све друге домаће животиње; друго, што све за време њиховог боловања јако омршаве, а говеда поред тога не могу се ни на какав посао и рад земљодељски употребити.

Да напоменемо само наше велике губитке у годинн 1884 и 1885-ој и ако немамо позитивних дата, колико је било животиња оболело, зна се, да су ове болести проузроковале, те су многи наши трговци пропали иметком својим, а сви од реда изгубили су по неколико стотина и хиљада дуката. Па и дан дани од ове болести рамље наша трговина марвена.

Право вели један учен Француз (Prof. *Nocard*) о **шапу и заразној устобољи**: „шап и заразна устобоља, вели он, најштетнија је од свију заразних болести, које француска говеда десеткују. Истина је, да је липсавање, које оне проузрокују готово ништавно, али, пак, кад се тачнији преглед састави, о врло великом броју грла, која су у току једне године просечно од ове болести боловала, па се штете сумирају, нешто због омршавелости, нешто, пак, што се нису могла угојити, а нешто због смањења и ик самим пресушивања млека, за време њиховог боловања, па кад све то скупимо, то навлазимо на суму, од које би се морали поплашити."

Да би још бољу слику добили какву штету чини шап и заразна устобоља навешћу шта прича опет један француз (Bouley о Француској, кад су ове болести 1871 године тамо владале; он вели: да је од ове заразе боловало 700.000 животиња, од којих је 7000 заклано или угинуло. Целокупни губитак француске у овој години износи на 30—35 милиона динара.

Историја Шапа и заразне устобоље. — Пре но што упознамо читаоце опширније са том болешћу, неће бити згорега, да напоменемо, да су Шап и заразна устобоља одавно у стара времена позната код старих културних народа, само што о њима не налазимо писмених споменика, а и где се што о тим болестима говорило, оне нису до половине 17-ог столећа детаљније описане биле.

Професор *Semer* на дорпатском свеучилишту вели да у Русији шап и заразна устобоља често претходи говеђој куги или се појављује у једно исто време са говеђом кугом. Шап и заразна устобоља појављује се и шири по врло великим просторијама, па и у више држава у један мах, али по кад кад су ограничене и на врло мале округе.

* * *

Шап и заразна устобоља је грозничава заразна болест, која се у виду малих пликова и пришћева на устима, на шапама и копитама појављује. Шап и заразна устобоља нису само за домаће животиње заразна болест, но и за дивље животиње, а и за човека.

Код говеди појављује се и као шап и као заразна устобоља, али се више појављује као заразна устобоља, но као шап.

Код оваца, коза и свиња појављује се у главноме као шап и заразна устобоља и то од једном, а ређе само као шап или као заразна устобоља

Код коња врло ретко се појављује као шап, него обично као заразна устобоља.

Код мачака, паса, као и код других месождера заразљивост је врло слаба.

Овим болестима огњиште је исток и обично шири се са истока на запад, а највише спопада свиње и преживаре.

Како постаје ова болест. — Најновијим истраживањима о узроку постанка и ширења шапа и заразне устобоље, дошло се да тога, да они постају дејством извесне контагије, која је тачне (ветреће, летеће) природе и која се у тихом времену на 8—10 стопа далеко сама способна за заразу одржава. Контагијум се налази у гноју пришћева, у течности пликова, у пљувачки, у крви на и у млеку. О заразљивости гноја, ове водњикаве течности у пликовима и крви чињени су покушаји пелцовањем на здравим животињама и заразљивост је осведочена, јер су се здраве животиње заразиле шапом и заразном устобољом. Тако исто доказано је, да је и млеко од болесних т. ј. шапом и заразном устобољом заражених животиња заразно, и то не само за животиње, но и за људе. О овоме има више примера забележених, да су се, не само животиње сисањем млека, но и људи употребом млека за храну заразили.

Што се тиче карактера заразе, он је у појединим годинама инвазије врло различан У појединим случајевима појављује се само као шап, а други пут само као заразна устобоља; неки пут болују говеда, овце, козе, свиње, човек па и тице од једанпут, други пут само говеда или овце, свиње и козе. Што се, пак, распростирања болести тиче, то је у извесним годинама ширење врло лагано, тако да прође врло много времена, док се све животиње једног стада зарезе, а бивало је случајева, да су се за неколико дана све животиње једног стада или предела заразиле. Узроци ове различности до данас су сасвим непознати. Време које протекне од часа када се животиња зарази па до појаве првих знакова болести код шапа и заразне устобоље је не стално; болест избија после 24 сата, а чак и 12 дана, али просечно обично избија за 3—4 дана после природне заразе, а на 36—48 сати после пелцовања.

Заразна материја може се код заразне устобоље и шапа задуго да одржи, а да своју моћ не изгуби ни после три месеца.

Лазар Најдановић.

(наставиће се)

НАЦРТ ПРИВРЕДНИХ ПРЕОБРАЖАЈА.

Државни зајам за производачко-прерађивачке задруге. — Основање задружног рада. — Привредно-техничка система наставе. — Преображај промета. — Унутарња и спољна заштита привреде. — Системи осигурања. — Системи надзора.

Привредно-друштвени склоп у нашем чланку у прошлој години под насловом „привредни препород у Србији“ (види Бр. 46, 47, 48, 49 и 50 Темиша 1890.) могао би се подићи и развијати на следећим начелима, која се налазе и систематизују овоме нацрту привредних преображаја.

I.

Организација зајма.

Чл. 1. Основица је организација зајма поверење и самопоуздање државе српске у производачко прерађивачку снагу српског народа, подигнуту на задружном начелу својине и владавине средствима за рад, производњу, промет и потрошњу.

Чл. 2. У том циљу установљава се државни зајам за производачко-прерађивачке задруге под непосредним надзором саме државе.

Чл. 3. Извори су за тај зајам: привредни прирез од 5 пр. дин. с 1 јануара непосредног данка од пореске главе; привредни зајам на основу овога прореза[1]) и постојећи еснафски новац.[2])

Чл. 4. Овим ће новцем руковати Привредна Банка са својим филијалима по окрузима. У сваком се округу подиже по једна окружна банка = 15.

Чл. 5. Привредна Банка дели се на два одсека — на одсек за пољопривреду и одсек за радиност. Ова се подела чини у циљу лакшег и бржег руковања са новчаним операцијама.

Чл. 6. Целокупни капитал, којим буде располагала Привредна Банка, поделиће се у ова два одсека пропорционално фактичкој потреби привредног населења у Србији: земљорадника и занатлија.

Чл. 7. Издавање државнога зајма тј. поделиће се према фактичкој потреби и привилавању земљорадника и занатлија, који ће добијени зајам одмах употребити на оснивање пољопривредних и занатлијских задруга.

Чл. 8. Привредне банке отпочињу свој рад после годину дана, од кад се уплаћени привредни прирез и на основу њега и постојећег еснафског новца добије привредни зајам.

Чл. 9. Време трајања прореза зајмова од трајања (рока) зајма и величине општих цифре, која буде потребна све дотле, док се целокупна производња (производачко-прерађивачка) не оснује на задружном начелу.

Чл. 10. Ако би се рок трајања прирезу ограничио на мањи број година, а добивани новац не би био довољан, да се са њим може подићи свеколика производња на задружном начелу својине, онда држава овлашћује Привредну Банку да пусти у течај поступно до 4 пута више новчаница, него колико она злата односно сребра у својим касама има.

Чл. 11. Новчанице Привред. банке имаће номиналну вредност своју, равну вредности новчаница осталих новчаних завода у земаљи, и примаће се по истој вредности на свима државн. и др. касама, што стоје под државним надзором.

Чл. 12. Привредне банке позајмљују новац само привредним задругама под колективном гаранцијом и одговорношћу свију задругара.

Чл. 13. Задругари гарантују и одговарају за позајмљени капитал од банке својом материјалном тековином и задругом — особином коју су уneли при ступању у задругу или у њој зарадили.

Чл. 14. У име тога задржава се на благајни задруге извесни % на особину задругара при исплати њихове зараде, док цео позајмљени капитал не отплате.

Чл. 15. Задруге уделиће амортизацију државног зајма, узет на своје цели, према својим нето-приходима, а са одређеним %, тако, да се амортизација врши редовно у извесним годишњим отплатама држави.

Чл. 16. Количина потребног зајма управљаће се према величини и карактеру занимања задруге, а потребу на новом зајму одредиће развитак и повећање производне снаге њене.

Чл. 17. Држава даваће овај зајам задругама под јептинијим процентом, но што је постојеће трговачки — најчешће — процент, да би им се тако условно опстанак и развитак у економској борби против појединих капиталиста или капиталистичудружења акционарских.

Чл. 18. Висина овога % зависиће од висине %, под којим је узет државни зајам на привредне цели, поштo се покрају остали расходи око организације привредног зајма, одређеног на привредне циљеве.

Чл. 19. У Привредну банку могу улагати капитале и појединци, који пожеле да га под малим %, а сигурном гаранцијама капиталину под задруга.

Чл. 20. Процепат на приватне капитале не може бити већи, него онолики, колики дају задруге држави на позајмљени од ње капитал.

Чл. 21. Рокови, на које се даје приватни зајам задругама, могу бити краћи од рока, на који се даје државни зајам.

Чл. 22. Држава не сме давати зајам на шпекулативне цели задругама, и тако исто ни појединим капиталистима или капиталистичким удружењима.

Чл. 23. Што буде потребно, у интересу новчаних операција задружних, то ће правити Управни одбори задруга код привредних банака окружних.

Чл. 24. Главна Привредна банка снабдева потребном количином новца окружне банке привредне, а ове издају новац задругама, које им за после одређене рокове исплаћују.

Чл. 25. Сви државни кредитни заводи и установе у земљи, ступиће у везу са Привредном Банком, у циљу узајамног помагања и развитка кредита, што ће убрзати подизање и унапређење задружне производње.

Чл. 26. Све особље Привредне банке и окружних банака поставља, као и друге чиновнике, држава и она га непосредно контролише.

Чл. 27. Односе између ових кредитних установа и задруга одређује специјални закон и прописи Министарства Народне Привреде.

Чл. 28. Сви кредитни заводи и установе, које су намењене подизању и развитку задружне производње, стоје под непосредним надзором Министарства Народне Привреде.

Чл. 29. Количина државног зајма задругама неће прелазити фактичку потребу у производњи животних намирница, које се могу у земљи и извоз ове потрошити, те да се тако избегне прекомерно нагомилавање капитала у појединим областима производње, а са овим и кризе.

Чл. 30. Самостално закључивање зајма из иностранства, па ма у каквом било облику и на под како повољним условима — не могу задруге чинити, без претходног споразума и одобрења Министарства Народне Привреде.

[1]) Види бр. 35 и 36 „Темиша“, од 8 септем. тек. год.: „Извеш. о раду и плаћама секције еснаског пољопривредног друштва“.

[2]) Постоје мишљења да се може код нас основати држ. кредит тако, да се задругама набављају сировине и алаћу на зајам за прелаз, кап ни ово данас још нема повољних услова за то.

Чл. 31. У цељи осигурања и развитка банчиних операција у земљи, установљава се поред Привредне Банке и њен Резервни Фонд.

Чл. 32. На Резервни Фонд одваја се сваке године одређени % из капитала Привредне Банке, који се неће пуштати у оптицај дотле, док не прође половину сталног капитала Привредне Банке.

Чл. 33. Кад резервни фонд пређе половину сталног капитала Привредне Банке, онда престаје државна гаранција за Привредну Банку и њоме рукује Привредни Савет задруга, а државни надзор над њом остаје и даље.

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Користи од дубоког орања.

1., Дубоким орањем ораница је моћнија, ваздух дубље продре и дође у додир са већом и површином а и масом земље, и на тај начин дејствује на већу масу минералних делова растварајући их, и претварајући у рапеће материје, које биље за се из земље црпе.

2. Велике припеке нигад не могу да много шкоде усевима засејаним на њивама које су дубоко пооране; с друге пак стране њиве дубоко пооране кад пакисну много дуже задржавају влагу и ову правилније распореле но оне њиве које су плитко пооране.

3. Има усева (као што су луцерка, црвена детелина, еспарзета, лан, конопља, стрмна жита и т. д.) који само на дубоко пооранim земљама могу да успевају. Ово нарочито вреди за оне који имају снажно надземно стабло као и оне који дубоко корен у земљу пуштају. Код таквих усева, доходак је и већи и бољи ако је њива што дубље узорана.

4., При дубљем обрађивању земље — дугогодишњи корови изоравају се и корен им се уништава; а једногодишњи дубоко зору тако, да тешко више ничу.

Чишћење Ливада од Маовине

1., На скупу пољопривредних удружења у Брауншвајгу држао је Гризевалд предавање о дејству витриола гвожђа (галице) на уништавање маовине и вилине косице. Пробу коју је на својим ливадама извршио испала је изврсно. У 100 литара обичне воде успусе 2 литара горњег раствора и овим разблаженим раствором прскају се (шприцају обичним ручним шприцем) ливаде. Трава остане здрава а маовина, и вилина косица почиње угињавати.

Ширење Туберкулозе код разних раса говеди

Познато је да код стоке у велико влада Туберкулоза. По вођеним статистичким подацима и чињеним испитивањима нађено је да необлагорођени сојеви говеда, подлеже више туберкулози но облагорођени. Тако је ове године у провинцији Бадену у Немачкој нађено заражених грла туберкулозом и то:

Код необлагорођ. соја	1388	грла
„ Сименталског	291	„
„ Некарског	225	„
„ Швидског	122	„
„ Холандског	25	„

Ову околност при набавци стоке са стране треба добро уочити.

Исто тако нађено је да краве које се запусте, рђаво рапе и негују, дају такође чешће туберкулозно млеко, које је по себи се разуме, врло шкодљиво по здравље људи.

ГЛАСНИК.

Пољопривредни Збор у Вел. Крсни. — Подружина Српског Пољопривредног Друштва у Великој Крсни, држала је 1. ов. м. свој Главни Годишњи Збор, на коме је поред редовних подружинских послова већано и о уређењу школске баште уз припомоћ подружине. Одлуку Збора о овом интересном питању донећемо у једном од идућих бројева. —

Пољопривредни Збор у Обреновцу. — Подружина Српског Пољопривредног Друштва у Обреновцу држаће 20. ов. м. свој Главни Годишњи Збор, на коме ће се поред редовних послова подружине држати предавање из пољске привреде.

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXII ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. овог месеца у 9. часова пре подне у свом стану

Дневни је ред утврђен чл. 31-им друштвених правила.

Истога дана, у 3 часа по подне, изнеће се на претрес питање: „Како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршенијих пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у свези с организацијом сеоског кредита за то?"

Управа позива друштвене чланове, подружине и њихове чланове и остале пријатеље пољопривредног напретка, да изволе доћи на овај збор.

Бр. 41. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 4. јануара 1891. године у Београду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

С овим бројем „Тежак“ отпочиње своју XXII. годину излажења, а с њиме се отвара нова претплата за 1891. год.

Својим дугогодишњим излажењем „Тежак“, орган Српског пољопривредног Друштва, постао је врло познат лист код сваког Српског пољопривредника и пријатеља пољске привреде, да му није потребно никакве рекламе, нити препоруке. „Тежак“ ће и у будуће, свестан своје задаће, радити неуморно на постављеном задатку и старати се да потпуно одговори оном поверењу, које је, својим досадашњим радом, стекао.

Пријатељи пољске привреде моле се, да се зауму око скупљања претплате.

Сарадницима, који су својим радовима припомагали, да „Тежак“ одговори што боље своме задатку, нека је велика хвала, и моле се, како они, тако и остали пријатељи пољске привреде, да и у наступајућој години својим знањем и искуством помогну, те да „Тежак“ буде и даље поучан, користан и омиљен лист наших привредника.

Претплатнице, који дугују претплату за друго и ранија полугођа, моле се да је изволе послати Српском пољопривредном Друштву.

УРЕДНИШТВО.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изашла је књига

ПОВРТАР

НАПИСАО

Др. Ђорђе Радић

са 26 слика

ИЗДАЊЕ СЕМЕНАРНЕ ТРГОВИНЕ **Тодора Мраовића.**

Може се добити у Београду код издавача и у књижари Велимира Валожића и у свима књижарама у Србији. Цена 30 п. дин.

Изашла је из штампе књижица

ПРАКТИЧНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОУКЕ

I.

УПОТРЕБА ПРИШАЧА И ВРТАЧА ПРИ ГАЊЕЊУ КУКУРУЗА

НАПИСАО

ДУШАН М. СПАСИЋ

секретар српског пољопривредног друштва

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

и може се добити код истог Друштва.

ЦЕНА 30 ПАРА.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОШТРОЈ НАЗИВНИЦИ РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 2092 ЧРНОГОРСКЕ ЦРКВЕНЕ ШКОЛЕ ПОШТА ПЛАЋЕНА.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСИ МОРАЈУ БИТИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ИНАЧЕ ДОПИСЕ ЛИСТ НЕ ПРИМА.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 2 — У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 13 ЈАНУАРА 1891. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXII.

Садржина: Опадање сточарства. — Шиш и заразна угобољења (наставак). — Извор природних преображаја (наставак). — **Белешке:** Чистите појилице. — **Гласник:** Распоред државних пастуа за опасивање домаћих кобила у 1891. години. — **Дописи:** Из Крајова. — **Записник седмица управног одбора:** Дванаест трећа. — **Позив на збор.** — **Позив на претплату.** — **Подлистак:** Крој Шумадију.

ОПАДАЊЕ СТОЧАРСТВА

Да наше сточарство опада из године у годину о томе и не може бити спора.

Кад би смо имали при руци статистичке податке, њима би смо најсигурније доказали, да, према сразмери умножавања људства, наша стока опада бројно из године у годину и то врло нагло.

Сем тога, она опада још и по доброти — губи извесне своје добре особине — измеће се.

У место некадањих добрих волова сада се махом виђају бивани; у место добрих и чилих коња — кљусад; у место чупаве шумадијске мангулице — диљкоши.

Слично изметање настало је и код других врсти наше домаће стоке, — оваца и коза.

Питање је одкуда то долази?

Има пољопривредника који би вам на ово питање одговорили лако и брзо. Једни би рекли: бројном опадању и изметању наше стоке узрок је познати немар наших сточара и пољопривредника у производњи и гајењу стоке; други, опет, који се сматрају за стручне, на овако питање, најпре би мало поћутали, замислили се, па би вам, са неком важношћу, одговорили: сточарство у нас опада за то, што се на његов рачун шири екстензивна земљорадња и заузимају празно испусти.

Ми не велимо тако.

Признајући само до некле, да је бројном опадању и изметању наше стоке узрок нехатност, која је својствена махом свима нашим пољопривредницима ми, и исто доба, мислимо, да ту леже други, већи и важнији узроци. Овде на прву месту долази: неприлагођавање одгајивања стоке савременим захтевима.

Наши сточари навикли су да своју стоку подижу и одгајују на по све примитиван начин. Још се, у нас, стока лети одхрањује на мршавим испустима и напињацима, а зими на отвореном пољу на снегу и леду.

Оно мало сена што се стоци, зими, набацује из котара 2 пута дневно и расподељује у положине, није довољно да је засити и она се тавори и гладује. Жалосно је гледати како стока, целе зиме, озебла и гладна чека од једног до другог котора.

На овај исти начин наши су стари подизали и одрањивали своју стоку још пре 200 година. А зар је и данас могуће одгајивати је тако исто?!

Да видимо.

Умножавањем људства ево више се дели и парча земљиште. Од времена на време земљиште се све више оптерећује државном порезом. Оптерећењем свим, уједно, падају се нарочити закони, који строжије заштићују право својине. Овде мислимо на закон о чувању пољског имања.

Ма како да је овај закон непотпун њиме се ипак циља на обезбеђење имања и усева од потраца. Тога ради овим је законом прописана и установа пољске полиције, којој је задатак, да над приватним и општинским добрима дању ноћу бди, као појник на мртвој straži.

Овим, уједно, стока је истерана на поља са свим. Она не може више да лута у сумрак по приватним и општинским утрињама као пређе. Кретање њено ограничено је само на добру своја госе, и то пред чуваром.

Према томе нико више није дужан да држи ограду око свог имања. Ограде су преживеле свој век. И овај, који нема повећу просторију својих пашњака, а ни добра чобанина, тај не може ни да пати стоку, или ако је и пати, а оно у много мањем броју но кад би постојале ограде.

Ту леже главни узрок бројном опадању стоке, узето у сразмери према умножавању људства.

Даље, зна се, да стока на малом и ограниченом простору, а пред чобанином, који је непрестано враћа да не пређе на туђе земљиште, не налази за се довољно хране, као што налазаше док је лутала слободно по пољима. На онда она и не бораше цео дан на пашњаци већ само по 2—3 сата у јутру и у вече. И ово напасање врло је неправилно, кад дуже, кад краће.

Остало време стока се или држи у тору или везана у порожету, или, најзад, у каквој тврдо ограђеној бакчи, у којој нема ни мало да пасе.

Може се мислити да стока, овако напасана, налази за се још доста наше само с пролећа и с јесени после кишевити дана, а за време сушна лета она гладује. Гладовање, опет, поред осталог, главни је узрок што она крзља — губи своје добре особине и измене се.

Пословица вели: „снага на уста улази" — и вели право.

Стока, која се поред неге и добро храни ма како да је била крзљава временом ће се поправити и постати далеко боља.

Упоредо с опадањем рогате марве и коња — опадају свиње и овце

Нестало је оних природних забрана (бранника) и испуста куда су свиње и овце царовале. Данас, може се рећи, да је производња и гајење свиња постало и сувише отежано а и ограничено. Као што су негда сматране козе за највеће штеточине у пољској привреди, тако се данас сматрају свиње.

У погледу штете, свиње су, дакле, заменуле козе. И зато се махом држе у тврдо заграђеним бакчама или оборима. А кад се пусте у мало већу просторију онда им се ударају тешке рапке — ађечке — да не би провалиле у туђа имања.

Врло је ретко данас наћи домаћина који би имали велике забране, воћњаке или пашњаке ограђене тврдом заградом, куда би се свиње, безбрижно, могле пустити у слободу.

Истина, пређе, кад беше насељеност мања него ли сада, имали свега тог. И производња сточарства на примитиван начин, беше нам веома лака. Али данас је тих услова нестало и нестаје их све више.

Ми то *видимо* и *осећамо* на инак нећемо ни један часак да размислимо, како да сагласимо подизање и гајење стоке савременим захтевима, како да увеђемо интензивнију земљорадњу и вештачко подизање и гајење стоке.

Сточарство и земљорадња стоје у нераздвојној вези. Подићи једно значи подићи и друго. И тако ми, занемарујући сточарство занемарујемо и земљорадњу.

А кад се у једној земљорадничкој држави примети опадање ове две гране пољске привреде, као што се примећује у нас, онда је то видљив знак да се држава клони својој пропасти.

Народ, који спава на крилу прошлости њега садашњост дави, а будућност му носи тешке окове економског ропства.!

Та страховита последица очекује и нас. Она се

ПОДЛИСТАК.

КРОЗ ШУМАДИЈУ

ЦРТЕ С ПУТА.

Шумадијо, Шумадијо,
Залуду ти хвала!
Не због тога што је тебе,
Сав Београд газио,
Већ због тога, што у тебе,
Рађа сваки сељак.

(Наставак)

— Ево, рекох, — ја знам како је било пре 10, 15 год. у Стигу. Није да хвалим моје село, него збиља је то било село пуно вредних сељака. Тек зора, а чујеш само како трикрају ночије и вичу како се свак жури на њиву. У вече доцкан свак се жури кући. У ово доба, кад је жетва, многи само вечерају, па се опет враћају на њиву да тамо ноће, па да у јутру рано посао започну. Неки и неће жењу, нарочито ако је месечина. Сећам се добро, како сам једном видео сељака ноћу где коша кукуруз

— Кажем ти, таква једна света нису могло лако наћи. Тани су ти били сви Стигљани, али моји сељаци, као да су били прва међу њима. А сад? — Кад се ође да каже за некога како може добро пити, вели у Стигу: е није, брате, као да је из К. Дакле они моји вредни сељаци и сад су у Стигу први, али, на жалост, не у раду. И сад тамо често можеш видети како неко иде на њиву лагањим кораком око 8, 9 и 10 сати; можеш преко дана много видети како се налазе у пољу по селу, а и у механи неш увек наћи по кога, нарочито најчешће уз кметa, сукметицу какву или уз 'ћату. Нема више оне старе предноће.

— На шта је узрок томе? упита Срећко.

— Свакојако биће томе много узрока, одговорих. — Али као најглавнији мислим, да ће бити тај, што је почело нагло опадати материјално стање мањега народа. Дацији су из године у годину све веће, приходи и доходци све мањи. И сељак се све више мора да мучи и ради, а све мање има. А кад то наступи, онда се губи она вредноћа, губи се енергија и закамљивост. Човеку се не жели да зарање и ради, као онди да му не ваде како ваља. Кад би нам сељаку све ишло добро од руке, он би све и већом волом радио и грабио, а овако . . . бога ми не помогоше пешта кметови и капетани с батинама.

Срећко поћута, па рече:

— Бога ми ће тако бити.

— Тако је, мој Срећко, тако, рекох ја. — Није српски сељак лењ и нерадан по природи својој, а што се он сада све више лења, то ниш својих узрока. Прилике на њега утичу тако. Оне од вредног српског сељака почињу стварати нераднике, који бегају од плуга и мотике у кметове и сукметице; оне га гоне, да своју децу нерадо оставља у селу да буду земљорадници као и очеви; оне га гоне да своју децу школују највише у тој цељи, не би ли били чиновници. О томе треба мислити и водити рачуна, па тражити лека, докле не буде доцкан.

јавља као осветница наше неразмишљености и упорности. Па смемо ли сачекати то кобно доба?!

Не, несмемо.

Морамо се трудити да га избегнемо, морамо добро одмерити садашње наше економске прилике и сваки наш рад подешавати према захтевима садашњости. Дојакошни начин гајења стоке изменити и поправити.

Тога ради нужно је:

1. Да штедимо и да подижемо шуму.

2. Да оснивамо вештачке ливаде и на њима производимо разне њене биљке као: детелину, грахорицу, сточну репу и. т. п.

3. Да подижемо штале и заводимо шталско храњење стоке.

4. Да одбирамо приплодна грла, да их гајимо и негујемо брижљиво.

Само тако ћемо, за кратко време подићи наше сточарство, подићи и земљорадњу и отклонити опасности које нас очекују у блиској будућности, при садањем начину газдовања. **Иг.**

ШАП И ЗАРАЗНА УСТОБОЉА

код наших домаћих животиња

(Наставак)

Ову болест распростиру болесне животиње, разни животињски производи, као што су: кожа, вуна, длака кострет, копите, пањци, млеко, сир, масло (бутер), крв, ђубре, рана, затим хљебне чувара и господара, пси, тице, па и дивље животиње. ливаде где је заражена стока пасла, путеви по којима је заражена стока путовала и жељезнички вагони. Здрава животиња може се заразити од заражене на одстојању од сто метара, само ако је у ономе правцу у коме ветар дува, па према томе и ветар је посилац заразе.

Животиња и ако је једном преболела, то опет није постала сигурна да за неко извесно време заразу не прими, као што бива код богиња. Било је много случајева, да су се животиње за кратко време поново поболеле.

Знаци болести — У главноме овде ћемо изложити знаке, који су заједнички и код шапа и код заразне устобоље, а после ћемо посебице изложити код сваке животиње понаособ.

Први су знаци код шапа и заразне устобоље, као и код других заразних болести, грозница, животиња куња, изгуби прохтев за храну и готово не једе ништа или врло мало, затим наступи дрхтавица по целоме телу, млеко почне да се смањује и постане жућкасто и угрушано или сасвим пресушн, кожа и њушка постане сува и врло топла, тако исто и слузокожа уста, која се растегљивим слузом навуче, пљувачка и слуз развија се у већој мери, балегање није уредно, преживање и гутање је врло тешко, жеђ се све више и више увеличава, ход је сапет. После ових знакова на 24—48 сахати избије шап или заразна устобоља или обоје од једанпут.

Пошто смо навели главне претходеће знаке тако зване претече код свију животиња сад да прећемо

— А ко ће то да води рачуна и да тражи лека? упита Срећко.

— На све ми, а највише они на врло државној. Они треба, да добро промисле о упорним, који стварају ово данашње стање код наших земљорадника, па све оно, што је утицало и стварало данашње зло стање сељака вала да исправља јер, ако се не жели да радница не постаје нерадница. Иначе . . . . шта на крају може бити. Бог ће свети знати.

2. Два пут и три пут орање за кукуруз.

Имао неки човек лепу жену. Кад њене друге обијају конопљу, она па то и не мисли. Друге већ ноћу преду, а она чека докле не проседну лактови и нестане накрсо за подеране лактове и колена. И тек кад друге жене почну ткати, она почиње конопљу обијати и гребенима гребенати и чешљати.

Неваљник, који је такву жену имао, види једном жене где преду и ткају, па ће им рећи, горко осмејнувши се!

— Е, ви „тек сад“ ткате, а моја жена „већ“ обија!

Ове приче сећао сам се чешће путујући од Крагујевца преко Дивостина, Рамаће, Страгара до Аранђеловца. Путујући преко тих места са Срећком посматрао сам дивне пределе лепе Шумадије и гледао њиве, ливаде и селаке шта раде, и како раде. Мене, као Стижанина, јако је изненадило оно што сам видео.

Ево шта је то било:

Између Шаторање и Аранђеловца, а на коси једног огранка од Венчаца, седосмо у хлад ја и Срећко да се одморимо. Пред нама је била пространа њива попљевена, а доле у дну исте стојала је слама од овршеног жита и белело се гувно, на коме је жито опршено. До ове њиве с једне стране био је забран с пашњаком, а с друге више њива засејаних кукурузом. Ја бацих поглед преко оног кукуруза, онако случајно. Но тамо ми се учини да нешто по кукурузу мрда. Погледам боље — људи. Подигнем се да видим, шта тамо раде. И шта сам видео? — Копају кукуруз.

— Гледај, Срећко, гледај! рекох му.

— Шта?

— Видиш ли?

— Видим, па шта? — Копају људи кукуруз.

— Јесте, „већ“ копају кукуруз, а данас је „тек“ 12 Јули, рекох ја. — И кукуруз „тек“ што је пустио клас и свилу, а они га „већ“ копају.

И на то испричам Срећку причу о оној „вредној“ жени и коју читаоцима горе наведох.

— Шта ћеш му, кад је тако, рече Срећко.

— И ја видим да му ништа не могу, одговорим ја. — Али, мој Срећко, ово је Шумадија славна, а овакна земљорадња није ни мало славна.

И пехотице у овај мах падоше ми на памет стихови:

„Шумадијо залуду ти хвала
Кад је теби сад Београд глава“.

А на то ми се сроче ове стихови, које сам за мото ставио у почетку овога писма.

Докле сам ја шапутао те стихове и попављао: Радна снага спава . . , малаксава . . , опада . . , и т. д. Срећко је тако ћутао, док му се ја не окренух с речима:

— Знаш ли, Срећко, какој вели пољопривредне књиге, да треба гајити кукуруз?

на остале знаке код свију наших домаћих животиња и човека пошто се шап или заразна устобоља појави.

Заразна устобоља код говечета

Заразна устобоља појављује се на устима, усницама, на образима, на месу око зуба, на језику, на прњици, на носу, на ноздрвама у виду малих као просо пликова па нарасту у величини грашковог зрна; у тим пликовима је у почетку бистра жућкаста течност, која се доцније замути и загноји. После једног или два дана распрсну се пликови и оставе за собом приштеве — ране. После распрснућа пликова, грозница стане попуштати. Пљувачка и слуз још се развија и на поље на уста тече, тешкоће при преживању трају, животиња мршави, и радо испира уста у води, а због тешкоће преживања сасвим омршави, јер није могла онолико ране узети колико јој је било потребно за одржавање њеног тела.

Више пута се дешава да се два или више пликова саставе и онда је природно да такав плик мора за собом оставити много већу рану. Где су пак нечисти чиреви, ту је увек и веће запалење. Боловање слузокоже не задржава се често само на устима, но се распростире више или мање на желудац и на остали варећи канал. Према томе, у колико се је више распрострла болест и на органе варења, у толико ће опаснија бити, а и с тим дуже ће трајати лечење. Доња партија слузокоже ноздрва такође се оспе пликовима и по кад кад се продужи и на горњу партију, па и на душник и његове гране, па чак и белу цигерицу. У таквом случају увек је дисање тешко и врло велика опасност за живот животиње а често бива да животиња и угине. Тако се исто овај процес развија и на слузокожи ока на којој се појаве мали пликови затим чиреви на провидној рожњачи ока. Није ретко, да се тај процес развије и на органима за плођење, истина је, да ту нема никакве опасности, али код стеоних крава може проузроковати побацивање.

Шап код говеди.

Прво што у очи пада код шапа, то је сапет ход и животиња врло радо и много лежи, при најмањем додиру папака животиња осећа бол, провидни делови папака зацрвене се и врло су топли, и то не само папци но и круница и пете. После 1—2 дана при тачном испитивању папака, крунице и пете, наићићемо на мале пликове који нарасту до величине лешњика, а тако исто наићићемо где су два или више пликова међу собом се спојили. Пликови ти у почетку садрже у себи, као и код заразне устобоље, провидну жућкасту течност, која се доцније замути и загноји. Пошто се је плик загнојио, то се он распрсне и на место њега остане чир и тај приш у току 8—14 дана потпуно се залечи, али то бива само онда, кад се процес овај развија у повољним околностима. На против у неповољним околностима, кад се животиње налазе у нечистоћи и нечистим шталама, на мочарним пашњацима, на хладном влажном времену, кад су изложени дугом ходу, кад се лечи нагризајућим леко-

---

— Знам како се сеје и гаји кукуруз, а не знам како баш пише у пољопривредним књигама, одговори он. — У осталом ти си учио нешто земљоделске школе, и знаш више, па реци и мени да знам.

— Рећи ћу ти, за што не. За кукуруз ваља земљу у јесен или још преко лета узорати, па је оставити тако узорану преко зиме, да се натопи влаге и да се издроби. С пролећа ваља је преорати и кукуруз посејати.

— То је добро, рече Срећко.

— И још боље може. Ваља и три пут орати и то у јесен један пут, рано с пролећа други пут, па онда пре сејања по њиви растурити ђубре, заорати га и сејати. Дакле још боље је кад се три пут оре и још нађубри.

— За цело је тако најбоље, рече Срећко.

— А видиш, ја, као неки вајни пољопривредник, сад не бих смео тако по Шумадији проповедати.

— За што?

— За то, што се бојим, да би твоји Шумадинци остали без проје, кад би ме послушали.

— Како то:

— Ето како: Онај тамо, који тек сад огрће кукуруз, један пут је орао, па опет није стигао да раније окопа кукуруз; а да је орао два пут и три пут, па још доносио ђубре и ђубрио ову њиву, он би овај кукуруз огртао кад би било време да га бере, а ту проје не би било...

Срећко је ћутао и нешто се замисли, ја наставих:

— Чудновата ми изгледа Шумадија, мој Срећко. Ево две њиве једна до друге, а кад их погледам, рекао би као да је ова с кукурузом далеко на северу, а ова с пшеницом од ње далеко на југу у другој земљи, под топлијим поднебљем. Окопавање кукуруза треба да је свршено много пре жетве, а за тим долази жетва, па вршидба. Овде на против видим, један је кукуруз већ пустио свилу, други тек за једну пед велики, један окопао курузе и сад жање, други тек сад окопава, а трећи је већ и пожњо и овр'о. Како је то! И то није само овде пред нама него од Крагујевца довде, ја то гледам. Онога сељака код Рамаће питам: За што се овде код нас тако доцкан кукуруз окопава, а он вели: Код нас је хладније, па не стиже раније за рад. Али ја не бих рекао да је тако. Јер како је то да на једној њиви видим давно окопан кукуруз, који је већ и род пустио, а на другој, одмах до ње, тек је за пед две порастао и неокопан је још?

— Може се рећи да је по неки кукуруз неокопан за то што се томе сељаку десиле какве неприлике, па није могао стићи. Али то није једна њива и две већ пуно. За то ја велим: ваља баталити оно проповедање да ваља два и три пут орати за кукуруз, па учите народ да за сад оре један пут ваљано, а да ради остале послове у своје време. Прво то, па онда постепено доцније проповедати два пут и три пут орање.

— Тако је, рече Срећко, — А да ли се тамо у Стигу ради овако?

(Наставиће се).

вима или кад животиње стоје дуже времена у хладној води, тада се развијају пликови и приштеви не само на папцима између папака, него се распростру и преко крунице и кичичног зглавка, а и на другим местима на спољашности коже. У таквом случају појављују се гнојева огњишта у самој унутрашњости папка, и тај гној пробије себи пут до крунице и проузрокује запалење свију делова у унутрашњости папка, и разори цео рожни део папка и животиња обоси, а често бива те разори и папачни зглавак и саме везе зглавкова.

* * *

Осим ових знакова, још се и ови појављују, и код једне и код друге врсте болести и то: пликови на сисама и вимену. Кад се на вимену и сисама овај процес развије, тада краве при мужењу осећају бол. По-кад-кад деси се, те се појаве пликови на самом отвору млечног канала на сиси и кад се пришт образује, он затвори цео канал млечни, те тако проузрокује врло често запалење једног дела, или целог вимена, које се познаје по томе, што крава, при најлакшем додиру, осећа веома јак бол, а при том је један део или цело виме отекло. Врло често дешава се, да запаљење вимена пређе у трулеж, вучац, и тако отпадне један део или цело виме. Кад год се пликови на отвору сисе и на вимену налазе, млеко има у себи заражљиве материје, оно је сасвим промењено и нема овај изглед, као што има млеко од здравих животиња, а тако исто и нема оне каквоће, које је пређе имало, док је животиња у здрављу била. Теладима не треба давати, да сишу од заражених крава, нити човеку, да га за јело и појење употребљава, јер се и телад и човек зарази шапом или заразном устобољом. Пликови се не ограничавају само на устима, кад се телад или човек зарази, но се и органи за варење заразе. Да се не би зараза помоћу млека даље ширила на телад и људе, требало би тако млеко забранити да се продаје, по пошто то није могуће, то је најбоље ради здравља човечијег увек такво млеко укувати, па га укувано за пијење и јело употребити; јер млеко кувањем изгуби своју заражљивост

Лазар Најдановић

(наставиће се)

НАЦРТ ПРИВРЕДНИХ ПРЕОБРАЖАЈА:

Државни зајам за производачко-прерађивачке задруге. — Оснивање задружног рада. — Привредно-техничка система заставе. — Преображај промета. — Унутарња и спољна заштита привреде. — Системи осигурања. — Системи надзора.

(Наставак)

II.

Организација рада.

Чл. 34. Основица је организацији рада узајмни договор и споразум чланова задругара, који ступају у задругу у цељи осигурања свога материјалног положаја и опстанка.

Чл. 35. Основица задружној производњи је штедња јевтиноћа произведених намирница, које далеко надмашује штедњу и јевтиноћу раздружених и дезорганизовани произвођача — инокосника.

Чл. 36. Задруге су кооперативне јединице произвођачке основане на начелу удруженог рада, производње, промета и потрошње произведених намирница.

Чл. 37. Техничка је основица задрузи удружење и ујединење различних врста заната, или пољопривредних области, односно области производње, које су међусобно сродне и једна другу допуњују.

Чл. 38. Разноврсност пољопривредних области производње лакше се савлађује удруженим и организованим радом људи, стоке, и машина, јер та разноврсност условљава огромну поделу рада, за коју су потребне многобројне стручне руке раденичке, да би се све на време и тачно урадило.

Чл. 39. Удруженим заједничким радом у пољопривреди људи лакше савлађују природу, т. ј. њене необуздане силе у своју корист, те тако повећавају експлоатацију и интензивност производних снага природе: почиње се интензивнија култура и уноси плодоред према културном стању земље.

Чл. 40. Оваким спајањем разних области производње, задруга постиже економију у средствима око производње и времену што је потребно за производњу намирница.

Чл. 41. Развитак суврeмене технике машинске даје основицу и ручном раду у мануфактури применом и у њој ручних машина, удешених за производњу у малим размерама, као год што је то и у области пољопривредне технике машинске.

Чл. 42. Задруга се образује на основици постојећег закона и прописа о оснивању задруга; она има своју унутарњу организацију и управу.

Чл. 43. Чиновништво задруге састоји се из управног и контролног одбора са скупштином свију пуноправних чланова — задругара.

Чл. 44. Чим се задруга конституише, она се одмах обраћа за зајам местној финанцијској власти, — окруж. банци — са изјавом, из које ће се видети, да ли је она испунила све законске услове и прописе.

Чл. 45. Кад задруга испуни законска наређења, онда јој окружна банка издаје зајам, колики јој је према њеним размерима потребан да отпочне рад.

Чл. 46. Сва главнина и остала средства за производњу: земља, стока, алати, зграде, справе, преносна средства и т. д., која при ступању у задругу унесу задругари као приватну својину, остају и даље као њихова особина, док им њихову особину задруга не исплати.

Чл. 47. Задруга отплаћиваће приватну својину, т. ј. особину задругара, или њихова непокретна имања, који они унесу при ступању у задругу постунно дотле, док она не пређу у колективну сопственост задруге. Вредност унесене особине оцењује вештачка комисија, која се саставља из половине чланова незадругара.

Чл. 48. Од узетога зајма и својих удружених средстава задруга подиже, по грађанским и хигијенским прописима, своје радионице, стоваришта, продавнице и остале зграде; набавља алате, стоку, машине, сировине и т. д., које су јој потребне за производњу робе.

Чл. 49. Државни инжињери по окрузима дужни су израдити потребне планове за подизање задружних зграда и надзиравати њихово грађење.

Чл. 50. Управни одбори задруга ступају у споразум са приватним и задружним потрошачким удружењима и по предначуну промета и потрошње удешавају своју производњу.

Чл. 51. За све послове око производње и продаје својих израђевина, задруга има своје књиговодство и рачуноводство, т. ј. своје приходо-расходне књиге.

Чл. 52. Опште, заједничке потребе задругара као: храну, одело, обућу, књиге, новине, осветљење, огрев и т. д. набављају задруге из фонда за подмирење животних намирница. Посебне личне потребе подмирују задругари одвојено из своје особине.

Чл. 53. Од својих годишњих прихода задруга исплаћује државни зајам, порез, прирезе, трошкове на администрацију, интересе и др. потребе своје, а од остатка повећава главнину.

Чл. 54. Количина личне награде појединих задругара биће одређена равномерно на начелу равноправности а према физиолошким и духовним потребама њиховим.

Чл. 55. Подела рада и учешће у њему, управљање се према физичкој зрелости и порасту задругара, како би се сачувала физичка снага задругара и развила енергија и интелигенност рада, дакле ће послове радити слабији и неспособнији, а теже јачи и спремнији.

Чл. 56. У производјачко прерађивачку задругу примаће се сваки сриски грађанин, који за то потребне услове има, а и потпуно из ње, ако се неповоље подчињити њеним прописима.

Чл. 57. Ближе услове примања и иступања задругара одредиће сама задруге у споразуму са Министарством Народне Привреде.

Чл. 58. У последњој линији задруги остаје право примања и одпуштања чланова из задруге, о чему ова решава већином гласова на скупштини.

Чл. 59. Приватна лица, која уложе своје капитале преко банака у задружна предузећа, а не учествују непосредно својим радом у задрузи, нису задругари него су само удеоничари.

Чл. 60. Са својом особином задругар може поступати по својој увиђавности, т. ј. може је продати у задругу или кад ће, само је не сме ником поклонити ван задруге, осем ако је уступи на опште народне или државне циља. После смрти задругара особина прелази у наслеђе задрузи, ако нема наследника у њој. Наследници у првој линији добијају сву особину, а у побочној линији — половину особине; друга половина постоје задрузи.

Чл. 61. Ко од задругара злопамерно упропасти или отуђи своју особину, тај се подвргава одговорности пред грађанским и др. законима, као и онај, који би тако што ученио са задружном својином.

Чл. 62. Кад задругар самовољно напусти задругу, губи права на своју зараду, особину и др. преимућства, која је имао у задрузи.

Чл. 63. У случајевима, кад задругар има оправданих разлога са којих је самовољно напустио задругу, — задружна скупштина решиће, да ли да га законитим путем отпусти из чланства или не.

Чл. 64. Кад задругар излази из задруге с намером да пређе у другу, онда има права на сву своју зараду, особину, уложени капитал и др. ствари, што их је са собом донео кад је у задругу ступио, или их у њој стекао, у колико то већ није постало својина задруге.

Чл. 65. Задруга нема права да сама приступи ликвидацији и разделу свога имања и готовине; то јој се право забрањује самим законом о задругама.

Чл. 66. Закон о задругама одредиће прецизније случајеве за ликвидацију и престанак задруге, као и начине, на које ће се то вршити.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ.

Чистите воћњаке

Воћар мора увек посла у своме воћњаку, па и зима. Ако ништа друго, а оно је довољно учињено за воћњак, ако воћар за време ових мразева, прегледа свако дрво — воћку — нема ли на дрвету гусеничних гнезда, које прошлог лета опустошиле воћњаке и шуме и тешке грдне штете нанеше привредницима.

При осматрању воћака, осматриће воћар онде, онде, на таким и деблам грмља, појединих дрвета — на крушци, јабуци, шљиви, неке црне претеноше. То црни претеноши, то су гусеничина јаја, из којих ће се у пролеће пилдама излаза гусеница изљеви и које ће опет воћњаке опустошити. Исто тако смотриће на деблу, између рачви под у пола од лиснатог кором и другим местима на воћки, прилично жуте и више угашите сунђерасте флеке, које такође нису ништа друго већ гусеничина јаја из којих ће се излећи безбројно много гусеница које ће у пролеће прекрилити воћњаке и уништити знако сигурну добит коју сваке године имамо кад год воћњаци роде и до руке доиесу род. Да тога не би било и овога лета, треба зло изранје лечити. Месец Јануар најподеснији је када треба зими по воћњаку и где се год приметне на дрвету, односно грнама дебљим и тањим, деблу, између рачава и под кором, гусеничина јаја, врло брижљиво стругати их тупим дрвеним ножем, и ону сунђерасту струготину бацати одмах на патру да изгори.

Често пута на каквој разгранатој крушци, шљиви или јабуци нађи старог увијеног лишћа у виду цигаре; ако пажљиво одвијете лист, видићете унутра да су све то гусеничина јаја која су згодно ту склоњена од мраза да не пропану. — И ово лишће треба збирати и бацити на патру да изгори.

Све ово треба урадити Јануара и највише до половине Фебруара, иначе после биће доцкан, а после најзад не вреди ништа.

ГЛАСНИК.

Распоред државних пастува за сплесњење земаљских кобила у 1891. години. — Као сваке, тако и ове године пренуће се из Љубичева и Добричева знатан број пастува на поједине станице пастувске у унутрашности Србије, нарочи опасњења земаљских кобила, и поправљања домаћег залуштеног соја коња.

Пошто знамо да ће се многи љубитељи коња интересовати на које су станице појединн пастуви одређени, то саопштавамо ниже наложени распоред пастува, који је Господин Министар народне привреде одобрио за ову 1891. годину.

1. Ваљево: Амет, Бруно, Солон
2. Уб: Дарон, Епаминонда.
3. Врања: Београд, Дамаскин.
4. Лесковац: Гровдан, Демар, Бертрам.
5. Крагујевац: Арслан, Аполо, Бахус, Гамбета, Данило.
6. Аранђеловац: Остоја, Виргилије.
7. Рача: Барон, Банкер, Доброслав.
8. Неготин: Дилбер, Мозес.
9. Алексинац: Емар, Дарвин, Грузанин, Теофан, Екватор, Мелил.
10. Трстеник: Вампир, Кнежслај,
11. Крушевац: Мурат, Телеман, Гадран. Мушир.
12. Рововац: Ахил, Тврдко, Молтке, Вивијан.
13. Смедерево: Витомар, Граф, — Нужан, Гавда, Лабуд, Залар, Бено.
14. Добричево: Арнаут, Ревијер, Долни, Веселан, Армаш, Давид, Алексино, Махур.

15. Пирот: Арвел, Дојчин.

16. Лозница: Градлија, Душко.

17. Шабац: Дентон, Станлеј, Бравo, Батор, Бизмарк, Дахаман, Рашид, Елдорадо, Велингтон, Јерменин.

18. Топчидер: Адријан, Волтер, Дечанин, Монди.

19. Сопот: Ајаке, Габленац, Дарданел —

20. Паланка: Гардист, Дупман, Дервиш. —

21. Смедерево: Мехмед-Алија, Аброн, Таковац.

22. Петровац: Бремус, Дарије —

23. Љубичево: Асци, Шахин, Кохејлан П. Зариф, Аристид, Ферхам, Ахаб, Валтазар, Голуб, Везир, Полуке, Гренфил, Ел-хами, Еникур. —

24. Краљево: Бореас, Горун.

25. Чачак: Баптист, Златан, Османлија.

26. Гор. Милановац: Давор, Ратаплан.

27. Књажевац: Ферхам II Серчесма.

28. Прокупље: Коренжан, Ера.

29. Ниш: Брутус, Вулкан, Блажа.

30. Пожега: Арпот, Вагабунд.

31. Бољевац: Вилин, Еродот.

32. Зајечар: Витез, Валентин, Каирац, Стуарт, Дебрецин, Егор. —

Ми не сумњамо, да ће пољопривредници и сви они, који желе да се у Србији унапреди наше запуштено земаљско коњарство, похитати да се и ове године користе приликом коју им држава пружа овим распоредом пастуза, и сваки са своје стране припомоћи, та да у скоро дочекамо, да Србија буде у положају да свеколике потребе у коњима, и то како приватне тако и државне, подмирује коњима у земљи произведеним, а да не издаје оне огромне суме на куповину коња са стране, као што то сада чини. —

ДОПИСИ.

Кладово Децембра 1890 г.

У првој половини овога месеца било је у овоме крају кише и снега.

Земљорадници се за сада, и то они који су по планинским местима (Подвршка, Манастирицај, занимају) са дрводељским радом и сечом дрва за домаћу потребу и за продају. Становници оближњих села на Дунаво лове рибу од које имају доста доходна, јер је нега увек на пеки (јесетра 5 до 6 дин. килограм).

Прилички је број земљоделаца који се у већој мери баве гајењем стоке, али она не ће повољно напредовати за дуго ово док се буде на досадањи начин с њом поступало јер се неома мала пажња на неговање обраћа. Ова би грана привреде у овом крају се дала унапредити, нада би се набављала стока добрих сојева на укрштала с нашом, на добивени производи боље тражили и неговали — во што је то сада случај.

Усљед суше, која је ако овога лета била, сточне је храно врло мало добивено те је због тога сада у почетку зиме на доброј цени.

Здравље је како код људи тако и код домаћ. стоке повољно.

Риста Ђ. Вулчевић
економ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Двадесет трећа седница држана 19. Септембра 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Јак. Марковић, А. Живановић, М. Николић, И. Кремић, М. Х. Поповић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 92. Благајник реферише, да још није поднео напрт за друштвену повељу г. Ђ. Миловановић учитељ цртања на великој школи и ако је узео и извесну суму из благајнице аконто тог свог рада.

Одбор с обзиром на одуговлачење овога рада код г. Миловановића а неодложну потребу повеље одлучи: да два члана управе, а на име благајник г. В. С. Богдановић и одборник г. М. Х. Поповић, у име одбора оду код г. Ђоке и да се лично увере јели почео да ради на друштвеној повељи, па ако јесте, да оцене може ли тај рад довршити до 1. октобра ове год. За случај, да рад није почет или да не може да буде готов до реченог времена, да му у име одбора откажу израду друштвене повеље, а повац који је извузео аконто овог рада да врати Друштву.

Бр. 93. На молбу г. Иг. Мирковића преводиоца Бековог Пчечарства одбор одлучи: да се од г. Мирковића откупи још 500 ком. књижица по 20 п. комад.

Бр. 94. Изасланици „Већа кола јахача Кнез Михаило“ долазе и саопштише благодарност Већа на пажњи коју је Друштво до сад поклањало Колима Јахача и на потпори које им је чинило; изјавише наду, да ће друштво и у будуће потпомагати кола јахача морално а према срествима и материјално. — Затим председник г. Милојевић изјави изасланицима већа благодарност на пажњи и увери их, да ће Управа Срп. Пољопр. друштва вазда бити готова и вољна да потпомогне и морално и материјално сваку привредну установу у отаџбини, па и кола јахача „Кнез Михаило“, јер у њиховом напредовању Друштво гледа и свој напредак.

Затим се приступи избору 2 члана друштвена за „земаљско веће свију кола јахача „Кнез Михаило“ а према одлуци „земаљског збора Кола јахача, и одбор изабра г. г. Алексу Љ. Поповића потпредседника и Мирка Миљковића одборника.

Бр. 95. Благајник реферише, да је управ. друштв. добра г. Свет. Петковић набавио извесне стране пољопривредне књиге, па како за њих има да плати 56 фор. а. вр. то моли да их друштво исплати, а њему од плате суму ову наплати, или пак да их купи за свој рачун и остави их на добру за потребу управе добра.

Одбор, с обзором на ревност управника друштв. добра, одлучи: да се сума ова исплати из друштвене благајнице, а књиге да се даду управитељу г. Петковићу као поклон од друштва.

Бр. 96. Благајник прочита извод о стању благајнице за месеце: Јуни, Јули и Август све г. по коме је било: примања 11109 дин., издавања 8859 дин., остало готовине 2240 динара. Пошто г. председник изјави, да је рачуне прегледао, упоредио их са књигама и нашао да су у свему исправни, — одбор прими к знању поднети му реферат.

Бр. 97. Решено: да се што пре изврше потребне оправке на друштвеној згради, — зашта се овлашћује председништво уз припомоћ г. А. Живановића и то надницом или по погодби укупно.

Бр. 98. Изасланик друштвени на збор кола јахача и утакмице кола јахача у Крагујевцу, г. Мирко Миљковић, реферише, да је био у Крагујевцу, да му је од стране сазивача збора и приређивача утакмица поклоњена свака пажња која личи друштвеном изасланику, а да је се старао да радом својим на предходним састанцима а и на самом збору оправда поклоњено му поверење. — Одбор и не сумњајући да г. Мирко неће представљати Друштво као што треба, о чему је се уверило и из записника збора, — прими овај реферат к знању, благодарећи г. Мирку на уложеном труду.

П О З И В

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXII ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. овог месеца у 9. часова пре подне у свом стану

Дневни је ред утврђен чл. 31-им друштвених правила.

Истога дана, у 3 часа по подне, изнеће се на претрес питање: «Како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршенијих пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у вези с организацијом сеоског кредита за то?"

Управа позива друштвене чланове, подружине и њихове чланове и остале пријатеље пољопривредног напретка, да изволе доћи на овај збор.

Бр. 41. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 4. јануара 1891. године у Београду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

С овим бројем „Тежак" отпочиње своју XXII. годину излажења, а с њиме се отвара нова претплата за 1891. год.

Својим дугогодишњим излажењем „Тежак", орган Српског пољопривредног Друштва, постао је врло познат лист код сваког Српског пољопривредника и пријатеља пољске привреде, да му није потребно никакве рекламе, нити препоруке. „Тежак" ће и у будуће, спестан своје задаће, радити неуморно на постављеном задатку и старати се да потпуно одговори оном поверењу, које је, својим досадашњим радом, стекао.

Пријатељи пољске привреде моле се, да се заузму око скупљања претплате.

Сарадницима, који су својим радовима припомагали, да „Тежак" одговори што боље своме задатку нека је велика хвала, и моле се, како они, тако и остали пријатељи пољске привреде, да и у наступајућој години својим знањем и искуством помогну, те да „Тежак" буде и даље поучан, користан и омиљен лист наших привредника.

Претплатници, који дугују претплату за друго и раније полугођа, моле се да је изволе послати Српском пољопривредном Друштву.

УРЕДНИШТВО.

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног стуљца по 10 пара дин., од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуљца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНИЧКОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ЧЕШКИМ ДРУШТВИМА НОСИ ЊИХА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 ФР., ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ПОЉОПРИВРЕДНА ЗАДРУГА ПОЗВАНА ЈЕ НА ПОСЕБНОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 3 У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 20 ЈАНУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Спремајте дрљаче, на чим пукне пролеће подрљајте ливаде и детелишта. — Шеи и заразна утоболя (наставак). Утицај одсеч јадног подрума на вино. — Напрт привредних преображаја (наставак) — **Белешке:** Како се испитује земљорадња. — **Гласник:** Управни земледерске економије. — Пољопривредна подружница у Жагви. — Пољопривредна подружница у Варварину. — Земљорадничка настава у учитељичким школама. — **Дописи:** Из Крушевца. — **Књижевни оглаци:** Проглашење пољопривредне науке. Употреба прашча и огртача при гајењу кукуруза. — **Позив на збор.** — **Подлистак:** Крош Шумадију.

Спремајте дрљаче, на чим пукне пролеће подрљајте ливаде и детелишта.

Код нас се дрљача, на жалост, још врло мало употребљава, без сумње зато, што наши пољопривредници још нису стекли уверење о корисности ове важне пољопривредне справе.

Можемо слободно рећи, да је дрљача у земљорадњи најважнија справа после плуга. Ну, овога пута не ћемо да говоримо о корисности и важности дрљаче у опште, него желимо да скренемо пажњу пољопривредника на корист дрљаче дрљањем ливада.

Морамо признати, да су наше ливаде доста запуштене и принос са њих место да расте — а он опада. Ово није без узрока а и не може да остане без последица, — без последица штетних за појединце а и наше земаљско сточарство.

Не ћемо да се упуштамо у испитивање узрока зашто су нам ливаде запуштене. Важније је да се постарамо да их још за времена поправљамо. Једна од најважнијих мера за поправку ливаде — то је дрљање ливада у пролеће.

Да би корист дрљања ливада била што уочљивија, морамо да наведемо резултате једног огледа, који је у томе погледу чињен:

Подељена је на 4 једнака дела једна ливада, која је на свима местима била једнаке квалитете у сваком погледу. Први део није ни ђубрен ни подрљан, и о косидби покошено је с њега 337 килограма сена. Други део је ђубрен али није подрљан, и о косидби покошено је с њега 833 килограма сена. Трећи део није ђубрен али је подрљан у пролеће, и о косидби покошено је с њега 779 килограма сена. Четврти је део ђубрен и подрљан, и о косидби покошено је с њега 1563 килограма сена!

Из овога огледа јасно се види, да подрљана ливада да двапут више сена, него што би дала да није подрљана; даље, да подрљана ливада да мало не онолико исто сена, колико би дала да је ђубрена а да није дрљана; најзад да ђубрена и подрљана ливада да четири пута више сена, него што би дала да није ни ђубрена ни подрљана. Једном речи: дрљање је од толикога истог утицаја на принос ливада, од колико је и ђубрење. — Међутим сви знамо колико труда и трошка стаје ђубрење, на крај крајева сви рећи ћемо да је корисно ђубрити ливаде, јер богатим родом надокнади се утрошени труд. Па кад признајемо да је и ђубрење корисно, онда не само да морамо признати да је и дрљање ливада корисно, него треба неизоставно сваког пролећа све своје ливаде да подрљамо.

Ливаде треба дрљати чим се снег отопи и земља мало осуши. Зато је крајње време да се постарамо за дрљаче. За дрљање ливада има и нарочитих дрљача (Ховард-ова, Чешка, Лакеова), које се за обделавање земље готово никако не могу употребити. Ну пошто су оне доста скупе (стају према систему и величини 70—120 динара), а дрљача која се за њиву употребљава може с успехом да се употреби и за дрљање ливада, то за наше прилике може пољопривредник са свим да се задовољи са обичном дрљачом са оштрим гвозденим зупцима и њоме да дрља своје ливаде.

Све ово што рекосмо о дрљању ливада, важи и за детелишта. Само се треба старати да се не одоши са дрљањем детелишта, јер је млада детелина крта, па ако би се дрљало доцкан, кад је већ кренула и нарасла неколико сантиметара, онда би је дрљача кидала и тиме би се много оштетио први откос. Иначе је и за детелиште дрљање онако исто потребно као и само ђубрење.

Зато, пољопривредници, спремајте дрљаче, на чим пукне пролеће подрљајте ливаде и детелишта.

— *ш* —

ШАП И ЗАРАЗНА УСТОБОЉА

код наших домаћих животиња

(Наставак)

Шап и заразна устобоља код коња.

Заразна устобоља је чешћа код коња, но шап, али често бива, да се на коњу појави и шап и устобоља у једно исто време. Знаци су они исти као и код говечета. На коње ове болести теже прелазе, но на друге животиње, јер познато је више случајева, где су коњи на ливадама пасли са зараженом стоком, а нису се заразили. Неки писци веле: да су коњи путасти, путоноги више изложени шапу но други коњи, и да они увек опасније обољевају. Код коња као и код говечета познати су случајеви врло тешког обољевања, тако, да су се уснице, месо око зуба, горња површина језика, везе језика, и готово рећи сва слузокожа уста осуле јако пликовима и исприштила се и то од величине сочивног зрнца, па до величине једног лешњика. И овде се често дешава да се два или више пликова споје, па према томе и запалење слузокоже бива у обиму веће, да се животиње ни после две и три недеље не могу да излече. Неки пут и то у исто време појаве се пликови и приштеви на слузокожи у носу и око носа, те дође и запалење жљезда главе и гуше и јако отеку.

Шап и заразна устобоља код оваца и коза.

Шап је чешћа болест код оваца и коза но заразна устобоља. Код заразне устобоље пликови се појављују на безубној ивици горње вилице, у опште како код заразне устобоље тако и код шапа врло су ситни и ретки, а некад се само по један или два појаве, тако да се често може и предвидети. Овце и козе ређе се заражују шапом и заразном устобољом но говеда и свиње. Зваци су код шапа ови: на ивици папка и крупице примећава се црвенило, а и неки мали оток, затим се појаве неколико пликова, који се као и код других животиња за двадесет и четири сата распрсну и за собом оставе пришт. Али опет болест шап код оваца и коза може да узме опасан облик т. ј. може да се развије исто онако запалење и загнојење у унутрашњости папка, као и код волова, те да разори не само рожни део папка, но и папачну кост, зглавак и везнице. Кад се појави заразна устобоља и шап у једном стаду оваца или коза, она се лагано шири, а не тако брзо, као код говеди. Овце и козе, само кад су околности угодне, кад је време суво и лепо, кад је штала чиста, кад ливада по којој пасу није мочарна и т. д. врло лако преболе ове болести. Највећу штету могу да учине ове болести овцама и козама за време јагњења, јер и при благом току болести врло велики број јагањаца и јаради пропадну — полипшу. Млеко је од заражених оваца и коза оне исте каквоће и оним истим променама изложено, као и код крава.

Међу овцама племенитијег соја нарочито „мерино" појављује се једна заразна болест под именом „опасни или шпански шап." Да ли је та болест иста као и обични шап, па само због рђавих околности, постаје

ПОДЛИСТАК.

КРОЗ ШУМАДИЈУ

ЦРТЕ С ПУТА.

Шумадијо, Шумадијо,
Залуду ти хвала!
Не због тога што је теби,
Сад Београд глава,
Већ због тога, што у теби,
Радна снага спава.

(Наставак)

— Бога ми и тамо се још не оре два пут за кукуруз, или управо, ређе, али се копање кукуруза на време свршава. До половине Јуна то је готово све, а у крајњем случају (ако суша запече и омете копање) ретко се може наћи да ко копа кукуруз о Петров дану. Но у Јулу тај посао није у раду, јер се почетком јула и жетва већ свршава.

— То је боље. Мора да је свет тамо вреднији.

— Готово и јесте, ма да изузетци почињу бивати чешћи, као што сам ти напоменуо већ. Но овде се баш опажа, како свет мање хита и граби да уради послове своје, на време. Можда се и варам, али ја довде уз пут не видех да се људи зором на посао журе, а видех на више места да се око 8 и 9 сати иде на њиву и то лаганим ходом, као да се у шетњу иде. *Бадава је Шумадији хвала кад у њојзи радна снага спава.*

— Можда је томе узрок опадање материјалног стања у народу, које вуче за собом оно губљење воље за рад и малаксавање духа и енергије, као што ти сам рече.

— И биће да је тако рекох, — али брате овај наш народ треба да увиди, да му је у томе пропаст. Ако је почео слабити матаријално, нека удвоји рад и, што је главније, нека почне рационалније радити, а да не помишља како је негда било. Негда се могло мање запињати, а боље живети, али сад тако не иде. Кад је Шумадија умела и могла стрести ропство под Турцима, треба сад да се упне, те да уклања и стреса са себе ропство економно.

3. Коса или срп.

На целом путу кроз Шумадију што смо видели радника у пољу, највише их је жњело. По где где су врли, а по негде су „већ" окопали кукуруз, као што сам испричао. Да се пшеница коси косом, то смо видели свега на једном месту код Страгара. Можда је било тога још на ком месту, али ја то нисам смотрио.

Сељаку, који је код Страгара косио пшеницу, ја још рекох, како ми је чудновато, да се овде не коси жито, него само жање и како сам њега првог видео да тако ради.

— Па ову ми је њиву тукао град, видиш да нема ништа, све је град омлатио, за то косим, одговорим ми он.

Тиме је хтео да се извини за то, што коси, а не жање жито своје.

— А што овде код вас не косе жито? питам га ја.

— Овако се код нас ради, рече он, не знајући другог разлога за то.

опасница, или је сасвим друга болест, за сада није решено? Та болест разликује се у толико од обичног шапа, што она у дубљини разорава, како рожнастим делом затворене меснате делове, тако и све остале, па и саму папачну кост сасвим разоря.

Шап и заразна устобоља код свиња

Код свиња се устобоља врло ретко јавља, наиротив шап врло често. Код заразне устобоље, мехурићи појављују се на слузокожи уста а и на њушки и околним деловима. Код шапа продужавају се мехурићи и запаљење коже и преко папака и на кичичну кост. Рожнасти делови како на правим папцима, тако и на горњим споредним отпадају лакше по код говеди, а нарочито кад се свиње на далеки пут терају, и то по тврдом и прашњавом путу, и по врло топлом и влажно ладном времену

За сада позитивно је доказано, да свиње највише распростиру ове заразне болести с једног места на друго или из једне земље у другу и то помоћу железничких вагона, јер се свиње железничким вагонима у свима правцима транспортирају ради трговине.

Шап и заразна устобоља код месождера

Шап и заразна устобоља код месождера, а нарочито код паса и мачака, врло се ретко појављује. Месождери се тешко заражују тим заразним болестима. Мачке и пси понајвише се заражују пијењем млека од заражених животиња шапом или заразном устобољом, а тако исто и кад ногама доју у додир са оним местима где је локализирана заразна материја. Симптоми (знаци) кад се мачке и пси зразе пијењем млека, ови су: грозница, немање апетита, бљување или наклоност к бљувању, затим појаве се мехурићи на слузокожи уста и на разним местима по кожи особито по лицу и ногама. Тако исто појаве се мехурићи а затим приштеви и између прстију на ногама, кад ови доју непосредно у додир са зараженом материјом.

(Свршиће се)

УТИЦАЈ ОДВЕЋ ЛАДНОГ ПОДРУМА НА ВИНО

По Др. J. Бершу.

Познато је, да температура у подруму у коме стоји вино у бурадма не треба да буде преко 12° Р., и то с тога, што би нарочито слабије вино, које садржи мање алкохола, брзо почело да цикне, кад би дуже време било изложено већој температури. Ну ово важи само за вина која стоје у бурадма и која још нису сасвим однегована. На против врела вина у флашама, за препоруку је држати у топлијим просторијама, јер ту за сразмерно врло кратко време постају ароматична.

Неки винари мисле, да за вино није штетно кад се подрум разлади и на прилично ниску температуру. Ну ово је мишљење погрешно, и винар који тако мисли, може да претрпи велику штету ако допусти да му се подрум у зимско време одвеч разлади. — Ми знамо, да у новим винима и кад издрже своје главно врење има још малих остатака шећера, који се поступно и

Питао сам и још неке уз пут, па сам добијао овакве одговоре:

— Код нас нико не коси све жањеми. (Што значи, тако је обичаји.

— Овако се добија чистије жито, јер га можемо требити од корова. А кад се коси, онда се скида с пшеницом и коров.

— Овако остане стрњика, па је заоремо, те тиме мало се ђубри.

— Више се растури, кад се коси него кад се жање.

Такви су били одговори на питање, за што се жање, а не коси.

После овога ја и Срећко заподенусмо разговор о томе.

— Чудно ми је, рекох ја, да овде свет све жање, и не коси жито. У Стигу неш данас ретко наћа да ко жање. Све се то коси. Некада се и тамо само жњело као и овде, али сад се жање само она њива, која је за семе одређена, или се жање кад је негде жито полегло, те га. је тешко косити.

— Не знам, рече Срећко, — не разумем се у томе, јер сам варошанин, као што знаш, али ја бих рекао да је боље жњети него косити.

— И јесте боље и није боље, одговорих ја; — Али је коса за жито боља него срп. Јер. што могу пожњети 5, 6 па и 10 жетелица, то косом обори 1. добар посач. Косом рад иде брже, а вала да знаш, да много значи ово ли се пшеница на време пожњети, или ће онако на њиви стојати докле већ и стабљика не поцрни. Косом кад би се жито косило, до сада би било све жито скинуто с њиве и можда овршено, а овако ни пола није, као што видиш, и ако је већ полезина Јула.

— Можда је косом теже.

— Ни мало. И лакше је и брже.

— Па не мора се баш журити са жетвом, јер после жетве нема др. пољских радова све до бербе. За то вала да и не хитају људи, веле, има времена, шта ћемо после, кад жито поскосимо?

— Како да нема радова од жетве и вршидбе до бербе? За сва 12 месеца прено године добар земљорадник има шта да ради, мој Срећко.

— Па шта има да се ради после вршидбе?

— Да угари (преорава стрњику), да износи ђубре на њиве, и још много ситнијих и домаћих пољских радова има сељак у то време. Но баш и кад не би имао никаквих послова после жетве, опет жетва треба да се сврши што пре. у одређено време. Не издаје бадава министарство правде расписе, да чак и власти настоје да се жито на време уради.

— А за што то?

— За то. што пшеница више вреди кад се на време уради. Онда је и боље брашно од ње, и тежа је на кантару, и боља јој је цена. Док на против, кад овако дуго стоји на струку, онда се зрно спече, буде лакше. у њему је мање брашна, а више мекиња. Правило је: да чим житу пожути стабљика до земље, значи да из земље више не узима храну и да је време жетви ту. Још треба мало почекати, да зрно изгуби оно млеко у себи, па је врело. А кад је врело вала га жњети. Што дуже стоји, све је лакше и лошије, те онда сељак губи и у тежини жита и у цени његовој.

потпуно раствори тек у пожњим временима. Али ако би могло алкохолно врење да се изврши са потребном снагом, нужна је и извесна температура, која ни у ком случају не сме бити мања од 16° Р., иначе ће врење готово са свим престати. Па пошто вино у бурадма прими готово ону исту температуру која је и у подруму, то кад се подрум одвећ разлади (испод 10° Р.) младих вина врење ће престати и ако у њима има још приметних остатака шећера. Тако вино изложено је идућег лета поновном врењу, а сем тога и опасности да се убалави.

Црна вина, до душе обично са свим превру до зиме, тако, да за њих нема опасности од прекида врења, али наглим разлађењем ових вина може да се изазове друго зло, које је такође врло штетно. На име: кад се брзо вино нагло разлади, и у њему се за врло кратко време издвоји безброј кристалчића винског камена. Ови кристалчићи тако су ситни, да се голим оком не могу ни видити а утичу на винску боју у толико, што је привлаче на се. Кристалчићи ови надну на дно бурета и образују врло фини талог пренежастомрке боје. Овим наглим издвајањем винског камена који покуче на се боју вина, вино губи своју загаситу боју и постаје блеђе, што је свакојако на штету самог вина.

Зато треба капке и одушке на подрумима добро затварати за време јаке зиме; у опште треба се старати, да температура у подруму не падне испод 12 до 10° Р. — *и.*

ПАЦРТ ПРИВРЕДНИХ ПРЕОБРАЖАЈА.

Данашњи захтеви за производачко-преобраћајне задруге. — Основање задружног рада. — Привредно-техничка систематска настава. — Преобраћај процеса. — Унутрашња и спољна политика привреде. — Системи осигурања. — Системи надзора.

(Наставак)

Чл. 67. Кад задруга ликвидира своје послове и радњу на основу законитих узрока, онда сваки задругар добија свој део на ње, колико му по улогу, зарали и капиталисаљу припадне.

Чл. 68. Са престанком задруге сав неисплаћени део на позајмљени капитал са припадајућим % прања се опој окружној банци, која га је на коришћење задруги издала.

Чл. 69. Зграде, машине, алати, земља и остала средства за производњу, по престанку задруге, тј. припадају окружној банци, која о њима води своју бригу.

Чл. 70. У закону о задругама треба да буду предвиђени сви узроци и случаји, у којима би могла да наступи ликвидација и престанак задруга.

Чл. 71. Пошто је основица једнакости међу половима физички и умни рад, то ће женскиње и мушкиње према ступњу учешћа у раду и производњи, бити равноправни чланови у задрузи.

Чл. 72. Закон о задругама одредиће тачно правну зрелост женскиња, односно давање зрелости мушкиња, у погледу на њихово коришћење грађанским и политич. правима.

Чл. 72. Задруга у правној и политичкој зрелости између мушкиња и женскиња трајаће за време предзимог стања, т. ј. дотле док се женскиње у уживању ових права не изједначи са мушкињем.

Чл. 74. Правила и наредбе о унутарњем склопу задруга израђују сама задруга на својим скупштинама и њима се подвргавају сва задругари.

Чл. 75. Време трајања рада у задружним радионицама одређују чланови-задругари на својим скупштинама, по оно не

— Ако је тако, онда за цело треба жњети на време, рече Срећко.

— *Не жњети, него косити, додадох ја.*

— Па све једно жњети или косити, тек само да се уради на време, одговори Срећко.

— Е, није све једно, рекох ја.

— Како да није све једно ове ли се жито одсеће срном или косом? Ја мислим да је главно да се жито сиче с њиве, кад буде зрело, да се не суши на стабљици, а ове ли се стабљике сеће срном, косом или ножем, то је све једно.

— О, о, зар све једно кад би та и ножем секао? А кад би селак пожњео ножем једну њиву? Има разлике у томе, мој Срећко и то повеће. Није све једно сри или коси. Јер док он срном жање једну њиву, косом би покосио две и три њиве. И докле селак једну њиву полако жање срном, друга стоји и жито на њој може преврети, а онда губи од своје вредности много, као што ти рекох. Срном је рад много спорији, те треба много више радне снаге, ако се ове на време да пожање. На кратко рећи: *срном је рад спорији, а косом бржи; срном се жање, али се жито с једне исте њиве теже или лакше ове ли боље или лошије бити, те њиву или њиву цену измаги.*

— Истина је тако, рече Срећко — и Шумадинци — онда много штете теме, што жању, а не косе жито своје.

— Тако је, рекох.

— А шта велиш на ово, што наш један селак рече, да се жњевењем лакше одваја пшеница од корова? упита Срећко.

— То има смисла, одговорих, — али још није јак разлог за жетву срном. Јер, кад се њива чисто држи, кад се у њу сеје чисто семе, онда корова неће бити, те ни чишћење пре жетви нема потребе. А поле много је и паметније и кориснице дати 5– 10% жита ономе који има *тријер*, да жито очиста од кукола и др. корова, него у жетви платити најпре толиким жетеоцима. А тријер није скуп и исплати се за годину — две.

— Један селак нам рече, да се косом више растура жито, него кад се срном жње. Шта ћеш на то рећи? упита Срећко.

— Истина је, одговорих ја, — да се срном мање класова растури него косом; али добро уложена коса у рукама доброга косача, не растура много више од срна. И, после, ту је лако њиви помоћи, па да на њиви не остане на једној класа. Треба за невољама само један да иде са грабљама, па ће класове покупити, да боље бити не може.

— А шта велиш на ово, што нам један рече, да од жњевења остаје нека стрњика, коју они зоравају, а тиме у неколико ђубро и ниве?

— Велим, да је то опет један слаб разлог за жњевење, као и остала. Ово мало користи од таког ђубрења, потпре само скупље поштење жетве, а да и не рачунам то, што се ретко која стрњика зорана код кле, него пропада и разноси је ветар, а ни остане у њиви, као и код се косом шпда. Кад уз то узмеш, да се сламом и стова храни и да у слами, која је од покошеног жита, има више траве него у жњевеној, што је свакако

сме превазићи физичке моћи радника, одређене природом, као што је то правило у данаш. капиталистичком забрнама.

Чл. 76. Чл. 27. и 43. онемогућена је конкуренција између задруга, а тако исто и економске борбе, од којих страда данашњи капиталистички систем Западне Европе.

Чл. 77. Министар. Нар. Привреде, у споразуму са надзорним одбором, периодички извештаје своје комисије да проконтролишу производњу задруга и о њима поднесу своје извештаје.

Чл. 78. Задруге, што данас постоје, биће оне основане на приватном средству задругара као наше сеоске задруге, било капиталисте задруге, преустројавају се, ако пожеле, и улазе у склоп ових задруга.

Чл. 79. Овакав начин организације зајма и рада условљава потпуну узајамност између свију задруга, како у области производње, тако и у области продаје и промета произведених намирница.

Чл. 80. По свршеном катастру, класификација и таксација имања (за 10—15 год.), приватних и задружних, уводи се прогресивни порез на приходе од имања као најсавршенији и најправилнији систем државног терета.

III.

Организација наставе

Чл. 81. Основана је организација наставе телесно, духовно и стручно привредно-техничке васпитање и образовање српске омладине у духу народних традиција и развитка националне свести о ослобођењу и јединству Срспства.

Чл.[1] 82. Савремене народно-народносне потребе и интереси наши захтевају и императивно нам налажу, да се досадашње идеолошки правац наставе напусти, а успоји привредно-технички у свој својој општирности и потпуности.

Чл. 83. На овај правац привредно техничке наставе упућује нас и напредак савремене педагогије и методике, који се креће у колосеку очигледне наставе, те се везује са развијањем опитних наука у духу реализма, дајући основицу позитивизму и еволуцији човечије мисли у свима областима науке.

Чл. 84. У том циљу припрема за даље привредно-техничко образовање почиње у *III-ком разреду* више основне школе са привредном читанком, па се продужује у вишој основној и продужној, а завршује у стручној школи привредно-техничкој, техничком факултету Велике Школе и Пољопривредној академији.

Чл. 85. Настава, у предавањима треће се поступно од познатога и непознатоме, те се е тога у свима овим привредно-техничким школама предаје напоредо и практика са теоријом.

Чл. 86. За децу, која сврше пету школу основну, и могу да продуже даље систематично образовање, постоје више *школе основне*, у којима течај учења траје још 2 године.

Чл. 87. За децу, која не продуже више основне школе, постоје *продужне* школе, у којима течај учења траје још 3—4 год.

Чл. 88. У вишим основним и продужним школама, које су нако по свом типу, тако и по циљи потпуно привредно-техничке школе, нарочито основане за пољопривредне и занатлије, предају се специјалнији предмети, у ширим размерима, за разне области, производљачко-прерађивачке производње.

Чл. 89. По свршетку више основне и продужне школе продужује се привредно-техничко образовање у стручним школама пољопривредним и занатлиским, где течај учења траје још 2 године

Чл. 90. Из ових привредно-техничких стручних школа имају ученици права да ступе у V разред реалке, или гимназије па да их свршне и продуже техничи факултет на Великој Школи или Пољопривредну академију.

Чл. 91. Више основне, продужне и стручне привредно-техничке школе установљавају се поступно према потребама становништва у свима окрузима, а ове последње, т. ј. стручне до се уђесе и према географској подели производње, т. ј. месном занимању становништва[1])

[1]) Т. ј. где превлађује виноград и воћарство, ту се предавању ових грана посвети већа пажња, а где шумарство и сточарство, то овим предметима и т. д.

да се опашу њоме, па ће нарочно од шибе и др. стрвинаца морати да примају лику друге врсте, лику с туђе лице.

Овако човек мора говорити, с болом у души, гледајући како српскога сукна нестаје а туђинске крпе шарене се на све стране.

Прођимо правцем кроз какво село у Шумадији, или отиди на сабор какав, па ћеш видети како оно одело, што Шумадинац и Шумадинка на себи има, то одело што му је правилно, што му је најбоље — све је то оно што је најгоре, све је то махом творевина странаца, а тек по што год, десети део творевина руку наше Шумадинке.

Тако је лети, тако смо нас двојица на путу свом гледали.

А како је зимње одело у Шумадији? Био сам у Шумадији једне зиме, па сам онда и жалоснје слике гледао. Гледао сам децу, која у школу иду, па сам се крстио. На десето нема на себи топле чанчарице, него место њих беди се шумадиска кошуљица. Гледао сам Шумадинца, баш и бољег стања, који целе зиме у опшљици иде. На горњи део тела и обукао је зар какав сукнени јелетак, а доле — опшуља и гаће. На и оно мало сукна, што га у Шумадији виђеш, махом је куњевно у вароши, а пажкано бог те пита где, а ретко и врло ретко је то ткано у кући шумадиској.

Да ли човек више да жали децу, кад их види како у кошуљици сваку преко снега, да ли одреслог човека, коме ветар танку кошуљу вије око бутина, да ли да жали више женскиње, кад их погледа накићене и напиране крпама шваљским?

Шумадијо, залуду та хвала,
Када тебе сад одева Шваба!

(Свршиће се)

4. Како се одева Шумадинац

„Месте пада сенима и сјена
Лаповом се лицем опасао."

Тако веснк вели за Србина из онога доба, кад су овде Турци господари.

А како стојимо данас?

Да кажем неколико речи о томе како је у Шумадији, о којој ти причам, пријатељу

Некада су Турци Србе сне, па и Шумадинце, у лику опасивали, а данас као да ће Шумадинац скоро опет потрожити лику да се њом опаше. Разлика је само у томе, што га је онда Турчин на то натеривао, а сада ће га економске прилике на то приморати. А ако, недај Боже, до тога дође, биће и још је дне разлике у томе, што Шумадинци неће онда наћи ни своје лике да се њом опашу, него ће место ње трожити које какве шваљске крпе и пантлике. Шумадинци немилице шуму затиру, те ће доћи време кад неће у својој земљи моћи наћи ни лике

Чл. 92. Наставничке особље за стручне привредно-техничке школе узимаће се из Пољопривредне академије и техничког факултета Велике Школе, који ће се у овој цели преустројити.

Чл. 93. За наставнике општих основних и продужних школа, а нарочито за стручне предмете у њима, узимаће се свршени ђаци из средњих привредно-техничких школа и учитељске школе.

Чл. 94. Поред привредно-техничких школа подићи ће се и радионице за практичну спрему ученика, да би тако практична настава шла упоредо са теоријском.

Чл. 95. Настава у привредно-техничким школама обавезна је и бесплатна за обадва пола омладине.

Чл. 96. Док не буде спремних наставника за привредно-техничке школе стручне, дотле ће се слати потребан број државних питомаца на страну да се за ту цељ спреме.

Чл. 97. У васпитне и наставне програме, у привредно-техничким школама, унеће се основни појмови и систематични предмети о користима задружне производње и живљењу у задрузи.

Чл. 98. О подизању и уређењу привредно-техничких школа, као и о спреми и набавци наставничког особља за њих, стара се Министарство Народне Привреде.

Чл. 99. Привредно-техничке школе стоје под непосредним надзором Министарства Народне Привреде.

(наставиће се)

ВЕЛЕШКЕ.

Како се поштује земљорадње.

У Китају сваке године, кад дође нова година, законом прописани државни празник, изађе цар, господар од тра до четир стотине милијона поданика, на једно поље, каме га прате принчева и високи дворски достојанственици, а уз то још и осамдесет радника, од којих су четрдесет стари и четрдесет млади. Тамо их дочека један плуг, у који су упрегнути дивни волови. Цар ухвати за ручицу и покоран закону изгре једну бразду дуж целога поља извађујући тим свечаним чином поштовање, које заслужује земљорадња и које јој он сам одаје.

(М. Н.)

ГЛАСНИК.

Милан Антић дугогодишњи Управник Топчидерске економије постављен је 9-ог Јануара 1891. год. за секретара II. класе Министарства народне привреде. На место његово постављен је пеки Јања Дачета из Малешице у Чешној, који је био инспектор пчелињ имања у Малешици.

* * *

Пољопривредна Подружина у Жичи. — На „Сп. Сави", 14. ов. м., држан је у Жичи Збор рад оснивања пољопривредне подружине. Збор овај сазвао је наш вредни пољопривредник, управитељ Ратарске Школе у Краљеву, Господин Паја Тодоровић са наставницима исте школе. Збор је био сјајно посјећен и пошто је с одушевљењем решено да се оснује пољопривредна подружина, одмах је се уписало око шесет чланова, који изабраше за председника подружине епископа жичког г. Саву. — Слава нека је свесним Краљевчанима, а хвала покретачима!

* * *

Пољопривредна Подружина у Варварину. — Приликом св. Савске забаве у Варварину иницијативом вредног среског старешине г. Спасојевића образована је пољопривредна подружина у Варварину. Хвала нека је покретачима, а „преслацу и Бог помаже". —

* * *

Земљорадничка настава у учитељским школама. — У Аустрији је за неке учитељске школе — има их 16 — настава у гајењу воћа и вина обавезна. Тако је у Прагу, Љвову и Краков. Неке од њих имају и школске вртове, као заводи у Љвову и у Прагу.

ДОПИСИ.

Крушевац, 7 Јануара 1891 год.

Овом приликом рад сам известити штовање читаоце Земљорадника о забави, коју је Пољопривредна Подружина крушевачка приредила, у интересу потпомагања и унапређења Пољопривредне народне у овом крају, и која је крао сјајно и корисно испаль.

Редно и звузмљавна управа подружине наше, потрудила се је, како сваке, тако и ове године, да са приређењем ове забаве, о новој години, пружи, с' једне стране, лепу прилику, како својим члановима, тако и осталим пријатељима овог општег корисног удружења приредног, да се поред пријатне и поучне забаве, по могућству потпомогну и умножне материјална средства подружинска, која се једнако и троше на потпомагање и бољитак наше занемарне Пољопривредне народне, те разнитељне спају нас, како богатих тако и сиротих; с' друге стране, да се јавним изношењем њихових радова и жеља подружинских заинтересује већи део публике за ово удружење, и прошири утицај и круг својих пријатеља. Забава је била: *Беседа са Играном и малом локалном Илозбом Пољопривредном.* Забава је испала нешто школско и са моралне и са материјалне стране. Била је многобројно посећена, а приход је нало скоро 200. динара, (пао подружинског), што ће скоро уљепшти новчане приходе подружинске у овој години, који се могу трошити на потпомагање и бољитак пољопривреде.

Овом приликом нека ми је дозвољено мало опширније прогонорити поју о овој подружинској забави, најпаче с' тога, што би и остале подружине, угледајући се на ову, могле знатно умножити своја средства и утицај, радећи у славу, сверигу и звузмљавност за пољопривредни бољитак наш.

Дакле, Програм је био следећи:

I. Говор; II декламације, и III извешће о роду и стању подружине, а за тим IV играчка.

Говор је држао г. Милан Арсенијевић члан Подружине и Председник општине, о пољопривредној равнотежи производње и потрошње наше. Говор је изведен красно, и примљен је с великим одобравањем.

Декламације су изведеламовали 3. ђака ов. школа. И ове су се све односиле на Пољопривреду. Изведене су дивно и примљене с особитим одобравањем, међу деклампцијама, била је једна оригинална, поезија и поучно написана за ову забаву подружинску, деклампција: „*Ратарева*", коју је чдан подружине г. Лубе С. Лазовић поучно написао, и у њој потпуне изнео песничку важност и користи које друштво од пољопривреде имаде. Деклампатори су сви добили од подружине по један од бршљена дивно оплетена венац с тробојном траком, и лепог воћа домаћег.

Извешће је доста опширно изнело цео рад и стање подружинско, како за прошлу 1890 годину, тако и укупне резултате, достигнуте за ових 7—8 година рада подружинског. Ми ћемо овде из тога извешћа приобличити само главније резултате, да би се из тога видело колико је рада и звузмљавности ова подружина развила, за наш незнатни пољопривредни бољитак у овоме крају.

Тако звузмљавношћу управе подружинске и одзивом ов. и осталог грађанства:

1.) Подружина је од 8. приређених забава подружинских добила прилога 1504,15 динара, а са евентуалним је било : 1694 динара;

2.) подружина је протурила разног бољег семена пољопривредног на 1025 динара ;

3.) Протурила је разног калемљеног воћа и дрвећа 1699 комада у вредности : 1857,55 динара ;

4.) Протурила је семена од сенф-бубе 3625 грама, у вредности : 1739. динара ;

5.) Разних свршенијих алата и справа пољопривредних 111. комада у вредности : 1097. динара ;

6.) Семење Памучног протурила 5½ килогр. пољопсених ;

7.) Кокоша Пољопривредних и свиња : 289 комада, у вредности 264 дин ;

8.) Као једна најособљија, од свију радова Подружинских, корима се она учење и наука, да више непосредно-практичан утиче на унапређење и потпомагање пољопривредне културе у својој околини, јесте калемљење воћа, које је подружина, у интересу унапређења и побољшавања запуштена воћарства (своје околине), како прошле, тако и ове године, извршила калемљење и облагородјење воћа по целом срезу расинском — пређе пружањем, изношењем карочитих калемара, који су, о трошку подружинском, ишли из места у место по селима, и калемили воће народ у томе поучавали.

И подружина је за ове 2. год. у 33 места, код 121 човека оспособила : 142 јабуке ; 135 крушака ; 17 дуња ; 152 кајсије ; 29 шљива ; 77 трешања ; и 44 шарела питања, — свега : 597 стабала разног воћа, у вредности 282 динара.

Кад се овоме дода онај број калемљеног воћа и дрвећа, које је преко подружине из Топчидера набављено и засађено у Крушевцу и његовој околини, онда ћемо ; да је укупно ова подруж. протурила свега : 2296 ком. разног воћа и дрвећа, у вредности : 2119,55 динара.

9.) У интересу унапређења целокупне привреде, а нарочито Пољопривреде, и ради поштовања и такмичења њених привредника и произвођача, подружина је она отпочела понуђивати привређивање малих — локалних изложаба, приликом забава подружинских : установивши и јавно писмено „Похвалницу“, којима ће се коначем сваке године свечано награђивати, приликом забава подружинских, они који привредници, који су се у тој години одликовали свршенијим радовима и њиховим производима.

И, по решењу управног одбора Подпрвр. Подруж. крушевачке награђени су похвалницама за 1890 годину, следећа лица :

1.) *Г. Мијаило Мишић* свешт. мајсторчанин и члан подруж. за увођење свршенијих алата и радова Пољопривредних ;

2.) *Г. Никола Урошевић* свешт. В. Дреновчанин. за увођење свршенијих алата и радова Пољопривредних ;

3.) *Г-ђа Перса* супруга г. Тоше Бранковића прођачи овд. за произведену белу сомлу и одаткано шарено тканво за њиве ;

4.) *Г. Живко М. Виторовић* књиговезац овд ; за свршење орешавне и калемљење лоза, воћа и свих ружа ;

5.) *Г-ђа Савка*, супруга г. Стева Павловића трг. овд. за извршено тканье платна и пружена застирача домаћих ;

6.) *Г. Г. Тома Поповић* и *Коста Т. Стојановић* трговц. овд за гајење и производњу боље расе свиња домаћих и страних за приплод ;

7.) *Г. Г. Браћа М.* Стаменковић механџије овд. за гајење и производњу боље расе свиње за вронпед — домаће и стране ;

8.) *Г. Светозар Каракушевић* сајџија овд. за дворење тестерицом ;

9.) *Г. Милутин Митровић* пчелар овд. за постојано гајење пчела ;

10.) *Г. Велимир Виторовић* шестан. гимназије овд. за свршеницу оригинално поспуљиру нове Мељаве са гроздје.

11.) *Г. Герасим Поповић* свешт. ратајски, за увођење свршенијих алата и радова пољопривредних ;

12.) *Г. Ђорђе Стојановић* баштован овд., за њихове пластичке производе ;

13.) *Г. Стојан Митић* земљ. из Бивоља и председник општине, за показано пољопривредну културу ;

14.) *Г. Никола Јовановић* земљ. из Ледине, за извршено проналажење кукурза — звани „кокички-зуб.“

Ово похваљење биле су свечано објављене и изложене приликом мале изложбе у сали забаве, која је била богато и лепо искићена и украшена зеленилом, разноврсним производима и справама пољопривредним, скоро свима књигама друштвеног издања и неким дивним рукотворинама наше домаће-кућне индустрије. Ово је истина биле једна мала више декоративна — локална изложба, али она је врло лен утиснн ученика, на све присутне, и, као лаве бити увод и полетиња, за приређење једне веће срнске; или, по могућству, окружене *Пољопривредне и рукотворинске Изложбе у Крушевцу*, на коме плану као да је већ отпочета радити подружинска управа. И ван подружина биле искрено и особито потпомогнута у томе од свију пријатеља нашег привредног напретка онда ћемо, можда још ове седеће имати једну већу Покрајинску Изложбу, на којој би, без сумње, биле заступљено и наше Срп. Пољопривредно Друштво, са инструктивном изложбом свршенијих справа и алата, као ово у Пљашцу, и на којој би се најбоље могло видети и оценити, шта је кадар Крушевац и његова околина произвести и створити, на пољу целокупне привредне културе. Том приликом би се одиграла и једна већа *„Пољопривредна Литургија“*, која би нама да пружи и умножи материјална средства кано за приређење изложбе, тако и за набавку разних свршенијих справа, семена, поучних књига и других корисних предмета, који би се по[illegible]ретством литургије проширили у народ.

Нешто тиме, нешто похваљама, наградама и пресоружама за њихових произвола, подружина дрви, да би се могла заинтересовати већа маса народа за бољитак својих пољопривредних радова и производа, и подстакла јаче опште привредна утицања културна, која би одсудно имала велнког утицаја на целокупни привредни напредак у овоме крају, па и његовој околини.

Још нешто. Приликом ове мале изложбе подруж. о новој години, поред осталих предмета, биле су свечано изложене публикације ове *„Чекрк-прелнце“*, за свршење и брже предење вуне, гуже и кудеље, које су у овоме крају са сним пепознате. Ове је прелнце, на молбу подружине, послало Министарство Народ. Привреде, да би се по могућству увеле у употребу код народа ове околине, где се у знатној мери производи и обрађује кудеља и вуна, што би од знатног утицаја биле на унапређење наше домаће-кућне индустрије предива и тканя, и што би знатно преполовили суобијану прекомерне попаване страже фабричке индустрије код нас.

О *Сталу* ове наше подружине могу вам јавити то, да она, поред најближег рада, тапођер и материјално, за сада, стоји најболе од свију подружина друштвених под нас. Тако подружинска каса имала је у 1890 години.

Укупно приходе : 3156.45 дин.
„ давано 1318.55 „

Остало је готових 1837.90 динара, које је она одвојила, и приступајући, наменила подизању уређеног добра и врта за своју околину. У опште из целог рада подружинског види се, да она није хтела приступити подизању уређеног добра, док се добро материјално не спреми, како би са сигурним изгледом на часан успех, могла приступити таком једном крупном послу. И користећи се горњим искуством, неких наших подружина, које су неспремне ушле у подизање уређеног добра, на успоро писмим пропале и материјално и морално, ова је подружина, пиди се, главну пажњу обратила посредном раду и утицају на бољитку и потпомагању околних пољопривредника, поучама, пр. поручама, посредовањем и потпомагањем, око набављања и протурања разноврсних потреба пољопривредних, као што су, боље врсте разног семења од хране, поврћа, цвећа, трава и детелине, облагорођеног воћа и дрвећа, свршенијих справа и алата, поучних књига и других потреба, што је према њеним

средствима и признањима сразмерно веће користи донело пољопривреди општој, но да је се увукла у појединце утеклог добра, још материјално слабо.

Још, кад напоменем, да је укупни *обрт Подружнички*, од њеног постанка (1883 г.) до конца пр. године, износио преко 7485 динара, онда ћете имати у неколико цифром изражени рад и заузимљивост ове подружине за наш пољопривредни богаташ у овоме крају. Ја сумњам, да ће и једна подружина моја, да покаже боље резултате свога рада од ове наше. И код би, у свакој, бар окружној, варошу друштво имало слично их подружина, бар са сполашним радом: онда би друштвени утицај на напредак наше пољопривреде знатно порастао и прошириле се, а то све имало би највећег повољног утицаја на богаташ целокупног благостања народног.

На крају још бележим, да је после прочитане извештаја о раду и стању подружине, настала игровина и забава, која је трајала, док је зора пред собу зору. Доцније у ноћ хвастали чланови подружине, са још женина од гостију, њихи су, по кри. обичају, заједничку сопру уз чашу вина, којом је приликом заједничким поједено и једно печено прасе које је једва чекао подружине поклонио из свога домаћинства, за срећно њезино стовареко предузеће.

Ш ове мишљу, да слични начин, жеље би и остале подружине, да и само друштво знатно проширити свој утицај и умножити своја материјална средства од којих ће наш народ имати највећа користи за његов живот и рад.

В. В.

ЊЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изашла је из штампе књижица

ПРАКТИЧНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОУКЕ

I.

УПОТРЕБА ВРШАЧА И ОГРТАЧА ПРИ ГАЂЕЊУ ЖИТАРИЦА

написао

ДУШАН М. СПАСИЋ

секретар српског пољ. привредног друштва

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

И МОЖЕ СЕ ДОБИТИ КОД ИСТОГ ДРУШТВА.

ЦЕНА 30 ПАРА.

П О З И В

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXII ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. овог месеца у 9. часова пре подне у свом стану

Дневни је ред утврђен чл. 31-им друштвених правила.

Истога дана, у 3 часа по подне, изнеће се на претрес питање: „Како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршенијих пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у вези с организацијом сеоског кредита за то?"

Управа позива друштвене чланове, подружине и њихове чланове и остале пријатеље пољопривредног напретка, да изволе доћи на овај збор.

Бр. 41. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 4. јануара 1891. године у Београду.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног стуца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" — КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА — Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ЏРКИЋКОГ ДРУШТВЕНОГ ПОШТ. ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСИВАЊА КОЈЕ РЕДОВНО И ПО ОБРАСКУ ШАЉУ ДОБИЈУ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

КЊИГЕ ОГЛАСИМА ИЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 4 — У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 27 ЈАНУАРА 1891. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXII.

Садржина: Извештај о раду Српског пољопривредног Друштва у години 1889—90 поднет XXII. Главном годишњем Збору 30. јануара 1890. године у Београду. — Храни ли боље сено или отава? — Шаш и заразна утробља (наставак). — Напри привредних преображаја (наставак) — Белешке: Дани шећери — Да се сачувају пошљиви и т. д. од трулења. — Глас-ник: Љубомир Момчиловић трговац, члан утемељеног Српског пољоир. Друштва. — Записник седница управног одбора. — Књижевни оглас. Позив на збор.

ИЗВЕШТАЈ

О раду Српског Пољопривредног Друштва

у години 1889—90.

поднет XXII. Главном Годишњем Збору 30. јануара 1891. године у Београду.

Управни одбор друштвени, одужујући се својој дужности прописаној тачком 2-ом чл. 31-ог друштвених правила, има част поднети Главном Годишњем Збору извештај о свом раду у минулој друштвеној години. —

Одбор је се старао, да рад Друштва ове године руководи тако, како ће бити од што јачег непосредног утицаја на унапређење наше пољске привреде, негубећи, при том, из вида, ни задатак Друштва на посредном утицању на то.

И, ако Одбор није могао да довриши ове године све отпочете радове у томе погледу, томе је узрок или новчана оскудица, или недовољна радна снага, или краткоћа времена или друге какве сметње које се нису могле отклонити. —

И ове је године Управа друштвена поклањала велики део времена на одговоре и *објашњења разних стучних питања* која су јој долазила од наших пољопривредника

Не мање времена и пажње поклањала је Управа послу, за који је при данашњим нашим приликама Друштво готово једино а и најпозваније да га отправљала а то је *растурање савршених пољопривредних справа и семена*

Радећи на растурању савршених пољопривредних справа, Управа је се старала, пре свега, да уређењем стоваришта справа створи могућност да пољопривредне справе дође на отплату. С тога је у вези свог рада на оснивању стоваришта справа, који је Збору познат из прошло годишњег извештаја, поднела Фебруара месеца 1890 год. Господ. Министру Народне Привреде „Правилник стовар. справа" којим се прописују сви детаљи у погледу набавке и продаје справа на отплату, молећи Господ. Министра, да ако се слаже с прописима овог правилника, што пре стави на расположење Друштву обећану потпору за тај посао, како би се неодложно приступило уређењу стоваришта. Ну, Господ. Министар одговорно је Друштву месеца Новембра 1890 год. да ни у пројект буџета за 1891. год. није ставио суму коју му друштво ште ради оснивања „стоваришта справа", из разлога, што је спремио законски пројект о оснивању пољопривредних станица, са задатком, да оне посредују у растурању пољопривредних справа као и других новина пољопривредних у народу. На како ће уређење главног стоваришта справа зависити од решења овога пројекта, то да друштво свој рад у овом погледу подешава самостално.

Према овоме Друштву је отказана обећана помоћ за уређење стоваришта справа, и сад је питање о давању справа на отплату остало само на Друштву, да га оно изводи онако, како му то дозвољавају средства којима располаже.

Поред осталих својих радова на растурању пољопривредних справа, Управа напомиње овде само инструктивну изложбу пољопривредних справа, коју је приредило Друштво Маја месеца 1890 г. у Шапцу, о прослави 100-годишњице Господара Јеврема Обреновића, уз које је изложило и вођарске производе, стоку и сточне пијце са свог добра код Шапца.

(Извештај о овој изложби печатан је у 27. броју Тежака 1890. год.) Овом изложбом Друштво је хтело, да упозна наше пољопривреднике са савршеним пољопривредним справама и покаже им руковање и рад с њима, како би што боље уочили корист ових справа и што пре их применили у свом раду И управа је уверена да изложба ова није остала без утицаја, што се види већ и по јачој тражњи справа ове године.

Друштво је ове године распродало:

плугова за оране	14	комада
„ обртача (ралица)	4	„
„ правача и огртача	7	„
плугова риљача за виногреде	2	„
„ подривача за винограде	2	„
гвоздених дрљача	1	„
сејалица „Аберден" (на широко)	1	„
коњске грабље (американске)	1	„

машина жетелица „Фаворита“	1	комада
вршалица са витлом	2	„
ветрењача (бакерових)	9	„
тријера	7	„
сечака за дуг. храну	17	„
„ „ будзеве и под.	1	„
прекрунача ватанових)	2	„
крунача великих	3	„
крунача ручних малих (Ексцелзиор)	491	„
мулача виших	1	„
Ситних виноделских, воћарских, пчеларских и сточарских алатака	134	„
машина за тетовирање	1	„
буњалица	1	„
парних цедница за топљење воска	3	„

разних потреба за справе и др. привр. у вр. 395 дин.

Укупна вредност ових справа износи 11.978·10 динара. (Године 1889. продато је справа у укупној вредности 7195.60 динара; а 1888. год. у укупној вредности 3158·42 динара).

Као што се из овога види, број справа које пољопривредници набављају од друштва и ове је године знатно порастао, при свем том, што су справе и ове године давате само за готов новац, — што без сумње сведочи, да рад друштва на овом послу не остаје без утицаја.

Све справе и алатке набављане су само из најсолиднијих радионица, од најбољег материјала најбољих система, а по могућу најнижу цену. —

И у погледу растурања семена Управа се радује што може да потврди, да је ове године и тражња семена била знатно већа него прошлих година, што је свакако доказ да се пољопривредно знање шири у народу, чим увиђа потребу да заводи и гаји и оне усеве, које пређе није гајио. Нарочито ће пасти у очи продаја семена *луцерке* (године 1889. продато је 2425 кгр.; 1888 г. 767 кгр.), чему се сваки пријатељ пољопривредног напретка мора радовати, јер гајењем биљака за исхрану стоке удара се темељ, не само рационалном сточарству, него и земљорадњи.

Ове године Друштво је растурило семена:

луцерке	4100	кгр.
црвене детелине	30	„
грахорице	282	„
мухари	354	„
сточне репе	58	„
угарњаче	4	„
ливадске траве	79	„
стрмнина	130	„
кукуруза	4061	„
кромпира	20	„
багрена	8½	„
гледичије	59½	„
репице	60.	„
четинара у вр. 45 дин. вој. семена	?	„

баштенских усева у вредности 38·95 динара.

Укупна вредност овог семена износи 11080·45 дин. (Прошле год. износила је укупна вредност продатог семена 5959·35 дин., а претпрошле 2553·66 динара).

И управа је озбиљно водила бригу да се растура само најбоље семе, како се не би догађало да лоше семе буде узрок те да се препоручена биљка због тога теже одомаћи. Упоредно са тим управа је се старала, да дâ и потребна објашњења и упутства у погледу културе биљака чије је семе растурано, јер у колико зависи успевање биљана од семена, у толико, без сумње, зависи и од разумевања у гајењу посејане биљке. —

Растурен је и 1 кгр. семена *свилених буба* махом у пределима, где је гајење свилених буба са свим пропало или бар много уназађено. И колико је друштво добило извештаје, свилене бубе успевале су ове године врло добро

И нешто облагорођених воћака друштво је издало са свог добра код Шапца, а нешто набављало из Топчидера и са стране, јер је тражња била тако знатна, да је се са друштвеног добра једва могао један мали део порука да подмири, и то махом у самој околини добра. —

Нарочиту пажњу заслужује *рад друштвених свезнаја* поводом ових питања која је Г. Коста С. Таушановић министар народне привреде упутио друштву:

1. Код пољопривредних школа требало би знати, какве су нам школе сада потребне: више, средње или ниже и зашто једна, друга или трећа? Да ли специјалне за поједине гране или заједничке за све гране или за више и којих грана. Колико би и каквих школа ваљало одмах подићи и у којим местима?

На шта при организацији сваке школе ваља *нарочиту* пажњу обратити.

2. Код пољопривредних станица ваљало би разјаснити поглавито два питања:

Какав би требао да буде њихов главни задатак?

Били се Србија према своме географском положају, климатским приликама, особинама земљишта и нарочитим захтевима појединих крајева и трговца могла поделити на извесан број пољопривредних сфера (региона), у којима би једна или друга грана добила претежност?

Да ли би корисније било да су ове станице спојене са пољопривредним школама или да су самосталне?

3. Како би требало организовати сеоски кредит:

Да ли позајмице треба чинити појединцима, колективним задругама или општинама?

Да ли у новцу или у пољопривредним потребама?

До које суме и са каквом гаранцијом у сваком од горњих случајева?

Да ли би за основ ваљало узети принцип узајамног помагања, по коме би првенствено право на зајам имали чланови који као задругари улажу извесан улог, или би требало базирати организацију сеоског кредита на општој оскудици повчаној, те према томе незаинтересовати зајмотражиоце узајамношћу и извесним улогом, већ помагати свуде где је помоћ потребна а под довољном гаранцијом.

Секције су прихватиле ова питања Господина Министра с највећом озбиљношћу и разрадиће их с особитом пажњом и тако разрађено мишљење друштва Управа је саопштила Господину Министру а и у „Тежаку“ га печатала (бр. 35 и 36).

Управа је, вољна да потпомогне колико може сваку привредну установу код нас, и ове године одредила и издала 150 д. у злату као друштвене награде за добре приплодне кобиле и добру ждребад изложену на изложби коју је приредило Дринопавско Коло Јахача „Кнез Михаило“ месеца Маја у Шапцу.

На и приликом општег збора привредника и сточара, који је сазвало коло Јахача месеца Септембра

ов г. у Крагујевцу. Управа је, држећи с једне стране да ће видна доказа колико цени овакве зборове, а с друге стране пак, да на истом има тумача својих погледа на питања која су имала да се расправљају на овом збору, — послала једног свог изасланика на овај збор, а и утакмице које је том приликом приредило Шумадијско Коло Јахача Кнез Михаило у Крагујевцу.

Исто тако, када је Земаљско веће Кола Јахача Кнез Михаило решило, да у његов Главни Одбор уђу и 2 члана управе Срп. Пољ. Друштва, Управни Одбор друштвени сматрао је да је не само часно да су 2 члана из његове средине и у управи Кола Јахача, него да је и од интереса по унапређење привредне гране којој су Кола Јахача посветила свој рад, да обе привредне установе имају што тешњу везу у свом раду; — па одазивајући се позиву изабрао је г.г Ал. Љ. Поповић друштв. подпреседника и Мирка Миљковића одборника за чланове централне управе Кола Јахача Кнез Михаило.

Расписане награде за напредне начине радње у пољској привреди, којима је рок истекао ове године, нису се могле издати, јер није било ни једног пријављеног такмичара за њих. Управа не би могла да каже да су малене награде узрок што се ове године нико није такмичио за њих. Пре би се могло рећи, да наши пољопривредници још нису навикнути натакмичење у напредном раду у опште, те су с тога остали неутрални и овом приликом. Ну, управа се нада да ће се иначе успети да се наши пољопривредници изазову на такмичање у напредним радовима, само ће за то требати можда нешто више времена него што је се у први мах мислило.

На како и по самом правилнику за расписивање и издавање овакових награда (тач. 14), који је XX Главни Годишњи Збор усвојио: „За сваку расписату награду мора се чекати и дочекати жељени напредак, па ма то било и после више година," — то ће управа у најкраћем року обновити стечај за све расписане награде којима је рок истекао ове године, а нису издате.

Радови, за које се према овоме, обнавља стечај, ови су:

1. „За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза, у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно".

2 За рационалну употребу и прераду млека и то:

а) „За стално производјење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији, но што је садашњи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајнији и подесан за пренос."

б „За производњу доброг сира кашкавала."

3. За добру и угодну стају за десет грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом." —

Управа је сматрала за дужност, да прати и привредне напретке на страни. С тога је приликом Бечке пољопривредне изложбе послале два изасланика да проуче привредне напретке на овој изложби, а том приликом набаве и прикладна говеда за друштвено добро код Шапца. И они су набавили 1 бика, 1 јуницу и 1 женско теле бериско-сименталског соја.

Ова искуства и сазнање новина, друштву су у толико потребнија, што је управни одбор решио, да се приреди земаљска изложба о прослави друштвене 25-годишњице (год. 1893.), за коју је одбор већ почео да се припрема.

Сем тога, Одбор је мишљења, да би повремене специјалне изложбице биле од великог утицаја на унапређење појединих грана пољске привреде. С тога је решио, да се о јесени 1890. год. приреди у Београду једна овакова изложбица и то: „изложба воћа и грожђа" Ну пошто је друштво ове године већ приредило једну овакву специјалну изложбицу справа у Шапцу) то није имало ни времена а ни средстава, ни могућности да према раније својој одлуци приреди ову изложбицу о јесени 1890. С тога је одбор решио, да се из наведених разлога ова изложбица одложи за јесен идуће 1891. године. —

На управи стоји обавеза, да да рачуна и о своме раду на предлозима који су јој на рад упућени прошлог збора.

У погледу оснивања пољопривредних подружина, резултат је, да је основана у почетку ове године једна врло кренка и вредна подружина, у Обреновцу, а ово дана и подружине у Краљеву и Варварину. Управа је према потреби и захтеву помагала друштвене подружине материјално, а и слала им своје изасланике.

Што се тиче „Општег Збора Привредника", ради договора о мерама за унапређење наше пољске привреде. Управа га није сазвала зато, што је ове године и иначе било више јавних привредних зборова, у којима је учествовао и велики део чланова друштвених, па би се сазивом и овог збора чланови друштвени изложили поновним трошковима долажећи на збор. Међутим рад секција друштвених, поводом питања која је г. министар Таушановић упутио друштву, до некле су замениле рад оваког збора. Ну управа је, да би иначе дала прилике да се на збору расправи које привредно питање, истакла за расправу о XXII. Годишњем збору, једно од најважнијих привредних питања а на име: „како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршених пољопривредних справа, добре прикладне стоке, семена и др. потреба за рационално газдовање, — у вези са организацијом сеоског кредита за то?"

У одговору друштва на постављена питања г. мин. Таушановића, обухваћено је и питање о пољопривредној настави у основним школама, које је у нераздвојеној вези са оснивањем градина и воћ. расадника код школа и цркава, — предлогом, који је прошлог збора упућен управи.

Друштво је ове године добило 4 нова члана утемељача. Ево имена тих патриота: г. г. Ђ. Лазић трг. из Ћуприје, И. Маргетић min. у пензији и М. Милојевић. директор свето-савске школе и Љ. Момчиловић трг из Ћуприје Живели! Управа признаје да није чинила никакве нарочите кораке, да се број чланова утемељача повећа; ну, то из разлога тога, што друштво није имало изграђених повеља, а без њих неби било ни свим умесно понудити кога уписом у чланство. Ну, што до сад није учињено учиниће се како повеље буду готове, а управа се нада, да ће повеља, која је већ давно дата у израду бити готова још за најкраће време. —

Као весма важну и радосну вест управа има да саопшти збору, да је Нар. Скупштина решила и да је најновијим решењем од 20 Апр. 1890 г. одобрено, да се Друштву бесплатно печата у држ штампарији „Тежак" и пољ

календар, и да му се опрашћа дуг, који дугује државној штампарији за печатање разних својих издања од ранијих година, а у суми 17·703·35 дин. Овим решењима друштво је ослобођено једног великог бремена, свог огромног дуга, и дата му могућност и средство да живље поради на свом задатку, пошто му сад отпадају издаци на печатање „Тежака“ и пољопривр. календара. Нека је хвала Краљевском Намесништву! Нека је хвала влади Његовог Величанства! Нека је хвала Народној Скупштини! —

Односно рада на друштвеном добру код Шапца, прилаже се извештај управитеља друштвеног добра.

Што се тиче рада у друштвеној градини и пчеланику:

У градини рађено је и ове године у постављеном правцу, да представља добро уређену градину какву треба да има сваки дом уза се. Ну, да би се у градини могли чинити и већи покушаји, и да би се рад у њој и рентирао с материјалног гледишта, Управа је се обратила госп. Министру финансије молбом, да уступи друштву на уживање један део парка иза зграде министарства финансије, те да се на тај начин повећа друштвена градина а и двориште. И Госпидин Министар вољан је да се одзове молби друштвеној, само, по сазнању, не може ту молбу да реши без одобрења Народне Скупштине.

У пчеланику пак, пчеларено је са свима важнијим системима кошница и то искључиво рад опита и инструкције — приказивања посјетиоцима појединих система кошница и пчеларења у њима, који је задатак и постављен друштвеном пчеланику од самог оснивања његовог.

Управа је ове године, ведећи рачуна о живинарству које с дана на дан постаје све важнија привредна грана код нас, решила и набавила 1 петла и 4 кокошке талијанске расе, које се особито одликује одличним ношењем јаја. Кокоши ове држане су у једном ограђеном делу дворишта, и од њих је добивено преко 30 комада припатка, који ће се распродати живинарима за домазлук, а извесан број задржаће се ради даљег размножавања ове расе, што ће у толико лакше бити, кад се друштвено двориште прошири. — —

Како је финансиско стање друштва у овој години, најбоље се огледа из прегледа прихода и расхода, који се овде излажу. (Види на страни 29. преглед прихода и расхода).

Из ових се прегледа и без нарочитог објашњења види, да су извесни приходи примљени у мањим сумама, но што се је буџетом предвиђало. Посљедица тога било је смањавање и предвиђених расхода. Ма да на први поглед изгледа, да се мање примљени приходи по једним позицијама, покривају вишцима из других позиција, — опет се тиме у ствари мало помаже друштву; јер вишци су поглавито од распродаје семена и справа, а колико се год више за то прими, у толико се више изда за набавку тих истих предмета.

Заслужује нарочиту пажњу партија издатака „на плаћање ранијих дугова“. И ако није сва сума буџетом одобрена, опет утрошена сума тих издатака долази међу највеће расходе. Управа је вољна била, да исплати све, што је друштво дуговало, и да једном ослободи друштвени буџет те тако непријатне партије. Али због недовољних прихода, није успела. Па и оволико колико је исплаћено ранијих дугова, ишло је на штету редовних предвиђених издатака. И због тога су млоги редовни расходи у овој години остали неизмирени, те се морају у идућу годину пренети као нови друштвени дуг. Сума пак тих дугова са оним ранијим изнеће на 6700 динара

Друштво је, као што је напред поменуто, ослобођено позамашне суме дуга држав. штампарији. Треба да се и свих осталих подужица ослободи. С тога ће се у пројект буџета за 1891. год. ставити сва сума дугова.

И у овој години су суме издатака у извесним партијама биле веће, но што су буџетом одобрене. А то су ове:

1., На потребе добра у Шапцу	1286·60	
2., „ непредвиђене потребе	114·30	
3., „ оправку зграде	237·40	
Свега	1638·30	дин.

Вишак издатака поглавито пада на добро у Шапцу, а проистиче отуда, што је набавка стоке стала млого више, но што се је предвиђало. Издатак на оправку зграде није ни предвиђен буџетом, а међутим морао се је чинити, јер би неоправка на време изазвала доцније далеко већи издатак.

По чл. 28. друштвених правила, управа је имала право да одобрава овакве издатке до 1000 дин. Ну она је, као што се види, дозволила и нешто већи издатак преко те суме, јер су потребе доиста неодложне биле. Овакав њен поступак, нема сумње, да ће и збор одобрити.

По дневнику благајне примања за ових 14 месеца било је у суми свега . . . . . 49.998·15 дин.
а издавања . . . . . 48.880·25 „
са 1097 бројева примања и 459 бројеви издавања. По том целокупни новчани обрт био је 98.878·40 динара — —

Што се тиче књижевних друштвених радова, и ове године поклањана им је пажња у пуној мери.

„Тежак“ је излазио недељно а печатан је у 1500 примерака, од којих је 1348 примерака растурано. Њега су уређивали ове године г. М. М. Савић члан управ. одбора до 21. броја, а г. А. Љ. Поповић друштв. потпредседник остале бројеве.

„Календар“ за 1891. год печетан је у 5000 комада, који је сав растурен рад распродаје, и колико се за сад зна, с распродајом овог календара иде врло добро. Његова је цена, при свем том што је 11½ таб. велики и богато илустрован, само 50 п. дин., управо такова, да га доиста може да набави сваки и најсиромашнији српски дом И њега је уредио г. Ал. Љ. Поповић, друштв. потпредседник.

Од „поука,“ за које су расписане награде, ове је године примљена и печатана једна: „Употреба прашача и огртача при гајењу кукуруза.“ Поука ова печатана је у 2000 комада а цена јој је одређена по стварном коштању — 30 пара комад.

Сем ове поуке примљене су још и ове: „О прављењу вина“, и „Гајење биљака за исхрану стоке“. Оне се још налазе на оцени.

И ове године друштво је растурило знатан број пољопривредних књига, друштвених и приватних издања.

I. ПРЕГЛЕД ПРИХОДА

примљених од 1. Новембра 1889 па до конца Децембра 1890 године.

ТЕК. БРОЈ	ПРИХОДИ	СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ		СУМЕ ПРИМЉЕНЕ		МАЊЕ ПРИМЉЕНО		ВИШЕ ПРИМЉЕНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	Готовина из прошле 1889. рачунске године	1512	35	1512	35	—	—	—	—
2	Приход од претплате „Тежака" у 1890 години	2500	—	1319	35	1180	65	—	—
3	„ „ улога чланова утемељача	—	—	300	—	—	—	300	—
4	„ „ „ „ помагача	200	—	190	—	10	—	—	—
5	„ „ продаје календара и других књига	2500	—	1678	90	821	10	—	—
6	„ „ друштвеног добра у Шапцу	4000	—	4937	80	—	—	937	80
7	„ „ наплаћеног дуга за „Тежак" и чланство	6000	—	3916	85	2083	15		—
8	„ „ „ „ „ справе	4500	—	1731	75	2768	25	—	—
9	„ „ „ „ „ семе, књиге и др.	1500	—	646	80	853	20	—	—
10	„ „ „ привременог дуга	1000	—	181	25	818	75	—	—
11	„ „ продаје справа	8500	—	11010	55	—	—	2510	55
12	„ „ „ семена	7000	—	10092	80	—	—	3092	80
13	Државна помоћ за 14 месеци	11666	65	11666	65	—	—	—	—
14	Ванредни приход	50	—	57	40	—	—	7	40
	Свега	50929	—	49242	45	6535	10	6848	55

II. ПРЕГЛЕД РАСХОДА

учињених од 1. Новембра 1889. до конца Децембра 1890. год

ТЕК. БРОЈ	РАСХОДИ	СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ		СУМЕ ИЗДАТО		МАЊЕ ИЗДАТО		ВИШЕ ИЗДАТО	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	На печатање „Тежака", календара и оталих списа	5000	—	3493	45	2106	55	—	—
2	„ потпомагање пољске привреде	4000	—	1811	25	2188	75	—	—
3	„ друштвено добро у Шапцу	6120	—	7406	60	—	—	1286	60
4	„ „ арт и пчелиник	600	—	570	25	29	75	—	—
5	„ набавку новина, књига, дрвореза и збирке	900	—	784	50	115	50	—	—
6	„ пошт. марке за експедицију у иностранство	300	—	256	10	43	90	—	—
7	„ повез. књига	200	—	183	75	16	25	—	—
8	„ награде сарадницима „Тежака", календара и др. списа	3000	—	2561	10	438	90	—	—
9	„ плату друштвеног секретара	2333	30	2333	10	—	20	—	—
10	„ „ „ писара	1400	—	1400	—	—	—	—	—
11	„ „ „ благајника	840	—	840	—	—	—	—	—
12	„ уредника „Тежака" и повременог списа	900	—	700	—	200	—	—	—
13	„ друштв. служитеља	1120	—	1120	—	—	—	—	—
14	„ израду друштвене повеље	1400	—	—	—	1400	—	—	—
15	„ набавку справа за продају	8000	—	8384	10	—	—	384	10
16	„ „ семена за продају	7500	—	10677	45	—	—	3177	45
17	„ плаћање ранијих дугова	5815	70	4657	70	1158	—	—	—
18	„ канцелар. потребе	800	—	374	15	425	85	—	—
19	„ оправку играде	—	—	237	40	—	—	237	40
20	„ Непредвиђене потребе	100	—	214	30	—	—	114	30
	Свега	50929	—	48005	20	8123	65	5199	85

Од стручних новина и часописа друштво је примало у претплати ове:

Der Oekonom, Praktischer Landwirth, Wiener landwirthschaftl. Zeitung, Oesterreichisches landw. Wochenblatt, Prager landw. Wochenblatt, Deutsche landw. Presse, Tiroler landw. Blätter, Fühling's landw. Zeitung, Oesterung. Wein-Zeitung, Weinlaube, Mittheilungen über Obst und Gartenbau, Wiener illustrirte Gartenzeitung, Die Milch-Zeitung, Der Thierarzt, Zentral Blatt für d. g. Forstwesen, Oester. ung. Forst-Zeitung, Frick's Rundschau, Landw. Jahrbücher.

У замену за „Тежак" ове:

Витез, Домаћин, Домаћи лист, Gospodar, Gospodarski list, Gospodarski poučnik, Čkolski Vrt, Hrvatska pčela, Banovac, Sumarski list.

Књижница друштвена умножена је ове године овим стручним делима:

„Важност подизања воћа и поврћа" од Ср. Л. Поповића (поклон од писца);

„Шљива" од М. М. Савића (поклон од писца);

„Гајење пернате живине" од Др Б. Радића (поклон од писца);

„Сточарство некад и сад" од Свет. Љ. Гавриловића (поклон од писца);

„О важности шуме и како се ова подиже“ од Б. Тодоровића (поклон од писца);

„Пољска привреда. II књига, воћарство, виноград и шумарство“ од П. Тодоровића (поклон од писца);

„Мали воћар“ од Ст. Димитријевића (поклон од писца);

„Употреба прашача и огртача при гајењу кукуруза“ од Д. М. Спасића.

Perels E. „Geraethe und Maschinenkunde“;

V. Ruffy Paul, „Tebellen zur Berechnung von Futtermittel-Mischungen“;

Rigert-Hoas L. „Praktische Anleitung für landw. Buchführung“;

Gayer Karl Dr. „Die Forstbenutzung“;

Baur Franz Dr. „Waldwerthberechnung“;

Bersch J. Dr. „Praxis der Weinbereitung“;

Settegast H. „Die Landwirthschaft und ihr Betrieb“;

Von Goltz T. Dr. „Acker-und Pflanzenbau“;

„ „ „ „ „Die landw. Thierhaltung und landw. Nebengewerbe“;

„ „ „ „ „Volkswirthschaftl. Grundlage und Oekonomik der Landwirtschaft“;

Лај Феликс, „Културно историјско географски атлас Краљевине Србије св. I. и II.“; — —

Најзад, управа је одкупила од г. Нг. Мирковића 800 књига „Пчеларство“, а од г Паје Тодоровића по 100 књига „Пољска привреда књига I и II,“ желећи тиме да писцима олакша самостално издавање књига, а и да пољопривредну књигу и поуку растури у народу.

Друштво је ове године изгубило 4 своја редовна члана. Умр'ли су: Илија Миливојевић, Јеврем Шолутовић, Сретен Л. Поповић и Јован К. Ристић, којима је управа у име друштва указала и последњу почаст.

Тако друштво сад има чланова: утемељача (укупно) 19; почасних 25; редовних 136.

Према чл. 19. друштвених правила и времену за које су садашњи чланови управе бирани, остају у управи и за идућу годину: председник г. Свет Миловојевић потпредседник г. Ал. Ђ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Јаков Марковић, Марко Николић, Марко Миљковић, Алекса Живановић, Коста Ђорђевић, Симо Кандић и Илија Кремићану, г. Кандић поднео је оставку на одборништво због својих многих званичних и приватних послова; иступају из одбора одборници г. г Анта Крагујевић, Паја Тодоровић, (оба и због премештаја из Београда), Милутин Савић, Душан М. Спасић и Милош Х. Поповић. — —

ИЗВЕШТАЈ

о раду на добру Српског Пољопривредног Друштва код Шапца.

Као сваке, тако и ове године, управник добра има част поднети Друштву годишњи извештај из кога ће се видети, у каквом се стању налази добро друштвено код Шапца.

Сва радња пољопривредна вршена је на земљишту кога је општина шабачка уступила Друштву и које износи 14 хектара, и закупљеном земљишту које износи 11·82 хектара. Према томе укупно узев износило је земљиште 25·12 хектара, које је овако распоређено:

1.	под двориштем и воћњаком	0·75	хект.
2.	„ воћним семеништем	0·27	„
3.	„ баштом управника	0·30	„
4.	„ воћ. расадником	1·30	„
5.	„ путовима	0·60	„
6.	„ гувном и сењаком	0.40	„
	Свега	3.62	хект.

Остатак земљишта подељен је на 7 парцела (седмострани плодоред). Величина ових парцела износила је:

I.	парцела, кукуруз познији по плодореду.	3	хект.
II.	„ „ на луцерištу ван плод.	3	„
III.	„ а) под јечам озимац	1·50	„
	б) „ овас	1·00	„
IV.	„ под пшеницом озимицом	4·00	„
V.	„ „ пролетњом грахорицом	3.00	„
VI.	„ а) под мувар	1·00	„
	„ б) под пролет. грахор за сено и семе	1·00	„
VII.	„ под црвеном детелином са травама	2·00	„
VIII.	„ под озимим грашком	2·00	„
	Свега	21·50	хект.

Као што се из овог распореда земљишта види, сва радња на друштвеном добру код Шапца дели се на три гране: воћарство, ратарство и сточарство.

1. Воћарство.

Ову важну пољопривредну грану друштво је од постанка овог добра почело да негује. Оно је врло добро знало, да се према приликама наше отаџбине: клими, земљишту и положају, може много да помогне овом граном нашем пољопривреднику. У последње време настало је преко свога управника добра, свом снагом, да ову грану што потпуније развије, и већ се опажају благотети оваког рада, јер се воће у огромним размерама тражи, због чега се и расадник мора постепено да увећава.

Према количини воћа која се тражи, морало се подешавати и производња истог. Тако у овој, години, налази се у семеништу воћњем 12.000 дивљака спремљених за расађивање и 14.000 пресадница, шибља за живице. Ове количине дивљака и шибља представљају вредност на 800 дин.

У воћном расаднику находи се облагорођеног воћа од 1—2 год. око 4000 пресадница, а у вредности до 3000 дин. (према ценовнику). Осим овога воћа има у расаднику—21000 дивљака и укрсног дрвља и 600 лоза. Ове дивљаке као и укрсно дрвље представљају већу вредност, но када би биле у воћ. семеништу из узрока тог, што су дебље и већ половина употребљива за калемљење. Вредност њихова према томе варира између 1400 и 1800 динара.

У овој години продато је 2000 воћ. пресадница и 2500 пресадница од шибља за живице, дакле знатно више него у прошлој години. Ова количина продата је једнако у околини добра и није била довољна да подмири потребу исте са тога, што се нема довољно

стручне радне снаге која би била у помоћи управнику добра, који је у једно исто време и воћар.

Цењени важност наше шљиве пожегаче – мађарке, Друштво је и у том правцу на своме добру успело, да се са одбирањем ваљаних шљива и калемљењем помогне овој грани производње. Од калемљених шљива већ је издато прошле и ове године повећи број пресадница.

Ни за подизање воћњака у последње време, по предлогу управника, Друштво није жалило материјалних жртава, само да има у њему добар материјал за калемљење. Оно је из прве руке са стране набављало пресаднице за свој воћњак, те тако и тиме олакшало рад воћару њеном и омогућила производњу воћних пресадница у већој количини. За сада има у воћњаку сортименталном на 150 дрвета разних сората, сем обичајног воћа и лозних палмета. Ну са овим строем пресадница у сортименталном воћњаку неће се стати, јер је још потребно прикупљати важније сорте како са стране тако и из наше земље.

2. Ратарство.

Према усвојеном седмогодишњем плодореду, биле су парцеле засејане са следећим културним биљкама:

I. парцела од 3 хектара са позним кукурузом по плодореду, добивено 8759 килогр. чистог зрна;

II. парцела од 3 хектара раним кукурузом, на луперишту, ван плодореда 8057 килогр. чистог зрна;

III парцела од 2·50 хектара јечмом озимицом и овсом. Јечам посејан на 1·50 хектар, добивено 4800 килогр. Овас посејан на 1 хектар, добивено 170 килогр.;

IV. парцела од 4 хектара пшеницом озимицом, добивено 7700 килограма;

V. парцела од 3 хектара пролетњом грахорицом, добивено сена 13000 килограма;

VI. парцела од 2 хектара муваром и пролетњом грахорицом. Са једног хектара мувари добивено 4000 килограма сена и 500 клгр. семена. Са другог хектара добивено сена од грахорице 1500 кила и 600 семена;

VII. парцела—црвена детелина у смеси са травама, добивено 4600 клгр. сена;

VIII. парцела од 2 хектара озимим грашком, који је употребљен као зелена пића за стоку.

Од стрмнина добивено је сламе: пшеничне 10000, јечмене 4000 и зобне 2000 кила.

Окопавине гајене су према правилима науке и праксе. Оне су сејане машином, прашене и огртане култиваторима — окопачима и огртачима.

И стрмнине гајене су према правилима науке, а кошене машином косачицом на опште задовољство околине.

Од не мање вредности је и производња сточног биља, јер се и са њим послужило околини као угледа. На имању се производи толико пића, да се са њом сва стока друштвена изранити може. Осим пића производи се са истих површина земљиних и нешто семена које се народу распродаје.

3. Сточарство.

Сточарство је важна грана по свако газдинство, јер сем продуката сточних она служи и за рад. Тако је исто и са друштвеним добром. Докле се стока на њему није држала, дотле се са радовима натезало, а земљи опет нису се могле да поврате хранеће материје, које су јој жетвом одузете. Од пре четири године Друштво је почело постепено да набавља стоку и од тога доба опажа се напредак, јер се поред других њених приноса, производи још и повећа количина ђубрета. Гајећи пак стоку на своме добру рационално служи самим тим и околини за углед.

Од стоке находи се на друштвеном добру: 1 бик алгајске расе, 2 краве, производ укрштања пинцгауске са посавском; 1 бик и 2 јунице производ укрштавања сименталске са берпском расом: 2 јунице од алгајске расе, 2 телета (једно продато у месецу Септембру), 1 кобила са једним овогодишњим ждребетом и 2 коња за рад.

Бик алгајске расе напуштан је на приватне краве који је на броју било 48.

По занимању притјажаоца, биле су краве:

земљорадничких	19 крава
трговачких	17 „
занатлиских и чиновничких	12 „

Млеко је од крава добивено око 2000 литара, која је количина и продата. Теоци сисали су до 5 месеци.

Млада приновљена стока, која се састоји из 2 јунице, 2 телета и 1 ждребета, престаља вредност 7—800 динара.

Сем ове наведене три гране пољопривредне отпочело се и са производњом градинарског семена. Циљ је овој радњи, да народ дође до доброг и јефтиног семена, и то од оних врсти које наш народ највише потребује за његову свакидашњу потребу.

Назад на крају извештаја овог, вредно је напоменути и то: да је и ово добро изложило своје производе на изложби Тројичкој, а приликом прославе господара Јеврема Обреновића у Шапцу: оно је изложило производе који су на самом добру произведени, као: ђубриво разне произведене из семена и коштица, пресадинце од окалем воћака по разним начинима калемљења, пићно биље, стоку и т. д., шта је поменуто и у извештају друштвеног представника на овој изложби.

Бр 142.
26. новембра 1890.
у Шапцу.

С одличном поштовањем

Светолик А. Петковић,
управник добра.

ИЗВЕШТАЈ

О раду подружине српског пољопривредног друштва за варош Ваљево и околину.

Подружина се и у овој 1890 години трудила, у колико је то могло према околностима у којима се налазила, да се унесе у народ што више практичке науке и савршенијих справа пољопривредних. У тој циљ она је набавила преко српск. пољ. друштва и распродала:

1. Пет комада крушача „Ексцелзиор" у предности 30 динара.

2. Један „велики тријер" у вредност 283·55 динара.

3. Једна кошница система „Буринчићевог" у вредности 9 динара, *коју суму подружина дугује друштву*,

4. 28 кила семена од мухари. У вредности 9·40 динара.

5. Пет комада кавезчића Ханеманових за одвајање матице у вредности 1·75 дин.

6. Четири квадратна метра „ханеманових" преграда у вредности 29·75 дин.

7. Једна машина за цеђење воска у вредности 20. дин.

Даље, од управе ратарске школе из Краљева набављено је воћа и семена разног и растурено међу овд. пољопривреднике у вредности 35·50 динара.

Подружина је и у овој години највећу пажњу обратила на пчеларство, које је тражило брзе помоћи, јер се налазило на умору. И у овој су години (прошле године било је само 73 просте кошнице) челарили са ђерзонкама американског система:

г.г. Живота С. Миловановић парох 36, Сава Вукосављевић марвени лекар 34, Браћа Атанацковићи 25, Спасоје Обрадовић чарукџија 14, Милорад Петровић часовничар 6, Ненад Перић званичник 5, Стеван Теодосијевић кафеџија 10 Андра Поповић трговац 10, Јеротије Томић трг. 12, Аца Ненадовић порезник 4, Милић Живковић тежак из Кличевца 2, Милорад Протић парох из Каменице 3, Никола Драгојловић земљод из Рађева села 3, Филип Котарац из Златарића 3, Тома Расулић земљ из Петнице 1, Стеван Јанковић судија 3, Милутин Корић трг. 3, Михаило Вићентијевић парох Петнички 11, Андрија Јовановић парох Ћелијски 5, Срећко Стефановић учитељ 1, и Михаило Ступаревић учитељ ћелијски 6.

Ради богатије челарске наше подружина је набавила 25 кила елде, коју је усејао г. Светозор Мунић економ у почетку Јула месеца. Челе су имале од цвета користи, али због јаке суше, која је владала у Августу, семе је пропало.

У овој години челе су добро напредовале, но најбољи успех је показан у селу Петници.

По упутству потпредседника ове подружине г. Животе С. Миловановића пароха г. Михаило Вићентијевић парох Петнички израдио је сам једанајст комада ђерзонових кошница американског система, које га коштају свега скупа 12 динара. У почетку Марта месеца поп Живота му је преселио пет простих кошница у пет комада ђерезонових; 15. Маја отишао је сам те их је вештачки ројио, и дао нужна упутства. 2. Јула отишао је са својом центрифугом истресао 16 кила меда, и од њих вештачки издвојио још један рој узимајући од сваке по мало чела и саћа; и 1. Октобра, извађено је 48 рамова са медом, у тежини до 50 кила и у свакој кошници остављено за зиму, по 9 најпунијих рамова, који представљају тежину од 42—50 кила меда. Но Петничка је околина једна од ретких за челарење, са својих цветних ливада, и брда обраслих липовом гором.

Подпредседник ове подружине, чинио је пробу са кошницом „Буринчић" и једном „коржењевског" коју је подружина израдила код једног овд. мајстора и обе су се за ову годину показале као неподесне. Прва што има испод рамова велики празан простор, у који су челе продужавале саће, па се у последње време рамови нису могли са тога вадити, јер се мед просипао, челе медиле, и напад туђица изазивао; и што су челе остављале саће напред празно па пролазиле кроз преграду к матици и у леглу сваки празан простор испуниле саћем па и рамове за дуварове кошница спојиле тако, да се легло није могло, померати назад, да би се рамови с преда могли вадити, са чега подружина није никаке вајде могла од ње да има, изузимајући што је добивено доста саћа, и што има доста меда за зиму. За то до године подружина неће у њој употребљавати „Ханеманову" преграду, па код нас опробану саопштиће резултат; а друга што је скупа (20 динара) и толико велика, да је челе у овој години нису могле сву да испуне саћем.

Ханемонове преграде употребљене су са успехом само у кошницама американског система којима је лето само на јужној страни просечено, а преграда намештена тако да је ово лето подељено на двоје, а са обе стране рамова у кошници остајао мали празан простор, са кога су се рамови лако вадили ради цеђења меда. Ове кошнице имају по две крајње даске за заклањање рамова, као што је и у кошницама коржењевског система.

Са успехом су и матице затваране у кавезчиће у време паше, но само тако, да се матице не држе више од 20 дана у кавезу, јер су челе у једној кошници, у којој је матица дуже држана, извеле трутовњачу.

Између свих ових начина да се до што више меда дође, показао се као најбољи, али и најтежи начин г. Живановића, убијање матица у време најбоље паше.

Да би подружина са више практичнога знања потпомагала челарење у овој околини, њен је потпредседник Живота С. Миловановић парох ишао 22. Августа ове године у Карловце на ковалук г. Ј. Живановића са члановима подружине г.г. Андрија Јовановић порахом ћелијским, Михаилом Вићентијевићем Пеничким, Милорадом Протићем парохом каменичким и Сретеном Тодоровићем парохом Причевачким, те су сви скупа на делу проучили г. Живановићев начин рада са Американкама. Г. Живановићу припада свака хвала што је усрдно дочекао ове свештенике и показао чиме и како топи свој восак, те нас је ослободио грдних мука које смо до сада подносили, око топлења воска без машине, коју је подружина преко срп. пољ. друштва сада набавила. Код г. Живановића нађено је тада 2500 кила чиста меда који је добио од 80 комада ђерзонових кошница, но који није имао коме да прода. То нас је побудило да овим обратимо пажњу српск. пољ. друштву, да се побрине за идућу годину да се и у нас тако исто не догоди, јер би то могло данас да упропасти наше челарење, а на ову примедбу нагомилана је и та околност, што су ове године наши сељаци продавали по полак динара кило меда, што неби требало да буде, ако желимо, да нам челарство пође напред.

Сву бригу око руковања са ђерзоновим кошницама у свој околини овој водио је лично подпредседник подружине ове.

Подружина је имала само једну неприлику са воћем, које је послато подружини мионичкој. Подружина ова није у своје време хтела да узме своје воће, а ми га нисмо могли распродати, јер ни до данас не добисмо списак, са чега је воће остало и даље у башти

г. Ненадовића Љубе, но како је г. Љуба овога лета продао башту ову, а купац на њој подизао зграде то се воће морало у невреме пресељавати, и од њега се данас налази 10 комада код подпредседника а остатак је пренет на имање г. Светозара Мунћа економа. г. Ненадовић и купац плаца задржали су по 10 комада од воћа овога.

Подружина је у овој години распродала 30 комада књига Воћарство, а још распродаје књиге „Пољска привреда" и „Шљива." Са распродајом његовом иде тешко, што су велике и скупе, па се теже и читају и купују. Оне би требало да нису веће од 2—3 табака, а скупље од 2 гроша, па би их свака кућа имала на своме столу.

Подружина се трудила да одговори својој задаћи подпуно, а што није могла — то нека се не сматра да је било до њеног немара, него до слабих средстава са којима је располагала.

Подносећи овај свој извештај срп. пољ. друшт. Подружина моли, да се и он одштампа у органу друштвеноме.

№ Бр. 35.
23. Новембра 1890 год.
У Ваљеву.

Председник
Ваљевске подружине
П. Т. Томић.

Потпредседник
Живота С. Миловановић.
парох

ИЗВЕШТАЈ

О раду и стању крушевачке Пољопривредне подружине за 1890. годину.

I

Рад подружински у 1890-ој, као осмој години њеног живота и рада, био је у главноме двојаког правца: —*„Непосредног"* и *„посредног"*

Према приликама, у којима се подружина находила, и средствима, којима је располагала — управа подружинска искрено се трудила, да, по могућству, што јаче и више утиче на унапређење наше целокупне пољопривредне културе у овоме крају. — У колико је ова успела, да одговори подружинској цељи, задатку и поверењу датом, то ће се најбоље видети из овога извешћа.

Због малих средстава подружинских, од којих подружина редовно троши и на потпомагање пољопривреде у својој околини, подружини је било немогуће, да ове године приступи подизању и уређењу угледног врта и добра за своју околину, коме цељу подружина тежи од свога постанка. Готовина подружинска у 1890 и неколико динара сувише је мала за тако крупно предузеће, тим више што је подружина до сада утрошила још 1260. динара на потпомагање пољопривреде у својој околини, администрацију, збирке и намештај

С тога је управа подружинска обратила највећу пажњу уређењу и тачном вршењу *„Посредничких радова"* и потпомагању пољопривредника у своме крају, највише саветима, препорукама, потпомагањем и посредовањем око разних нарука, набављања и протурања разноврсних бољих потреба пољопривредних. као што су: боље врсти разног семења хране, детелине, зеленог и шећа облагрођеног воћа и дрвећа; савршенијих алата и справа; поучних књига и листова и других потреба пољопривредних.

Стојећи у непрекидној вези и преписци са Срп. Пољопривредним Друштвом у Београду, управа је подружинска успела посприпавати следеће послове и радове:

1.) Приредила је једну беседу у корист касе подружинске, (у очи нове године) 31 децембра 1889 г. Забава је била добро посећена. Прилога је *пало 196. дин.* а чистог прихода 74.70 динара.

За прошлих 7 година, од 8 приређених беседа и забава подружинских пало је до сада *укупног прилога: 1503.16 динара.*

2.) Набавила је за свој и тућ рачун и протурила разног *бољег семена*, у овој години:

7.	маљих	збирки	од	поврћа.
3.	воће	«	«	«
1.	велика	«	«	« за баштована,
5.	маљи	«	летњег цвећа,	
2.	воће	«	«	«
Свега:	18.	Збирки;	даље:	
5.	килог.	сточне репе,		
1.	«	ротквица,		
72.	«	луцерске детелине,		
5.	«	раног кукуруза.		
5.	«	семена од памука		
Свега:	88.	килог и 18 збирки.		

Све *у вредности 179,75 динара*

Семе је ове године набављено из наше ратарске школе у Краљеву и од српског пољоприв. друштва из Београда. Ницало је добро.

Са похвалом може се споменути: да је ове године највише тражено семе од *детелине*, и протурено је 72. килг. у вредности преко 150. дин. *Укупно* до сада протурила је подруж. *на 150 килг. детелине у вредности преко 300 динара.* Што је леп знак о повољном утицају подружине на бољитак пољопривреде у овој околини.

Свега до сада, ова је подружина протурила у народ ове околине, разног *семена у укупној вредности 1625 динара.*

3.) Ове године набавила је и протурила подружина, за рачун разних парушиоца својих, *облагорђеног воћа и дрвећа 42, комада; у вредности: 50,60 динара.*

А за свих 7 година набављено је и протурено разног *калемљеног воћа и дрвећа укупно: 1699. комада*; *у вредности: 1827.55 динара.*

Сво воће и дрвеће набављено је из Топчидерске економије, и примало је се добро, а много већ и дине плодове доносити отпочело.

4.) Подружина је добила ове године бесплатно од Срп. Пољоприв. друшта 100. грама семена од *свилобубе*, које је раздала на поклон међу неколико свилоделаца овдашњих. Свило-бубе су ове године врло добро напредовале.

Подружина је ова од постанка свог до сада успела протурити *семена од свило-бубе укупно 3625. грама у вредности: 1750. динара.*

5.) Подружина је у овој години набавила и протурила разних савршенијих пољопривредних *алата и справа*, и то:

30. комада ручних крњача — «експелзијор»;
1. „ ветрењаче;
1. „ гвозденог плуга;
3. „ сечки за сточну рану;
1. „ кљеште за ровашење стоке и;
3. „ широмера екслерових.

Свега: *39 комада* разних справа *у вредности: 574,50 динара.*

Укупно до сада подружина је протурила у својој околини: *111 комад* разних справа и алата пољопривредних *у вредности: 1097,35 динара.*

Овде са поваљом може подружина забележити: да је већи део парука у бољем воју и савршенијим справама чинило околно свештенство, што му на част служи.

6.) Према пробама, које су ланске године чињене код нас са сејањем памука, подружина је ове године набавила већу количину семена памучног (5. килг.) ради озбиљнијих покушаја у томе, које је бесплатно добила од министарства нар. привреде преко пољопр. друштва. Немајући подруж. своја земљишта за извођење таквих културних покушаја са новим биљкама, подружина га је давала бесплатно сваком који је хтео сејати и гајити.

Овогодишњи покушаји са сејањем и гајењем памука испали су у опште слаби, пошто од претеране пролетње и летошње суше и жеге, пошто што и семе није било сво једнако добро и зрело. Врло је тешко ницало, а и чауре су биле са мање памука нег лани.

Укупно памучног семена подружина је протурила до сада 5½ килог. у вредности поклоњеној.

7). Подружина је протурила ове године разних поучних пољопривредних *књига и листова у вредности 64,70 динара,*

А са оним из прошлих година до сада је протурено разних књига и списа пољопривредних *у укупној вредности 257,95 динара,* (у 270 комада).

8). Према решењу главног подружинског збора прошле године, управа је подружинска, у интересу унапређења и побољшавања запуштеног воћарства у овој околини, како прошле, тако и ове године, извршила *калемљење и облагорођавање воћа, по срезу расинском* — пређе крушевачком, изашавши нарочитих калемара, који су из места у место, по селима ишли, и калемећи воће народ у томе поучавали.

Пошто је набављено доста калем-гранчица и 2. калемара, калемљење је отпочето 4. марта а завршено у априлу месецу.

И. у 23 места; код 71-ог човека *окалемљено је:* 82 јабуке; 110 крушака; 67 кајсија; 21 шљива; 49 трешања и 16 марела вишања; — *свега: 345 стабала,* (спрам ланских 252). Поред тога раздато је приватнима ради калемљења још 335 калем-гранчица. Калемљење је вршено махом у «процеп» реље — под „корук".

За месец дана рада на томе послу *утрошено је 95. дин. из касе подружинске за калемљење воћа,* и подружину кошта свако окалемљено стабло по 28 пара дин. Ове је год. окалемљено више 93. стабла, и сваки калем кошта по 3. паре дин. јевтиније од ланског.

Но, у сравњењу примања калема, ова је година заостала иза ланске, јер, док се је ланс примило ½ ове године *примало једва ½ калема.* Овоме је узрок: овогодишња велика суша и жега, а нешто и мања пракса овогодишњих калемара.

Кад овогодишњем додамо ланьски број подружином окалемљених стабала у срезу расинском, онда је подружина, за ове две године окалемила: у 33 места; код 121 човека; 143 јабуке; 135 крушака; 17 дуња; 152 кајсије; 29 шљива; 77 трешања и 44 марела вишања; — *свега: 597 стабала разног воћа, у вредности: 292. динара.*

Кад овоме додамо онај број калемљеног воћа и дрвећа, који је из Топчидера набављен и засађен у овој околини, онда је *укупно* за сних 7 год. *подружина протурила свега: 2295 комада воћа и дрвећа, у вредности: 2119,55 динара.* Просечно је протурано годишње по 328 ком. калема у вредности преко 300 дин. Поред тога је за последње 2. године растурено у народ бесплатно 535 калем-гранчица, разног благородног воћа.

Ето толико је могла подружина потпомоћи напретку нашег воћарства у овој околини.

Корисност овога рада подружанског очевидна је, па се може препоручити његово настављање и у будуће, а повољни резултати и плодови оваквог рада, не сумњиво ће доћи, са свима користима, по народ ове околине, како у материјалном, тако и у здравственом и моралном погледу. Много од раније набављеног и засађеног воћа, већ је почело, својим красним и обилатим плодовима, непосредно богато награђивати све жртве и трудове наших воћара а посредно и подружинске напоре и заузимљивост око ширења бољег и благороднијег воћа код нас, чему подружина највише и тежи.

Стање и обрт подружински у 1890 години:

1). *Каса* имала је:

а) укупно примање, 3158,45 дин.
б) „ давање: 1318,55 „

остало: 1887,90 динара готовине намењених угледном добру.

2.) *Чланови* уписаних: 77.; улог платили 30.,

3.) *Књижница* има 54 ком. књига, и 81 ценовник,

4). *Инвентар* ствари и намештаја комада 44; у вредности: 209. дин;

5) *Комисијон књига* комада 405, у вредности: 231.90 динара.

Број акта: 190.

Број експедиција: 65.

Луговање, у вересији из ранијих година 319,30 д. наплаћено: 31. дин. —

Укупни обрт подружински у разноврсним пољопривредним предметима, од њеног постанка (1883. до данас, износи: *свега:* 7485,40 *динара.* Просечно дакле протурано је годишње преко 1069 динара.

Овај је прорачун изведен из акта новчаних и прометних књига подружинских.

То је у главноме извешће о раду, стању и обрту подружинском за 1890 годину.

Бр. 190.
14. дец. 1890

Крушевац

Деловођа:
В. Вучковић.

Председник подружине:
Велимир Виторовић.

Благајник:
Петар Н. Каракушевић.

ИЗВЕШТАЈ

О раду подружине Српског пољопр. друштва у Вел. Крсни.

Према правилима срп. пољопр. друштва Управа ове подружине подноси извештај о свом раду за ову 1890 годину у следећем:

1. Подружина је посредовала између друштва и појединаца у набавци семена, справа и т. д.

2. Давала је обавештења сваком пољоделцу који је иста ма зашто од ње тражио.

3. Рађено је на распростирању у околини пољопривредних књига од важности, како друштвених тако и које други издају)

4. Рађено је на томе, да се о трошку подружине набави башта у близини школе, те да се ту подигне расадник за одгајавање (произношење) младића и облагорођавање воћака, и уз помоћ чланова подружине и г. учитеља основне школе практично а у слободним часовима обучавају калемљењу, шипању и неговању воћака.

5. Рађено је на томе, да подружина дође у такво стање како би могла набавити бар по један пар од свих врста благородније расе стоке те да се у овој околини распростре.

6. Потпомагала је своје чланове појединце материјално (те нису морали пасти шака зеленашима и њима порезу плаћати) и т. д. и т. д

Ово је кратак извештај о раду подружине за 1890 годину, на завршетку кога управа подружине од стране своје а и у име осталих својих чланова неможе да пропусти, а да Српском пољопривредном друштву не изјави велику захвалност на његовом труду и заузимању око унапређења свију грана наше домаће земљорадње и пољопривреде — као и на готовости и услузи коју друштво као подружини тако и осталим појединим земљорадницима указује при каквом тражењу и набавци справа, семена и т. д. улажући при томе свога труда да се свакој молби на време и задовољавајући одговори.

Бр. 16
21. Децембра 1890 г.
У вел. Крсни.

Председник
Љуб. М. Гајић.

ИЗВЕШТАЈ

о раду и стању подружине српско пољопривредног друштва за срез посавски и околину у Обреновцу

Колико има чланова?				Стање ковчића												Колико је набављено справа		Која набављене њих справа
				приложених				колико је набављено воћа за родине	колико је било у конац плаћених?		колико је до 1891 год.		колико света има воћњака са којима управља земљорадник или приватних учитеља и свештеника					
утемељача	редовних	у заштиту	помагућих	од земаљских пољопривредних заната	од општина	од приватних	свега		општина	чувара	на пролеће	на јесен	у подгорју, код Шапца	у средњем појасу	у брдовитом појасу, код Шапца	у нарочитом Обреновцу	свега			
32	150	16	5	16	6	10	32	33	1	1	108		32	4	1	37	74	52	13	Два овлаша за рамово, 10 к. решетов за одгајавање младића, 1 њихов за воћњака, 1 шилар, 1 шило, 4 бележнице за воћ, бел. у конаџицу, 30 плаћених таблор. за кр. пчеле.

II Део административног подружинског рада:

У каквом је односају подружина стојила и с киме, на име подузећа ширих својих радова и за остварење задаће најокунитог програма по правилима:

1. Са г. министром народне привреде за државну помоћ за подизање воћног расадника ступила је у преписку на име чега је подружина доб. 400 дин. до кон. рач. год.

2. Са г. Министром финанасије за државни плац под стиром поштом за свештај новчаука — добијен одговор да ће се изаћи пред Народну Скупштину на одобрење.

3. Са општином Обреновачком за земљиште за подизање воћ расадника — добивено у 4 Ентра угледног земљишта.

4. Са срп. пољопривредним друштвом за помоћ у почетном раду — добивено 120 дин. новчане помоћи и у воћу о тајаш је подружина у непрекидној вези са истим.

5. Са срп. приватним лицима одгајила је својим залагањем воћно сиже од 2—4 шг. храњењем сопствених буба. Покушала је преко истих биљку памук.

У селу Стублинама напала је пробом да се ота биљка може и да одомаћи.

6. Преко пољ. привредног друштва подружина је набавила стручно лице за подизање воћ. расадника које је већ и свој посао на истом одповело.

7. Оштампала је 3100 ком. сребака у корист подруж. касе од којих је до сада разпродала у срезу тосговском и околини до 1000 ком. Набавила и исплатила на име добитака за лутрију пољ. привредним справама у вредности 420 дин. и поручила за остале добитке све свршене справе за лутрију а у вредности до 1380 дин.

8. Подружина ова основала је читаоницу пољ. привреду у Обреновцу.

9. Подружина ова приредила је осмолико напредних зборова по општинама: Обреновачкој, Стублинској, Петрошинској, Уметићској и Врашћеној.

10. Држала је преко седамдесет седница управног одбора, које редовних које напредних за решавање корисних питања.

11. Подружина је приредила забаву у корист своје касе. — Прихода је било 111 дин

Број 7.
4. Јануара 1891. год.

Деловођа:
Ј. Томић,
учитељ у Обреновцу.

Председник управног одбора:
Мил. П. Марковић,
свештеник.

РАЧУН

О стању Благајне Подружине Српског Пољопривредног друштва у Обреновцу.

Текући број	ПРИМАЊЕ	Динара	Пара
1	Улог од чланова утемељача	300	—
2	„ „ „ редовних	296	—
3	„ „ „ у натури	24	—
4	„ „ „ помажући	9	—
5	Приход од прирећење забаве	200	—
6	Помоћ од пољо-привред. друштва из Београда	120	—
7	Помоћ од државе	400	—
8	Продато 118 кила меда по 80 п. д.	94	80
	СУМА ДИНАРА	1443	80

Текући број	ИЗДАВАЊЕ	Динара	Пара
1	За разне трошкове око оснивања подруж.	29	30
2	За 33 комада пошиљке	202	—
3	„ штампање Правила и позива за збор	38	80
4	„ печат подружнице	14	90
5	Пчелару плата за 4 месеца и 10 дана	154	
6	Ховорара за доласке	36	—
7	За канцеларијски материјал	21	80
8	Председнику путни трошак у Београд	10	—
9	За разне трошкове око забаве	112	—
10	„ штампање чланских карти	13	50
11	„ „ сребања	31	—
12	„ Разне ствари око покалуба	31	20
13	„ подпор сирака лутрисних од Београда до Обрен.	9	55
14	„ поштарину	2	15
15	Кирију за оставу ствари	10	—
16	По контама за разне трошкове	24	50
17	Находи се готовина у благајни	703	10
	СУМА ДИНАРА	1443	80

Благајник
Коста Х. Петровић.

Бр. 206. Из седнице Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 22. јан. 1891. г. у Београду

ХРАНИ ЛИ БОЉЕ СЕНО ИЛИ ОТАВА?

Већина пољопривредника мисли да сено боље храни него отава. Ну, ово је мишљење неоправдано и погрешно, јер је стручним испитивањима доказано, *да добра отава боље храни него добро сено.*

За доказ овога изнећемо резултате стручних испитивања у овом погледу.

Стручњаци су пре свега хемијски испитали садржину сена и отаве и нашли су, да има у:

	СЕНУ	ОТАВИ
протејина	12·08%	15·14%
масти	4·02%	5·52%
угљохидрата	45·80%	41·81%
влакна	30·77%	25·73%
пепела	7·33%	11·80%

Из овога се види, да у отави има више протејина и масти, дакле баш оних састојака који су најважнији и од највеће вредности за хранење, него што их има у сену. На против, у сену има више угљохидрата и влакна, састојака, који су од несравњено мање вредности него што су протејин и маст.

Ну, стручњаци се нису задовољили само са овим испитивањем у погледу садржине сена и отаве, него су чинили даља испитивања у погледу сварљивости хранећих материја, које садрже сено и отава, и дошли су до уверења, да је од хранећих материја сварљиво:

	КОД СЕНА	КОД ОТАВЕ
протејина	62·0%	70·2%
масти	57·0%	68·2%
угљохидрата	67·5%	74·0%

Као што се види из резултата ових посматрања, код отаве су најважнији састојци, дакле протејин и маст, и боље сварљиви него код сена. Па и угљохидрати, којих у отави има мање него у сену, боље су сварљиви код отаве, те су према томе од веће вредности него код сена.

Из свега овога излази, да је највећа количина добре отаве од много веће вредности при храњењу стоке, него иста толика количина доброг сена.

Не поричемо, да се лакше дође до доброг сена него до добре отаве, јер кад сено увати и кипа у откосу пиак неће тако да му шкоди, као отави, коју може са свим да упропасти. Али, кад се отава добро увати, она је несравњено боља храна за стоку него сено, и кад се њом храни млада стока боље ће напредовати, краве ће бити више и бољег млека, говеда ће се пре и боље гојити, — једном речи, од много је веће практичне вредности за храњење стоке, него сено.

Д.

ШАП И ЗАРАЗНА УСТОБОЉА

код наших домаћих животиња

(Наставак)

Шап и заразна устобоља код домаћих птица

Шап и заразна устобоља код домаћих птица појављује се на разним местима тела. Код гусака и патака шап је чешћи и пликови се појављују на ногама на пливаћој кожици; а код кокошију устобоља је чешће и пликови се појављују на носним рупама, на крести, као и на слузокожи уста и носа.

Шап и заразна устобоља код човека

Како је човек непрестано у додиру са својом стоком, то је он врло често изложен оним истим болестима и опасностима, којима је изложена и његова стока. Човек се, до душе, може сачувати од тих заразних болести, кад би их тачно познавао, кад би био пажљив и кад би се умео чувати, да се не зарази болешћу, којом је његова стока заражена; али, врло су ретки такви људи, који заразне болести познају и који умеду да се од ових болести чувају.

Код човека шап и заразна устобоља није ретка, и он се највише заражује додиром руку са зараженом материјом или пићем некуваног млека од заражених шапом и устобољом животиња, маслом и сиром, који је справљен од млека заражених животиња. Међу децом кад се ове болести појаве, нису ретки смртни случајеви. У Белгији (Vieux Evérlé-у) 1872 год. поболели су се многи људи и деца од ове болести кад су оне владале, међу животињама и десеторо деце је од ових болести умрло.

Време које протекне од часа када се човек зарази па до праве болести, код ове је болести за човека 3—5 дана, па било, да се је заразио пићем млека или пак додиром рањавог места на своме телу са зараженом материјом. Знаци су код човека ови: кад се је млеко заразило, лака грозница без дрхтавице и главобоље, уста су му сува и врела. После неколико дана са јачом грозницом појаве се на усницама, језику, непцима и ждрелу пликови као грашак велики; после два дана пликови се распрсну, и њихова садржина која је у почетку била бистра затим замућена, растури се и место плика постане пришт, чија је површина равна и црвена; затим наступе болови, тешко жватање и гутање, отежан говор и врло много пљувачка лучи, после наступи мало запалење црева и пролив; а напослетку на рукама и прстима, на корену ноката избију пликови величина као зрица од проса са бистром, затим гнојавом садржином. Ови пликови се врло често гноје и тек после 2—3 недеље не стане их.

Кад се човек непосредно преносом заражене материје на рањаво место зарази, те се обе болести под овим знацима појављују: лака грозница, главобоља, јака ватра, уста јако боле, врло тешко гутање; затим се појаве пликови на рукама, после се појаве неке црвене пеге на раменима и прсима а по кадкад и по целом телу; некад се пликови појаве и на лицу, тако, да се ова болест може врло лако сматрати и за богиње. Врло су ретки случајеви, да се пликови појаве и на ногама, а познати су случајеви, да су се они појављивали код жена на прсима.

* * *

Годишња времена, време, и нега имају јака утипаја на ток болести код животиња заражених шапом и устобољом. Јесење лепо време најбоље је за стоку, тада болест најблажије дејствује особито кад она иде по сувом времену, по доброј и меком травом обраслој ливади. Зараза се не шири и не преноси лако аљинама, као што се то чини, кад су животиње на рани у шталама. Зими се зараза лакше преноси, јер је контагијум концентрисанији и чвршћи и што се животиње налазе у затвореним шталама, па се зарзана материја разним судовима и аљинама разноси, и с једног места у друго преноси. Врло рђаво дејство има и нечист ваздух на ток болести код животиња, као и нечисте штале, нечисто држане папака и уста, као и рђава и неуредна рана.

Код старијих животиња требало би, да болести ове јаче дејствују, но код млађих, али напротив, младе животиње више липсавају и то врло често напрасно.

Секција. — И при секцији наилазимо поред видљивих промена на спољашњим деловима тела још и на ове промене у унутрашњости, као што су: запалење слузокоже ваздушног канала, пликова и ранице на ждрелу и једњаку, запалење слузокоже у свима деловима желудца, а код телади нарочито сиришту и исто стање у цревима. Кад су приштеви дубљи, кад гној пређе у смрдљиво стање, животиње обично показују при секцији појаве као оне која је угинула усљед тровања крви гнојем а у крви налазимо под микроскопом сићушне организме тзв. микрококе. Јетра, бубрези и мишићи прелазе у тзв. масно дегенеративно стање.

(Свршиће се)

НАЦРТ ПРИВРЕДНИХ ПРЕОБРАЖАЈА:

Државни зајам за произвођачко-прерађивачке задруге. — Оснивање задружног рада. — Привредно-техничка система каставе. — Преображај промета. — Унутрања и сколна заштита привреде. — Системи осигурања. — Системи надзора.

(Наставак)

IV.

Организација промета

Чл. 100. Основица је организацији промета достављање животних намирница да се задовоље телесне и духовне потребе човекове.

Чл. 101. Удаљеност у времену и простору између произвођача и потрошача изазвала је стварање у друштву посредничке класе, т. ј. трговце и шпекуланте.

Чл. 102. За услуге достављања прекупци и препродавци, сем заслуженог %, старају се и иначе свима средствима и начинима да истерају што већу добит.

Чл. 103. У циљу што веће добити на уложеном капиталу и за своје услуге, трговци кваре, фалсификују и подваљују са препродавањем производа и намирница.

Чл. 104. Сви производи и намирнице, у рукама прекупаца и трговаца, много изгубе од своје каквоће, укуса и јевтиноће, док дођу до руку потрошача.

Чл. 105. Здравствени и финанцијски интереси произвођача и потрошача, т. ј. огромне већине друштва, захтевају и императивно налажу, да се посредничка класа, т. ј. прекупци и препродавци, доведу у ред под строге законе и надзор, док се поступно не укину.

Чл. 106. Обострани интереси произвођача и потрошача захтевају, да се производи и животне намирнице добијају непосредно од самих произвођача, што брже и јевтиније.

Чл. 107. У том циљу задругари-потрошачи оснивају потрошачка удружења за набавку оних производа и намирница, које сами не производе, и отварају своје продавнице, да би им %, што би га платили приватним препродавцима остао у задрузи.

Чл. 108. Финанцијска је разлог потрошачкој задрузи — недостатак куповне снаге — изваца — код народа, јер се и са малим по удруженим капиталима долази до већег кредита и лакше набавке намирница.

Чл. 109. У прелазном стању уређења произвођачко-потрошачких задруга, почиње се оснивање међусобног промета производа и намирница на начелу размене добара, оснивање на задружној својини, т. ј. размењује се услуга за услугу, а у осуству сваке шпекулације.

Чл. 110. За мерило при оцени вредности у размени добара, т. ј. при оцени учињених услуга за услуге узеће се код задругара јединица друштвено-неопходног времена које је потребно да се произведе, преради и донесе производ или намирница до места промета или потрошње.

Чл. 111. Док се целокупна производња и промет производа и намирница не оснују на задружном начелу кооперације и узајамности, у размени добара и услуга, дотле ће задруге, у сношајима са приватном производњом и прометом, трговати на начелу слободне утакмице и шпекулације.

Чл. 112. Према довде утврђеним начелима, промет ће се вршити у два правца: задруге међусобно на начелу размене добара, т. ј. једнаке количине утрошеног рада, или услуге за услугу; за тим задруге, у односима са приватном производњом и прометом, на начелу слободне утакмице и шпекулације.

Чл. 113. Према оваком вршењу промета у два правца, удесиће задруге и своје рачуноводство и књиговодство.

Чл. 114. Из својих потрошачких продавница задруга јемчи потрошачима за тачну меру и ваљаност намирница, а продаје их и препродаје по утврђеној цени, не тражећи на њима велику добит.

Чл. 115. Задругари — потрошачи од чијих се улога подигну све продавнице, добијају из њих и на кредит потребне намирнице и производе.

Чл. 116. Држава набављаће и куповаће све потребе и набавке за разна надлешува, у земљи непосредно од самих произвођачко-прерађивачких задруга.

Чл. 117. Законом о организацији и уређењу промета забраниће се, на домаћим пијацама и вашарима, промет и продаја оних туђих производа и намирница индустријских, који се могу да производе и прерађују у земљи.

Чл. 118. У унутарњем промету, у земљи, дозволиће се само они производи и намирнице са стране, који се не производе и не могу производити у земљи, и то дотле, док се не створе повољни услови и за њихову производњу и прераду.

Чл. 119. За спољни промет на страни отварају се потребне трговинске агентуре, у које се шаљу мустре свију домаћих производа, за чију солидност и тачност јамчи Министарство Народ. Привреде и Надзорни одбор.

Чл. 120. Особље за трговинске агентуре на страни набавља и шаље Министарство Народне Привреде, у споразуму са надзорним одбором задруга, а за трговинске агенте бирају се способни људи са стручном спремом и осведоченим способностима.

Чл. 121. Према поручбинама трговинских агентура и статистичким подацима промета и потрошње српских производа на страним пијацама, управљаће се све области наше домаће производње и прерада у земљи.

Чл. 122. Посредна слагалишта и сместишта за производе, намењена за извоз, подићиће се у местима — варошима, — која по своме положају буду најзгоднија за њих.

Чл. 123. Целокупан спољни промет стоји под непосредним надзором Министарства Народне Привреде и Народног одбора, који рукују и управљају, како с њиме, тако и са подручним особљем, одређеним за ту цељ.

V.

Организација заштите

Чл. 124. Основица организацији заштите, јесте осигурање домаће, задружне производње народне од развитка унутарњег и најезде спољњег капитализма туђинског, који прете економском благостању српског народа, па дакле и националном опстанку Српства.

Чл. 125. Оснивањем и подизањем народне производње на задружном начелу својине средства за рад и производњу, спречиће се и сузбити развитак унутарњег капитализма домаћег, те ће се дати народу српском сигурна јемства за његово економско благостање и национални опстанак.

Чл. 126. Царинарска заштита не доноси никакве користи народу, ако му производња није основана на задружном начелу својине средстава за рад и производњу, јер помаже обогаћивање појединих капиталиста на рачун општег благостања народног.

Чл. 127. Царинска заштита преко је потребна произвођачко-прерађивачкој производњи народној, чим се она почне подизати и оснивати на задружном начелу, да би се сузбила најезда туђинског капитализма јевропског.

Чл. 128. Царински регал удариће се само на оне предмете раскоши, који се буду увозили са стране, а за које не буде развијених услова техничких и природних, да се могу производити или прерађивати у земљи.

Чл. 129. Осем ових предмета, удариће се царински регал и на све оне предмете, који би по својој јевтиноћи могли да конкуришу на нашој домаћој пијаци нашим задругарима — произвођачима.

Чл. 130. На предмете и на намирнице, који се у нашим климатичним и техничким условима не могу производити и прерађивати у земљи, а, међу тим, троши их код нас већина становништва, неће се ударати никакав царински регал ни потрошарина.

Чл. 131. Закон о непосредном порезу, допуњује се у томе смислу, да плаћају порез на обрт и они предмети, који се увезу са стране за личну потребу.

Чл. 132. Доследно начелу о подели радња и занимања, задругари — произвођачи продаваће у земљи само оне производе и намирнице, које у својим радионицама произведу и прераде.

Чл. 133. Доследно истоме начелу о подели радња и занимања, важиће ова забрана у закону и за трговце, да продају само оне производе и намирнице, који се не могу у земљи производити и прерађивати.

Чл. 134. Чим се задружна производња народна оснажи и подигне на ступањ такве моћи и превласти над домаћим капитализмом, да може издржати и савлађивати и економску утакмицу, на попришту међународне борбе, одмах се укидају и разни облици царинске заштите.

Чл. 135. Царински савези са суседним државама склапаће се, у цељи заштите и одбране заједничких интереса економских од економски развијенијих и јачих држава, а на основици националне равноправности и независности.

Чл. 136. На начелу националне равноправности и независности склапаће се трговачки уговор са економски развијенијим и јачим државама, да би се тако осигурали и очували економски и национални интереси државе српске.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Дивји кестен.

Дивји кестен има у себи много скроба и због тога се где-кад употребљује за фабрикацију скроба и производњу ракије, али још у већој мери служе се њим у западним земљама као *пићом за стоку*.

Односај храњивих састојака у дивјем кестену сличан је саставу житних зрна. Овца га једе радије него говече; за коње мање је згодан. Овцама се може дати $^1/_4$ до $^1/_2$ килограма на на дан; које се музу, даје им се 2—5 кгр., а стоци за гојење 10 кгр.; више још давати није за препоруку, јер у дивјем кестену има много танина, те наступи лако затвор и варење се поремети. Добро је мешати га са живим кромпиром, јер исти дела противно. Сем тога мора се давати добар уљењак, сено и слама. Ко хоће више да даје, мора их начинити кусњијим и сварљивијима сушењем или и кухањем. Пажње ради морају се увек најпре скухати плесниви и смрзнути кестени. (М. П.)

Да се сачувају конопци итд. од труљења.

Конопци итд. од конопље или лана потопе се у раствор плаве галице (20 грама на 1 литар воде), за тим се осуше и замоче у ма какву сапуњавицу (100 грама сапуна на 1 литар воде). На тај начин постане нерастворљиви бакарни сапун и дотична ствар сачувана је од труљења. (М. П.)

ГЛАСНИК.

Љубомир Момчиловић трговац, члан утемељач српског пољопривредног Друштва. — Прошла 1890 године, обогатила је Српско Пољопривредно Друштво са четири нова члана утемељача. Међу овима је члановима и вредни, усталачан, веома предузимљива духа и велики љубитељ пољске привреде г. Љубомир Момчиловић трговац из Ћуприје, који се из својих личних побуда а руковођен убеђењем да само у напредку привредном лежи напредак и будућност земље, уписао за члана утемљача Српског Пољопривредног Друштва, положив друштвеној благајници 100 динара чланског улога. —

Ова лепа појава код наших свеснијих трговаца, привредника и чиновништва, обрадоваће свакога Србина патриоту, а нарочито Српско Пољопривредно Друштво, које је од првих дана свога постанка па све до данашњега дана, неуморно истрајало на овоме благодарноме послу, поучавајући неуке делом и речи и доказујући необавештенима сваком згодном приликом, да је напредна привреда неисцрпимо богатство сваке државе и да од ње зависи срећа и благостање свију држављана.

У место свакога другога признања, за Српско Пољопривредно Друштво биће највећа награда та, ако се и остали родољуби привредници угледају на овога честитога члана утемељача и припомогну, да оно са *удруженим снагама и увећаним материјалним средствима* постигне у раду што виђеније резултате.

Слава новом утемељачу Српског Пољопривреднога Друштва.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Двадесет четврта седница држана 9. Октобра 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредсеник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, А. Жавановић, Јак. Марковић, Марко Николић, М. Х. Поповић, Д. М. Списић.

Бележно секретар Спасић.

Бр. 99. Прочита се реферат одборских изасланика г. г. Вучка С. Богдановића и М. Х. Поповића, да су били код цртача г. Ђ. Миловановића и видели шта је и колико израдио на друштвеној повељи. Уверили су се, да повеља није довршена, а да ни оно што је било израђено, не одговара ни издалека ономе што треба да је представљено на друштвеној повељи. И кад су поводом тога почели да преговарају с њим о томе: шта треба даље радити, те да или започети посао доврши, или на случај да му се откаже даљи рад, на који начин да врати Друштву изузету суму новаца на рачун овог рада, — г. Миловановић показао се толико непредусретљив, да је пред њима поцепао започети рад на повељи друштвеној. — Пошто је г. Миловановић на тај начин сам прекинуо рад на повељи — Одбор прими то к знању и одлучи да се потражи други вештак који ће израдити Друштвену повељу, а овлашћује председништво да наплати од г. Миловановића 300 дин., коју је суму изузео из друштвене благајнице а конто израде повеље.

Бр. 100. У вези горњег предмета г. М. Х. Поповић одборник саопштава, да је после састанка са г. Миловановићем приватно се обратио архитекти г. Јовановићу у Бечу, да му направи и пошље нацрт за друштвену повељу. И г. Јовановић послао му је скицу са описом нацрта за повељу, који је нацрт г. Јовановић већ скоро израдио. Уједно му је послао предрачун коштања израде повеље, не тражећи при том за свој рад никаква хонорара. По овом предрачуну израда повеље — сликање и томе под. — коштаће преко 150 фор. а, вр. —

Према овоме, а пошто су Друштву што пре потребне повеље, одбор одлучи: да се г. Јовановићу повери израда повеље по његовом нацрту, а умољава чланове управе г. В. С. Богдановића и М. Х. Поповића да се о детаљима споразумевају са г. Јовановићем и да настану да повеља буде што пре готова, која ако се не могне усвојити за сталну повељу, она ће бар при-

времено подмирити потребу друштвену и послужити као добар материјал за израду сталне друштвене повеље.

Бр. 101. Секретар реферише да протекао рок који је остављен за пријаву за награде за неке напредне начине радње, и да се није ни један такмичар пријавио. — Одбор у овоме огледа да није погођен пут за подстрекавање на бољи и напреднији рад у пољској привреди и умоли своје чланове г. г. В. С. Богдановића, Душ. М. Спасића и Јак. А. Марковића да размисле о томе питању и да му у једној од идућих седница реферишу.

Бр. 102. На предлог уредника пољопривредног календара за 1891. годину, а пошто је календар дат у штампу, би решено: да се печата у 5000 комада, и одређује цену пола динара.

Бр. 103. Прочита се молба г. Др. Ђорђа Радића, пензионара, да му Друштво откупи извесан број дела његовог „Гајење пернате живине“.

Пошто је г. Радић не само дао оставку на чланство, него пре две године није хтео ни да прими Друштвено писмо већ га је и неотворено вратио Друштву, пошто је на њему споља написао да га друштво поштеди од својих писама, јер неће с њим да има никаква посла, — Одбор одлучи: да се извести г. Радић, да одбор не може да узме у поступак његову молбу, докле г. Радић писмено не дигне преграду коју је он сам поставио између себе и Друштва. —

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изашла је из штампе књижица

ПРАКТИЧНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОУКЕ

I.

УПОТРЕБА ПРАШАЧА И ОГРТАЧА ПРИ ГАЈЕЊУ НУКУРУЗА

написао

ДУШАН М. СПАСИЋ

секретар српског пољопривредног друштва

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

и може се добити код истог Друштва.

ЦЕНА 30 ПАРА.

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXII ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. овог месеца у 9. часова пре подне у свом стану

Дневни је ред утврђен чл. 31-им друштвених правила.

Истога дана, у 3 часа по подне, изнеће се на претрес питање: „Како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршенијих пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у свези с организацијом сеоског кредита за то?“

Управа позива друштвене чланове, подружине и њихове чланове и остале пријатеље пољопривредног напретка, да изволе доћи на овај збор.

Бр. 41. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 4. јануара 1891. године у Београду.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРИТИЛАТА И РЕКЛАМИ ПРИМАЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 302 ОПШЕСЛУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1889. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД. 4 дин.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 фор. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ЋЕЛУ ДОПИСИ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦИНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОЗАДИНОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 5. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3 ФЕБРУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Поправљање земље у Црној Гори. — Шаш и каранш угобољи (свршетак). — Напрт природних производњаја (свршетак). — **Белешке:** Не тоните сасе машине. — **Гласник:** Ратарење пове у Угарској. — Збор српског пољопривредног друштва. — Пољопривредна изложба у Немачкој. **Дописи:** Из Ниша. — **Записник седница управног одбора.** Седница двадесет пета и двадесет шеста. **Подмистак:** Крој Шумадију (свршетак).

ПОПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

написао Ф. Јергокић

Између многих начина, којима се неродна земља поправити може, помиње се у пољоделској науци такођер и *мешање једне врсте земље са другом*, која има сасвим противна својства од прве. Тако се н. пр тешка глинуша у коју јако биље дубоко продирати не могу и због тога у таковој земљи и слабо напредовати морају, меша са извесном количином песка, који због свог зрнастог састава не да, да се глина збије, но ју ваздуха по мало растреситу држи. У земљоделској се практици овај начин поправљања земље до душе врло ретко виђа, јер не само што изискује много труда и трошка, већ и с тога, што се само онде згодно употребити може, где је земља, коју хоћемо да мешамо, оној земљи близу, с којом смо је ради мешати. Баш с тога и јест чудновато, што се у Црној Гори не опажа ни један други начин поправљања земље у већем обиму, до једино овај, а и томе није дало повода каково вештачко испитивање или научно доказивање, већ просто случај научио је неке пригорске земљоделце, како ће своју земљу на онај начин роднијом учинити, о ком се у науци до душе доста пише, али у практици слабо ко за њ мари. Ево како се то збило:

Један предео у Црној Гори зове се *Бјелопавлићи*, који по свом природном положају спада међу најродније у држави. Бјелопавлићка долина представља нам простор од 20 километара дужине, а око 8 километара ширине, пун богатог иловастог наноса, што га је вода са околних брегова сплакала и у долини сталожила. Под том од природе плодном ораницом — која међу тим услед честих киша и поточних поплава много од мокрине страда, па необрађивана само киселим травама рађа — налази се скоро свуда већ у дубини од једног метра дебели слој од више или мање песковите лапорачке. Ту лапорачу или како ју у Црној Гори зову пржину, копали су Бјелопавлићи у прећашња времена из те дубине за разне употребе, тако н. пр. за градњу кућа, за прављење цигала и т. д. Случај хтеде да се неком сељаку, који је у исту цељ на своју мазгу упртио два бремена од те пржине, просне такво једно бреме по пољу, преко кога је мазгу гонио. Није му се свидело да ју опет одатле скупља, већ што се је просуло, остаде за ваздa на оном истом месту, где је и испало. Но где чуда, што ће бити до године са том пржином! Као год кад су оно американским тежацима хтели показати, од колике је вредности садра као гној за детелину, па ју с пролећа по детелишту разбацали тако, да су се доцније на оном месту, где је садром погношено било, већ на далеко разабрати могле следеће речи: «ово је најбољи гној»; исто тако виђало се је и у Бјелопавлићима већ с далека велика разлика у роду на оном месту, где се је та пржина просула била и онде где је није било.

Опет на другом месту копали су једном бунар, па гдегод је ископана пржина ораницу довалила, свуда приметише исту разлику у роду.

Људи се у чуду питаху, што је то и одакле толика разлика!

Нико није знао тачно одговорити, али свако је одма помислио, да је то без сумње у свези са пржињењем. (Овако називају Црногорци мешање пржине или песка са другом земљом, а ономе који то ради, кажу да земљу пржина или да ју је опржинао). А заиста и јест!

Земља која прије пржињања због свог неповољног састава не бијаше најподеснија за гајење пољских усева, знатно се је сада, пошто је пржином помешана, променила — како се у науци каже — у својим ни-

зикалним својствима, те тим постала према количини подоране пржине више или мање роднијом; земља која је прије пржинања у горњим слојевима дуго задржавала воду па с тога само киселим травама рађала, пропуштаваше сада због помешане пржине сувишну влагу у ону дубину, где није била од штете жилама посијаних усева; ваздух који прије у непропусну и тешку земљу мучно пробијаше, могаше сада слободније кроз њу промајивати и својим корисним састојцима брже утицати на увећано готовљење биљне хране у земљи; жиле гајених усева, које су у збијеној и тешкој земљи слабо и плитко расле, па услед тога на мали простор скучене бијаху, на којем нису могле наћи довољно хране за потпуно своје напредовање, могаху сада, пошто се је збијена земља опржинала, у њу дубље продирати, боље се укоренити, већи простор обрађене земље заузети па према томе и обилније хране наћи, дакле и боље се хранити, а услед тога и усеви обилнијим родом рађати.

Ето то је разлог зашто пржином помешана Бјелопавлићка земља боље рађа но без пржине, али и то пржинање престаће једном корисно упливисати, ако се земља само пржинала буде, а не такођер и ђубрила, јер Бјелопавлићка пржина није никакав гној т. ј. она нема у себи никаквих састојака, који се обично ђубрењем земљи дају, кад се хоће да јој се плодовитост на истој снаги одржи, па с тога она и не може да надокнади онај губитак, што га земља свакогодишњом жетвом претрпи.

(Свршиће се)

ШАП И ЗАРАЗНА УСТОБОЉА

код наших домаћих животиња

(Свршетак)

Лечење. Животиње, које болују од шапа и заразне устобоље, треба да су пре свега у чистој, видној и здравој штали; штала да је застрта довољном количином сламе или меког сена, те да се животиње могу на њој мирно одмарати и да ране, које су постале пошто су се распрсли пликови не дођу у додир са балегом и другом шталском нечистоћом. Рана треба да је лако сварљива и мека, особито код заразне устобоље. Вода за пиће треба да је чиста, а може бити и закисељена добрим винским сирћетом. Лечење код заразне устобоље је следеће: Ране на слузокожи уста треба испирати водом у којој је растворена стипса, или плави камен, додатком мало сирћета винског и меда; употребљава се и раствор карболне киселине, или борне киселине, и т. д. само ови раствори не смеју бити јаки. Раствори су најбољи за заразну устобољу који садрже 1—2 дела растворљиве материје на сто делова воде. Ране код шапа ваља тако исто испирати са овим истим растворима, али они могу бити и мало јачи, само пре тога треба испирати ране са млаком водом. Тако исто добро лечи од заразне устобоље и шапа вода од куване жалфије са додатком винског сирћета и меда. Где је због шапа наступило запалење папака и запалење вимена, онда је кад што потребно, да се изврше и извесне операције.

ПОДЛИСТАК.

КРОЗ ШУМАДИЈУ

ЦРТЕ С ПУТА.

Шумадијо, Шумадијо,
Залуду ти хвала!
Не због тога што је теби,
Сад Београд глава,
Већ због тога, што у теби,
Радна смаго снова.

(Свршетак)

Драги пријатељу, ова четврта сличица с мога пута кроз Шумадију мала је, али не тражи веће. Она је велика и сувише, она је зло велико и превелико. Не тражи, не жели да већа буде. Ја бих волео да није ни оволика, да ту писам ни нашао материјала да ти пишем. Али шта ћу кад инако није. Износим је да и ти и сваки Србин, који љуби род свој, за раније о њој мисли и тражи лека исвољи овој, — да не очекује туђинске крпе, већ да гледа да му своја кућа спрема и израђује одело.

5. Манастири и манастирска добра.

— Овуда, по висовима, види се да је земља слаба. Гледај како је жито ретко, а кукуруз мали и слаб.

— Брдска су ова места, мало је родне земље и то поред реке и речица.

— Јест, ено поред речице оне како су кукурузи већ много бољи.

— То су манастирске њиве.

— Кога манастира?

— Манастира В.

— То су лепе њиве. А довле је манастирско?

— Па све ово што је кукурузом засејано, све до оне ливаде.

— А ливада чија је?

— Једног сељака. А онамо до ње су опет манастирске ливаде. И она воденица је манастирска.

— И воденица?

— И та, и има још једна.

— Бога ми тај манастир има лепо имање.

— Није то све, има манастир још њива тамо горе уз реку. Па има своје земље и на другом месту. Има и јадан велики виноград.

— А где је манастир В.? Види ли се одавде?

— Не види се манастир, него ено у оном котлу, у оној шуми, ту је. Како је лепа шума око њега да знаш!

— И то је манастирска, сигурно?

— Манастирска и још кака шума.

— Е, то је онда богат манастир. Мора да има и својих готових новаца?

— Имаће тако око 200 дук. цес.

— Не више?

— Не

— Чудо. Мора да је манастир скоро правио какву зграда или имао какве веће оправке, те па то утрошио готов новац свој.

Да би се у једном стаду или целепу болест што пре прекратила, потребно је, да се изврши и *пелцовање* свију животиња у том стаду и целепу, које се нису заразиле, и то или да се бале, пљувачка, слуз и маја из пликова са раном измеша и животињи да, да поједе, или да се изврши пелцовање, као и код оваца које болују од богиња са чистом мајом.

Санитетске мере. У нашем санитетском закону ради спречавања ширења и ради угушивања ових заразних болести постоје ови закони прописи: „Кад се устобоља и шап рашире на већем простору државне територије, онда Министар унутрашњих послова може обраћај са говедима, овцама, козама и свињама између да забрани сазараженог предела и његове околине, остављајући тај саобраћај слободан у унутрашњости тога предела.

Употреба и продавање некуваног млека болесних животиња, зарањено је.

Даље,

1. Ако су устобоља и шап већ званично доказани то ће у случају обзнане нових појава заразе општинска власт наредити и у донде поштеђеним шталама прописана правила затвора, а да и не позива марвеног лекара, да заразу констатује.

2) Болесне и сумњиве животиње морају се одвојити и у шталу затворити.

Из заражених штала може се само онда и изузетно дозволити да се стока удали, ако је одређена за клање, и ако се може провести под довољним надзором.

3) Излаз на пашу мора се забранити стоци, која стоји под затвором, ако се пашњак по свом положају не би могао употребити без опасности, да се пренесе заразна материја.

4) Појавили се зараза код стоке која се стално на пашњацима држи, онда ваља пашњак тако затворити да не може у њ улазити друга стока (преживари) свиње и ненадлежна лица.

Овај пашњак треба означити таблама са натписом „устобоља и шап."

5) За време заразе треба забранити да се ђубре из заражених авлија путовима носи, којим преживари и свиње других газда ићи морају, у колико се та опасност за пренос заразе не може отклонити другим начином.

6) Сува храна, која је у зараженој штали стојала не сме се из заражене авлије износити.

7) Страним особама, марвеним трговцима и касапима не сме се дозволити улаз у заражене штале. Особе, које су у зараженој штали или код болесних животиња посла имале, могу се из заражених авлија тек онда пустити, пошто очисте непокривене делове тела, обућу и хаљине.

8) Да ли ће се болесна животиња моћи заклати, да би се месо појело зависиће од мишљења марвенолекарског. Болесни делови морају се удалити и уништити.

9) Кад се зараза у некој општини у већој мери распросте, онда се не смеју држати марвени вашари у зараженој општини, а према околностима, и у оближњим општинама, изузимајући вашаре за коње. У том случају треба наместити на граници општине и по главним путовима заражених општина табле са опо-

---

— Богме није скоро ништа тако веће прављено. Али новаца готових нема више од 200 дук. цес. Тако бар чујем.

— А ко ради ову манастирску земљу?

— Даје се под наполицу.

— Пола рода с ових њива иде манастиру наравно?

— Разуме се.

— Има ли још каквих прихода манастир!

— Па има од тога винограда, што ти рекох, после и гору продају, па воденица донесе доста, а биће сигурно прихода и од читања молитава и др.

— Мора бити да у манастиру има много калуђера, те манастир троши толике приходе на њих а?

— А не. У манастиру је само један калуђер, он је старешина, а нема других калуђера.

— Е, онда сигурно сваке године од прихода претиче доста и готовине у новцу сигурно ће се брзо упећати.

— Мучно бога ми.

— Како мучно?

— Чујем да је ове године било чистога вишка приходу над расходима свега 1 дин. и 95 пара.

— Шта велиш?

— Велим, да је манастир тај наш имао ове прошле године чистога прихода 1 дин. и 95 пара.

— Ама није могуће! Зар оволике њиве, две воденице, виноград, шума и приход од читања и прилога манастиру није могао исхранити 1 калуђера и ваља да једног или два клисара или слуге и опет да не покаже већи приход од 1·95 дин.

— Тако чујем да говоре, а, верујем, да нисам баш гледао манастирске рачуне. Тек то људи не говоре из ината нити лажу већ причају како јесте.

— Е, то је чудо! Манастир, који има читаве спахилуке да једва храни 1 калуђера, два три слуге и плаћа држави данак! Мора бити да је старешина тога манастира какав стари прост калуђер, који се само Богу моли за своју душу, а о имању не води рачуна, те све пропада а свет разноси ко шта дохвати.

— Није, богме он стари калуђер, већ млад човек. Имаће му тако 35—40 год. А није ни прост. Кажу да је свршио Богословију.

— О, о, о Исусе умудри ме, ја не разумем ово.

Такав се разговор водио између Срећка и једног човека, који нам се беше придружио на путу нашем, и који је с нама ишао скоро ½ дана. Ја сам за све време овог разговора ћутао и слушао.

Кад Срећко доврши своје чуђење, прекрсти се, па се окрете мени:

— Шта би ти рекао на ово?

— Прекрстио бих се, као и ти, одговорих му.

— Па то је штета, да оволико имање једва храни један манастир, рече Срећко.

— И јесте штета, одговорих ја. Да је среће, то манастирско имање требало би да је какво угледно добро, где би сва околна села имала да виде и да се науче, како се боље, практичније и корисније земља обрађује, виноград и воће негује, како се стока гаји и све остало.

меном (тачка 4. став 2) и може се заражена општина и њен атар тако затворити, да се кроз них не могу прогонити преживари и свиње; тако исто има се забранити, да се не изгони здрава стока из незаражених штала у друга места и општине. Али излаз стоке за клање не треба забрањивати.

У повећим општинама може се затвор ограничити само на поједине делове или путове тога места.

10) Кад се који предео затвори окружна полицијска власт треба дозволу за саобраћај тако да даје, да се зараза не преноси у здрава места или авлије.

11) Ако се докаже болест на животињама, које се на путу налазе, онда је дужна општинска власт, да нареди, да се исте даље не терају и да се под затвор ставе.

12) Коже од болесне стоке треба дезинфиковати. Штале и други простори, у којима су болесне животиње боравиле, као и предмети, који су код њих употребљавани, морају се по правилу очистити.

13) У појединим зараженим местима треба заразу као угушену тек онда обзнанити, кад све животиње оздраве, и кад се за 14 дана после последњег случаја оздравлења или смрти, није десио ни један случај поболевања, и кад је извршена дезинфекција штала, места и предмета».

Лазар Најдановић.

НАЦРТ ПРИВРЕДНИХ ПРЕОБРАЖАЈА:

Државни зијам за производачко-прерађивачке задруге. — Оснивање задружног рада. — Привредно-техничка система настаје. — Преображај промета. — Унутарња и спољна заштита привреде. — Системи осигурања. — Системи надзора.

(Свршетак)

VI

Организација осигурања.

Чл. 137. Основица је организацији осигурања обезбеђење мртвога и живога инвентара, којим располажу задруге, као н. пр. зграда, машина, алата, стоке, робе, сировина и т. д. од разних елементарних случајева као: пожара, поплава, заразних болести и т. д.

Чл. 138. У циљу овога обезбеђења, задруге улажу извесни % од свога прихода код окружних банака, од којега се образује резервни фонд за такве случајеве.

Чл. 139. Ово обезбеђење односиће се и на сиротну децу радника задругара, т. ј. на њихово издржавање, неговање, васпитање и образовање, кад остану нејака и сиротна после смрти њихових родитеља.

Чл. 140. Из резервног фонда издржаваће се и они радници, који остаре или оболе, на онеспособе за даљи физички или умни рад у задрузи.

Чл. 141. Задружне болнице, апотеке, лекаре и т. д. подићи ће се и издржавати о трошку овога резервног фонда задруга, да могу радници, у случајима болести, наћи помоћи и савета лекарског.

Чл. 142. У прелазном стању оснивања задруга, кад наступи оскудица у раду, добијаће радници из резервног фонда новчану или др. материјалну помоћ за време трајања оскудице у раду.

Чл. 143. Резервни фонд код задруга замењује установу удовичког фонда, из кога ће добијати помоћ удовице и породице радника после њихове смрти.

— Како мислиш да би се могло то удесити? упита наш нови сапутник.

— Могли би лепо. Кад би држава узела у своје руке управу манастирских добра на место што управља тим имањем један калуђер, да тиме управља какав пољопривредник, који је свршио земљоделску или ратарску школу.

Под управом каквог вештог и вредног економа, не би се ове њиве, ливаде, виногради и др. имање давало под наполицу, него би то било угледно добро — права школа за целу околину. Ту би цела околина могла да види и научи како се земља обрађује, како се стока гаји, шума подиже и чува и т. д. Од манастирске готовине у новцу, или (ако се не би хтело то да дира) о државном трошку могли би се набавити савршенији пољопривредни алати и боља стока, па би се цело то манастирско добро могло уредити да буде као нека башта, укусно и корисно уређена.

— Бога ми је то паметно, рече наш сапутник — Мени се то допада.

И мени, додаде Срећко.

— Па што се тако и не уреди? упита наш сапутник.

— Сигурно привене власти се опиру томе, да имањем манастирским управља по други, а не оне саме, одговорих. — Премда се мени чини да би и у њином интересу било, да се тако уреди. Манастири су некада били чувари и будиоци свести и вере народне. Сад то чине школе, а манастирима би требало да остане одржавање вере, колико то школе не могу. И манастири на овај начин, као што рекох, више би имали маха, да делају на томе своме послу. Народ, који сада и онако ретко долази манастиру! онда би чешће долазио да види угледно имање, да се научи, па би и манастиру чешће дошао и за цело усрдније би се Богу помолио и манастиру заблагодарио и поклоне чинио, кад би видео колико му користи пружа он с имањем својим.

— А шта би с калуђерима? упита Срећко.

— Нека њих, нека се Богу моле и свет уче вери. Они би могли живети и даље где су, а манастирско имање н. пр. овога манастира могло би хранити и боље него сад тога једног калуђера. Манастирско имање могло би њих и после хранити и одевати. А и приход од читања, и прилози побожних хришћана оставили би се манастиру.

— Бога ми би то добро било, рече наш сапутник. — Право да ти кажем, брате, ми сељаци видимо да не знамо готово ништа, а радимо земљу као што су нам и дедови радили. Но онда су била ваља да боља времена, па се лакше живело, а сад, бога ми, требало би да се некако боље земља обрађује и боља стока гаји, јер овако, веруј, не може да се живи. Ми би радо хтели нешто боље, али кад не умемо и не знамо морамо овако. Ја, брате, писмен сам и купујем пољопривредне књиге и читам их, па и пробам по што год онако, како тамо пише, али ми некад испадне боље, некад горе. А кад бих ја то имао где да видим како други ради, за цело би се пре и лакше и ја научио.

— Тако и јесте, рекох. — Крајње је време да и земљорадници имају школу у којој би се учили и усавршавали у послу свом. Но те школе не би требало да су као друге школе, па да се седи за клупом и учи из књиге, већ школе за такву

Чл. 144. Целокупним системом осигурања задруга, у свима њеним облицима, рукује и надзирава окружна банка, код које се налази и резервни фонд за њу.

VII.

Организација надзора.

Чл. 145. Основица је организацији надзора непрекидно старање *Привредног Савета*, да се целокупан рад задруга тачно и правилно врши у духу овде прописаних начела, на којима се оснивају и крећу свеколике области производње и промета у Србији.

Чл. 146. У том циљу оснива се *привредни савет* из најкомпентентнијих представника свију оних области производње и промета, од којих се образују производњачко-прерађивачке задруге у Србији.

Чл. 147. Чланове Привредног Савета бираће само задруге на својим редовним скупштинама, које се држе сваке године, у циљу претресања и донашања одлука о разним економским, финанциским, друштвеним и др. питањима, од којих зависи напредак и развитак задружне производње и промета у Србији.

Чл. 148. Број и састав чланова Привредног Савета одређиваће се према потреби и развитку задружне производње и промета у Србији.

Чл. 149. У случају недостатка довољног броја спремних чланова за Привредни Савет из задружног особља, бираће се за чланове у тај савет још и други пријатељи задружне производње и промета из интелигенције и др. слојева друштва, која јој својим знањем и спремом могу користити.

Чл. 150. Чланови Привредног Савета бираће се на годину дана, а после овога рока замењиваће се новим или ће се понова бирати, ако им задруге поклоне своје поверење.

Чл. 151. Привредни Савет водиће строги надзор над целокупном задружном производњом и прометом у Србији, старајући се да се отклоне све сметње, које би спречавале развитак задружне производње и промета код нас.

Чл. 152. Привредни Савет водиће тачну статистику кретања производње, промета и потрошње свију српских производа, у упоређењу са свеопштом статистиком, па ће према тим подацима регулисати размере задружне производње у Србији.

Чл. 153. Привредни Савет стараће се да се сав државни кредит код задруга уложи у производњу оних намирница, које буду најпрече становништву у земљи у сваком погледу.

Чл. 154. Све концесије и повластице, које је до сада држава давала појединим капиталистима или акционарским кумпанијама за експлоатацију разних грана домаће производње, даваће се преко надзорног Савета на експлоатацију задругама.

Чл. 155. Привредни Савет стараће да се задружна производња рашири и обухвати и оне области наше производње и промета, које остану у рукама појединаца или акционарских кумпанија, и изналазиће средства и начине за тај цељ.

Чл. 156. Чланови Привредног Савета имаће одређену награду или систематичну плату, ако Привредни Савет постане стално надлештво, за свој рад око надзора над правилним развитком задружне производње и њеним напретком у земљи.

Чл. 157. Привредни Савет биће самостална установа, које ће општити са Министарством Народне Привреде и бити под надзором, у одређеним границама, под Министарством Народне Привреде.

* * *

При свршетку овога имамо да додамо још и ово:

У закључку смо дошли до тога: да се под утицајем новца руше старе задруге свеске, као што је то било правило код свију културних народа. Код Руса је задруга: „печишче“ поодавно већ разрушена, а у потоње се доба руши и општина са истих узрока.

Српски капитализам на ма био и у облику акционарских друштава капиталистичких, — не ће бити у стању да издржи утакмицу западно јевропског капитализма, јер је овај организованији и надмоћнији по својим размерима и др. особинама својим.

И тако неизбежно је оснивање задружне производње, у чему држава српска узима иницијативу и надзор, да би се могли постићи што повољнији и сигурнији резултати.

Закључак је: да ће од *облика сарадње, својине и владавине средствима за рад и производњу у привреди и трговини* зависити економски напредак и културни развитак српскога народа и државе српске, а од овога и даљи историјски задаци и мисије српске, *ослобођене и уједињене Српства.*

М. Николић

потребу требале би да су уређена угледна пољопривредна имања у сваком крају. А тако што најбрже и најлакше би се дало учинити од манастирских добара.

Ето ти драги пријатељу мој, неколико слика с мога пута кроз Шумадију. Оне нису цвећем кићене, нису бог зна како светле и лепе, али су оне истините. Волео бих да тако није, али кад је, по невољи, тако, не вреди сад кукати и запомагати, већ треба лека тражити, па поправљати што се поправити може, усавршавати, ићи напред. Са скрштеним рукама, не постиже се ништа. У свакој невољи, прво је нужно увидети зло и разумети опасност од тога, а после треба радити, да се на боље окрене. Оно прво ево и ја сам покушао да бар у неколико откријем и прстом покажем; за друго дужни смо радити сви а највише Шумадинци, ако желе, да име Шумадије остане увек светло и славно.

Д. Ј. П.

БЕЛЕШКЕ.

Не гоните слепе мишеве.

Мале ове животиње много оговарају, једни кажу да једу сланину, други опет, да ждеру воће. Мишљење то потиче код многих отуд, што су налик на мишеве, и што већ име слепи миш неуке људе одмах сети на мишеве, те пошто су ови збиља штеточине, то се нехотице мисли тако исто и о слепим мишевима. Биће и то узрок, да људи на њих подозревају, што се преко дана скривају и то најрадије на топлим, мрачним местима н. пр. у димњацима, на тавану и т. д.

Лаж је, да слепи мишеви једу сланину или воће. Они живе скоро једино од зарезника, који ноћу тумарају. Баш из тог узрока су тако корисни, јер је врло мало животиња, које лове те зарезнике. Слепи мишеви су ванредно прождрљиви и у сутоњ и ноћу врло се ревносно одаду на грабеж. Њихово тело је за тај посао и удешено. Врло добро лете, крећу се брзо кроз ваздух и вешто знају одједаред да промену правац, као што тако скоро ни једна птица не уме. Пипање и слух врло су оштри. Слепи

мишева чују због тог брујања и летење зарезника већ из велике даљине. Лете скоро увек само са отвореним устима, свако час готова, да плен спопадну; крила употребљују и као мрежу за хватање. *Сваке мишеве треба зато тражити, а не убијати их као што често бива.*

(М. И.)

ГЛАСНИК.

Ратарнице нове у Угарској. — У овој години имају се — према буџету — отворити у Угарској три нове ратарнице. Краљ. угарско министарство за земљорадњу намерава, да заведе поступно у свима крајевима земље школе ове врсте имајући у виду том приликом културне интересе појединих предела. Пример, вредан угледа!

* * *

Збор Српског Пољопривредног Друштва — држан је, као што је објављено, на Тријејарха. 30. пр. месеца у згради друштвеној. Збор је био посећен врло добро. Подружине друштвене: пругшевачка, моравска и обреновачка изаслале су лен број својих чланова, који су збору присуствовали. Министар Народне Привреде и потпредседник Народне Скупштине г. Катић изволеле су удостојити збор својом посетом и присуствовати су за време целога његовог рада и пре и после подне.

Пре подне поздрављани су послови, који су се имали извршити према прописима друштвених правила. Између осталога изабрати су нови чланови одбора на место оних који су имали ове године да одступе.

У одбору су изабрати: г. г. Коста Главинић, професор вел. школе, К. Ковачевић и Живко Шокорац, секретари мин. народне привреде, Светозар Љ. Гавриловић шеф одељења за производњу дувана у Управи монопола дувана, Милош Хаџи-Поповић чин. министар. нар. привреде, Душан М. Спасић секретар Срп. Пољопривредног друштва и Анта Голубовић учитељ основне школе.

Збор је, даље, изабрао за свог почасног члана г. Саву, епископа Жичког, а за своје редовне чланове и то:

За секције: ратарске и пољопривредне установе г. Драгутина Лапчевића економа из Пожеге.

За секцију: сточарство г. г. Јована Живановића професора и пчелара из Срем. Карловаца, Животу Миловановића свештеника, пчелара и подпредседника друштвене подружине у Ваљеву; Лазара Најдановића, окр. мар. лекара у Ћуприји; Тому Милосављевића окр. мар. лекара у Зајечару; и Осваlда Решића мар. лекара из Алексинца.

За секцију: технологију и примењене науке у пољ. привреди г. Митр Петровића професора, хемичара и друштвеног дописног члана из Сомбора.

Време по подне посвећено је расправљању истакнутога питања: „како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршенијих пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у вези с организацијом сеоског кредита за то.“ — Дебата о овоме предмету била је жива, врло интересантна и у њој је учествовао велики број говорника. Одлуке, до којих је се код овога питања дошло, саопштићемо нашим читаоцима у идућем броју.

* * *

Пољопривредна изложба у Немачној. — Немачко пољопривредно друштво приређује ове године у *Бремену* на дан 23 до 27 Маја (4 — 8 Јуна по нов.) т. г. земаљску пољопривредну изложбу, која ће се састојати из три одељења.

I. одељење: дом. стока: коњи, говеда, овце и свиње.

II. одељење: пољопривредни производи и помоћна средства

III. одељење: пољопривредне машине и справе.

Изложба ова, судећи по програму, што га је издало пом. пољопривредно друштво, изгледа да ће бити врло интересантна и поучљива за сваког онога, који се интересује за развиће пољопривреде у општ и биће вероватно права слика стања у којем се пољопривреда у Немачкој налази. Наше министарство народне привреде требало би на сваки начин да изашље неколико прва једница, те да проуче ову изложбу, а с тим и да проуче и пољско пољопредне напретке у Немачкој, чија је пољска привреда чувена.

ДОПИСИ.

Ниш, 20 Јануара 1891 год.

Време је у нашој околини, друге половине Новембра и првих дана Децембра, до св. Николе, било доста топло, а при том и мочарно али се опет у пољу на оцедним местима могла земља обделавати и вредни земљорадници у околини Нишкој готово су сву озимину засејали. Одмах по св. Николи пао је у два месеца снег до висине 1 чланка и отпочела је сухомразица са северцем и трајала је до на више него а тада је попустила сухомразица, јут је почео падајивати и за три дана божићних празника снег је сав отопио. — За време сухомразице најнижа је температура била 16. Децембра — 19·16° Цел.

Неће бити згорег ако овом приликом поменем, да је се материјално стање народа — сељака — у околини Нишкој знатно побољшало. Томе је допринела највише добра цена нашим пијаћу главним производима, које сељаци на нашу пијаћу донесе и продају по добру цену и врочито: стоку, вина, живину, дрва и варзо. Уз то још правомогао је побољшању материјалног стања и исељавање, поглом селима, земљиште заузето железничком пругом.

На нашу пијаћу увози се за сад у већим количинама: храна у зрну и брашну, вино, стока — прупа и ситна, живина, кудеља и дрва, а у мањим количинама: варива, воће, очувано грожђе, арачни и кинеши утаљ, грађевински материјал, креч и друге ситнице. Ове производи, који се у мањим количинама доносе, махом су за потребу и потрошњу мештана, — нашим становника —, а ови производи, који се у већим количинама доносе, преко покривају потребе мештана, нао сувишак се прикупљају по магацинима трговачким и као роба трговачка извозе на Београдску, Солунску, Париску, Пештанску, Марсељску и друге пијаце.

У нашом ном донесу поменуо сам: да је нашна пијаца, по среди и напретку околине и саме варози, почела подмирвати потребе и странох пијаца, и цена је свим производима земљодељским и стоци у опште спочила. Ово је допринела питомост и родност нашне околине, стапај трију железничких пруга и пет друмова. Ево шта је и колико из Ниша и околине извезено за стране пијаце у току последњих месеца прошле године: за Солун и Марсељ преко Солуна извезена је храна у зрну три милиона килограма.

За Пешту и Сомбор 10 вагона овса и јечма. Вина пак, за Цариград 4 вагона, за Француску преко Солуна 20 вагона, за Аустро Угарску 26 вагона, за Шкаљарену 8 вагона, оно 45 вагона ви Београд и 2 вагона за Шабац.

Ситна стока овцови и јарци за Солун 5 вагона;

Живина: пурке, кокоши, пловке и гаребице за Пашино Поље до 5 вагона. Нета се живина тамо поље, чисти, спреми и одатле шаље у Италију.

Сирово свињско месо и сланина извезено је за Париз у Децембру месецу 2 вагона.

У доста великој количини извози се из Ниша у целој готово Србији (разуме нарочито и Солун коњи на подрума г. Тутиног

Предан тај домаћин набрицира воћке на француском апарату и продаје га по 3·50 динара литар — све у флашама.

У последње доба потражује се вино за Швајцарску и изгледи су да ће бити најбољи извоз вина за Њиха и околине. За Швајцарску је прошле године из нашке околине извезено неколико вагона клуша, од тога су, без сумње, Швајцарци добро вино добили и о доброти вина из нашке околине уверили се; па су се о тога нашке куће отуда и јављале за вино. Желети је, да се нађе швајарска трговина из Ниша и нашке околине одрже на високом трговачког достојанства и добро очувано и не покварено вино испоручује, јако не би убили важност и цену своме производу, вину, који нам добру пару доноси. —

Цене су у средњу руку за последња два месеца произведима пољопривредни на нишкој пијаци биле и и сада су ове:

Пшеници	од 100 кг.	14 — 14·5 дин.
Јечму	„ „	10 „
Овсу	„ „	10·5 — 11 „
Кукурузу	„ „	10 „ без одбитка плеве.
Ражи	„ „	11 — 11·5 „
Брашну пшеничном	„ „	18 — 19 „
Брашну кукурузу	„ „	14 — 15 „
Вину белом 12 — 14° алкох.	од 100 ока	32 — 34 дин.
Вину црном	„ „	28 — 30 „
Ракији комовој	„ „	60 — 65 „
Ракији шљивовици, нема је		
Воловима од кокада према величини и годишности		80 — 150 дин.
Кравама и младим јунцима	од комада	30 — 50 дин.
Телцима без разлике пола	„	15 — 25 „
Свињама*) према годишности	„	20 — 80 „
Овцама	од комада	5 — 8 дин.
Овновима	„	9 — 12 „
Козама	„	6 — 9 „
Козама свињским комад		4 — 5 „
„ говеђим по мери	нгр.	0·75 — 0·85 дин.
„ овчијем пар		4·40 — 4·60 „
„ козијим „		6·60 — 6·80 „
Кудеље	од 100 нгр.	60 — 70 дин.
Лоју истопљеном	комад	45 — 50 „
Лоју топљеном	„	110 — 120 „
Кромпиру	„	26 — 30 „
Пасулу	„	22 — 25 „
Сочиву килограм		0·40 — 0·50 „
Црном луку	„	20 — 23 „
Коњошима	пар	1·20 — 1·80 дин.
Турцима	„	3·50 — 6·50 „
Пловкама	„	1·80 — 2 „
Гускама немасленим	комад	1·50 — 2 дин.
Сену према товару	од кола	8 — 16 дин.
Кола дрва према товару	„	4 — 8 дин.
Кубном метру дрвета буковим		5 — 5·50 дин.
Јаја комад		0·08 — 0·10 дин.

Каменом угљу, који се за сада једино на мајдану Стево Сибиновића на Кнежевцу у Нишу добија од 100 нгр. — 4 дин.

Дрвеном угљу за ковање од товара т. ј. четри врече		3·80 — 5 дин.
„ „ „ мангале од товара т. ј. две вреће		3 — 5 дин.
Кречу од 100 нгр.		7·50 — сад га нема.
Хлеб нгр.		0·20 дин.

На нишкој касапској клаоници у средњу руку недељно клало се за прошла два месеца за потребу у храну нишких становника 14 — 20 волова, 20 — 26 оваца, 3 — 5 коза и 150 — 180 свиња и цена је:

*) На нишкој пијаци угојене свиње нешкоро је узбожавено за се кукују и продају по мери и то 0·60 — 0·65 дин. кило на живо се одбитком 20 — 25% на рачун немоћове, длаке и џигерта.

Говеђина	нгр.	0·70 дин.
Овчетина	„	0·60 „
Козетина	„	0·50 „
Свињетина	„	0·80 „
Сировој сланини	„	1·00 „
Масти	„	1·20 „

Надница је земљораднику, док се могао после обрађивати, била без хране и напојнице 1 — 1·40 дин., а од како је престао рад у њоју спала је надница на 0·80 — 1 дин.

На основу закона о повлашћеној свињској клаоници у Нишу, на којој се нишју у тону ова године заклати 60 хиљада комада свиња идуће 1892 год. 80 хиљада, а даље годишње увек по 100 хиљада комада свиња, дошли су изасланици повлашћеника прекидали земљиште, које ће за нишка општина за ту њен одредила и пределили су, да се чине припреме за изградњу помоћне клаонице. —

Нека је на знање свима пољопривредницима и трговцима, да је законом одобрена трошарина за варош Ниш. Исте трошарина за варош Ниш ступила је у живот 28 прошлог месеца. Правила о устројству трошарине за варош Ниш отштампана су у 283 броју „Српских Новина“ од пр. године.

Здравље је код народа добро. Код стоке нема никакове болести у целој нишкој околини.

Мијајло Ристић
учитељ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Седница двадесет пета држана 27. октобра 18. новембра 1890. год

Били су: председник г. Свет. Милојевић, подпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници: г. г. Јак. А. Марковић, Ст. Кандић, М. Николић, М. Х. Поповић, Д. Спасић, А. Живановић, И. Кремић, Мир. Миљковић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 104. Одбор одреди да цена поуке „Употреба прашака и отрата при гајењу кукуруза“ буде 30 пара. Сем тога умоли чланове управе г. г. Вучка С. Богдановића и Душ. М. Спасића да напишу предговор за ову прву књижицу „практичних пољопривредних поука“ у коме да објасне постанак овог књижевног рада друштвеног.

Бр. 105. Прочита се писмо председништва прног марвенолекарског скупа, којим у име збора благодари на предусретљивости, коју је друштво према скупу учинило, уступив му своју локал за држање збора и рад зборских одбора. — Одбор прими к знању, вољан да у свакој прилици помогне све привредне установе и скупове у њиховим патриотским пословима.

Бр. 106. Решено: да се „Трговачко-занатлиској омладини у Ужицу“ да „Тежак“ у пола цене.

Бр. 107. Прочита се реферат одбора за израду правила „Фонда за потпомагање и унапређење пољске привреде у Србији“, која је Збор друштвени 1887. год. усвојио но која Министар Народне Привреде није могао тада да одобри због извесних њихових одредаба. По прочитању ових правила и измена и допуна која ужи одбор предлаже да се у њима учине, Одбор утврди измене и допуне и одлучи, да се поднесу предстојећем Главном Годишњем Збору на одобрење.

Бр. 108. Уред. Пољопривредног Календара за 1891. год. реферише, да је државна штампарија због нагомиланих послова обустављала рад и да ће календар одоцнити. Затим благајник у име г. председника објасни, да је председник данас отказано сметње и да је календар опет узет у посао, и да му је обећано, да ће бити готов за недељу дана.

Одбор прима ово к знању, с тим, да му уредник у првој идућој седници реферише шта је урађено с календаром.

Бр. 109. Благајник чита извод о стању друштвене благајнице за месеце септембар и октобар по коме је било свега примала 10566 дин. издавала 8563 динара, према томе остало готовине за новембар 2103 динара. — Одбор прими к знању поднети му извештај.

Бр. 110. Прочита се молба друштвене подружине у Обреновцу, да јој друштво пошље управитеља свога добра код Шапца, да јој он унут за радове које мисли да предузме на њеном имању у Обреновцу. — Одбор одлучи да се управитељ друштвеног добра пошље подружини у Обреновац и да му се изда у име трошка уобичајена дневница.

Бр. 111. Прочита се писмо г. Драг. И. Ланчевића економа из Пожеге, којим извештава друштво о смрти његовог редов. члана г. Јеврема Шолуновића економа из Пожеге и његовом тестаменту по коме већи остала извесни део прихода од свог имања на књижевност. Ујелно извештава друштво, да је као старалац масе пок. Јеврема, преданим његов тестамент, протоколарно тражио: да се сума одређена на књижевност уреди Српском Пољопривредном Друштву и Запатлијском удружењу за издавање књига економске садржине.

Одбор одлучи: да се г. Ланчевићу заблагодари на заузимању око ове ствари, а да се друштво редовним путем обрати за наследство завештаног прихода имања пок. свог члана Шолуновића.

Бр. 112. Прочита се акт управ. друштв. добра којим извештава да је двома напрајцима који су становали у њиховим на закупљеном земљишту отказани стан због сумње која је на њих пала приликом пожаре управ. стана и да нема одкуд да им се наплати 8 дин. за кирију.

Решено: да се ова сума расходује.

Бр. 113. Благајник реферише, да је 1887, продата извесна количини семена пресо нач. среза хомољског и да је погрешно тровена наплата мање суме, него што је требало тражити, која је и наплаћена. Ну тај мањак, који износи 16·50 дин. није наплаћен нити се може наплатити, пошто је стварт застарила.

Решено да се сума ова уračунодује.

Поводом тим што Управа добара, Штампарије тражи преко Господ. Министра Народне Привреде да јој друштво плати дуг, који јој дугује за штампање својих издања од раније године у суми 17313.17 динара.

Бр. 114. Одбор одлучи: да се друштво обрати непосредно Народној Скупштини, да му опрости дуг који дугује Државној Штампарији за штампање својих издања од раније године.

Двадесет шеста седница држана 29. Нов. 1890. год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпред. г. Ал. Ђ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Јов. А. Марковић, И. Кремић, М. Николић, М. Х. Поповић, Д. М. Спасић

Бележио секретар Спасић.

Бр. 115. Прочита се акт Г. Мин. Народне Привреде, којим извештава друштво да није ставио у буџет за нд. год. суму, коју му је друштво тражило као помоћ рад оснивања „стоваришта сирава", а из разлога, што је спремно законски пројект о оснивању пољопривредних станица са залатком, поред осталих, и тим да оне посредују у расturању сировина пољопривредних сирава. Према овоме, да ће и уређење главног стоваришта зависити од решења овог пројекта. —

У вези са овим прочита се и понуда Душ. М. Спасића, да под друштвеним надзором и по његовом избору сирава оснује стовариште сирава и семеништу на своју материјалну одговорност, с тим да сираве преко 60 дин. вредности даје на отплату. —

Одбор одлучи: да се сачека решење Народне Скупштине по пројекту који јој је г. Министар поднео о оснивању станица, па онда да се ова ствар поново изнесе на решење а дотле да се ради на овом послу као и до сада, а понуду г. Спасића прими к знању, дотле, док се поново ово питање не покрене.

Бр. 116. На основу решења прошле одбор. седнице уред. Пољопривредног календара реферише, да је и последњи табак календара у штампи и да ће календар сутра бити готов. —

Одбор прима ово к знању.

Бр. 117. Секретар г. Д. М. Спасић реферише, да му је у приватној аудијенцији код Њ. Величанства Краљице Наталије, Њено Величанство изволело изјавити, поводом говора о оскудици масла и фишијег поврћа на београдској пијаци, да је воља ставити друштву на расположење 40 дуката годишње да овом сумом награђује и изазове добру и обилату производњу масла и фишог поврћа у околини Београда, ако само друштво нађе начина за изнурење овога.

Одбор благодари Њ. Величанству на старањ за овим гранама пољопр. производње и обећаној потпори, и бира у одбор г. г. Д. М Спасића, А. Живановића и Јак. Марковића да питање ово проуче и поднесу му своје мишљење о њему.

Бр. 118. Благајник реферише, да је био у Алексинцу и заступао друштво на рочишту које је код суда имало да г. Ђ. Пешићевом из Алексинца због дуга који г. Пешићу дугује Друштву за продате му сираве раније године и да је Суд досудио друштву као суму коју му г. Пешићу дугује за сираве с интересом, тако и 80 дин. трошка његовом заступнику.

Одбор благодари г. благајнику на старању, да се суме на дугу наплате, и одлучи: да му се изда на благајнице 80 динара као нападне учињеног путног трошка, пошто он не тражи више.

Бр. 119. Прочита се молба г. Расте Вулићевића, свршеног питарар. школе из Кладова, да му друштво да десетнжолове маказе за пилемљење лозе у пола цене.

Одбор одлучи: да му се уважи по молби.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Ђ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ.

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 6. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 10 ФЕБРУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Попљављање земље у Црној Гори (свршетак). — Држање приплодних бикова. — Колику штету начини коров у пољу. — Утамањивање шуме растове у Тамиани. — **Белешке:** Утицај снега на озиме усеве. — Треба ли мусти брзо или споро. — Научина у шталама. — **Записник седница управног одбора.** Седница од 12. Децембра, од 4. јануара, од 15. јануара, од 22. јануара, од 28. јануара. — **Стечај.** — **Подлистак:** Извештај поднесен Господину Министру народне привреде.

ПОПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

написао **Ф. Јерговић**

(Свршетак)

Да бјелопавлићка пржина заиста не садржава у себи никакве твари, које би биљкама као гној од користи биле, показаће нам следеће две анализе учињене од две разне врсте пржине, које се употребљавају за поправљање земље у Бјелопавлићима. Једна је од природе ситна састава и зове се у народу просто *пржина*, дочим је друга крупнија и зове се *бјелуга*. Она ситна пржина наважа се на земље тешке и збијене, а бјелуга на трошну земљу црницу, или како ју наш народ зове, бухавицу.

Број 1.

а) Пржина садржава у 100 делова:

Угљено-киселог креча	46·560
Фосфоро-киселог креча	0·075
Недејствујућих твари, глине и крша	53·365

Већ ова механичка анализа уверава нас, да је главни састојк те пржине *угљено-кисели креч*, а сама пржина да спада међу земље *лапораче*, а следећа хемијска анализа увериће нас још боље да та пржина као директна храна биљинска, дакле и као директни гној, врло мало вреди, јер вредност и доброта гноја зависи од количине фосфорне киселине, калија и азота, што се у њему налази.

б) Пржина садржава у 100 делова:

Песка	34·00
Глине	18·03
Гвоздена пероксида	2·00
Креча	26·00
Магнезије	0·35
Калија	0·08
Фосфорне киселине	0·04
Калцинацијом изгубило се воде, угљене киселине и органских материја	19·50

Органске материје чини се да не садржавају *азота*.

Број 2.

а) Бјелуга садржава у 100 делова:

Угљено-киселог креча	72·400
Фосфоро-киселог креча	0·044
Недејствујућих твари, глине и крша	27·556

Видимо дакле из ове механичке анализе, да је и у бјелуги најглавнији састојак *угљено-кисели креч*, а исто тако да и бјелуга спада међу земље *лапораче*. Следећа пак хемијска анализа показаће нам, да ни бјелуга као ни пржина не обилује баш ни најмање биљном храном т. ј. да и бјелуга као директни гној врло мало вреди.

б) Бјелуга садржава у 100 делова:

Песка	12.00
Глине	30·80
Гвозденог пероксида	5·50
Креча	28·30
Магнезије	0·50
Калија	0·22
Фосфорне киселине	0·08
Калцинацијом изгубило се воде, угљене киселине и органских материја	22·60

Органске материје чини се као да ни у бјелуги не садржавају ни најмање *азота*.

И пржина и бјелуга упливише дакле с једне стране само усљед тога корисно на оне земље, на које се наважа, што је и у једној и у другој обилато креча, који чини да се у земљи нагомилана биљна храна брже раствара, а с друге, што зрнасти састав и пржине и бјелуге поправља — како сам већ прије поменуо — неподесна физикална својства тешких и збијених земаља, у којима пољски усеви без особитог

начина обрађавања у опште слабо напредују. Пржњањем се дакле земља ни најмање не гноји, већ на против она се њим више троши и из ње се више узима, но се је то пре чинило, а ништа јој се друго не враћа до саме пржине и ни бјелуге. Земља мора услед тога једном осиромашити и у свом роду попустити, па за то и паметнији тежаци из Бјелопавлића, кад с јесени земљу пржињају, уз сваку хрпу пржине довозу и по хрпу гноја, па с пролећа подору све заједно. Кад тим начином око 40 до 60 кубних метара пржине на хектар земље навезу, по пољу разгрну и заједно са гнојем с пролећа подору, онда може слободно таква земља од 5 до 10 година вазда једнаки род давати, наравно ако су и остали услови биљног растења вазда повољни. То је начин рационалан баш с тога, што је потекао из срца народа без икијег утицаја Представих га овако у целини нашим читаоцима, да и из овога случаја увиде, како су најпрва старија начела земљодеске науке, основана једино на искуству простих и неуких сељака.

ДРЖАЊЕ ПРИПЛОДНИХ БИКОВА

У најновије време сви уважни сточари, баве се озбиљно питањем« *о држању и одгајању добрих приплодних бикова.*» Овоме питању, поклањају из дана у дан све већу пажњу за то, што у њему гледају једну веома јако изводљиву меру, за брзо поправљање необлагорођених и запуштених сојева говеди.

Изгледа на први поглед, да нема никаквих тешкоћа у одгајању добрих приплодних бикова, јер њихово држање није скопчано са оним великим трошковима као држање приплодних пастува. — но у ствари стоји другчије . . . Тешкоћа у држењу добрих приплодних бикова лежи поглавито у томе, што *превремено онеспособе за приплод*. . . Докле код приплодних пастува може да се очува „моћ оплодности" и до 30 године старости[1], дотле код бикова једва до осме године. Узрок што бикови превремено изгубе моћ оплођавања лежи поглавито у рано употреби за приплод, као и у рђаво рани и погрешно неги.

Употреба бикова за приплод у њиховој рано младости јесте битни узрок, што пре времена онеспособе за приплод. — Разуман и практичан сточар, никад неће дозволити да с' бик — јунац — пре 1½ --2 године почиње пуштати на краве. По колико је њих који још и на ту ситницу помишљају: да очувају добро здравље бику. Нама је свима познато, да наши сељаци поклањају томе малу или скоро никакву пажњу. . . . Пусте младе бичиће — јунад — у сампаст, на краву „*водиљу*" каква крава, покупе се цигљани бичићи из деветога села, и за њиме јури „*воловодница*" по неколико дана, — и ако том приликом не сатру краву и себе, а оно је сигурно да краве не остане стеона, или ако и остане, то понајчешће од најгорег цигљана. За то има округа у коме не можеш наћи доброг бика што но реч „пушком да га гађаш."

[1] У земаљском сточарском заводу „Книћеру" Буквицер је у 32. год. старости оплодио 1887 год. 5 кобила. Жиребад су била чила и здрава.

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

ПОДНЕСЕН

Господину Министру народне привреде

од

Павла Т. Тодоровића,

управитеља ратарске школе у Краљеву

Господину Министару Народне Привреде

Сходно наређењу Господина Министра од ¹/ₓₙ 3Бр. 2752 част ми је поднети му извештај о путовању, које ми је истим наређењем у задатак стављено.

7-ог Октобра о. г. у јутру кренуо сам се из Београда и истог дана стигао сам у Крижевац, у Хрватској. У овом је месту *земљодеско-шумарски завод*, основан још пре 30 година, и *жели се на:* више одељење и ниже одељење или „ратарницу".

Више одељење је у рангу тако званих „виших пољопривредних завода" у које се примају кандидати по свршеку нижих, четвороразредних средних школа; а ратарница је равна нижих пољопривредних школа. У првој су ученици о свом трошку, или стипендисти разних градских и сеоских општина, фондова и властеле Хрватске; а у другој је интернатско живљење, питомца су државни или опет разних с типендија.

Ја сам прегледао оба ова одељења, али сам се задржавао више на „ратарници", јер ми је и поглавита намера била, да организацију и управу ових школа што приближније проучим.

Заступник управитеља овога завода је г. Густав Пекелер, — професор хемије и хемијске технологије. После опширног информисања о садашњем стању целога завода, прегледао сам кабинете појединих наука, лабораторијум и школски подрум. Кабинета има ових: математички са збирком за слободручно цртање, механички и геодетички, геостатички, физички, анатомско-физиолошки, помолошко-енелошки, земљеделски и шумарски; лабораторијум је за хемију и хемијску технологију. Сви су добро снабдевени али нарочито се одликује шумарски кабинет и хемијски и хемијско-технолошки лабораторијум. Како у једном, тако и у другом има пуно објеката за демонстровање, и у лабораторијуму и једно мање одељење за хемијску и хемијско-технолошку праксиру. Збирке шумарског кабинета биле су изложене на више изложаба и особито су инструктивне пластичне преставе разноврсне прерале дрва и др. Испод школске зграде је заводска пивница (подрум). У њему има неколиких врста вина у мањим бурадима са потребним подрумарским справама за демонстрацију ученика више и нижег одељења. Прошле године било је око 130 хектара вина.

Ратарницу је задаћа да се у њој изобрази младићи сељачког реда за добре сеоске привреднике или за надзорнике на властеоским добрима. По потреби, у ратарници се прерађују засебни курсеви за воћарство, градинарство, виноградарство, млекарство, за више шумске особље (лугаре) итд. Ученица ратарнице осим учења у школи употребљавају се у свима пољопри-

Ако се код кога домаћина и прочује добри бик, сељаци навале са подвођењем крава, а домаћин за љубав оно неколико гроша као таксе за пуштање, пушта га на краве из дана у дан, и то по 2 — 3 пута дневно. — И онда није никакво чудо што такав бик наступајуће године постане неспособан за приплод. О томе има много података и жалби из народа.[1]

Ко дакле оће, а то је жеља свакога домаћина, да очува свога бика здрава и способна за приплод за више година, тај не сме пре навршетка $1^1/_2$ — 2 године, почети да га пушта на краве, па и тада, штедљиво, — бар сваки други дан по једанпут дневно, а то с тога, што се мисли да су код бикова други, трећи и остали скокови безуспешни — неплодни. — Ово тврди и J. Кин чувени писац о сточарству у једноме своме класичноме делу (Die Zwekmässige Ernährung des Rindviehs) приписујући то некоме ћеличноме процесу који предходно треба да се сврши — да се дакле семена зрнца развију и постану плодна, а за све је то вели Кине, потребан извесни размак времена. — За то Кине назива „бесмислицом" дозвољавати да бик и по други пут заскочи краву, јер је семе другога скока неплодно, и на тај начин узалудно изњуравамо бика и мучимо краву. — (? ур.)

На другоме месту, треба бикове за време употребе у приплоду, што више и снажнијом раном ранити, јер у томе случају и „*оплођавајуће семе*" биће савршеније и подпуније развијено, и тада је већа сигурнуст да ће подведене краве остати стеоне. — Рана треба да је таква у којој ће бити довољно беланчевине, масти и азотних делова; но никако не смеју се ранити раном од које се гоје, јер угојени бикови не само што отежају, постану лењи и не могу да скачу на краве, већ омлитаве, постану флегматични и брзо онеспособе, изгубив моћ за приплод.

Лепо ливадско сено, све врсте детелина и овас (прекрупљен), врло су добра рана за бикове. Рану, као мекиње, јарму овсену и др. никад не треба топити у води и као ускислу давати јер се брзо угоје. — Рану пак узелено, треба им ради чишћења по кад кад давати, но увек у малим оброцима. —

Сем ране, ако не и више, а оно у истој мери, утиче на одржање плодности, *нега, добро и лепо опхођење са биковима.* — Где су бикови осуђени да се преко целе године држе по шталама везани, ту не само да пре времена онеспособе за приплод, већ им то јако уди здрављу, постану злоћудни, бију и веома је тада тешко њима руковати. — Према овоме, и за бикове као и осталу стоку вреди оно опште правило: *што више кретања, то је сигурније и постојаније здравље.* . Само довољним кретањем одржава се код бикова непрекидни нагон и воља за оплођавање крава. . . За то је врло добро ко има могућности да их преко лета држи у ограђеним пашњацима. Зими пак, треба их бар сваки други дан презати у кола са каквим обученим старим волом поради свршавања омањих послова, као превоз сена, жита, дрва и т. п. По себи се

[1]) Види „Тежка" за 1885 год. стр. 533 питање о правци стоке Св. Љ. Гавриловић.

вредним радњама. Учење траје 3 године; а школска година почиње 1. Октобра по н. к. Они ученици, који се издржавају о трошку општине и фондова, плаћају годишње по 120 форината на име стана, хране и одела; а за оне, који су државни или приватни питомци рачуна се по 170 форината. Сваке године се расписује сточај на упражњена места и то на месец дана пре истека године, и тако се попуњује потребни број питомаца. Стипендија је било прошле године: 21 државни, 14 бивше Војне Крајине, 45 општинских и 2 имовних општина; а свега ученика 80.

У ратарницу се примају младићи:

1, који су навршили 16 година;

2., који су свршили добрим успехом основну школу, и пријамним испитом докажу да имају довољно знања и спреме за учење ратарнице;

3., који су здрави, јаки и доброг владања.

Ратарницом управља непосредно *управитељ* школског добра са адјунктом (помоћником, — „приставом"), који су уједно и главни учитељи ратарнице. Професори „вишега одељења" дужни су по наређењу директора завода предавати предмете своје струке и у ратарници. Прошле године су предавали 12, а са свештеницима обе вере — 14 професора и учитеља.

Ови се предмети уче у ратарници:

1., наука хришћанска у сва три разреда.

2., лепо писање у I. разреду.

3., писмени састави (стилистика) у сва 3 разреда;

4., Рачун у сва 3. разреда;

5., Геодезија у III. разреду;

6., Јестаственица у I. разреду;

7., Физика и хемија у II. разреду;

8., Анатомија и физиологија домаћих животиња у I разреду;

9., Марвено лекарство у III разреду;

10., Опште сточарство у I разреду (лети);

11., Засебно сточарство у II разреду;

12., Пчеларство и свиларство у II разреду;

13., Виноградарство, воћарство и градинарство у I и II разреду;

14., Гајење пољских усева у III разреду;

15., Ратарство у I разреду;

16., Пољопривредна технологија и нега вина у II и III разреду;

17., Опште шумарство у II разреду;

18., Управа добара у III разреду;

19., Рачуноводство у III разреду;

20., Цртање у сва 3 разреда.

Зимског семестра има теориских часова у сваком разреду по 19—20; а летњега семестра између 11—15.

За зимски семестар ове школске године овако је подељено дневно време:

Од $5-6^1/_2$ устајање, радови у стајама и у кући;
„ $6^1/_2-7$ доручак;
„ $7-8$ предавање
„ $8-11^1/_2$ радови
„ $11^1/_2-2$ ручак и одмор
„ $2-4^1/_2$ радови
„ $4^1/_2-5$ остављање оруђа, стоке итд.
„ $5-7$ предавања

разуме, да товар несме бити тежак, пошто бикови на тешко теглење нису навикнути, већ колико само да осете терет. Они бикови који се чешће прежу, мирнији су, не бију и нису злоћудни. —

(Свршиће се)

Колику штету начини коров у пољу

Сви наши ратари знају, да коров може велику штету да нанесе усевима, али тешко да имају прави појам о величини те штете, кад је још и данас при овим све слабијим жетвама за многе од њих требљење корова последња брига. О том би их могли потпуно убедити само уредним покушајима добивени бројни податци. До таквих података дошао је пре неког времена професор *Волни* у Минхену.[1] Он је на тамошњој земљорадничкој станици за огледе две године узастопце гајио на двема парцелама (парче земље), које су и по величини и по свима својим својствима биле са свим једнаке, разне пољске усеве. На једној парцели коров је остављан, на другој уништаван. Од корова беше највише ових врста: Sonchus oleraceus (горчаш или крв), Chenopodium album (пепељуга), Euphorbia holioscopia (млечика), Polygonum lapathifolium (лисац), Senecio vulgaris (жабја трава), Viola tricolor (дан и ноћ и др. Летња репица, грашак, пасуљ и летњи раж надкрилили су коров, који је међу њима растао, али кромпир и кукуруз и нарочито репу покрио је коров потпуно. Струк у кукуруза остао је на парцели са коровом увек кратак и за цело време развитка имао је жућкаст изглед. Од резултата, до којих је дошао *Волни*, навешћемо само ово неколико:

			жетва	
			зрна	сламе
Летња репица	са	коровом	270 гр.	1990 гр.
„	без	„	320 „	1850 „
Грашак	са	„	470 „	910 „
„	без	„	850 „	1390 „
Пасуљ грах)	са	„	446 „	804 „
„	без	„	562 „	969 „
Кукуруз	са	„	324 „	2730 „
„	без	„	2973 „	10264 „
Летња раж	са	„	180 „	339 „
„	без	„	528 „	1078 „
			кртола	
Кромпир	са	„	4400	
„	без	„	13275	
			репа	лишћа
Сточна репа	са	„	22 „	387 „
„	без	„	20100 „	6780 „

сем мањег доходка жетава примећавана је свуда на парцелама са корова и слабија каквоћа.

Из горњих бројева види се потпуно јасно, како јако може коров да оштети производну снагу пољских усева у зрну, кртоли, корену, слами и лишћу и то како по множини тако и по квалитету. Штета је та у толико већа, што се спорије развијају биљке у почетку. Та чињеница даје одмах практичарима савет,

[1] „Forschungen auf dem Gebiete der Agrikulturphysik" Band 7.

„ 7—9 учење задаћа
„ 9 спавање.

Лети је овакав распоред.

Од 4—5½ устајање, радови у стајама и у кући;
„ 5½—6 доручак
„ 6—10 радови
„ 10½—12½ предавања
„ 12½—2 ручак и одмор
„ 2—6½ радови
„ 6½—7 остава оруђа, стоке итд.
„ 7 вечера
„ 7—9 учење задаћа
„ 9 спавање.

Зими и лети ученици ратарнице врше све послове на школскоме добру, а на име: у стајама око стоке, на пољу, ливадама у башти и вотњаку, винограду, житници, ковачници и коларници, млекарници и у ратарској кујни. На кратко: они ору, бранају, сеју руком и машинама, вршу на вршалици, доважају плодове, извозе ђубре, негују стоку, пазе на музење крава, наврћу воћке, плету кошнице и котарице, везују метле, чисте и премећу жито итд. Само у косидби и жетви не могу питомци сами савладати послове, но се узимљу у помоћ надничари (по 50 до 60 кр.).

Двориште ратарнице чини један паралелограм. На најузвишенијем је месту импосантна трокатна зграда — „ратарница;" — пред њом су стаје за крупну стоку: десно житнице, гумна и парни млин с локомобилом, лево је зграда за становање управитеља и осталог особља, и „сирарница". У средини дворишта је омањи кош, а около овога је засађен лен парк — поглавито од четинара (смрче и ариша). Ученици — „ратари" — станују на горњим спратовима, а доле су учионице, кујна и др; станови су чисти и здрави. — Сваки ученик има гвоздену постељу са сламњачом, белим ћебетом и чаршавом, а осим тога и ормане за оставе. За умивање је засебна одаја; вода се пропушта кроз цеви. У једној собици смештени су најпотребнији модели и апарати за демострование. Особито је важно напоменути, да у ратарници има и неколико *пожарничких одела* са пожарничким справама, као и гимнастична дворница, те се ученици вепбају и у томе.

Храна је: доручак од запржене чорбе, ручак од говеђе чорбе са поврћем, меса по 0,25 кгр. (½ фунте); вечера од резанаца, жганаца (качамак на ваљушке) с млеком, кромпира или каквог другог поврћа и др. без меса.

Школска привреда састоји се из:

1, Земљишта које је подељено на:

кућне простре и двориште	1·89	хектара
врт с ботаничком баштом, огледним пољем и расадником	7·96	„
вотњак и шљивак	10·82	„
виноград	8·13	„
њиве	63·24	„
ливаде	67·17	„
пашњак	8·95	„
шума високих	99·63	„
шума ниских	21·67	„
неплодно, путеви и јаруге	7·53	„
Свега	296·99	хектара

(Наставиће се)

да се постарају за све оне мере, које ће моћи оснажити и унапредити развитак усева. Дакле брижљиво обрађивати земљу и целисходно је ђубрити, добро семе узимати, сејати у своје време и до потребне дубине, то су мере, којима ће се осигурати добре жетве међу осталим и назадком корова. Разуме се, да на множење корова има и време велики утицај. Ако је време за усеве повољно, онда коров начини мање штете, дочим се у неродним годинама, кад културне биљке кукаван живот прте, као што из искуства знамо, поља у највећој мери напуне коровом.

Да коров оназађује напредовање наших усева, за то има више узрока.

Прво одузима он из земље храну, на штету усева. Друго им одузима потребну светлост и топлоту, као што је то случај и онда, кад се биљке прекомерно густо посеју. Треће што се од корова земља врло јако исуши и тим се спречи развитак културних усева, као што су друга испитивања истог професора *Волнија* о влази у земљи на најубедљивији начин доказала.

Нема дакле никакве сумње, да је уништавање шкодљивих биљака не само један од најпотребнијих, него и од најблагодарнијих пољских радова. Међу средствима за предупређење корова препоручује се пре свега потпуно чисто семе, после пажња да се са ђубретом не донесе семе од корова на њиву и најпосле да се од корова чисте и обале у пољима и у опште и сва остала необрађена места.

Најтеже истребити и због тога и најшкодљивије је истрајни коров као што је пиревина, попонац, пољски чкаљ, кисељак, подбел итд. Познато је да те биљке, кад се једном појаве на земљи, могу да се годинама одрже и без производње семена. То имају да захвале својим пупољцима, који презиме на више метара под земљом до у дубину од ½ и 1 метар простирућем се главном стаблу тих биљака. Много лакше даје се истребити остали једно или двогодишњи коров, који се само семеном размножава. За исте је обично довољно, кад се истребе један пут и кад се то учини у згодно време, дочим се истрајни коров даје само великом истрајношћу уклонити.

(Свршиће се)

УТАМАЊИВАЊЕ ШУМЕ РАСТОВЕ У ТАМНАВИ

Под речју „Тамнавом" зваћемо тамнавски срез у окр. ваљевском, као што га и сами мештани зову.

Тамнаву плави река *Тамнава*, која долази са западне стране, *Вукодраж*, који долази такође са западне стране, ова река прави донекле границе међу ваљевским и шабачким округом. *Колубар* а долази с јужне стране.

У погледу река, Тамнава се може похвалити, но опет она од њих много страда, јер је плаве, особито Тамнава, мање Вукодраж.

У Тамнави је земља врло родна, али ретко која година прође а да је не плаве Тамнава и Вукодраж, и тако грдна количина хране пропадне, а тога не би било, кад би се ток Тамнаве регулисао. Ово не би много коштало, а међутим од врло велике би користи било. Треба само хтети, па се све може. Ако пикако друкче, а оно би се могло удесити, па да свако село у свом атару сноси трошкове регулисања, уз своју сарадњу — кулук, па би за годину две имали регулисану Тамнаву, и грдне просторије земље које сад леже подводним — барама, биле би од неоцењиве користи по земљорадњу. За тим ове данашње баруштине, — којих узгред буди речено има врло много — само су врело заразних болести, особито грознице, од које много пате Тамнавци. Ретко ћете видети у селима око Тамнаве једна здрава човека, све је више мање увелог, жутог лица као лимун.

Кад би се дакле регулисала Тамнава, тих би болести нестало.

Но, ово као узгред, а сад ћу прећи на главну моју намеру, утамањивање шума растових у овом срезу.

Познато је, да је највише старе растове шуме заостало у Тамнави; кад човек изађе на *Вучијак*, више Уба, па погледа, свуд у наоколо види море од шуме, ретко се где види који пропланак без шуме. Дивно је то било видети. Но то је некада било, али на жалост није данас тако. Сад се на много и много места виђају крчевине, где је пређе била шума растова тако лепа, да је се сит ниси могао нагледати. Сад ћеш на много места видети читаве јаруге и оплазине на пропланцима, где пре неколико година беше шума. То је због наглог сечења шуме. Исекла се шума, — поплава готова.

Некада беше толико шуме, да јој се није знала права вредност. Сељак к'о вели, није ми је отац садио. А непомишља сирома, да кад се једно такво дрво посече, да ће му најмање 100 и више година требати, да опет тако дрво нарасте. Он к'о вели, шта ме се тиче после моје смрти. Али то је жалостан доказ наше свести. Међу растовом шумом налази се старије и млађе. Старија шума махом је по врху почела се сушити, али ипак још врло добро рађа жир, те може још за дуго од користи бити.

Да је којом срећом више намети код нашег сељака, он би зашао по своме забрану па би само од посечених врхова свога забрана могао подмиривати све кућевне потребе у дрвима, и опет би му остајала шума да и даље ради. Али сељак наш не ради тако, он сече из реда све, нестарајући се шта ће после њега бити, и шта ће његови млађи после њега без шуме, без тога најдрагоценијег блага земљорадничког. Многи од старијих горко се кају за ову своју пређашњу лакомисленост, али беше . . . Што је било, то је прошло, више се не поврати.

Па кад се овако жалосно и немилосрдно тамани својина сељачка, ја како ли је онда са црквеним и општинским шумама? — питаћете. Још горе и жалосније, него ли својином појединих сељака.

Онамо где се пређашњих година зеленише дубраве и у тим дубралама сијаше се крст какве лепе богомоље, а куда хиташе свет, да се Богу помоли, а после службе Божије у хладу од горостасних дрва да се одмори, — сада се издалека види сама богомоља, са по неким дрветом око ње, иначе свуд је пустош и крш од исечених дрва.

Срце мора човека болети, кад види шта се чини са овим прекрасним шумама, које тако обилате користи нуде своме бездушном госи.

У Тамнави је већином стара шума, од неколико стотина година, ређе има младе шуме, па и то других дрва, а растове младе шуме има врло мало. Тек на два три места видео сам у Тамнави младу растову шуму посејану, којој може бити сада око 20 година.

Сва ова растова шума роди готово сваке године, и врло велику корист доноси, јер се од њиховог жира угоје толике хиљаде свиња, за које сељак лепу пару узме.

На један крај мислим у Србији до скора није имао већи број свиња, но Тамнава, а то све због растове шуме. — Кад се угоди добра година, онда поједини растови баце по 2—300 кг. жира, па ако човек још има повише тако великих дрва, може у једном забрану од 5—6 хектара, изранити до 100 свиња.

Зна се, да где има добрих забрана који добро роде, да се тамо врло лако пате свиње, и за њих леп новац узима, док међутим знамо, како је онамо где нема забрана врло тешко сељаку одранити двоје троје свиња за домаћу потребу. Мора их хранити зрном, које би њему требало. Али шта ћеш? Упропастио је растову шуму, па сад мора да се мучи. Ово би требало да има сваки сељак на уму, — али — како видимо, на то се нико не обзире, но утамањује ли шуму — утамањује — као да је Алајбегова слама.

Но доћиће време, кад ће се горко кајати, ако се већ неки и не кају, за ову своју лакомисленост.

Од ово неколико година нагрнули су у Тамнаву странци из Аустро-Угарске као гусенице те купују шуму растову, од које секу наплатке, лоспе, дуге и т. д. Али највише се тамане шуме за пушнице и за огрев. Чим буде време сушењу шљива, онда страда сирота шума. Ту се не бирају дрва која ће се сећи, но се гледа које је лепше за цепање, па то и секу. А грдне кладурине од старих посечених дрва леже тамо амо по забрану, труну и закрчавају забран. Ко ће и о њима водити рачуна? А неће сељак да се мало више помучи, па да исцепа све та оборена грдно велика стабла у свом имању, па би имао неколико година огрева. Где је мало више шума сечена, ту леже читаве куће од дрва. Колико сам пута говорио о томе сељацима на ништа, — нико на то не обраћа главе, но тера по старински. Још се најгоре тамани шума растова због заграђивања. Свака њива, ливада, воћњак, забран и т. д. овамо је ограђен плотом или врљикама. Можете мислити колико је много шуме посечено за ове ограде, и колико се сече, те се ограде обнављају. Страх вата човека кад и помисли на то. Не вреди говорити, обавештавати, но треба донети закон о заградама, да нико не сме своје имање врљикама заграђивати, но само оштанчити или иначе омеђити, па чувати стоку од њива, а не њиве од стоке као досад. Овим би ово страшно упропашћивање шуме престало у неколико.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Утицај снега на озиме усеве.

Снежни покривач врло је корисан за озиме усеве преко зиме, јер их штити од јаких мразева, дакле од измрзњавања. Али као год што је преко зиме корисан, тако исто може да буде штетан с пролећа или онда кад већ зима по ме да попушта, и то у случају кад време одјугови па за тим одмах наступи мраз, те се на површини снега увати дебела покорушица. Та смрзнута кора — покорушица — спречава приступ ваздуха к усеву који је под снегом, те усев почне да изумире, или кад земља отопли и снег се почне озло копнити онда се усев убуђави или иструли. Зато, кад се овака покорушица увати по снегу испод кога је посејан усев, онда је треба испровaљивати да би ваздух кроз ове проломе имао приступа к усеву под снегом. Проломи ови не треба да су удаљенији један од другог од 2 метра. Најбоље је, кад се појаше коњ и протера по њиви тако, да траг од трага не буде удаљенији од 2 метра. Засејана места на њиви или у градини, на која је ветар нанео сметове, треба озго по смету — снегу — посути чађ, пепео или други какав сличан материјал загасите боје, да би се снег пре отопио, иначе се снег врло споро топи и усев под њим може да се угуши — угине.

— *Н.*

Требали мусти брзо или споро

Најновији опити који су чињени у погледу утицаја брзог и спорог мужења на количину и каквоћу млека доказују, да је брзо мужење од врло повољног утицаја и на количину а нарочито на каквоћу млека. Ово се особито приметило код крава које дају и иначе доста млека.

— *Н.*

Паучина у шталама.

Просто средство, да се шталска марва преко лета сачува од муха, састоји се у том, да се у шталама трпе пауци. Паучину не треба из њих уклањати. По савету Др. Бримера тако је више њих радило последњих година у Немачкој и остављали су у шталама паучину на миру, у којима је марва, особито коњи, много патила од комараца, јер су се близу штала налазила ђубришта, главна легла за комарце. Успех је био редовно повољан.

(М. П.)

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Записник седнице од 12. децембра 1891 год.

Били су: председник г. Св. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Николић, М. Миљковић, Јак. Марковић, Д. М. Спасић, М. Х. Поповић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 120. Председник саопштава, да је друштв. редовни члан и пређашњи председник г. Сретен Л. Поповић умр'о 9 ов. м. и да је сахрањен уз пратњу већине друштвених чланова којима благодари на почасти коју су покојнику учинили овом приликом, — а уједно извести Одбор да је друштво положило покојнику на гроб венац у знак свога поштовања. Одбор устајући и са „Бог да га прости," одаје и овом приликом пошту покојнику, а одобрава поступак односно положеног венца и за то учињени издатак.

Бр. 121. Одбор одлучи: да се XXII. Главни Годишњи Збор сазове на дан 30 јануара ид. г. у 9 часова пре подне. Истог дана у 3 часа по подне да се истакне питање: „На који начин да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршених пољопривредних справа, добре приплодне стоке и разног семена, у свези са организацијом сеоског кредита за то". — И за референта по овом питању изабра г. Вучка С. Богдановића.

Бр. 122. Поводом жалбе г. Симе Поповића, свештенака из Бољевца, да се у његовој околини чине велике потрице услед рђаве навике и неразумевања привредника, — одбор умоли свог члана г. Јак. Марковића да проучи ово питање и о њему му реферише.

Бр. 123. Прочита се молба г. Ранка Гођевца трг. гвожђарског, да друштво подејствује да царинаре не наплаћају царину на пољопривредне справе које трговци увозе са стране. — Одбор одлучи, да се г. Гођевцу препоручи, да се за то обрати непосредно надлежном министру.

Бр. 124 Референт за књижевне послове друштва, реферише, да су рецензенти прегледали дело „Производња, хранење и нега говеда" од г. Д. М. Спасића, које им је послато на оцену, и да су поднели своја мишљења, по којима један рецензент препоручује да се дело о трошку друштва изда као засебна књига, а други да га не треба издати. Према овоме одбор одлучи: да се пошље још једном рецензенту на оцену и изабра за то г. Ал. Љ. Поповића.

Бр. 125. Одбор награди радове у пољопривредном календару за 1891. годину и то:

Награда радова у Календару за 1891 годину.

I.

По осамдесет и пет динара од штамп. табака.

1. О сређивању стрмни усева, од Мирка Миљковића.
2. О исхрани стоке преко зиме, од Душ. М. Спасића.
3. Метиљ, од Лазара Најдановића.
4. Рачунање и вођење књига у пољској привреди, од Вучка С. Богдановића.
4. Засађивање винограда с погледом на опасност од филоксере, од М. Савића.
7. Строка — овчије богиње, од Ал. Љ. Поповића.
8. Извођење садница од наших четинара, од Косте Ђорђевића.
9. О стану и становању, од Др. Герасимовића.
10. Сложна Браћа (приповетка) Игњата Марковића.

II.

Са по седамдесет динара.

Државни економни заводи, и,
Све белешке.

III.

Календарски део од Алексе Љ. Поповића и уреднику за труд 200 динара одсеком.

Сличице, заглавља, појединих—12 месеци и насловна слика, од Стеве Никшића—Лале 240 динара, одсеком.

Награда слагачима и цртачу држ. штампарије 60 дин.

Записник седнице од 4. јануара 1891. год.

Били су: благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. М. Х. Поповић, Јак. Марковић, А. Живановић, Мирко Миљковић, Душ. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 125. Да би се дала могућност што већем броју чланова друштвених и друштвених подружина, да дође на збор друштв. 30. ов. м. Одбор одлучи: да се умоли г. Мин. грађевина, да да подвоз жељезницом за подружинске и друштвене чланове за $^1/_2$ редовне подвозне цене.

Бр. 126. За састав нацрта пројекта буџета друштвеног за ид. годину одбор изабра ужи одбр и то: г. г. В. С. Богдановића благајника, Д. М. Спасића секретара и Ал. Живановића одборника.

Бр. 127. Прочита се акт друштвене Подружине у Обреновцу, којим јавља, да ће 20 ов. м. држати свој 2. Главни Годишњи Збор и моли да друштво на тај Збор пошље једног свог изасланика, који би држао на Збору какво поучно предавање. Одбор прими ово к знању, с тим, да се изасланик не може послати из узрока што је наскоро заказан и Глав. Друштв. Збор, па су чланови заузети око припреме за овај збор.

Записник седнице од 15. јануара 1891 год.

Били су: председник г. Свет, Милојевић, под пред. А. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богановић, одборници г. г. Ал. Живановић, Јак. А. Марковић, М. Х. Поповић, Душ. М. Спасић,

Бележио Д. М. Спасић.

Бр. 128. Секретар реферише да су 14. ов. м. основане пољопривредне подружине у Краљеву и Варварину, као што је друштво о томе депешама извештено. Одбор прими ову вест с радошћу к знању.

Бр. 129. Прочитасе писмо уредништва „Skoloskog vrta", који излази у Загребу, којим тражи на позајмицу неке клишеје друштвене. Одбор одобри да се могу дати на зајам с тим, да поштарину плати молитељ.

Бр. 130. Г. В. С. Богдановић реферише, да је врло оптерећен званичним пословима, те да би му било врло тешко да спреми реферат о питању за које је решено да се истакне на претрес о предстојећем друштвеном Збору. Зато моли да га који од другова из одбора замени. И одбор замоли г. Д. М. Спасића да замени г. Богдановића и припреми реферат о питању које ће се на Збору расправљати, чега се г. Спасић и прими.

Бр. 131 Приступи се награди радова печатаних у бр 41 до 52 „Тежака" од пр. г. и одбор награди:

Награда радова у Тежаку.

I.

Чланци.

Награда са по 75. динара од штампаног табака.

1. Наше винодеље и филоксера, од Вучка С. Богдановића.

са по 70 динара

1. О запату стоке, од Св. Љ. Гавриловића.
2. Браства, од Драг. Н. Лапчевића.
3. Садања пољачина (чуварина), од Н. А Јовановића.
4. Наша вина на изложби у Крајови (Рум), од Драг. Брзака.
5. Зашто немамо школске баште, од Савка Кучнарића.
9. Привредни препорођај у Србији, од Марка Николића.
7. Мењане семена, од Игњата Марковића.
8. Винодеље у Крајинском округу, од Вук. Петровића.
6. О вештачким ројевима, од Јов. Живановића.
10. Избор свиња за домазлук, од Душ. М. Спасића.
11. Црвени ветар код свиња, од О. Репића.
12. Радимо пољске радове на време, од Јована Голубовића.

са по 65 динара.

1. Вредност сена као сточне хране, од Мирка Миљковића.
2. Зверинац код коња, од Лазара Најдановића.
3. У прилог сузбијани филоксере, од Мих. Х. Поповића.
1. Привредна и Трговинска Србија, од Ј. Ф Гудовића.
2. На који се начин може неугодна шира поправити, од Благ. Тодоровића.
3. Еренфелз и најглавнија правила из пчеларства, од Јов. Живановића.
4. Извешће о калемљењу воћа у срезу ресинскоме, од Вел. Виторовића.
5. Практични савет за употребу сумпорног угљеника, од М. Х. Поповића.
6. Самовољно произвођење пола, од О. Репића.
7. О подизању и засађивању винограда америч. лозом од Димитрија Христића.

са по 60. динара.

II

Подлистак,

Уређене држав. сточарских завода у Мацарској, од Мирка Миљковића.

III

Белешке.

По педесет динара.

IV.

Гласник,

Са педесет динара

V

Дописи. са по четрдесет динара.

Записник седнице од 22. јан 1891 год

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседници г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Јак. Марковић, Мирко Миљковић, М. Х. Поповић, А. Живановић, Душ. Спасић.

Бележно сектар Спасић.

Бр. 132. Прочита се извештај о раду друштвеном у години 1889—90—ој. Одбор прими извештај и одлучи да се печата у „Тежаку"

Бр. 132. Прочита се предлог друштвених секција за редовне чланове друштвене, по коме одбор одлучи да се предложе представојећем Главном Годишњем Збору за редовне чланове друштва г. г. и то за секције ратарску и за установе Драг. Н. Ланчевић, економ и Пожеге; за сточарску секцију Јован Живановић, професор и пчелар из Карловаца, Живота Миловановић свештеник и потпредсед. подружине из Ваљева, Лазар Најдановић, марвени лекар из Ћуприје, Осман Репић мар. лекар из Алексинца, Тома Милошевић мар. лекар из Зајечара; за техничку секцију Мита Петровић проф. из Сомбора.

Сем тога да се збору поднесе писмо којим се пријављује г. Јов. Драгашевића пук. у пензији за члана, пошто је из чланства морао раније иступити према званичној наредби претпостављених, на решење.

Записник одборске седнице од 28 јан. 1891 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. М. Х. Поповић, Илија Кремић, Јаков Марковић, Мирко Миљковић, Душ. М. Спасић.

Бележно секретар Спасић.

Бр. 134. Прочита се рачун прихода и расхода за пр. рачун годину и извештај о прекорачењем кредитима по појединим партијама издавања, — Што одбор прими к знању с тим, да се прекорачени кредити поднесу збору на одобрење. За тим се прочита и усвоји нацрт буџета друштвеног за ид. годину, с тим, да се поднесе XXII. Главном Годишњем Збору на одобрење.

Бр. 135. Цењени и уважавајући рад епископа Жичког г. Саве, на остварењу друштвеног задатка, одбор одлучи да се г. Сава епископ жички предложи XXII. Глав. Годишњем Збору друштвеном за почасног члана друштва.

Бр. 136. Прочита се писмо одборника г. С. Кандића којим извештава одбор, да му због многог службеног и приватног посла није могуће остати у одбору и идуће године — Одбор одлучи: да се оставка г. Кандића поднесе Збору као надлежном.

Бр. 136. Пошто је о прошлогодишњем Збору биран један одборник више не што је правилима одређено, а из узрока што је један од одборника, који је имао да остане још годину дана у одбору изабран за потпредседника, то се приступи извлачењу кошке, који ће од одборника, који су прош. год. изабрани да иступи, и кошка паде на г. Косту Ђорђевића.

Бр. 138. Одбор сваштa председништво да за предстојећи XXII. Главни Збор узме потребан број стенографа ради вођења записника.

СТЕЧАЈ ЗА КАЛЕМАРЕ

„Крушевачка Пољопривредна Подружина", по решењу главног збора свог, жели и овог пролећа да настави свој рад, на унапређењу воћарства у својој околини, изналажењем вештих калемара, ради калемљења воћа по народу среза Расинског и Трстеничког, тога ради расписује овај стечај за калемаре.

Калемари ће се примати под следећим условима:

1. Калемари, који писменим уверењем или практичним радом докажу своју способност и вештину у калемљењу воћа, нарочито у процеп и под кору, (особито старијих стабала) — имаће од стране подружине 1½—2 динара, и право с писменом препоруком и објавом, да од сваког приватног лица, коме што накалеме, могу у име свог труда наплатити по 20 пара динарских од једног стабла и завоја — а више не.

2. Они ће од подружине бесплатно добити: довољан број калем-гранчица (биљке) од разног облагорођеног воћа топчидерског; нужне справе и сечива калемарска, писмену објаву и препоруку на све кметове у срезу, у којем буду радили;

3. Калемари дужни су: ући у месецу Марту по направљеном распореду, из места у место по срезу, за који се приме рада, носећи собом тро-дневну залиху калем-гранчица, алате и завоје; пријављивати се објавом месној власти; и калемити сваком, ко их позове, по такси, а и ниже ако се погоде;

Депо калем-гранчица биће у среском месту: Крушевцу и Трстенику;

4. Калемари су дужни: водити тачну прибелешку: где су?; кад?; коме?; шта? и колико? накалемили, коју ће по свршетку посла предати подружини;

5. Посао ће овај трајати 15 до 30 дана. Сви они, који се осећају способни за овај привредни посао и предузеће, позивају се да се, до 25 *Фебруара* ове год. пријаве лично или писмено, Пољопривредној Подружини крушевачкој, (или Срп. Пољопривредном Друштву у Београду), са доказима о својој калемарској вештини.

Управа Пољопривредне Подруж. крушевачке 30. Јануара 1881. год. Бр. 61. Крушевац.

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД. 4 дин.
За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 фр., или 5 нем. м., 8 р.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

На особу наређење Министра Унутрашњих Дела од 4 априла 1869. године № 202 Српском Друштву Пољопривредном послат.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 7. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 17 ФЕБРУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Први посао на њиви с пролећа. — Узроци разног трајања бременитости код крава. — Држање приплодних бикова (свршетак). — Колику штету начини пород у пољу (свршетак). — Утамањивање шуше растове у Тамнави (свршетак). — **Белешке:** Да сламњам телеће крвљ. — Против опекотине ~ раде од катре. — Састав млека у разно доба периоде мужења. — Најпоселија дубина сејања. — **Гласник:** Нова подружинска Управа. — **Дописи:** Из Лапова, Врањогрнаља, Забојавца. — **Стечај.** — **Књижевни оглас.** — **Исправка.** — **Подлистак:** Извештај поднесен Господину Министру народне привреде.

ПРВИ ПОСАО НА ЊИВИ С ПРОЛЕЋА.

За разумну и корисну производњу први је услов, да се зна утицај сваког рада, што га пољопривредник гајећи усеве на својој њиви изврши. Само онај пољопривредник може имати велике приходе од своје земље, који у напред зна, за што извесан рад врши у одређено време, и како сви ти радови на по се и скупа утичу на величину дохотка жетве. —

Једна од тих веома корисних радњи, коју наш сељак на жалост ретко врши, но и кад је предузима не зна зашто. — јесте ваљање.

Велика је штета, и само је за сажалење, што се тако важна радња при гајењу усева врло мало цени, а већини наших привредника са свим и непозната. —

Има таквих случајева, да се озими усеви после дуготрајних јаких мразева, у пола измрзли и скоро пропали, *једино ваљањем* могу повратити и одржати. —

Узмимо за пример овај случај:

Ова је зима била дуготрајна и јака но снежна. . . . Одјуги се, снег спадне у другој половини Фебруара и земља огрезне у води од истопљеног снега . . . . . На један цут стегну они позни пролетњи мразеви који су у исто време и најопаснији по зимске усеве . . Шта сад бива са усевима? . . Смрзну се . . . Мраз поремети сваку жилицу слабој и неубокореној биљчици, а често покида жилице и избаци голе биљчице на површину земље, на су за ову прилубљене само са по једном, колико длака, танком жилицом. . . . .

Други један сличан случај!

Наступе дуготрајне — голомразице. — Усев пожути, а то је знак да почиње измрзивати, нарочито кад се још није добро убокорио. . . Земља у напрет испуца, особито ако је то каква тешка иловача . . . Ветар разнесе горњи растресити слој земље и само се по њиви бели доземно стабаоце са у пола измрзнутим жилицама неукорењене биљчице. Чиме сад да се овим скоро пропалим усевима помогне? Ни чим другим, до *ваљањем*. У таквим случајевима, сва остала друга пољопривредна оруђа од слабе су, или скоро никакве помоћи; ту помаже само *ваљак*. . . Додајте још и то, да овај посао пада обично у оно време, када усев почиње осећати благе зраке пролетњега сунца, баш дакле тада, када му треба дати живота и одржати у напредовању, онда је лако оценити вредност ваљка, који привредници онако неправедно подцењују.

У оба ова два наведена случаја, а и још неким које ћемо доцније поменути, *ваљање је прва и једина радња* којом се озими усеви очувају још с рањега пролећа да не пропадну.

Ваљање се дакле предузима за то, да се олаг жетног стабла, прилубљи зиратноме слоју земље који се је издигао услед чешћег смрзнавања и крављења; да горњи слој земље постане растреситији, те како би се жилице ослободиле оних мразотина које су их биле стегле, и на тај начин усев почео снажније да се бокори.

Укратко: *да се мразом из земље избачени зимски усеви изоврате у своје правилне стање.*

Ваљање озимих усева, треба извршити само по лепоме времену и то најбоље ако је могуће у почетку месеца Марта.

Сем поменутих случајева, ваљак се употребљује *често и врло корисно* за разбијање грудава, поравњавање њива, збијање ровитих и песковитих земљишта, покривање ситнијег семена, искорењивање инсеката, и напослетку за регулисање влаге и топлоте земљине.

Рад ваљка зависи од његове тежине. Тежина и дужина његова определују притисак којим дејствује на земљу. Тежина ваљка зависи од материјала из кога је направљен, и биће разна према томе, да ли је од дрвета, камена или гвожђа направљен.

По облику има их цилиндричних и призматичних, а по површини: глатких, зубчастих (крокилов) и претпастих; по саставу има их једноставних, двочланих,

и трочланих, према томе за које се радове буду употребљавали.

За наше прилике, док се ова корисна справа не одомаћи, и наши привредници не увиде важност њену, довољно је постигнут успех, ако бар у почетку сваки земљоделац поред дрљаче има и дрвени ваљак, који он сам може увек направити од брестовог, буковог, граничевог или тополовог дрвета, и то да га за сада употребљује искључиво за ваљање својих усева. —

Напослетку, као што је поменуто, велику употребу има ваљак при регулисању влаге и топлоте земљине. —

Додавати земљи кад хоћемо, више или мање влаге, изгледа као немогуће, а ако би се пак могло, нема сумње да би свакоме пољопривреднику то добро дошло било, и оберучке са највећом готовошћу овај посао прихватио.

И ако не лежи у привредниковој могућности, да може земљи влагу додавати, опет за то, зависи од њега самог, да бар ону влагу, која се још у земљи налази корисно употреби за свој усев, а то се опет постиже *само ваљањем и у некошико дрљањем.*

У прељашња стара времена, ваљање се земља у тој цељи, да се сачува од исушивања, но наука доказа противно, да поваљана земљишта испаравају влагу *апсолутно* више од неповаљаних. Ваљањем поране земље, претварају се горњи некапилярни простори земљини у капилярне цеви, помоћу којих се вода из доњих земљиних слојева диже у горње. Ако је пак горњи зиратни слој земље растресит (а то се постиже дрљањем) онда ће се горњи земљин слој брже сасушити; али због тога, што су горње капилярне цеви разрушене, влага ће се задржати у доњим земљиним слојевима, јер те неће моћи у горње слојеве да диже.

Према овоме, земљеделац са свим по потреби може да регулише влагу на засејаним њивама и то *ваљањем и дрљањем.*

Ваљање односно дрљање усева зарад регулисања влаге, предузима се обично у Априлу месецу ако запеку пролетње суше, услед којих горњи растресити слој земље толико се спече и отврдне, да усеви не могу да се бокоре, престану у порасту да напредују и почну нагло да вену. м —

Узроци разног трајања бременности код крава.

Обично се узима, да стеоне краве носе 249 — 321 дан или у средњу руку 285 дана. Ова разлика у трајању бремености пада у очи.

Корневен, чувени марвени лекар, испитивао је узроке тој појави. За испитивање, које је трајало 6. година на добру ветеринарске школе у Лиону, служиле су му краве швајцарског соја. Његова посматрања показала су, да краве маторе 3 — 4 године носе просечно 287, а 5 година маторе и маторије, 289 дана. Време ношења расте дакле са старошћу краве.

Узрок тој појави Корневен није могао са сигурношћу доказати, али је мишљења, да на то уплив

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

ПОДНЕСЕН

Господину Министру народне привреде

ОД

Павла Т. Тодоровића.

УПРАВИТЕЉА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ У КРАЉЕВУ

(НАСТАВАК)

2., стоке, и то:

а, за теглење 7 пари волова и 3 пара коња;

б, за производњу: 25 крава музара, белашке (мелталске) и сименталске расе; и 10 грла крмача за приплод с једним нерастом турополског соја, поред више грла за тојење за домаћу потрошњу. Овце се не држе, а жкребад се одгаја највише за потребу економије.

Стаја за стоку има: за 40—50 грла крава и јунади; воловска за 7 пари, коњска за 6 пари и свињац за 60—80 грла. Осим тога има шупа за ратарска оруђа, справе и машине, међу којима има разних плугова (за рад сакови), сејалица, жетелица, култиватора, тријера, вршалица, довозмобиле са сецкалицом, млином и кружним тестером итд.; амбара, који за кукуруз, колариица, ковачница, сираница, у врту је пчелиње, а у виноградима 3 пивнице (клети).

Земља је у опште тешка иловача, са непрописном дренажом; положај брежуљаст, клима умерена. Трошкови око сређивања жита и сена износе по хектару 6 форинта. Орање се обавља на 3 ротације (*ruduc*): *прва* (A) је најближа ратарници и има 3·54 ха., подељена је на 12 парчета, поглавито за производњу пшенице (5 година луцерке); *друга* (B) обухвата 44,12 ха., подељена је на 14 парчета, поглавито је за производњу жита и пшенице (7 парчета су за детелину, грахорицу, грашак, репу и кромпир); *трећа* (C) најудаљеније је, састоји се из 15·53 ха., подељених на 6 парчета и поглавито је житна. Са сеном од ливада производи се довољно пшенице за стоку, тако да се пшеница не купује; остали производи троше се у економији и кућанству, остатак пак продаје се.

У врту, осим одељака за чиновнике и службенике, има ботанички башта, воћно семениште и расадник, повртњак, изгледно поље за тајење жита и осталих усева и хмељишта. — *Воћњак* је засађен са око 2000 разних врста воћака а осим тога има и нов шљивар са 400 шљива. — *Винограда* има 3. У најстаријем заводском („Поточец"), који је заснован 1861 год. има и сортимената од 300 варијетета лозе. — Код шума има и шумски *расадник*, велики на 1½ ора, у коме се подижу разне врсте четинара и растова.

Сиранница је новија зграда, у којој се производе разне врсте сирова, као: швајценбершки, зимбуршки, холандски, швајцарски, невшателски и др. Уређена је са свим модерно и снабдевена је потребним справама за прављење сирова, одвајање павлаке, мутење масла, хлађење млека, итд. тако, да је одиста у правом смислу једна угледна сиранница, какве је ретко наћи.

разлика у температури, која постоји између унутрашње температуре двеју крава од разне старости. И као доказ томе, наводи, да се и код гајења риба и свилених буба под већом температуром јаја пре излегу.

Даље је нашао Корневен, да и пол плода има утицај на трајање бремености. Јер мушку телад краве дуже време носе него ли женску. Његове краве маторе 3—4 године, носиле су мушку телад просечно 289, а женску 286 дана. А код крава 5 година маторих и маторијих, трајала је бременост за мушку телад 291, а за женску 287 дана. Узрок томе налази испитивач у разлици тежине мушких и женских телади. Тако је тежина мушких телади од крава маторих 3 — 4 године 46·500 кгр. (трајање бремености 289 дана), а женских телади 39·833 кгр. (трајање бремености 286 дана). Међутим тежина мушких телади од крава маторих 5 година и маторијих, износи 49·166 кгр., женских пак 42·159 кгр. за 287 дана ношења.

У тежини плода (телади) лежи дакле узрок разног трајања бремености.

О. Репић

ДРЖАЊЕ ПРИПЛОДНИХ БИКОВА

(Сврштак)

Ну, ако су при свем том бикови злоћудни, бију роговима, јурише на човека и не даду да им се приђе, онда да би их учинили безопасним, меће им се носни прстен, помоћу кога може се и са најзлоћуднијим биком руковати као и са најпитомијом стоком. Многи сасецају врхове рогова, но то јако ружи бика, а многи натичу им на рогове округле дрвене јабуке, ако имају навику да бију.

У многим земљама постоји нарочити закон, по коме сви бикови одређени за приплод морају имати *носне прстенове*. То је у исто време и знак, да је те бикове прегледала комисија и издала дозволу појединим сопственицима, да се само тим знаком обележени бикови смеју употребљавати за приплод и за њих наплаћивати прописна такса. У противноме, бикови без овога прстена шкопе се, а сопственици казне за невршење о томе постојећих прописа. —

* * *

Пада нам згодно, да на овоме месту учинимо једну напомену, о којој се код нас мало, а у по неким местима баш ни мало, не води рачуна, и ако веома штетно утиче на доброту наших говеда, а то је *сроство у парењу*.

У последње време, опажа се велика воља, како код имућнијих појединаца, тако и код неких општина за набавком приплодних бикова од признатијих и ваљанијих страних раса говеди . . . . Тим је путем пошла и државна Управа, која ради на поправци домаћег соја говеди, а у томе правцу развијају своју сарадњу и државни економни заводи. Не улазећи за сада у питање, да ли је *прави* и *згодан* пут за поправку нашег соја говеди биковима страних раса, напомињемо само то, да је за свакога, који се реши да набави са стране доброга бика, врло важно да зна

Млеку се подиже вредност са 12 кр., скупље но што се у граду може продати. — У сирарници се држе и засебни млекарски курсеви 6 недеља.

С овим је завршено било моје испитивање ратарнице.

Истога дана у 5 часова кренуо сем се у Загреб, где сам преноћио.

Сутра дан, 8-ог истог месеца у 8 часова отпутовао сам преко Каменог моста (Штајнбрикена) у *Марибор* у Штајерској. Циљ ми је био, да тамо прегледам *воћарско-виноградарску школу*.

Дошав у $2^1/_2$ часа по подне одмах сам се одвезао у школу. Ова је за 10 минута од града у једној леној плодној равници реке Драве у јужној Штирској. Зграда је школска уза сам брег, на коме јако падају у очи красно уређени виногради школски.

Школа носи назив: „(*Steyrmärkische Landes Obst und Weinbau-Schule.*" Директор је Х. Калман, чијем се особитом пријатељском пријаму имам да похвалим. С њиме ради још 1 наставник и 2 помоћника.

У школу примају се младићи, који имају 16 година и по свршетку основне школе, и то:

1., као приватни питомци, који плаћају по 224 фор. за храну, стан и учење;

б, *стипендисти*, из Штирске, који од државе, окружног заступништва или каквих других корпорација имају целе или половине стипендије;

в, *практиканти*, који уче I *разред* и за радове, које врше на имању, имају бесплатан сан и храну, а ако буду добри и употребљиви имају право на упражњена стипендиска места;

г, *екстернисти*, који плаћају само по 24 фор. као школарину а живе ван школе. Сваки питомац дужан је на свој трошак набавити и у добром стању одржавати: 4 кошуље, 3 гаће, 4 пара чарапа, 6 шарених рубаца, 2 чешља, 1 четку, 1 малу и 1 велику четку, прибор за шивење, 1 потпуно зимско и летње радно и празнично одело и 2 пара добрих чизама.

Настава траје 3 године, односно 2 године. Прва година зове се *приправна*, и за ове је ученике који не донесу довољно знања из основне школе. У II години учи се: хришћанска наука, природне науке и општа наука о целокупној пољској привреди, географија, цртање и геометрија. У III години учи се: виноградарство и подрумарство, засебно гајење пољских усева и сточарство, пољопривредни закони, пчеларство, цртање, и практична геометрија. — Школска година почиње 1. Септембра а свршава се 15. Августа по н. к. Сада у школи има 30 питомаца.

Као што сам назив школе казује, у њој се понајвећа пажња обраћа на воћарство и виноградарство; и ове су гране у практици најбоље заступљене.

Школа се састоји из 3 зграде у једном дворишту. У једној двокатној згради је, на доњем боју, канцеларија директора и наставника, и III разред, који је уједно и хемиски лабораторијум; а на горњем боју су остали разреди и кабинет учила и справа. У учионицама место скамија су широки столови са столицама за сваког ученика. Кабинет се одликује красним збиркама ножева за навргање, и осталих воћарских, виноградарских и ратарских справа; моделима разних начина одгајања воћака и лозе, инсеката, апаратима за филоксеру и пероноспору итд.

У истом дворишту је стан директоров у засебној двокатној згради. Осим ове има у истом дворишту још једна већа двокатна зграда на Г, у којој на горњем боју је стан алјунктив,

унапред, докле може у своме домазлуку задржати купљеног бика, кад се зна, да и најмућнији привредници у најповољнијим приликама не остављају за домазлук више од 5—10 крава .. Неизбежно је дакле да ће још у 3-ћој години наступити сродство. И кад ово знамо, онда је лако објаснити све досадање неуспехе у поправци говеда биковима страних раса. — — То је тодико исто колико и кад бик у 2-ој години онеспособи за приплод; а има основне сумње, да је и *сродство* узрок превременој изнемоглости бикова и неспособности за приплод. — У таквоме случају, много је згоднije и кориснije за одгајиваче, да општина држи бикове, а још су бољи за то парочити сточарски заводи, у којима се воде прописне књиге из којих се увек може видети сродство парених грла. —

Веома је погрешно мишљење које чак прелази и у заблуду код многих сељака и разумнијих привредника, што држе да код бика после 4. године опада плодност. — Напротив, имамо многих података, да се *„моћ за приплод“* може очувати код бикова за пуних 12 и више година, само ако се хране и негују како треба. —

Тако, у једноме Швајцарскоме повременоме пољопривредноме спису (Schweizerischer Landw. Zeitschrift) нашли смо ових дана на један извештај Директора Шаџмана, да је неки Баби (Baby) у Сарсину у Мађарској, имао једнога бика сименталске расе који је од 1868—1870. дакле пуних 12 година, био пуштан на краве и да су све остале стеоне. — Други бик (Tell) који је такође почев од $1^1/_2$ па за пуних 12 година оплодио велики број крава, употребљаван је корисно за приплод више од 12 година. Кад је заклан у 14-ој години због болести у ногама, нађено је при секцији да су му сви органи здрави и да је био још потпуно способан за приплод. У четвртој години био је тежак 1092 кгр. а кад је заклан 1871 кгр.

За сва 14. година рањен је највише обичним ливадским сеном и овсом. У рани давато му је дневно по 70 грама соли.

На своје дугогодишње праксе г. Баби изнео је ова правила о држању, храњењу и нези бикова:

1., Бикове треба три пута дневно ранити и појити. Најбоља је рана лепо ливадско сено и прекрупа од овса. Топљена у води и ускисла рана не сме им се давати.

2., Бикове је најбоље држати лети у ограђеним напаћацима на којима има текуће воде, а зими најмање 2 сахата дневно пуштати их у испусте пред шталом поради кретања.

3., Бикове треба чистити (тимарити) два пута дневно као год и коње. Чистота у штали и тимар јесу главни услови при гајењу бикова. *Добро отимарен бик у пола је нараљен.*

4., Бикови се смеду само један пут дневно пуштати на краве, у противном убрзо онеспособе за приплод.

На ова правила, основана на искуству о држању бикова, чинимо нажљивим све оне сточаре који су набавили бикове од страних раса, јер незнајући, да су још од ране младости навикнути на другојачије држање, рану и негу, могу их испустити и неће имати од њих никакве најде. — **М М.**

---

3 собе за ученичке станове и 1 собу с орманима уза задове за спрему и учење. У ђачким становима су гвоздени кревети, на којима је по 1 сува ћебе, чаршав, сламњача а под сваким креветом је сандук. На доњем боју је лежала за цеђење грожђа, у коме је велики тесан „на лакат“ и подрум за вино, осим тога ту су и сушнице за воће: Сидерова и једна старог система, (уваљана), казан за печење ракије и др.

У равници је земља шљунковита а на брду у виноградима је лапораста. Полажаји винограда су према југу.

Изнад воћног лепо уписан чиче воћни расадници, који се деле на: стари и нови расадници. Навртци су тако развијени и лесо одгајени да су доиста права реткост. Турнус је у њима 5 или 6 годишње. Трогодишње дивљаке навртњу се „с пупољком“ у Августу и на крају Луна; навртци по том расту 3. године с потпресивањем, па се после ваде и распродају. Употребљава се једноставно а и двогубо навртање; код овога у лето с пупољком, па идуће године спајавем или на припој у круни, и онда се одмах круна трава. Овде се највише производе *јабуке*.

Виноград је правилно надељен на чланке; путеви остављени и на више места са степеницама. Од важнијих сората су у винограду: жерделина (Zierfaudler), сиваљка, који је оне године дао највише шећера; бургундац црвени и бели; „плавац“ сланкаменка; тамњаника (мускателер) и др. Начин организања је на „царошке“ (бокшит“). Даље од овог винограда у равници налази се расадник америчких лоза, у којима је понајвише ripapuja, а нешто и solonuc. Jopk-Мадајира таји се за непосредну производњу.

За ратарство а нарочито за производњу пиће има школи мало њиве, (1—2.5 кд). Осим тога има неколико крава боланских, 1 укрштана с холандском (ова болесна) и 3 кобиле. За стоку су слуге; а све остале послове врше искључиво штомци.

За добијање доста резница од америчке лозе дуж целе је ограде ово школе посађена ripapuja. Осим тога од самих школских зграда до напоје иде се у једној красној алеји од разних сортиментских воћака, које су за скидање шибљика за навртање.

Воћарство и уређења воћарска, као и интернатско живљење, мене је овде особито интересовало; и потпуно задовољан на добивена обавештења, ја сам се око 6 часова у вече растао с веома симпатичним директором Калманом, који ми је дао препоруке на свога колегу директора ратарске школе у Гротенхоеу код Граца.

Сутра дан, 9-ог истог месеца, одвезао сам се у Гротенхоф, који је око 1 час удаљен од Граца.

И ратарска школа у *Готенхофу* је државни завод, а као такова је од пре 6 година. Налази се на самом подножју једног повећег брега, тако да су школске зграде, воћњак и виноград већ на самом окомку, а воћни расадник, њиве, ливаде и хмељника је у равници. Школа је ова намењена за горњу и средњу Штирску; прва је сточарска, а друга је ратарска и сточарска те према томе је у њој поглавито заступљено ратарство и сточарство; Директор је школе Јул. Хавзел.

(настављће се)

Колику штету начини коров у пољу

(свршетак)

Коров, који расте високо и размножава се семеном, може се начинити нешкодљивим, *кад се посече* пре но што му семе сазре. Никле ли поново, онда га треба окресати поново по потреби. За тај посао има већ и машине. Неки требе коров и *дрљањем*, нарочито кад треба усев, који дубоко жиле пушта, да се ослободи од корова са плитким кореном. Дрљањем је могуће и то постићи, да полска ротква и горушица никну већ у рано пролеће на целом пољу, те се могу тада још пре него што рад на пољу отпочне плугом заорати. Иначе није дрљање довољно за потпуно истребљење корова, нарочито не оног, који пушта дубоко жиле и у опште се даје корисно употребити само код оних биљака, које нису густо посејане. Где се усеви сеју у редове, ту се коров најбоље истреби окопавањем земље између редова, односно око биљака и то много потпуније него дрљањем. Наравски да се коров међу редовима у свима околностима може најтемељније истребити *загртањем*, нарочито ако природа усева захтева, да се тај посао чешће обавља. Због тога је гајење добро обрађиваних окопавина за чистоту поља од врло велике важности.

Више врста истребљеног корова као што је н. пр. чкаљ, боца или дикица, мразова сестрица итд., које се до сад небројаним поступцима нису дале истребити, могу се и на тај начин истребити, кад се свака појединa биљка из земље ишчупа или ископа.

Међу најшкодљивији коров спада *самовила*, која зна толику штету да нанесе детелини. Најрадикалније је средство *паљење њених гнезда*. То се тако ради, да се окужено место и најближа му околина (½—1 метра далеко) 2—3 дециметра високо покрије кратко исеченом сламом, коју је добро са мало петролеума навлажити, па онда са четири стране у исто време запалити. Главан захтев је при том, да пламен није само што јачи, него да се одржи да буде и истрајан и да се спаљено место још дуже времена посматра.

По *Волтеру* је најсигурније и најпростије средство за истребљење корова тако звана *метода струјања*. Ако је земља сувише збијена, онда треба тај посао обавити на неколико недеља пре правог обрађивања. То се може радити обичним плугом, са којим се земља до 2½, највише до 3½ центиметра дубине и 10 до 12 центиметара ширине обреди. Препоручује се, да се за тај посао узме плуг са више раоника, јер са обичним плугом иде споро и радна снага живинчета се при том тек непотпуно употреби. Осигуран слој раздере се за тим дрљачом, али само толико, да биљке изађу из земље и да угину. После 2—4 дана ако је нужно, што од времена зависи, предрља се њива поново, док се сав коров не исуши. Ако међутим киша пада, онда у толико лакше ослободи дрљача корење сасечених биљака од земље.

Сличним начином треба увек поступити, кад је земља јако окужена *пиревином*. Таквим истрајним уништавањем и слабљењем изданака над земљом измори се мало по мало стабло пиревине у земљи и угине. Код земаља јако окужених пиревином, на којим ће се тек у пролеће сејати или које ће доћи под угар, могу се пиревине утамањити и мразом и меном топлоте преко зиме. Да се то постигне треба у јесен по две плужне пруге што више једну на другу наслонити, тако да је цело поље покривено тим хумовитим пругама. При том поступку угине пиревина већином преко зиме.

Да успех требљења корова буде сигуран, за то је врло важно, да се препоручени поступци обаве на скоро после жетве, да би се стало на пут распростирању корова и производњању семена. Кад се то одмах чини, има се и та корист, да се земља даје лакше обрађивати, дочим се при дужем лежању јако збије, те пољском оруђу много већи отпор противу ставља.

Из реченога се види, да земљорадник има врло многа средства, да се упусти у успешну борбу са коровом и да тим доходак са своје земље знатно повиси. Кад би се само и међу ратарима у напој природом тако благословеној Србији раширило све више уверење, да одстрањивање корова у пољу спада у главне задаће земљорадње и да у опште само такво обрађивање земље, које одговара природним законима, пружа земљораднику могућност, да се ових садањих неприлика, које је време донело, ослободи.

По *Волтеру* **Мита Петровић.**

УТАМАЊИВАЊЕ ШУМЕ РАСТОВЕ У ТАМНАВИ

(свршетак)

Још нешто. Кад би човек почео водити рачун шта га кошта ограда око њиве са надницама, видео би, да ограда често пута више кошта но и сама њива, јер да се огради рецимо једна њива од 2 хектара земље, треба најмање посећи 4—5 грмова за вратнике. Сваки од тих грмова у најмању руку кошта по 5 д. ц. то је 25 д. ц. Затим док се та грмови одсеку, уреде и спреме за ограду треба најмање опет 30 надница по 1 дин. то је 30 дин. и док се удари ограда требаће 15 надница опет по 1 дин. 15 дин. Свега би дакле ограда коштала 28 д. ц. и 9 динара. А њива од 2 хектара обичне земље мало више кошта.

Ето то је очигледан пример, у коме се види штетност ограде. Овде писам узео у рачун, то што би грмови да ни су посечени већи приход доносили, рађајући жир. Данас је цена грмовима скочила. Пре неколико година беху грмови јевтини, готово бадава. Један се грм плаћао по 20—24 дин. а данас се плаћа по 120—150 дин, толико су сад поскупили, јер их врло мало има — утамањени су.

1884 године једна фирма трговачка из Осека послала је био свога агента у Тамнаву да купује грмове за луге и друге потребе. Плаћао је грм по 30—60 дин. али нек није моско наћи по ту цену, јер су раније долазили неки из Аустро-Угарске и покуповали и прерадили грмове. И тако се свој агенат врати натраг.

У Тамнави се налази доста забрана црквених и општинских. Али да је среће, ови би забрани били добро очувани и уређени, али на жалост није тако. Најупрошћенија су ова. Грана пала дрва леже по забрањима, и кад би ови, који треба, водили рачуна на их лицитацијом продали, добила би се лепа сума новаца, одакле би се подмиривало црквени и општински расходи.

Сваке године познато је да у сваком забрану по неколико дрвета старих обори ветар и друге невоготе, па се то тако временом наслагава и труне у забрану, те сиче младој шуми да напредује. А то не би требало тако, требало би надстојнике наредити свима општинским и црквеним властима, да се ове ваљане шуме одржавају у добром стању т. ј. да се труло и оборена дрва изнесу из шуме да се сува прхова од дрва исеку, као и сува и друга дрва склона паду. Тако ће се у општинску и црквену касу сваке године уносити по лепа сума новаца, а шума ће напредовати и подмлађивати се, јер јој неће више сметати оне грање сборене кладурине, којих сад и сувише има.

И овде се огледа онај исти немар као и у приватној својини. И тамо и овде пада се крађа немарност и незнање, а куд то води, то сва знамо, на опет нећемо да прегледно, да лечимо ово болесно стање.

Опште је познато правило, да смо ми Срби прилеп народ и да се много не старамо за будућност, али ће тим више наши потомци вопштати и они ће се сећати нас, остављамо им у спомену, или ружном.

На овом су крају најзнатније две селске шуме: Коцељевачка и Памбуковачка. Прва је већ уништена, а ово мало шуме већ што је остало, то су кметови са одборницима између себе поделили а Памбуковачка је шума нешто боље сачувана али и њој прети опасност, и зна јој се да ће сигурно пасти трагом Коцељевачке шуме, јер су кметови те општине насељени близу те шуме сигане, па им још дали и земље са шумом. А и сами сељани секу немилице, тако, да ће кроз кратко време бити уништена и ова лепа шума као Коцељевачка.

Најбоље је донети закон о шумама у коме најстрожије забранити сечење и утамањивање шуме, на била она приватна или државна, општ. или црквена. Одредити шумаре, који ће под личном одговорношћу чувати шуму. Још би добро било у малим забрањима пребројати сву крупну шуму, па водити о томе рачуна, да се не сме сећи без потребе и одобрења, но да се сече за горњо само стара и за грађу неупотребљива дрва. За оне који противно учине, одредити врло *велике казне*, да их и *применити одмах*, те ће тако, над се два три казне, остали чувати, да не потрене.

Тим би за неколико година почели подизати младу шуму, а стали би на пут овом данашњем ужасном опустошавању шума.

Где се икада пре није вађало дрвуто и планета, ту их данас изобила има. А то је све због нечене шуме. Тако исто познато је да град бије више онамо где нема шуме, а да ће врло ретко пасти онде где има шума, па то од неколико година неприкидно сваке године бије град Тамнаву, а то све због исечене и уништене шуме.

Неколико села ево већ трећа година ужасно страдају од града, а причају стари људи, да туда никада они не памте да је тукао град.

Законом о порезу ослобођена су она земљишта на којима се подиже млада шума од пореза за неколико година. То је право, али би се требало постарати, да сељаци што више заснивају младу шуму, јер ова стара неће дуго моћи трајати, за то треба за времена насађивати младу шуму. У овоме треба да предњаче учитељи, свештеници па и саме власти сваком могућом приликом, јер су шуме најпогоднији благо што нам га пружа мати природа.

У закон о шумама требало би да уђе и то, да се сваки онај казни у чијим се шумама, ливадама, њивама казне од дрва до труну. Кад би се то усвојило, онда би земљорадња добила, јер би толико земље родне, која лежи под тим кладама, употребило се за сејање.

Али пао најглавније, поновљамо, треба унети у закон забрану ограда, јер се овим данашњим оградама упропашћује сваким даном грдно много родне шуме, која кад би остала и расла, донела би неисцрпне користи, и тада би се умножио број свиња, за које би лев новац добијали, а не би било тада ни грађа ни поплава у толикој мери као сада.

Ако се ово не учини, онда ће крез кратко време нестати са свим врлине родне шуме у Тамнави, а с тиме и једног врло сигурног прихода, којим се бар данас већина помаже, свиња, који још и данас има доста у Тамнави због још неостатих шума.

На надлежнима је да промисле како да се избегну оне зле последице овог нерасудног упропашћивања шума.

Д. Ј. С.

БЕЛЕШКЕ.

Да сламњаш телење крава.

Да би права отелила што лакше треба јој, почев од три недеље пред телење, сваког дана дати у храни и по неколико шака куваног ланеног семена. Ово средство показало је у пракси одлично дејство у погледу лаког телења, а сем тога још и добро храни и особито добро утиче на млечност крава, те већ и само због тога га препоруку је.

Н.

Против опекотине — ране од ватре. —

Препоручује један стари лекар као најбоље средство, да чим се човек опече, да се одмах опечено место зави ланеном крпом натопљеном у врелој води, па ће се рана брзо залечити. Сем тога препоручују други као врло ваљано средство против опекотине, да се одмах превеже памуком натопљеним у врућ шпиритус, па се не ће ни мехур образовати, међутим бол који овај напој проузрокује не траје ни један минут.

Н.

Састав млека у разно доба периоде мужења

Различан је. У прво време после телења крава даје много више млека него доцније, али у њему има много мање масти и протејина дакле у опште тање је. Млечне наслеиице и соли има готово подједнако у оба млека.

Најподеснија дубљина сејања.

По резултатима опита, које је проф. Јегенсен чинио преко 20 година са сејањем стрмишна на разне дубљине, стрмишне најбоље успевају кад је семе посејано 5-23 сантиметра дубоко. Раж најјаснији подноси дубоко сејање, тако, да већ на дубљина од 7.80 сантиметра даје много лошију жетву. На против, овас, подноси најбоље дубоко сејање. На дубљини од 23—26 сантиметра, а у неугодној години већ и на дубљини од 15.70 сантиметара, са свим престаје моћ клијања стрмишна.

ГЛАСНИК.

Нова подружинска управа. На збору друштвене подружине у Крушевцу 27 пр. м. изабрана је нова управа и то: за председника г. *Вилимир Ботороњић* вишеградитељ председник ове подружине и истраживи радник на остварењу њеног циља; за деловођу г. *Љубомир С. Павловић* трговац; за благајника г. *Петар Кириушевић* часовничар; за одборнике г. г. *Др. Паја Бота, Крста Новаковић* свештеник, *Никша Јовановић, надзорник дрвета*: за замењике и рачунопрегледаче г. г. *Коста Јовановић* трг. и *Вучко Вучковић* трговац. — Честитамо им и желимо и још успешнији рад но до сада.

ДОПИСИ.

Лапово, Децембра 1890 год.

Јесен је ове године била удесна, за све пољске радове, сем што се време у почетку прошлог месеца променило и нема скоро дана а да не пада киша.

Жетва је у овој околини била врло добра, а нарочито кукуруза; I јавио родио од раног посејаног кукуруза 1300 до 2000 килограма, а од позног посејаног кукуруза доњео је рода 1000—1500 килограма.

Берићет код осталих усева какав је у овоме крају, ја сам изнео у своме допису 16 Септембра број „тежака“ 41 1890. г.

Земљорадници сада се баве храњењем и чуваљем стоке, поправљањем стаја и кошара за стоку, ограђивањем и претресивањем плотова, кучењем дрва за огрев и потребу, извађењем бубрета на њиве ливаде и у баште. Најзвежији радови у овом су добу: вочење ракије помоћне и шљивовице.

Здравље код људи је добро, али код домаће стоке појавила се заразне болест, шап, те из преко Мораве не дају да стока иде тамо, нити ван отуда овамо.

Цена појединим усевима производима:

Пшеници 100 килограма	11	до 12	динара.
Пшеничном брашну	16	„ 18	„
Кукурузу	11	„ 12	„
Кукурузном брашну	11	„ 12	„
Овсу — зоби	9	„ 10	„
Пасуљу	25	„ 30	„
Вину 100 литара	20	„ 25	„
Ракији шљивов.	50	„ 60	„
Ракији комовица	30	„ 40	„
Дрва 1 кубни метар	2	„ 3	„
Купусу 100 главица	1	„ 2	„

Пар добрих волова 500—600 дин.; средњих волова 300—480; за рад 250—370; јунци добри од 3 године 370—400 дин.

Пар мршавих свиња од 2 год. 48—50 дин.

Пар оваца „ „ 20—24 дин.

Милутин Радовановић,
економ из Лапова.

Вражогрнац, Децембра 1890 год.

Пре снега, т. ј. доње беше лепо време, сељани ове околине занимају се у пољу орањем и сејањем озимих жита. Орање врше плутом „дрезалком“, но прилично их има који и гвозденим плутова имају. Других савршенији пољских оруђа сем бране и пена.

Поред посејаних озимих усева, и „јарељске“ за винограде знатно је ове године изорено.

Сељаци оплашни као и ја се не тиче што ће филоксера нежнисно, и то може бити још идућег лета, виногради ове крајина да зарази, јер је приличво близу дошла, већ се једнако дали на посао око подизања нових виногрда.

Они не верују да ће их филоксера пазети штета. Они се у томе придржавају неког свог искуства, па вели: „филоксера не може напасти винограднима који су засађени на праој земљи“, и зато предузимају садење ових, које већином по прилагају.

Кад би било мало боље пазње, могло би се нападање у овом крају још за коју годину одржати, али опако тешко јер се мало обрана пазње томе што филоксера прети уништењу винограда.

У појаје доба обрањена је велика пажња сточарству у овој околини. Укрштање бољих сојева са домаћом стоном у великој се употребљењем под сељана ове околине. Укрштање врши под свију врста домаће стоке. А у околини „Крнјога Вира“, налазе се и некошико овоно мешовите расе.

И са пчеларством, овај се крај може похвалити, а у Зајечару још што је Српском пољопривредном Друштву познато), могу се њиме неколико пчелара који и са сним рационално пчеларе.

Свиларство је већ знатно напређено. Љубитеље свилодела можемо и „на прсте набројати“, а то са познатих разлога.

Са храном, како сточеном тако и са људском, овдашњ. су ствановници сигурнији сада но других година.

Здравље је код људи повољно али код стоке влада зараза шап и утробоља.

Цене су појединим производима,

Кукурузу од 100 килограма		8	динара
Пшеници „ „ „	19 до 20	„	
Јечму „ „ „	8	„	
Овсу „ „ „	6	„	
Крупици „ „ „	5	„	
Пасуљу „ „ „	20	„	
Кромпиру „ „ „	10	„	
Кукурузном брашну „	10	„	
Пшеничном брашну „	20	„	
Вину од 100 литара	25 до 30	„	
Ракији доброј од 100 дит.	60	„	
Пару добрих волова	300—360	„	
Пару „ сеиња	40	„	
Пару „ оваца	10—12	„	

Мил. Ј. Петровић,
економ.

Забојница, 25 Јануара 1891 год.

Велики снег који је пао још 4 ов. месеца није још окопано, те се тако други радови и не врше, осим најнужније дубрити на њиве и прибављање дрва за огрев, којих врло мало има, јер сељани ове околине усљед бапшне кароше, шеварске и упропастише шуме на сад за домаћу потребу купују у околним местима.

Због недовоље и рђаве раже, хрђавих стаја за стоку, као и због тога што стока на овим јаким мразовима вани већим делом борави на пољу, врло је хрђава и слаба тако, да ретко да се може по или крава у пролеће на ногама. А сво мало сена што га имају, штеде за орање и пролазу те да уиу коју пару. О подизању пештачки ливада и сејању детелине, говорио сам, да видим да ли би нашета који год у мојој околини послушао да се лати овога посла, али се не може; све им се чини то је немогућа. И које учиња ти то што се учао ту чиоду. (Које ће и учинити само док грушинци нестане). Суво и натрошено прошло-годишње пролеће учинило је, те су се врло хрђаво прамале усађене воћке и садиице од шљива.

И ако беше велико и дуготрајна киша јесење, ипак су сељани, без разлике ове, посејали озиме усеве, само што нису узгарали.

Како кукуруза тако и стрнног жита, нашло се доста, тако да је и најсиромашнији добио 50—80 врећа.

И вина је било доста. Неки су плаћали 50—120 товара које вешином отачу за бело пиво а реће остављају за црно, па пошто оточе бело пиво они праве комиљак. Ретко ко да претаче пиво и да зна због чега се вина претачу, него под вли вина за што дуже пиво лежи на — материци — с тим је боље. Само су плаше хрђава реч дале и то су вешином сушили и продавали пекмезарима по 10—12 дин. сто кила. Такође и остало воће ретко је родило, што по селе „неки га ни за лек".

Цена је појединим усевима и то:

Пшеници	100 килограма	13—14 динара
Кукурузу	„ „	9—11 „
Црном вину	100 литара	30—50 „
Белом вину	„ „	35—45 „
Шљивовици	„ „	40—60 „
Комовици	„ „	70—100 „

Кромпир као у народу тако и код стоке новољно је.

Дав. А. Протић
економ

СТЕЧАЈ ЗА КАЛЕМАРЕ

„Крушевачка Пољопривредна Подружина", по решењу главног збора свог, жели и овог пролећа да настави свој рад, на унапређењу воћарства у својој околини изашњавањем вештих калемара, ради калемљења воћа по народу среза Расинског и Трстеничког, тога ради расписује овај стечај за калемаре.

Калемари ће се примати под следећим условима:

1. Калемари, који писменим уверењем или практичним радом докажу своју способност и вештину у калемљењу воћа, нарочито у процеп и под кору, (особито старијих стабала) — имаће од стране подружине 1½—2 динара, и право с писменом препоруком и објавом, да од сваког приватног лица, коме што наћаламе, могу у име свог труда наплатити по 20 пара динарских од једног стабла и завоја — а више не.

2. Они ће од подружине бесплатно добити: довољан број калем-граничца (биљке) од разног облагорођеног воћа топчидерског; нужне справе и сечива калемарска, писмену објаву и препоруку на све кметове у срезу, у којем буду радили;

3. Калемари дужни су: ићи у месецу Марту по направљеном распореду, из места у место по срезу, за који се приме рада, носећи собом тро-дневну залиху калем-граничца, алате и завоје; пријављивати се објавом месној власти; и калемити свакоме, ко их позове, по такси, а и ниже ако се погоде;

Депо калем-граничца биће у среском месту: Крушевцу и Трстенику;

4. Калемари су дужни: водити тачну прибелешку: где су?; кад?; коме?; шта?: и колико? накалемили, коју ће по свршетку посла предати подружини;

5. Посао ће овај трајати 15 до 30 дана. Сви они, који се осећају способни за овај прегалан посао и предузеће, позивају се да се до *25. Фебруара* ове год. пријаве лично или писмено Пољопривредној Подружини крушевачкој, или Срп. Пољопривредном Друштву у Београду, са доказима о својој калемарској вештини.

Управа Пољопривредне Подруж. крушевачке 30 Јануара 1891. год. 61. Бр. Крушевац.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Друга књига „Пољске Привреде" од Паје Т. Тодоровића — Бановчића, у којој је

ВОЋАРСТВО, ВИНОГРАДАРСТВО И ШУМАРСТВО

са 103 слике у тексту, може се добити *у књижарници Велим. Валожића у Београду*, као и код свих *Пољопривредних подружина*, а може се набавити и преко свих уређених књижарница у унутрашности.

Цена је 2 динара (1 фор.)

Од ове је књиге откупио господин министар народне привреде и Српско Пољопривредно друштво по 100 прим., *а гос. министар просвете и црквених послова расписом од 5 Октобра о. г. Бр. Е.502 препоручио је ту књигу за књижнице основних школа.*

Ова се књига продаје и подељена у 2 свеске; и то: „Воћарство" стаје 1 дин., а „Виноградарство" и „Шумарство" 1·20 дин.

У истој књижарници у Београду може се добити *прва свеска прве* књиге овог дела, у којој је **Општи део** „ратарства, баштованства и ливадарства," *у другом* поправљеном и знатно попуњеном издању. — Цена 1·50 дин.

ИСПРАВКА

У расправи: „Напрт привредних преображаја" поткрале су се неке штампарске погрешке, које кваре смисао целим члановима. То су ове погрешке: у чл. 13. у место и „задругом" треба: и задругом. У чл. 43. у место „Чиновништво" треба: Чиновништво. У чл. 47. у место по „грађанском" треба: по грађанском. У чл. 60. у место у „прво" треба: у правој. У чл. 72. у место „задруга" треба: Рашика. У 80. чл. у место и „најпрвенија" треба: најправичнија. У чл. 120. у место са „надзорним одбором треба: са Привредним Саветом. У чл. 123. у место и „Народног Одбора" треба: „Привредног Савета." У чл. 154. у место „пајворног" треба: привредног.

Остале незнатније погрешке могу исправити и сами читатели.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног стуица по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуица.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 БРЕНСКУ ДРУШТВЕНУ НОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију

на годину 8 дин. на пола год. 4 дин.

За члан не друштвених подружина и друштвене чланове бомажуће годишње 4 дебара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство:

на годину 10 фр. или 5 фор. а. бр.

Допесницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 8. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 24 ФЕБРУАРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Пресађивање воћака на стално место. — Шта треба радити с вином које је било изложено великој ладноћи — На који се начин може шума посејати и кад који начин треба употребити? — Утицај нашега свештенства на унапређење пољске привреде. — **Белешке:** Рана или позва резидба лозе. — Прихрањивање пчела. — Опрати мрље од коломаза. — **Гласник:** Са збора српског пољопривредног друштва. — Спуштена цена „Тежаку". — **Дописи:** Из Ушћа. — **Стечај.** — **Подлистак:** Извештај поднесен Господину Министру народне привреде.

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВОЋАКА НА СТАЛНО МЕСТО.

Воће се пресађује с пролећа, или с јесени, према положају земљишта, које смо изабрали за стално место воћке.

На ладном, влажном и збијеном земљишту, боље је пресађивати воће у пролеће. На против на земљишту топлом и сувом треба воћке пресађивати у јесен, од почетка Новембра месеца.

За воће у опште најбољи је положај оцедити југоисточни а најбоље земљиште оно које има дубоку, ни одвећ чврсту ни одвећ ровиту здравицу. *Коштичаво воће* воли земљу *кречну*, док *крушке* и *јабуке* на таквом земљишту ни мало не успевају. *Кајсије и бресквe* воле топло место, заклоњено од ладних ветрова и изложено сунчаним зрацима, дакле место окренуто југу. *Крушка* такође воли сунце, али њој шкоди јака припека, с тога за њу треба бирати југоисточан положај. *Јабука* воли влажну топлоту и може да успева и на загушнијем месту. Њој се не мора баш тако брижљиво бирати положај. Трешње и вишње треба окретати северо истоку, а закљањати од југа. У опште све воће воли довољно ваздуха и много светлости, јер без светлости не може да роди.

Воће рђаво напредује на неурађеном земљишту, за то треба рупе за пролећно расађивање воћа копати још у јесен, како би се земља преко зиме оплодила и од мраза иситнила. Добро иситњена земља врло јако помаже образовању жилица а тиме и напредовању целе воћке.

Ако нам земља, у коју намеравамо засађивати извесну врсту воћа, не одговара својим састојцима и својствима тој врсти воћа, или воћу у опште, онда је треба према потреби *поправљати*. На пр. ако је земљиште мочарно, влажно, помоћи ћемо се кад у рупе бацимо шљунка, песка, малтера, парчета цигаља и оситног камена, што ће све помоћи одвођење сувишне влаге. Ако је здравица пескуља и веома пропустљива и трошна, тако, да се врло брзо суши и не задржава потребну влагу, помоћи ћемо се, ако по дну рупе за воће наслажемо камене плоче, које ће спречавати, да жиле иду право у дубину, него ће се морати, да пружају у ширину и да се боље укорењавају и јаче развијају оне жиле, од којих зависи напредовање целе воћке. Ако је земља мршава онда треба са половином оне земље, што је из рупе извађена, помешати доброга компоста. Не ваља употребити само компост (мешанац), с тога, што би воћка у прво време образовала много жилица и бујно напредовала у првим годинама, а потом, кад би жиле пружила и дубље од оне земље, којом је рупа попуњена, не би имала у мршавој земљи довољно ране за све жилице и оне би морале мало по мало да вену, да се разбољевају па и да угину, што би и саму воћку упропастило.

Није рђаво што неки при пресађивању воћа баце по коју шаку јечма у рупе, под и око жила, с тога што топлота, која се клијањем јечма производи, повољно дејствује на образовање жила и што јечам, кад иструне, служи новим жилицама воћкиним, као прва и врло добра храна.

Пред само пресађивање, воћкицу треба окресати. Све повређене гране, као и оне, које су непотребне, треба окресати, али не ваља воћку сасвим окресати и ако се то много препоручује, јер пупољак, који се налази на врху несасечене гране, много пре истера лист, него пупољак на сасеченој грани, а истерано лишће, својим усисавањем ваздуха, потпомаже образовање нових жилица.

Ако се баш мора због повређених грана, или повређених жила, сва круна да подкресује, онда треба пазити па подкресивати до пупољка, који је добро развијен и окренут напоље, а не унутра, с тога, што би се од пупољака, који су на унутрашњој страни

воћке, образовале гране, које би се међу собом укрштале и од којих би се развила рђава густа круна, која не би пропуштала довољно светлости на целу воћку и таква воћка би тешко рађала.

Воћкице, које нисмо сами произвели у своме растилу, него смо их са стране добили, треба добро прегледати, па ако су им стабалца повређена, кора огуљена, или се почеле сушити на дугом путу треба их пре пресађивања спремити, како не би труд око пресађивања био узалудан.

Ако је која повређена, треба је сасећи оштрим ножем глатко и лепо, па намазати мелемом за воће. Ако ли се воћка почела сушити, што се познаје по уздужним браздама на кори, која треба да је глатка и једра а не смежурана, онда треба жилице — ако су се и оне почеле сушити — сасећи до свежега места глатко и мало у косо са доње стране, која ће по земљи полећи, тако да раница дође после са земљом спојена а не горе окренута, јер би се тада на рани на жилицама образовале гљивице, које проузрокују трулење жила. Потом се цела воћка дужином својом полошке закопа у земљу и остави 6 — 8 дана, да поврати пређашњу свежину.

Ако су младице, које оћемо да пресађујемо на путу промрзле, треба их оставити неко време на хладовитом месту, — најбоље у подрум — да се од мраза одкраве и тек тада их пресађивати, јер ако би се тако смрзнуте пресадиле и изложиле сунчаним зрацима, могле би угинути.

Младица, која се за пресађивање узима, треба да је што пажљивије извађена са свога места, како би јој жиле биле здраве и што је могуће мање покидане и оштећене.

Препоручивало се сасецање жила на половину, али то је погрешно мишљење. На младици треба остављати све њене жиле, ако би то могуће било. Што више буде на корену жила, и жилица, то смо све сигурнији, да ће се воћка лакше примити, да ће мање чамити но да ће све боље напредовати, у своме порасту и развићу.

Треба сасецати оне жиле, које су оштећене и нагњечене при вађењу воћке из растила, иначе здраве жиле треба остављати у свој њиховој дужини, па према њима копати, подубљивати, или проширивати рупу, у коју се воћка пресађује.

При сасецивању жила особито је важно, како ће се то извршити. Повторавам, *да жилу треба сећи мало у косо и да рана увек буде са доње стране, како ће сасвим полећи по земљи*, јер од тога зависи здравље и напредовање воћке и њен опстанак. Јер кад би се жила сасецала са горње стране, кад оне не би својом раном од ножа полегла по земљи, него би земља, којом се затрпава воћка, дошла одозго поврх ране, онда се образује по рани место жилице за сисање сока из земље, нека сунђераста скважина, — гљивице — жиле почињу трунути а трулеж се преноси и на остале жиле, које су у непосредној близини рђаво орезане. Услед тога воћка чами и може и угинути.

Исто тако, трулење жила и чамуњање воћке наступа, ако би се пренебрегло сасецање оштећених и угњечених жила. С тога онај, који је рад да му се

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

подпесен

Господину Министру народне привреде

од

Павла Т. Тодоровића.

управитеља ратарске школе у Краљеву

(наставак)

Задаћа је овога завода: да одгаја синове Штирских сељака за пољопривредни позив и да се они на темељу знања добивеног у основној школи спреме тако, да буду кадри како треба управљати једним сељачким добром у Штирској; или да на већим добрима ступе у службу надзорника („шафера“), економа, сирара и др.“

Настава се дели на школску (теориску) и практичну. Прва обухвата све оне предмете, који су нужни за *опште образовање*, као: науку хришћанску, немачки језик, рачун, геометрију, цртање и географију; за тим — природне науке и јестаственицу као неодољне *основице успешне пољопривредне наставе*, и најзад све оне *пољопривредне гране*, које имају значаја за Штирске прилике, поред пољопривредног рачуноводства и објашњења оних закона и уредаба, које имају важности за пољопривредника. — Практична настава простире се не само на проучење и увецбаност у свима привредним радовима, на употребу и руковање с потребним справама, машинама и уредбама, на израду и оправку различних привредних справа и делова ови, на негу, употребу и гајење стоке, него и нарочито на оцењивање привредних уредаба, метода радова, привредних планова и привредног успеха с погледом на дане привредне прилике. Практични радови стоје вазда у вези са школском наставом.

Питомаца прима школа 40, и ови имају ту: храну, стан и сву осталу негу. Екстерниста нема. Сваки питомац плаћа на годину 36 фор. на име стана и 180 форината за храну. А погодбе за пријам ученика су ове:

1., најмање 16, а и до 25 година;

2., уверење о постојбини;

3., потпуно здравље и јак састав тела;

4., основна настава с добрим успехом;

5., добро владање;

6., доказ да је употребљиван у пољској привреди;

7., обавеза родитеља или старатеља, о плаћању трошкова, док је питомац у школи.

О државном трошку уче се 25. питомаца, и то у првом реду сељачки синови, који могу по свршетку школе предузети управу на свом добру. Осим тога бечки „Schulverein“ плаћа на неодређено време за 3 места и „Schulverein Deusche“ за 2 места. Сва се места попуњују стечајем. Ако молитеља има више но што има упражњених места, дозвољено је да се о бесплатном трошку приме 4 *практиканта*, који уче „приправни курс“ и раде све послове на имању, па и за време распуста (ферија).

воћка брзо прима, да се одржи здрава и да брзо напредује, треба да обрати нарочиту пажњу при пресађивању воћа на њене жиле и на правилно сасецање истих.

Најбоље је, ако се може, да се воћка *одмах* са места из кога је извађена преноси на стално место. Али то је могуће само онда, ако воћку вадимо из свога растила, или је добијамо од комшије, или из истога места у коме живимо. Тада се жиле онако још сасвим свеже одмах покривају земљом и ни мало не губе од своје свежине и снаге за прирастање. Но у већини случајева воћка за пресађивање добија се из удељених крајева и онда јој жиле и увену.

У том случају треба воћку оставити неко време са кореном у води, како би јој се жиле повратиле, добиле изгубљену свежину; или још боље је кад се у воду мете иловаче, да постане као житка каша, која обложи жиле и одржава их дуже времена у свежости а тиме се уштеђује на земљишту воћке, после пресађивања.

Воће се сади, или у засебним воћњацима, или око њива, ливада, пашњака, друмова, жељезничких насипа, општинских утрина, или по баштама и авлијама.

(Свршиће се)

Шта треба радити с вином које је било изложено великој ладноћи.

У једном од ранијих бројева „Тежака" од ове год.*), а у чланку „Утицај одвећ ладног подрума на вино," изнели смо од како је штетног утицаја ладан подрум на вино, и претпостављамо, да ће се сваки привредник старати да отклони овај штетан утицај и сачува свој производ од штете и квара.

Али привредник је често приморан, да и за време јаке зиме изнесе своје вино из подрума (због пошиљке купцу или рад продаје и др. прилика), те да га на тај начин, ма и нерадо, изложи штетном утицају зиме.

Зато сад да видимо, како се треба и у таком случају помагати.

На блажијој ладноћи показује се њен утицај на вино у томе, што се у вину издвоји вински камен у безброј кристалића, који замуте вино. Ну кад се овакво вино остави неко време да лежи на миру, ови се кристалићи сталоже на дно суда као талог. Ну ово и није тако штетно кад је вино у бурету, јер само треба оставити вино да неколико недеља лежи на миру, да се добро сталожи — смири, па га после оточити у друго чисто буре, и тиме је учињено све. Али кад се ово догоди вину у флашама, дакле кад се код њега образује талог усљед ниске температуре, онда опет не остаје ништа друго, него да се из свију флаша преручи у друге, чисте, флаше и поново добро затвори, — што је свакојако заметан и скуп посао.

Кад је пак вино било изложено јачој ладноћи, од — 10° Р. и већој, оно се смрзне, и у колико мање алкохола садржи у толико ће се више смрзнути. У том случају обично се образује читава маса дугуљастих ледених кристалића, и у међупросторима

*) Бр. 3. од 20. Јануара ов. г.

Школска настава се дели на 2 *стручна* разреда; за ученике, који не докажу довољну спрему, нарочито народности словенске; који су у опште мање физички развијени и који су мање упућени у пољопривредним радовима, постоји *приправни курс*, и ови морају 3 године учити. Школска година почиње 15 Септембра, а свршава се 15 Августа.

Наставничко је особље: 1, *директор*, као учитељ сточарства, управе добара и рачуноводства; 2, *учитељ вере*; 3, *учитељ јестаственице*, укупног пољоделства, шумарства и пољопривредног законодавства; 4, *учитељ млекарства*, уједно помагач директоров за сточарство; 5, *учитељ за природне науке*, и струка за опште образовање; 6, *учитељ за укупну наставу* у приправном курсу.

Предавања се држе сваки дан од $6^1/_2$ до 12 пре подне, а по подне практични радови. Само по ружном времену држе се часови и по подне. По наставном плану у I. години предају се: 1, *предмети општег образовања*, као: хришћанска наука (1 ч. недељно), језик (3—4 ч.), рачун (3—5 ч.) геометрија и геометријско цртање (3 ч.), географија (2 ч.), писање (1 ч.); 2, *познавање природе* као минералогија (4—5 ч. зими), ботаника (3—5 ч.); 3 *наука о пољској привреди*, као: пољоделство (4 ч. лети), познавање школског добра (1. ч. зими). У II години предају се ови предмети: 1, из *општег образовања*: хришћанска наука (1. час), језик (2 часа), рачун (2 часа) геометрија и геометријско цртање (1 час); цртање справа и грађевина (2. часа); из *пољске привреде*: пољоделство (3. часа), воћарство и виноградарство (2 часа) градинарство (1 час), шумарство (1 час) сточарство (5. ч.), пчеларство (1 час зими), млекарство (4 часа од половине Октобра до половине Априла), управа добара (2—3 часа) рачуноводство (2 часа), законодавство (2 часа). Зими има часова недељно, у I години 33—36, а у II 31; *лети* у I години 31, а у II години 31, за практичне радове остаје недељно зими у I разреду 12—28, у II разреду 12—30; лети за оба разреда по 30 часова.

Практичним радовама управља директор, а извршиоци су стручан наставник за пољоделство, наставник за млекарство, школски баштован, за тим и путни учитељ за воћарство, кад није где ван школе на послу, и надзорник („шафер").

За демонстрације и вежбања су кабинети различних збирака: карата, табала, модела, апарата, плодова и др., као и пољопривредна ботаничка башта. Ну најважније је за то; школско добро, које износи 57.06 ха. Ово се састоји из њива, ливада, вотњака, винограда, хмељнице, градине, једног великог воћног расадника, врбака и једне мале шуме. Од стоке има на имању, пинцгавска говеда и то: 28 крава, 2 бика и 30 грла младе стоке; и беркширске свиње. Краве дају млека 5 пута од своје тежине, око 2000 до 2500 литара на годину. Чим се која крава 3 месеца не музе, та се шкартира. Свиње се гаје чистокрено, а и укрштају се с домаћима. Млеко се продаје прекупцима по 10—12 кр., а приватнима по 15 кр.; преостатак сире. Сирарница је потпуно уређена и производи се тврди сир у цигљама. Имање је уређено као *угледно добро* за сељачку привреду и обилато је снабдевено свима средствима за рад. Ради се по једној *редовној* и једној *ванредној ротацији*. Редовна ротација је овако састављена:

1, окопавина — (400 тов. ћуб.);

2, јарина с детелином.

3, детелина с травском мешавином † (суперфосфата).

између њих налази се остатак несмрзнуте течности — вина. И кад би буре отворили и нагли на врањ, онда би сва течност полако исцурила, а у бурету би остао само лед. Ова течност, што се није смрзнула, садржи већи део главних састојака вина, садржи више алкохола и екстракта, но што их је, сразмерно, било првобитно у вину. На тај начин течност ова није ништа друго до вино, које је концентрисано замрзнућем већег дела воде у вину. На против, онај лед што би остао у бурету, садржи врло много воде а мало алкохола и екстракта, и течност која се добије кад се тај лед растопи, готово и нема особине вина. — Усљед таквог процеса приликом замрзњавања вина препоручивано је, да би се од слабог вина добило јаче, да се слабо вино изложи ладноћи те да се смрзне, па онда несмрзнути део вина да се оцеди и на тај начин да се добије истина мање, али јачег и бољег вина. Ну резултати опита који се у овом погледу чине, још нису саопштени и начин овај још није у практици примењен, зато га и ми не можемо са сигурношћу да препоручимо.

Зато, кад се вино смрзне у бурету, треба га у истом бурету оставити, а буре унети у топал подрум или још боље у какав загрејан простор, и ту га држати све док се лед са свим не отопи и вино загреје на 8—9° Р. Затим га треба оточити у друго чисто буре и даље поступати с њим као и да није било смрзнуто. Кад се на овај начин поступа, по неко вино изгледаће на неколико недеља после тога, као да му није ништа ни било, као да и није било смрзнуто. По неко, опет, добије неки особити укус, који задржи дуже време, но који доцније ипак изгуби. С тога се овакво вино у највише прилика, а нарочито кад се не може дуже да чека да само изгуби тај свој особити укус може с успехом да помеша с другим, здравим, вином, те на тај начин изгуби тај свој укус и може одмах или бар ускоро да се употреби. Н.

На колико се начина може шума посејати и кад који начин треба употребити?

Сејање шума може да се изврши на два начина: или *по целој површини* т. ј. *на сачму или местимично*. Кад се сеје *местимично*, онда ово може бити: *у редове, браздице, на кућице и у јамице*.

Кад се сеје *на сачму* онда се обради цела површина земље и семеном засеје пазећи при том, да се семе по земљи равномерно подели.

Кад се сеје *у редове*, онда они треба да су широки 30 до 80 см. и један од другог удаљени за 50 до 150 см., па се по њима плугом, мотиком или гвозденим грабљама земља иситни и семеном засеје.

Сејање *у браздице* разликује се од сејања у редове само у томе, што браздице нису шире од 10 см.

Кад се сеје *на кућице*, онда се ове постављају раздалеко за 1 до 1·5 и у квадрату, па се за 0·1 до 0·3 — м. грабљама или мотиком земља иситни и семеном засеје

4, озимина (раж, пшеница); угарни усев; хељда, угарњача: Парчета су по 5—6 ха.

Ванредна ротација је за слободно газдовање и поглавито је за производњу пиће, семена од детелине, траве и др.

Земља је у равници шљунковита, а по брдима иловача 2—3 метра дубока.

За практичне вежбе особитог спомена заслужују ђачка редарства. По тако званој „диспозиционој књизи", — редарства се деле на:

1, *кућни надзор*, по 1 ученик траје 3 недеље;

2, *надзор у стајама* по 3 ученика (1 из III, 1 из II и 1 из I разреда) траје 14 дана;

3, за *млекарство* по 1 ученик, траје 8—15 дана,

4, *у башти* по 2 ученика, траје 8 дана;

5, *у вотњаку* по 1—2 ученика, траје 8 дана;

6, *код спрежне стоке* по 2 ученика, траје 8 дана;

7, *у расаднику* 2 ученика траје 8 дана;

8, *у хмељници* 2 ученика, траје 8 дана;

9, *у ботаничкој башти* по 1 ученик траје 8 дана;

Осим тога држи се *конверзација* сваке вечери.

Школа има више зграда, које су раштркане на више места. У главном дворишту је једна велика, двокатна зграда у којој су станови управитеља и наставника, канцеларија, кујна за питомце и сирарница. До ове су економне зграде и стаје за говеда; а даље од ове је опет већа двокатна зграда за разреде и станове ђачке. Ђаци станују на доњем боју, а разреди су, као и књижница, кабинети и т. д. на горњем. И а ове је зграда за свиње и сушница за хмељ.

Храна ђачка је: доручак (6 час.) запржена чорба и парче хлеба; између пола 10 и 10 час. опет парче хлеба; ручак: говеђа чорба с кризом, говећина с поврћем; у вече: кнедле, салата, кромпир. Петком посно, а у вече напричаш (гулаш). Вино се даје у време жетве.

Преглед ове школе завршио сам по подне у 2 часа. У вече сам се кренуо истога дана у Б. Пешту.

11-ог Октобра пре подне јавио сам се у Б. Пешти нашем консулату. — С г. Давичом представио сам се секционом шефу мађарског пољопривредног Министарства, г. Мадају. У разговору с овим озбиљно спремим и веома убедљивим Господином, сазнао сам у кратким изразима начело, које он дели за ратарске школе. *То је: „више умети радити — а мање знати — учити."* *Од њихових ратарских школа препоручио ми је у Чакову, (Банату) у Ади (Бачкој) и Паћ Сент Миклошу. Како ми је понајближа у путу за Београд била* Ада, то сам се решио да тамо одем. Ну, имао сам препоруку да посетим и *практичну виноградарску школу у Будиму*, те сам слободно време до вечери употребио на то:

Виноградској школи у Будиму је управитељ, Молнар. Та се школа налази на на јужној коси блокс — брега на Будимској страни, на земљи доста тешкој кречовитој иловачи. Основана је године 1859.

(наставиће се)

Кад се сеје *у јамице* онда се обради земља само за ширину мотике, па се у тако обрађену земљу засеје или по једно зрно или само неколико зрна. Крупније семе жир), кад је земља обрађена може и да се побада у земљу — по једно зрно и на извесном растојању.

Са појединим начинима сејања скопчане су и добре и рђаве стране њихове. Тако:

Сејање на сачму има добру страну у томе, што се због њега мора обрађивати цела површина земље, а овим се понајбоље потпомаже даље развиће биљака да се ове и понајбрже могу како треба да склопе, за тим, што се понајлакше извршује, и што је највише примењив за мале шумске површине, да се с тога најбоље између свију начина може препоручити омањим газдама, који имају спрежну стоку и простора који је згодан за подизање шума. А рђава му је страна та, што је између свију начина најскупљи, јер изискује доста и радне снаге и семена, што је чишћење младих биљака скопчано са доста великим тешкоћама, и што је неподесан за стрма земљишта због сплакања оранице у доље а тиме и самога семена.

Сејање у редове изискује мање семена и мање обрађивање земље, младе биљке могу лакше да се чисте а лакше је и мешати различне врсте, али шума позније долази до ваљаног склопа и са земље често може хумус да се спере те да семе падне у слој у коме млада биљка не може да нађе довољно хране.

Сејање у браздице слично је и у овоме сејању у редове, но оно потребује мање од њега семена и незнатније обрађивање земље те због тога и младе биљке пате више од корова ако се уклањање корова не буде приљежно предузимало.

Сејање на кућице одликује се тиме, што се понајбоља пажња може подмлтку да укаже, што се при сејању може да учини најбољи избор у врстама према земљи и положају, но рђава му је страна у томе, што се одроњавање и спирање земље не може њиме да предупреди без великих трошкова, што треба пажљиво обрадити земљу, а кад су кућице мале, онда младим биљкама и коров може много да нашкоди.

Сејање у јамице и побадање семена у земљу, потребује најмање семена но младе биљке понајвише пате од корова.

Из овога изведена су сљедећа правила:

Сејање *на сачму* ваља употребити у случају, кад се цела површина земље може лако да обради или где је земља тако трошна, да је не треба ни обрађивати, где нема корова и кад се нема плашње да ће бити штете од сувомразице. Сејање на сачму често се врши заједно са стрмнинама.

Сејање *у редове и браздице*, препоручује се за оне земље које се пре сејања морају обрађивати и на којима нема никакве шуме. Редови ваља да су у толико шири, у колико има више траве и корова.

Сејање на *кућице* ваља употребити на стрмим местима, на каменитим земљама као и онамо где има много пањева и где се налази поједино дрвеће. Кућице могу бити у толико мање, у колико је земља мање коровљива.

Сејање *у јамице и побадање семена у земљу* ваља употребити само кад се сеје тешко семе н. пр. жир (растов) или кад се сеје какво семе које је скупо, но тај посао треба извршити само онамо, где нема много корова.

Благ. Д. Тодоровић

УТИЦАЈ НАШЕГА СВЕШТЕНСТВА НА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

(Говор П. Т. Тодоровића управитеља ратар. школе у Краљеву на слави школској).

Ваше преосвештенство,

поштовани слушаоци моји!

И наша ратарска школа, као економно-просветни завод, изабрала је себи славу дан првог српског просветитеља, светога Саве. Ово је друга година, како она тај дан с' радошћу дочекује и чини све, што нам вера и обичаји за тај дан налажу.

Ну, она не би рада била да изостане ни у оном лепом обичају, који редовно гаје њене посестриме, остале средње и ваше школе наше; а то је, да се на тај дан са овога места прозбори која пригодна реч, која ће славу врсног нам патрона што боље увеличати.

Да се упуштамо у опис живота светога Саве, и да му пропратимо стопе његовог рада и делања; било би једно понављање онога, што смо већ у школи или у цркви обилато слушали и учили. Зато смо изабрали једну тему, која с' радом и идејама нашег просветитеља има многе сличности, а која је за данашње наше прилике са свим савремена. То је: да ли и колики део културнога задатка може примити на се наше свештенство, да утиче на напретке пољопривредне код нас.

Није никоме непозната ствар, да је наш пољопривредник далеко изостао својим радом, да је у начинима своје производње веома назадан. То је узрок, те му је и положај, стање, веома потресено, што се јако осећа на оном билу свеколиког економног стања народа, које се зове: државна финансија. Према томе много разноврсних средстава, много мера и утицаја, мора се употребити да се и код нас пољска привреда крене на правац напретка.

На држави је, да те мере и средства схвати како треба те да их и што обилатије употребљује.

Ну, има и других чинилаца, који држави могу у том раду помоћи, нарочито онде, где она није довољно моћна, да неку идеју како ваља оствари.

Ми ћемо се задржати на једном таковом случају:

Државна управа је рада, да у што већем броју да народу пољопривредних школа, угледних добара, сточарских завода итд. Она је рецимо спремила снаге за све те заводе, отворила их је, али ти заводи ипак не напредују, не дају замишљене резултате, безуспешни су; и народ, који је жељно упирао очи у њих, надајући се извесном спасу, обрће главу од њих, и — заводи се укидају. Ето такве је судбу имала пожаревачка пољопривредна школа, па таква судба у мало што не снађе и ову нашу школицу.

Шта је томе узрок?

Поред других мањих, као врло значајан је узрок био недовољност оних средстава, која треба да иду упоредо са школ-

сном наставом, с теоријом; о култури земље и оних уређења, која су потребна за вештаља, за рад и извршења онога што се у школи учи. И ако се данас каже да је сеоска привреда — наука, онак се она не може у четири зида учити — и изучити тако, да човек може њоме одмах да се користи.

Пољска привреда се мора учити као медицина; свако правило, свака закон мора се доказати огледима и радњама; те и потпуно спреман пољопривредник може бити само онај, који је довољно увежбан у свему овом, што је наука својим правилима и законима утврдила.

Према томе, за пољског привредника није довољно само знати, него и умети; не само умно се усавршити, него и вешто руком извршити. Овај захтев нарочито се тиче нижег пољопривредног образовања, — оваког као што га наша школа даје.

Па и ако се зна за то и при отварању бивше и ове школе, шта се оне њиву одмах спабделе потребним земљиштем и осталим средствима за пољопривредну праксицу. Прост узрок је томе био, што држава није имала свога повољног добра. За то се и закон о нижим школама за пољску привреду, по коме је требало установити још две овакве школе, као прва, не могаше за сених 8 година до сада у целости извршити те се данас, новим пројектом, прибегава и новим мерама за умножавање оваких школа у нашој земљи.

А где би се онда могли наћи таква добра, на којима се могу подизати и пољопривредне школе, и стогарски заводи, и утеђена добра и т.д? За то, као да су се наши стари побринули. — они из доба Светог Саве, Дечанскога, цара Душана, кнеза Лазара и др. И предвидевши, да ће Срби имати увек потребе, да, поред своје вере и народности, бране и своју економску самосталност, — ово, што му данас завођа бићем и самим опстанком, у ред великој побожности скупљаху номад по номад у велике целине и дариваху их манастирима. И да није тога, а и многих других повластица и дазања од стране народа било, да ли би могли манастири бити ово, што су била; да ли би могли имати онако просудан значај за културу нашу онога времена? Они су били наши универзитети, наша учена друштва и академије наука и уметности. Најчувеније наметариште наше они су одгајили, па и писменост у народу из њих се ширила. Ту своју задаћу могли су они вршити успешно и за време најгоре грубе, варварске силе.

Прелазећи просвете и науке у школе и на друге порпорације, овај културни значај манастира са свим је нестао. Али је ево правила да се опет подигне и то до још већег значаја, него ли што су пре имали. Има доста манастира, који на свом добру могу примити пољопривредне школе, разне заводе, те да тиме држави, народу помогну, за економско усавршавање, челичење у борби за економски опстанак. А где школа или завода не би било, ту би свако манастирско добро могло, под управом самих духовних лица или нарочитих школованих људи, да се уреди тако, да буде за пример у рационалним, бољим радовима по разним гранама пољске привреде. Није ли у овоме последњем право предњачио уважени архимандрит манастира Раковице, г. Кирило; па игуман манастира Боговоље, Владимир. Ну, колико их је оваких примера! На жалост српских манастира, па и српског народа, — врло мало; јер јавна је тајна, да се добра манастирска врло приближују пропасти, те је статистичар један Богдљуб Јовановић у својој књизи „Манастирско непокретно имање у Краљевини Србији“ у предговору морао да изведе оваква закључак:

„Према оваквом стању ствари излази, да већина наших манастира неће моћи и даље опстати; и тако у Србији изумреће се само собом — то, што је у другим државама само силом могло бити постигнуто; а овде он разуме, да се манастирска добра секуларизирају, т. ј. да прећу у државну својину.

И пред Богом, и пред свима светих задужбеника огрешили би се, кад би допустили, да се до тако крајње мере дође. —

Апелујемо, на наше газдаре црквене да овом питању поклоне своју свеколику пажњу. И ако се није која канонска сметања, нека се обиђе — јер су оне стављене у духу и потреби онога времена! Данас народима руководе друге идеје, друге потребе, па и нове борбе, те се нећемо на мало огрешити, ако замене нижих светлих задужбеника прилагодимо у неколико духу садашњега времена — или при том нижих да очувамо прави основ њихов. Манастирска добра остају својина манастира; али она се морају реформисати посредством државе и иницијативом прилежни поглавара. Истом онда би српски манастири попова добили свој стари углед, те да буду заборишта, али сада, не само за верске и напредније избављење, као пређа, него и за материјална економски болитак народни. Поред тако, и с пуно болећивости и мисли, која може да буде само у једном манастиру уз научни и дидактички одјек звона, прилазиће народ манастиру и разумна поука вредних пољопривредних учитеља и ревносних духовника, показујући му путеве, како се дозна и до земног блаженства, које се на сваки начин не сме потцењивати. Треба се само сетити онога времена, кад је народ овај био тућ роб, како су и манастири пропаштени, па је управо и дужност њихова, да од своје стране све учине да се таква времена више не повраше.

Осим овога, има још један пут, на коме српско свештенство, има да ради на економском напретку нашега народа, упоредо са другим чиниоцима. Овде се сугерисано са оном другом позивном — нашим народним мирским свештенством. Назависи се у средини народа и имајући саученика у добру и злу, у срећи и неволама његовим, шта није био у бољем положају да испита и оцени дух његов и тежње његове као свештеник. Нико одат није могао да буде боља пример у начину живота и свакојаких умних радња као свештеник. Зар нам за ово треба доказа, не видимо ли из догађаја јавног живота народног, како свештеници предњаче у свима тим догађајима. На њих је право, да од тога свештенака тражимо, да свој тако пресудни утицај сврсе и на друго правац, на коме ће рад његов бити корисији и благодарнији.

Још Душанов законик (Стојана Новаковића стр. 20) налаже: „И поповић баштина да си имају свою земљу баштиноу и да су слободни. А иних поповић, који не имаю баштине, да имѣ се даде тра имѣт законите и да истѣ поповска пана слободна.“ И тада се дакле свештеник узутно, да свој живот, своју привреду поглавито заснива на обрађивању земље. Нигда нарека: „Попуј поле, али и проорући“ остаје је значаја.

По самој природи овога позивања, дакле, свештеник је и пољопривредник. За то у данашњем образовању свештеничком има једно местаца и за пољопривредну науку.

Њима свештеникова, дпор и тор свештеников, треба да је за углед пољопривредницима. Мимо своју часну пастирску дужност, да своју пастиву упућује на пут онаког живота, који је Христос спаситељ људима одредио, нека буде најближа задаћа свештеникова: да народ, пољопривреднике, упознаје са напретцима данашње пољске привреде.

На збору и договору, на сваком састанку и са проповедници, нека свештеник учи и проповеда пољопривредну науку; нека износи и расправљ погодбе, под којима пољопривредници могу свој рад у напредити, своје стање побољшати, нека указује на примере напреднијих и корисијих радња у околини као и из дањих крајева.

Нећемо да се бавимо, те да одмеравамо, како тај часан задатак пред свештеницима других народа и земаља; јако ни једна црквена проповед њихова није без обилате науке о појединим пољопривредним радовима; јако су својим умним и практичним радом у појединим гранама пољске привреде не само за углед својим парохијанима, пољопривредницима, него су се уздижући

и на ступањ чувених пољопривредних писаца и научника [као н. пр: чувени научник пчеларски Ђерзон и многи други]; како се баве и самим измишљањем машина за пољску привреду (као неки енглески свештеници]: него да одмах покажемо како већ има примера међу нашим свештеницима, који су схватили и ту своју задаћу, па је савесно и на потпуно задовољство и народа и стручних кругова, врше. Да поменем име нашег чувеног помолога[воћара] и у опште врло угледног економа домаћина попа Вићу из Јежевице; вредног пчелара и потпуног економа попа Животу из Ваљева и друге вредне сарадинке нашега „Тежака“

Па да ли они овим нешто раде и што не доликује њихову позиву, њиховом свештеном положају? Не — они иду верно стопама свога првосвештеника, нашег просветитеља Св. Саве; јер како нам традиција вели, и он је учио тадашњег српског ратара — „земљанина“ „меропха“ како треба да оре, да сеје, како да прави випске судове и т.д. „Весник срп. црквe,“ Св. X стр: 1106].

Нико није тако позват, нити је у том положају да за народно благостање толико уради као свештеник, јер му је и живот и интереси најтешње везани с животом и интересима пољопривредниковим. По томе и сваки рад, коме је циљ обавештење пољопривредника, потстицање на унапређење пољске привреде или појединих грана, треба у свештеницима да нађе прве поборнике и најревносније подстицатеље. Ту долази и нејака пољопривредна књижевност наша, пољопривредна удружења и др.

Поље захвалности је за наше свештенике отворено; и као год, што је народ умео да ода заслужну пошту свештеницима у служби на политичној еманципацији умеће их одликовати и за удео, који буду узели у раду на економном унапређењу његовом.

БЕЛЕШКЕ.

Рана или позна резидба лозе.

На питање: треба ли лозу резати рано у пролеће, то јест пре него што вегетација крене, или доцније? — разни су одговори. Ну помишљењу Др. Неслера, које је најоправданије, лозу је боље резати рано у пролеће, ако то није учињено још у јесен. Ово треба тумачити овако: Кад се лоза ореже пре него што вегетација крене, тако да се ране начињене лози резидбом засуше пре него што вегетација крене, и кад вегетација крене и сокови почну ди циркулишу, лоза ипак не суви. На против, кад се лоза ореже на скоро пред покрет сокова или у време кад је вегетација већ кренула, онда ране од резидбе не могу одмах да се засуше и лоза сузи. Међу тим суза лозина садржи у себи знатан део важних хранећих материја из којих се образује лишће и др. делови лозе, а нарочито садржи доста калија; па кад та храна отиче из чокота и капље на земљу, то је онда на очиту штету развијћа лозе и приноса од ње. — Из овога излази, да је корисније резати лозу у време када неће да сузи, дакле у јесен или рано у пролеће, а мишљење, да ће бити доста вина када лоза много сузи празноверица је. — Из поменутог разлога треба увек пре орезати старије и слабије винограде, јер би их сузење лозе слабило још више, на тек кад се они орежу онда треба резати млађе и бујније винограде, јер ако они мало и сузе, не ће бити од тако великог утицаја не принос, као код старих и слабијих винограда.

П.

Прихрањивање пчела.

Један немачки пчелар научно доказује, да је пчелама потребно за храну на 20 делова меда 1 део брашна и 30 делов воде, и према овоме спрема храну за прихрањивање пчела преко зиме у пролеће. Фино пшенично брашно вели да је најбоље за тај посао.

П.

Опрати мрље од коломаза

Мрље се могу опрати од коломаза кад се умрљано место најпре добро испере љутом комовицом. После овога, по 2—3 сата, кад се опрано место осуши, ваља га натрљати жуманцетом од јајета, па најзад опрати водом, и углачати — па је готов посао.

ГЛАСНИК.

Са збора српског пољопривредног друштва. У броју 5. „Тежака“ обећали смо читаоцима, да ћемо им саопштити одлуке које је друштвени збор 30. пр. м. донео по питању које је на збору расправљано а које гласи:

„Како да се помогне нашем пољопривреднику — сељаку — у набавци савршених пољопривредних справа, добре приплодне стоке, семена и других потреба за рационално газдовање, — у свези са организацијом сепског кредита за то?“ — Што овим чинимо. Одлуке гласе:

1. Да друштво за сад оснује у Београду велико стовариште потребних савршених пољопривредних справа, а кад се покаже потреба и могућност да оснује оваква стоваришта и по унутрашњости. Из тих стоваришта да даје справе на отплату у четири једнаке рате а за годину дана, под довољном гаранцијом. Сем тога да отвори кредит својим подружинама по унутрашњости, те да и оне имају потребне справе на свом стоваришту рад углела и продаје. Подружине такође да кредитирају на годину дана, но без стално утврђених рокова за отплату.

2. Да се друштво и у будуће брине за набавку доброг семена нашим пољопривредницима. Ну семе не ће давати на отплату, већ за готов новац. Сем тога да се друштвене Подружине кредитују количинама семена колико затраже, како би га оне могле продавати пољопривредницима у својој околини, те да се не морају обраћати за њ' друштву у Београд. Најзад, да се и појединцима даје на јемство које друштвене подружине кредитују за веће количине семена за своју потребу.

3. По питању о помагању пољопривредника у набавци добре приплодне стоке, збор одлучује: да друштво по могућству помаже појединце при набавци приплодне стоке, а међутим да учини представку господину министру народне привреде о потреби завођења сточарских завода на више места код нас, како би народ могао на лак начин доћи до добре приплодне стоке.

4. Пошто је у предњим тачкама исцрпљено и питање о кредитовању пољопривредника за поменуте и истакнуте потребе, то се питање ово за сад скида с дневног реда. —

То су те одлуке, и ми желимо да се њима користе и подружине друштвене и српски пољопривредници. —

* * *

Спуштена цена „Тежаку.“ — Управни одбор друштвени у седници својој од 16. ов. м. решио је: да се „Тежак“ члановима друштвених Подружина да у пола цене, с тим, да претплату за годину дана у напред положе управи своје подружине, која ће их код друштва претплатити. Исто тако, да се друштвеним члановима помагачима да „Тежак“ у пола цене, но тако, да претплату на „Тежак“ као и улог за чланство, свега 8 динара, у напред положе за годину дана. —

Ми се надамо, да ће се овим решењем знатно увећати број претплатника „Тежака“ и друштвених и подружинских чланова помагача.

ДОПИСИ.

Ушће (у срезу студеничком.) 20 Јануара 1891.

Чекас неколико дана, е да ће се појавити лепо време и мало попустити снега, или баш ништа! Свет, још од неколико дана поприлично је овај старо и навикло великим; на неким местима има „наноста" (наноса снетова) по 5 мет. висине, а обично је висина по њима од прилике $^2/_3$, и у шикарији (шуми). — Богзна, — и по метар па и више. Упоредо овоме великом снегу, придружују се јаки ветрови, а и мраз, те се не може никуда путовати подаље, нити што год у њој радити.

Реког, не може се радити, ал' бадава.... мора се; и ако „пуца дрво и камен," иман земљоделац запушљиво и енергичан, па му је умрла и досадно, и разуме се и нако, да безпослити и лењствује. Он се, што'но рек, налази у посту у свако време. Дању у свакој дању пролази преклати ни шуме дрва за огрев, а гдавна му је брига да на своју њиву напучи што више ђубрета, јер је и земљика поприлична зверка, па се не утишава са стоком и колима — понашима: у вече пак, па често и целе ноћи прави земљоделац много ситнице створи: грабље, виле, дркалице (за сипање, метање и др.), гради преслице, вретена и многе друге ствари за пустов и својих укућана живот — потребе.

Јест, земљоделац се труди, ради што више може само да подмири своје најнужније кућевне потребе, а поред ових — разуме се, и државна потрашивања — порез и др. данаје, што постизава са великом муком и напором, па опет никад ништа не постизава у своје време! То је, у осталом, свакоме познато, за ја овде и не причам, само је овај случај појединац, под ове целог народа земљорадничког — у држави. — Разлика је — на свако начин — између Стига и Мачве и — крушке Студенице. —

Ту има још нешто горко и жалосно, што оданашње становништво ове ове године за сатре и упропасти! А ево шта је:

Још од пре 2 месеца ни и даље једнако, линсвају и липсао је (утишао) велики број опаца (повећине јагњади) од познате болести — *метила*. Велика штета — неизбежна, и сад морамо трпити што нас је снашло. Као што наведох, напрестало лишсвају овце, и пре но што ове животиње да угине, опажају се ови важнији знаци: Метилава (и већ оболела) овца изостаје од осталих, слабо, или готово ништа не једе, подвлачење жлезде отекле су и нагуте, и у оне што опца је ослабила и изнемогла, услед чега обично после шест до десет дана — од појаве горњих знакова — угине. При секцији угинуле животиње, примећени су у јетри (црној изгорици) сами разрасти — метили — који су већ прилично развили и лежове — вино, никакве не употребљава, и сала су и безусловно, што сам и сам уверен. (О овој болести има лепа поука у пољопривредном календару за 1891 годину. Тамо се може наћети како се ова болест може да спречи, а и како и када да лечи. Ур.)

Пред изведеног напоменем још и ово: Једна крава у селу Полумиру угинула је пре 15 дана од „бесиња," које је било проузроковано уједом бесног пса (пре два месеца).

Оних дана појави курјакова овамо је у своме орхушу и има их много, често у групама — друштву — по 10 до 15; сутрано ја то, што је сала и преме њихном пиреву. Објављем им је општи рат (хајка) од стране неколико општина у овоме срезу, и то баш сала (20, 21 и 22 овог месеца) те још не знамо како ће свршити; у хајци учествује и наченици среза лично. Овој хајци дале су повода многе штете, које су причињене многим поседницима појединим.

Здравље народа је добро, сем што, по нека, нате од назеба, праћеног са најјачим и кашљем; стоке (сем оваца) нам добро је, јер се само рђаво храни и не чува од јаких ветрова, који скоро непрестано дувају, а између свих понајчешће северац ветар и „кошава."

Ат. Н. Стојановић
сеоски

СТЕЧАЈ ЗА КАЛЕМАРЕ

„Крушевачка Пољопривредна Подружина", по решењу главног збора свог, жели и овог пролећа да настави свој рад, из унапређењу воћарства у својој околини пзаиљањем вештих калемара, ради калемљења воћа по народу среза Расинског и Трстеничког, тога ради расписује овај стечај за калемаре.

Калемари ће се примати под следећим условима:

1. Калемари, који писменим уверењем или практичним радом докажу своју способност и вештину у калемљењу воћа, нарочито у процеп и под кору, (особито старијих стабала) — имаће од стране подружине $1^1/_2$—2 динара, и право с писменом препоруком и објавом, да од сваког приватног лица, коме што накаламе, могу у име свог труда наплатити по 20 пара динарских од једног стабла и завоја — а више не.

2. Они ће од подружине бесплатно добити: довољан број калем-гранчица (биљке) од разног облагороћеног воћа топчидерског; нужне справе и сечива каломарска, писмену објаву и препоруку на све кметове у срезу, у којем буду радили;

3. Калемари дужни су: ићи у месецу Марту по направљеном распореду, из места у место по срезу, за који се приме рада, носећи собом тро-дневну залиху калем-гранчица, злате и завоје; пријављивати се објавом месној власти; и калемити свакоме, ко их нозове, по такси, а и ниже ако се погоде;

Депо калем-гранчица биће у среском месту: Крушевцу и Трстенику;

4. Калемари су дужни: водити тачну прибелешку: где су?; кад?; коме?; шта?; и колико? накалемили, коју ће по свршетку посла предати подружини;

5 Посао ће овај трајати 15 до 30 дана. Сви они, који се осећају способни за овај приредни посао и предузеће, позивају се да се до 25. *Фебруара* ове год. пријаве лично или писмено Пољопривредној Подружини крушевачкој, (или Срп. Пољопривредном Друштву у Београду, са доказима о својој калемарској вештини.

Управа Пољопривредне Подруж. крушевачке 30 Јануара 1891. год. 61. Бр. Крушевац.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин., на пола год. 4 дин., за чланове другштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4 динара, као за претплату половице за пола године унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. в., дописивцима стални број се лист бесплатно.

ЊИХА ОГЛАШЕЊА ПОЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

На основу плаћених рекама од априла 1869. године № 202 примерак друштвени шаље шаље бесплатно.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 9. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3 МАРТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Пресађивање воћака на стално место (свршетак). — О избору граја за насад. — Узроци привременог онеспособљавања поља за разновремену употребу. — Стање земљорадње у Румунији. — **Белешке:** Чувајмо кисело купусе. — **Гласник:** Станишта Станишављевић. — **Дописи:** На Дуба и Велико село. — **Стечај.** — **Објава.** — **Подмоштак:** Извештај подносен Господину Министру народне привреде.

ПРЕСАЂИВАЊЕ ВОЋАКА НА СТАЛНО МЕСТО.

(свршетак)

Према — месту, на коме се воће засађује, треба бирати и врсту воћа, која неће чинити никакве штете својим порастом н. пр. у њиви или на другом комаду земље од кога осем воћа имамо другу главну корист; за таква места подесно је оно воће, које својим високим порастом и високим образовањем круне, неће бацати сенку и правити хладовину, те тиме ливади, или њиви и усеву на њој, сметати у успевању и дозревању и наносити штету газди, који га сади.

Воће по баштама и авлијама може бити разноврсно, али за таква места су подесне воћке, којима је нужан заклон од сурових ветрова, од мразова и јаке сунчане препеке, јер су баште и авлије готово увек опкољене кућама. За авлије и баште су кајсије, брескве, мушмуле, дуње, крушке и јабуке.

Воће у воћњацима, сади се у редове троугласте, или четвороугласте.

Какве редове да изберемо за свој воћњак решава: величина и облик комада земље, на коме желимо да подигнемо воћњак и положај, који тај комад према сунцу заузима.

Ако је земљиште усрпто, стрмо и неравно, онда је боље садити воће у троугласте редове; ако ли је равница и благ нагиб, онда је боље у четвороугласте.

Пре него што се приступи самом пресађивању и копању рупа, треба земљу измерити и обележити редове и места, на којима ће се рупе копати. Одстојање једне воћке од друге зависи од врсте воћа, које се пресађује. Ако је воће високо и са разгранатом круном, онда се мора оставити и веће одстојање од једне рупе до друге. За ниже воћке и које имају мање разгранату круну треба и мање одстојање.

У опште мора се пазити при пресађивању воћака, да између једне и друге воћке, буде довољно простора, да уплив светлости и топлоте на воћку буде потпун и трајан и да сви делови њени буду приступачни сунчаним зрацима, јер без сунчаних зракова нема ни рода. Воћар који не би при засађивању воћњака важно на овај битни услов, него би у жељи да што више воћа има, у густо засадио свој воћњак, промашио би циљ и само би узалуд страшно и свој посао и време, око засађивања, јер би место плода имао доста грана и лишћа.

Пошто се обележи свако место, на коме ће се воћка засадити, копају се рупе.

За пролећње сађење воћа, рупе треба ископати још с јесени, како би земља преко зиме измрзла и истрошила се, како би се дејством влаге, сунчане светлости и ваздуха, оплодила и постала рањљива т. ј. хемијским дејством ваздуха, светлости и влаге добила, сагрдила и доградила оне састојке, који су нужни за опстанак и напредовање свако биљке, па и воћа.

Рупе треба копати у дубину и ширину према разном земљишту и врсти воћа. Ако је земља лака и трошна, треба копати плиће, ако ли је земља тешка и збијена, онда треба дубље копати. Тако исто за јабуке н. пр. треба копати мало плиће рупе, него за крушке.

С пролећа се одмах приступа пресађивању. Најпре треба од оне трошне земље, која је преко зиме стајала у гомилици поред рупе, метути на дно рупе за две трећине.

Земља се мора очистити од корова, жила и камичака, тако да остане сама чиста земља, чиста од свију страних тела. Тада се у средину рупе мете младица а поред ње пратка, — да не би после повредила жиле у младице — један од радника држаће једном

руком младицу а другом притку, а други ће лепо руком разместити жиле и жилице, како ни једна не би дошла у рупу подвијена, или на више (горе) окренута. Жиле треба тако разместити, како оне стоје у земљи. Потом се нагрне ситне земље и подједнако покрије први доњи ред жила и по тој земљи размести се и други ред жила који се такође покрије земљом. И тако се поступи и са трећим горњим редом жилица, које су истина ситније, али и њих треба лепо разместити на своје место и лепо покрити. Овакво пресађивање истина је дангубније, него кад се земља тек онако нагрне мотиком на жиле, па ма како оне стајале, али овакво је пресађивање сигурно и ни једна младица неће угинути.

Кад смо овако покрили све жиле, онда се остала земља нагрне око воћке тако, да она само врло мало дође дубље у земљу, него што је била пре пресађивања, тако, да, кад се земља доцније слегне, дође до оне висине до које је у растилу била. Иначе би вода и киша могла да спере земљу и да жиле разголити.

Око ново пресађене воћке треба направити за један корак у наоколо, као неки венац од земље, који ће спречавати, да киша и вода при заливању не спере земљу са жила и да се сва туна око воћке задржава и влажи земљу.

Кад се све ово сврши, онда треба воћку добро залити, да се земља готово у блато претвори. Ово блато ће обмотати жилице и задржаће их дуже времена свеже, те ће се и воћка сигурније и брже примити. Овако пресађена младица привеже се за притку, која је с њом заједно у земљу укопана и то тако да се младица са притком непосредно не додирује, већ да између њих дође омут сламе, како би спречила да се младица не трља о тачку (притку) кад ветар дува, те да огули кору и прави без нужде ране, које одузимају храну воћци, докле би се иначе та храна на пораст и напредовање воћке употребила. То трљање воћкице о тачку спречиће се кад се гужва сламе мало увијене обмота најпре око младице а потом око тачке тако, да изгледа као положено осам (∞).

Тако се пресађује воћка, ако је земља по својим састојцима и плодовитости подједнака. Али ако би земља била подељена на слојеве, од којих је један бољи а други лошији, или ако би се земља требала да побољша ђубрењем, онда треба онај бољи слој земље, или ђубре, метати увек по дну рупе и око жила а тек одозго покрити са лошијом земљом, која ће се под упливом кише, сунца, мраза и ваздуха оплодити.

Због бржег, бољег и сигурнијег вршења посла при пресађивању воћа, потребна су два човека, од којих ће један наместити воћку у рупу и држати је тако да дође у истом правцу са осталим засађеним воћем, а други који ће покривати земљом и размештати жиле да се не затрпају у земљу подвијене и без реда.

Ст. Г-ћ.

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

поднески

Господину Министру народне привреде

од

Павла Т. Тодоровића.

управитеља ратарске школе у Краљеву

(свршетак)

У школу се ову примају по 20 питомаца, а рок је учења 2. године; слабији уче и 3 године. Предавања почињу 1. Новембра, али ђаци долазе 15. Септембра. Летњега распуста имају 1. месец, али пуштају се по пола, тако да свака половина има одмора 15 дана. Постељу доноси сваки питомац са собом.

Школа је добро снабдевена моделима из гајења воћа и лозе; неке моделе, као начини одгајања воћака и лозе, израђују овде.

Ну, понајинструктивнији су: врт и виноград школски. У врту су с највећом пажњом одгајени најразноврснији облици воћака и лозе; осим тога с највећом брижљивошћу ради се на подизању воћака и лозе у расаднику, навртању и др. Врло богат сортименат америчке лозе за непосредну производњу, навртање и за хладнике. За непосредну производњу као најподесније показале су се тамо: Жакец, Херберемонт, Отело, Кунингхам. Од Канаде добија се најбоље црно вино, али је ова сорта више за песковите земље; вино од Отела потребно је 8 пута претакати. Код навртања употребљавају понајвише енглеско спајање и у процеп. Као подлоге најбоље су: солонис, рипарија и вијала. Вијала се само у зиму наврће и то на резници, док остале после године дана у расаднику. Бранд особито препоручна сорта за хладнике.

Осим тога имају око 2. хектара винограда с европским сортама, које лече сумпор. угљеником. Лечење се предузимље за време цветања и зрења грожђа, као и зими у смрзнутој земљи. На 1 рачуна се 24 грама сумпор. угљеника. Ну, најинтересантнији и најинструктивнији биће радови, који се мисле предузети на једном винограду; а то је: у Новембру извршиће се на једну четвртину тога винограда субмерзија за 40 дана, водоводом који ће се довде провести; друга једна четвртина лечиће се сумпор. угљеником, трећа четвртина засадиће се америчком лозом за директну производњу и четврта четвртина ће се засадити навртутом лозом.

Подрум је испод главне зграде и дели се на предњи, плитки подрум и доњи, дубоки. Први је за врење а уједно је и за винарске справе; у доњем се држи вино. Све пробе вина биле су изврсне, у којима се огледа особита брижљивост у нези вина нарочито пак изненађују добро одневована вина од америчких лоза, међу којима нека су одиста такова да се могу такмачити с најбољим европским винима. Особито је у томе погледу значајно вино од канаде, па жакеца, отела и др.

Школа је снабдевена свима модерним справама за обрађивање земље око воћака и у винограду. Осим тога, у школи има

СТАЊЕ ЗЕМЉОРАДЊЕ У РУМУНИЈИ

Приликом светске изложбе у Паризу г. 1889 била је међу другим државама и земљама заступљена и краљевина Румунија; истина не званично као ми, али на тако лепи начин и у толико великој мери, да подузетним Румунима припада зато велика част. На Марсовом пољу у Palais des Industries diverses на Coté Suffren; било је смештено индустријално одељење румунско, које се својом дотле. Зх нас беше још од већег интереса оно, што је Румунија изложила од својих земљорадничких производа, која су се могла видети у свима секцијама земљорадничке изложбе на Quai d' Orsay. Беше тамо изложене стрмине, вина и особито много пробе од дрва. Нарочито је, сећам се, свима падао у очи котур један од храстовог дрвета, који је мерио у пречнику 2 метра, а донет је из шума генерала Флоресца.

Поводом тако обилног учешћа Румуније на изложби, пашао се врстан француски агрикултурни хемичар и у опште знатан земљораднички научењак *Л. Грандо*, управник Источне Агрономске станице, побуђен, да напише слику о земљорадничкој Румунији. Он је то у неколико учинио и на намере, да француским земљорадницима покаже у опште повгодно стање, у ком се налази земљорадња у овим европским земљама, које су у погледу земљорадње — да се послужим његовим изразом — «станционарне», Српски би мислим то значило земље, које су застале или у кратко «устојане», а да у рад таквих земаља покупи посао број и нашу Србију, види се јасно из једнога места у његову чланку, на ком упоредно са Румунијом помиње и Србију. Уверен сам да ће слика о земљорадњи у Румунији интересовати и наше читаоце, једно што је та земља наша суседиња, а друго што поготово иста земљорадничка одликаџи за масу ратара постоје и тамо и овде. Зато ћемо покушати, да Грандовљев чланак у кратко и у „Тежању" препишемо. Податке за исте њиу му дала сама румунска одељења изложбе, него још више образовани румунски агрономи који су у већем броју последњих година стекли стручну своју спрему у француским заводима и међу којима су неки били и ђаци славног писца.

Пасац најпре истиче како је Румунија погдавито агрикултна земља. Земљиште је у њој, «исто као и у Србији», изванредно плодно. Ипак није ова земља још достигла онакве жетве, какавима би се могла надати од прихваћања добрих културних метода и распростирањем земљорадничке науке.

Земљиште Румуније, које може служити земљорадње, заузима од прилике 12 милијона хектара: четвртину од тога заузимају стрмине: $2^1/_2$ милијона хектара су ливаде или пашс; 2 милијона покривена су шумама. Виногрдја има више него 100.000 хектара, а на около 300.000 хектара гаје се тревавче и обртничке баште (њиве, тканичке баште итд.); 3,800.000 хектара иоју под културом, дакле скоро трећина плодног земљишта.

Румунско земљиште може се раздедити у три области: прво је планинска област, која почиње на дунавској обали, преко од Србије, те чини један лук на северу Влашке, паралелан са Дунавом, а после се спаја према северу, западно од Молдавске, све до галичких граница. Скоро цело то земљиште заузето је је шумама и пашњацима. Друга је област, област хумова, продужене брегова, на којих се подижу простране. Ова је погдавито карактеризована обделавањем винограда и воћа у великом.

Трећа је област равнаца, које се пружају у широком простору између хумова и Дунава. Гајење жита и природни пашњади карактеристична су за тај крај краљевине. Скоро две трећине становништва, којега број износи 5,870.000 душа, занима се земљорадњом. Ради своје користи и из наклоности теже румунски сељаци за тим, да и њихова деца буду као и они раденици; тешко ће се одлучити који сељак, да му син напусти њиву и да га пошаље у варош на науку. Што се тиче великих поседника, изузимајући оне у Молдавској, то већина њих не обрађује сама своје земље, него их издаје под најам.

У Румунији постоји велики, средњи и мали посед, но скоро само код првога нађи ће, да уводи усавршено пољско оруђе, да се стара за поправку сточних засмина и за напредак културалних метода.

Има добара са површином од 10.000 хектара; као средњи број за велики посед може се узети 1500 до 2000 хектара, а за средњи 100 до 250 хектара. Мали посед ређе је распростртт од како су у поводом руралног закона од године 1864. више него 600.000 земљорадничких пробна постали имаоци земље. На сваку породицу дошло је тада 3 до 6 хектара. Поштто та површина није доста велика за већину сеоска земљорадника, то они узимају под најам земље, које припадају великим поседницима. Има општина, где се сви становници удруже и уму под најам цело велико добро; сваки плаћа најамнину сразмерно величини земљишта, које обрађује и броју стоке, коју пасе. Овај прпвад има знатну економску важност и заслужује да се особито истакне. Иначе, доиде *Грандо*, може се рећи, да ирл прво мало земаља у Европи, у којима се начело удружења тако добро разуме и примењује као у Румунији. Сиљопрет за удруживање постоји у свима словенима друштва. Сељаци се удружују да изнајмљују земљу и да купе заједничка оруђа и друго скупо оруђе. Велики имаоци стада узимају сами своје сопствене пастире за задружнике. Скоро увек се удружују по више великих ималаца стада, да тим умале трошкове: сваки сноси једнн део трошкова и учествује у доходку сразмерно броју стоке, коју има.

Познато је, да је та тежња за удруживањем јако укорењена и у више крајева српскога народа. Зашто би било од великне економске користи, кад би се та тежња упутала земљорадничким образовањем у суровенпјн правац.

Вредност хектара добре земље и данас је још доста мала; движе се између 150—450 динара Има средњих земаља, од којих хектар вреди 90 до 120 динара; год. 1869., кад су се продавала државна добра, постигли су као највећу цену од хектара 500 динара. Земље се изнајмљују у средњу руку по 12 динара од хектара. Али има и таквих, за које се не плаћа више него 6 динара, друге опет постигну и до 40 динара. Порез на земљу износи за сваког поседника 6 постотка од дохотка. Сем тога има још и других пореза.

Скоро свуда служе се тропољним плодоредом, кукурузом, жито угар, или усгар, жито или кукуруз. У пределима, где је земља врло сиромашна, оставља се угар кроз три године, те се на њој пасе марва. С друге стране има опет тако плодних земаља, које се без прекидања обрађују, те једно за другим дају на земљу разне стрмине, као : жито овас, јечам, кукуруз и пресо.

Културан систем нма по економским приликама краљевине спуда екстензивни карактер, и зашто на тако великом простору, поред малог броја становништва, недовољних капитала још ограничених трговачких односа, и не може по мишљењу Грандовљеном постојати интензивнан систем, који захтева са свим противне прилике, још се и то види да превлађује природна пастирска култура и помешана пастирска.

И у нољодељским справама још се јако заостало; ипак се опажа врло приметан напредак од једне двапаест година. Да кажемо само за плуг, који се дуго одржао у свом најпримитивнијем облику, дочим сада има у Румунији већ до по милијона унетих усавршених плугова. Колико то значи, види се по том, што је г. 1874. било једино две стотине хиљада простих ваљаних плугова и мање него 40.000 усавршених.

Највише се гаји у Румунији кукуруз и жито. Од 3,300.00 хектара обрађиваног земљишта долази на жито од прилике 1 милион хектара и 1,300.000 хектара на кукуруз. Цене да трошкова

на хектару износе 72—80 динара за жито и нешто више за кукуруз због прашења и копања. Пошто се нема на расположењу годно ђубре, а земљорадничко знање још је са свим у повоју, то поред свег природног богатства земаља њиу жетве велике. За жито не прелазе 12 хектолитара, док на богатим и добро рађеним земљама достижу 22 хектолитра, даље 20 за раж и јечам, 30 за овас. Главад дотерају до 30 за кукуруз и до 200 за промир. За земљорадничку статистичку службу наводи иначе Грандо, да је у Румунији још врло непотпуно уређена, тако да је врло тешко тачно одредити удео и трошак појединих усева.

У Румунији се производи тврдо и меко жито, али подједне годе више тврдом житу. Квалодја му је напрема и румунска жита могу у трговини упоредо стати са најуваженијим другим житом. И млинарство почело се распростирати у Румунији и вероватно ће се још већма развити са напредком земљорадње и индустрије. Румунија извози жито, дочим кукуруз остаје скоро сав у земљи за исхрану народа, иначе извозредно умереног. И виноградарство цвета лепо. Под виноградима налазе се сада 163,700 хектара, т. ј. 182 поврпине целе краљевине. Год. 1887. износила је цела производња вина 8,700.000 хектолит; а у вредности од 261 милијон динара. Вештина у грађењу вина није сразмерна множини производње, много даје још желети, али и овде се тек нпак почиње већ опажати утицај земљодељске наставе.

Више него 2 милијона хектара су ливаде и пашњаци и сточарство заузима важно место у руралној економији Румуније, ма да гајење и храњење стоке треба још у многом правцу да се поправи. Стоке се извози из Румуније годишње око 8 милијона динара.

Румунски коњ припада ориенталној раси, мали је, жив, издржљив у напору, али снага за вучење врло му је слаба; магарце и мазге врло мало употребљују. Скоро укупну радњу у њиву обављају волови и краве. Румунски сељак највећма од свију животиња цени краву; она му даје млека, главну његову храну. Биволи су јачи од волова; биволица производи изврсно млеко, два пут више и масније него праве млеко. Од њега се гради масло, које се троши по варошима. Овца је врло благодарна животиња, лако је држати; сељаци их много гаје. Коза се налази скоро у свима планинским крајевима, а нема тога сељака, који неби имао неколико комада свиња.

Главно помиње у свом чланку још поновно уважење свиноодела у Румунији, којем предстоји леп изглед и истиче велике заслуге жива Ђорђа Вибеска за учествовање Румуније на светској изложби.

ВЕЛЕШКЕ.

Чување киселе купуса.

Кад се на пољарици кисела купуса почне хватати плесан, вала га одмах, и то врло лагано и пажљиво пренти са њега литра рашоље и то пре но што се почне сипати из чабра или качице. Ако се тако учини ?—3 пута, сасвим ће нестати плесни, купус ће се изврсно очувати и дуже добар расо.

ГЛАСНИК.

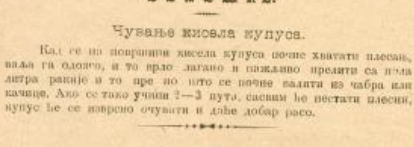

економ из Пожеревца, а редовни члан српског пољопривредног друштва, преминуо је 19. Фебруара ов. год. у 37. години.

Покојника, поред неутешне породице, оплакало је грађанство вар. Пожаревца као своја уваженог сугрђанина и члана општинског суда. Одали су му заслужено признање: пријатељи и другови, политична партија којој је припадао и политичне новине чији је сарадник био.

Смрћу драгога Станисава много губи и породица, и општина, и другови, и пријатељи. Али осем њих губи много и струка, којој је он сасвим и до смрти одан био. Пољска привреда је код нас врло спроманна у сремним посленицима; па и њих смрт некако прерано и све више проређује. Она ево и Станисава отрже из редова особитих и привржених поселеника у пољској привреди, отрже га баш онда, када он беше дугом и тешком муком и необичном издржљивошћу припремио себи поље за успешни практичан рад: баш онда, када његов практичан рад имаше да покаже видно и за сваког поучне резултате; и када и сам он, са својом породицом, требаше да ужива у плодовима свога трудног рада.

Станисав је још од своје ране младости пригрлио пољску привреду и тако рећи живот свој и опстанак за њу везао. Одма по свршетку гимназије и 2 разреда реалне, он ступа у нашу земљоделско-шумарску школу у Пожаревцу, у којој је провео две године, као добар ђак и вредан и омиљен друг, размишљајући још онда о практичном раду на свом имању. Још тада је он са својим друговима састављао планове будуће културе на том имању. Сувишна ревност полиције онога доба, беше продрла и у ту школу и њена начини неоправдана премештања ђачких књига и списа, беше узрок, што Станисав не довршн по пашусти школу.

Али напустивши ове школе, он не напусти и струку, но јој се већом вољом одаде. Он оде у Чешку те продужи пољопривредно школовање; и поштo сврши пољопривредну школу у Хрудиму и пољопривредну академију у Лабвердиу, прође је још годину дана на свршилишту у Перуци, примењујући у практици стечено пољопривредно знање. За време школовања у Чешкој положише и *државан испит* из пчеларства.

Овако стечено теоријско и практично знање одмах по повратку из Ческе, лепо се је да применн на своме имању у Пожаревцу. Али већ на првом кораку сусреће се са огромним незгодама. Без капитала и без помоћи одличне он рад, на који — као што је то по несрећи у опште код нас, — сваки гледа с неповерењем и неким подсмехом, јер га се подухвата човек школован. На опет све *то* не омете Станисава у његовом подузећу. И таман савлада у нешколико те прне незгоде и одпоче стапање и сигурније напредовати у газдовању, — настадоше ратови који га поново јако ометоше. И он лично учествује у ратовима а имање и започети рад сасвим напусти. Нити има кога да је започето продужи нити уређено одржи. Томе се придружују разноврсне неприлике и штете услед наше познате несигурности пољске имовине и производа. Због тога, по свршетку ратова, један Станисав готово из почетка мораде савлађивати оне исте неприлике и незгоде, док је једном успео да поступно примењује пољопривредно знање и на своме имању. Па и даље материјалне и друге незгоде пратиле су га једнако. С једне стране необуздана жеља и довољна спрема за што јаче и обилатије рационално газдовање, — с друге опет пекаване ни мораше на материјалне помоћи за то, — све то задавало је Станисаву озбиљну бригу скоро за све време његова рода на имању. Па опет зато он је све то трпељиво спосно и мушки савлађивао и у своме подузећу покавао и досада успеха. И досадања резултати његовога газдовања послужили су многима за углед и поуку, и разуверили су изванредно и многе, који су у почетку на сав његов рад гледали с неповерењем. А да га сврт онако рано не заустави у раду, тек би имало да се види, шта је све желео и могао да уради Станисав.

Ове кратке напомене јасно казују, колико је пок. Станисав волео пољопривредну струку. Он је био потпуно и теориски и практични спреман у тој струци. Па не само то, он је имао и на чисто изведено своје лично мишљење о томе: шта и како треба радити на унапређењу пољске привреде у нас. То и такво мишљење упућивало је и подржавало и њега самог, да остане и да на своме имању практички примењује пољопривредно знање. Она га је свакојако уздржало, те и није напуштао започети рад и није се примао државне службе, по примеру већине својих другова. И с тога пољопривредна струка дугује и одаје поштовку признање већ и за саму ту његову сталност. На Станисава имаће да се угледају и садашње и доцнија поколења. Али и незгоде којима се је он непрестано борио у практичном раду, могу и треба да послуже и држави и пољопривредном друштву и свима нама као јасан и истинит доказ зашто се школовани пољопривредници не радо и тешко лањају практичног пољопривредног рада.

Пок. Станисав поред практичног рада на своме имању, потпомагао је и радио у својој струци свуда где је могао и достајао. Он је посећивао честе зборове срп. пољоприв. друштва, радио на „Тежаку“ и другим листовима, а у последњем времену поверено у пожаревачком „Грађанину“, где је у неколико важних чланака расправљао извесна економска питања. Као редовни члан срп. пољопривредног друштва, потпомагао га је искрено и својим мишљењем и својим књижевним радовима у „Тежаку.“

Овако редном заузимљивом и истрајном посленику дужни смо признателност и благодарност сви ми школовани и нешколовани привредници. Другови пок. Станисава не ће дати изгубити из успомена ону његову дружевност и питомост, каквом се је он свагда одликовао. Срп. пољоприв. друштво и пољопривредници задржаће у успомени и поштовању пок. Станисава и као вредна и важна члана и друга и као спремна и заузимљива сарадника и као истрајног борца и шампиона у практичној примени пољопривредног знања.

Слава му!

— Ч. —

ДОПИСИ.

Дуб, 29 Јануара 1891 год.

И ја се надам да ћемо допис на овога краја, те да упознам читаоце „Тежака“ како је и шта се ради овамо.

Како је? — До је добро — неће. Да се ради добро — не ради се. Поред осталих несрећа које свакодневно наш народ у овоме крају (а и у свима крајевима Србије), имаћу пред читаоце на сад само две.

У овом крају, као и у целом округу ужичком до скора је било доста разноврсно сточарство, и становништво је било то и земљорадња најглавније занимање. Но како које године народ губи све више од својих добара, тако сточарство како које године све више опада. Причали су ми људи да пре 10 — 15 година ни један није имао више од 10, 15, 20 брава оваца, коза; 10, 20 свиња, 7, 8 говеди, 3, 4 класала, и то који је био најспроваљенији; а који је био средњег стања имао је по два пут, три пут по толико. А сада? Чисто не могу ни да кажем. Сада је скоро њих половина, који немају ништа живо пред кућом. Жалосно је то посматрати као једна породица са 7, 8 чељади нема ништа живо пред кућом. Ево да узмемо за пример моје ближњи круг. Као пописивачу дужства и стоне доцније ми је 44 куће. Од тих 44 куће 15 куће са 4, 5, 6, 7 чељади немају, немају ништа живо пред кућом; 10 куће да имају по 2 — 3 овце, 4 — 5 коза и које жалиле, а оно остало да има по 5, 10, 15 брава оваца, коза; по једну краву и по два јунчића и по које кљусе то неће се рачунају као најимућнији. Дакле лепе најимућнији немају ни онолико колико су пре 10 — 15 година имали најсиромашнији. Зар то није жалосно??

Реко, даље, да се овамо не ради добро. Најглавније је радња сад у овом крају горосеча: секу се грмови, струже се греде (шиндре) доне се сељани и волови кукуте те греде са стрмењтих планина на Дрину, одакле ће бог зна сумње у страну државу.

Горосеча је свугде готово по Србији раширена, и горе све више нестаје али баш као да је се у овој околини, а и целом срезу ваљевском, имовало да се са сним затре. Грмови се на жиљаде, продају по 2, 3 — 4 гроша комад, па и по 20 — 30 пара, све због нужде а нарочито због великих дажда. Волови и сељани половине се губљу греде (шиндре) са надницом по 4 — 5 гроша дневно (и радник и волови). На пролеће сумњам да ће имати чим изорати.

Никола А. Јовановић
учитељ.

Велико село, (срез Пожаревачки) 2 Фебруара 1891 год.

Као у многим окрузима Србије, тако и у овом — Пожаревачком — округу, појавила се је на ротатол мирзи заразна болест „шап и шотобола“.

Истина је, да ова болест и није тако опасна, пошто су врло ретки скртоносни случајеви, али је, опет, но нас пољопривреднике, доста опасна, јер се зна, да, кад је болест у погани, на ако се не излечи на време т. ј. ако болест не тече обичним током, но, поред те болести наступи на коју још које заразење, тада може и напосао да отпадне; а кад то буде онда је ђубриво, а нарочито сада када је наш пољопривредник у доста оскудном стању, но с' тога не би могао да купи друго здраво грло; јер оно грло коме напосао отпадне постаје за дуго неупотребљиво за рад, услед болести доста телесно ослаби на та ни касније добро не опоравља.

С тога, што се ова болест појављује сада, кад и пролеће наступа, а са пролећем и наши главни послови, које се не могу посвршавати без помоћи стоке, — ова је врло опасна по нас пољопривреднике, јер ником другом и не може бити толико штетна колико нама.

Г. министар унутрашњих дела издао је наредбу, којом забрањује износ говеди на сад. сокланја, и држање сточних пијаца у овоме округу. Наредба је врло добра и нада би се брзина доста тачно болест би се утушила, али болест се шири непрестано а то само зато што су наши сељани толико неупућени да иду сами себи на штету.

И то овим начином:

Кад дође пијачни дан, рецимо у Петровцу, сељани потерају своју стоку на пијац, али пошто им се неда на пијац, ово се врате натраг, и врањајући се узимала пред њих нашле пијаџије и препродавци — који ина у овом округу и суштине — и ту заустављају сељаке и праве пазар, а там заустављањем стоне она долази близу једна до друге, и тако се зараза преноси са обољелог на здраво грло. А свега тога не би било да више тих препродаваца који раде своја два, три динара што ће добити над купе од сељака препродају већим трговцима, и не помишљају, или боље рећено неће да помишљају, да они том својом зарадом гурају сељака у још већије стање.

И у томе ми но сналажењу наредби г. министрової не може нико стати на пут, јер је забрањено продају вршити на пијаца а за улице нема ни спомена. То би мислим бар сада требало — а није још доцнио — да се изда наредба, по којој ће бити забрањено продавати стоку, како но пијацама тако и по улицама и крајевима улица изван вароши, јер се туда пијаџије и варошке сељаке обично налазе.[1]

[1] Чак се забрањује држање сточних пијаца, сала се тиче. „Браћа стичање стоке на јединке мотру, да било то сала у варошк на пијаце, или у улицама, или ван вароше. — До колике је власти, да они прописе такве мере, да не допусте да стока уђе у варош и да се на у њоме врсту окупља. Полицијске власти нак треба да забране довлачење стоке у пијачна места и сваког ко бе противно радио требале бе казнити, а стоку му одмах отјерати у контумац.

Ур.

Је мислим да би се горе поменутим начином стало колико толико на пут распростирању те болести, а иако је тако, онда је јако кунина таква пређба.

Да је срећа па да ваш сељак сам увиђа то да не долази са стоком на њиве по неко време и да се не заводи за преоравањима и паравањима; али над то није онда надлежним треба да се о томе побрину.

Пошто сам напомекао једну помоћ против опасне сточне болести „шапа и устобоље“ сада да кажем о времену и раду у мојој околини.

Као и сутра по Србији тако и у овој околини, снег који је зимус нападао и који је доста велики, стоји још по њивама и врло се споро отапа, јер је време доста хладно, а које још већма причињава ветар који се зове „кошава“ код нас.

Сељани сада раде обично ове послове: вучу ђубре на њиве, теру прошће за ограђивање својих ливаја, плету корпе за брање кукуруза идуће јесени, надгледају стоку своју која борави већином по њиву, јер ретко по има пошуре.

Милан Ц. Павловић
пољопривредник.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођење напредних начина радње, за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашча и оштрача при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског), параћинском (окр. моравског), беличког (окр. моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално производење доброг сира у већем размеру, који би био мекшији и укуснији но што је сада[illegible] тврд сир и који би поред тога да буде трајанан и подесан за превоз“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „качкавља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и уредну стају за 10 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 587. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

СТЕЧАЈ

Српском пољопривредном друштву у Београду потребан је један *подеконом* за своје добро код Шапца. Исти треба да је свршио ратарску школу са врло добрим успехом. Годишња награда: бесплатан стан и до 500 динара у новцу. Молбу (без икаквих таксених марака) са сведоџбама треба послати у неплаћеном писму: Српском Пољопривредном Друштву у Београд, до 15 Марта ове године. На ово се нарочито обраћа пажња свршеним ђацима наше Ратарске школе, који желе да се у практичном раду усаврше.

Бр. 523. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва, 25 Фебруара 1891 године.

ОБЈАВА

СЕМЕ

од најбоље француске луцерке (вечите детелине, плаве детелине) може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду и његових подружина килограм за 1·80 динара. С порукама ваља похитати.

И семе свију осталих усева најбоље каквоће може се добити код друштва.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Ђ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ЗРЕЊСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖЕНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖЕЋЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 10. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 10 МАРТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Гајење мака ради произвођења афијона. — Нега суждребних кобила (свршиће се). — Одкуд добија Енглеска тако велике жетве? — **Белешке:** Уплив електричне светлости на биље. — Имали кртица очи. — **Гласник:** Привредни савет. — Ђурђевске утакмице дунавског кола јахача „Књаз Михаило." — **Дописи:** Из Медвеђе. — **Стечај.** — **Објава.** — **Подлистак:** Говор председника подружине жичке.

ГАЈЕЊЕ МАКА РАДИ ПРОИЗВОЂЕЊЕ АФИЈОНА

Међу многима пољопривреднима биљкама, од којих може, према приликама, да се има добре користи, и мак је једна такова биљка.

Мак (papaver somniferum) гаји се његова семена ради, јер се оно употребљава за готовљење неких јестива, а и зејтин се може из њега цедити. Но он се гаји још и тога ради, да се из његова незрела плода извади и добије једна течност (сок), која се и у нас и у Македонији и у целој Турској зове „афијон", који се добро плаћа, јер се из њега добијају и даље издвајају неки предмети, који за разне циљеве употребу налазе.

Зато, што се та течност, која се вади из незрелог маковог плода, зове афијон, пољорадници зову и саму биљку просто „афијон".

Наш генерални конзул у Скопљу известио је министарство народне привреде да се у онамошњим крајевима гаји много мака за произвођење афијона, и да произвођачи налазе у томе врло велике користи, јер им се гајење афијона боље плаћа, но гајење других биљака, па шта више, боље и од дувана. Афијон је трговачки артикал, и трговци га траже и плаћају, како је кад већа или мања понуда од стране произвођача, по 20 до 40 динара на килограм, и носе га у Солун, одакле се шиље у западне државе, нарочито у Енглеску, где се даље прерађује и за потрошњу преправља.

Афијон је гајен до пре петнајест година, у неким местима и у нас, и то око вароши Лесковца, а гајен је и у околини Пожаревца; он дакле може да успева и у нас на подесној земљи ради произвођења оног производа што се зове афијон.

Мак овај или афијон добро успева на земљи, која је оцедна, присојна (топла) и снажна. Тешке и подводне земље, и ако су снажне не годе му добро, исто тако не годе му мршаве и шљунковите земље.

Земља, у коју ће да се сеје, мора дубоко да се пооре и од корова брижљиво очисти, да се дрљачом добро уситни и поравни, а ако није довољно снажна, треба је на време нађубрити згорелим ђубретом. Мак овај може да се сеје и с јесени а и с пролећа. Кад се сеје с јесени, треба га сејати одма по крстову дану, а кад се сеје с пролећа, треба га сејати рано и то одма чим снег окопни, и земља се толико оцеди и просуши, да се радити може. Сеје се на сачму, као што се сеје овас, или које друго бело жито, но не тако густо но ређе, како ће струк од струка кад изникну и порасту, бити удаљени један од другога један добар педаљ или 20 до 25, сантиметара. Семе је од мака ситно, па зато да би се при сејању могло, као што треба растурити, меша се са ситном земљом, па се тако сеје. На један дан орања, или на 40 ара, иде семена један килограм и четврт, а на ектар што чини два и по дана орања, иде три и по до четир килограма. Посејано семе завлачи се (заорава се) лаком браном или ваљком.

Мак не ниче одма, али када изникне расте брзо, развија се добро, само ако је све при сејању и нези подешено као што треба, и већ у месецу мају почне цветати. За своје добро успевање он потребује негу; тако, пошто изникне и порасте за један педаљ, треба га добро оплевити и мотичицом опрашити и мало загрнути, и ако је местимице чест (густ), треба га при том раду, проредити тако, да струк од струка добије одстојање 20 до 25 сантиметара. Ако би се коров по ново појавио, треба га по ново плевити, и старати се да коров мак не угуши.

Мак ако је добро напредовао, почеће да цвета, као што је напред казато, већ у мају месецу и да образује бобице (чаурице) у којима ће семе да роди.

Но да би се из образованог плода макова могла добити и она течност што се зове афијон, мора се на време и врло брижљиво извршити на свакој цветној бобици нарочита радња, пре но што се семе подпуно образује и сазре, да би се афијон могао добити. Радња ова није тешка, али је врло пипава. Могу је вршити и слабачке руке, ако су иначе поуздане и за то извежбане. Та радња обавља се на следећи начин: иде се од струка до струка, који су цветали и то извесним и одређеним редом, да се не би који струк прескочио па се свака она цветана бобица на струку, која прецветава већ, и код које је семе у бобици тек у млеку, засеца при дну с једне стране оштрим сечивом (оштром бритвицом или перорезом,) али тако, да то засецање не буде дубоко ни скроз, но само толико, колико је дебела опна од бобице. Оценити бобицу простим погледом и то брзо, да је баш стасала кад је треба засећи да пусти, афијон, за то треба извежбаности, и кад се она има, посао иде врло брзо. Исто тако потребна је извежбаност за правилно и брзо засецање, које се једним потезом мора извршити. Вешти раденици врше овај посао врло лако и врло брзо.

Засецање цветне бобице не сме се вршити при кишном времену, но само кад је лепо и суво, а не треба га вршити ни у свако доба дана но само од подне до заранака, дакле у оно доба дана, када је најтоплије. Из засечене ране на бобици почеће одма да сузи једна смоласта течност, која се доста брзо згушњава чим на ваздух дође и навата се на засеку бобице као кора на рани, и то је управо прави афијон, који има нарочиту вредност и који се добро плаћа као што је напред казато. Ову масу, која се образовала на засеченим бобицама треба брижљиво скидати и брати у чист плекан или дрвен судић одма следујућег дана и то рано из јутра док је још роса. Ово скидање и брање образованог афијона треба да се брижљиво врши, јер од тога млого зависи количина бербе. Посао је пипав али лак, и главно је при томе да је раденик савестан и брижљив. Јер ако не буде пажљив у томе раденик да скине и увати сав афијон који је се образовао на засеченим бобицама, берба ће испасти слаба. Извежбани раденици раде и овај посао врло брзо и сигурно. Убрани афијон држи се десетину дана у ладовини на промајном месту да се просуши да се боље згусне, после се то грумење меси у мале колачиће, који се слажу у дрвене кутије, у којима се чува, док се не прода.

Рана на цветној бобици, из које је афијон извађен, зарасте по правилу одма и бобица и ако је из ње извађен афијон, донесе опет плод и сазри. На сваки начин мак из ког се афијон вади, мање семена донесе него онај, који се гаји само због семена.

Мак не цвета сав у један пут, но то цветање траје две три недеље дана, а у неким приликама и више, па за то и брање афијона траје дуже времена и протеже се према томе, како је цветање трајало. Према томе и засецање бобица не пада уједанпут на свему маку, који је засејан, него само на оном делу бобица, које су за то стасале.

ПОДЛИСТАК.

ГОВОР

којим је председник „Српског пољопривредног друштва подружине Жичке“ Његово Преосвештенство епископ жички г. Сава, поздравио пољопривредни скуп у Жичи, на дан 2. Фебруара ове године.

Прибележио:

Благ. Д. Тодоровић секретар подружински

Драга, поштована и побожна браћо,

Ја, који сам имао част бити позван, да будем овог значајног скупа председник, поздрављам вас са: „добродошли и сретан нам рад!“

Спаситељ рода људског, казао је својим верним, где се сакупе два или три у име његово, да ће и он бити у средини њиховој; — даље је рекао: „Бдите и Богу се молите, да не наиђе каква напаст на вас.“

И заиста, од како се зна за овај свет и људе са религијом, није до сада било ни једног народа, који није са својом вероисповедном молитвом освештавао сваки свој важан почетак и озбиљно предузеће.

Тако су и пре 15 дана, на сами дан првог српског просветитеља Св. Саве, после свете службе и свечане школске прославе, грађани свију стележа из Краљева и околине, установили „Српског пољопривредног друштва подружину Жичку,“ т. ј. и они су, изабравши за то дан великог светитеља, тако молитвом освештали то своје предузеће.

Па ево и данас, на дан Господског празника на дан Господњег Сретења, после свете и божествене службе и благодарних молитава позват је и скупљен први срески скуп ове, ново установљене, подружине жичке.

Дакле мила и побожна браћо, ево нас данас у славу великог Бога, источника свију небеских и земаљских блага, сакупљене пред капијама свете седмовратне Жиче, у овоме по наше племе светом месту, које је некад било од пресудног значаја по судбу нашег племена и народа, ево нас велим, да се у тако важном месту братски договоримо, да мисли наше и рад наш управимо на унапређење наше пољске привреде, т. ј. на напредак онога рада, од којег зависи благостање, судба и опстанак, како појединих људи, тако и целог нашег народа.

На овај посао треба у толико више да прионемо, што знамо, да је од пре 80 година, када је био срећан овај мали — тек шести — део наше простране домовине, да се ослободи, па до данас, рађено на унапређењу свију других струка много и много више, но за напредак пољске привреде, те је зато ова важна привредна грана и дан данас у првобитном стању, јер се и данас ради с оца на сина, т. ј. онако, како је рађено можда још пре неколико година.

Да старији и просвећенији народи у овоме су од нас врло много умакли, јер што код нас за један дан може урадити 10—15 људи, то код њих за то удешеним оруђем један човек уради за један дан? Шта више и у затуцаној, у старој источњачкој рђи окорелој, у трулој царевини Турској, приступљено је у велико усавршавању пољске привреде и заната, а ми смо били очевидци, да у Македонији где је пре око пиринча и памука радило по 40 душа, сада све то један човек и за један дан уради са оруђем, које је зато подешено.

Ова два примера, а таких, са огромном разликом у раду има пуно, довољна ће бити, па да сваки од вас разуме, шта је побудило прваке, да оснивају овака друштва, шта гони учевне

Као што сав мак не цвета у један пут, исто тако не сазрева сав у један пут за брање семена, због чега је потребно подбирање зрелог плода, јер из презрелог плода при ветровитом времену, одвећ лако семе испада. Ово подбирање зрелог плода може лако да се врши и уз саму радњу засецања бобица.

Што се тиче приноса, он стоји од прилике овако; са једног дана орања или са 40 ара може да се добије афијона 5 до 8 килограма и поред тога 150 до 250 килограма семена, које може да се прода 20 до 30 пара килограм. Разуме се да је величина приноса условљена поглавито од тога, како је мак одгајен и са каквом је брижљивошћу и тачношћу афијон вађен и прикупљан.

Мак, по своме доспевању спада у доста ране биљке, јер, по правилу, до Петрова дана а најдаље до светог Илије са свим дозре, па зато земља, која је под њим, може врло лако да се на време спреми за сејање јесењих усева а према потреби може после лако још да се сеје елда, а и граорица са овсом за производњу сточне ране.

Министарство народне привреде да би дало могућности и прилике, да наши пољорадници могу покушати производњу и ове корисне биљке, умолило је нашег генералног конзула у Скопљу, те је он за рачун Министарства, набавио онамо извесну количину семена од мака, који се сеје за вађење афијона, и набављено семе разаслано је у неколико крајева да се безплатно разда онима, који би гајење мака желели да опробају.

Ч. А. П.

људе, да о томе пишу књиге и шта је нас натерало, да по овакој вејавици и студену дођемо и отворимо овај скуп.

Данас, драга браћо, свима нама, треба да је добро познато, да се човек с човеком, варош с варошима, село са селом и народ с народом неуморном борбом надмећу у раду и вештинама, па да је то и нама једини спас за наш опстанак. И ми дакле треба да се живље, боље и мудрије заузмемо у нашој домовини за вештији рад, — јер иде време да нерадни човек и народ са свим буде немилостивно потиснут, побеђен и унижен од човека и народа раднијег и вреднијег, и насигурно, време је ту: да мудрији и марљивији победи и уништи невештог и споројег. А рђав и никакав рад дотерају човека, да некад у своме дућану мајстор, буде касније туђ калфа, некад газда у својој кући, буде доцније туђ кирајџија, некад домаћин на својој њиви и ливади, буде туђ надничар и т. д. од чега, нека би нас Бог сачувао.

Да, трудољубива браћо, трудољубивост и рад, то су највеће врлине и достојанство човека, то је богати извор сваке душевне и телесне среће и напретка. Јер једном обазривом и радном човеку пре свега, никада не пада на ум, да чини каква зла дела; рад човеку крепи здравље, с чим и обезбеди себе, и од користи је другима, па још њега понајвише благосиљају; света црква, сиротиња, путник и држава, одлични раденик оствиља у свом племену, фамилији вечни и неумрли спомен.

Поздрављајући вас браћо, ја вам честитам овај први скуп, а и напомињем вам, да свагда призивате Бога податеља свију блага у помоћ, па радите, радите у братној слози, што боље и мудрије, што више, сложније и марљивије, радите, јер без озбиљног рада нема нам опстанка, а „ко ради тај и има;“ радите, јер „који ради, тај се не боји глади ни сиротиње.“

Нека вам је срећан и благословен овај почетак.

НЕГА СУЖДРЕБНИХ КОБИЛА И ЖДРЕБАДИ.

Успешном унапређењу коњарства у нас смета између осталог и то, што многе суждребне кобиле побаце и остану јалове, и што многа ждребад за кратко време још у раној младости угину. Овим незгодама већином је узрок занемарена нега суждребних кобилла и ждребади. Зато неће бити излишно, ако у кратко упознамо наше пољопривреднике са правилима разумног неговања кобила за време суждребности њихове, после ждребљења, и како треба да се поступа са ждребадима до одбијања.

Нега суждребних кобила.

Ко жели да има здраво и чило ждребе, мора се за то постарати већ од почетка суждребности кобиле и имати на уму, да развијање ждребета почиње са плодоносним опасом, да траје непрекидно до ождребљења и да за стварање фетуса, потребне материје даје искључиво мајчин организам.

Суждребној кобили нужне су дакле потребне хранеће материје не само за издржавање свог сопственог тела, већ и за развијање њеног плода.

Све околности, под којима суждребна кобила живи, утичу и на развијање њеног плода, особито храна, вода, место где кобила борави, кретање и т. д. Зато треба суждребне кобиле добро хранити. Храна мора бити крепка, лако сварљива и непокварена, а треба је давати у довољној количини са увећавањем исте према добу суждребности. Надувајућа, прашљива, буђава, сланом и ињем покривена храна суждребним кобилама веома је шкодљива, јер проузрокује разне болести желудца и црева, колике, катаре и запаљења органа за дисање, а често је и узрок да суждребне кобиле побаце и да се изјалове.

Најподеснија храна је: овас, добро ливадско сено и сечка са овсом помешана. Добром ливадском сену најближе је по доброти сено од разних детелина, али је теже сварљиво па га зато треба мешати са овсеном, јечменом и пшеничном сламом. Јечам може овас у храни заменути и може се најбоље дати скуван или када се у води натопи и набубри. Али пошто се кобиле при том јако гоје, то га треба давати са опрезношћу.

Лети је подесно хранити суждребне кобиле и зеленом храном и то или у штали, у ком случају треба да је храна увек свежа, или, кобиле се пусте у ограђене пашњаке. Пашњак пак мора бити траван, више сув него ли мочаран. Али увек треба да добију суждребне кобиле поред зелене хране и нешто овса и сена.

Сено и трава са мочарних ливада састоји се већином из шевара, сите, коњског репа, а често има и мразовца. Такова храна је суждребним кобилама шко-

дљива, јер услед ње кобиле чешће побаце или ождребе слабуњаву ждребад, која на скоро угину.

Количина хране, која се даје суждребним кобилама не сме бити сувише мала нити пак одвише велика. Ако суждребне кобиле оскудевају у храни, онда омршаве и њина ждребад мала су и слаба; хране ли се пак преобилно, то се сувише угоје и познато је, да такове кобиле ождребе малу ждребад, која имају мишиће често дегенерисане. Последње дешава се обично онда, кад суждребне кобиле преобилно хранимо таковом храном, која образовање масти потпомаже, као што је кукуруз и јечам. У том случају су новорођена жребад често добро угојена и привидно здрава и чила, али неспособна за опстанак и развитак.

Количина хране управља се по тежини кобиле. За једну кобилу, од средње тежине, рачунамо на дан: 4 кила овса, 6 кила доброг ливадског сена и 5 кила сламе. Тежим кобилама треба давати 1 кило више, а лакшим исто толико мање од сваке врсте хране.

Са напредовањем суждребности треба кобилу боље хранити, јер њен плод све се више и више развија и зато и више хранеће материје потребује. Последњих 14 дана суждребности корисно је пак, да се порција хране смањи.

Дневну количину хране треба поделити на 3 оброка: у јутру, у подне и у вече, и за свако ово доба припадајући део хране опет да се даје у малим порцијама, како би кобиле храну могле боље сажвакати и пљувачком накваСити.

Прелаз од сувог хранења на зелену храну мора се постепено извршити и то тако, да се зелена храна с почетка даје у малој количини и помешана са сувом. Обратно треба поступати при прелазу од зеленог сувом храненју.

За водопој препоручује се устајана вода, јер студена вода утробу јако разлади, те може да проузрокује разне болести па и побацивање.

За потпомагање и ускоравање сваривања треба суждребним кобилама дневно $\frac{1}{4}$ кашике са овсом помешане кухињске соли давати.

Штале, у којима суждребне кобиле бораве, морају бити простране, светле, чисте и без промаје, и увек треба да је у њима довољно чистог и здравог ваздуха.

Суждребне кобиле треба сваки дан кретати. У летње време постиже се то најбоље, кад се пусте на пашу. Али и за умерен рад могу се употребити. Међу тим вучење тешких терета, напрезање при јурењу и наглом јахању шкодљиво је суждребним кобилама, јер могу услед тога побацити; 4—6 недеља пре ождребљења не смеју се пак ни за какав рад више употребити, но их ваља само по 2 сата дневно провадати. У ово време већ је потребно припремати место за ждребљење. За ту циљ треба један од врата одељен, чист и светао део штале са даскама оградити, који мора бити тако велик, да има у њему места за кретање кобиле и ждребета, а патос овог простора да се покрије подједнако са меком сламом у довољној количини. У тако ограђен и намештен простор треба 2—4 недеље пре ождребљења метути кобилу и надгледати је.

Неповољни случајеви за време суждребности.

Најважније незгоде за време суждребности су побацивање и ождребљење пре времена.

Најчешће побацује кобиле у првим или последњим месецима суждребности, и то често са свим изненадно, непоказујући претходно никакове знаке. Неке кобиле пак постану пре тога немирне, показују знакове колике, намештају се као да хоће да мокре или се појаве напони, који плод избаце.

Узроци побацивању су разни, а у многим случајевима остану чак и са свим непознати. Најчешће проузрокују побацивање јаки потреси тела, особито удари на трбух кобиле, јурење и нагло јахање, вучење тешких терета, у опште свако прекомерно напрезање. Неразумно хранење, нарочито кад кобиле добију при сталном одмору много јаке хране исто тако је често узрок побацивању као и слаба храна, у којој има много *коњског репа*, мразовца *и урезине*. И појење кобила студеном водом, или водом, која је пуна органских, трулих материја може побацивање произвести. У том погледу шкодљива је суждребним кобилама и брза промена у температури, наиме, нечисте штале, у којима има много поквареног ваздуха.

Неке кобиле имају и неку склоност за побацивање. Зато треба кобиле, које су већ чешће побациле од приплода искључити.

Кад, кад појави се побацивање код суждребних кобила у већем обиму, тако, да већина кобила у једној штали једна за другом побаци. У таковим случајевима, узима се, да је узрок побацивању једна специвична, заразљива материја, која улази у тело кобиле.

Ако хоћемо дакле наше суждребне кобиле од побацивања сачувати, то морамо најпре све узроке побацивања од истих одклонити, што ћемо постићи разумним храненьем и пажљивом негом суждребних кобила.

(свршиће се).

ОД КУДА ДОБИЛА ЕНГЛЕСКА ТАКО ВЕЛИКЕ ЖЕТВЕ.

Од свију земаља у Европи житне су жетве највеће у Енглеској. У тој средњој земљи постижу се, као што сва статистична извештаја последњих година показују, у средњу руку жетве од 28 до 29 хектолитара на хектару земље. Међутим не даје хектар у суседној Француској у средњу руку више него око 16 хектолитра, у Белгији око 20 хектолитара, а код нас у Србији (по једном допису у овом листу) не више него 8—12

хектолитара по хектару. У Енглеској производе дакле на истом простору земље скоро два пут више жита него у Француској, а скоро трипут више него код нас у Србији. Свакоме мора у очи упасти та велика разлика у доходку земаља и само собом намеће се питање, шта може бити узрок толиком разлажењу у постигнутим резултатима?

Узрок слабим жетвама у Србији лако је докучити, кад помислимо само на застарели начин обрађивања земље, којег се још једнако придржава наша земљорадња: подробније и тачније извести упоређења са другим земљама за сада је још немогуће, пошто је наша земљоредничка статистика још врло непотпуна. Али од куда оволике разлике између две суседне земље, које стоје на челу светске културе и које су по општем мишљењу, као што је заиста и у ствари, једнако просвећене и напредне земље? Зар није ствар опште позната, да сваки напредак науке, који се даје применити на поправку земљорадње налази исто плодно земљиште како у Енглеској тако и у Француској? Ми замишљамо себи све околности у обојим тим земљама једнаке и због тога се чисто чудимо, одкуда да су практични успеси тако различни.

Решењем тога питања занимао се недавно чувени француски земљоредничкн научењак *Луј Грандо*, и посветио му је дугачку расправу у последњој свесци својих чувених „Etudes Agronomiques. Он је тај предмет тако духовито, тако исцрпљиво и убедљиво, са толико практичнога знања и искуства обрадио, да његови назори о том питању морају све земљораднике без разлике у свима земљама интересовати и поучити. То нас је побудило, да исте и за наше земљораднике у кратком изводу овде саопштимо, дозвољавајући себи потребне допуне према нашим приликама и користећи се у неколико и монументалним делом „Statistique agricole de la France“ од не мање чувеног агрономског писца *М. Е. Тисерана*

Нису само житне жетве у Енглеској двојином веће него у Француској него је то случај скоро код свију усева. Док се н.пр. у Француској производи на хектару у средњу руку само 72 центе кромпира, скине се у Енглеској са исте површине преко 150 цената. И тако је и у свему осталом. Одкуда долазе тако знамените разлике у подобности коју има ораћа земља да производи жито, раж, траву итд?

Колико се зна утичу четири главна увета на доходак земаља: 1. њихов хемијски и геолошки састав; 2. поднебје; 3. какво је семе; 4. ђубрење. *Грандо* допушта, да се у Енглеској нешто мало више тежње посвећује избору семена, а и поднебје енглеско у неколико је повољније за гајење стрмнина него француско, али разлике те нису никако тако знатне, да би само исте могле разјаснити велику разлику у доходку. Остају још дакле земљиште и ђубрење.

Научна испитивања доказују, да су и земљишта, на којима се гаји жито, у Енглеској и Француској посве слична и једнака. Нарочито земље у северној Француској, главној житници тамошњој, слажу се са земљама истог геолошког порекла, а и по саразмерном резултату жетава. Ни ту се дакле не може наћи узрок разлици у доходку и тако остаје само четврти чинилац, ђубрење, ком се има приписати велика плодовитост енглеских земаља.

Грандо признаје, да у Француској велика већина земљорадника не поклања још достојну пажњу ђубрењу. Има их вели још врло много, којима не улази у главу, да рачунају са *гласом времена* при храњењу стоке, који још верују, да земља, ма каква она била, може да производи, а да јој ништа не накнади од онога, што су јој жетве одузеле, крајње тврдице у поступку са земљом погледом на ђубрење, они су главни узроци доказаним разликама у доходку. Да се о томе убедимо довољно је сравнити две економије, које се налазе у истоветним геолошким и климатолошким околностима. Један земљорадник, а виђа се то често и код нас, пожање 6 до 8 хектолитра жита, а његов сусед, неколико корачаји удаљен од њега, накупи их 25 до 30. *Грандо* тврди, да је велика разлика у интензивности ђубрења ако не искључиви, а оно за цело најглавнији узрок појави, што су жетве у Енглеској двапут веће него у Француској. Лако је вели у потврду тога показати тачним бројевима улогу, коју је ђубре играло у Енглеској од почетка овога столећа и тим доказати, да је оно најглавнији узрок садање плодовитости енглескога земљишта.

Од статистичних података, које Грандо у својој расправи о енглеској земљорадњи наводи, биће довољно да напоменемо, да су од прилике две трећине целе површине зиратне земље. У француској на против скоро 12 тринаестина. У Енглеској заузимају стрмнине од прилике четвртину свију култивисаних земаља. Друга четвртина посвећена је корењу, сточним и другим биљкама; половина целе зиратне земље (око 9 милијона хектара) су трајно ливаде или пашњаци. Гајење жита, по наводу француског писца, уступа све више простора овој последњој врсти земљорадње. Иначе је познато, да земљоредничка производња у Енглеској не намири све потребе њеног становништва. Сваком годином расте увоз средстава за исхрану, нарочито жита и меса. Та чињеница разјашњује тежњу енглеских земљорадника већ од дугог времена, да потраже сва средства за умножење плодовитости њиховог земљишта и то не без успеха, јер су ето постигли, да двапут више са својих земаља жању него њихови непосредни француски суседи,

Како су то израдили? Они су колосалне множине уметног ђубрета доносили у своју земљу, када је исто тако рећи потпуно било непознато земљорадницима на копну европском, па је и данас код ових последњих мање уважено него у Енглеској.

Од свију материја које земља ставља биљкама на расположење за њихово храњење, најважнија је без приговора у сваком погледу фосфорна киселина. Она је најважнија; јер је: 1. биљке требају највише, нарочито стрмнине; 2. што се у много мањој мери налази у већини земаља него креч, магнезија или кали. Енглези су први то увидели, већ од почетка овога века почела је Енглеска увозити фосфорну киселину. Како у то доба не беху још познати минерални извори тога драгоценог ђубрета, почели су Енглези, има томе већ осамдесет година, тражити у костима фосфорну киселину потребну за њихове земље. Пошто множина костију, која је преостала од потрошње меса у самој Енглеској није била довољна, почеше је они одмах тражити у срваним земљама, већ год. 1815. износио је увоз костију 8000 тона, а год. 1820. дала је сама Немачка Енглеској 33.000 тона.

Сви земљорадници сећају се повике, да се стане на стражу која је потекла у своје време од главног немачког хемичара *Ј. Либига*. Он је упозорио земљораднике на европском копну на редовну експлоатацију, коју чини Енглеска на бојним пољима код Лајпцига, Ватерлоа и кашње у Криму, у катакомбама на острву Сицилији, где је вадила из гробова костуре од више поколења да њима нађубри своје земље. Али важност те опомене није се тада схватила и континентална Европа продужила је продавати Енглеској најпре кости, а после и већи део природних фосфата, који су пронађени у разним пределима Немачке, Француске, Белгије и Шпањолске. Увоз се није ограничио само на Европу. И Нови Свет даје велику множину ђубрета Енглеској, која годишње од неких десет година употребљује ужасне множине фосфата. Та употроба фосфата, која је почела већ у почетку столећа, спремила је дужином времена земљиште за ове велике средње жетве од 28 и 29 хектолитра жита на хектару, што их данас видимо. И кад се помисли, да је то обиље, које ево траје најмање већ по столећа, постигнуто скоро искљу-

чиво ђубрењем, које је донашано на земљу, онда је немогуће да се с поуздањем не ишчекује будућност житнога гајења и у свима другим земљама, кад једном маса земљорадника у истима *буде знала, хтела* и *могла* поћи истим путем као Енглеска у употребљавању уметног ђубрета.

Овде ће зацело многи читаоци приметити, да баш у том последњем „моћи“ лежи за наше крајеве највећа тешкоћа, да се придруже примеру Енглеске, јер набављање ђубрета стаје новаца, а баш од стране наших земљорадника чује се највише тужба, ди немају довољно новаца. Истина је, да се без потребних капитала не може остварити повишење доходака, али ево шта вели Грандо француским земљорадницима на тај изговор: ако збиља постоји узрок уздржавања, којим се тако често предусрета сваки предлог за поправку у земљорадњи, а то је несташица повчаних извора у поседника; ако поседници не могу у земљорадњу уложити капитале, без којих они не може бити као ни једна друга индустрија; ако се хоће земљорадња да осуди, да производи и ништа да не прима, начело обратно ономе, које се примењује у свима индустријалним или трговачким подузећима, онда је извесно, да се ми нећемо моћи опростити од стања подчињености, у које нас стављају у Европи слабе жетве наших земаља. Пре ћу веровати, да је више непознавање оправданога доходка, који се може добити разумном применом капитала на поправку земаља, него ли несташица капитала узрок који се противи напредку наше земљорадње.

Много је вероватније и тако ми се чини наставља француски писац, да мамац огромне добити, великих дивиденада, заводи исто тако поседнике земаља као и остале грађане, те у место да своје доходке или уштеде употребе на културалне поправке које би им могле дати скроман интерес од четири до пет на сто дају се завести изгледом на много већи интерес у толике финанцијалне или индустријалне спекулације, које су поводом ма какве случајности често многима врат сломиле, тако да су изгубили у један мах и капитал и интерес. Поред тога, што се од земље уздржавају капитали, који би доходак истих могли удвостручити, долази често још један други узрок: неповерење у резултате поступака, којима не могу сами да управљају нити да их надзиру. Образовање француске буржоазије не спрема их то је неопазиво, никојим начином, ни да сами управљају нити да надзиру какво пољско имање.

Пуне горке истине су речи што их у том погледу исказује Грандо, вредне, да их и наши родитељи и омладина добро утуби. Та велика празнина у образовању оних, који имају земљу или су позвани, да је некад имају, без приговора је један од важнијих узрока подчињености француске земљорадње. Француски поседници обично не станују на свом имању, немају потребног техничког знања да обрађују корисно земљу, ни у мањим ни у већим школама нису стекли ни једне од неопходног знања за управљање пољским имањем или да какав користан савет даду оном, ком су управу поверили, у кратко француски поседник остао је у опште стран свему оном, што се тиче земљорадње. Не треба се дакле много чудити, кад се пољско имање од стране његовог имаоца сматра као каква кућа, дућан и т. д., које, пошто их једном под најам изда не гледа више, већ само онда кад има најамнину да прими. Такво стање ствари које потиче од нашег образовања и што је још горе, од наших навика, кобио је за напредовање агрикултуре, да то једном престане, за то треба да напрегну све своје снаге они, као ми, агрикално богатство Француске сматрају као најчвршћи основ њеног материјалног благостања. А шта ћемо да кажемо на те речи ми Срби?

Нема сумње, да су и друштвени односаји, сасвим различни од других земаља у Европи, имали неизбежан утицај као на све друго, тако и на земљорадњу у Енглеској. Да бацимо само један поглед на поделу имања у тој земљи. Велика Британија броји 35 милијона становника и међу тим многим милијонима не више него 200.000 поседника. Другим речима, на 26 породичних глава а на 170 становника долази један земљепоседник. У рукама те шаке људи скоро је сва земља енглеска. У Француској напротив долази један земљорадник на 10 породичних глава Просто упоређење тих бројева показује нам, како знамените површине земље припадају у Енглеској једном истом појединцу и како је према томе имање у Француској јако раштркано. Из статистичких полатака се зна, да читава седмина од целе површине велике Британије припада деведесеторици земљопоседника, од којих сваки има више него 24.000 хектара земље. Седморина од истих имају сваки више него 200.000, а на челу те листе стоји дука Сутерландски са 486.676 хектара. Једанаест осталих земљопоседника имају сваки 80.000 до 60.000 хектара; најпосле њих четрдесет и седам посели су сваки 40.000 до 24.000 хектара. Заиста није чудо, што је погледом на те прилике могао „John Bright“ у једној својој беседи да узвикне: „Зар не знате, да је половина енглеске земље у рукама од сто педесет лица? да шотска земља припада десеторици или дванаесторици људи?“

Само пољско имање доноси 955 поседника укупан годишњи доходак од 17,899.351 фунте стерлинга, а то је на свакога од њих у средњу руху 470 000 динара годишње.

Јасно је, да су тих 600.000 земљопоседника, који вуку тако огромне приходе и земље, могли и морали у свом сопственом интересу чинити велике издатке, да повисе нарочито набављањем ђубрета плодовитост својих земаља, било непосредно, било посредовањем својих арендаша, који су често сами врло богати. Уз то још долази, да енглески поседници станују много више него други на свом имању, те и тим доказују, да разуму свој посао.

Сасвим другчију слику нацртао нам је *Грандо* о раздеоби поседа у Француској: По Тисерану дели се обично имање у четири главне категорије. Имање од мање него 1 хектара земљишта назива се *врло мало*, од 1 до 20 хектара *мало* од 10 до 40 хектара *средње* и најпосле долазе *велика имања* са преко 40 хектара. У прву и то не мало интересантну категорију улазе у Француској два милијона земљорадничких раденика који обдељавају мање него јектар, ког су већину времена и поседници; друга је састављена из земљорадника, поседника или арендаша, који обдељавају 1 до 10 хектара; у трећу спадају земљерадници већином арендаши а не поседници, који обдељавају 10 до 40 хектара; најпосле долазе, да закључе листу поседници или арендаши имања, већих од 40 хектара.

Те, по њиховим личним односајима тако разноврсне категорије, позване су, ако ће да опстану, да пођу путем напреднијег обрађивања земље. Је ли то за њих све могуће, особито погледом на повчане издатке? На први поглед чини се, да су издаци за поправку једнога хектара доношењем ђубрета саразмерни броју хектара, који се имају поправити. Али ако то и стоји у опште, ипак су средства разних категорија земљепоседника и арендаша, који су побројани, већином далеко од тога, да су саразмерне величини имања. Велика већина од оне две прве категорије не може се у том погледу сама собом ни маћи. Грандо разлкже у даљем течају своје расправе, да је за исте позвана држава ра озбиљну дужност, да изнађе начин, којим би се и маса француских земљорадника могла латити бољег и напреднијег обрађивања земље, те да веће жетве скидају са својих земаља него сада, како би повећали тим и своје благостање, и опште државно.

Колико нужнији и потребнији био би корак државе у том правцу у нашој Србији, где су жетве три и четир пута мање него у Енглеској, а да и не говоримо о квалитету тих жетава Српска земљорадња налази се на жалост још једнако у праста-

чином колосеку, коју не напаљује више према напредној земљо-радњи у осталој Европи уложени труд. Али како је мало од тога од стране државе код нас урађено до сада и какве једне околности окружују све наше привредне струке, то је темељито изнео у последњим бројевима „Тежака“ од год. 1890 Марко Николић у своји чланцима. Привредни препородај у Србији и нама не остаје на завршетку листа друго, него да те красне чланке преоручимо важној свију пријатеља привредног напредка у Србији и свију српских државника.

прикладао
Мита Петровић

ВЕЛЕШКЕ.

Утицај електричне светлости на биље

Колико утицање електрична светлост на растење и развијање биља, види се из следећег:

У лајпцишкој улици у Берлину (Leibzige Plaz) има једна разграђена линија, која је увек ноћу једном страном осветљена електричном светлошћу. — И док на осветљеној страни пупољци се распукну, лишће развије и оведени, дотле на супротној неосветљеној страни, пупољци тек почињу зметати, и након две недеље развију се у зелено лишће. —

Имали кртица очи.

Још и данас многи су мишљења, да кртица нема очију и да је сасвим слепа. У ово верују за то, што и при најпажљивијем загледању, нико до данас није видео у кртице очи. У толико се само знало, да су јој ова чула несавршена. Најновијим испитивањем под микроскопом, природњак Карло Хеш пронашао је да Кртица има очи, само су ове свршене тако да очна осовина има 1 мм. а пречник 0·9 мм.

Према овоме и кртица као и остали сисари има очи и то сасвим савршене, само што су мале те их ми слободним оком не видимо.

ГЛАСНИК.

Привредни Савет. — Између осталих нерешених законских пројеката које је Г. Министар народне привреде спремио и поднео Народној Скупштини, улет је у претрес, и усвојен је ових дана и на другом читању закон *О привредном Савету*, у чији састав улазе сви начелници појединих одељења министарства народне привреде и још 15. лица које краљ именује. На овај начин биће дата могућност, школованим и теоријски образованим лицима привредницима да ступе у тешњу везу са практичарима привредницима и занатлијама разноверских заната, и онда нема сумње да ће резултати таквих саветовања уродити добрим родом.

Знајући да су се овакве установе у другим струкама, као што је Просветни, Санитетски и Грађевински Савет — показале сувремене и корисне, то са оправданим разлогом топло поздрављамо ову нову привредну установу.

* * *

Ђурђевско утакмице дунавског кола јахача „Кнез Михаило“. — И ове године око Ђурђева две привредне Дунавско коло јахача велике утакмице (трке и изложбе) коња и раздаваће богате награде такмичарима који буду најбоља и најбоља грла одневоала и изложила; као и онима такмичарима, витезовима, који при такмичењу трчања на коњима, буду први до победног стуба дошли.

Усталачки рад дунавског кола у овоме последњу, свиме је хвале достојан. Својим неуморним радом и трудом, својим типским почетним жртвама које је на ову циљ одредило, ово је коло напрегло сву своју снагу да збиља створи користи онима којима су она удружења и намењена — да у правоме реду користи земљорадњику, дајући му на овај начин прилике да се поучи разумнијем гајењу коња, вештини јахања, а богме но је вредан, и да добије који хиљаду динара.

Надамо се да ће наши привредници; произвођачи и одгајивачи коња као и љубитељи витештва, похитати у што већем броју, да учествују у овим утакмицама које ће у свакоме погледу бити интересантне, занимљиве, поучне и корисне.

Распоред држања утакмица као и сам дан, када ће се приредити, јавиће се накнадно.

ДОПИСИ.

Међеђа, (ресавски) Фебруара 1891. год.

Време је у овој околини здраво хладно, тако да нема скоро дана блажијег, него све са великим мразевима.

Снег је пао у почетку Децембра месеца прошле године, а и у Јануару месецу ове године понављало је се више пута са јаком ветром и мећавом, пао је на сиромашну земљу, те ће се дуже одржати на земљи на више места мерио сам његову дебљину која износи 20 — 30 сантимет.

Мразови су тако велики, да су се реке смрзнуле и поленице више пута стајале, те је тешко добити рада да човек сакупе брашна, — долазе људи чак из Шумадије те међу брашно у под. воденицама. Лед је дебео на реканма 20 — 25 сантимет.

Усled снега и овако врло јаких мразева, народ се доста плаши за сејање јарих стрних жита, да неодложи, јер озимих стрних жита мало је посејато јесенас због дуготрајне бербе кукуруза, сређивања тутунске — шаше — и рђавог — промењивог времена.

И заиста, ако овако хладно време, но дуже још потраје, онда и јесте за бојазан јер ће се сустићи и нагомилати пролетњи пољски радови, тако, да просто и сам тежак не зна које ће пре предузети да уради.

Од како је зима наступила, готово се врло слабо шта ради. Главни радови што су до сада рађени ово су: сечење и кучење дрва (за сагоревање) за огрев, јавију и друге потребе, пењање и дељење прошла, кола и мотака (вршина) за огради, прикачење сена ка доку или сточиме становима, утишкивање стоочних коштара, крављење, тимарење и остала нега стоке.

Ове су се почеле јагњити од 15 Јануара ове год. но не увелико. Јагањци су добри, крепки и весели.

Крмаче су се почеле прасити такође од 15 поменутог месеца, прасиле су обично: 5, 7, 10 — 12 прасади.

Здравље на етоји није најбоље, јер је се појавила болест шап и устабоља на рогатој марви. Законе мере предузете су, да се ширењу болеста стане на пут, што је и постигнуто, јер у моме селу разболело се 5 — 6 грла говеди, и друга ниоу се више разболевала и оболела оздравила су сва.

Стање здравља људи и остале стоке за сад добро је.

Хране као дуване тако и сточе има доста.

Цене су ове:

Пшенице	. . . . .	14 — 16	дин. 100 кгр.
Пшеничном брашну	.	18	„ „ „

Кукуруз	9·50 — 10·40	дин.	100 кг. по одбитку 20% нужине.
Јечму	10	„	„
Овсу — Зоби	10 — 11	„	„
Кукурузном брашну	11	„	„
Месу свињском	0·70	„	1 „
„ говеђем	0·60	„	„
Вину белом	30 — 40	„	100 литара
Ракији шљивовици	50 — 60	„	„

Дрвима једном куб. мет. 3 — 4 а на кола 3, 4, 5, 6 — 10 динара		
Пару добрих волова	600 — 720	дин.
„ средњих волова	360 — 480	„
„ за рад волови	240 — 360	„
„ јунаца и краваца	120 — 140	„
„ јагњића	48 — 60	„
Једном ком. курака	2, 3 — 4	„

Пав. Мићић
економ.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођење напредних начина радње, за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашака и сортача при гајењу кукуруза у вези са дубоким орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавском), параћинском (окр. моравског), беличког (окр моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално производење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садањи тврд сир и који ће поред тога да буде трајнији и подеснији за пренос“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „качкавала“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и уредну стају за 10 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

СТЕЧАЈ

Српском пољопривредном друштву у Београду потребан је један *подеконом* за своје добро код Шапца. Исти треба да је свршио ратарску школу са врло добрим успехом. Годишња награда: бесплатан стан и и до 500 динара у новцу. Молбу (без икаквих таксених марака) са сведоџбама треба послати у неплаћеном писму: Српском Пољопривредном Друштву у Београд, до 15 Марта ове године. На ово се нарочито обраћа пажња свршеним ђацима наше Ратарске школе, који желе да се у практичном раду усаврше.

Бр. 523. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва, 25 Фебруара 1891 године.

ОБЈАВА

СЕМЕ

од најбоље француске луцерке (вечите детелине, плаве детелине) може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду и његових подружина килограм за 1·80 динара. С порукама ваља похитати.

И семе свију осталих усева најбоље каквоће може се добити код друштва.

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног стуца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 БРЕНСКУ ДРУШТВЕНУ НОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвени чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. пр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 11. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 17 МАРТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: К питању о поправци нашег домаћег соја коња. (наставиће се). — Крвава паш. — Нега суждребних кобила и ждребади. — Извештај о раду другог годишњег скупа „подружине српског пољопривредног друштва за срез посавски и околину" који је држан 30 Јануара 1891. годинe у Обреновцу. — **Белешке:** Нешто о пауну. — **Гласник:** Личне вести. — **Подлистак:** Говор г. Благ. Тодоровића на скупу пољопр. подружине Жичке.

К ПИТАЊУ О ПОПРАВЦИ НАШЕГ ДОМАЋЕГ СОЈА КОЊА

Земаљско веће савезних кола јахача „Кнез Михаило,- истакло је на прошлогодишњем састанку у Крагујевцу питање: *„Каквог би соја и у ком броју пастуве и кобиле требала наша држава да набавља са стране, те да се што скорије дође до потребног броја свију врста добрих домаћих, теглећих, јахаћих и товарних коња за мирнодобне, привредне, за ратне одбранбене потребе а тако и за извоз?* Питање, колико важно, толико и тешко.

Покушавало се, да се ово питање узме у претрес на самоме већу, али се одмах наишло на велике тешкоће. Тада се тек почело опажати, да немамо никаквих скоро података за корисно решење овако важног питања, а још мање мислилаца који су се до сада њиме бавили, те с тога је одложено за боље прилике и стављено на срце свакоме пријатељу ове важне привредне гране, да о овом питању размишља. — И стални одбор земаљскога већа савезних кола јахача «Кнез Михаило» бави се проучавањем овога питања, поверив га компетентним личностима да га свестрано испитају и приберу све нужне податке, те да се једном коначно утврди сталан план рада на пољу унапређења коњарства. Цео ранији рад на унапређењу ове привредне гране, право је гурање „Сизифове стене. Колико су год узгурали уз брдо ову стену наши преци тешким трудом и напорима, толико су је назад спустили немаром и нерадом потоња поколења, нарочито данашњи нараштај. Тек последњих година почело се будити веће интересовање у маси нашег народа за унапређење занемареног коњарства. Успеси учињени на овоме пољу, почели су давати знаке свога живота, и ми имамо довољно разлога да се радујемо овој појави, и надамо, да неће прегаоци посустати на овоме започетом благодарноме послу, послу, који се код нас врло добро рентира и који понајпре, најсигурније и најбрже доноси данас новац привреднику.

Ну, све дотле, докле се поменуто питање не реши зналачки и да се једном по утврђеноме плану не одпочне радити, све дотле, ти ће успеси бити само тренутни, нестални и бескорисни, лутаће се по магли незнања као и до сада, и цео тај посао биће голо дангубљење. С друге стране, тешкоћа је та, што се ово питање не да као „на пању одрубити" јер дубоко засеца у будућност ове привредне гране, која је моћан извор народо-економних доходака, и што се једном као „свршен чин" не да лако прекрајати, дотеривати и изменити.

По нашем мишљењу два су подесна начина за поповољно решење овога питања.

Први би био тај, да темељно и свестрано испитамо и проучимо наш земаљски сој коња, овакав какав је данас. На тај би се начин сазнало, има ли могућности да се ради на поправци у сопственој крви, или да се поправља искључиво укрштањем са признатим страним сојевима коња и то за које циљеве у првоме а за које пак у другоме случају; да ли су земљишне и климатске прилике такве у Србији да се ова врста стоке са коришћу може гајити? — Даље, имало би се радити на брижљивом прикупљању података о чињеним покушајима укрштања са страним сојевима и о добивеним отуда резултатима, као и на сазнавању: какве коње и које величине наш највећи потрошач — војска — потребује, какве коње за земљораднике а какве пак за извоз да одгајамо итд. итд.

Овако стручно прикупљени и упоређени подаци, били би истинска и верна слика правог стања коњарства у Србији и послужили би као основица свима даљим радовима за побољшање домаћег соја коња. Ка будемо на чисто са горњим питањима, онда смо уклонили с пута главну сметњу, онај «камен спо-

тицања“ који је до данас цео рад на овоме пољу ометао... Тек тада можемо поћи за један корак напред те да у свима појединостима испримо решење постављеног питања а тај би био онај други начин:

Каквих својева коња има од страних признатих раса?

Каквим се особинама поједини својеви одликују?

У којима се државама специјално гаје извесни својеви, и за какву службену употребу?

Изгледа, да ће ова друга половина питања о познавању страних раса коња, бити претежнија од прве.

Ако се будемо решили за поправку домаћег соја коња, укрштањем са страним својевима. (— а по нашем мишљењу чини нам се да је то једини пут), онда морамо добро познати, испитати и проучити својеве са којима поправљамо наш домаћи сој коња; морамо до најмањих ситница испитати све њихове добре и рђаве особине... Другим речима: *пре но што би се решили за ма какав страни сој коња, морамо га познати не само у сточарском смислу* (способност и продуктивност) *већ и са природно-историјског гледишта. Морамо га добро познати по спољашности* (екстеријер) *унутрици и историји његовог порекла.*

Ми се нећемо упуштати у набрајање свију постојећих својева којих данас силество много има, нећемо нарицати за сада наше мишљење да ли је овај или онај сој за наше прилике, подесан, — ми ћемо поменути само главније расе и својеве, описати их верно, побројити њихове особине којима се као засебни својеви одликују, и да би опис био што вернији, уз текст доносићемо и верне слике појединих својева, из којих ће читалац моћи створити за се убедљиво мишљење и одлуку за овај или онај сој.

Кад пак будемо имали при руци податке које сада прикупљамо: *које својеве коња, одакле, које висине и које цене, имају Русија, Немачка, Француска, Италија, Аустро-Угарска, Турска, Румунска и Бугарска за пољску артиљерију, тешку и лаку кавалерију, за возарију и друге разноврсне пољопривредне циљи,* — тада ћемо се одсудно изјаснити за овај или онај сој коња а сада ћемо прећи на опис неких нових својева коња за које мислимо да би се према нашим данашњим приликама, и при икама у којима су ови својеви постали, могли с користи и код нас да гаје.

(наставиће се)

Крвава ваш (schizoneura lanigera Htg.)

На јабукама, и то на њеним младим дрвеним деловима, нарочито на извесним сортама, живи једна врста афидија која се у многим особинама разликује од праве крваве ваши а од које се воћари с правом плаше, има више од 10 година.

Крвава ваш или вуната јабучна ваш, како, често, називају овог инсекта) развија се, за време вегетације јабука, у три облика: у инсекте без крила, с крилима и полне.

Бескрилни инсект (слика 1) јавља се у великој, множини и причињава највеће штете,

ПОДЛИСТАК.

ГОВОР

КОЈИ ЈЕ НАСТАВНИК РАТАРСКЕ ШКОЛЕ Г. БЛАГОЈЕ ТОДОРОВИЋ ДРЖАО ПОЉОПРИВРЕДНОМ СКУПУ У КРАЉЕВУ НА ДАН 14 ЈАНУАРА ОВЕ ГОД., КАД ЈЕ ОБРАЗОВАНА „СРПСКОГ ПОЉОПР. ДРУШТВА ПОДРУЖНИЦА ЖИЧКА“.

Ваше Преосвештенство, Браћо,

Пало ми је у део, да вас мало позабавим, да вам кажем неколико речи о значају и задаћи пољопривредних друштава,

*

Човек од осталих животиња, поред говора и свога ума, одликује се још и тиме, што може да се користи туђим искуством, и што му је готово на сваком кораку потребна туђа помоћ. То га је ето и навело, да ступа у разна друштва, да тиме користи и себи и друштву у коме је. То је у осталом лепо исказано и у овој народној изреци: „Гора се на гору наслања, а човек на човека.“

Међу створењима божјим, човек је одиста врло слабачак, јер нема ни једне животиње, којој би било тако мучно и тако тешко усамљено да живи као човеку, и за то му је потребна туђа помоћ, *друштво, удружење.*

Због, данас у опште није ни мало ретка појава, да се људи скупљају ради извесних циљева, и ако проучимо све такве појаве, видећемо, да их изазива нека потреба. Разлика је у томе што су неке веће, а неке мање.

*

Ако бацимо поглед на прва људска друштва, онда пред собом имамо одиста жалосну слику. Човек је, видевши се не моћан, морао да подноси многе терете, око својих, па и ако иначе по све простих намирница, и за много тисућа година, по своме ограниченом уму, равнао се — животињама. Ну, баш та борба за живот, гонила га је на то, да свој ум све више и више напреже око изналажења нужних средстава, да тиме на крају прајева докаже: е је силан и моћан, и најјачи од свију божјих створова на земљи.

Одиста она груба оруђа од камена, костију и дрвета, којима се прва људска друштва бранише од других животиња, и они примитивни алати, којима земљу чеприкаше и савлађиваше разне радове око намирница за свој живот, данас су замењена тако савршеним средствима, да се ето дивимо уму људском!

Испуства стечена у једноме веку, препашана су на другу, па за то 19. век у коме ми живимо, и јесте најбогатији у средствима, за то у њему и људи, далеко лакше савлађују своје послове, но они, који пре тога живеше. Сваким даном, ова су средства све боља и савршенија, па за то ето, и од нас многи боље живи, но наши стари.

Али, и ако је у истини тако, да је онај век најобилнији у средствима, ипак је он за многе тријават, ипак има људи који се муче и пате, који до својих намирница врло тешко долазе.

Кад ово говорим, не мислим на многу сиротињу, која надничећи зарађује нору хлеба; не мислим, на многе занатлије који

У одраслом стању дугачак је 2 и једна четврт милиметра. У почетку је боје жуте као мед а доцније мрко-затворене Зглавци су му отворенији и само местимично мрки. Пипци су, сразмерно, кратки и седмочлани. Седми је чланак, до главе, јако развијен. Очи су му тако мали да се једва примећавају.

Од осталих врсти разликује се крвава ваш, сем неједнаких пипака, (удова,) и тиме, што кроз средину тела нема оне цеви која спроводи сок, и, што, на горњој површини, горњег трупа, има беле вунасте длачице које се образују из воскасте материје и двапута су дуже но цело тело.

Слика 1.

Кад се крвава ваш убије она оставља мрље-црвено-мрке течности, налик на крв, по чему је и прозвана.

Док се друге врсте ове ваши, хране соком лишћа, дотле, крвава ваш живи поглавито на дрвеним деловима дрвета.

У борама коре, у леглима од прошлог лета, презимљује инсект од последње генерације прошле године. Па кад вегетација крене, он се диже одатле и своју сисаљку забада у кору до саме мезгре (камбијума) и храни се дрвеним соком!

Крвава ваш расте врло брзо. И чим јој, на задњем трупу, порасту вунасте длачице, она отпочиње рађати младе и то на једном истом месту. Од једне ваши произађе преко 50 младих бескрилних, које се у току 14 дана потпуно развију, па тада, као и њихови родитељи, рађају младе.

Тако, за време лета, излазе око 10 генерација и то без оплођења — (партеногенезис).

Младе ваши сишу, махом, у близини својих родитеља. Ну, кад се, на једном месту, намноже одвише, онда се размиле и на младе изданке на којима се залежу и образују нове колоније, које такође живе у групама. — Кеслер вели, да се увек више бескрилних ових инсеката налазе заједно и да се по један никад не издваја.

Најрадије се настањују на доњој страни стубова и грана, где се, временом, намноже у толиком броју и тако угусто збију једна уз другу, да се само по вунастим длачицама задњег трупа једва могу да примете (слика 2.)

Тиме, што инсекти сисаљком повређују мезгру, настаје у дрвету образовање трошног паремхимског ткања и кора међутим не добија ни мало прираштаја. Притиском, кога чине сисаљкама на мезгру, одпочиње на дотичним местима брежуљасто одскакање - одизање коре, која врло често усљед тога и прсне.

Пошто сваки убод проузрокује исте последице, а инсекти живе у множини, то настаје на више места, одизање коре па и прскање уздуж.

због недовољног капитала и других препона, изостају иза постигнутог напретка, те за то једва и животаре; нити овим хоћу да покажем оне, које су друштво и природа, у такав положај поставили, да се морају паштити и мучити, већ овим пишаним на сељаке. т. ј. на оне, који цео свет хране, чији производ иде и у сиротињске колебе и у царске палате.

Јест, у свакој земљи, маса народа, сељак, као да се највише пашти и мучи, а то не би требало да буде и ако ни за што друго, а оно с тога, *што је сељак највећа снага државна и што је пољска привреда, која је његов посао, темељ свеколиком народном животу, најглавнији извор народнога благостања, основ снаге и моћи државне.*

С тога је потребно, да се и надлежни и ненадлежни о томе побрину, шта све ваља да се урадч, па да сељак боље живи да се пољска привреда што боље унапреди.

*

Ну, српски сељак између свију, подноси највише терета, највише физичка рада, и нико при свем том не ради тако „на Бог вересију“ као он. А све с тога, што је *добро непознаје свој рад, и што баш с тога не уме да се послужи искуством и знањем других људи, већ ради старински, онако, као његов отац и деда.*

Незнање је узрок сиромаштини. То је осведочила истина, а то је узрок, за што је наш сељак сиромашан, и зашто пропада од силног физичког терета и напора. Ови напори у толико су тежи и већи, у колико је породица мања, па кад томе додамо и ону манију нашу, да се радо цепамо из задруге, — да радо напуштамо кошницу, из које се ројио српски народ, да дакле цео посао свољујемо на своја леђа, онда се наравно нема времена ни за савлађивање свију радова у дому, тору и пољу, а то ли још и за науку, за какво усавршавање.

„Ум царује а снага кладе ваља“, тако вели народна изрека, а тако у ствари и јесте, *јер знање и наука олакшавају рад, заклањају човека од силних напора, и чине га материјално снажнијим, богатијим.*

Е', али на који начин, да се у масу народа рашири просвета а с тим и његово богатство? Зар је то лака ствар?

Питање је на први поглед врло тешко, али, на њ' се може посигурно одговорити.

Сваки ваља да је потпуно вичан своме послу да га довољно разуме, јер само као такав може знати, шта ради, иначе ради „на Бог вересију.“

А код нас, као што рекосмо, ни један не ради толико „на намет“ као наш сељак, с тога што ради по примеру с оца на сина, што заморен од тешког физичког рада, нема времена за лично усавршивање. Међутим, пољопривредници целог света, боре се посве дневно за напредак, како у бољем обрађивању земље и нези усева, тако и у томе, да са што мање трошкова произведу што више производа на истој површини, да имају бољу стоку и тд.

Отуда, и код нас ваља да је напредак у томе. Рад с оца на сина, не сме се протезати и даље с тога, што су потребе наших старијих биле мање, па су их лавше и подмиривали, међутим, наше су веће, па изискују и више труда, и више памети. Напредак у овоме, повлачи напредак народне привреде, напредак народног благостања.

Кад се кора распрсне и инсекти се настане у пукотине и по рањавим местима, онда се ране све више шире и лечење је сасвим немогуће. Отуда дрво најзад подлеже, осуши се и изумире

Блага и влажна зима особито је угодна за размножавање овог инсекта. Ну, старија дрва са дебелом кором, обезбеђена су од њега пошто на њима не може да нађе довољно хране и зато се ту никад и не настањује.

Слика 2.

У месецу Јулу, бескрилни инсекти рађају младе који имају зачетке, (рудименте), крила. Ови, по Кеслеру, сишу испод бескрилних. И после четвртог прекожавања (тако се прекожавају и бескрилни инсекти) дакле пре, но што ће донети на свет младе, развијају се у „нимфе," како се зову инсекти с крилима и сисаљком. Они имају велике очи; боје су угасите, по задњем трупу жућкасте мрке и обрасле су исто тако вунастим длачицама. Сисају како, вели, Кеслер махом, испод бескрилних и рађају неоплођени 4—8 младих који су без крила и без сисаљке. Мањи су мужјаци а већи женке, дакле полни инсекти.

Они се спарују и носе по једно јаје, из ког се још у јесен излеже безкрилна женка, која презими под кором дрвета и у пролеће се размножава без оплођења.

Неки мисле да крилни инсект тражи нова места и да се из јајета излеже ваш тек идуће године.

Кеслер мисли да се инсект размножава и шири само сеобом младих на леторасте и пренашањем презимелих инсеката на калем гранчицама, а тврди, што изгледа, сасвим вероватно, да би и ширење крваве ваши ишло много брже, него што је у ствари, кад би крилати инсекти заснивали нове колоније (сл. 3.)

Вунасте длачице инсекта (слика 4) садрже у себи течност, која слади и служи му као резервна храна.

Е да ли овај инсект живи на корену, у то се сумња.

Ну, најважније је питање: како да се опростимо овог непријатеља наших воћака?

Слика 3.

Слика 4.

Сузбијање инсеката најбоље се може извршити убијањем у времену, кад се тек појави или кад га има најмање, дакле у пролеће или у зиму, кад се примете први инсекти са вунастим длачицама.

Најбоље се и најлакше убијају кад се дотична места, на којима су настањени, остружу оштром и крутом четком, затим премажу каквом смесом која би спречила пролазак ваздуха у пукотине дрвета у којима су се инсекти завукли и заостали, те на тај начин угину под премазом.

За премаз је врло добра и иловача. А, за бољу сигурност, може се помешати са кречом, терпентинским уљем или гасом. Та места, ваља и даље огледати од времена на време и по потреби састругивати оштром четком, наквашеном у јакој сапуници, или водом, у којој је дуван укуван (обично пола киле крпака у 3—4 литра воде) у коју се успу обично 3—4 капи течне угљене киселине.

Главно је да свагда ваља, место, на коме се инсект размножио, најпре добро састругати четком па га онда премазати.

Против вашију, које живе на корену употребљује се пиштевина (коњска мокраћа), а и земља се око корена меша са кречом и, најзад, увезује стабло при дну у виду прстена са изгорелом маховином

Иг.

А на бољитку народне привреде, народнога благостања, треба просто сви да прионемо, још и с ових важних разлога:

1. Што је Србија као што знате, окружена вредним привредницима: Мађарима, Бугарима и богатим Румунима, те јој својим производима јако конкуришу;

2. Што је доведена у везу са тропачима далеких источних земаља, те је у прилици, да своје добре производе може удомити.

3. Што је за разне своје тековине и установе повише задужена, а при том нема никаквих заната ни индустрије, нити може да ишчекује каква златна времена, ни бољу цену својим сировинама, те јој је за то као сиромашној, по све нужно да заложи челичну снагу и челичну вољу својих грађана, да се тиме пошто по то заснује и ово привредно доба, да буде способна за нов живот.

А важнија питања, којима у овоме погледу ваља да се заузима и стар и млад, и сирома и богат, без сумње ваља да су:

а, на који би начин увећали нашу производњу?
б, на који ба начин побољшали нашу производњу?
в, на који би начин могли више да уштедимо? и
г, на који би начин помогли и заштитили нашег произвођача.

На ово питање може се поуздано одговорити само озбиљним радом и великим размишљањем, памећу, а никако радом „на Бог вересију," па за то, ако смо одиста намерни, да наш сељак буде материјално снажнији, богатији, *онда треба живо да настанемо на томе, да он што пре отпочне боље и паметније земљу обрађивати, да тиме и већу вајду има и од свога труда, и од своје земље.*

(свршиће се).

НЕГА СУЖДРЕБНИХ КОБИЛА И ЖДРЕБАДИ.

(свршетак)

Ждребљење.

Приближавајуће се ждребљење можемо по извесним знацима познати.

Кобила, која ће се скоро ождребити, спусти трбух, меки делови око репа упадну, тајни уд набрекне а из њега истиче лепљива и прозрачна слуз. Виме, које се је постепено увећало, постане сад пуније и једрије. Сисе развију се боље. Дан два пре ждребљења, кадкад и раније постане кобила овда онда немирна услед болова у трбуху, који долазе од стезања материце. Ова стезања зову се приправљајући напони. У то време треба кобили подковице скинути, ако то није већ раније учињено и никако ју више без надзора оставити, јер акт ождребљења може сваки час наступити.

За време ждребљења самог, кобила обично лежи и врло је немирна. Под утицајем правих напона, који сад наступају, појави се кроз тајни уд један део плаценте или плоднице у форми једне са водом напуњене бешике. Услед још јачих и чешћих напона прсне ова бешика, вода се излије и предње ноге ждребета, на којима леži глава, појаве се. Напослетку, под дејством даљих и брзо наступајућих напона ождреби се кобила.

Чим је тај акт извршен, кобила устане, при чем се врпце за 6—10 стм. од ждребећег трбуха откине. Подвезивање врпцета није потребно, сем ако тече много крви из откинутог дела.

Сав акт ождребљења траје код неких кобила, нарочито старијих, које су се већ чешће ождребиле, само неколико минута и ретко кад дуже од $^1/_2$ сата. Постељица одвоји се од кобиле за кратко време после ождребљења.

На овај начин изврши се правилно ождребљење. При том је свако мешање од стране човека непотребно и може често само шкодити. На жалост многи сточари мисле, да без тога кобила не може ождребити се и чине услед непотребног, невештог и грубог вучења ждребета повреде, које су често смртоносне кобили и ждребету. Само при неправилном току ждребљења и кад опасност прети треба човечије помоћи и да се зове марвени лекар.

Нега кобила и њених одојчади.

Неки имају тај обичај, да кобилу по ждребљењу одмах измузу, мислећи да је прво млеко кобиле ждребету шкодљиво, што пак у ствари никако не стоји. Напротив ово је млеко новорођеном сисанчету врло потребно, јер му је природа дала чишћење дејство, да очисти ждребећа црева од таке званог меконијума, једне смоли сличне масе. Јер ако меконијум остане дуже време у цревима, може лако колике и разна болешљива стања код ждребета проузроковати.

Ново рођено ждребе, које кобила обично олиже, одмах покушава да устане и да тражи виме. Само слабуњавом ждребету треба при том помоћи њега, подвести кобилу и при сисању држати. Хрђав је знак ако новорођена ждребад неће да сишу. Овакова ждребад обично нису здрава, побољевају се и скоро угину за неколико сати или дана свог живота.

Прва 3—4 дана по ждребљењу треба кобилу чувати у штали те јој храну смањити, и тек по изласку овог времена треба јој дати опет пређашњу порцију. При повољном времену може се по пољу проводати.

После 9—10 дана по ждребљењу, кад се распасе, треба је подвести под пастува, јер према искуству у ово време кобиле се обично распасу и најлакше остану опет суждребне. И даље је треба сваки 9—10 дана водити пастуву све док неће више истог да прими.

Да кобила остане крепка и да има довољно млека, треба је добро хранити, нарочито са житом и добрим сеном. Ако је слабуњава и даје мало млека, онда јој треба давати трица, куваног јечма или прекрупљеног кукуруза.

Десет дана по ждребљењу може се кобила са ждребетом пустити у поље, ако је време лепо и топло и то најбоље у једну ограђену ливаду или пашњак, који није далеко од штале. Али за време ладних и ветровитих дана треба да остану и ждребе и кобила у штали, јер ждребе лако може да назебе, а кобила даје под утицајем оваковог времена мање и слабијег млека.

Здраве и снажне кобиле могу се 14 дана по ждребљењу опет за рад употребити, при чем може ждребе да трчи са кобилом, ако дозвољава топло време.

Прве 4 недеље живи ждребе искључиво од мајчиног млека, а и доцније до одбијања млеко је најглавнија храна његова. Од њега зависи и живот сисанчета.

Млеко је производ вимена, које добива зато потребне материје из крви, а крв опет из хране. Храна кобиле је дакле од највеће важности за каквоћу млека дакле и за ждребе. Каквоћа млека зависи пак од здравственог стања кобиле и мења се даље и услед разних утицаја на кобилу, као што су пљашња, тежња за ждребетом, хрђаво поступање са кобилом, жеља за наступом, назеб и разгрејање њеног тела.

Сви утицаји, који кобилу снађу, утичу и на здравствено стање и успевање ждребета, и пошто његово нежно тело истим не може одољети, с тога се и лако разболи. Зато треба кобилу за време сисања ждребета још пажљивије хранити и његовати него што је бивало за време суждребности њене.

Четир недеље маторо ждребе већ покушава да једе сено. С тога му треба давати у нарочито за њ направљена јасла нешто финог и слатког сена, да се с њим игра и понешто и једе. После 6—8 недеља у

стању је да зоби већ и жито и тад може му се сваки дан давати мало прекрупљеног овса. На тај начин се постепено привикне на своју будућу храну и одбијање од сиса се доцније лакше изврши.

Ждребе не сме мање од 4 нити дуже од 6 месеца сисати. Пре четвртог месаца његови варећи органи још нису удешени искључиво за биљну храну. Сем тога се првих месеца млеко не да потпуно заменути ма којом другом храном. Зато се ждребад не развију добро и остану мала и слаба, ако их раније одбијемо.

Од прилике 4 недеље пре но што се почне одбијати од сиса, треба ждребе сваки дан по неколико сати од кобиле одвајати, и напослетку само један пут дозволити му да сише, а у накнаду млека да му се да више друга хране.

Са таковим поступањем ждрбе неће оскудевати и кобила даваће поступно све мање и мање млека, а тиме се избегавају неповољни случајеви запаљења вимена, која се при напрасном одбијању често дешавају.

О. Репић

ИЗВЕШТАЈ

о раду другог главног гидишњег скупа „подружине српског пољопривредног дууштва за срез посавски и околину" који је држан 30 Јануара 1891. године, у Обреновцу.

Председник управног одбора г. Милош Марковић, свешт. Звечански отворио је збор у 2 чах. по подне кратким говором у коме је, поред осталог, објаснио одбору, да је на основу чл. 47. дужност збора, да из своје средине а из чланова своје подружине избере себи председника који ће руководити радњу овог збора, и заблагодарио одличној посети чланова и осталих гостију.

Збор је једногласно изабрао за председника г. Радосава Стојисаљевића, трг. из Обреновца, који по изјави благодарности збору на указатом поверењу, и заузе место и нагласи, да је по истом чл. правила збор дужан изабрати и два секретара, за вођење протокола. За секретаре збор изабра: г.г. Војислава Станчића учитеља из Добрца и Мих. Керенчевића пред. општине стублинске.

Прочитане су честитке г.г. Душана Спасића секретара пољопривр. друштва. Игњата писара пољо-привр. друштва и Димитрија Буринчића пчелара из Београда. За тим се прочита честитка г. Стевана Карановића свешт. из Јаловика и Живојина Савића сељака из Дрена, на које се збор одазва: живели; а за тим се прешло на дневни ред. Председник позва известиоца управног одбора, да поднесе збору извешће о годишњем раду подружине.

Известилац г. Ј. Томић учит. прочитао је извешће о целокупном год. раду подружине а за овим и извештај о стању благајне подружинске. Упитан збор од стране председника: има и ко шта да примети у радњи одбора управног.

г. Милош Марковић председник подруж. даје објашњење о раду одбора управног у ком је нагласио, шта је подружина за време од 18. Јануара прошле год. па до 20. Јан. ове год урадила на пољу свог рада. Из чега је извео да је преко свијух расхода остало 703 дин. као капитала за идућу годину.

Члан управног одбора: Васа Павић свешт. Стублински говорио је о задатку подружине и објаснио је досадању радњу подружине а уколико је сматрао за нужно допунити објаснење председника.

Председник пита збор — задовољавали се са извештајем управног одбора — који је овде у препису поднет и има ли ко шта да примети на исти — збор једногласно и са одушевљењем прима извештај управног одбора о раду и стању благајне.

Председник према чл. 38 правила подруж. позива одборнике из управног одбора да извлаче коцку за иступање два члана из управног одбора. Коцка се извршила пред лицем збора и по извлачењу иступали су: г. Миливоје Митрић учитељ и Малутин Кованцић трг. из Обреновца. Бирање на место ове двојице збор одлаже по свршетку рада, па се прешло на дневни ред. На позив председника, известилац чита пројектован буџет за идућу годину у коме је изнето примање и издавање у суми од 4040 дин. и који гласи: (Види на страни 145.)

Збор одобрава буџет без примедбе а по објашњењу г. Васе Павића свешт. стублинског који је својим говором обратио пажњу збора на расадник воћарски који је подружина ставила себи у задатак за идућу годину.

Председник подружине износи збору потребу допуне правила подружин. која се потреба појавила према развијћу подружинском.

Известилац прочита допуне. Г. Васа Павић свешт. предлаже да се цела правила подруж. прочитају пошто на овом збору има људи који нису чланови, па би рад био да се и они о овоме обавесте.

Председник пита: да ли треба да сва правила прочитају — Збор прима и секретар збора г. Ференчевић чита правила код којих се примише допуне чл. 27. и 37. подруж. правила. При читању члана 38 отворила се дебата.

г. Милан Лазић предлаже: да се члан 38 измени те да се часници управног одбора бирају на годину дана место три године. По што је и он, вели, био сам часник управног одбора као деловођа — а оптерећен својом дужношћу у општини поднео је оставку и иступио из управног одбора — уверио се о умесности овог његовог предлога.

Г. Васа Павић говори: да се овај члан не мења, јер се тиме поремећава план радње у честој промени ових часника — а по различним ћудима појединих.

Г. Милан Лазић објашњава се са г. Павићем и вели да је његов предлог уместан из разлога тог: што је господар подружина а не часници управног одбора и по томе план његове радње ако је користан за подружину не мења се ни у колико. Г. Павић одговара Лазићу да је рад за три године сталнији, а пошто ће бити још и надзорни одбор, који ће назиравати рад управе, то је са свим неумесно да се управа тако често мења. Председник пита збор, имали чланова који подпомажу предлог Лазићев. Устају неки и подпомажу га.

Г. Драгољуб Вићентијевић говори у корист предлога Лазића. г. Митрић учитељ говори против предлога Лазићева.

Г. Ференчевић говори против Лазићева прелога доказујући да се над управним одбором установљава назорни одбор. Г. Јеремија Томић учит. говори, да је збор приликом читања правила и овај члан усвојио са допуном одбора управног — и мисли као свршено да не треба збор поново да претреса. Г. Лазић говори да надзорном одбору није дато право да може управу казнити, — за то хоће измену.

Председник пита збор: јели о овоме довољно збор обавештен да се стави на гласање

Срез Посавски — Окр. Вальевски

ПРЕДРАЧУН БУЦЕТА

Поло-привредне подружине, за срез посавски и околину а за рачунску 1891 год.

Број	Наименоване прихода	Дин.	п.
1	Од 25 чланова утемељача	1250	—
2	Од 130 чланова редовних	780	—
3	Од 5 чланова помажућих	10	—
4	Поход државна	1200	—
5	Од забава села, лутрија доб. прилога	600	—
6	Од коваилука	200	—
	Свега	4040	—

Примање динара 4.040

Деловођ:
Ј. Томић
учитељ

31. Јануара 1891. год.
Обреновац.

Број	Наименоване расхода	Дин.	п.
1	За 50 ком. нових кошница	300	—
2	За канцеларијски материјал	100	—
3	За плату чувара пчелара	300	—
4	На хонорар пчелару	100	—
5	За разне пчеларске справе	150	—
6	За кирију канцеларије, огрев осветљење	400	—
7	На плату економа	1200	—
8	« « помоћника економа	440	—
9	На копање једног бунара	120	—
10	На набавку пол.-прив. алата и справа	50	—
11	За подизање куће у расадинку	400	—
12	За ограду око земље у расадинку	80	—
13	За непредвиђене трошкове	400	—
	Издавање динара: 4.040	4.040	—

Благајник
Коста Х. Петровић

Председник управ. одбора;
Мил. П. Марковић

Чланови
Милутин П. Ковинић
Миливој П. Митрић
Василије Павић
Драгољуб М. Вићентијевић
Арса Мождановић

Председник стави на гласање предлог Лазићев — устајањем и седењем. По што се није могло овим гласањем познати права већина „за“ и „против“ то председник стављ поименично гласање. Већина је гласала против предлога Лазића.

Лазић примећава да је недовољан број чланова за решавање. Председник, вели, да је се уверио о довољном броју чланова и накнадно пита збор: сматра ли збор да је овај број довољан за решавање.

Г. Ђорђе Петровић тражи измену члана 27. Збор одбија предлог његов — јер сматра као сређено.

Решено је да се у правилима учине ове измене:

Чл. 27, ових правила додаје се.

1. Чланова редовни полагаће своје улоге при почку сваког месеца благајнику подружине.

Испод тачке 1. чл. 27. додати ово: као 3-ћа тачка.

„А сматра ће се да неплаћају своје улоге половно онда, ако и на трећу писмену опомену од стране благајника у размаку од десет дана од сваке опомене своје улоге не буду полагали.“

Код чл. 37. да се дода:

Подпредседник.

И одборницима да се дода још два одборника и шест заменика.

Управном одбору додаје се још 3 члана као надзорни одбор. Надзорни одбор сваке године бира главни годишњи скуп.

Он има ове дужности: да надзирава одправљање подружинских послова да мотри, да ли управни одбор и остали чланови врше одредбе ових правила и одборских решења. Да прегледа сваки три месеца рачуне и стање благајне. Да ли благајник уредно води тромесечне рачуне. Да ли се према склопљеним рачунима готовина у каси налази. О свему овом дужан је надзорни одбор да састави протокол а одговоран је солидарно за штету ако на одређен рок ово не би извршио. Ако би нашао неправилности у раду управног одбора или благајника од чега би се по дружину штета произвела за безбедност чиниће нужне мере за интерес подружине и наредиће одбору управном да овај буде дужан са-

звати напредни збор у току за 10 дана. Ако председник или управни одбор не учине — позваће га сам надзорни одбор.

Председник подружине износи план радње за идућу годину од стране управног одбора који гласи:

I. Рад у ковалуку

Одбор управни смишља да рад на ковалуку изврши на следећи начин за ову годину:

1. Да од ковалука добивени мед према својим правилима чл. 15, одвоји приход и рада члановима у натури за обе године.
2. Прима ће улоге у натури и ове год. из пријављених улагача. према чл. 12
3. Набављаће нужне пчеларске справе.
4. Набављаће стручно лице за пчелара.
5. Набавиће нових кошница 50. А према потреби и више.
6. У башти код ковалука имаће баштован подруж. уредити украсне садове.

II. Рад у расаднику.

1. Управни одбор мисли подићи растиво за воће од ранних врста.
2. Да обради 1—2 хектара земље за подизање облаг. воћњака.
3. Да поправи 1 бунар са једном оманом њом.
4. Расадник ће се живом оградом оградити.
5. Остатак земље има се употребити за повртарство.
6. Да се на 1 парцели засади дудови.

III. Рад на свилодељу.

1. Ове год. подружина не мисли сама радити на томе већ ће набављати семе и давати оном који жели да на томе ради.

Управни одбор има част извети овај план подружинске радње на претрес и оцену.

18. Јануара 1891 г.
Обреновац

Пред. управног одбора
Мил. П. Марковић

Дописар учитељ;
Ј. Томић

Чланови:
Др. Ст. Коматовић
Милутин П. Ковачић
Митрић

Благајник;
Коста Х. Петровић

Збор по прочитању одобрава. На реду су предлози појединих чланова.

Г. Павић предлаже: да се у свакој општини, у којој има чланова, створи поједина организација у циљу гајења и поучавања о свилодељу. Таким организацијама давање се обавештење од стране управног одбора — да би се ова важна грана у нашем народу одомаћила.

Збор прима предлог г. Павића и ставља у дужност управном одбору да по овом предлогу поступи.

На предлог Лазића збор изабра за почасног члана ове подружине г. Димитрија Бурунчића пчелара из Београда. Збор је ово учинио на спрам г. Бурунчића из разлога тог, што је он при остварењу и установи подружине учинио доста труда и пожртвовања.

Председник ставља збору на избор два члана одбора на место оних који су иступили поцком. Збор изјављује поверење истима.

По чл. 37. и допуни изабрати су два нова одборника и подпредседник. За подпредседника збор изабра г. Радосава Стојисављевића трг. за одборнике: г. Спиру Димитријевића, и Љубу Томића трг. из Обреновца. За тим је изабрао шест заменика: г. Николу Томића трг. из Обреновца, г. Стеву Поповића учит. стублинског г. Јелесија Петровића пред. општ. Паромашке, г. Митра Симоновића трг. Танасија Михаиловића, Јевту Радовановића трг. из Обреновца. Збор је изабрао у одбор надзорни ова лица: г г. Дејана Васића, Алексу Јовановића трг. из Обреновца и г. Мих. Ференчевића председника општ. стублинске.

За овим збор изабра изасланика на годиш. скуп срп. пољопривр. друштва: председника г. Милоша Марковића секрт. и подпредседника г. Радосава Стојисављевића трг.

Збор изабра за подпис протокола: г. Светозара Здравковића имета г. Мих. Гачића и г. Симу Давидовића мех. из Стублина.

Збор је закључен у 6 сах. по подне.

За овим је настао упис у чланство и уписало се 30 чланова нових.

20 Јануара 1891 г.
Обреновац

Председник збора
Радосав Стојисављевић

Секретари
Мијаило Ференчевић
Вој. Стапчић.

Подписали:
Светозар Здравковић.
Сима Давидовић
Михаило Гачић

БЕЛЕШКЕ.

Нешто о пауну.

Постојбина паунова је Источна Индија у Азији. Тамо он живи по шумама и шикарама. У Грчкој и у Риму познали су га од пралеке у исто доба кад и морку; већ 100 година пре Христа износили су у Риму печене пауне на трпезу и ил споро за тим распростро се веома јако њихово гајење. При крају другог столећа после Христа беху у Риму пауни обичнији него шеве. Нешадимице сласти налазиле особито у јетрици и мозгу. Из Италије распростро се паун у западној Европи, али још пре 300—400 година био је ипак тамо још реткост. Данас га сву дране као птицу за украс.

Највише се гаји паун, ком је основна боја плаветна Има пасмина са црним крилима, шарених и белих. Паун има на глави малу ћубу, а реп дуга пера са очима. Паунаца је много мања од паунца и нема онако красан реп.

Паун може да доживи 25 година.

Паун се потпуно прилагођа на нашу климу, не треба много и заложили је са сваким. Али неспокоја је за другу живину и биња, да и угњави по које пиле или поклоп, вриска му је непријатна.

И о гајењу паунова може се поучити из књиге „жако се гаји перната живина (Панчево 1886). (М. П.)

ГЛАСНИК.

Лични вести. — г. Александар М. Секулић помоћник треће класе Управе државне ергеле, постављен је указом од 4 Марта ове год. за секретара четврте класе министарства народне привреде.

Милорад Лазаревић из Жупањца који је свршио ратарску школу у Краљеву са одличним успехом, изабран је за економа добра Српског Пољопривредног Друштва у Шапцу.

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног стунца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стунца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋЕ ГОДИШЊИ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 12. и 13. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 31 МАРТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Корист врстачне сејидбе. — Сејање пукуруза са уродима. — К питању о поправци нашег домаћег соја коња (наставиће се). — О семену за сејање. — Неколико речи о употреби хмеља у нашим пиварима, а наш хмељ из топчидера. — Заливање питомина. — Коко наш народ прима рационалнију земљорадњу? — **Белешке:** Сеница у воћарству. — Одсепање великих грана. — Нешто о морни. — **Гласник:** Жичка подружина. — Сточарска изложба у Б. Пешти. — Виноделцима опр. Крајинског. — Бродарско друштво. — Обновљена подружина у Нишу. — **Дописи:** Шабац. — **Записник седница:** Оглас тимочког пола јахача о држању утакмица. — Оглас. — Обзнана. — Објава. — **Подлистак:** Говор г. Благ. Тодоровића на скупу пољопр. подружине у Жичке.

КОРИСТИ ВРСТАЧНЕ СЕЈИДБЕ

Мало је питања у пољској привреди која су тако марљиво проучавана и о којима су добивени тако сигурни и повољни резултати, као што је питање о користи врстачне сејидбе усева.

Да и не говоримо о сејидби на врсте оних усева, који се морају за време свог пораста прашити и огрћати, јер код њих је врстачна сејидба први услов да се у тим тешким пословима скупоцена љуцка снага може да замени јевтинијом сточном снагом. Дакле већ самим тим, што употреба плугова прашача и огртача условљава врстачну сејидбу дотичног усева, корист сејања на врсте тих усева очигледна је.

Ну, да видимо како стоји са сејидбом на врсте оних усева, који се за време пораста не морају прашити и огртати, које наши пољопривредници сеју искључиво руком „омашке" — „нашироко", „на сачму."

Да узмемо за пример за све наше наводе оне усеве, који се највише код нас сеју, а то су наше стрмнине (пшеница, раж, јечам и овас).

Пре свега потребно је да поменемо, да се стрмнине сеју на врсте машином: *врстачном сејалицом.*

Врстачних сејалица има разних система и разне величине. Ми износимо слику врстачне сејалице „Хунгарије", која је једна од најпризнатијих. Овај систем нарочито се одликује незнатном тежином, подвозношћу, простим саставом, лаким руковањем и савршеним радом. Сејалица овога система има од 9, 11, 13, 15 17, 19 и 21 врсте, т. ј. најмања сеје одједанпут (једном завесицом) 9, а највећа 21 врсту. Машина ова стаје и то: за 9 врсти 460 дин., за 11 врсти 515 дин., за 13 врсти 570 дин., за 15 врсти 630 дин.,

На први поглед изгледа да је машина ова врло скупа. Али кад будемо мало доцније упоредили са овим ценама користи врстачне сејидбе стрмнина, уверићемо се, да није скупа; шта више, да кад би јо цена била и већа ипак не би била скупа за разумног пољопривредника.

Па шта се постизана врстачном сејидбом машином? — Ево шта:

1. Све семе посеје се на једну исту дубљину и то на ону, на коју ми желимо. Ми знамо, да стрмнине најбоље успевају кад су посејане на дубљину 5—5½ сантиметара, па према томе удесићемо и машину тако, да на ту дубљину сеје. Сем тога знамо, да кад је све семе посејано на једну исту дубљину, а не једно плиће а друго дубље, да ће одједанпут и нићи, а кад усев у исто време никне, он и расте подједнако и не гуши један други, већ и у исто време и узри, те се добије и једнообразнији род. — На против, при сејању „омашке" семе се не затрпа до једне дубљине, него једно је пропало одвећ дубоко у земљу, друго опет са свим плитко или није никако ни затрпано већ лежи на површини земље, а само је један део затрпан до потребне дубљине. Усљед тога све семе и не никне, а и оно што никне једно никне пре а друго после, те и усев буде неједнак и не приспе за жетву у једно време, него један део презри, док други још није ни зрео; и од таковог усева разуме се да се добије и неједнак род чија је и цена лошија.

2. Семе се у врсти са свим равномерно посеје, тако, да сва зрна подједнако одстоје једно од другог. Међутим и врсте се могу удесити по вољи, да једна од друге одстоје колико то ми желимо. И кад усев никне подједнако густ у врсти а има и довољно ваздуха и светлости и између врста, — онда може правилно и добро и да се развије. Код овако равномерно посејаног семена из сваког зрна избије подједнак број сламки и то много више него кад је сејано „омашке", сваки бокор правилно се развија, сав је усев подједнаке висине, и у једно исто време зри. — На против

при сејању „омашке“, ма да је сејач и највештији, ипак не може семе тако равномерно да посеје, него на једно место баци више, а на друго мање семена, те и усев буде на место одвећ густ, а на место са свим редак, и тамо где је одвећ густ, буде слабији, него на местима где је био редак и где је имао хране и про-

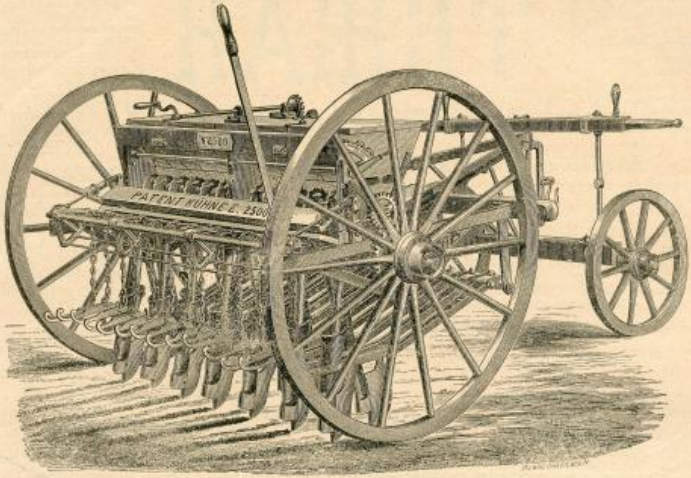

стора да се боље развије. Усled тога и не зри у исто време и добије се мање и лошијег зрна и сламе него кад је равномерно посејан.

3. И баш зато, што свако зрно машином посејаног семена никне, јер је посејано на најповољнију дубљину, и што је тако равномерно посејано по њиви,

ПОДЛИСТАК.

ГОВОР

КОЈИ ЈЕ НАСТАВНИК РАТАРСКЕ ШКОЛЕ Г. Благоје Тодоровић ДРЖАО ПОЉОПРИВРЕДНОМ СКУПУ У Краљеву на дан 14 Јануара ове год., кад је образована „Српског пољопр. друштва подружина Жичка“.

(свршетак)

Ко у овоме правцу дела, тај је народу двојаки пријатељ јер му тиме даје могућности за веће богатство и материјално благостање, а ко овим средствима располаже, тај се, као што знате, радо одазива и на то, да своје душевне потребе што више појача, да се што боље изобрази.

За народни болитак, за његов паметнији рад, ваља народу да се прича на сваком кораку, и божанској речи, са привених проповаоница, и гласом власти, на општинским скуповима, и гласом политичара, код којих је већ крајње време, да утишају гњев партијских страсти, и да помогну народу својим саветом и привредним одушевљењем.

Ко по овоме ма шта ради, радио је просто све за себе. Сва издања за овај циљ, нису и у стварн утрошени, оне су дати под интерес, који се стогубо накнађује.

Заузимањем свију нас, наш сељак, мора што пре да се упозна са важнијим напрецима у пољској привреди, да се што пре обучи паметнијем обрађивању земље. А то може да се постигне на више начина.

*

На унапређењу пољске привреде, дужни су, као што рекосмо, да раде и држава и појединци.

Држава се код нас, у неколико одужила овом дугу свом, јер је за овај циљ предузимала извесне мере, и доносила извесне законе, а у овом правцу нарочито се истрајним показало „Српско Пољопривредно Друштво“ у Београду, које је с тога стекло и доста својих пријатеља и доста својих поштоватеља. Држава је опет од своје стране, материјално потпомагала то друштво, па и данас то чини, и тако га доводила у положај да друштво што боље одговори својој задаћи.

Међу мерама за унапређење пољске, привреде, мора се према наведеном сматрати међу најглавније: *ширење пољопривредног знања у масу народа*, на било то путем новина, часописа и књига, путем стручних школа, изашиљањем путујућих учитеља, постављањем округлих и среских економа, или заснивањем угледних добара.

„Српско пољопривредно друштво“ издаје стручан лист, издаје стручне књиге већ од 20 година, а има новине година. од како има и угледно добро у Шапцу, где је оно одиста тако, да се о њему можемо похвално изразити. Оно дакле ради на многим од наведених мера.

Држава је опет отварала повремено школе, ну од оних данас је само ова ратарска школа. А изгледи су, да ће оваких и сличних школа у кратноме добу бити у нужноме броју, управо у свакоме округу по једна.

сејањем машином на врсте уштеди се добра четвртина па често и трећина (код ражи) семена. Уштеди се управо све оно, што би при сејању „омашке" пропало, било зато што је пропало сувише дубоко у земљу — под бразду — или што је остало незатрпано на површини земље Према томе не треба мислити, да ако се сејањем машином мање семена посеје но при сејању „омашке", да ће и њива мање родити. На против. Сејањем машином у врсте и ако је мање семена бачено у земљу, но што би се бацило „омашке" из руке, ипак ће њива дати више и бољег зрна а и више сламе; — но на ово питање — питање о приносу — вратићемо се мало ниже.

4. Пошто раоничићи, на врстачној сејалици, који се налазе на дну левака кроз које пропада семе, земљу рију и праве браздице у које пада семе, — то се при сејању у пролеће не мора земља ни преоравати, ако је у јесен угарено, него је довољно ако се добро подрља, па одмах за тим сеје врстачном сејалицом. Ово је нарочито важно за лаке земље и године када је пролеће сушно; јер лака земља кад се у јесен угари, напије се преко зиме довољно влаге, па ако се у пролеће преорава, она се тиме излаже брзом сушењу и усев на њој пати без довољно влаге, а нарочито ако је пролеће сушно. Док на против, кад се у пролеће не преорава, она се не суши тако брзо већ дуже задржава влагу, а нарочито у доњим слојевима, те и усев на њој боље издржи сушу. Најзад.

5. Пошто врстачна сејалица одмах и затрпава посејано семе, то никад не може да се догоди да киша увати незатрпано семе на њиви, те да ту на површини земље проклија и пропадне, као што се то догађа при сејању „омашке." С тога се врстачном сејалицом може слободно без ризика сејати ма како да је сумњиво време све док киша не почне падати; па и по највећем ветру она сеје са свим правилно као и на потпуној тишини, док се „омашке" по ветру не може никако да сеје, или и ако се сеје то бива са свим неправилно — неравномерно.

Ну, могло би се на први поглед рећи по штогод и против врстачне сејидбе.

Тако би се могло да примети, да се врстачна сејалица може да употреби само на чистој њиви, а не и на рђаво обрађеној и пуној зубаче, пиревине и другог корова. — То је истина. Али зар би тај навод могао да буде разлог против употребе врстачне сејалице? Зар ми не треба земљу добро да обрађујемо и да се старамо да коров на њој истребимо па баш и ако не ћемо де сејемо машином у врсте? — Дакле, тај разлог не може да постоји.

Могло би се приметити и то, да машину вуку 2 коња или вола и да уз њу иду 2 човека па често и 1 дечко, који стоку води кад радник који управља машином није вешт да уједно тера и стоку, па ипак посеје тек колико 2 сејача. И то је истина. Али против овог разлога ми ћемо да наведемо оно што смо и раније рекли: да се врстачном сејалицом уштеди једна добра четвртина семена, — а то без сумње много више стаје него наднице једне двојне спреге и једног дечака. — Дакле и тај би разлог отпао.

Држава има још и једно три имања, која се могу сматрати као угледна добра и као расадник за гајење бољег воћа, усева и боље стоке у околини, а то су; Управа државне ергеле у Љубилеву и Добричеву и Управа топчидерске економије. Има и два расадника за америчку лозу, један у Смедереву а други у Неготини.

С једне стране радила је држава, а с друге опет утицало поменуто друштво, и да видите, утицај је доста приметан: у земљи се распрострло повише савршенијих справа и алата, бољих усева, боље сорте воћа и боље стоке, једном речју, пробудила се воља за напреднијим и сигурнијим радом, за већом коришћу. Овде су радиле само две снаге, па је велика вајда, а како ли би било тек у прилици, кад би имали повише таких снага, повише таких друштава?

Велики број пољопривредних друштава у страним земљама не одликује се само тиме, што их има доста на броју, него и тиме, што немају чак ни једну и исту задаћу. Код нас од „Српског пољопривредног друштва" тражимо просто све, а у другим земљама једна су друштва искључива за боље гајење биљака, друга за боље гајење стоке, трећа пчеларство, четврта за воћарство, пета за шумарство и т. д а ту скоро читамо из једних новина, да је организовано и друштво противу корова, па и друштво за благо поступање са стоком. Људи један другог контролишу, да плеве своје њиве, да се коров не шири, и не дају да се стока туче, ружи и псује, већ траже, да се њоме свуда и свакад домаћински поступа, јер као неуморни помагач људски, то потпуно и заслужује.

За то, ако желимо, да што пре пођемо напред у пољопривредним радњама, без сумње, врло је потребно, *да и у Краљевини Србији има више пољопривредних друштава, па било са једном или са више задаћа.* У овима се одиста осетила велика потреба, и за то је од скора поникло више пољопривредних подружина, а пре кратког времена засновано је „Коло јахача кнез Михаило" друштво за унапређење домаћег коњарства и буђење витешкога духа у народу, и „Пчеларско-воћарско друштво" са циљом, да ради искључиво на унапређењу пчеларства и воћарства.

*

Пољопривредне подружине саставни су део „Српског пољопривредног друштва", па једно с тога, што су оне врло важне за бољи развој пољске привреде, а друго с тога, што смо ево и сами намерни такву подружину да заснујемо, вредно је, да се што боље упознамо са задатком њиховим.

Задатак ових подружина, без сумње мора да се састоји у у томе, *да „Српско пољопривредно друштво потпомаже у своме раду,* јер су подружине као што рекосмо, саставни делови „Српског пољопривредног друштва". Отуда је опет преко нужно, да се упознамо са циљом тога друштва. А циљ је и овог друштва:

„1) да испитује прилике, у којима се налази наша пољска привреда, и да тражи пута и начина, како да се уклоне незгоде и сметње, које њеном унапређењу на путу стоје.

„2) да изучава у нашој отаџбини биље и животиње по свима односима, који су нужни, да се унапреди наша пољска привреда.

„3) да се стара о распростирању савршених пољопривредних справа, као и о томе, да се у нашој отаџбини израђују и усавршавају.

Могло би се, најзад, рећи, да врстачна сејалица много стаје и да пољопривредник нема рачуна да је набави. На први поглед и ово изгледа истина; али у ствари није тако. Против ове примедбе ми ћемо да изнесемо резултате жетве. — По опитима који су чињени у погледу приноса стрмнина, које су сејане на једној истој земљи и при једнаком обрађивању земље и нези усева, но извесан део врстачном сејалицом, а исти толики део „омашке," — излази, да је с оног дела, који је засејан врстачном сејалицом пожњевено по хектару више и то: пшенице 200 кгр., јечма 200 кгр., овса 250 килограма! — И кад сад узмемо, да врстачном сејалицом посејемо за годину дана не више него само 20 хектара стрмнина, онда излази, да нам се врстачна сејалица исплати за годину дана. Ну како је 20 хектара врло мала површина за једну сејалицу, јер се њом може много и много више да засеје за годину дана, т. ј. за две периоде сејања — у јесен и пролеће, — то је са свим јасно, да се разумном пољопривреднику врстачна сејалица не само исплати за годину дана, него већ прве године има и чисте добити. А пошто се врстачна сејалица употребљава не само за сејање стрмнина, него и за врстачно сејање други усева, који имају крупније или ситније семе него што је семе стрмнина, — и пошто она може да служи 20 и више година, то је корист употребе врстачне сејалице огромна.—

После свега овога ми не би могли ничим другим да објаснимо, зашто врстачне сејалице нису још код нас одомаћене, до једино тиме, да нашем пољопривреднику нису још биле довољно познате користи врстачне сејидбе. Ну радоваћемо се, ако смо успели да му их у овом чланчићу изнесемо, и надамо се да ни наш пољопривредник не ће дуго остати без ове корисне машине, коју је цео напредан свет усвојио и с најбољим резултатом примењује.

Д. М. С-ћ.

СЕЈАЊЕ КУКУРУЗА СА УЗРОДИМА

У нас се одржао и данас обичај, да међ кукурузом гајимо и друге усеве као узрод. Овде долазе на прву месту пасуљ и дулек. Тако се о берби с једне исте њиве скида по 2, а често и по 3 обилате жетве.

На први поглед чини нам се, да је сејање узрода са кукурузом врло корисно по пољопривредника. Ну питање је да ли је баш и у ствари тако.? Да ли узрод одузима кукурузу храну из земље, да ли му смета развићу, да ли му умањује принос и уколико?

Да би се на ово тачно одговорило, чињене су, у последне време, пробе на опитном пољу пољопривредне академије у Алтенбургу.

Једна, извесна, површина земље подељена је у 6 парцела. Свака је парцела била дугачка 21·6 м. а широка 8·8 м. Кукуруз је сејан на неким парцелама засебно а на неким, опет помешан са узродом — пасуљом и дулеком, као што показује следећа таблица.

см.

1. 50|30 кукуруз
2. 50|30 кукуруз и дулек

„4) да расписује, досуђује и издаје награде, ради завођења напредних начина радње у свима гранама пољске привреде.

„5) да приређује опште и посебне изложбе домаћих производа по свима струкама пољске привреде, и да одређује награде свима онима, који што најбоље произведу.

„6) да издаје лист за пољску привреду.

„7) да издаје повремени спис за пољску привреду, у коме ће се јавности предавати оне расправе и испитивања, која ће осветлати стање наше пољске привреде и који су иначе пољопривредног научног садржаја.

„8) да издаје пољопривредне књиге, за распростирање најпотребнијих пољопривредних знања и пољопривредни календар сваке године са кратком теоретичном и практичном поуком.

„9) да ивашље стручне пољопривреднике зарад поучавања наших земљоралника у бољем раду, по свима гранама пољске привреде.

„10) да се стара о прибављању земљишта за подизање угледних добара у нашој отаџбини и о њиховом уређењу.

„11) да се стара, те да се боље и удесније зграде подижу код нас за пољопривредне цељи.

„12) да се стара, да домаћим пољопривредним производима отвара у нашој земљи места у употреби свуда онде, где би се они могли као сировина употребити, и да осем тога потпомаже и само прерађивање тих производа у нашој земљи.

„13), да приређује јавна пољопривредна предавања, и да потпомаже оне стручњаке, који би хтели да држе таква предавања по разним крајевима наше отаџбине и

„14) да промишља и ради на свима осталим предметима, који спадају у круг његове радње."

Па, ко може рећи, да циљ овога друштва није оправдан, ко може тврдити, да овако друштво за нас није потребно? за цело ни један. Оно је исто тако нужно, као хлеб и со.

Природно је, да овако тежак и огроман задатак, потребује и велике помоћи, и у колико је ова већа, у толико ће и корист бити и бржа и сигурнија. Оно тражи доста помагача, *доста утемељача*.

За то ово друштво ваља у раду одиста збиљски да потпомогнемо, ваља да учинимо, да се његове жиле убокоре по свима крајевима наше домовине да тиме буде и јаче и темељније.

Да се то друштво најбоље учврсти, томе највише могу допринети: „пољопривредне подружине" у чиј круг ваља да спада

1). Непосредно утицање на своју околину, да се шири пољопривредно знање, било путем различних списа, било приређивањем јавних предавања или и самим практичним поукама.

2). Старање, да се по околини рашире савршене пољопривредне справе.

3). Старање, да се распростру боље врсте хране и бољи сојеви стоке.

4). Да ради на подизању угледних добара за своју околину.

5). Да посредује између срп, пољопр. друштва и оних привредника своје околине, који би тражили ма каква обавештења, поуке или помоћи у набавци разних справа, стоке, семена итд.

6). Да „српском пољопривредном друштву" чине предлоге ако и у колико налазе, да је нужно то учинити у интересу

см.

3. 50|50 кукуруз и дулек
4. 50|30 кукуруз и пасуљ
5. 50|30 кукуруз
6. 50|50 кукуруз и пасуљ
7. 50|50 кукуруз и дулек
8. 50|30 „ „ „
9. 50|30 кукуруз
10. 50|30 кукуруз
11. 50|30 кукуруз и пасуљ
12. 50|30 „ „ „
13. 50|30 кукуруз и дулек
14. 50|30 кукуруз
15. 50|50 кукуруз и дулек
16. 50|30 кукуруз и пасуљ
17. 50|50 кукуруз и пасуљ
18. 50|30 кукуруз

На парцелама засејаним само кукурузом узето је одстојање реда од реда 50 см., а оџак од оџака 30 см.

На парцелама, на којима је поред кукуруза сејан дулек или пасуљ т. ј мешовитим парцелама, узето је остојање 50|30 и 50|50 см. а да би се сазнало:

1. Уколико узрод утиче на величину приноса кукуруза, кад се посеје у шире редове.

2. Е да ли узрод даје довољну накнаду за штету коју је собом допринео кукурузу, претпостављајући да одузимањем хранећих материја и воде штетно утиче на развиће и пораст његов, као и на доходак.

Следећа таблица показује ове резултате:

Број парцела	одстојање редова у сантиметрима	Узрод	Принос парцела у килограмима: у клипу I. класа	у клипу II. класа	у зрну	Килограма I. класа	II. класа	у зрну
1	50/30	—	43,0	16,0	33,7	75,1	27,9	58,8
2	50/30	дулек	34,0	17,0	26,7	63,1	30,2	49,3
3	50/50	дулек	30,0	8,0	23,5	50,4	15,5	44,4
5	50/30	—	50,0	13,3	39,2	80,4	21,2	65,1
4	50/30	пасуљ	38,0	13,0	29,8	71,3	24,4	56,1
6	50/50	пасуљ	33,0	12,0	25,9	51,8	18,8	40,6
9	50/30	—	49,0	9,5	38,4	76,8	14,0	61,7
8	50/30	дулек	44,0	11,0	34,5	71,0	17,9	56,2
7	50/50	дулек	30,0	8,0	23,5	51,8	13,8	40,8
10	50/30	—	48,5	5,0	38,1	80,8	8,4	63,4
12	50/30	пасуљ	45,0	5,5	35,3	56,0	6,9	44,4
11	50/50	пасуљ	31,0	4,5	24,3	37,0	5,5	29,7
14	50/30	—	41,0	4,5	32,2	60,0	6,6	47,8
13	50/30	дулек	32,8	6,0	25,8	49,0	9,0	38,2
15	50/50	дулек	30,0	4,0	23,5	36,7	4,8	28,8
18	50/30	—	64,0	4,5	50,2	97,2	6,8	76,4
16	50/30	пасуљ	45,0	5,5	35,3	60,5	7,3	47,7
17	50/50	пасуљ	41,0	2,5	32,2	52,2	3,2	41,0
Просечно	50/30	—	49,1	8,7	38,4	78,5	14,1	61,6
	50/30	дулек	36,4	5,6	28,5	61,2	19,2	48,0
	50/30	пасуљ	41,0	8,0	32,8	63,0	12,8	49,4
	50/50	дулек						
	50/50	пасуљ	30,0	6,0	23,5	48,3	11,2	37,9
			35,0	9,6	27,4	47,3	9,4	37,1

Из ових опита види се, да је, према тамошњим приликама, за кукуруз пињолето, растојање врста за 50|30 довољно, јер у том одстојању даје најбољи принос.

Ако сравнимо таблицу приноса жетве парцела од 50|30 см. на којима је био само засејан кукуруз, са оним, на којим су, у толиком размаку сејани узроди, долазимо до уверења, да узрод знатно умањава принос кукуруза.

унапређења пољске привреде у својој околини, или у целој земљи и

7). Да исто тако по предлогу „српског пољопривредног друштва“ врше све оно, што би ишло у прилог побољшања и унапређења пољске привреде у њиховој околини.

Пољопривредних подружина треба поред наведеног да има у сваком округу и срезу и с тога:

а) што се тиме праве честа средишта, те је највећа вероватност, да ће се у тој околини сви, више мање, користити напрецима пољске привреде;

б) што ће свака подружина за се марљиво испитивати пољопривредне односе у својој околини, а ови су, као што вам је познато, за сваки крај више мање друкчији. За један крај биће нпр. подесније гајење пшенице, за други кукуруз, за трећи, гајење ове или оне врсте или соја стоке, и све што се показало или покаже као најзгодније, онога се и лаћа. Једно једино друштво овој задаћи, не може никад потпуно одговорити, ма се оно и најенергичније заузимало;

в) што ће се тако удруженим силама сви предлози више ценити и наћи одзива код владе, народног представништва и пријатеља пољске привреде и

г). што се тиме буди околина на размишљање о својим стварима, а то је једна од највећих користи.

Ну ни једна између поменутих подружина па можда и оних које се намеравају установити, по свој прилици нису и не ће бити у тако повољним приликама, као „подружина за срез жички“ с тога, што је у овоме срезу ратарска школа, која је снабдевена, земљом и срествима те за то чланови подружине, не само што немају да чине какве издатке, већ имају и много што шта више да виде, но чланови оних подружина, који су удаљени од таких центара.

За то између ратарске школе и овд. пољопривредне подружине и сељана овога среза, ваља да постоји тесна веза, велико пријатељство, јер је само то пут, да се заинтересовани о свачему обавесте и на бољи рад упуте, да се осети утицај и школе и од подружине. Узајмном снагом школе и подружине, без сумње, пронаћиће се пут, којим се овај крај може покренути и напреднији рад у пољској привреди, да се с мањим трошковима што више привређује, т. ј. да се у овоме крају осети материјална корист, богатство, које је, као што вам је познато, извор образованости и моћи, како појединаца, тако и државе. Ако у овоме будемо истрајни, онда и пред потомством и пред отаџбином, можемо рећи, да смо своју дужност лепо схватили и савесно је испунили.

У то име желим, да овај наш састанак буде чврст камед темељац за истински напредак овога краја, да ратарска школа и овд. подружина, које се данас споразумевају и рукују, задобију лепо поверење код народа оне околине, и да му буду свака-искрени пријатељи, помагачи и саветници.

„Помозимо сами себи па ће нам и Бог помоћи“.

Сем тога види се, да је одстојање врсте од врсте и оџака од оџака од 50|50 см. за пиљолето и сувише велико и да он не може, на том одстојању, корисно да изупотреби површину земље. А из тог, опет, излази, да усев засејан у одстојању 50|50 см. даје сразмерно најмањи принос.

Пошто кукуруз није сејан сам за се у одстојању 50|30 см., то при сравњењу приноса парцела на којима је био засејан са узродима, у одстојању 50|50. са оним парцелама, на којима је сејан у одстојању 50|30 долазимо до резултата, да је при сејању, у одстојању 50|50 см. принос испао сразмерно мали.

Најзад, из свога се показује да узрод знатно умањује жетву кукуруза, без погледа на то: е да ли је сејан у одговарајућем одстојању, или још удаљеније. И, сад је само питање: да ли узрод, који је у наведеним случајевима био штетан по жетву кукуруза, својом жетвом надокнађава мањак који се по казује у кукурузу?

На ово питање одговарамо да не надокнађава!

Једна парцела дала је просечно 6 кгр. пасуља, чију вредност, у најбољем случају, можемо рачунати на 30. пара дин. по килограму. А мањак приноса кукуруза, сејаног са узродом, с једне парцеле, у сравњењу са приносом парцеле на којој је гајен само кукуруз за се, износи 12 килограма.

Узмимо сад да 1 кгр. кукуруза стаје само 10 пр. дин., онда се јавља разлика за 30 пара дин. која казује, да је узрод, и то пасуљ, за толико оштетио принос кукуруза, само по једној парцели.

Дулеци, као узрод, још штетније утичу на принос кукуруза. Све парцеле на којима је сејан дулек са кукурузом као узрод, дало су принос по каквоћи лошији, а по количини мањи, од парцела, на којима је кукуруз, сејан са пасуљом. Уз то, још, ни цвет од дулека не може међу кукурузом, засејним и одстојању 50|30 см., да замене у плод.

Што дулек као узрод штетније утиче на принос кукуруза од пасуља, да се објасниги још и тиме, што се он развија и расте врло бујно и што за своје развиће потребује сразмерно више хранећих материја и воде него пасуљ. Ово се потврђује још и тим, што парцела, на којима је дулек засејан као узрод, у одстојању 50|30 см., недају скоро никакав принос у дулецима, а оне, у одстојању 50|50, дају врло мали принос.

Из горњег опита, дакле, јасно се види да узрод знатно умањава принос кукуруза и да је утицај разних узрода на принос кукуруза врло различан.

Ит.

К ПИТАЊУ О ПОПРАВЦИ НАШЕГ ДОМАЋЕГ СОЈА КОЊА

(наставак)

Расе и сојеви коња.

У главноме две су расе коња са пределним карактерним одликама и особинама које су од својих праотаца наслеђиле, — и, према пределима у којима су њихови праоци живели, називате су *источњачке* (оријенталске) и *западњачке* (окциденталске).

а. Источњачке расе.

Коњи источњачке расе већином су ђогати и зеленци, ређе вранци. Алати у опште код Арабљана нису омиљени, јер влада предрасуда да су злоћуди и зломишљени, те због тога нису на гласу.

Још је карактеристично код источњачке расе коња то, што брзо стану на снагу, а то је веома важно за сељака.

Домовина овој благородној, и како је још европски путници зову, *ватреној* раси коња, почиње са границама источне Азије; и тек после толиких завојевања, одомаћена је у Египту, Персији, Сирији, Судану, Берберској, Абисинији, Кавказу, на целоме балканском, апенинском и пиринејске полуострву, а од чести у Русији и данашњој Мађарској. — Према овоме, има и разних сојева источњачке расе коња са нарочитим одликама, и називају се по имену предела у коме су постали као: *арапски, берберски, татарски, турски, черкески* ердељски (који је доцније постао самостална раса) персијски и т. д.

Представник источњачке расе коња јесте *арапски коњ* (а нарочито они који се гаје у покрајинама Јемену и Нецеду под именом Кохеилана или кохаја) који се сматра за најблагороднијег и најлепшег коња на свету. — Ко је, и кад, данашњег арапског коња одомаћио у Арабији, остало је све до данашњих дана непознато, само се толико зна, да је са постанком Ислама, тесно везано напредовање арапске расе коња. Мухамед је као мудар државник, са државно — политичког гледишта, појмио свуколику важност коња, па да би се међу његовим сународницима одомаћили, дао је производњи коња верски карактер. — Од тога времена, коњ заузима место код мухамеданаца не само једно благородне и корисне животиње, већ и као највернији савезник при свима оним страховитим завојевањима, у којима мач и огањ ништаху културу, и прогоњише Крст, да направе места полумесецу...

У Европи приметила се кри арапскога коња најпре на шпанским коњима које су Маври приликом завојевања Шпаније собом пренели, и почели са коњима западне и средње Европе парити. —

С друге стране, одомаћивању арапске расе коња у многоме су припомогли и Турци чим су прешли у Европу и поступно је освајали, јер у свима покрајинама које су били Маври и Турци заузели, домаћи сојеви коња тадашњих подчињених држава турском господству, поступно су се губили подлежући надмоћ-у ности источњачкој раси коња. — Доцније пак уливове расе, подлегли су пољски, мађарски, српски, мол давски, а у најновије време и руски (орловски трабери) измешају се у разноврсне сојеве. —

У Европи су данас чистокрвни арабери велика реткост, и то једва ако се нађе по неколико грла код појединих владалаца, књажева и богатих посједника у Русији, Аустрији и Виртембергу. (Чувена ергела арапске расе коња виртембершкога краља, распродата је још 1882 год., који их више из луксуза држе. — Осетно се примећује, да из дана у дан све више опада у Европи чистокрвна арапска раса коња. За узрок овоме опадању наводе то, што је арапски коњ због занемарених особина којима се одликује, далеко изостао иза чувеног *пунокрвног енглеског коња*.

Арапски коњ у Европи никад не може бити онакав, као што је у својој постојбини Арабији. — Његова се доброта може ценити само у његовој отаџбини.

(Слика 1.) **Обајан.**

Однегован са највећом нежношћу свога госе, у оној тропској, жаркој, сувој клими, на пространим брдовитим пашњацима, сама — природа подарила му је ону својствену му лакоћу, поучљивост, трпељивост, брзину и срчаност.... Његовом лепом екстеријеру сасвим доликује она живахност, ватреност и окретност. У издржљивости је ненадмашим.. Коњи најчуенијих европских сојева, не могу под теретом јахача да гладују по онолико дана, колико може један арабер, нити да савладају онај прекомерни умор. —

Но чим се доведу арабери у Европу, они се после неколико месеци почињу изметати, а њихов приплод за 6—8 година сасвим се изроди... Почну се при другојачијем храњењу и нези нагло гојити, а тиме изгубе сву чилост, окретност и живост. Оног лепог држања, носећи своју малу суву главу гордо уздигнуту, брзо нестане. Онај лепо извијени лабудов врат, о коме виси густа, фина, танка и дуга свиласта грива, одебља и изгуби своју красну слику... Не држи више кружно уздигнут реп, који је увек обрастао густим но танким и као свила сјајним струнама што да је леп изглед целоме телу. Слух му отупи. Оне велике испупчене црне очи, не бацају више ватрене погледе, већ увек суморне. Једном речи, све особине које га красе, изгуби за кратко време.

Сл. 1 представља чистокрвног пастува Обајана (вранац) који је купљен у Арабији 1886 год. за Баболну у Мађарској, тај још једини ергелски завод у Европи, у коме се одгајају чистокрвни арабери. Он је за сада најбољи пастув који се пушта на пунокрвне арапске кобиле за произвођење и одгајавање чистокрвних арабера.

Уз ову слику доносимо одмах и слику пастува *Зарифа**) (види сл. 2) као најсавршенији производ баболински те да учинимо сравњење између арабера ождребљених и однегованих у Европи.

У елегантном, златно-длаком, темељно и пропорционално развијеном *Зарифу*, са идеално лепом сликом, понашањем и држањем, и коме ни једна црта од благородства једнога арабера није изостала, Баболна је за тамошње пределе, створила нов чистокрвни сој арабера под именом шагија који је нешто крупнији, самосталнији и врло употребљив за разноврсну службу.

*) Угинуо пре два месеца.

Овим новостворењим сојем, који има своје сталне (константне) одлике, обилагорођен је велики део земаљског коњарства у западноме делу Мађарске, у комитатима брдовитих предела. Коњи овог соја, далеко боље и целисходније задовољавају потребе тамошњег сељачког сталежа у службеним пословима, но ма ког другог соја, јер су издржљиви у савлађивању тешких терета, истрајни у дугом ходу, нису

(Слика 2) **Зарф.**

сувише нежни, задовољни са лошијом храном, и на тај начин омогућено, да их и сиротнији дочаћини могу држати.

На шпак, при употреби за разноврсну службу опажен је један знатан недостатак код овог соја коња, а тај је, што су оскиски, немају ону висину и крупноћу, која се од коња у равнијим пределима иште, јер они не могу никад да потегле и вуку онолике терете као коњи западњачких раса. — желело се је дакле, да се из лепог, живосног, малог а ватреног арапског коња, створи крупан и снажан, ватрени арабер, који би одговарао месним потребама становништва. Овај покушај срећно је испао за руком ергелском заводу у Баболни, и поводом тим, изборним парењем и укрштањем, постаде нов сој под именом:

(наставиће се)

О СЕМЕНУ ЗА СЕЈАЊЕ

Сад наступа пролеће, уједно и најглавнији пољопривредни радови, а то је: орање и сејање. Пошто готово највишом доброта усева зависи од семена, то сам и намеран о њему проговорити коју.

Наши пољопривредници много грешне чине при избору семена за сејање. Многи мисле да је добро сејати свако семе, нехутим то није, јер само добро посејано семе даје и добар усев. Многи пак ово знају, али опак кад купују семе она гледају да узму оно, што је јефтиније а не које је боље. Многи пак неће да се потруде да изберу најбоље семе, већ како му драго узимају. Природно је да лошије посејано семе даје лошији и усев. Наша народна пословица лепо о томе вели: „какво семе такав род.“

Сад да видимо које семе и како ваља сејати:

Знамо, да семе још од жетве за идућу годину треба да спремимо. За ту циљ, обично у време жетве треба под стрмшина да изберемо где је најбољи усев, па дотај део усева оставимо

за семе. Код кукуруза и других окопавина треба да изберемо најбоље или најкрупније клипове. Чак би требало код свих усева оставити извесан простор усева за семе, па га брижљивије обрађивати и неговати, нарочито проређивати, да је што ређи, јер у колико је год усев ређи, даје крупније и здравије семе. Кад је семе за сејање већ обрато, треба га оставити негде на промајном месту и у хладовини.

Како често немамо свог семена за сејање, то смо принуђени да га купујемо. При куповини семена треба пазити на сљедеће:

1. Да добијемо оно семе т. ј. ону врсту семена коју смо желели, јер у економији има много сличног семена.

2. На чистоћу семена треба такође пазити, да нема никакви уродица и прашине, да није испуцало јер таково семе мање клија, слабије ниче и расте и тд. Штету коју трпи пољопривредник од оваквог семена врло је велика, јер што би коров запремијо извесно место, то може корисна биљка да употреби на свој пораст.

3. Да пазимо да семе усљед старости или других каквих хрђавих утицаја није изгубило клицавост. Код разних културних биљака траје и клицавост дуже или краће време. Нпр. код дувана траје клицавост 9 год; код купуса, грашка и кукуруза 4—5 год; код луцерке и репе 4 год; код пшенице озимице, јечма озимица и репице 3—4 г; код граорице, црвене детелине конопље и дулека траје 3 год; код пшенице јарице, јечма јарог и хељде 3 г.; овса, пасуља и сочива 2—3 год.

Према томе ако земљоделац семе купује, треба велику пажњу да обрати на ово и да испита моћ клицавости семена. Да не би бацао семе у залуд, клицавост семена можемо испитати на више начина!

а) кад семе метнемо међу влажне крпице и у топлоти га оставимо.

б) кад га метемо у један стаклени суд и сипамо мало воде.

в) кад га метнемо у песак и покријемо танким слојем. Кад овако испитујемо семе оно ће за 10—14 дана проклијати и тачно треба да означимо колико је никло процената од сто. И ако клијају 70—80 од 100 зрна, може се препоручити за сејање,

Тако исто може семе и по спољашности да се позна. Нпр. кад је семе пуно, једро, није набрано, знак је да је здраво. Тако исто и по сјајности цени се семе, а нарочито код семена од детелина захтева се светла боја. Но у новије доба, продавци семена често потапају такво семе у зејтин и др. течности, да добије сјајну боју. Да је неко семе вештачки направљено познаћемо ако мало семена метнемо у млаку воду, течност са којом је семе вештачки прављено, пливаће по површини воде. И по мирису може семе да се позна, који долази од етеричне масти које има свагда у зрну. Кад је семе плесњиво или у опште покварено оно нема онај угодан мирис који треба да има.

Семе може клијати и ван земље, само пошто клија, потребна му је земља да израњује младу клицу. Услови без којих семе не може клијати јесу: ваздух, вода и топлота. Ни једно семе не може клијати без ваздуха. У колико ваздух има већег уплива, у толико ће брже и сигурније да клија. У случају кад би после сејања пала велика киша, онда треба ту њиву подрљати; те тиме да дамо веће могућности упливу ваздуха. Тако исто семе не може клијати без воде (влаге). У колико има више влаге у земљи, у толико ће пре да никне. Кад је земља сува, препоручује се да се остави семе преко ноћи на њиви непокривено. Семе преко ноћи упије прилично влаге и после сигурније клија. Само се треба бојати он птица. И без топлоте семе не може да клија, У колико је год семе у ладнијој земљи, у толико ће доцније изнићи. Ово је врло важно, с тога, што разно семење захтева и разне степене топлоте, Нпр. зимска пшеница, јечам, репица, репа, пасуљ и овас, може клијати и од 4—5°C. Кукуруз потребује 10°C. за то семе и не треба пре бацати у земљу док не достигне овај степен топлоте, јер у ладној земљи кад за дуго остане може да сатруне.

При бацању семена у земљу, такође треба пазити да се не баца у залуд. Семе не ваља ни много плитко ни много дубоко покрити. Плитко покривено семе брже изгуби влагу и спорије клија. Дубоко не ваља покривати за то, што млада клица не може да савлада механички отпор земље те да проклија и мора да угине. У опште при бацању семена у земљу треба се држати следећих правила.

1. У лакој земљи треба дубље а у тешкој плиће покривати семе.

2. У влажним годинама и пределима требе покривати плиће него у сувим.

3. Јесење усеве треба увек покривати плиће него пролетње; и,

4. У колико је семе крупније у толико га треба дубље покрити и обратно,

Ж.

НЕКОЛИКО РЕЧИ О УПОТРЕБИ ХМЕЉА У НАШИМ ПИВАРАМА И НАШ ХМЕЉ ИЗ ТОПЧИДЕРА.

Пише Јос. Зд. Раушар, хемичар г. Фајферта.

Као што је познато, хмељ је осим „*Слада*“ (Malz) и *квасца* једна од најважнијих ствари за кување пива; он не само да њему даје особити укус, него он га, што је најглавније, чува, да се *непоквари*. Кувано пиво без хмеља, тако звана „младина“ (Würze) садржи много беланчевине која се лако раствара и непријатан мирис развија, и не би се дало дуго држати, него би се за неколико дана ако не сасвим покварило а оно бар добило другу каквоћу, — не би се дакле могло дуже времена држати у подруму у бурадма и морало би се што пре испити. Ако је хмељ у слатком пиву, онда се при кувању највећи део оних беланчевина одма одлучи и заостаје у искуваном хмељу; други мањи део, остане као храна за квасац. Осим тога при кувању разтворе се из хмеља у пиву свакојака етеричка уља, хмељна смола, разне горке материје које су од пресудног утицаја на *чистоћу и укус пива*.

Види се дакле, како је потребан хмељ за пиво и да нема хмеља, пиво би скоро било кисело.

Врло је важна за пиварску индустрију ова биљка, и с тога се негује у целој средњој Јевропи, особито пак у Чешкој и Баварској (Norimberg, Spalta). Чешки *жатецки хмељ* (Saatzer-Hopfen) а у новије време и раковницки (Rakonitz) јесу најлепше и најфиније врсте и веома су родне. Култура хмеља јако је развијена у Чешкој јер је земља врло подесна за његово успевање; нема лети оних несносних врућина и радна је снага јевтинија но у др. земљама.

У новије време у Русији, особито на Волињи, негује се доста хмеља, и извози у стране земље. Пре три године у Банату (у Пядими) одпочели су да саде хмељ и до сада имали су доста добрих резултата.

Питање је дакле да ли би се у Србији ова биљка могла неговати и да ли би мељ добро успевао? О овоме имамо ових резултата: Управник топчидерске економије г. М. Антић набавио је резнице хмељне из Чешке, посадио је у Топчидеру и послао убратог рода у Вајфертову пивару 2—3 кгр. за пробу, да видимо какав је и да ли би се могао са успехом у већој мери код нас неговати. Из оне мале количине хмеља тешко се може у великом на каквоћу судити, овде само хемијска анализа може дати потребне податке и оценити каквоћу његову. Износећи добивене резултате,

сравнићу их са онима од хмеља жатечког, (Сашког) да се зна, у каквој пропорцији наш хмељ према ономе стоји.

Испитивање хмеља, дели се на 1) механичку и 2) хемијску анализу.

У првој обраћа се пажња на спољашња својства хмеља: и то на боју, Лупулин (Hopfenmehl) на величину појединих главица и т. д. У другој пак, што је главно, одређује се колико од састојака хмеља разговоре се: а) у етеру, в) у алкохолу, в) у води. Разуме се, да ова друга анализа је меродавна и она само може добро квалићу хмеља показати.

I. Механичка анализа.

Наш хмељ има главице од две врсте: једне дугачке 3·2 см; широке 1·8 см; друге 1·8—2 см. дуг. 1·8 шир. Боје је више зеленкасте него хмељ Сашки. Лупулин је лепљив, (klebrig) и има *врло лепо*, карактеристично *мирис*, подсећајући на бели лук, као неке сорте хрђавог хмеља.

По методи проф. Хабрланда и проф. Бјелохубека садржао је:

Таблица I.

100 главица садржи:

	Топчидерски	Сашки	Раковишки (Село Близ)
Лупулина Lupulin	1·028 Гр.	4·405 Гр.	1·631 Гр.
Лишће а) (Deckblätter)	11·0625 „	17·843 „	17·040 „
(Kelchblätter) в) (чашица)	0·115 „	0·138 „	0·052 „
Петељка	0·274 „	0·968 „	1·062 „
Рашље	1·215 „	2·058 „	1·280 „
Плода	0·057 „	0·012 „	Б.
Песка	(Неодређен)	0·338 „	0·070 „
Свега (100 главица било тешко).	13·7515 Гр.	25·752 Гр. Воде садрже 7·044%	24·135 Гр.

Таблица II.

У 100 Грама сувог хмеља било:

	Топчидерски	Сашки	Раковишки
Лупулина	7·969 %	18·219 %	8·44 %
Лишће а)	79·055 „	67·247 „	78·24 „
в)	0·899 „	0·569 „	0·28 „
Петељка	2·118 „	4·003 „	5·74 „
Рашље	9·514 „	8·513 „	6·92 „
Плода	0·414 „	0·051 „	
Песка		1·398 „	0·38 „
Свега	100·000	100·000	100·000

II. Хемијска анализа.

I. Етеричан екстракт . .	6·1326%	6·598%
II. Алкохолични екст. . .	10·373%	11·159%
III. Воде	6·499%	6·991%
I+II	16·5056%	17·757%
I+II+III	22·9046%	24·748%

Као најлепши хмељ узима се онај, који садржи 17—18% лупулина, етеричког и алкох. екстракта 30%; у другу класу долазе хмељ са 13—16% лупулина и 26% (I и II) екст: у трећу класу са 8—10% лупулина и преко 20% (I и II) екстракта.

Наш хмељ дакле може се **у III или IV класу уврстити***) Што нема толико лупулина као оне друге стране сорте, долази од тога, што има *много* лиша и где има лиша не може бити лупулина и обратно. Ово долази отуда, што је на југу већа врућина и биљка зазеље више лиша него горе, где је клима умерена.

Нема сумње, да би било корисно неговање хмеља више проширити и њему му пажњу обраћати. И ја мислим, да би се могао наш мељ увек употребити за кување пива, разуме се за оне сорте које не треба да дуго леже у подруму, и онда би се могао мешати са саским, и то више од половине за једно кување. Толико је се могло казати из једне анализе о квалитету нашег хмеља, треба доцније правити више практичних проба, и пратити цео процес (proces) при кувању и квашењу пива са познати његово дејствена квалитет пива.

Кад би се хмељ хтео у већој мери неговати, онда би требало, да се *најбе терен* за њега, који има више кловаче са нешто креча, и да се боље сортира и *пресује*, да се набаве добре расадиште и да се хмељ на време бере. Оних неколико реча прогоборио сам у интересу српске пољопривреде, обраћајући пажњу српских читалаца на производњу хмеља. У Русији пре 40. год. нигде, или врло редко се његовао хмељ, а сад хиљаде цепата се продуцира, и тамошњи привредници наши су у неговању хмеља нов извор прихода. Разуме се, да га треба неговати обраћивати — и после тек рачунати на приход.

Још нешто треба напоменути да кажем. Где се хмељ негује **не сме нигде да расте дивљи хмељ**, иначе питома хмељ изгуби на свом квалитету и *постане непотребан за живоре*. Можда прави годива донеси добре главице, по доцније пошто се питоми хмељ *одлоди* прашком *од* хмеља дивљег, који ветар доноси на њега, постане полако из њега хмељ дивљи, имајући много горких састојака, који њиву дају непријатну горчину и чине пиво непријатним. На ово би требало добро да се пази, иначе сађење хмеља не би имало успеха, барем не сваког, као што би се при добром обраћивању дало очекивати, труд око њега био би узалуд, цене овакве хмеља била би мала и сађење не би се рентирало. —

ЗАЛИВАЊЕ ПИТОМИНА

Да је заливање сваке врсте усева и рукосада од највеће користи, сваки ће баштован знати, и свак жели може се осведочити, кад погледи по целој Европи данас оне красне поврћњаке. Преуготовити башту, њиву, ливаду за заливање, и њиво заливање сваке вечери, не само да нас чини независне и безбрижне према облаку и киши, но оно умножава и у пашњаштом пролећу и лету наше усеве и рукосаде. А већ при великој суши и да не говоримо, ту нас заливање спасава од „гладне године".

*) Ми се желимо у њихо мешању са шишке, јер је на њихо пробо само са мелом из наших окова, које је у њихо лошији него онај од етеричких окова. Ми држимо да ће наш мел потпуно моћи да конкурише страном производу и да ће и њега бити, према положају и земљи и најбољег (1-ше врсте) а и лошијег.

Благо оној земљи, која је обдарена многим текућим водама! У њој никад не може, бар не треба да буде, „гладне године“ усљед велике суше!

Хоћу сад да причам, како сам поодио пре више година такво једно поље, до јако уварложено, шљунковито и песковито, на ком једва по гдекоја травчица да је никла, и које је сад од неколико година од ратара барона Пиркет-а удешено за заливање. Зове се то поље *Тавондвор* (Thavonhof.) и лежи у сред недогледног моравског поља између Беча и реке Мораве. Дође се до њега железницом из Беча у Пожун, станица варош Ерцерцдорф, а код села Пијсдорф — један километар на југоисток од жељезничке станице Ерцергдорф.

Власник беше позвао велику ратарску школу бечку, да му дођу ђаци и учитељи, да виде рад. При том буду позвани и други љубитељи пољопривреде да виде и да своје мњење кажу; и ја се придружим последњима и одемо једно после подне у Тавондвор.

Прегледасмо, измерисмо све, почев од извора из ког парна машина црпаше воду за у вир из ког главни точак посаше воду у сијасет мањих јазева са којих разлеваше се вода на њиве и ливаде.

Њиве не беху заграђене нити плотом нит живицом. Прост колски пут дељаше тако марљиво обрађену њиву од сеоских жита.

Беше доба око конца Јуна, где баш почиње класје да жути.

Кад смо све прошли и проучили, запита ће мене један од ових младих орачких великошколаца, мене, који сам дојако се скромно био придружио њима, без да сам речице прословио: шта ја велим о овим уређењима, справама и начину обрађивања земљишта:

Ево мога одговора:

„Кад узмемо, да је ово била јалова земља, онда је успех очевидан и леп.

Земља је — код таквог лепог броја рогате стоке на јаслама, добро гнојена, па почем је овог пролећа доста кише нападало, а земља добро плугом и браном обрађена, онда би по свој прлици и без заливања њиве и ливаде родиле, и ја не мога да разликујем ево ову заливану пшеницу од суседне незаливане — једна тако лепо крупно и дуго класје има као и друга. Тек при суши би се дала видити разлика.

Ја само замеравам, што је предузимач десно и лево поред пута засадио тополу и друга дрвета, која праве широк, густ хлад. Тај хлад ево видите шта је починио: док је на целој њиви готово зрела пшеница, и за који дан да се жање у ширини од тријест корака уз оне тополе које заклањаху усев од сунца, класје је још зелено, и требаће најмање још две недеље да сазре. Сад, или ће морати на два пут жњети, или са зрелом пшеницом чекати, док ова зелена не дозре. У овом случају губи она презрела пшеница од своје свежине, своје ружичасте лепе боје, губи у вредности“.

На то ће научник рећи: „Имате право, јер свака пшеница потребује 800 степени сунчане топлоте да сазре а ова у ладовини је украћена најмање по три часа дневно после подне од те сунчане благодети“.

Ја на то приметим: „да зашто би у Италији, где су људи у сред њива засадили редове дудова у растојању од педесет корачаји у накрст, због свилених буба; зашто би велим људи — у место да беру лишће са гране, *гране заједно са лишћем* сваког пролећа крхали, и однели кући, и тамо дан по дан са гране брали лишће и ранили бубе? За то, да им дудови у њиви не праве хлад, и тиме ометали и успоравали зрење жита“.

Душе ваља, ти тако накарађени дудови не изгледају лепи и као друга лисната дрва, већ као ми кад окрешемо врбу, да имамо прућа за витине. Ал корист је велика: жито зре, а шст за бубе је широк, велик, једар, свеж и сув, без росе на се, те здрав за бубе“.

„Односно воде, с којом се залива, имао би ово да приметим: Студенац свакога часа даје 60 акова воде: Дунав прави од Клостернајбурга до развалине Девине на ушћу Моравином на југ испупчен лук, а Тавондвор лежи у линији тетива тог лука, као на подобје између Белегиша и Белегтене. У тој линији тетивиној има свакад премного воде, јер је то преки пад водин на ниже. А парна снага има то својство, да подземне цеви и олуке све већма шири, и да из дељине себи воду црпе и тако прави пространи вир. Још и то имам да приметим: да је вода, што из вира тече на њиву и ливаде одвећ студена. Само три дана стајања није доста устајана вода. Од 16 — 17° Реомира, није вода за заливање добра; 24° то је биљци угодна топлота.

Ја би при том у том великом виру рибу патио и одгајао. Ако и имају оне ладну крв, ипак ублаже воду мало узбуркавањем, а онај слуз, који риба испушта из свот тела — успособљава воду још већма за заливање, јер служи земљи у нечем као гној, а при том још рачунати и прихол, што риба даје. При концу овог чланка хоћу још да додам, да при заливању њива, ливада и поврћа, претходно добро гнојење мора бити, иначе ниче и удара семе у струк, и овај постане висок — а зрна или нема никако, или је танко и мајушно.

Ја сам у својој башти на планини код Беча пробе ради на каменитој плочи кречној, у којој беше плитка јама изжљебљена, у ову три зрна пшенице посејао, то јест, онако на површини положио. Заливао сам их, и само прашином кад и кад посуо. Зрна су клијала и никла, и одоше у вис, жилице, се пустиле у ширину и као прстићима се држале за камен. И доспеше до висине обичне пшенице, само што сам им морао дати сошицу и привезати их уз њу, да их ветар не обори. Лепо класаше, и заметуше зрно.

По овим ћемо појмити, радњу повртарску житеља на острову Малти који ни педаљ плодне земље немају, већ гранитни камен на ситно истуку и истроше, са гнојем и земљом измешају и у сандуцима зеље посеју — и заливају, те им добро роди и доспева.

Ј. Стефановић Виловски.

КАКО НАШ НАРОД ПРИМА РАЦИОНАЛНИЈУ ПОЉОРАДЊУ!

„Навика је друга природа“, рекли су паметни људи; и одиста, на сваком кораку, све нас појаве још више уверавају да је тако. На пр. пијанац кад се навикне пијанчити, та страст њиме овлада тако, да опити се и упропастити све имање у пијанчењу, не значи ништа друго до подмирити неку своју потребу; пушач се ни с каквим мукама не може одвићи да не пуши; карташ не напушта карташки сто док не изгуби све што има и т. д. и т. д. У неку руку са тим примерима, могу се бар поиздаље упоредити навике нашег народа, што се тиче његовог домаћег живота у погледу здравственом, а нарочито што се тиче његовог начина пољорадње.

Нема спора да многи узроци постоје, те наш народ још своју земљу рационално не обрађује; ми не смећемо с ума да су ти узроци врло јаки; ми тако исто знамо да се само колективним радом на групасатом имању могу применити сви досадањи опробани успеси науке, а тако исте не губимо из вида: да је при распарчености земаља, каке су оне, при неправичној подели добара и т. д. врло тешко изводити рационалну пољорадњу. Али при свем том, ми потврђујемо праву истину кад кажемо: да се рационално земља може обрађивати код нас и

данас при свима овим незгодама, само треба прегнути и треба народ упутити.

То се једино може практичким радом који треба да буде увек изложен уздиу околине. Како су то неки радили, ми ћемо навести неколико примера:

Пољске њиве нико у нашој околини не ђубри, нити ливаде у пролеће чисти. Држи се, да се пољска њива не може испоштити, а да ливади ништа не помаже што ће се почистити. Ђубре се употребљује за брдске земље, а труд што би се уложио у чишћење ливаде — употребе се на другу страну. Ми смо противно томе ливаду сваке године чистили, а на пољску њиву извлачили ђубре. На нашој ливади увек је (због тога искључиво) бољa трава него на другој која није почишћавана, сено са те ливаде ми увек продамо и пре и боље но остале комшије; а њива гнојева сваке године, рађа све боље и надмашује предност околних земаља. — Кад су то и други видели — то исто раде и они.

Један свештеник, наш познаник, дражао опет пролетос ли ваду, а слуга га питао: „Боги ти, попе, шта то радиш?“ — „Па, видиш шта!“ одговори му поп; а слуга ће на то рећи: „Богa ми ти се и волови ругају!“ Сељаци су опет говорили: „Ко је још видео да се ливаде дражу?“ Али кад буду видели да је трава на попову ливади бољa, онда ће без сумње и они следовати његовом примеру.

Колико је, опет, тај свештеник претрпео ругања због детелине и вишње лозе, то се може представити човеку који је бивао у истом положају, али сад се више сељаци не ругају, видели су да је поп имао ваздe и од детелине и од вишње лозе, па га они терају те и њима набављa семе од детелине.

По планинама наш народ остао би вечито при примитивном начину рада, да се он не увери: да се други збиља користи рационалнијем радњом. Пре, док се он својим очима не увери, и са свију страна као неверан Тома не опипа, наш сељак не верује, и готов је пре да немеје, но да сачека резултат, па да тек своју оцену изражава.

А ко хоће у томе да предњачи, ко хоће примерима народу да доказује; како је бољa рационална радња; тај мора имати толико одважности и трпељивости, какве је могао имати пок. Адам Богосављевић, кога су сељаци у прво мах изивалчи на луду због његовог начина удобравања и обрађивања земље, али номе су доцније признали, и кад су видели како су његова усева куд и камо бољи од њихових, и сами су примали његов начин рада.

Показимо примером својим комшијама сваку рационалнију радњу, па им после то објашњавајмо. Тим ћемо полако, нечујно, неопажено истина, али свакојако само стварн користити.

Драг. Н. Лапчевић

БЕЛЕШКЕ.

Сенице у Воћарству.

Сенице су врло корисне пољопривреднику. Оне утамањују инсекте у сваком стадијуму њиховог развитка. Особито, за време зиме, занимљиво је посматрати како облечу око дрвета, скачућу са гране на грану и истражују гусеничка легла, чауре и јаја, а није им ни тешко наћи јер су гране голе.

Како се у нас прошле године, знатно намножиле гусенице од којих су завостала многа јаја, требали би да намамљујемо сенице у своје воћњаке. То се опет постиже, ако се уз стабло воћке привеже у зимље доба по једна или две зелене гранчице борове. За дивно чудо, како сенице радо долећу на ове зелене гранчице, намаме се у воћњак па се скоро ту нан у његовој близини и одомаће. За све време докле воћњак не оселени.

Одсецање великих грана.

Велику грану коју хоћемо да одсечемо, треба прво претестерисати 40 сантиметара далеко од стабла, да се не би при паду гране и стабло закуштили и тиме повредило.

Затим треба и остатак гране тестером одсећи са свим од стабла, држећи при том тестеру косо, тако, да рез буде нагнут у поље.

Кад је и то учињено, онда треба оштрим ножем поравнити рану, т. ј. углалити рез тестере, па је онда одмах добро омазати каквим лепом, који ће спречавати наглo сушење ране и утицај влаге на њу. Па пошто је овде реч о великим ранама, за које треба доста лепа, то је најбоље и најцевтиније омазати их лепом од иловаче помешане са говеђом балегом.

Код се овако поступа при одсецању великих грана, онда смо сигурни да њиме нећемо повредити дрво. — и —

Две напомене о штројењу жедребаца

Многи мисле да ждребце треба штројити тек у трећој или четвртој години, јер држе да ће се боље развити кад се доцније уштроје. Међутим то није истина, јер се ждребе боље и правилније развије кад се раније уштрои. Сем тога, што год се доцније штрои, то теже издржи операцију и више му уди. Даље, што се год доцније штрои, то ће пре примити рђаве навике — ћуди; — а што се тиче лепоте, истина је да ће имати ватренији поглед, али ће зато опет имати гадан пастувски дебео врат. И најзад много је лакше и јевтиније одгајити коња кад је раније него кад је доцније уштројен. —

Ждребце треба штројити с пролећа док још не пастану пруњине, уврано у времену кад још длаку мења, — јер доцније, кад пастану пруњине, много му досађују муве и више пати од операције. — к —

Нешто о морки. *)

Постојбина морке (или морске кокошке) је западна Африка. Она по својој спољашности красан птица донесена је у јужну Европу већ неколико столећа пре христа. Али после пропасти римског царства не стало је из тих крајева и од прилике тек пре 400 година почела се опет јављата у Европи. Овај други пут донесене је Португалци са својих путева по мору и већ у почетку 18. столећа била је позната скоро свуд у Европи. Шпањолци су је пренели и у Нови Свет и тамо се врло јако размножила; већ око 150 година живи она на западно индијским острвима у подивљалом стању.

Морка се гаји као домаћа живина, али има многа рђава својства; досадно крешти и вришти, приница је страшна узек на бој, не трпи поред себе другу живину и прогања је, па хоће да нападнe и на самог човека. Све то чини, да бар код нас људи не држе радо морке у свом дворишту, а још мање се одају на њено гајење. Ипак има много њих, који јој прорачу већу будућност у економији.

Морка се највише гаји у Италији и Француској. Јаја су јој нешто мања од јаја обичне кокошке, али су врло укусна и скупо се плаћају по већим градовима. Кад се кокошија јаја одузимају, снесе преко године око 70 комада. И месо јој је врло вешно и укусно, особито од пилића и копуна.

Од морке има више пасмина: бела, плавичаста и сивошарена. Гајена су већ и бастарди с фазаном, домаћим петлом и кокошком пурњом и пауном, али бастарди та били су међу собом јалови.

Што се гајења морака тиче, и тако и остале живине, може се домаћицама препоручити књига и како се гаји перната живина*), коју је г. 1886 издала књижара браће Јовановића у Панчеву.

(М. П.)

*) У нас се још зове и „Мекерка“ Ур.

ГЛАСНИК.

Жичка подружина. — Држаће П. скуп у вредарима среза Жичког 31 марта са овим дневним редом:

Поздрав од председништва.

Читање и објашњавање правила.

Ушће у чланство.

Предавање о набавци савршенијих справа и бољега семена од подпредседника.

Предлози.

Напомена о чишћењу гусеница, приказивање ове штеточине и избора средстава за утамањивање; од секретара подружинског.

Поште се испуни дневни ред претресање се и друга пољопривредна питања у колико за њих преостане времена.

* * *

Оточарска изложба у Б. Пешти. — Угарско-земаљско пољопривредно друштво под покровитељством свога министарства за пољопривреду а уз припомоћ његову, приређује ов. године у Буда-Пешти изложбу стоке и пољопривр. справа са наградом.

Изложба ће се отворити 16. априла по новом и траја ће до 14. маја о. год. закључно и дели ће се

1., на изложбу рогате приплодне стоке.
2., „ „ гојење стоке са тргом.
3., „ међународну изложбу рогате приплодне стоке
4., „ изложбу коња са наградама и
5., „ изложбу пољопривредних справа и машина.

* * *

Виноделцима округа крајинског. — Практично и теориско предавање, држаће се од 1 до 15 априла ове године у државној расадници код манастира Букова и то: о филоксерној зарази, о начинима на које се уништава, о средствима за уништавање зараже, о калемљењу америчке лозе на разно начиње, као средству противу филоксерне зараже; практично вежбање у калемљењу сађењу и обрађивању калемљене лозе, које већ има у расадници; и најзад поука о америчким сортама за непосредну производњу, њене особине, њена вредност за наше прилике и пробање вина од неколико сорти добивено у државној расадници.

Предавања биће завршена јавним испитом, а по свршеном испиту ученици, који су свршили практични и теориски курс са одличним, врло добрим и добрим успехом, добиће уверење о свршеном курсу калемарском.

Сваки посетилац треба собом да понесе оштар перорез са танким сечивом и потребну храну за напред означено вр.

* * *

Бродарско друштво: — Оснивачки одбор „Српског бродарског друштва" имао је већ први састанак, на ком се је конституисао. За председника одбор је изабрао г. Михаила Паловића трг., за подпредседника г. Дим. Карковић трг., за тајника г. Николу Хаџи-Тому трг., а за деловођу г. Свет. Зорић машин. инжињера и професора вел. школе — Одбор је уједно донео одлуку, да се правила, која су на земаљском збору 17 ов. мес. усвојена, поднесу одма на потврду г. Министру народне привреде, а кад буду потврђена, да се штампају у што веће екземплара. Чим се овај посао сврши одбор ће послати свима новчаним заводима, а где њих нема, свима општинама, штампана правила заједно са позивом у коме ће бити одређен тачно дан стални уписа.

Од патријотског заузимања и пожртвовања свију редова грађанства зависи ће, да ли ће се ово предузеће, које су већ до сада наша журналистика и јавно мњење обележили, као важно и корисно, постати доиста српско предузеће.

* * *

Обновљена подружина у Н шу. — На збору који је пређашњи председник нишке пољопривредне подружине сазвао 17 ов. м. у Нишу објављено је из којих ја узрока — сметње — ова подружина обуставила свој рад, а за тим је обновљена ова подружина под именом „*Подружина српског пољопривредног друштва за Ниш и околину.*" На овом збору изабрана је одмах и стална управа и то: за председника г. В. Лопичановић руковођа телеграфа а познати пријатељ пољопривредног напретка; за потпредседника г. Ст. М. Димитријевић јакон, писар духовног суда и вредни радник на унапређењу нарочито нашег воћарства; за благајника г. Т. Крајинић благајник нишке општине; за деловођу г. М. Ристић учитељ и вредни пчелар; за одборнике г.г. Драг. Петровић професор ботанике, Ђоџе Максимовић пензионар, Петар Стојадиновић настојник пол. привреде на нишкој учит. школи, Петар Тодоровић бантован, Стеван Дурм трговац и Савко Кучаревић свршени економ и учитељ у Каменици. — Управа овој стављено је у дужност да прочисти имовно стање подружине и поверена јој израда подружинских правила. — Честитамо изабраницима! Слава нишлијама! Срећан рад подружини! —

ДОПИСИ.

Шабац, за Тодорову суботу

Да ме ни подсетите на извештавање о раду овога Кола, био бих са свим и даље пренебрегао ту своју дужност, као и обећање које сам у томе погледу једном дао. Немам чим другим да то мо бременске правдам, до тиме, што немам извештајности у писању дописа, који су намењени за јавност. Умем и хоћу да радим, то знате; а умем и да на широко и на дугачко разлажем, ал' само усмено — што такође знате. Писање ми је најтеже, али кад се затхтеда, да треба по што по то и тим путем да задовољим дуг отаџбини у погледу унапређења привреде и интелигенције, онда ово пишем и сасвим сам жеке појединости о раду овамошњег (дринскосавског) Кола Јахача, јер држим, да их је поучно на јавност изнети.

Чланови управе овога Кола сада се понајвише занимају мишљу, какве услове и какве расподе треба чинити за такмичаре и њихова грла, приликом овогодишњих изложаба и трка, то да те утакмице донесу што више поуке и користи држави и народу српском.

Свака је трка примамљива за гледаоце, али да и свака трка даје што више поуке, што више користи, што појединачних статистичких података, нас и да буде што већи подстрекач у правцу приређења и интелигенције, потребно је, да се најособитије узима у оцену: какве и колико утакмица треба приредити, како распоредити награде међу њима и какве услове стављати за такмичаре и њихова грла. То је питање по моме мишљењу врло важно. О њему ћемо морати сваке године размишљати и те распореде као и услове усавршавати према степену постигнутог унапређења интелигенције и коњарства. За сада треба да су услови што ближи, а награде што веће; нарочито је то препоручљиво код оних Кола Јахача, који тек почињу да раде, јакле, код којих народ још није ни у колико увиђео благодети од утакмица.

Према нашим приликама треба увек утакмице скраћати тако, да нипошто све награде не остану на калдрми, већ да већи део њихов оде у многобројни земљораднички сталеж, јер у томе сталежу треба стварати и могу се створити многобројни произвођачи. Тога ради треба се бринути и о томе, да услови за такмичаре испуњују бар за прва година сво оне људе, који би хтели да од изложаба и тркалишта створе берзу за себе; јакле замбасте треба да су што даље од учешћа на тркалишту, ако пису у што веће и одгајивачи, иначе ће ти људи увек награде односити, у место да се оне што више разилазе у народ.

Дреновачко Коло Јахача полази је од првог дана свога рада обилан рачун о свему томе и увек је удешавало распореде и услове тако, да је већи део награда био обезбеђен за земљораднички сталеж. А да би се награде у сваком срезу подједнако разделе, приређивање су у почетку земљорадничке трке за сваки срез посебно; доцније су, знајући све до прошле године, приређивање трке, које су имале само сталешке назнаке, као: официрске, варошке и земљорадничке.

Сада управа сматра, да са приређивањем трка корачне један корак у напред; да сваки, који прочита распоред и услове за такмичаре одмах увиди куда се иде, шта жели да се постигне. То јест, управа мисли, да је сваколико време, да она дели трке у две главне групе, у трку привредну и трку војничку. Која је група више привредног, а која више витешког типа (правца) то да се види из услова за такмичаре. Група привредних трка могла би да се подели на трке ергеланчаче и на трке одгајивачке, а оне две опет на трке четворогодишњака, петогодишњака итд. исто тако, као год с погледом на старост, могу да се произвођачке и одгајивачке трке поделе још и у погледу пола: на трке за пастуве и на трке за кобиле. Почињени коњи немају посла ни у једној врсти привредних трка, пошто они не спадају у прилодна грла. У трками привредно-произвођачким виђу права на такмичење само она прилодна грла, која су се ожребила код сопственика, а у трками привредно-одгајивачким само она која су бар једну годину пре трке у имању код садашњег сопственика. Тиме ће се избећи да награде у привредним тркама не добију они *људи*, који добрати дотичног грла својим знањем и својим трудом привредили нису ни у погледу произвођења ни у погледу доцнијег гајења и чувања његовог, него га тек пред саму трку купили, као што је већ било случајева. Тркалиште не сме да постане бесмислено забавиште и шаљивчина, већ је оно за то, да се на њему огледа, упореди и испита шта је добро и издрживо, да се награде добри произвођачи и одгајивачи, и да видимо, да ли у томе погледу из године у годину напредујемо или опадамо; у исто време, да сазнамо има ли прилодних грла, која су у тој мери изврсна, да их држава за прилодне циљеве купи. Висина грла у привредним тркама да не спада испод 150 сантиметара.

Трке витешке деле би се на трке поучне (официрске), на трке за коњанике резервисте и на трке за коњанике I. и II. позива народне војске. Официрске трке врло су пожељне за сваком тркалишту, да послуже као поуке, да народ из њих види: боље јашење, боље седло и боље седлање; бољу узду и боље уздање, боље потковање, бољу негу коњску, бољег коња и боље руковање с коњем. Трке резервиске и трке оба позива народне војске треба да траже од утакмичара, да су коњи прописне висине и да у сваку одговарају војсци коњичким коњима; да међу коњима не сме да буде ни један пастув, по што се таквоме не примају у строј; да су дотични коњи најмање пола године у сталешких сопственика, или да су били на последњем војном сакупу и вежбању; да сваки такмичарски коњ буде поткован, оседлан и заузлан, као што војени прописи траже, да сваки коњаник обе врсте народне војске буде одевен у војно одело. И сваки привредник, а тако и сваки коњанички трка може да буде позвољена још и на: трке земљорадничке и на трке варошке. Ова мера предострожности биће би потребна онде, где су сеоски коњи много лошији од варошких и где се сељани боје варошких коња, да у истој трци своје коње такмиче. Ну што је год већи број трка, разуме се, да мора да буде и већи број награда, а то према садашњем стању Кола Јахача није могуће. За то ће можда од привредних трка бити свега једна и то: одгајивачка (за четворогодишња и петогодишња прилодна грла), а од витешких: официрска и војничка (за резервисте и коњанике оба позива народне војске). Поред тога и једна са каквом наградом — опаша трка.

Далеко би ме одвело, а и много бих простора од жељеног у листу заузео, кад бих још и друге подробности у погледу трка саопштавао, о којима се сада опамо у кругу Кола Јахача од зиму већа. Напоменућу још, да се мисли да донесе одлука, да сваки утакмичар, који је учествовао на утакмицама, приређеним у почаст стогодишњици господара Јеврема, мора се увек у будуће појавити на тркалишту са спомеником на прсима, која је тада издата, а која с једне стране има лик господара Јеврема, а с друге лик духовног патрона Кнеза Михаила. Ово за то, што ће се све утакмице овога Кола приређивати у будуће о св. Тројицама, дакле о *робљем-даму господара Јеврема*, прадеде Његовог Величанства Краља Александра, највишег заштитника и дене почасног председника свију Кола Јахача Његовог Величанства Краља Милана.

Сад да пређем на друге послове управне. По једногласној одлуци, сви чланови управе живо раде на томе, да сеоске произвођаче обавештавају, да све кобиле, које су више за приплод способне, треба да подносе рани описивања под државне пастуве, којих сада има на овакшој пастуспој станици у Шапцу десетина, све боља од бољег.

Да се на овогодишњим изложбама а у одељењу: *Кобиле са оногодишњом жребадима* награде сви изложени грла, ма и са најнижим наградом. Тако да се чини и у будуће док потреба не престане.

Важност овога, што је овде споменуто, појмиће лакшо сваки, који зна да ми не оскудевамо само у коњима у погледу квалоће, већ и у погледу бројноме.

У управи се преминула и о начину извођења подесних утакмица, и о другим мерама, које би допринеле, да се почне одгајивање, како колских тегљача, тако и тешких теретних коња, потребних за артиљерију, возарију, индустрију и пољопривреду, као и за извоз, јер пуним са страве велике и јаке коње врло добро плаћају. Већа се још и о другим подобним питањима, али за онај мах лаконључим са надом, да ће се опет у брзо наћанити на писање описа, јер материјала за то има, благодарећи ревности управе Кола Јахача.

Мачванин.

ЗАПИСНИЋ СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Седница 1 од 4 фебруара 1891

биле су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Коста Главинић, Живко Шокорац, Јаков Марковић, Мирко Миљковић, Свет. Љ. Гавриловић, Анта Голубовић, Мил. Х. Поповић, А. Живановић, Илија Кремић, Душ. М. Спасић.

Бележно секретар Спасић.

Бр. 1. Председник г. Свет. Милојевић поздравни г. г. нове одборнике жељом да рад њихов буде од користи послу кога су се примили, благодарећи им уједно што су се примили избора којим их је збор друштвени одликовао.

Бр. 2. Затим се приступи избору пододбора за важније друштвене радове и одбор изабра: 1) за управу друштвених добара г. г. Ал. Љ. Поповића, В. С. Богдановића, Ал. Живановића и Д. М. Спасића.

2) За изложбу воћа с грожђем о јесени ов. год. и за припремне радове за земаљску подопр. изложбу 1893 год. г. г. Мил. Савића, Косту Главинића, Живка Шокорца, Мих. Х. Поповића, В. С. Богдановића и Д. М. Спасића.

Бр. 3. Одбор одлучи председништво да врши избор и набавке потребног семења и пољопривредних справа.

Бр. 4. Одбор изабра за уредника „Тежака" за ову и уред. пољоприв. календара за 1892 годину г. Ал. Љ. Поповића.

Бр. 5. Одбор одреди цену петловима и кокошкама талијанске расе који претпичу преко друштвене потребе и то: петловима

I-ог пасада 5 дин. II-ог пасада 3 дин. комад; кокошкама 3 дин. комад.

Бр. 6. Правила друштвене подружине у Жичи одбор упути одборнику г. Јак. Марковићу на преглед и реферисање.

Бр. 7. На молбу дружине „Ратар" ђака ратарске школе у Краљеву одбор одлучи: да јој се „Тежак" бесплатно даје.

Председник
Свет. Милојевић

Секретар
Спасић

Оверавају
Коста Д. Главинић
Марко Николић

Записник II седнице Управног одбора од 16. фебруара 1891 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. К. Главинић, Марко Николић, Анта Голубовић, Илија Кремић, Јаков Марковић, Алекса Живановић, Милош Х. Поповић, Марко Миљковић, Душ. М. Спасић. Редовни чланови Мика Спасојевић и Иг. Мирковић

Бележно секретар Спасић.

Бр. 8. Прочита се реферат одборника г. Јак. Марковића о правилима Жичке подружине друштвене, која му је одбор упутио на преглед и реферисање. — Одбор у начелу одобрава ова правила и прима подружину у састав друштва. Ну и одбор се слаже са мишљењем управе подружинске да би добро било кад би Подружина имала и чланове утемељаче; с тога мисли да би добро било да управа подружине сазове у згодној прилици ванредан збор, који би имао да реши питање о члановима утемељачима и употреби новца који би они имали да уплаћују па и то да се унесе у правила. Даље одбор не налази да је потребна подела подружинског одбора у секције јер се боји да се баш том поделом не омете рад Подружине. И најзад скреће јој пажњу на неке ситније одредбе правила које би ваљало изменити или допунити. Према свему томе мисли да би добро било да ова правила усвоји као привремена до првог надлежног збора, који би одобрио стална правила, пошто према горњем садашња правила допуни и измени.

Бр. 9. Поводом молбе друштвене Подружине у Жичи, да се „Тежак" њеним члановима да у пола цене, — Одбор одлучи

1). Да се „Тежак" да у пола цене члановима свију Подружина, с тим, да претплату за годину дана положе управи дотичне Подружине, а она да их претплати код друштва;

2). Да се „Тежак" да у пола цене и свима друштвеним члановима помагачима кад у напред положе за годину дана претплату и улог за чланство у суми 8 динара.

Бр. 10. Прочита се акт Управе Савезног већа Кола јахача „Кнез Михаило", којим молим да му друштво јави хоће ли и колику помоћ одредити Колима Јахача за награде о привредновитешким утакмицама ове године, како би могла о томе да извести и управе свију Кола ради њиховог управљања. Одбор вољан да помогне привредним Колима Јахача и ове године, одлучи: да се у име награде за изложбе коња које кола јахача буду приредила ове године, сваком колу да из друштвене благајнице по 100 динара свега 500 динара као награде друштвене, с тим, да ће Одбор нарочито означити за шта даје друштво награду, онда, када му свако коло буде поднело нацрт, програма за изложбу коју буде хтело да приреди.

Бр. 11. Одбор одлучи: да извесан број вођарских справа нарочито за кресање вођака и чишћење од гусеничних гњезда у укупној вред. 106·60 дин. расподели на оне подружине којима су ове справе најпотребније и да им се бесплатно даду. — Сем тога, да се све Подружине позову, да што пре јаве Друштву је ли им и у чему потребна друштвена помоћ у овој години.

Бр. 12. Пошто је потребно да Друштво одреди свог заступника који ће га заступати у тражењу и примању свог дела који му је завештао његов редов. члан. поч. Јеврем Шолуповић из Пожеге, — то одбор одлучи: да се овласти г. Драг. Н. Лапчевић економ из Пожеге и друштв. редов. члан да друштво заступа у овој ствари и да се за то умоли.

Бр. 13. Одбор одлучи; да се станографима који су бележили рад друштв. збора 30 гр. м. да у име награде за то по 25 дин. свега 75 динара.

„ТИМОЧКО КОЛО ЈАХАЧА КЊАЗ МИХАЈИЛО"
ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I.

приређује на дан Цара Костадина и Јелене 21. Маја 1891 године у Зајечару испод брда Краљевице своју прву

ИЗЛОЖБУ КОЊА И УТАКМИЦУ — ТРКУ

I. Изложба домаћих коња и ждребади.

Изложбе се деле на 4 врсте:

1. врста: Једногодишња ждребад мушка и женска с кобилама
2. „ Двогодишња „ „ „ „ „ „
3. „ Трогодишња „ „ „ „ „ „
4. „ Одрасли коњи и кобиле од 4 до 8 године.

Награде

Зе једногодишњу ждребад с кобилама у I. врсту одређене су 4 награде и то: Прва награда 50 дин., друга 40 дин., трећа 30 дин. и четврта 20 динара.

За двогодишњу ждребад с кобилама у II. врсти одређене су 4 награде и то: Прва награда 100 дин., друга 80 дин., трећа 60 дин. четврта 50 динара.

За трогодишњу ждребад с кобилама у III. врсти одређене су 4 награде и то: Прва награда 70 дин., друга 60 дин., трећа 50 дин., четврта 40 динара.

За коње и кобиле у IV. врсти, одређена је једна награда од 100 динара, а даће се ономе који доведе најбољег коња или кобилу, ако то грло при том има сва остала добра својства.

Напомена: у I., II. и III. врсти ждребади с кобилама награде ће се овако раздавати: до 5 грла 1 награда, до 10 грла 2 награде, до 15 грла 3 награде, преко 15 грла 4 награде.

Ове ће награде досуђивати одбор, који је нарочито за то избрат.

Сем новчаних награда раздаваће се и похвалнице.

Официрска ждребад и коњи неће добијати никакве новчане награде сем похвалница.

Пријаве за упис трају до 20 маја закључно у вече. Права имају само сопственици коња из Тимочке Дивизијске области. — Сваки мора имати уверење, да је пријављено грло његова сопственост, код њега ождребљено или да је најмање 6 месеци код њега. — Пријављивање грла за изложбу бива код п-председника друштвеног Т. У. Милошевића, марвеног лекара и код деловође друштвеног Алексе В. Николића, трговца. Сва пријављена грла морају бити под брдом Краљевицом на стрелишту најдаље до 7 часова у јутру 21. маја, и тамо се пријавити одређеном Одбору

Почетак изложбе је у 8 часова пре подне тачно.

Награде се одмах издају.

ПО ПОДНЕ

УТАКМИЦА — ТРКЕ

Света су 4 трке:

I. Земљорадничка трка.

Трка је без препоне, дужина стазе 1200 метара, награда првом најбржем 200, другом 150, трећем 100 динара.

Права имају само земљорадничка коњи.

II. Грађанска трка.

Трка је без препона, дужина стазе 1500 метра награда првом најбржем 200, другом 100, трећом 50 динара.

Права имају грађани свију сталежа.

III. Официрска трка.

Трка је са две препоне, дужина стазе 1200 метара, награда првом најбржем 200, другом 100 динара.

Права имају сви активни официри краљевске српске војске.

VI. Победилачка трка.

Права имају сви, који су добили награде у предњим тркама; трка је без препона, дужина стазе 1200 метра.

Награда најбржем коњу 400 динара.

Услови: Коњи који немају 4 године не ће се пустити на трку. Ово важи за све врсте.

Официрски коњи морају бити у Србији ождребљени и да имају прописне висине и обим.

На трке буди које врсте не ће се пустити коњи, који су код сопственика из друге које области дивизијске.

Тркачи морају поднети општин. уверење с описом коња, на коме ће трчати, где је, код кога ождребљен (године, висине и број длаке), име сопсвеника и име тркача.

Пријаве: Пријава за трку траје до 20. маја у вече тачно.

Сви пријављени такмичари морају бити 21. тачно у 1 час по подне на великој пијаци, одакле ће са редитељима трке г. г. Јанком Ђ. Димитријевићем и Милованом Недићем, официрима, отићи на тркалиште.

Пријаве за утакмице ваља слати г. г. П-председнику друштвеном Т. У. Милошевићу, марвеном лекару, и деловођи друштвеном Алекси В. Николићу трговцу. Пријаве са стране примају се и писмено.

Награде се одмах на месту издају.

ОГЛАС

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47·88 динара а лакши 43·83 динара заједно с колечкама. Продаје се само за готов новац, а управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима има на продају и у Краљеву код управе ратарске школе, у Ћуприји код управе одељка државне ергеле у Добричеву, код пољопривредне подружине у Крушевцу, и код државног комесара за винодеље у Неготину.

К№ 847. из канцеларије управе војно техн. завода 23. Фебруара 1891. год. у Крагујевцу.

ОБЗНАНА

И ове године произвео сам семена свилених буба од правог Миланског, и из Сирије у малој Азији као најбољег што ћу издати народу бесплатно.

У исто време јављам свима онима који ће се овме занимати да од истог семена што добију од мене бесплатно, произведу семе за идућу годину, које ћу им показати како се семе производи, те тако да имају своје семе и да од никог не зависе.

Овим јављам свима онима који се свиларством занимају нека се потписатоме у Свилајенцу пријаве где ће и семе добити.

28. Фебруара 1891. год.
Свилајнац.

Коста Д. Великић
трговац.

ОБЈАВА

СЕМЕ

од најбоље француске луцерке (вечите детелине, плаве детелине) може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду и његових подружина килограм за 1·80 динара. С порукама ваља похитати.

И семе свију осталих усева најбоље каквоће може се добити код друштва.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ УКИНУТА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ОВЕЗИНОГ ДРУШТВЕНОГ ПОСЕ ЛОШТА ОСЛОБОЂЕНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖНИЦА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ КОЊИЧКЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.
ДОПИСИВАЊА СТАЛНИМ ЛИЦЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.
ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 14. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7 АПРИЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Нешто из ливадарства. — К питању о поправци нашег домаћег соја коња (настављење се). — Јасен. — О одбијању прасади и одгајању њиховом. — Гајење бурана. — Опасан непријатељ у дому пољопривредника. — Белешке: Здраво и болесно месо. — Треба ли њиву подрљати кад се пшеницом сејалицом сеје. — Гласник: Набавка пријплодне стоке. — Извоз млечних производа из Швајцарске у 1890 години. — Најмлечнија крава у средњевропским америчким државама. — Отечај за награде напредњих пчелиња радње. — Огласи. — Семе. — Књижевност.

НЕШТО ИЗ ЛИВАДАРСТВА.

Развијена и напредна земљорадња без сточарства не може се замислити, као што ни сточарство без развијене земљорадње не може напредовати. Ове две привредне гране душа су једна другој. Оне се узајамно помажу. Пољопривредник помоћу снаге своје стоке оре земљу, па је засијава са свакојаким усевима за подмирење разноструких човекових потреба. Он производи и сточну њиву за исхрану своје стоке. Без добре њиве не може се рационално држање стоке ни замислити; нарочито зими кад снег земљу покрије. Тад стока не може више да нађе себи хране на пољу, већ се мора хранити у штали на јаслама. И, у колико пољопривредник више спреми сточне њиве за храну стоке преко зиме, у толико му је ова боља и употребљивија.

Најобичнија сточна њива јесте сено. Но осим сена код нас се употребљава за храну стоке врло често и: слама, тулузина (шаша) граовина, и сува шума (лисник). Но свакојако ово је једна храна. Њу стока, којој се даје, не може ни да сажваће подпуно због сувише дрвенастих делова; а после тога у њој нема довољно и хранећих тварчица. Сено је дакле главна храна наше домаће стоке. Оно се добија са природних и са вештачких ливада. Ове последње врсте ливада код нас нема; но неки наши вреднији пољопривредници чине покушаје и засејавају поједине комаде своје земље са овом или оном њином биљком.

Главна маса — количина — сена за исхрану стоке код нас, за данас, добија се са природних ливада. И, што је земља у ових ливада боља и снажнија са умереним степеном влаге, у толико ће више и бољега сена давати. Сувише оцедна и каменита земљишта а нарочито са великим нагибом нису за ливаде. Истина да на овакним местима расту шитке и ниришљаве травке али их је мало, и махом раније сазре и сасуше се, но што се стигне да се покосе. На ни сувише влажна места нису за ливаде јер на овима расту баровите и љуте травке, које стока не може да једе. Исто тако ни оне ливаде што леже покрај потока и река које се изливају, нису добре за ливаде. Јер, дешава се, да се поток или река излије, па на ливаде нанесе песак, шљунак и камење, те и са таквих ливада сено није добро за храну стоке.

Оно је дакле земљиште добро за ливаде, на коме расту слатке чланковите травке у смеси са дивљом граорицом и детелином. Сено са оваквих ливада најбоље је и најхранљивије: разуме се ако је на време покошено па суво сденуто.

Као код што се њиве дугим сејањем испосте и постану посне, тако исто и ливаде ослабе усљед кошења. Трава се на њима прореди и сваке године не дају подједнак доходак. — Недају бар онолико, колико би се могло очекивати. Ово бива због тога, што се кошењем траве са ливада односи у исто време и снага земљина, која јој се ничим не накнађава. На ливади не остаје ништа да иструне те да је нађубри. Осим тога, кошењем могу многе травке са сим и да се утру на по неким ливадама; нарочито кад се ове косе много пре него што трава сазри. Усљед тога ливаде бивају не родне, јер се трава на њима прореди, појаве се гола-голана места. Чим се ово опази, треба ливаде поправљати, треба на њих извлачити згорелог ђубрета. Најбоље је где је то могуће, извући ражишћење лудске избацине, јер су оне изврсно ђубре за ливаде. Незрело ђубре не сме се на ливаде износити, пошто у њему има много семена од корова који би се могао лако на овај начин по ливади разнети. Како се гола места на ливади појаве, треба их подсејавати са тринама од доброг и познатог сена, како не би посејали и ка

кав опасан коров, који би доцније било тешко уништити.

Дешава се и то, да се и најчистије ливаде окорове помоћу ветра. Кад коров сазри, онда семе испада из свог семеништа и ветар га разноси свуда по околини. Ветар нарочито лако носи семе од оних корова чије је семе срасло за семену перјаницу као напр. у паламиде. С' тога треба пазити, па чим се коров на ливади појави, чупати га док је још млад, јер се тада може лакше извадити. Ни у ком случају не треба га остављати да сазри, јер ће семе да испадне и тако ће га се идуће године још више појавити. Исто тако, треба коров чистити око ливада, а при том забранити и пролаз преко ових, јер се коров и на ногама може пренети. Нарочито је штетно кад се на ливади појави бели трокраки трн који може да поквари целу ливаду. Њега има свуда по нашим утринама и врло се тешко искорењава

Држимо да неће бити на одмет, ако на овом месту поменемо, да маховина кад се на ливадама појави, причињава развићу и порасту траве вел. штету. Маховина, нарочито кад се појави у јачој мери, покрије скоро сву ливаду и уђеби се. И њежније биљчице немогу кроз њу да пробију; а снажније травке истина избију али ни оне не могу да се развијају како ваља С' тога узрока нужно је маховину уништавати чим се ова примети. Најбоље је ако се дрљачом са гвозденим зубцима унакрсно неколико пута предрља, тако да је ова са својим зубцима искида и од земље одвоји. За ову цељ може послужити у неколико и јака трнова брана. Дрљање ливада најбоље је предузимати с' пролећа кад снег спадне, и земља се мало просуши да ноге у њу не упадају. На овај начин моћи ћемо маховину ако не баш са свим уништити, а оно ћемо знатно смањити њен штетан уплив на пораст трава.

Да тумарање стоке по ливадама, овима причињава штету, ван сваке је сумње. Нарочито овце не треба држати по ливадама с' пролећа, док је земља још влажна и кад први калаор почиње да избија. Јер оне земљу многе угажавају својим оштрим папоњцима; а и траву јако загризају те се ова тешко опоравља. Никаквог разлога нема дакле да се стока по ливадама пушта и да се из ових тако доцкан изгони, као што се то код нас чини. То и јесте један управо од главнијих узрока, што наше ливаде у опште дају тако мали принос.

Према томе дакле, што је сено главна и скоро једина храна наше домаће стоке, треба пољопривредник озбиљну пажњу да обрати нези ливада. Јер у колико му ове буду давале већи приход, у толико ће он моћи и више стоке да држи, а ова је у нас готово и једини извор богатства

И.

К ПИТАЊУ О ПОПРАВЦИ НАШЕГ ДОМАЋЕГ СОЈА КОЊА

(наставак)

Гидран или Англо-арански сој.

Овај нови сој коња (види сл. 3.) постао је још 1818 године у Баболни на тај начин, што су крупније

ПОДЛИСТАК.

О РУЧНИМ ЖЕНСКИМ РАДОВИМА

Женски ручни рад, подмирује огромне потребе у народу нашем и слободно можемо рећи, *да сачињава једну привредну грану у нашој земљи.* Али ова привредна грана не цени се толико код нас, колико по својој вредности заслужује.

* * *

Вредност ове привредне гране састоји се у овоме:

а) *Што се на дому израђују у свом нашем народу, изузев мали део варошког света, сви предмети за одело и кућевни намештај.*

А да се ова потреба не подмирује на овај начин, но да се добавља са стране и подмирује фабрикатима, наш привредни положај за неколико пута био би тежи.

б) *Што наша домаћа индустрија, оличена највише у овој привредној грани има тип и особину коју јој је наш народ дао,* а оваква је народна особина у данашње време скупоцена добит, јер данас сваки народ своје особине суревњиво чува, па шта више гледа да их и другоме натури.

в) *Што су предмети ручних радова у опште чвршћи и постојанији од фабриката.*

г) *Што у погледу радника овај рад има превагу над фабричким радом;* јер радник у ручном раду, ма да ради по прегледу опет је израђени предмет производ његовог ума и ручне вештине, при чему се творачка моћ ума не сузбија и не ограничава, као при фабричким радовима где ради механизам, а радник само њиме управља, без моћи и полета за изумевањем и усавршавањем.

д) Што ова привредна грана као једна тековина народна, са својом богатом разноврсношћу и разнообразношћу, *може послужити као подесан материјал и полазна основица за даље развиће и усавршавање у естетичном и сваком другом правцу докле се год хоће а да се не промене особине које им је наш народ дао.*

ђ) *Што се при овом раду српске сировине: вуна, конопља, лан и друго, прерађују.* И, напослетку, *што се овај рад обавља на дану о маломе трошку и без осетних новчаних издатака.*

Задатак ове привредне гране.

У ширем смислу задатак ове привредне гране састоји се у овоме:

а) Да сузбије и регулише унос страног фабриката у нашу земљу — оног што се за одело и намештај троши а који се преко сваке мере шири и у сеоски наш свет на штету наше привреде; дотле, докле се и код нас капитали не групишу и фабрике за ову потребу не подигну и не развију свој рад

б) Да у свези са усавршенијим занатима и другим државним мерама, као посредник помогне, да се газдинство и одношаи

кобиле араберке, парене са пунокрвним пастувима енглеске расе. Енглески пак коњи, веома су подесни за укрштање у парењу са свима другим сојевима коња, нарочито са арапском расом, пошто од ње и воде своје порекло. На овај начин, производи из укрштања енглеских пастува са арапским кобилама, имали су све особине арапскога коња, а за тим ону крупноћу и снагу коју су насљедили од својих очева — енглеских пастува. —

По себи се разуме, да би се потоње генерације изметале и личиле више или на оца или на мајку. Ну, да би овај сој остао сталан (константан) са урођеним му одликама, добивен је у X. генерацији из приплода овога укрштања, пастув *Гидран* који је узет за оригинала (пепинијер пастув) по чијем се имену и назва сој који је на париској изложби коња 1874 признат за самосталну расу. Од тада је престало укрштање са пастувима енглеске расе, већ се искључиво руководило парење у сопственој крви и тек с времена на време обнавља парење са енглеским пастувима да се потпомогне крупноћа.

У ергелском заводу Мезехеђешу у Маџарској, постоји засебна ергела „Гидран" од 300 грла. Грла овога соја јесу крупна, веома темељно и снажно развијена. Висине су обично између 168—170 см.

Карактеристично је код овога соја то, што свако грло има висок гребен, а то је својствено само енглеској раси коња, нарочито цео предњи труп наслеђен је од пунокрвних грла енглеске расе.

Не мању пажњу поред осталих незнатнијих сојева, заслужује и сој *Липицански* који је однегован у ергели Липици код Трста. Овај сој постао је од укрштања шпанских кобила са арапским и неаполитанским пастувима. Коњи овога соја врло су добри за јахање и теглење нарочито за брдске пределе. Величине су средње, (од 155—158 см.) токмасти, врло снажни и издржљиви. [1])

Било би на реду да на овоме месу поменемо „ердељску расу" коња, али како је ова раса у опадању, и из дана у дан све се више губи; и како је промашен циљ са гајењем ове расе коња у нашој државној ергели, и нема изгледа да ће се ово више обнављати, то је ова раса коња постала за наше прилике са свим од споредне важности.

Ну, највеће заслуге источња ке расе коња за европско коњарство оличавају се у дањашњем *чувеном пунокрвном енглеском коњу* који води своје порекло од крви ове расе. Његова велика моћ, да на своје потомство преноси тачно не само унутарње урођене му особине, већ и све спољне карактерне одлике, па и цео екстеријер — стекла му је код љубитеља коња велико признање и уважење, па за то је гајење ове расе распрострањено скоро у целој Европи.

Нагло напредовање и ширење енглеске расе коња, узрок је опадању арапске расе у Европи. Борба, која се у последњој четврти овога столећа води о првенство ове две расе, биће по свој прилици у најскоријој будућности решена на штету арапске расе, и то ни због чега другог, већ само зато, што је јако развијен укус свију љубитеља коња за гајењем енглеске расе, што су *изложбе* и *трке* кључ за облагорођавање и одгаивање коња, а на овима ужива данас првенство енглеска раса коња.

Енглеска раса коња постала је у почетку 17. столећа и то изборним парењем коња арапске расе, са персијским и бедуинским коњима.

Од енглеске расе нарочиту пажњу заслужују *пунокрвни енглески коњи* који су данас најскупљи у целоме свету. Њих имаде више сојева, но најглавнији је јахаћи сој од кога има и луксузни за трку и лов.

Јахаћи сој енглеске расе одликује се изванредном брзином, са дугим, опруженим штркљастим но веома лепим телом, дугачко опруженим сувим вратом, фином и умерено дугуљастом главом, широким пљоснатим челом, малим но живо покретљивим ушима, великим очима, оштрим и високим гребеном, правим леђима и малим трбухом. — Длаке су фине, сјајне и најобичније доратасте. Велики су 158—168 см. Врло су поучљиви и издржљиви али захтевају велику негу и добру храну; њежни су и подлежни болестима.

[1]) О овоме соју коња писато је опширније у 18 бр. „Тежака" од 1890 год. под именом: „Нов сој коња за планинске пределе — Фогараш-Липицавер.

у нашој привреди између радника и предузималаца великих индустриских радњи савршеније изведу, но што је то извршено на западу са великом провалом између ова два чинилаца.

в) Да почне давати савршеније израде за одела и намештаје који могу задовољити и варошки наш савет; те да би се! штогод умањило велико издавање новаца на страну за ове предмете; а с тим показао повољнији утицај на целокупну нашу привреду, јер већи део нашег трговачког света, особито са омањим капиталима, у по неким варошима, грца од дуга, заложив све што има поједине новчане заводе и то ни због чега другог већ — *претурајући* по нашој земљи у прост свет *крпуљаке* и *фабрички олош*.

Не стоји боље у овом материјалном погледу ни наше чиновништво омањег реда.

(наставиће се)

Затим долазе:

Полукрвни коњи енглеске расе или теглећи сој, и то, за *лако* и *тешко* теглење. — Грла за лако теглење слична су јахаћем сoју, а грла за тешко теглење одликују се, крупноћом, великом снагом и тромим ходом. Овај сој коња врло је подесан за пољопривредне

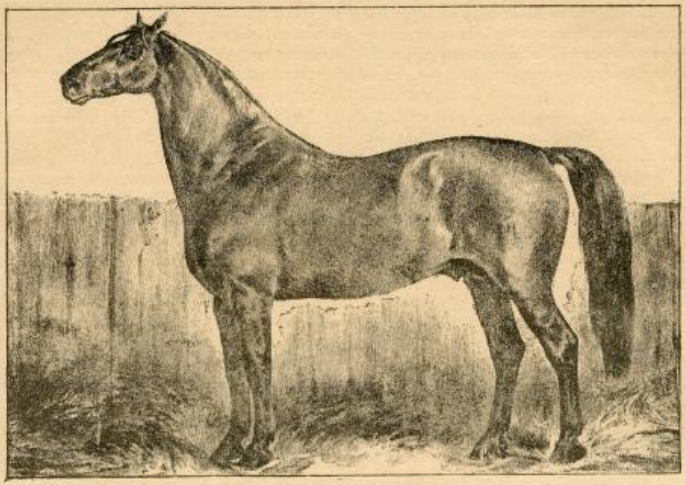

(Слика 3.) **Гидран.**

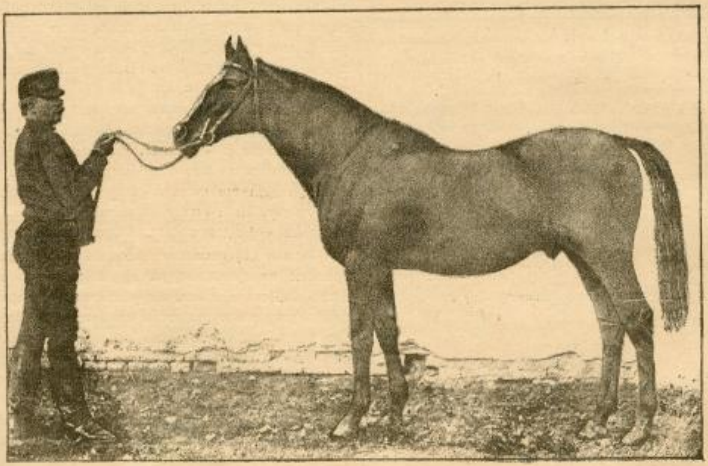

(Слика 4.) **Доникастер.** (пунокрвна енглеска)

цељи и познат је у Енглеској под именом *„Суффолк"*.

Као год што су Мађари одневали самостални сој енглеско-арапске расе *„Гидран"*, на исти начин,

љају на ужину а по најпре на ракију. О ужини пију такође. И најзад, у вече, кад пођу кући, мућну суд у коме је ракија, испију заостатак па се крену певајући.

Код куће их чека спремљена вечера и наточена фришка ракија. — Та, вече је и, 'нако за одмор, с тога при вечери и попију више ракије но цео дан!

По вечери, скоро у напитом стању, лежу у постељу да безбрижније отпочињу да слађе спавају!!

Савладани нешто умором дневног рада, нешто, опет ракијом, целу ноћ проведу у неком пријатном заносу — слатком сну.

А у јутру? — На жалост, поред доброг и безбрижног сана осећају се нешто главобољни, нерасположени, суморни, малаксали и изњурени, незнајући да је свему томе узрок — ракија. Зато је опет траже и пију, у нади, да се отресу малаксалости и изњурености јер: „клин се клином тера“.

Јучерешњица се понавља, они пију и данас још са већом жеђи и страшћу.

Мало, по мало, ракија их осваја, они осећају да више не могу без ње, да им је она једина видарица која разгони њихову немоћ и даје им снаге и живости....

С дана на дан пију све више све жудније. С овим, упоредо, све више заглупљују, постају тромији и немарљивији према раду и своме газдинству и постају пијанице.

Њихово газдинство обрће назад и нагло пропада — они постоју равнодушни према свему. Свеједно, било да њихово газдинство цвета и напредује, било да пропада, њима је равно до Косова, они су сретни само кад имају доста ракије.

Разноврсни дугови нагомилавају се; нужда и крајна сиротиња отпочињу се јављати у сваком кутићу њихова дома. Пропаст шири чељусти да прождере своје жртве, заједно са свима његовима укућанима.

Пуни очајања и немоћи стоје они пред катострофом коју су сами приредили и себи и својима, без наде, без спаса.

Њихова дечица, на којима се огледа верно отиснут жиг срамнога пијанства њихових родитеља, даве се у нужди и не вољи. И свршетак је ове сцене веома жалостан: пијанице завршују свој живот пре „суђеног“ времена и остављају своју нејаку дечицу у сиротињи и беди, у јаду и чемеру.

Ето, колико је опасан непријатељ ракија свима љубитељима њеним; ето до чега их доводи! Заиста невероватно и непојмљиво!

Колико домова сваке године пропада у нас само због ракије?! Много — премного!

Врло је мали број оних које она усрећи а велики оних, које сасвим упропасти и сатре!

У нас и деца пију ракију. То је веома жалостан факт. Пијанство се шири, рекао бих, на супрот толико несрећних примера које виђамо свакога дана.

Крајње је време да станемо на пут ширењу пијанства. У том цељу ваља проповедати и доказивати, где се стане где се стигне страховите несреће које очекују лакомислене љубитеље ракије, ако се не умере у пићу или је не оставе сасвим.

Пољопривредници треба да познаду свога непријатеља да га се клоне и чувају као живе ватре. Ако је већ пије, нек је пије врло мало, врло умерено ако мисли да дуго поживи на земљи и да у срећи проведе свој век! **Иг.**

БЕЛЕШКЕ.

Здраво и болесно месо.

Ако је месо бледе боје, онда је знак, да је животиња била безкрвна и да тако месо не даје снажену храну. Узроци безкрвности могу бити разне сумњиве болести, — загасито црвена пурпурна боја меса, знак је, да животиња није била заклана већ да је липсала — мањкала. Мраморан — изшаран, изглед меса, долази отуд, што се маст — лој наслаже између мишићних кончића — влакна, зато овакви изглед има само добро, масно месо.

Мас — лој, на здравом месу је бела и чврста, на болесном жућкаста, мека и љигава. Добро је месо без мириса — болесно заудара на плесан. Кад се кува, добро се месо скупи — збрчка врло мало и не изгуби много од своје тежине, — рђаво месо скупи се одма и млого је лакше.

Љ. Ј.

Треба ли њиву подрљати кад се машином сејалицом засеје.

И ако сејалица у исто време и затрпава семе у одмереној дубини, инак је нужно подрљати њиву после сеидбе нарочито ако земља орањем није уситњена. Ово је нужно колико да се њива боље очисти, толико још и с тога, што на таквим неравним и грудовитим њивама не би после могла да ради машина жетелица.

Ко нема дрљаче, овај се посао у неколико може свршити и са добром браном.

ГЛАСНИК.

Набавка приплодне стоке. — Министарство народне привреде изаслало је г. г. Јана Датла управника Топчидерске Економије и Симу Кандића чиновника министарства нар. привреде на међународну изложбу приплодне стоке у Пешти, да купе за државна добра и то:

60	комада	овнова мерино рамбуље	
50	„	оваца „	„
10	„	овнова „	електорал
20	„	оваца „	„
12	„	бикова алгајске расе	
12	„	крава и јуница алгајске расе	
1		бика пинцгауерске расе	
10	„	крава пинцгауерске „	
2	„	бика бермске расе	
3	„	краве „ „	
2	„	нераста беркширске расе	
и 15	„	крмачица и крмача исте расе.	

* * *

Извоз млечних производа из Швајцарске у 1890 години. — С потпуним правом може се рећи да Швајцарска снабдева целу Европу, Америку па у неколико и Азију са својим чувеним сиревима, маслом и млеком.

Тако је у години 1890 која се рачуна у лошије године за извоз, ових производа извежено и то:

Сира за	38,207.222	динара.
Масла за	619.733	„
Кондезир млека за	13,244.942	„
Млечних конзерви за децу (Kindermehl)	2,664.963	„
Свега	54,736.868	динара.

Од ових производа млечних, највише увози: Француска Немачка, Италија, Сједињене америк. државе, и Аустрија.

* * *

Најмлечнија крава у сједињеним америк. државама. — Сваке године приређује се у сједињеним американским државама изложба крава млечара и њихових млечних производа.

У прошлој 1890 години, прву и другу награду добиле су две краве Холандске (холштајн-фризске) расе које дају дневно 27·36 литара млека са по 3·11% масних делова у млеку.

Масло од млека ових крава добило је такође прву награду.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођење напредних начина радње, за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу ђубрива и оруђа при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског), параћинском (окр. моравског), беличког (окр. моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, награђује се са 150 динара а цењење се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално производење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за преношење“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „качкавља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и уредну стају за 10 срља крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

ОГЛАС

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47·88 динара а лакши 43·83 динара заједно с колечкама. Продаје се само за готов новац, а управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по истој цену, израђених у војно техн. заводима има на продају и у Краљеву код управе ратарске школе, у Ћуприји код управе одељка државне ергеле у Добричеву, код пољопривредне подружине у Крушевцу, и код државног комесара за виноделе у Неготину.

Бр. 847. из канцеларије управе војно техн. завода 23. Фебруара 1891. год. у Крагујевцу.

СЕМЕ

од најбоље француске луцерке (вечите детелине, плаве детелине) може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду и његових подружина килограм за 1·80 динара. С порукама ваља похитати.

И семе свију осталих усева најбоље каквоће може се добити код друштва.

КЊИЖЕВНОСТ.

Изашао је Бр. 1. „Привредног Весника“ са овим садржајем: Читаоцима „Привредног Весника“. „Шта може да учини вредни терзија“. — Гласовити Срби на научно-привредном пољу „Никола Тесла“ српски Едисон“ (са сликом). Остале наше трговине. Преглед свиње привреде. Прављење Сахтијана код нас. Жељезнице, пародродство и т. д. Привредне бележке, Извештаји о стању трговине.

Излази сваког четвртка на једном табаку у Сарајеву под класништвом и уредништвом Игњата И. Домића.

Цена је листу на год. 4. форинте а за Србију и др. земље 5 форината.

Цена маљим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МУРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Довисницима стаљним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 15. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14 АПРИЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: О избору грла за приплод (наставиће се). — У које доба пролећа треба кромпире садити. — Како се тамаве први спакавци. — У корист поправке стања наших пољопривредника. — **Белешке:** Хранење коња. — Висока јасла за ждребад. — Какве користи има земљоделац кад сеје стрмине машином сејалицом. — **Гласник:** Продаја коња у Љубичеву. — **Дописи:** Из Ужице. — **Записник седница управног одбора:** Седница 3-ћа и 4-та. — **Стечај:** — **Оглас:** — **Подлистак:** О ручним женским радовима.

О ИЗБОРУ ГРЛА ЗА ПРИПЛОД

Многи домаћин, који подиже стоку, мора у души признати да му стока није онаква, какву би желео да има а и уверен је, да би могла бити боља, но што је.

Има доста добрих домаћина који су о томе премишљали, питајући се: за што им стока није напреднија, кад хране имају у изобиљу, а стаја им није лоша, па и нега, да видиш, није хрђава.

Да како да од те три важне чињенице напредак стоке у многоме зависи, али има једна још важнија чињеница при подизању стоке, а та је: *подесан избор приплодних грла*, без кога и најбоља храна, стаја и и нега, остаје поготову — у залудан труд.

Свакоме су познате ове народне пословице: „какво семе сејеш, онакво ћеш жњети"; за тим: „каква мајка, онака и ћерка"; „какав отац, онакав и син" и да „ивер не пада никада далеко од кладе".

Ове значајне пословице, пуне су важности за свакога који подиже стоку, јер се у свему могу применити и на *избор грла за приплод*.

Сваки, који приплођава и гаји ма коју врсту стоке, па било да је она благороднија или најобичнијег соја, мора имати у виду, да му је у свему његовом труду око тога посла најважнији: *подесан избор оних грла која жели да спари*; другим речима, мужак и женка морају у сваком погледу одговарати оним правилима, која од њих потражује наука о сточарству.

Па зар има каквих и толико важних правила о тој производној грани рада људског да и она улазе у неке науке?

Има, и она су позајмљена из савршенијих наука, оје су писане за људе, па их наука о сточарству, примењује исто онако и на стоку, као што се тачно примењује на човека.

А шта ли се говори у тој науци о избору приплодних грла?

Говори се о корисним и некорисним особинама животиња, о пренашању тих особина у наслеђе, о раси, о пореклу, о спољној грађи животиња, о избору мужјака и женке и најпосле, о разним начинима парења, а то све стоји у најтешњој вези са изборима грла за приплод.

Посмотримо, пре свега, природу, да видимо шта она у томе правцу ради?

Она се одужује оном закону који тврди да: *једнако с једнаким (спарено), даје једнако*, те се и стара, да тачно изврши ту, за цео свет важећу наредбу.

Када се она тако савесно ове наредбе придржава' требало би тиме пре, да је се и ми, као још свеснији, исто тако тачно придржавамо или бар да природу подражавамо.

Колико хиљада разних врста има на овоме земном шару, и свака тежи да се на првом месту одржи у животу а за тим и да се усаврши, како би као снажнија и јача могла да одржи своју врсту, да јој се, што но реч, семе не утре.

Па како то бива?

Опет избором приплодних грла.

Па зар има у шуми, у пољу, у води избора јединака за приплод?

Има и врло често бољег но у неком домазлуку.

Посматрајте сада, када пукне пролеће, тичице у шуми, како оне цвркућу и за што оне цвркућу?

Ту ћете приметити да се мужјаци нарочито одликују.

Узмимо за пример штиглица, он је свима познат.

На једном грму приметићете женку усамљену где овда онда пусти њен пиштећи гласић, а око ње, на

повише дрвета спазићете 5—6 па и више мужјака, где се песмом надмећу.

На крају крајева шта ће бити?

Ви сте уочили на ономе великом грму једнога мужјака, који се искида жив певајући, а одмах до њега, једног другог, који ама ни за длаку не уступа оном првом. Певају и један и други да ти је милина слушати их; и, кад би случајно били у кавезу, па кад би ти неко понудио да купиш једнога, не би знао ког ћеш изабрати.

Али женка, женка има боље око од нас. Она прву и одлете оном првом.

Шта то значи?

Значи, да се извршио добар избор прилодних грла у природи.

Женка је изабрала себи мужјака и то најбољег, а они остали одоше даље, да траже, према себи, другу женку.

Сада би неко упитао: па добро, што би, би! али за што женка не оде оном другом мужјаку, кад је и он исто онако лепо певао као и онај први?

Просто за то, што је први онај отишао на просидбу лепше одевен. И одиста, кад би боље загледали оба мужјака, видели би да је онај први имао девет а онај други само седам шарених пёра у репу. Женка је дакле спазила и оценила сву његову красоту, што ми нисмо могли одмах уочити.

Одабирање јединака за прилод врши се и у води.

Ако сте посматрали потоке који се никако не муте, морали сте приметити у њима и рибе, да су онаке исте боје, какве је и вода, чисто изгледају провидне. У мутним водама на против, приметићете да су и рибе угаситије боје.

Те подешене боје долазе отуда, што и рибе имају својих непријатеља, а то су разне тице и друге животиње, које рибе ловe. Али, да би их њихови непријатељи што теже уочили, оне подешавају боју своје кољушти према боји воде, а то *могу постићи само избором јединака за прилод.*

За то се и код њих парење врши између оних јединака, које су по шарама тела приближније боји воде.

Ето на овај начин и њему сличан, врши се свуда *у природи избор прилодних грла или избор јединака за прилод.*

А како ли се врши тај избор код припитомљених животиња, т. ј. код наше домаће стоке?

(наставиће се)

У КОЈЕ ДОБА ПРОЛЕЋА ТРЕБА КРОМПИРЕ САДИТИ?

Од велике је важности време сађења кромпира, јер се не сме ни одвећ рано нити позно садити. Ако се посади у време кад је још земља влажна и хладна, то ће кртола лежати у земљи дуго без да клија, а чешће и сасвим иструли. Но и позно сађење има својих мана, јер у томе случају нема времена да сазри, мора се повадити из земље и ако није зрео; у том је случају кромпир воденаст и има мање скроба, — дакле

ПОДЛИСТАК.

О РУЧНИМ ЖЕНСКИМ РАДОВИМА

(свршетак)

Опште стање ове привредне гране.

Кад се погледа с једне стране на степен у колико је ова привредна грана данас развијена, а са друге стране на степен развијених потреба и духовну образованост нашег света; онда, на жалост, признати морамо да ова привредна грана није у стању да изврши ону задаћу и подмири оне потребе које јој намећемо; зато што је још на веома ступњу развића.

Узрок овоме лежи највише у нашој лакомислености и нехату.

Дакле је се у ранија времена о лепим радовима са похвалом говорило, —

„. . . И даде му свилену кошуљу,“

„Којој може кроз бурму провући.“ —

А о лицу које лепо ради изражавало:

„Златне руке има“; „што с очима види то руком уради“ и томе подобне; дотле данашњи наш образовањи свет прелази преко ручних израђевина као преко какве обичне ствари, без мал' да на њих не гледа чак и са презрењем!

И докле се овако цене домаће израђевине, дотле се са најлепшом жудњом подражава страној пошли и оберучке купују страни фабрикати често и гори од оних што се код нас могу *наћи*; немислећи на то, да се овим само страницима помаже а себи много-струко штети.

У колико смо ми у овом погледу беззаленији у толико су страници паметнији, на наше везове и шаре наших тканја копирају и подражавају, на њима подобне материје израђују у својим фабрикама. —

Колика част нашим рукотворинама?!

Не! све се ово чини за наше лепе паре; да нам се понуде предмети какви нама годе. —

И ако су ово само сиренски гласови да нас примаме и обвежу, нама не треба да је противно; јер дозвољена културна средства и начини за постизање благостања, ова су општа и свачија; путова је за постизање те циља много, благо оном ко умеђе поћи најбољим.

Ми противу оваквих поступања културнијих страница и да хоћемо немамо шта на супрот ставити, бар данас при оваком ступњу развића наше привреде.

Све што треба да чинимо то је, да одберемо које нам привредне гране треба најаче развијати и усавршавати како би што пре могли приступити послу и радити на томе, *да све мањуће наше потребе подмирујемо нашим производима.* Кад ово постигнемо онда можемо помишљати на отворену економну борбу; а дотле, забадава ћемо се обраћати и на државу да чини какве изузетне мере, за заштиту наших производа а сузбијање страних, која се жеља чешто појављује у нашем друштву; јер би пре били у штети но у добити ако би са оваким мерама похитали.

Вратимо се на ствар!

производ је врло хрђав. Нарочито у брдским пределима са сасађењем кромпира не сме се одуговлачити, јер зима рано наступи. Према овоме врло је важно подесити право време сађења кромпира.

* * *

Земљоделац треба одмах да приступи приуготовљавању земље за сађење кромпира, чим се дани с пролећа отопле и њиве — кромпириштa — просуше. Но тако не чине сви. — Неки саде кромпир рано с пролећа а неки много доцније, и управо тек тада, пошто многе итније послове у газдинству посвршавају. Елем, питање је сад ко греши: да ли они што рано саде, или они који одоцне са сађењем кромпира, јер су дохотци жетве без сумње неједнаки. Стога смо и ставили питање: *„кад је право време сађење кромпира"*.

Прецизан одговор на ово питање зависи од:

1.) *Времена.* Кромпир брзо клија и никне у загрејаној, топлој, и што је могуће боље просушеној земљи. Ако наступи рано пролеће, дани се отопле, и земља осуши, одмах се може приступити приуготовљавању земље; а је ли при том земља прорудела, трошна и довољно загрејана, онда је најподесније да су у такву земљу посади кромпир одмах. Ако ли је пак пролеће позно, влажно, земља неугодна за обрађивање, као што је овог пролећа, онда ће и сађење наступити доцније.

2.) *Земље.* Песковите земље просуше се много брже и загревају лакше, и по томе у такве земље могу се засадити кромпири још у другој половини Марта или почетком Априла; док међутим, теже и влажне земље које се загревају спорије, засађују се доцније.

3.) *Врсте кромпира.* Ако су ране врсте кромпира, које ће се још преко лета потрошити за јело, саде се што је могуће раније; ако ли су пак позне врсте, и оћемо да остављамо кромпир за „зимницу," тада са сађењем не треба итати.

4.) *Климе.* У пределима ладним и планинским, у којима редовно или бар чешће падују слане у Мају месецу, мора се са сађењем кромпира тако подешавати, да не никне пре но што смо сигурни да слане више неће бити, јер и од најмањег ноћног мраза, стабло и лишће измрзну, и онда је цео усев пропао, и треба њиву понова засађивати.

5.) *Болести кромпира.* Да ли ће се на кромпиру појавити болести као што су: *коврџавост листа, трулеж ћелица, сува трулеж, трулеж лишћа* и гљивица: „Peronospora infestans" која презими на кртоли и напада на стабло и лишће, — зависи много од доба сађења. Кромпири који су рано посађени, сазревају већ у Јулу и Августу, а у то баш време најчешће појављују се на њима горње болести; а код позно посађених, у то су доба кртоле још у порасту и тада их ређе спопадају поменуте болести. Према овоме: *позне сорте кромпира, и ране, које су позно посађене, много су мање подложне болестима, кртоле се боље развију, боље су каквоће, здравије, трајашније, и преко зиме не труле у трапoвима.*

У нашој земљи опажају се покрети да се склоне друштва са задаћом, да троше за одело и намештај искључиво српске производе. То су до сад били само изливи добрих жеља који слабу утеху дадоше; јер се такова удружења нигде нису одржала.

Што се с времена на време чује и у јавности дигне по неки глас у одбрану народне ношње а с' овим и ове привредне гране, и то је само добра жеља која брзо исчезне у општем неодзиву и равнодушности као прамен магле у ваздушном простору.

Тако исто пролазе и они покушаји који се у скупштинама нашим појављују да се узакони, те да се поједине државне потребе подмирују нашим производима у које би дошли и предмети домаћих рукотворина. Ово се не остварује највише још и због тога, што таковых производа немамо довољно (као што напред поменусмо). —

— Од пре кратког времена може се видети и ова појава, да се по неко и од варошког света одева у народно одело; и изгледа да се ово ради у интересу женских рукотворина; али то не стоји; јер се ово ради више из кокетерије спрам народне ношње и из жудње за променом у оделу а мање из убеђења да је то корисно. —

И ако је женски рад заведен у свима женским школама, истина као споредан али опет обавезан предмет ипак се отуда никакав успех у побољшању ове приредне гране не осећа.

А зашто?

а) Што се радови како у јавним школама тако и у оним што их женско друштво отвара, раде све по угледу страначком, а без ослонца и везе са радовима који постоје у народу. Отуда сеоском свету на коме и постоји сва привредна грана школски угледни радови неприступачни су.

б) Што се у школама више обраћа пажња на вез, а поред тога по мало на плетење, шиће и кројење, а предење и ткање као главни радови изостављени су.

Друге какве заузимљивости од стране државе за ову привредну грану до сада није било.

Из свега овог што рекосмо да се лако увидети *да је ова привредна грана почела код нас опадати.*

Отидимо на сеоски сабор и погледајмо на куповно шаренило и којекакве безкорисне дрангулије на оделу нашег сеоског света и оно ће нас најбоље уверити о овом опадању.

Шта треба предузети за унапређење ове привредне гране?

а) Треба обратити што већу пажњу на васпитање школске омладине особито женске, да заволе овај лепи рад. — У сваком раду има задовољства и уживања а у овом га може највише имати; неприродно је васпитање бити одвратан наспрам оваког лепог рада.

б) Што пре прикупити средством изложаба и другим начинима разноврсне моделе свакојаког ручног рада који би по својој одлици и вредности могли за преглед послужити и тако створити збирку женских радова при „женском друштву". Ова збирка да послужи као основа, одакле да се наставним средствима пренесе кроз све школе женске, ради копирања и упознавања разноликости и одлика овог рада; а поред тога, обратити пажњу и на развиће ове привредне гране у народу те збирке обнављати и допуњивати.

Овај правац продужити и кроз остале радионице које стоје под управом државном, као што су ткачнице које се мисле оснивати. *)

в) Заснивати женске радничке школе и у селима са задаћом да се у истима примене све културом стечене олакшице у целокупности ове привредне гране и да се добро научи оно што се буде изучавало.

*) У Лесковцу и Ужици већ постоје.

Из овога се дакле види, да не треба журити сађењем кромпира који ћемо да остављамо за „зимницу.“ Друга половина месеца Априла па и до 10 Маја, најподеснije је доба код нас за сађење кромпира.

КАКО СЕ ТАМАНЕ ЦРНИ СКАКАВЦИ?

У 22. броју „Тежака“ од прошле године било је помена о начину како се у опште тамане скакавци помоћу плотова од увештаног платна, по тај начин тамањења преди само за велике путујуће скакавце (Stauronotus maroccanus), који сво већ неколико година по Мађарској пустоше и над јелан предео опусте, путују у други, до чим се они обичан црни скакавци, којих редовно сваке године у нас на нашу велику штету доста има, тамане другим начином.

Црни скакавци (Caloptenus italicus) нису тако опасни као они велики путујући, пошто се њихово пустошење скоро никад не протеже на целу земљу, већ обично само на поједина места. Против њих не могу се са успехом употребити оне вршке од платна, које су у 22. броју овог листа пр. год. поменуте биле, јер ова се врста скакавца не да добро терати, већ после како су једно 10 до 20 корака напред учинили, зауставе се и ређе се показују но да даље напред иду. С тога се разлога против њих препоручују следећа средства:

1) *Хватање са вређалом од обичног платна.* Сашије се мало вређица налик оној, са којом деца лептире и друге бубе лове, и привеже на комадић прута, који се у десној руци држи. Да нам вређица при раду стоји увек отворена, сашићемо јој горњи отворени крај око једног пространог обруча од танке жице.

Мањемо ли брзо с том вређином на све стране над земљом или превучемо ли с њом оне биљке на којима се обично прије њих насадила велика хрпа скакаваца, много ћемо их тим начином уловити. Кад се рупа од махања уморила, склони се обруч на отвору вређице, да који скакавац не утече и натресе све у бачву пуну воде, која се за радницима на колима вози. Кочијаш од тих кола треба да пази, да се скакавци ма којим начинима из воде не спасу, но да се сви у њој утопе, што обично бива већ за неколико часака. Ова се вређица може употребити исто тако за хватање крилати скакаваца, као и за оне којима још нису израсла крила, само на то нека се пази, да радници не улазе вређицама одма у средину оне гомиле, где су се скакавци скупили, но да гомилу заокруже пак с краја, пут средине хватати започну.

2) На средину једног места, што га скакавци пустоше, навезе се велика хрпа сламе, а неколицина радника тера грањем облиље скакавце полагано пут те хрпе, куда и сами радо беже, јер им усљед светла боја сламе. Кад се је ова толико скакавцима напунила, да изгледа скоро сасвим црна, онда се хрпа сламе по *целом обиму* свом од једанпут брзо запали.

У рану зору или пређе но што се сврке може тако̏јер исто тако радника, ако један округ учине, скакавце у мале хрпе натерати па их за тим грањем или метлама сво поубијати, кад не буду хтели више напред да иду.

3) Најлакше се тамане онда, кад се опазе док су још сасим мали. У то време ови скакавци живе у ројевима — особито у јутру и на вече —, који нису својим обимом шири од 1 до 2 □ метра, па се ту најлакше побити могу.

4) И домаћа перад радо једе те скакавце. Ако ју дакле на њихове хрпе напустимо, нестаће их доста.

5) Једним орањем опустошених поља постаћемо, да јаја скакаваца до године неће бити од штете. Мале живинице неће се до душе на тих јаја, али не могу допрети горе до површине, јер их покрива преорана земља. С тога треба да је свако поље, које лежи близу ових места, где скакавци ове године пустоше најдаље до свршетка Марта једном преорано. Дваред не ћемо орати, јер би се лако сва иста јаја, што су прим орањем под земљу дошла, другим орањем опет на површину изнети могла.

Ф. Јерговић.

У КОРИСТ ПОПРАВКЕ СТАЊА НАШИХ ПОЉОПРИВРЕДНИКА

Стање наших пољопривредника у место да иде на боље, иде на горе.

Многи, на своју добрам, једва толико зарађују, да плате пореду, да се нехране и одрже, а многи, опет, ни су ни то у стању већ се задужују, сироте и пропадају!

Има разних узрока, који утичу, те наш пољопривредни свет не може да се окрене, опорави; не може да се закокити и зажива.

Неки мисле: овоме је највећи узрок дакомисленo задуживање. — али то није.

Узроци који утичу на материјално опадање наших пољопривредника не могу се исцрпити у једном чланку. За њих је потребно и више простора и душе штудије.

Што се пак тиче лакомисленог задуживања ми мислимо, да се оно јавља само као последица узрока. Међутим, први и најглавнији узрок опадњу материјалног стања наших пољопривредника, јесте: нерazумно газдовање у вези са опћинним и општим радом.

Колико је њих, који раде своје послове са ѕбиљом, брижљивошћу, размишљањем и рачуном, и који, у својим пословима корачају, поступно, са сувременошћу.

г) приређивати изложбе женских радова са наградом, ради постицања и заузимања света за овај рад.

д) Приликом изложаба, путом штампе, и другим могућим начинима обраћати пажњу нашег света да купује за одело и намештај себи оне израђевине наше, које имају капиталну као извесни фабрикати са стране који се за исту потребу код нас по скупље новце продају. Израђевине наше о којима велимо, то су: тканво сукно — шајак — навесна платна — тканине за женско одело —, вилими, чарапе, тканице и други предмети.

ђ) При приређивању свечаности и давању поклона за какве одлике, узимати за предмете поклона ђевињом рукотворнае те тиме подизати им цену и стварати могућност да се ваше израђују и постану трговачки артикал.

Кад би се све оно навело што рекосмо ради побољшања оне привредне гране, мислимо да би се она могла доста развити и усавршити то нам деце учинити у нашој привреди

Но ми ни-у-шта не верујемо толико, колико у „моћ“ развијене љубави и односита оном послу образованијег нашег женског света. Кад би се наш женски свет потпуно са њом и осећајем заузео за ову привредну грану, не само да би она напред корачила по варошима где јој је најбољи и углед, но би се и углед сеоског света заокренуо и узео други правац; на место што су вароши биле центар развијања угледа за страну ношњу постала би и села центар угледа леших женских радова у земља израђених. А ово би помогло да се ова привредна грана боље учврсти и усавршн у самом народу.

Исто тако учитељице, учитеља и свештеници могли би заслужити народну благодарност заузимањем за овај благодарни и корисни посао, јер он и од њих много очекује.

Савко Кучпарић
учитељ.

Истина, број је њихов, сразмерно, врло мали, али зато су опет они сви, више мање, имућни и не познају сиротињу и нужду — не знају за глад!

Већина пак, којој је прирастао за душу прастари начин рада и која свако новачање на пољу пољске привреде гледа преко рамена, дави се у сиротињи.

И тако, мало по мало, све јасније избијају на површину две класе: имућни и сироти!

Први, крећући се озбиљним радом за савременошћу, живе у обиљу докле се други даве у нужди.

Ну, и једни и други, а нарочито последњи, треба да знају, да су настала озбиљна времена када не могу напредовати ни у ком погледу, ако се збиљски не посвете своме послу, ако се не труде да упознаду околности и прилике у којима су, не изуче природу својих послова, и, најзад, ако о своме газдинству не воде тачна рачуна.

Сваки посао изискује вештину и знање. И пољопривредник не може напредовати ако није вичан своме послу и ако не води рачуна о приходу и расходима својим.

Пољопривредник дакле треба да је у свому послу стручњак и, поред тога, још и добар трговац.

Као пољопривреднику на прву месту нужно му је да зна: на који ће начин добити што веће и трајније користи са свога добра. То је мета којој треба вазда да тежи.

А да постигне ово, треба на своме добру, да гаји само оне биљке, од којих ће имати највише прихода; треба да пази на избор семена и да га мање од времена на време, да своја поља добро обрађује, да га чисти од корова и да га ђубри.

Ђубре да извози на њиве и ливаде у време, а ту да га равномерно распростире и заорава, да сеје у време и усев негује све до жетве.

Да подиже детелишта и оснива вештачке ливада, да их обделава рационално како би са њих добијао већи доходак и на тај начин уштеђавао пићу са вештач. ливада.

Мочарне ливаде да одводњава, исушује; а сушне, где је год могуће, да наводњава и то на најлакши и најефтинији начин.

Природне ливаде сваке године да подкрчује, уравњава, са њих скида маховину, како би их могао косити без сметње и да их ђубри мешанцем (компостом) ил' добро згорелим шталским ђубретом.

Да кошење отпочиње у времену кад већина ливадских трава стигне у цвет.

Велика је погрешка што у нас ливаде косе већином онда, кад су траве прецветале и заметнуле у семе.

Ко хоће да има добро и хранљиво сено ваља му косити своје ливаде док су још у цвету, јер иначе, кад траве презре, прецветају, сено веома много изгуби на хранљивости, а, што је још главније, и ливада се у том случају и више изњури и окорови.

И у погледу гајења стоке треба пољопривредник да је смотрен. Главно је да пати само најбољу пасмину и држи само по онолико грла, за колико може да спреми довољно хране.

Сточарство доноси велике доходке само онде где има добре паше и пиће и где се оно добро негује и гаји. Наши пољопривредници треба сточарству да поклоне озбиљнију пажњу но што је био случај до сада. Да имају увек довољно добре паше, да спреме за зиму доста пиће, да стоку зими држе у шталама, да је негују и штале одржавају у највећој чистоћи.

Одређену стоку за домазлук да хране обилато и брижљиво да је негују, нарочито у прво време.

Телад да одбијају тек после 6 недеља и то поступно. И до на 3 недеље, после одбијања, да их, поред доброг ливадског сена, хране још и прекупом од овса и јечма и разблаженим млеком.

Добро храњена и негована телад више вреде у другој години но мршава у трећој.

Како говедама, тако исто коњима, овцама и свињама треба пољопривредник да указује сву могућу негу, и у избору грла за домазлук да се држи истих правила.

Не мање пажње треба да поклони и пилежи. Пилеж да не сматра у своме газдинству као нешто споредно.

Истина гајењем пилежи не долази се до оних користи као код крупне стоке, али ипак и њиме се, често пута, закрпе и већи кућевни издаци.

Воћарство да обдељава рационално. Да засађује само оне воћке које ту добру успевају и добро рађају, и да их засађује на свима празним просторима где год нису од штете.

А да би знао како му стоје поједине пољопривредне гране, како му напредује цело газдинство, мора о свему да води прибелешку.

У слободним часовима, нарочито за време зиме, да поправља своје алате и справе, огледа своје грађевине и да их оправља кад треба.

Да пази на доба жетве, како да је отпочне и како да је сврши.

Често пута гледамо где многи жању усеве кад су већ презрели, па се после туже, како је и поред добре године, жетва испала врло слаба а не помишљају да су они сами томе криви и да су жетвом много зрно расули по њиви.

Да штеди где год може. Разумна је штедња први услов богаства. Тиме, што многи пољопривредници, кад се мало осете новчани, олако издају новац за споредне потребе, често им се дешава, нарочито кад их година омане, да су принуђени продавати оно што им је најнужније.

Правило је, ништа не купуј што можеш произвести и урадити сам. У куповини свију дмаћих артикала ограничи се на најнужније, најпотребније.

Укратко, ово што довде поменуемо био би главни задатак кога би сваки пољопривредник требао да се придржава.

Сада да видимо зашто му је нужно да буде још и добар трговац.

Радња је пољопривредника многостручна. А да би знао како му једна ил' друга грана пољске привред напредује, у колико се рентира, и да ли му целокупно газдинство иде на боље, нужна му је писменост т. ј. нужно му је бар да зна рачунати и срачунавати.

Сви, који своје послове раде од ока, често на крају године имају штете и ако је година била родна, али ту штету они нису у стању одма да открију и пронађу у чему лежи.

Способност трговачка, нужна је пољопривреднику да му помаже штедити, тачно рачунати и на време продавати своје производе по добру цену. Стога сваки ваља, поред осталих мање важних записника, да води рачун о приходима и расходима, да зна како ће све финанцијске и економне послове, које свакога дана сусреће, извести у своју корист.

Између осталог овде долази и осигуравање летине од града и поплаве.

Често се дешава да по неке године у овом ил оном крају наиђе облак и упропасти летину многих села. Колико њих пољопривредника само с тога остану без хране и леба и оназаде се за више година?

Даље, пољопривредник треба да своју децу даје у школу, како би доцније умели разумније да руководе све послове газдинства. И најзад пољопривредник треба да ступа у пољопри-

Продаја коња — Управа државне ергеле у Љубичеву, продаваће јавним надметањем 11 грла коња разног пола и старости, која су шкартирана због извесних мана, са којих се нису могла задржати за приплод и то: једног пастува 9 година стар, три ждреца од по 4, 3 и 1 године, једну кобилу од 5 година, шест ждребица — омица и то 4 од по 4 године, једна од 2 и једна од 1 године.

Дан продаје, као и мане због којих се ова грла продају, објавиће управа држ. ергеле преко „Српских Новина“.

Ужице, Марта 1891 год.

Прошле јесени у овом крају било је врло кишовито и услед многих јесенских киша земља је била врло мочварна и тешко је се орала, те је ова околност онела пољопривредницке, да не посеју довољну количину озимих усева. Зима је у овом крају била врло јака, снег, како је врло мало пао није готово ништа кошило до друге половине Фебруара а и мразови су били врло велики и стока је много пропатила због рђавих и нишавих склоништа за њу; но што је зима била врло дуга а мразови врло велики, то је готово сва сточна храна потрошена; и сад баш у пролеће над треба тегљачу стоку добро хранити-храње је нестало.

Оранье је од пре неколико дана од како су снегови околишли отпочело увелико, сеју се стрмени усеви а по баштама поврће, орс се доста лано.

Онога пролећа снегови су се постепено топили и није било поплава.

Шума је у овој околини доста сатрвена, и општина у циљу ка помињући велику важност шуме, забранила је пре 2 — 3 год. како сечење (сатирање) шуме у забучју, тако исто и кушпање стоке; надати се: да ће друге општине у овом крају угледати се на ову и погледу чувања шуме. Забучје је вепад имало прилично шуме, али је од пре 10 — 15 год. много сатрвено.

До скора у овој околини није било винограда до по која лоза чардаклија, но пре неколико год. заузимљивошћу Г — 3 сеоланика грађанина почињало се са сађењем винове лозе, попушајн су напали добро и сад имаће у ближини варопи 2 — 3 винограда и к-ђе је један овдашњи грађанин добио из свог винограда у прошлој години преко 1200 литара вина, а у овој години добиће, као што сам чуо, далеко више, јер му још један млад виноград стаје ове године на род.

Земљишта на источној и северној страни Ужица имају прилично благ нагиб и подесна су за винограде.

Поште у овд. варопи има тканка школа требало би се још заузети да се у овој околини у што већој количини сеје лан и конопља, који ће се усеви овде могли с успехом гајити, те се не би морала са стране увозити готова опредеса жица од лана и конопље.

Цена појединим производима доњаким на овдашњој пијаци ова је:

Пшеница	100 килограма	13 — 14	динара.
Кукуруза	„ „	10 — 11	„
Зоби	„ „	9 — 10	„
Јечма	„ „	10 — 11	„
Кајмака	„ „	90 — 100	„
Сира	„ „	40 — 50	„
Масте	„ „	100 — 110	„
Пастрме	„ „	60 — 75	„
Пасуља	„ „	20 — 25	„
Сланине	„ „	80 — 100	„
Кромпира	„ „	5 — 6	„

Храњење коња.

При храњењу коња ваља имати на уму:

1) Да је овас најбоља храна за коње, и да га је боље давати сувог и ако се може помешан са сечком ражане сламе.

2) Да је код тешког рада умесно додавати грашак, граорице, боба или раж; но не сме се давати више од $^1/_3$ од оброка, који се даје у зоби.

3) Да у погледу сварљивости грашак долази на прво место, за тим, граорица, боб и раж.

4) Да је боље зрно нагњечити или га грубо препрунити него тонити, и то само онда кад коњи због тврдоће зрна не би могли додату храну да једу. *а.*

Висока јасла за ждребад.

Често ће те код нас видити по шталама, да су јасла високо направљена, а нарочито, да су високо намештене дотле на којима се сено баца. Они који пате ждребад, а немају за њих нарочита јасла, треба да знаду, да ова висока јасла нису за ждребад добра, а та с тога: што се код ждребади због увијања хране из високих јасала образују *слабо леђа*, а бива често да леће постану *пресвијасти*. Сем овога, врло се лако развијају очне болести над ждребади, због повреда, упадања прашине и т. п. — *а.*

Какве користи има земљоделац кад сеје стрминне машином сејалицом?

1., Што уштеди при сејању много семена, које би иначе узалудно просуло; и то на сваки 100 штрома, уштеди се добри 25—30 штрама чистог зрна.

2., Што се семе сејаћом машином равномерно подели тако да над њиме, свака биљчица има довољно простора, ваздуха и светлости, те за то усев ређе полеже, мање се јавља главница, усев се једновремено развија и сазрева; дакодак је већи а зрно је по квалитету боље, но од усева на сачму (ломаче) посејани.

3., Што се усеви засевају сејалицом у правилне редове те се по потреби могу и плевити.

4., Што се семе затрпа у произвољној дубини тако да свако зрно нипе само ако није изгубило клицавост.

5., Што се семе одмах затрпава у земљу, а не остаља не затрпано да га тице купе и једу као што се то чешће догађа кад се сеје руком, и

6., Што се усев много боље бокори кад се машином сејалицом посеје. Др. Горен доказао је да је лишће крупније, код пшенице 70 на сто, овса 82 на сто и јечма 62 на сто ако је усев посејан машином сејалицом, а не руком на сачму.

— o —

Говеди	пар	„	100 — 150	„
Оваца	„	„	14 — 20	„

Стање здравља како код народа, тако и код домаће стоке, за сад је повољно.

Јован Голубовић
учитељ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

III-ћа Седница Управ. одбора од 10. марта 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Ж. Шокорац, М. Николић, М. Х. Поповић, Јак. Марковић, А. Голубовић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 14. Прочита се молба друштвене Подружине у Крушевцу, да је Друштво помогне у калемљењу воћака у својој околини поред набавке калем. гранчица доброг воћа и сумом од 120 дин. Одбор одлучи: Пошто су калем. гранчице већ набављене то да се Крушевачкој Подружини изда као помоћ друштвена за наведени циљ 120 динара.

Бр. 15. Прочита се акт друштвене Подружине у Крушевцу којим извештава друштво да је решила да приреди о јесени ов. г. окружну пољопривредну и рукотворинску изложбу, шаљући друштву и нацрт програма за ову изложбу на преглед, с молбом да је Друштво у томе помогне. Сем тога моли друштво да издејствује код Управе Кола Јахача „Кнез Михаило“ да приреди тркачку утакмицу у Крушевцу о тамошњем јесењем вашару ов. г.

Одбор упућује питање о изложби изложбеном одбору на оцену и реферисање, а односно трке одлучи, да се жеља Подружине саопшти Управи Кола Јахача.

Бр. 16. Прочита се молба друштвене Подружине у Прћиловици да јој Друштво бесплатно да као помоћ за ову годину семена неких пићних биљака и поврћа, које жели да разда бесплатно својим члановима. — Одбор одлучи: да се подружини бесплатно да тражено семење у вред. до 120 динара, с тим, да се Одбор не слаже с њеним мишљењем да треба семе ово да распоклања својим члановима без даље обвезе, но да би било умесније да их обвеже да јој исте количине семена врате кад сами произведу семе од тих усева.

Бр. 17. Прочита се молба друштв. подружине у Обреновцу да јој друштво у име помоћи за ову годину да 600 дин. рад подизања зграде у свом воћном расаднику; 4000 воћних дивљака и дудова за расадник, 1800 гледичара за ограду и 50 к-гр семена грахорице. — Ужи одбор за управу друштв. добра изјави, да је, по предлогу управитеља друштвеног добра, који је руководио распоред и уређење подружинског воћ. расадника, наредио, да се одмах подружини пошљу тражеће дивљаке и семе како се не би закаснило са засађивањем и сејањем. — Одбор одлучи: не може се Подружини дати тражена сума новаца рад наведеног циља, но одобравајући поступак свог ужег одбора, одобрава се да се подружини поред вредности издатих јој дивљака и семена могу бесплатно издати и други потребни јој артикли у укупној вредности 120 дин.

Бр. 18. Одбор одлучи: да се друштвеним чиновницима повисе плате на суме одобрене буџетом за ову годину, и да им се повишица рачуна од 1. Фебруара ов. г.

IV. Седница Управ. Одбора од 16. марта 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Ж. Шокорац, Марко Николић, Мирко Миљковић, А. Голубовић, М. Х. Поповић, Душ. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић

Бр. 19. Одбор награди радове печатане у „Тежака“ ове год. и то:

I. Чланке

Каква је била 1890 година за наше пољопривреднике од Ч. А. Поповића са 70 динара.

Поправљање земље у Црној Гори од Ф. Јерговића 60 дин.

Нацрт привредних преображаја од Марка Николића 70 дин.

Опадање сточарства од Иг. Марковића 70 дин.

Спремајте Дрљаче па чим пукне пролеће предрљајте ливаде и детелишта од Душ. М. Спасића 70 дин.

Храни ли боље сено или отава? од Душ. М. Спасића са 70 динара.

Држање приплодних бикова од Мир. Миљковића са 70 дин.

Колику штету начини коров у пољу од Мите Петровића са 65 динара.

Први посао на њиви с пролећа од Мир. Миљковића са 70 динара.

Утамањивање шуме растове у тамнави од Д. Ј. С. са 65 дин.

Узроци разног трајања бремености код крава од О. Ренића са 70 динара.

Пресађивање воћака на стално место од Стане Гавриловићке са 65 динара.

Утицај нашег свештенства на унапређење наше пољ. привреде од Паје Тодоровића са 65 дин.

О избору јаја за насад од Душ. М. Спасића са 65 дин.

Стање земљорадње у Румунији од Мите Петровића са 60 динара.

са 65 динара.

Шап и заразна устобоља од Б. Најдановића.

Утицај одвећ ладног подрума на вино од Душ. М. Спасића.

Шта треба радити с вином које је било изложено великој хладноћи од Душ. М. Спасића.

Узроци превременог онеспособљавања коња за употребу од Мирка Миљковића.

са 60 динара.

На колико се начина може најмање посејати и кад који начин употребити од Благ. Д. Тодоровића.

II. Подлистак

Кроз шумадију од Д. Ј. Путниковића 65 дин.

Извештај министарства народне привреде од Паје Тодоровића ван награде.

III. Белешке све са по 60 дин.

IV. Гласник са по педесет динара.

V. Некролог † Станислав Станисављевић од Вуч. С. Богдановића са 70 дин.

VI. Дописи са по 48. дин. све од штампаног табака.

Бр. 20. Одборч риступи избору подекономa на друштв. добру код Шапца и изабра г. Милована М. Лазаревића из Жупањца, који је 1887 г. с одличним успехом свршио ратарску школу у Краљеву и од тог доба до сада провео као земљорадник код своје куће. Одреди подекономy плату у 480 дин. годишње и 20 дин. на путни трошак.

Бр. 21. Прочита се Програм изложбе и утакмица које приређује Тимочко Коло Јахача „Кнез Михаило“ у Зајечару 21. маја ов. г. И одбор одлучи: да се друштвена награда у 100 динара да за најбоље двогодишње ждребе с кобилом (II-га врста, 1-ва награда програма).

Бр. 22. Прочита се ват друштвене Подружине у Краљеву, да јој друштво у име помоћи бесплатно да 100 кгр. семена луцерке. — Одбор одлучи: да јој се да траженог семена у вредности 120 динара.

Бр. 23. Прочита се молба г. Иг. Мирковића писара друштвеног, да му се да 6-недељно одсуство од дужности рад одласка у Петроград где жели да се извести о пријему на петроградску шумарску академију, — а поред тога да му се да из друштвене благајнице 150 дин. позајмице а конто својих књижевних радова у друштв. издањима. — Одбор одобри г. Мирковићу 6-недељно одсуство од дужности, које ће моћи да употреби тек од друге половине априла месеца.

Бр. 24. Пошто је Управа сазнала, да пређашњи председник нишке Пољопривредне подружине сазива збоу 17. ов. м. у Нишу ради обновљења обе подружине, то одбор одлучи да се на овај збор пошаље као друштвени изасланик секретар г. Спасић и да му се на име трошка да 15 динара из друштв. благајнице, пошто има бесплатан подвоз.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођења напредних начина радње за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског) параћинском (окр. моравског), беличког (окр моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „кашкаваља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и угодну стају за 40 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.*“

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

ОГЛАС

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47·88 динара а лакши 43·83 динара заједно с колечкама. Продаје се само за готов новац, а управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима има на продају и у Краљеву код управе ратарске школе, у Ћуприји код управе одељка државне ергеле у Добричеву, код пољопривредне подружине у Крушевцу, и код државног комесара за винодеље у Неготину.

К№ 847. из канцеларије управе војно техн. завода 23. Фебруара 1891. год. у Крагујевцу

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Стрингу на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 16. и 17. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28 АПРИЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: О избору грла за приплод (Саршетак). — К питању о побољшању нашег домаћег соја коња са (слинама). (Саршетак). — Старост биљака и њихова смрт. — Мисли о распореду и о условима за такмичаре и њихове коње при овогодишњим изложбама и тркама појединих Кола Јахача — Колика (наступ трбобоља). — **Белешке:** Утицај овса на Млечност. — И спанаћ треба сејати на време. — Штедите птице, — противу плесна на ружи. — **Гласник:** Полагања темеља виноделско-воћарство школе у Неготини. — Ремондски заводи — Добар приплодни бик бернсве расе. — **Дописи:** из Рудовица, Кнића и Пожеге — **Огласи:** Тимочко Коло јахача Књаз Михаијило; — **Стечај:** Награде за убеђење напредних начина радње. — **Подлистак:** Извештај о стању завода државне ергеле у 1890. години. —

О ИЗБОРУ ГРЛА ЗА ПРИПЛОД

(саршетак)

Код наше домаће стоке врши се избор приплодних грла на жалост често неподесно, тако, да је у много прилика тај избор врло штетан, па чак и опасан по стадо, пасму или запатак, јер се тако неподесним избором *уносе у запатак разне болести*, које се не дају ни чим излечити, *разне грешке тела* животињског, а усљед тога и устукњавање — кржављење животиња.

За то и опет велим, најважнија је чињеница за сваког домаћина који жели да приплоди снажну, крупну и здраву стоку: *подесан избор приплодних грла.*

Природно је да ће сад многи помислити: како ли би удесио тај *подесан избор?*

Да би ово питање што боље објаснио и по њему што тачнијег одговора дао, потребно је пре свега, да се упознамо са оним правилима из сточарства, која сам поменуо у почетку, па када њих добро схватимо, лако ћемо према приликама учинити *подесан избор.*

Сваки зна шта су мâне, и да мâна има разних код наше домаће стоке. Али, сваки не зна да има видљивих и невидљивих мâна, т. ј. таквих које смо у стању, што но реч, руком да опипамо и таквих: које не можемо да опазимо нашим очима, а то су — прикривене, притајане мâне.

Па као год што има разних мâна, исто тако има и разних корисних особина — видљивих и прикривених, које се по спољашности не могу да оцене.

Исто тако познато је, да се многе мâне преносе са колена на колено у наслеђе, те за то добар домаћин, не би ни по које паре употребио за приплод грло са таквом мâном.

Има и таквих мâна које се не преносе у наслеђе, а то су обично оне мане које је животиња стекла у току свога живота Тако на пример: неправилне копите, које су постале усљед непрестаног хрђавог сасецања копита и невештог поткивања; за тим, повећи нажуљци у колену и на ногама уопште, који су постали усљед дуготрајног притиска и т. д

Но има и таквих мâна које су у току живота стечене, па се при свем том преносе наслеђем на потомке. На пр. *хрђава нарав*, која се је развила усљед суровог поступања са стоком, редовно се преноси у наслеђе на потомство.

Као год што се мâне преносе са колена на колено у наслеђе, исто се тако преносе на потомке добре и одличне корисне особине.

Али, како су често добре и корисне особине па и разне мâне притајане, да их нашим чулима не можемо опазити, потребно је да распитамо и дознамо: *од каквих су предака поникла она грла, која желимо употребити за приплод*, или што се у сточарству вели: морамо се тачно известити о њиховом *пореклу.*

Разне врсте стоке приплођавају се *у разним правцима*, те према сваком таком правцу, мора нам бити подешен и избор приплодних грла.

Ако н. пр. приплођавамо коње за теглење, мораћемо пре свега бити на чисто с тим: какве корисне особине морају имати приплодна грла теглећих коња?

Зна се да је на првом месту потребна плодност, за тим снага, па издржљивост, јер сама снага без издржљивости — не вреди много; по томе тражи се од теглећих коња да су благе нарави, да нису ћудљиви; глава не сме да им је велика; врат треба да је снажан, широк а да није дуг, међутим да се правилно слива како глави тако и предњем трупу; гребен не сме бити одвише висок; леђа треба да су широка, прса снажна и дубока; не сме бити много седластих леђа; ребара мора да је бачвастих, сâпи заобљених, јаких плећака и бутина, чврстих снажних ногу, широких и чврстих копита.

Све ове корисне особине које се могу приметити оком, лако је одабрати и сазнати, али, тешко је подесити добар избор прикривених особина или сазнати прикривене мане. За то је потребно да што тачније сазнамо, какви су у томе погледу били њихови преци, *па ако су се грла показала као ваљана приплодна грла*, биће нам најсигурније јемство да су и њихови потомци изврсни за приплод.

Кад сам поменуо претке, нисам замишљао само оца и мајку оних грла, која смо одабрали за приплод, већ рачунамо ту на *порекло поиздаље*, а то с тога, што се доста често дешава, да отац и мајка немају никаквих мана, док међутим рађају потомке са најгаднијим манама.

Шта то значи?

Значи да су те мане, било код оца или код мајке прикривене — притајане, а на њима се не опажају, док се код потомака у свима коленима редовно јављају.

Одкуда то?

Без сумње, многи се из свога живота сећају овој појави сличних примера. Има случајева, где су у фамилији муж и жена црномањасти, а деца њихова, и то сва одреда — плава. Шта више, дешава се да су и деда па и баба црне масти били а унуци плави.

Овакве појаве чисто изгледају чудноватe, јер се без примера тешко објашњавају.

Али кад би се пратило порекло те фамилије поиздаље, морало би се у ма ком ранијем колену наићи на предка, који се је одликово тиме, што је био плав, чији се је лик пренео у доцнијем колену на потомке.

Из овога примера види се, како се та клица за изметање на неки давнашњи лик, притајала у више колена, те је избила на видик тек у познијем колену.

Као год што се овакви примери у природи дешавају код људи, јављају се исто тако и слични примери код наше домаће стоке, тако, да по нека мана од једном искрсне, кад јој се човек и најмање нада

Такве појаве зову се у сточарству „устук."

Да се не би у приплоду домаће стоке, поводом оваке случајности, појавиле какве изненадне мане, потребно је, да се што тачније известимо и о *даљним предцима* приплодних грла.

Само у случају, кад нам не би никако било могуће да сазнамо тачне податке о пореклу и корисним особинама предака, можемо се у неколико поуздати и *на расу* или што се обичним говором вели: на добар и *чувен сој* неке врсте домаће стоке.

Добра раса или сој, јамче нам поприлично, да ће и она грла, која смо из те расе или тога соја одабрали за приплод, бити ваљана приплодна грла, јер се за сваку расу каже, да се одликује нарочитим корисним особинама па и обликом тела, од животиња исте врсте којој и оне припадају. Даље се вели за сваку чисту расу, да она све те своје корисне особине стално преноси са колена на колено у наслеђе — на своје потомке — па ма је преместили из места где је запаћена и у друго које место.

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

О стању завода државне ергеле у 1890 години

поднесен

господину министру народне привреде

од

Л. Р. Јовановића.

управитеља.

Господину Министру Народне Привреде,

Управа ова има част у овоме што иде поднети г. министру народне привреде годишњи извештај о стању завода државне ергеле и о предузетим и извршеним радовима у 1890 години:

I.

Завод државне ергеле, као што је познато, подељен је у два одељења, од којих је једно смештено у Љубичеву а друго у Добричеву.

Главна управа завода је у Љубичеву, а у Добричеву извршују се сви послови по наредбама и на одговорност главне Управе.

Љубичево је државно добро, 4 километра удаљено од Пожаревца и на другу коју води к' Осипаоници; а Добричево је удаљено од Ћуприје 3 километра у правцу к' манастиру Рача пећи. По томе главна управа овога завода удаљена је од свога одељка преко 80 километара.

Осим ових добара стављена су на расположење овоме заводу још и нека друга државна добра, од којих су нека у пожаревачком а нека опет у моравском округу. И по томе управа државне ергеле има под својим руковођењем она добра:

1)	Добро Љубичево у величини	255·25	хект.
2)	„ Добричево у величини	266·74	„
3)	„ Белу Реку у величини	501·67	„
4)	„ Аду у величини	219·00	„
5)	„ Малу-Међу у величини	40·00	„
6)	„ Чаир у величини	20·00	„
7)	„ Дудару у величини	12·00	„
8)	„ Клепечку у величини	45·25	„
9)	„ Рамски Рит у величини	43·30	„
	Свега	1303·41	хект.

Укупна величина заводске имовине, дакле толика је, да се на њој може издржавати сва заводска стока а да се не докупљује храна за њу. Шта више, на њој би се могло издржавати и већи број стоке, само кад би се она рационално уредила.

И ако је то тако, опет зато не бива то и у истини, већ се сваке године редовно издаје на набавку недостајуће хране за заводску стоку по 20—30 хиљада динара, па често и више, а то се мора чинити зато:

а) што извесна добра, која сачињавају заводску имовину, ни су подесна за заводске цели: и

Добра раса, добар соj или чувен запатак, још ће нас мање обмањути, ако смо у стању да из неке расе, неког соја или запата одаберемо приплодна грла *по што правилнијој спољној грађи*, јер нам и правилно развијено тело, *доста поуздано јамчи да је ово или оно грло снабдевено са корисним особинама* и да је без мане. У здравом телу, вели се, здрава је и душа!

При избору приплодних грла, поуздаћемо се на расу и на спољну грађу само онда, када не би били у стању да распитивањем дознамо: каквих су особина она грла, која мислимо да купимо за приплод.

Ово ће нам се најчешће десити када на вашару купујемо стоку, а у таквој прилици мораћемо се готово свакад ослањати једино на спољну грађу, те да према њој оценимо вредност стоке.

А да ли се може по спољној грађи сазнати је ли ово или оно грло правилно развијено или не и како?

Може, и то на врло прост начин.

Повуче се од врата (ту се врат не рачуна) дуж ртењаче права линија до на врх седњаче или се у томе правцу затегне канап; по што се та дужина одмери, провуче се канап на троје тако, да су сва три дела подједнако дугачка. Сад треба ту дужину поделити на 8 једнаких делића и по што је цела дужина кичме, почев од врата, подељена на три главна једнака дела, а сваки тај део опет на 8 једнаких делића, то је по томе цела дужина подељена на 24 једнака делића, јер 3 пута 8 износи 24.

Ти делићи служе нам као мерило, помоћу којих ћемо сазнати, да ли је тело правилно развијено или није.

Пош о дакле код сваког грла, које се на овај начин мери, мора имати од врата до на врх седњаче 24 једнака делића, на било да је грло мање или веће, то по томе треба н. пр. код коња за тегљење да се пренесу најмање 20 таквих делића од врха гребена до земље а сме имати та дужина (висина) и 22 делића; даље, дужина од врха гребена до лакта, а то је *дубина ирсију*, треба да има 10 таквих делића, дакле за *два* делића више, но што их има дужина на три једнака дела превијеног канапа; дужина од лакта па до земље а то је дужина ногу, треба да има 10 — 12 таквих делића; а *ширина ирсију* и ширина сâми — карлице — по 8 делића.

Ако ли се при мерењу покаже, да се не могу, пренети толико делића колико ови бројеви казују, значи: да тело тога коња није правилно развијено.

При излагању овога примера, речено је код висине, да она може изнети од 20 до 22 така делића, а при мерењу дужине ногу 10 — 12. Овде се има то тако разумети: да када је висина целога тела 20, да према тој висини треба да је дужина ногу 10; а када је висина 22, тада мора да је дужина ногу 12.

Даљи податци обележени су у овој таблици и имају се разумети исто онако, као што је примером објашњено.

бој шта су ова заводска добра знатно удаљена једна од другог, па се не могу рационално да обрађују.

Управа ова увидела је то, па је актом својим од 5. Маја 1889. год. Бр. 875 и учинила предлог г. министру народне привреде у томе смислу, да се ово препрече напредовању заводског газдинства с пута уклоне и има основа надати се, да ће ова жеља њена бити ускоро испуњена.

Од горе поменуте површине било је:

Ред. број	Чега	У Љубичеву	У Добричеву	Свега
		Хектара		
1	Оранье земље	74·00	113·25	187·25
2	Ливада	208·75	100·00	308·75
3	Пашњака	370·00	18·00	388·00
4	Шуме, парнова, авлија, башта утрине и т. д.	269·41	150·00	419·41
	Свега	922·16	381·25	1.303·41

Земљиште, које такође није уједињено, употребљава се поглавито за производње хране која је нужна за исхрану стоке, а нарочито зоби, и то се може и мора да чини једно због тога, што је управа заводска у могућности да располаже увек с доста и добрим ђубретом за ђубрење својих њива, а друго и зато, што је величина земљишта незнатна а број стоке на храни несразмерно велики.

Тако је у овој години земља била засејана:

Ред. број	Чега	У Љубичеву	У Добричеву	Свега
		Хектара		
1	Јечмом	32	50	82
2	Овсеи	25	39	64
3	Кукурузом	15	23	38
4	Детелином	1	—	1
5	Памуком	1	1·25	2·25
	Свега	74	113·25	187·25

Како је у овој години било пролеће врло позно, то је сејање јечма и овса отпочето тек у другој половини месеца Марта а довршено око половине месеца Априла.

Сејање је извршено већим делом машинама за сејање а мањи део руком и то је учињено зато, што је сејалба одоцњена па се хитало да се она што пре доврши; сејање пак кукуруза, које је отпочето и довршено у другој половини месеца Априла, извршено је на обичан начин, зато што је било и што је управа у то време имала довољно радних руку на расположењу.

Врста стоке и за шта се употребљава	Хоризонтална (корпорална) дужина од грудног до зад. седишта	Висина од средине гребена до земље	Дужина од средине гребена до плећа (дубина грудн.)	Дужина од плећа до земље (дужина ногу)	Шарина тела по претпоси мерена) грудју и напред (свуда)
Коњ за јахање и за лаку потребу	24	22—25	10	12—15	8
Коњ за полуопредне и сличне потребе	24	20—22	10	10—12	8
Говече за равничку потребу и нарочито за пасавицу	24	18	10	8	8
Говече за производњу меса	24	18—20	9—10	9—10	8
Овца гајена за производњу вуне	24	20	8—10	10—12	8
Овца за пасавицу	24	20	10	10	8—10
Свиње за пасавицу	24	16	10	6	8—16

По што смо све ово имали у виду, морамо обратити пажњу и *избору мужјака и женке*.

У сточарству се казује, да оба родитеља, како отац, тако и мајка, подједнако преносе своје корисне особине или мане на њихове потомке, те по томе изгледа, да при избору било мушког или женског грла за приплод, треба бити подједнако опрезан.

По себи се разуме да би најбоље било, кад би се у сваком погледу отац и мајка потпуно подударали.

У државним ергелама се на што приближнију сличност оба родитеља једнако мотри, али у обичном газдинству је то немогуће извести. Само се н. пр. тражи иста длака или одговарајућа, једна висина, подједнака нарав, једном речи тражи се: да се особине мужјака што више подударају са особином женке. На и код њих се, овако потраживање, врло често тешко изводи, а тим мање може се овако што ишчекивати код сељака.

Али као год што они, исто би тако и сељак требао да обраћа *нарочиту пажњу избору мужјака* и ако се тамо раније рекло да оба родитеља подједнако преносе своје особине на потомство, по што нам је свима познато, да један мужјак за годину дана може имати 40—50 потомака, а женка (кобила, крава) само једног.

Замислимо према томе, да и мужјак и женка имају неке покрупне мане, које се могу пренети потомству у наслеђе, питање је, које ће приплодно грло јаче искварити домаћлук у току од године дана, да ли мужјак или женка?

По себи се разуме да ће мужјак под маном, много већу штету нанети домаћлуку но женка.

Са тога разлога, треба при избору приплодних грла, обраћати *већу пажњу мужјаку* но женци, а ако је могуће, *најбоље је, да су оба родитеља једно другом што сличнија*.

Даље је при избору приплодних грла врло важно да се зна, *у ком се добу старости смеју употребљавати* грла за приплод, јер је разно доба староси родитеља

На заседавање земаљског привредног савета у Београду поднесена је ова расправа:

Ред. број	Чега	У Љубичеву	У Добричеву	Свега
		Хектара		
1	Јечма	2·716	4·915	7·631
2	Овса	2·047	26·30	4·677
3	Кукуруза	236	440	676
4	Пшенице	448	—	448
5	Детелине	14	—	14
6	Пакука	5	15	20

Усљед позне сетве и сушног времена усеви су у почетку свога развитка врло слабо напредовали, ну доцније усљед јаких и честих киша они су се били толико опорављали да су обећавали обилат принос. И ово би заиста и било, да плаховите кише поменуте с градом како у време цветања тако и у време жетве овај принос нису знатно умањиле, а нарочито овса.

Кукуруз је у почетку врло добро напредовао и у изгледу је било, да ће принос бити потпуно задовољавајући, ну усљед велике и дуготрајне суше (у Јулу и Августу) и он је изашао.

Због кишног и хладног времена пшук је још одмах у почетку у нерасту и развитку заостао и доцније се није могао потпуно опоравити.

Жетва јечма и овса извршена је машинама, ну усљед јаких врло честих киша они је у неколико и одоцњена а то је имало великог утицаја и на принос њихов.

Вршидба је отпочета у Јулу а свршена је до половине Августа. Извршена је парном машином и то у Љубичеву сопственом а у Добричеву под закуп узетом.

Усљед тога што су друга половина месеца Марта, скро цео месец Април и прва половина месеца Маја били суши, ливаде су врло рђаво напредовале и изгледало је да ће принос њива бити сасвим незнатан. И да није од половине месеца Маја па до половине месеца Јуна киша готово свака дан падала, те порастрава потпомогла и убрзала, може се рећи да се не би имало шта ни косити. Овако пак принос ливада и ако није велики, опет је задовољавајући тим више, што је ухрањено сено извреног квалитета.

Косидба ливада отпочета је при свршетку месеца Маја а довршена је месеца Јуна.

Ливада Клепечка и Рамски Рит, које Дунав готово сваке године плави, ове године нису биле потопљене.

Сва добивена храна премерана је још сена и сламе у у Добричеву, у магацинске књиге заведена и у магацине унешена. У овој години произведено је:

Ред. број	Чега	У Љубичеву	У Добричеву	Свега
		Хектара		
1	Јечма	41·840	45·300	87 340
2	Овса	13·300	23·000	36 300
3	Кукуруза	28·000	16·100	44·100
4	Сена	438·700	110·000	548·700
5	Сламе	140·000	60·000	200·000

од великог значаја по потомке, по што од сувише младих или матори родитеља, приплод не ваља, слабији је и не развија се.

У природи се *нагон парења* јавља тек, по што се је тело животиње по готову потпуно развило; код наших домаћих животиња, јавља се нагон парења много раније, тако, да се на пр. код благородних раса говеди често јавља код јунади у деветом месецу. По себи се разуме да би грдна грешка била, кад би се овако незреле животиње употребљавале за приплод, јер би како код родитеља тако и код потомака, заостало тело у развитку.

Као год што се не смеју употребити прерано зреле животиње за приплод, исто се тако не сме почешће пропуштати ни доба парења а да се нагон парења не подмири, јер та несмотреност може бити узрок да се жар никако више и не појави.

Кад кобила се каква жар најтеже губи, а то је доказано тиме, што има крајева где се кобила намерно тек у 8 или 10 година пуштају под пастуве.

Млађе животиње могу се употребити за приплод само у том случају, када се хоће да се одњегују рано зреле животиње, на пр. краве музаре, свиње за касапницу. Рана зрелост и снага — издржљивост, не могу се произвести у један и исти мах.

Матере и при том од силног рада изнурене животиње, немају довољно снаге да исхране зачетак у утроби, те су им за то и потомци неразвијени. Ово нарочито важи за кобиле, по што се зна, да ждребад матори кобила немају, нити могу имати оне свежине, оне окретности, коју имају ждребад од мајака што су се ождребиле у најбољем добу старости. Потомци матори кобила, постају већ у 5 или 6 година неспособни за рад и за приплод. Међу тим изгледа, као да матор пастув, мање штетно утиче, у томе погледу, на потомство.

Доба, *када би требало прећи пут да се оплоде домаће животиње*, не може се сасвим тачно назначити, по што је и оно зависно од разних утицаја, као што су: раса, наклоност животиња да раније или позније сазру, боља или лошија храна, нега и разни циљеви приплода.

Ну, у обичним приликама, јавља се *код коња* нагон парења већ у 2—3 години, али свакако ја за саветовање, да се, како омиље, тако и ждрепци (омад) не употребе пре навршене 4 године за приплод. У тој години, пастува не ваља пуштати чешће од 2—3 пута недељно. Потпуно израстао, од 5—7 година пастув, може опасати 50 и више кобила у току лета. Најснажније потомке, добићемо од пастува, који су навршили пету или шесту годину па до четрнаесте и петнаесте.

Говече, било мушко или женско, неваља у обичним приликама употребити пре годину и по дана, а бика треба у томе добу штедити. Ако ли се бик пре, но што је навршио 2 године, чешће пушта, постаће по навршеној четвртој години неспособан за скок. Добро одњеговани бикови најплоднији су по навршеној другој, па до навршене пете и шесте године.

Само у томе случају, као што је напријед речено, када се жели, да се код крава музара изазове што јача млечност, дозвољено је да јунице воде по навршеном 12 или 15 месецу. А да би се одгајило говече снажно — за тегленье или за касапницу, потребно је да је пало од мајке која је доцније водила и то бар у 20—25 месецу.

У опште узев, говеда су за приплод најбоља између 4 до 12 године.

Код *оваца* јавља се нагон парења пре навршене године. Код њих је најподеснije доба за мрчење између 18—24 месеца, а рачуна се на 50 оваца по један ован.

Козе су способне за парење у 10—12 месецу, а најмлечније су по што се ојаре по други пут, па до шестог јарења.

Код *свиња* се јавља нагон у 5—6 месецу и тада се већ и букарс. Неки неће да је то одвише рано; али, у многим газдинствима, због скупе исхране, не би се гајење свиња могло ни одржати, кад би се морало чекати док крмачица наврши годину дана, међу тим, рана се зрелост код свиња нарочито и тражи. За приплод могу се држати крмаче и вепрови до после навршене 5 или 6 године. Вепар је најплоднији по навршеној 2, до 5 година. . . . . .

По овоме, дакле, произведено је на 1 хектар земљишта у овој години:

Ред. број	Чега	У Љубичеву	У Добричеву	Свега
		Хектара		
1	Јечма	1·307	910	1·108
2	Овса	572	590	581
3	Кукуруза у зрну . . .	1·866	700	1·283
4	Сена (без Рам. Рита) .	2·654	1·100	1·877
5	Сламе	2·456	673	1·564

Из овога прегледа види се јасно да је у Љубичеву принос свију усева, осим овса, већ од средњега а у Добричеву да је принос свију усева без изузетка мањи од средњега.

II.

Задатак је завода државне ергеле да производи и одгајава што већи број добрих и благородних пастува, да ове надгледава и негује и да их у одређено време разашиље по Србији ради опасивања приватних кобила а у циљу унапређења земаљског коњарства.

У последње време стављала је Управа овог завода себи и тај задатак, да производи и одгајава и добре бикове којима би се могло унапредити и земаљско говедарство; ну неимајући довољно средства на расположењу, у томе је показала до сада врло незнатан успех.

(свршиће се).

И најпосле, пошто смо већ једном одабрали по напред изложеним правилима грла за приплод, можемо их спарити на разне начине и то: чистокрвним парењем, у половној крви, у даљем или ближком или са свим ближком сродству и најзад укрштањем, а сваки тај начин употребљава се према разним потребама, које се указују у газдинству, но о томе немо другом којом приликом.

А на завршетку напоменућемо и опет: било да употребимо ма који од мало час наведених начина парења за поправку домаће стоке, свакад нам остаје као најважније правило при подизању стоке: *подесан избор приплодних грла*, јер: «какво семе сејеш, онакво ћеш жњети».

А. Мијоковић.

К ПИТАЊУ О ПОБОЉШАЊУ НАШЕГ ДОМАЋЕГ СОЈА КОЊА

Б. Западњачке расе.

(свршетак)

Постојбина западњачких раса коња јесте западна и средња Европа.

Као год што има разних пределних раса и сојева источњачке расе коња, исто толико, ако не и више, има раса и сојева западњачке расе коња. Међу овима су најчувеније: Нормандска, из које су постали многи сојеви и расе, Штајерска, Норфолшка, Бургуиска, Кладруберска, Трахенска; а за тим сојеви: пинцгауерски, Олденбуршки, Хановерански и т. д. и т. д.

Од свију поменутих раса и сојева, за нас је од највеће вредности *нормандска раса коња*.

* * *

Нормандској раси коња постојбина је северна Француска и то покрајина „Нормандија" чији се и обитаоци у почетку средњега века зваху тим именом.

Као и све западне расе, тако и нормандска раса коња, у тој се је мери типирала, да данас ни најбољи пунокрвни енглески пастуви, пренашајући своје особине на приплод ове расе, ни у колико не могу да потру оне карактерне одлике којима се ова раса од осталих разликује. Ово се може тумачити једно тиме, што је ова раса толико стотина година, све до 18. века одржавана парењем у сопственој крви, и тек од пре 100 година, нарочито за време обновљења царства француског под Наполеоном, одпочето је укрштање у парењу са пунокрвним пастувима енглеске расе.

Наполеон, тај организаторски геније, велику је пажњу поклонио унапређењу коњарства у својој земљи. Што је баш нормандској раси поглавиту пажњу поклањао и много је ценио, био му је разлог тај, што су коњи ове расе, изврсни за топовску запрегу, лакши пак сојеви и за јахање, а познато нам је, да је Наполеон сваку битку решавао *артиљеријом* и *«непобедимом коњичком гардом»*.

За време владавине Наполеонове, подигоше се многи чувени заводи — ергеле — за производњу и одгајивање коња, а међу овима беше најчувенији ергелски завод од пасме „Rosiéres" из које постадоше два чувена соја коња који се данас у целој Европи много цене и јако су распрострањени под именом: першеронског и Англо-нормандског соја коња.

1. Першеронски сој.

Першеронски сој коња води своје порекло од нормандске расе, али је се усљед добре хране и неге, као и разумног одгајивања приплода, толико раскрупњао, да је се по типу издвојио од праве нормандске расе и по пределу *„першероније"* у Француској добио горњи назив као самостални сој коња са сталним одликама.

И ако се коњи першеронског соја одликују нечувеном крупноћом и снагом, опет за то, имају правилне и лепо удешене поједине делове тела. Дају кочоперан и снажан приплод. Потребују обилну храну и добру негу. Длаке су обично зелене и ђогати. —

До пре 15. година, гајен је овај сој коња у нашој држ. ергели у Љубичеву са знатредно добрим успехом. — И данас још где, где вијају се остаци крви овога соја на појединим грлима. — Из којих је разлога овај сој избачен из наше државне ергеле, остало је све до данашњих дана необјашњено, и чини нам се, да се ова учињена погрешка ни чим не дâ правдати, и да је био одвећ погрешан суд оних, који неуспехе у државној ергели приписиваху и овоме соју коња, па без дугог размишљања избацише першеронски приплод и распродадоше.

2. Англо-нормандски сој коња. (Сл. 1. и 2.

Коњи англо-нормандског соја јесу крупни и снажни; достижу висину и до 180 см. Длаке су у опште дорастасте, без знакова. Пастуви кестенасто-дорастасте длаке врло су омиљени и јако се цене у приплоду.

Грла овога соја, имају потежу главу, кратак врат, суве плећке с високо усађеним гребеном. Прса су им широка и спуштена тако, да грудни кош има врло лепу округлину. Леђа су им дуга и цео стражњи труп правилан је и без мана. По кад што је код појединих грла предњи труп слабије развијен но стражњи; на примеру: предње ноге нису увек довољно јаке и сразмерне целоме телу, нарочито чешће су предња колена узана. Копите су лепог облика и од чврсте рожине.

Ход англо-нормандских коња јесте правилан. Кретања су им лепа и енергична, а држања су поносног. У ходу избацују предње ноге високо и у опште врло су добри касачи[1]).

[1]) О овом соју има опширнији опис у 3. Бр. „Витеза" за 1891 годину.

Англо-норманski soj jeste jedan od najboljih i najvažnijih sojeva konja u Francuskoj. Ovaj je soj dobiven parenjem normandskih kobila sa pastuvima Norfolk tротera (kasača) engleske rase.

S toga, što su snažni, izdržljivi i dobri kasači, veoma su podesni za teglenje, i to kako za teške zaprege topove) tako i za vožnju u karucama. Ovaj soj konja omiljen je u celoj Francuskoj i na velikoj je ceni, kolико zbog velike tražnje u zemlji, tolико i zbog izvoza za Ameriku i dr. države u Evropi; i za to francuski proizvođači imaju velike koristi od ove privredne grane.

* * *

Normandska raca konja sa svima njenim sojevima omiljena je i jako raspostranjena ne samo u Francuskoj, nego i u drugim evropskim državama.

U Austro-Ugarskoj prenesena je ova raca u godini 1815, kad je savezničke vojska posle pada Na-

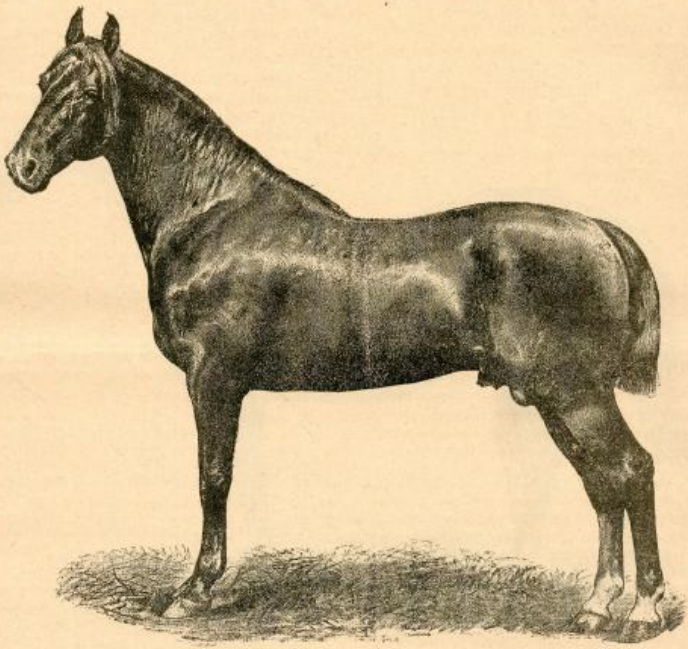

Slika 1.

poleonovog ušla u Francusku, da povrati red i tom prilikom zaplenila tri najslavnije francuske ergele u kojima su bila priplodna grla mahom normandske rase. U jednoj od ovih ergela, a iz pasme „Boisères", zaplenčkan je pored velikog broja priplodnih kobila „Nonijus", koji je bio izvrsan priplodni pastuv i poslat u najveći mađarski stočarski zavod „Mezehegješ" da se ova raca konja razmnoži.

U ovome zavodu postoje danas dve ergele normandske rase konja pod imenom:

Veliki nonijus ili konji čiste normandske rase.

Ova ergela broji 200 priplodnih grla. U ovoj ergeli pare se pastuvi i kobile *samo* čistokrvne normandske rase. Grla ove rase odlikuju se kolико lepotom tela, srazmernošću pojedinih delova, jakom i kopitatom telesnom građom, tolико i svojom jednolikošću po spoljnim znacima i unutarnjim osobinama. Dlake su obično zatvoreni mrkovi. Veliki su 170 do 180 cm. veoma jaki, izdržljivi i podesni za teške terete.

Mali nonijus ili konji anglo-normandske rase.

Stablo malog nonijusa broji na 300 priplodnih grla. Mali nonijus ili anglo-normandski soj postao

је у Мађарској, парењем кобила нормандске расе са пунокрвним пастувима енглеске расе. Коњи овога соја подесни су не само за теглење но и за јахање. Брижљивом негом, овај се је сој развио до најсавршеније лепоте једног модерног коња. Једнакост у телесној грађи, боји длаке, и облику свију грла; способност и употребљивост његова за вршење разноструких послова, — учинило је, да је гајење овога соја јако распрострањено у целој Мађарској.

Поред поменутих добрих особина нормандски сојева, овај би сој био врло подесан за наше прилике још и с тога, што је задовољан са лошијом храном и негом, што је мање подложан болестима и издржљив у дугом ходу.

Англо-нормандски сој коња у Мађарској разликује се по *крупноћи* од француских англо-нормандеза. Англо-нормандези у Мађарској велики су 168—170 см. а у Нормандији до 180 с. метара и кошчатији су. Ра-

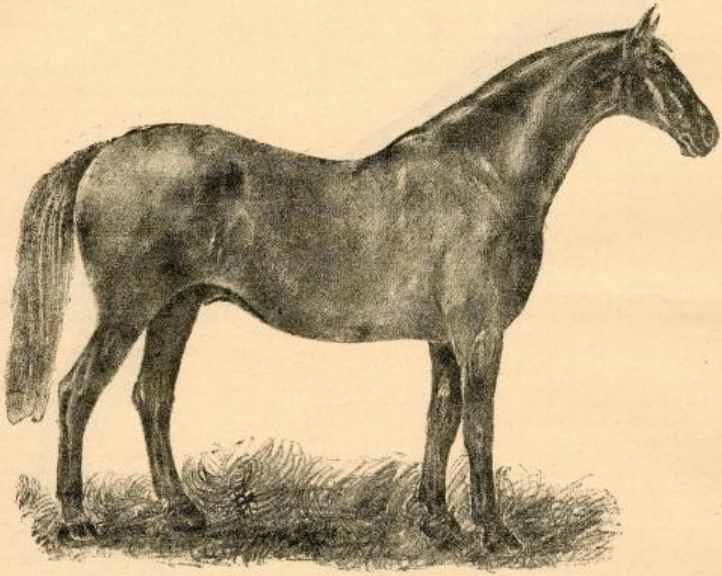

Слика 2.

злика ова у крупноћи долази отуда, што је Нормандија богата са бујним пашњацима, нарочито јако је развијена култура еспарсете и других шећних биљака.

* * *

Циљ овој нашој расправи, поред онога који смо у почетку поменули, био је још и тај, да проучавајући поједине расе и сојеве коња, будемо на чисто са питањима: *да ли ми можемо задовољити наше земаљске потребе ако се ограничимо само на гајење арапске расе коња?*

Из овога, што смо у току ове расправе о арапској раси коња поменули, јасно се види, да је ова раса у опадању и све се више губи, не толико због измештања (дегенерисања) у разним климатима при другојачијој храни и нези, већ понајвише за то, што напредак у култури, са свим супротан правац узима према овој раси коња. — Док се пре тежило, да коњ послужи у исто време за јахање и теглење, и да буде исто тако хитар, подесан и леп као и издржљив, дотле данашње потребе војске, индустрије и земљорадње са плуго-

вима за дубоко орање, постадоше непријатељи лаким коњима.

Суврeмене потребе за бољим и снажнијим коњима гоне нас, да се латимо гајења тежих сојева коња.

Мир. Миљковић.

СТАРОСТ БИЉАКА И ЊИХОВА СМРТ

(по Хаберланту)

У опште се мислило, да биљке, пре цветања и сазревања, могу само тада да угину, ако су их напали штетни инсекти или биљни паразити, као и ако су за њих наступили неповољни упливи од стране неподесног земљишта и погоде. Изгледаше невероватно, да биљка пре него што се потпуно развије, може да угине из каквих узрока, који би се појавили у њеној унутрашњости; одиста и по аналогији животињскога организма изгледаше као да је тако, но несразмерно простија грађа биљака, не дозвољаваше у томе сравњење, а при том и не беше скоро никаквих екзатних (стварних) опита, којима би се ово питање могло да објасни. Све ове појаве, које су упливисале на прерано изумирање биљака, сводиле су се дакле само на тако звану „борбу за живот,“ а да често оне већ и као ембриони носе у себи клицу смрти, и да се ова у већем броју јавља код младих биљака, нико и не могаше мислити, с тога, што се у томе као што поменусмо, неимаде тачнога искуства.

А. Хозеус беше први, који о томе поведе говор. Он је кроз 8 година (од 1866 до 1873), дакле под разним упливима погоде, вршио сравњивајуће опите са пшеницом и ражи, а за ову цељ бирво је зрна која не беху подједнако зрела, т. ј. узимао је:

а) незрела зрна — у млеку,

б) скоро зрела

в) зрела и

г) презрела, т. ј. која су из класа само испадала.

Са таквим зрнима он је, као што рекосмо, за 8 година правио опите; по 100 таквих зрна сејао је на 1 квадратни метар у баштенске леје и из тих многобројних осматрања својих извео је ове закључке:

1. Каквоћа биљака не зависи од каквоће употребљеног семена а нарочито од степена његове зрелости.

2. Из незрелог семена угинуло је много више биљака но из зрелог. Од зрелог семења угинуло је у најнеповољнијим годинама 45 до 85% ражних и 34 до 80% шеничних. У повољним годинама угинуло је 7 до 40% ражних и 2 до 8% шеничних.

3. Погоде и особине земље највише упливишу на смрт биљака и претежније су од оних уплива, од којих зависи доброта семена за сејање. Од зрелих зрна разни, развило се у најнеповољнијој години 19 а у повољној 97%.

Овакви опити могли би се и на други начин да приреде и из њих сходни закључци да изведу. Тако би се могло од зрна којима је горњи опит вршен, да издвоје она, која су специфично лакша и тежа, већа и мања и апсолутно лакша и тежа, па тако издвојена посејати и гајити; исто би тако могуће било да се издвоји семе пошто је клијало, и оделито посеје.

И ако су предузимати многобројни опити у земљи да се покаже уплив доброг семена на количину и каквоћу жетве, и ако се је често том приликом узимала у обзир и величина и тежина семена, ипак се пропустило, да се код таквог сејања и њихових резултата сравни број посејаних зрна пожњевених биљака, него се шта више чак и при опитима задовољавали тиме: да жетву изразе у тежини. С тога би било добро, да се предузме неки опит којим би се показао уплив веће или мање количине резервних материја у семену на смрт развијених биљака, но при томе насигурно можемо држати, да ће смрт доцније се јавити код оних биљака које су се развиле из већег и тежег семена.

У оном другом правцу, по коме је требало издвојити семе по што је клијало и оделито га сејати, то да се види хоће ли се од тога семена показати једнак или неједнак уплив на смрт биљака, одговорио је Хаберлант. Он је у тој цељи извршио неколико (управо три) опита са конопљом. Први је опит предузео у јесен 1876, а друга два у пролеће 1877. Да би му семе клијало, ставио га је између овлаженог фланела а за сваки опит узимао је по 1000 проклијалих зрна. Зрна је према јачини њихових коренчића, поделио на 4 до 5 дана, избројао их по данима, засејао, и потом пазијо да леје, на којима је извршио сејање овако проклијалог семена, не буду одвећ суве; с тога је биљке опрезно заливао а каштo и само засењавао. Кад су биљчице биле високе 1 десиметар, онда их је понова избројао; Нашао је следећи резултат:

	Смрт проклијалих зрна од стотине:					
	од 1 дан	2 дана	3 дана	4 дана	5 дана	укуп.
1. опит од 15 Сеп. 1876	21·6	70·9	100	100	—	57·4
2. „ „ 24 Апр. 1877	19·8	67·5	96·9	100	100	52·4
3. „ „ 1 Јуна 1877	13·27	27·6	63·8	70·5	100	28·2

Ови бројеви довољно потврђују горње излагање: да погоде понајвишу утичу на смрт биљака. Из њих може да се види, да је од 1000 конопљених проклијалих зрна од 1 до 5 Јуна угинуло свега 282 а кад обе друге сејидбе напротив 524 и 574. Ови резултати подударају се дакле потпуно са оним, које је А. Хозеус у 3 тачци навео; али кад се истима придода, да погода или земља више упливише на смрт биљака него каквоћа семена, то онда ово његово излагање стоји у противности са горњим бројевима, јер је од проклијалих зрна под 1 даном, где су коренчићи били најбоље развијени, где је дакле семе најбоље било, у сва три опита тога дана, губитак 13·27 до 21·6% док је тај губитак код последњих дана у просеку узет 100%.

Очевидно је, да су ови подаци драгоцени и за практичног пољорадника, јер показују, да је оно семе које се одликује незнатнијом способношћу за клијање у исто време и незнатније вредности, с једне стране, што се с тога може унапред да рачуна на мањи број биљака а с друге опет и с тога, што извесан и знатнији део биљака мора да пропадне. Ови резултати воде и иначе пољопривредника ка врло простом закључку, по коме би за сејање у малој мери ваљало бирати само проклијало семе и то оно, код којег су клице најјаче развијене. Истина овај рад не може да са употреби кад се у великој количини неко семе има да посеје али при мањим опитима како у башти тако и у пољу може са свим лако да се изврши.

Код једногодишњих биљака наступа смрт после по што донесу зрео плод, јер се све или скоро све резервне материје из свију вегетативних делова биљке концетришу у плод и семе, отуда је и могуће, да нова образовања зависе од семена. Количина органских материја која се образује у току вегетационе године, довољна је, па да се семе одржи у животу; само под повољним околностима, као што су ове у јужним крајевима, могуће је, да се и у вегетативним органима истих биљних врста, налази подоста хранећих материја и у време зрења и то толико, да је и од њих могуће ново образовање; отуда и биљке, које су код нас једногоде, могу у блажијој клими да буду и вишегоде. Хаберлант је приметио, да када се једногодим биљкама не дозволи развитак семена и плода, или другим речима, ако се не изнуре, могу постати и вишегоде биљке, претпостављајући да су у стању да издрже зимње мразеве, односно ако се налазе у заклоњеном месту, нпр. у стакленим баштама те да ту презиме

Вегетативни органи двогодих биљака, — између културних биљака, нпр. озимне пшенице, озима репица, репа, ротква, мрква и друге, — развијају се у првој години само до извесног степена, међутим извесне стабљике, лишће и корен садрже неку количину резервних материја, т. ј. оних материја, из којих се ствара плод и семе. По правилу неко се растиње може рачунати у двогодо само у вишим севернијим ширинама, јер наша вегетациона година, због тога што је краћа, није довољна па да се биљка у њеноме току потпуно развије. У јужним крајевима нема ове разлике између озиме и јаре пшенице, тамо разне врсте купуса цветају и сазревају још прве године, а то исто може да се примети и код мркве и репе. Све једногоде културне биљке могле би се да преобрате у двогоде, кад би њихово гајење пало позно у лето, тако да се више те године не развију него само до цветања, с претпоставком, да оне преко зиме у слободи не измрзну и да су дурашне према магловитом добу јесењих дана. Обратно, двогоде биљке могле би се да преобрате у једногоде, кад би се рано с пролећа гајиле, тако да им се цела вегетаци, она периода те године стави ако је могуће на расположење. Тако нпр. у колико се репа раније с пролећа посеје, у толико ће још и у првој години цветање раније да наступи, и обратно И двогоде стрмнине кад се рано посеју, могу још у првој години да прецветају и да плод донесу, и ако се даље са произведеним семеном продужи сејање, може од те врсте да постане са свим једногода биљка. По томе ако се озимица буде гајила у јесен и у пролеће добиће се измењена стрмнина, која се и у пролеће као и у јесен с истим успехом гајити може.

Да би се у овоме погледу упознали са више годим зељастим биљкама, нужно је пре свега да се упознамо са изразом „дуговечне“ или „перенирајуће“ биљке. Ако посматрамо различне биљке по културним земљама, то ћемо спазити, да су најдужег века оне биљке, које се налазе по ливадама и пашњацима. Једне од њих личе на пиревину (Triticum repens) а друге не. Последње су оне, које у земљи имају корен а прве су оне, које имају подземно стабло — ризом, — т. ј. тако зване „лазуше“ (stolones).

Код биљака које нису сличне пиревини, увек се образују нови изданци на базису старих, т. ј. избијају из најнижих коленаца влата, а пошто се такви изданци образују у великој мери, то од њих постаје бокор од кратких листатих китичица, које често и стотинама из такве прастаре осовине излазе. Један део тих китичица иштркља, донесе цвет и плод, па по том, по што се изнури, угине, а други и највећи део остаје и даље кратак, у њиховој стабљици и лишћу гомилају се хранеће материје, па тек идуће године истерају изданке и потом изумру. По томе ни један део ових биљака није старији од 1 до $1^1/_2$ године и с тога, строго узевши, погрешно је, што се ове биљке уврштују у перенирајуће (дуговечне) биљке. Пораст стрмнина слаже се потпуно са порастом једногодих биљака и само се у толико разликује што сви изданци тако рећи иштркљају па по том угину или ако неки део и не иштркља, то такви изданци заједно са својим резервним материјама преко зиме измрзну. Код трава које личе на пиревину ризоми или лазуше одржавају се од једне године до друге, јер су у њима наслагане многобројне резервне материје; оне с тога развијају сваке године пупољке и корен и при свем том нису старије од $1^1/_2$. У самој ствари и нема таквих перенирајућих трава које би се развијале из једне и исте осовине а да буду старије од 1 до $1^1/_2$ године, него су то биљке код којих се из једне семке непрестаним образовањем изданака начини бокор, помоћу којег се више, па и много година, могу да одрже.

Сличан је однос и код луковастих и кртоластих биљака. Код црнога лука (Allium cepa) образује се у првој години главица која следеће године сем цвета и плодоносног стабла образује увек још и тако зване „козлиће“ (ситне главичице), али ни код овог растиња нема ни једног дела који би био старији од 1 до $1^1/_2$ године. То је исто и код кртоластих биљака. Код кромпира изумире сваке године лист а само се одрже пупољци; пупољци следећег пролећа изумиру у земљи, јер се њихова садржина потпуно употреби на образовање нових изданака. По томе су и луковасте и кртоласте биљке једногоде и од тих се биљака — једногодих — само у томе разликују, што се не расплођавају и не множе само семеном него и деловима стабљике, т. ј. и кртолом и луком.

Напротив корен неких дуговечних зељастих биљака, као што су мељ, луцерка, броћ и т. д. код ког се види сржна жила, живи много година и кад се његова сржна жила попреко пресече, може по годишњим протеновима да му се сазна старост исто онако, као што се ова одређује стаблу и гранама дрвенастих биљака.

Код таквих зељастих трава са дрвенастим кореном на коме се сваке године јавља извесан прираштај, као што се овај показује и код дрвенастих биљака, старост може бити исто тако неограничена, као што је ова и код дрвећа. Код дрвећа, нарочито код извесних врсти, нпр. код тисе, раста, кестена, змајевог дрвета (Dracaena draco), руже, липе, винове лозе, велингтоније, араукарије, смрче и бора може да је велика стотинама па и хиљадама година, зашто су наравно нужне врло повољне околности. Код такве старости достижу стабла големе димензије, како у висину тако и у ширину, а круна се знатно рашири; пречник дебла може да буде 5 до 10 метара а висина кашто и преко 100 метара.

Повољне околности под којима се таква горостасна дрвећа могу да развију, јесу ове:

1. Плодна и моћна земља — црница и наплавна земља.

2. Доста влажна земља, које има само тамо, где се усљед кише скупља нпр. у планинама, или у тропским земљама где често кише падају; у сувим пределима, само онда, ако је земља подводна, близу река, потока и многих извора.

3. Потребно је да се жиле дубоко укорене, и да је дрвеће у заклоњеном положају, како би и најјачим орканима могло да одоле, који се у току повише столећа за време њиховога раста по неколико пута јављају.

4. Тако дрвеће мора бити сачувано од честих удара грома — муње јер се тим поводом повреде гране и стабло усљед чега може да се у појављеним пукотинама кишница задржава која припомаже трулењу и распадању дрвећа.

5. Такво дрвеће мора се чувати од непријатеља, као што су: гусенице и остали паразити, јер усљед квара који ови проузрокују, дрво ће раније угинути т. ј. почеће да се суши од вршних гранчица па ниже.

Противни услови изазивају раније смрт код дрвећа; пред саму смрт дрво престане да расте, лишће је у мањем броју а и по величини је мање, доноси и мање плода, вршне гранчице почињу да се суше а од части и гране, срж почиње да труне, код четињара цури смола а код неких се јавља смолоточина, образују се адвентивни пупољци и водопије на старијим гранама.

Као год што ценимо и чувамо старе споменике и грађевине, исто тако треба да чувамо и то старо и горостасно дрвеће, јер нам оно служи као доказ стварајуће радности малих невидљивих хлорофилних ћелија. Зато сваки коме се на ино може, нека од своје стране учини што је нужно, да се такво горостасно — од неколико столећа старо дрвеће одржи.

Благ. Д. Тодоровић.

Мисли о респореду и о условима за такмичаре и њихове коње при овогодишњим изложбама и тркама појединих Кола Јахача.

Шабац Марта 1891 г.

Заинтересовао сам се за рад привредно витешких Кола Јахача и ја, па хитам да изнесем најавност једну своју мисао о томе: какве би услове требало ставити за такмичаре и њихове коње приликом овогодишњих привредних и витешких такмичења са домаћим коњима. Удешавао сам да тај мој нацрт на првом месту *што боље одговори привредно витешкој цељи којој кола теже*, а сем тога имао сам при томе на уму како садање материјално стање појединих Кола, тако и то: да свако Коло нетреба сваке године сав свој приход да утроши већ да свој утемељачки фонд из године у годину увећава, како би једном дошло време да се из прихода тога фонда могу приређивати сваке године све врсте утакмица, које су ради постизања привредно витешке тежње потребне, а да у свакој на по се буде и обилних награда.

У свему истоветан распоред не може да поднесе за сва Кола, јер, нити сва располажу са подједнаким сумама, нити је народ у областима свију Кола подједнако заинтересован за цељ којој се тежи; нити је коњарство на истоме ступњу свуда код свију Кола развијено, а све то и још много што шта ваља узимати у обзир при прављењу распореда за утакмице и при стављању услова за такмичаре и њихова грла.

Наш ниже изложени нацрт обухватио је у се само неколико врсти утакмица, па су и у њима у име награда стављане малене суме. Изостале су дакле многе врсте утакмица, које би такође приређивати требало, а награде су ипак мале. То је једино за то, што кола располажу са врло маленим сумама, које не би у будуће никако требало па ни смело да буде, ако желимо истински и што скорији привредно витешки напредак.

Ево нашег нацрта:

1. *Привредна трка.* Првом победиоцу 240, другоме 150 динара. Право на такмичење имају само она домаћа грла која су *ове године навршила 4. годину старости* а достижу висину од 150 сантиметара и у притјажању су код садањих сопственика најмање од 1 јануара ове године. Почишћени коњи (шкопци) искључени су. Дужина тркалишне стазе 1200 метара.

2. *Витешка трка.* Првом победиоцу 240, другоме 150 динара. Право на такмичење имају и варошани и сељани који су: или *коњаници резервисти* или су *коњаници првог или другог позива народне војске.* Сви такмичарски коњи ове трке треба: да су прописне висине; да су учествовали у последнем вежбању (сазиву) или да су у својини садањег притежаоца бар пола године пре трке; да нису млађи од 4 године; да су прописно оседлани, зауздани и потковани. Нико не може у овој трци да се такмичи на пастуву, јер се такви коњи у војсци не трпе. Коњаници оба позива народне војске да имају одело, које је за њих прописано. Дужина тркалишне стазе 1200 метара. Стаза је равна.

3. *Трка подофицира сталнога кадра.* У овој трци такмиче се артиљеријски и коњички подофицири сталнога кадра на државним коњима. Награде за ову трку незнатне су, али она се може приређивати само код оних Кола Јахача, где у дотичном гарнизону таковых такмичара има. Дужина стазе 800 метара.

4. *Општа трка.* Приступна за сва варошка и за сва селска грла, која никад ни у једној трци ни једну прву награду нису однела и која немају права у предидућим тркама т. ј. у овој општој трци могу се такмичити: сва сеоска и сва варошка грла која су старија од 4 године навише која немају дакле права у витешкој трци. У овој трци услов је да су грла навршили четири године а да нису старија од 10 година. Дужина тркалишне стазе 1200 метара. Стаза је глатка. Првоме 200, другоме 100 динара.

5. *Официрска утакмица у прескакању.* Првоме 200, другоме 150 динара. Такмичење (прескакање) се врши у једном обележеном четвороуглу манешког облика, у коме су разноврсне препоне (као: ровови, живе ограде, зидови од окречених дасака и од бусења) размештене на извесна одстојања један од другог. Такмичење врши се редом, а не такмиче се сви такмичари од један пут. Сваки је такмичар обвезан да по један пут прескочи сваку препону, а прескаче их оним редом, којим хоће. Судије оцениоци досудиће награде онима: који најбоље јашу, најбоље рукују коњем и чији коњи најрадије наилазе и најбоље прескачу преко препона. Ако би се десило да при одређивању награда добију два такмичара подједнак број оцењивачких гласова, онда су судије оцениоци у праву захтевати да та два утакмичара још једном прескакања понове. Право на такмичење имају активни и резервни официри српске војске на својим прописним коњима, које имају у притежању бар пола године. Према маленим наградама треба да су блажије удешене и препоне, о којима је реч. *Напомена.* Ја сам ову *утакмицу у прескакању* за официре и њихове коње претпоставио *официрским тркама* из ових узрока.

1. Што Кола Јахача немају сада новаца да довољно награде озбиљне официрске трке с препонама, а приређивати за официре трке кратке и трке без препона није упутно. 2. У *Утакмицама у прескакању* имају и сви гледаоци бољу прегледност и више поуке, јер се не такмиче сви такмичари од један пут, као при тркама, а сем тога све такмичење врши се пред очима свију посматралаца у непосредној близини. 3. Утакмице у прескакању нису скопчане с толиким претходним тегобама, као што је трудно спремање (приуготовљавање) коња за озбиљну трку од неколико хиљада метара дужине, јер у овоме последњем случају треба коња постепено на дуго трчање навикавати (тренирати). 4. Утакмице у прескакању и с гледишта витешко *забавног*, дакле не само с гледишта поучног, препоручљивије су од трка, којих већ и иначе у распореду има. Ове утакмице у прескакању могу да се заводе и за резервиске подофицире у местима оним, где официра нема, а речени подофицири умеју правилно да јашу и прескачу.

5. *Такмичење у скидању значке* (јахачка игра). Може се такмичити једна или више група од по три такмичара од ма кога сталежа. И ова утакмица не изискује велике награде, а међутим је и поучна и забавна. Руковање с коњем, седење на коњу и послушност коња, могу врло лепо да се огледају из радње утакмичара. —

По напред изложеном предрачуну утрошило би се на споменута такмичења, и то: на привредну и витешку трку по 390, на официрску утакмицу у прескакању 350 и на општу трку 300 динара, свега око 1430 динара, а за изложбе, о којима ћемо такође овде говорити, да се учини ова подела.

1. *Одељење једногодишњака* мушких и женских. Првоме 50, другоме 30, трећем 20 динара. (Свега 100 динара).

2. *Одељење двогодишњака* мушких и женских. Првоме 70, другоме 50 трећем 30 (Свега 150 динара).

3. *Одељење трогодишњака* мушких и женских. Првоме 80, другоме 60, трећем 40 динара. (Свега 180 динара).

4. *Одељење: Кобиле с овогодишњим ждребадима.* Првој 250 другој 150, трећој 100 динара (свега 500 динара).

Свега за целу изложбу 930 динара, и то заједно са раније поменутим наградама износи 2360 динара. Ако узмемо да свако Коло има округло по 2500 динара на награде онда онај преостатак од 140 динара може се употребити: или на ојачање награда у прва три одељења у изложби: или да се подели на подофицирску трку и на јахачку игру (скидање значке) или да се за ту суму купи одгајивачког прибора: ћебета, колана, улара,

зобница, чешагија, четака и т. д. па то да се подели свима *сеоским* одгајивачима у *четвртоме* одељењу у изложби.

Немадне ли пак које Коло довољну суму и за изложбе, онда треба смањити број трка, и то смањивање почети са оним тркама, које су најмање важне. По мишљењу мом, у томе случају (т. ј. у оскудици новаца за награде) понајпре би се имала да збрише трка *ошта*, па онда трка подофицирска. Ну, жељене уштеде у новцу могу да се чине не само смањивањем броја трка но и смањивањем броја и величине награда у свакој трци. Свакако тек на послетку треба шкрбити шта у *привредној* и *витешкој* трци, јер су оне, што ћа свак признати, најпотребније, па за то и награде да су што веће.

Да ли ће ово или оно Коло Јахача у сваку, у понеку или само на једну или пак ни на једну своју утакмицу, пуштати такмичаре из осталих области сем из своје, то зависи од стања коњарства у области дотичнога Кола. Ако су награде мале, а оно место где се утакмице обављају удаљено за читав дан хода од границе друге области, онда по готову не ће ни један утакмичар из друге области доћи на ма им такмичење допуштено било.

У колико се год једно Коло за сад нада мањем броју утакмичара из својег краја у толико пре и у толико више треба да затвара врата такмичарима осталих територија да они награде не равнесу. Ово не би (по могућству) требало да буде у ономе случају: ако је извесан део територије другога Кола много ближе месту такмичењу дотичног кола где се утакмице приређују него таковом месту свога Кола.

Ни једно Коло не треба да зебе од малога броја такмичара јер није само циљ да буде такмичара што више па ма одакле они били, већ је циљ да се свима силама и целисходним путевима приномогне да се коњарство дигне и у крајевима, где може да успева а сад га нема. Из године у годину т. ј. после 5, 10, 15, 20, 30, 40 и 50 година све ће више и више свако Коло бити морално одговорно за своју прошлост, т. ј. шта је и у чему је у току толико година успело, и то првенствено успело на земљишту своје територије. Гледаоци тркалишни, који се за праву циљ интересују, тражиће на тркама и осталим утакмицама увек да виде између осталог: шта су извели и довели становници дотичнога Кола, које утакмице приређује, па ће из године у годину чинити упоређења у колико се у томе напредује кол свакога Кола. Публика ваљда не ће да јој се засите очи такмичарима осталих територија нити она пак треба и хоће да тражи да Кола сада у *почетку свога рада* могу извести на такмичење ополико и онакових домаћих такмичарских грла за привредне и витешке утакмице, као што ће то бивати у име Бога идућих година т. ј. када награде буду веће и када мине извесан број година од постанка Кола. Сада је стање коњарства у земљи нашој и сувише бедно, то свак живи зна, за то и јесте се осетила прека потреба да се успоставе и прегну на посао пет привредно-витешких центара — пет Кола Јахача.

Пре него што закључим још ћу и опет напоменути: из услова за такмичаре и њихова грла, као и из поделе награда, јасно се види *којим циљевима* нацрт овај тежи. А да ли ће се овако малецним наградама штогод и успети, увидећемо из његове примене.

КОЛИКА

(Наступ — трбобоља).

Од ове болести понајчешће пате коњи, ређе говеда а свиње понајмање. Професор Болингер у једној његовој статистици вели, да од 100 коња унутарњо-оболелих, болује око 40. од колике.

Узрок овако честом боловању коња од ове болести лежи у самој природи, т. ј. у грађи њиховога стомака и црева. Стомак у коња сразмерно је врло мали, према њиховој величини, те се за то брзо испуни храном, а нарочито у случају кад се коњ преједе. Једњак је у стомаку косо усађен, а мишићи на њему праве неки набор у виду прстена, и овај не да да животиње повраћају или ако то и буде, оно се врши са врло великим напором. Међу тим друге животиње н. пр. пси, олакшају напон у стомаку тиме што поврате храну. Коњи дакле због наведене препоне врло ретко повраћају, те за то се код њих може лако десити да због нагомилане хране у стомаку — препукне — прене стомак.

Танка црева висе код коња на врло дугим поворкама, а дебела црева, врло су развијена и леже слободна у трбушној дупљи, те се тако могу врло лако да поремете, па било то у случају кад су испуњена храном или кад се коњи по својој навици преврћу — ваљају.

Наравно, да је ово довољно, па да се код коња појави колика, ну она се код њих јавља лако и само надражајем оних живаца што су у цревима и на трбушној марамици. Баш ово и јесте узрок, што су коњи јако осетљиви од спољних утицаја. Још колику код коња може да изазове и паразит (готован) познат под именом: Sclerostomum armatum variet, minor, јер он својим надражајем изазива трајно (хронично) запаљење а производом запаљења, као и својим размножавањем заптива крвне судове (артерије) па ово буде узрок појави колике.

Осим ових особина што их коњи имају у своме стомаку и цревима, који су као што рекох жива згода за појаву колике, па и сем поменутог паразита има још сијасет других и то спољних узрока, који су повод појави колике. А познати све те узроке и њих се умети чувати, више вреди, но већ изазвану болест лечити.

* * *

Између спољних узрока, који колику могу да изазову, на првом месту је *налеб*. Колика назебом изазвана зове се ревматична, трчевита или нервозна. А назеб опет јавља се најчешће због наглог расхлађења коже кад је хладно и влажно време, а може да се појави и наглим прелазом животиње у таква места која су осетно хладнија; у овим приликама, појављује се колика као редња, а ово је опет по најчешће с пролећа, т. ј. кад се коњи лињају, кад се поје сувише хладном водом и кад се изводе на росну ливаду на пашу.

Појави колике може да буде као што рекох узрок и кад се коњ преједе. А коњ се обично преједе, кад му се после извеснога времена, на пр. недељом или празником да нова храна у повећој мери, или кад му се положи много хране оних дана, кад ништа не ради. По себи се разуме да изазивању колике може храна утицати сем количином још и каквоћом, нпр. ако је нечиста, ако је зрнаста а при том коњи имају хрђаве зубе, ако је сено плесњиво и томе подобно, и, најпосле, кад се коњима полаже слама у место сена.

Често колику изазову и различни гасови који се производе у стомаку коња, кад се они хране зеленом а нарочито црвеном детелином (Trifolium pratense) за тим луцерком и еспарзетом. Гасови се производе још и кад се коњи хране варивима, н. пр. зеленом грахорицом.

Па и неке киселе траве нарочито: барска метлушина (Poa trivialis), за тим лишће од кромпира, па онда кукута, велебиље, чемерика и још неке биљке, узрок су појави таквих ветрова у стомаку, који могу изазвати колику.

Коњи често добијају колику и кад се хране сламом и јармом, па се затим не употребе ни на какав посао, него се оставе да беспослени леже за дуже времена, а овако што може се десити и кад коњи добију нечисту храну, т. ј. ону која је измешана са земљом, песком и т. д. То је тзв.: *затворна колика*. Бива да коњи добију ову колику и кад се за дуже времена

храпе мењањама и брашном, а то долази отуда, што се овака храна због у тврде слојеве у стомаку.

Напред поменух да колику код коња могу изазвати и неки паразити, а они су: калкасте глисте, затим пантљичаре и пуцдраљи. Они проведу извесне времена у стомаку и цревима, где, као што је напоменуто, надражују живце или запињу црева, кад се глисте укупчају. Данашња се да колику код коња изазива и сама глад. Таквих случајева може се највише наћи за време рата.

Кад који коњ добије колику и ако ја томе повод ма који од наведених узрока, онда таква колика спада у ред правих колика, за разлику од лажне колике, која постаје или услед катара, или запаљења црева, или услед тровања, или услед болести трбушне марамице, покрајње бешике, слезина, бубрега, јетре и покрајњих сероподника.

Из наведеног јасно је да коњи могу добити колику са више разних узрока, и за то је баш обично доста тешко показати: шта тали коњ од колике и којим је поводом она изазвана.

Онај, који се овим пошма, може се у овом добро известити, и ја користећи се својом праксом, држим нећу погрешити, ако у интересу што боље неге наших коња, покажем нужне знаке, по којима ће и наш домаћин доста брзо распознати не само колику од друге које болести, већ и да разликује колику од колике. У тој цељи ја ћу најпре приказати опште знаке колике а за тим ћу описати и знаке за сваку колику на по се.

* * *

Да коњ пати од колике познаје се по томе, што се на њему одмах може запазити да пати од слабијих или јачих болова.

И кад се коњ пређе и кад има колику коју су изазвали пантљичаре, грчења, гасови и т. д. тада се на живце коња проносе већи или мањи притесаји, што опет изазива веће или мање потресање — бол. А отуда је појмљиво, да ће и болови бити јачи, ако је притисак на живце већи, и обратно слабији, ако је притисак мањи.

Ови болови кад што су дуготрајни, као нпр. код колике што постаје од пређења — пређа и затвора, а кад што су брзо пролазни, као нпр. код колике од назеба и ветрења.

Коњи који пате од колике, па су у запрези или под јахачем, праве мале несигурне корене, угибају крстањама, немирни су, стењу, копају и тресу се, хтели би да легну и кад то учине, онда их је с места тешко покренути.

Кад су коњи у штали, онда се често пре знакова којима се карактеришше колика јавља веселост, хрђав апетит и као да не би волели да су близу јасала. А после овога тако на 1—2 сата и наступе прави знаци колике, т. ј. коњ стане стењати, често загледа свој трбух, савија предње ноге, спружа главу и врат, леже или са свим предострожно, или са свим безсмислено и нагло; мало доцније устаје, хтео би да једе, па се затим опет узнемири.

Код таквог коња тело није онако топло као над је здрав, т. ј. топлота није подједнако раздељена по целом телу, но су уши и доњи део ногу хладнији од осталих делова; по неки пут се оболи коњ озноја: око ушију, на врату, грудима и слабинама (као код затворене колике). Све видљиве слузокоже црвеније су и топлије, као код колике што долази од назеба, но некад бледе и хладне (као код паразитне колике), задњи део је но некад надувен (као код колике која постаје развијањем гасова) а реље празан и увучен (код назебне колике). Количан коњ балега или ретко, или никако, балега је обично тврда и сува у малим зрнима са слузом обложена, или крвава, реље мека и житка. Коњи се обично напињу да се побалегају или мокре, па или никако не могу, или побалегају 2—3 лопте или испушше само гасове. Дисање је врло отежано, било пуле) у почетку на 50—60, а доцније на 100 удараца у минуту.

Код врло тешких колика коњи заузимају врло различне телесне положаје, или кључе или леже са испруженим предњим ногама, или чуче као пси, теглe се, пољрљају крз нос, и изгледају као да се суше. Бол се повећава све више, коњи почињу скакати, као бесни у низ, дуре чак и на човека, или гризу јасла и шкрипе зубима, осламају се безсвесни на задове шталске, дрите, пробије их хладан зној, укоче очи, отромбоље доњу усницу, а кад што им и задње прво испадне на поље.

Најпосле строшоштају се на земљу и свуда са најјачим грченима.

Толико о општим знацима колике, а о посебним знацима различних колика, наводим следеће:

1. Ако коњ пати од јаких, честих ну брзо пролазних болова, који трају само до $^1/_4$—$^1/_2$ сата, и ако за то време добије пролив, онда је то колика, коју је коњ добио од назеба.

2. Ако је коњ добио колику отуда, што се прељео, онда ће се показати ови знаци: болови су јаки и дуготрајни, трбух је надувен, коњ зазиња неправилне положаје, обично чучи, подгрчује и кад-што поврћа крз нос, болови су ови јаки тако, да многи коњи и угину.

3. Ако коњ пати од затворене колике, онда су следећи знаци: болови у почетку нису јаки, коњи су мирни, често се на њиху да балегају и мокре, па не могу, радо се ваљају, трбух с почетка није надувен, но се постепено надима, док се не испуни гасовима. Ова колика траје по 2—3 недеље и најпре је врло опасна.

4. Ако се код коња приметн, да му се трбух јако и брзо надима, онда је већ само то довољан знак, да коњ пати од оне колике, што постаје услед развијања гасова у стомаку. У том случају коњ је јако узнемирен, дише врло тешко, а често може и да се угуши. Видљиве слузокоже, као у носу, устима и очима су приметно црвене, а по кад и модре. Ова колика траје неполико сати и може да буде опасна.

5. Ако су колици узрок паразити, онда се то познаје по томе, што се у болови налазе њихови делови. Ова колика траје врло дуго, јавља се периодично, а највише код младих коња. Видљиве слузокоже код ове колике бледе су, т. ј. безкрвне „анемичне“.

Кад смо се у главноме упознали са разним врстама колике, онда је природно, да треба коју да најпре и о томе, како се лечи колика. У тој цели ја ћу најпре да кажем, како се лечи колика у опште а за тим како се лечи свака колика на по се.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Утицај овса на млечност.

Овас врло повољно утиче на млечност крава, јер кад се њиме храпе — зобе — дају више и боље млека. На дан је довољно дати крави $1^1/_2$ кгр. овса поред друге њиве и то најбоље као јарму помешану с осталом храном. При оволикој порцији овса крава ће дати не само више млека, него ће најмање за $5^0/_0$ имати у њему више масла. — а —

И спанаћ треба сејати на време.

Јер што се посеје до Ђурђев-дана још ће бити добро, а све што би се доцније сејало не ће ваљати, јер ће бити жилав, оштар и набрао ће да тера у семе, при чему лист остане врло ситан. — к —

Штедите птице.

Птице, а нарочито певачице, велики су пријатељ пољопривредника, не само зато, што га својом песмом уносељавају, него нарочито зато, што тамане све бубе, црве, гусенице и њихова јаја, те тиме чине пољопривреднику велику услугу. — Оне махом праве гнезда у мају месецу, а пеле̂тунца дена траже ни гнезда, те матореке плаше, а јаја дирају и птичиће хватају, зато објасните деци да су птице корисне и да је грехота дирати им гнезда и хватати птичиће.

— у —

Противу плесна на ружи.

Противу плесна на ружи, употребљују Французи, — са врло добрим успехом следеће средство:

У једном гвозденом лонцу — мете се 250 гр. сумпоровог цвета, а толико крупног угашеног креча, затим се овој смеси дода три литра воде, цела се смеса сад добро измеша и кува од прилике 10 минута. После овога, остави се ова течност да се охлади и избистрава, кад је се добро избистрала, напуне се онда поме боце, које се добро затворе и до употребе на неком месту оставе. Ако се сад обе да употреби, онда се то овако ради: Од ове течности узме се један литар и помеша са 100 литара чисте воде. Са овом водом која је зеленкасте боје прска се и заливају плесниве руже у вече. Ако са овом водом заливено руже у прољеће, кад је ст аблика до 5 с м. израсла — а плесни се још није показала, то можемо пасигурно рачунати да се она неће никако ни показати, но ако се је појавила, то је довољно само 2—3 пута ружу залити, па да плесни не стане.

На овој начин добијена течност може да се за више година очува, само кад су боце добро затворене.

Љ. Ј.

ГЛАСНИК.

Полагање темеља. — Господин министар народне привреде отпутовао је 27. ов. месеца у Неготин, да присуствује свечаности при полагању темеља згради за винодељско — воћарску школу. У повратку господин министар ће посетити Мајдан-Пек и Кучајну и разгледати радове у тамошњим мајданима.

* * *

Ремонтски заводи. — Председник сталнога одбора земаљског већа свију кола јахача „Кнез Михаило“ пуковник г. Илија Ђуканић, као инспектор артилерије, учинио је представку г. министру војном, да се издвоје све кобиле способне за приплод колико их има у појединим ескадронима и батеријама, и подведу још у овој години под државне пастуве, и да се за одгајање овог подмлатка заснују при појединим командама или на каквом државном имању, на коме има ливада за пашу, нарочити војени ремонтски заводи из којих би се комплетирала сва коњима артилерија и коњаница. Сазнајемо да је г. министар војни са највећом готовошћу прихватио овај предлог г. Ђукинићев за који су се изјасниле и сви г. г. дивизијари, и да ће се остварењу истог одмах приступити. Сем тога сазнајемо још и то, да ће се поводом тога, одмах одустајати од наших земаљодељаца двогодишњих ждребад и у овим заводима одгајати као ремонд. Тиме би се дала могућност не само да снабдевамо нашу артилерију, возарију и коњаницу са коњима из земље, већ би једном престали давати оне огромне суме страницама за куповину коња, и пружила би се прилика и нашим произвођачима и одгајачима коња, да више и боље гаје коње но до сада, и да имају много веће користи од ове привредне гране.

Ми честитамо повратницима ове лепе мисли и желимо им сваки успех у овоме корисном по земљу предузећу.

* * *

Добар приплодан бик берданске расе. — Наш вредни одгајивач добре пасме говеди г. Божа Вуловић из Крагујевца послао нам је слику једног свога бика берданске расе који је отељен и одгојен у његовом домаћинству. Кад је отељен тежио је 47 кгр. после месец дана 81 кгр. а у 16-ом месецу 505 килограма. Од ове пасме распродао је у својој околини 4 краве музаре, 3 јунице и 4 бика. Ова пасма одликује се крупноћом и млечношћу. Гриа ове пасме цене се и продају скупље но говеда од најбоље домаће соја; желели би да и остали имућнији, следују примеру овог угледног домаћина.

ДОПИСИ.

Рудовци, 23 Априла 1891 год.

Од како је снега са земље нестало, а то је било с концем Фебруара па до данас, време је било по све хрђаво, скоро се може рећи по све дневна киша, и тако је сва пољске радове спречавала и у опште је сва усева задоцњено. Овса и други пролећни усева врло је мало посејато, а кукуруза није још ни мало.

Земља је водом доста убијена и за рад није удесна, тим упроком и пшенице су на подводним њивама доста слабе, но које су на прибрежним местима прилично су, од како се оне сада неколико дана укаља лепо време одпочела су расти жита и трава

Народ је тек одпочео орати под кукуруз, и спремавати оне послове које је требало даље време допустило још у Марту спремити, као поправке винограда, заседавање градина и т. д.

Њиве су цветале прилично и било би рода доста, али бадава опасност њиховом рођу виђа се још сад и губље сваке наде. Гусеница обузима сва поља и шуме, пиа је сајасет божи, па и куд је све лепо почињено било навеле је ветар па је има много, поште је још нала не види се кад јеле, али кад се у лист погледа он је већ нарештати, што је доказ да увелико ради свој посао, нагледа је сад да ће све у брзо изести дон само по-одрасте.

У народу је здравље добро и тамоље и код стоке.

Цене су у опште свему добре, сем свиње што су јефтиније.

Рад. Ж Ранковић.
економ.

Ниш, 18. Априла 1891. год.

Дуготрајна киша нада орати, Кукуруз још нико не може да сеје. Страна жита од многе влаге пожутела су.

Народ се бави поправљање напртњем и оправљањем винограда. Многи сади и нове винограде; не боје се филоксере.

Њиве почињу цветати, али им је цвет родан.

Гусеница је у овој околини требљена али је остало још доста а нарочито по плавинама, куда се није могла отребити. Сад се пили — иседа —, но од ове ладне кише доста — млада — спашава, те нагледа да је не ће бити нолико лане.

Здравље у народу и код стоке добро је.

Цене су:

Пшеници	од 100. кг.	17—19	дин.
Кукурузу	„ „	11—12	„
Јечму и овсу	„ „	11—12	„
Пасуљу	„ „	30—35	„
Кромпиру	„ „	10—15	„
Сену	„ „	10—12	„

Цене су:

Ракији од „ 10. гради . . . . . „ 100, д. 40—50 дин.
Вину . . . . . „ „ „ 20—30 „
Надница земљораднику са храном 1. дин.

С. М. Вемић
учитељ.

Пожега, Фебруара 1891. год.

Јесен 1890 год. прошла је лепо; те је народ могао по лепом времену средити летину, обрати је и склонити у кошеве, зимнице и т. д. а за тим одмах засејати озимицу.

Озимице је засејато доста, и добра је, јер није имало голомразице да јој нашкоде.

Стока је за све време јесени и зиме била здрава, а и у људству није било болести.

Пиће сточне мало је и припремљено за зиму, те је се многи пољопривредник намучио, јер су ливаде прошле године родиле лошије

Снег је више пута падао, а за тим наступили су мразови, од којих ће стока страдати на пролеће, јер народ нема кошара за њу већ је држи под ведрим небом. — Колини је мраз био, нарочито у златиборском крају, најбоље ће се преставити тим што је један човек с коњем путујући смрзао се у селу Драглица, између 7. и 8. ов. мес.

Цена ово земаљским производима сасвим је мала. Стока је јевтина. Народ је доста осиромашио, те нема да плаћа порез и други дације које му се траже.

Драг. Н. Лозчевић
економ.

„ТИМОЧКО КОЛО ЈАХАЧА КЊАЗ МИХАЈИЛО“ [1])

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I.

приређује на дан Цара Костадина и Јелене 21. Маја 1891 године у Зајечару испод брда Краљевице своју прву

ИЗЛОЖБУ КОЊА И УТАКМИЦУ — ТРКУ

I. Изложба домаћих коња и ждребади.

Изложбе се деле на 4 врсте:

1. врста: Једногодишња ждребад мушка и женска с кобилама
2. „ Двогодишња „ „ „ „ „ „
3. „ Трогодишња „ „ „ „ „ „
4. „ Одрасли коњи и кобиле од 4 до 8 године.

Награде

Зе једногодишњу ждребад са кобилом у I. врсту одређене су 5 награда, и то: прва награда 60 дин., друга 50 дин., трећа 40 дин., четврта 30 дин., и пета 15 динара.

За двогодишњу ждребад са кобилама у II. врсти одређене су 5 награда и то: прва награда 100 дин., друга 80 дин., трећа 60 дин., четврта 50 дин., пета 40 динара.

За трогодишњу ждребад са кобилама у III. врсти одређене су 5 награда и то: прва награда 80 дин., друга 70 дин., трећа 60 дин., четврта 50 дин., и пети одгајивачки прибор од 40 дин.

За коње и кобиле у IV. врсти, одређене су 2 награде прва од 100 дин., друга од 60 динара.

[1]) Овај оглас поново је одштампан за то, што су награде знатно повећа е

Ове ће награде досуђивати нарочито за то избран одбор. Осим новчаних даваће се и похвалнице.

Официрски коњи и ждребад искључени су од новчане награде.

Пријава за упис траје до 20 маја закључно у вече. — Права имају само сопственици коња из Тимочке Дивизијске области. Сваки мора имати уверење, да је пријављено грло његова сопственост, код њега ождребљено или да је најмање 6 месеци код њега. — Грла за Изложбу треба пријавити г. г. Т. У. Милошевићу, марвеном лекару и Алекси В. Николићу, трговцу. Сва пријављена грла морају бити под Краљевицом на Стрелишту најдаље до 7 часова у јутру 21. Маја, и тамо се пријавити одређеном Одбору. —

Почетак издожбе у 8 часова пре подне тачно. — Награде се одмах издају.

ПО — ПОДНЕ

2. УТАКМИЦА — ТРКА —

Има 5 трка:

I. Земљорадничка трка.

Трка је без препоне, дужина стазе 1200 метара, награда првом најбржем 200 дин., другом 150 дин., трећем 100 динара.

Права имају само земљорадници коњи.

II. Грађанска трка.

Трка је без препона, дужина стазе 1200 метра награда првом најбржем 200 дин., другом 100 дин., трећем 50 динара.

Права имају грађани свију сталежа.

III. Официрска трка.

Трка је са 2 препоне, дужина стазе 1200 метара, награда првом најбржем прописно војничко седло са целим прибором добивено од Господина Министра Војног, другом 100 дин., трећем 50 динара.

IV. Подофицирска трка.

Трка је без препоне, дужина стазе 800 метра, награде првом најбржем револвер од 60 дин., другом двоглед од 40 дин, трећем слика његовог величанства Краља Александра.

Примедба: По дозволи г. Министра Војног тркачи из ове трке трћаче на коњима државним. Исти немају права участовати у Победилачкој трци.

V. Победилачка трка.

Права имају сви, који су добили награде у I-вој II-гој и III-ћој трци. Трка је без препона, дужина стазе 1200 метра.

Награда првом најбржем 400 динара.

Услови: коњи који немају 4 године неће се пустити на трку. Ово важи за све врсте.

Сви коњи који трче, морају бити у Србији ождребљени, а официрски морају још имати прописну висину и обим.

На трци ма које врсте, неће се пустити коњи из друге које области дивизијске.

Тркачи морају поднети увере да је коњ, на коме ће трчати, у Краљевини Србији ождребљен, име сопственика и тркача.

Напомена: При свима тркама морају бити најмање по 6 тркача, ако толико нема, награде ће се сразмерно укидати.

Пријаве: Пријава за трку траје до 20. Маја у вече тачно.

Сви пријављени такмичари морају бити 21. тачно у 1 сат по подне на великој пијаци, одакле ће са редитељима трке г. г. Јанком Ђ. Димитријевићем и Милованом Недићем, официрима, отићи на тркалиште.

За трку пријављује се г. г. Т. У. Милошевићу, марвеном лекару, или Алекси В. Николићу трговцу а са стране прима се пријава и писмено.

Награде се одма издају.

Примедба. Награде које су у изложби и трци издају Управа кола добила је и то:

од Његовог величанства Краља Србије Александра I.

највишег заштитника свих Кола Јахача 500 дин., од Министра Народне Привреде 1000 дин., од Министра Војног једно прописно високо седло са целим прибором и 100 дин. у новцу, од Српског Пољопривредног друштва 100 дин., од улога чланова редовних и од интереса улога Чланова утемељачких и Добротвора, од општине Рготске (срез зајечарски) 20 дин., обећане годишње помоћи.

Од општине Зајечарске 200 динара, одређене помоћи само за ову годину.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођења напредних начина радње за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског), параћинском (окр. моравског), беличког (окр моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „кашкавља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и угодну стају за 10 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

ОГЛАС

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47·88 динара а лакши 43·83 динара заједно с колечкама. Продаје се само за готов новац, а управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима има на продају и у Краљеву код управе ратарске школе, у Ћуприји код управе одељка државне ергеле у Добричеву, код пољопривредне подружине у Крушевцу, и код државног комесара за винодеље у Неготину.

К№ 847. из канцеларије управе војно техн. завода 23. Фебруара 1891. год. у Крагујевцу.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне т[illegible].

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКИМ ПОЉОПРИВРЕДНИМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ ГЕНЕРАЛА ОД ДОБРЕДА 1869. ГОДИНЕ № 2072 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВА ДОМАЋЕГ ГОДИШЊЕГ 4 ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖИ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.
ДОПИСЕНИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.
ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 18. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 5 МАЈА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: О сађењу и пресађивању у повртњаку (са сликама). — Коњске грабље за вучење сена (са сликом). — Колица (наступ трбобоља) (свршетак). — Сасвим поуздано средство против рака под јабучастог воћа. — **Белешке:** Потапање семена. — Гипс је врло добро ђубре за јагоде. — **Гласник:** Одобрење спуштене цене на народнима пријатном утакмица. — Дривоваско коло јахача „књез Михаило". — Ђурђевске утакмице дуванског кола јахача „Књез Михаило." — Почасна медаља за пољопривреднике у Француској. — Стање усева у Србији. — **Дописи:** Из Медаћеје. — **Стечаји:** Награде за убећење напредних начина радње. — **Подлистак:** Извештај о стању запада државне ергеле у 1890. години. —

О САЂЕЊУ И ПРЕСАЂИВАЊУ У ПОВРТЊАКУ

(Са 5 слика)

Већи део поврћа не сејемо одма на стално место у повртњаку, него га најпре посејемо у топлу леју, или на отворену, али боље припређену лешиду, па кад ту поникле биљке, које ми „расад" зовемо, довољно ојачају, онда их на одређено место **садимо**, или **расађујемо**. Али, ако хоћемо да добијемо и да изведемо *стабловатије, јаче* и *много жилавије* биљке, онда их морамо, не само *једанпут*, него *два пута* расађивати, т. ј. ми их из оне леје, где су поникле, расадимо на другу леју мало погушће, ту их негујемо: плевимо и заливамо за неколико недеља, па их тек онда одатле повадимо и на стално место расадимо, а тај посао зовемо **пресађивање**, што код сваког, а нарочито код зимског купуса, кеља и осталог зеља употребити треба.

Сађење и пресађивање, то су најважнији, најозбиљнији послови у повртарству, а пошто се ти послови код нас не извршују као што треба, то ћу сад — баш у своје време, да дам неколико практичних упутстава у том послу; а да би ме читаоци боље разумели, ја ћу им ево све то и јасним сликама објаснити.

Погледајмо — пре свега — наше поникле биљке на леји. Ми треба да их на први поглед оценимо, да ли су оне у опште довољно порасле за расађивање, па онда морамо гледати да ли су здраве, да ли су чисте од вашиџа и гусеница, да ли су за расађивање и довољно очврсле, — јер, ако су биљке још одвише малене или слабе, или разњежене, нарочито оне које су у топлим лејама одгеноване, па нису, скидањем прозора, на спољни ваздух довољно навикнуте, онда их не смемо расађивати; па и заостале старије биљке нису за употребу, јер се, и поред најбоље неге, неће моћи у добре и чврсте главице завити.

На неколико часова пре, но што ћемо биљке за расађивање да вадимо, треба их добро и скроз наквасити, јер ће земља на жилама повађених биљака боље прионути, а пера (лишће) ће остати свежија, живља.

Слика 1.

Ко хоће врло у брзо да сврши свој посао, тај ће по више биљака у једанпут пчепати и пчупати. Али, при таквом чупању покидаће се и многе жиле, као што се то врло јасно на 1. слици види, а што је земља сувља, тим ће се више жила поодкидати, а ми треба сваку жилицу да чувамо, јер што више и дужих жила биљка има, тим ће јача и напреднија бити,

суши боље одољевати, више рâне усисавати и бољи, развијенији плод донети.

С тих јасних разлога, ја никад тако варварски с мојим биљкама не поступам, него увек узмем један дрвен шиљак, или садиљку, па подкопам сваки стручак испод жила и издигнем га са свима жилама и прионутом земљом, као што вам, драги читаоци, ево 2. слика показује. На тај начин остану ми све жиле неповређене, и на своје место расађене, расту и развијају се здраво и весело

Слика 2.

По себи се разуме, да на пораст биљке много и то упливише, кад се повађене одма и расади, да не вене. С тога послажем ја увек повађене биљке у једно сандуче, покријем их влажном маховином, или нечим другим, па их тако однесем до леје, где ћу да их расађујем.

Слика 3.

За расађивање је најподесније време — веће, од прилике 5 сати после подне, па даље. Неки радо расађују и јутром од 4—8 сати, а доцније расађивање много више и посла и воде захтева. Кад је облачно

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

О стању завода државне ергеле у 1890 години

поднесен

господину министру народне привреде

од

Л. Р. Јовановића.

управитеља.

За постизање ових задатака управа државне ергеле имала је у овој години ове стоке:

Редни број	Врсте стоке	Било свега	Расходовано: Продато	Угинуло	Уступљено	Свега	Остало свега	Примедба
			Г	р	д	а		
	I. Коња							
1	Пастува, ергелских	4	—	—	—	—	4	
2	„ обичних	111	6	1	—	7	104	
3	„ пробача	1	1	—	—	1	—	
4	Жребади од 4 године	12	1	—	—	1	11	
5	„ „ 3 „	16	3	—	—	3	13	
6	„ „ 2 „	19	—	—	—	—	19	
7	„ „ 1 „	19	2	—	—	2	17	

и влажно време, онда се може цео дан с успехом расађивати.

Пре, но-што одпочнемо расађивати, треба да видимо да-ли је земља за расађивање способна, т. ј. да није одвише влажна, или пресува. Ако је земља сувише влажна не смемо расађивати, јер ће се направити око расада тврде, чврсте грудве, у које нове жилице не могу продирати. А ако је земља пресува, онда нико није у стању да избуши садиљком правилну рупу. У том случају би морали лију на неколико сати пре сађења наквасити.

Ми садимо покрај ужета — конопца —, или повлачимо поред затегнутог ужета плитке бразднце, у које расад у извесном и одређеном одстојању садимо. У једну рупу не смемо никад две биљке садити.

За расађивање употребљујемо дрвени шиљак, а за пресађивање подебљу садиљку, јер пресади имају више жилâ, па им је и шира рупа нужна. Боље је, да су и шиљак и садиљка до половине своје дужине гвожђем оковани; онда се брже ради и чистија рупа оставља.

Сваку врсту зеља, па и свако цвеће, треба до саме сушке усадити, ка што то слика 3. показује; на тај ће начин чвршће стајати. Жиле треба лепо у рупу уметнути, да свака са својим врхом право доле дође. А колико сам гледао, да многи, у брзини и нехату, трпају расад силом у рупу и жиле у томе пресавију, као што слика 4. показује. За цело је и од штованих читаоца овога листа, многи овако по неку биљку усађивао? На тај начин усађена биљка тешко ће напредовати, па и ако буде поражњивала, то ће јадно и чемерно бити, а већина ће пропасти.

Слика 4.

Кад је биљка лепо у рупу спуштена и уметнута, треба јој жиле са стране земљом притиснути и одма залити. Притискивање земље на жиле најважнији је посао при сађењу расада, јер при том послу треба жиле да се са земљом са свим споје, што се садиљ-

Редни број	Врстистоке	Било свега	Расходовано: Продато	Угинуло	Уступљено	Свега	Остало свега	Примедба
			Г р а д а					
8	Ждребади, пушних	19	—	1	—	1	18	
9	Кобила, приплодних	75	6	—	3	9	66	Од оне 3 кобиле, што су расходоване у рубрици „уступљено", једна је уступљена министарству војном за војне цели, друга друштву „Коло јахача", а трећа управи расадишне шеварске лозе у Смедереку.
10	Жребица од 4 године	14	5	1	—	6	8	
11	„ „ 3 „	17	—	1	—	1	16	
12	„ „ 2 „	19	3	—	—	3	16	
13	„ „ 1 „	16	3	—	—	3	13	
14	Ждребади, женских	24	—	2	—	2	22	
	Свега	366	30	6	3	39	327	
	II. Говеди							
15	Волова	68	—	1	—	1	67	
16	Бикова	5	—	—	—	—	5	
17	Јунаца	1	1	—	—	1	—	
18	Крава	6	1	—	—	1	5	
19	Јуница	1	—	—	—	—	1	
20	Телади обојег пола	5	—	—	—	—	5	
	Свега	86	2	1	—	3	83	

По учињеном и одобреном распореду пастува одређени за опасивање приватних кобила упућени су на пастувске станице 16. Фебруара и враћени су с истих у почетку месеца Јула ове године.

(Продужиће се)

ком не може тако добро учинити, као пртима. С тога сваку биљку, па и ону коју сам једном садиљком са земљом притиснуо, притиснем и пртима сасвим добро, као што тај посао слика 5. показује. После тога узмем заливачу и **добро** залијем сваки, на горњи начин усађени стручак, да се земља на жиле и између

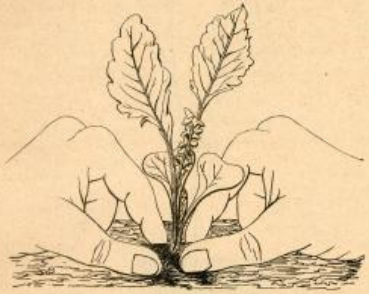

Слика 5.

жиља „намуљи“; а *једанпут* **добро** залити, боље је, него десет пута по мало, — лишће неће да вене, а у скоро порасту и нове жиле, које биљки нов и снажнији живот подаре.

Радић.

КОЊСКЕ ГРАБЉЕ ЗА КУПЉЕЊЕ СЕНА

Не да се спорити да наши пољопривредници још мало рачуна воде о својим ливадама у опште, а најмање о савршенијим справама за негу и сређивање ливада. Ми смо у једном ранијем чланку: „Спремајте дрљаче, па чим пукне пролеће подрљајте ливаде и детелиште“ (у 3-ем бр. „Тежака“ од ове год). скренули пажњу наших пољопривредника на једну не само важну, него неоспорно најважнију справу за негу ливада, и изнели смо користи њене примене у ливадарству. Сад, пак, говорићемо о једној од најважнијих справа за сређивање ливада, а то су *коњске грабље за купљење сена*.

Не треба читатеље „Тежака“ да изненађује што ми још сад мислимо на сређивање ливада, кад је по њима код многих неразумних пољопривредника до јуче стока лутала и пасла. Ми не ћемо да се управљамо по тима неразумним привредницима. — а за оне, који о свом раду воде рачуна, и који су своје ливаде на време забранили, није рано ако још сад сазнаду о овој корисној справи, како би имали времена да о томе поразмисле, припреме се на је благовремено и набаве још за овогодишњу косидбу.

Ми сви знамо, да купљење сена није тежак посао, али је зато дангубан и доста спор. Свакоме се од нас догађало кад сено лежи у откосима, да се време натушти и да сено, што но реч, на врат на нос купимо, да не би покисло. И доиста, врло често зависи од брзине купљења сена хоће ли пропасти или не, јер ако га ухвати киша, а нарочито кад је већ било превртнуто, онда је пропало. Према томе, купљење сена и ако није тежак посао, онда је врло важно а доста и стаје ручним радом.

А, коњске грабље за купљење сена, то је справа, која врло ојефтињава посао, и којом се сено врло добро и брзо скупи. Њом се уштеди радна снага, посао се сврши боље и у многоме се умањава опасност да сено не пропадне од кише.

На слици видимо како изгледају *Америчке коњске грабље за купљење сена*, спремне за рад. Оне се састоје у главном из: 2 велика точка (висина је точкова 1·36 мет.), осовине, рукунице, 27 челичних повијених прутова — зубаца, полуге којом се зупци једновремено дижу или спуштају, 5 дрвених полужица — браника — који спречавају да се сено гомила до осовине и седишта, а које су утврђене испод осовине и окренуте су назад и пролазе кроз зупце грабаља. Грабље су широке 2·40 метра; тешке су са свима деловима свега 150 килограма; врло су подвозне и за рад њима довољан је један ма и најслабији коњ.

Рад коњским грабљама врло је прост. Ухвати се коњ међ рукунице и потезом полуге к себи дигну се зупци — грабље — да се не вуку по земљи, па се овако истера справа на ливаду, на место одакле ће почети купљење. Сад се потезом полуге од себе спусте грабље — зупци — на земљу и коњ потера. Грабље грабе сено са свим правилно како је и лежало и гурају га пред собом, док сено не испуни цео простор од земље до браника, т. ј. до оних мотака које су утврђене испод осовине и пролазе натраг кроз зупце грабљине. Чим се грабље подигну, скупљено сено остане на гомили а грабље прећу преко њега, и чим су прешле, радник, који тера коња, опет потезом од себе, одмах спусти грабље и оне купе даље, док се опет не напуне и т. д. редом док се дође до краја. За тим се окрене коњ на лево-круг или на десно-кругу,

и купљење продужи на исти начин. Само што сад радник не мора да пази да ли су се грабље напуниле сеном па да их дигне, него чим дође наспрам гомиле од првог завата грабаља, он потезом полуге к себи дигне грабље и сено остане на гомили у продужењу гомиле сена од првог завата, и тако купећи, остају на ливади уздужне гомиле сена из којих се врло брзо праве навиљци. — Рад овај иде врло брзо и врло је лак, а што се тиче каквоће, много је бољи од ручног рада, јер се сено боље скупи и правилније слаже.

За један сат живог рада може се овим грабљама скупити сено са $^1/_2$ хектара ливада. Према томе и ако је цена ове справе 176 динара, ипак она није скупа, јер могу њих више заједнички да је набаве и њом се служе; а на њој нема ничега што би се кварило, те је у толико препоручљивија.

Ако би који зубац дугом употребом ослабио или би се нечувањем преко зиме сломио, онда се може набавити засебно потребан број зубаца и уметути на њихово место.

Грабљама овим купи се не само ливадско, већ и свако друго сено (детелинско и др.) а на исти лак начин као и ливадско сено. Њихова употреба особито је важна и за купљење детелинског сена кад се суши у откосима, јер се оно и иначе споро суши, па још кад га ухвати киша у откосима, оно са свим пропадне, — много горе него ливадско сено.

Ну грабље ове могу успешно да се употребе и за купљење влата који после жетве стрмнина остане на стрњици, те не остане на њиви да ту пропадне, нити се мора ручним грабуљама да скупља.

У толико су ове грабље и препоручљивије и за оне, који немају врло много ливада. —*ш*—

КОЛИКА

(Наступ — трбобоља).

(свршетак)

Понајпре се треба постарати за пространо и мирно лежиште, довољно меке простирке, и за најмање два, а где је могуће и за четири снажна човека. Коња за тим ваља трљати све дотле док се не умири. За ову цељ обично се узима гужва сламе или сукнена крпа. Коњ се попрска канфорским шпиритусом, па се онда брзо и добро трља. У место шпиритуса може и љута ракија да поднесе. Коња ваља нарочито добро истрљати по трбуху и слабинама.

Ако је лепо време, онда треба после овог трљања, коња терати да се креће за $^1/_2$—1 сата, али никако у касу и галопу, као што то неки чине, већ полако. Ако после овог рада коњу не буде боље, онда треба продужити трљање, док се коњ не помокри или не избалега. Наравно, да за време болова коњу не треба дозволити да се ваља и преврће, јер то као што смо рапије напоменули, може да буде узрок, да коњ угине.

Ако се коњи после овог не би умирили, онда треба десну руку водом овлажити или што ја боље зејтином намазати, па је кроз чмар у стражње црево увући и уверити се да ли је исто празно или балегом испуњено; у последњем случају треба балегу повадити и онда коња према потреби млаком водом или сапуницом, или водом од скуваних миришљавих трава и корења (најбоље од сена и трња) клистирати.

Ја сам само оваким радом у највише прилика постизао жељени успех, па и код опаснијих колика.

Дакле, снажно и брзо трљање као и масирање (углобање — гужвање трбуха) и клистирање често је довољно, па да коњ оздрави од колике.

Тако ваља лечити у опште сваку колику, нарочито онда кад се не зна која је колика; али ако је случај, да се зна врста колике, онда:

1. Ако је колика што долази од назеба (ревматична колика), треба коња добро и брзо истрљати, ако је нужно и поновити трљање, а за клистир употребити течност од скуваног сена или дувана и т. д. или дати теја од скуваних миришљавих биљака. Трбух према потреби ваља обложити топло-влажним облогама, и коња не треба терати да се креће.

Ако су болови код коња врло јаки, онда треба коњу дати 3—4 грама камфора у смеси са цветом од титрице 30 гр. јер ови усљед испарења у цревима ублажују болове и умањују кретање црева.

Ако коњ пати од пролива, онда му треба дати истуцане церове коре 20 грама измешане са стипсом 10 гр.

2. Ако је колика што долази од прејела, ваља обратити свеколику пажњу на то, да коњ избалега сувишну храну. Ово се може постићи честим и добрим трљањем коња или честим масирањем (угибањем, гужвањем трбуха). Добар је и онај начин масирања који употребљавају подкивачи — налбанте. Два човека, један с једне, други с друге стране коња поставе се и једну летву држе, која мора бити равна и углађена, па с њом трбух трљати. Ово трљање не сме да буде јако но умерено и полако, а с њим ваља почети од последњих витих ребара а свршити до изнад колена на стражњим ногама, само не сме се заборавити да овај начин трљања није могуће употребити код немирних и ћудљивих коња, па и код обично мирних коња треба на себе пажњу обратити, јер усљед болова у стомаку и цревима и мирни коњи могу да изненаде ударом.

Ако овај рад не би био довољан да се коњи побалегају, треба им дати на чишћење 200—300 грама горке соли (магнезијев сулфат) или глауберове соли (натријев сулфат).

3. Ако коњ пати од затворне колике треба такође коња добро трљати и масирати, терати га да се креће и клистира га хладном сапуницом, а у исто време треба му давати на чишћење глауберове или горке соли, у количини као што је напоменуто код колике, која се јавља од преједања; а може се са успехом давати и прашак истуцаног салисабора (Aloé) 30 грама у смеси са сапуном 10 гр. а у приликама нужним и обичног маслиновог уља. Осим тога, што се ови лекови могу лако набавити, дејствују још добро и на чишћење, а особито горка со. Остали пак лекови, који се са успехом при овој колици могу употребити, доста су опасни и сложени, за то се и оставља марвеном лекару, да их он прописује и под његовом се контролом употребљавају.

4. Ако коњ пати од колике, што постаје усљед развијања гасова, онда му треба брзо истрљати трбух, а за клистир употребити дражеће средство јаку сапуницу. Ну ако се овим неби дошло до цељи, онда не треба никако промишљати ни оклевати но трбух трокаром или простим ножем отворити и нагомилане гасове у цревима на поље испустити.

Ова операција врши се обично на десном боку, али она може и на левом са успехом да се изврши. У тој цељи ваља

прво пропаљи средњну између кукова и ребара или оно место што се најлакше подуже, па длаку опушати.

Ако се сад операција врши троуаром, онда треба пробости кожу, мишиће и само црево, а убости вала косо, т. ј. озго и позади, па онда иди доле и напред према грудној лопатици и по што се то уради, онда извући држаљу из канише а у исто време доцније неколико пута прочарати, да се не би цев затворила храном, те би спречила излазу гасова, који кроз исту излазе.

Пошто одиђу гасови канија се лагано извади, а на убоденом месту треба метути једну крпицу намазану катраном.

А ако се овај посао врши обичним ножем, онда се прво направи засек у кожи и у месу, па се онда убада на већ показани прави; у начињени отвор треба уметнути какву глатку цев и гасове пустити. Наравно да је у овом случају операција тежа, али исак кад се добро у свему поступи безопасна.

После ове операције коњи оздраве кроз 1—2 сата, само им онда не треба давати да једу.

5. Ако коњ пати од колике коју су изазвале пантљичаре или ваљкасте гљисте, онда му ваља давати појатног камена 12—15 грама у најјачој води, или терпентинског уља 80—150 гр, који ваља добро помешати са 2 грама арсеника. Не треба набрањати на то, да све лепше ваља коњу дати на гладни стомак, т. ј. не треба му дати за један дан ништа да једе.

Противу пундрања у стражњем цреву препоручују се: кластира од сапунице, разблаженог петролеума или бензина а тако исто и вађење руком самих пундрања.

Љубомир Јовановић
војни мајр. лекар.

САСВИМ ПОУЗДАНО СРЕДСТВО ПРОТИВ РАКА КОД ЈАБУЧАСТОГ БОЋА.

Рак, ова опасна и смртоносна болест, нама је највише позната код коштичавог воћа, дакле код шљиве, кајсије, бресве, трешње и вишње, али се рак често показе и код јабучастог воћа, а нарочито код крушака.

Рак се указује код јабучастог воћа онда, кад је усађено у врло чврстом земљишту, где се влага дуго задржава и воћки суваче много сокова прилазаи, дакле у тој мери, да га ова није у стању да преради. Али сам ја на многим крушкама налазио на другу врсту рака, који је много опаснији од обичног рака на коштичавом воћу, и ја бих га назвао *сувим раком*, јер ту кора није распуцнута и влажна, него је само смежурана и сува. Шта је правн узрок овом раку, нисам могао управо да дознам, јер сам га налазио на крушкама, које су високо на брду биле усађене и које су врло мало чврсте земље у здравици имале.

И од влажног и од сувог рака пропадају временом све воћке, на којима се ова болест укаже, а указује се како на младим, исто тако и на старијим воћкама.

Да ову болест излечамо, нужно је, да понајпре почешће прегледамо растла, јер што пре притеженом оболелој воћки у помоћ, тим ћемо ју лакше излечити воће, према сам је код једног домаћина три оболеле крушке излечио, које су 15—20 сантиметара имале у пречнику.

Средство је сасвим просто.

Ја узимам 2 дела чисте беле иловаче, да у њој нема песка, па онда један део чисте правле балеге и $^1/_2$ дела говеђе крви. Све ово сместам са толико воде само да смеса буде кашаста; а да би се боље на дрвету држала, помешам мало крављих длака.

Сад треба најпре рану на дрвету до здравине исећи и очистити, па оним мелемом замазати. Овај ће мелем за 48 сати са свим отпрднути. Да би се дрво од рака још сигурније излечило, треба с противне стране рана запарати кору оштрим ножем од круне, па до земље, треба што-но реч, пустити жилу. Ово треба чинити у времену од Ђурђева —, до Петрова дана.

Прошле године сам на овај начин излечио и 2 кајсије, на којима је встар неке дебље гране позомио, па су услед тога на преломима добиле смолоток.

Ово је најсигурнији начин лечења и за рака и за смолоток, само се код смолотока мора смола најпре врућом водом добро опрати, рана исчистити као што је и за рана речено, па онда оним мелемом замазати. У место горњег мелема може се код смолотока узети и дебели терпентин. р.

ВЕЛЕШКЕ.

Потапање семена.

Семе се потапа у води само тада, ако земља коју засејемо има довољно влаге, те да ова већ набубрело семе потпомогне да што пре клија; иначе ако је велика суша, земља сува — нема влаге, онда је боље семе непотапати, јер онако набубрело у води кад дође у суву земљу, смежура се и после му треба много више времена да остане у земљи докле клија,

Семе за топле леје не потапа се никад.

Гипс је врло добро ђубриво за јагоде.

Баштовани који желе да им јагоде добро роде, леп и здрав плод донесу, морају земљу, на којој су јагоде посађене, добро ђубрити. За ђубрење јагода добре су све врсте ђубрета и то како од стоке тако и од иструлелог блата. Ну, опитима је доказано, да је још боље минерално ђубре, а од свих у првоме реду од гипса, јер он дејствује моћно на растварање и справљање оних материја, које јагоде црпе из земље за образовање што крупнијег плода.

Исто тако добро је ђубрити за јагоде са истуцканим угљеном од изгорелог дрвета, а то за то, што угљен због велике порозности усисава из ваздуха велику количину угљене киселине а још више амонијака.

ГЛАСНИК.

Одобрене спуштене цене на српској државној железници за одлазак и повратак приликом утакмица тимочког и дринско-савског „Кола јахаћа књез Михаило". — Господин министар грађевина изволео је одобрити у *цела спуштене подвозне цене на целој железници, коју линију* за све путнике и сва такмичарска грла приликом привредно-витешких утакмица, које ће бити: 21. маја (на дан цара Константина) у Зајечару и 10. јуниа (други дан Тројица) ове год. у Шапцу.

Олакшице те важе: за одлазак у Зајечар од 15. до 20. маја, а за повратак из Зајечара од 22. до 26. маја; — за одлазак у Шабац од 1. до 8. јуниа, а за повратак из Шанца од 11. до 15. јуниа ове год.

Сваки који би хтео да се том олакшицом користи, треба да на време изиште уверење од сталног одбора немаљског већа свију Кола јахача „Кнез Михаило", које ће после показати при вађењу подвозне карте. Уверења могу се тражити лично или писменим путем. При тражењу уверења треба назначити имена свију особа за које се уверење тражи и од које до које станице. При тражењу уверења за утакмичарска грла треба саопштити име, ста-

рост, пол, висину и боју длаке (длаке цео опис) дотичног грла. Ознакице у подвезним ценама важиће, као што се напред вели, како за одлазак на утакмице тако и за повратак. Сва уверења издаваће се у дому „Српског пољопривредног друштва“ у Београду, до министарства финанција. Писма, којима се уверења траже, треба упућивати „Српском пољопривредном друштву“ Београд. Та писма не подлеже плаћању поштарине, јер „Српско пољопривредно друштво“ има од државе ту повластицу.

* * *

Одобрене спуштене цене на паробродима. — Подвозне цене, како за све путнике тако и за утакмичарска грла, спуштене су у половину обичне тарифе дуж целе српске обале Савом и Дунавом на паробродима дунавског друштва, приликом оногодишњих привредно-витешких утакмица „Тимочког и Дринсавског кола јахача кнез Михаило“. Та олакшица важи: — за одлазак у Радујевац од 11. до 26. маја закључно; — за одлазак у Шабац и повратак од 1. до 16. јунија ове године.

Сваки ко жели путовати са спуштеном ценом треба претходно да изиште уверење од сталнога одбора земаљског Већа свију „Кола јахача кнез Михаило“. Уверења та издаваће се у дому „Српског пољопривредног друштва“, а захтевати се могу писмено или усмено.

Грла (коњи и ждребад) такмичарска могу се возити само на линији од Шапца до Градишта и обратно, почем је ниже Градишта преносе скопчани са тешкоћама и са царинским формалностима.

* * *

Дринсавско коло јахача „кнез Михаило“ — приређује другог дана св. Тројица (10 јуна) 1891 год. у Шапцу изложбу коња, трке и утакмице у прескакању. У идућем броју нашег листа донећемо детаљан програм изложбе и трке, који се одликује својом систематичношћу и поделом. Нарочито нада у очи подела трке по цељевима, а не, као што је то пређе било, по старешу. Овом је се поделом ударило правим правцем, којима кола Јахача треба да иду. Дринсавско коло јахача разуме свој посао. Слава му!

* * *

Ђурђевске утакмице дунавског кола јахача „кнез Михаило“. — 28 Априла тек. год. држана је у Београду изложба коња и обављене су трке, што их је приредило дунавско коло јахача. На изложбу је доведено, с погледом на спорашки рад кола, доста грла, међу којима је био приличан број вољних, која су на жалост, мањом својина незнељородника. Како изложба тако и трке, може се рећи, да су задовољили у прилично мери нале, које су се могле очекивати од једног престоличког кола. У идућем броју „Земљка“ донећемо детаљан извештај, како о изложби тако и са трке.

* * *

Почасна медаља за пољопривреднике. — Министарство за земаљодељу у Француској, узаконило је златну, сребрну и бронзану почасну медаљу за оне пољопривреднике, који 30 година истрају као добри радници у тежачким пословима.

Ко мерило, коју ће ко од поменутих врста медаља добити, јесу напретци које је ко у своме газдинству извршио за горњи број година.

* * *

Стање усева у Србији. — По дообиженим извештајима из свију крајева Србије, стање усева за сада је овако:

Озима жита: пшеница, јечам и раж, прилично су изимила, јер је било довољно снега за време целе зиме, и само су по где где, у низама од мраза страдала. До краја прве половине месеца Априла, она су се слабо у порасту развијала услед недовољне топлоте, али су за то опет држала се добро. Пу, од друге половине месеца Априла и то од 20 истог месеца, наступило је суво време и јаки ветрови који су скоро 15 дана непрестано трајали и земљу толико исушили и запекли, да су усеви почели нагло подгоревати и у порасту јако застајати.

Пролетних усева сразмерно мало је посејано за то, што је пра половина Априла била кишовита, време мочарно и земља неподесна за обрађивање; а у другој половини истога месеца, као што је поменуто, запекле су суше тако, да је било немогуће орати и сејати. Према овоме, сви су изгледи, да ће се у овој години одоцнити са сеидбом кукуруза и пролетних стрнина.

Воће је било обилато цветало, али је оно, које је раније цветало, од лиденке, а оно у доцнијем цвету од нагле промене јако проређено, — но ипак остало је за сада довољно плода на воћкама.

Слане и позних мразева није било.

Виногради за сад добро напредују и потерали су прилично цвет.

Сеноко сне ливаде обећавају осредњи принос.

Елементарних непогода није било, сем што је 24. Априла падао крупан град са плаховатом кишом у општини Мокрогорској среза Златиборског и Бесаровачкој среза Рачанског (окр. Ужички). Ова је непогода усевима и воћу у тамошњим општинама и околини доста штете нанела.

Било је ситнијег града и у појединим општинама окр. Моравског, но са незнатном штетом по усеве.

ДОПИСИ.

Медвеђа, — Ресавска — 16 Марта 1891 год.

Од почетка месеца Марта време је било пријатно и топло, само ноћу по мало хладно. У ноћу ноћење да снега: врба, бова, малина, огроз, рибиза и т. д. а љубичица пикла, јагорчика, шевабба, мразовац и друге биљке у најболем су цвету.

Чим је са земље нестало снега, и пошто је земља велику влагу од отопљеног снега у себи умела, све је живо прешло на рад, као: копање шаљчева — садева, притезање и прорамљивање плотова, чишћење башта и воћа од гусеница, — сејање лукова, цвећа, варива и осталог градинарског усева, затим на све стране предузето је: угарење стрњика, орање ледина, сабирање и изношење ђубрета на слабе њиве, орање и сејање јарих стрнних жита.

Орање је мено као „пепео“.

Имам да напоменем овде једну велику грешку сељака ове околине, а то је, што обично сеју прво јечам на за јим овас — воб.

Озимна страна жита — у колико их има — лепа су да немогне крњење бити, зато што је снег за све време владања јаких мразева покрио земљину површину, те су добро изимила.

У колико је се природа устаљала овог пролећа него обично, и у колиносно одошнли са сејањем јарих стрнина, те имено могли у своје време да их посејемо у жељеном размеру, у толико се још више надати можемо, да ће она то у воћу подсећидити, јер је тек сада сво рањење воће напунило добро.

Од 11 овог месеца ноће да пада киша и наста хладније време, а ноћом између 12 и 13 истог месеца пао је снег у дебљини 10 сантиметра, који је толико шшао на воће и друго дрвеће, да је много грана поломљено. Среће те се није сразо а још и слане нема те ноће шкодити ничему

Хране како људске тако и сточе има доста.

Стање здравља људи и домаће стоке добро је. Шап код свиња и устобоља престаљаје.

Цене појединим усевима и производима од 100 нгр. ове су:

Пшеничном брашну	16·00	дин.
Пшеници	13·20	„
Кукурузу и јарми	10·00	„
Јечму	10·00	„
Овсу — Зоби	11·00	„
Луку врпашику	12·00	„
„ прном	8·00	„
„ празом	1·00	„ 100 струка
Кромпиру	6·00	дин.
Пасуљу и сочиву	30·00	„
Мекињама	9·00	„
Пару јагањаца	12·00	„
„ непрова	30—60	„ мршавих

Калогрму меса свињског 0·80 а говеђем 0·70 динара.

Пав. Мићић.
економ.

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођења напредних начина радње за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског), параћинском (окр. моравског), беличког (окр. моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички. Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „кашкаваља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и угодну стају за 10 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

ОГЛАС

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47·88 динара а лакши 43·83 динара заједно с колечкама. Продаје се само за готов новац, а управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима има на продају и у Краљеву код управе ратарске школе, у Ћуприји код управе одељка државне ергеле у Добричеву, код пољопривредне подружине у Крушевцу, и код државног комесара за винодеље у Неготину.

К№ 847. из канцеларије управе војно техн. завода 23. Фебруара 1891. год. у Крагујевцу.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 2902 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕМ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД. 4 дин.

ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОНАЈМЉЕ ГОДИШЊЕ 4 динара, ДАЈЕ ЗА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОВИ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОНЕСЕНИЈЕМА СТАЛЕЊА ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НЕЗНАТНА ЈЕ НА ПОСЕБНОМ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 19 и 20. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 19 МАЈА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: О нези „Очених" калема (са сликама). — Још неколико речи из Ливадарства. — О уклоњу талога (шиљења) на вино. — О искоришћавању пиљевине. — Један урок да кобила може да побаши. — Борба, ако утрина, искуства и поглед. — Напомена о изложби воћа и трешања у Београду. — **Белешке:** Како се утамањују листне пупа. — Да пчелици од шећера брзо расплетају. — Изобиље садница багремових. — Најбоље течно ђубре за баштенску зелен и цвеће. — По чему ћемо познати да ли ће ђубриште у пољу. — Гајење правог детелине. — Нов начин „очења". — Десет заповести за средњовеке лопова. — **Гласник:** Личне вести — Количина произведене хране у седмичним северо-америчким државама за 1890 годину — Ново јапанско воће. — Крава са три здрава телета. — † Марко Николић. — **Дописи:** Из Лапова, Ушћа, Манастира Враћевшнице, Брзоода, Гор. Рачнице, Обреновца, Заборјице, Поцерине, А. Бање и Жагубице. — **Записник седница управног одбора:** Седница IV и V — Прегледе Дрењовачког кола Јакача „Кнез Михаило" — **Стечај:** Награде за уношење напредних начина радње. — **Књижевни огласи.** — **Подлистак:** Извештај о стању завода државе ергеле. у 1890.

О НЕЗИ „ОЧЕНИХ" КАЛЕМА.

(СА СЛИКАМА)

О *«очењу»* или *калемљењу на «живо»* и на *«мртво» око*, било је у овом листу говора у прошлим годинама, али није било довољног објашњења о томе: *како треба с очењем калемима поступати одма прве године да се од њих лепа, стасита воћка добије.*

Познато ће бити драгим нашим читаоцима, *да је боље и сигурније калемити воћке* на **мртво** око, а још мало, па ће већ настати време, да се воћке на мртво око калеме. На мртво око почињемо да калемимо од месеца Јуна, па продужујемо све дотле, док се год кора на дивљаци, или подлози, одљуснути даје, док је дакле у дрвету довољно сока, јер је при очењу најглавнији услов, да уметнуто, накалемљено окце с подлогом срастити може, да је подлога у пуном соку. С тога се и **мора** очити онда, кад је сок у живљем кретању, дакле: или после кише, или рано из јутра, — тада је најсигурније.

Очење је у опште најбољи начин за калемљење воћака у растилу и с тога што се извршује у оно доба, кад у воћарству најмање других послова имамо, што брзо иде, што се скоро *свако* окце прими, ако се иоле при раду боље приназило буде, и на послетку, што се очењем подлога најмање рани и штети.

Три до четри недеље после очења, треба завоје попустити, или најбоље савсим их скинути, на новом ликом забавије мало привезати, да се не спречи ток сокова. Према оклностима, може се ово попуштање и доцније предузети, јер кад би попустили пре времена, то јест пре но што је око с дивљаком срастило, онда би калем врло лако могао да тргне натраг, а кад се уверимо, да је окце савсим добро прирастло, онда треба завој савсим скинути. На 15—20 сантим. више калемљеног окца, треба дивљаку одсећи; тај остављени комад дивљаке зовемо «клин». Све огранке, које на том «клину» потерале буду, треба посећи, само један, или два најгорња треба оставити, као што слика 1. показује да сок у њих иде, да се неби клин преко лета осушио, јер би усљед тога и окце пропасти могло; а доцније, служи нам тај клин, да пострадао калем за њега привежемо, да му правац дамо, што се такође на истој слици врло јасно види. Тек доцније треба онај остављени огранак одсећи.

Слика 1.

С пролећа, кад огране топлије сунце, кад све оживи, кад сокови у дрвима покрену, потераће свом снагом и летос накалемљено окце. Ако би се сад који

ограњак на клипу показао, било више, или ниже калемљеног окца, треба све посећи; осим калема, не сме на подлози никаквог зеленила бити, јер сва снага треба да иде у калем. У скоро ће и окце 10—15 сантиметарâ порастити, и онда га треба онако привезати поширом ликом, да му се с једне стране дâ правац, а с друге стране да се сачува од ветра, да га овај не преломи. При привезивању треба пажљиво поступати, да се калем не повреди, јер је све то још нежно и крто.

Па и на само *време*, **кад** ћемо калем привезати, треба пазити, јер и то није све једно; привежемо ли га прерано, онда га можемо врло лако задржати у порасту, јер у том најнежнијем добу његовог развића и најмања неправилност, учињена од наше стране непажњом, може да штетно уплива на правилан и снажан пораст нашег одојчета; а ако би се са тим привезивањем одоцнили, онда се калем не би могао лепо клипу присавити и привезати; испала би гадна грба.

Ну како у једном растилу не избијају сви калеми једнако, то јест, један избије јаче и дуже, а други слабије и краће, то треба **сад баш** *у ово време*, дакле у месецу Мају, два-три пута проћи кроз растило, и прегледати своје калеме, па најпре оне најјаче порастле привезати, доцније оне слабије, а на послетку оне најслабије — Обично се привезује једним повезом, али је за сваку сигурност боље, да се метну два повеза, као што слика показује, јер ће на тај начин и калем ићи правији и сигурнији ће бити од ветра. Тачке забадати и за њих правилно порастле калеме привезивати, није никако нужно; тачке долазе доцније, кад се буде калем на стално место пресађивао. Но ако би калем одвише криво порашћивао, да му не би за исправку био довољан клип, онда можемо и тачку забости.

Ја сам мало пре рекао, да за привезивање калема за клип, треба поширу лику узети. *Поширу* велим зато, што би узана лика усекла развијенији већ калем, а то би му сметало у даљем развићу. Али сваке сигурности и предосторожности ради, можемо у место лике узети *шевар*, или *разе сламе*, јер и шевар и слама су попустљиви, па неће порашћивајући калем вређати.

Кад смо на овај начин дали калему правац и осигурали га у том правцу, онда можемо овај клип одсећи. Ово ћемо обично моћи учинити месеца Јула ил' Августа, а учинићемо добрим, оштрим воћарским ножем, као што га слика 2. показује. Вешти људи одсеку овај клип *једним* потезом. Пресек треба да

Слика 2.

буде сасвим гладак, да рана пре зарасти. Уједно нека је напоменуто да клип не треба одвише косо одсећи, него у правцу, као што слика 3. показује.

Е сад су наше воћкице у њиховим облагорођеним деловима једну годину старе, и по томе су једногo-

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

О стању завода државне ергеле у 1890 години

поднесен

господину министру народне привреде

од

Л. Р. Јовановића.

управитеља.

Како су они у овој години били распоређени и колико су приватних кобила опасли за време периоде опасивања, види се из онога прегледа:

Број округа	Округ	Број пастува	Станица	Опашено кобила: На станици	Опашено кобила: У округу	Примедба
I.	Ваљевски	5	Ваљево	103		
		2	Уб	91	194	
II.	Врањски	2	Врања	38		
		3	Лесковац	103	141	
III.	Крагујевачки	5	Крагујевац	164		
		3	Рача	96		
		2	Аранђеловац	77	337	

годишњи калеми. Они по правилу имају сад само *једну* прву шибљику, без икаквих огранакā, али имају здраве пупе на целој својој дужини. И онда су такови шибови најбољи и најупотребљивији. Али бива по некад, да из оних окацā у залистцима, још истог

Слика 8.

лета потерају огранци. Ове огранке зовемо: *„преранци“*. Преранци захтевају нарочити посао. Док имају лишћа дотле су калему корисни и зато их не треба дирати; а како им лишће опадне, одма треба преранке до стабла одсећи, да идућег пролећа споредна окца избију, јер ова избијају и боље и сигурније.

Овако се дакле негује на мртво око калемљена воћкица — *прве* године; а шта ће шњом даље бити, и то ћу у своје време казати и сликама објаснити.

Радић.

ЈОШ НЕКОЛИКО РЕЧИ ИЗ ЛИВАДАРСТВА

У једном од прошлих бројева „Тежака“, ми смо казали да је сено главна и једина храна наше домаће стоке. Казали смо том приликом укратко још и то: које су земље добре за ливаде. Сад пак, ради смо да проговоримо неколико речи и о том, кад ливаде треба косити и како сено до употребе чувати.

Кад ливаде треба косити, изрично се не може казати; јер на пораст трава много што шта упливише. Тако: ако је зима била са снегом дуга, па после наступи хладно време са кишом, онда је и пораст трава спорији, па према томе ће и коситба бити доцнија. Ако је пак зима била блага, кратка, а уз то, после ње одмах наступе топли дани, онда ће и траве раније почети расти, те и коситба ливада може бити ранија. А осим тога, и положај ливаде упливише на брз пораст траве. Трава, на ливади у страни и према сунцу, преће стићи за коситбу но на ливади која се налази у каквој заклоњеној пљошти.

Број округа	Округ	Број пастува	Станица	Опашено кобила		Примедба
				На станици	У округу	
IV.	Крајински	2	Неготин	69	69	
V.	Крушевачки	5	Алексинац	184		У Алексинцу је послат доцније још 1 пастув.
		2	Третеник	59		
		4	Крушевац	140	383	
VI.	Моравски	4	Реновац	131		
		5	Свилајнац	225		
		8	Добричево	312	668	
VII.	Пиротски	2	Пирот	47	47	
VIII.	Подрински	2	Лозница	60		
		8	Шабац	358	418	
IX.	Подунавски	3	Топчидер	100		
		3	Сопот	110		
		3	Паланка	88		
		3	Смедерево	75	373	
X.	Пожаревачки	2	Петровац	62		
		12	Љубичево	321	383	
XI.	Рудничкн	2	Краљево	49		
		2	Г. Милановац	47		У Крушевцу је отворена станица у половини периоде опасивања.
		3	Чачак	86	182	
XII.	Тимочки	2	Кљажевац	75	75	
XIII.	Топлички	2	Прокупље	92		
		3	Ниш	83	175	
XIV.	Ужички	2	Пожега	35	35	
XV.	Црноречки	2	Божевац	73		
		5	Зајечар	240	313	
	Свега	111			3,793	

Код нас упливише на време коситбе још и то, кад је стока истерана из ливада. Јер у колико се стока доцније из ливада истера, у толико се мора више чекати на пораст трава, те ће зато и коситба ливада у толико бити доцнија и обратно. На сваки начин, и врсте трава које сачињавају ливаду имају уплива на време коситбе, пошто све траве нити ничу нити пак сазревају у једно исто време. И ако се ливада састоји већином из таквих трава, које доцније израстају, онда ће и у том случају коситба бити доцније.

Као што се дакле види, много којечега има, што упливише на време кад треба одпочети ливаде косити. И, с тога се не може да каже: ливаде ваља одпочети косити од тога и тога дана, или од тога и тога свеца.

У главноме, одређивање времена коситби ливада, мора се оставити пољопривредницима, да према приликама и стеченом искуству и одпочињу коситбу. Но, на овом месту, ми ћемо им напоменути, да кошење ливада предузимљу онда, кад је већина трава у цвету и да не чекају ни у ком случају, да им трава на ливади презри, јер је штетно, као и онда кад се сувише млада трава коси.

Сено од презреле траве нема оне хранеће вредности, коју има сено од траве на време покошене. Хранеће тварчице код презреле траве суве су, здрвене се и стока их тешко жваће а још теже сварује. Овако сено има више сламе а мање хранљивих делова. После и кад се коси презрела трава, онда одпада од ње: семе, лишће и цвет, а то управо и јест оно што у сену највише храни и даје му онај пријатан ароматичан мирис. С тога узрока дакле ваља пазити, па на време ливаде косити, кад је већина трава у цвету, јер ће се тада најбоље сено добити. Према томе, не треба дакле ни сувише младу траву косити, јер тада не само што ће се мало накосити, него и сено од такве траве није бог зна чему, јер се спаруши пошто иза њ испари она велика количина влаге.

Кад дакле буде већина трава у цвету, онда треба одпочети кошење ливада. При овом раду ваља имати на уму, па најпре косити оне ливаде што се налазе ка мало у страни и према сунцу, да трава на њима не презри, а после оне које леже покрај путова куда стока пролази, да је не пасе и не трага, а затим тек наставити даљу кошњу. При кошењу ваља сваки косач да обрати пажњу, па да коси што је могуће равномерније и увек у једној висини, а не местимице да косом и земљу струже, а местимице да оставља траву да стрчи. Јер на оним местима гди је трава сувише ниско, до саме земље покошена, ту се она тешко опоравља, пошто је пресечена да самог корена, те се усљед тога појављују идуће године ћелава места.

Пошто се трава покоси, онда се остави да неко време у откосима лежи, обично док се горња површина откоса осуши. Кад се горња површина откоса добро осуши, онда се исти преврне, те да се и друга страна осуши. При превртању откоса ваља пазити, да откос са сувом површином својом не дође на исто влажно место, јер ће тада повући у себе влагу, и тако се не може дуже времена осушити. Дебеле откосе,

---

По томе опасали су државни пастуви у овој години 645 кобила више него у 1889 а 841 кобилу више него у 1888 години.

Држање, нега и употреба државних пастува на станицама, не врши се свуда по постојећим правилима о томе. Узрок су томе дотичне полицијске власти, које не воде довољан надзор ни над пастувима ни над служитељима управиним који су с пастувима на станицама, при свем том, што свака дотична пополицијска власт има штампано упутство о својој дужности и што сваки старешина пастувске станице има писани извод кратки из овога упутства у својим рукама. Посљедица овога је та, да се сваке године враћају по неколико пастува са станица мање или више упропашћени.

Штета, која се усљед недовољног надзора над станицама наноси готово сваке године овоме заводу, односно држави, тако је осетна да је необходно нужно што пре озбиљно размислити о томе, како и на који би се начин он могао повећати те да би се рђаве посљедице могле свести на најмању меру.

Издржавање пастува на станицама све је скупље из године у годину. Узрок је овоме с једне стране тај што су у неколико поскупила средства за њихово издржавање, а с друге стране опет тај, што дотичне полицијске власти слабо воде бригу о томе да се ова средства што јевтиније добију.

Напослетку, о досадашњим резултатима употребе државних пастува на станицама, управа ова има част напоменути, да су јој непознати, ну у исто време и додати, да ће она од своје стране учинити шта треба да се бар у будуће о њима више рачуна води. Према броју опашених приватних кобила државним пастувима у прошлој години, може се узети да је од њих у овој години добијено у најмању руку 2000 ждребади.

Од горе поменутих 75 ергелских кобила, које су опашене у 1889 години, остало је:

1) ждребних 44 грла или 58,7%,
2) јалових 34 „ „ 41.3 „

Узрок овако малој плодности ергелских кобила у овој години, је до постува, који су због старости и изнемоглости већ за приплод постали неспособни, јер су нови постуви доведени из Цариграда тек у месецу априлу, кад је већи број кобила већ био опашен.

Од горе наведених 44 грла кобила:

1) Ждребило се 43 грла или 97.7%
2) Побацило је 1 „ „ 2,3 „

Међу приплођеним ждребадима било их је:

1) мушких 19 грла или 44.2 од сто.
2) женских 24 „ „ 55,8 од сто.

Непрекидном употребом постува ергелских арапско-турске расе у последњим годинама, добио се био нараштај који је знатно поступио у својој величини и снази, ну да би се ергелски производи у будуће сачували од даљег опадања у телесној грађи и да би се у будуће могло имати у што већем броју и јачих постува, којих је тражња све већа, управа је употребила за производњу у прошлој и у овој години, поред постува арапско-турске раса, још и два снажна постува енглеске расе, и има много основа надати се, да ће постићи врло добре резултате с добивеним производима.

По томе међу приплођеним ждребадима у овој год. било је

1) арапско-турске расе 26 грла,
2) енглеске „ 17 „

да би се што пре осушили, треба увек по мало растрести, и то пажљиво, да не би лишће, цвет и семе много опадало и тиме сено губило од своје вредности. Пошто је на овај начин сено просушено, онда га треба купити и привремено денути у ливади у мале пластове, одакле ће се после одмах превлачити на стално место, где ће се денути у велике стогове или камаре.

Код нас махом се дену мањи пластови у стогове и ови се остављају у пољу да леже до пред саму јесен, па се тек онда превлаче, кад се сви важнији пољски радови посвршавају. Но ово је погрешно, и по нашем мишлењу не би требало да буде; а то с тога, што су ливаде код нас обично увек подаље од кућа, па га је тешко надгледати, да га стока не једе, јер се ова пушта по ливадама чим се „прокоси.“ То је једно, а друго, сено кад је тако далеко од куће изложено је више паљевини, коју често чине чобанчад из свог несташлука. Увек је дакле боље, раније сено превући кући и шталама, јер доцније бивају и кише чешће, па при превлачењу може да сво закисне, те се не би могло одржати преко зиме да не пропадне.

При денењу сена ваља пазити, па изабрати суво, оцедно место, па га на њему и денути, како не би влага одоздо сено кварила и ово ишло у штету. Тако исто треба да је заклоњено од јаких ветрова; да је по даље од станова и локала у којима се ватра ложи. Па ни у близини жељезничке пруге не треба сено денути, јер га могу варнице из локомотиве да упале.

При денењу сена ваља обратити особиту пажњу да се сено свуда подједнако меће, добро нагажава, како би било подједнако и слагање, и да се добро заврши, како не би закисњавало. А да би на ветру било сталније, треба га полемезати. У местима гди владају јаки ветрови, треба употребити стожар, па око њега сено денути, јер ће тада јаче према ветру стајати. После, пошто се сено сдене, треба око целог сењака ископати мали јарак за одвођење воде кад киша удари, да ова не иде под сено.

Ко више сена има, а има прилике и могућности да га од пожара осигура, нека то и учини.

— л —

О УПЛИВУ ТАЛОГА (КИСЕЛИЦЕ) НА ВИНО.

Позната је ствар, да доброта и постојаност вина много зависи од поступања и прераде његове у првим месецима после цеђења, и овде се на прво место мора имати у виду: *уплив талога на вино док ово ври, као и кад преври.*

Док талог с једне стране преобраћа шећер у алкохол и угљену киселину, он је у стању да одклони из вина све миришљаве и љуте твари, као и оне, које су у стању да вино обоје. — Кад, на пример, неко вино на ваздуху поцрни, или на труло грожђе заудара, онда се могу ова хрђава својства из вина одклонити додавањем здравог, пречишћеног талога.

И ако су сва ова ждребад у овој години боловала од ждребећњака, час дуже час краће време, опет су се зато због добре хране и пажљиве неге, довољно развила и има наде, да ће у своје време бити за приплод врло добри коњи.

Како је више годишњим искуством доказано, да су ранија ждребад увек боља од познијих и како у ергели има услов за одгајивање раних ждребади, то је управа учинила што треба да се идућих година добија што више раних ждребади. У тој цељи она је периоду опасивања ергелских кобила помакла, те она сад почиње 1. Јануара (у место 1. фебруара) а свршава се 15 Маја (у место 30. Јуна). Осим тога, што ће се усљед овога помицања периоде опасивања имати у будуће боља ждребад, има ће се још и ждребад приближније једне старости, а то је у ергелама важна добит.

Кобиле са ждребадма биле су преко лета на паши у Љубичеву и у Дудари, а све јалове и дорасле кобиле, пошто су претходно опашене, као и сви ждрепци, упућени су у почетку месеца маја на пашу и то мушкиње у аду а женскиње у Белу реку.

Потребна храна (зоб) за стоку што је била у Белој Реци шиљана је из Љубичева сваких 15 дана а за ону што је била у ади из Добричева.

На паши је остала сва ова стока до половине месеца октобра и тада је, услед хладног времена, преведена на зимовник у Љубичево и Добричево.

Међу биковима 4 су алгајске расе, а 1 један је мелез од бика алгајске расе и краве нашег домаћег соја. У овој години, осим 3 заводских крава, они су оплодили у Љубичеву 72 а у Добричеву 16, свега дакле 88 приватних крава.

Међу кравама 2 су бернско-тиролске расе (куландског соја) а остале су чисто домаћег соја и мелези од алгајских бикова и крава домаћег соја.

Особиту пажњу заслужују произведени мелези од алгајски бикова и крава куландског соја, како по правилној развијености тако и по лепоти својој. Овах има свега 2 грла, од којих је једно мушко теле а друго већ јуница од $1^1/_4$ године.

Стари, изнемогли и за службу неспособни волови распродати су нешто у прошлој а нешто у овој години, пошто су предходно погојени, и замењени су другима, млађима и за службу врло добрим. Исто тако распродата су и остала говеда која нису имала особине добрих приплодних грла.

III.

У тој мери у којој се завод развијао и број стоке и људства у њему увећавао, подизане су у њему и грађевине у све већем броју, тако, да данас два главна центра заводска, Љубичево и Добричево, гледајући здања, више личе на мале варошице него на пољска добра.

Међу овим многим грађевинама много је већи број оних, које је управа заводска из својих средстава и својом радном снагом подигла, него оних, које су подигнуте на начин на који се државне грађевине у опште подижу.

(свршиће се).

Али је и то опет познато, да вина, која се врло дуго на талогу, или као што народ вели „на киселици" држе, *постају тегљива — балава, мутна и нечиста у укусу*, а вина се од ових мână врло тешко излечити дају. Да је талог она сила, која вина тако преиначава, то су најпризнатији стручњаци свестраним опитима доказали, мешајући водом разблажен алкохол са мало пречишћеног талога. Стручњаци су, велим, то с научног гледишта доказали, а ми смо се практичари у самом делу о томе уверили.

Кад водом разблажен алкохол са мало пречишћеног талога у једној боци неколико недељâ престоји, онда ће ова смеса ускиснути, бити тегљива и мутна, а при једном опиту показало се и доста јако развијање угљене киселине. Кад је ова течност процеђена, одма је после кратког времена на ваздуху помрчила, а кад јој се додало мало штавила, онда је баш поцрнила. Она мутна течност, није се могла разбистрити бешиком.

Па и у самом вину дешавају се понекад такова преиначења.

И то је доказано, *да вино и онда поцрни, кад се талог растворн*. Бива, да вино, у ком је талог постао, не поцрни, али да исто то вино угаситији боју добије, кад талог узме у себе гвожђе из дотичног вина, јер то гвожђе оно црнило и изазива; а доцније, кад се талог растворн, ово гвожђе опет течно постане и вино поново поцрни.

Вино, које само по себи неће на ваздуху да поцрни, може врло лако поцрнити, ако се довољан преточи, т. ј. ако се дуже но-што треба остави непреточено „на киселици"; јер талог по околностима одлаља сву стреш и један велики део сталних киселинâ из вина. На место ових, развије се у овом случају нестална киселина, која непријатно мирише и непредупређује црнило вина у тој мери, као што то чине сталне киселине.

При опиту с разблаженим алкохолом, као што сам напред напоменуо, показало се је даље, да је се на процеђеној течности ухватио „цвет" — плесан. Овај се могао образовати само на тај начин, што је алкохол извукао из талога хранива за оне гљивице, из којих се састоји цвет. Вино ће трајаштије и постојаније бити, што год мање тога хранива у себи имало буде. За време виноског врења, узеће талог у себе те твари као храну; не образује-ли се више новога талога, онда ће се стари талог растворити, па ће се оне твари, које су талогом постале нерастопљиве, опет растопити.

Можемо дакле узети, *да ће вино онда бити најпостојаније, кад год нам за руком буде, да га* **одма. како преври,** *с талога*, или киселице, *оточимо*.

Кад би вино раније с талога оточили, но-што је оно преврило, могле би хрђаве последице да наступе; тако на пример, кад би ширу преточили, или продали, док још много шећера у себи има, а не би уједно и сву киселицу узели, која се је у довољној количини већ образовала, и од шире већином одвојила, — онда би врло лако могло наступити „балаво врење", јер би у том случају виру оскудевало на хранећим тварима, које су талогу нужне, и онда би алкохолско врење одвише споро ишло. Слично овоме може наступити и онда, кад би пре времена преточили вино у сумпором закађено буре.

Да би дакле могли определити **право време, кад** *вино с талога*, односно с „киселице", *преточити треба*, ево најбољег, најсигурнијег и најпрактичнијег начина, без икаквих хемијских апаратâ и зачинакâ; дакле: наточићемо од дотичног вина у једну боцу (флашу), па ћемо га оставити за неколико данâ у једну загрејану одају (собу). *Одиочне-ли да се бистри од озго*, **онда је зрело за претакање:** *а ако још ари, онда га треба још оставити на талогу*.

Бива, да се талог одвеh брзо слегне, и онда доће с врло маленим делом вина у додир, а шећер, који се још ту налази, може врло лако да пређе у „балаво врење"; осим тога, може се талог и онда растворити, ако наступи топлије време, па изазвати напред наведене неприлике.

Кад би талог *промешали* — размутили, могли би тиме понова обновити и унапредити алкохолско врење, и тиме би талог у себе примио из вина све бојеће, заударајуће и труле твари, а уједно би се у том случају предупредило и његово разтварање. Ово мућење киселице могло би се предузети *само за време врлог врења*, или непосредно *одма* после њега, јер овим чућењем већ од части растореног талога, могло би се вино убалавити, јер би дошло у додир са слузом, па би се *врло тешко* дало пречистити, избистрити, а у многим случајевима неби се никако ни могло пречистити.

Кад би хтели вино, које је помрчило, које је мутно, или које има неки стран задај, мешањем с талогом поправљати, онда би најпре морали то у малој количини опробати, да пре свега видимо: е-да-ли ће се талог од вина сасвим одвојити, сталожити. Ако се неби талог тако дао, онда неби ни било упутно, да се у велико с вином горња операција за поправку предузме. У том га случају треба што скорије потрошити.

Радић.

О ИЗКОРЕЊИВАЊУ ПИРЕВИНЕ

Као што је сваком пољопривредницу познато, неки су домаћици у непрестаној борби противу разних трављина, а нарочито противу пиревине, или пирике, коју никако не могу да савладају. Узрок, што је њој у стању да савладају лежи понајпише у томе, што домаћици не знају да уклоне услове, који подпомажу развиће дотичне траваљине.

На утринама и т. п., пиревина је корисна, а на њивама је посве штетна.

То је необорима истина, да добро стање стрмнога жита много доприноси изкорењивању пиревине, јер у густој стрмнини не може пиревина да се подигне, њу густа стрмнина угушује.

На њивама које су подводне, или иначе пате од влаге, нарочито ако су још и лаке, песковите, узима пиревина страшнога маха. Такове су њиве праве разплоднице за пиревину, и ми можемо ту чинити шта год хоћемо, ми ћемо ју само моћи за неко кратко време угушити, али ју никад нећемо моћи изкоренити. У овом је случају пре свега нужно, да се њива одводњи — исуши ако мислимо да се пиревине опростимо; јер, на подводним њивама ретко кад да су стрмнине у тако добром стању, да би могле својим бујним порастом угушити пиревину и приморати ју да иструне. Дакле, пре свега је нужно — као што мало пре рекох — да се такове њиве исуше, па онда довољно нађубре, да на њима стрмна жита бујније порасту, али се при свем том несме изгубити из вида на подесан плодоред, ни ваљано обрађивање дотичне њиве, јер све то много упливише на сигурније и брже изкорењивање.

При изкорењивању пиревине треба, даље, имати у виду и то, да жила од пиревине може без изданка по неколико недеља под земљом да живи, али опет за то изумрети мора, ако јој прилике не дозволе, да зелене изданке изван земље истера, како би известан део своје ране и из ваздуха црпети могла. Кад ми овај изданак доста дубоко под земљом осечемо и на тај се начин постарамо, да жила у земљи не избија зелене изданке, онда ће се жила у свом сопственом соку угушити и изумрети, као што је то и код сваког дрвета, и код сваке биљке случај, код које би непрестано гране, лишће или жиле одклањали.

Ја сам гледао на многим местима, где се домаћини труде да пиревину чешћим орањем, дрљањем и ваљањем изкорене; неки ју ваде нарочитим справама из земље, склоне ју с њиве, сагоревају је, — и поред свега тога, ево ти је опет, где се на површини укаже.

Али свакова средства нису ни с тога подесна, што пиревина трошну земљу воле, ту се најбоље и развија, па за то и неће помоћи изкорењивању пиревине много орање. Пиревина, као што рекох, не подноси сасецање изданака, док жила у земљи чврсто лежи; она се угуши у свом сопственом соку и мора за кратко време да изумре, кад јој се зелени изданци непрестано угушују, да не могу изван земље да порашћују. Кад, дакле, тако поступимо, онда ће цео бус жила да иструне и тај ће трулеж као ђубре да остане у земљи. Све се то мора чинити онда, кад настану најжешће врућине, кад је ваздух најсувљи.

Да на поменути начин изкоренимо пиревину, треба, дакле, *одма после жетве* дотичну њиву сасвим површно преорати, те ћемо на тај начин све пиревине изданке раоником посећи; па онда, како приметимо, да нови изданци избију, треба предрљати добром гвозденом дрљачом; овим ћемо те нове изданке или поломити, или ћемо их земљом прекрити, па за тим опет треба плугом поплиће прећи и те нове изданке посећи, ако би се поново указали. Овде је најглавније то, да не дамо младим изданцима да се развију и оснаже. А кад будемо с јесени после орали за доидући усев, видићемо, да је пиревина изумрла и иструла, а међутим је и њива добро угарена.

Још је и то врло добро, и изкорењивању пиревине много помаже, кад овце на дотичну њиву истерамо на попашу. Овце ће поникле младе изданке попасти, а и жиле појести, које се оголеле на површини нашле буду, јер овце, као и свиње, врло радо једу жилу од пиревине. После ове попаше, могли би, веће сигурности ради, још једном њиву предрљати и поново овце пустити, па онда подубље, али на узане бразде, њиву преорати.

Ово је најсигурнији начин, да се овог несносног и штетног корова опростимо.

р.

Један узрок да кобила може да побаци

Читао сам, да су прошле године у Угарској многе кобиле побациле, које су рањене овсеном и јечменом сламом, на коју је био пао „пикац“, или „хрђа.“

И у нас се чешће догађа, па више пута и по неколико година узастопце, да нам стрмна жита попадне „пикац“, или „хрђа“ болест једна, која се састоји из сијасет сићушних гљивица и која се обично појављује усљед нагле промене времена, а нарочито на више влажним њивама. Кад после ладније кише и магле нагло припече сунце, одма се ту укаже и пикац; он се укаже и на слами, и на лишћу, и на класу, у виду црвенкастих, рђастих пегица. Што се год стрмна жита раније посеју, у толико им пикац мање наудити може, то јест, не може толико шкодити развићу зрна, али слама остаје свакојако за стоку шкодљива, ако се иначе та шкодљивост нечим не ублажи. Нарочито је од пикца попаднута слама за младу стоку, па онда за ждребне и дојеће кобиле најшкодљивија.

Бивало је случајева, да су млада грла и нејачад, рањена хрђастом сламом, добила такав пролив, да су их тешком муком спасти могли. Маторијим коњма и теглећим воловима у тој мери истина не шкоди, али им свакојако не служи здрављу.

У једној само, и то Чонградској жупанији, побацило је прошле године 11 кобила, и то, по лекарском извиђају, у сљед тога, што су хрђастом овсеном и јечменом сламом рањене; а бивало је случајева, да је кобила живо ждребе ождребила и да је ово одма после порођаја угинуло.

У наведеној жупанији било је прошле године мало сена, па су се људи помагали овсеном и јечменом сламом, која је од пикца попаднута била, што им је нанело велике штете.

С тога на овом месту најозбиљније опомињемо наше домаћине, да са свим престану ранити своје ждребне кобиле и младу стоку са хрђом попаднутом сламом, да би тиме избегли оне штете, које су спашле многе домаћине у суседној нам краљевини.

Ако би пак слама, само мало пикцом попаднута била, може се дати старијој теглећој стоци, али на тај начин, да се, на један сат пре ранења, сланом водом пошкропи.

р.

БОРБА ОКО УТРИНА, ИСПУСТА И ПОПАША.

Ма да је у једном броју „Тежака“[1]) од прошле године, а у чланку „чувајмо општинску својину“ говорено о присвајању и грабљењу утрина, испуста и попаша, од стране појединаца, и о рђавим последицама због тога; ипак, пошто ово није од тако мале важности, и пошто од овога зависи много што шта, а нарочито сточарство, није на одмет, у корист уклањања овога зла опет проговорити неколико речи.

Утрина, испуста и попаша код нас је некада било довољно, но од кратког времена их је све мање и мање, јер их појединци све више и више заузимају. Заузимање утрина, испуста и попаша почело је највише од дана, од кад су се код нас укинули потеси, (плацеви). Од тада, сваки, коме је било до руке, почео је од утрина, испуста и попаша приграбљавати или преоравањем или малим ендечићима присајединавањем својој њиви или ливади, или заграђивањем читавог парчета. То присвајање утрина, испуста и попаша, почело је на јако, но, готово, нико се није старао да томе стане на пут. То присвајање непрестано траје и данас и настала је права борба око тога. Појединци се грабе да при-

[1]) Бр. 34.

своје појединa парчета, која су до његове земље, грабе се ко ће више а боље присвојити. Та њина борба око утрина, испуста и попаша, учинила је поред осталог и то, што најближе комшије и пријатељи због тога постану један другом најгори непријатељи, све грабећи се око опште својине, својине свију њих. Многи оду разбијених глава, многи остану без овце, краве, коња због утрина испуста и попаша. Један се на другог испирази, те гледају да један другом каким било начином учине штету. Чекају стоку на приграбљеним утринама, испустима и попашама и зверски је убијају.

Таким је се начином учинило, да онде, где је било по неколико десетина хектара земље, сада ту кривуда тесан сеоски сокачић, куда се једва провлаче сеоска кола. Таким је се начином учинило, да онде, где је се могло неколико чопора свиња чувати, где је се могло преко 100, 200 оваца, 50, 60 говеди чувати и напасати, сада је врло мало парченце земље, на ком се не може ни десетак оваца чувати и напасати.

Због чега је то тако? Због тога што утрине, испусти и попаше немају свог правог заштитника. Ко треба да је њин заштитник? — На првом месту њин заштитник треба да је Општина, пошто су утрине, испусти и попаше својина свију грађана, — целе општине. Јест, њин заштитник треба да је општина као њин господар; и заиста, утрине, испусти и попаше ставили су се под њену заштиту. Али тај њин заштитник није прави заштитник, није прави господар, који ће их чувати онако као што би требало. Општине у данашње време, као господари утрина, испуста и попаша, или врло слабу пажњу на њих обраћају, или готово, никаку; па чак на много места и саме општине, односно општински преставници, узрок су пропадању те општинске својине. Многе општине и не обраћају пажњу на то, кад се велики део од утрина, испуста и попаша од стране појединаца приграби и тек само онда које решењце донесу, кад се због свађе око присвајања туже, и то у корист једног или другог. Али, скоро, најчешће се дешава да поједини од општинских преставника, приграби себи од општинске својине. Врло је реткост наћи општину, која би се о утринама, испустима и попашама тако старала, да се та заједничка својина, својина свију грађана те општине, очува недирнута.

То неразумно газдовање општинско на утринама, испустима и попашама учинило је и то, те је један међу главним узроцима опадању нашег сточарства, узрок и присвајање те општинске својине од стране појединаца. Са свим је појамно, да је онда било, и могло је бити, више стоке, кад је се имало истерати ће неколико чопора свиња, стада оваца и коза и др. и напасати, када је се могло сапети по неколико кљусади и сербез бити до мрклог мрака, него сада, када се морају краве, волови и коњи у конопцима покрај путева или по окрајцима напасати; кад ако троје, четворо, говеди, или кљусади морају читав дан да проведу одрасли чобани; кад се највише десетак оваца мора напасати по окрајцима и око путева, а о свињама и да не говоримо, јер од кад се утрине, испусти и попаше разграбише, ретко ко и да их пати.

Присвајање утрина, испуста и попаша свима нам је пред очима и сви видимо грдне последице од тога, али опет готово никаку пажњу на то не обраћамо. Ако желимо да подигнемо сточарство, пре свега треба утрине, испусте и попаше да очувамо бар у онакој мери, као што су биле пре десетак, петнаест година, дакле да створимо услов за сточарство. У то име надлежни треба ли би један нарочити и строжији закон написати за оне, који би се усудили да ма и најмањи делић од утрина, испуста и попаша приграбе; а да се све општине наморају да о тој својој својини већу брагу воде. Шта више, по мом мишљењу, требало би гледати да се све оне незаконито заузете утрине, испусти и попаше од стране појединаца одузму од заузимача и општинској својини врате натраг.

Само тада, кад би се све утрине, испусти и попаше од појединих заузимача одузеле, кад би се оне законом строжијим обезбедиле од даљег заузимања, само тада дала би се могућност да код нас, бар у неколико, сточарство коракне напред. Појамно је да нико стоке не може држати ако за то нема услова, — ако нема где да је чува и напасе. Повратити утрине, испусте и попаше, обезбедити их од заузимања, значи дати могућности свакоме па и најсиромашнијем да може стоку патити и гајити.

Ствар, о којој овде говорим, није од тако мале важности да на њу не треба велику пажњу обраћати. На против, ова је ствар врло замашна и од нашег старања о њој зависи у неколико благостање свију нас, за то је дужност свију нас, а нарочито надлежних, да се постарају, и то што пре, да се ово зло што пре уклони, те тим да се да могућност у неколико напредовању сточарства.

Никола А. Јовановић
Учитељ.

ИЗВЕШТАЈ
о изложби коња и тркама у Београду

Дунавско Коло Јахача „Кнез Михаило“ приредило је, као што је о томе раније већ јављено, 28. Априла тек. год. у Београду *изложбу коња* и *утакмице коња по брзини — трке*. Изложба је обављена пре подне, и грла су била изложена на отворенеме простору код мањежа и касарне краљеве гарде; а трке су биле на бањичком пољу по подне.

Изложба је отворена тачна у 8 сати пре подне. Подељена је била у три оделења.

I. оделење. Овде су изложена била сва она грла, чиј сопственици нису рефлектирали на никакве награде. У њему су била изложена и изврсна грла из дворске ергеле.

II. оделење. У овоме оделењу изложена су она грла, чиј су сопственици варошани; и

III. оделење. У њему су била само она грла, чиј су сопственици земљорадници.

Како у првом тако и у другом оделењу није било никакве даље поделе. Оделење треће, пак, делило је се у четири пододелења, и то:

1) *пододелење*, Једногодишња мушка и женска ждребад;
2) *пододелење*, двогодишња мушка и женска ждребад;
3) *пододелење*, трогодишња мушка и женска ждребад; и
4) *пододелење*, кобиле с овогодишњим ждребадма.

Свега је било, у сва три оделења, 66 грла. Сва су оделења била заступљена добрим бројем доста доброг материјала; само четврто пододелење, трећега оделења, кобиле с овогодишњим ждребадма, било је врло лоше. Овде су биле изложене само три кобиле; па и оне су испод сваке критике. Када се није хтело да изложи ништа боље, а уверени смо да има у дунавској територији куд и камо бољих екземплара него ова што су била, онда је се са свим без икакве штете могло да не прикаже свету ни ово троје најординарнијих у свој врсти кљусади. —

Бројно поједина оделења била су овако заступљена:

У оделењу ван награда изложено је *16 грла*;

У оделењу за варошка грла изложено је: 6 једногодишњака, 9 двогодишњака и 5 трогодишњака, свега *20 грла*; и

У трећем оделењу изложено је: 3 једногодишњака (врло жалостан број), 10 двогодишњака, 11 трогодишњака, и 3 кобиле са ждребадма, свега *30 грла*.

Као што се види, бројно је најјаче био заступљен трећи, па други пододељак, трећег одељења, — трогодишњаци и двогодишњаци; у први, пак, пододељак било је само три грла, што јако пада у очи и врло је загонетно, да је тако мали број једногодишњака изложен. — По квалитету најбоље је било заступљено пододељење друго — *двогодишњаци*. Сва грла у овоме пододељењу изложена добро су одњегована, израслa и лепа. — Доста добрих, али махом у порасту и развићу нешто заосталих грла било је и у трећем пододељењу — *трогодишњаци*.

Ваљаних и врло лепих грла било је изложено у II. одељењу.

Оцењивачки суд, у коме су били: пуковник г. *Илија Бумбић*, инспектор артиљерије и председник сталног одбора земаљског Већа свију кола јахача; пуковник г. *Лазар Д. Лазаревић*, командант коњичке бригаде и члан сталног одбора земаљског Већа свију кола јахача; мајор г. *Љубомир Н. Христић*, командант краљеве гарде; г. *Лазар Р. Јовановић* управник државне ергеле; главни марвени лекар у министарству унутрашњих дела г. *Алекса Љ. Поповић*, члан сталног одбора земаљског Већа свију кола јахача; капетан г. *Тодор Петровановић*, војни марвени лекар; командир ескадрона коњички капетан г. *Јосиф Вељковић*; г. *Вучко Богдановић* чин. министарства финанције и члан сталног одбора земаљског Већа свију кола Јахача; г. *Мирко Миљковић*, чиновник министарства народне привреде, члан и секретар сталног одбора земаљског Већа свију кола Јахача и г. *Душан М. Спасић*, секретар српског пољопривредног друштва и члан управе Дунавског кола, — отпочео је оцењивање изложених грла у 8½ сахата пре подне и свршио у 12 сахати — у подне.

Награде су досуђене:

У II. одељењу.

А) Новчане награде.

1) *Прва награда, 100 динара*, „**Соко**“, дорат, 3 год. матор, г. *Васе Чарапића*, пешадијског потпоручника;

2) *Друга награда, 50 динара*, „**Мица**“, ждребица, врана, 2 год. матора, г. *Драгомира Здравковића*, трговца са Саве;

Б) Похвалнице.

1) *Прног реда Похвалница.*

а) „**Кабиа**“, затворен алат, 1 год. матор г. *Остоја Живковића*, артиљеријског капетана; и

б) „**Алат**“, 1 год матор г. *Остоја Живковића*, капетана артиљеријског.

2) *Другог реда похвалница.*

а) „**Марат**“, алат, 2 год. матор г. *Милоја Иванковића*, гардиског потпоручика; и

б) „**Луци**“, ждребица, алатаста, 2. год. матора, *Карла Шмита*, земљодела из Палилуле.

У III. одељењу.

А) Једногодишњаци.

1) *Прва награда, 120 динара*, „**Мончило**“, длаке алатасте, *Владимира Проскића* из Шаторње;

2) *Друга награда, 60 динара*, није издата;

3) *Трећа награда, Одајићевачки прибор* (у вредности од 40 динара) „**Мисирка**“, длаке дорастасте, г. *Љубисава Јосића*.

Б) Двогодишњаци.

1) *Прва награда, 150 динара*, „**Жидралин**“, зеленко, г. *Теофила Сандића*, свештеника из Вел. Мошћанице;

2) *Друга награда, 80 динара*, „**Везир**“, дорат г. *Влајка Лазаревића*;

3) *Трећа награда, одајићевачки прибор* (у вредности од 50 динара) „**Кулеи**“, зеленко, г. *Василија Милојевића*.

В) Трогодишњаци.

1) *Прва награда, 180 динара*, „**Султан**“, дорат, г. *Стевана Тодоровића*;

2) *Друга награда, 100 динара*, „**Зорка**“, ждребица, длаке дорастасте, г. *Светозара Марковића*;

3) *Трећа награда, 75 динара*, „**Зорка**“, ждребица длаке зеленс; и

4) *Четврта награда, 60 динара*, (Награда која није дата код једногодишњака) „**Мишко**“, зеленко, г. *Јеремија Максимовића*.

Г) Кобиле с двогодишњим ждребадма.

1) *Награда трећа, 75 динара*, „**Цвета**“, врана, *Милоја Радојевића*.

Прва награда **300 динара** и друга награда *150* динара, ни су досуђене, јер није било грла, која би их заслужила била.

Изложба је завршена у 1 сахат по подне, пошто су награде раздате.

Истина је, да је свака почетак тежак и да се много што шта превиди и изгуби из вида при почетним пословима сваке врсте па тако је случај, а то не треба хрђаво узети, и код ове изложбе. У корист саме ствари нека нам је допуштено, да учинимо неколико примедаба, што би, по нашем мишљењу, требало имати на уму при поновљеном приређивању изложбе.

Прво, што би се могло да жели, то је, да се има тачан опис свију изложених грла са назначењем њихових родитеља;

Друго, да се изостави одељење за варошка и за сељачка грла, већ сва да дођу у једно одељење, које би се даље поделило онако као што је онога пута било подељено одељење треће.

Треће, да изложба траје, ако не целог дана, а оно бар неколико сахати после пошто оцењивачки суд досуди награде, како би посетиоци могли да виде сва награђена грла и да праве упоређење између награђених и ненаграђених, као и оних која су прном, другом и т. д. наградом награђена. Ово посматрање од несењиве је вредности; оно је поучно.

Четврто, награде треба раздавати на што свечанији начин. Ово јако утиче на частољубље нашег света, о коме фактору треба водити рачуна. — Не треба оставити то само благајнику, те да изгледа раздавање награда као да се исплаћује каква купљена роба — пшеница. Најмање још дозволити, да се при раздавању награда, као што је то онога пута било, примећивају лица којима се награда продаје, да пролазе колу по кољу банду. Ово врло хрђаво утиче на мишљење нашег света о самој установи. Призови се морају купити раније, а на изложбама и утакмица награде се морају кулантно и свечаног давати. Овде се неселе једном руком давати а другом узимати.

Најзад, добро би било кад би се, у томе би бар Дунавско Коло могло да предњачи, одштампао детаљан списак свију изложених грла са оном поменутим напред, на истовремено са уласком посетиоци раздавао.

(свршиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Како се утамањују листне ваши.

На воћњаку и на разном нашем културном биљу, налазимо и разне врсте листних ваши. На ружама и јабукама најчешће ове зелене, на трешњама пре но зове плаве и т. д.

Прошле године сам прао сапуњавицом оне ове летораске која су били нападнути од ваши. Ту сам сапуњавицу направио на тај начин, да сам узео простог — поганог — сапуна и кувао га у води, те сам добио јаку сапуњавицу. Овом сапу-њеном

цом, не само да сам потаманно све ваши, него су и млади леторасти у неколико страдали, тако, да је повише времена требало, док су се опоравили. *С тога треба ово средство врло пажљиво употребљавати*, јер није сваки сапун ни једнак, пошто га разне сапунције разно и праве и у неком сапуну има љутих соли, које њежном биљном саставу и шкоде. За сваку сигурност дакле треба узети и направити *слабију* сапуњавицу и неком меканом четкицом све оне делове на биљки поступно и повремено, не на једанпут и много мазати, док ваши не поцркају, а да се биљка не повреди.

Са врло добрим успехом употребљавао сам и прашак од траве *бухарице* (Insektenpulver), који се у бољим бакалницама и у свакој апотеци добити може. Кад је време тихо, ја узмем тога прашка, замочим фину малу четкицу у њега и посипам га свуд, где има на лишћу и младим врховима од летораста тих вашију. Чим прашак на њих падне, вашице се одма почну да врпоље и преврћу мртве на земљу, а што на лишћу и на гранчици остане, то је све мртво. Но да се овим прашком вашице сигурно сасвим пониште, треба посипати кроз више дана узастопце.

У воћњацима треба озбиљно приопути на уништавању тих вашица, јер су оне у стању да учине на леторастима велике штете. Код старијих трешања и бресака, које већ имају своју разгранату крупу, већ је лакше помоћи; ту сам ја увек брзо готов с вашицама, јер употребљујем одма најрадикалније средство, а то је: ја посечем све врхове на којима вашица има, што се, по уковрцаном лишћу, врло лако познаје, па те посечене врхове бацим у ватру. Тим сечењем врхова дрво ништа не губи у свом даљем развијћу, што више, оно добива у толико, што се после ове сече врхова образују родне гранчице за идућу годину.

И посипањем ситног прашка од јаког дувана, ја сам сигурно уништавао листне ваши. И овај прашак од дувана, треба као и онај од бухарице, више дана једно за другим посипати на она места, где се вашице налазе. У место прашка, може се дуван и скувати у води, па том водом она места шкропити, која су од вашица нападнута.

Ово су проста средства; али кад се у своје време употребе сасвим су сигурна и поуздана. р.

Да пупољци од цвећа брзо расцветају.

Одсече се пупољак са подугачком петељком и мете у суд какав или чашу пуну воде у којој је ма и најмања количина шалитре растворена. У кратком времену отворе се и расцветају пупољци од руже, каранфила, георгине, фуксије, пеларгоније и т. д. За баштоване је од велике користи кад могу по својој вољи да претворе пупољак у цвет. —

Извођење садница багренових

Семе багреново сеје се обично у другој половини месеца Априла у бразде које су једна од друге 20—30 см. раздалеко. Семе се дубље не затрпава од 3—6 сантиметара; 2—3 килограма семена довољно је на један ар. Добро семе у умерено влажној земљи клија и никне за 14 дана. Леторасти у првој години израсту 35—70 см. у висину и толико се здрвене, да се у идућој години рано с пролећа могу вадити и пресађивати. Но ако леторасти у првој години нису довољно порасли, тада се остављају још једну годину у растилу, или се пресађују у првој години на друго место у одстојању 25—30 см. садница од саднице да ту остану још једну годину, докле не порасту $1\frac{1}{2}$—2 метра а затим се ваде одатле и пресађују на стално место.

На овај начин, однегују се саднице багренове за живу ограду; но ако се њима хоће да пошумљавају оголићена брда, онда саднице из растила пресађују се у одстојању 60 см. једна од друге на земљу која је дубоко риголована да се добро развију и ојачају, па у 3-ћој години пресађују на стално место. м.

Најбоље течно ђубре за баштенску зелен и цвеће.

Има разних врсти ђубрета које се у баштованству у течноме стању употребљују за заливање зелени и цвећа. Кад се течним ђубретом заливају поједине биљке, после 2—3 дана примети се на њима напредак у порасту.

Баштовани најчешће и најрадије за ову цељ узимају крављу балегу. На један ектолитар воде дољно је 2—3 килограма крављe балеге, која се предходно у каквом дрвеном суду добро размути у води, и остави да пристоји 3—4 часа, па овом течности залива по башти зелен и цвеће.

Приметило је се, да сва зелен заливана овим ђубретом, бујно напредује, а руже, орхиде, фиксије и остало цвеће много више цвета, и цвет је два пута крупнији но кад се не залива. За ову исту цељ, и у истој сразмери, може се употребити и ђубре од оваца, коза и голубова.

На послетку не треба заборавити да је и крв од свију врсти домаћих животиња врло добро ђубре за заливање зелени и цвећа. На један ектолитар воде довољно је 200 грама крви, која се предходно измеша са водом, па онда овом смесом поједино баштенско растиње залива. м.

По чему ћемо познати да има цихорије у кафи.

У чашу хладне воде размути се извесна количина туцане кафе за коју се сумња да је помешана са цихоријом. За тим се у ову размућену течност умочи врх од ножа или перореза. Ако је нож обојен загасито, онда има цихорије, а ако није обојен, већ остане сјајно гвожђе, онда је чиста кафа. м.

Гајење црвене детелине.

Црвену детелину сеју неки у пролеће у смеси са пролетњим стрмним усевима и то обично са овсом и јечмом. Но у томе греше земљоделци из ових разлога:

Семе црвене детелине не ниче тако брзо, нарочито ако земља нема у себи довољно влаге. Пошто се пролетњи усеви — овас и јечам — хрђаво бокоре, то у времену кад настану припеке, младе и тек поникле травчице немају никаква заклона. Ако ли пак наступи дуготрајна суша, онда семе никако и не клија или у клијању пропадне. Исто тако семе детелине тамане и многи инсекти. Све ово одклања се једино тиме, ако се рано с пролећа посеје у смеси са озимом ражи, без да се детелиште после сејања дрља или влачи. Тада семе од детелине брзо клија и никне, има у почетку довољно заклона, јер се раж добро бокори а пошто раж брзо расте и рано присне за жетву, то нема бојазни да ће угушити детелину, која је се под добрим заклоном већ уливадила. м.

Нов начин „очења" (калемљења на окце, на лист.)

По старом начину калемљења „на окце" расече се кора на дивљаци водоравно, па се онда расече од средине овог реза на ниже за 2—3 см. За тим се извади окце (пупољак) пошто се најпре водоравно расече кора до дрвета над пупољком за $\frac{1}{2}$ см. па се онда расече од првог реза лево и десно поред пупољка и испод њега истера се рез у клин. Кад се тако извади окце, онда се усади под расечену кору дивљаке тако, да клинасти део извађеног окца, буде окренут на ниже, и затим се увеже.

Код новог начина бива то обратно; т. ј. од водоравног реза по дињици расече се кора на више за 2—3 см. За тим се опет извади поштo се за $^1/_2$ см. испод овога расече кора водоравно, па се од овог реза расече лево и десно поред пупољка на више у клин, и онда се пупољак усађује у дињаку тако, да клинасти део буде окренут на више, а за тим се увеже.

Калеми калемљена по овом, новом, начину, много се боље примају и обрашћују. Тако смо прошле године калемили на оба начина подједнак број дињака рад опита под са свим истим околностима у свему, и од 50 завоја по старом начину очешља прамало нам се 38, а по новом 47 завоја, што сваколико сведочи, да је нов начин калемљења „на лист“ бољи.

— и —

Десет заповести за сређивање ливада.

1. Ливаду коси над је у најбољем цвету, а никако не чекај да прецвета.
2. Коси увек добро наоштреном и оштром косом.
3. Не узимај одвећ широке откосе, но се старај да покосиш ливаду што равније и што ниже.
4. Сено превртн онда, кад се толико осушило, да га истог дана кад га превртиш можеш и скупити.
5. Не превртн једног дана више сена но што можеш до мрака скупити у навилке.
6. Навиљке не прави одвећ велике, да их двоје не би могли понети.
7. Не остављај сено у навиљцима дуже него што мораш.
8. Не дени на ливади одвећ велика сена (пластове).
9. Не остављај преко ноћ незавршена сена (пластове).
10. Сено свози кући што пре доспеш.

— а —

ГЛАСНИК.

Личне вести. — Господин министар народне привреде вратио је се са свога пута из Крајине у среду 8 ов. месеца. У повратку своме, господин министар је прегледао радове у мајданима: Брзој Падањци, Кучајна, Мајдан пеку, Костајници и Колстолцу.

* * *

Количина произведене хране у сједињеним северо-америчким државама за 1890 годину. — Статистички биро министарства за земљорадњу у Вашингтону по свршеној жетви за 1890 годину, публикао је свој извештај из кога видимо ове податке:

Засејано пшенице: 3,608,715 ект. и добивено с те површине 7,985,240.000 кгр.

Засејано кукурузом 7,197·076 ект. и добивено с те површине 27.799,400·000 кгр.

Засејано овсом 2,643·136 ект. и добивено с те површине 7,472,200.000. кгр.

Један екгар у средњу руку просечно дао је преко 2000 кгр. пшенице и овса, а преко 4000 кгр. кукуруза.

* * *

Ново јапанско воће. — Интересантан производ јапанских баштована и воћара обратио је на се пажњу ботаничара. Ово ново плодно дрво познато је у ботаници под именом „Mytica rubra“, које је родно, увек зелено и само у Јапану одомаћено. Висине је 12—15 метара, а дебло у просеку 75—100 сметара. Лишће му је слично багремовом, горко и кожасто. Цвета у пролеће а плод му сазрева у месецу Јулу. Плод му је налик на крупне јагоде. Укуса је веома пријатног, сладећег, сочан, и из њега се цеди течност са сним слична вину. У велико се извози из Јапана у конзервама као „десертско воће“. Свеж сок од овога воћа, јесте пријатан и разгаљујући напитак. Отеђен сок после 24 часова прелази у вреће, а за тим се троши као остално вино. Ако ли се овом преврелом напитку дода нешто алкохола, онда се троши у место ракије.

Кора од овог дрвета у велико се троши за чињење коже а дрво, због своје лепе круне, негује се по баштама „као украс.“ Дрво му је издржљиво само у оним климатима, у којима температура зими не пада испод нуле више од 15° и.

* * *

Крава са три здрава телета. — У селу Глогницу у доњој Аустрији 27 Априла ов. год. отелила је једна крава три телета и сва су три чила и здрава. Овакав исти случај десио се у овог пролећа и у горњој аустрији у општини франкенмаркој. Краве су Бернског — сименталског соја.

чиновник монопола дувана, редовни члан српског пољопривредног друштва и члан управног одбора, сарадник је 5 маја ове године уз велико сучешће његових другова пријатеља и познаника.

Некролог о животу и раду покојниковом, донећемо у једном од идућих бројева „Тежака“.

ДОПИСИ.

Лапово 15 Марта 1891 год.

Народ се у овом крају баш сађењем воћа, шљива, винограда, копањем шанчева, сађењем живе ограде, и шарочито багрема, прањењем и орављењем пољопривредних сирака, или плаћа за лето, печењем кокице, што је заостало пре мразева, прућењем кукуруза, за летњу употребу, да неби лети лангубали и за продају. Оране, утаривање за кукуруз и сејање раиш, јечма, овса или зоби. Озимица који је посејао рано месеца Септембра и Октобра зрло је добра.

Старији земљоделци раде у својим баштама и сеју изворно поврће, саде бели и црни лук, саде кромпира на осаво и на врсто, неки су посадили месеца фебруара и сад се непрестано сади. Код нас је поп Јован Поповић посадио коштице од шљива 6000, те да добије благородније шљиве и 3400 ораха.

Ливаде се треше, грабљају и орављају се бразде за одводњавање, скидање са ливада мајчине и лишаја и поравњивање иртичалка.

Око воћњака врши се окопавање и ђубрење, поткресивање сувих грана на старим воћкама, а требљење гусеничијих јаја — по неки су почели калемити у пропен а доцније под пору док магнуи цветање сокова у биљкама — пролетно мешање.

Цене појединим усевима и производима.

Пшеници	100 кил.	14 до 15	дин.
Пшеничном брашну	100 кил.	18 — 20	„
Кукурузу	„ „	12 — 13	„
Кукурузном брашну	„ „	14 — 16	„
Јечму	„ „	— — 10	„
овсу или зоби	„ „	10 — 11	„
Месу свињском	„ „	0·70	„
„ говеђем	„ „	0·50 — 0·60	„

Вину белом 100 лит.	30 —	40	„
Вину црном „ „	30 —	36	„
Ракији шљивовици „ „	40 —	50	„
„ комовици „ „	45 —	60	„

Дрвима једном кубном метру 3—4 а на пола 4, 6, 8—10 динара.

Пару дебелих волова	600 —	760 дин.
Осредњим воловима	400 —	500 „
За рад волови	340 —	480 „
Јуницима	350 —	480 — 500 „
Кравама	300 —	400 — 480 „
Веприма	48 —	56 „ „ „
Овца с јагњетом	20 —	24 „ „ „

Здравље код стоке и људи за сада је добро.

Милутин Радовановић
сеоном из Лапова

Ушће (у ср. студен.), крајем Марта 1891.

Време је да се и опет јавим, јер је већ престало оне јаке зиме и невремене, које је и сувише до сада било, и настало је право, да речем — пролеће. С тога ћу овом приликом у кратко обележити целокупно стање рада привредног.

Оранье, сејање стрнина и угарење за кукуруз, довршује се у овој околини на просторијама које се налазе поред реке Ибра и на утоку Студенице у њу; али, Боже ми, у којим местима, по појповију планина Радочела и Чемерска, још није ни онај велики снег окопнио (отопио), већ се сад топи — прави; дакле, у колико су појединци поседници ближи планинама, у толико ни и време за пољски рад касније стиже.

Ну је сам мало ближе Ибру, у мало „жупнијем“, нако ми желимо, месту, те сам имао прилике и времена да знатан део стрнина нарочито пшеничне и ражи, посејем још с јесени, што су урађени и које поницше, поме је год било могуће. Сад у пролеће, а у почетку овог месеца, сејали смо овде и јечам најпише а по нешто и ражи, јер у фебруару то нисмо могли да урадимо због нападалог снега. Планинци (они у планинским местима) као што и мало пре рекох, тек од сад отпочињу оране, и они највише сеју овса и сиде и сиде кромпира, па те своје усеве (производе) размењују за друге који су им најпотребнији, с онима, који опет у великој мери не гаје ове усеве. Али они се нарочито баве гајењем кромпира, који је осредњег квалитета.

Ливаде сада чистимо од трава и корова и справљамо водоводе на њих, а друга рад не продужимано на њима, нако дрљање бубрење и др.

Од воћара, посадили смо беле лук, а црни ћемо мало доцније, јер тако овде практикују увек, посејали грашак, кога је мало, и сеје још неког воћара, које ћемо доцније расађивати.

Од пре 15 дана време је за рад особито угодно и дани топли, због чега су многи отпочели и резидбу лозе у виногради; ну како ја схватам, боље би било да нису с оним хитали; а ово због чега: Дешава се често, да у овом лепом међувремену по неки дан пљусне (прсне) и по мало кише, па затим кад се одма изведри, а ово ноћу падне по мало слане, која, разуме се, ничему није пријатна, па се том приликом замрзне овај „сузећи“ (пупрења) сок, који из лозе—чокота истиче; поред овога може овај сок и испод коре да се замрзне блиу ваљевске лозе, у чијој се близини налазе и пушалиште, који овом приликом могу врло лако да страдају. — Из горњег ра злога мислим да није нужно, нити би требало хитати са резидбом винове лозе, већ за овај посао треба изабрати „златну средину“, која ће бити од користи биљци, а парално и нама.

Воће је већ напупило (набубрило) са цветним пупољцима, али цвет се још није указао, сем код дрена, од чијег се плода, као што сам јесенас у овоме листу напоменуо, достављене изврсна ракија — т. зв. „дренка“; скоро ће уцветати и аршламе и шпанарике. — Ове године засађемо је поницше воћа а нарочито шљива, но овај рад врше и је онако врло просто (примитивно), као што је село и досада радо, од чега се је мало и користило, што ће га и овог посизивати, докле год буде остао при оној својој речи: „Онако ми је и отац радио, па сам жору леба јео!“.

Всника је оскудица у сточној храни тако, да су многи доведени у неприлику, те морају своју жарну „по-што, по то“ да продају и остатак да одрже, да од гаџди не пати; сена ће може да се нађе нигде близу, па и где се нађе продају сопственици палеш по 7 до 8 динара, где се рачуна 100 до 120 килограма; наступила је дивље праза крива,— дошло мучиње, неже ли за људску храну.

Стање здравља код народа средње је; дешава се и по неки случај смрти и то обично под старијих сала у овоме месецу, а појачали се под многих и — „кашаљ“.

Овација је много полинсело од метала, што сам и пре јавио, а сада опет многе пате од „пролина“; оне су се већ изјасниле, и према здрављу овација, јагњиџи су добри и напредни; остала домаћа стока, добро је.

Ат. Н. Стевановић
сеоном

Манастир Враћевшница Априла 1891 год.

Да јавим о пролећној радњи ове околине. Снег је трајао скоро до 1 Марта ове године, и од тада до данас непрестано киша пада, и заиста траје. Киша је земљу добро напојила, али је много сметала пролећној радњи; тек данас поучне по неки земљорадник да кукуруз сеје.

Пшенице су обилне и одразле и има изгледа за добру жетву. Детелишу посејао сам пре пет година и врло добро успева и добар је пример за околину. Господин управник ратарске краљевске школе поклоно ми је неколико кошница њеровски за гајење пчела, што ће послужити и за корист манастира и добар пример у околини [1])

Виногради су још мирни од филоксере у овоме крају, али се чује да је већ има у крагујевачкој околини.

Гаврил
Архимандрит Мрч Враћевшнице

Брзоходе 14 Априла 1891 год.

Од половине месеца Марта па до сада падала је киша сваки други дан и усљед те кише време је са свим неудесно за пољски рад.

Ова киша много је сметала земљорадницима у њиховоме раду, те су тако неки орали по киши, па по киши и кланили пролетње стрнишне, само да не остану без зоба.

Могу се похвалити да се код нас почела детелиша сејати већ у приличној мери. И овде, као и свуда, напре је само један био пре годину две, посејао. Сад му је лепо напредовала и пуно ће сточу стону. Нежни сељацима то је било доста чудновато, али над су видели да је то корисна биљка, сада је почеше и они сејати. И сад ове године посејали су већ њих неколико.

Сејање кукуруза одпочето је у велико и што по жању у најбољем реду.

Виногради су одпочели да разе. Велика је оскудица у сточној храни, а паша довољно нема, а неки су почели већ пуштати стоку на пашу. Здравље је код стоке добро

Јов. П. Радивојевић
сеоном

Горњи Рачник 19 Априла 1891 године.

Од почетка овога месеца, па све до данас, падала је киша скоро сваког другог или трећег дана. То нешто због тога, а нешто опет и због тога што је тегљена и остала марва јако ослабила (ош-

[1]) Нека би се и друге старешине манастира наших угледали на овај лепи пример предњачења!

Ур.

шала; јер хране за стоку је нестало, ретко је који почео да оре за кукуруз.

Виногради се орезани пре дан-два, а више њих, тек сада свршавају. Режу их искључиво косиром. Копање је одложено за после Ускрса.

Сви виногради ове околине заражени су филоксером. Сваки сељанин с тога посадио је овог пролећа три пута више винограда, но што је пре имао, и то у друга брда, мислећи, да ће их филоксера мимоићи (прескочити). —

Здравље, како код људи, тако и код домаће стоке врло је повољно.

Цена је појединим производима:

Кукурузу	од 100	килограма	12	до	14	динара.
Пшеници	„	„	17	„	18	„
Јечму	„	„			13	„
Овсу	„	„			12	„
Пасуља	„	„			30	„

Јеремија Грујић
пољопривредник.

Обреновац, 28 Априла 1891 године.

Управни одбор подружине срп. пољ-привредног друштва за срез посавски и околину, подноси извешће о стању пољских усева, у следећем.

Сви усеви засејани у овој околини напредују добро. Виногради су добро понели. Шљива нема у овој околини но у другим селима даље род се одржао врло добро. Гусенице има врло много. Филоксере нема за сада у околини. Подружина је ова раздала преко 14 комада пакета свилених буба на производњу — по извешћу гаји се свилена буба у месту и околини у преко 100 кућа.

Подружина је ова распродала семена детелина преко 150 кгр. а да га је било, и више би се растурило — јер народ увиђа колику корист има од ове биљке. За већу производњу свилених буба подружина је ове године почела подизати дудару. На ово би требале саме општине да обрате пажњу и да подигну дудару. Успех гајења свилених буба за ову годину врло је повољан.

Цена је појединим производима ова:

Пшеници	100	килограма	18—20	динара.
Кукурузу	„	„	13—14	„
Зоби	„	„	13	„
Јечму	„	„	12	„
Кромпиру	„	„	20	„
Говедима пар	„	„	150—200	„
Оваца пар	„	„	14—18	„

У последње је време јака врућина с ветром — која земљоралнику посао отежава. Здравље је како код народа тако и код домаће стоке повољно.

Милош П. Марковић
председник.

Забојница, (Гружа) 1, Маја 1891 год.

Суша, која је наступила од 15 априла, још непрестано траје, и тако је исушила земљу, да већина људи носу посејали кукуруз, нити се пак може орати и сејати док год не падне каква тиха и дуготрајна киша, која ће земљу добро натопити. Ако оваква суша устраје још десетак дана и не падне киша, онда не само што се неће више посејати већ ће издати и оно посејано жито. Жалосно је гледати, како већина људи купује жито још од пре два месеца, а још жалосније је помислити шта ће они радити, ако изда година!... Многи од ових јадних сиромаха узимају жито на зајам и то по врло скуп интерес: да за сваки 200 кгр. кукуруза врате 300 кг. пшенице. И тако ће они још ове године утрошити храну за идућу годину, па ће идуће године морати куповати храну још од Божића.

Пшеница и остала стрмна жита за сада су добра, али ако не буде ускоро кише и она ће да изда. Сена ове године биће мало, а то за то што прошлогодишња храна за стоку не састави до времена већ се стока мораде пустити да запасе траву, а кише нема да падне да би трава могла да расте.

Шљиве и остало воће било је добро понело у почетку, и изгледало је да ће га бити у довољној количини, али услед суше оно доста опаде, а најгоре га сатре велики број гусеница, које су тако навалиле да их на сваком месту има бар по једна. Ове гусенице не би много нашкодиле да је се семе скидало у своје време.

Ни злогласна буба филоксера не поштеди овај крај, већ зарази и онамошње винограде.

Здравље, како код народа тако и код стоке, повољно је.

Лазар А. Прокић
економ.

Поцерина 12 маја 1891 год.

Јуче у пет сати по подне падао је град у моме селу. Правац доласка био му је од југа, па је од мог села окренуо северо-западно. Дознао сам да су потучена села: 1 Лојанице, 2 Вукошић, 3 Церовац 4 Рићаке, 5 Врањска, 6 М. Врањска, 7 Причиновац, 8 Мишар, У Церовцу је било штете у јатњадма и прасадма. Почетак му је био с малом кишом, па је тако и свршио. Половину снег усева пропало је. Помислите какво изненађење, после дуге суше добисмо несретни град. Пре града била је нада на све усеве, а сад је само нада на зоб и кукуруз... Воћа готово није ни било.

Урош Палеташевић
учитељ.

А. Бања 13 маја 1891 год.

Време је код нас врло подесно за сваки рад. Усеви су за сада прилични, али би опет требало мало више кише, јер окопавање кукуруза иде врло тешко, због суше, али су опет добри; стрмна жита за сада су врло добра, али има једна злосрећна буба пак рамија жита све поједе, особито раж. То је толико много има, да су чујем многи своје њиве засађене ражом покосили, пошто је буба све појела клицу и рол, и ако је нешто несмете и утамани тако ћети бити и са пшеницом. Људи непамте, да је овог инсекта надгод било оволико. Ово је просто напаст божија, тако веле стари људи. Власт овог среза чујем да је послала у Београд од ових буба ради испитивања. Траве немамо добре; виногради рђаво донели, тако да нећемо имати прошло годишњу бербу. Воће боше добро понело, али усљед великог и врућег ветра све опаде а што оста то гусеница утамани. Здравље је код људи и стоке врло повољно и добро. Стока је свака на цени и имаде купца. Рана у опште је на доброј цени и тражи се али је нема јер је многи купују.

К. Марковић

Жагубица 5 маја 1891 год.

Прошлог месеца било је много кише помешане са снегом, услед чега је било врло хладно, снег је падао до великог петка једнако, но после ускрса време је врло удесно за рад.

Још неколико дана, па ће народ бити готов са сеидбом. Овде се сеје жито, овас јечам а највише кукуруз.

Ове године многи су употребили гвоздене плугове, но готово сви су куповали са ливеном даском и многима су исти искварени, усљед чега се има бојати да ће се од куповине одбити. Но они који су куповали са гвозденом даском, веома се хвале.

Стока се доста тражи и цена је ситној стоци добра; усљед чега са прикупљањем порезе иде доста добро.

Хране људске било је доста, и мало је њих почело куповати. Сточне хране такође било је доста.

Здравље је код људи и стоке повољно.

Гусеница ове године биће тако много, да ће и ушљама ићи, јер њима није хтео да уништи гусеничке легло, и зато је толико наредбе тоже следовало, ово се може прешасата лабавости општински судова.

Никола Е. Огњановић.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

IV Седница од 23 марта 1891.

Били су: Председник: г. Св. Милојевић, благајник: г. В. С. Богдановић, одборници: г. г. К. Главинић, М. Х. Поповић, Ж. Шокорац, Јак. Марковић, М. Николић Мирко Миљковић, Анта Голубовић, Душ. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 25. Ужи одбор за израду друштвене повеље реферише да је нацрт за повељу готов и да подноси исти одбору на уважај. Одбор потпуно задовољан овим нацртом одлучи: да би се израда повеље убрзала, пошто је друштву врло потребна, то да члан ужег одбора г. М. Х. Поповић оде у Бечу и настане код литографа и штампара да се повеља одмах уме у рад и што пре изради, а да му се трошак за одлазак призна по рачуну.

Бр. 26. Ужи одбор за прирећивање изложбе вођа о јесени ов. г. у Београду реферише, да је прочуо предлог друштвене подружине у Крушевцу, да се о јесени ове године приреди у Крушевцу поменута пољопривредно рукотворниска изложба, — па налази, да би с обзиром на средства и радну снагу којима друштво и подружина располажу било по све немогуће успешно приредити у исто време у Београду изложбу вођа и у Крушевцу изложбу какву подружина предлаже. Па да би се друштво одазвало тако племенитој жељи своје Подружине а да би и испунило своје раније обећање односно земаљске изложбе вођа. — ужи одбор налази, да би корисно и оправдано било, да се предлог Подружине прихвати и земаљска изложба вођа дроки место у Београду у Крушевцу, а уз пољопривр. рукотворниску изложбу за округ крушевачки. На тај би се начин и радне снаге и средства концентрисала и успех би био осигуран. — Одбор слажући се у свему са мишљењем ужег одбора решава:

1. Да се Подружина у Крушевцу потпомогне у приређивању округне пољопривредно-рукотворниске изложбе.

2. Да се пројектована земаљска изложба вођа дроки о јесени ове године у Крушевцу а не у Београду.

3. Ставља се у дужност ужем-изложбеном-одбору да ступи у споразум са Подружином у Крушевцу односно приређивања обе изложбе у Крушевцу у исто време, и овлашћује се да самостално преговара с њом.

4. Ради тога ставља се на расположење изложбеном одбору и кредит на пререшћивање изложбе у 2000 динара.

5. Да се о предњим одлукама извести подружина у Крушевцу.

Бр. 27. Прочита се извештај друштвене Подружине у Крагујевцу да ће 31 ов м. држати привредни збор у селу Врдилима. Одбор прими к знању.

VI. Седница од 11 априла 1891.

Били су: председник г. Св. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Јак. Марковић, М. Николић, А. Живановић, М. Х. Поповић, А. Голубовић, Д. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 28. Изасланик г. М. Х. Поповић реферише, да је материјал за повељу друштвену израђена и подноси одбору на углед први сниман. Одбор задовољан радом повеље одлучи:

1. Да се најави архитекта г. Јовановићу у Бечу благодарност што је израдио нацрт повеље и што је настојавао да се добро и уредно изради.

2. Да се поручи код Едуарда Сигера у Бечу по његовом оферту 2000 повеља и 2000 похвалница са оквиром као и за укупну цену 670 фор. а. вр.

3. Печат за повељу и похвалнице да буде следо-жут, а по цену 5 фор. од хиљаде комади.

4. Да се учињени издаци на изради нацрта за повељу и трошкове око тога у суми 397·10 дин. и учињеног трошка изасланика у 150 дин. признаду и исплате.

Бр 29. Секретар реферише да је према решењу одбора присутноме збору обновљена Подружине у Нишу 17. пр. м. и да је иста обновљена и на истом збору изабрала себи и сталну управу. Исто тако реферише, да је по решењу председништва био на збору рад образовања Подружине у Варварину, 7 ов. м. и да је на истом Подружина основана и усвојила своја правила и изабрала сталну управу. — Одбор са задовољством прими ово к знању и одлучи, да се и овима подружинама учини помоћ на друштвене благајнице у потребним јој предметима а у вредности до 120 динара

Бр. 30. На молбу подружине у Обреновцу одбор одлучи: да јој се за њену књижницу бесплатно уступи по 1 комад свију ранијих друштвених издања.

Бр. 31. Пошто изабрани подесником за друштвено добро од Шапца М. Лазаревић није се прихво ове службе с изговором да му је мала плата, то одбор изабра на исто место Ристу Вулчевића свршт. шт. ратар. школе из Кладова, с годишњом платом 480 дин., бесплатним станом и 20 дин. путне трошка.

Бр 32. Одбор одлучи: да се 13 срећака Подружине у Обреновцу, које се нису могле распродати, у вр. 13 дин., плате из благајнице друштвене а из кредита на напредне потребе.

Бр 33. Прочита се извод о стању благајнице за месеци јануар, фебруар и март по коме је било: за јануар и фебруар приманда 5459·15 дин издавања 3878·10 готовине за пренос у март 1571·05 За март прим. 12682·70 дин. издав. 5656·35 дин. готовине на крају месеца 7016·35 динара. — Одбор прими к знању.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ДРИНОСАВСКО КОЛО ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО"

Приређује другог дана СВ. ТРОЈИЦА (10. јуна) 1891. године у Шапцу разноврсне награднe привредно-витешке утакмице домаћих коња, за које је споразумно са сталним одбором земаљског Већа свију Кола Јахача утврђен овај распоред и услови:

I. ИЗЛОЖБА.

Изложба се дели у четири одељења:

1. *Одељење.* Једногодишња мушка и женска ждребад. Награда је: првом једна сечка у вредности 80 дин. — дар Његовог Величанства Краља Милана; другом 50, трећем 40, четвртом 30 и петом 20 динара.

2. *Одељење.* Двогодишња мушка и женска ждребад. Награда је: Првом 100 динара, другом 60 дин., трећем плуг за орање у вредности 50 дин., — дар Његовог Величанства Краља Милана; четвртом 40 и петом 30 динара.

3. *Оделење.* Трогодишња мушка и женска ждребад. Првом 120 динара, другом 80, трећем плуг за прашење у вредности 60 динара — дар Његовог Величанства Краља Милана, четвртом 50 динара из фонда почившег народног пријатеља чика-Моје Гавриловића, петом 30 динара.

4. *Одељење.* Кобиле с овогодишњим ждребадима. Првој сејалица у вредности 300 дин., — дар Његовог Вличанства Краља Милана, другој 100 дин. из фонда поч. чика-Моје Гавриловића и трећој 80 динара.

У свакоме од поменутих четири оделења могу се изложити и грла, која се не такмиче за *новчане* награде, а која би се такође подвргла оцени суда оцењивачког и наградила похвалницама, ако имаоци не изјаве жељу, да се њихова грла не оцењују. Сва та грла, која би само ради угледа била изложена, т. ј. која се не такмиче за новчане награде, биће на изложби обележена са „не такмичи се за новчану награду", а код оних, која не ће подлежати никаквој оцени оцењивачког суда, назначиће се на таблици: „не подлежи оцени оцењивачког суда." —

Сваки пријавилац треба да изјави, да ли му је грло, које је за изложбу пријавио, за *продају*, што ће се код дотичног грла на таблици означити.

За пастуве и почишћене коње од четири године на више, који се само ради продаје доведу, образоваће се, ако таквих буде, нарочито одељење, пошто је вероватно, да ће бити купаца.

Изложба се отвара у 7 часова пре подне; за то сва на време, било за изложбу или за продају, пријављена грла треба довести на тркалиште до 6 часова у јутру, како би се благовремено са пријавним протоколима сравнила и по оделењима распоредила —

II. ТРКЕ И УТАКМИЦЕ У ПРЕСКАКАЊУ.

(Почетак тачно у 3 часа по подне по торњеском часовнику шабачке цркве.)

1. *Привредна трка.* Приступна је за сва градска и сеоска приплодна грла из дриносавске области, која су у овој години навршила четири и узела пету годину старости (која су дакле ождребљена у 1887. години), а која имају у висину најмање 150 стм. и у својини су код садашњих сопственика бар од 1. јануара ове године. Почишћени коњи искључени су са свим из ове утакмице. Дужина је равне тркалишне стазе 1200 метара. Награда је: првом 240, другом 120, а трећем 60 динара.

2. *Витешка трка.* Приступна је за сва грла, која су у имовини коњаника резервиста или коњаника првог и другог позива, а која су у њиховој имовини од последњег вежбања (прошлогодишњег војног сазива). Пастуви су из ове утакмице искључени. Сва пријављена грла треба и по висини, старости и по способности да одговарају прописима за коње резервиста и коњаника народне војске, треба да су прописно оседлана, зауздана и поткована. Коњаници народне војске да имају војено одело, које је за њих прописано. Дужина је равне тркалишне стазе 1200 метара. Првом 240 динара, другом лепо израђено прописно седло са потпуним прибором (вреди преко 180 динара,); трећем 60 динара.

3. *Општа трка.* У овој се трци могу такмичити сва сеоска и градска грла из дриносавске области од навршене 5. до навршене 10. године, а која немају права у претходним тркама, која достижу висину од 150 стм., која су у својини садашњих ималаца бар од 1. јануара ов. г. и која нису ни у једној јавној трци однела до сада прву награду. Дужина је равне тркалишне стазе 1200 метара. Награда је: Првом 200, другом 100 динара.

4. *Утакмице у прескакању.* Приступна је за господу активне и резервне официре краљ.-српске војске на сопственим прописним коњима. Господа резервни официри јашу у униформи. Друг може друга у јахању заменити. Препоне од шибља високе су 100, а оне од дасака 90 стм. Ровови за прескакање су плитки и напуњени водом, а широки 2 метра. Треба да буде најмање пет такмичара и сваки има двапут да прескочи све препоне. Такмичење бива по реду пријаве. Првом 250, другом 150, трећем 100 динара. Све три ове награде даровала је општина града Шапца.

Пријављивање и упис почиње данас и траје до 1. јунија у подне. За свако тркачко грло полаже се при упису 5 динара. Пријаве примају и уписивање врше чланови управе г. г. Ђорђе П. Куртовић, Душан Тодоровић, Милош Радојковић и Марко Дерок. Пријаве могу бити личне, писмене и путем телеграфа, но у свакоме случају тачне; осим тачног описа дотичног грла у погледу висине, старости, пола, свију особених знакова и порекла, треба казати име јахачево и његово редовно занимање.

Сви такмичари, који се такмиче после подне, а који су на време пријављени, треба да буду са коњима и пријавним листама најдоцније до 1 и по час по подне у дворишту дома Господара Јеврема и тамо да се пријаве одређеним редитељима.

Заузимањем сталнога одбора земаљског већа свију Кола Јахача „Кнез Михаило", добило је Дриносавско Коло на име помоћи за награде при овим утакмицама: Од Његовог Вличанства Краља Александра I. највишег заштитника 500 динара. Од министарства народне привреде 1000 динара. Од министарства војног једно седло са потпуним прибором и 100 динара у новцу. Од „Српског пољопривредног друштва" 100 динара, на чему дриносавско Коло и овом приликом изјављује своју најдубљу захвалност.

На Ђурђевдан 1891. год.
у Шапцу.

ДРИНОСАВСКО КОЛО ЈАХАЧА
„КНЕЗ МИХАИЛО."

СТЕЧАЈ.

Награде за увођење напредних начина радње.

Пошто се за награде за увођења напредних начина радње за које је друштво расписало стечај пр. године, није нико пријавио као такмичар, то се овим обнавља стечај и то:

1.) *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно“.* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима јасеничком (окр. подунавског), параћинском (окр. моравског), беличког (окр моравског) и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15. Јула ове године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара а цениће се извршен рад Оцена ће се вршити у другој половини месеца Јула.

2.) За рационалну употребу и прераду млека и то:

а.) *„За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос“.* — За ову награду могу се такмичити окрузи: стари крушевачки, стари чачански и стари ужички Рок за пријаву до 1. Октобра ове године. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б.) *За производњу доброг сира „кашкаваља“.* Награда за најбољи 100 динара. Могу се такмичити окрузи: стари пиротски и стари врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

3.) *„За добру и угодну стају за 10 грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награду за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу старом ужичком. Рок за пријаву до 1 октобра ове године.

Пријаву ваља послати у неплаћеном писму: *Српском Пољопривредном Друштву у Београду.“*

Бр. 387. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 12. Фебруара 1891. године у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Изашла је из штампе књижница:

ВИНОДЕЛСКИ ЛЕКАР

за

виноделце, винарске трговце, гостионичаре и у опште сваког домаћина

израдио

Петар Стојадиновић

кој. чиновник, хонор. предавач пољске привреде у нишкој учитељској школи

Ниш. *Штампа Душана Валожића* 1891 год — Цена 50 пара.

Друга књига „Пољске Привреде“ од Паје Т. Тодоровића — Ђаковчића, у којој је

ВОЋАРСТВО, ВИНОГРАДАРСТВО И ШУМАРСТВО

са 103 слике у тексту, може се добити *у књижарници Велим. Валожића у Београду*, као и код свих *Пољопривредних подружина*, а може се набавити и преко свих уређених књижарница у унутрашности.

Цена је 2 динара (1 фор.)

Од ове је књиге откупио господин министар народне привреде и Српско Пољопривредно друштво по 100 прим., а *госп. министар просвете и црквених послова расписом од 5 Октобра о. г. Пбр. 15·402 препоручио је ту књигу за књижнице основних школа.*

Ова се књига продаје и подељена у 2 свеске; и то: „Воћарство“ стаје 1 дин., а „Виноградарство“ и „Шумарство“ 1·20 дин.

У истој књижарници у Београду може се добити *прва свеска прве* књиге овог дела, у којој је **Општи** део „ратарства, баштованства и ливадарства,“ у *другом* поправљеном и знатно попуњеном издању. — Цена 1·50 дин.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 292 ПРЕПИСУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ НА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛЕКИ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖИЋА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 21 и 22. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 2. ЈУНА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Помоћ против штете од града. — На који се начин хватају ројеви (са сликама). — Арапски коњ (са сликом). — Жаребењаци — Гутуравђ. — Кад треба набављати стоку са страна? — Увуства при куповању стоке. — Коју треба расу изабрати? — Како треба да изгледа добар приплодни бик и добра крава музара? — Извештај о изложби коња и трчања у Београду. — Наше жене не воле Рамбује — овце. — **Белешке:** Црви у трешњама. — Колико јаја може конопша да снесе. — Лимун од липовог цвета. — Да руже боље цветају. — Кад треба прелустити „очење". — Јелки још начин помоћи у хватању ројева. — Да „рађања" буде издржљивија. — Како се пере свиња. — **Гласник:** Утакмица Тиночког коло јахања „кнез Михајло". — Интернационална пољопривредни конгрес у Хагу (Холандија). — Пијаћур у Ужицу. — **Дописи:** Из Мирилова, Ужице и Оршава. — **Стечај.** — **Подлистак:** Извештај о стању завода државне ергеле. у 1890.

ПОМОЋ ПРОТИВ ШТЕТЕ ОД ГРАДА.

Помози сам себи, па ће ти и Бог помоћи.

Настало је већ време у коме земљорадник погледа на своје усеве, оцењујући какву награду за уложени труд може очекивати, — ако Бог дâ те до руке дође. Али хоће ли „доћи до руке", то је, што но реч, у Божијој руци.

Ну разуман земљорадник не треба ничега да се плаши, не сме да се збуни ни у случају какве штете и несреће. Ето, са многих страна већ добијамо гласове да је град починио велику штету, а нема сумње да ће нам још таквих жалосних вести стићи.

И сад је питање: *шта да се ради кад је већ град погукао и оштетио усеве?*

Ако и нема у сваком случају потпуне помоћи, оно се вазда може бар да умањи штета; али је за то потребно мирноћа, ладно и разумно цењење ствари и устаоштво, јер само очајање, јед и вика не ће помоћи.

Ми ћемо изнети главне тачке, које могу да послуже као ослонац шта и у ком случају штете треба радити. —

Кад град потуче усев, прво треба решити питање: *треба ли усев оставити самом себи да се опорави, или га треба покосити па оставити да изнова избије, или га, најзад, треба преорати па га изнова посејати.* Тек ако ни једно од свега овога не би могло да помогне, онда долази на ред питање: *може ли се што друго и шта сејати на место потученог усева.*

При решењу првог питања, земљорадника треба да руководи ово:

Ако град потуче пшеницу, раж, овас или озими јечам пред само цветање или за време овог, онда, ако штета није велика, треба их оставити да се сами опораве, па ће ипак донети приличну жетву; а ако су са свим потучени, онда их треба преорати и на место њиховог сејати који други усев, који може до јесени да прспе. Ако град побије у то доба јари јечам, онда, ако је много оштећен, да би га требало преорати, боље је покосити га да земље, па ће изнова избити и још донети приличну жетву.

Кад, пак, град потуче стрмнине после цветања, онда ако влат није одвојен од корена, т. ј. ако није слама са свим искидана, треба усев оставити самом себи па ма како да је полегао по земљи, и убрзо ће се приметити како се полако подиже, исправља, и ипак ће донети приличну жетву. Али ако је град са свим искидао, исекао, сламу, тако, да је влат одвојио од корена, онда се не може очекивати никаква поправка и треба неодложно заорати потучени усев, па на његово место посејати што друго, што још може да прспе до јесени.

То су ослонци за решење постављеног питања у погледу наших стрмнина.

Да видимо сад како у том погледу стоји са кукурузом, који је исто тако важна наша храна.

Кукурузу град у опште не може да шкоди толико, као стрмнинама. Ако је сасвим млад, те му град побије само лишће или још и младу стабљику онда је то врло незнатна штета, јер ће кукуруз поново избити и рашће даље. Ако је кукуруз био већи, стабљика јача, па му је град само лишће обио и нешто поцепао и стабљику, онда се још може оставити, јер ће се ипак опоравити; но ако га је са свим у земљу потукао, онда га треба одмах заорати и поновa посејати. Ако, пак, град потуче кукуруз у цвету или још нешто доцније, онда, ако га није са свим у земљу потукао треба га оставити да се опорави, па ће ипак берба бити још приличнa; но ако га је у земљу потукао, онда га треба заорати и поново посејати коју рану врсту кукуруза,

који још може до јесени да приспе — дозри, или што друго. —

Мехунасти усеви кад се покосе немају способности да изнова избију. Но грашак и грахорице имају још толико моћи кад се површно повреде, да избијају јаке огранке, који цветају и донесу још приличан род. Зато кад град потуче мехунасте усеве, у опште ако их је само мало оштетио, треба их оставити да се колико могу опораве, а ако их је потукао у земљу, онда не остаје ништа друго, до преорати их и сејати нешто друго. Нарочито је осетљива од града репица, која се код нас још мало сеје, премда је врло корисан усев. Кад њу град потуче пре него прецвета, она не пушта више огранке, но пошто је онда и иначе врло кратко време и до жетве, треба је оставити па баш ако је град и $^3/_4$ усева сатро, јер и оно што је остало, најзад, добродошло је, а и после жетве још има времена да се посеје на ту земљу што друго. —

Кад град јако потуче ливаде и детелишта, онда је најбоље очекнути дан — два да се мало поврати неисечена трава или детелина, па их одма покосити, и што се пре ово учини, то ће бољи бити идући откос. —

Конопља и лан најосетљивији су од повреде града, јер ако их и не потуче у земљу, већ прошара, не може се очекивати никаква корист. Истина да лан избије при земљи огранке, но они нису, низашта. А повређена биљка, конопља или лан, не само да не расте више кад је град повреди као што би иначе расла, него на сваком месту где је град дотакао кида се влакно приликом трлења (набијања), те је тако корист врло незнатна. Зато, ако град поле јаче потуче конопљу или лан, а нарочито ако још није касно за сејање чега другог, треба их неодложно преорати и посејати што друго.

Усевима који се гаје рад корена или кртола, као што су сточна репа и кромпир, град не може тако много да шкоди као осталим усевима. Па ипак, ако је град потукао сточну репу док је још са свим млада, боље је поново је посејати или расадити, јер ако се остави она потучена да се опорави, она ће дуго боловати и много ће заостати у порасту; а ако је репа — корен — већ била бар 2 см. дебела када је град потукао надземне делове онда је боље оставити је да се опорави, што ће она и учинити тако, да се на приносу готово не ће ни приметити да ју је град потукао. Код кромпира опет, ма у које доба да га град потуче, лоза се опорави а кртоле и даље расту у земљи, те је тако и штета врло незнатна.

Најзад, кад град потуче пићне усеве, као: грахорицу рад пиће, зелени кукуруз, мухар и др. пићне усеве, онда их треба одмах покосити и пићу употребити зелену или је осушити у сено, а на место потученог усева посејати одмах или такав исти или који други пићни усев. —

То су главне тачке за ослонац у решењу првог питања: шта да се ради са потученим усевом.

Кад то питање оштећени пољопривредник реши, онда, ако се решио да потучени усев заоре, одмах

ПОДЛИСТАК.

ИЗВЕШТАЈ

О стању завода државне ергеле у 1890 години

поднесен

господину министру народне привреде

од

Л. Р. Јовановића,

управитеља,

(свршетак)

На први начин подигнуте су у току ове године у Љубичеву једна зграда од тврдог материјала за станове настојника, једна шупа уз ову зграду за смештај дрва и осталих ствари од мешовитог материјала и један бунар озидан с ђермом уз нову, кобилску коњушницу; а у Добричеву једна зграда за ћелијски затвор осуђеника и једна шупа уз нову пастувску коњушницу од мешовитог материјала. На други начин пак подигнуте су две велике коњушнице од тврдог материјала и то једна у Љубичеву за 100 кобила а друга у Добричеву за 66 пастува.

Осим тога, у току ове године, све су заводске зграде из заводских средстава препокриване, оправљане и у опште у добром стању одржаване, а неке су међу њима и из основа преправљане, пошто су биле већ дотрајале.

Како су зграде, у којима су марвена болница и говеда смештени, дотрајале, то је управа нешто у прошлој а нешто у овој години припремила материјала и решила се да идуће године ове зграде поруши и на њихово место нове грађевине од тврдог материјала подигне.

Исто тако управа је и у Добричеву спремила потребну грађу и намерна је да у идућој години продужи пастувску коњушницу у толико, како би се у њој могли да сместе бар 100 пастува, пошто ће их идуће године бити већ толико да се неће имати где да сместе, ако се ово продужење коњушнице не изврши.

За правилан развитак приплођених грла, као и за извођење правилне дресуре код већ одраслих коња, неопходно је потребно, да поред отвореног (летњег) мањежа има у заводу и један затворен (зимњи). Како је ово већ тако велика грађевина да је управа из својих средстава подићи не може, то је она учинила предлог г. министру народне привреде за подејствовање, да се ова грађевина подигне из кредита који се одобрава на подизање државних грађевина и има основа надати се да ће се по овоме предлогу ова грађевина ускоро подићи.

За оправку и преправку грађевина у идућој години израђено је ове године у Добричеву: 36.000 комала цигаља и 20.000 комада црепа. Израда пак цигаља и црепа у Љубичеву обустављена је, јер у месту нема подесне земље, а да се земља са стране за то довлачи на колима није било могуће, јер други пречи послови нису дозвољавали.

IV.

За извршивање многобројних и разноврсних својих послова, управа је имала и у овој години, поред најнужнијег броја чи-

пастуви остају у земљи, а оне лепе кобиле које се за приплод држе, оне се готово за никакав новац не могу ни купити Само крадене могу се кад кад добити.

Бедуини, прави синови пустиње, страсни су љубитељи коња; сваки своју кобилу чува као највеће своје благо и неће је продати ни за какву нужду трпио.

Путник Burkhardt, оценио је број бедуинских коња скупа са Нецидом у целој пустињи арапској на 34.000 грла. Он вели да најбоље ливаде готово у целој арапској пустињи има област Нецид, које се после кишног времена у јесен и зиму одмах зазелене. И предео Ел-Хаса има добре ливаде — наравно не бујне и богате, и коњи овог предела такође су добри и имају вредност као они у Нециду. Честа киша сразмерно према другим пределима — даје могућности те расте једна врста детелине, која се тамо зове „бирзим", а добра је храна и коњи је врло радо једу.

Славна раса у Нециду Кохлани води своје порекло од оних 5 кобила — Ел — коме — на којима су Мухамед и његови пратиоци у бегству из Мекке у Медину ноћу 28 Јула 622 год. по Христу одјашили. Имена ових пророкових кобила јесу: Кохаја, Саклава, Таваиза, Манека и Булфа; од ових 5 грла постао је велики број чувене и славне расе како арапских, тако и турских најлепших коња.

Сви благородни коњи зову се Кохлани или Нецид (по пределу), а прости Кадиши; ови су последњи обични коњи, о чијем се пореклу не води рачуна и при парењу не држе се тако строге мере као у Нециду код расе Кохлани; Кадиши се употребљавају већином као товарни коњи, а ретко за јахање, нису тако лепи, па наравно ни тако скупи; нађе се по који примерак и од ових, који је такође леп као и Кохлани; они су расплођени у већем делу Сирије и Палестине па

често отуда долазе на трг у Дамаск те се као прави арабери — Нецидске расе — продају страним трговцима за скупе новце.

Ровал и други путници тврде да о овој благородној животињи само тада може човек свој суд донети, кад је види у њеној постојбини; веле, овде се тек даје познати да становници овога предела имају најлепше коње на свету.

У дворској штали Султана Абдул-Хамида у јесен 1888 год. могло се видете више коња ове расе, те се љубитељ коња може и на другом месту уверити о њиховој лепоти и својству а не ићи чак у Арапску, ал се овде не сме ограничити на гледање у штали, већ се мора напоље извести, те да се њихово држање и кретање види у слободи, а особито под јахачем и онда њихова права вредност цени.

У штали ови коњи стоје са сагнутом главом, изгледају нерасположени, али, кад су у слободи и кад је још какав вешт јахач на њему, онда се промени држање овог коња, намести главу и врат високо, чисто вам са неколико сантиметара изгледа виши но што је у ствари; велике пре очи постану живосне и ватрене; прилично дугачке уши покрећу се живо да сваки па и најмањи шум дочују, ноздрве се шире све више при трчању, те да дају онако танкој, лепој и доброј маскираној глави особито благородан изглед. Глава није код свију коња права, већ је, а највише код кобила, више носа нешто мало угнута (конкавна). Широко чело често је мало пупчасто и финим длакама (перчином) покривено, део потилька мало дужи, те је тиме глава слободнија у покрету, а и лепше је на врату насађена; при савијеном врату има глава

ванредно леп изглед; тако звани лабудов врат долази најчешће код ових коња, — јеленски врат врло је редак код ове расе и обично се избегава; имају врло фину, танку и дугу свиласту гриву; висина гребена је умерена, врло ретко да који има тако висок гребен као енглески пунокрвни коњи, исти је сув и лепо натраг повијен; код плећака су лопатице довољно дугачке и више косо постављене код свију коња благородне расе, само су код простих коња више право постављене; груди су обично пунчасте, тако звање лавове груди, које се врло цене; тело им је увек округло, не сувише дугачко; леђа права и гипка; бокови кратки; трбух немају никад велики; сапи имају врло лепу форму, увек праве, довољно дугачке; реп високо и слободно усађен и лепо га носе, на репу су струне врло фине као и код гриве, при покрету подигну га мало па им се онда у кружној линији доле савија и даје коњу врло леп изглед. Ноге су врло суве, мускули врло чврсти, тврди и затегнути; рамењача довољно дуга, а тако и горња цеванница лакатњача, колено широко, а доња цеванница кратка. Савијаче жиле су јако и добро везане, од костију су једним олуком маркиране, свуда су чисте; зглавци чисти и јаки, кичичне кости нису кратке, ал нису сувише ни дугачке. Копите су мале, од чврсте рожине, табани су често дубоки.

Стражње ноге не задовољавају у толикој мери као предње; овде се могу и неке слабије тачке наћи, особито би се могло пожелити да им је бољи став. Само су код најбољих коња ове расе бутине довољно широке, бутњаче дугачке, мускули доњег бута такође су добро развијени. За велику су похвалу код ове расе скочни зглавци, они су широки, сухи и врло гипки. Рожни израштаји су како код предњих ногу, тако и код стражњих врло мали, једва се могу приметити.

Источњаци јако цене, а и са пуним правом, умерени угао код задњих ногу; они из искуства знају, да коња са право постављеним скочцима у покрету не могу добро издржати, а у галопу немају ону јачину и брзину покрета.

Кожа и длака ове животиње врло је фина, длака је лети врло кратка, јако се светли и због тога има име „атлазни белац". Белаца има у већини и највише се цене, јер се узима да белци од најблагородније расе воде своје порекло. Тако звани попрскани белци, а и грошасти нису ретки, тиграсто шарени или шарци врло су ретки. Златни алати или златни дорати такође се радо имају. За вранце немаре, управо мрзе их. Причају, да Бедуини врану ждребад одмах убијају, јер верују да им врано ждребе несрећу доноси. Код дората и алата белеге су ретке и обично коњи са белегама по могућству искључују се као приплодна грла. Једна арапска басна вели: „Коњи, који су пупаста или чарапасти, опасни су, али ако су им ове белеге веће са десне стране но са леве, бежи од њих, они ти носе знаке покрова." (Налик на ову басну, али само за алатасте коње има и код нас изрека, која се чешће може чути „добар алат ако је у једну ногу пупаст, вреди 1000 гроша, вредно би да је у две 2000, у три 3000 гроша, а ако је у све четири ноге пупаст не вреди ни 100 гроша." Ово ће бити да је код нас од Турака остало).

По негде се налазе проседи дорати. Овакви се пастуви цене као врло добра приплодна грла, која пренашају све своје особине на приплод; плаћају се скупо, т. ј. ако су само добре грађе.

Видови кретања разликују се од западних коња, јер они не подижу ноге високо, пружају их што је могуће више напред, те већи простор прелазе, поред тога долази и то што се они, као што је већ речено, у покрету држе поносито и са неком само њима својственом лакоћом; преко сваког терена по рђавом и каменитом путу корача нешидски коњ сигурно и има баснословну издржљивост. У галопу показују се окретнији но у касу, врло радо прави тако звање газелине скокове, врло добар и брз раван имају, а има их и добрих касача.

(свршиће се)

ЖДРЕБЕЋЊАК — ГУНТУРАЋ.

Многа ждребад и коњи пропадну нашим пољопривредницима од ове болести, која није тако ретка, због њиховог немара и непажње. Уверио сам се сам, да они ову болест сматрају као безопасну и не траже јој благовремено лека код људи, који су за то спремни, но лече своју болесну ждребад и коње код налбанта које каквим бапским лековима или им бабе врачају и бају. Да би се наш пољопривредник знао управљати у случајевима када би се ова болест појавила на његовој стоци, и да би знао прву помоћ да укаже своме болесноме марвинчету — решио сам се да напишем о овој болести ово неколико ред и што иде.

* * *

Ждребећњак *сналази понајчешће* ждребад и младе коње од 5—6 година, али сналази и старије коње. Ждребећњак је заразна болест, која се преноси с коња на коња, а проузрокује је једна мала глиница, која се само кроз увеличавајуће стакло може да види, и која, кад уђе у тело животињско, производи ову болест. О заразљивости ове болести најбоље сам се уверио у мојој пракси Као хонорарни марв. лекар државне ергеле у Добричеву 1889 године имађах прилике да посматрам ову болест на ждребадима (50 на броју), која беху дошла на пашу из Љубичева. Међу дошавшим ждребадима бејаше једно ждребе, „Жабараџ", оболело од ждребећњака, кога сам одмах одво-

јио од осталих и одпочео га лечити, али оно је у путу већ било заразило неколико ждребади, што се одмах није дало приметити, и после не бејаше дана када се нису по неколико ждребади разболели, док нису сви оболели, сем једног ждрепца, који је био доста одрасан, и који је одмах, по доласку, од ждребади био одвојен и на јасла метут. Стари писци марвено-лекарски сматрали су за узрок овој болести назеб, рђаву и нечисту рану, нечисту воду, рђав ваздух, рђаве штале и прекомерни рад животиње, али у самој ствари, данас је доказано, да је узрок овој болести поменута гљивица, а рђава рана, вода, назеб, рђава штала и нечист ваздух, само су помоћници овој гљивици, те да се ова болест брже и јаче развије.

Ова зараза код коња и ждребади избија на 3—4 дана од кад је здрав коњ са болесним у додир дошао, или ако је у једној штали са болесним коњем био, или је у штали био у којој је пре неколико дана болесан коњ боравио, или ако је његован од људи, који су у исто време неговали и болесног коња, тако, да се је заразна материја од болесног коња средством додира пренела, или је у ваздуху била, или је помоћу посредника — чувара пренешена. Заразна материја налази се у балама, у пљувачки и у слузу болесних коња, а тако исто и у гноју отечених жљезда. Коњи и ждребад, који ову болест једном преболе, задобијају за неколико година *имунитет*, т. ј. не могу да се поново заразе, а по кад кад и за цео живот.

Знаци по којима се ова болест појављује и познаје јесу следећи:

Код коња и ждребади појави се најпре лака грозница, која по кад кад бива и врло јака (јер температура достиже и 41° целзијусов). Коњ омлитави и отроми, невесео је и опусти главу, с места се не покреће, очи држи затворено, температура тела промењива и неједнака, коња снађе грозница са дрхтавицом, длака се накостреши, наступи кашљање, које је код неких коња реће код неких чешће, код неких врло лако а код неких врло јако и тешко са боловима скопчано, кашаљ продужава се по кад-кад и после 1—2 недеље дана, кад животиња преболе. Коњ изгуби прохтив на рану а по кад-кад и на пиће и само уста водом испира, и усљед тога јако омршави. Куцање срца увећа се и било достиже до 70 удараца у минуту, а по кад-кад и више. Дисање је с почетка врло мало отежано, али са развићем болести достиже до 25 повука у минуту, а кад-кад и више. Слузо-коже носа и уста запрвене се и отеку. Из једне половине носа или из обе почне да тече слуз-бала — који је у почетку водњикав, доцније слузаво-гнојав, боје је бело-сиве, али често бива и жућкаст или прљаво сив. Из уста се врло велика количина пљувачке и слуза лучи, и лучи се обично 8—14 дана, па се полако умањава, док сасвим не престане. Слузокоже око очију запрвене се, и оне луче у почетку сузне капљице, затим слузаву материју. Подвиличне жљезде отеку и постану чврсте, затим омекшају и загноје се, кожа се провали и истече гнојава течност. Животиња не може добро да гута рану и пиће, те често рана, пиће, пљувачка и слуз из уста буду кроз нос избачене и у слузу носа помешани. По кад-кад дешава се, да животиња тако отежано дише, да наступи угушивање, јер отеку јако жљезде око јабучице, једњака и ждрелне, вратне и лимфатичне жљезде по телу а и ресица. Жљезде су у почетку тврде, затим омекшају и загноје, док једном гној не пробије кроз отањалу кожу и не исцури, и тада обично грозница попусти и прохтев за јело и пиће почне да се повраћа дисање бива олакшано, куцање срца бива све мирније и тише. Отоци жљезда, особито лимфатичних, бивају по кад-кад тако велики, да достигну величину дечије главе или величину једног леба од 20 пара динарских. Дешава се, да се при таким отоцима загнојених жљезда, жљезда не отвори с поља, да гној на поље из тела изађе, но се отвори изнутра, те тако гној у унутрашњост тела истече, усљед чега се крв отрује, и наступи запаљење плућа и плућне марамице, и усљед ове принове болести, животиња угине. Принова ових болести може бити и без отварања жљезда у унутрашњост тела. Често пута отоци вратних, подвиличних и јабучних жљезда, као и оток ресице, буду тако јаки и велики, да сузе душник, те животиња не може да удише ваздух и усљед тога угине.

Код оболелих коња и ждребади сви ови описани знаци не морају се појавити, него могу само неколико бити, као на пр. грозница, запрвењене слузо-коже уста и носа, оток подвиличних жљезда и т. д. а код други ови знаци са још каквим променама, који отежавају или олакшавају болест.

Болест ова није опасна и грло оболело може преболети за 2—3 недеље, само, ако се добро пази и негује; али може бити и врло опасна, ако се потребна нега не укаже, и ако се за време опасности не позове марв. лекар, који би својим знањем у неколико олакшао ток болести, а нарочито у случајевима, где може наступити угушивање. Топло и лепо време, добра нега, чиста, мека и зелена рана, добро промајана штала са чистим ваздухом, као и добра и чиста вода повољно утичу на ток болести, а рђаво и мочарно време, нечиста рана и вода, рђава штала и ваздух рђаво утичу на ток болести.

Познавање ове болести није тешко, нарочито онда, кад се ова болест, од једном у велико распростре међу коњима и ждребадима једне штале, али није тешко познати је и у појединим оболевањима. Ова болест има врло велику сличност са *сакагијом носном* код коња, те отуда многи наши пољопривредници избегавају марв. лекара ради лечења оболеле им стоке, јер

су чули, да марв. лекари наређују убијање коња заражених сакагијом, бојећи се, да и њихове коње не огласе за заражене сакагијом и не убијају их. Ова бојазност наших пољопривредника не оправдана је, јер марв. лекар неће никада наредити убијање коња пре, док се није потпуно уверио, да је коњ одиста сакагијав

Наши пољопривредници треба да су једном на чисто, *да ждребећњак и сакагија није једна иста болест, но само да су сличне и да је сакагија неизлечива, а ждребећњак излечив.*

Лечење. Наши пољопривредници могу се упуштати сами у лечење ове болести само дотле, док је ток болести благ, и где неће бити опасност за живот животиње. Где је оток жљезда велики, где може наступити угушење од отока, или где се овој болести још која придружи, ту треба пољопривредник да позове марв. лекара, који ће на основу свога испитивања и према развијању болести предузети лечење онако, како то марвено-лекарска наука захтева. Пољопривредници, пак, требају овако да лече своју оболелу стоку: Чим приметс, да је из носа отпочела бала и слуз тећи, жљезде подвилице да су отекле, и да коњ кашље с времена на време, треба коња или ждребе посути по телу са камфорним шпиритусом и добро га истрљати, и треба му чешће преко дан водену пару под нос мећати да је удише. Ову пару треба овако справљати: загреје се вода у један суд и овако загрејана подноси се под нос, но да би је коњ пријатније и радије удисао, вала у воду метути трине од сена, или јечам или прги слез, или ма какву мирисљаву траву. Врат и отечене жљезде обмотати вала јастучићем, који је испуњен тежином (кучином) да би жљезде у топлоти што пре омекшале и загнојиле се, а поред тога може се и каша од прошиног или ланеног брашна привијати, али она треба да буде млака. Каша дејствује на жљезде да што пре загноје. Жљезде подвилице и друге могу се трљати свињском машћу, али боље је *сива живина маст*, коју могу у свакој апотеци без рецепта добити, само је треба добро утрљати у кожу. Кад отечена жљезда омекша, може се врхом чистог ножа просећи, али треба пазити, да је просек на таквом месту, где ће моћи сва гнојава течност из жљезде исцурити. Просечени отвор и жљезду треба чисто држати и испирати чистом и млаком водом, а по могућству и разблаженим раствором карболне киселине.

Противу кашла добро је давати истуцаног нишадора са вењом (5 грама нишадора и 10 грама вења довољни су за једну пилулу, а две таке пилуле треба дневно давати; нишадор може се давати и у води за пиће.

При лечењу треба и на то добро пазити, да коњ увек добија добру и чисту храну, да није у влажној но у чистој, видној и сувој штали, да је промајана свежим ваздухом. Коњу оболелом вала давати у пролеће меку и зелену траву, коју лако гута, и чешће га провадати по лепом времену, по њиву или авлију.

У случајевима тежим вала звати, као што напоменусмо, марв. лекара, који ће према болести и друге лекове наредити, а при угушивању операцију *просецање душника* предузети, да не би коњ угинуо.

Да би коње, који нису оболели, а у једној су штали са болеснима смештени, сачували од ове болести, да се не заразе, треба их из штале у коју је оболели коњ био, извести у другу, где не би долазили у додир са болесним коњима и људима, који чувају оболеле коње. Штале у којима је био болесан коњ од ове болести, треба добро очистити и дезинфицирати, а тако исто и посуђе из којих је храњен и појен, да би клице од гливице угинуле. Овако радећи предупредиће пољопривредници даље ширење ове болести међу својим коњима.

Лавар П. Најдановић
окр. марв. лекар

Када треба набављати стоку са стране? Упутства при куповању стоке. Коју треба расу изабрати? Како треба да изгледа добар приплодан бик и добра крава музара?

од

Ђ. Стевановића Вилозског

Говеда се обично онда набављају са стране, ако је домаћи сој неугледан, мали, накржљао. У Угарској, где је домаћи сој, осим што је за теглење врло способан, врло незнатан што се тиче годности и млечности, скоро су сви сопственици великих добара и спахилука набављали стоку са стране, гајили, или су своју већ постојећу домаћу стоку укрштавањем страним биковима поправљали. За наше прилике у Србији препоручио би набавку благородних бикова, и тако поправљање наше домаће стоке систематским укрштавањем са страним биковима. Но тако добивене производе укрштавањем, треба после, да би се одржали, и облагородили, неговати и тимарити, а не запустити, као што то обично бива, те после и најблагороднија стока изгуби изглед облагорођене стоке.

Кад се економ једном реши да набави стоку са стране, он треба да се реши који ће сој за своје краве изабрати.

При избору раса, треба нарочито обратити пажњу, да ли је предео, у којем треба повољубљена говеда да живе, планински или долински. Ако је предео планински, онда треба изабрати један од планинских сојева, јер ће се говеда пре навикнути на нову домовину, на ново подневље, на храну и воду, почем се све ове промене више приближују онима, које су говеда у старој својој домовини имала. Ако је предео пак долински онда вала изабрати један од долинских сојева. Многа сопственице у томе греше, што се на све речено не обазиру већ набављају за долинске, подводне пределе благородна планинска говеда и обратно. Природно следство оваквог поступка је, да се говеда поболевају, дегенеришу. На великим спахилуцима још се може вештачким средствима за хранење, напредном негом, колико толико стати томе на пут, али на малим газдалуцима се обично таме свршава, да је економ принуђен сва говеда продати да му не би полицала.

Нарочито сам ову погрешку приметио у Угарској, где многе спахије хоће пошто — по то да држе крупне благородне планинске сојеве на њиховим подводним и мочарним газдалуцима. Истина је да су планински сојеви најлепши и за сваког економа и сточара идеал благородне марве, али не ваља оваквим скупоценим експериментима шкодити своме добру.

Као пример хоћу да наведем спахилук Сент Миклош у Угарској, на коме сам дуже време у служби провео. На овоме спахилуку беху већ кроз 30 година грла лепог крупног бернског дакле благородног, планинског соја. А спахилук Сент. Миклош налази се у једној великој подводној равници, која се између Дунава с једне стране, и једног великог блатишта с друге стране пружа. Ова су се говеда привидно навикла на ову околину. Али после 25 година, тек, почеше ипак избијати на површину сљедства оваког поступања. Сва говеда почеше добијати криве ноге и почеше боловати у костима. Сва средства која су употребљавана да се томе стане на пут, слабо су помогла, — тако, да сада има само један радикалан пут, а то је да се сва бернска говеда продаду, па да се набави један долински сој, који ће се лакше навикнути на местне околности. Оћу још да споменем, да је надвојвода Албрехт, кој беше у суседству овога спахилука, тако исто искуство имао са пређашњом расом, коју је на своме спахилуку „Албрехт Казимир" држао. Код тог, опет планинског соја, појавили, се су услед за њ необичних прилика, туберкулоза, запалење плућа, и то у таквој мери, да су сва говеда морали продати и набавити садашњи Алгајски сој. Као што сам дознао, неће се ни овај сој моћи одржати, јер се и код њега појавила туберкулоза, те му неће ништа друго остати већ да набави један долински сој.[1])

При набавци страних сојева најбоље је купити млада говеда, јер се лакше привикавају (аклиматизирају) на ново поднебије и остале околности. Врло је добро купити већ стеоне краве, те се телад, кад се крава отели, већ налазе у новим приликама, те одрасту као да су производ домаћег соја. Матора говеда страних сојева не треба никад куповати, јер се врло тешко навикавају на нове прилике, побољевају се и липсавају.

Што се тиче избора сојева то упућујем на чланак „преглед свију занатнијих раса говеди" који је у „Тежаку" од 1887 год. одштампан. Хоћу да приметим да су цене врло различне; има врло скупих благородних сојева, којима је цена велика, почем им је постојбина врло удаљена, или их у опште мало има, а има сојева, који су тако исто добри и одговарају истој цељи а при томе су знатно јефтинији.

Према томе се ваља при куповању управљати по овим околностима и узимати цену у обзир.

Овде назначујем неколико од најзнатнијих сојева планинских које и за наше прилике могу препоручити, и хоћу да укратко приметим каква је млечност и цена:

Алгајски сој, даје годишње 2000—2700 литара доброг млека; цена је умерна.

Бернски сој, даје годишње 2000 литара врло доброг млека. Говеда су здраво крупна, угледна и месната. Ово је најблагороднији планински сој; цена је велика.

Монтафонски сој, даје годишње 1800—2500 литара ванредног доброг млека; цена је говедима доста велика.

Пинцгауцки сој, даје годишње 2200—3000 литара доброг млека; цена врло умерена.

Сименталско-Сански сој, ово је најкрупнији сој, даје годишње 2200—2800 литара врло доброг млека, жива тежина износи 800—1000 килограма и више. Бикови имају 1200 килогр живе тежине и више. Цена је велика.

[1]) Који ће такође оболети од туберкулозе ако се не буде извршила дезинфекција места и штала, где су пређашња говеда боравала. **Ур.**

Фрајбуршки сој, даје годишње 2000—2800 литара врло доброг млека. И овај је сој врло крупан. Цена је велика.[1])

За долинске, подводне и влажне пределе препоручују се следећи сојеви:

Холандски сој, даје годишње 3000—4000 литара доста слабог млека. Цена је доста велика.

Шортхорнски сој, даје само 1200—1800 литара млека, али је млеко врло добро. Ово је сој који је најгојазнији од свију осталих сојева. Цена му је умерена.

Берзејски сој, даје годишње 2000—3000 доброг млека; цена говедима умерена.

Као што се из горњег прегледа види, дају планински сојеви мање млека али доброг квалитета, а долински много, али слабијег млека.

*

При куповању доброг приплодног бика не треба никада штедити новца, јер од њега зависи читав нараштај. Боље је више потрошити, па себи набавити ваљаног бика, без икаквих махна, добро саграђеног благородног соја, него штедити те набавити бика са манама и погрешкама, које после прелазе на читаво његово потомство.

При куповању страних раса треба пазити да продавац не потури какав обичан сој под другим именом. Нарочито се ваља чувати при куповању стоке од којекаквих агената, који пре свега гледе да што заслуже, на штету купца. Најбоље је куповати стоку са спахилука, који се баве производњом благородне стоке за продају, или од људи, који само са стоком тргују, и који имају добро име, и уживају опште поверење, и који своју стоку доводе са места где иста борави. Имена оваквих реномираних трговаца могу се дознати код управа разних добара пољопривредног друштва дотичне земље или у министарству за пољску привреду.

Најјефтинији је начин куповања стоке на сточним пијацама; и ако се дотични економ добро неразазнаје, треба да кога поведе, кој ће му при избору ићи на руку.

При куповању стоке треба пазити да је здрава, да није заражена каквом заразном болешћу, која се тек после неколико дана указује и познаје и која после може сву здраву стоку у дотичном газдинству да окужи, и да упропасти. За то треба пре свега гледати да ли је сточни пасош у реду. (Сваки комад је у истом обележен, да ли је потпуно здрав, и ово је од власти потврђено) а поред свег тога, и ако је ово уверење у реду, ваља новокупљену стоку првих дана одвојено у засебној штали држати, па ако се зато време не укаже никаква болест може се новокупљена стока у сталним шталама сместити и са осталом стоком помешати. Ако је новокупљена стока из предела или из мајура где је туберкулоза и заразно запалење плућа владала, онда је треба подуже (2—3 месеца) засебно, одвојено, од остале стоке држати, па ако се ова болест не појави онда се може слободно са осталом стоком спојити и смешати.[2])

Ако би се једно или више грла стоке нашло, која немају здрав изглед, или која су се тек на тргу поболела, треба их продавцу вратити и он је по закону обвезан примити их натраг, а купцу вратити новац. Говеда, која немају здрав изглед, не треба у осталом никада ни куповати. Болесно марвинче се може лако

[1]) Ми би имали још да споменемо и ове планинске сојеве, који би, за наше прилике, били врло добри, тим пре, што се од њих нека и у нашем суседству — Хрватској — с коришћу и успехом гаје, а то су: Мелталска, Марјахоферска и Мирцталска говеда. **Ур.**

[2]) Ми би саветовали, да се из таквог мајура стока никако и не купује. **Ур.**

познати.[1]) У следећем хоћу да опишем изглед и знаке, по којима га можемо познати да ли је болесно. Болесно говече неће да једе нити да прежива, одвоји се радо од остале стоке, тражи тишину, мир, држи главу спуштену, жалосно је, да је се лако ухватити. Поједини делови тела или су одвећ врући или одвећ хладни, особито се ово најбоље може упознати пипањем рукама на корену рогова, по ушима, прњади и горњем делу папака. Слузне кожице су необично црвене, очи светле, и црвене се. Длака је код болесног говечета накострешена, не сјаји се и лако испада. Болесна говеда показују слабост у ногама, држе их скупљене.

Здраво говече има весео поглед, спуштену, углађену, сјајећу длаку, сви делови тела показују нормалну топлоту, дисање је редовно (12—15 пута за један минут) а срце бије редовно (48—60 ударца за 1 минут). На једно дисање долазе 4 ударца срца.

*

При крају хоћу да опишем како треба да изгледа добар приплодан бик, и добра крава музара.

Добар приплодан бик треба да има снажна, широка прса, ноге јаке, бутине широке, кожу јаку, набрану, са светлећом длаком. Глава не треба да је сувише велика, већ омања, округласта. Очи треба да су живе, врат треба да је кратак, пун, меснат, гребен да је јак, месом испуњен. Јак чврст гребен најважнији је знак добре употребљивости за приплод. Леђа испупчена.[2]) Добар благородан бик треба у опште да је живостан, с ватреним погледом. Бикови са глупим, лењим изразом у лицу и телу, које подсећа на волове, нису способни за приплод.

Добра крава музара треба да има прса широка, а тако исто и крстине широке; реп треба да је танак; врат тако исто да је танак и дугуљаст а подгушњак не треба да је одвећ велики. Глава треба да изгледа фина; поглед очију благ; рогови да су мали и да се светле; кожа мекана, еластична и да је покривена фином, кратком, сјајном длаком. Виме треба да је велико, али такозвано млечно, а не дебело, меснато. Дебело, меснато виме налази се често код крава, које су иначе хрђаве музаре, а разликује се од млечног вимена што се ово после муже опет скупља, добија боре, докле дебело меснато виме и после муже остаје пуно и затегнуто. Најважнији знак добре млечности је млечна жила, на трбуху, која је код добрих крава музара увек приметно набрекнута. Тако звано млечно огледало заузима код добрих музара обично велики простор.

ИЗВЕШТАЈ

о изложби коња и тркама у Београду

(свршетак).

После подне обављене су трке на бањичкоме брду, које је удаљено пола сахата од Београда. Почетак трка био је у $4^1/_2$ часа.

Свега је било пет трка, и то: земљорадничка, грађанска, резервиста коњаника и коњаника оба позива народне војске, подофицирска сталнога кадра и официрска.

I. **Земљорадничка трка.** Равна. У овој трци прва је прошла поред победног стуба кобила **„Ружа“** г. *Данила Поповића* свештеника из Лапова; за њом по реду пролазили су: **„Дечан“**, *Драгића Милошевића*, из Орашца, **„Алкан“**, *Бокића Милосављевића*, из Врање, и **„Ајкуна“** *Павла Стошића*, из Орашца. Према овоме су досуђене:

1) *Прва награда*, **400 динара**, *„Ружи“*;
2) *Друга награда*, **300 динара**, *„Дечану“*;
3) *Трећа награда*, **Јахачки прибор**, *„Алкану,“*; и
4) *Четврта награда* **одгајивачки прибор**, *„Ајкуни“*.

II. Грађанска трка. Равна. Овди је поред победног стуба прва прошла кобила **„Зорка“** г. *Милана Ристића*, правника. За њом су стигли по реду: **„Јулка“**, *Милана Јеличића*, па, **„Билан“**, г. *Лазара Јевремовића свештеника*. — Награде су добили:

1) *Прва награда*, **300 динара**, *„Зорка“*;
2) *Друга награда*, **200 динара**, *„Јулка“*, и
3) *Трећа награда*, **50 динара**, *„Билан“*.

III. Трка за коњанике резервисте и коњанике оба позива народне војске. Равна. Победни стуб прошао је први **„Реља“** *Јована Мићића* из Шапца; за њим: **„Косовац“**, *Драгомира Бурића*, из Београда; па *„Пугко“*, *Николе Ковановића*, из Орашца. Награђени су:

1) *Прва награда*, **300 динара**, *„Реља“*;
2) *Друга награда*, **125 динара**, *„Косовац“*;
3) *Трећа награда*, **60 динара**, *„Пугко“*.

IV. Трка подофицирска. Равна. Поред победног стуба прошао јо први **„Канибал“**, јашио га је гардиски наредник *Никола Вујановић*; за њим **„Грк“**, јашио га је гардиски поднаредник *М. Тодоровић*.

По овоме награде су пале:

1) *Прва награда*, **60 динара**, *„Канибалу“*;
2) *Друга награда*, **40 динара**, *„Грку“*.

V. Официрска трка. С препонама (Ров, зид од бусења и две живе ограде). — Поред победног стуба протрчао је први **„Велизар“** г. *Андреје Ристовића*, поручика краљеве гарде; за њим **„Арабела“** г. *Живојина Бабића*, коњичког потпоручика; па, *„Јастреб“*, г. *Тодора Папића*, коњичког потпоручика. — „Велизара“ јахао је сам сопственик г. *Ристовић*; „Арабелу“ г. *Драгомир Андоновић*, коњички потпоручик; а, „Јастреба“ г. *Љубомир Лешјанин*, коњички капетан. —

Награде су пале:

1) *Прва награда*, **500 динара**, *„Велизару;“*
2) *Друга награда*, **250 динара** *„Арабели;“* и
3) *Трећа награда*, **Улози**, *„Јастребу“*.

У оцењивачком суду, који је награде досуђивао, били су; г. *Лазар Д. Лазаревић*, потпуковник, командант коњичке бригаде; г. *Сима Мичин*, коњички капетан; г. *Петар Јовановић*, трговац; и г. *Милослав П. Курговић*, коњички капетан у пенсији, уредник „Витеза“.

Његово Величанство Краљ, г. г. Краљевски Намесници и сва господа министри, сем министра финансија и привреде, који су били на путу, присуствовали су тркама. Света је било доста, али, поглавито, варошана. Међутим сеоскога света и то из околине, било је врло мало. Може се, без околишења, тврдити, да је било више сеоскога света, који је дошао да види утакмице, из округа шабачког и крагујевачког, но из околине Београда.

Трке су текле по програму и правилно, и завршене у 6. сахати.

Пошто су свршене трке, тада је шталмајстор дворске ергеле, пројахао у касу целу тркалишну стазу на једној кобили, соја орловског, из дворске ергеле. — Лепо је било видети дивно касање *„Аурелијно“*; само штета што није имало никаквога мерила за сравњивање, те да се јасно запази одлика сорте коња, којој припада „Аурелија“. — За то је онако ладно и примљен овај, у програм трка дометути, комад, јер то није више била ни утакмица, ни поука, већ, може се рећи, продукција јахачева. —

Код овога одељка утакмица имали би вредној управи дунавскога кола да напоменемо, да би добро и за посетиоце ко-

---

[1]) На бош и не увек лако. То зависи како од болести тако и од ступња у коме је која болест развијена. За распознавање треба имати и вешто око и вешто пипање, а и добар слух, поред тачног познавања нормалног стања. **Ур.**

[2]) Боље би било права **Ур.**

расло било, када би се у програму налазио тачан опис сваког такмичарског коња са назначењем родитеља, за тим име сопственика, одакле је (из кога места, среза и округа) и има јахача-чево; за тим, да се, пре но што такмичари прођу поред оцењивачког суда и посетилаца, подесним начином, (истицањем бројева са појама су такмичаря у програму обележени, на једној табли,) објави, који се од пријављених и у програму забележених такмиче.

Даље, да се подесним знацима (капе или значке на мишицама, у разним бојама и мешањем боја) означе утакмичари. Боје значака треба ставити тада и у програму поред имена јахачевог.— Најзад, да се истицањем бројева, па напред поменути начин, објављује, после сваке трке, који су и како по реду протрчавали поред побединог стуба утакмичари, који добијају награде. — Све ово било би врло потребно посетиоцима ради бољега сналажа о току трка, а није скопчано са великим издацима. —

Дунавско коло Јахача може бити задовољно с успехом што га је постигао овогодишњим турњирским утакмицама. Њему припада заслужена хвала и признање од свију пријатеља пољске привреде и витештва на досадашњем раду.

Желимо му истрајност и обилну потпору са надлежних места. —

Наше жене не волу Рамбује — овце.

Прошле године, трудом г. Мике И. Спасојевића, економа, добили смо приличан број Рамбује оваца. Поделили смо их, у неки осам кућа.

Требало је њих за чобанима, који су нам ове овце на Београда [illegible] и неко време бити код нас, кад су нам ове дошле, па да се човек сит наслуша смешних [illegible]

а како се опет нисмакле, кад погледају наближе и руком опипају густину и друге особине њихове длаке вуне.

За „кућицу“ којом наше жене украшавају своја плетења и тканја дајемо, ми, сељани, прилично новца. Нас неколико договарамо се, да то више не чинимо, кад имамо ове овце, са овалом красном вуном, пак јест, храна, са стварном прошло годишње вуне ретко која од наши жена, да је имала плетива, као од наше обичне вуне, а то ли да је замена „кућица.“

Наше жене немају над, то је једно, а нешто се и у обичај увукло да нам цигање гребењају вуну и уреде „кудељне.“ Прошле године, овде у једног домаћина радила је једна цигањка „Рамбује“ вуну, али је тако спор рад рођења на њен обичан „тарак,“ да је једна дневно по три кудељне радила. Кад се узме, да је она код домаћина нокат, од рањог јутра до мрког мрака, јело и пиће, а поред тога јој је и приличан надница дата, онда се да лако оценити шта ношта рођење ове трију кудељака, које немају више од 300 грама, — док та иста цигањка може да уреди 30 кудељака наше обичне вуне, — а додајем још и то, да уређење „Рамбује вуне,“ на обичну прескиду иде спорије, од вуне наши обични оваца. Познао сам ове године једну цигањку да ми реди вуну, а она вели: „Молим те, ођу, ај, вуну од они наши оваца, а не од они „медисела“. (Тако се неки, нарочито неразумни, ругају Рамбује — оваца, а цигање тако чуле.) „Мој тарак не може да уреди.“

Шта ћемо ове године?

Као и у сваким предузећима и покушајима, ако прво покушај не испадне за руком, многи од предузимача одмах и све предузеће и покушај да мане, — тако је овде случа[illegible]... Неки вели: „Ођу да их — Рамбује — распродам. Лути ми се жена, спорио ми се вуна пресе, а неће нико ни да је уреди“. Један ође да ће Рамбује — овце пуштат нашег обичног оваа а Рамбује оваа на наше обичне овце. У овој целој неки ништу овогодишњу вуну Рамбује ћегиад. Ово се још да и трпети. Нека се карате. Него, шта ћемо са оним, који су одлучно против „Рамбујки“ — због њихове теше обраде вуне. —

Њиноме, а нарочито сељаку, не треба поповати, како треба нешто у пољопривреди и сточарству мењати и уводити; но ако ти је могуће уради сам, па да други пази, и ово га сместа те да ушта да му свој рад објасниш и покажеш. — Ово су речи једног мог професора у земљодел. Шумар. Школи, а ја сам се лепо одржао у овој прилици, па се њиним натрио са многим оцењивањем и препорином соја „Рамбује оваца, — јер би код селака „пасео“. Истина да су моје овце произвеле пр. зиме код г. Мике, и да су од скора код мене, али могу рећи да је довољна пажња показала, како неки оваца тако и чуваљу саме вуне...на самим овцама.

Нама треба поновити, да се не лажемо: „ама браће неки су наши набављали те овце — „Рамбујке“, но не уме нико вуну да уреди, па онда шта ће нам“.

— Ево ти „гајење оваца“ од г. Св. Љ. Гавриловића, на читај, рећи ће неко. Само ово дело, у овом питању, не довољно је.

Сваки утицај за рационално гајење оваца овог соја „Рамбује“ — оваца, биће безуспешан, ако се не да упута у техничкој обради њене вуне. — Ту боле. С тога сам и узео навод овоме човеку „Наше жене не воле Рамбује овце“, јер кад јој — жена — дам упута и кад она по њему уреди вуну, на изради било бошчу, прегачу или појас, или један шта било, а друге жене од ње виде,... онда ћу ја да ћутим, а жене ће место мене да агитују за „Рамбујке,“ — — а дотле трпећу овако ћутећи,.. а сироте „Рамбује“, јесу ли грђене, јесу.

Њеу да речем да неће требати учут, ма и у кратким потезима, о њеи вуне на самој овци, почев од часа над се одаљила па до стрижи.

Поред овога скрећем пажњу компетентних на ово: *Има да нам као добри страна у овоме што сам чуо и видео код селака:*

1. Веле: „Јагње још ове године, кад се одаљило, треба опипати“ ћаће, вели, до године [illegible] вуна.

2- „Пошто се овце и јагњиле опипало, добро би било напипати их зетимом. И ово утиче добро на вуну.“

3. „Овца је јунки на зими, само нека је не туче киша, сиеј и ветар. Ова не воле топло — топлу стају.“

. . . . . .

Шта ми умемо, да сад, да урадимо са вуном „Рамбујкином“. — Ево шта:

1. Пре пишњења окупамо два пут до три пут овце. Кад се вуна на овцама осуши онда их пишамо.

2. Опишњу вуну потопимо у врелу воду—чеј, и неколико пута у опној води препирамо, на је опет лепо осушимо.

3. Пре него што је цигања ће на свој тарак да неће и реди она је — вуну — лепо разчешљала, на реди, — во опет је велика вуна у раду, тако да једна може, као што сам рекао, три кудеље да уреди . . . . .

И при оволиком труду што га учинимо још нам рад са овом вуном није поскупи.

. . . . . .

С тога што знам да су рамбује овце и но другим крајевима наше домаће разлазе, а по сигурно се и тамошње жене муче вуном, не знајући израду њеиу, то онда, но је спреман нека овим путем у[illegible] да:

Наше жене заволу Рамбује — овце.

Урош Налеташевић
учитељ

БЕЛЕШКЕ.

Први у трешњама

Сви ми знамо да има у трешњама први, и да се неке године трешње јаче, а друге мање уприљају. Прве ове производи једна мува — трешњара. Она леже у половини месеца Маја, и

близу петељке, у један отвор, који она сама направи, по једно јаје. После неколико дана из јајета се изведе црв, и пошто израсте онда он измили кроз отвор и падне на земљу. У земљу се увуче неколико сантиметара дубоко и ту се учаури. — У земљи тако учаурен остане до идућега пролећа и тада излеће мува — трешњара. —

Против саме муве пољопривредник не може ништа да уради већ мора оставити природи. Највише јој шкоди хрђаво време. Али на њено уништавање може се са већим успехом да поради уништавајући црве. У овој цељи препоручује се:

1. Не треба бацити ни једну црвљиву трешњу, а пре тога не убити црва.

2. Не треба оставити трешње, да под дрветом леже;

3. Рано с пролећа треба око трешања земљу прекопати, те да чауре од трешњаре дођу дубоко у земљу и да, с тога, мува не може излетети; најзад, у случајевима, када се не може ваљано да прекопа земља око трешања, треба око дрвета по земљи посути један слој у прах угашеног креча, те тиме такође спречити, да мува из чауре излети. Овај слој креча добро утиче и на сам род, јер трешње потребују много креча за своју потпуну исхрану. *а*

Колико јаја може кокошка да снесе.

Јајчаник кокошке је једна жљезда гроздастог облика, која се састоји из шест—осам стотина ћелица. Ћелијце ове при правилном развитку развијају се тако, да од сваке буде јаје, које кокошка снесе. Како се број ових ћелијца не повећава, то и кокошка не може за живота да снесе више јаја него што има ћелијца у јајчанику. И сад, цела вештина гајења кокошију рад ношења јаја, управљена је на то, да кокошка за што краће време снесе сва јаја која јој је [illegible] само добрим и правилним хранењем и негом, — а корист од тог очигледна је; јер, док кокошка при лошој храни снесе годишње н. пр. 80—100 јаја, те је према томе треба хранити и чувати 6—7 година док изнесе сва своја јаја, — дотле при доброј храни снесе годишње н. пр; 150 јаја, те је онда за 4—5 година свршила свој задатак. Према томе при доброј храни и нези кокошка за читаве 2 године пре изнесе своја јаја те је онда 2 године мање имамо да хранимо и 2 године раније можемо да је шкартирамо а употребимо за јело, — а да је и месо младе кокошке боље, о томе не може бити спора. Јајчаници кокошију „Талијанске“ расе, састоје се из највећег броја ћелијца, с тога су оне и најбоље носачице. *н.*

Ликер од липовог цвета.

Праве много у Француској и то овако: Обере се чист и добро расцветан липов цвет, па се прелије алкохолом 85° јаким и остави се тако да стоји две недеље, при чему треба да је добро затворен. Затим се ово процеди и на сваки литар течности дода се 750 грама шећера растопљеног у 1 литру ладне воде. Затим се ово поново филтрира и ликер је готов и зрео за пиће. Веле, да је овај ликер врло пријатан за пиће. *н.*

Да ружа боље цветају

Треба чим који цвет прецвета и опадне откинути онај патрљак (шиљак) да не би вукао снагу и развијао се на штету новог образовања цвета. На овај начин ружа се нагна на брже и веће поновно образовање цвета. *н.*

Кад треба предузети „очење.“

Познато је, да је најбоље калемити на лист, на окце, очит онда, кад дрво добро подмезгра, а то је рано у јутру и после кише, јер се онда најбоље одваја кора. Ну, ово „после кише“ не треба тумачити буквално, па одмах после кише калемити, него *треба очекивати дан два* да дрво повуче сокове, па га тек онда калемити, јер ако се калеми одмах после кише, онда дрво још није имало времена да повуче сокове и кора ће се врло рђаво одвајати, — баш као и по највећој суши. *н.*

Један нов начин помоћи у хватању ројева.

За време природног ројења пчела има пчелар доста муке, а нарочито кад је време неподесно за ројење и кад рој неће да се хвата, да пада, него као да се спрема да побегне. Бацање земље и прскање водом то су већ давно познати и успешно употребљени начини да се рој задржи, да не побегне. Ну има један још лакши начин помоћи, који је од већег и бржег дејства него поменута два стара начина. Ево који је то начин: Треба узети парче огледала или какво мало огледалце, па кад рој не ће, да падне, да се хвата, треба стати према сунцу тако, да рој дође у средину. Сад треба окренути огледало према сунцу и удесити да светлост која се одбија од огледала пада на узнемирени рој. Да ли на рој утиче ова јака блештећа светлост те обневиди или што друго, не зна се, — доста је то, да рој одмах почне падати и ухвати се тако рећи тамо где пчелар жели, само ако умедне вешто да га гони светлошћу која се одбија од огледала. *н.*

Да „рафија“ буде издржљивија.

[illegible] за везивање место обичне лике, и то је врло мудро, јер је за то врло подесна и сразмерно јефтина. Једина јој је мана што на влази брзо ослаби па се често и искида. Да се не би ово догађало, да би т. ј. била издржљивија на влази, треба је пре употребе накадити на сумпору, па ће се тиме и поменута мана отклонити. *н.*

Како се пере свила.

Свилене ствари, као: мараме, хаљине и, т. д. не ваља прати сапуном. То је познато свакој домаћици. За то се препоручује сок који се добије кад се пресан кромпир иструже и добро исцеди. Тим соком опрана свила не само да се добро опере и да не избели, него још добије особито лепу светлост — сјај. *н.*

ГЛАСНИК.

Утакмице Тимочког кола јахача „кнез Михаило“. — Тимочко коло јахача „кнез Михаило“ приредило је у Зајечару о цару Константину и Јелени на дан 21. Маја ове године Изложбу коња и трке и то са успехом који је превазишао свако наше очекивање.

О значају ове привредно-вештачке утакмице по Тимочку Краину ми ћемо донети извештај у идућим бројевима „Тежака“.

* * *

Интернационални пољопр. конгрес у Хагу (Холандија). — На пољопривредноме конгресу, који је држат 1889. год. у Паризу, изабрата је комисија, која ће спремити све што је нужно за сазив другог интернационалног пољопривредног конгреса. Ко-

месија је ових дана довршила рад и издала програм за сазив II. конгреса који ће се држати од 7 до 12 Септембра (по рим.) у Хагу, у Холандији.

Конгрес је подељен у VII. секција и на њему ће се решавати о овим питањима:

I. Пољопривредна настава.

а) О пољопривредним школама и среднима за пољопривредно образовање; б) О баштованским школама; в) О опитним пољима.

II. Пољопривредни кредит.

а) Пољопривредни кредит и начини за извођење ових установа. б) Закон о организацији земаљских друштава. в) Предлози за што практичнији је решење раденичког питања.

III. Пољопривредна индустрија.

а) Млекарство. б) Производња и гајење стоке. в) Трговинско биље. г) Баштованство.

IV. Техничка пољопривр. питања.

а) Дренажа — вештачко одводњавање (исушивање) и наводњавање поља. б) Обрађивање исушених земљишта и мере за поправку здравствених односа.

V. Пољопривредникова имаовина.

а) Регулисање односа између посједника земље, раденика, закупаца и наполичара. б) Јевтинији подвоз за пренос пољопривредних производа, стоке и ђубрета и утврђење сталне тарифе за све производе.

VI. Осигурање пољопривр. имаовине.

а) Мере против заразних болести код стоке; б) Заштићавање корисних а уништавање штетних животиња и гљивица и увођење интернационалних мера за извршење овога; в) Закон о хипотекама и преносу имаовине законским путем са сопственика на сопственика на што лакши начин и са мање трошкова.

VII. Дефинитивни програм интернационалног пољопривредног конгреса који ће се у идућој години држати.

Сем побројаних питања могу се решавати на овом конгресу и друга слична истакнута питања која са овима побројаним у вези стоје.

Говорнику се не допушћава више од ½ часа да говори.

Сваки говорник може држати говор на свом матерном језику. Но у интересу да и чланови конгреса могу говорника разумети, желети је да сваки говори француским језиком.

* * *

Панађур у Ужицу. — Панађури бивају све слабији. 27, 28 и 29 Априла ове год. држат је панађур у Ужицу, и био је сасвим слаб. Стоке је врло мало продато, а ево колико и за колику суму:

370.	комада говеди	за	30,000.	динара
26.	„ коња	„	1.359.	„
140.	„ коза	„	840.	„
120.	„ јаради	„	240.	„
1394	„ оваца	„	10.812.	„
410.	„ јагњад.	„	1.350	„

(Ово је навађено из панађурске књиге уличке.)

Драгутин.

ДОПИСИ.

Мириловац (срез параћински) 14 Маја 1891 год.

Почетак пролећа био је повољан за предузеће ратарских послова у пољу, али било је и промењивих дана. Одма у другој половини месеца Фебруара, народ је у овом крају, у равницким местима почо да оре за пролетње стрнине и са орањем и сејањем стрнина довршено је друге половине месеца Марта. Орање пак за сејање кукуруза отпочето је још пред Благовести, па су њиве довршили до Ђурђев-дана, а неки до Св. Николе.

Орање је било доста тешко: једно за то што је тегљача стока слаба изишла, а хране довољно није имало, а друго што је се земља, због владајуће кишне — ветра, доста стврдла.

Рад у винограду извршен је у своје време. Виногради су за сад изнели грожђа прилично, — а шта ће даље бити видећемо. Само је та несрећа што је овладала сушу буба — филоксера, и многе је виногради већ готово упропастила.

Напредовање усева овог пролећа овако је:

Пшеница озимица, прилична је али има и нешто њива на којима је пшеница и измрзла.

Јечам је посејан у своје време и до сада је напредовао.

Овас, и пругаст такође су прилични.

Кукуруза, раније посејани — ово Благовести, имали су добро и лепо напредују; а доцније посејани, нису — изјају.

Шљива неће бити, јер још док су у цвету биле дувана је јака кошава, која је сав цвет и плодне заметке однела.

Гусеница имаће доста, штете ће бити доста, шта више и растиња шума пострадаће.

Цене производима од 100 кила:

Кукурузу	14—15 дин.
Пшеници	16—17 дин.
Јечму	11—12 дин.

Цене ситној стоци:

Овца са јагњетом осредња	12—13 дин.
Јагње	5— 6 дин.
Јаре	5— 6 дин.

Народ се бави са прављењем и копањем кукуруза, плевљењем пшенице и другим пословима. Време је угодно за рад. Кише је било 12 и 13 т. м. изобиља, и то врло пљоховите — пљусак — но ипак ће бити од велике користи по овај крај, јер је у своје време пала.

Стока, како ситна тако и крупна, ма да је доста слаба изишла опорављ се; а од кише што је ово дана пала биће и паше.

Болести као у народу тако и у стоци ретко је. — Здравље је добро.

Надница се плаћа 1 динар са храном и напоједницом радницу.

Добросав М. Јовановић
земледелац

Ужице 15 Маја 1891 год.

Сви стрнини усеви за сад су добри у овом крају, нарочито ниви изгледа да ће сношни усеви донети добар приход, јер ове зиме није било суновраштца, но је земља добро натопљена водом, кад год се снег крајем и пролетос је било довољно кише.

Кукуруци су већином посејани, ретко ко да није све посејао; неки су кукуруци већ окопани. Ницају су добро пошле; ако не буде сад нагли велики суша даће добар принос. Воће је родило у опште добро. Шљиве су прилично, неки воћњаци одржали су добро а неки слабије. Гусеница на воћу било је пролетос врло много и нарочито опште власти „о требљењу гусеница“ — пописале су, јер су људи обратили пажњу на своје воћњаке и гњезда гусеница, којих је било доста, већином отребили.

Ове године отпочет је у овој општини да се сеје и зан због „вечите школе“ у којој се ради поред наставних и културних и дневна

тиква. Какав буде овогодишњи принос известићу у своје време. И детелина се у овом крају отпочела од скора сејати и то из године у годину у већој количини, и резултати су задовољавајући.

Цене су домаћој стоци жалосно скочиле, нарочито овцама и говедима, јер се овце и говеда највише траже. Овце се извозе за Босну, говеда се купују већином за сукате. Златиборски сукати дати су ове год. под преком по прачању трговцима боље но икад т. ј. скупље; у нама ће се ове год. угојити преко 6000 говеди.

Цена појединим домаћим производима на овдашњој пијаци ова је:

Шеници	100	кил.	— — 14—15 дин.
кукурузу		„	— — 15—16 „
зоби		„	— — 10—11 „
јечму		„	— — 90—100 „
сиру		„	— — 40—50 „
пастрми		„	— — 60—75 „
пасуљу		„	— — 21—26 „
сланини	100	кил.	— — 90—100 дин.
говедима	пар		— —120—200 „
овцама	„		— — 18—24 „
козама	„		— — 18—22 „

Стање здравља, како код народа тако и код домаће стоке, повољно је; — но под деце има малих богиња.

Јован Голубовић
учитељ

Орашац (срез Јасен. окр. Крач.) Мај, 1891 год.

Ни једне скоро године до сада није била овако неугодна земља за пролетње оранье као ове године.

При ред орања свршен је по мочарном времену. Тада је се нешто на брзу руку утрабило, те се посејало јечма и овса, а уз ово рало мало кукуруза; сво се јако зашено и закорело.

Други ред орања нам упрк—реци најглавније оранье на кукуруше није на време свршено. Јер, из најпре било је рало хладно и снег дуго држао, па се у њиве није могао ни у њи; после, киша и сушница, дакле, опет хладно.

Пошто ово време престаде, наставше јаки и сувн ветрови од чега се земља јако скоре и осуши.

Људи су са јаким напорима, на зор, земљу орали, бусење ткали и сејали, те неку част посејали.

Кише није било целог Априла, па до данас 18 Маја.

Шљива има прилично — али само на воћњацима, који су у долинама и на онима који прошле године нису родили. На брдним местима нема рода ни мало.

Крушака и јабука нема скоро ни мало. Гусеница на воћкама има, али је нема баш много.

Кукуруза неки тек ничу. Неки тек посејани и то у суну земљу. А ово мало ранијих, окопава се.

Виногради са свим лепо напредују, аустари нешки и грожђа ће бити доста.

Конопље се рало мало у овом крају сеју.

Траве има и лепо расте, ако ускоро нише буде биће све у опште боље и напредније.

Цене:

100 килогр. Пшенице		17—18 дин.
100 килогр. Кукуруза		—12 „
100 литар. Вина		40—42 „
100 литар. Ракије		70—75 „

Здравље код људи и стоне врло добро.

Милоје Бабић
учитељ

СТЕЧАЈ

Према решењу управног одбора Српског Пољопривредног Друштва од 16 Маја 189⁴. год. овом се отвара стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1892 год. Чланци су ови:

1.) *Обрађивање земље — орање, дрљање и ваљање (са сликама);*

2.) *О поступању с бубрегом на њиви;*

3.) *Гајење сточне репе и њена употреба, (са сликама);*

4.) *О пресађивању воћа (са сликама);*

5.) *О поступању с вином у подруму;*

6.) *Одгајивање жедребади, (са сликама);*

7.) *Коју сорту конопљу треба наши пољопривредници да сеју?*

8.) *Гроница;*

9.) *Шума, (са сликама);*

10.) *О нези мале деце;*

11.) *Приповетка;* (с пољопривредном тенденцијом;)

Сем ових радова примиће се и штампати и радови из других грана пољске привреде, који би били удесно написани за календар.

Желети је, да чланци буду написани популарно и да буду, по могућству, кратки.

Чланци, који буду примљени и печатани, награђе се са 80—100 динара од штампаног табака.

Рок је стечају до 20. Јула текуће године.

Радове треба слати под адресом: *„Српском Пољопривредном Друштву. Београд."*

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 1521.
25. Маја 1891. год.
Београд.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Свет. Милојевић

Уредник календара
за 1892. год.
Алекса Љ. Поповић

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног стуица по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуица.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

са својом подружином за варош Крушевац и околину, а уз потпору: Министарства Народне Привреде, Општине вароши Крушевца, округа крушевачког, и свију корпорација и еснафа у месту и округу, приредиће 14., 15. и 16. септембра ове године у Крушевцу

ЗЕМАЉСКУ ИЗЛОЖБУ ВОЋА

и

ПОЉОПРИВРЕДНО-РУКОТВОРИНСКУ ИЗЛОЖБУ ОКРУГА КРУШЕВАЧКОГ

I.

Земаљска изложба воћа

Обухватиће воћарство из целе Краљевине Србије а на име:

Све сорте воћа свежег, конзервисаног и прерађеног; све производе и пиће од воћа (вино, ракију и. т. д.). Ну грожње примаће се на изложби само из округа крушевачког и то из оних области, које нису филоксером заражене.

II.

Пољопривредно-рукотворинска изложба округа крушевачког

обухватиће: пољопривредну производњу и домаћу, занатску и кућевну, радиност.

Према томе у овој групи биће заступљени производи:

1 Из земљорадње: Све врсте жита, варива, поврће, зачиња, цвеће; биљке: за сточну храну, предиво, бојење, и лекарство.

2. Из сточарства: коњи, говеда, овце, свиње, живина, млечни производи, пчеларски и свиларски производи и производи од перната живине.

3. Из Шумарства: Разна грађа за прераду, разни пресеци, семе шумских дрва, кора, и т д.

4. Од рукотворина: Све занатлијске и кућевне израђевине и прерађевине за живот, храну, одело, рад, намештај, прибор, и украс.

III.

Инструктивна — поучна — изложба пољопривредних справа

Српско пољопривредно Друштво приредиће приликом ове изложбе:

Инструктивну — поучну — изложбу савршенијих пољопривредних справа; ове ће се справе по могућству ставити у рад, за време изложбе.

Инструктивна — поучна — изложба пољопривредних справа

Српско пољопривредно Друштво приређује приликом ове изложбе:

Инструктивну — поучну — изложбу савршенијих пољопривредних справа; ове ће се справе по могућству ставити у рад, за време изложбе.

Приређивање изложаба у опште било је увек, а и данас је од врло велике важности, а приређивање ове изложбе у Крушевцу, негдашњој престоници Цара Лазара, биће од много веће важности за нас с тога, што ће то бити истинска и права **културна смотра** прво: свију пољопривредних и рукотворинских производа целог округа, и друго: целокупног воћарства из целе краљевине Србије.

У току многих столећа Србија је добивала са запада и далеког истока многе одличне врсте воћака, а много је и сама одгајивала. Српско пољопривредно Друштво одавно је желело да то благо, које лежи у нашим воћњацима прикупи на једно место, да га ту прегледа и оцени, како би се могло оно што је лоше бољим заменити, а оно што је добро још корисније употребити и тиме постојећи извори тековине ојачати а и нови отворити. Ову жељу остварава оно у Крушевцу спајајући је са првом окружном изложбом у земљи.

Успех ове прве изложбе у округу крушевачком зависи ће једино од тога, како ће се одазвати појединци произвођачи из Крушевачког округа, својим пољопривредним и рукотворинским производима, и воћари из целе наше Отаџбине својим воћарским производима.

Ово је једина згодна прилика да округ крушевачки обрати пажњу на природно богатство своје, и обилатост својих привредних извора и производа, и да привуче што већи број посетилаца и пријатеља наше привреде, као и да својим изврсним производима, који су за трговински промет подесни, докаже своју тежњу за усавршавањем и напретком своје привреде.

С тога потписани Одбор братски позива све грађане и привреднике вароши и округа крушевачког, као и све воћаре из целе краљевине Србије да благовремено спреме своје производе за ову изложбу и да на истој у што већем броју суделују, а пријатеље наше привреде моли да се сваки у својој околини заузме и поради како би сви привредници добили и усмено потребно обавештење о свему што би им у њиховом раду потребно било.

Према свему наведеном у интересу је целог окр. крушевачког као и осталих излагача из целе Србије да се што боље одазову овоме позиву, и да што више производа својих прикажу на овој земаљској и окружној утакмици, а то би био заиста најјаснији доказ, да Срби нису само неустрашими борци за своју државну и политичку независност на бојноме пољу, него и неуморни и разумни раденици за свој економски и културни напредак.

Добри изложени предмети *награђене* се обилато новцем, савршенијим справама, алатима, и похвалницама Српског Пољопр. Друштва.

Све изложбене предмете примаће „Изложбени Одбор" у Крушевцу и то: мртве од 15. августа до 10. септембра ове год. а стоку 14. септембра целог дана и 15. септембра до 8 часова пре подне.

Ближа упутства о количини, броју, паковању и т. д. изложбених предмета исцрпно су објашњена у *„Изложбеном програму"* који ће се засебно штампати и разаслати свима општинама у Краљевини. Програм овај може сваки бесплатно добити, на усмени или писмени захтев, код Српског Пољопривредног Друштва у Београду и потписаног одбора у Крушевцу.

Изложба ова биће јавна а улазак *бесплатан*.

24. маја 1891. године.
у Крушевцу.

ПРИРЕЂИВАЧКИ ОДБОР.

Нз. Моле се уредништва свију листова да овај позив више пута одштампају.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију

НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.

ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ВОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 23. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 9. ЈУНА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: О важности шума. — У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање? — Јоркширско свиње (са сликама). — Значај физичких особина земље на пораст биљака. — Задаци крајинске школе за винодеље и воћарство у Неготину. — **Белешке:** Да растераш мраве. — Да имаш преко целог лета зеленог грашка. — Грашак од пре 3000 година. — **Гласник:** Винодељско-воћарска школа у Неготину. — Постављења. — Против скакавача. — **Дописи:** Из Степоша. — **Стечај.** За чланке за календар 1892. године. — **Подлистак:** Жупа и њезино винодеље. —

О ВАЖНОСТИ ШУМА

(Поводом новог закона о шумама)

Ове године донела је Скупштина нов закон о шумама, којим се мисли, да спречи оно силно утамањивање шума, да се колико је могуће подиже нова шума по оголићеним брдима; а у исто време, и да се тачно омеђе државне, општинске и приватне шуме. И влада и Скупштина били су вољни да се наше шуме уреде тако, како ће најбоље одговарати интересима народа и државе. И сад, кад је закон о шумама готов, кад он има да се примењује, и кад земља треба да види користи од њега, ја мислим да неће бити на одмет ако у кратким потезима изнесем читаоцима важност коју шуме имају по благостање народно.

Још од вајкада људи су умели да цене важност шума, и први прописи о томе били су пре хиљаду и више година, и од тог доба, није се никад заборављала важност шума, само некад више некад мање; и данас је корист коју имамо од шума позната свима, јер мало је тих који не знају да шуме спречавају те велике кише не могу да праве штете по плодним равницама. Шуме су спрам снега и кише као сунђер, или још боље као резервоари, јер усисавају воду, која продире у пукотине, пролази кроз земљу, и после на другим местима прави изворе; а опало лишће и жиле дрвећа задржава воду, те она не може да се у бујицама слива и јури низ брдо, ронећи собом земљу и носећи све што на путу стоји, те тако да засипа равнице и уништава плодне усеве. Сем тога шума има још и то добро својство да привлачи облаке, спречавајући им да се изливају и проваљују над засејаним долинама, и отклања суше, које су тако несносне и штетне у пределима у којима су шуме уништене. Обиље вегетације — вели *Дрепер* — зависи и од количине кише. У јужној је Америци кише изобиља и отуд њојзи оне грдне шуме; у Аустралији врло мало, и за то ту расту дрвета без сенке са спрженим шиљкастим лишћем и т. д. Шуме дакле дају нам изворе, не дају маха бујицама после великих киша, утичу на благостање народно, на климу па и на само здравље човечије. Дрепер има право кад пита: има ли кога који ће рећи да кишни дани немају уплива на нашу ладну вољу, и на наше душевно расположење? Где има шуме ту ни зиме нису тако хладне, ни лето одвећ топло и сушно.

Зле последице уништених и упропашћених шума осећају највише индустријске земље, у којима се за фабричку употребу, а и иначе за индустријске цељи, дрва немилице троше; а такве су земље у Европи: Швајцарска, Аустрија, Француска и Немачка, где се врло често појављују елементарне катастрофе.

Мислим да ће се најбоље показати важност и корист шума, ако се као пример изнесу оне земље које су страдале од не чувања шума. Тако н. пр. долина *Месопогамије* која је некад била јако насељена и веома обрађена, чије су велике реке биле каналима спојене и где је жетва била стострука; — данас свега тога нема, не сталоје шума, па нема ни оне некадање плодовитости, ни оне насељености. Данашња *Мала Азија* имала је пређе лепе шуме, сад свега тога нема, па чак и извори су нестали по оголићеним брдима. Шуме *Палестине* биле су на гласу и тада је се могло за Палестину рећи оно, што стоји у св. писму: да у њој тече мед и млеко; — данас нема шума, а нема ни оног благостања, за које наша Библија прича да је било, и тек по где који џбунић једва је у стању козе да напасе, шуме су постале врло ретке а и становништво се знатно умањило. *Персију*, коју су

стари писци представљали као прави рај, и која је заиста била таква док је имала шума, данас тога нема, па нема ни десети део оног становништва што је некад имала, па и ово мало што је остало, 1871, и 1872 год. близу два милијона бедно је пропало од глади. Ако се сетимо *Картаге* која је код старих народа била у земљорадњи на првом месту, чија је околина била засађена најбољом виновом лозом, која је имала најлепше воће, канале за наводњавање, и која је тада представљала слику ванредне лепоте и благостања; то је тако трајало и онда, кад су Римљани место Картаге подигли Јуновију, све донде, док нису Вандали под својим вођом Гензериком разорили и опустили, и данас зидови старе Картаге леже испод садањег нивоа 20 метара, канали, виногради, маслине, све је то ишчезло, и место тога је бедна пустиња.

У *Америци* кад су Шпањолци освојили Мексику, нашли су у њој огромне престаре шуме, густу насељеност, велике реке, и канале, — кад су уништили шуме нестало је канала, клима је, по причању путника, све гора, извори и потоци пресушили су, и где су некад била индијска села, сад у тој околини ни капке воде. У *сев. Америци* усљед велике потрошње дрва за индустријске цељи, а нешто и усљед ватре, уништене су грдне просторије шума, и тамо сад доносе дрва чак из Канаде. То несретно утамањивање шума иде тако далеко, да је северо-америчка влада била принуђена, да у једном распису, износећи ту појаву, напомене: да ако тако и даље узиде, доћи ће време кад ће већина река пресушити, а вароши због оскудице у води раселити се. Прорачунато је да у сев. Америци 125 год. на овамо 70% мање је влаге, и ако буде тако и даље ишло, биће опасност не само по плодност земље, но и по само здравље, јер мраз, олује и непогоде, не само да отежавају културу, но штетно утичу и на здравље. На острову *Св. Јелене* од како су засадили шуму, од тог доба киша пада два пут више, но кад је Наполеон I био тамо, али нема ни оних поплава које су пређе биле. На острову *Асцензији* испод једног брда извирала је бистра вода, и протицала је кроз землену цветну долину, чим исекоше шуму у околини, и извор брзо усахну. Тамошњи становници чим су то опазили одмах су поново засадили шуму, и вода је поново почела да извире. А од како су Инглези на њему засадили шуму од плута, нездраво и мочарно острово постало је здраво и дивно острово. У доњем Египту како је засађена шума, нестало је суше, и сад тамо киша пада редовно.

У *Русији*, усљед уништених шума, млоге реке, па и сама Волга смањиле су се.

У Европи су још Римљани сматрали *Сицилију* житницом Италије, јер је била плодна и богата, а данас је њено земљиште најнеплодније, и становништво је врло сиромашно. Чувена римска Кампања, данас је позната само са својих баруштина и грозница, а пре је била на гласу са својих дивних башта и лепих летњиковаца, руже и љубичице њене славиле су се. На *Мадеири* уништена је готово сва шума, и тамо је због тога таква оскудица у води, да се вода спроводи из једног брда, које је неколико сахати

ПОДЛИСТАК.

ЖУПА И ЊЕЗИНО ВИНОДЕЉЕ

Источно подножје једне горске косе, која се пружила од Жељина ка Копаонику, дивно је окићено гроздним виноградима.

Тај примамљиви и виновом лозом богато окићен предео, што се дужином од петнаест километра простире од злегињског поља до села Латковца, а ширином дванаест километара од села Шљивова до села Братића — зове се Жупа.

Јамачно си, читатељу, чуо, макар по имену, за овај предео, кога је природа обично снабдела свима условима, да је винодеље у овоме срезу, који је од Жупе и добио своје име, не само важна привредна грана, него је, шта више, и много претежнија од свију осталих.

Веома вапновито земљиште Жупе, укупно гледато, даје облик јаче усталасаног висоравна.

Жупа је подељена, природним положајем својим, на три порте: ракљанску, кожетинску и ржаничку, које су до скора биле све у огради. Те порте састављају тако зване Пољане, којих има тридесет и једна на број. Од њих су ове највеће: на западу Голубовац и Калуђерско Брдо; на југу Ботуња, Велика Ракља, Велика Крушевица и Покрп; на северу Дренча и Чаруге. Остале су пољане: Велико Борје, Мало Борје, Марковина, Мало Стањево, Мала Крушевица, Доње Стањево, Горње Стањево, Доња Ржаница, Горња Ржаница, Лукаревина, Вуков До, Куманац, Старци, Смонице, Мала Ракља, Прибојевац, Боцка Пољана, Мала Црвена Јабука, Велика Црвена Јабука, Парчин, Крушевица и Гложани.

Свака од тих Пољана броји по сто, до двеста подрума, саграђених од брвана а покривених ћерамидом, виновом лозом или кровином. Ти су подруми подигнути један до другог тако, да скупа изгледају као тесно груписана села или варошице. Они служе за оставу пића; лети, у времену рада у винограду, за наставање и оставу алата и других ситница.

Подруми су по Жупи махом саграђени на најнесавршенији начин, и с обзиром на лошу конструкцију своју, ови веома личе на трапове. Тек у најновије доба, од како су многи дошли до уверења: да на ваквоћу пића знатно утиче и сам подрум, почињу се, овде онде, подизати нови, зидани подруми, правилнијег строја и лепшег изгледа.

Има доста примера, да више њих имају заједнички подрум, ма да између себе не само што нису ни у ваквом сроству, већ шта више, нису ни из једног места.

Жупа има богату прошлост своју; она је срећно проживела неколике векове, ма да нам њезино постајање и њезин развитак покрива густа копрена тајанствености.

Ко ли засади прве гиће? Кад то би? и како? — Одређена одговара на то питање заман би очекивао.

Једно је, што се с највећом сигурношћу може потврдити: *да су чаробно и трајно богаство Жупе умели добро ценити и наши преци.*

удаљено, и продаје се, на сâте, а нарочити чиновници (Les vaderos) пазе на тачно распоређивање воде у ваде. Главна река њена Сокорида, по којој су могли сплавовима да сносе дрва у море, сад је постала поточић.

Шпанија и *Португалија* за време Мавра цветале су, благостање је тада било у највећем степену, клима је била рајска, земљиште је било плодно; али како питоме Арапе отераше дивљи Европљани, шума се у брзо сва исече, земљиште не може више да даје онако богату жетву, потоци лети пресушују, а у прољеће и у јесен праве пустош.

(свршиће се)

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање?

по Хартигу

од

Влад. Д. Тодоровић.

Сви начини сејања и сађења скопчани су са извесним трошковима и то у толико већим, у колико се гушће сеје. Отуда и наступа питање: *на у којој се густини мора сејати, те да се до извесног циља најкористије може доћи?*

Ако сејање и сађење није са свим густо, онда оно нема штетан утицај на будући доходак шуме, јер се густе шуме проређују од времена на време, али се тиме произвођач шума навлачи на веће трошкове за више утрошено семе, затим око проређивања, и око преношења нужног оруђа до места где се сејање и проређивање има да изврши.

Из чињеног сравњења о више издатом трошку због гушће сејидбе и садње вредности од већих дохода од таквог рада, у највише прилика дошло се до података, *да је гушћа сејидба од 1½ м. неповољна за више учињене издатке.* Гушћа је сејидба нужна само у случају, ако је посна земља изложена јакој сунчаној припеци, а при том је нужно, да се та земља што пре пошуми, те да се не би јако исушила. У том случају треба да су редови и кућице раздаљеко за ⅔ до 1 м. У противном случају, тај размак ваља да је 1½ до 1⅔ м.

При сејању семена различних врста шумскога дрвећа треба пре но што почнемо сејати, да се сетимо ових општих правила:

1. Пре сејања, када се ово жели на сачму да изврши, ваља поделити одређено земљиште на више делова, па за сваки део одвојити потребну количину семена. Тим ће се допринети, да ће и обичнији сејач бити у стању, да семе равномерно засеје. Ако се ово не учини, онда се у највише прилика може десити, да се у почетку баци више или мање семена, па на крају земље или недостане семена или се оно што остане, тек које где разбаца, а и један и други рад није добар, јер се после добија подмладак различне густине.

Са историјом овога места скопчане су многе народне приче, које ћете чути од овдашњих мештана као нешто, што не подлежи ни најмањој сумњи.

На пример.

Кнезу Лазару, чија је престоница у Крушевцу била од Жиче удаљена само неколико часова, служаше ово погодно место, украшено китњастим виноградима, за одмарање од теготних послова својих. У Полани Прибојевцу имао је виноград, који се и данас зове Кнежевац. Гиџе, које су његов руководиле, стоје и данас и дају веома добар род. А неколико година, до саме земље поваљених, и остаци разних чучкова и цеви, казују нешто: да је ту имао и свој подрум, у који је, кроз те чучкове, вино сручивао. Кристални извор из ових доба још и данас тихо жубори. Па и онај стари, поносити бор, ноге је још Царица Милица посадила на дан рођења свог сина Стевана, већ се сасушио и дотрајао. Зуб времена ни њега није поштедео, докле једног зимњег дана оштри северац, захуктан са сувог Руднића, и њега најзад не повали; али успомена на витешке претке и славну прошлост, живеће још дуго и дуго у срцима благодарног потомства, преношена се с ока на сина, као лепа умотворина богатог духа народњег.

Простране винограде жичке украшавала разноврсна лоза. Ту су најпознатији ових десет врста: рекавац, зачинак, мекиш, белина, дренак, (црни и бели) лисичина, ранка (коласта, црна и поена) скадарка, тамњаника и осмача.

Радња око гајења и подизања винове лозе врло је проста и по све познатна. До скора ником није ни на ум падало, да винограде ђубри, јер се то сматрало за са свим непотребан и излишан посао. И тек у потоње доба, када су се поједини, издржавши с успехом покушај, уверили: да лоза богато награђује подесени труд око ђубрења, почела су износити ђубре у своје „лозе".

Исто је тако и са орезивањем. Та врста рада припада спорашњем добу, па иван, још и данас, многи у јесен не огрћу своје винограде.

Сав рад око винограда своди се на орезивање, које почиње око 1. а свршава се најдаље до 25. Марта после чега настаје окопавање. Око младог св. Николе час до Петрова дне окопава се други пут и то се зове *прашење*. Само се по где — где преко лета плева и чисти.

Надница око окопавања и орезивања винограда износи до једног динара.

Време за бербу или брање грожђа, у целој Жички, одређује месна полицијска власт, у споразуму са кметовима на непосредне околине. То време пада обично између 20. Септембра и 1. Октобра.

До скора се слаба пажња поклањала томе, када треба вршити бербу, то јест, *је ли се род потпуно развио и је ли потпуно зрео.* Будући је народ, из разних узрока, обично рад, да своје винограде чим пре обере и смести кључ у подрум, то се десили са брањем мухом хитало. Последица те преране бербе одмах се опажала на самом вину, које је на тај начин добијало кисео и опор укус. Разуме се, да је тај недостатак често са техничког гледишта, поред других узрока, убијао углед жичком вину, те с тога оно за дуго не могаше изаћи на добар глас, ни добити сталнога трга за извоз.

(свршиће се)

Ако је мања површина, онда је ваља поделити у два дела и за сваки део одвојити нужну количину семена па и издвојену количину поделити на две части. Сад треба сваки део за себе једном половином семена засејати по дужини а другом половином по ширини. Тако ће се семе равномерније посејати, но кад би се сејало или само по дужини или само по ширини.

И кад се сеје у редове, браздице и кућице треба најпре одвојити нужну количину семена, па онда сејати, а нарочито у случају кад се сејање има да изврши са ситним семеном.

2. Кад сејање врше надничари и овима подобни, онда за све то време треба водити нуждан и строг надзор.

Само пак сејање може бити:

А. *Чисто*, када се сеје семеном једне врсте и

Б. *Мешовито*, када се сеје семеном од више врста.

А. Чисто сејање.

За растово и буково семе препоручује се, да се сеје по што жир проклија. За тај циљ треба жир покрити танким слојем земље на кратко време пре сејања, па га по том чешће кропити нешто млаком водом, и превртати дотле, док се на жиру не појави врх од беле клице. Чим се клица толико појави, одма жир ваља посејати. Из тако проклијалог жира, појавиће се биљка за кратко време, и с тога ће мање страдати од мишева, сем тога по броју клијалих зрна може одма у напред да се оцени и у којој густини ово семе треба да се посеје. Кашто се у клијавишту нарочито допушта да растов жир истера нешто јаче клицу од буковог, управо толику, да се клица може одломити. То се чини у циљу, да би се тиме спречило развијање сржне жиле а потпомогло образовање споредних жила. И оно семе, које за годину дана у земљи мора да прележи, те да клија, (грабово, глогово и др.) боље је, да се посеје кад проклија. За овај циљ треба такво семе помешати са песком и с њиме га ставити у земљу за $1^1/_2$ дециметар дубоко. Земља треба да је врло тешка, и умерено влажна, јер у противном случају циљ се не ће моћи да постигне.

(наставиће се)

ЈОРКШИРСКО СВИЊЧЕ

(са 2. слике)

У последње време, велику пажњу свињу сточара, нарочито немачких, обратило је на се *јоркширско свињче*.

Пошто се и у другим државама опажа јака наклоност за гајењем ове пасме свиња, то је сасвим

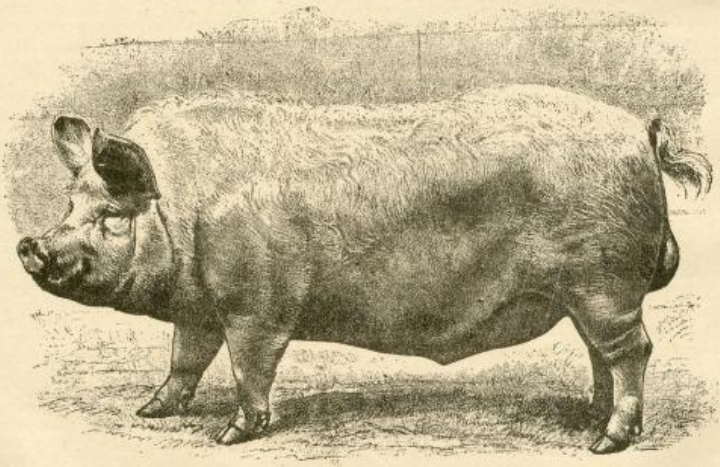

оправдан разлог нашег министарства народне привреде што ће у скоро да набави неколико приплодних грла ове расе, те да се опроба са каквим би се успехом ово свињче у нашој земљи могло гајити.

Јоркширско свињче долази у ред крупнијих раса.

Постојбина овој раси свиња јесте данашња Енглеска. Првобитна раса јоркширских свиња била је за пољопривредника по све некорисна за то, што није

била гојазна, јер грла ове расе ретко су кад мерила више од 160—190 кграма, и што је због велике прождрљивости — јешности — скупо стајало њено издржање, и требало је много хране утрошити, докле сазри за клање. — Од како је ова раса почела да се поправља укрштањем у парењу са Лечестерским [1]) а

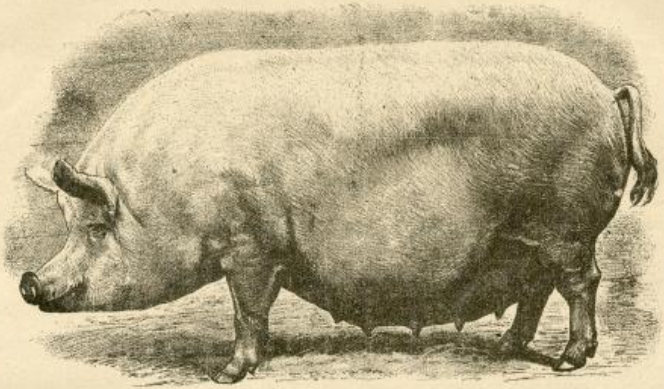

затим кинеским и неаполитанским расама, од тада тежина појединих грла јоркширске расе свиња прелази и преко 350 кграма.

Главне особине којима се јоркширско свињче одликује јесу: гојазност, брзо телесно развиће и крупноћа. Сем тога, ова раса свиња има јако развијене меснате делове, ситне кости и правилан облик тела са дугачким ушима. Кожа је обрасла чекињом пљавосиве, а чешће и жућкасте боје са црним мегама. Чекиња је веома оштра и не баш густа; само је на врату и глави нешто гушћа.

Слика прва представља двогодишњег нераста, а слика друга двогодишњу приплодну крмачу.

Вепар по наврпетку 11 месеци већ је способан за принод, а крмаче праше обично 6—10 прасади.

За сад има најлепших приплодних вепрова и крмача ове расе на домени грофа К. Ханке у Егерзену близу Штрасбурга.

Већ пет пута узастопце грла ове расе добивају прву награду на изложби свиња, која се држи сваке године у Штрасбургу.

И у прошлој 1890 години грла, од којих слике доносимо, добила су прву награду на изложби у поменутом месту.

ЗНАЧАЈ ФИЗИЧКИХ ОСОБИНА ЗЕМЉЕ НА ПОРАСТ БИЉАКА

(по Др. Волнију.)

Тежило се затим, да се сазна: који су то природни закони, од којих зависи пораст биљака. У томе погледу највише је уложен труд на појаве које имају удела при исхрани биљака. Многобројним и брижљивим опитима, који су чињени у томе правцу, стечен је читав низ и то врло важних поука, за односе оних у погледу на каквоћу и количину њихову и у самој биљци. Тако из осматрања *Дагонових*, *Сиренгелових*, а највише *Либиговых* и његових ђака, сазнајемо: које су то материје, што их биљке потребују за грађу својих органа: из којих их средина црне (да ли из земље или из атмосфере) и у којим количинама или једињењима моћу исте да се налазе, па да ове или оне појаве у биљном организму могу да произведу.

А из агрикултурне (пољопривредне) хемије научисмо, да се више или мање хемијских појава збивају у разним стадијумима биљног развића; шта нам откри многе успехе, који данас налазе разноврсну практичку употребу: а поваља, па и данас показује, правац, но коме ћемо се ми више моћи из земље да извучемо по могућству већу количину биљних материја. Зар би одиста који могао да порекне, да научним осматрањем задобивене резултате, практичари нису пригрлили? За то је довољан и данашњи, што је у маси с године на годину све већа употреба и само вештачког ђубрета.

На и код тако знатних и изворних успеха, није чудновато, што смо у раду застали. Томе је узрок, што је се обраћала незнатна пажња осталим условима, од којих је такође зависан живот биљака; управо, живот биљака осматран је једнострано, да се с тога као у научноме сазнању тако и у практичким напрегнима огледа употр. И онде, где је се земља брижљиво ђубрила, и где је се настојавало, да одговори потребама хране, ретко су природним односима одговарали такви залози, т. ј. са такве земље извучени доходци, нису били задовољавајући, као што се на њих с правом очекивало због употребљених средстава.

За доказ томе, можемо навести незнатан успех при употреби вештачкога ђубрета на јаким земљама у сухој клими; незнатан успех на тешким земљама у влажној клими и незнатан успех од употребе истог ђубрета у случају над су усеви угусто засејани били. Сем тога познато је, да се извесне биљке и ако

[1]) Евгењево сточарство од Косте Цриногорца. Издање Срп. Пољопривр. друштва, Београд, 1885. год.

за свој пораст траже једну храну, у порасту своме међу собом знатно разликују. А томе је узрок, што те биљке немадоше за свога пораста и једнаке физичке особине земље или што клима и погоде произвођаху и такове односе у топлоти и влази, да ови штетно утицаху на њихов пораст. Из овог сљедује: да пораст биља не зависи само од количине хранећих материја која се налазе у орници, него он зависи и од физиолошких процеса у биљци, који је опет условљен од светлости, топлоте, организације биљкиних ткања и т. д. затим од метеоролошких појава, а нарочито од *физичких особина* земље; па с тога, при осматрању хранећих материја колико су ове од значаја за пораст биљака, ваља имати у виду и ове околности.

И из искуства је познато, да топлота знатно припомаже порасту биљака и то у подједнакој мери, како она која је у земљи, тако и она, која се налази у атмосфери. Само нам ваља запамтити, да ову топлоту, која је биљкама нужна, прибавља корен биљака и то искључиво из земље, а он је један од најважнијих органа за исхрану биљака.

Од каквога је уплива топлота по пораст биљака, сазнаћемо из следећих података које изнесоше *Ј. Сакс* и *Биалблони*:

1. Повећаном земљином топлотом убрзава се нарочито пораст биљака у првој периоди њиховога развијћа.

2. Иста топлота непосредно дејствује на развитак корена а посредно на горње делове биљака. Тако она утиче и на пораст целе биљке. Са повећаном топлотом биљка се разгранава и образује жиле.

3. Да ли ће примање хране од стране корена бити јаче или слабије, а тиме и узимање воде од стране истог, зависи од земљине топлоте, која ако се налази у мањку, то ће и физиолоши рад корена бити слабији, и обратно, ако је има у већој мери, рад корена биће живљи и узимање воде од стране истог биће потпомогнуто до извесних граница.

4. Повећана топлота у земљи дејствује на кретање сокова у биљци, од којих се убрзава и рад лишћа а нарочито испаравање воде, које се кроза-њ врши.

5. Топлота у земљи различна је, за разнолике врсте биљака.

5. Земљина топлота врло је важна и при клијању семена, а с пролећа буди она и вегетацију биљака. *Ј. Сакс* и *Хаберланд*, на основу својих осматрања, тврде, да клијање разноликог семена почиње и од извесне ниске (минималне), али да је оно интензивно (бујно) тек са наступањем повећане топлоте. Наше стрмнине почињу клијати, кад је земљина топлота 4° ц, грашак кад је ова 2° ц. а дуван кад је иста 12° ц. И многе вереницајуће биљке почињу клијати тек кад је земљина топлота прешла од 4 до 5° ц.

У многим приликама по томе кад је жетва неповољна не треба се тужити само на хладноћу ваздуха, него и на недовољну земљину топлоту.

Сем означених непосредних уплива, има земљина топлота и посредних и то врло важних дејства по живот биљака. Распадање минералних састојака, а нарочито процес трулења органских материја у земљи, зависи од загревања исте, које ће се наравно у толико живље израђивати, у колико је већа топлота у земљи. Ово различно распадање органских материја, по степену загревања земље, има за пратичког земљодеца ћеликог значаја, јер се у највише употребљивим ђубрећим средствима као што су шталско ђубре, компост и др. органске материје налазе у већим количинама, па ако су ове процесом труљења одвојене, то их и биљке за своју исхрану у нужној количини могу да приме, мање, — кад распадање тих материја није извршно како треба — пријем је недовољан. Приређена биљна храна, показаће се по томе у толико пре, у колико је ђубре пре сатруло, а ово опет биће у толико раније, у колико је више и земља топлија. Практичари деле по овоме земљу на „масну“ и „посну“.

Кад се земљина топлота налази у тако различним односима, то онда, је ли велика разлика коју земља у своме загревању показује и ако је тај случај, да ли се она на неки начин може да регулише?

(наставиће се)

Задаци крајинске школе за винодеље и воћарство у Неготину [1])

Поштовани пријатељи школе и привреде!

Овим именом морао би вас поздравити сваки, који би видео, у коликом сте се броју сакупили, кад сте чули, да ће се данас полагати темељ винодељској школи, и коме би било познато то, колико сте ви, Крајинци, чинили за школу и пољску привреду у опште.

Јер, још пре повише година поднели су Неготинци нарочиту молбу надлежном министру, да се у округу крајинском оснује школа за винодеље, од којега живи народ овога округа, а преко својих посланика тражили су то више пута и од народног представништва.

Па кад је године 1888 г. упитан народ округа крајинског: би ли помогао државу новчаним средствима, да се зграда за школу озида, ви сте пристали, те нешто готовином, а нешто прирезима, саставили суму од преко 70 хиљада динара за ову зграду, којој у име Божије темељ положисмо.

Кад се 1889 год. у Нишу држао винарски збор са пробом вина и договарало о мерама за унапређење винодеља у Србији, опет су Крајинци, при свој даљини и тегоби пута, највише жртава поднели, те свој дивни производ тамо приказали и у збору помагали својим саветима, разлозима и искуством, да се потпуније расветле путови, којима се може унапредити ова важна грана привредна.

А кад је требало остварити једну важну одлуку нишкога збора, на име, да се путем удружења састави потребан капитал за негу вина, опет су Крајинци били први, који су основали винарску задругу, којом се могу користити и поносити.

Сем тога, кад се прошле 1890 године сакупио шљиварско-житарски збор у Шапцу, Крајинци су први, честиткама најтоплих речи соколили покретаче збора да на овоме корисном послу истрају.

Ви сте Крајинци, давле, стално посведочавали своју оданост и привредној школи и привреди у опште, па с тога сам вас и поздравио речма „пријатељи школе и привреде.“

Од онога времена, од кад сте ви тражили ову школу и одвојили, колико сте миловали, од своје зараде, да се она подигне, прошло је прилично времена, а за то време у многоме се изменило стање крајинских винограда.

Ви што сте дошли од разних места покрај Михаиловца, могли сте видети, сем штете по својим виноградима, колика је пустош учињена и осталим виноградима тога северногa дела Крајине.

И ви, што дођосте из разних места поред штубичких пивница, па и ви, што сте прошли преко Локве и Високе, — сви ви, долазећи с разних крајева питоме Крајине, видели сте развалине, гробље чувених винограда крајинских.

Онде, где се негда стотина чаброва кљука налазило, нема данас шта да се набере. Онде где је негде земља била на великој цени, управо скупља но игде у Србији, данас је дошла

[1]) Реч г. Милутина Савића, говорена 28 Априла 1891 год. при свечаном полагању темеља винодељско-воћарске школе, у присуству г. Министра народне привреде и многобројног народа из округа крајинског.

у бесцење. Многи капитали у пивницама и бурадима остали су без употребе. Крајина је могла некада производити неку стотину хиљада акова вина и извозити га на страну. Данас су, може се рећи, преполовљени виногради у Крајини, те она спада међу остале мање чувене винарске округе у Србији.

У овако жалосним и тужним приликама многи се од вас јамачно упитао: на што нам је сада школа винарска, кад скоро нестаде наших лепих винограда? И доиста, свакоме може доћи на ум, шта да негује и чему да учи она наш подмладак, кад се осушише чокоти дивне четерешке, зачинка и багрене, кад Локва, Балеј и Висока пресахнуше, те не дају више онај чувени нектар, који је доносио леп глас и благостање читавоме округу; који је веселио сву Србију; који је, по речима песниковим, топли зрак сунчев разносио и у најхладније крајеве света, да тамо загрева срца људска, да их соколи на јуначка дела, да позајмљује полета њиховим мислима; — једном речи, кад нестаде вина, што га опева песма од толиких колена.

Према оваквоме стању, мислим најбоље ћу одговорити очекивању г. Министра народне привреде који ми је указао велику част, наређујући ми, да у овој свечаној прилици беседим, и очекивању свих вас, оданих пријатеља привреде, ако вам проговорим неколико речи о задацима, који *данас* очекују ову школу, о њеноме досадашњем припремном и будућем раду што га има предузимати.

Пре свега, да за ову цељ укратко поменем, шта је до сад школа прибавила, а шта у најкраћем времену мора прибавити и у рад узети, па ће се из тога најбоље моћи оценити: чему има данас да служи ова школа и зашто је сад ваља оснивати?

Да почнемо са једним крајем школскога имања. Најпре долазимо расаднику лозе у *„врелској башти.“* Сви ви што сте разним приликама пролазили покрај тог расадника, видели сте, да су пропали сви стари виногради наоколо, код „Кестена“ „Смиљевца“, „бадњевских пивница“ и т. д.; по тим виноградима расте оштрик покрај угинулог чокоћа, или је чокоће повађено, па друго што посејано. Међутим, у школском расаднику напредује бујна лоза, која даје ластаре од преко 2 м. дужине.

Ову лозу у расаднику набавила је држава пре неколико година. То је америчка лоза, која напредује у пркос филоксери, а само се мора домаћом лозом калемити, па да даје добро вино.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да растераш мраве.

Да мраве, не само са цвећа и са воћа, но и из куће растераш, препоручује д-р Раух у својој „Fundgrube“ *красуљицу* (Kerbelkraut, Scandix Cerefolium Linn). Употреба је са свим проста. Треба набрати лишћа од ове траве, па га метнути онде, где се мрави налазе. Мрави не трпу мирис од красуљице и разбегну се одма с оног места, где красуљицу осете. — *К.*

Да имаш преко целог лета зеленог грашка.

Ерфуртски баштовани чине то на овај начин: Леју, на коју ће грашак да сеју, прекопају као обично, а на сваку леју, која треба да је један метар широка, направе две греде у виду крова __/_____/__. Ивицом ових греда направе шиљком 4-5 сантим. дубоку браздицу, па одма добро водом наквасе. По тој браздици поспу мало просејаног дрвеног пепела, па онда посеју грашак, претрпају га земљом и поново залију. На тај начин посејан грашак порашћује брзо и бујно напредује, рађа обилато, а не страда од медљике. А да га преко целог лета имаш, сеј сваки 10 дана по мало, па ћеш га до самих мразева непрекидно имати. — *К.*

Грашак од пре 3000 година.

Пре 20 година добије енглески музеј у Лондону једну мумију из Египта. Кад су саркофаг отворили, нађу у њему поред, осталих ствари, и један добро затворен земљан суд, у ком је, поред пшенице и неколико зрна, грашка било. Ово семење предаду проф. Гренстону на употребу. Од 30 зрна, преко 3000 година старог грашка, никну само 9 зрна. Од тога се размножавало најпре по ботаничким баштама, а пре 10 година, добио је и писац ових редака 12 зрна под именом „Мумски грашак“ који је и у времену доспевања и сласти превазишао све до данас познате, па и најраније сорте. Данас се тај грашак продаје под именом 'Kentish Jnvicta. Ми га са сваког гледишта најтоплије препоручујемо. — *К.*

ГЛАСНИК.

Винодељско-воћарска школа у Неготину. — Превисоким указом од 31 маја т. г. установљена је школа за винодеље и воћарство на имању манастира Букова код Неготина. За управитеља ове школе постављен је г. *Милутин М. Савић*, досадањи инспектор III класе министарства народне привреде.

* * *

Постављења. *Г. Лазар Р. Јовановић*, управитељ државне ергеле, постављен је превисоким указом од 1 јуна т. г. за начелника оделења за земљорадњу и сточарство у министарству народне привреде, на место г. *Чедомиља А. Поповића*, који је указом од 31 маја т. г. стављен у стање покоја. —

* * *

Против скакаваца. Поводом тим, што су се у атару општине неготинске појавили у великој количини скакавци, који усеве јако сатиру, и што су се, по извештајима, и у пределима око Приштине и у Мађарској, а у близини наше земље, појавили у великој маси велики скакавци, који затиру усеве, министар народне привреде под 30 Маја т. г. ЗБр. 1418 препоручио је свима среским властима, да најбрижљивије мотре на појаву великих скакаваца, и чим би се, ма где, и ма било и у мањим количинама и на мањим просторијама, појавили, да одмах наређују општинским властима, те да слошки и удружном снагом предузму најбрже и најенергичније тамањење појављених скакаваца, без обзира на то, што је неког грађанина усев још неповређен или ван опасности. У распису је изложен и начин како се скакавци тамане.

Ми са своје стране обраћамо пажњу читаоца на чланке о утамањивању скакаваца у 22 броју „Тежака“ од прошле и 15 броју „Тежака“ ове године.

ДОПИСИ.

Степош (срез Расински, окр. Крушевачки) 18 Маја 1891 год.

Време за рад, у овој околини, до 13 Маја, било је врло хрђаво зато, што је била велика суша, па је се земља била тако стврдла, да је просто свуда било немогуће вршити орбу, и што је се орало то су се бразде одваљивале у велике грудве, које су тежаци морали тући и исихнити.

Орање се овде још врши дрвеним плугом и ралицом и то много плитко 7—8 сан. мет. У целој општини степошкој, која броји око 300 пореских глава, а коју састављају села: Шавране, Миговки, Горњи и Доњи Степош, нема ама баш ни једног гвозденог плуга, а и у околним општинама разабрао сам да има само 2—3 гвоздена плуга.

Сејање кукуруза врши се овде овако: кад ору плугом онда уз сваку другу бразду иде сејач, у растојању 80—90 сан. мет. удари

петом у бразду, те тиме начини као жуњицу — опак — и баци 4—10 зрна кукуруза. Са семеном кукурузним има помешаног пасуља лозака, дулека (тиквица) и бундева, који се такође сеје са кукурузом, наиме при том, да у сваки 3, 4 или 5 опак дође по 1 семе пасуља, дулека или бундева. Ако ору рилицом, они опет опако раде само што онда сеју у сваку трећу бразду и не другу. Чим воору и посеју њиву они вале одма обичним бранама.

Кад кукуруз нарне и стигне у треће перо, они га праше и проређе, тако, да у опак без пасуља, дулека и бундева, остане 1, 2 или 3 струка кукуруза.

У недељу 12 ов. мес. тек. год. око 6 сати после подне наступиле су прве облаци са Јастребца, после неколико минута отпоче јака киша са провршивањем града, сеновим муња и грмљавином. У непрекидним малолетна пљуштила је киша као из каквог кабла, за овим је нало престала, температура ваздуха разладила се. После неколико сати, кратке су облаци са северне стране, и опет отпоче јако киша, која је трајала целу ноћ и падао у понедељак.

Ноћу између 13 и 14 Маја, од велике кише, надошла је Расина толико да је сву долину потопила; где су њиване поврли и посејали одмела кише и усеве, и нанела: песак шљунак, камење, грање и т. д.

Овом су поплавом тешаци много оштећени. У овој поплави поплавила је река око 150 хектара вратне земље. Да би се од овог велике штете помогли, превортчно сам им да се са молбом обрате господину министру народне привреде или српском пољопривредном друштву, те да им набави и поиље раш кукуруз Чикоантски.

Са осталим усевима, посебице ово како стоји ово околина:

Пшеница, како озима тако и јара, добра је

Јечам је леп и добро напредује, нарочито озимак, који је сад класао —

Раж је врло добра, класова је, и већ је у цвету. —

Овас — зоб — такође добро напредује, само што се мало сеје, јер у овој овој општини највише сам 3—4 кише засејане овсом од по 40—80 кри.

Крушник се не сеје.

Кукуруза, раније посејани, пикли су и врло су рђаво напредовали до ниње, за то, што су плитко посејани и што је плитко орано, па је влаге жестало и жишице неђ су удариле у мртвиду — здравицу. Како је ниша нала, кукуруза су поселиле и поправиле су се много; сада се праше. — Доцније посејани сада ничу, неки још ниису никли а неки се сада сеју.

Винограда су добро почели, да не може боље бити: ако их каква природна непогода не опште бање грозђа и вина доста. Финоперске нема. —

Воћна што има добро је. —

Шљива такође добра су. —

Прелина раније посејана лепо напредују.

Ливаде су добре, пров десетак дана треба отпочети кошење, јер је сада већи део трава у цвету. —

Воћа нема, сем по нало крушака, шљива, трешања и вишања.

Шума није понела жира, а гусеница сее поједе лист са горе и доља.

Стоке нас доста, сва је здрава, каквих болести није било. —

Пчела има нало, сада почињу да се роје, гаје се у простим кошницама — плетарама. —

Свилених буба такође има мало и већ ће крез који дан отпочети да се завијају. —

Стање варошља људи добро је.

Падина родницима 0·50, 0·80 — 1 дин. са ранон и напојницом газдином.

Цене производима и усевима, како овде, тако и на пијаци у Крушевцу, од 10ог. ове су:

Пшеници	20·00	дин.
Пшеничном брашну	28·00	„
Кукурузу	15·00	„
Кукурузном брашну	15·50— 16·00	„
Јечму	11·50	„
Овсу	14·00	„
Ражи	12·00	„
Сиру	100·00	„
Каймаку	100—110·00	„
Вину белом	40·00	од 100 лит.
Вину црном	30—35·00	„ „ „
Ракији шљивовици	60·00	„ „ „
Ракији комовици	40·00	„ „ „
Пару кокоша јаловних	4·40	„
„ „ јарећих	2·00	„
Једном јагњету	4, 5—6·00	„
„ јарету	3—4·00	„

Нав. Митић.

СТЕЧАЈ

Према решењу управног одбора Српског Пољопривредног Друштва од 16 Маја 189⁵. год. овом се отвара стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1892. год. Чланци су ови:

1.) *Обрађивање земље — орање, дрљање и ваљање (са сликама);*

2.) *О поступању с бубрегом на њиви;*

3.) *Гајење сточне репе и њена употреба, (са сликама);*

4.) *О пресађивању воћа (са сликама);*

5.) *О поступању с вином у подруму;*

6.) *Одгајивање жедревади, (са сликама);*

7.) *Коју сорту кокошију треба наши пољопривредници да гаје?*

8.) *Гроница;*

9.) *Шума, (са сликама);*

10.) *О њези мале деце;*

11.) *Приповетка;* (с пољопривредном тенденцијом;)

Сем ових радова примиће се и штампати и радови из других грана пољске привреде, који би били удесно написани за календар.

Желети је, да чланци буду написани популарно и да буду, по могућству, кратки.

Чланци, који буду примљени и печатани, награђе се са 80—100 динара од штампаног табака.

Рок је стечају до 20. Јула текуће године.

Радове треба слати под адресом: *„Српском Пољопривредном Друштву. Београд.“*

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 1521.
25. Маја 1891. год.
Београд.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Свет. Милојевић

Уредник календара
за 1892. год.
Алекса Љ. Поповић

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. држање таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЈВЕШЕР РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ВОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.
ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.
ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 24. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 16. ЈУНА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Једна врло добра трешња и једна врло добра вишња (са сликама). — О важности шума (саршетак). — Задаци крајинске школе за виноделе и воћарство (наставак). — Значај физичких особина земље на порост биљака (наставак). — **Белешке:** Да се прави уз драго не пењу. — Со за стоку. — Како је најбоље везивати бикове у штали. — Спанаћ. — **Дописи:** С пута; Из пољне. — **Стечај.** — **Огласи.** — **Подлистак:** Жупа и њезино виноделе. —

Једна врло добра трешња и једна врло добра вишња.

(са 2. слике)

Не можемо рећи, да нема у нас лепога воћа, али наше богатство у сортама лежи поглавито у јабукама и крушкама; ту ћемо наћи велики избор добрих, угледних и за сваку привредну цељ употребљивих соратā, али признати морамо, да смо врло сиромашни у бољим сортама трешањā, вишањā, кајсијā, бресакā (прасака) и шљивā.

Трешња и вишња дају у своје време, сравњавајући их с јабуком, крушком и шљивом, несразмерно већи приход, јер оне само извесно кратко време трају, па се живо траже и скупо плаћају. Осим што се од трешањā прави „слатко", оне се — нарочито *рскавице* или *аршламе* — могу с врло добрим успехом и сушити, кад им се коштица извади и сваки плод мало спљини. Овако осушене, имају врло пријатан укус, на суво грожђе. У Француској их тако суше, у кутије лепо и китњасто послажу и целом свету за скупе новце продају. — Од вишања пак, прави се слатко, цеди сок, пече дивотна ракија, прави бољи и пријатнији „компот" но од трешања, и на послетку, суше се.

Кад хоћемо трешњу и вишњу на горепоменуте цељи да употребимо, онда за то морамо имати и сорте, које се на те цељи успешно употребити могу.

Цељ ми је сад с овим редцима та, да упознам читаоце и да им најтоплије препоручим једну врло добру трешњу и једну врло добру вишњу, које се, на прво место као асталско воће, па онда на све напредпаведене цељи, *најуспешније* употребити могу.

Ја их ево имам предамном на столу, па ћу их описати онако — какве су.

Трешњу, коју вам, драги читаоци, овде у слици приказујем, добио сам ја још поодавно од мога бившега учитеља, чувеног немачког помолога др-а Лукаса из Рајтлингена, и ја сам ју усадијо у воћњак постојавшег воћарско-пчеларског друштва у Варадину, где је дивно напредовала и богато рађала. Одатле је она калемима размножавана, од којих ево и данас плодови

Трешња — слика 1.

предамном леже. Ова је сорта трешње пореклом из *Хеделфингена* у Немачкој, па ју воћари по месту и зову: *хеделфингенском трешњом*. *Плодови* су два, до два и по сантим. дугачки, а скоро тако и широки; дакле плодови првога реда. *Облика* су већином срцастог; *кожица* је светла, крта, угасто-мрка, а кад под-

пуно сазре, онда је скоро црна, а има по себи прозрачне ситне тачкице. — *Месо* је угасито црвено, провучено отворенијим жилицама; према коштици је мало мекше, но обично што је код тврдих трешања случај; укуса је врло пријатног, мирисног и мало накиселог. — *Сазрева* последњих данâ месеца Маја, или најдаље у почетку месеца Јуна; на дрвету се држи род 2—3 недеље, али врло брзо пуца кад наступи кишовито време. — *Петељка* је 5—6 сант. дугачка, отворено зелена, са присоја мало руда. — *Дрво* бива врло велико, са врло широком круном, а рађа скоро годином за годину узастопце.

Ова сорта трешања заслужује да се код нас распространи, нарочито је за трговину добра, јер би ју, због угледне крупноће, скупље куповали, а пошто се дуго држи, може се и на дужи пут слати.

Та добра сорта *вишње*, коју вам препоручујем и у слици овде приказујем, такођер је из Немачке, а из места *Губен-а* Још 1879. године, добила је ова вишња прву напраду на воћарској изложби у Штутгарту, а 1884. године и у Берлину, а доцније бивала је изложена у Бечу, Хамбургу, Будимпешти итд. и свуд је првим наградама награђивана. — *Плодови* су крупни, већином срцасти, и на први поглед рекао би човек да су трешње; *кожица* је угасито-црвена, исто тако и *месо*, које је чвршће од наше обичне вишње, миришљаво, са врло пријатном, особеном неком киселином. — И она одпочиње да сазрева концем Маја, дакле је једна од најранијих крупних вишањâ. — *Дрво* снажно расти и добро напредује и у слабијој земљи, а најобилатије рађа у иловачи. Свештеник губенски, отац Амбер, родом Шпањолац, донео ју је из Шпаније год. 1870., па ју је у својој парохији и околини размножавао. Шта више, он ју је и у цркви са пре-

Вишња — слика 2.

дикаонице својој пастви препоручивао «као извор благостања». — Размножава се већином, а и најлакше изданцима, које после три године већ рађају. Као

ПОДЛИСТАК.

ЖУПА И ЊЕЗИНО ВИНОДЕЉЕ

(Свршетак)

Но срећом, прилике су се почеле окретати на боље. Време бербе, за потоњих неколико година, одређивало се истом тада, када се добило уверење о *потпуној зрелости грожђа*, не само с физиолошког, него и с техничког гледишта. На тај начин, што се познијом бербом губило с једне стране на количоћи, с друге се стране добијало на каквоћи. Добре стране тога одмах су се најбоље осетиле у практици, јер изврено вино, добивено на тај начин, тек је отада било цењено као што треба, те је добило бољу цену и сталан извоз на све стране Србије.

Одређен дан бербе објављује се на десетину, петнаест дана раније, како би се сваки за тај посао спремио, нарочито они, који су удаљени од Жупе.

А кад осване и тај жељно ишчекивани дан, те китњасти виногради оживе хитленим берачима, кад се са свију страна захоре весели звуци народних попевака, — онда Жупа представља величанствен призор. Па и сама варошица, иначе мирни и тихи Александровац, који лежи у самој средини Жупе, кад се напуни берачима са свију страна — добије тада особиту живост. Ту, о берби, најпре ће се састати удаљени пријатељи, својте и познаници. Студеничани и Расници, Трстеничани, Добричани, Косаничани, Краљевчани, — све је то похитало својим виноградима, које имају ту у Жупи. На александровачком тргу, у само прозорје, стоји маса надничара, једни пешке, други с коњима, који носе „крбле“ за пренос кљука. Шала, смеј, испрекидане реченице, разни гласови и људски и животињски све се то слива у општи жагор, који се стишава дубоко у саму ноћ.

Надница је берачима, који су пешице, 40—50 пара; с коњима 1·50—2 динара.

Од грожђа, које се простим ракљастим дрветом, званим машљак, меља у крблама, а за тим сручује у бачве — прави се највише црно вино. Многи отачу и бело па онда у цибру, што остаје, сипају воду и на тај начин праве „шилер,“ за домаћу потребу.

Цена је кљуку 8—10. динара од једног товара, само је ове године скочила цена на 12. динара.

Сто ока грожђа дају просечено 35. ока вина, а од оних 65. ока комине излази 15—18. ока добре ракије комовице.

Жупско је вино густо, веома јако, лепе боје, пријатна укуса и богато шећерним састојком.

Жупљани претачу своја вина два пута преко године: под зиму и у пролеће, кад цвета лоза.

Реткост је, да који домаћин у Жупи има старијег вина од три године, јер се махом одмах продаје, чим преври и сталожи се.

Годишњи извоз вина, које Жупа производи, износи на четири стотине вагона (један вагон десет хиљада литара). Једна половина од тога иде на београдску пијацу, а другу половину троше остале вароши у Србији, међу којима у првом реду: Ваљево, Ужице, Краљево и, од скора, Свилајнац.

год што код сваке бујније растеће више порашћује много грање, тако се исто и код ове више испрекршта грање преко лета као шума. То иде на штету наступајућег рода; с тога треба сваког пролећа у густо порастло грање добро разредити, а тиме ће се избећи и често сасушивање грана и осигурати већа родност. Неће бити од штете, да се густо грање и преко лета и најбоље месеца Јула и Августа, прореди. Тиме ће се дрво знатно оснажити у сваком обзиру.

Ко би хтео од ових воћака имати, нека се још зимус, а најдаље до Божића, обрати «Српском пољопривредном друштву» у Београду, како би му се могло на време набавити и предати.

Радић.

О ВАЖНОСТИ ШУМА

(Поводом нове закона о шумама)

(свршетак)

Кад је 1856 године, јужна француска страдала од поплаве, када су многи због тога главама плаћали, и кад је штета износила преко 200 милијуна динара, вредни и предузимљиви Французи, одмах су предузели да такве појаве спрече, издавајући законе у корист шума, али је све то било само кварење, док 1882 године нису издали закон, на коме су јаме и проваліје, које постају од бујица, подзиђивање, а по окомцима брда шума се подизала. И у томе су Французи толико успели, да зајиста могу за углед служити свима. Поправке што су их односно шума учинили, почињу од 300 m. висине, па иду чак до 2000 m. над површином морском; и то баш у оним пределима куда је шума највише била уништена, и где су бујице вазда грдну штету чиниле, да је готово при јаке велике кише, сваки саобраћај бивао спречен, читава села морала су се расељавати, и по неколико сати човек је гледао само пустош, ливаде, њиве, путеви, све је то било засуто, покварено, и уништено. Поправке што су их Французи чинили, биле су у ове 4 тачке:

1. Подигли су по брдима бране противу поплаве и наноса.
2. На подножју брда подизали су такође насипе.
3. Засуте ливаде и њиве чистили су од наноса, и
4. Брда су пошумљавали.

И у томе су били не само тачни, но и врло строги. Прописи којих су се појединци морали придржавати, били су двојаки: *обавезни* (облигаторни), и *не обавезни* (факултативни). Првих прописа морао је се придржавати сваки појединац који има шуме или мисли да је подиже; а других не обавезних прописа, придржавали су се у толико, у колико су били у додиру са државом. Али све шуме и државне и приватне стајале су под *надзором државним*, и нико, апсолутно нико није смео без одобрења и упутства државног шумара сећи шуму. Оголићена брда, куда је бујица јаруге и проваліје направила, држава је омеђила, и ту је се подизала шума, а у исто време ту је означена и траса за путеве, те да се неби доцније шума секла и кварила. Регулисање бујица састојало је се у томе што

Средња је цена 25. пара од оке.

Ракија се махом троши у месту; нешто мало извози се само на Рашку. Средња јој је цена 35 пара од оке.

Виноградја се у Жупи шире веома лагано, ма да се и само сађење зове прва на препотенски начин. Земља се разрахва рајцем, па се онда полажу садинце, но без икаква обзира на одвајање и засебно полагање различних врста. То, разуме се, уди вину, јер се у одређено време бере сав род, без обзира на то, што све врсте грожђа не доспевају једновремено.

Гиље жељних винограда до сада су потпуно здраве и напредне, јер је пустошна филоксера, од које стрепи овдашње становништво, у Жупи још савршено непозната.

Средства за саобраћај врло су рђава и јако уде и трговцу и сељаку, да могу изнети своје производе на трг; С тога многи продају свој производ и у непосредној околини.

Виноделье је у Жупи главни и готово једини привредни извор становника среза жупског. Па ипак, напредак виноделья у Жупи остављен је готово самој природи, јер досле није ништа чињено, да би се привредно знање у народу подигло, да би се разбудила интелектуална снага онде, где је нема у пуној мери, те да се развије и унапреди тако јака грана наше родитности.

До душе, у јавности, као и у приватним друштвима, било је много збора о томе: како наш сеоски свет материјално опада, много се говорило и писало о сретствима, којима би се томе злу доскочило, али се махом све то сводило само на лепе речи и звучне фразе.

Многи тај немар правдају тиме, као да је наш свет одсудно противан сваком новачењу и да неће да чује за измене, које би ишле у прилог његовом напретку. Истина, наш се народ врло радо придржава важећалних, много пута штетних обичаја, али за то никако овет не може оспорити: да је тај народ добар и послушан и да радо прима сваку поуку и добре савете, кад је уверен, да долазе са стране искрене и њему наклоњене.

Мештани овога краја, један јак извор пореске снаге у нашој земљи, с правом иначеју, да им се делом помогне онде, где они прве средства за свој опстанак. Ако се то мисли учинити, онда је крајње време за то.

Која практична виноделска школа у овом крају, какав суперемени угледни подрум, — много би поуком и примером ободравали Жупљане на жељу и правилнију радњу око обделавања винограда. Лоза би се истом тада разумније садила и неговала, грожђе би се у време брало и пробирало за кљук, вину би се поклањала већа пажња при врењу и отакању а много мешина и старих бућуџа за вучење вина, трагали би се згоднији судови и удеснији подруми за чување.

Реносмо скромну реч своју; рекосмо је у нади, да ће она побудити, ма и у неколико, живља интереса за ствар, које се тиче; рекосмо је, како бисмо избегли прекор оличен у речима великог песника „Горског Вијенца“:

„Које сте се јаде скаменили?
Што разговор какав не почнете,
но посљете и позамислите“.

Годочовац.

је утока воде у самом зачетку спречавана, и то почев од врха брда, па на наниже и што ближе дну, то све уже. Где су биле велике провалије ту су зидали бране од камена, а поред тих брана подизали су шуму. Но нису се Французи зауставили само на томе, они су чак прописивали, каква, и гди, треба шума да се подиже. Своју алпијску област поделили су у 4 зоне, за сваку зону одређено је која дрвета треба подизати, пазећи при томе на земљиште, влагу, заклонитост од ветрова, висину над морем и т. д. Успех који су Французи у томе постигли огроман је, до 1883 год. само у 6 „периметрија", подигли су они 1700 великих озиданих брана, а 24.000 мањих, сем других ситнијих радова; осушили су и пошумили 150.000 ha земље, и утрошили на све то 29,066.107 динара. Кредит, који им је на ту цељ од стране њихове Скупштине одобрен, износи 220 милијуна динара, а рок кад сви ти радови око подизања шума треба да се доврше, одредили су 70 година. Па ипак сва та сума од 220 милијона, ма колико да је велика, ипак је једнака штети, што је само једне године 1856 год. нанела поплава у Ронској долини, и која као што смо напред поменули — износи 200 милијона. А како смо ми јадни и жалосни у том погледу. Нашу је Отаџбину природа обдарила са најлепшим шумама, и ми тај украс, и то богаство не умемо да ценимо и да уважавамо, наше красне шуме сваког се дана умањују, и ми ако будемо и даље тако варварски поступали дотераћемо, да не ћемо имати дрва ни за најнужнију потребу. Наше највеће богаство, наше шуме готове су да се затру, а шта после тога долази, мислим, да после овако убедљивих примера које сам изнео, јасно је за свакога. Да се томе стане на пут дужност је свију нас, јер је и одговорност над свима нама, немојмо да наши потомци дочекују гладне године, које ће неминовно наступити, ако се само шуме буду уништавале овако немилосрдно, као сада. Још нам је свеж онај пример, што га „Тежак" донесе пре неколико година, како су усљед, уништене шуме, морали у пожешком срезу, да привежу кућу за један једини грм што је заостао, да се неби отиснула низ страну. Колико страшан пример, толико и поучан!

Садањим законом о шумама, хтело је се збиља, да се стане томе на пут, и да се обележе дужности и права појединаца спрам шума опште народних, државних и општинских; цељ је закона добра и корисна, али ипак све зависи од примене његове. Буде ли се закон лабаво вршио, не буду ли се строго вршиле све одредбе законске у целини и појединостима, онда од њега неће бити никакве вајде, он ће бити мртво слово на хартији. Искрени пријатељи земље и народа, и сви јавни трудбеници, похитаће да се закон врши тачно и савесно.

Ужице, **Доброслав М. Ружић**

Задаци крајинске школе за винодеље и воћарство у Неготину

(НАСТАВАК)

Ову лозу раздаје држава народу, да њоме обнавља своје винограде филоксером упропашћене и запарложене.

Њу је добила и задруга крајинска, да подиже своје винограде, па тако калемљеном лозом засађен је један део школског винограда у Братујевцу.

Та лоза калемљена је у смедеревском расаднику пре 8 година обичном домаћом лозом и на њој се добија овакво грожђе, каква је врста од које су калеми узети. Оно, што се тамо опробало и сазнало, то се на овом школском имању примењује и уводи.

Школи је задатак, да ваш помладак поучава и да преко њега у све филоксером заражене крајеве преноси знање о томе, како се за америчку лозу припрема земљиште, како се она негује и размножава и како се за ове цељи са најбољим успехом калеми. —

Код братујевачких пивница постоји стари манастирски виноград, који је филоксера већ начела. Школа мора тај виноград лечити од филоксере, употребом сумпорног угљеника и других средстава те тако ће се на имању школском показивати и овај посао, па ма шта он стао. Јер све оно, што приватни људи не могу то у општем интересу држава мора чинити. И ви ћете се уверити, да ће ваша деца и ту вештину научити.

Одмах испод тога винограда спремљено је земљиште и већ засађено нашом домаћом лозом. На ову лозу напуштаће се вода, да заразу загушује. И ваша ће се деца уверити, да може лоза да успева, кад је и заражена, на таквим местима где има згоде за овакво наводњавање.

Зна се, а и многи од вас могли су се уверити, да лоза на песковитом земљишту успева, ма да је филоксером заражена. Но, које врсте ваља бирати и како лозу ваља неговати на таквом земљишту, па да она буде дугога века и даје добро вино, то има школа да дознаје и вашој деци показује. Само на тај начин могла би се и убудуће корисно употребљавати и таква земљишта, која су до сада била махом под утрином или од штете плодном земљишту у суседству. Па ни то не сме школа из виде изгубити, да посматра и проучава, да ли се у нашим приликама неће наћи и друго које земљиште, сем познатог пешчаног, на којем би домаћа лоза била издржљива и добро вино давала, као и то, да ли неће која од њених врста остати од филоксере поштеђена.

Школа је овде већ до сад запатила многе разне врсте америчке лозе, које одговарају разним земљиштима у округу. Ваш подмладак учиће то, која земља и каква нега којој врсти лозе најбоље одговара. За вас старије, под теретом година и других брига, била би до душе ова наука тегобна, али за ваш подмладак има начина, да му се може лако приопштити. Ви старији јамачно би пре напустили своје винограде, но што би прегли да их изнова засађујете дивљом америчким лозом, па тек ову да калемите домаћом и очекујете од ње грожђа и вина. Но ваш подмладак извеџбаће се новим начинима, па неће на старе олакшице ни помишљати.

Међу овом лозом има у школском расаднику и такве која даје употребљиво вино и без калемљења. Али Крајина, чувена у свету са доброга вина, не сме се ослонити на такво вино. Зато мора школа и у томе правцу радити, да домаћу лозу са америчком укршта, да је из семена изводи и да тражи такве производе, који би били издржљиви као америчка лоза, а давали добро вино, као наша домаћа.

Кад се узме на ум, како су нам комина, стеља и остали производи винодеља одлазила до сад без цене и употребе, што

се донекле могло трпети у опште због јевтине производње, а кад се с друге стране уочи још и то, како ће поводом пропадања винограда поскупити производи а и због калемљења лозе, риљања винограда, набавке америчке лозе и т. д., поскупити обнављање винограда, а с тим и цена производу, онда је лако појмити како је за рационалну прераду и употребу свих производа винове лозе настало крајње време. А ко је пречи и позванији за ове послове но опет ова школа?

Кад помислимо, како се скупо плаћа ово наше вино, пошто прође кроз руке страних стручњака, онда је лако појмити, шта све мора радити школа, те да се боље негује и чува овај производ што га даје Крајина и остала Србија.

И кад би се данас могао радити виноград на исти онај начин, као пре филоксере, опет би нам само ради боље неге и чувања вина требала школа да се у њој обучава омладина савршенијему начину рада. —

Да, дакле, виногради не пропадну сасвим, потребно је основати ову школу и у њој спремати млађе руке, па их упућивати на посао. Да толики капитали уложени у пивнице и бурад не пропадну узалуду; да толики људи, којима је имање и кредит зависно од винограда и вина, не оду као бескућници у свет; да држави не пропадну толике пореске главе и бранитељи, ја држим да је потребно, ма у овоме последњем часу, побости стожер, око кога ће се прикупљати одбрана нашег винодеља у његову пропадању, потребно је отворити ову школу, те у њој гајити поуздане борце за чување поштеђених и обнављање упропашћених винограда.

Познато је, да земљорадник мора покрај винове лозе гајити и друго корисно биље, па да за свој рад има накнаде у свако доба године, да од своје земље највећу корист добије и да своје потребе може најподпуније подмиривати.

На реду је да видимо какве задатке има у овоме погледу ова школа.

Одмах испод овога места, где сада стојимо, и то с доње стране пута подигнут је *воћни расадник*. Он је истина тек јесенас основан, а пролетос живим воћкама засађен и семеном засејан, али и за ово кратко време обележен је у свему правац којим ће се у будуће развијати. У њему влада чистоћа и потпуни ред. Свакој воћки одређено је место што јој одговара и о свакој потреби водило се рачуна, што се тиче и правца и одстојања међу воћкицама. Оне међу вама, који су видели овај расадник, питам овде нека кажу по души, да ли се може шта боље урадити за ово кратко време, и да ли се Крајина могла надати чему сличном на ономе месту, на коме беше свега једна стара калемљена воћка и неколико неродних шумских џбунова, а земљиште неравно и нечисто. Кад расадник овај стане на снагу, он не само што ће ученицима давати довољно прилике, да се у сваком воћарском послу обуче, па не само да ће се прозвести воћака одличних врста за школско имање, да се може крај свих путова засадити, него ће се ускоро моћи хиљадама воћака сваке године издавати околном народу по јевтину цену, како би их могао без многог труда засађивати на својим баштинама и уживати одмах од истог големе користи, не крњећи тиме осталим посејаним усевима ни у колико од њихове плодности.

Поред воћака засађен је хмељ, који би и сам за се могао заменити упропашћену лозу. Па до њега долазе нове и опробане врсте кромпира, те благословене биљке, која чува данашњи свет од гладних година. За тим иду разне врсте детелина.

Све све и многе друге новине, не могу бити на одмет земљорадницима у Крајини, чијој су непосредној користи и намењене.

У школскоме је расаднику засађено из три дела света све оно о чему се мислило да се може овде пресадити, и од чега могу имати користи наши земљорадници, почевши од Америке, из које смо донели неколико разноврсних лоза њених па до жаркога Алђира, одакле смо непосредно пре неки дан добили нову предивну биљку „Рамију". За тим су засађене овде разне врсте воћака добављених из Италије и Ческе, као и семење од крупне ражи и одличних детелина из Шведске. Много од онога, што је привредно напредни свет пропашао и одгајио, то је ова наша мала школа већ прибавила. Све ће ово, место свих појединаца који жуде за напретком, да ставља она на сваковрсне пробе, па ће вашу децу у томе обавештавати и поучавати, чувајући тиме пољопривреднике од скупих издатака за то пробање, а препоручујући им све оно, што се најкорисније покаже за општу употребу наших земљорадника.

Од коликог су неоцењеног значаја овакви заводи за цељи разних пољопривредних опита, којима се сазнаје вредност извесних културних биљака и најподеснији начин њихова гајења, то се може оценити по томе, што се данас у свету где је год напредна пољопривреда, обраћа највећа пажња обрађивању метода за те опите, те се од заједничког међународног рада на овоме пољу данас највеће користи очекују.

Свака пољопривредна па и ова наша школа, уједно је станица за те цељи.

Но у исто доба ова школа подигнута на земљишту, на коме су још и данас видни трагови из доба римскога и турскога господарства, за које су време доношени и прилагођавани из далеког запада и истока разни производи пољопривредни мора и њих пробирати, па без сумње и све оно, што је произвела и ова земља сама, у течају толиких векова, од кад су њени крајеви насељени.

Тако лозу Адакалку и Смедеревку, Четерешку и Зачинак, мора школа очувати, ма с којим жртвама било то скопчано и ма којим се средствима за то служила, или на земљишту пешчаноме, где зараза лозу не сатире, или натапањем воде где би се то могло или сумпорним угљеником који ма да скупо стаје, ипак поуздано заразу сузбија и обилате бербе даје, кад се само редовно и правилно употребљава.

Ова школа, дакле, мора прикупљати све одлично, што је показала привреда како у осталом свету, тако и што је наша земља произвела.

Школа истина не може на се примити, да све ове новине и бољитке пренесе свакоме од вас у њиву и градину. Али школујући вашу децу у размножавању и калемљењу и примајући ако не више само по њих десетак на годину под свој кров она ће учинити, да ће се у самој Крајини за мало година на стотину места завести напреднији начин у раду, учиниће, да се уједно пободе сто стожера, око којих ће се покретати привредни напредак, док се све не завитла у једну општу и за свакога корисну утакмицу с лозинком, ко ће шта боље и одличније одгајити.

Ако школа не може свакоме засадити воћњаке и винограде, њен ће пример учинити, да се може за неколико година сва Крајина окитити родним воћкама и грозним виноградима. Сем тога, она се неће никад уморити, да с вашим вином и другим одличним пољопривредним производима упознаје остале крајеве земље и иностранство, и да помогне налазити на страни купаца, или да прегледањем и контролисањем о њихову добру гласу на свецким пијацама, строгог рачуна води.

Не треба ни говорити о томе, колико може школа учинити својим примером и поуком, те да се оно занемарено гајење коња и друге стоке замени бољим начином. Сувишно би било спомињати, шта би она могла учинити за нашу трговину; размножавајући дуд за свиларство, које би овде било веома корисно; размножавајући питоми кестен и крупни лешњик за који издајемо толики новац на страну, размножавајући бели и црни бор, багрем и пајасен за пошумљавање пескова, голети и др. правног земљишта, размножавајући крупни руски сунчоглед за цеђење уља и исушивање мочари. —

Све ово, довле наговештено, као и све друго што школа у течају времена и због измењених прилика мора сама предузимати, треба што пре отпочети. Па ко је позванији да у томе учини почетак од ове пољопривредне школе?

(свршиће се).

ЗНАЧАЈ ФИЗИЧКИХ ОСОБИНА ЗЕМЉЕ НА ПОРАСТ БИЉАКА

(по Др. Волнију.)

(наставак)

Патање је врло умесно, за пре него што се у решење истог упустимо, нужно је да се пре тога још са овим упознамо, на ме: да су сунчани зраци најглавнији извор из којег земља своју топлоту на различан начин прима и отпушта.

За овим је врло важно да се помене и специфична топлота разних врсти земаља, а то је она количина топлоте која је у стању да загреје равну површину земље до извесне температуре (ова је код воде = 1). Иста је топлота најмања (0·14) код органских материја (хумуса) које су у земљи, а највећа (0·32) код ситног кварца — шљунка —. Глина и креч стоје у средини између ових. Но разлика у односу топлоте према земљи, није тако стална, она се мења и то највише због утицаја воде, која се у културним земљама налази у већим или мањим количинама, а чија је опет специфична топлота (топлотни капацитет) знатно (у приликама 3 до 6 пута) већа од ост алих земаљских састојака.

Топлота земљина зависна је даље од моћи земљине за примање (упијање) и зрачење (испуштање) сунчаних зрака. У опште је познато, да светлосне и топлотне зраке боље упија она земља која је мрке (тавније) боје а лакше их и испушта чим осунчавање престане, него ове земље, које су на бело обојене; прва земља сбдан се брже загреје а обично брже исхлади но земља отворење боје. За време вегетације биљака, топлије су прве земље од оних које су отворење боје. Но ово не бива у свима случајевима. Боја горње површине имаће знатна утицаја на загревање земље само онда, ако је однос минералних састојака између себе приближно једнак, а количина на органским материјама (хумус) тако незнатна, да због тога и сама земља изгледа више таминја; у том случају не мења се ни специфична топлота ни проношење исте. Али ако оне границе на хумусној садржини пређу, или ако у њиховим физичним особинама наступе веће разлике, то се утицај боје може смањити или бити и без значаја.

Да боја земље има значајан утицај на вегетацију (порасг) биљака, доказују и практичка осматрања. *Ламаидијусу* пошло је за руком, да и за време пекључног лета има љубичице, а оне за своје развијање траже релативно високу топлоту. То је постигао на начин, што је покрио са извесним слојем истуцаног угљена.

У Белгији и на Рајни убрзала се зрење грожђа тиме, што земљу покривају са црним шљунчаним шкриљем. *Жигардем* је примећо да од боје земље кромпир сазрева раније или позније за 8 до 14 дана.

Обратно у топлим пределима, где је за извесну културу потребна умерена земљина топлота, таква боја земље сметра се при производњи извесних биљака за неподесну. Тако се н. пр. вели, да се виногради, на којих се добија чувено „шери" вино, саде у извесним крајевима Шпаније само на земљи која је на бело обојена; напротив одмах од овога земљишта где је земља тавне боје, не само да лоза ове врсте не може да успева, него се и изметне.

Топлота, коју је горња површина земље апсорбовала проноси се у доњим слојевима исте, но то је преплашње њено различито, што зависи од особине земље и особине њених састојака. Из њихових осматрања у томе правцу, износимо ове податке:

1. Хумусне материје спроводе топлоту најспорије а најјаче кварцни песак. Иловача стоји у средини.

2. Влажна и мочарна земља проноси боље топлоту но сува земља,

3. Земља чији су делићи збијенији проноси боље топлоту од оне земље чији су делићи трошни.

4. Пропашање топлоте у земљи у толико је веће у колико је земља грубља — каменитија.

Сем овога, и количина воде у земљи има такође знатних утицаја, на загревање земље. Тако, ако се изнађи воде у већој количини по површини земље, онда, кад је време топло, то ће таква земља бити хладнија од оне која је сува, па и ако је факт да влажне земље боље проносе топлоту од сувих земаља. Узрок је овоме тај, што се вода са површине земље испарава, а ова појава повлачи за собом и расхлађење. Напротив земље, које се за време топлога дана налазе у влажном стању, на којима је површина таква да се она лако може да сасуши, показују противну појаву, т. ј. загревају се више но оне земље које су у сувом стању. Сасушен горњи слој земље спречава испаравање воде и отуда су за проношење топлоте од појединих вредности влажни слојеви у дубини земље и сув слој земље на површини исте.

Специфична топлота земље и пропашање топлоте у њој зависно је дакле од количине воде која се у земљи налази, а ове у њој има у различној мери; утицај воде на тако важне чињенице по порасг биљака тумачи се тиме, што она дејство сунчаних зракова на земљу спречава или неутралише.

Из до сада наведеног може се закључити, да земља потребује сунчану топлоту у различним степенима и да та различна потреба зависи од физичких особина дотичне земље. Земљина топлота по томе је производ утицаја свију ових чињеница. Код земаља које су богате на хумусу (хумусне) влада највећа једнакост у температури, док је ова код осталих земаља различна. Тако су у опште све хумусне земље хладније у сравнењу са пескушама за време врућине а топлије за време хладне. Код пескуша је обратан случај). Глине су увек нешто хладније од хумуса. По овим односима у саставу земље и практичари веле, да је пескуша топла а иловача хладна земља.

Из наведеног сазнали смо даље да производњи културних биљака треба и земља да одговара а у исто време дошли смо и до оних средстава, којима се може регулисати земљина топлота.

На регулисање земљине топлоте може се по најпре дејствовати водом. Тако, ако је земља сувише влажна, да је због тога хладна, онда ћемо од исте имати асне, ако ли њој извршимо одводњавање сувише воде, а том ће се приликом и земљина топлота приметно увећати. Дејствовања у том правцу могу да се извађају и са мешањем таквих материја, којима се може и топлота а и сама земља да поправи. Тако, ако се на пескушу донесе поседа количина иловаче или обратно, на иловачу донесе поседа количина пескуше, то ће се таме у томе случају земљина топлота да снази а у другом да опадне. Прамесом таквих материјала, у којима се налази много органских материја, земља ће бити богатија на хумусу а тиме ће се опет проузроковати и поседнако загревање у тој земљи.

Сем наведеног може да се утицајише на топлоту земље и различним давањем облика при обрађивању њене површине. Тако н. пр. ако обрађујемо земљу на „гребене", то ће топлота те земље бити већа од оне која је равно обрађивана, а то с

тога:, што се стране овако узвишене земље брже исушe и што је тиме увећана и сама површина код тако обрађене земље, која се због тога више и сунчаним зрацима излаже а они на њу падају под оштрим углом. Код обрађивања земље на „леје“ не можемо да произведимо онолику топлоту, колику добијамо код обрађивања земље на „гребене“, па ни у случају, ако је леја' до исте висине уздигнута, до које се и гребен налази, а то с тога, што се земља, на гребен обрађивана, лакше саслушава. Топлоту даље можемо изменити и самим положајем, ако леју поставимо у правцу од севера на југ, јер се зема у том положају подједнако загрева, што је за порast биљака од велике важности.

И код изведених практичних радњи, да би успешан рад постигли, морамо узимати у обзир земљину температуру. Тако н. пр. у земљу, у којој се због високе температуре брзо врши процес распадања органских материја, мораћемо дубље зорати штаљско ђубре или компост, но на земљи, где се због ниске високе температуре процес распадања спорије израђује.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да ов мрави уз дрво не пењу, намажи свако стабло претанасто — мало више од земље — житком смесом од чаји и ланеног уља. Преко тога намазаног места ни један мрав неће прећи. — h.

Со за стоку. — Ко хоће да соли храну, коју стоци даје, тај мора количину соли, према количини хране, пажљиво удешавати; јер боље је мање солити, него пресолити. Од пресољене хране постаје стока плашљива и немирна, добива грчеве, укочености, пролив и друге болештине; а кад се умерено соли, онда стока бива здравија, живља, крепчија и способнија за сваки рад, више жедни и боље једе, а осим тога уклањање умерено давање соли и на испирање и чишћење крви. Чисту и здраву храну не треба солити; у том случају треба дати стоци крупнију со, па нека њено извесно време лиже. — h.

Како је најбоље везивати бикове у шталу? Њима не можемо препоручити, да бика за рогове везује; то је најгори обичај, а најбоље је: или му направити цео оглав од јаке коже, или поширу и довољно пространу најпре око врата, а уз то поводник од јанца или конопца. — h.

Спанаћ успева у сваној најубреној и дубоко прекопаној земљи. А како је спанаћ — парочито који се у месецу Септембру посеје — не само прво пролетње зеље, него је, како за здраве, тако и за болесније врло пријатно и лако јестиво, то препоручујемо сваком домаћину, да овога зеља подоста посеје, а при сејању да пази, да не посеје у густо, јер у густо посејан спанаћ ситнеје и сувље лишће даје. С јесени треба посејати опај са шиљастим, а с пролећа онај с облим семеном. Пролећни треба с почетка чешће заливати. — h.

ДОПИСИ.

С пута, 7. Маја 1891.

Путујући по изасланом послу од куће до Краљева, посматрао сам пола и брда и по њима вегетацију била и том приликом приметио сам много што — шта што је јако падало у очи, о чему ћу неколико овде проговорити.

Ну пре свега сматрам за нужно да напоменем да овамо једнако владају „лепи дани“, ал' колико су лепи, толико су иначе непријатни само због тога, што кише никако још од почетка друге половине пр. месеца, нема већ непрестано влада суша, — прилично сунце, — а често пута дувају и јаки (понајвише северни) ветрови.

Због овога што ренов, још многи земљорадници нису посејали кукуруз, већ им лаке стоје чак и непогарене на њима се корови сад буја развија; ово сам нарочито приметио на оним њивама, које су у самим „јалака“ (долье), само је земља обично трошна и „орна“, па се нешто могло и учинити, обрадити, ал на оним што пре наведох, ни, већ ако по неки нетде и оре, а ово се одваљују грузне прво велике и не може ни најбоља дрварча да их раздроби; гледао сам на неким местима да седи по дноје на дрварчи, поред још натрпаног камена и бусења, па и опет нешта.

Дакле, као што споменух, суша је велика и једна добра киша била би од великог утицаја нарочито за кукуруз.

Траве у почетку беху отпочеле бурно порашћивати, ал и оне су много „стукнуле“ натраг, разуме се оне које не могу да се напољавају и које су на бреговима, „сушне“.

Ну ово што наведох и није баш тако страшно, јер само је стало до кише, па је ове опет у ред, ал нешта друго баш за сажаљење: Од како сам пошао од мојег краја па овамо, често сам бацао погледа на шумско зеленило, ал, на жалост, у колико сам се Краљеву више приближавао, у толико ово шумско зеленило местимично беше претворено баш у „прикло“; шта је?!, Прождрљива гусеница обрстала је све па и оне најчвршће лисшће на рашљу (дуњику, церу и граници) а у мањој мери на осталом шум. дрвећу. Гусеница је учинила такав пустош, да, кад се у њеку шуму погледа, она изгледа мрко-црне боје; од лета је остала само дршка и „перо“, а по негде ни онога нема. У околини самога Краљева, гусеница се је толико намножила и уреда маха, да је ова не само у шуми на лишћу, већ и у воћњацима и то много; затим но трави па и по самоме путу где гмиже. — Изгледа, а тако је и у стварн, да овоме јаком размножавању гусенице тодя топлија и блажија клима, јер у мојем крају — Студеници — гусенице много мање има, а ту је, као што је познато, клима доста „оштра“. Бележећи, а у исто време и сажаљевајући, ово бедно стање наших шума и воћњака, желели бн смо да се у будуће наредбама и упутствима Господина Министра Народ. Привреде, која се у овој цели издају, обрати особитија и енергичнија пажња, јер што год будемо у овоме правцу урадили, то смо све за себе. „Помозимо сами себи, па ће нам и Бог помоћи“.

Ове у околини крој коју сам прошао, у опште нпсо је плода понело, ал' за кажу хасну и где јесте, кад му поменути непријатељ руши један део његовога организма — лишће, без ког оно не може да опстане, отворимке као оно човек без спољих плућа. — Остаће ми награда јашку дошнје — прој ноја дај.

Још нешто.

Пређи путем кпз Ибар, на много места око пута уградих неке ситне бадљине које беху пзгпнане прошле године; над њи' из ближе за гледах, видех да то беше најлеси (лесков дрво), које су прошле године ђаци ратарске школе са спојим наставником шумарства засејали. Ово што је изникло (мали број) красно напредује, али га стока' онгурно нехотично, загриза и тиме оиемоћује у порасту. Ово је — по моме мишљењу — врло добро дрво, нарочито за пошумљавање каменитих места и обала, као што је ова око Ибра; кроз 10 до 15 година, обала ибар, пута биће овим дрвећем и осигурана и окићена, што ће бити за најлепшу хвалу. Ово је уједно и једна могућност и и бен. ђаке рат. школе да сазнају резултат њихова рада на овоме пољу.

Студенчевић.

Пољна, 18 Маја 1891 год.

Ових дана имали смо тако лепе кише, да се није могла боља пожелети.

Све што је било од суше заостало не поорано, по-оралисмо и засејали кукурузом.

За сада се искључиво бавимо окопавањем кукуруза и сађењем — расађивањем — баштенског поврћа.

Ливаде нам рђаво изгледају; и ове године добићемо још мање сена од прошле године.

Јечмови су врло добри и обећавају богату жетву, а пшеница нам не обећава баш добру жетву.

Виногради су врло добро понели род и обећавају добру бербу.

Воћа у опште нема, и шљива неће бити ни пети део од прошло год. бербе, јер и ово што има пропашће од гусенице, јер је код нас у изобиљу има, ма да је чишћена.

Овсови су за сад доброг изгледа а раж неће дати добре бербе јер је сатире у класу нека ситна црна буба (има их по стотину на сваком класу) која је доста заплашила произвођаче.

Услед ове добре кише, а и попуштања цене на осталим пијацама, и код нас су опале цене храни и за сад се плаћа и то:

Пшеница	до	16 дин.
Кукуруз	„	12 „
Јечам и овас	„	11 „

А пићу стоје чврсто цене и плаћа се

Ракија мека	до	55 дин.
Вино бело и црно	„	40 „

све од сто килограма.

Андра В. Парађанин.

СТЕЧАЈ

Према решењу управног одбора Српског Пољопривредног Друштва од 16 Маја 1891. год. овом се отвара стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1892. год. Чланци су ови:

1.) *Обрађивање земље — орање, дрљање и ваљање (са сликама);*

2.) *О поступању с ђубретом на њиви;*

3.) *Гајење сточне репе и њена употреба, (са сликама);*

4.) *О пресађивању воћа (са сликама);*

5.) *О поступању с вином у подруму;*

6.) *Одгајивање ждребади, (са сликама);*

7.) *Коју сорту кокошију треба наши пољопривредници да пате?*

8.) *Гроница;*

9.) *Шуга, (са сликама);*

10.) *О нези мале деце;*

11.) *Приповетка;* (с пољопривредном тенденцијом;)

Сем ових радова примиће се и штампати и радови из других грана пољске привреде, који би било удесно написани за календар.

Желети је, да чланци буду написани популарно и да буду, по могућству, кратки.

Чланци, који буду примљени и печатани, награће се са 80—100 динара од штампаног табака.

Рок је стечају до 20. Јула текуће године.

Радове треба слати под адресом: *„Српском Пољопривредном Друштву. Београд."*

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 1521.
25. Маја 1891. год.
Београд.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Свет. Милојевић

Уредник календара
за 1892. год.
Алекса Љ. Поповић

ПРАШАЧА И ОГРТАЧА

За прашење и огртање кукуруза најновије конструкције, врло практичних, може се добити *код Српског Пољопривредног Друштва у Београду комад* **за 36 динара.** Справа ова **у пола ојевтињава културу кукуруза** и омогућава да се посао сврши на време. Примена врло проста, а поуку о томе садржи и књижница *„Употреба прашача и огртача при гајењу кукуруза"* која се такође може добити код Друштва за 30 пара.

Друга књига „Пољске Привреде" од Паје Т. Тодоровића — Ђаковчића, у којој је

ВОЋАРСТВО, ВИНОГРАДАРСТВО И ШУМАРСТВО

са 103 слике у тексту, може се добити *у књижарници Велим. Валожића у Београду,* као и код свих *Пољопривредних подружина,* а може се набавити и преко свих уређених књижарница у унутрашности..

Цена је 2 динара (1 фор.)

Од ове је књиге откупио господин министар народне привреде и Српско Пољопривредно друштво по 100 прим., а *госп. министар просвете и црквених послова расписом од 5 Октобра о. г. Пбр. 15·402 препоручио је ту књигу за књижнице основних школа.*

Ова се књига продаје и подељена у 2 свеске; и то: „Воћарство" стаје 1 дин., а „Виноградарство" и „Шумарство" 1·20 дин.

У истој књижарници у Београду може се добити *прва свеска прве* књиге овог дела, у којој је **Општи део** „ратарства, баштованства и ливадарства," у *другом* поправљеном и знатно попуњеном издању. — Цена 1·50 дин.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛУКНУТЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 КРАЉЕВСКОГ ДРУШТВЕНОГ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖНИЦА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВЕ ПОМОЋНИХ ПОДРУЖНИЦА 6 ДИНАРА, АКО ЗА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖИ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОВЕСИНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 25. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 23. ЈУНА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: „Какво семе — такав плод". — Коледљење помоћу плуга (са сликама). — У којој густини треба сејати шуму и како се врши само сејање (постава). — Задаци пољске школе за 1891/2 годину. — Значај физичких особина земље на порост биљака. — **Белешке:** Против мишева. — Кречење воћки. — Кукуљице јоја. — **Гласник.** Живинарство у Француској. — **Дописи:** Из Николичева. — **Подлистак:** Наша област

„КАКВО СЕМЕ — ТАКАВ ПЛОД."

Варошанину ће изгледати, као да је ова изрека само проста узречица — пословица, а код сељака, земљорадника, то је осведочена истина, што у овим речима лежи. Варошанин н. пр. зна, да од јабучиног семена, никад трешња порастити неће, и над једну шаку пшенице но повртњаку посејемо, па ма то и за врапце било, да ту неће понићи пасуљ, но увек само пшеница.

На да видите, није то баш увек све ни тако као што изгледа на први поглед, као што се по себи то разумева; да богме, није то тако, драги наши читаоци, ни на њиву, ни на њиви.

На пример. Ти имаш у твојој башти једну лепу сорту јабука; она ти је пуна рода, а род јој је крупан, сочан, сладак, мирисљив и по облику леп. Па ако ти мислиш, да ће довољно бити, да из једне, рецимо *најлепше* јабуке, извадиш једну семенку и да ју посејеш, па да ћеш од дрвета, које из те семенка поникло буде, после неколико година, онако исту лепу јабуку узабрати моћи — ти се луто вараш. Може бити да ћеш пожњети киселих и опорих дивљака.

Али останимо ми код наше пословице, па се не старајмо за природна нека наузећа; но опет је понекад врло добро, кад се нашем привреднику нешто и подгреје и озбиљно напомене, ма да се ово или оно „по себи разуме", *јер се обично* **оно**, *што се „***по себи разуме***", неколико најлакше и најобичније прегледи.* Узми само то, да си неку њиву лепо приготовио, баш као што треба, па си намислио да идуће јесени посејеш пшеницу, па ћеш онда доцнијег лета с те њиве да пожњеш пшеницу, а на то се сигурно и рачунати може, ако ти неби међутим тај усев поништио град, нека поплава, или друга нека непогода. Али *какву* ћеш пшеницу пожњети? то је сасвим друго питање.

Неко мисли, пшеница је пшеница, па је уме за сејање из велике гомиле, заједно с горушицом, овсиком, глосињом и куколом, који се у гомили с пшеницом заједно налазно. Тај се може радовати и уживати у оном жутом, руменом и плаветном цвећу, које ће идућег лета с пшеницом на његовој њиви порастити, а мање ће се имати да радује пуним грешама једре пшенице, јер кад се „свашта" посеје, „свашта" ће се и пожњети, па и оног, што цену обара.

Неко ће други опет помислити, пшеница је пшеница; моја је њива добра, а доходци су њене хрвани, па зашто да не штедим? Зато он узима оно зрно за сејање, које неможе ником да прода, које му неће нико да купи, јер је лоше. Како ће пак испасти жетва, то је његова ствар, о томе му нећемо ништа спомињати, јер би га могао тиме још и увредити. Али се на то слободно опкладити можемо: да ће у десет година осам пута пожњети онакову пшеницу, какву му ни један трговац купити неће. Тек онда не треба са сејевом да штеди, моћиће густо сејати па од оне танке слама шешире плести. А јели му то циљ, да сламу производи? Није, за ита није.

Пшеница је пшеница, рећиће трећи, али је мени за сејево само најкрупније и најтеже зрно баш добро. Њега има у гомили најмање, али ћу га ја одабрати, оно ће ми бити довољно. С тога ћу га на решету добро извејати, на тријеру добро очистити од сваке уродице и поквареног зрна, па онда посејати. — Е, видите-ли, тај ће највише уштедити. Што год је зрно крупније, тим ће га за сејево мање требати, а нарочито ако је и њива добра. Жетва ће нас уверити, она ће нас научити да је овај трећи био најпаметнији и да је ону пословицу, у своју корист, подпуно разумевао.

Код год што је са пшеницом, исто је тако и са многим другим стварима. Тако, на пример, ко хоће

добре теоце да одгоји, тај несме најбоље и најразвијеније продати, а мршаве и неразвијене за себе и за приплод оставити. Исто ће толико хране појести, ако не и више, оно слабо и мршаво теле, као и оно гојазно, али опет зато ништа од њега не може бити, само је она утрошена храна узалудо потрошена; осим тога, што се од „ничега“ — „ништа“ и добити не може, неће се на неразвијеном телету ни трага видети од соја, од кога је теле постало, па ма то и најплеменитији био. Ко хоће да му на дому и на пољу све цвета и напредује, тај несме за своје помагаче узети неуку дечурлију и слабачке девојчице зато, што су му такови помагачи најјефтинији; осим тога треба своје помагаче добро да рани и да поји, нужног одмора даје па ће сваки вољно и са свом снагом прегнути да уради поверен му посао онако, како ће господару од користи бити.

Ко намери да зида стају, кош итд. па са штедње направи све тако ниско и узано, тај ће се доцније кајати, кад му те зграде не буду доцније одговориле оној цељи, за коју су подигнуте, — биће онда и новац и труд узалудо употребљен.

Са свега тога, наша је пословица права привредна пословица. Привредник ју може па сваком кораку употребити и никад не треба да ју дома остави, кад на поље пође, нити да ју на пољу заборави, кад се дома враћа. И на пољу и на дому треба да му је увек пред очима. Али ко мисли, да је ова пословица само за сељаке, тај се вара, и други ју људи могу добро употребити, па ма они не имали ни куће, ни кућишта.

Може бити да ће ти од потребе, да ће ти од користи бити, да те твоји суграђани љубе и поштују, па и ако не сви, а оно бар неки, и ти се чудиш, да нико неће да ти чини по вољи, да ти угађа, да ти жеље испуњава, вичеш и псујеш на хрђав, лукав свет и изјављујеш му на вечита времена презрење и освету. Стоји, па се мало промисли. Да ниси и ти тако нешто слично међу твоје суграђане посејао? Да ли си ти твоје суграђане предусретао љубављу, да-ли си им отворио срце предусретљивости и узајамности? Јел да си ти то заборавио! Па како хоћеш ти да жњеш, кад ниси ништа посејао?

Покушај једном, изабери сам себи једну угодну њиву, и одпочни по њој да сејеш, ма да те и зноја и самопрегоревања стане. Узмогнеш-ли дочекати време да пожњеш, ја те уверавам, да ћеш за свако бачено зрно, добити десет добрих, пуних и развијених зрна натраг.

Ти имаш, може бити, децу, па желиш, као што сваки ваљан отац и свака мајка желити мора, да ти деца буду сваком честита и образована, да буду до смрти своје срећна и задовољна, и да имену своме достојног спомена оставе. Не помишљај на то, да ће то од самог себе доћи, и како деца порашћују, да ће тако и одрастити. Спољни, телесни човек, само је њива, на којој од природе ништа друго не расти но трава и грмље, ако се не преоре, не нађубри и не засеје. Семе, које ти у ту њиву бациш, то су добре речи и поуке, а пре сега добар пример у свему и свачему. Твој син, твоја кћи, неће другчији бити, но

ПОДЛИСТАК.

НИШКА ОБЛАСТ

(економска студија)

Ова година изгледа нам по свему да ће бити родна као и прошла година.

Прошла година је свакоме вредном земљораднику, бар у овом крају, богато исплатила труд. Ове године приметило се, да се је сваки земљорадник с већом енергијом журио, те је у већој количини и на време посејао стрмнину и кукуруз, и ако је хладан и кишовити Април млого насмео у ралу наше пољопривреднике.

Шта значи родна година у народу, ималисмо прилике да видимо прошле године кад смо путовали по Заплање у правцу на југ до села Свођа. Одатле смо прешли у власотиначки крај, спустили се у долину Мораве и сишли у Лесковац. За тим смо из Лесковца прегазили Мораву код села Комарева, и по том се испели на Бабичко-јашунску планину, што се пружа између Мораве и реке Купине, па по том, преко Крушевице, сишли у село Барбеш, а одатле испели се на високу планину Селичевицу, с које је диван преглед на све стране. Са Сличевице, по највећем пљуску, борећи се с големим тешкоћама, спустисмо се у манастир Габровац, а за тим вратисмо се у Ниш — одакле смо се на пут и кренули.

Предео између Суве планине, Крушевице, Бабичко-јашунске планине и Селичевице, зове се у правом смислу — Заплање.

Куда смо год дошли прошле године, могли смо на лицу нашега земљорадника приметити необичну веселост и живост. Сваки земљорадник беше с највећом вољом прионуо да збере летину; сваки се хвалио плодношћу године, какве од 76-те године, по причању, није било. Неки су чак претеривали у хвали и доказивали нам, да од Скодра наше — а то је од пре 60 година — ниједна година није тако излашна била као прошла 90-та година. Свакојако, било једно, или друго, 90-та година остаће дуго у памтењу код овог народа. Она је млогог земљорадника спасла од пропасти, а млоге подигла и заимала. Више или мање, сваки је био постављен у положају, да на време одговори својим обвезама: да измири дације и да набави шта му треба за кућу. Чак и планински крајеви Заплања и Власотинаца надметали су се прошле године у плодности са питомим крајевима Нишаве и Поморавља.

Није довољно једном земљорадину да буде добра година, па да он буде тиме задовољан. Потребно је млого више да цене земаљским производима буду добре, те да може имати земљорадин вајде од свога рада. У том погледу с правом се може рећи, да прошла година спада доиста у реткости. Што год је народ имао да прода, и што год је догнао на пијацу, све је продао по добру цену, какој се никад није надао. За то се приметило прошле године, да је у народу било новаца више но можда икад до сада. Млоги је, према стању, улагао новце у земљу, којој је вредност нагло била скочила. Ми познајемо само неколико сељака из околине Ниша, који су, прошле године, уложили по 200, 300 па и 1000 дуката у земљу, коју су куповали понајвише од Нишлија,

што их ти одневовао, упутио, и образовао будеш. Кад они својом сопственом ногом буду ступили самостално у свет, видиће се, да-ли је клас пун и тежак, или је превелика охолост и укрућеност усљед празног класа — празне главе, и свет ће ома знати из каквог је смена та биљака поникла, јер: „Какво семе — такав плод".

Радић.

КАЛЕМЉЕЊЕ ПОМОЋУ ПЛУТЕ.

(са 2 слике)

Од свију начина калемљења америчке лозе, који су да сада практиковани, најбоље се показао калемљење плутом. Опити су потврдили, да се од стотину калема, калемљених плутом, примају 90 и до 92.

До сада је скоро највећи део калема пропадао с тога што се свакад није умео да учини избор у материјалу за везивање калема, или се најзад калем није вешто увезивао.

У нас за везивање калема употребљује се махом лика рафија или канап. Па да би ове везе биле јаче и служиле дуже неки су их инпрегнирали: лику витриолом бакра а канап уљем.

Па ипак и поред тога лика је попуштала и кидала се пре времена, а канап, ако је и трајао дуже, свакад се усецао у ластар и шкодио му.

Код калемљења плутом није тај случај. Код овог начина калемљења одпадају све ове хрђаве стране, што их видимо код лике и канапа и, што је главно, у пријему калема постижу се сјајини резултати.

Као што знамо плута је и мека и еластична а притом је врло трајана и чврста веза која, кад се увеже како ваља, чини подједнак притисак на целој, састављеној површини калема, те калем равномерније срасте и боље се прими.

Плута није скупа а није ју тешко ни набавити. За калемљене пак корисно се могу употребити и запушачи са флаша, који трају по две године.

Калемљење плутом врши се доста лако.

Плута, била она стара или нова, најпре се мало прокува у врелој води па се онда оштрим и танким ножем расече по средини на две једнаке половине. Обе ове половине обавију се и утегну око калема нарочитим кљештама па увежу жицом.

Клешта представља слика 1. Оне имају три стезача, међу којима се налази узани простор, којим се око плута провлачи жица за обавијања.

Стезачи су изнутра више полу кружасти и у оба њихова дела, горњи и доњи, налази се по један мали клинчић, који придржавају плуту.

Спремљена плута, заједно са калемом, уметне се међу стезаче кљешта. И ту се калем удеси како треба: да површине, које се спајају, дођу једна на другу и да плута покрије цео саставак калема и да окце краћег исечка калемова дође одма до плуте.

Кад је ово све удешено онда се кљешта стегну да плута добро прилегне, па се затим утегну и жице и онда је посао готов (види слику 2).

који живе на страни. Плаћали су хектар од 600—800 динара, и налазили су бољег рачуна, да купују земљу, него ли да с новцем интересирају, или пак да га улажу у несигурне спекулације.

На нишкој и лесковачкој пијаци од прошле године до сада највише су куповали храну и извезли је преко Солуна за у Француску: Браћа Алатини, и Драјфус из Солуна. Сем Ниша и Лесковца, њихови агенти куповали су храну и у Шапцу, Смедереву, Паланци и др. местима.

Шеница је била цена у први мах 12 динара. Доцније се плаћалало 14, 16 и 18 динара 100 кила. Сад јој је ових дана цена пала опет на 16 динара. Највише се тражила Добричка и Лесковачка шеница, јер то су најбоље шенице у овом крају. Јечму и овсу била је цена 8—10 динара, а ражи и кукурузу 11—12 динара 100 кила.

Као житарска пијаца Лесковац узима маха, и превазићи ће Ниш и друге суседне пијаце; јер Лесковчани имају више предузимачког и спекулативног духа од Нишлија и Врањанаца и др. Они исто тако раде у велико и с ужаријом, и имају на више места, као: у Румунији, Бугарској и Турској своје филијале и разгранате радње по Србији. Лесковачка конопља и ужарија само се може мерити с врањском конопљом и ужаријом.

Прошле године приметило се да су наши произвођачи сами много нашкодили извозу и промету својих производа. Бивало је случајева на нишкој пијаци, да су у врећу жита трпали камење; или квасили храну да буде само тежа, а неки су чак и по два пут од трговаца наплаћивали једну исту храну. Од пре су наши произвођачи варани били од спекуланата трговаца, а сад су се улоге промениле. Ми мислимо, да би требало министарство народне привреде, у интересу трговине, да се постара за начин да се несавесним спекулантима, који убијају кредит нашој трговини, на пут стане, и да се за варалице уведе краћа процедура, као што се то чини у другом свету. Иначе, ако овако и даље остане, странцима, па и многим нашим трговцима, не ће бити могуће да непосредно од произвођача купују храну. Кад се од неколико врећа уквашене хране поквари сва храна у једном великом магазину, шта остаје једном трговцу да ради с том храном? У великим житарским радњама није ни могуће контролисати понаособ сваку врећу сељачку, а исто тако и да ли је по листама она једном плаћена или не. Ту је ствар чистог поверења.

Стрмнина је и ове године добро родила. Само јој је у неким крајевима много нашкодила нека врста сићушних бубица, које су се још у цвету појавиле. Као што смо слушали, ове су бубице нашкодиле и неким виноградима. Мислило се да ће ових бубица нестати чим прва киша падне — али се то мишљене није потврдило. Бубица има и сад — само у мањој количини. Сељаци су се усљед тога на више места забринули, и чине све што знају да се само курталишу ове напасти. Један сељак из Каменице, чак је и то радио, да је, као што нам је сам причао, један клас жита, из своје њиве, на коме се је нахватало хиљадама бубица, однео у цркву за време богослужења, запално свећицу, држао је цело време док је служила служба, па за тим однео клас кући и бацио у ватру. Сутра дан, вели, кад је отишао на њиву, приметио је, да је и ових бубица у њиви нестало. Кад нема другог начина, побожан земљорадничи свет прибегава и празноверицама.

(наставиће се)

Жицу не треба јако пристезати увијањем да се не усече у плуту, већ само толико колико је нужно да се она потпуно приљуби око калема.

Обично се везује на три места, са три жице. Ну, кад плута није нова или није много дугачка већ је један стари запушач онда се везује само на два места.

(Сл. 1.)

(Сл. 2.)

Клешта за калмљење плутом врло су препоручљива а ни су ни скупа; а и плута је јефтина.

Калемљење плутом помоћу клешта може се извршити на више начина: енглеско копулирање у руци, као и у расаднику или винограду калемљење у процеп. При сваком овом начину постижу се врло повољни резултати.

При калемљењу нужно је поделити посао. Један радник треба да спрема калем а други да их увезује плутом.

Калем остаје везан до месеца Августа или Септембра, а у то се доба, пошто је већ срастао, развија жица и плута скида.

Свакојако, калемљење плутом помоћу клешта јесте изврсно помоћно средство у калемљењу америчке лозе са домаћом, јер се врши са сигурним успехом.

„Практ. сељак."

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање?

по Хартигу

од

Влад. Д. Тодоровић.

(наставак)*

Сејање растовог жира.

Растов жир може се сејати у јесен или у пролеће:

1. Ако је земља до скоро сејана (обрађивана), да се при преоравању и дрљању лако троши, онда жир ваља што правилније посејати, па по том плугом повући што уже и што плиће бразде, и кад се ово изврши, онда унакрс дрљати све дотле, док се земља не истроши.

Ако би овај посао радили радници, на које би се могли ослонити, онда се растов жир може сејати и за плугом. При свем том, што овај начин изгледа да је јевтин, стаје он исто толико трошкова као и сејање по горњем начину; шта више, овај је начин од горњег начина још и лошији, јер се тамо растура жир пре обрађивања земље, дакле правилније, но код овог начина. Сејање за плугом добро је применити у случају, кад се се жиром има да посеје још какво семе а нарочито онда, кад се земља обрађује само у пругама у циљу, да се у пругама посеје жир а међупростор између њих (пруга) семеном оних врста које се у свеже ископаној земљи не смеју сејати.

Ако је земља добра и ако се хоће да се растов жир посеје са ражи, онда од ње не треба више узети до само $^1/_2$ или $^3/_4$ но што је треба за обично сејање. Кад раж сазри, онда је ваља пажљиво пожети, како се тим радом не би подмладак изгазио или исекао. Такво сејање жира са ражи врло је корисно, јер она засењава младе биљке.

Ако трошкови не би дозволили да се цела земља обрађује и да се с тога сејање растовог жира има за плугом да изврши у бразде које се из ру тако, да су по две до три заједно а од других таких бразда по жељи удаљене, онда треба гледати, да се жир у бразди тако посеје, да на сваки метар дужине буде усејано 15 до 20 жира. Идућа незасејана бразда, може се засејати ситним семеном па по том прећи гвозденом граљом, да се посејано семе покрије земљом у нужној дубини. Том приликом биће добро, да се са граљом поране и друге бразде.

2. Ако је земља таквих особина, да после орања вијају грудве, које ни дрљача није у стању да истроши, онда се земља мора обрадити у пругама или на кућице па по том жир посејати.

3. Ако се хоће, да жир само овде — онде — засејава, онда треба мотиком или будаком обрадити места на којима се сејање има да изврши, тако, да се земља од прилике за 15 до 20 см. у квадрату 5 до 6 см. дубоко истроши. У тако приправљену земљу ваља бацити три до четири жира и покрити их ситном земљом. Ако је земља и иначе ситна, онда је треба мотичицом мало раскопкати и ту бацити 2 до 3 жира и земљом претрпати или садиљком начинити рупу па у ову пустити по један жир.

Сејање буковог жира.

И буков жир може се сејати у јесен или у пролеће. Ваља га сејати као и растов жир, но на земљи, која може да се оре, треба најпре извршити орање, па по том сејати и попречно јако дрљати, јер у томе случају не ће моћи дубљом земљом да се покрије од 3 до 6 см. Кад се буков жир жели да сеје у редове

* Види број 23.

или на кућице, онда земљу, као и за растов жир треба само у оноликој дубини искитити, да се њоме како треба покриje.

Сејање у редове и на кућице као и оно сејање ако би потребно било, да се буков жир овде — онде — засејава, врши се као и сејање с растовим жиром.

По што је букова до своји 5 до 6 година осетљива од мраза, а нарочито кад је као клица, и по што не подноси јаку сунчану пржину, то је односи корисно, да се на отвореним местима посеје за 4 до 5 година раније борово семе у редове, који треба да су удаљени за $1^1/_2$ м., на кад борове биљчице буду велике за 1 до $1^1/_2$, онда између њих посејати у редове или на кућице и буков жир. Да борови не би прекривили младе букове биљке, треба их у своје време уклонити. Но у овом случају биле би корисније, да се у место букве изберу која друга врста.

(наставиће се)

Задаци крајњинске школе за винодеље и воћарство у Неготину

(Свршетак)

У нашега још недовољно обавештеног света има, као и свуда, много за привреду штетних навика, које шису могле искоренити све строгости законске.

Ва се сећате, примера ради, штетног и неоправданог обичаја, да се стока пушта по вишегодишња. Закон о мерама противу филоксере и закон о чувању пољских усева и шуја строге одредбе по којима се ова поступци казне. А изгледа је нарочито лице у овај округ да ради спречавања заразе надгледа да се од овог штетног пуштања стоке свет одвикава. На при свим напорима остаде при старом; с тога је време да се и прекосутра школа поче једном радити, а ја мислим да ће и ова и добре навике одомаћивати и добих резултата давати. Овакве укорењене рђаве и штетне навике у општ, само ће њој бити могућно, ако и споро, али увек сигурно да лечи.

Друга је појава не мање занимљива и уочљива распарчаност баштина. У Крајини, као и свуда, било би веома корисно, кад би земљорадници могао своју баштину заокруглити на једном или највише на два места. Јер ово парчање земље између синова иде тако далеко, да у Доњем Милановцу, како сам чуо, има њива тако узаних, да се не може добро косом да замахне те се не може људски ни да покоси. Ако школа не почне што-мити свет и учити подмлађак користима које долазе од уједињавања баштинског, и о начину како се ово правилно може да изврши, никаквим се законима не ће ни ово постићи.

А шта да се рекне о томе, што некад беше засађен пут дрветима и с једне и с друге стране друма до Брзе Паланке, па се усколо посекоше, а на бази у 150 километара главнога пута од Зајечара до Д. Милановца могло би стати око 60.000 родних дрвета, воћака, које би са најмањим приходом било довољна награда чуварима путова, која би их преко целе године оправљала и воће чували. —

Кад разгледате с пажњом све расадиште ове школе, ви ћете учити свуда неку *правилност* и *ред*. Кад се школа отвори, видеће да ће се свуда видети надзор, да ће се и над ученицима у њихову раду и животу одржавати најстрожи ред. Поштo она мора давити на ред и ученици се непрекидно обучавају и вежбају примерноме раду. Од туда, учећи своје ученике реду и раду школа их у исто доба привикава у томе тако, да ће им то постати друга природа. И онда благо онима, која изађу из школе навикнути реду и раду. Јер ред и рад то је најбољи темељ благостању, срећи домаћој и задовољству.

Школа, која даје пример и вежба своје ученике у свиком пољопривредном раду, мора остављати дубоке трагове у обичајима, у тековини и у благостању народа.

Привредна школа може се сравнити са живим изворима добре и свилне воде, који је правилно изведе, на даје и хране и захлади и напитка и течности за прање и заливање, на чак врши и покрет и тешке послове за млевење, за стружење, ваљање, и т. д. А где нема тога правилног извођења, исто тако облата вода, давање баре, ритове, мочваре, пошаву и т. д. Школа се још може сравнити и са родном воћком, која годишма све дубље корен пушта, све више рода носи и сваки род и с другом подесном месту нову воћку даје с истим користима као и прва.

После овога излагања, којим сте само подсећани на оно, што вам је свима познато, питам вас, је ли потребно, да ја одговорим на питање: треба ли нам и на шта нам сад ова пољопривредна школа у Неготину?

Ја мислим, да је одговор по себи јасан. Она нам треба и сад, као што нам је требала и пре. А још и више сада но пре. Као што нам је најпречи лекар онда, кад смо болесни, тако и школа нам је најпреча онда кад нам пропада оно, што имамо. Сем тога напомињањем становништа привређивање прељашњим начинима мора да престане, а за проналажење нових начина и вежбање привредника у томе потребна је школа.

С тога, сва ми, и ви Крајинци и ми остали Срби, морамо ову нову тековину округа крајинског поздравити искреном радошћу.

Но да би се ово, што рекосмо, да школа има, и што она може имати одаста пренело преко очекивање у народ, потребно је, да сви заједнички настанемо и, колико до кога стоји, помогнемо, да она све и онако извршује, како је речено, да може и да треба да ради.

Но питање је, на који начин то да отпочнемо и шта је коме дужност да ради?

Пре свега, да видимо дужност народног представништва.

И прошле и ове године Народна Скупштина одазвала се одлично, стављајући обилата новчана средства школи на расположење.

За тим извршилац тога решења скупштинског наш г. Министар народне привреде треба, на он је у истини и прихватио ову ствар свом ревношћу, а колико је ревносно показао видели сте и сами из тога, што је остављао све остале послове, који га чекају на дошао собом, да присуствује свечаном полагању темеља.

Сад је ва реду, да видимо после онога, шта сте градили, пружајући новчану помоћ виђаљу зграде, шта остаје вама и осталим пољопривредницима у Србији да радите, па да она школа просвета.

Од вас и осталих пољопривредника у Србији на правом месту тражи се то, да јој не изласте на сусрет с непријатељством и равнодушношћу. Ако тога буде, онда она неће бити крива, ако како се вала не остварн ни једна функција њена.

Од вас се не тражи никакве нове жртве, од вас се управо очекује употреба онога што школа има и даје. Шљите своју децицу, кад их школа потражи и то ону, која одговарају условима законским. Одвојте их неко време од кућа, да би се могли у школи боље спремити за њихов будући рад. Па и ви сами, походите завод и његове рукосаде. И по речима јеванђелским:

„Питајте и даваће вам се, иштите и даће вам се“. Ово преди за све, што је довде речено да спада у надлежност школе.

Дођите ономе храму то се помолите Богу, и дођите школи, те разберите о свему, што се односи на ваш приредни болитак, Рад и молитва лече од свромашгине и од зли мисли и дела.

Рад и молитва чувају и храбре и тело и душу.

Долазите школи, па што у ње видите добро немојте само хвалити, но пробајте и сами код своје куће, трудећи се, да све оно пресадите на наше баштине, што се може с корисшу примити.

Школа је као извор, чувајмо га ради свога добра.

Школа је као воћка. Негујмо је, кад нам, сем других користи, даје стотине наших друга воћака, исто тако родних.

Рад је извор зараде и средство за питомљење и образовање.

Школу, која учи раду, чувајмо ради благостања, ради питомљења нашег јуначког племена, које толико воли своју слободу.

Благостање и питомост то је јемство најзвесније за слободу, јер слобода без благостања само је варљица, а слобода без питомости постаје тиранија.

Школа ова учи раду и оштром осматрању.

Осматрањем се проналазе нове истине. Свака нова истина, то је ново чуло за проналажење нових, исто тако корисних, истина.

Негујмо школу, која учи раду и осматрању; јер она води проналажењу и ширењу истине а сузбијању и искорењавању заблуда.

Само народ радан и предан, само народ просвећен и незаблуђен, може бити у истини слободан. Ви, који сте своју слободу сјајно напојевали, приносите своју школи свом љубављу својом, па ће вам она помоћи да истребите заблуде и очувате своје благостање и своју златну слободу!

*

На запрепетку, дозволите ми још једну напомену.

Свака српска школа, ма за коју посебну циљ она била основана, има тај општи задатак, да омладину здружује и да је запаја заједничким дужностима према заједничној отаџбини.

Зар у овоме погледу може имати она школа други задатак само за то, што је близу Мирча, Делијована и Сгола него она код Мучља, Јавора и Голије!? Зар све ово није заједничка отаџбина свију нас? Зар овде неће долазити новчана помоћ на одржање ове школе и од оне сиротиње, која и не зна на чем вино роди?

О, то треба да памтимо сви на да тражимо, да то ни школа не заборави. И ја сам уверен, да ова школа не може заборавити ту дужност над свима дужностима да здружује омладину на свију крајева виноделских и воћарских у Србији, да је учи слози и узајамној љубави, да је напаја одушевљењем, које је потребно, да се отаџбина цени и поштује, да се брани, па над устреба, за њу и умре. —

*

Крајина је дао Бог свега што јој треба за потпуно благостање.

Крајина има руда свакојаких, од злата и бакра до мермера и порцуланске земље; Крајина има добра њумура, што више вреди и од злата; има златни Тимок и дебели Дунав. Крајина има топлу климу и плодну земљу. Крајини само треба школа, слоге и рада па да се обилато користи свима даровима природе. Једној тавној школи ево са молитвом данас положисмо темељ.

Дај, Боже, да прво ћаче из ове школе може с правом рећи: Крајина је била прва у винодељу и опет ће остати прва. Крајина ће давати прво вино, прво воће, прву пшеницу и први кукуруз.

У то име довикнимо сви скупа:

Наимари, срећан вам рад!

Крајинци, срећан вам ова нова тековина! Њоме се обилато користили и повесили!

ЗНАЧАЈ ФИЗИЧКИХ ОСОБИНА ЗЕМЉЕ НА ПОРАСТ БИЉАКА

(по Др. Волнију.)

(НАСТАВАК)

Колико условљава саму плодност топлота која се налази у орници, толико а може бити и од већег је значаја *однос воде према земљи.*

Успевање биљака све дотле није осигурано, докле им на расположење не стављамо довољну количину воде. Остали услови за порast, и ако су по своме односу повољни, при недовољној количини воде, неће моћи никад бити од велике важности за производњу биљака. Нарочита заслуга у овоме погледу има да се примене Хелригелу, који је утицај воде на развитак биљака бројно исказао. Особито су важни опити, које је учињео са јечмом. Биљкама је сваког дана напајивано по оволико воде, колико су је оне за један дан испаравале.

За време целе вегетације јечма, добио је ове цифре:

| Земљина влага под | пуп % | | |

него су упућене да ову набављају искључиво из земље. Али како су водени талози по земљи врло неподједнако подељени, онда је отуда велика разлика и у порасту биљака. А да ли ће у некој земљи бити више или мање воде, зависи од саме земље, т. ј. од веће или мање збијености њених делића.

Ако представимо себи неку земљу, која би била трошна као прах, то ћемо моћи да сматрамо оне мале међупросторе између тих ситних делића земље, као непрекидне капиларне цевчице. Хоће ли ове цевчице бити шире или уже, то зависи од земље, а од ширине истих капилара зависи и пропошење воде кроз њих, које је с тога врло различно.

Песак и чиста глина имају као што је познато сасвим противне особине, и ако их у овоме поледу будемо сравњивали, то ћемо приметити код првог релативно широке а код друге сасвим узане капиларе. По физичком закону о капиларности, вода ће се у капиларним цевчицама тим више да издигне, што год су ове уже и по томе ће песак моћи воду мање да издигне но глина. Код глине износи капиларно издизање воде често преко 2 м., док је ово код песка највише 0·4 м.

Код песка и глине има да се посматра још и брзина са којом се вода помоћу капилара издиже. Тако у глини вода ће се дизати спорије но у песку с тога, што је код прве због финоће њених делића веће трење и привлачност између њих и воде (атхезија), док је код друге ово трење мање а исто тако и атхезија. Ово се исто дешава код глине и песка и при упијању воде одозго на ниже; иловача са поменутих узрока упија спорије воду но песак. С тога, ма како да је јако киша падала на пескуши не може да се види нагомилане воде док се ова на иловачи врло често налази или још одмах отиче, ако јој је што кос положај.

При обрађивању орнице јавља нам се једна појава, која је са наведеном противна, а показује се онда, када су усљед обрађивања поремећене капиларне цевчице, т. ј. када их у овоме послу заступају шупљике, које се налазе међу делићима, но који не стоје у вези таквој да праве цевчице. Шупљике су ове знатно веће од капларних цевчица, а постају на начин, што се међу собом споје врло мали делићи земље тако да праве грудвице; грудвице се ове опет споје међу собом и том приликом праве шупљике, које због своје велике ширине не могу да дејствују на подизање воде онако, као што ово израђују капиларне цевчице. Зато воду која долази од кише, лако упија скоро обрађена земља, па ма она по себи била и збијена, јер у то време има доста тих грудвица а с њима и шупљика. Са тих узрока спорије се сасушавају и доњи слојеви трошне земље у којој су капилари поремећени, т. ј. не могу да посредују на испаравање воде из дубине, — од доњих слојева оне земље у којој су ови читави, и који ову радњу израђују. Обратно, кад је влажно време, неће се моћи на грудвичастој земљи вода да нагомила него ће се са наведених узрока слити у дубину земље.

Па и *моћ земље да задржи воду*, своди се на капиларне појаве. По њима се баш и оцењује њена процентична снага у истој моћи.

Како су међупростори делића земље различно велики, то они образују читав систем од капиларних цевчица, које су час шире а час уже. Земља се одоздо све дотле засићава водом, докле и међупростори показују капиларну снагу, а после ове границе издиже се вода помоћу мањих и сасвим малих међупростора у најуже међупросторе док је најпосле на томе нивоу не задржи привлачна, (задржавајућа) моћ земљине површине. Из овога сљедује, да је и сама количина воде у разним слојевима различна, тако да је доле има највише и обратно све је мање има, што се ближе ка површини земље иде. Напротив, површина земље засићава са водом једино помоћу њене привлачне моћи и моћи њених најфинијих капилара, којих ће бити у толико више у колико је мањи резервоар воде на површини земље; а то с тога, што би се капилари због нагомилане воде на површини земље искварили (запушили) да би пролаз воде кроз њих био немогућ, и такова вода могла би земљи бити само од штете.

Количину воде која се стално задржава у горњој површини земље, од које зависи и степен влаге у земљи, условљава и сама *дубина орнице и здравице*, а по томе степену влаге у извесној запремини земље, означава се и процентна снага земљине моћи за задржавање воде, која ће бити с тим већа у колико су делићи земље финији и у колико је она порознија. По томе, пескуша има најмању моћ за задржавање воде, иловача већу а хумуша највећу.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Против мишева. Сигурно средство за растеривање мишева из куће и других зграда то је лишће од лијандера. Треба лишће осушити, па га затим стући у прашак. Добивени прашак треба помешати са сувим песком, па ту смешу посути по мишијим рупама. Мишеви не могу да трпе мирис овог лишћа и разбегну се.

Лишће од лијандера садржи у себи један јак отров за овце и козе.

Креч у кокошињаку. Познато је, да се кокоши често јако овашљиве и да је врло тешко ослободити их од ове нечистоће, јер се гад поглавито задржава у кокошару. Као врло добро средство противу овога гада веле да је креч и то у прашку. — Треба неколико пуних прегрши у прах претвореног креча бацити на дуварове и таван, те да се направи облак од прашине. Један део праха задржи се у пукотине од кокошара, и поништи сав гад, који се тамо скрио, а остало падне на под. После неколико минута треба га счистити с ђубретом с пода у један крај. Идућега дана треба ово поновити, па ће гада нестати.

Кување јаја. Када се мету јаја у кључајућу воду, и ако је ватра стално јака а у суду има довољно воде, онда, рачунајући од тренутка када се јаје у воду спусти, ступањ у коме се јаје скува овај је: После једног минута сва унутрашњост јајета је течена; после два минута већ је чврст онај део беланцета што лежи до љуске; после три минута је готово сво беланце сасвим чврсто, а жуманце ровито; после четири минута беланце је потпуно чврсто а жуманце у пола чврсто; после пет минута јаје је скувано чврсто. — Ако вода престане да кључа за који тренутак онда поменути ступњи кувања наступају мало доцније, а мала разлика бива и код старијих или свежих јаја. —

ГЛАСНИК.

Живинарство у Француској. — Епока, (Ероса) лист живинарски, донео је ове интересантне податке о француском живинарству и то само о кокошкама:

„Изгледа невероватно, али у ствари цела је истина, да живинарство у Француској игра главну улогу у трговини и индустрији као прометан и извозан артикал, и да живина у Француској представља велику вредност као што ова дата сведоче:

У Француској има од прилике 45 милијона само кокошака, које, цењене по тамошњој цени $2^1/_2$ дин. од комада, престављају вредност од 112,500.000 динара. Од овог броја, 34 милијона употребе се за насад и излегу пилића преко године на 100 ми-

милијона комада. Ако се од изведених пилића, одбиј 10 милијона, за замену старих кокошака, које се покољу за употребу, а 10 милиона пилића за заклање док су млади за справљање конзерви, то опак остане пилића на 80. милијона комада од којих је продајна цена по комаду 1·50 дин. што чини свега 120. милијона динара. Свака кокошка лепе преко године просечно 90 јаја што рачунато на 34. милиона износи 3.060 милијона јаја. Свако јаје у средњу руку цени се до 6. пара, што износи 183. милијона динара. Укратко: Француска има прихода од кокошију и јаја 317,160,000 динара. Ако се овој суми додаду још и оних 6 милијона динара које Француска добије за извоз угојених кокошака и петлова онда Франц. трговина учини промет за 343.100.000 динара само са кокошкама, а то су толики и тако сигурни приходи, да је данас живинарство за Француску непрегушним златом извор из кога црпе толико благо. А ми, како стојимо са нашим живинарством, које је за нас још и данас сетница од без значајне вредности а за које, да је срећа, као што није, треба да нам падне неколико милијона динара?!!. .

—м—

ДОПИСИ.

Наполичено, 18 Маја 1891 год.

Зима беше отпочела свој живот у овоме крају доста рано, а свршила га је опет доста доцнан. Снег је навалио био до пред поласке. У то време отпочели су дувати доста јаки и лади ветрови, а нарочито „кошава", те су од снега направљани, што но вели народ, „вачвирс", направљали су силне сметове, чему су се придружили и јаки мразеви. Све то, доста је спречавало посао земљорадњу (а и другима) у пољу, као: довожење дрва, извлачење дубрета, и т. д. Дуга зима учинила је, те је стока сву своју штавску рану потрошила не радећи ништа, а кад је настало доба рада у пољу (орање), онда је доста оскудице и кубурења у сточној храни било.

Дуга зима није дала пролећу да свој живот од дана свога отпочне. А пролеће опет није дало земљорадњину да свој рад у пољу отпочне на време, већ је морао да чека. Почетак пролећа бијаше доста кишовит, због чега земљорадник не могаше да следује своме позиву. Желио је земљорадник очекивао дан кад ће киша престати, и кад ће изаћи да се са природом наслађава. Тај дан дође тек на 3—4 дана пред Ускрс. И тада земљорадник отпоче да ради своје пролетње пољске радове, отпоче да ради орање и сејање. Испочетка, за једно 3—4 дана, ораше се по њеву, по воље, но то не оста до свршетка орања. Од једанред се земља заневчи, па ни мани. И што се могао по мало орати, орало се буди бог с нама. Орале се саме суве грудве. И у такво суво и шипаково орање, људи су бацали семе, па на срећу. Бејаше бојазни, да ће све, што је у земљу бачено, пропасти, да неће ничега бити. Но, нико се није на Бога бацао каменьем, вели народ. Кад су готово већ свршили орање и сејање, ударила је киша, која је за сад, а нарочито за суво орање (грудве) и бачено семе, добро-дошла. Све суве грудве, одједанред се распливше.

Оно, што је у земљу бачено, ишикло је добро. Нарочито је добро пошао ситан усев. И кукуруз, који је ишикао, добар је. — Не-

како су усеви посејани на местима која су преко зиме више јаним ветровима изложена била слабији, но на местима која су мање изложена била. Но опет, изгледи су, да ће ова година добро наградити земљорадника за уложени труд.

И виногради су добро почели, само дај Боже, да их штогод не омете у напредовању. Виногради су раније и уређени, што је тежак чинилац, и то главни, у напредовању његовом. Истина да и овоме крају прети виноградима филоксера, која ће може бити најкаснје 4—5 год. доћи овамо, али опет сељани гледају да сада још више лозе, што су и урадили.

У почетку су били изгледи да ће и воћа бити. Но, дошавше га скоро ништа, и сад се већ види да у коју неће бити обиља, као што је било лане. Нарочито су добро почеле биле: кајсије, крушке и трешње. — Овде нам напоменути, да су сељани овога села, врло небрижљиви у одгајању свога воћа. Видећете у сваком воћњаку пуно гусеница. Све лишће у воћњака је од сиших гусеница нарешетано. А то чини само небрижљивост ових сељака, око свога воћа. Сву бригу око воћа свога предали су они природи. А кад им воћњак не роди, онда кроје власти. Од сваког кога чути: „ова власт није као што треба"; „Она треба да нареди да сваки очисти своју шљивар, па ко не очисти, да га глоби пет талира, и опет да га натера да шљивар очисти." Ето, то кете чути од сваког. А кад их имет позове на збор, па им наредбу за чишћење воћака прочита, онда сви кажу: „власт седи баласа, па може свашта да наређује."

Од ове кише трава је прилично пошла, и ако је стока доцкан из синора истерана. Сад ће се мало стока боље поправити, јер је услед недостатка раже доста ослабило. Нарочито ће се мало поправити овце, које су готово најслабије биле.

Стање здравља код стоке моме се рећи да је повољно. Има још 3 вола, која још нису преболела „устобољу."

Поприлично болује перната живина, а нарочито кокоши, које, нема дана да по једна или две не прину. Знаци који се пре болести код кокоши појављују ови су: На 2—3 дана пред саму болест, престану кокоши, које су склоне болести, да једу, креста (обер) им побледи, и оне које су после престану и носити. Тако кукуљу 2—3 па и 4 дана на оној угину. После кокоши, на прво место долазе пчеле, које тако исто запосављу. Сељаци од. зеле их тамо, што огуле кору од младог јасена, па то ступају и помешају са водом, па им ту воду дају да пију.

Стање здравља код људи повољно је.

На завршетку овога мога дописа, имам казати још и то. да сељани овога села више све и сва још на примитиван начин. Справе су им, све до једне, несавршене. Нигде се не може наћи у селу савршена справа. На према томе и добијају награду у свему.

О пријатним новама, другом приликом.

Лазар М. Јовић
учитељ.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНУ НОСИ ЈОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЈЕДОТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУГИХ ПОДРУЖЕВА И ДРУГИМЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЊИХ ГОДИШЊИХ 4 ДИНАРА, АКО ДА ПРЕКОНАТУ ПОЛОВИ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.
ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.
ЦИНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 26 и 27. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7. ЈУЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Прављење вештачког саћа (са сликама). — Одгајивање хоризонталних кордона (са сликама). — О оцењивању новорођених жидовки и о поступању с кобилом и жребетом за време хођења (са сликом.) — На који нам начин очувати стоку да се не поболе? — Значај етничких особина земље на порост биљака. (свршетак). — Страдање од пчеле пољске. — Вишедење у околини ужичкој — Пољопривредни сајм у Врдницима. — Извештај са утакмице Тимочког кола јахача „коњ Михајло" у Зајечару. — **Белешке:** Колико живе поједине пчеле. — Гајење живине у Угарској. — Изгледи скоготишње жетве у Русији. — **Дописи:** из Врањегрнаја, Студенице и Вальева. **Стечаји:** за попуварне пољопривредне књижице. **Књижевни оглас.** — **Подлистак:** Пашна област (наставак). —

ПРАВЉЕЊЕ ВЕШТАЧКОГ САЋА.

(СА СЛИКАМА)

Између многих проналазака, учињених у области пчеларства од увођења ћерзонових кошница на овамо, може се рећи да ни један није нашао брже примене и веће популарности него што је прављење вештачког саћа. И заиста ни један проналазак није за пчеларство од веће благодети него што је овај.

Још поодавна почело се радити на изумевању справе за грађење вештачког саћа.

Године 1857 неки Јов. Меринг из Пфалца први је изумео справу за тај циљ. Његова справа, и ако је била од дрвета и врло примитивна, обично као сваки први изуметак, ипак је прилично одговарала својој задаћи и обрадовала је многе пчеларе.

Меринг је с њоме дуго времена справљао вештачко саће само за своју потребу, и, радовао се кад су то саће пчеле примале и дограђивале даље.

Ну као свака новина тако се и ова справа одомаћавала врло споро. И тек 1868 год. изумелац се окуражи и поднесе је једној пчеларској комисији на увиђај, која је те године била у Дармштату. Од тада се ома рашчује у све крајеве где има пчелара и данас је ни више ни мање већ постала права потреба.

Многи су се трудили да ову справу дотерају и усаврше, што им је најзад и пошло за руком. Ну од свију, усавршењу ове справе највише је допринео Ото Шуц из Буковине.

Пошто је Ото ову справу дотерао и усавршио, отпочео је израду вештачког саћа у велико и то саћа најбоље каквоће.

Колико је добро његово саће најбоље се види из тога што сваке године продаје по 18.000 килогр. вештач. израђеног саћа а данас има и нарочиту радионицу под фирмом; „Јозеф Прокоп и Шуце."

Ну и ако се у другим земљама вештачко саће справља у грдној множини и ако се њиме служи скоро сваки пчелар, јер му оно фактички доноси велике користи, на жалост, у нас још није одомаћено.

Зато ћемо овде и да проговоримо коју о корисности вештачког саћа и да изложимо начин како се оно гради.

Зна се, да у природи пчеле не налазе готов восак већ га справљају у своме организму и то само из потребе. Оне га справљају само као средство а никако као циљ, што значи справљају га једино изнутра и на њ троше знатни део свога труда и времена.

Прије, веровали су неки, да пчеле налазе восак у природи и да га на свом задњем трупу доносе у облику малих куглица. Ну, испитивањима сазнало се да восак издвајају пчеле из тела у облику малих љуспица и то између трбушних прстенова и да справљајући восак троше много мед.

А колико им је килограма меда потребно па да начине 1. килогр. воска нема се баш најтачније. Ипак, као највероватније узима се да за 1 килограм воска утроше 10—14 килогр. меда!

Према овоме зар може један рационал. пчелар да не води рачуна о вештач. саћу ако мисли од свога рада да има ваје?

Узмимо например да килограм меда кошта 1 динар, то пошто пчеле троше 10 килогр за 1 килогр. воска значи да 1 килогр. воска кошта 10 динара, а међутим његова стварна пијачна вредност једва износи 2 до 3 динара по килограму.

Само ова разлика у вредности довољно је да покрене пчеларе на грађење вештачког саћа, како би њиме ограничио рад пчела у справљању воска и пружио им више времена за справљање меда, изводјење рђвића, храњење и т д.

Даље, помислимо колико времена утроши пчела на справљање саћа и меда кад се у природи налази довољно нектара. Колико би оне у то доба могле набрати меда само кад би имале готово саће.

Заиста је вештачко саће за пчелара један врло велики добитак. Тај добитак огледа се и у томе што су ћелије вештач. саћа удешене за пчеле радилице, а чиме је спречено умножавање трутова у кошници и потпомаже изванредно брзо прибирање и справљање меда, извођење подмлатка и још много што шта.

Да су се пчелари у Немачкој искуством осведочили о корисности вештачког саћа између осталог доказује још и то, што се тамо сваке године распрода по трговинама око 400,000 килогр. вештач. саћа.

Ну поред фабричне израде вештачког саћа, која је тамо одомаћена, многи пчелари израђују га сами за своју потребу нарочитом справом — калупом.

Ово справљање препоручљиво је и са економне стране а и с тога што се, у последње време, опазило да неке фабрике додају вештач. саћу извесне сурогате.

За то, ко хоће да буде сигуран од преваре тај треба за своју потребу сам да гради вештач. саће.

За сада је за справљање вештачког саћа најпрепоручљивији калуп (слика 1.) помоћу ког један човек за сат може начинити 1—1½ килогр. вештач. саћа.

Други пак калуп (потопач) (слика 2) није тако подесан као први.

Справљање вештач. саћа врши се овако:

Спремљен восак метне се у топионицу (сл. 3) У њој се восак отопи и расплине у течно стање, па се у том стању одржава, све док посао траје.

Тада се калуп (сл. 1) добро изнутра испере пепелом и чистом водом, иструже оштром четком, потом остави да се оцеди, а за то време и четка се осуши; за тим се у калуп успе мало медне воде (обично у два дела воде један део меда) и поново истрља четком, па онда се положи на раван сто.

(Слика 1.) Калуп за справљање вештачког саћа.

Кад је овако учињено захвати се кашиком из топионице растопљени восак, горњи поклопац калупа отвори левом руком, восак суне, кашика остави, калуп затвори, па добро притисне рукама.

Сувишан восак, који се прелије преко олука калупових, остружe се и врати у топионицу, а калуп потопи неколико секунада у ладну воду. После овога калуп се извади, његове ивице отворе тупим ножем и саће извади.

ПОДЛИСТАК.

НИШКА ОБЛАСТ

(економска студија)

(наставак)

У овоме крају, виногради, може се рећи с малим изузетком, свуда успевају. Чак и у горњем Заплању, по узвишеним местима, виђали смо винограде од пре неколико година посађене, где се нисмо надали да могу успевати. Најбоље је вино из околине нишке, власотиначке и лесковачке. Виногради заплањски толико рађају, да једва у најповољнијим приликама подмирују домаћу потребу. Исто је тако и по другим планинским местима. Још од Августа месеца, као што причују Заплањци, кад почиње да зри грожђе, навале птице и зверење у толикој мери на гржђе, да имају сила муке да га одбране од ове напасти.

Прошле године био је огроман извоз вина из овог краја. Из Аустрије, Немачке и Швајцарске странци, који су били дошли за време бербе и после тога, куповали су кљук и вино највише у околини нишкој, а само нешто мало у Власотинцима. У почетку виноградске бербе, кљук је био на ниској цени, и плаћао се по 8 и 9 динара 100 ока. Доцније кад су стигли странци, цена кљука беше достигла и до 14 динара. По што код нашег света оскудева солидност у радњи, то су странци, као и многи од наших винарских таговца, налазили бољег рачуна да купују кљук но вино, које несавесно људи у селима кваре, не увиђајући да тиме само себи шкоде убијајући сами вредност своме производу. Који су имали доброг белог и црног вина продавали су га на месту у Новембру и Децембру по 20—23 динара хектолитар. Доцније се плаћало вино и по 20—35 динара. Странци су куповали само црно вино — и то најмање 12 гради јачине. Бивало је појединих случајева, да су на месту уговарали са сељацима какво ће вино бити а кад је стигло вино у Ниш, враћали су им га, јер није било исте јачине по уговору, и одмах се приметило да је сипато у њега вода. Па бар да су наши сељаци вични у фалзификовању вина — ни по јада. Али они у томе тако примитивно поступају, да се фалзификовано вино од једног стручњака још на први поглед може распознати. Кад им се вино врати, продају га после буд за што механџијама и кавеџијама у вароши. Осим воде, они трпају и којекакве примесе у вину и на тај начин кваре га и убијају му цену.

Само нишка околина дала је у прошлој години око 50.000 хектолитара махом црног вина. Половина ове цифре пада на села: Г. Митровцу и Каменицу. Брдо: горни и доњи Виник дало је 20.000 хектолитара вина само у прошлој години. Горичко вино изостаје од виничког.

Вина су била просечне јачине 11—12 гради. Било је и таких вина, која су дотеривала и до 14 па и 15 гради јачине.

И ако је г. министар народне привреде препоручивао властима да оне посаветују произвођаче, да не беру своје винограде дотле док грожђе не буде потпуно зрело; и ако им је престављена била очевидна корист, коју ће од тога сами они имати — ипак

При сваком справљању нужно је калуп изнутра прелити медном водом, очистити га пепелом, истругати четком, а нарочито кад се саће тешко вади. Овим калупом може се по вољи градити дебље и тање саће.

(Сл. 2.) Калуп потапач за справљање вештачког саћа.

При употреби другог калупа (потапача, сл. 2) посао иде много теже, јер га ваља чистити четком и споља и изнутра. Он се мора скоро полуотворен потапати у воду и у води затворити, стегнути, при чему се восак охлади у њему и добије облик саћа. Ну тада се спољње његове стране облепе воском, који се прелије. Тај восак ваља сваки пут састругивати и то веома отежава посао.

Зато је калуп (слика 1) много бољи и препоручљивији.

Као што напред поменусмо код справљања вештач. саћа пчелар добија чист и прави производ за који је уверен да ће га пчеле примити и на њему развит даљу грађу. А поред тог, справљањем вештач. саћа добија се и велика уштеда.

Као што знамо у сваком пчеланику има доста воштаних одпадака, који махом служе као легло и храна црвићима кошничарима [метиљ — galbria cerella] само ако те одпадке не употреби пчелар у своју корист. А најбоља је употреба справљање вештач. саћа.

(Сл. 3.) Тоновица воска.

Колико новаца пропадне годишње само на во-штаним отпатцима онде где пчелари од њих не граде вештач. саће нити имају справу за то.

С тога у интересу пчелара и пчеларства у опште ваља ову справу за грађење вештач. саћа распростирати у народ и упознавати га са самим начином справљања.

Тако ћемо и наше пчеларство брже унапредити и од њега имати много веће користи. по нем. Иг.

ОДГАЈИВАЊЕ ХОРИЗОНТАЛНИХ КОРДОНА

(СА СЛИКАМА)

Одгајавиње воћака у облику хоризонталних кордона виђамо у нас врло ретко. Само код имућних људи, код љубитеља воћака, виђамо их по њиховим малим баштама, где их брижљиво одгајују и од њих имају, поред користи, још и леп украс.

Па како је одгајивање воћака у облику хоризонталних кордона врло корисно, то ћемо, овде, о томе да проговоримо коју и да нашим пољопривредницима и воћарима прикажемо неколико начина одгајивања.

Између воћака, за одгајивање хоризонталних кордола, најприлагоднија је јабука. Зато су је паметни

то све није могло убедити наше произвођаче да одступе од свога обичаја, и они су ипак прошле године отпочели бербу пре времена — као што су и до сад чинили

Прошле године, многи сељаци из околине нишке, набављали су муљаче и то са стране из заражених места. Било је муљача у самом Нишу и то из Крајине са Локве где такође зараза влада. Због тога, што се слаба или никаква пажња не поклања ширењу филоксере, држимо да ће се филоксера у најкраћем времену и у ове крајеве пренети.

Овдашња винарска фирма Свет. Тутуновића извезла је прошле године за Француску и Аустрију око 30 вагона новог вина. Иста фирма лиферује сада у великој количини вино за раденике на доњем Дунаву, који раде на прокопавању Ђердапа.

У унутрашњости Србије продају вино сељаци из ове околине највише: у Београду, Пожаревцу, Ваљеву и Смедереву.

Од како је држана винарска изложба у Нишу у 1889 ој години, од то доба Ниш је дошао у ближи додир са западом, и данас је, може се рећи, прва винарска пијаца у Србији, која има везе са многим винарским европским радњама. Да је на овој изложби предлог мањине усвојен био, који се је тицао манипулације винске и извесних неких ствари, што су ишле у прилог винарској радњи, нишка пијаца била би данас још на бољем гласу, а и произвођачи би им имали лепе користи од овог предузећа. Ну што се онда није могло усвојити, држимо да се може и сада учинити, јер није још доцкан.

Винарска радња Тутуновића негује и манипулише с њима по модерном начину, који је усвојен у Европи. Ова радња може за углед послужити свима у Србији. Она је признатог гласа, како у Србији, тако и у Француској, Немачкој, Аустрији па и у самој Инглеској.

Тутуновић је предузимљив човек, и његов рад може служити за похвалу. Он има стовариште вина сем Ниша, још на два места: у Солуну и у Београду.

Прошле године производио је особито добар коњак, чија се потрошња у малој количини ограничила само на Србију и Солун. Коњак израђује по француском начину. На страну га, сем Солуна, не извози за то, што није у стању да конкурише вештачком коњаку прављеном од шпиритуса. Странци, који пропутују кроз ове крајеве, траже нарочито српски коњак, док ми сами трошимо француски и пештански, ма да знамо да овај страни коњак није дестилат вина, а и штетно утиче на органе варења.

Од комине неку у овом крају комовицу ракију, коју много мешају с анасоном ради мириса. Шљивовице ракије ретко има, јер се слаба или никаква пажња поклања шљивама, као и воћарству у опште — и ако су Турци у овом крају гајили воће и на њих су се и сами мештани могли угледати.

Шљиве су ове године добро родиле у овоме крају, што спада у једну реткост. У Заплању махом се туже да им шљиве тек у 10 година рађају. Кад буде с пролећа, и то у доба кад шљиве цветају, хладна роса, веле, оштети их још у цвету, па с тога не могу дати рода, и само служе за ладовину око куће. Ми држимо, да је узрок слабом рађању шљива тај, што се оне овде саде чисто тако рећи једна уз другу, што немају довољно светлости, и што их нико не креше нити пак окопава. Кад смо говорили уз пут сељацима, да саде шљиве као у Шумадији, и

воћари већ одавна отпочели одгајивати као сниско чучасто воће, у облику кордона, и од ње увек добијају, на време, доста и здрава рода, а поред тога, она им служи још и као изванредно леп украс њихових баштенских путева.

Пређе се практиковало одгајивање једнокраког кордона, јер овај је облик изискиво и мање рада и мање вештине. Данас, пак, отишло се у томе даље и одгајују се двокраки кордони.

Истина, одгајивање двокраких кордона, мало је тежи посао, пошто ваља оба крака поставити, често, у једну равнину и одржати их под правим углом од стабла, као што показује сл. 1., али овим се, опет, знатно

Слика 1. Правилно одвегован хоризонтални кордон.

добија. Пре свега одржавањем кракова под правим углом, а у супротним правцима од стабла, сузбија се образовање оних бесплодних младара, који се врло често јављају код одрасле воћке при старом начину одгајивања, (сл. 2.) и, што је главније, постиже се још и равномернија подела хранећег сока у оба крака, што има великог утчцаја на принос воћке.

Хоризонтални кордони могу се одгајивати на више начина и то:

1. *Повијањем.* Овај начин може се предузети код воћке која је још млада и сочна, као год и код старије.

Сл. 2. Погрешно одгајивање кордона.

У првом случају како младар достигне дужину 70—80 см. (сл. 3. *а*), дакле, на 40 см. изнад окалемљеног места, ваља га савити у хоризонтални положај, а у супротном правцу од стабаоца, па, ако је по-

(Сл. 3.) Хоризонтални кордон одгајен повијањем кракова.

требно и увити га, тако, да на месту превоја (прегиба) дође и један пупољак окце (сл. 3. *в*). Овоме окцу притицаће, сада, хранећи сок много обилатије, и из

да ће од њих имати лепе користи, они су се махом изговарали, да код њих не могу бити шљиве јер им и није место подесно. У селу Миљковцу у Заплању, један сељак, посадио је шљивар пре 2 године онако као што се сади у Шумадији, и чим стане на род, и његови сељани виде какву корист има он од њега, ваљда ће се и они на њега угледати и отпочети да саде шљиваре као што треба.

Поменута фирма Тутуновића, сем вина и коњака, отпочела је, пре 2 године, да израђује и алеву ситну паприку, по оном истом начину, као што је израђују у Сегедину. Само је паприка из радње Тутуновића боља, не само од Сегединске, но и од Битољске паприке — и ако је нешто скупља. Још Митад паша набавио је народу у овоме крају семе од битољске паприке — али су је слабо сејали. У лесковачком срезу, у селима: Локошници, Дрћевцу и Разгојни сељаци сеју још од Митада ову паприку, и лепе користи од ње имају. Радња Тутуновића, за своју потребу, набавља паприку из ових села у довољној количини.

У самом Нишу и код Бање сеју више њих анасон и памук, који се продаје на пијацу по 12 гр. ока. Прошле, а и ове године, један Нишлија сејао је у Бањи пиринач у једној ливади, што се зове «оризиште» и као што смо се уверили овдашњи пиринач не разликује се ни у колико од вардарског пиринча. Још пре 50 година помиње се неки Салих паша да је сејао пиринач у околини Ниша. После њега ваљда су и други сејали пре 30 година, кад је и ова радња престала.

На нишкој пијаци виђа се сваке године извретан бадем, кога има у овдашњим виноградима, а доносе га понајвише из околине и то из села Ума.

Исто тако сеју више њих у околини Ниша извесну биљку, коју зову кафа,*) и продају је у вароши по $1\frac{1}{2}$ до 2 динара оку. Зрна од ове кафе личе много на зрна од боба, или ти грашка. Кад се испржи, стуца и самеље, имитира кафу — само што нема оне ароме. Али је за то згодно мешају с обичном кафом у место јечма и пију у самој вароши по кућама и неким каванама. Као сурогат каве може се згодно употребити у домаћој економији. Сељаци је пију онакву каква је, и за њихов укус може поднети.

Неки Фотија, Нишлија, израђује у Александровцу зејтин од ланеног семена и продаје га за сада у Нишу у малој количини.

Свиларство је прилично у овоме крају развијено. Израђена свила продаје се сваке године на нишкој пијаци по 30—40 пара драм. Пошто се у овом крају много израђује платно за продају, а и разне друге тканине, то употребљују свилу највише за чаршаве и пешкире. Само је штета што не саде дудове, те да би се и ова врста производње могла увеличати. Пчеларство се само у неким крајевима задржало. Док су Трци били мед се више трошио као и восак.

Сукно и шајак израђују жене у овоме крају, али се ни једно ни друго не може мерити по каквоћи с пиротским сукном и шајком.

Од како је отпочела жељезница да се гради, и од како су раденици жељезнички из Италије овде били, од то доба многи наши сељаци научили су се резању и тесању камена. Неки Вићентије Калитерна, из Далмације, каменоревац, израђује у Нишу тесан камен, као што се израђује у Краљеву и околини Београда.

*) То је: Lupinus —, које има: беле, црвене, жуте и плаве — према боји цвета. *Уред.*

њега ће убрзо избити младар, те ако се он још и за рана повије, може се насигурно до идуће јесени, добити леп двокраки хоризонтални кордон (сл. 3. c).

И код старије, већ здрвењене воћке добија се хоризонтални двокраки кордон исто тако, само што је код ње много теже оба крака поставити у хоризонталан положај. Ну и овде се може помоћи и олакшати посао, кад се младари на самоме превоју, с доње стране, мало насеку. Али, свакојако, савијање ластара, док су још млади и у сочном стању, најпрепоручљивије је.

2) *Засецањем.* Окалемљењу једногодуа воћкицу треба у пролеће пресећи (откратити), између два пупољка, у извесној висини над земљом (сл. 4.) О положају ових двају пупољака нужно је водити рачуна још при самом сађењу воћке, како би се добили у потребној висини и то један према другом, као што је и потребно.

(Сл. 4.) Одгајивање хоризонталног кордона одсецањем.

Доцније овим се засецањем добије двокраки кордон, чији се кракови у почетку развијају доста подједнако. Али, ипак, махна засецања лежи у томе што се окца на стабаоцу не налазе на једној истој висини, већ, увек, једно је више а друго ниже, па се, у току дужег времена, из доњег окца младар развија много спорије од горњег те се образују неједнаки кракови.

3.) *Аблактирањем.* Да би се избегла ова махна, коју видимо код засецања употребљује се аблактирање.

При аблактирању треба доњи младар окалемити у висини одакле се други младар (врх стабаоца) жели да повије на другу (супротну) страну (сл. 5.)

(Сл. 5.) Аблактирање за образовање равнокраког кордона.

Ово калемљење нужно је предузети и онда кад се, случајно, један младар, изабран за крак кордонов, осуши или пропадне буди којим узроком. Још да би се добио здрав и бујан младар, ваља одма изнад првог нижег окца усећи кору полукружасто да окцу притиче више хране и да он брже и бујније потера у младар (сл. 6.)

Сл. 6.) Полукружасти урез (усек) над једним окцем.

А кад младар порасте за 12—15 см. ваља га повити уз стабаоце и на одређеном месту увезати за њ' да би се привикао на тај положај. Како овај младар поодрасте и почне да очвршћава ваља одма предузети аблактирање. Аблактирање извршује се простим спајањем тј. увезивањем младара уз стабаоце и то без икаког премаза, јер тако најбрже и најсигурније прирасте.

4.) *Цепањем.* Цепање једног младара да се добије и други, практикује се само код старих воћака, у којих су младари већ очврсли. Цепање се извршује на 40 до 50 сан. над окалемљеним местом, дакле изнад висине кордона.

Младар треба просто расцепити — расећи одозго доле са једним делом дрвета до на место превоја (сл. 7. a), па кад рана мало поприрасте повити га у одређени правац (сл. 7. c). Остало младаре (гранчице) скратити (сл. 7. e).

И сасвим очврсли, здрвењени младари могу се цепати. Али ипак ово се ређе практикује, већ се код здрвењених младара тражи међу горњим окцима најподеснија два, да се из њих изазову кракови за кордон.

Воћкица се, као што је поменуто, најпре осече у обичајеној висини над земљом, па и нешто мало више. Сад се горње окце засече са нешто дрвета

Он је нарезао и углачао не давно један камен, као пробу за Сапићевићев споменик, који се мисли ове године у Нишу подићи. У Матејевцима, а и на више места, има изврсног калцита за резање и полирање; многи ваде плочасто камење, које служи за покривање кућа и зграда и за крстове и плоче на гробове, те према том изгледа нам да ће се каменорезачка радња све више у овом крају развијати.

Кујунџијска радња особито је цветала у Нишу док су Турци били. Од како су Турци отишли, ова радња из дан у дан опада. Израда златних и сребрних филигранских ствари у Нишу може за урнек послужити. Страници се дише овој изради — само је ми слабо ценимо. Ове године сарема се један кујунџија из Ниша да у Прагу изложи своју рукотворину.

Само је штета и ваља сажаљевати нашу неувиђавност, што смо на првом кораку, чим је Ниш ослобођен, напустили занатлијску школу, коју је још Митад подигао, и која је, као што се зна, лепих резултата дала. Ниједне се и данас с благодарношћу сећају ове школе и њеног оснивача. Ова школа служила је поред осталог и као расадница за занате и занатлије на све стране у Турској, а могла је исто тако корисно послужити и нашој земљи. Ако смо онда грешку учинили, и у место занатлијске школе основали гимназију, држимо да ваља ову грешку поправити и то што пре.

(наставиће се)

одозго до другог окца — будућег другог крака кордоновог. У расек уметне се пљоснат камичак док рана не зарасте и док младари не израсту за 15—20 см. па се онда повију у супротним правцима.

(Сл. 7.) Одгајивање хоризонт. кордона цепањем споредног младара.

5.) *Уметањем окаца и младара* такође се подижу кордони, али ређе. Ово уметање је на месту где се жели да изведе и одгаји други крак кордонов.

6.) *Закидањем* или боље сасецањем младих воћака отприлике на 38 см. над окалемљеним местом (сл. 8. *а*) добијају се махом два окца, која стоје приближно на једној истој висини. Из тих, најгорњих, окца развију се брзо младари (сл. 8. *в*) из коих је доцније лако начинити кордон (види сл. 8. *с*).

(Сл. 8.) Одгајивањем хоризонт. кордона закидањем.

Што се тиче пролећњег сасецања ваља знати, да продужне гране, кад се оне нормално развијају, треба сасећи подуже, али, кад су на њима избила напредна и бујна окца не треба их ни сасецати. А над доњим, слабијим окцима ваља начинити урез у виду полукруга (види сл. 6.) да би се из њих пре изазвали плодни младари. Усецање утиче те се окца, дуж продужне гране, развију равномерно, јер се онда хранећи сок расподељује на више пупољака. А даљим радом и негом, преко лета, врло лако се могу младари превити куд се жели.

Најзад, да хранећи сок неби застајао и гомилао се у близини стабаоца и проузроковао образовање бујних и бесплодних споредних младара врло је препоручљиво, да се крајеви грана кордона савију мало навише уз косо пободене тачке, као што показују слике.

Иг.

О оцењивању новорођених ждребади и о поступању с кобилом и ждребетом за време дојења.

(са сликом)

Оценити новорођено ждребе по боји длаке и по телесном облику — то је веома тешко.

Ждребе се роди са пуном вунастом длаком и кудравом гривом и репом. Ту длаку збаци ждребе поступно после 3—4 месеца, а под том длаком укаже се друга обојена длака. Док ова друга длака порашћује, дотле се поступно и грива и реп исправљају, нестане кудравости, и струна се опружи, као да је очешљана, па с тога и није нужно, да се на ту цељ сасеца грива ни реп, као што по неки без потребе чине.

Ово опадање прве и порашћивање друге длаке, скопчано је обично са неким јаким сврабом, па је с тога врло добро, да ждребад за то време четком и чешагијом чистимо и перемо, јер им то годи, а уједно је то баш и згодна прилика, да се ждребад на чишћење привикавају, да доцније при чишћењу мирно стоје. Не учинимо ли то, ждребад ће да се чешу о што нађу, па могу врло лако да онаказе и гриву и реп, а лепа и правилно порасла грива и леп реп увеличавају спољну лепоту сваког коња. Овако за рана одпочетом негом, одржаћемо ждребад у потпуној чистоти, те се не може сместити ни угњездити на њих ни ва̂ш ни гриња, ни шуга ни поган.

Што се пак оцењивања телесног облика тиче, ждребе се мора сасвим другчије оцењивати, но-што се оцењује одрастао коњ. Ждребе се роди кратко, а високо, са узаном и дебелом главом. Често се роди и „превисоко", јер су ноге, и пљоснате кости на глави, с погледом на праву дужину, још при порођају прилично готове, и само кости од трупине морају се у сваком правцу већма развијати и растити. А како је трупина с мишићима скопчана, и само лабаво међ предњим ногама виси, и како су мишићи још слабачки и нејаки, то се гребен скрије између плећака̂, па се онда поступно издиже све више и више, и то у толико више, у колико се год мишићи развијали и ширили буду; кош се међутим дисањем и ра̂нењем шири, а чело се све више и више пљошти. Предње ноге врло су често у коленама нагрђене; свакавице или скочнице на стражњим ногама заокругљене су и извијене, а у путиштама су тако лабаве и мекане, да их ждребе прегази, па често с глежњем и земљу додирује, те је с тога нужно оштро и искусно око, које би могло да оцени: шта ће се на ждребету, до његовог путпуног развића, у појединим деловима *правилно* развити, а шта ће остати неправилно развијено.

У опште нису сад меродавни спољни облици појединих делова̂ на ждребету за оцењивање његовог будућег развијћа; јер, округла, пуначка и дебела ждре-

бад, ретко кад да су најбоља и најздравија; поглавито треба имати у виду костур дотичног ждребета, које би желили оценити, јер добром негом и рâном можемо свако ждребе заокруглити да буде као јабука, али ће доцније те округлине нестати, ако поједине кости на костуру нису подесно склопљене за повољно развијће доброга ждребета.

Ако су предње ноге у коленима стешњене, и тога ће нестати доцније исто тако, као што ће нестати и оних меканих путиштâ и оних округлих, али правилно извијених скакавицâ; али, ако је округлина у скакавице већа но што треба да буде, ако је при том с друге стране зглоб јак, и ако је на стражњој страни једна од оних костију, које сачињавају зглоб, израстла у страну — ту ће се ретко кад скакавица правилно развити, а то је један од највећих и најзамашнијих недостатакâ код коњâ. Обично је лева скакавица маничава, па кад се ждребе с том мâном роди, она и остане, и неда се више поправити. — „Развијен" пупак, као што га наш народ зове, срастиће и сâм без икаквих операција лекарских, а тим пре, ако се буде неким јачим мелемом трљао, као н. пр. камфорском ракијом и томе подобно.

Што се пак неге кобиле и ждребета после порођаја тиче, треба имати на уму, да је кобили првих данâ после порођаја нужна особена нега, понајвише зато, што је породиља после порођаја склона на разна запалења, па ју с тог разлога не треба после порођаја обилато рâнити, а та нега да се поглавито састоји у благом поступању и одмору. Ко мисли да ће добро учинити, ако малаксалу кобилу после порођаја обилатом и снажном рâном кљука, у цељи да ју оснажи тај греши, јер снажно и обилно ранење после порођаја, може имати само штетних посљедицâ. Првих дâна треба кобилу врло умерено рâнити и чистом ју водом појити; после неколико данâ тек, можемо ју рâнити бољом рâном у обичним оброцима.

Ни пре, ни после ждреблења, не треба кобилу прерањивати, јер је то, ма и у разним односима, увек шкодљиво. Исто тако не треба ждребну и дојећу кобилу остављати ни да гладује, јер она мора и себе и ждребе да одрањује, али ју опет зато не треба ни товити.

Само у том случају, кад би кобила због слабог стомака слабо дојила, т. ј. мало млека имала, треба јој, поред обичне здраве рâне, давати још крепећи напој од $^1/_3$ јечменог и $^2/_3$ овсеног, у води размућеног брашна, или прекрупе; а кад би у стомаку јача слабост наступила, онда ће врло добро бити да се у онај напој дода по мало прашка од *иђирота, онајса* и *вење* (клеке).

Често се ждребе роди тако слабо, да се не може да уздигне и до сисâ да дође; у том је случају врло добро, да се сваког сата по мало млека измузе и ждребету у грло сипа, док се мало неокрепи. Но ако је ждребе здраво и јако, оно ће брзо наћи материну сису; али ако ју ипак не би нашло, требаће га сиси привести.

Бива и то, да понеке кобиле не припуштају своју ждребад сиси, нарочито првождребице, па онда оне, које су тугаљиве, и на послетку оне, код којих је виме препуно млеком, па је усљед тога болно и упаљено. У тима случајевима треба кобилу руком гладити и миловати, па за то време ухватити за сисе и лагано музти, док се кобила умири, и онда тек припустити ждребе. Упаљена, отврдла и врло осетљива вимена, треба врло лагано натрљати *оловним сирћетом* (у апотеци), а пре него што би хтели да припустимо ждребе, морамо то виме најпре млаком водом опрати, па онда можемо ждребе припустити. Тако је чињено за време мога практиковања на имању књаза Шварценберга са енглеским кобилама, и то са врло добрим успехом; кобиле су после те операције стајале мирно као уковане; а упорним, јогунастим кобилама, које нису никојим блажијим средствима хтело да припусте ждребе да сиса, натицали смо нагубњаке и тако их држали, док је ждребе сисало. Кобиле јаче крви, обично су такове.

Прво је млеко за ждребад врло корисно, јер им оно не служи само за рâну, но да их и од нечисти очисти, која се у цревима до порођаја затекла. С тога је и нужно, да ждребе то прво млеко посиса, јер ако се црева од поменуте нечистоте подпуно не очисте, добије новорођено жребе врло лако колику, те се од боловâ вâља и превија, напиње да балега а не може итп. У том случају мора се клистирати уварком од титрице (камилен-теј), ком мало ланеног уља треба додати.

Ако кобила после порођаја неда млека, или ако у порођају пропадне, те се буде морало новорођено ждребе без матерњег млека одгајити, онда ћемо морати узети у помоћ кравље млеко и то на овај начин: помужено баш млеко, треба млаком водом разблажити, а у млаку воду и мало шећера растопити, како би тиме направили млеко слађим, да буде сличније млеку кобилином. Од тога млека треба давати ждребету сваког сата по мало, а пре давања треба га увек мало смлачити. За дојење има и нарочита сисаљка, као што ју ево приложена слика показује. У њу се саспе млеко, па се престави ватри у толико само, да се смлачи, па се онда примакне ждребету да сиса. На овај начин одрањивати без мајке заосталу ждребад, истина је врло трудно, али се врло добро одранити и подићи може, само ако се на ово припази: да млеко буде довољно разблажено, да буде танко; да се по мало, а чешће даје; да је увек довољно млако, јер би ладно проузроковало пролив.

Многи неће по дуже времена да пуштају новорођену ждребад из стâја, што је врло погрешно, јер ждребе, које се дуже времена — а незнам из којих разлога? — у стајама држи, посрће као пијано, кад на јачу светлост изађе, јер му, у стаји пребивајући, нису очи обвикнуте на ту јачу светлост.

Треба се постарати, да се кобила деветог дана после порођаја опет приведе пастуву (ајгиру), јер ће онда најлакше остати ждребна; ко би то пропустио, тај нека се после не чуди, што му кобила доцније не остаје тако лако ждребна.

Ако је икако могуће, треба кобилу 3—4 недеље по порођају поштедити од сваког, или бар од тежег рада. Ждребе треба првих данâ да је увек уз мајку, како би могло, кад би год хтело, сисати, јер би и за кобилу и за ждребе штетно било, кад би се млеко у вимену прелило. Кад би кобилу одвели за неколико сâти на рад, а ждребе за то време оставили код куће, да се неби младо лудо уз кобилу касајући заморило, онда му треба дати ситног сена ил' отаве, или му — још боље — дати смесу од прекрупљеног, или само згњеченог овса, са ситно исецканим, добрим, здравим сеном. А кад му се мајка дома врати, онда јој је виме преливено млеком, па с тога не треба ждребе пуштати да одма на једанпут много сиса, него по мало, на одморке, али почешће. Тако је боље и за њега и за мајку.

Кад већ ждребе одпочне да једе, треба му, поред доброг и здравог сена, давати редовно по три пута дневно по једну шаку овса; доцније мало више, а сена му треба давати да једе колико год хоће. При таковом рâњењу, ждребе ће врло добро напредовати, снажно порашћивати и јачати, тако, да се после четвртог месеца већ одбити може, ако неби баш нарочито хтели да га пустимо, да 6 месеци сиса, што за кобилу не би баш најпробитачније било, нарочито ако је поново остала ждребна.

Колико треба ждребе да сиса, то се за све случајеве не да тачно означити; при одређивању времена морамо се увек управљати по постојећим околностима. Што дуже може да сиса, тим ће — по себи се разуме — и боље напредовати; али свакојако не би за њега добро било, да се пре три месеца одбије.

Ко се ових наведених правилâ при подизању и одгајивању ждребади придржавао буде, тај се од свог приплода увек само добру надати може.

Радић.

НА КОЈИ ЋЕМО НАЧИН ОЧУВАТИ СТОКУ ДА СЕ НЕ ПОБОЛЕ?

Најбољи је за то начин лекарске праксе — **добра нега**; она више дејствује на здравље наше домаће стоке, она више вреди, но сви лекови на свету. Стоку здраву одржати, много је важније но болесну лечити, и с тога треба сваки домаћин увек да има при нези стоке следећа правила у виду:

1. **Храни** увек **редовно**, т. ј. храни увек у једно исто, једном за свагда одређено време, и увек подај једнаке оброке. Многа се грла побољевала и с тога, што им је један пут врло мало, а други пут врло много хране давато.

2. Исто то правило треба применити и на **појење**. Вода мора бити увек чиста; укварена вода може да изазове разне болести, а код музара крава може и млеко да уквари.

3. Стоку **не треба** у раду **заморити**; кад се правилно и умерено у раду употребљује, свако ће грло преко године много више урадити моћи, но кад би га једном претерали, а други пут држали да ништа неради и да се само преједе. Правилно и увек умерено употребљена стока, мање је изложена пријању неке болести.

4. **Не храни** стоку **буђавом** и иначе **укваренoм** храном. Ако би се баш морала буђава (плеснива) храна н. пр. слама или сено, давати, онда ју треба пре свега на ситну сечку исећи и сланом, млаком водом прелити.

5. Постарај се, да на ливади што боље **искорениш отровне** и **нездраве траве**; исто их тако у колико ти могуће буде, издној и из сена.

6. Чувај стоку, што боље можеш, од **ладних киша, снега** и **непогода**; недај јој да на ладној и влажној земљи лежи, јер јој ово може много да нахрди.

7. При примени хране поступај опрезно, и **прелази поступно с једне хране на другу**, а нарочито са суве на зелену као и обратно.

8. Постарај се, да ти стока и зими и лети живи у **чистом и здравом ваздуху**. Стаје треба увек да имају довољно промаје, јер удисавањем покваренoг ваздуха, стварају се разне болештине, које се, ако су заразне, много лакше пренашају с једног грла на друго, нарочито кад нека болештина местимице епидемично наступи. Код оболеле стоке прво је и најбоље средство — чист и здрав ваздух.

9. Највише пази на **чистоту**. Свака стока без разлике, па и свиње, много боље у чистоти напредује; краве дају више млека, а свако грло које хоћемо да угојимо, угојићемо га пре у чистоти, а и месо му је боље и укусније, што год се чистије држи. За здравље сваког живог створа на свету, први је услов чистота.

Ко се ових правила при гајењу своје стоке тачно придржавао буде, тај ће слабо имати болесне стоке. — р —

ЗНАЧАЈ ФИЗИЧКИХ ОСОБИНА ЗМЉЕ НА ПОРАСТ БИЉАКА

(по Др. Волнију.)

(СВРШЕТАК)

Земљина моћ за одржавање воде, која је приведена капиларима, у природи се ремети извесним појавама, као и када се у земљи образују шупљике. Тако нпр. после пљуска вода ће у пескушу брзо продрети а и на површини одговараће ова земља степену влаге или моћи својој за одржавање воде, док код иловаче вода неће моћи брзо да продре, с тога што њени капилари пронашају воду спорије, усљед чега ће и на површини њеној бити већи степен влаге него што је њена снага да задржи воду. Но моћ земље за одржање воде може знатно да се смањи и ако се у земљи налази велики број капиларних међупростора, ако ови нису напуњени водом већ ваздухом.

Са капиларном моћи стоји понајвише у свези и само пропуштање воде кроз земљу. У земљама у којима се брзо проноси

вода кроз капиларе а које напротив имају малу моћ за одржавање воде, пролази вода од кишнице брзо кроз исте у дубину. Од овога је зависно и извирање воде, т. ј. вода ће много јаче да извире из слојева таквих земаља, но из слојева оних земаља, којих је ова особина противна. Што год је земља трошнија, с тим је и количина воде која извире већа у таквој земљи.

У односу воде према земљи стоји још и *испаравање воде*, које тако исто треба узети у обзир. Вода са горње површине земље испарава више него из доњих слојева, али је у оба случаја испаравање трајно; што све бива на уштрб вегетације биљака. Колики је овај губитак у води до сада је још мало познато. По опитима, које је Др. Волни у томе погледу чинио, види се, да је испаравање воде тим веће, што год је боја земље тамнија, што год је већа површина земље и што год је збијенија земља, као и да је испаравање воде у песку мање него у иловачи и хумуши. При свем том испаравање воде није од толикога значаја за количину воде у орници колико су од важности остале чињенице које смо до сада навели.

За ону количину воде, која се налази у вегетацијоном слоју земље, од значаја су а и меродавне су физичке особине здравице. По томе, дакле, ако здравица има већу и мању моћ за одржавање воде и ако брже или спорије може да пропушта воду то ће, ако су иначе једнаки односи, и количина воде бити по томе у орници мања или већа.

Количина воде која се налази у земљи, зависи дакле од укупних дејстава свију до сада наведених чињеница.

У опште се рачунају у влажне земље оне земље, код којих је и при јакој киши успорено капиларно проношење воде; даље, које имају велику моћ да воду задрже и код којих је здравица непропустљива; а у суве земље рачунају се оне земље које и при слабој киши имају брзо капиларно проношење, које јако пропуштају воду, код којих је слаба моћ за одржање воде и код којих је здравица пропустљива.

Но код културних земаља не наилазимо само на ове две противности већ и на врло разнолике прелазе у погледу количине воде која се у њима налази. Ти прелази условљени су од јачине кише и физичких особина орнице и здравице.

Пошто процес вегетације не може да се врши ако нема довољно воде, то свакада треба практични земљоделац да на првом месту има у виду количину воде, која је биљкама потребна. По томе је од преке потребе и сазнавање услова од којих зависи количина воде у вегетацијоном слоју.

Није само плодност земље условљена од количине воде него је она важна и за читав ред практичних радња. Она је нарочито корисна за изупотребу ђубрета које се налази у земљи. Тако, ако је сувише мала количина воде, онда ће бити спречено растварање ђубрећих сростава а нарочито онога које је органскога порекла (шталско ђубре, компост), тад ће се уједно спречити и образовање лако усвајајућих хранећих материја; а у том случају и храна која је унесена у земљу неће имати никаква уплива на производњу биљака.

У доходку нам се тек обелодањује уплив мањка воде а то је најчешће у случају ако је доходак са сувих земаља и ако киша није падала на време и у довољној количини.

Код сувишне пак воде остаје ђубре без дејства, јер велика количина воде спречава продаз ваздуха у земљу те се усљед дезорганизацијоног процеса и ненормалног распадања органских материја нагомила мноштво шкодљивих материја за пораст биљака.

Да је из ових а и других разлога потребно, да се регулише вода у земљи, а нарочито у случају где се тежи да се земљи повећа њена производна моћ, нема сумње; то треба да нам буде главни задатак.

Мањак воде у земљи надокнађава се непосредно наводњавањем или посредно заоравањем материја, које ове односе земљине према води могу да измене у повољном правцу. Ако се нпр. орница помеша са таквим земљама (смоница, иловача) или материје (хумусне), које су у стању да одржавају већу количину воде и ову полагано проносе, то ће орница постати влажнија а тиме и плоднија. Таквим земљама у којима се не налази довољно воде можемо по могућству да сачувамо бар ону воду која јој стоји на расположењу, а то помоћу ређе сејидбе, јер у колико су год биљке гушће засејане, у толико је и веће испаравање воде из земље и механичким обрађивањем исте, но које треба да се изврши тако да тим радом иста земља добије опакову структуру, која се најповољније односи према води.

Вишак воде у земљи уклониће се одводњавањем. Где се само повремено вода прикупља, може се уклонити унашањем или заоравањем таквих материја, које имају слабу моћ задржавања воде, а које је брзо проносе (песак); или обрађивањем (трошењем) орнице и повећавањем површине земље која испарава (обрађивање на гребене, или када се стрњика остави непоорана).

На пораст биљака има уплива и структура (склоп) земље. Изузимајући уплив структуре земље на одржавање саме влаге она је још важна и за кретање гасова у орници, које је од врло великог значаја по пораст биљака. Продирање ваздуха у земљу, биће тим теже, што год су земљини делићи збијенији, и обратно у толико лакше, у колико су ови трошнији. Распадање органских материја и трошење неорганских делова из којих произлазе лако усвајајуће биљне хранеће материје, врши се тим брже, у колико ваздух може лакше да продре до ових делова. По структури земље оцењује се и сама плодност њена, а по истој треба да се управљамо и кад земљу хоћемо да ђубримо, а исто тако и кад хоћемо да је обрађујемо.

По овоме што смо до сада навели неће нам нужно бити више доказивати да је живот биљке одиста зависан колико од хемијских састојака толико исто и од физичких особина земље. То је већ свакоме и из искуства познато. Тако нпр. две биљке, као што су шеница и раж, које су подударне у њиховом хемиском саставу, јер су им несагорљиве материје (пепео) врло сличне, а по себи су сродне врсте, ипак показују у погледу потраживања земље велику разлику у физичким особинама њеним, јер док пшеница изискује тешку и збијену иловачу, дотле раж тражи трошну и песковиту земљу. Оваковим потраживањима од стране биљака, мора пољопривредник да одговара, ако хоће да му је рад успешан.

Познавање физичких особина земље има по наведеном великог значаја, који је од подједнаке вредности са биљним хранећим материјама. Шта више хранеће материје зависне су од ових особина земље, јер ако су хрђаве физичке особине у некој земљи, онда ће и хранеће материје у истој представљати само мртав капитал, т. ј. биљке их неће моћи за свој пораст у довољној количини да узму. И закон „минимума“, по коме све хранеће материје могу да су заступљене у најмањој мери, ослања се на добре физичке особине земље.

Влаг. Д. Тодоровић.

СТРАДАЊЕ ОД КИШНЕ ПОПЛАВЕ.

Читам у „Тежаку“ од 9. Јуна 1891. из писма из Степоша од 18. Маја:

„Ноћу, између 13. и 14. Маја, од велике кише, надошла је Расина толико, да је сву долину потопила, где су највише поорали и посејали, однела њиве и усеве, а нанела: песак, шљунак, камење, грање и т. д. * 150 хектара поплављено. Није ли гриота?

није ли за Богу плакати, да се у данашње доба још тако што може да деси, ли пролетна киша лепо обрађене њиве може однети а на њино место да остави траг у песку, шљунку, камену гранама и т. д.?

Питајмо, зашто је Расина прелила своје обале, те се по њивама разлила:

Јер је кроз тисуће година нанос и талог при свакој великој води с пролећа, кад се снег топи или при свакој великој киши, толико насуо корито и подигао дно реке, да сад обична велика вода нема више у оној коритовој шупљини места, па разлива.

И ако том злу не станемо на пут, све ће горе бити. Најбољег доказа о том природном закону ено код острова Пореч-а, одмах низ воду од Гребена и Горње Клисуре, на Дунаву.

Тај остров беше некада омиљени летњиковац султанових кадуна из Цариграда а данас само црквица стоји на врх хума. Село се морало по заповести неумрлог књаза Михаила иселити, јер је поплава учестала и тиме погибијом по сво људство претила.

Дунавског мутљага толико је овако велика вода напела и дно насула, и повисила, где сад велика вода таман за толико се виша прелива и топи за колико је дунавско дно повишено песком и шљунком.

Да видимо имали ту лека:

У Хиви, у Каракум пустињи источно од каспијског мора, где је пукло море сувог песка *вејанца*, живе људи, обрађују земљу, навели воду из реке Амударје у канале па заливају усеве и расад вредно, па се хлебом хране. Ал *сваког месеца августа*, кад је вода најмања, они своје канале и наводионице чисте од за годину дана нанешеног песка до оне водоравне висине, коју је дно имало онда кад је канал наводионица копан.

Наравно! да то не чине, оно би им канал био за неколико година тако пун песка, да овај воду не би могао у се ни примити. И по тим нема заливања, нема берићета, У Италији чисте своје канале и наводионице двапут у години.

Тим подобно требало би жљебити и дубити расинино корито и у опште корито сваке реке и потока, које је већ тако плитко и при мало већој киши већ прелива. Рад је, истина, велик, ал је и од крајње нужде, јер ће иначе све горе бити.

Даље има још један начин:

Исакопајмо и изжљебимо код Расине, почев од извора па до ушћа низ језерчића, у ческој их народ зове „рибњаци" и хватајмо у њи мутну велику воду. За то, што у тим плитвицама стоји вода мирно, пада сав нанос: песак, шљунак, камење и т. д. као талог на дно, а бистра вода тече коритом у ниже језеро и т. д.

Тим се ублажава пад воде; талог, који у поплавној води највише места заузима, и прави поток или реку страшним, бесним, заустављен је у језеру, тако да ће и највећа вода сад имати места у кориту, и неће преливати. Тако бистра вода неће више насипати корито и чинити га плићим. Воду из језера може народ коју недељу кашње, кад је сва вода одишла, и припека и суша настале, наводити на баште, на њиве, ливаде, на кукуруз и заливати питомину, као што то раде Хинези, Талијани, Немци у Бадену и многи други, и као што заливају у нас Бугари своје поврће.

И још једну знатну корист: да је се у језерима патити риба.

Ал тог се закона мора онда држати: да сваке три године воду из језера пропусте, и дно од за три године нанешеног талога очисте. Тај талог даје добар гној за њиве, а песак и шљунак добар је за правлење путова и друмова.

Тим ће језеро навек остати оспособљено, да прими у се нагло надолазећу велику воду, и задржаће своје својство, да храни долину и питомину од поплаве.

Само нек нико не падне на ту мисао, да са насипима (долмама) десно и лево поред реке хоће да чува од поплаве. Међу насипима сужена река ће тим брже насипати корито и дизати му дно, пак ће онда доћи доба, где је то дно више по водоравну него суседна питомина и тле долине. И кад онда једаред вода провали насип, они односе и сву плодну земљу, и усеве у њојзи и сама села са кућама, и подави народ и стоку.

Ено нам Сегедин најбољи пример!

У Бечу на Видовдан 1891.

Јов. Стефановић Виловски.

ВИНОДЕЉЕ У ОКОЛИНИ УЖИЧКОЈ.

Свакоме, који год прати кретање и развитак наше целокупне привреде, дало је се приметити: да у последње време, од свију наших привредних грана, највидније напредује винодеље, коме се особита пажња поклања. Винова лоза сад се подиже на све стране, и на њено одгајивање одваја се приличан део и времена и материјалних срестава; а то је, бар у нашим очима, један знак и несумњив доказ: да ће се у нас винодеље толико развити, како ћемо имати од њега с мало труда лепог прихода; а разуме се упоредо с винодељем треба да напредују и друге гране нашег привредног живота.

Колико се полаже на винодеље ја нећу узети за пример познате винодељске крајеве, него ћу указати на Ужице и његову околину — крај који није познат за гајење винове лозе.

Негда је у околини ужичкој било лепо винодеље, што се познаје по чокоћу по Орловцу и Штропцу, код Ужица, али је оно угинуло пре 100 година, у борби Турака и Срба о превласти над имањима тих места, из ког су узрока и Турци и Срби за инат уништавали винову лозу.

У најновије време увидело је се опет да би у тој околини могли напредовати винограда, па су пренули да их подижу. За ово неколико година у самом Ужицу засађено је преко 150,000, а и у околини ужичкој толико, ако не још и више.

До ове године, нови ужички виноделци нису пробирали лозу, већ су узимали за сађење лозе из јеличких винограда, но ове године пошло је на боље, јер је вредан радник на овоме послу г. Милан Ф. Станић, уредник „Златибора", поручио и добио америчке садице, којима је послужио још неког свога пријатеља.

Виногради у Ужици и околини врло добро напредују, и кад стасају за род, своје имаоце лепо користе. Сад их већ има неколико, који рађају, али како још нису већи виногради, то се вина производи колико само за кућну потребу.

Идуће године још многи су намерни подизати винограде, махом у околини ужичкој; и, у колико сам ухватио рачун, засадиће се још 300.000 лоза.

У том погледу није ни пожешка околина заостала. Сељаци из Тучкова, Гугља и Пријановића сваке године сада све више винову лозу, и неколико њих већ су подигли лепе винограде, који им рађају, и с који, продајући грожђе, заслуже лијених новаца и опет имају вина за кућну потребу.

Пољопривредници су увидели очевидну корист од гајења винове лозе, и они је подижу. Ми им желимо свакога напредка.

Драг. П. Лапчевић.

ПОЉОПРИВРЕДНИ СКУП У ВРДИЛИМА

Заказани скуп пољопривредне подружине жичке за 30 Мај, на Спасов-дан, држан је у Врдилима, код цркве. Село је ово удаљено 2 сата од Краљева. Тог дана су и питомци ратарске школе с наставницима имали свој овогоди пњи пролетњи уранак. Посетника из Краљева било је мало; ну за то је опет сељака

било преко 80, међу овима већ уписаних чланова подружинских или који су нарочито дошли да се упишу.

У 3 часа по подне отворен је скуп поздравном речи подпредседника подружинског, управитеља П. Т. Тодоровића, и даље је скупом руководио подпредседник, јер се председник њ. пр. епископ Сава налази по службеном послу у Београду.

Даље су рађени ови послови:

1. Прочитани су *важнији чланови из правила* и ови су по потреби објашњавани.

2, Упис нових чланова, и уписали су се 21, а 2 још и као претплатници „Тежака".

3, Говор од подпредседника П. Т. Тодоровића „*О потреби, набору и набавци свршенијих пољопривредних справа и машина*".

4, Свопштене су одлуке одборске на предлоге претходнога скупа о „*истребљавању кртоваца*", „*задругу за мочварно помлађење*, и свопштено је скупу, како је подељено семе и справе, добивене од Срп. Пољопривредног Друштва.

5, Изабрат је *нов члан одбора* на место умрл. Тапаска Радомировића из Врдила и избор је шао на сина Тапасковог, предног домаћина и пољопривредника Радомира Радомировића.

6, У „*разноворима*" повела се реч о *гусеницама* и донете су ове одлуке:

а, да се гусенице марљиво требе и убијају, и да је највећа заблуда бојати се чега што се оне утамањују;

б, да се по воћњацима пале ватре за време излетања лептира, те да се они тако сагоревају;

в, да се и чауре скидају и убијају;

г, да се пред зиму и зими скидају јаја, да се маховина и лишаји огребу, а тако исто и стара кора, па да се стабла окрече;

д) да се око стабла везују фишеци од хартије, па ова на доњој страни омаку катраном у виду претена, те да се на тај начин стане на пут гусеницама, које се на њиху, упућују са земље.

После овога наставник г. Ал. Мајсновић објашњавао је *кошницу америчког система*, с којима се у школи пчелари, и рад с њоме.

И најзад стављено је питање: *Како не може да се наће доктор, који би умео да лечи овце од метиља?* На ово је одговорено, да је најбољи лек противу ове болести: не терати овце на подбрине ливаде.

За овим су присутнима пружане неколике конструкције плугова, као: америчка ралица (обртач), Бургов плуг, Аксентија Богдановића плуг, Савов плуг и Кипсово рухадло. Осим тога приказане су и две дрљаче. Ове су справе донете биле, да се њима ради; али подесног земљишта није се могло наћи, јер је већ све поорано било, што је било за орање, а нико није хтео пристати да му се оре по ливади, јер је трава у велико већ стасала. Међутим скупу је обећана нажива, да се о раду ових па и других справа може уверити, кад оне раде на имању рат. школе, па нека само често и многобројније посећују ово имање, које је не само за вежбање питомаца школских, но и за углед свима сељацима. Само ће се свакоме дати да справе сам собом опроба, тамо има сваки прилику и да упореди рад савршенијих справа с радом своје врло несавршене ралице и тронове бране. Осим тога, обећано је, да ће се свакоме сељаку дати плугова и на пробу, на његовој земљи, па ће се и ради поуке ставити свакоме на расположење питомци.

Скуп се са задовољством разишао и уговорено је, да се, по могућству, опет на Петров дан држи скуп — можда у Подунавцима, у Подибру.

Извештај са утакмица Тимочког кола јахача „Кнез Михаило" у Зајечару.

Има много крајева у нашој отаџбини који забачени, остали су напоља као домаћаја дубљег испитивања и познавања економних прилика у којима се ти крајеви налазе. У те забачене крајеве који су због лошег саобраћаја изоловани од осталих центара, долази и „Тимочка Крајина".

Нама се не би дала на сада прилика да о овој питомој Крајини и њеним економним приликама говоримо, да не беше и „Тимочко Коло" јахача приређено утакмице коња које су свуколику пажњу нашу на се привукле.

Нема ни пуна година дана од како је основано Тимочко Коло јахача „Кнез Михаило" са седиштем у Зајечару, а успех, који је коло показало за овако кратко време, стаља нам у изгледу несумњиве сјајне резултате на пољу витештва и привреде. — Веома је срећна мисао покретача и оснивача ове привредно витешке установе што је баш у Зајечару почињала. Та је мисао пала на плодно земљиште. — С једне стране установљено, прегнуће и пожртвовање вредне Управе тимочког кола и њених чланова, а с друге природне погоде за напредовање коњарства у Тимочкој Крајини, учиниле су, да је она брзо захватила корена у свима слојевима друштва, нарочито код сељака, који ће од ових утакмица имати највеће користи, јер су у првоме реду њима и намењене.

Утакмице — изложбе и трке — Тимочког кола јахача, нису то више биле свечаности за забаву и излишна парадирања. Не, предни Тимочани оцењују сваку ствар по њеној правој вредности. Дубоко убеђени о користима ове установе, сви су сву своју снагу заложили, да ову установу оживе и уздигну у очима земљеделаца, који су у исто време и највећи произвођачи и одгајивачи коња. — Поред писмених обавештавања од стране чланова управе Тимочког кола, путем новина и писама, они су сапињући свеколики труд и умор, лично ишли из села у село и разложним обавештењем задобили за ову племенату установу људе од утицаја из округа Црноречког, Тимочког и Крајинског а затим браћним опхођењем са сељацима, пошло им је за руком те су и њих убедили о користима које земљеделци могу имати од добрих коња, и важности коју напредно коњарство у нашој земљи треба да заузме. За то се с правом може рећи, да су ове утакмице у Тимочкој Крајини постале школа са очигледним наставом у којој се учи подмладак о користима разумнијег гајења ове благородне врсте стоке и о бубењу и уздизању витешког вонноса који је тако тесно везан за добра коња.

Доказ, да је Тимочко коло успело да омили ову корисну установу вредним Тимочанима сведочи, поред великог учествовања сељака са својим коњима на изложби и трци, још и ова једна лепа слика:

Изјутра на сам дан утакмица, милина је било видети како поједини председници, управљене на коњима такмичаре својих општина, воде на изложбу и тргалиште, надмећући се, која ће општина показати већег успеха на утакмицама. — Значи, дакле, да су Тимочани сељаци са великом љубављу примили ову корисну установу. За све то припада хвала усталченој Управи тимачког кола јахача, из чему су јој благодарни сви пријатељи ових привредних витешких удружења.

* * *

Утакмице коња тимочког кола, као и код осталих, биле су по утврђеном програму подељене у два дела: на изложбу и трку

1. *Изложба коња.*

Изложба је приређена и свршена као што је програмом одређено на дан 21. Маја пре подне. Изложбена грла била су

доведена и распоређена по годинама старости у разне одељке на тркалишту (Испод Краљевице).

За изложбу пријављено је било преко 100 грла оба пола и разне старости, али у очи дана и на сам дан држања издожбе, многи су још пријављивали своја грла за изложбу и трке, тако да је у ствари било изложено 119 грла, а многи су због закашњене пријаве одбивени.

На изложби такмичила су се једногода, двогода, тро — и четворогода грла оба пола и кобиле са ждребадма. Изложба је учинила врло добар утисак на многобројне гледаоце, који су из целе Тимочке Краине (окр. Црноречког, Крајинског и Тимочког) дошли на ове привредно-витешке утакмице. Изложена грла давала су јасну слику коњарства Тимочке покраине, а, с погледом на наше коњарство у целој земљи, може се с правом овај изложени материјал ценити као најбољи и то како у погледу за подмирење пољопривредних потреба, тако и за друге циљеве. На изложби био је велики број и таквих грла, која се за изврсни материјал може рачунати и који је способан да се брижљивијом негом и бољом храном до најсавршеније лепоте развије, јер облик тела (екстеријер) у опште узев код свих изложених грла био је леп и правилан. Али има и неких недостатака. Лепоме облику недостаје јака мускулатура, недостаје му темељна кошчата грађа. Недостатак овај који се опажа на свима изложеним грлима, по свој прилици не долази од крви расе, већ ће бити пре отуда, што се не обраћа довољна пажња при парењу приплодних грла, што се ждребад у првој години добро не одхране и не однегују, и што се млада грла пре навршетка пете па често и четврте године, употребљују за јахање и тешко теглење. Добром и обилном храном као и брижљивом негом ждребади до четврте године, докле пораст траје, знатно би се ојачао костур, а тиме коњи би били развијенији, снажнији, храбрији и издржљивији у теглењу и јахању.

Одбацујући поменуте мане којих узрок и одклањање не лежи у руци произвођача Тимочана и чему они нису толико криви, колико што им се не пружа могућност да до бољих приплодних пастува дођу — ми с поносом можемо рећи: *да је Тимочка Крајина скривала драгоцено благо које дотле беше нечувено и невиђено и које тек на овој изложби беше стављено сакупљеноме свету на углед.....*

Да у Тимочкој Крајини има добрих коња, знали смо само по чувењу, но да су коњи што их данас имамо у Србији, у овој занемареној Крајини најбољи, и да је Тимочанин много вештији произвођач и одгаивач и онако велики љубитељ добрих коња но што смо га ми замишљали, — то је оно, што нас је веома пријатно изненадило..... По доброме грлу познавао се и добар домаћин... Лепа једногода и двогода мушка и женска ждребад, правилно однеговани тро — и четворогодишњаци ждрепци и омице као и темељно развијене приплодне кобиле, заслуживали су сваку хвалу.

Излагача је било из разних крајева Тимочке Крајине; но највише и најбољих грла било је изложено из села Великог Извора, које је још из ранијих времена чувено са добре пасме коња. Ова „велико-изворска пасма" коња заслужује особиту нашу пажњу и врло је карактеристична за цело наше земаљско коњарство... Докле су у западноме делу Србије нарочито у Мачви, коњи са грубом телесном грађом и више се по екстеријеру приближују мађарским коњима, дотле су коњи „велико-изворске пасме" врло фине телесне грађе и у свему слични арапским коњима. Види се, дакле, да су у овој покраини до данашњега дана очувани најлепши облици арапских коња. — Имали смо прилике да од једнога Великоизворца чујемо, да су му коњи од „Велико-изворске пасме", и од непомешане крви са државним пастувима, који се сваке године у тамошњи крај шаљу за опасивање приватних кобила. — Доказ, да Велико-Изворци много цене своју пасму коња.

Историју постанка и развитка ове добре Велико-изворске пасме, изнео нам је у лепој и језгровитој беседи секретар управе тимочког кола г. Алекса Николић, трговац коју је држао на свечаном вечеру пред многобројном сакупљеном публиком.

Говорник је у своме исцрпном говору, изнео праву слику коњарства у своме крају. Поменуо је, да је у времену турског господства, када су ишчезли и послељи зраци од српске слободе, када су привредни и економни односаји у тим крајевима у клици уништени, у добу дакле када Србин није имао никаквог иметка или ако је и имао, није га смео својим назвати, — у том тако несрећном но за нас веома поучном и горким искуством запечаћеном добу — у тим злокобним данима по турску рају, — Срби у том крају неговаху тада у грудима својим топлу љубав према своме другу и пријатељу — коњу — који му у најмучнијим данима беше верни сапутник. —

Но како Тимочка покраина беше поприште свима азијским завојевањима, то ни ова привредна грана не могаше да напредује и цвета. Из те покраине Турци непрестано узимаху коње (комплетираху) за своју коњицу. Са ослобођењем те покраине испод турског јарма, и ова привредна грана коракну напред, јер вредни Тимочани предавши се мирноме животу, одпочеше у већем гајење тамошње пасме коња, која брзо стече гласа у своме крају па и целој Србији све до године 1876. Те пак године наступише црни дани по Тимочку покраину. Имаовина тамошњих Крајишника беше порушена и разорена од турске најезде, а велики војени захтеви за добрим коњима учинише, те све што беше бољих коња, узеше се за војене потребе и тамо пропадоше, — — и тако напредак ове привредне гране тога краја баци се, за неколико година, у назад. То је у најкраћим потезима историја Велико-изворске пасме коња коју је говорник у својој беседи са онако патриотским речима пропратио и тим лепим говором своје слушаоце заинтересовао.

Па ипак поред свију оволиких незгода и тешкоћа, коњарство у Тимочкој краини напредује гигантским корацима. Устаоштвом и добрим схватањем њихових интереса, и познавањем прилика за развитак и повећање привредних извора, Тимочани су, а нарочито Велико-Изворци, поред свију толиких недаћа, озбиљно се латили и прионули да коњарство у тамошњем крају унапреде. Нема сумње да у овоме видноме напретку, поред других чинилаца, има великог удела и Тимочо коло јахача „Књаз Михаило" ... Добит је заиста велика.... Резултат који нам даде приређена изложба сјајан је. А за све ово припада хвала оним трудбеницима који неосећаху никаквог напора при савлађивању толиких напора и тешкоћа само да користе општој ствари; да бар у своме крају буде и крену из мртвила ову тако важну но до сада успавану привредну грану, за коју до скора, као и за друге никад и нигде добра реч не беше изложена, већ на место крајње занемарене привреде, вазда заузимаху пуноважно место ствари од мањег значаја.

На овоме месту доносимо списак оних честитих и вредних домаћина чија грла добише на изложби награде:

У изложби I врсте једногодишње ждребади и кобила са овогодиш. ждребадима је свега 36 грла, II врсте двогодишње ждребади 47 грла, III врсте трогодишње ждребади било је свега 21 грло, IV врсте коњи и кобиле преко 4 год. свега 9 грла.

Од ових добили су у оделењу једногодаца I-ву награду ждребе Уроша Милошевића и синова 60 дин. 2 награду ждребе Јована Миличевића из Бучја 50 дин. 3 награду ждребе Проке Кнежевића начел. окр. 40 дин. 4 награду ждребе Јована Марјановића из Оштреља 30 дин. 5 награду ждребе Баље Стојановића В. Извор 15 дин. *Похвалницама:* Јован Јовановић из Зајечара Никола Вицеларовић из Неготине, Ђорђе Дуцић из Зајечара, Сто-

јан Јовић из Засадана. Стеван Лаловић из Зајечара, Јован Пауновић из В. Извора. *У оделењу двогодица добили су* 1 награду Стојан Драгановић В. Извор 100 дин. 2 награду Раша Нинић из Мариновца 80 дин. 3 награду Ђера Најдановић из В. Извора 60 дин. 4 награду Спаси Вучковићу из В. Извора 50 дин. 5 награду Анта Дашић из В. Извора 40 дин. 6 награду Андра Ц. Миладиновић из Зајечара 30 дин. 7 награду Јовану Витановићу из Грљана 30 динара.

Похвалнице: досуђене су: 1 Васи Р. Лазаревића из Зајечара 2, Лаловићу из Зајечара 3. Радоју Јовићу из Вражогрица 4. Пауну Ђорђевићу из Кривеља, 5. Петку Петровићу из В. Извора, 6. Радосаву Ивановићу из Леновца, 7. Илији Стојановићу из Бољевца, 8, Миленку Ристићу из Бољевца, 9, Петру Николићу из Зајечара, 10. Јеврему Мршићу из Вражогрнаца, 11. Пауну Прву Огашан из Кривеља, 12. Димитрију Тодоровићу из Грљана, 13. Лазару Ц. Крстићу из Зајечара, 14. Петру Јовановићу из Слатине.

У оделењу трогодица, добили су: 1 награду Јованча Најдановић из В. Извора 100 Дин. 2 награду Ђера Најдановић из В. Извора 70 дин. 3 награду Димитр. Тимилић из Кнажевца, 60 дин. 4 награду Ђорђе Станковић из Мокраље 50 дин. 5 награду Сава Петровић из Зајечара одганвачки прибор.

Похвалнице: дате су 1 Николи Вицелдовићу из Неготине, 2. Николи Петковићу из Заграђе, 3. Петру Јовановићу из Грљана, 4. Станоју Микићу из Вражогрица, 5. Баљи Цоловићу из Зајечара, 6. Петру Недељковићу из Зајечара, 7. Мијајлу Марковићу из Ласова, 8. Вучку Милошевићу из Вражогрица, 9. Коци Милошевићу из Вражогрица.

У оделењу коња и кобиле преко 4 год. 1 награду Петру Вељковићу из Оштреља 100 дин. 2 награду Лази Ивковићу из Зајечара 100 дин.

Похвалница: 1 Танасију Ђокићу арт. капетану.

Пошто је оцењивачки суд извршио преглед и оцену изложених грла, приступило се раздавању награда. Раздавање новчаних награда и похвалница извршено је на врло свечани начин. У првоме реду пред трибином стајали су г. г. изасланици Министра народне привреде и Министра војног, Оцењивачки суд, чланови управе дотичнога кола, изасланици Српског Пољопривред. Друштва, изасланици свију кола јахача, и повереници из округа. — Присутна многобројна публика беше прекрилила тркалишно поље на коме је изложба приређена. Излагачи по реду награда приводили су награђена грла, чистом тркалишном стазом тако, да је сваки од гледалаца могао видети лепо и изближе посматрати сва награђена грла. Благајник управе одмах на лицу места исплаћивао је свакоме излагачу досуђену му награду, пошто се предходно гласно име излагачево прозвало као и место одакле је. На лицу награђених излагача огледала је се највећа узбуђеност од радости, колико због тога што је његово грло добило награду, толико и за то, што његово име слуша многобројна маса света, да је добар домаћин и вредан привредник, и што се толико поштовања указује његовоме часноме занимању.

Изложба је затворена тачно у 12 сахати, и свет се разиђе пун задовољства, однев собом најлепше упечатке са *прве изложбе коња тимочкога кола Јахача „Кнез Михаило“.*

II Трке.

Већ око 2 сахата по подне почео је се свет искупљати на тркалишту. На седиштима на тркалишту, видели су се дуги редови света мушког и женског пола и деце. Испод тркалишта по брду „Краљевици“ беху густе масе помешаног сеоског и варошког света. Ту се могло видети разних пошква, као: из Црне реке, Сврљига, Злота, Краине и других околних места, што је све давало веома лепу слику. Био је приличан број посетилаца и из Бугарске, који су дошли на ове утакмице у тој намери да купују приплодне пастуве и кобиле. Сваки је са нестрпљењем очекивао кад ће утакмичари стићи те да трка одпочне.

Тачно око $2^1/_2$ сахата стигли су и утакмичари са часницима тркалишним на тркалиште. Напред је ишла војена музика а за њом часници. На челу целог овога спровода ишао је заставник друштвени а за њиме сви такмичари.

Трке су одпочете у $3^1/_2$ часа. Свега је пријављено за трке 63 такмичара, а участвовало је 53, и од ових добили су награде.

У Земљордничкој трки: I награду од 200 динара кобила Цвета. Јована Најдановића из В. Извора, II награду прописно војнич. седло коњ Зеко, Славка Антића из Бољевца, III награду од 100 дин. коњ Срећко Павла Панића из Тамнича. Земљорадничка трка претрчана за 1 м. и 30 секунда.

У грађанској трци I награду од 200 дин. добила је кобила Мица, Томе У. Милошевића из Зајечара, II награду од 150 дин. кобила Мишка Милоша Т. Јов. Лесендренца из Зајечара, III награду од 50 дин. коњ Цветко, Ђоке Стефановића из Неготина, Грађанска трка претрчана за 1 м. и 28 секунда,

У официрској трци I награду од 200 динара кобила Мица. Вићентија Костића капетана, II награду од 100 дин. коњ Дечко, Мијаила Великића подпоручика, III награду од 50 дин. кобила Срна, Антонија Јовановића потпоручика. Официрска трка претрчана за 1 м. и 30 секунда.

У подофицирској трци: I награду револвер, коњ Делија, јашио поднаредник М. Радојковић, II награду двоглед, коњ Вељко, јашио наредник М. Милосављевић, III награду слика Њег. Велич., коњ Цезар, јашио поднаред. Цуна Митић. Подофицирска трка претрчана за 1 м. и 13 секунда.

Победилачку трку: 400 дин. добила је кобила Мица, Томе У. Милошевића, из Зајечара марв. лекара. Победелачка трка претрчана за 1 м. и 23 секунда, сваки сопственик јашио свога коња.

У вече истог дана приредила је Управа Тимочког кола јахача забаву са ватрометом, која је ван сваког очекивања била многобројно посећена. Сутра дан 22, истог месеца давала је Управа банкет у почаст изасланика и дошавших гостију са стране, који је уз више патриотски здравица завршен у зору. Том приликом гости се опростише са честитим Зајечарцима однев сваки собом најлепше упечатке лепог пријема и гостољубља.

Завршујући овај извештај не можемо пропустити а да и овом приликом благодаримо „Тимочком колу јахача“ на онако ревносном и патриотском раду, и признамо му, да је и мимо наше очекивање учинило више но што се могло и захтевати; ми му желимо да у својој области срећно доврши и оствари замисао на овоме пољу коју је започео неумрли родољуб „Кнез Михаило“, јер ће се „Коло“, чије име носи, само на тај начин одужити сени овог великог Србина а трајни спомен који оставља својој околини, најскорија будућност крунисаће благословом.

М. М.

БЕЛЕШКЕ.

Колико живе поједине тице.

Из једних немачких пољопривредних новина вадимо ове интересантне податке о животу тица:

Од свију тица најдуже живи лабуд. Тврди се, да је налажено лабудова који су преко 300 година стари. Кнауер причам да је видео једног сокола који је 162 године стар. Из записника неких природњака види се, да морски орао, који је ухваћен 1715 године и тада био стар 50 година, липсао је тек у 1819 години, дакле живео 154 године. Један кобац ухваћен је 1706 год, и чуван у Шенбруну код Беча, а угинуо 1826 год, дакле 18 година, живео у ропству. Папагаји и гавранови живе такође преко 100 година. Морске тице и оне што живе око баруштина, преживе по неколико поколења људских. Хватањ и држањем дивљих тицае

у затвореном простору скраћује им се век. Свака ухваћена и затворена у кавез, или собу, не може више да живи по 20—25 година, а у слободи живи још толико. Петао живи 10—15 година, а голубови до 10 година. Славуј у кавезу може да живи једва 10, а кос до 15 година. Тицама треба довољног кретања, те зато им је у затвору проктев за храну неморалан. Ако сравнимо потрошак хране са тежином тица, онда излази: да дрозд, који може да се наједе од једне гусенице, сразмерно према тежини човечијој, поједе толико исто, као кад би човек при сваком обеду појео четвртину вола. Та иста сразмера влада и између појединих тица. Ни једна од њих не може толико да поједе колико нпр. кокошке и пловке. Тице зато тако много једу, што су у непрекидном кретању, а ово долази због топле крви, која је за неколико степени топлија од човечије. Температура крви код тица износи $37\frac{1}{2}$ — 42°C. — О —

ГЛАСНИК.

2 Нова члана утемељача — г. *Светозар Поповић*, учитељ из Сопота, среза пишавског и г. *Еразмо Марије*, повластичар свиларске фабрике, положили су српском пољопривредном друштву по 100 динара и тиме постали *чланови утемељачи* тога друштва.

Патриотични поступак обојице, заслужују да се јавно прикаже и да им се и на овом месту искаже благодарност. Ово у толико више, што је г. Поповић, као учитељ, свакојако из својих скромних материјалних срестава, наменио стотину динара и на потпоматање пољопривредног друштва у остварању његовог циља; а г. Еразмо опет, као нови наш суграђанин, сетио се је одмах и овога друштва и постао му члан утемељач.

При свем том, што чланови утемељачи у пољопр. друштву, са 100 динара улога једном за свагда, поред тога што тиме чини патриотично дело, имају и сами користи од друштва у толико: што добијају од друштва лист „Тежак" и сва књижевна друштвена издања *бесплатно*, — опет се ово друштво не може похвалити великим бројем таковиx чланова. И с тога приказујући поменуте нове чланове утемељаче, ми апелујемо на све наше родољубе, да се што више уписују у чланове утемељаче нашег српског пољопривредног друштва, и да својим улогом од 100 динара помогну и друштво у постижењу његове задаће а и сами су користе оним, што им као таковим члановима од стране друштва припада.

Напомињемо још, да чланови утемељачи добијају од друштва бесплатно повељу, која је сад баш нова и врло елегантно израђена, тако да може сваком послужити у дому и као највиднији доказ родољубља и као најлепши украс.

* * *

Калемари. — Најновијом наредбом г. министра народне привреде позвати су из неколико винарских срезова бивши питомци ратарске школе за боље усавршавање у калемљењу и размножавању америчке лозе код нас, на подуже време у државни расадник у Смедереву на практичну обуку код г. П. Мијића; затим ће исти калемари под управом управника винодељске школе у Крајини господина Милутина М. Савића ићи у ескурзију у Панчово и Вршац да и тамо у овој струци што већег и обилатнијег знања себи прибаве.

* * *

Екскурсија питомаца ратар. школе. — Трећи разред ратарске школе с наставницима г. г. Бл. Тодоровићем, Ал. Мијоковићем, кренуо се 6 Јуна у ескурсију, циљ је екскурсије проучавање домаћег сточарства, виноградарства и шумарства. За тај циљ је изабрат овај пут: од Краљева преко Врњачке бање, на руднике воденичног камена више Врњаца и Трстеника, у Љубостињу. Из Љубостиње преко Брезовице у Александровац, срце Жупе; одаиде преко Козника на Копаоник, па од Копаоника на Рашку, Ушће и Краљево. Пут ће овај трајати до 20 Јуна.

Овај интересантан пут описаће се у „Тежаку"; а сада овим младим и с пуно надање људима, довикујемо: срећан пут.

Г. министар народне привреде одредио је за ову екскурсију помоћ из државних средстава.

* * *

Нова стока за ратарску школу. — Од министарства народне привреде добила је ратарска школа нову приплодну стоку за попуњење сточних стабала њених. Та је стока приспела ових дана у Краљево и састоји се из ових грла: 1 бика алгајског и 1 бернског соја, 2 јунице алгајског и 1 бернског соја; даље: 10 електоралних оваца; 2 овна електорална и 2 овна румбујска; и најзад 1 мушко и 1 женско прасе беркширских свиња из запата топчидерског. Сва су грла одабрана; а нарочито је допадљива алгајска и рамбујска стока, па онда и беркширска прасад.

Сад у ратар. школи има ових сојева стоке: *говеда* — алгајска, бернска, сименталска, колубарска и планинска (пасма Новаковић — Дукићев); *овца*: електоралних, кривовирских, мелеза кривовирско — електоралних, фризланских, рамбујских, а набавиће се овце надрљске (Левач) и сеничке; свиња: запата Катићевог, Вукићевићевог, обичних шумадиских, беркширских, и мелез шумадиско-енглеских.

За кратко време извршиће се у ратар. школи продаја непотребних грла, али од којих могу доста да послуже за приплод. И кад се заврши при школи оно што може најбоље да послужи приплодним циљевима, онда ће сточарство школско бити не само у правом смислу инструктивно за питомце, него и један сталан и поуздан расадник за ваљану приплодну стоку у околини и на даље.

* * *

Гајење живине у Угарској. — Министар за земљорадњу, трговину и индустрију у Угарској, граф Бетлен, примио је на се веома патриотску дужност, да унапреди живинарство у својој земљи, које земљи неколико милијона форината прихода годишње доноси. Он је на појединим пољопр. школама основао „пепинијерска сместишта" најбољих и чувенијих раса пернате живине те да се укрштају у парењу и отуда добивени приплод раздаје у земљи одгаивачима. Он је даље образовао из чланова Угарског пољопр. друштва комисију која ће израдити упутства о разумнијем гајењу пернате живине, која ће му бити у помоћи при растурању добро одногованог приплода, и пружио друштву довољно материјалних срестава, да помоћу ових подстиче приватне на гајење живине, прибира о томе нужне податке и ставио му у задатак да чини предлоге министру за унапређење ове привредне гране. По наредби министровој у свима комитатима образоване су комисије у горњој цељи. Засада највећа је пажња обраћена општинама у великој Мађарској равници (Allföld) а затим варошима: Дебрецину, Сегедину, Сенти, Кечкемету, Марошу,

Мака-у. Нај-керешу и др. 13 Јуна ове године отвориће се у Лозници изложба пернате живине, на којој ће бити изложене како домаће тако и стране расе. — м —

* * *

Изгледи овогодишње жетве у Русији. — Као што је познато, прошла зима у европској Русији била је врло јака а пролеће врло неугодно, те су озими усеви доста због тога заостали у порасту. У првој половини месеца Маја пала је у целој европској Русији обилна киша, која је учинила те су се озими усеви знатно опоравили, а пролетњи врло добро напредовали и сви су изгледи да ће дати добру жетву.

Са озимим усевима у појединим губернијама стоји овако:

У јужној Русији изузев Бесарабију и то у Таурији, Јекатеринославској губернији и Криму, као и у средњим и северним областима око црнога мора, многи су озими усеви преорани и летњи засејани (овас, просо и јара пшеница). Најбоље су се одржали озими усеви у југо-западним губернијама: Подолију Кијеву, Полтави и Волинији и обећавају добру жетву. Исто тако добри су озими усеви у северо-западним и балтичким провинцијама, док међутим губернија Минскерска и Мохолиска једва ако даду средњи доходак.

У источној и југо-источној Русији као и у областима планина Урала, средњој и доњој Волги и око извора реке Дона, врло повољни су изгледи за жетву. Најгоре су измрзли озими усеви око горње Волге и у губернијама: Томбово, Пенса, Симбирску и Казану. У губернијама донских козака, усеви су добро изимили, али у Мају месецу није било довољно кише, те нешто заостадоше у порасту; но киша која је падала обилно при концу Маја учинила је, те ће најбоља жетва ове године испасти у тим провинцијама. — м —

ДОПИСИ.

Вражогрнац 30. Маја 1891 год.

Велика пролетња суша, запекла је земљу, те су је ондашн. земљорадници са великим тешкоћама поорали; на многим местима, остале су њиве неповране. Ну и што је поорано било, то је хрђаво засејано, те је теме онемогућено било правилно клијање зрна, нарочито кукурузног. Поред тога, зрно кукурузно при клијању, доста страдалне од врба познатог у овој околини под именом „голеш“.

У виноградима, такође је земља стврднула била, да су на неколико места остали неокопани. Виногради нису добро попели, да би се могао очекивати задовољавајући приход, као год и прошле године.

Неки почињу са прашењем винограда, но ја мислим да би боље било да тај посао за неколико дана одложе, јер су виногради за сада у цвету, па би мотиком при прашењу могли отрести цвет са грозда, те тиме себи штету начети.

Воћа, сем кајсија и бресака, биће прилично. Дрво орахово изврло је, и то махом у селу; на пољу је редак случај.

Земљорадници ове околине баве се за сада прашењем кукуруза; неки почињу и са окретањем, али ипак тешко ће ускоро завршити земље, за тим, кошењем ливада. Прирнос са ливада је ове године мали. И што има траве, она је покошена врела. Овдашн. земљорадници неће да косе док је трава у цвету, јер вели: „ако се трава у цвету покоси, онда идуће године неће порастити, јер није имала семе да посеје“ (просе).

Мил. Ј. Петровић,
економ.

Студеница, 4. Јуна 1891 год.

Има много које чега са чим се не могу похвалити, а најмање се могу похвалити са самим временом; време је лепо, али како? кише никако нема, већ сваког дана ујутро се по мало наоблачи, за тим се облаци разбију без да и једна кап кише на земљу падне, па онда загреје сунце те до 6 сахати (после подне) греје тако јако да човеку мозак у глави проври; па да је само ово и имало би неког лека, но поред ове сунчане припеке дувају и ветрови скоро сваког дана, почињући од подне па до 4 сата, онако се још више земљиште троши и влага испичава.

Из овога што наведох и читаоци, на сваки начин, моћиће оценити какво је стање пољских усева, па и остале ове вегетације. Ево како:

Ова наша глина, које у овоме крају — хвала Богу — има доста (а не мање и кречуше), испуцала се на неким местима толико, да нога човечија упада доле; нарочито се ово добро види на ливадама, па је на њима, разуме се, услед озога трава сагорела, остаће дакле без сена и ове као и прошле године; да ли ће се учинити јуриш на шуме у сечу лисника за зимску исхрану? — то нећемо тек мало касније видети. Мило ми је што овом приликом могу јавити да се шума у непознато мање сатире од дана када је народу саопштен нови „закон о шумама“; само срећи, да је овакав закон још од пре постојао, наше би шуме биле и гушће и неке огољавена брда, биле би и данас под шумом; данас код многих може се чути код једног другом о сечи шуме помене, овај му тек одговори: „Оставили се браће за Бога, овај нови закон као жива патра“.

Кукуруз у овоме крају није сејан подједнак као што ни његов напредак не иде свуда подједнако; у мањим равницама и долама, кукуруз добро напредује, а особито онај који је раније посејан, овај је већ прешао и за „огрт.“; доцније посејани кукуруз не задовољава земљорадника, јер на многим местима паје ни изникао, нити је кроз оне велике грудве могао пробити (као кише није било), а где је и изникао, ов је много редак и земља је непогодна за окопавање; према овоме, ако не буде скоро кише, онда мени изгледа доброј борби од кукуруза.

Стрнишне су мало боље од кукуруза и јечам већ отпочиње да „жути“, проз 10 до 12 дана имаће га зрелог, а тако исто и раж; пшеница је сад у цвету, а овај тек отпочео класати: за на неким местима опет није се ни од земље одмакао.

И еаде је у узвишењим местима засејано повише у овом прошлом месецу, но, и сад тек с муком нчне и расте.

Воће је ове године — у Студеници — пошло добро а нарочито шљиве и орасн; шљиве су понајбоље у Ушћу родиле. На њима има много гусеница, ал још није на рашћу и другом пужном дрвећу, које је много страдало од ове штетне животињице.

Виноград, као прошле, тако и ове године, родно је врло добро, те се надамо и овогодишњој борби, „као овебао сунцу“, ако је нама ала не сруши пре времена.

Здравље у народу и код домаће стоне, у опште узевши, добро је.

Ат. Н. Стевановић

Ваљево 10 Јуна 1891 год.

Летина је у овој околини у опште хрђава, ей тога, што је снег спао тек на крају Фебруара. Март је био нео кишан, а у Априлу и Мају трајала је јака, необична припека. Кукуруз је већином остао неусејан, а многи су га почели сејати почетком Јуна; слаба ће нада бити отуда, јер у овој околини нема семена кукуруза, који брзо доспева. Ливаде су хрђаве и са тога, што су дуго о пролећа пашене, пошто је због дуге зиме храна понестајало. После оних благих јунских киша у изгледу су шеница и јечам, да донесу добра плода. Но најновији несрећу учинила је гусеница, која је упропастила воће баш онда, кад се сокак задовољно смешно на злато, које му упиред пружаху кушци на шљивин род. Гусеница је јела не само лист, него и плод, и то тако да су и врх у опасности да се посуше.

Нарочиту кинастарстна Природе о чишћењу гнезда и легла гусеничких, народ је олако и са сувишом у усних примио, па је олак

и вршио. Контроле није било у стварн никакве да се наредба поступно изврши.

Гњезда гусеничних било је и на шуми и њиву. Воће, које је било неочишћено, пропало је одмах у почетку. Чишћено воће, пропало је тек око „Костантина и Јелене". На њега је навалила гусеница из шуме и неочишћених воћњака.

Жалосно је било гледати ту војску од гусеница, како поступно и редом са једног краја воћњака почиње — обично јужног (од сунца), и иде даље докле цео воћњак не утамани. У честим воћњацима прелази са гране на грану, а у ређим, спали цело стабло једне па се пење уз стабло друге воћке. Но још је жалостније било гледати уништење, како, са неким страхопоштовањем, обилазе оне њих, шо сматрају њихово пртање и пустошење и чуде се. „Ново је негде, нело, тулао гусеница на осленио." „Неко] жени у Пауњак доје гује лезе на прагу кућьем, па нико у кућу не сме, што су требали воћњак." „Ново је опет воћно буре ракије да прода на Уб. уз путу срео човека седа, записао му мало ракије, и овај му касно једну тиквину, но над је дошао на Уб. његово буре било је прошло, он се брже повратн натраг и на истом месту нађе нита седа старца. На кућьему сељана он му усне у буре оно мало ракије из тиквине, и опоса буре било је пуно, и тад му је рекао, да је он цар гусеничии и да ће до године пуштити гусеницу, да све упропасти и воћа и усеве, за то, што народ одбија гусеницу, и треби њима легат и гњезда". Ето пуно таквих прича слушаће те и на саборима и прелама и свадбама и даћама, и нигде нисмо да их сузбије. Сви познавци, који су непосредно са народом, нахан разлога, да спречу реформама и уђуте.

Сама гусеница ова сад се чаури, и ако се још сада не предузму нужне мере да се она затре, она запита прети, да нам ло године и уши грозе.

За успешно чишћење нужна је искључиво контрола одређена од државних власти, а никако од општинских, но с тим, да и државне власти неко контролише, да ли су од своје стране учиниле све, — што су требале чинити.

У протлој години требало је равно месец дана, докле је наредба министарства привреде дошла од општине државне власти до општине, и ако су ове у једноме месту!! и ако је у опште ова наредба била позна.

У исто време нужно је још препоручити свештенству, учитељима и чиновницима, да сузбију сујеверја о гусеницама, чиме би се у појам одвикло тамањење овога и гадног и штетног инсекта.

У самој варошн овој, где су грађани собилније прихватили наредбу, воће је очувано, докле се око варошн, и воће и шуме прне као у сред зиме.

Са огледних шума и воћа, хрђавих усева и ливада и кошнице су све до 1. Јуна биле веома хрђаве, тако, да су многе чеље напуштале кошнице и бегале. Од Јуна пагао се опорављају због липе којих има доста у овој варошн; — но о чељама следоване нарочито извешће, којим се могу и остали чељари користити у овоме признаку.

Живота С. Миловановић
редован члан срп. кол. друш.

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво обновља раније расписан стечај за поуке за своју популарну пољопривредну књижницу и то:

1. *„О преради млека"*; и
2. *„О удружењима за производњу и набавку сирава, стоке и других пољопривредних потреба."*

Ове поуке морају бити написане популарно и удешене за потребу пољопривредника у краљевини Србији, а она под 1) са што више слика, ради објашњења слога. Ни једна несме бити већа од 3 печатана табака средње осмине.

Рок за предају је до конца ове године а награда (100) *сто динара од печатаног табака*. Усвојени и награђени радови прелазе у сопственост друштвену и оно ће их печатити под именом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: „Српском Пољопривредном Друштву. у Београду;" а рукопису — делу — треба приложити писмо под печатом са именом и адресом писца. Писма ова отвориће се по прегледу и нареченој оцени дела.

Бр 1627. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва. 16 Јуна 1891 године у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Изишла је из штампе књига:

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ

написао

Мирко Миљковић

чиновник министарства народне привреде.

Књига износи 7 штампаних табак на финој сатинираној артији.

Може се добити: код Српског пољопривредног друштва, Сталнога одбора кола јахача (београд. офиц. касина и код писца.

Цена 1 динар.

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног стунца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стунца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОДЕЉКА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ОВШЕСКОГ ДРУШТВЕНОГ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУГИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВА ПОМАЊИЋЕ ГОДИШЊЕ 4 ДИНАРА, АКО ЈЕ ПРЕТПЛАЋУЈУ НАЈКАСНИЈЕ ДО ЈЕЛАЧ ГОДИШЊЕ УМАЊЕЊА.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.
ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.
ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЈНОВИЈА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 28 и 29. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21. ЈУЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Шта да сејемо на стрњикама? (са сликама). — О чувању прибраног семења. — Справа за калемљење лозе (са сликом). — Чишћење дрва од гусеница. — Арапски лук (вршетак). — Верширена раса свиња (са сликом). — Мртвачина. — Предупређивање туберкулозе. (свршетак). — Извештај са овогодишњих утакмица коња у Шапцу. — **Белешке:** Постављење. — Изложба вршених и сејаћих машина у Букурешту. — Одређеност старих кобила. — Цвет од лозе и липа. — **Гласник:** Знатно спуштене највише цене на жељезници. — Спуштене цене на бродовима. — Највећа клаоница свиња на свету. — Пољска привреда у Канади. — Интернационална изложба прехрамбених намирница у Бечу. — **Дописи:** из Манастир Бранковина, Ресава, Дуб, Спута, — **Записник седнице управног одбора:** — **Позив.** — **Стечаји:** — **Подлистак:** Ишпна облаг (наставак). —

ШТА ДА СЕЈЕМО НА СТРЊИКАМА?

„Циљ је пољске земљорадње: да се на истој површини произведе што више и што бољих производа и са што мање трошка, — при том да се и снага земље сачува."

Прошла су времена када је земљорадник могао да оставља своје њиве да се незасејане одмарају по коју годину, а на место њих да разоре новину и на њој сеје усеве рад подмирења својих потреба. Данас не само да земљорадник не може то да чини, већ што више не може и не треба да се задовољи увек само са једном жетвом са својих њива. Мора се старати, да са својих њива пожање што више; а то ће постићи ако пре свега земљу добро обрађује и усев добро негује, па онда, ако два пут засева своје њиве и са њих диже по две жетве једне године, увек, кад то дозвољава време које је потребно за дотичне усеве.

На тај начин газдујући, земљорадник ће моћи да произведе на својој земљи много више усева, него до сада што је производио; само при том треба да се постара, да земљи надокнади снагу коју јој је исцпео обилатим жетвама, а то ће постићи добрим обрађивањем и ђубрењем земље.

Хоће ли се моћи једне године на истој њиви да сеју два усева и који, зависи од времена које је потребно до жетве првом усеву, па онда другом усеву и најзад од тога: који усев хоћемо да сејемо на исту њиву после жетве другог усева. Ово последње нарочито треба имати на уму у таквим приликама, јер би грешка била, ако би н. пр. после другог усева требали да сејемо на исту њиву озиму пшеницу, на због тога што други усев доцкан прспе за жетву, да закаснимо са сејидбом пшенице.

Ну, у овом чланку не ћемо да говримо о узастопном сејању два усева исте године и на истој земљи у опште. Ово што до сад о томе напоменусмо, нека би пробудило интересовање земљорадника и размишљање о том питању, а ми да пређемо на истакнуто питање: *шта да сејемо на стрњикама?*

Прошла зима и овогодишње пролеће дају нам нарочитог повода да истакнемо ово питање. Сви се добро сећамо прошле зиме. Многи ће је дуго и дуго памтити јер се беше отегла више од пола године, те им стока помањка од глади, јер не беху спремили доста хране за њу. Исто тако овогодишње пролеће беше тако неподесно за ливаде, да су у опште врло рђаво родиле. Истина је да може отава добро родити, али то је слаба узданица, нарочито ако се и идућа зима отегне као прошла. С тога још за времена треба мислити како да се спреми доста пиће за стоку преко зиме, те да смо за сваки случај спремни и сигурни.

Онај, који нма велико детелиште или сеје пиће биљке, као: грашрицу, мухар, сточну рену и др., већ се до некле осигурао за зимницу. Ну најзад и њему је добро дошло ако и још више пиће буде имао, те могне преко зиме више стоке да држи на јаслима и да је боље храни. Али онај земљорадник, који није сејао поменуте усеве, мора се пошто-по то постарати за пиће, те да не зазими са недовољно пиће, јер онда или ће морати стадо да распрода или умањи, или ће му стока преко зиме помањкати од глади.

Кад смо већ предвидили да нећемо имати доста пиће за зиму ако још не произведемо, онда треба да видимо: имамо ли земље на којој би могли до јесени да произведемо пиће, па онда, какву пићу треба да производимо т. ј. шта да сејемо.

Е сад да видимо прво имамо ли земље за то. Ми унапред одговарамо имамо, сви је имамо. Једни су се-

јали јечам, други пшеницу, трећи и јечам и пшеницу, четврти овас, и т. д.; тек довољно сваки је сејао по нешто стрмине. И они који су сејали јечмэ, већ имају земље на којој могу да произведу пиће, а то је јечмиште или јечмена стрњика. Они пак који нису сејали јечма, него само пшенци или овса, за који дан па ће пожњети те усеве и онда одмах добијају место — земље — за производњу пиће, а то су стрњике тих усева. Дакле што се тиче земље сви је имамэ; а неки који сеју пшеницу и друге усеве који пре стрмина досијевају, већ давно су могли да сеју пиће на истој земљи.

Сад да видимо каку пиће можемо да сејемо на стрњикама наших стрмина. Пре свега треба бирати оне усеве, који до јесени могу да приспу и чији принос и жетва не ће много зависити ни од времена за време пораста, ни од времена за време жетве. Могли би да наведемо више усева, али би нас то одвело далеко. Зато бирамо два по најподеснија за наше прилике, а то су: *кукуруз* у зелен и репа *угарњача*.

Као што се види, ми пред ручујемо сејање сочне пиће. Истина је да има усева које би до јесени могли да косимо и у сено, али то је увек скопчано са више тешкоћа, и принос је много несигурнији, него при сејању препоручене две биљке. Међутим ми ћемо имати суве пиће доста, па ма година и не била баш најбоља. Ту ти је слама, плева и кукурузовина, да и не рачунамо на сено и отаву. На кад произведемо доста сточне пиће, која је врло пријатна храна а при том и добро храни, као што су кукуруз у зелен и угарњача, онда ћемо мешајући преко зиме ову пиће са оном лошијом сувом пићом, прекрасно исхранити стоку.

Дакле, са препорученом биљком можемо се потпуно осигурати са пићом за зиму; међутим њих ћемо не само благовремено дићи те ћемо за њима на истој њиви моћи благовремено да посејемо озиму стрмину, но ће шта више одлично успевати, а нарочито пшеница.

Ево кратког упутства за гајење препоручене две биљке:

1. Гајење кукуруза у зелен на стрњикама наших стрмина.

За сејање кукуруза на стрњици а рад зелене пиће, треба по могућству узети коју рану врсту кукуруза, јер рани кукуруз брже расте, те и пре приспе за кошење. Особито је добар за тај циљ „чиквантин", који не само да брзо расте и да даје сразмерно велику количину пиће, него још и врло добро храни и стока га радије једе, јер је сладак. Но и све врсте домаћег кукуруза могу се са најбољим успехом сејати. На 1 хектар земље требаће око 180 килограма кукуруза — семена.

Кад се снабдемо семеном, онда одмах можемо приступити сејању.

Ако је земља јака треба је одмах оштрије преорати; а ако је слабија, онда је прво треба мало пођубрити, па онда поорати. Затим се по онако сировој бразди — орању — посеје омашке (на сачму) кукуруз, нешто ређе но што се сеје жито. Кад се посеје, онда

ПОДЛИСТАК.

НИШКА ОБЛАСТ

(економска студија)

(свршетак)

Може се у опште рећи, да је овдашњи свет, колико смо га ми могли познати, предузимљив и штедљив. Штедња је у њему од самог народа. Да није тога не би се могао овај народни одржати. Да планинци неизају заната, да не одлазе у печалбу, не би ни могли плаћати порезу и подмиривати своје потребе. Још пре 300 година један путник Немац, који је пропутовао кроз Ниш за у Цариград, помиње Нишлије као штедљиве људе, у чему се није преварио. Али се мора и то признати да овдашњи свет слабо мари за чистоту. Особито сељаци по селима не милују ред ни чистоту, а нико их томе и не упућује.

Домаћа се радиност доста добро одржала у овом крају. Чак и сеоска дућани слабо су могли утицати да се занемари наша домаћа радиност. Наши се сељаци одевају и сада својом рукотворином, а и опанке и прваће сами такође себи праве. У Зилању, започев од Прокопове Кушице на више, у свима селима поред Суве Планине, сељаци израђују од вештра: покровце, бисаге и зобнице, а на више места и ужарију. Покровце израђују расноврсне па и у бојама. Само што се израда њихових покроваца за патосе не може мерити са израдом врањском. Врањски покровци за патосе, и то, како у вароши, тако и по селима, израђена у бојама, једва се распознају од најмова, и могу се сматрати као јединствена у Србији. У Нишу се такође израђују добри покровци. Једна овдашња радња има повеће стовариште разноврсних покрована, и експортира свој производ у унутрашњост Србије. Највећа им је потрошња за сада у Смедереву и у Београду.

У селу Грињи, у Зилању, видели смо уз пут да сељаци израђују земљано посуђе, које продају и на нишкој пијаци. Њихове ћупе, које они израђују, поје су величине 2, 3 па и 4 акова, подражавају доста римским ћупама — само што им квалитет није исти.

У Лесковачком крају опет израђују сељаци виле, лопате и осталу дрвенарију и продају је свуда у овом крају. Они артикли и не доносе се амо са стране као у другим местима у Србији. Сем тога, сељаци свуда сами израђују кола а и многу другу дрвенарију.

Занати су, може се рећи, својина самог народа, која се у овом крају датира од давнашних времена. Власотинчани, а нарочито Прибранци, као неимари и дрводеље, једва ће у нечему уступити зидарима и баумајсторима са стране. Страни зидари и дрводеље и невиђају се овде. Из овог краја, чим пукне пролеће, већи део Зилапаца и Власотинчана одлази у печалбу у унутрашњост Србије као: колари, керамиџије, дуњери, ћумурџије и т. д. а многи одлазе у Румунију као косачи и пољски радници, а тако исто одлазе у Бугарску и то већим делом у Софију као мајстори где одлазе увек рани.

треба орање подрљати, да би се семе затрпало и земља иситнила и поравнила. Тиме је сејидба свршена.

Ну, како кукурузу за пораст до косидбе није потребно више од 8—10 недеља, то ако је земља са свим сува и окорела, не мора се одмах орати, него се може очекнути док прва киша падне, па је онда орати и сејати, јер кад семе падне у влажну земљу пре ће да никне и кукуруз ће се брже укоренити, те му ни доцније суше не ће моћи да шкоде.

Кад се на тај начин кукуруз посеје, онда се остави да ниче и расте све док не избије перјанице. Чим избије перјанице, одмах га треба косити.

Ну, ми знамо, да је зелен кукуруз врло сочан и сад настоје питање: како да се сачува до употребе преко зиме?

То се ради кисељењем у јаме или трапове, а ево како: Треба ископати јаму око 2 метра дубоку, 4—5 метра широку а дугачку према потреби. Ако се има јевтиног материјала и времена добро је ако се јама ова озида. Сад, кад кукуруз приспе за косидбу, треба га косити и то обарати само толико, колико се може тога дана да утрапи. Кад се покоси, треба га исецкати на сечки, па га поступно сипати у јаму и добро нагазити, да унутра остане што мање ваздуха. Оно ко нема сечке, може и цео кукуруз трпати у јаму, само што га онда треба још боље угазити, јер кад се цео кукуруз трапи, онда ако се добро не набије остаће много ваздуха у трапу и кукуруз може лако да се поквари. Зато је много боље исецкати га на сечки, па га тако исецканог трапити. Тако се сваког дана досипа и гази, док се јама не напуни. Кад се напуни, онда је треба за неко времо сваког дана допуњавати, у колико се буде кукуруз у њој слегао, и опет добро нагазати. Тако се ради све док се јама престане приметно слегати. Затим је треба покрити сламом или плевом (слојем од 10 см.) па онда озго метути јаке даске и добро је притиснути каквим теретом (цигљама, камењем и т. д.) те да се покривач овај повлачи за пићом у колико се год буде слагала у јами, јер ако тога не би било, онда би се у јами указали празни простори и пића — кукуруз — почела би да се квари. Ако је трап вод ведрим небом, онда га треба покрити да не закисава, но то није баш неопходно потребно.

Овако укисељен кукуруз не треба дирати и трошити 5—6 недеља, а после тога времена може се вадити и трошити. Но не ће се покварити ако се тако остави и преко целе зиме, па се тек у пролеће почне трошити. —

2. Гајење репе угарњаче на стрњикама наших стрмнина.

Угарњача је врло добра храна за говеда, свиње и овце и врло је радо једу. Сем тога она се кува као вариво за љуцку храну и врло је пријатно и здраво јело.

Семе њено ситно је а боје је црикасте (од прилике као купусно семе).

По облику и боји корена — репе — угарњаче има више врсти, но понајбоље су: обична бела округла (сл. 1) и бела Нирнбершка (сл. 2).

агенти из Румуније, тако звани драгомани, и погађају раденике за Румунију, где преко целог лета до позне јесени остају. Обично се плаћају по 24=30 динара на месец, и то у злату, а добијају поврх тога и храну у месту са слободним подвозом водом од Дунава до границе Румуније. Махом ови драгомани, који погађају раденике за спахијска имања и одводе собом раденике, а њиховим појединцима дају у напред нешто новаца на име порезе и издржања, за свој труд агенти добијају од спахија и њихових закупаца извесну провизију. Један такав агент, из Прокопове Купине, који стално борави у Румунији од више година, одвео је ове године многе Заплањце. Међу агентима има често пута и варалица, који су многе наше људе оштетили, те с тога се наш свет, с неповерењем према њима односи.

У Лесковцу је ново подигнута занатлијска школа дала до сада добре резултате, Фабрика гајтана такође напрелује. Кад би наша држава поклонила озбиљну пажњу свима у опште занатима, и кад би настала да се у овом крају оснују сточарске задруге за израду сира и масла, једна земљоделска и виноделска школа, при том кад би се могло још успети да се и повољан трговачки уговор веже с Бугарском — за кратко би се време осетио знатан бољитак у самом овом народу.

У пољопривреди је овдашњи свет без разлике консервативан, и у томе је заостао иза Шумадинаца. Свака новина на пољу пољопривредном за њега се тешко лати. Чак плуг спада у реткости код овог народа. Набављање пољопривредних справа, сејане детелине и других корисних усева, и т. д. и т. д. тешко се може као корисно препоручити овом свету. Обично ће у разговору одобравати сваку новину, али је нико не прима радо јер се у опште с неповерењем односе према чиновништву, као и према сваком оном који сам не ради земљу и не живи у њиховој средини.

Прошле године, ситној је стоци трошња била већа по ове године, а према томе и боља јој је цена била. Радња с угојеним свињама није ишла добро ни ове, као ни прошле године. Али су за то добро пролазиле мршаве, или полуурањене свиње, и трошња им је била највише за Грчку. Из овог краја извезено је у Грчку прошле године неколико хиљада комада мршавих свиња, којима је цена била од 50—60 динара пар — и то у злату. Најбоље су свиње у овом крају, и највише их има у селима поред Мораве као: Пуховцу, Међурову, Разгојину и др. па онда исто тако у власотиначком крају у Топлици, и то највише у Добричу. Раса овдашњих свиња добра је као и у Шумадији. Причају, да су овдашњи људи пренели данашњу расу свиња из Шумадије још у добу првог устанка.

Због тога што је радња с угојеним свињама ишла рђаво прошле године, неки од овдашњих месара извозили су за Француску свињско усољено месо и добро су прошли. Ове године наставили су исту радњу, и изгледи су да ће се усољено месо све више тражити. Неки пак од овдашњих месара израђивали су прошле зиме саламе од свињског меса, и први покушај испао им је за рукем. Овдашња салама, и ако није оно што је веронска салама, ипак је боља од панчевачке и пређе крагујевачке саламе.

За Турску се сваке, па и ове године од стоке извозе највише коњи и овнови. Ове године стигли су цамбаси из Битоља,

Успева на свакој земљи, но најбоље јој годи блага иловача.

Угарњачу никако не треба сејати у суву земљу, него треба очекнути да падне киша, па онда стрњику заорати плитко, па онако влажно орање одмах поравнити — подрљати — и по њему омашке посејати угарњачу и семе повлачити да би се затрпало. На 1 хектар земље треба око 4 килограма семена бацити.

Слика 1.

Ну, ако је земља лоша и слаба, добро је ако се предходно мало пођубри згорелим ђубретом, па тек за тим преорава и засева.

Кад угарњача никне и порасте толико да се може прашити, треба је одмах опрашити и разредити тако, да струк од струка буде раздалеко око 30 сантиметара, како би се могла репа што боље да развије. Јалова места на њиви не могу се попуњавати расадом.

Кад је на тај начин угарњача опрашена и разређена, онда је нега њена у главном свршена. Само ако би убрзо после тога опет много отравила, добро је још једном је опрашити, или бар оплевити, и онда је оставити да расте док се потпуно не развије.

Слика 2.

Кад се потпуно развије, а то бива обично концем септембра месеца, онда је треба вадити. Она се чупа из земље руком и вади се врло лако. Чим се која репа исчупа, треба је очистити од земље и одсећи лишће, па после их покупити и однети кући на место где ћемо је утрапити, јер се она у траповима чува до употребе. На њиву се за тим пусте овце, да поједу оно лишће што је одсечено од репе, па се за тим њива преоре и још може и да се засеје, ако је намењена за сејање озиме стрмнине.

и купују коње по селима и вашарима. Обично плаћају осредње коње од 100—150 динара — и то махом у злату. Добри се овнови купују у Заплању и у власотиначком крају, где има и највише стоке. Ситна је стока важан извор планинцима за подмирење потреба. У Заплању држе сву стоку у Сувој планини и то од раног пролећа до позне јесени. Сува Планина издалека изгледа као дивље суро стење на коме нема ни трња ни грма. Али кад се човек на планини испне, онда се тек изненади кад види да је она махом покривена травом и зеленилом. На њој је заступљена Алписка Флора. Трава на Сувој Планини је боља, и има више храпећих делова но друга трава и у дољама. Врхови Суве Планине опет су са свим голи. У падинама Суве Планине има горе букове, нешто мало јеловине и по где где мечије леске. По што је формација Суве Планине кречна, то је она на врху оскудна у изворима. Оскудицу у води накнађује роса, која служи стоци место воде. Запланци не би могли опстати да им није Суве Планине. Како су млога села неправилно уписала своју утрину у Сувој планини, то су и великом порезом оптерећени. Мало село Крчимир, ради примера да наведемо, плаћа 3000 динара годишње порезе на своју утрину у Сувој Планини. Извесно је да оно није у стању платити ову порезу која му се тражи, те за то и државна власт не зна управо шта да ради с Крчимирцима који дугују порезу за више полгођа. Кад се узме примитивност газдовања код овдашњег света и овако гајење стоке какво је сада онда се да лако појмити што нам свет у опште, нема ни приближно оне користи од своје стоке коју би имао кад би разумно с њом газдовао. Сем вуне, јагањаца и масла, они не добијају друге користи од своје стоке. Вуну продају у времену кад је најјевтинија, а вето тако продају буд за што и масло. Јагањцима је ове године цена врло ниска. Од коза још имају веће користи у толико што се кострет добро продаје, а и коже су јареће на бољој цени. Козе држе на више места, само не у оноликом броју као пређашњих година, јер сатиру младу гору. У власотиначком крају израђују сир кашкаваљ и извозе га за Турску. Обичан сир у овом крају праве невешто, те за то га за багателу и продају. Кад би се сточарске задруге у овом крају установиле, и кад би се свет научио прављењу сира и скорупа онда би и бољу корист од своје стоке имао.

Млоги су сељаци у овом крају, у оскудици сена, ове зиме испродавали буд за што већи део своје стоке. Млогима је опет стока од глади помањкала. Добрич је у овом погледу најпре прешао. Да није још држава из војног сењака притекла са сеном у помоћ сељацима, још би и горе прошли каква је оскудица у сену била — да се одавно таква не памти. Зна се да је прошла зима млоге изненадила својом трајношћу. У Добричу, у појединих домаћина, где је било по 100 и 200 брава оваца — једва да је остало сада по 20—30 брава. Црновунци, који су јесенас сишли били с планина у Поморавље на зимовник, дуго ће памтити прошлу зиму. Више Црновунаца остало је са свим без стоке, јер им је сва од глади помањкала. Један Црновунац, зимус, као што смо слушали, убио се у Прокупљу, кад је видео да му је стока од глади угинула. Изгледа да ће ове године бити сена и одвише. Људи су у дољама и жупним местима отпочели косидбу још од пре 15 дана. Детељину ретко да когод сеје. Млоги и не знају за њу. Највише се помажу лисницима за искрану стоке преко целе зиме.

Угарњача је доста издржљива на зими, али се у опште не може да одржи дуго преко зиме и зато је треба потрошити пре но осталу пићу.

Трапови у које се трапи угарњача треба да су плитки (30—40 см.) и узани. Најпре треба у трап распрострти мало сламе, па онда ређати репу — пазећи при том да се репа не баца и не рани, јер рањена репа пре иструли, — док се најзад гомила не заврши као кров од куће. Затим је треба сламом покрити и озго дебелим слојем земље да не би мраз и влага продрли у трап.

Трап треба градити на оцедном месту, да се не би вода сливала у трап.

Кад дође време да се репа вади за потрошак — хранење, — онда треба начети трап с једног краја и после сваког вађења добро га затворити снопљем кукурузовине и сламом, да не би мраз продирао унутра.

Извађену репу треба исецкати и помешати са другом сувом храном (исецканом сламом, сеном или кукурузовином или плевом) и тако је давати стоци, те ће тако стока поред ње у сласт појести и другу храну. Само свињама може се давати само разлупана. —

Са 1 хектар може се добити 20—30 хиљида килограма репе. — —

За наше садашње економске прилике кукуруз у зелен и угарњача главни су усеви помоћу којих је пољопривредник у стању да са својих стрњика извуче што већу корист, корист несравњено већу него што има од наше са њих, и да се осигура зимском пићом за своју стоку. Ко овим биљкама поклони пажњу какву оне заслужују, уверени смо, да не само никад не ће доћи у неприлику због недовољно зимске пиће, но ће вазда имати бољу стоку и моћи ће држати преко зиме више стоке на јаслима те и већу корист од ње имати, а крајње је време да и наш пољопривредник гледа на своју стоку не као на нужно зло које мора да држи само ради обрађивања земље и самоодржања, — већ као на свој капитал који треба својим производима да му донесе велики интерес.

— к.

О ЧУВАЊУ ПРИБРАНОГ СЕМЕЊА.

Како настаје време да се разно семење у пољу и у повртњаку прибира, упитан сам с више страна: *„Како се прибрано семење најбоље и најсигурније очувати може, а да своју снагу клицавости што дуже задржи?“*

Држим да ће најподесније бити, да овим путем на то врло важно питање одговорим, како ће се одговором и сваки читалац овога листа користити моћи.

Бивало је у овом листу понекад кратких упутства за то, али никад није то питање онако разлагано, као што по важности заслужује, па с тога, а у сљед поновљених питања, ја ћу овим редцима то да допуним, а баш ево сад, у најзгоднији час!

При прибирању и чувању прибраног семења, морамо про свега, две околности у обзир узети, и то:

Крупна је стока у овом крају у опште од слабе вредности. Нико и не помиже на њено облагорођавање. Држе је тек колико да је имају. Коњи су мали и кржљави; једва ако се у по ног сељана нађе бољи коњ — што спада у ретности. Из Добрича продају за сада још понајбоље коње и цена им је од 240—300 динара. Моравско коло јахача, које је у Нишу установљено, намерава у овој години, на крају месеца јула, да приреди трку, и надамо се да ће у многоме допринети да се у овом крају отпочне неговати бољи сој коња.

У интересу штедње, многи, и то не само у варошима, но и по селима, држе магарце за обичне мање терете и послугу. Магарци су задовољни с ма каквом храном и не требају никакве неге. Цена им је од 20—36 динара.

Говеда су такође у овом крају кржљава. Ако се на пијаци по кад кад и види какав бољи во или крава, у напред се зна да је из старих граница око мораве, или из оближњих села поред Мораве у ослобођеном крају. На прошлогодишњем јесењем вашару у Нишу била је цена воловима овдашњим од 100—200 динара. Моравски волови плаћали су по 300—400 дин.

У околним селима иза Лесковца гаје опет највише биволе, које после продају и по околним селима. Биволи су добри за терет и задовољни су и лошијом храном. Али су биволице често пута ћудљиве особито у времену вођења. Кажу, да биволица, кад јој време да води, ако у селу нема бика, да одјури као бесемучна чак у десето село док не нађе бика. Тешко ономе који покуша да јој се на супрот стави и који намисли да је врати. Толико је полни нагом у ње развијен да просто подивља. Од биволице добија се масно млеко и сир који се свуда у овом крају израђује.

Овај је крај био сувише оскудан у шумама пре ослобођења јер су Турци особито поред друмова затирали гору због хајдука. Камените голети у Сићеву, изнад села Матеваца, Куповине и Кнез-Села некада су биле покривене густом непроходном шумом. И то није било одавно, једва да има нешто више од 40 година од како је шума у овим местима посечена. Од ослобођења шуме се нагло подижу, и, ако се воле настане од стране државне власти, не само Сићевачка клисура, но и остале друге голети могу се покрити шумом и зеленилом.

Највише има шуме и то одрасле храстовине у Селичевци, за тим мешовите горе: јасена, леске, цера, букве и т. У Десној Чуки, бабичко-јашуњској општини, Острој Чуки и по другим местима у Заплану власотиначком крају, а понајвише на југ од Лесковца, где има разноврсне горе, ма да је последњих година јако проређена.

Од ово 2—3 године изгледа да се у овом крају живинарству поклања већа пажња но пре. То је ваљда с тога, што је и цена живина боља сада но пређашњих година. Прошле зиме, само на нишкој пијаци, купили су странци из Вел. Плане на 15.000 кила живине и извезли је за Немачку. Плаћали су по 0·70 дин. кило ћуретине, а осталу живину куповали су на пару скупље но икад до сада. Исто су тако извезли млого и разне дивљачи, па и јаја, која су отпочели још сада да купују у великим количинама. Ако се и ове године буде тако нагло извозила живина из овог краја као прошле зиме, онда ће се скорим временом изравњати пијаца нишка са београдском.

Као што је у опште свуда у земљи застој у радњама, тако је и у овом крају. Ма да је прошла година била нешто живља у трговини, ипак је још далеко била од тога да буде онаква каква се жели постићи. Због тога што Турска чини извесне сметње и тешкоће нашој трговини, саобраћај је са Солуном у опште слаб. Овдашња пиварска радња Анелова и Вајфертова из Београда покушавале су да оспују филијале у Скопљу и у Солуну, али им покушај није за руком испао. Бугарска је скоро рећи пресекла сваки саобраћај са Србијом. Ради курисозума да наведемо само један пример из прошле године, који карактерише Бугаре и њихово у сваком погледу византијско понашање према

1. *Да-ли је дотачно семе добро сазрело и сасвим суво унесено;* и

2. *Да-ли је за подпуно развијће и добро сазревање дотичног семена угодно време било, т. ј. да-ли је лето топло и суво било.*

У повољнијим годинама сазрело семе, много ће се дуже одржати, од оног у влажним годинама прибраног, које није у стању да се добро осуши, те се усљед тога лако и уквари.

При прибрању семења, треба највише на то пазити, да се дотично семе што зрелије прибере и унесе. Прикупљено семе треба негде на суво место прострти, или стабљике у свежчиће повезати, па их негде на суво ветровито место обесити, да ту потпуно дозре. На пећи (фуруни), или близу ње, не ваља семе сушити, јер та топлота уди клицавости. Најсигурније је сушење на ваздуху,

Кад се се семе осуши, треба га очистити, па га сасути најбоље у ланене кесице, ако је количина мала. Но пре сипања у кесице, теба се још једном добро уверити: е-да-ли је семе подпуно суво, па ако није, онда га треба поново растрти да се подпуно осуши. Влажно, и на влажном месту остављено семе, загреје се, ужеже и уплесниви, усљед чега страда клицавост, а често се и сасвим изгуби.

Тиче-ли се пак веће количине семена, онда је нужно да се негде растури на таван ил' у хамбар, па да се сваки дан по неколико пута преврће и претура. У загрејаној одаји, никако не ваља сушити семе; *за одржање подпуне клицавости у семену, јединији је и најпоузданији начин сушења на ветру — промаји и чување на сувом месту.*

Трајање клицавости код разног семења, врло је разно, и оно се код извесног семена одржи дуже, ако је семе подпуно зрело прибрано, на горе поменути начин сушено и чувано. Тако ће се у семену од купуса и осталог зеља, од роткве и ротквице одржати клицавост 4, 5 до 6 година од цвекле 6—8 година, од краставаца, диња и дулека још дуже, а од црног лука мркве, целера першуна итп. само 1—2, највише 3 године, од пасуља и грашка 3—5 година. —

Иста је та сразмера и код цвећа. Семе од шебоја, лепог човека (каначичка), каранфила итп. задржава врло дуго своју клицавост, од прилике 6—8 година. Овогодишњи опит, који сам учинио са семеном од каранфила, који сам године 1883. прибрао и на горе наведени начин очувао, уверио ме је, да је од тога семена после 8 година никло 97%, т. ј. од 100 зрна никло је 97; а семе од лепе кате, флокса, црвеног и шареног штира и у опште од осталог летњег цвећа, задржава своју клицавости, у средњу руку узевши, 2—3 године.

Код семена разнога дрвећа, нестаје клицавости већином после године дана. Семе од јавора, тополе, брезе, кестена итд. мора се одма после жетве посејати; а ако хоћемо да задржимо клицавост за неколико месеца дуже, т. ј. до пролећа, онда морамо семе наведеног дрвећа помешати с влажним песком и тако га на гомили, или у неком сандуку оставити до пролећа, јер ће се семе у равномерној влази дуже одржати, но на сувом ваздуху.

Што је семе старије, тиме поступно и клицавости нестаје па је сасвим природно да ће скорашњије семе и много једрију и здравију биљку произвести.

За мањег домаћина, свакојако је боље, да себи нужно семе од ваљаног и поузданог семенара набави, него да се са производњом оно мало потребног семена сам мучи. Али ко хоће да изводи сам себи нужно семење разнога поврћа, а при том да одржи сваку сорту у њеним природним врлинама, тај се, при извођењу семена, мора строго придржавати нужних за то прописа.

За извођење семена треба увек узети најлепше плодове, а сваку сорту подаље једну од друге усадити, нарочито сродне врсте. Тако н. пр. кад би усадили изводницу белог и црвеног купуса тако близу једну до друге, да се цветови при ветру дотицати могу, или да ветар и сам цветни прашак с једне сорте на другу пребацити може, онда ће од тога семена изаћи купус, који није ни бео ни црвен. — Ко на све те околности при извођењу семена препазио буде, ко прикупљено семе на напред наведени начин очувао буде, тај ће од свога труда уживати у производњи задовољства, радост и лепе користи.

Радић.

Србији и Српском народу. У Софији, као и у већем делу Бугарске прошле године, била је у толикој мери оскудици у сену, каква се није одавно запамтила. Још у Септембру месецу плаћали су Бугари за потребу војну и обичну најлошије сено по 0·20—0·30 дин. кило. Доцније, преко зиме, било је још скупље сено и никако се у земљи није могло ни набавити. Неки Пирођани и Нишлије пудили су сено Бугарима по 0·10—0·15 дин. у Софији, и да им лиферују колико им треба. Ту је урачунат био и подвоз с осталим другим трошковима. Бугари су, при свој оскудици и немању, ставили били такве тешкоће у погледу царине и подвоза да се нашим људима није могло рентирати да извозе само за Бугарску. Што је у њих силна стока поскапала од глади, и што су непојмљиву оскудицу у сену трпели — то се је њих слабо тицало. Они су хтели да задовоље само своју мржњу на спрам Србије и свој шовинизам. На овај начин, од каквог зближења с Бугарском, нема за сада ни помена. Па не само то. Они чине у опште такве тешкоће нашим занатлијама, који оду у Бугарску да тамо траже рада да ће морати да напусте своје радње и да се врате у отаџбину. Аустријанци и Немци махом су код њих у милости. Међу тим Србија њиховим баштованима и раденицима у опште не ствара никаких тешкоћа но, шта више, не разликује их од својих поданика што опет Бугари сматрају за слабост и попуштање према њима.

На Спасов дан 1891. год. у Нишу.

Драгољуб К. Јовановић
ред. чтан српског колопр. друштва.

СПРАВА ЗА КАЛЕМЉЕЊЕ ЛОЗЕ

Да би сваки радник, па био он вичан у сасецању и прављењу калем-лозе или не, могао сигурно и поуздано да гради калеме и да калеми, изумела је фирма „Пејком и син“ у Вршцу нарочиту справу за калемљење лозе.

Справа преставља облик зарубљене пирамиде сл. 1. и положена је на хоризонталну осовину око које се и окреће. Страна има 1—12. У свакој страни опет пророзан је по један отвор (рупа) које су разне ширине.

Ови отвори (рупе) излазе на површину пирамиде под извесним углом и служе за то, да се ластар провуче кроз њих и у њима утврди.

(Слика 1.)

Између повученог, утврђеног ластара или лозе, и стране призме, кроз коју је пророзан отвор, лежи угао у размери 1 : 5, пошто се већ унапред рачуна, да ће и дужина засека бити 5 пута дужа од дебљине лозе сл. 2.

(Слика 2.)

Како изгледа справа и како је конструисана показују нацрти.

Слика 1. преставља у перспективи изглед једне стране и казује како се лоза умеће и како се држи нож.

Слика 2. показује предњу страну справе.

При раду, справа се са зарубљене стране, утврди, помоћу мачке, за сто. Сад се лоза, (подлога или калем), позади справе увуче левом руком кроз отвор, при чему се мотри да дебља лоза, увек дође у шири отвор.

Отвор, кроз, који хоће да се провуче лоза и да се у њему утврди, ваља предходно да се обрне, левом руком навише и да се држи у том правцу. На кад се лозу провуче кроз а-ь' и утврди онда је ваља десном руком, помоћу оштра ножа за очење, глатко и равно осећи, као што је престављено на слици.

Вели се да помоћу ове справе и најисвештији радник може начинити и лепше и подесније одсечке (калеме) него што би то могао и највештији радник слободном руком.

Сво лозе, једнаке дебљине, засечене помоћу ове справе, имају једнаку и дужину и ширину расека.

У овој справи има такође и један квадратни отвор, који је удешен за клинасто сасецање калем лозе.

Справа је изванредно препоручљива за оне, који нису вични калемљењу слободном руком. Њом се може калемити у соби и то најлакше енглеским начином калемљења — и копулирањем.

За дан се може спремити, у средњу руку, 1200 калема.

Спремљену (засечену) калем лозу треба одмах спојити (калем са подлогом) увезати је рафијом ликом и добро намазати воћним лепком или употребити везивање плутом.

Справа са целим прибором стаје око 22 динара.

Ит.

ЧИШЋЕЊЕ ДРВА ОД ГУСЕНИЦА.

С године у годину ми се пољопривредници морамо жалити на све горе незгоде и сметње у кретању свога привредног живота. Једне године суша нам упропасти усеве; друге вода однесе; треће град помлати; али од ове две године гусеница, која је се појавила на воћу и на шуми баш нас хоће да заврши.

Гусеница се све више шири и све у јачој мери; тако, да је на многим местима воћњаке па и саму шуму посатирала. Она свуда оставља своја јаја из којих ће се идуће години размножити толико гусеница, колико се ни замислити не може.

И мислите ли да се предузима што год за њихово истребљење?

Не! Наши пољопривредници веле: да је то од Бога милостивног дошло, и да Бог хоће тим да казни народ што је у нечем погрешио, те да не треба гусенице и њихова јаја тамањити, јер кад се Бог одљути, он ће их сам уклонити. У смислу том, а поводом преслушања једне жене да је се виђала с „човеком божијим“, општина пилатовачка (срез драгачевски, округ руднички), шаље свима окolним општинама циркуларе, у којима се препоручује држање бденија и молитава, „јер је, тамо се вели, тако наредио божији човек“. . . . .

У овако озбиљним приликама, где треба радити и требити губу која је спопала наше коњаке, налази се једно село које истиче «Божјег човека».

Ми држимо да је држава позвана, да у овом послу узме власт у своје шаке и да поради на утамањивању гусеница. Тако се бар ради у свима цивилизованим земљама, па тако треба и у Србији, јер учешће државно у овом послу, може само бити од опште користи.

Расписима и претписима не може се ништа, јер смо видели да расни с министарски о уништавању гусеница — није ништа помагао. Треба о том донети нарочити закон, као што га у свима западним државама има. Тим законом треба наредити: да сваки свој воћњак и забран очисти од гусеница до 1. Марта, а од 1. до 10. Марта да комисија одређена општинским одбором, у присуству полицијског чиновника, прегледа у колико је та одредба законска извршена, па на ком дрвету нађе нескинута гусеничка јаја, да га посече и сопственика казне.

Само на овај начин можемо се спасти овога новог непријатеља нашег, који нам својим наглим размножавањем ужасно прети.

На министру и на посланицима народним лежи дужност да се постарају за овај закон, како би пре 1. Марта 1892. год. ступио у живот.

Драг. Н. Лапчевић

АРАПСКИ КОЊ

(Нецидски, Кохлани или Кохеји) [1])

(Свршетак)

Темперамент ових коња заслужује у сваком погледу велику похвалу; у штали или под шатором мирни су и трпељиви, а кад су под јахачем онда су живахни, окретни и ватрени, њихова је послушност одлична. Од ране своје младости извикнути са људима често им разумеју речи, а пажљиви су и на сваки најмањи знак човечији.

Вештине, које у циркусима имамо прилике да видимо, изводе Нецади врло често и то без употребе бича. Ове су животиње послушне и следују своме сајбији као веран пас. Они се играју у шатору и пред шатором са децом, тако пажљиво, да им не наносе никакве повреде. Кад иду у лов да газелу или ноја стижу, врло су хитри и вешти да им ни једна друга раса коња равна није. Кад им сајбије у њачку пођу онда тек показују велику брзину, срчаност и издржљивост. По свему што смо напред о овој дивној животињи казали види се, да становници ове области имају потпуно право што те своје коње ни са којом другом расом не укрштавају, већ се строго држе чистоте крви те расе.

При избору приплодног пастува и кобиле нису тако небрижљиви, као што су то пређе разни путници наводили, на против они бирају најблагороднијег и најбољег пастува за приплод, па ако таквог не нађу у својој околини они са својом кобилом иду читаве дане на далеки пут, док га не нађу и онда узимљу од сајбије уверење да је од тог и тог пастува његова кобила опашена. Благородне, лепе грађе и добре приплодне кобиле, такође су од велике вредности као и пастуви и такве се као што је већ речено не продају. Обично се кобиле пуштају под пастува кад напуне 4 године, јер они у опште верују да млађе кобиле не могу дати добро ждребе.

При ждребљењу кобиле доводе се сведоци и они саставе писмену сведоџбу (кацед), да је тако и тако ждребе са белегама, ако их имало буде, њима позната кобила ождребила.

Ова сведоџба са уверењем од ког је пастува, мете се у једну малу куглу од месинга и ова се ждребету са гајтаном о врат обеси.

Врло се често на истоку виђа да коњи носе на врату о гајтану амајлију у којој је метуто овакво уверење и још неки стихови из корана, који их, по веровању Мухамеданаца, од несреће и болести штите.

Обично ждребе остаљају само 30 до 40 дана код кобиле; после им — до 3 или 4 месеца — дају камилско или козије млеко; они мисле да им је даље млечна храна не само сувишна, већ и шкодљива.

Већ у 18 месецу ждребету мећу лако седло, које целог дана на ждребету остане, такође врло често везују дизгине за седло и то врло кратко, да се ждребад на ране своје младости уче на лепо држање врата и главе. При крају друге године јашу их лаки дечаци: али њихова права употреба почиње тек од 5 или 6 год. јер су тек онда подпуно израсли и развијени да јахача са опремом му могу на далеки пут носити.

Бедуини не уче своје коње само на три, већ и на живахан ход, и не може се одрећи да многе од ових животиња само са овом врстом кретања на подпуно задовољство свога сајбије своју службу одрављају; коњи се морају научити да у највећем трку стану и скрену или на страну одскоче, како би избегли напад-скок дивљих животиња, кад Бедуин у лов исте иду, или да би избегли циљ непријатељског копља.

Поступање са коњима може да се каже да је тамо нежно; њихови коњи никад бича не познају, нити га у Бедуина има, ако би им случајно био потребан највећи трк, који би њихов коњ извести могао, Бедуини употребљују своје широке и оштре бакрачиће једна врста узенгија, која се до скоро и код нас виђала); за мамузе они не знају.

[1]) Види Бр. 21. и 22.

Због овако доброг неговања и нежног поступања са коњима, њихови коњи доживе високу старост (40 — 50 год.) а до 30 год употребљиви су за сваку службу.

За сажаљење је само што се овако лепи и наметни коња тамо спутавају и тако се везани држе т. ј. ако је потребно да се вежу, јер улар тамо ретко употребљују.

Као што је напред речено у дворској штали султана Абдул Хамида било је у јесен 1888 год. не мање од 1500 коња разних раса, а највећи је број коња био од Кохлани расе из Нецида. Богати шеици арапске пустиње, који желе да се своме падиши умиле или да су у успомени код њега, шиљу му овда онда по једног, два или више коња ове благородне расе међу којима има одличних грла, а међу свима овима налази се један који се од свију одликује, а то је пастув „Елмаз-Кир“ који је од више година султанов јахачки коњ. Заиста без сваке замерке, он је најлепши у целој штали великог султана. Познавалац и љубитељ коња који је једанпут видео овога пастува, неће га никада заборавити, увек ће му његова слика бити пред очима. За њега се може рећи у пуном смислу речи, „ово је идеал коња.“

Т. Ф.

БЕРКШИРСКА РАСА СВИЊА

(са 2 слике)

Постојбина овој раси јесте јужна Енглеска (предео Беркшајер) и због многих својих добрих особина распространьена је данас у целој Европи.

Грла беркширске расе свиња одликују се крупноћом; тело им је дебело, једро и лепог кроја, имају кратке ноге, широке бокове, кратку њушку и праве уши; кожа је необично танка, месо укусно, веома су гојазне и сланина им је врло добра. Длаке су црвенкасте и сиво-мрке. Чекиње су дугачке но ретке и коврџасте тако, да се кроз њих прозри угојено тело. Тело им је необично дугачко јер има грла која су дужа од 2·35 метара а у обиму по средини тела кад се угоје такође преко 2 метара.

Издржљиве су на хрђавом времену, и ко има добрих пашњака и забрана, лако их је држати и одневати, јер на добрим пашњацима брзо расту и раскрупњају се.

Крмаче почињу да се праше по навршетку једне године старости и то првогодке прасе 7—8 а старије и по 12 прасади. Крмаче су врло њежне матере према својим младунцима (прасцима) добре су млечаре, те с тога су прасад врло напредна, и брзо прирасту за клање, јер у 6—7 месецу мере по 70—90 кграма, а од године дана ако се иоле добро хране и по 130—150 кграма.

Већ у другој години старости грла ове расе потпуно се развију. Вепар је у тој години најспособнији за приплод, а и крмаче у другој и трећој години прасе највише прасади. На гојење бацају се обично по навршетку друге године и угојен вепар често мери по 300 а угојена крмача и преко 300 кграма.

За то, што је ова раса свиња гојазна, што брзо расте и сазри за клање, и што се може лако одневати на пашњацима, врло је препоручљива за наше прилике у Србији. Министарство народне привреде набавило је прошле године једног вепра и крмачу с прасадима одојчадима за управу топчидерске еконо-

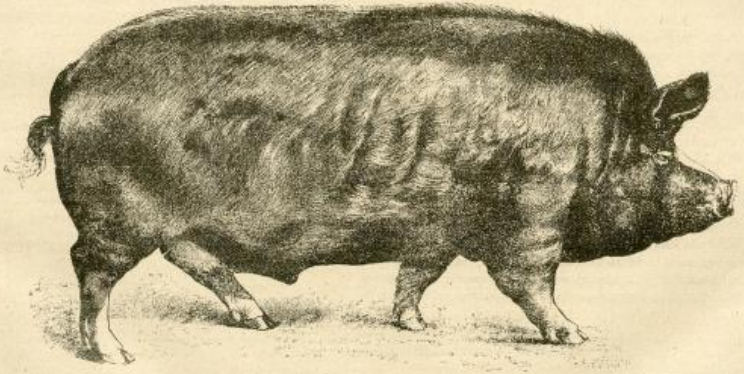

Грла беркширске расе свиња одликују се крупноћом; тело им је дебело, једро и лепог кроја, имају кратке ноге, широке бокове, кратку њушку и праве

мије, па ко их је год од наших привредника видео, сваки је желео да ову пасму свиња имаде у своме домазлуку, и за то су на јагму тражили да им се

прасад продаду. Поводом ове овелике тражње, министарство народне привреде решило је да у овој години небави неколико грла приплодних вепрова и крмача, поради заснивања домазлука од ове пасме свиња, те да се после из њега раздају добра приплодна грла приватнима у цељи поправке наше домаће расе свиња, која је због налога сатирања жирорадне горе као и због стешњених пашњака, закржљала и много је ситнија но што беше пре 10 и 20 година.

За сада има најбољих приплодних грла беркширске расе свиња на имању г. А. В Брауера у Теневеру близу Бремена у гор. Немачкој.

Слика 1. представља беркширског вепра у 2 години старости, а слика 2. крмачу у истој години старости, која је грла г. А. В. Брауд изложио прошле године на изложби у Штрасбургу и добила прву награду.

М. М.

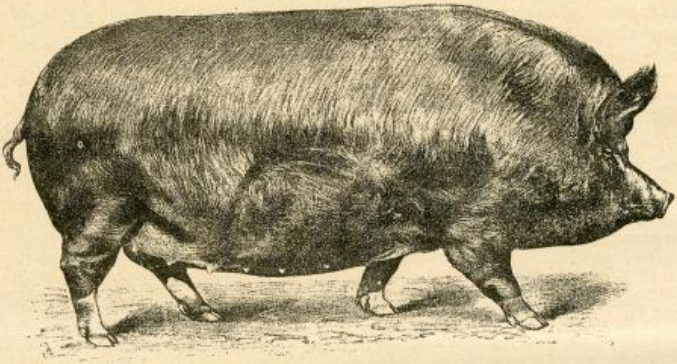

МУРТЕНИЦА

На југоисточној страни среза златиборског (окр. ужичког) находи се планина „Муртеница". Својом просторијом, разноврсним и многобројним дрвећем Муртеница је надмашила све остале наше планине у Србији. Она образује висоравап који се прелама и дели у брежуљке и благе нагибе испресецане многим живим потоцима а које оживљава безброј непресушних кладенаца.

Као што рекосмо Муртеница је сва обрасла гором, и то све самим четињарима (чамовином). Ну понајвише у њој се находи: јела и смрча, а у мањој размери белобор и црнобор, који се находе махом на југозападној њеној страни. Окрајци њени обрасли су младом и густом шумом, у коју бих рекао, да још није ступила нога човечија.

При погледу са стране Муртеница изгледа непроходна. У њој има још млого места где секира није прокрчила пута, има скривених места које лакомислени горосечци, као да још и непознају, што је редак случај видети у другим нашим планинама

Земљиште је Муртенице кречно, покривено дебелим слојем хумуса.

На бујном њеном земљишту уздижу се горостасни четињари који се пењу под небо на 60 до 70 метари а чија старост броји 150 до 300 година.

Међу овима находи се и четињара средње старости од 80 до 150 година, чија висина достиже на 30 до 50 метара.

Становници на подножју Муртенице највише употребљују четињаре за сечу јапије и то више за домаћу потребу и за направу разних предмета, као: чабрица, за „бијели мрс" (сир и кајмак) боца за воду а нешто и за шпекулативну потребу.

У Муртеници врши се пробирна сеча дрва; и нико од мештана, поред јасног шумског закона и осталих наређења која постоје, не узимају од надлежне власти шумске објаве за сечу, — а још мање де им шумар одређује место, ни ти им поједина дрвета маркира — жигоше. А коме треба дрво било за какву му драго потребу и ма у које време они иду у шуму те сечу сами.

Ситнију грађу спосе из планине коњима, а крупнија као: греде и друго износе воловима (без кола).

Стружнице за израду дасака и другог грађевинског материјала никако нису ни постојале у овој планини и ако за њих има свију повољних услова, и ако би оне могле радити и при највећим сушама; јер као што рекосмо, Муртеница изобиљује са добрим и јаким изворима и потоцима.

Међу изворима особито се одликује обилатошћу воде Љубишко врело које се находи на подножју планине, на коме могу радити неколико стружница. При подизању стружница у овој планини ваљало би избећи подивање садашњим — примитивни — стружница, који се виђају у другим нашим планинама, па подизати савршеније, јер са простим и примитивним стружницама неби могли конкурисати јапији коју, по готову, за све наше веће грађевине довлаче из Аустро-Угарске страни јапијари и лиферанти а наше големе кладе бескорисно труле и пропадају по планини.

Нема спора веома је потребно да се у Муртеници подигну савршеније стружнице што пре, пошто је сада довршен новопросечени окружни пут Кокина-Караула-Ужице — а води поред саме Муртенице и олакшава извоз јапије.

Муртеница често страда од пожара. У 1887. и 8. год., пожар је начинио огромну штету. Велике просторије биле су све.

у пламену и многобројно дрвеће погорело је, и ако су околни сељани: Љубишани, Жељинци, Негбинци, и друге по наредби среске власти критицале у помоћ да је спасу од пожара. 1887. год, гасило је пожар једно одељење пешадије, па ипак нису могли локализовати пожар док ватра сама по себи није престали усљед кише. Сељани уверавају да се такви пожари не могу лако угасити тврдећи, да се шума запаљује и гори само од себе; јер се, веле, од жеге — сунца упалила смола. И може се рећи да Муртеницу пожар много више упропашћује по секире окол. сељана који крчењем проширују своје завате — њиве — и ливаде.

Клима је у овом крају много оштра и хладна, лето је врло кратко 3—4 месеца али је врло пријатно. Дешава се да на висоравнима снег падне у сред лета али брзо окопни. Ветрови су јаки а нијжешћи долази са југо-западне стране кога мештани зову „велики ветар“.

Од културних биљака за исхрану људи сеје се као главнијеелда, ситна-проја, раж и овас, а људска је храна „овсени љеб.“

Од дивљачи има: Срна, Курјака, Лисица, Кума а нешто мало и Зечева. Од пернати дивљачи: тетребова (дивљи кокошака).

Ловаца има доста вештих и они имају и лобре керове — зечаре — за гоњење дивљачи. Срне највише лове зими кад напада велики снег па када се ухвати покорушица Тада се обично у лову служе „Крпљама“.

Крпље су мали округли обручи, који су у пречнику колико ловчева нога — стопало. — С горње стране обручић је испреплетан пређицама по којима се често одозго разапне и кожа. Ето то се зову крпље које ловци увежу за стопала — ноге — и њима рахат иду по површини замрзнутог снега. У потери за срнама они живо корачају по снегу и често ухвате срну на брзине, пошто се под њеним шиљастим и тананим ногама снег пролама, она пропада и није у стању да бежи. Гледао сам и сам у више прилика овакве ловце како живе срне хватају. Курјаке и Међеде лове хајком.

Пушке којима лове обично су „Латинке — а по где у којих виђају се острагуше — пибодове и мартинке.

Мештани Муртанице баве се највише сточарством, они справљају врло добар сир и кајмак које продукте сносе и на оближње и даљне тргове и продају.

М. Ђ Ранчић

Предупређивање туберкулозе — (јектике)

Пре неког времена састала се у Паризу комисија која је имала у задатак, да што тачније испита постанак туберкулозе (јектике) и пронађе пут, како би се спречило њено ширење.

И ова комисија, испитујући природу „туберкулозе, а да би што боље упознала народ о резултатима свога испитивања, издала је, тога ради, следећа упуства:

1. Туберкулоза је болест, која у варошима, а по кад што и у поневим сеоским пределима, упропашћује много живота. Године 1884. било је у Паризу између 56.970 умрлих 15,000, који су боловали од туберкулозе, што значи, да је само од ове болести умрло више од 25% душа,

Нестручњаци — писци обично мисле: туберкулоза се појављује само у једном облику.“ Ну, лекари су констатовали, да ту долазе и многе друге болести: катар бронхија, запалење прсне покожице, запалење црева, зглавака и т. д. нису ништа друго већ један вид тузеркулозе, и то тако исто опасне, као што је и туберкулоза сама.

2. Туберкулоза је болест паразитна, отровна и заразна. Она долази од једне туберкулозне — бациле (Tuberculusbacilli), која се преноси у тело било у јелу, или, у ваздуху кроз повређену слузну покожицу и кожу. Даље, организам постаје веома осетљив и склон туберкулозној зарази од болести: краста, богиња хроничног катара бронхија, запалења плућа и извесних, крвних, болести као крвомућење и т. д.

Па, кад се ово зна, онда се може и ширење ове отровне бациле предупредности извесним мерама.

А да се заиста може сузбити развијање и ширење туберкулозне бациле за то нам даје најбољи пример тифус. Он је, у последње време, сузбивен у свима оним варошима где се одржавала чистоћа и уредност и где се пазило, да се његове клице не преносе пијаћом водом.

3. Туберкулозне бациле преносе се од животиња, које служе човеку за храну, било у млеку, месу или крви, као на пример од говеди, а нарочито од крава у млеку; од питомих зечева и пернате живине у месу.

С тога ваља строго забранити уживање сировог или подпуно не скуваног меса, свеже крви, пошто се може лако десити да у себи имају отровне бациле ове болести. Из истог узрока не треба јести ни млеко које није добро укувано.

4. Погледом на опасности које могу произаћи уживањем неукуваног млека, особито код мале деце, (јер у Паризу је умирало годишње 2000 деце од разних видова туберкулозе,) најпреча је дужност матере да воде озбиљно старање око одгаивање своје деце.

Деца која се одгајују здравим млеком својих матера — одгајују се најприродније, најбоље, па ако хоћете и најидеалније.

Болешљиве и туберкулозне (јектичаве) матере никад не треба да однегују своју децу на својим прсима, већ да за то нађу доиљу.

Тако одгајено дете, ретко кад да подлежи туберкулозној зарази.

Дете које због болешљивости своје матере не може да се одхрани материним млеком а не може да му се нађе добра доиља, већ се мора одхрањивати крављијим млеком, при његовом одхрањивању ваља пазити да му се даје само добро укувано млеко... —

Млеко козје и магареће, у овом погледу, мање је опасно.

5. Опасност од заразе путем месних јела. Месо које често пута и при здравом изгледу носи у себи клицу туберкулозних бацила најпре ће се опасност отклонити ако се свага буде тачно вршио законом прописани преглед меса.

Једно једино средство да се од сумњивог меса отклони могућа опасност јесте: добро кување. Само потпуно кувано, печено или пржено месо безопасно је.

6. Преношене заразе од туберкулозног (јектичавог) на здравог, бива најпре и најлакше осушеним шлајмом, кога болесник избацује из себе, па и свима оним предметима, који су заражени отровном туберкулозном бацилом. А да се ово преношење отклони нужно је знати:

а) да су избацине туберкулозних најопаснији носилац заразе, и, према томе, да је врло опасно кад болесник избацује шлајм на патос, дувар, простирач, покривач или друге кућевне ствари.

б) да се, ради продохране, по кућама свуда и за свакога безусловно употребљују пљуваонице. Ну, ове пљуваонице, испражњивати свакада само у ватру и прати их кључаном водом.

Пљуваонице никада не изручивати на ђубриште или у башту, јер се на тај начин најлакше болест преноси на живину а од ове на човека.

в) да се не употребљује кревет туберкулозног (јектичавог), а у његовој соби задржавати се само колико је најнужније и то у случају потребе. Деци пак строго забранити сваки приступ у собу болесникову.

г.) да локале, купатила у која долазе туберуулозни избегавају све оне личности које су по својој природи слабуњаве и склоне туберкулози, или чији су родитељи били туберкулозни а нарочито да их избегавају деца, која су боловала: красте, богиње, запалење плућа или периодични катар бронхија.

д) да се неупотребљава ни једна ствар ни један предмет који је употребљавао туберкулозни, док се предходно не очисти било парењем, прањем кључаном водом или сумпорисањем.

ђ) да су куће, собе и купатила, у којима туберкулозни станују тако удешена, како се, по њихову одласку, лако могу дезинфиковати.

Најбоље је дуварове таквих станова премазати лепљивом бојом а под застрети дезинфицираним застирачима а завесе уклонити.

У осталом путници ваља да посећавају само сне гостионице у којима се брижљиво одржавају хигијенске мере и које се често дезинфекују.

Па кад се, поред свега овог; ужива и доста свежег ваздуха, нарочито у селима где су станови и сувише запуштени, кад се уредно по све дневно, проветравају; кад се још, купањем, одржава и чистота тела и пази на здраву пијаћу воду — онда се може поуздано рећи, да ће туберкулоза из године у годину опадати све више, док је можда и нестане са свим,

по
Prakt. Landwirth-u
Иг.

Извештај са овогодишњих утакмице коња у Шапцу.

И ако је на дан 10. Јуна пре подне било ружно време када је се имала приређена изложба коња прегледати, и пак је ова отворена горњег дана у 9 сахати пре подне у присуству изасланика г. г. министра народне привреде, министра војног и изасланика Српског Пољопривредног Друштва, и извршена по утврђеном програму. Међу изложеним грлима било је:

Једногодишње	мушке	и	женске	ждребади	21	грло
Двогишње	„	„	„	„	41	„
Трогодишње	„	„	„	„	20	грла
Четворогодишње	„	„	„	„	10	„
и кобила са ждребадима					18	„

Изложба је учинила врло добар утисак на присутне гледаоце, јер је било и таквих грла, која су не само лепог облика (екстеријера) већ потпуно здрава и правилне грађе тако, да се за разноврсне цељи могу веома корисно употребити.

Пада у очи то, да су мушка и женска ждребад у другој и трећој години добро и правилно развијена, но иста ждребад, у четвртој и петој години изостану у порасту и не, развију се онолико колико се унапред могло по њима ценити док су у млађим годинама. Ово долази по свој прилици отуда, што се ова млада грла пре потпуне развијености употребљују за приплод и разне службене послове као и од недовољне хране и неге. — Нужно је дакле пронаћи згодне мере, да се произвођачи у њиховом властитом интересу одвикну од ране употребе младих грла било за приплод, било пак за другу службену употребу.

Ово је шеста изложба коња коју Дриносавско коло јахача приређује у Шапцу. Судећи по извештајима о приређеним изложбама ранијих година, може се рећи да је овогодишња изложба коња била најбоља. Види се дакле, да има сталног напретка од установе „кола јахача“, да из дана у дан све више продире у земљорадничи сталеж обавештење о користима гајења добрих коња, и да су се произвођачи јако заинтересовали за ову привредну грану, јер је и цена коњима у тим крајевима знатно поскупела. — Још кад би се створила могућност произвођачима да одневована грла у четвртој и петој години продају по добру цену, онда би се нема сумње још у већој мери бавили са производњом и неговањем добрих коња.

У овом погледу, учинио је корак г. министар војни одредив комисију, којој је стављено у задатак да купује коње за комплетирање коњице. Но пошто обзнана о овој куповини није благовремено саопштена по дотичним општинама, то је и мало продаваца са коњима дошло, и оно колико их је било, довели су младе коње тро и четворогодце. — Четворогодцима била је већа цена (преко 600 дин.) од оне за коју је комисија за куповину коња била овлашћена, те једно с тога, што је било мало продаваца а друго и због тога, што је нуђена мала цена продавцима, није на оним утакмицата купљено ни једно грло за војену потребу.

Изложени материјал био је из разних крајева Дриносавске области. Највише излагача и са најбољим коњима било је из Мачве.

Раздавање награде извршио је на свечани начин пред многобројним гледаоцима. Новчаних награда у изложбеном оделењу било је свега 18 у суми 1310 динара међу наградама било је и пољопривредних справа и то: једна сејалица, један плуг огртач и један прашач које су раздате земљоделцима — такмичарима — којима су ове награде досуђене за добра грла која су на изложби приказали.

Изложба коња затворена је у $12^1/_2$ часова.

После подне по постојећем распореду приређене су утакмице коња по брзини — трке. —

Такмичара је било пријављено и участвовало 40 и то:

У привредној трци такмичила су се само четворогода мушка и женска грла. Такмичара је било 10.

У витешкој трки такмичила су се грла од 5. год. старости па на више, а која су својина војника резервиста и I. и II. позива редовне војске. Јахачи су били у прописном војном оделу. Такмичара је било у овој трци 7.

У општој трци такмичала су се сва она остала грла која нису имала права участвовања у привредној и витешкој трци. Тркача ја било 15.

У утакмици за прескакање било је свега 4 такмичара — официра — који су постављени им задатак извршили на опште задовољство оцењивачког суда и присутне публике. —

На име награда, издато је такмичарима по брзини свега 1140 динара. —

Овогодишње трке Дриносавског кола биле су веома поучне. Такмичењем четворогодих грла и приређивањем витешких трка, циљало је се на то да се опробају добре особине четворогодаца као будућег приплодног материјала, те ако се том приликом запазе добре одлике појединих грла, да се на њиово гајење обрати што већа пажња и искључиво употребљавају даље за приплод; а витешким пак тркама циља се на то, да се војници свију позива снабду са што бољим коњима за војничку службу.

Дриносавско коло показало је на овима са планом изведеним утакмицама, лепог успеха, и нема сумње да ће у будуће у овоме правцу радити и остала, кола јахача „Кнез Михаило“

М. М.

БЕЛЕШКЕ.

Постављења.

Указом краљевских Намесника од 21. Јуна ове године постављени су у Министарству народне привреде:

За секретара прве класе Живко А. Шокорац, секретар друге класе, за секретара четврте класе Вучко С. Богдановић руковалац марака и жиговних папира исте класе у министарству финанције; за секретара пете класе Стеван М. Котуровић писар министарства унутр. дела; за ванредног секретара пете класе, а да врши дужност управника државне ергеле, Алексу Љ. Поповића марвеног лекара треће класе при управи вароши Београда; За ванредног писара прве класе а да врши дужност помоћника управе државне ергеле и да прима плату из плате овога звања Мирка Миљковића писара треће класе министарства нар. привреде. За писара прве класе, Милоша Х. Поповића протоколисту управе фондова; за писара треће класе Благоја Д. Тодоровића наставника ратарске школе, и за писара четврте класе Живојина Илијћа, писара пете класе управе државне ергеле.

Изложба вршећих и сејаћих машина у Букурешту.

Румунско министарство за земљорадњу, трговину, индустрију и државне домене приредиће изложбу вршећих и сејаћих машина која ће трајати од 10 до 15. Септембра (по старом). Изложба ће бити у локалима више земљоделске школе (Букурешт). Најбоља вршећа машина (за пшеницу) наградиће се са златном а најбоља сејалица сребрном медаљом. — о —

Суждребност старих кобила.

Да ли ће кобила остати суждребна зависи много од њене старости. На основу прикупљених тачних података доказано је:

Да од 1000 кобила остане суждребних и ождребе се:

У 20	години	226	кобила
„ 21	„	175	„
„ 22	„	141	„
„ 23	„	83	„
„ 24	„	49	„
„ 25	„	22	кобиле
„ 26	„	8	кобила
„ 27	„	2	кобиле
„ 28	„	2	„
„ 29	„	1	кобила

После 30. године кобиле су неплодне; дешава се, што је веома редак случај, да се кобила и у овој години ождреби, но ждребе је слабо и неможе да га одоји. Изгледа, да је сама природа са 30 том годином поставила границу плодности кобила. Све кобиле старије од 15. године, ждребе слабу ждребад и при најбољој храни и нези не могу бити онако добра као од кобила испод 15 година старости. — о —

Цвет од зове и липе.

У нашем народу прилично је одомаћена и позната употреба цвета од зове и липе као врућ напитак против назеба, кашља и др. болести али и пак се не цени онолико колико по себи овај лек заслужује пажњу.

Кад би зова и липа расле у Кини и Аустралији, нема сумње да би се у грдним количинама овуда доносио њиов цвет као лек и много више трошио, код нас по данас, кад овај домаћи лек свака кућа може имати а да је ништа не кошта.

Напитак од искуваног сувог цвета зове и липе, који наши сељаци зими по кад кад у место чаја пију, у неку руку бољи је и од самог чаја кинејског, јер је пријатног мириса, не дражи нерве пошто нема у себи онолико алкалоида — отровних материја — колико их има у кинејском чају.

Зова цвета у другој половини месеца Мај, а цвет је најбоље брати, сушити и оставити спакован на промајном месту у месецу Јуну. Липа цвета месеца Јуна, а цвет се бере у Јулу. Најбоље се сув цвет чува спакован у артији. — о —

ГЛАСНИК.

Знатно спуштене подвозне цене на жељезници. — Поводом првих привредно витешких свечаности моравскога кола и састанка земаљскога већа свију кола јахача 28. јулија о. г у Нишу, господин министар грађевина изволео је наредити, да на свима нашим жељезничким пругама *сви* путници који у Ниш путовали буду, плаћају *само једну четвртину* од обичне подвозне цене.

Олакшица у спуштеним ценама важи за одлазак у Ниш од 25. до 28. јулија, а за повратак из Ниша од 29. јулија, до 2. Августа. У току тога времена може се путовати оним возом и оном класом којом се хоће.

Сви који желе да по спуштеној цени путују треба предходно да прибаве путно уверење, које треба показати при вађењу подвозне карте. Уверења могу се добити код *управа дриносавског дунавског, шумадијског, моравског* и *тимочког* Кола Јахача; у *сталноме одбору* земаљског Већа свију кола Јахача и код г. *Душана М. Спасића* секретара, српског пољопривредног друштва.

При тражењу уверења, треба казати имена особа за које се уверења траже а то тражење може бити усмано или писмено.

Најучтивије се умољавају уредништва свију српских листова, да ову белешку *о спуштеној цени*, у својим листовима донети изволе. —

* * *

Спуштене цене на бродовима. — Поводом првих привредно витешких свечаности Моравског кола и састанка земаљскога Већа свију кола јахача 28 Јулија о. г. у Нишу, — *биће од 20 Јулија до 5 Августа на Дунаву и Сави дуж српске обале, спуштене цене на половину*, за све путнике обојега пола који претходно изишту путно уверење и покажу га при вађењу подвозне карте.

Уверења та за бродове дају се на истим местима где и она за путовање на жељезници.

Најучтивије се умољавају уредништва свију српских листова да и ову белешку о спуштеној цени на бродовима у својим листовима донети изволе.

* * *

Највећа кланица стоке на свету. — Највећи број стоке закоље годишње фирма Ачур и комп. у Чикагу. Ова фирма учини обота годишње за 310 милијона динара. У овој радњи коље се годишње.

Свиња	1,741.000	комада
Говеди	712.000	„
Оваца	413.000	„

На овом послу раде 7900 радника и имају годишње зараде укупно 20 милијона динара. Ова чувена фирма има и највећу фабрику туткала, у којој се годишње изради 5 милијона кграма туткала и 11 милијона вештачког ћубрета (од костију). Заиста огромни бројеви. — о —

Пољска привреда у касарни — Колико важност пољску Бељијанца на пољску привреду види се из следеће:

Министарство војно отпустило је налог командантима у Литиху, Намуру Антверпену, Тармонду и др. да спреме локале, у којима ће се двапута недељно по 2 сахата држати предавање војницима из пољске привреде. Уз сваки гарнизон биће и опитно поље на којима ће војници све пољске радове свршавати. У сваком гарнизону чим се 15 војника више отвара се курс за пољопривредну наставу који почиње у октобру а свршава почем Септембра.

Белгијско министарство за земљорадњу, поверило је генералу Поитеу, до уз помоћ стручних привредника организује наставу на пољске привреде по касарнама — о —

* * *

Интернационална изложба припловних пастува у Бечу. — Бечко пољопривредно друштво потпомогнуто од министарства за земљорадњу, приређује између 17 и 19 октобра (по новом) ове године земаљску изложбу припловних пастува, по на којој се се могу такмичити и пастуви из страних држава. Уз ову изложбу биће и велики трг за продају и куповину коња изложба ће бити приређена у пратеру (ротунди).

Повод приређивања изложбе припловних пастува овај је:

Аустријском министарству потребан је велики број припловних пастува за описивање земаљских кобила у 1892 години, па је намерио да на овој изложби купи бар 100 пастува од крви: пунокрвне енглеске, а тако исто и поседи број пастува тежих сојева (шпицгауерски, Белгијски и т. д.)

Услови су: да пастуви од енглеске крви буду у трећој, а од тежих сојева у другој години старости. — о —

ДОПИСИ.

Манастир Враћешница, 12 Јуна 1891 год.

Стање летине за месец Јуни у овој околини овакво је:

Шљива је родила, на места врло добро, а на места средње, али је гусеница скоро све у пропаствла. Од горњег Милановца сва села Грушком до Мораве, сруда је жалосно погледати, како род шљива још стоји, а листа нигди нема као о Св. Сави. Пронос се гласови, да ће да цена шљивама бити добра, али ће се тешко моји сруда користити у овој години.

Довино сам, са поуздане стране, да се приметава, сушење лоза у виноградима села Луљака, то је далеко од мра Враћешнице пола сахата. Данас дође та чујем буба „филоксера" и онде код нас. Мештани ове околине могли су се досад поносити са сворни производом вина, и знатно своје домаће трошкове подмиривати, а сад ни остаје да жале за овој једни знатан извор прихода.

Често се чује, да се нигди нзаде, а и сам сам се уверио да у корену „шасуља" чини штету нека, досад невиђена, ситна и нута буба. Исто тако ретко ће ги остати и изводнице од купуса, јеле га нека шарена по крушкиња буба.

Пшенице су добре — виногради су лепо родили, било је ој оних дана мало и ситна града али је се усев поправио; кукуруза се појаву и огрћу, и после ове садање добре кише, има изгледа да ће и остале летина бити добра.

Детелину, коју ми је то друштво изволело послати, и коју сам посејао 20 Априла т. г. већ је стигла сала и за друго пошење.

Архимандрит
манастира Враћевнице,
Гаврил.

Извештај о стању и напредовању пољских усева.

Ресава, 15 Јуна 1891 године.

I Стрмена земља:

1, Пшеница је кише мање сруда добра, искласала је сва и сада је већином у цвету. —

2, Јечам је леп да немоћне красније бити, проз који дан, ће више места стићиће за жетву. —

3, Овас (зоб) је рђав, вато што је доцкан посејат, ретко гди ги да је искласао —

4, Раж је добра, само штета што се по мало сеје. —

5, Крупник је такође добар, но и он се у мале сеје —

II Окопавине.

1, Кукуруз је одличан, бујност нсброа особита је, нарастао је толико да више изгледају нао кашне шуме, — особито рани.

Позније посејани кукуруз, сада се увелико огрће.

2, Кромпир је врло добар, рани је стигао за употребу — јело. —

3, Цвекла добро напредује, у колико је има посејане.

III Варива.

1, Пасуљ, нако рани тако и позни, добар је. Пзода је поново доста. —

2, Грашак је већ скоро сав сазрео, у скоро ће се почупати. —

3, Боб је врло добар, боранције има доста. —

4, Сочиво, и оно добро напредује, само што се по мало сеје, јавно би добре дохотке. —

IV Поврће.

У поврће спада: купус, кол, паприка, патлиџани, лука бели, прави и т д. у опште сво је добро и лепо напредује. —

V Предиво.

1, Лан је добро израстао, цветао је, за кратко време стићиће за бербу. —

2, Конопља је израсла више од једног метра, расте као из воде. —

Травне су сочне и доста густе на мастима, а на местима ретке и слабе. Кошење је отпочето од 12 ов. м.

Детелина Луцерна пошена је до сада два пута, Мухар није још ни један пут.

Виногради су у своје време обрађени, гроздја има прилично, но много их филоксера нојела, и све више се шири. —

Воће, ги сикла: јабука, крушка, орах шљива и т д. има доста, но гусеница их напала и појела тако; да има шљивара ги нема ни листа на дрвету, већ остао само го плод, који много опада због сувише пренеке, — гусенице су се учауриле и почео је да расте на нову нов—младанет.

Гусеница поште је појела лист са шљива — воћа, а у близини није имало другог воћа нли каквог дрвећа, ги би отишла и рашла се, спиља је са воћа на земљу на канала кукуруз и сенка доземна доња пера била појела.

Шума није појела шира, сем пера који је ретко по ги ги родно, и шуму је гусеница појела тако; да поједена дрвета, и лишћа изгледају као у средзиме.

Других опасних сем гусенице није било. —

Стока је сва здрава, сем што је се у Пољевачкој општини појавила трошница нод свиња, од које су много брава угинули.

Мере за предупређивање ове болести од сигурне надлежне власти нису предузимате. Сељани су сами крили своју стоку, дајући јој неке траве у храни да поједу, и нели да по употреби трава свиње неће да увате трошницу, нли нако су већ увателе оне неће угинути. —

Пчеле су добре и кроз који дан отпочеће да се роје.

Спиљске бубе сада се завијају, а неке су се већ завиле. —

Приност нако стоке тако и осталих производа у опште је добар.

Киша је било: 4, 6, 9, и 14 тек. м. и то такве јаке, да кад би се плаћала нико је неби могао платити.

Цене радницима, о годишњој храни и напојници 1·20—1·80 динара.

Пав. Мићић
свинар.

Дуб, 15 Јуни 1891 год.

Сва жита у овом крају до сад су била добро поцвјела, а нарочито стрнина. Од стрних жита зоб је понајбоље пошо на онда пшеница. Кукуруз је тапође до сад био добар. Земља за копање биба је врло удесна, и прво копање кукуруза сршено је готово сво, а и друго пола. Поштено овамо има још посијане, то се и оране и копање увек на време сврши. Та им позајмица чини да не мора за орање или копање продавати што, које тек сеју или окопавају, нао што се на многим местима чини.

Воће је све до сад било добро поцвјело, а нарочито шљиве. У које је народ сеу нађу био полошео. Умерена киша, која је падала 2, 6 и 7 Јуна у чинила је била велики благодет и за усеве и воће, она их је тамо како треба, после мајске доста велике пришеће, спрашла. Од тада је се спаком земљораднику могао видети осмејан на лицу. Но 14. Јуна весео је се велики пороз за свакашње земљорадиике. Тога дана до 4 сата после подне била је велика пришека и сморница. Ово 4 сата на једап пут се наоблачи и захуја. Из тога невеселнот облика зајрче груну пазокопта, врло крупна киша, после ће ударн град. Врна су падала велика. Једно врно, које сам ја измерио било је тешко 15 грама, а друго 20, а било их је и тежих. Но у овај мах не учини велику штету. Ма да је град почео падати врло јак и крупан, врнак, пошто је падао кратко време, није учинило велику штету. Пошто је прошао град сувше је опет грмљаво. Свини се бејаше развеселно, пошто минуљше да га је опасност минопла.

Кад је се смрачило сиуда у планоко могли су се видети облаци и непрестано севане. Но око 11 сати ноћу удари тако јак и крупан град, да је се мислило да ће и кров на кући пробити. Страхоте је било слушати. Сутра дан нмало је се шта видети. Кукуруз сав по чешан, — и то рани, а пешни и поденви и прилешљен уза земљу. Шљиве готово све убијене, на не само код нега и све које гранчице. Стрмна жита текође много оштећена. Путови сви неповрени. Њиве и ливаде — и то најбоље, сво наменом и песном затрпане. Штета је врло велика. Најгоре су оштећена села: Дуб, Пазиња, Згода и Загајвак.

Како су у овом крају земље готово све само пољуше, то народ никад не може наћи довољно хране за целу годину. Прошле године што је храие нађено, није трајало код небпше ни до великих поста. Узрок је томе прво тај што је мало нађено, а друго што је порез народ наморао те је продавао и ово што је имао у бесење. Целог су, многи, продаја кукурузи а и сада купују, услед тога цена кукурузу и пшеници доста је велика. Тако:

100 кгр. пшенице продаје се по 16—17 дин.
100 „ кукуруза „ „ „ 17—18 „

Поред тога, што су земље неплодне, још и ова елементарна непогода учинила је да ће се народ у овој околини у своју пеле године много патити.

Једино се овај крај може похвалити здрављем, које влада и код народа и код стоке. Нарочито је повољно здравље код народа, — никаке редње нема.

Никола А. Јовановић
учитељ.

С пута, (срез ср. рачански, окр. Ужички), 17 Јуна 1891. год.

Кад сам пошао у Б. Башту 14. ов. м. из Ужица, била је врло велика пришека, а облаци црни и мутни давали су назна или велиној киши, или великом граду. И збиља, око 4—5 сати после подне стаде врло јако киша падати, баш над сам ако ја брдо Калињачу, која позиље ужички и рачански срез, а с ном и ситан град; но после 20—25 минута и киша и град престадоше, не учинивши никакве штете усевима. Но што није било тада, било је тога вечера и 15-ог преко ноћи. Обадва та два вечера град је с кишом тако јако падао, да је тако рећи упропастио усеве и воће по селима: Привиш, Вашесави, Обајгори, Прилозу, Злодолу, Загланку, Дубу и Пиљици; у којима селима штета износи око по милијуна динара. Град је обио шљиве, побио стрнике усеве, конопље и кукуруз, а бујица са голетних страна спирала камен и њим засула путеве, ливаде, њиве и усеве.

Усеви у рачанском срезу у опште су били поцвјели добро, нарочито стрнина Дуван је тапође био добар.

У опоме срезу ливада мало и има, и опе су почета косити. Кукуруз се гаји у малој мери, за то што су за њ' га хрњани услови, но у томе се напомињуће са стрнинном. Пема су кукурузи спопати, и неки још нису и врло су мали.

Жир је родно врло добро, а тако исто и шљиве.

*

Овај је срез врло сиромашан, јер због брдовитости своје нема довољно земље за обрађивање. Гледао сам својим очима просторе од 100 квадратних метара засијаних кукурузом, и пшеницом од 50 квадратних метара. Таке њиве „њиве" довољан су доказ сиромаштва и кубурења свога краја.

Шуме има доста, али се оне нагло сатиру, секући се за јапију, која се Дрином спушта за Београд и за иностранство. Сечу врше и домородци и странци, оголођавајући једна по једап бријег. У томе су у Босни практичнији. Тамо сам гледао да се сва зелена гора исече, али се исечено место забрани и подиже нова шума. Тако опи раде не само дуж Дрине, већ и у самој унутрашњости Босне. Али тамо је и закон о шумама строжији, јер глобу за посечено дрво, ако се не нађе кривац, плаћа село.

У рачанском срезу нема никове хоје, на да има услова за њено подизање. У том погледу одмах преко Дрине у Босни боље напредују, јер се доза нагло подиже. У томе послу предходе примером босански чиновници а за њима народ. поме су виногради за 5 година ослобођени пореза, само да би се што више подигли.

Драг. Н. Лаичевић.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Записник VII. седнице од 2. маја 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници: г. г. Ж. Шокорац, М. Николић, А. Голубовић, М. Х. Поповић, А. Живановић, И. Кремић, Д. М. Спасић,

Бележио секретар Спасић.

Бр. 34. Прочита се извештај о оснивању друштвене подружине у Варварину по коме је подружина основана на збору 7. пр. м. на коме су усвојена и правила подружинска и одмах уписано пет чланова утемељача и 73 редовних. За тим секретар друштва реферише да је подружина послала друштву своја правила на преглед и одобрење с молбом, да је оно прими у свој састав. Секретар уједно реферише, да је правила прегледао и да у свему одговарају прописима друштвених правила о томе. — Одбор са задовољством прима к знању извештај о оснивању подружине и одлучује да се иста прими у састав друштва.

Бр. 35. Прочита се акт Господина Министра војног, којим позива друштво да свом секретару г. Душану М. Спасићу резерп. артиљ. потпоручику да 3¼ месеца одсуства од дужности ради вежбања на које је решио да се позове. — Одбор одлучи: да се умоли г. Министар да друштвеном секретару г. Спасићу скрати

време вежбања на 1—1½ месец дана и за то време да буде у београд. гарнизону, како би и за то време могао сваје редовне послове надгледати.

Бр. 36. Прочита се извештај комисије одређене за преглед и оцену ветрењаче, коју је израдио и послао друштву на оцену Милош Јоксимовић земљоделац из Копљара с молбом, да га друштво помогне у изради таквих ветрењача позајмицом од 100 дуката. По извештају комисије ветрењача ова може се применути, ако јој је цена умерена, на нашим сељачким економијама у околини места где се израђује, иначе не показује никакве олакшице у раду нити пак у савршенству. Према овоме одбор одлучи: неможе се молитељу дати на зајам тражена сума новаца, јер друштво нема новаца за то; но опробана ветрењача може се откупити, да му се не би натраг слала.

Бр. 37. Прочита се извештај о стању благајнице друштвене за месец Април ов. г. по коме је било примања 10684·90 издавања 8350·85 дин. остало готовине 2334 дин. Одбор прими извештај овај к знању.

ПОЗИВ

НА

ДРУГО ЗЕМАЉСКО ВЕЋЕ

СВИЈУ КОЛА ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО“

По решењу земаљског Већа, које је држано прошле године у Крагујевцу у родноме месту и о рођендану духовног патрона свију Кола Јахача

Овогодишње земаљско Веће састаће се у Нишу код Моравскога Кола приликом прве привредно витешке моравске свечаности

Отварање Већа и почетак рада биће 29 Јула у 9 часова пре подне у скупштинској дворани, а већа ће се:

1. О међусобним односима појединих Кола Јахача „Кнез Михаило“ и о утврђењу правца за заједничко пословање на остварењу задатака који свима подједнако на срцу леже.

2. О мерама за унапређење коњарства и о мерама за буђење и подизање витешкога и јахачкога духа у народу.

Сви пријатељи српске привреде и витештва, моле се да на Веће у Ниш дођу; свачији предлог и мњење биће радо саслушани, те да се општим учешћем и пријатељским договором утврде начини и путеви по којима ће Кола Јахача свој задатак вршити и тиме најбрже и најбоље моћи да припомогну унапређењу једне важне гране домаће привреде и једне племените и корисне особине нашег народа.

Овај проглас у име свију Кола Јахача, обзнањује стални одбор Земаљског Већа

На Видов дан 1891 год.
у Београду

СЕКРЕТАР,
Мирко Миљковић

ПРЕДСЕДНИК
СТАЛНОГ ОДБОРА ЗЕМАЉ. ВЕЋА
СВИЈУ КОЛА ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО“
ПУКОВНИК
И. Ђукнић С. Р.

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво обновља раније расписан стечај за поуке за своју популарну пољопривредну књижницу и то:

1. *„О преради млека“*; и

2. *„О удружењима за производњу и набавку справа, стоке и других пољопривредних потреба.“*

Ове поуке морају бити написане популарно и удешене за потребу пољопривредника у краљевини Србији, а она под 1) са што више слика, ради објасњења слога. Ни једна несме бити већа од 3 печатана табака средње осмине.

Рок за предају је до конца ове године а награда (100) *сто динара од печатаног табака*. Усвојени и награђени радови прелазе у сопственост друштвену и оно ће их печатити под именом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: „Српском Пољопривредном Друштву. у Београду;“ а рукопису — делу — треба приложити писмо под печатом са именом и адресом писца. Писма ова отвориће се по прегледу и изреченој оцени делā.

Бр 1627 Од Управе Српског Пољопривредног Друштва. 16 Јуна 1891 године у Београду.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: В. С. БОГДАНОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним дали се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 30. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28. ЈУЛА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Чување пожњевене стрмнине од закишњавања. — Сељење пчеланика од јула до октобра у циљу сабирања меда по сриѳелзовој пракси. — Плашљивост коња. — У којим приликама треба претпоставити сађење шума сејању? Како треба подизати младе пилиће. — Незрео мед. — **Белешке:** Загртање стабљика код кромпира. — Кував јечам. — **Гласник:** Нов уредник „Тежака". — **Позив.** — **Стечај:** — **Подлистак:**

ЧУВАЊЕ ПОЖЊЕВЕНЕ СТРМНИНЕ ОД ЗАКИШЊАВАЊА

Нема ништа горе и теже за пољопривредника него кад му пожњевену или не зденуту летину затече киша у руковтима, сноповима или крстинама

После, скоро, читаве године неуморна рада, баш кад је усев дошао, што по веле, до уста, а време се окиша и летину затече обаљену на стрништу. То се дешавало сваком пољопривреднику, и, нема скоро ни једног који у животу није бар једанпут имо знатну штету отуда.

И ако је нужно ма какво искуство у животу и раду пољопривредника којим се може помоћи, зацело му је најнужније искуство како ће да сачува своју летину од закишњавања и проницања.

Истина, сви пољопривредници у нас, имају, у овоме, више, мање искуства, али ипак колико њих чување стрмнине од закишњавања узимају доста олако те им често пута киша упропасти сву летину с толиким трудом стечену!

С тога ћемо сада, док још није сва летина сређена, да проговоримо коју о томе, колико напомене ради.

Шта треба да ради пољопривредник кад му киша затече обаљено жито у откосима, руковтима или сноповима?

Пре свега било би најбоље ако би се икако могло уграбити лепо време за жетву. Јер кад је жито необаљено њему киша не може много да шкоди, пошто се оно одма и осуши чим се мало разведри и огране сунце. А кад је пожневено па и саденуто на њиви у купице, петине или крстине, па закисне, онда се суши много спорије и теже. У овом случају, кад садевено закисне ваља одма, чим киша престане, управо чим се пролепша растурати снопове да се суше. Закисло снопље мора се одрешити и разастрти на оцедном и сунчаном месту по стрници.

Боље је овај рад извршити и неколико пута него пустити да жито проникне у сноповима. И што се год буде брижљивије и чешће вршило разастирање и сушење закислих снопова у толико ће се свагда сигурније избећи неминовна штета отуда.

Ну није све једно како ће се извршити ово разастирање снопова. Кад се например крстине само растуре по њиви, у читавом, нераздрешеном снопљу, као што то у нас махом раде, онда се жито суши врло споро а кад се растури цела крстина — закисли снопови раздреше и разастру танко по стрњици, и то по оцедним местима онда се жито осуши далеко брже. Зато ваља увек тако и радити. Из удољака, раздоа и присенака ваља снопове изнети на оцедно, промајно, сунчано место па их ту прострети.

Главно је при жетви пазити на време. Ако се време мути не треба никад жњети много, а често пута, ако је у изгледу да ће бити ускоро кише, ни почињати жетву. А кад већ пожњевено жито затече киша, онда га је боље оставити у руковедима док се не просуши, него онако влажног везивати га у снопове и денути, па доцније опет растурати и сушити, Наиђе ли пак киша кад је жито везано у снопове, ваља снопове живо зденути.

Пшеница чим постигне зрелост не треба је остављати не пожњевену. Како почне да жути одма је жњети. Ну кад се случајно окиша у добу њене зрелости, па се очекује лепше време а ово не наступи одма, тада пшеница презри и у том случају њено брашно знатно изгуби у својој каквоћи.

На време пожњевена пшеница и ако дуже лежи саденута и ту више кисне, ипак је, у том случају, штета далеко мања него кад се зрела остави не по-

жњевена на се после мора због кише да чека на жетву по читаву недељу дана. Правило је жњети је увек дан пре но дан после.

При жњевењу пазити и на везивање снопова и увек везивати их што је могуће тарње да би мање закишњавали.

Проращивање, усљед закишњавања, много је штетније код пшенице но код јечма или овса. Зато се при сушењу покислог пшеничног снопља мора обраћати далеко већа пажња. Закисли пшенични снопови увек се морају раздрешити и разастрти и то неколико пута док се са свим не осуше. И при слагању у крстине пазити да класови што је могуће боље буду заклоњени од влаге. Па кад крстине и најмање покисну, чим се разведри растурати их и то бар до половине. Растурене снопове, ако није могуће истог дана оврћи или зденути у стог, ваља пред вече покупити увезати и сложити опет у крстине.

И снопове јечма и овса денути лепо, како би снопљи облик крстине био што косији. А за време вршаја, док се прво наложено снопље оврше, оно друго, које се има наложити, треба растурити око гувна да се провене и просуши.

У Баварској пожњевено жито дену на више начина. Дену га у камарице са по 8—12 снопова. Снопове наметњају положено једног врх другог и дену тако да камарица добије призматички облик.

Кад камарице граде из 8 снопова онда међу три прва снопа обрнутим класовима земља, а кад из више, дену тако, да само један једини сноп лежи непосредно на земљи.

Последњи начин садевања бива овако:

Најпре се положе два снопа један према другом у правцу северо-југа, да се њихови класови саставе. На њих, одозго, полажу се други, окренути крајевима западу и то напред се мету 6 па онда 4 снопа и најзад се заврши са 3, што све скупа саставља једну камарицу чији кров има нагиб према западу.

По негде, опет, исто тако метну се на земљу најпре 4 снопа у облику квадрата, да класови једног леже на задњем делу другог снопа. За овим метну се 3, па 2 и најзад се заврше једним снопом.

При грађењу крстина пак, полажу се најпре 2 снопа један супрот другог и окрену тако, да класови једног леже на класовима другог снопа. Тада се међу унакрсно друга два исто тако, па на ове остали снопови. Тако се наслажу 12 снопова један врз другог, како је крстина започета и одозго на средину метне се један завршни, повећи сноп, чији се класови разастру те он чува од закишњавања остале снопове.

Садевењо жито у крстине истина не закишњава много али оно снопље које лежи на земљи тешко се суши и врло често проникне.

Ну, у крстине се дену махом јечам и овас а озима пшеница ређе. Озима пшеница дене се већином у купице. Около једног снопа поређају се најпре 4 са класјем горе, па на њих одозго опет друга 4 са врховима доле — клас у клас. Или се преко 5 прних сно-

---

ПОДЛИСТАК.

ВИНАРСКА ПИСМА

ПРВО ПИСМО

(Грожђе и његови састојци).

Драги пријатељу.

Право желиш, да се код нас при прављењу вина, па било то црног или белог, ради на сент, јер изњеси број наших винара, нема ни појма о овим радњама што се збивају у вину почевши од дана превирања, па све до његове зрелости. А но не зна, шта се све збива у вину за то време, он наравно не зна, ни какву негу од своје стране, ваља вину да указује, па да може рачунати, да ће му оно бити вазално, већ често и са свим противно ради. Овоме је опет последица погоршавање вина а с тим и смањивање прихода.

Мени је особито мило, што си сам дошао до тих закључака, па за то сам и вољан, да ти од своје стране учиним, по могућству, да се с тим радом што боље упознаш. Ја сам се решио, да се одазовем твојој жељи, а то је, да ти поред уобичајеног писања, у сваком писму кожем, увек, и по што год, што ће ти користити, да боље разумеш радове око прављења и неге вина, и ако у овој грани будеш појединако заузет и истражан, онда посигурно можеш рачунати, да ћеш у тим писмима наћи довољно обуке и објашњења у овом послу.

Како до борбе има још дуго времена, то мислим, да је добро, да почнем помодале, не би ли ти тако показао све, што би ишло у прилог овом раду, а свако писмо, држим, да ће те потпуно задовољити, јер поред свога искуства и спреме, ја потребну грађу узимам и из неколико признатих страних књига.

Право да ти кажем, и самом је мени мало, што си ме подстакао и покренуо на овај рад, јер те учим о томе, како да што боље знаш оно што, за које још славни песник Квинто Хорације Флако, на 65 година пре Христове рођења рече: да је то божје пиће, и које сам Христос сам божји, и велика учитељ слоге, братства и једнакости, изабра, да оно замени крв његову, да нам буде закон, да се њиме прачешћујемо.

Е, па тако пиће, које истичу и наука и наша пера, без којег многи песник не би могао ни отпочети, и које поред добре награде још и често „весела срце человјека", потпуно заслужује, да га што боље справљамо и негујемо, па за то се, ево, и обећавам, да ћу ти о овом предмету што чешће писати.

И ако знам, да си добро упознат са основним знањем из природних наука, са којима је овај предмет у тесној вези, ипак ћу гледати да у свему будем што јасниј, како ми доцније не би у овоме што год пребацио, а и онде, где би ти се учинило, да сам нејасан, требало би, да ме одма запиташ.

*

Вино ће само онда бити добро, ако је добијено из грожђа које је потпуно зрело, ну да би знали, шта је то, што

пова, који су положени класовима горе, положе попреко 1—3 снопа и на врх метне један као завршан.

На местима, опет, жито се садева сасвим другојачије. Чим косач или жетелац оборе жито, за њима иду и скупљају руковеди и увезују их обичним влатом. 15 таквих ручица садева се уједно, јер тако са денуте најбрже се суше. По неки, овако садевене руковеди, везују преко средине ужетом, да не би лако закисле и да их не би ветар пообаљивао.

Најзад од свију начина денења жита најпрепоручљивији је садевање у купице, нарочито кад се у њих не меће више од 6 снопова и кад се садену како треба.

Грађење купица лакше је но грађење крстина. И превоз или пренос снопова врши се много брже, јер се не носе далеко као што је случај при крстинању, а што је још главније, купице се врло брзо суше и после кише не морају се растурати и разастирати, па опет после везивати и денути.

Нека би ово напомена, о чувању стрмнина од закишњавања, била од користи свима онима који не полажу особиту пажњу на денење обаљеног жита, како им га не би, што вели пословица, убијао град на гувну.

— г —

Сељење пчеланика од јула до октобра у циљу сабирања меда по ернфелзовој пракси.

Овај период времена, од јула до октобра, обухвата, у главноме, сељење (пресељавање) пчеланика у цветне околине, а у циљу сабирања меда и воска.

За све време сеобе главни су радови; неговање пчела, надгледање да ли сваки рој има матицу, и, нарочито старање, да се међ кошницама предупреди или отклони отмица — бој пчела, који, кад се по несрећи изроди у једном пчеланику, упропашћује сав мед и восак па често опустоши и многе ројеве. За тим: повратак пчеланика са поља на његово стално место, спремање меда, односно хране за идућу годину и најзад узимљивање пчела.

Има ројева, нарочито кад се пчеланик налази у плодним лукама или међу воћњацима, у пространим цветним ливадама, липарима, детелишту и т. п, који су се већ изројили до краја јула а најдаље до почетка августа. Па кад се овај пчеланик пресели после у елдовиште, онда су пчеле у стању да саберу толико меда, да принос испадне преко сваког очекивања.

Јаки ројеви у стању су да сваког дана унесу у своје кошнице по 2—3 па и до 5 килогр. меда, само ако нађу за то довољно материјала у околини.

Према томе, ако сељењем пчеланика из једног места у друго, дâмо пчелама могућности, да развију своју радиност, ако дакле период времена, у коме оне само троше свој мед, заменимо периодом сабирањем меда, као што то чине у Египту на утоку Нила, онда ће принос у меду, за ту годину бити нечувено велики.

Ернфелз најочитије нам доказује то својом праксом. Он је удесио нарочита кола, у која је сместио свој пчеланик са пчелама. У овим колима, у два реда, десно и лево, наместио је по 8 свега 16 кошница.

код зеленог грожђа чини, да је вино рђаво, а шта опет код зрелог да је добро, ја мислим, да не ћу погрешити, ако ти у овом, првом писму, кажем коју о грожђу и његовом састојцима, т. ј. да ти побројим из чега се састоји грожђе, а идући пут показаћу ти, какав значај имају ти поједини састојци на каквоћу (доброту) вина.

*

По што су дакле и наука и наша вера потврдили, да је вино најбљагородније алкохолско пиће, то се за то и грожђе као род, из којег се справља такво пиће, између све коликих плодова, мора сматрати као најцељније.

Винова лоза гаји се већ од толико тисућа година и за то време постао је силан број сората, које се међу собом разликују не само по своме изгледу, већ и по самом грожђу. Још *J. M. Колумела*, на 50 година пре Христа, у своме знаменитом дела „De re rustica“, причаше, да му је вели било, познато на неких 38 сората винове лозе, а *Е. С. Плиније*, у својој књизи „Historia naturalis“, која је изашла од прилике у то доба, навођаше неких 50 сората лозе, за које опет вели: да су то најбоље и најблагородније.

У даљем току, број сората знатно се повећао, тако, да је и поред све колике пажње испитивача, да сорте винове лозе што боље познаду и групишу, скоро не могуће, да то постигну.

Наравно, да свака сорта има и своје вино. За то при сађењу винограда и треба пазити на избор сората, за тим на положај, земљу и климу, па онда на ђубрење и т. д. јер све ове околности утичу знатно на каквоћу вина. Ну, о овоме, није место да ти сад причам, нужно је било да ти о томе само поменем, и сад, кад сам то учинио, да пређем на главну ствар, т. ј. да ти кажем, који су то састојци што су у грожђу.

*

Грозд се састоји као што ти је познато из петељке, шепурине и бобице. А бобица опет имају љуску (кожмуру) и месо. У месу има сока, који је омотан сржним (танком) ћелијама, а има и семена, којег према сорти грожђа има по 2 до 4 на броју. Само неколико сората немају ниваквога семена.

Међу овим деловима грожђа, бобица је наравно најважнија а код ње, опет, онај део, из којег се добија сок. Сок је у бобицама као што рекох, омотан танким дуваровима, сржним ћелијама, па зато оне кад се пагњече, лако и прскају при чему сок цури. Сок овај зове се тад *шира*; она је на укусу слатка, по чему се изводи, да у њој има повише шећера.

У шири, која се добила тискањем (пресовањем), има поред оних материја што су у њој, још и делова од поменутих ћелија, ну, ако би ширу кроз-а-што процедили, н.пр. кроз хартију што пролива, онда у њој, као што научњаци тврде, има: воде шећера, винског камена, грожђане киселине, лимунске киселине, пектина, пектове, биљне сљузевине или гуме, албумина или беланчевине и пепела или минералних делова.

Свију ових састојака има у шири у различним количинама, а то зависи од тога: каква је сорта и да ли је грожђе мање или више зрело.

Кад хоће да се крене у један извесан предео, где има за пчеле изобиља хране, тада позатвара кошнична лете, упрегне коње и вози куда жели.

У пољани, где смести пчеланик, — отвори кошнична лета и пчеле почну одма излетати и, већ, кроз не пун сахат, враћају се натоварене медом.

Тако је Ернфелз сваког месеца путовао из једног предела у други, застављајући се, свагда, онде, где се флора налази у добу цветања. Он је, например, задржавао се месеца априла у пољу репичном; маја у багреновој шуми; јуна у липару, јула у јеловој гори, августа у елдовишту.

Овај покушај, вели практичар, дао ми је најјаснији доказ: шта могу пчеле да ураде, колико меда, да наберу само кад човек уме да њихову неуморну радиност до краја употреби на своју корист, тј. да им у свако доба нађе у природи довољно материјала за прибирање меда. У оваком случају, принос је у меду изванредно велики.

Пред сеобу на неколико дана ваља прегледати рамове у кошницама и уверити се: колико имају меда. При прегледу наћи ћемо у затвореном саћу највише и најбољег меда. Па зашто би преносили тај мед из једног места у друго?!

Најбоље је исећи затворено саће из пуних рамова и оставити га. Овим исецањем, управо вађењем саћа и меда, дајемо пчелама више празнине у кошницу, коју оне, у новоме пределу, а при поле лепом времену, врло брзо попуне. Нарочито у добрим годинама нужно је предузети вађење меда.

У очи пресељења морају се повадити из кошница сви дометути рамови, па их обележити из који су кошница. Тада завити их у ретко платно, увити у сламу и заједно с кошницама натоварити на кола.

Кошнице у колима треба да су намештене у такав положај и правац, да рамови у њима стоје према руди у правој косини, јер, у противном, ако су кошнице намештене друкчије, да рамови дођу попреко, онда се при штруцању кола сљубе један уз другог, пригњече подмладак па често угуше и сам рој.

Тако натоварене кошнице, са лаким крововима а без прозора, поређане просто једно до друге одвозе се пред вече у поље. А у пољу, где се пчеланик смести распореде тако, да никад не дође једна кошница супрот друге. При смештају нарочито ваља пазити да се у близини, према постављеном пчеланику, не налази друге кошнице, јер се врло често дешава, да пчеле са удаљене паше погреше и онако натоварене храном улазе у њих где и остају.

Да би пчеле што више набрале меда; ваља увек имати у приправности празног саћа и по потреби дометати га у кошнице. Ово је нужно у толико пре, што се зна, да у времену, кад у природи има доста материјала за прибирање меда, ни један рој не може да справи толико саћа колико може да набере меда. И, готово свагда, у таким приликама, дешава се, да пчеле из саћа избацују свој подмладак само да би начиниле више простора за смештај меда, те услед тога ројеви остају за зиму врло слаби.

Колико ће пчеле, са пространог цветног поља, сабрати меда, зависи готово понајвише од тога, да л' се има у приправности празног саћа за дометање. Из овога лако је појмити од колике је неоцењиве вредности уметање празног саћа.

При сеоби пчеланика и надгледању пчела у месту, мора се водити озбиљна брига, да ли у близини места, у коме јесмештен пчеланик, има доста воде. Где ове нема онолико колико је за пчеланик нужно, ту ће подмладак бити слаб а справљање саћа вршиће се врло споро.

Ну, при неговању пчела у пољу и сељењу, ваља пажљиво мотрити да који не остане без матице што се може лако десити.

Познато је да мед са паше садржи у себи много опијума, те су пчеле врло раздражљиве и радо хоће да пецају. Оне су махом узљућене, находе се вазда у пеком заносу и пецају са жустрином.

Па ако случајно, једну кошницу, која је остала без матице, нападне друга, међу њима се отвори жесток бој који се отклања врло тешко. Шта више, бој се не ограничи само на две кошнице већ прелази и на друге, те у тој борби многи ројеви бивају савладани и покорени. Најзад бој се свршава тиме, што на једном пчеланику пропадне више ројева.

Пепео што се налази у шири, истоветан је са пепелом што се добији из лозе, т. ј, и он се састоји из калија, натрона, магнезије, креча, фосфорне киселине, оксида гвожђа и мангана, силицијеве киселине, сумпорне киселине и сопе киселине.

Сржне ћелије које омотавају грожђани сок, састоје се из биљног влакна (целулозе), пектина и биљне беланчевине.

Кожмура која је исто тако састојак бобице, састоји се из биљног влакна, танина, бојећих и тако званих букетских материјала, за тим из винске киселине, јабучне киселине, уља (као воштане навлаке) и минералних делова (соде, креча, магнезије, белутачне киселине, оксида гвожђа и мангана и киселина: сумпорне, соне и фосфорне).

А *семе* које је у бобици, састоји се из биљнога влакна, за тим из танина и уља (до 17%) и неорганских материја.

Ну ја чисто као да те гледам како механички прелазиш преко ових имена, па да не би изгубио наду е их нећеш запамтити напомињем ти, да ће ти сва та имена бити обична, кад ти будем писао о особинама појединих састојака. А између њих поменућу ти само оне, који одиста утичу на каквоћу вина. То ћу учинити за који дан.

С поздравом, твој

Б.

При овом начину сабирања меда, сељењем пчеланика, најчешћа је појава: опадање пчела радилица. Опадање или боље нестајање пчела наступа обично у добу најбујније вегетације а узрок лежи у томе, што се пчеле на паши опију соком биљака где и пропадају, било да залутају у туђе кошнице, било да немогу да се врате у своју.

Ако је у цветној пољани лет једних кошница окренут лету супротних кошница које се находе у извесном остојању, и ако пчеле, при излету на пашу, прелећу преко њих, тада, при враћању са паше занесене песмом матица из дотичних кошница, враћају у њих и онако натоварене храном улазе без сметње па ту и остају.

Тако, у оне кошнице, које се находе на самом крају уланика, долећу пчеле из кошница које се находе у средини и обратно, што зависи од правца лета, правца ветра и т. п.

Да би се ово избегло, за смештај пчеланика ваља бирати усамљено место и никад не стављати једну кошницу супрот друге. — Кошнице не постављати једну до друге у сувише дугачке редове. Између 30 и 30 кошница нужно је одстојање од 15 метара.

У оваком распореду и на овом остојању пчеле понајбоље познају своје кошнице и онда се не треба бојати да ће одлазити у кошнице друге.

До 12 септембра најдаље, довршено је сабирање меда и са елдовишта. Тада се ваља старати за повратак пчеланика на стално место.

При сељењу, за све начине пчеларења без разлике, важе ова правила:

а) Најпре ваља повадити све медно саће, прегледати подмладак и обележити све оне кошнице, које, било због оскудице меда или оскудице у подмладку, не могу да презиме па их касирати.

б) Међу овима, које су обележене за касирање, могу се, по потреби, издвојити оне, које могу презимити ако се буду храниле и ако за исхрану има већ спремљеног меда.

в) Пошто се касира једна кошница онда ваља тражити другу коју њоме треба појачати. И кад смо ову кошницу нашли, онда, кађењем и чукањем кошнице, коју хоћемо да испразнимо (касирамо) истрести све пчеле из ње или управо сагнати их на даску под кошницом. Кад изађе сав рој, ваља у њему пронаћи матицу и ухватити је па је утерати у једну од празних кошница. Сад ову кошницу, у коју је пресељен рој без матице, затворити ретким платном и оставити до пред вече.

Пред вече, пак, поново истерати рој и из ове кошнице на даску под њоме. На исту даску, а близу истресеног роја наместитити кошницу која се појачава па оба роја кађењем саставити, што се може извршити а да међ пчеламама не буде боја и смрти.

Главно је да рој, који се прегони у другу кошницу за појачање, сазна да је остао без матице, јер тада пчеле постану плашљиве и при састављању (мешању) са другимројем, понашају се врло мирно и благо, чисто као да моле за прајем. Овако претеривање, као што рекосмо, може се извршити без икакве тешкоће и губитка у толико још сигурније, што пчеле у нову кошницу улазе натоварене медом.

ђ) Да би се добило што више меда и воска, ваља, за време сељења пчеланика у поља, из кошница вадити доње медно саће. Ну ово вађење може се предузети само код оних кошница које су отежале напуњеним дометнутим саћем. Иначе, вађење пуног медног саћа ваља одложити до пред само узимљивање пчела.

Чим се, по свршеној вегетацији, пчеланик врати из поља, треба вадити медне рамове из свију кошница где је год могуће, а пчелама оставити за зиму само колико им је потребно. Из саћа извађеног исцедити мед и одвојити обашка онај за продају, од оног што се оставља за храњење пчела. Овде ваља обратити особиту пажњу на чување меда за храњење пчела.

Мед у течном стању, намењен за исхрану пчела, не сме се ни пошто загревати већ га исцедити сасвим ладног.

Овај мед ваља сасути у земљане ћупове који су добро глеђосани изнутра.

Тако се, у тим ћуповима, може очувати мед за исхрану пчела дуже година.

Од свију осталих, за храњење пчела, најбољи је: цветни мед: липов, од воћа, а нарочито од елде.

Нека искуство Ернфелза, при сељењу пчеланика у циљу сабирања меда, послужи и нашим пчеларима као упутство. **Иг.**

ПЛАШЉИВОСТ КОЊА

Нема спора да је плашљивост код коња једна врло велика мана његова. Био коњ ма како добар, знатно губи своју вредност само ако назире, преза или се плаши.

Плашљивост код коња долази махом од темперамента, расе и. т. под., ну још и већим делом долази од неумешног обхођења, хрђавог поступања и злостављења.

Ако се у близини коња често дешавају непријатни догађаји, који су у вези са лупом, виком, и т. д., они на њега тако снажно утичу, да се он доцније плаши, чим види или чује сличан догађај. — Још ако се због ове плашње буде злостављао у толико је горе.

Често виђамо да многи бију заплашења коња, кад се боји да пређе преко ћуприје или поред куће, из које се чује лупа или вика. Ну, у том случају, коњ и горе неће напред, већ у највећој плашњи и највећем трку обрне назад.

Ваља звати да коњ има врло добро памћење. И ако је бивен само један пут, он то незаборавља лако. Кад га човек, на пример, удари при тимару четком, он тај удар тако добро памти да после неколико дана, као се истом четком почне да тимари, сав дркти.

Код по неких коња, а усљед хрђавог опхођења, развије се толики страх и толика плашљивост да се они и кад су сами у штали плаше и најмањег шума или изненадне појаве, па се тржу од ја сала, дуго неједу док се не умире.

Такви су коњи, може се рећи, са свим неупотребљиви. Нит се смеду јахати нит презати у кола, јер је и једно и друго скопчано са опасношћу живота човечијег. Шта више са плашљивим коњима руковаоци и сопственици њихови имају велике недаће и кад с' њим ору или превлаче тешке терете.

Противу плашљивости коња скоро је једино и најбоље средство благо поступања. А шта има боље но благо поступати с' коњима?

Ко хоће да има доброг, вредног, послушног и верног коња тај треба брижљиво да га негује и храни и да га пази, што но реч, као своју душу.

А ко са својим коњем још од малена поступа разумно и благо његов коњ неће никада бити плашљив.

Но и код већ плашљивог коња може се донекле плашљивост отклонити. Тако, на пример, кад је један коњ постао плашљив зато, што је често пута при тимарењу ударан четком може се плашљивост отклонити симо благим поступањем при тимарењу. — Ваља чешће пута прилазити му четком, и гладити га њоме по глави.

Ако се коњ плаши каквог сталнога предмета који је пред њим, ваља га тепањем и миловањем одобровољити да приђе предмету. На тај начин може се коњ лако умирити и одучити од плашљивости.

Најзад ваља запамтити да злостављање и батинање коња само га плаши и харуми а никако непокреће на бржу окретност, бољу живахност и послушност, као што то неки мисле.

У Русији има предела где коња пазе као укућанина, где га никад ни бичем не ошину па ипак тамошњи становници на својим коњима јашу и возе се врло брзо, ма да од њих изискују толико исто као и ми од наших коња.

— г —

У којим приликама треба претпоставити сађење шума сејању?

од

Благ. Д. Тодоровић

У извесним приликама, биће боље, ако шуму садимо, него кад би је сејали. Тако сађење треба претпоставити сејању:

1. У оним годинама, када дрвеће није родило, и када не можемо да купимо свежег и клијавог семена, а међутим пресадница има у изобиљу од раније засејаног семена.

2. Где је опасност, или где се искуством потврдило да ће се биљке које ничу из семена, ма чиме толико оштетити, да се из заоставшег подмлатка не може подићи ваљана шума.

3. Где се подмладак за дуго или никако не може чувати од стоке и дивљачи. — У том случају ваља узети за саднице биљке које су велике 2 до 3 метра, па због стоке и дивљачи побити уз њих коље и заградити трњем.

4. Где је случај, да ће посејано семе разнети тице или друге које животиње, или где је земља подложна спирању, па би се и семе однело.

5. Где је земља у горњем слоју рђава и сува, а међутим су доњи слојеви влажни.

6. Где је потребно гајити оно дрвеће, које у младости тражи заклон или споро расте.

7. Где се искуством доказало, да ће трава и коров брже расти од биљака које су поникле и из семена. — У овом случају треба узети за саднице биљке, које су велике $^{3}/_{4}$ до $^{1}/_{2}$ метра и посадити их на 1 до 2 метра далеко.

8. Где има наредичавих места и то између дрвећа које је велико 1 до 3 м. — У овом случају треба узети и саднице исте величине, јер кад би биле мање, онда би их то дрвеће могло прекрилити.

9. Где се жели да произведе мешовита шума, па се оне врсте, које споро расту, хоће да потпомогну у порасту.

10. Где је потребно пошумити гола места у суровој клими оним врстама шумског дрвећа, које су у првој младости осетљиве од сурових ветрова, или где се жели пошумити стране брда, које су изложене припеци. — У тим приликама треба саднице да су велике $^{1}/_{4}$ до $^{1}/_{2}$ метра и поставити их далеко на 1 до 2 м. Циљ ће се овде много сигурније постићи сађењем но сејањем.

11. Где се од неких врста, чије је семе скупо и купљено ван земље, желе да имају саднице у извесној количини, такође је боље садити (произвести саднице у расаднику), него тако скупо семе сејати по целој оној површини која је одређена за пошумљавање тим врстама.

12. Где се пошумљавање жели да изврши, а за ово се при том нема новаца. Тако нпр. кад би каква сиромашна општина хтела на каквој голети да изврши пошумљавање, а не би имала новаца да потребну количину семена купи, нити би ово могла наћи у својим шумама, онда је боље да ту шуму подигне сађењем: ако је у могућности, да потребан број сађеница узме из које честе шуме или од кога добије — нпр. од државе, приватних друштава и т. д.

Кад се нађе да је сађење корисније од сејања, онда ваља за саднице узети оне врсте шумског дрвећа, које ће моћи потпуно да одговоре потреби околине. Ради овога ваља да се придржавамо оних правила, која су о томе поменута у 33 броју „Тежака" од прошле године, а у чланку: *„Нашта треба иззити при сејању шума."*

У случају, кад се сађење има да изврши повећим садницама; а то је у прилици, кад се шума подиже по пашњацима, поред путова и т. д., онда треба узети саднице од лишћара, јер се тешко примају велике сађенице од четинара. Па и за саме пашњаке боље је да се изврши сађење с лишћарима, јер испод лишћара може да расте и расте трава док се испод четинара већином развија маховина. Саднице треба усадити на таковом растојању, да трава између њих и онда израшћује и кад саднице буду велике. Ну, у случају, ако не би гледали, да са таквих земаља и од траве имамо какве користи, онда саднице ваља да су чешће, како би се у 60. године старости склопиле и тако образовале густу шуму. Ако би пак желели, да нека места попунимо малим садницама, и да ове посадимо што чешће (гушће), то за саднице можемо употребити и лишћаре и четинаре, али у тој прилици треба да гледамо, да се не само сађење изврши како ваља, но да оно одговара и земљи, клими, положају и месним околностима, и да такав рад не повуче за собом какве велике издатке.

КАКО ТРЕБА ПОДИЗАТИ МЛАДЕ ПИЛИЋЕ?

Двадесет првог дана, од дана кад је квочка насађена, одпочну пилићи да се пиле; отпочну велим зато, што се не испиле сви у једно исто време, или боље рећи, једног истог дана. — Нека домаћица узме прво испиљене пилиће — пошто су се сасвим осушили — испод квочке, уклони у исто време и његове љуске из гњезда и баци, а пилиће метне и чува у једну сађурицу или кошарицу и ту их замота у памук, или неку топлу крпу; што је пилету топлије, тиме му је угодије, јер га првих дана топлота поглавито одржава. Да-ли је пак тај домаћичин поступак баш најбољи, нећу да тврдим, али се тим поступком свакојако одклањају и неке незгоде, које се врло често после пилења догађају, као што се н. пр. дешава, да се испиљено пиле међу заосталим јајима угуши, да се на оштрој љусци осакати итп. Али свакако је добро, да се љуске испод квочке поваде и баце, неиспиљена јаја у средину метну, а пилићи испред јаја поређају; на тај ће им начин бити довољно топло, а неможе бити бојазни, да ће их квочка удавити. Често подизање квочке с јаја, кад се пилићи одпочну да пиле, не држим за умесно, јер се квочка тиме само узнемирава, а како су њене ноге од дугог лежања укочене, то ће она, намештајући се да опет као што треба легне, много пре учинити неку штету, него кад се остави да свој отпочети посао мирно и доврши.

Првог дана није потреба пилићима никаква рана, само их треба оставити на миру да уживају топлоту испод мајчиних крила; а другог дана можемо их мало, врло мало, понудити раном, а поглавито настојавати да им буде само што топлије. Као прву рану не дајем ја одмах куваних и исцканих јаја, као што то многи чине; ја им дајем жрњене елде или ситне проје (проса); трећег ил четртог дана, помешаћу мало тврдо скуваног и ситно исецканог јајета, а иначе прекрупљене елде, ситне проје и измрвљеног тврдог (окорелог) леба. Како их одпочнем ранити, одпочнем их одма и појити, и то, ако имам залишног млека, ја их појим млеком, а иначе чистом водом. Свакојако је, за бољи и снажнији пораст, угодније млеко од воде, али при појењу млеком треба добро пазити, да је слатко, да није ускисло, јер од ускислог млека могу пилићи и да помру.

После шест дана може им се давати и зелениш: салата купус што се из кујне баци, кувана мрква, кромпир итп. а промене ради и помало ситно исецканог меса, црве, гљисте итд., јер је та промена у рањењу с биљном и животињском раном, неописано упливише на крепко и брзо развијће младих пилића.

Свако оно место, где преко дана бораве и ноћу ноћивају, треба да је оцедно и суво, а првих 30 дана треба их и од кише заклањати Сунца и чистог ваздуха потребује они највише за своје напредовање. У излазу с мајком, наћиће они и сами себи црвића и бубица, а после 30 дана треба им већ давати и по мало пшенице, прекупљеног кукуруза и овса.

Ако се тако на пилиће припазило буде, ако се тако подизали и неговали буду, биће подмладак на пуно задовољство домаћиново и домаћичино?

— р.

НЕЗРЕО МЕД.

Одкако је у нас одпочето да се уводи рационално пчеларене, управ од како су уведене ђерзонове кошнице, из којих се кад се год хоће, ваде поједини рамови, од тога доба чешће је пута бивало да се из саћа вади незрео мед.

Многи пчелари у нас и незнају да праве разлику између зрелог и незрелог меда. Многи у опште и незнају да мед може бити незрео, те ваде и истресају саће и онда, кад на њима нису затворене ћелије.

Истресањем пак незатвореног медног саћа у цедници, истина се врши и брзо и лако али је свакојако штетно.

Да би се та штета избегла нужно је пазити на зрелост меда и истресати само оно медно саће на коме су сатне ћелије затворене.

Шахингер налази да има више врсти меда и вели: има меда, који, и ако се истресе из саћа пре него што је оно затворено ипак садржи у себи довољно етерична уља, има своју природну сладост, густину и постојаност.

Ну, искуство учи, да мед сабрат са цветова извесних биљака, воћака и т. д. потребује више времена да стоји у саћу па да добије, своју зрелост и постојаност.

Мед не зри у саћу само дужим стојањем већ радњом пчела. Пчеле својом топлотом утичу на испаравање сувишне воде из меда, а сем тога, и додају му још и извесан део мравје киселине и тиме утичу на његово дозревање.

Пчеле производе мравју киселину као споредан продукт у органима варења са којима им стоји и жаока у вези. Кроз шупљу жаоку сипају оне мравју киселину на површину саћа, по окрајцима ћелија, те се ова тако меша и с медом и својом антисептичком особином чува га од квара.

У опште узима се да оно саће, које је већ постигло своју постојаност а на коме су ћелије бар у пола затворене може се истресати.

Међутим, сабран мед са цветова репице и конопље, ваља одма истресати (цедити) чим се сат напуни, јер већ после неколико дана он отпочне у сату да се кристалише па се врло тешко цеди.

Такав мед, после цеђења (истресања) ваља мало загрејати и по том скинути овршину — горњи слој његов, па ће се онда на сигурно очувати од квара дуже времена.

— г —

БЕЛЕШКЕ.

Загртање стабљика код кромпира.

У разним пределима француске, већ од више година ушло је у обичај при гојењу кромпира да се и стабљике загрћу.

Загртањем стабљика постижу се две велике користи: предупређење болести кромпира и већи принос.

Посао је овај врло лак и прост. Око половине Јуна ил почетком Јула ваља стабљике повити уз оџак и загрнути их земљом толико, да им само врхови вире.

Овим загртањем успорава се сувишно кретање сока у стабљике, који, сада, више притиче кртолама те се ови развију и равномерније и крупније, а што је још главније загртањем се предупређују и болести кртола.

Тако нпр. кад се за време дуготрајних киша, непогоде или иначе на усправним стабљикама кромпира појави каква болест, онда стабљике служе кртолама као спроводнице те болести. При омањој киши са њих се спирају клице болести у земљу и прелазе на кромпир. То бива кад се стабљике не загрћу.

Ну тај случај не може да наступи онда кад су стабљике загрнуте и тако је загртање стабљика код кромпира корисно, колико у погледу приноса толико и у погледу предупређења болести.

— г —

Куван јечам.

Изредна је храна за краве и коње, нарочито ако пате од затвора.

Куван јечам опоравља стомак и доводи у ред све органе варења. Сем тога кад се помеша са ситно исецканом сламом и прелије водом у којој је куван он је још и врло снажна храна.

Опазило се, да краве, које се хране куваним јечмом, помешаном било плевом или ситно исеченом сламом, дају млека много више но кад се хране на каквом другом храном.

У јечам, за храну крава, ваља усути више воде за укувавање, него у јечам за храну коња.

Најзад, кувани је јечам изредна храна и за пилеж.

ГЛАСНИК.

Нов уредник „Тежака“. — Г. Алекса Љ. Поповић досадањи уредник „Тежака“ поднео је оставку на уредништво због премештаја из Београда. Управни одбор друштвени уважио је оставку г. Поповића, а изјавио му своју благодарност на досадањем уређивању; — а у исто време изабрао је за уредника „Тежака“ г. Душана М. Спасића секретара српског Пољопривр. друштва.

ПОЗИВ

НА

ДРУГО ЗЕМАЉСКО ВЕЋЕ

СВИЈУ КОЛА ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО“

По решењу земаљског Већа, које је држано прошле године у Крагујевцу у родноме месту и о рођендану духовног патрона свију Кола Јахача

Овогодишње земаљско Веће састаће се у Нишу код Моравског Кола приликом прве привредно витешке моравске свечаности

Отварање Већа и почетак рада биће 29 Јула у 9 часова пре подне у скупштинској дворани, а већа ће се:

1. О међусобним односима појединих Кола Јахача „Кнез Михаило“ и о утврђењу правца за заједничко пословање на остварењу задатака који свима подједнако на срцу леже.

2. О мерама за унапређење коњарства и о мерама за буђење и подизање витешког и јахачког духа у народу.

Сви пријатељи српске привреде и витештва, моле се да на Веће у Нишу дођу; свачији предлог и мњење биће радо саслушани, те да се општим учешћем и пријатељским договором утврде начини и путеви по којима ће Кола Јахача свој задатак вршити и тиме најбрже и најбоље моћи да допомогну унапређењу једне важне гране домаће привреде и једне племените и корисне особине нашег народа.

Овај проглас у име свију Кола Јахача, обзнањује стални одбор Земаљског Већа.

На Видов дан 1891 год.
у Београду

СЕКРЕТАР,
Мирко Миљковић

ПРЕДСЕДНИК
СТАЛНОГ ОДБОРА ЗЕМАЉ. ВЕЋА
СВИЈУ КОЛА ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО“
ПУКОВНИК
И. Ђукнић с. р.

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво обновља раније расписан стечај за поуке за своју популарну пољопривредну књижницу и то:

1. „*О преради млека*“; и

2. „*О удружењима за производњу и набавку сирава, стоке и других пољопривредних потреба.*“

Ове поуке морају бити написане популарно и удешене за потребу пољопривредника у краљевини Србији, а она под 1) са што више слика, ради објашњења слога. Ни једна несме бити већа од 3 печатана табака средње осмине.

Рок за предају је до конца ове године а награда (100) *сто динара од печатаног табака*. Усвојени и награђени радови прелазе у сопственост друштвену и оно ће их печатити под именом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: „Српском Пољопривредном Друштву, у Београду;“ а рукописи — делу — треба приложити писмо под печатом са именом и адресом писца. Писма ова отвориће се по прегледу и изреченој оцени дела.

Бр 1627. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва. 16 Јуна 1891 године у Београду.

Цена мањим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: В. С. БОГДАНОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕВИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год. 4 дин. За чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положи за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 31. и 32. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 11. АВГУСТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Замењивање старих матица. — Херинја или нила на зељу. — Употреба цедила за брзо сазревање вина. — Сасецање (пикирање) кајсија. — О труљењу корена винове лозе. — Прављење бермета. — Српска жита и осушени плодови у трговини. — Паук као предсказивач времена. — **Белешке:** Ферменти на грожђу. — Лен за каломе. — Не арсеник по хељду. — Из живота голубијег. — Кијавица или уњкавица код оваца — Бештачки полог. — Јагоде и малине. — **Дописи:** Драгачево, — Жупа — Прћиловица, — Златово, — Јелашница. — **Извештај с панађура.** — **Стечај:** — **Подлистак:**

ЗАМЕЊИВАЊЕ СТАРИХ МАТИЦА

Сваки рој треба да има живахну и пуноснажну матицу. У противном, рој, који има стару и изнемоглу матицу, нема најважнијег услова за обнављање и он, неко извесно време, вегетира па изумре.

Да би се из чаме и распада, који би несумњиво наступио у таквом роју, изазвао нов живот, пчелар треба благовремено да приступи подмлађивању пчела, исто онако, као што воћар подмлађује старо дрво.

А да се и саме пчеле, које сматрамо за тако мудре и паметне животињице, старају за то, о томе не среба ни сумњати.

Кад њихова матица остари и постане неспособна да врши свој задатак, кад, било којим узроком, оболи или се случајно осакати, па не може да носи јаја и да ради на умножавању пчела, тада пчеле, увиђајући то и саме, почну, поред старе матице, да одгајују себи другу, младу матицу.

У многим таквим случајевима пчеле подигну и одгаје себи младу матицу, спасу је од љубоморе старе и предаду јој власт у кошници.

Пчелар, пак, пошто доцније увиди и сазна то, он вели: „та и та кошница, односно тај и тај рој променио је матицу. Благо њему, а благо и мени:"

„Сад ће се рој обновити и ојачати а и мени је овим уштеђено толико труда и посла, који се свакада не може да изврши сретно."

Замењивање матице није тако лак посао. Љубав и привржeност пчела према старој матици толика је велика, да њихов разум савлађује срце. И док им је год у животу стара матица оне често и непомишљају на одгајивање младе, па баш кад је ова и залежена, оне јој не даду да изађе из ћелије.

И тако бива, да стара матица, под закриљен верних и оданих пчела, живи још дуго, а, нова — млада матица лежи затворена у ћелији и не сме да се појави. Отуда бива, често, да у једној кошници има две матице.

Из овога се, донекле, види, како није лако обманути пчеле и стару њихову матицу заменити другом — младом. Ну, поред ове тешкоће има и других.

Пчелар треба да зна, да пчеле будно стражаре и строго чувају своју кошницу од непријатеља, као и од страних пчела, нарочито кад хоће силом да уђу у њихову кошницу.

Па да би сузбиле улазак било непријатеља, било пчела из других кошница, оне данонoћно стражаре на лету своје кошнице и та се стража одма појачава, чим опазе да непријатељ навали у множини.

Чудновато је, да одма познаду сваку пчелу из друге кошнице и одма је отерају. Држи се да је познају по мирису. А по овоме, опет, може се унапред судити како им је тешко додати нову матицу. Па, ипак, то се мора чинити, јер као што рекосмо, ако се у кошници и даље остави стара, слаба матица, рој ће, мало по мало па исчилети — изумрети.

У којој се кошници налази, у леглу, више празнина, места, где дакле ћелије нису затворене, знак је да је ту матица већ неспособна за вршење свога задатка. И кад се, с јесени, сазна да ће матица за пролеће бити већ стара, ваља је благовремено заменити другом.

И онда, кад се једном роју млада матица изгуби, као што се то дешава при излету у циљу спаривања, или, при самом излету акт спаривања омете непогода, и матица остане неоплођења, ваља је заменити другом. Исто тако ваља заменити матицу и ономе роју, коме се указала потреба да одгајује другу младу матицу.

Сад је питање: кад ваља извршити промену — замењивање матице.

Ваља чешће прегледати кошницу: посматрати матицу, легла, пчеле и њихов рад, па кад се примети да матица носи неплодна јаја, да нема довољно улеженог подмладка, да се пчеле поред матице осећају без ње, те граде нови матичњак, онда треба матицу заменути.

Пчеле и саме осећају слабост своје матице. И кад је она већ неспосббна за лежење плодних јаја, пчеле су тада брижне и налазе се у неком очајном стању. То стање кад се примети, ваља са саћа уклонити матичнак (матич. ћелију), па утицати, да пчеле изгубе љубав и преденост према старој матици.

У овом се често чине многе погрешке. Кад што бива да се у ништа жртвује и по неки драгоцен екземплар. Пчеле почну страховати: виде да немају матичњака и једнако помишљају на своју стару матицу. За овим јавља се друга тешкоћа: борба против стране матице.

За то, нову матицу, најпре ваља додати роју у ковчежићу, који је чува од нападаја и убода пчела, а у коме се она може рахат покретати.

Матицу, у ковчежићу наместити онде, где су пчеле отпочеле да граде матићну ћелију. Ну, ако се у овоме погреши — и ковчежић, с матицом, остави на коју другу страну, тада она изгледа пчелама страна па неће на њу ни да обраћају пажњу. А ово не сме да буде, јер њој је потребна храна.

Из ковчежића матица пружа своју сисаљку кроз решетку, више молећи. При таквом понашању, добродушне пчеле имају сажаљења и према непријатељу своме, што, у овом случају, веома помаже да се постигне циљ. И оне, сада, прилазе ковчежићу, пријатељски испружају матици своју сисаљку напуњену храном. Мало, помало оне се мире с њом, почну је хранити и навикну се на њен мирис.

После 2—3 дана, и то пред вече, ваља ковчежић лагано и смотрено отворити, брзо уклонити руку и очекнути док матица не уђе међу пчеле. Па ако се тада нека од пчела мало и накостреши, ипак се брзо одобровољи и матицу прими, у толико милије и радосније, у колико се пажљивије изврши испуштање из ковчежића.

Ковчежића за матице има разног облика, ну, понајбољи је стари ковчежић, кога је Ђерзон измислио. Овај ковчежић има ту добру страну, што се матица не мора хватати руком па уметати у нутра, и, што, свакојако, по матицу има врло хрђавих последица.

Кад се у кошници нађе матица на сату не треба је одма хватати, већ је оставити мало да иде по саћу и пажљиво је пратити, па чим дође на згодно, више усамљено место, одма је одозго поклопити ковчежићом па ковчежић затворити. Тако затворену матицу пренети у кошницу у коју желимо, било са целим сатом на коме смо је ухватили или са једним комадом од истог.

У осталом има више начина хватања матице и може се применити ма који, само не хватати је руком Да се хватање изврши лако и вешто зависи до практичности пчелареве.

ПОДЛИСТАК.

ПОТРЕБИ, ИЗБОРУ И НАБАВЦИ САВРШЕНИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА и МАШИНА.

(Практично предавање П. Т. Тодоровића, с демонстрацијом на редовном скупу Жичке пољопривреде подружине у Врлидима у срезу Жичком, 30. Маја 1891. год.)

Браћо пољопривредници,

Данас је на мене ред, да вам с овога места дам и ја једну кратку поуку, која ће обухватати питање: *какве су справе потребне нашем пољопривреднику* — сељаку; *шта има да пази при избору ових, и како их ваља набављати!*

Пре но што пређем на говор о овим стварима, да ревнем коју о томе, како је одиста већ крајње време, да и наш сељак стане мислити о оном, шта ради: и да из свог рада почне једном издвајати оно, што му није више места, или како се вели, — што није савремено

Није одавно било, кад наши сељаца нису имали потребе да то чине; незнајући, да може, нешто и другчије да се ради но што су од свога оца и предака видели и научили се, није им ни падало на ум, да што год мењају од оне науке и навике, с којима се сродили и које су их задобиле. До скоро је и наш сељак био човек најсигурнији. За своје производе, он је увек добро био плаћен, — родили му ови обилато или слабо. Цена њихова управљала се по жетви; ако је неродица трошња је већа; па и производима је већа цена; — и тако сељак опет добије свој новац, као и кад му обилато роди. Данас пак, прилике су друкчије. Железнице, пароброди, морске галије преносе из најудаљенијих предела и земаља, пољопривредне производе, па их доносе у оне крајеве где је слабо родило; и на тај начин цена производима, у местима где је неродица, иста је, као и кад летина најобилатије понесе. Једна благодет од тако брзог саобраћаја међу људима и земљама донела је ето грдну невољу пољопривредницима, врло осетљиву конкуренцију (утакмицу) међу народима и земљама, која је већ задрмала и нашу земљу, коју већ осећа и наш пољопривредник, и ако не уме то себи да објасни. Не чује ли се и код нас већ о американском житу, американској масти, американским кожама, које чак и до нас допиру, осим тога што су већ почели у велико поплављати оне тргове (пијаце), куда је ишло и куд иде наше жито, наша маст, наше коже, наша вуна и т. д.

Ну, осим овога спољнога, има још више унутрашњих узрока, који су учинили да стање наших пољопривредника не буде више онако повољно, и који непрестано раде на погоршавању овога стања. Међу осталима да наведем онај несрећни цра, који се залеже у нашим *сеоским породичним задругама*, те им ствари нагло распадање. Оно, чиме данас тежи сав образовани свет, оно што се данас вставља као најснажније оружје тој грубој и упропастљивој конкуренцији; „удружене снаге“, то се, ето, код нас батаљује, и на измаку је да се коначно распе. Она наша установа,

И у колико, у овоме, пчелар буде практичнији и вештији, у колико посао буде лакше и боље изводио у толико ћи му он бити и милији и обавља ће га чешће. А ово је врло нужно, јер у нас пчелари још и не помишљају на замењивање старих матица нити знају, да то у опште може бити, нити да има својих добрих користи, већ остављају у кошницама старе матице по толико година, те, ако их се саме пчеле не курталишу, пропадну многи ројеви.

На завршетку ваља поменути да само младу, потпуно здраву, живахну матицу ваља додати слабоме роју и то онда, кад најпре успемо да из њега удалимо стару матицу. А што се тиче брзог појачавања роја то можемо учинити, ако поред матице унесемо још неколико залежених сатова, из ког ће се после кратког времена излећи младе пчеле које се у новој кошници опходе врло благо и мирно. Иг.

„ХЕРНИЈА," ИЛИ КИЛА НА ЗЕЉУ.

(Са сликом).

„Каква је то болест, која се на жилама од купуса указује, усљед које купус вене и пропада? Има-ли јој лека?"

„Оваква и слична питања, стижу нам са више страна, што довољно сведочи, да се ова болес и код нас појављује. Ја сам на ту болест први пут наишао године 1868. у једном купусишту код Новога Сада, а читао сам о њој по странии листовима, и видео, да ју тамо зову *„Хернија"*, што ће српски рећи: *кила*, препоручујући нека средства против ње, која се данас више не употребљују, што сведочи, да ју тада још нису довољно познавали.

Кад прођемо лети, кад је дан топал и сунчан, кроз неко купусиште, опазићемо, да је по неки струк, а може бити и више њих, оборио лишће на ниже — да је увео. Кад тако увео струк ишчупамо из земље, видићемо, да су му жиле одебљане, да су постале меснате, нису као оне здраве: танке и кончасте. Власница, т. ј. оних најтањих, најситнијих жилица, има врло мало само, или их баш и нема никако, све обузме болест, па с тога биљка врло мало ране из земље усисавати може, или не може никако ни да усише, ако се болест на жилама јако развила и онда лишће више из себе испарава, но-што средством жила из земље добива, па онда мора да клоне, да се спари, да увене, кад мало жешће сунце припече. Да се под оваквим околностима не може завити главица у купуса и кеља, ни развити сирац (цвет) у карфиола, то ће бити сваком јасно и појмљиво, — и у том случају мора произвођач претрпити велике штете јер и у иначе повољним околнистима, у којима се расад налазити може, не може нормално да се развија, него порашћује једнострано и рађа којекакве наказе.

Ова је болест позната поодавно у Немачкој, Белгији, Енглеској, Француској и у Русији; биће томе више од 30 година, како се она у тим земљама меместимице појављивала, али прође много времена, док јој сазнаше прави узрок.

која је урасла у тело и душу нашег народа, која га је одржала кроз толике векове као чила, политично и економно снажна, она је у расулу, и тек што јој није свећа упаљена. Наша *сеоска задруга* има доста поља, има обилато радних руку да на време и како ваља та поља обради и уреди; може да производи и добру, јаку, гојну и сваковрсну стоку, подмирује се скоро искључиво сама и свима потребама одевања; има у свом кругу и разне занате, које врше разне оправке и нове израде, те се и с те стране, материјално помаже, а то је чини и мање више независном у подмиривању животних и привредних намирница. На кратко: наша сеоска задруга не само да боље и сразмерно више производи плодова и стоке, него је и економно обезбеђена; за то се и сваки члан њен осећа довољно имућан и обезбеђен, сигуран. А то је доказ, — да ова заједница има одиста своју зрелу основицу, и да је према томе, грдно за осуду, што се за рана не побринуше, да се стане на пут расулу наших сеоских задругана ма се у неколико подвргла у нечему и преиначењу (реформисању), што је свакојако нужно као год и свакој другој установи, — јер се све с *временом* развија, мења.

Место тога шта видимо пред собом? Инокосно људе с мало земљишта, а још мање радних руку; слабу и крџаву стоку и скоро вечиту неродицу. Место пређашњег благостања и сигурности, непрестанв опадање и несигурност. Данас сељак за много шта мора да се обрати вароши, што је од пре у задрузи производио, те према томе и издаци су већи, па и јавни терети, дације, такођер су веће.

У оваком положају, сељак се од један пут нашао у забуни, наступио неред и на дому, као и друштву, и сад треба томе лека.

Лек тај *лежи* у првом реду: у *обавештавању*. Сељаци, пољопривредници, треба највећи део своје пажње да скрену на свој рад, на свој живот. У свом раду, они имају пуно мана, које ваља уклонити, имају пуно недостатака, услед чега им привреда опада: назадује. Те мане и ти недостатци не могу друкчије пронаћи, по *читањем*, или *посматрањем гледањем*, других бољих радова. За то су нам „Тежак" и друге пољопривредне новине и књиге; а на имању наше школе и на осталим државним и неким напреднијим приватним имањима могу се посматрати напреднији радови од сваке руке.

Друга погодба за поправку садашњега стања пољопривредника, после обавештења, јесте: *зближење удруживање пољопривредника*. Данашња подвојеност и поцепаност сељака не води добру; а нигди опет не постаје такве прилике и погодбе за договорни и сложни живот као код сељака. — По градовима, варошима, већ је друкчије; тамо су разни занати и разне радње, те по томе и разни интереси и разни циљеви. Сељаци су сви једнога заната; те по томе и интереси и циљ им је свима једнак. Па о чему може бити и говора међу сељацима да о томе: кад су, како и кад ће се поједини пољски радови извршити, какви су ком усеви, виногради, воћњаци и др. и каквог су плода понели; каква је у кога стока како се храни и држи; како ће се којој невољи доскочити; каква је пијаца пољопривредних производа и т. д.

Удружења пољопривредника могу бити двојака: за у узајамно обавештавање или с неким привредним циљевима. За узајамно обавештавање су; *пољопривредне читаонице* (касине) без којих не би требало да буде ни једно повеће село, пољопри-

И шта нађоше?

Нађоше то, да она постаје са два узрока: или су узрок упљувци од неке бубице (Centhorhynchus sulcicollis), која „упљује" жиле на појединим струковима купуса, кеља, келерабе и карфиола — а неки баштовани веле да су то налазили и на жилама шебоја — па се ту излегу црвићи, који се уврте у жиле, које усљед тога оболу и набубре а шњима и цео струк. Ту се створе, местимице по жилама, мале килице, округле беличасте бешикице, које су врло мале, ако се у њима по један црвић налази; али, ако их више у једној таковој бешики има, онда су те бешике веће.

Други узрок овој болести, много је опаснији. Код овога су бешике, или киле, много веће, бивају и као песница велике, а стварају се усљед једне гљивице коју је руски ботаничар и научењак *Воронин* пронашао и назвао Plasmodiophora Brassicae.

Што год је време топлије а влажније, тим се ова болест све јаче развија. Њу показује наша слика, смишљена по једној фотографији. — Ова је болест починила грдне штете пре неколико година око Петрограда, где се врло много купуса изводи; годишње за 300.000 рубаља. То је дало повода, те је тамошње баштованско друштво расписало велику награду за расправу о овој болести и за средство против ње. Расправу је написао именовани Воронин, која је и примљена.

Жиле, које ове гљивице спопадну, дакле жиле, које на овај начин оболу, одпочну после извесног времена да труну. Кад гљивице у оним израстима, оним бешикама сазру, онда се бешике, или киле, распукну и садржина им се проспе по околини, у виду мрке, смрдљиве течности, и зарази сву околну земљу, докле год допрла буде.

Зеље, односно купус и т. д., ако би се идуће године на то исто место садило, за цело би морало од исте болести боловати.

Да ову болест одклонимо, морамо се по препоруци Ворониновој, придржавати следећих правила:

а) Да на то исто место, где је ове болести било, не садимо кроз више година никакво зеље.

б) Да се корење посеченог купуса не оставља у земљи да презими, него да се пре зиме повади, на го-

---

вредна друштва и подружине; а с чисто привредним циљевима су: *задруге* или мања удружења од неколиких сељака, за набавку и заједничку употребу пољопривредних справа и машина, задруге за прераду неких производа (млекарске винарске и т. д.), задруге за позајмице и штедњу, задруге за заједничко обрађивање земље и тако даље.

На овим путовима, — на путу обавештавања и удруживања треба наш сељак да упути сву своју тежњу. И онај коме је стање уздржано, као год и онај, који још није у јачој мери осетио угроженост положаја, треба да имају један циљ, једну тежњу; узајамност и искрена међусобна помоћ треба све да руководи у животу. Да се пољопривредник одржи у данашњој светској утакмици, и да од свога рада може имати што већу добит наука је поставила свима једно начело: производити што више (а и боље) и произвођење де буде постојано.

И нашим састанцима, и нашем је удружењу циљ да се узајамно обавештавамо, да се поучимо бољим примерима, како би могли што боље одговорити захтевима једног разумног пољопривредника. И који искрено и с поступним поуздањем прими наше поуке нека буде уверен, да ће себи истински користити. Али, пре свега, нека сваки стекне то убеђење, да му треба са старим навикама раскинути, *јер нове прилике траже да и новога човека*, новога сељака, који најмање сме више мислити на „старо добро време". Данас се и памећу а не само снагом ради; и за рад, производњу, има многостручнијих средстава него ли пре што је било. Одавно је казато: „памет царује и снага кладе ваља."

У низу осталих погодаба; које пољопривреднике ставља у у положај, да овај циљ што потпуније могу постићи јесте и ово питање, коме је намењена ова моја поука.

Није непозната она изрека „*без алата нема заната*" и при свем том она се, нарочито у пољопривреоника, мало цени. На алату лежи свеколика привреда, и какав алат пољопривредник има, онакви ће му и плодови бити, онакав ће он и успех од свеколиког рада свог имати. Наш се сељак не може да похвали добрим и потпуним алатом; па за то му и плодови нису онакви какви их тражња пијаца, захтева, а пољопривредник само ће онда имати највеће добити, од свог рада, кад плодове, и у опште производе, спреми да буду онакви, какве их пијаца тражи, јер се за такве и највећа цена даје. Узмимо за пример: жито. Не чине ли трговци непрестано примедбе како је жито (н. пр. пшеница, јечам, овас) ситно, штуро, нечисто, ђубревито, уродично, главничаво и т. д.; па из разлога тога при куповини одбија се на „ђубре"? Последњи узрок свему томе ваља тражити у несавршености алата, којима се наши сељаци служе при производњи и сређивању тих плодова. Добар алат то је најбољи помагач пољопривреднику за што већу добит.

Као год што се данас занати и индустрија служе савршенијим алатом и машинама да произведу савршеније и боље израде, истим путем мора а пољопривредник да пође. Пољопривредници страних земаља доста су се угледали на ове радности и као год што раде на томе да поправљају и облагорођавају своју стоку, и да им је ова добра на ма малобројнија; као год што теже да заведу разне поправке, као: правилно ђубрење земље, па, осим сточјим, удобравају своје земље тако званим

милу послаже и сагоре. На тај ће начин и оне гљивице са семеном заједно сагорети и пропасти.

в) Да се за купус одређена земља још пре зиме подубље прериља; јер је доказано, да се ова болест онде мање указивала, где је земља за купусиште пре зиме дубоко прериљана била.

г) Да се сваки сумњиви расад — струк — баци и не расађује, пошто се болест може и на младом расаду заметнути, ако је расад негде на зараженој земљи изведен

д) Да се при сађењу сваки струк са жилама умеља у просејан пепео. Овај пепео подцомаже и унапређује расад у порасту.

Ми имамо довољно доказа, да се ова гљивица понајлакше замеће у топлим лејама, где изводимо расад за расиђивање. Па ако се та зараза у топлој леји уселила, онда ћемо је с године на годину непрестано с расадом у купусиште преносити, и то у толико више, у колико се више буде зеље у дотичном крају садило, и никад је се опростити нећемо, ако не учинимо све оно, чиме би се је у топлим лејама што пре опростили а то можемо учинити само на тај начин, ако стару земљу из топлих леја одмах избацимо, чим болест на расаду из топле леје приметимо, и то да је избацимо далеко, далеко од оног места, где мислимо садити зеље.

Радић.

УПОТРЕБА ЦЕДИЛА ЗА БРЗО САЗРЕВАЊЕ ВИНА

Сваком произвођачу вина, сваком трговцу налаже интерес да своје вино што је могуће пре однегује, како би оно досгигло своју постојаност и потпуну зрелост да се може, као сталан и постојан продукт, унети у обрт.

Ко ово пре постигне тај је у добити.

Шира, одосно вино, представља извесан капитал на кога ваља сваке године урачунавати и интерес. Сем тога на њ' се сваке године употребљује извесан рад око надгледања, претакања, бистрења и т. д. И тако, што вино дуже време лежи не продато или не потрошено, у толико постаје сразмерно скупље.

Једногодишње вино кошта произвођача или трговца много јефтиније од двогодишњег, трогодишњег и т. д.

Из овога лако је појмити зашто је нужно радити да вино што пре достигне своје зрење, и да, се као таково, што пре прода.

Између радњи и средстава којима се утиче на брзо дозревање вина једна је, и то врло важна и значајна радња: процеђивање — филтрирање — вина.

Ну, процеђивање вина корисно је само онда, кад се за тај посао употреби добро цедило и кад се унапред зна: шта се управо жели постићи процеђивањем, да ли само обичина бистроћа вина, или ће се тиме ускоравати и његово зрење.

Ако се хоће да постигне прво, т. ј. само обична бистроћа, онда се мора употребити за то и нарочито цедило (филтар) које је тако удешено, да при процеђивању потпуно спречава додир ваздуха са вином. А ако ли се пак хоће оно друго, т. ј. да се утиче на

„уметним ђубрадма", вештачко подизање пиће сејањем пићних биљака на њивама; поправљање земље, исушивањем и наводњавањем, завођењем тако названих рационалних система (начина) газдовања и т. д., исто тако сматрају као важно, па шта више још и претежније средство за што веће дохотске: набавку и употребу бољег алата, савршенијих справа и машина. Данас у напреднијим земљама, није ретко већ видети, да се и мали пољопривредници, сељаци, поред обичних справа за обрађивање земље, служе и машинама у разноврсним пословима; јер савршенијим справама и машинама сваки се посао и боље, сигурније, и јевтиније, а преко свега још и брже, врши. Према томе савршенијим справама и машинама не само да се олакшава рад, не само да се производња плодова поставља на сигурнију ногу, него је произвођење јевтиније и чини се при том велика уштеда у у људским радним снагама. На кратко: Пољопривредник је обезбеђенији, па и с мање руку може производити доста.

Тако и пр. бољим, поправљеним справама за обрађивање земље, као: плуговима, дрљачама и др., земља се правилније и потпуније обради, па ће онда сваки усев понети и сигурнијим и већим плодом, а парни плуг, с којим се место стоке парном машином ради, у Енглеској и другим напреднијим државама, још више обезбеђује и увеличава летине. Исто тако се повећавају дохотци употребом машина сејалица, нарочито врстачне сејалице, које и семе знатно уштеђују, те се трошак на набавку у те машине за најкраће време исплаћује, повраћа. Машине за кошење и за жетву стрнина не само што пољопривредника ослобођавају од косача и жетеоца, ако их у својој задрузи довољно нема, који су обично скупи а често се не могу на време ни добити, него је доказано, да је и рад с овим машинама у опште бољи и кориснији од ручнога рада. Новијим машинама за вршење плодови се тако чисто овршу, омлате, како се то ни руком ни стоком не може постићи; за 5 % више жита добије но ручним вршењем, а два пут толико но вршењем са стоком. Велике сложене (комбиноване) вршалице спремају потпуно готово жито за пијацу; осим вршења, у њима се оно и веје, треби од уродице и подваја на величине, по крупноћи сортира тако, да се у свим тим радовима ништа од плодова не изгуби, док се радом на гумну па на вејачи (ветрењачи) тријеру, растур не може да избегне. Осим тога, при употреби вршилица, није потребно пољопривреднику зграда за смештање снопова, ради вршења у зиму, као што је то већином обичај на страни, па ни трошкова за обезбеђење летине и зграда, те је тиме један део главнице, капитала) који би се окаменно у зградама, слободан и може се додати у правној главници, ради завођења других усавршица у раду, — на имању.[1])

Ветрењаче и тријери (требила), и као засебне машине, толако су данас потребне, јер чистога жита, каквога трговина и млинови траже, без њих не може бити а да не помињемо оне непријатности које нас често сналазе, кад морамо на гумну да очекујемо на ветар за вејање. Један главни услов код сејања: чистота семена, да се са семеном не сеје и коров но њиве, не може се, у велико, извршити без ових машина. На послетку и машине: сецкалице, гњеталице и др. у сточарству, круњачи за

([1] *Dr. Em. Pereis:* Bethgeber bei wahe und Lebrauch landw. Geraths et Maschina. 1879. стр. 2—3.

потуно зрење вина, онда опет ваља употребити таково цедило, с којим ће вино, при процеђивању, доћи у што је могуће већи додир са ваздухом.

Процеђивање вина помоћу последњег цедила, задавало је некима много бриге и посла, јер се често дешавало, да се вино, истина, процеди бистро као суза, ал се доцније за кратко време опет замути и постане много мутније, ну што је било пређе. И кад је таково вино разливено било у стакла, у њима се тако јако мутило, да је постало скоро сасвим неупотребљиво за продају, те се морало понова изручивати у бурад, ради даљег бистрења и претакања.

Узрок овом мућењу био је врло прост: дотично вино није било потпуно дозрело т. ј. није било такво, да се при додиру са ваздухом не би опет из њега издвајале нерастворене беланчевинасте материје, које га и чине мутним.

Пошто се дакле вино јако мути при процеђивању са цедилом која га излажу непосредном додиру с ваздухом, то пре, него што се приступи процеђивању, ради савршеног бистрења његова, ваља знати: е да ли је оно постигло своју зрелост. И ко не буде водио рачуна о овоме он је промашио свој циљ.

Непостојано, недозрело вино може се процеђивањем одржати бистро само онда, када се цеди цедилом којега савршено изолује од приступа ваздуха. Зато данас има велики број цедила, разне констукције, којима се то и постиже.

Из наведеног види се да младо вино, цеђено кроз цедило, које га излаже ваздуху, може се врло брзо довести до ступња потпуне његове зрелости. За овај начин цеђења употребљује се и нарочито цедило тако звано холандско цедило, или холандски филтар.

Холандско је цедило направљено од нарочитих џакова који су прилично дугачки а уски.

На отвореним крајевима ових џакова увезане су кратке цеви које се утврде у суд из кога се вино процеђује. И при процеђивању вино из суда протиче кроз платно и, кап по кап, отаче се испод џака у подметути суд.

Када се младо, бистро вино процеђује кроз овакво цедило, примећу је се, да се оно још у подметутом суду одма почиње да мути. Па ако се још из подметутог суда одма преспе у буре, оно се, кроз неколико дана, у њему савршено замути. Ну поновљеним процеђивањем, може се боље избистрити, јер се после већ опажа да се мути далеко мање.

И, тако, процеђивањем неколико пута може се младо и незрело вино, за неколико месеци, довести до његове постојаности и потпуне зрелости. Ну, овде ваља разликовати: постојано вино од зрелог вина. Потпуно зрело вино добија се од постојаног вина, које је дужим стајањем добило свој „буке“ (укус мирис) и постигло своје савршенство.

Кад вино, чешћим процеђивањем и другим манипулацијама, добије једном своју постојаност, онда ће се у њему, у току времена, а под утицајем ваздушног кисеоника образовати и оне материје које му дају његов укус и мирис и тиме ће постићи потпуну своју зрелост да се може разлити у стакла.

кукуруз, на вински тесак и др. у виноградарству, тако су потребне, да се без њих не може замислити савршенији и успешнији рад у појединим привредним гранама.

Биће можда за чудо што ја овде ређам толике савршеније справе и машине, док су у овој околини још скоро једне пољопривредно справе: *ралица* и *трнова брана*.

Баш ова околност нагони ме да будем искрен. Мене је заиста задивило, кад сам, дошав у овај крај, опазио да се још ради ралицом, том најнесавршенијом међу несавршеним справама. Не би ли још било чудо да се овим алатом ради само по стрменитим и каменитим орницама, јер употреба ралице на таквим местима још и може да се правда; премда и за такве положаје има врло разумно направљена гвоздена ралица, тако звани „брдски плуг“, кога ћете после тога видети на раду. — Али и кад ралицу видим по овим красним равницама моравским и ибарским не могу да се помирим ни с каквим изговорима. Већ је скоро 9 година како су у средишту ове околине 2 носиоца пољопривредног напретка: *ратарска школа* и *фабрика пољопривредних справа*, и они нису могли још да увере овдашње пољопривреднике, како је штетно, како непривредно радити том справом. Прилике су такве, да би примена не само савршенијих плугова — „гвоздењака“, но, кад би среће и договора било, — и самих парних плугова било на месту. Ну, ми не ћемо ићи тако далеко, па да тражимо одмах парне плугове; него *ево шта треба овде нашем пољопривреднику*.

Добро и правилно обрађивање земље, на којој би могли сви корисни усеви и сигурне и добре производе да дају, нема без *плуга*, *дрљаче* и *ваљка*. Према томе ни један пољопривредник, који води рачуна о свом раду, који тежи да повећа своје летине, да му привреда напредује а не назадује, не сме бити без ова три алата. То су основица свега пољопривредног рада и успеха; то су делови т. зв. „мртвог инвентара,“ без којих ни један пољопривредни дом не може да буде, па био он богат или сиромашан; без тих алата нема заната!

Плугови се данас раде по врло различним направама, тако да и сваки сеоски ковач има „свој начин,“ своју направу; али онај је плуг најбољи, који се на проби покаже као добар. С тога без пробе не треба плуг узимати. Не треба такођер захтевати да плуг јевтино кошта, јер такав плуг нити је вешто, нити је солидно, од јаког градива, начињен. Дрљаче и ваљци, за обичну употребу, већ се тако различито не граде, премда и њих има много направа. Једна обична т. зв. „ромбична“ или „трапезна“ дрљача са гвозденим зупцима, какве гради наша краљевска фабрика, са свим су подесне за сељаке. Па и ваљак дрвени: једноставан или трочлан, окован добро обручима, може да, задовољи праву потребу; где је земља грудовита, могу се још на ваљку уковати гвоздени зупци као год дрљача, те ће се тако грудве моћи лепо ситнити.

Друге справе, које би требао сваки пољопривредник да има јесте: *врстач*, *прашач с' огртачем*, или тако звани „плуг окопач“ за окопавање кукуруза. Прва је справа потребна ради ове друге, не треба ништа више рећи, до то, да се њоме може извршити један рад за који је потребно дневно 10—36 надничара, копача. Један овлашан рачун, а овај — рачун — треба да је разумном пољопривреднику први и најпоузданији саветник, показаће свакоме, колико вреди једна таква справа. У инвентар (списак

Тако постојано, зрело вино, из кога се ни утицајем ваздушног кисеоника не издвајају више никакови растворљиви ферменти лако је чувати у подруму и дуже времена, без бојазни, да ће се покварити.

Предња, врло корисна употреба вештачко направљених цедила за справљање слатких вина, виђа се у неким крајевима Аустро-угарске као н. пр. у Тиролској, Тамо се нарочитим цедилима чешће процеђује шира и од ње добија слатко вино које носи и особити назив.

При сваком процеђивању, у цедилу заостаје већи део стеље, која се находи у вину. Оне пак стељне ћелије које заостану у вину и онда, пошто је оно неколико пута процеђивано и излагано утицају ваздушног кисеоника, развијају се изванредно брзо и одузимају шири толико беланчевине, да она, ако још садржи у себи и извесан проценат алкохола, није у стању да пређе у врење те се од ње добија слатко вино.

Искуство стечено у справљању ових вина, која у Тиролској носе особене називе (Sackelweine), може се, са извесним изменама, врло корисано применити и за брзо справљање слатких вина, и то како правих слатких, тако и оних, која се справаљају од сушка.

У овом случају праве се врло скупоцена вина као што су н. пр. слатка токајска која се справљају од сушка.

Сушак је, као што је познато, грожђе, које се за овај циљ у погодном времену оставља на чокоту да се осуши и смежура. Пошто је ово грожђе врло обилато на шећеру од њега се добија најслађа шира. А из оваке шире добивено младо вино кад се смести у подрум, може се насигурно рачунати, да ће, у току година, опет превирати и сазревати поступно.

Шта више може се десити случај да такво вино, при позним превирањима, и сувише изгуби своју сладост т. ј. толико преври, да у њему заостане врло мали проценат шећера. И таква вина, обично, имају мању продајну вредност од оних, која су поступним и правилним превирањем задржала своју сладост.

Слатко вино пошто претури сва врења, главно и предовирања, оно се отпочне прилично да избистрава само од себе, па кад се још на згодан начин процеди (филтрира) онда убрзо постигне своју потпуну зрелост. Ну, процеђено вино ваља на извесно време сместити у локал у коме температура нија виша од 5—6° с. Доцније га ваља процедити холандским цедилом па опет сместити у бурад.

Не треба се бојати да ће вино при овакој ниској температури прећи у врење. Међутим, утицајем ваздушног кисеоника, његове растворљиве беланчевине материје издваја ће се, и, претварајући се у нерастворљиве, таложити се полако. Усљед овога вино ће бити све мање у стању да превире, задржаће се од главног преврења и постаће слатко вино или звани „ауспрух".

Слатко вино, које у трговинама носи назив „ауспрух", справља се од сушка, кад се сушак добро изгњечи и добивена течност — шира — прелије вином.

У колико се за опредељену количину вина употреби више сушка у толико ће „ауспрух" бити гушћи, односно слађи. Само при прављењу „ауспруха" изискује се од оног, који прати његово превирање, доста искуства и знања. Између осталог он треба да зна кад треба да обустави врење, јер у противном добило би се врло јако вино коме би оскудевала сладост.

Процеђивањем овога вина на време, и у одговарајућим штадијумима врења, може се ово зло предупредити и још постићи да се извесни укус, кога, више мање, има свако сушково вино, нарочито ако није употребљено грожђе свеже, изгуби врло брзо.

Најзад вино се може процедити само један пут, при чему га је нужно што више изложити утицају ваздуха, па доцније његово зрење постићи чешћим претакањем. Пошто се процеђивањем утиче врло брзо на зрење вина, то, свакојако, процеђивање (филтрирање) вина заслужује у подрумара озбиљну пажњу у свима оним случајевима, кад желе једно вино да добију постојано, и да га ослободе свију доцнијих предовирања.

Димитрије Христић

справа сваког пољопривредника ваља да буду још и ове справе и машине: *ветрењача* за чишћење жита, *круњач* за грухање кукуруза, *сецкалица* за приуготовљавање хране за стоку.

Удружењем могле би се набавити ове машине: врстачна сејалица, вршалица, требило (тријер); за жњевење стрипина још и жетелица, а за вошење траве, косилица. Како ове машине изгедају и какве су на раду, можете видети у нашој школи и на полском добру. Од ових, као у првом реду долази, *вршалица* ко треба да је нераздвојна од напред поменутих најпотребнијих права. Ну како добра машина вршалица с' прибором за ветрење и чишћење жита стоје прилично скупо, то би набавка таквих машина могла пасти на општине; а оне — вршалице — су и на десније, и најбоље се рентирају, кад се њоме више њих користе.

Ни мање не сумњам да ће ова моја кратка поука оставити траг овој околини, нарочито кад се на проби уверите и сами колико боља и кориснија рад плуга и дрљаче од рада ралице и бра. Не сумњам с' тога, што је наш икрод делом показао да ни ако консервативан, тако назадан, као што се обично вели з љаке. После толиких невоља с' Турцима и осталим немирим земљи, он је по природној бистрини свога ума брзо схватио одбе, које воде бољем и правилнијем уређењу политичких о а. Дела, — нека се покаже, да уме да схвати и погодбе се материјалног благостања. — *Примајте поуку и обавештавајте* и имајте вазда на уму: *што не може један, то могу, 2 и 3 е сложе.*

САСЕЦАЊЕ (ПИКИРАЊЕ) КАЈСИЈА.

Сасецањем кајсија, кад се одгајују на високо, постиже се равномернија подела сока у све делове њене, што утиче на њено подмлађивање и њену трајаљивост.

Касија се и једначије и равномерније развија, чврша и постоје издржљивија према ветру и олујини, а сем свега тога, умешним сасецањем, добија се леп облик круне и што је још главније она доноси могло обилатији, много лепши и развијенији плод.

Реће бива да се окалемљена кајсија одгаји као високо дрво, па ни онда, кад се окалеми на своју подлогу.

Зато се, за одгајивање на високо, бирају махом добро укорењена и развијена стабла, која су произведена из коштице а нарочито од великих раних кајсија.

Ну, ако се изданци из коштице оставе сами себи они тешко дочекују дубоку старост, а међутим, кад се брижљиво негују, кад им се круна на време уредно сасеца, могу се одржати здрави дуго време и сачувати од разних болести као што су: смолоточина, опала, трулеж стабла и потпомоћи свакогодишње обнављање плодних изданака њихових и умножити њихову родност.

Месеци јули и август најподеснији су за сасецање кајсије. При пажљивом сасецању у ово доба, не треба се бојати смолоточине, јер ране, начињене сасецањем, зарашћују врло брзо а дрвету и преко тога остаје још доста сока да појача и оснажи своје пупољке, који ће у идућој години донети рода.

Све леторасте који су достигли дужину 8—14 сантиметра ваља сасећи до на трећину ил' половину целе њихове дужине, а, по потреби, могу се сасецати и старији младари, кад то захтева уљепшање саме круне.

При сасецању увек пазити и на суве гране на их укљаштити са дрвета.

У исто доба ваља проређивати и оне пупољке који су, изнутра круне, у густо избили, пошто не би имали довољно простора за своје развиће па ни сунчане светлости, и, свакојако, донели би мање и слабијег рода.

Сасецање вршити редовно сваке године у једно исто доба и према величини и старости дрвета, кад више, кад мање. Само уредним и вештим сасецањем зарашћују ране врло брзо и откланја се појава смолоточине.

Ну, кад и поред све неге и брижљивог сасецања дрво ие могне, ма којим узроком, да постигне велику старост, као што бива н. пр. случај кад премрзне од сурове и јаке зиме, онда га је нужно још у марту или априлу више сасећи, но обично т. ј. сасећи му мало и старе гране да би спавајућа окца лакше избила кроз стару и очврслу кору. И тако може кајсија, брижљивом негом и сасецањем, често достићи старост од 40 до 50 година.

А кад се кајсија одгајује као сниско дрво, дешава се, због неуредног и невештог сасецања, да потера врло бујне и снажне младаре нарочито кад је накалемљена на шљиву. Па да би са ово предупредило, у овом случају, ваља особито пазити на сасецање и круни дати што лепши облик.

— 2 —

О ТРУЊЕЊУ КОРЕНА ВИНОВЕ ЛОЗЕ.

Виновој лози, рекао бих, да се примичу последњи дани. Филоксера, најопаснији непријатељ њен, шири се све више и ако се човечанство неуморно труди да је спасе тога непријатеља и ако употребљава стотинама средстава за уништавање његово.

Као на супрот томе филоксера и даље живи и распростире се, опустошавајући читаве покрајне винодељске!

И после свију узалудних покушаја при лечењу винове лозе од филоксер заразе, прибегло се, најзад, засађивању америчке лозе као издржљивије у овом погледу. И тек се човечанство помири с тешком судбом коју му задеси једну тако важну привредну грану, а новија испитивања откраше још једну болест, и то на корену америчке лозе.

Болест ова зове се трулење корена.

Истина трулење, или трулеж корена није тако опасна болест као што је филоксерна зараза, нити је у тој мери распространења, али је ипак једна рана више на телу болесне винове лозе.

Болест је ова почела знатно да се шири у Фра ницуској И Француско пољопривредно друштво, у цил сузбијана и предупређења њеног прописало је награ у ономе, ко напише поуку, о узроку њене појаве и на ну како да се предупреди.

И у дојакошњим поукама о природи ове б ести, изнесена су разна мишљења која се у суштин разликује једно од другог.

По једноме, трулеж корена јавља се као следица извесне болести лозе, која се преноси са је ог чокота на други, али о правом узроку њена по ка, као и о природи њеној, није се могло сазнат ачно.

По другима, опет, ова болест до отуда, што се на корену лозе налази извесна гљ плесањ, која живи на рачун корена, усљед чега пада поступно и цео чокот.

Ово, последње, мишљење изг а највероватније. За то се на основу њега већ отпо тражити начина

да се сузбије развиће и ширење гљиве што се постиже дренажом, дубоким прекопавањем, риљањем и превртањем земљишта на коме хоће да се засади виноград.

О болести овој, по искуству које је прибрано у Француској, врло је опасно садити винову лозу на новим крчевинама. Наводи се, да крчевине, са којих је повађена крупна гора, дугогодишњим залађивањем дрвећа, и влажношћу која је заостала, има повољне услове за појаву, живот и развиће ове гљиве. И ту се она јавља у множини и исхрањује преостатцина жила што се налазе у земљи.

Зато се, при засађивању винограда на новим-крчевним, препоручује, да се, предходно, земља дубоко прекопа и остави преко целе зиме у отвореним јарцима како би, под утицајем ваздуха, изумрле све гљиве које се налазе у њој. Ну, овде се подразумевају само гљиве назване пљесањ, од којих и долази трулеж корена, а већ других гљива, које нису опасне као ова, има у свакој скоро обрађиваној земљи.

Од трулежа корена највише пати америчка лоза, та једина узданица и спас винодеља од филоксере. Опазило се да рипарија не напредује на влажној крчевини а међутим, на оцедној земљи, па ма оно лежала непосредно до влажног и подводног земљишта, успева врло добро.

Па стога, сада, у Француској живо раде на томе, да се нове крчевине, на којима је дуго година била висока гора, те су још влашне, одводњавају, исушују, да се земљиште дубоко прекопава — риља и то пре сађења лозе, како би се, на тај начин, сузбило развиће ове штетне гљиве и предупредило даље ширење болести и пропадање винограда.

Иг.

ПРАВЉЕЊЕ БЕРМЕТА.

Међу нашим винима *бермет* је најбољи и најукуснији напитак, њега предпостављају сваком другом вину. Ну, често се дешава, код понеких наших домаћина, да млого греше при прављењу бермета и тако им пропада цео труд око тога, а што је још главније пропада им и сав трошак око прављења. Пошто се и сам, као практични винодељац, више година бавим неговањем вина и прављењем *бермета*, то ћу у главном, овде упознати наше пољопривреднике, како се и на који начин прави *бермет*.

Ко хоће да има добар бермет нужно је да за сво време од почетка бербе виноградске, па да свршетка, обрати пажњу на брање грожђа, да одабира грожђе па га тако одабрана оставља на банак у гомилицама. Даље, да пази, да су гроздови добро зрели, зрна здрава, једра и крупна а такве гроздове наћиће махом да стоје на гиџи — чокоту, окренути према југо источној страни.

За *бермет* се може употребити обична врста грожђа било бело или црно, (бели и црни дренак, лисичина, тамњаника и др.)

Пошто се све овако уради, грожђе одабере, ваља га разастрети на лесу или даску и то на промајном месту, те да се ту просуши најмање 4—5 дана.

Овако припремљено *грожђе за бермет* меће се у бурад, уњ се мећу и нужни зачинци као: *слачица, пелен, цимет, рен, вишњево* и дуњово лишће. У једно буре (аков од 55. литара), које треба предходно добро испрати, при слагању грожђа, за прављење бермета, треба метнути, као зачина: истуцане слачице 200. грама изломљена цимета 20. грама, исецкана корена од рена 20. грама и од вишње и дуње лишћа 200 грама.

Овај посао врши се овако: прво треба на дно бурета метути један ред лишћа са осталим побрајаним зачинима, па онда одозго, један ред грожђа и тако понављати све до врха бурета па завршити опет са дуњовим и вишњевим лишћем и зачинцима, и на свршетку буре заднити (затворити), затим га ваља налити старим, црним вином, а ако је бело грожђе само, белим вином док се буре не напуни. За наливање бурета, вино може бити најмлађе од једне године а млађим вином несме се бермет нипошто наливати.

Бермет за потрошњу отвара се и троши од месеца Децембра па док траје, а најбоље га је почети трошити од Божића.

Ко би хтео да има бермет дуже и да га чешће точи, мора га чешће доливати вином онолико, колико је оточио, о чему мора водити рачуна онај који бермет отаче.

М. Ђ. Ранчић.

СРПСКА ЖИТА И ОСУШЕНИ ПЛОДОВИ У ТРГОВИНИ.

по Р. Миљо-ју

пише

Јефр. П. Гудовић.

Редовну и знатну притоку извесној српској трговини дају жита и још неки извесни земљорадничка производи, који непотребују издржљива истраживања и дугогодишње предуготовне радове, као што су н. пр. руде, пре него што покажу успешне резултате. Жито и кукуруз лако се бележе (котира) на свима европским трговима и представљају изредан производ за размену, чија се вредност може одмах да оствари, т. ј. у новац да претвори.

Чим је жељезница Солун-Врања отворена одмах су највеће комисионарске солунске куће бацили око на српска жита, а неке од ових кућа имају по свима приступним странама балканског полуострва читаву војску својих подчињених агената који су свагда спремни, да према стању трга покупују целу готовину засејане хране и пре саме жетве, или као што се каже на „зелен". Пре железничке везе са Солуном ови су житарски извидници, долазећи са југ перисали само до Српске границе близу Врање

а после ове везе они су прешли границу и траже сада богате долине Нишаве и Мораве.

Но ова трговина са храном није само према југу постала живља. Споредна жељезничка пруга Плана-Смедерево знатно је допринела развићу ове трговине јер веже средину земље најкраћим путем са дољним Дунавом. За доказ тога навешћемо како је целе јесени 1888 год. Управа државне жељезнице била пријатно изненађена великим количинама жита које је овом пругом извежено. Нема сумње да би ова пруга још боље успехе показала кад саревњивост између Београда и Смедерева не би сметала да се тарифа на њој још више смањи. Но ма како у овоме погледу било, опет се за то не може одрећи велика важност нових жељезничких пруга у Србији, која се у првој линији непосредно опазила на преносу жита (церејалија), — што се у осталом могло већ у напред предвидети. Надати се је да ово искуство не ће бити изгубљено за српског пољопривредника.

За нас је од великог значаја то, што сада знамо да тако повољан ток у развићу сваковреног промета не ће више искључно као до сада узимати правац Дунавом на Пешти, него ће силазити на југ и тако увећавати трговачки обрт у Солуну, а одатле узимати моравски пут.

То што смо казали о житама важи у Србији и за један други производ, који је у Јевропи већ познат и који се на трговима добро бележи [котира:] па се с тога лако и у новац одмах претворити даје, а важи као особина ове земље. То су суве шљиве. Овај артикал заузима у Српској трговини скоро једнако место са житима и често се ставља у исту групу, премда ова класификација није научна но више сообразна местним обичајима, као што то показује сумарна статистика српских царинарница, која сумарно у једну једину цифру ставља, извоз жита, сувог воћа и биљака за ткиво. Овај укупни извоз тих артикла достигао је 1887 година 829,688 метарских цената (товара) у вредности 13,029.484 динара.

I

Прелазећи на појединости казаћемо да у овој цифри извоз жита (пшенице) представља вредност од 3,026.629 динара, дакле нешто мало мање од четвртине целокупне вредности и за један обрт од 336,370 метар. цената. Купљено жито за извоз шаље се искључно у Пешту и ту се у велико магацине смешта, а одатле даље у иностранство отправља.

Принос српских жита креће се између 77 и 81 килограма од хектолитра, а каквоћа им је лошија од потијског и банатског жита; може се рећи да је равна каквоћи румунског жита. Што се цене тиче, она се у Пешти ооређује према курсу потијског жита али свакад са 20 од сто мање од овог курса.

Српска жита купују од сељака за готов новац посредници (калаузи) који по земљи путују за рачун великих трговаца, који су готово све сами Срби. Цене се крећу између 12 и 18 динара од 100 килограма, при чему је мерило каквоћа робе, а та је цена 20 од сто испод курса истог жита на поштанском тргу. Српски трговци продају их опет у иностранство, било за готов новац било на текући рачун; или најпосле, што врло често бива, сместе их у главне магацине у Пешти и зајме новац на заложнице (варант). — Узрок лошијој каквоћи српских жита од банатских лежи поглавито у хрђавом начину гајења (нећубрење, недовољно орање) и у неповољним условима саме жетве; јер нешто са немарности пољопривредника а нешто и са оскудице у радним рукама жито се никада не жање на време него се остави да се на струку сасуши, због чега изгуби доста од своје тежине, а зрна остану смежурана.

Најбољи су предели за гајење жита, према особинама земљишта, ови окрузи: крагујевачки, београдски, смедеревски и цела моравска долина, али се најбоље жито жање у пределу око Прокупља и Куршумлије; оно се може сравнити са оним изредним житом из Алгира које има велика црвенкаста зрна. Ово се жито налази само на нишкој пијаци, па и то у врло малим количинама; а узрок је томе опет иселење Арнаута после заузећа ових крајева, чега је посљедица била да су исти крајеви остали пусти а њихова производња умањена.

Нема сумње, да ће варош Ниш бити излазна тачка за српска жита кад она буду узела пут ка Солуну, јер се налази управо у средини житарске земље, а ова околност говори опет за то, да би постројење једне велике млинарнице у овој вароши дало довољно изгледа за свој опстанак и успех; шта више, могло би се тврдити да би то било једно изредно предузеће. Тамо је цена земљишта још ниска, материјал за грађење јевтин, дрва има довољно а цене раденичке су сасвим повољне. При томе, камени угаљ и лигнит, који се у блиској околини находе, давали би нужно гориво за парну радионицу, или би најзад и вода реке Нишаве могла бити употребљена као покретајућа снага. —

У осталом, овако предузеће, ове врсте не би било прво које би се са коришћу основало у Србији, јер у Краљевини нема данас 8 до 10 парних млинова који су састављени из 20 до 25 пари жрвњева или цилиндара. Камење за жрвњеве има у опште 48 палаца у пречнику а доноси се непосредно из Ферте су Жуар (Ferté — sous Jouarre) у Француској; цилиндри од топљеног челика набављају се од Ганца и Коми, из Пеште, а цилиндри од Фајанса доносе се из Швајцарске. Ови млинови производе брашно од 8 врсти: (Бр. 0 до 8 које одговарају каквоћи пештањског брашна); губитак који одлази у мекиње износи 20 од сто просечно, дакле на против мађарски млинови приказују само 18 од сто тога губитка. Сви ови млинови подигнути су у близини великих житних средишта чије прозводе они троше јер сељаци се задовољавају за своју личну потребу кукурузним брашном, од кога они праве кашу или проју. Пшенично се брашно из ових млинова скоро никако не извози на страну, но остаје у земљи, а то с тога што не може да се такмичи са савршенијим млином страних млинова, нарочито француских, — као што то сами млинари признају, а кад би се пак подигла једна велика млинарница, коју би вешта рука управљала, извесно би она себи осигурала монопол извозу брашна.

Осим ових већих млинова још има још 20 до 25 малих парних, који су по целој земљи расејани и раде са локомобилама; они производе само грубо пшенично и кукурузно брашно, поглавито за гајење стоке.

На послетку поменућемо још и то, да млинари раде са 30 од сто добити.

II

Док се жито гаји највише за извоз у иностранство дотле се кукуруз гаји за потрошак у самој земљи, као главна храна народу а употребљује се и за гајење свиња и остале стоке, јер се кромпир сматрао до сада као излишно вариво. Истина, кад је берба озбиљна, вишак се кукуруза извезе на страну, али се потом често деси да се мора две године у застопце набављати са стране кад жетва омане. С тога се извоз кукуруза у 1887 години само изузетно попео на 73.609 мет. цената у вредности 663.701 динар.

Извежени кукуруз се отправља у Пешту и тамо смешта у велике штајнбуршке магацине под истим условима као и жито.

Просечни принос кукуруза је 77 до 78 килограма од хектолитара, а сеје се и гаји по целој Србији.

Цена му је од прилике за једну петину мања од цене потијског и банатског кукуруса; а то долази опет од хрђавих

услова, под којим се берба врши као што смо то и код жита напред казали. У осталом на гајење кукуруза већа се пажња обраћа него на гајење жита, јер сељак рачуна на кукуруз више ради свога сопственог опстанка а жито које он продаје представља управо његов луксуз.

Кукуруз се плаћа сељацима на пијаци обично 7 до 8 динара од сто килограма.

III

Српска је јечам у опште добре каквоће; највише се употребљује за храну животиња и за употребу пивара, а осим тога из њега се гради и алкахол. Јечам се као и кукуруз сеје и гаји по целој земљи. Цена му је пијачна кад се од произвођача купује 7 до 9 динара од 100 килограма,

Јечма је извежено 1888 год. 5.564 мет. цената у вредности 50.426 динара, и то све у Аустро-Угарску.

IV

Извоз зоби изнео је 1887 год. 36.431 мет. цената у вредности 316.299 дин. и она се као и пшеница у велике магацине у Пешту одправља.

Српска је зоб добре каквоће али се хрђаво пречишћава, с тога се и принос њен тешко даје определити, а гаји се у земљи само једна врста, названа *бела зоб*.

Цена је зоби кад се из прве руке купује 6 до 9 дин. од сто килограма.

V

Гајење шљива учинило је у Србији од 20 година на овамо врло велики напредак, али тек од пре петнајест година постале су *суве шљиве*; кад се уредно приуготове важан су трговачки артикал за извоз. Данас је ова трговина један од најглавнијих извора богатства Краљевине, и њена ће важност без сумње још већа постати, јер већ у неким крајевима шљивари данас замењују дударе, које су постале непотребне у сљед опадања гајења свилобубе; истина, у овим крајевима се шљиве употребљују још за фабрикацију (печење) ракије, али ће тамошњи становници по свој прилици доцније наћи бољег рачуна да своје шљиве суше, као што то бива у осталој земљи.

Начин сушења шљива у Србији још је примитиван и сви покушаји које је влада чинила, па и сам Краљ на рачун своје приватне касе, да се савршеније сушнице уведу, — остали су без успеха. Ова грешка у сушењу једини је узрок што трговини даје првенство босанским шљивама и што се и оне српске шљиве, које су исто тако добре као и босанске, продају под именом ових последњих.

Године 1887 извезено је 412.957 мет. цената сувих шљива, у вредности 8,520.793 динара. Званични статистични подаци кажу да је од овог укупног извоза дошло на Аустрију 8,017.167 динара а на Немачку 503.480 динара. Но ово је погрешно, јер цео овај извежени производ није остао у Аустрији него је или из главних пештанских магацина одправљен даље у Западну Јевропу, или су с друге стране они велики транспорти, који су Савом упућени преко Сиска у Реку (Фијуму) или, Трст, одправљени непосредно у Америку.

Каквоћа сувих шљива одређује се према броју комада који иду на једну фунту. Према томе разликују се три врсте шљива:

1. врста . . . . . 85 комада на фунту.
2. „ . . . . . 100 „ „ „
3. „ . . . . . 125 „ „ „

Ова последња каквоћа зове се каквоћа „трговина“ а преко 125 комада то је каквоћа „меркантилна“ (или „Узуз“) и она се обично одправља у Америку.

Шљиве купују за готов новац великокупци од самих произвођача, а куповна цена непребраних шљива мења се, према каквоћи, између 14 и 19 динара од сто килограма, наравно према каквоћи, али свакад се продају на лицу места, на жељезничкој станици или на обали пристаништа.

Најглавнији су тргови за суве шљиве Шабац и Обреновац на Сави и Београд, а најглавнији предели производње се налазе у Западној Србији, — на Западу од Мораве.

Као што се из овог кратког прегледа види између Србије и суседних земаља постоји већ један правилан и доста важан извозни промет, при чему жито и суве шљиве састављају прве основе. Данас зависи од западне трговине да овај промет преко Солуна увећа и да себи привуче производе, који до сада, с малим изузетком, нису имали друге излазе осим пештанске и бечке пијаце.

ПАУК КАО ПРЕДСКАЗИВАЧ ВРЕМЕНА.

У Обервајмару преминуо је, недавно, један пољопривредник, кога су, у целој околини, сматрали као пророка. Он је имао толико практичног искуства, да је, на неколико дана у напред, могао да прорече какво ће наступити време.

Када је год био питан од својих комшија: на основу чега изводи своја прорицања, увек би одговорио: по извесним знацима саме природе.

Најзад, пошто се уверио о истинитости свога прорицања и стеко уверење, да ће то прорицање бити од велике важности и за његове ближње, одлучи се да им повери ту своју тајну

Најсигурнији предсказивачи времена, од којих је он изводио своја прорицања, биди су пауци, особито *велики паук*.

Такав један паук пребивао је у једном углу његовога дома, и дао му је главна повода посматрању. И незнајући, испрва, да ова мала животињица може бити предсказивач времена, посматрао је њен рад неколико недеља и то тако тачно, тако радознало, да је често пута и заборављао и на свој ручак, И на крају посматрања успео је, да је по раду паука могао у напред тачно да сазна: какво ће бити кад време. А знајући то: увек је умео удешавати шта ће кад радити у пољу.

Кад је први пут саопштио, од куда изводи своја прорицања, комшије су га исмевали. Ну, мало доцније, сваки је се дивио тачности његова прорицања и сматрали га као неког оракула. Шта више, његово је прорицање, после краткога времена, цењено тако високо, да се нико из околине, без преке потребе, није кретао на далеки пут, нити пак предузимао какав важнији посао, докле га претходно није упитао какво ће бити време. И гле, зачудо, његова се прорицања увек обистињавала!

Кад велики паук у пољу, раније одпочне своју мрежу да плете, сигурно ће раније наступити и топлије време, особито ако своје кругове окреће према северу или западу.

Постојано, лепо време, настаје, кад паук полагано, тачно али безпринидно плете своју мрежу. А, кад је, пак, плете извесном брзином и више неком досадом — време ће бити мање постојано.

Сушно, запарно и мирно време настаће кад он своју мрежу справља марљиво.

Ако пак повлачи више кончића тако, да мрежу прореди, сигурно ће наступити ветар: још ако то ради врло врзо, биће ветра још истога дана.

Ако паук седи у средини своје мреже и ноге је прикупио, може се сигурно очекивати постојано, лепо време и онда, кад

иде киша. Кад је киша, а он се немиче из средине своје мреже, ма како да је облачно, изведриће се врло брзо. Ну, ако је у средини мреже испружио своје ноге, као да хоће да скочи, настаће велика врућина, па можда и олуја, која ће проћи у брзо.

Остави ли своју мрежу и повуче ли се у крај до главних кончића, па ако му је мрежа ту и тамо још искидана, наступиће олуја, плаовита киша, после које већином сасвим оставља исцепану мрежу.

Дође ли, опет, да мрежу поправи, знак је да ће више дана бити ведро и лепо. Ако плете више мрежа одвојено једно од друге и то окренуте разним правцима, тада, судећи по свагдашњем месту његова пребивања, може се, до некле, определити: како ветрић који већ душе, па био он ма какво тих, тако и страна са које ће дунути јак ветар за најкраће време.

Пауци, који живе по кућама и стајама, још сигурнији су предсказивачи времена. Они се могу посматрати целе године а паука у пољу могуће је посматрати само лети.

У зиму кад собни — кућни — паук, исцепану своју мрежу поново оправља на истом месту, не треба се надати блажијем времену.

Ако своју мрежу плете близу пећи, настаће још суровија зима, а ако је плете близу прозора биће југовине.

Ако се паук у својој мрежи, за време позне јесени, окрене југу, извесно ће наступити још љућа зима. Ако, пак, у брзо нестане оних кончића које испреда около свога паучњака, знак је да ће у скоро наступити лепо време. Ну ако из своје мреже окрене главу пољу, знак је, да ће још дуже трајати ружно време и у толико дуже што буде више помолио главу. Је ли у паучњаку окренуо главу унутра, а ништа не једе, настаће киша и сурови зимни дани. То исто ваља очекивати и онда, кад читаве неповређене мушице увија у своју мрежу и оставља недирнуте.

По где који пауци предсказивали су време по неколико дана у напред, од куда је прорицатељ ицрпео своја прорицања, која су се обистињавала врло тачно.

За пољопривредника је од велике важности и најмањи знак на изглед промене времена. Од тачнијих сазнања могућих промена зависи и његов успешан рад. Зато би требало да и наши пољопривредници, којима је то у могућности и сами осмотре кретање и рад паука, а у циљу сазнања промене времена. — Осматрање ово не кошта ништа; није од штете а свакојако и поред задовољства, може донети и велике користи.

— 2 —

БЕЛЕШКЕ.

Ферменти на грожђу.

Познато је већ од више година, да се на зрелом грожђу налазе ситни организми који су главни проузроковачи врења шире. Њих има на покожици зрна у тако грдној множини, да је лако појмити зашто шира, при удесној температури, врло брзо прелази у врење, јер се зна, да ови организми, чим се потопе у ширу, развијају се живо у ферменте и изазивају промену у њој.

И данас, по испитивању француских хемичара, опазило се, да је множина ових невидљивих организама, спора или боље биљчица, одиста колосолна. На покожици зрна од 1 гр. има до 4.320.000 двојаких спора, које изазивају врење шире и плесањ у вину.

Даљим испитивањем у овом погледу сазнало се, да на покожици грожђа, поред разних биљчица, које производе врење, има дакле и клице које производи плесањ у вину. Дотичним научари констатују чудновату истину да једну врсту стељне споребиљчице у шири (Saccharomices apiculatus) која производи врење после 48 сахати преовлађује друга, обична Saccharomices ellipsoideus.

Ну, ово откриће, засада, важи само за извесне сорте грожђа, које су биле подвргнуте анализи, а ваља сачекати даље резултате испитивања у овом правцу, који ће нам разјаснити: да ли се ове споре-биљчице находе и на осталим сортама.

Испитујући даље организме који се јављају на грожђу увидило се и то, да фермент, који проузрокује кварење вина нарочито сирћетни фермент, такође долази на грожђу. Ну, ипак, овај фермент не развија се тако рапидно нити у овом случају има одвећ великог утицаја на кварење вина.

Ми износимо ова испитивања овде за то, што су она почетак читавог низа опита који ће се тек извршити, што ће, свакојако, за свакога бити интересантан предмет. Подаци који су по овом изведени до сада дали су основа даљој штудији за потпуно ресветљене овог важног питања.

— 2 —

Леп за калеме.

Леп за калеме препоручује се разних врсти, али као најбољи узима се даје восак, но у колико најбољи, у толико најскупљи, а често се дешава, да пољопривредник и нема при руци восак. У таквој прилици најјевтинији а и врло добар је леп од глине, само га треба добро умесити и добро размазати. Такав леп нигда се није показао у практици рђав.

Д. Н. Л.

Не арсеник но хељду.

У привреди се иде далеко са изналасцима. Ту скоро, пре неколико године, објави се: да је добро давати коњу по мало арсеника (отрова), ако хоћемо да има лепу длаку.

Отров је, ма и у најмањој мери дазат — отров, и он само може шкодити организму који га прими. Он може, рецимо, за кратко време истеривати лепу длаку, али после дуже употребе коњ ће пропасти, што с њим бива и кад се престане давањем арсеника.

Ну, ко хоће, да му коњ буде здрав, лепо гојазан, лепе длаке и што но кажу виловит и снажан, тај нека му даје по мало хељда сваког јутра и вечера. Хељде се несме много давати, но врло умерено: по 1·50 кгр. на оброк.

Не дакле арсеник но хељду!

Д. Н. Л.

Из живота голубијег.

Приметиш ли, да голубица неможе да произведе своје младунице, гледај одмах те је замени с другом, док се голуб није отуђио, јер он чим опази да му женка не може да изведе јаја, одмах је оставља.

Д. Н. Л.

Кијавица или уњкавица код оваца. — Кад овце, при ладном времену, с пролећа ил' с јесени, а нарочито кад се време нагло промене, назебу, оне добију кијавицу, болест једну, од које много шмрчу и кијају! Ова болест брзо прође, ако се овце добро ране и добро причувају од даљег назеба. У тој болести треба их из стаја само онда на поље пуштати, ако је врме топло и суво, а треба се побринути, да стаје буду преко ноћи ладовите. Но ако су стаје загушљиве и ако се овце на пољу изложне ладној киши, онда ће се болест погоршати, слуз из носа биће гушћи, запушиће се носнице и отежати дисање, у сљед чега ће слабије овце врло лако и скапати. Сад ће сваком домаћину

јасно бити, како ће с најзавидном оболеле овце неговати: држати их у добро, сувој, здравој стаји, истеривати их само онда на пашу, кад је време суво, порањивати их добром рапом у стаји, ако није добра паша — и болести ће у брзо нестати.

— *k* —

Вештачки полог. — „Полог“ је оно јаје, које се оставља у гнезду у тој цељи, да кокошка непрестано на једном истом месту „носи“. Но то се јаје често и разбије, па с тога помоћне ломљење међу за „полог“ вештачко јаје, у место правога. То вештачко јаје за „полог“ прави се овако: Узми кокошије јаје, направи горе и доле по једну рупу, на једној беланце и жуманце на поље. Сад разтвори пипет у један суд с водом, али тако жижак, да га можеш у јаје кроз једну рупу сапути, а једну рупу пустом затвори, да гипс не протече на поље. Гипс ће се у јајету брзо стврдрути и онда метни то јаје у гнездо. Кокошка га од прве неће разликовати и лежаће на њега сасвим мирно док напесе. Сиесено треба узети, а „полог“, без бриге да ће се разбити, и даље у гнезду оставти.

— *k* —

Јагоде и малине — много су укусније и мирисније, кад се јутром пре изласа сунца поберу и до употребе на ладном месту држе. На тај начин убране и дуже се држе и вараније су.

— *k* —

ДОПИСИ.

Драгачево, 5. Јула 1891 год.

Из овог нашег краја слабо вам се ко јавља, и изгледа да и нисмо земљорадници, но то не стоји, већ у Драгачеву врло је ретко да се добије оне среће на своје рођене послове, већ до сада бијо махом узбрикано, или пога терамо или нас когод тера на ма које послове терање, било са власти или са лопошима; но сад се је неком срећом све то утаљужило прилично и свој послао радимо.

Љетина је у нашем крају добра; рашина у опште оне године боља је, но пошлина што то не бина сканал, но раније мало има што је сувише било скупо сено пролетос; даклс ко је имао сена или ћетелину тај је могао имати рапог орања, а остали не, и ова оскудица у сточној храни дотерала је многе и многе те су купили ћетелину и посејали и још сад се може рећи да ће резултате бити сасвим повољни од сејања ћетелине.

Све окопавине као: кукуруз, кромпир речни шкуљеви, разна баштена поврћа, на сиди сва стрина жита, изузимајући зобовд, све је то добро и све је то до сада са кишом Богу хвала угодно било; и добро напредује. Но противу снега тога којије што год има користа у природи. И пр. гусеница је било толико да је скоро целу долину поравнину, па сву планину Јелице са источне и западне стране па са малим изузетком и Драгачево сне, све појела и тако ким у неким местима сне сатрла до краја изузимајући орахе и дудове; на многим су местима појеле сво; тако да се на оне потње нису могле развити већ пошнале а на неким местима извеле се но са сним мало женени већ све сами мушки, то је у оним местима где је сада трећа година на јелу, а где је прва и друга година ту се толико изведо и запљувало нова јаја да ће до године бос појести, а тамо где нема женски но самом мушки лептир, ту ед надамо да ће их постепену нестати. Оно иду у развијеном строју од истока ка југо запиау изузимају део чачански стари округ и нешто ужичког, оне су се године макле у ширини за 4—5 сахати јер се пролетос извела на врху горе без листа на је лист чекала и јаки источни вијетрови одвијели су је тамо где није прошло године лептир ни дошао никако, а сад ће се и лептир кући мало у напред и по томе је могуће да ће и Јавор наћи као је канал пролетни мраз не смаже. За оним и преи звали „гунђеви“ оне мноу окопавину тамање, јер пролетос биле изметла она вечерња жута буба „лусцари“ која их је забавила, те по једнима и иначе где је старем и стри забран ту гунђева нарочито мало има. Мало доцније појавиће та се мало више. Земљодели при копању усева и осталог треба да на овог штеточину обрате пажњу; на једна сорта буба „лусцара“ дође и на пшеницу, они само ниу мањено но но што дођоше доцнан а што беше већ у лебиво то мало нису ни учинили кавра; ову бубу Др. Радић а у својој књиги „Наука о земљодеству“ — назвао је прив живи, њега су у нас многи грађани купили са ћешом са класова по пуна прија на пред конопа бацали и и пуштали, но, као што рекох, он се пред кренье појави на га одма и неста јер зима очвремо; па и још сто нуво друга никсета ове године могла видети пре појављени, и зашто би се могло рећи да је она година царовање никсета што је у неком допису и речено тр пре. Но ја о томе другче мислим: утамањивањем непријате горе ни утамањујемо и разне корисне врсте птица ситни и тако сам могући никсети подиуно се смиу да развијају и паоде на разуме се и штету чине. Трава је у опште мало боља но прошле године; према кишн колико је падала требале су бити и боље, али су траве сувише од јаког суше и запуљење суна мраза изгорелс, на пролетос је дуго стоја пасла и косанице ливаде зато, што сена није имало, и због тога нису ливаде добро одговориле. Виногради су прилично родили сви су већ зеени и изгрнути, шљива немамо, а то је за наш крај најбољи доходак; куда није било гусенице туда има шљива прилично, но је тула и воћњака мање и та ће се села прилично поправити, тим пре што је тај артикал сад овде прилично скуп спремају се трговци да суше за извоз.

Живој марви у опште је продаја слаба, а и стока је слаба — мршава или не болесна већ мршава што је слабо израњена, та та је типична за стоку долази, и за то што је јаки врло слабо овде храна у опште родила тако да данас 30% не купују жито, а остали сви купују, па је услед тога и пазница сувише јевтина тако да најбољи косач или ковач ради о својој храни за 1·20, 1·40 до 1·60 динар, а о храни гледиоц имало их је и за 0·50, 0·60 0·70 и највише 0·80 пара динар. Град је убио на неколико места овома а вода није оштетила још око нас ништа. Пчеле су се роиле слабо, а узрок је том што је скоро читав мај веома био на њих оштар, као је киша а она ладна, ако је сунце а оно пријежи и ваздух ређалк, није било довољно мед, росе и оне природне мене влаге која је једнак услов да пчела није за своје младе поволне хране. На уз ту непогоду била је и гусеница која је све младо лишће појела цвет и медну росу на шуми исногледала толико да пчела није нит на шуму хтеле пасти но беже по трави; ројени кад се пуште по читаво поља сахата ниа се, и кнгли не може од гада да падне на грану и шуму, до пада на суво дрво, пропгаи или врљику. Јасам добио свега око 25 ројева, а неке се нису хтеле ни ројити; прав рој добио сам тек 24. маја на ово друго доцније. И изгледи су да борба у међу неће бити најбоља, истина је неће сво пошова листало после гусенице и млада шума може добити коју и росу добру са медљиком, али је за наше крајеве овди доста доцкан за такав бакт.

Овог прошла узалио сам у ковањлук пчеларско-лобарске задруге у Топчидеру и видио сам појам је начином прирављано своје пријеседе наш предни и указани ковањлук у задруги, — жељо би да ми оним путем одговори кад је — ког је дана добио прав рој праролног рођења ради упоређења за које ноји нисмо ону храну ома турали у своје ковањлуке, нит сам видио пре, а било је доцнан да то ради кад сам дошао са сакупштине: но нужно је знати за идућу годину.

Храна је цена нод нас:

100 к. грама пшенице старе 12—14 дин.
„ „ „ кукуруза „ 10—11 „
„ „ „ пшенице нове 8—9 „

Пшеница се нова у велико жито и продаје одма за данак. Здравље је у народу повољно.

Рак. Б. Тајсић
сеоск.

Из Жупе, Александровац, 18 Јуна 1891.

Од Годечица.

Као гром из ведра неба, поразила је вест: да је у Бојевиц, Јележовци, Ратковцу и Трстенику — непосредном суседству нашем — констатована филоксерска зараза.

Ако, на жалост, та вест добије и званичне потврде, онда је наша питома и плодна Жупа, која је срећно прошла толике векове, набројала дане свога живота.

И сама помисао на упропашћење жупе, отвара нам страховиту перспективу. Остављајући на страну тај овај: што би на тај начин једна тако јака привредна грана наша, центар наше економије, претрпео огромне ударе, нама се намеће питање: шта ће да ради становништво једног читавог среза, које броји на близу шест хиљада породичних огњишта, када му пресуши најглавнији животни извор, из кога је црпило материјална средства за намирење свију потреба својих!

Чувени праменски, смедеревски и пожаревачки виногради већ подлежу у љутој борби са пустошном заразом. Данас пак, очи свију пријатеља природног напретка упрте су на нашу пространу и дохлад, по општем мишљењу, још незаражену Жупу, као на најзелен виноделски крај у земљи.

Томе праву кало обратити скупоцену пажњу и за времена штитити га од свепутујуће заразе, која се појављује у тако блиском суседству. Стручна комисија требала би одмах да се увери и о стању саме Жупе. То би било потребно једно ради умирења узбуђених духова, а друго, ако би се, на несрећу, пашшло на трагове заразе, да се одмах даљем ширењу живо стане на пут, те да се колико толико успори њезино непредвидиво.

Земљиште је у срезу жупском нахон пролетно и наменом прорало. Флора шумска и поље. као и сгуда у земљи, не може се, као негда, поносити богатством. Многи делови, негда под густом шумом, данас стрче голи и обезграђени.

Лоше последице упропашћених шума опкољују се данас јаче но игда: учестане поплаве наносе нам огромне штете. Јер, кад наусне плаха киша, те воднри нам горе стремена бујица, која рони земљу и камен, то се за тили час претворе мале речице и поточићи у огромне, плаховите реке, које носе све што доконају, на каменом и песком њиву и претрпају и оно мало њива по речним долинама.

Коме неће бити познат однос шуме према физичким појавама у опште? С тога неће ни бити чудно, кад нам кажемо: да нама која година прође, а да се град не помене и на наш крај. Народ сиди ако, а не зна: зле му лежи дорок.

Пун празноверица и заблуда, које весма штетно утичу на карактер и дух његов, он, из бојазни, празнује много дана: због тица, рака, змија, кукова, града и разних болести. Преко шест таквих дана има у години, које он празнује, не разумевши ту недељу и оне дане, у које црква забрањује радити.

Рало верује у шпе, напише, вештице и разна привиђења. Убеђен је, да има „злих очију", које могу наудити, да има ветрењака, то јест таквих људи, који имају везе с духовима, управљају ветром и тучом.

Нарочито је женскиње сујеверно. Оно верује у све могуће „чини" — које се могу „забацити" и на које се може „загалити". Рало се обраћа за савет гатарима, у свима недаћама својим. То нарочито чине женскиње: кад не рађа, кад нема млека, кад му се не држе деца; или, кад се стока јалови и мањава, кад у млеку пресече и у другим небројеним случајевима.

Код народа овога краја, јако је укорењење мишљење: да су још његови преци сапирали у језеру на Жељину пеку алу. Од тога доба, вели, уби нас град сваке године. Неки су чак показивали воду, да се надлежни умоле за одобрење: да се та вест пусти, те да се врате оне старе, родне године.

Стар. људи причају, да је Расина била некад много већа и да ипак нигда није могла толико надоћи и толика штета починити као данас.

Александровачка река, на којој лежи варошица Александровац, данас, готово, стоји само по пасну. Није давно било оно срећно доба, када је у њој хватана риба, а данас, преко целог лета, нема од ње ни једне суве. Пљусне ли пан плаха киша, што је где дуже у свој страхоти своју.

Неста шуме неста благостања, неста мекадање плодоносности!

Нови закон о шумама, по коме има да се спреча даље утамањивање шума и да се по оголићеним странама подигну нове — дочекан је, као потпуна уздапица, с највећим одушевљењем од свију пријатеља, који знају да цене важност и корист шума.

Велика је штета нанесена овоме народу од тучепица, које су овде неће и сву шуму потпуно елиминале. Бојати се, да се мпале неће ни посуше, јер је већ неколико година, куд ова напаст прохујаре сав лист и остани голу, а непреке голу.

Осегодишње честе кише учиниле су, да је вегетација у опште врло напредна. Виногради су лепо понели; нетина нису претерано родом, али не се он за то боље развити. Изгледи су, да ће цена дибри бити оне године већа, но икпуле, јер жупско вино има сада добру прођу и једнако му цена скаче.

Траве су повољне и сена ће ове године бити много више, но лане.

Због оскудице у сточној храни, многима је прошле зиме стока од глади поскапала, многима се пак изјаловила, а и оно што је остало, не може се још за дуго поправити.

Под Копаоником, и на самоме Копаонику, трава је за сада још мала, јер је прошле било хладно. Две слане у томе крају знатно су напиколике сади и пасуљу.

Пре неки дан пазао је град у селима: Будимлевима, Мелентији, Рибарима, Осредњима и у општини латковачкој и александровачкој; ну, у општо узевши, причињео је малу штету усевима и виноградима.

Прћиловци, 19 Јуна 1891 год.

Из овог краја, у овој години, још нико не писа, за то сматрам за дужност, да ово доносим чиле другима известим штов. читаоца „Темишке" о стању привреде у овом крају.

Про свега морам напоменути, да срез Моравски у окр. Крушевачком, као које године све више опада у погледу привредном. Некада тако чувена и богата Морава, посрнула је тако, да је држава у овој години морала утрошити око 20.000 дин. за израну људи. Зато жалостан и фатални случај. Да ово ако, мене се чини да нису врили — у свако погледу честити-данашњи моравци. Они су и предни и чворци, али над не да Бог ту све престаје. Позвото је: да је у 1. рату ено овај срез страдао, када је турска војска затрла и сву шуму у срезу, те се од тога доба датира неродица суша и све друге невоље, у Моравп. Из дана у дан иде све на горе. Ове године од Априла месеца, киша нпка о није падала, те усеви у пољу, жалосни изгледају. Док у Расини киша паде скоро недеље, тоин и дани усеве; у моравском срезу нема је ни капи. Народ очајава и жељно исчекује сваку капљицу, али петар нечито растерује облаке а планине одвлаче кишу далеко од равне Морање.

Према оваком стању, радује се по себи, да усеви нису добри, и да су неки већ пропали сасвим.

Но ипак има нечег и доброг. Тако озимо пшеница имале су до у пролеће благе, а сад су тако добре да се боље пожелети не може Већ је врло залебило и рујно.

Раж озимак такође је врасно примео. Пролетња није ни семе дао.

Јечмови у опште добри су, но опими далеко бољи но кукуруз и пољопоби.

Озао је сад у цветy, по свој прилици, мучно ће бити добар.

Дуванi је почeт ла се сеје од 10 Маја па траје и сад. Орање је тешко, а грудве морa једва сељак да туца секирама. На овој суши једна се прави 60 до 100 струњова. Већ се крши прво бројање, које даје, рђаве резултате. Дувани стоји и не мичe се, јер нема кише. Потраје ли овако 10 дана, истерaће и семе и озла је све пропало. Мислило се: да су рани дувани бољи, али и на њима се показује општи ванри суше, лист вене и суши се и пренуп је рупа. Нeму више и нишa не помаже, док мађи дувани могу се још нечему надати.

Кукуруз је рђав. Ранији су већ класали, средњи заостали а по следња рука и не кaче. Зрна усељена у сувој земљи стоје као у конц.

Виногради су изванредно добри. Род је тако велики, да се сваг нада најмањој берби. Желети би било да га не скоте пламењачe.

Од воћа нема ничега: трешања, вишања, крушака: ређе има шљива, доста има: јабука, oраха, и дудова. Никако нема жира.

Конопља је добра.

Баштенски усеви слабi због суше.

Стока је здрава, болести нема никаке.

Народ је тако исто здрав: копа, посi кише. Редње у народу нема.

Надница је 1 дин. с рaном и 1 дин. 20 без ране.

Мих. Ст. Ристић.

Златоно, 8 Јула 1891. год.

Зима је рано почела а доцкан сршила свој живот. Снег је падао бно доста велик. Бетрова су дували јаки и хладни, а пророчито „жошава“ којој је ова околина без заплона и која дува већином цели годишe. Због ране зиме стока је своју храну на јасалма рано почела јести, па рано и појела. те је се силом извукла из зиме и доченала нађу нову пролетну храну. Ове је опет у почетну недовољно било и тако је пролетње орање заголио стоку врло слабу.

Што је зима дуга била а пролеће позно; што је стока за рад слаба била, све је то задржало земљорадника, да оранье и сејање стрмина не отпочне у време, но да чека. На и само пролеће беше за рад неугодно, јер се окиша. Земљорадник не могаше даље чекати, него пешто по кини, пешто одмах иза кише — скоро на блату — мораше орати, сејати и закључити, само да зрно баци у земљу, на како му Бог да. Озимне усеве не сеју, веће „просеваю“, али сувиљак, бићe то пљива вина, да би у јесен могли стоку, сад широм пустити. После кише 4—5 дана орање се по воли — неваљући — али не потраја дуго, киша последња — пљусак — меку је зиму запљескала, па се запече. Време сејању кукуруза у земљу тврду стока слаба на несрећа. Орачи нађу муку изваљују грудве, а сејачи још већу муку, дувајући грудве да направе оџак, спусте семе и покрију ситном влажном земљом. Свакн беше рад да посеје више кукуруза кад не мо гаше стрмина. И то се сарши, али са тешком муком и по стоку и по земљорадника.

За тим су чешће благодетне кише падале, те је ситан усев прилично напредовао и тако и кукуруза. И, према месту и земљи, узвишеној и каменитој, жетва изгледа да ће добра бити. Калеи добра, али према месту добра, и сирам добре жетве у Мавки, Стигу и Морави, далеко је од добре.

Копање кукуруза довршује се, а жетва стрмина почиње.

Ливаде су слабе и жетва сена слаба ће бити. А како и да им буде боља, кад ни стока по ливадама до Тројица насе. Стоке има доста, а пролеће позно, па још у почетку траву до коричка појасла. Детелиае ниће ни стручна нема. Обећали ми се двојица до годиие посејати.

Виногради су местимице добро донели и вико не буде елементарне непогоде, која ово место већ 4 године не просушта, биће по мало и вина. Но велика је жалост, што су многи већ филоксерном заразом заражени.

Воћа у општe нема, летар је цвет омлатио, а пародби ер. власти, народ се понолно одазвао и кокинаке од гусеница очистио.

Шуме је у овом месту доста, но како се немилице затире, за неколико година упропастиће се. Сељак ово чини из незнања, не појмивши какве велике користи има, а какве ће грање штете, оскудице и глади бити, док то богатство — шуму — затру. За много крупним државну власт која ни мало не води рачуна о општ. добрима нарочито за шуме. Ја сам се заузимао код општ. власти, да томе варварству стане на пут. Једнога председника добро сам за себе, који ми је одговарао и рекао ће томе стати на пут. Али помоћући стати сам, жалио се држанној власти, понашао је и молио у помоћ, па кад га нехте помоћи, диже руке и на председништво даде оставку, рекавши: Као председник не могу дати ово гледати очима, а помоћи немам, сам не могу ништа да учиним, на зовим скинути бар ту одговорност са себе.

Стоке има доста, здрава је.

Пчела има прилично, роје се у велико, гаје се у простим по шницама — дуварама —

Свилене се бубе не гаје.

Станове здраваа људи, новољно је.

Цена храни у овом месту нема. јер златовчани никад храну не продају, већ увек купују.

Цена производима:

Волова пар	од 240—360	динара	
Крава „	„ 96—150	„	
Коза са јаradима	„ 15 —20	„	
Јаре	„ 3—5	„	
Оваца са јагњетом	„ 10—14	„	
Јагње	„ 4—6	„	
Пару кожа јагњећих	„ 3·60—4·00	„	
„ „ јарећих	„ 2·40—2·80	„	
Сиру	„ 70—100	„	од сто игр.
Маслу нетопљеном	80	„	„ „ „
„ топљеном	100	„	„ „ „
Вуни	од 127—128	„	„ „ „

Пера Ј. Игњатовић.

Јелашница, (срез заласки, округ тимочки) 8. Јула 1891. год.

Дуготрајна пролетна суша није дала нолопривредницима овога краја да довољно ђубру за кукуруз, но и оно мало што сно — тако рећи — ђубр поорали и посејали, није на своје време нисао, чему су узрок биле велике грудве и недовољна количина влаге, а народ овога краја, као необразованији од других, служи се још несавршеним справама, јер се још нигде не може видети: гвоздени плуг, наљак, прљача, нити пак каква друга савршенија справа с којом би се могли помоћи у разбијању грудва, пак их још при самом орању разрнути; већ се још служимо радлом и тројном браном, па није ни чудо што смо ове године остали без доброг и довољног кукуруза.

Од белих — стрмих — жита јечам и раж добро су родили, а остали стрмни усеви су слаби. На ражи и пшеници за време млачиа нићете се у поседној мери неког црва — пепељаката — буба, звани жетвени метаљ, обилна је грашковог жишка но је од овог скоро три пут већи, и одма само учинли штету коју је у самом зраy допринео,

Сеновосе — ливаде — су слаб откос дале.

Конопље (грошиће) се у овом крају соје у поседној мери и добро напредује. — нарочито на торштима. Сада се чува — бере — мушка стабљика (белка, болоика), која се суши и мочи.

У њеном сеју се и мак.

Воће је родило, само ако се одржи до брања, а да но пострада од ма какве непогоде. Родност воћа како које године сад више и више опада, а то долази сад од слабе неге воћа, јер погледамо ли само по воћњацима — њивацима — опазићемо, да је свако дрво обузела маховина у већој мери, од чега се често опажа сушење појединих грана или се кроз њено време осуши и цело воћка; а над овим додамо још и то, да се ни суше гране не уклањају, онда се већ

јасно види, да смо се мање више сложили на саму природу па „шта да Бог". Но ако још и поред оволике немарљивости у нези воћа, бацимо поглед на образовање земље у воћњацима, то смело можемо рећи, за ком је дивљач у воћњаку, а над ког знамо ону пословицу: „ко у воћњаку траву коси, тај раније проси," онда ће једном треба да и сами прегнемо и пажњу негу воћњацима указујемо.

Виногради су такође добро пошли. Филоксере у овдашњим виноградима — дао Бог — нема, те видим многе људи продужише сађење винограда и ове године, па и ако знају, да и нас неће поштедити овај и сувише штетан зарезник, по што је, што но кажу, неће „пред вуком."

Овде се пчелари искључиво са плетарама — прњарама. Кошнице су са свим слабе.

Сиво-буба се гаји у мањем, и то само за домаће израђивање — рукотворне, а мање за продају — трг.

Стока се за сада налази и то: овце и козе музаре су у салашу, — на бачији, а јаловина силази по планине у пољ, по што се већ усеће жиљу. Говеда опет појединих села још се налазе у планини, док се не покосу ливадине и не прошире њиве.

Народ у овоме крају за сада се бави жетвом стрништа, огртањем кукуруза, дешењем сена у стогове, прањем вуне, мочењем конопље — белојке, испредањем свиле; овчар исплете коју корпу за грожђе, ранице неку вилу и т. д. а у градини прашењем и потпаљањем дољег — приземног — лишћа празог лука, прашењем купуса наприне и других баштенских усева.

*

Један немио случај који се пре кратког времена десио, тај је: што је поред толике дуготрајне суше пао један јак пљусак у селу Радичевиу одакле тече Јелашничка река, која је због тога нарасла, и управо претопила своје корито, па тако бесна, све на шта наиђе повеле са собом; тако и. пр. многе пчелице обали, неколико њива разбије, две воденице дигне, једно дете, једног коња и неколико комада свиња донесе у Јелашницу даље, многе је јовове шуме збрисала, градине поплавила и однела, па шта више и куприју која је била доста велика и тврдо начињена, дигнан тако лом чинећи, продужи своји током за у Тимок. Толику воду — веле стари људи, — нису никад запамтили у јелашничкој реци. И доиста је ово један немио и жалостан случај за нашу околину, јер нас тимочка равница никад није без прихода оставила иако што је ове године.

Стање здравља како под људи тако и код домаће стоке повољно је

Урош М. Миленковић,
пољопривредник-тимочанин.

ИЗВЕШТАЈИ СА ПАНАЂУРА. [1])

Панаџур у Пожеги, 29 и 30 Јуна и 1. Јул 1891. год, био је у Пожеги панаџур.

На њему је продато:

Говеди	325	комада за	10 994	дин.
Телади	2	„	101	„
Коња	125	„	5.740·50	„
Жеребади	5	„	117·50	„
Свиња	11	„	135	„
Коза	3	„	17	„
Јагњади	45	„	87	„
Оваца	58	„	266	„
Јагњади	342	„	1.128·60	„

Свега 897 комада за 27.586·60 динара.

Говеђима највећа цена била је 195 динара од комада, а најмања 20 дин. Коњима највећа 160 а најмања 10 дин. Јагњад су продавата од 2·60 до 4 динара.

Купаца је мало било. Један купац највише је купио 36 комада говеди. Стока је слаба, мршава, мала и од рђавог соја.

Драгутин.

[1]) Молимо г. г. марљиве дописоре, повереоце панаџура и наше дописнике, да нам извештаје тачно о резултатима панаџура. Извештаје те доносићемо редовно у овој рубрици. *Уред.*

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво обновља раније расписан стечај за поуке за своју популарну пољопривредну књижницу и то:

1. *„О преради млека"*; и

2. *„О удруженьима за производњу и набавку сирава, стоке и других пољопривредних потреба."*

Ове поуке морају бити написане популарно и уђешене за потребу пољопривредника у краљевини Србији, а она под 1) са што више слика, ради објашњења слога. Ни једна несме бити већа од 3 печатана табака средње осмине.

Рок за предају је до конца ове године а награда (100) *сто динара од печатаног табака*. Усвојени и награђени радови прелазе у сопственост друштвену и оно ће их печатити под именом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: „Српском Пољопривредном Друштву. у Београду;" а рукопису — делу — треба приложити писмо под печатом са именом и адресом писца. Писма ова отвориће се по прегледу и изреченој оцени дела.

Бр 1627. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва. 16 Јуна 1891 године у Београду.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: В. С. БОГДАНОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНИ № 202 ПРИПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год. 4 дин, за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Довисницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 33. и 34. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25. АВГУСТА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Општа окружна крушевачка изложба. — Важност заоравања стрњике. — У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање? — Да ли величина пчеле зависи од величине ћелије у којој је излежена. — Воћарство у основној школи — Опитне пољопривредне станице у Америци и Русије, — О јагоди месечарки. — **Белешке:** Старост код права. — Шпекулативно храњење пчела. — Против ухобоље. — О утицају кима на млеко и на масло. — О вредности киселог сена. — **Гласник:** Поскупела раж. — Непогодно време. — Изложба у Крушевцу. — Справе за изложбу у Крушевцу. — Изасланик изложбеног одбора. — Нова подружинска управа. — **Дописи:** Аранђеловац, — Рогљево, — Студеница, — Г. Врањска, — Бања, — Брзоходе, — Свештица, — Дреновац. Проглас шумадијског кола јахача „Кнез Михајло." — **Подлистак:**

ОПШТА ОКРУЖНА КРУШЕВАЧКА ИЗЛОЖБА

и

земаљска изложба воћа.

Није више далеко дан, који ће остати дебелим словима забележен у историји пољске привреде код нас, у нашој културној историји.

14-ог септембра ов. г. отвориће се у Крушевцу, престолници цара Лазара, *прва наша општа окружна изложба* и *прва земаљска изложба воћа.*

Пре 21 године приредило је наше пољопривредно друштво прву општу земаљску изложбу у Крагујевцу и од тога времена до сада приредило је још две опште земаљске изложбе и једну инструктивну. Ма да је приређивање изложбе пре 21 године било скопчано са великим тешкоћама, јер изложба беше тада још новина за нас, јер још незнадосмо да ценимо значај и важност привредних утакмица, јер још немадосмо довољно посленика за овакав посао, јер, најзад, и саобраћајна средства беху много тежа, — ипак, ако и данас загледамо у спискове изложбених предмета те прве наше изложбе, видићемо, да не само није била празна већ да је имала и изврсних производа, а да је била верна слика тадашњег нашег привредног стања. И остале две опште изложбе биле су само наставак привредне и културне смотре и рада на унапређењу поглавито наше пољске привреде. — То и тако је било пре двајестак година.

А шта имамо да очекујемо сад од прве окружне изложбе и од земаљске изложбе воћа? — Данас, када су учињени многи и многи напреци на пољу пољске привреде и радиности у опште, данас, када нам је важност привредних утакмица добро позната, данас, кад смо стекли и многа искуства о приређивању овакових утакмица и кад су саобраћајна средства несравњено лакша, бржа и јевтинија него што некад беху, — с правом очекујемо да на њој видимо много више. Предстојећа изложба треба да нам представи што вернију слику свеколике радености округа крушевачког, а изложба воћа, верну слику нашег воћарства.

Ми не сумњамо да су приређивачи учинили са своје стране све што се од њих у опште може да захтева и очекује. Видимо шта више, да је се пољопривредно друштво постарало да изложбу ову допуни са поучне стране тиме, што ће о овој изложби приказати најважније савршене пољопривредне справе и рад с њима. Видимо и то, да су полагачима стављене у изглед и велике награде. Видимо да им је олакшана пошиљка изложбених предмета, па чак да у извесне крајеве долазе и нарочити изасланици по њих. Видимо да је и посјетиоцима олакшан и иначе сразмерно јевтин подвоз на изложбу. — Једном речи: од приређивача не да се више ни изискивати.

И сад од кога зависи успех ове изложбе? — Ми велимо: првенство од пољопривредника и занатлија округа крушевачког, па онда од воћара из целе отаџбине, јер су они први позвани и заинтересовани да прикажу своје производе а туђе да виде. Сем тога, успех зависи и од свију оних чинитеља који су позвани или су само у положају да могу по својој моралној и патриотској дужности да утичу да нам изложбе ове у истини покажу оно што од њих очехујемо, а то је да нам у што већем обиму представе верну слику привредног стања округа крушевачког и и земаљског воћарства.

Ако се обазремо по страном свету, где изложбе из године у годину бивају све чешће, видећемо, да се тамо с изложбама већ тера у крајност, да су и сувише луксузне, да су често и извештачене само да

би учиниле што бољи утисак на гледаоца и ако у ствари не представљају оно што треба да представе.

Ми смо противни оваковом начину приређивања изложаба. Изложба пре свега не сме да буде извештачена, већ у истини верна слика онога шта треба да представи, а затим не сме да буде луксузна, јер свака пара која би се потрошила на сувишно спољашње шаренило пропала је, а то није економски.

Према томе ми очекујемо од наше изложбе у Крушевцу, да нам без луксуза покаже што богатију збирку производа округа крушевачког и земаљског воћарства, те да видимо, јесмо ли и колико напредовали за ово двајестак година у томе погледу; да видимо који су се пољопривредници, воћари и занатлије у томе одликовали, те да им признамо труд и рад па да их и наградимо; да видимо шта имамо у округу крушевачком а каквог воћа и воћних производа у целој отаџбини, те да знамо откуда шта да набављамо кад нам затреба и да лошије бољим замењујемо; и најзад, да добијемо податке за ценење нашег привредног напредовања у будуће.

У то име на посао, јер је крајње време; на посао, јер нам то свима налаже патриотска дужност!

ВАЖНОСТ ЗАОРАВАЊА СТРЊИКЕ.

(Са сликом).

И ако је заоравање стрњике стрмнина од врло велике важности у земљорадњи, ипак му наши земљорадници не поклањају никакву пажњу, без сумње зато, што нису имали прилике да се увере о користи тога посла, нити им је скренута на то довољна пажња. Довољно би било да само наведемо, како у свима земљама у којима је земљорадња на вишем ступњу напретка, земљорадници заоравају стрњику чим усев здену у крстине, нечекајући чак ни да га на гувно свезу, па да се види важност овога посла за који се код нас још тако мало зна. Јер без сумње ни један разуман земљорадник не ће да ради оно од чега не очекује никакву корист; а како стрњику заоравају готово без изузетка сви земљорадници у економски напредним земљама, то је већ то довољан доказ да је заоравање стрњике корисан посао.

Ну да видимо кад и како треба заоравати стрњику и у чему се састоји корист коју отуда очекујемо.

Стрњику треба заорати што пре, а најподесније је време за заоравање кад је земља влажна, дакле после кише. Ну ако је њива на којој је била стрмнина на подесном месту, да се може на њу истерати стока и пилеж, онда може пољопривредник одмах чим храну свезе да истерује који дан на стрњику стоку, нарочито овце и свиње, и пилеж, да стрњику опасе и покупи оно зрно што је после жетве остало на њиви. Одмах за тим треба да заоре стрњику; а ако не ће да истерује на њу стоку, онда треба да то учини чим храну здене у крстине.

Стрњику треба заоравати са свим плитко, те према томе није за то потребна ни јака спрега, нити се пак мора чекати да земља буде орна, већ се може и по

ПОДЛИСТАК.

ВИНАРСКА ПИСМА

ДРУГО ПИСМО

(Особине састојака од којих постаје вино).

Драги пријатељу,

У прошлом писму обећао сам ти се, да ћу те што боље упознати са оним састојцима грожђа, од којих зависи доброта вина, па то обећање ево испуњавам. Ово је писмо мало подуже' али тако мора да буде, јер је оно кључ за — „Негу вина."

Састојци грожђа чије особине треба што боље да уочиш јесу:

1. *Шећер.* Ово је најважнији састојак, јер се он приликом претварања утицајем фермената (стеље, квасца, гљивице), претвара поглавито у алкохол и угљеников двооксид, т. ј. у материје, од којих искључиво зависи доброта вина. *Доктор Најбацер* тврди, да у грожђу односно у шири има две врсте шећера, које се међу собом разликују у томе, што им водени раствор скреће светлост у разним правцима. Тако, једна врста скреће светлост у десно, због чега се зове *декстроз* (грожђани шећер) а друга скреће светлост у лево, па се зато и зове *левулоз* (воћни или некристалишући шешер). А *Хилгер* опет тврди, да је у грожђу и једна врста шећера, што се налази у месу животиња. То је тако звани: *инозит.* Прве две врсте могу да преору, а трећа т. ј. инозит не превире, те зато се налази у вину.

Ну пре, него што би те мало боље упознао са шећером који је најважнији састојак шире а с тим и вина, јер од алкокола који постаје превирањем шећера, вино добија своју јачину, држим, да ће те интересовати, ако ти покажем: *како постоје шећер у грожђу?*

Баш зато, што је шећер најважнији састојак грожђа, и допринело је, те се у новија доба поклонила велика пажња испитивању винове лозе, не би ли се тако сазнало: *како се у грожђу ствара овај његов састојак.*

Раније се држало, да шећер постаје из киселина што се налазе у бобицама грожђа. То се изводило отуда, што се из искуства зна, да у колико грожђе више сазрева, у колико дакле у њему има више шећера, да у толико напротив киселине све више и више нестаје. Ну у новије доба испитивањем је доказано, да оваком тврђењу нема места да се дакле шећер ствара на други начин. Нарочито су се у овоме заслужним показали: *Најбацер, Фаминцин* и *Хилгер.* Њиховим испитивањем посигурно је доказано: да шећер у плодовима а с тим и у грожђу постаје из скропца (штирка). А што је најзанимљивије, доказано је: *да скропца у бобицама грожђа нема ни трунке, већ само у другим деловима лозе: у петељкама грожђа, у шепурини и поглавито у лишћу и у младим ластарима.* У овим деловима претвара се веле скробац у шећер. (Ту је тако звани инверт шећер, т. ј. смеса од грожђаног и воћног шећера).

Ну, на који се баш начин врши ово претварање скропца у шећер, не зна за посигурно, али се у велико верује, да се то претварање изводи утицајем киселина шта су у грожђу (винска киселина грожђана киселина и т. д.) јер се и на вештачки начин

суши орати. Посао овај врши се најбрже и најјевтиније плуговима са више раоника, т. ј. који на једанпут ору по 2 и више бразди. Најподеснији је за то плуг са 3 раоника, који показује слика 1. Њим се

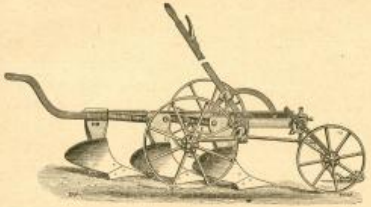

посао врши добро, брзо и јевтино, јер није потребно више од 4 обична вола и 1 орач, а оре на једанпут три бразде које су широке као и код плуга с једним раоником при обичном орању. Овај плуг за препоруку је још и зато, што је врло добар за преорицу на поле чистијим њивама, те према томе не може се рећи ни да је скуп и ако му је цена 140 дин. код пољопривредног друштва у Београду. Има плугова за заоравање стрњике и са 4 и 5 раоника, али они су искључиво за то и не могу се употребити и за преорицу као овај са 3 раоника, те зато и нису особито за препоруку. Ну тиме што препоручујемо за заоравање стрњике плуг са 3 раоника не велимо да се тај посао не може са успехом да врши и са плугом обичним са 1 раоником. И он се за то потпуно може да употреби; само, да би посао ишао брже, треба пустити што ширу бразду, јер се оре са свим плитко, те ни за стоку не ће бити теретно.

Е, кад смо овако заорали стрњику, шта смо управо учинили тиме? Ево шта:

Пре свега земљу смо тако рећи отворили те да у њу могу боље да продиру ваздух, влага и топлота, те да је оплођавају. Даље, штогод се земља чешће оре то се боље троши и ситни, те се лакше обрађује и усеви на њој боље успевају, а ово је нарочито важно за земље тешке, смоничаве. — Даље сав коров, који је после жетве усева остао на њиви не покошен, што се код нас нарочито много догађа, а још му није сазрело семе, исече се, те не може да му дозри семе; док ако би остао на њиви, он би дозрео и семе просуо те њиву још више закровио. — Сем тога, све семе усева и корова који је већ дозрео и просуо семе по стрњици, заоре се те клија и ниче, и кад се после њива оре рад сејања, онда се све то заоре и уништи у колико не би преко зиме пропало, те тако њива остаје чиста и усев неокоровљен; на против, кад се стрњика не заорава, онда семе корова које лежи на површини земље, на стрњици, не клија, јер нема услова за то, и тек кад се њива пооре рад сејања и засеје, онда тек и семе корова долази у земљу и клија и ниче упоредно са посејаним усевом, те усев окорови и онда много више труда и трошка стаје да се оплеви и коров уништи. Даље, заоравањем стрњике униште се све оне штеточине које су се скриле у слами саме или своја јаја, или се изложе непогодном утицају вре-

---

може из скроица шећер да начини, кад се овај кува са водом у којој је сипано нешто мало сумporне киселине.

Да шећера одиста нема у бобицама грожђа, можемо се у осталом и ми сами уверити врло простим огледом. Ако отиснемо грозд у доњу кад још није потпуно дозрео, онда ће он као тиква и даље остати, т. ј. не ће како треба сазрети. Међу тим, јабуке, крушке, кајсије, брескве, дуње и т. д. као што ти је познато, и рад се зеленије уберу могу да дозру, и то једино с тога, што се у тим плодовима налази скроиа, па се овај и после, кад се род откине, прожељује у шећер. Отуда, грожђе не ће дозрети ни у случају, кад би се што год на бобица или грозду петељка преломила или сасушила, јер би се тиме препречио пут прадолазећу шећера из делова у којима се налази, а поглавито из лишћа. Зато кад су петељке на грожђу суве, и нема смисла очекивати какво боље сазревање грожђа!

Лишће је код винове лозе — као што видиш важно не само с тога, што грожђу приводи свеколике потребне материје из ваздуха, већ и за то, што је оно за њ и радионица, у којој се из скроица прави шећер.

А да се шећер справља одиста из скроица што је у листарима, највећа је доказ у томе, што скроица у тим деловима за толико више постаје, у колико је грожђе зрелије. Кад грожђе нако пала сазре, онда вели да скроица у поменутим деловима нема ни мало, или се тек једва примећава.

Скробац или што је у лишћу и поменутим деловима, ствара се из биљног зеленила (хлорофила), т. ј. из материје, која је у стању, да из елемената мртве природе, из неорганске хране, створи органски материјал, и овај тако прерађи, да послужи као храна животињама! Све биљке које немају биљног зеленила, као што су на пример вилина коса на детелини и другим биљкама, скривши по брестовима и буквама, за тим разне друге гљиве (печурке) и т. д. не могу да живе засебним животом, већ готованским, т. ј. сашу сокове из других биљака, или из материја које се распадају (хумусе), по што нису у стању, да из неорганске хране начине органску само за то, што немају хлорофила.

Ево шта нам научњаци о постанку шећера у грожђу!

Поменуте врсте шећера постају за време сазревања грожђа само на једне врсте шећера, који је врло сличан обичном шећеру, т. ј. овом што се добија из репе или трске. По томе, обичан је шећер са свим природан вину, те за то у случају, кад у шири нема доста шећера, може се шири и додати. Обичан шећер не може да преври, док се најпре не претвори у грожђани и воћни шећер. А претварање ово у стању су да изазову и гљивице — ферменти. Кад ово претварање долази од органских фермената, онда овај шећер узме $\frac{1}{4}$ поле од своје тежине, и једини с њом. Тако промењен обичан шећер у грожђана и воћни шећер зове се: инверт шећер.

Онај шећер што се по бакалницама овде онде продаје под именом воћни шећер, а који је постао од скроица под утицајем благе сумporне киселине, обично је врло нечист, т. ј. у њему има само 60 до 70% чистог шећера а остало су слузаве материје које не могу да превру и које баш с тога што заостају у вину, причињавају, да вино добије извесан и одвратан укус. За то тај шећер и није добар, да се додаје шири у пракници, кад у њој не би било шећера у довољној количини.

мена те пропадну, док би се иначе ту скриле и идуће године опет правили штету на усеву. Најзад, заоравањем стрњике уништава се у неколико и онај досадан коров који се и жилама размножава, као што су зубача и пиревина, јер честим орањем жиле се секу те биљка слаби, а жиле се износе плугом на површину земље те се ту лети исуше а зими измрзну. У том случају т. ј. кад на њиви има много зубаче и пиревине, добро је пошто се стрњика заоре да се подрља дрљачом са гвозденим зупцима, те да се сва одорана зубача извуче из земље на површину, па онда са њиве однесе или ту спали. Овим начином њива се брзо очисти од овог досадног корова.

Из свега овога види се, да је заоравање стрњике врло важан и корисан посао, и ни један земљорадник не треба да попусти а да стрњику не заорава. —

— н.

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање?

по Хартигу

од

Благ. Д. Тодоровића

(наставак.)

Сејање грабовог семена.

Грабово семе може се сејати у јесен или рано у пролеће.

1. Ако је земља, на којој сејање ваља извршити, поорана, онда треба грабово семе посејати на сачму заједно са ражи или овсем и по том предрљати, да би семе пало у ону дубину у којој се и раж земљом претрпава. Тада се од ражи или овса може очекивати и доста добра жетва.

2. Ако је земља више година обрађивана, или је тих особина, да се семе може покрити земљом и кад се само предрља, онда семе треба посејати, па потом унакрст подрљати. Кад је ово урађено, онда ваља на засејан простор пустити говеда и овце, те да земљу убију, па му по том указивати нужну пажњу.

3. Ако је земља тих особина, да се дрљачом не би могла за сејање приуготовити, а међу тим се овај сад може постићи, кад се ишчупа коров и шибље искрчи, то онда, по што се ово уради, треба посејати семе, па на засејан простор више пута пустити говеда или овце у „чопору" да се тиме семе утисне у земљу.

4. Ако је напротив земља тих особина, да се ни на један начин од наведених не би могла за сејање приуготовити, онда је ваља обрадити само у пругама, на кућице или у јамице, па кад се то уради, онда на тим местима посејано семе покрити ситном земљом за 0·3 до 0·6 см. дубоко.

Ако је земља местимично затрављена, онда се по околностима може препоручити сејање на банкове. У том случају треба повући те банкове према истоку и са те их стране мало дубље ископати, тако, да према југу дођу нешто узвишенији. На поданку ове

Кад инверт шећер преври, онда се из 100 делова добије 48·40 делова алкохола поред других једињења. По томе, из два дела овога шећара, постаје један део алкохола.

Како се изналази толико шећара има у шири на сто делова показаћу ти, кад ти будем писао о шири.

2). *Киселине.* У грожђу и соку има и извесних киселина од чести у слободном стању а од чести везане с базама (алкалима). Да ли ће у грожђу бити више киселина или шећера, то зависи од зрелости грожђа, од тога каква је сорта и какво је доба, т. ј. да ли оно помаже или одмаже сазревању грожђа.

Између киселина што су у грожђу, најзнатније су: *винска киселина и јабучна киселина.*

Винска киселина у грожђу је само од чести слободна а већим је делом у једињењу с базама (алкалима). Раствара се лако у води а мање у алкохолу. Уједињена са калијем (из поташе) даје соли (тартарате), које се тешко растварају, а са кречом (из мрамора) и са свим нерастворљиве. За то су ови материјали врло драгоцени, *јер се њима може да удали* сувишан део велике киселине из шире или вина. А овај се рад у толико пре може дозволити, јер је природан, т. ј. и калија и креча као соли винске киселине, има у шири. Исто тако природно је, да се и вину, ако би у њему било мало винске киселине, може додати од ове и наравно чисте киселине.

Јабучне киселине има највише у накиселим плодовима, а нарочито у јабукама због којих је и добила своје име. Ње има више у зеленим но у зрелим плодовима. Укус јој није тако пријатан као винске киселине а мање се осећа од ње. Што грожђе више сазрева, ове се киселине све више и више губи, тако да је у грожђу које је са свим зрело, нема ни мало. Са калијем и кречником образује растворљиве соли (малате), те за то се ова киселина из шире или из вина, кад је грожђе недозрело убрано, и не може да уклони калијем или кречником као винска киселина, већ у њима и даље остаје.

При одређивању количине киселине у шири, увек се узима да су винска киселина и јабучна киселина у кристалисаном стању, а како се одређује колико у 100 делова шире има киселине, показаћу ти другом приликом.

3.) *Соли.* Од ових најважније су *калијев тартарат* и *калцијев тартарат.*

Прва со, која се обичније зове *стреш* или *вински камен*, раствари се у 240 делова ладне воде или у 15 делова топле воде. Ну и ако се тако мало раствара, ипак је раствор врло кисео. То је отуда, што је ова со са калијем само у пола неутралисана. У течностима у којима има алкохола, ова се со још мање рествара, и то у толико мање, у колико има више алкохола. По томе, ове ће соли бити у раствору у толико мање, у колико је мања топлота, а додавањем алкохола, све ће се више издвајати из раствора. Ова ће се со издвојити и онда, *кад се вино држи у ладним подрумима или кад се вино разлади.* Тада се она таложи по дугама и на њима прави тврду кору као камен, због чега се и зове *вински камен.* Кад је овај камен влажан, онда се лако распада и тада прелази у калијев карбонат (поташу), за то се цела количина винског камена може распасти, кад је стеља плесњива. Винска киселина може потпуно да се неутралише поташом, ако се на 1000 делова исте киселине узме

стране ваља ископати уске браздице и у њих посејати семе. Остали део ових банака остаје не засејан, и служи само за то, да спречава навали траве и корова. Дубљи положај засејаних браздица и онај узвишенији банак према југу, који се по потреби може и повисити, осигуравају посејаном семену већу влагу и чувају доцније изниклe биљчице од сунчане припеке. Величина простора на ком ће се на овај начин сејати, зависи од природе трава, које се налазе у околини, т. ј. од брзине с којом се оне размножавају, како ће се поникле биљчице од тих трава дотле моћи сачувати, докле биљке толико не порасту, да их траве не могадну загушивати.

Сејање јаворовог семена.

И јаворово семе може се сејати у јесен или у пролеће.

1. Ако је земља на којој се сејидба овога семена има да изврши поорана скоро онда треба семе у јесен посејати са ражи или у пролеће са овсем, па за тим предрљати, тако, да се семе покрије земљом за 13 с.м. дубоко. А ако је семе у пролеће посејано, онда земљу ваља и ваљком прећи, да се тиме што боље и што дуже задржи влага.

2. Ако је земља тих особина, да се не може друкчије обрадити до само у пругама или на кућице, то сејидбу ваља извршити, по што се земља на тим местима иситни, па семе гвозденом грабљом покрити земљом за 0·7 до 1·4 см. дубоко.

Сејање јасеновог семена.

Јасеново семе може се сејати у јесен или у пролеће. Треба га сејати као и јаворово с том разликом, што земљу ако је у пролеће сејано, не треба прећи ваљком, *јер семе клија тек друге године.* Ну сејање ће ретко моћи за руком да испадне, ако се младе биљке не плеве од корова, јер од њега јако пате. Нарочита места у буковим или растовим шумама која су покривена шушњем и на којима нема корова, најбоље је засејати овим семеном.

Сејање брестовог семена.

Брестово семе може се сејати у јуну или у пролеће.

1. Ако је земља скоро орана или предрљана, онда треба посејати семе на по том прећи браном, преокренутом дрљачом, плачицом или ако је сејање у маломе извршено, дрвеном грабљом, и то у толико, да се семе само толико земљом покрије, колико да се не види. Кад се ово уради, онда треба земљу прећи ваљком, а ако је сејање у маломе извршено онда се може и потапкати.

2. Ако се земља не може друкчије да обради до само у пругама, на кућице или у јамице, то, по што се земља обради и сејидба изврши, треба семе гвозденом грабљом покрити у поменутој дубини.

Сејање брезовог семена.

Брезово семе може се сејати у јесен или рано у пролеће

---

922 дела ове соли — потапше. Тада се образује винени камен који се од чести издваја за време превирања шире, а од чести у добу, кад вино сазрева.

И *калцијумов (кречнов) тартарата* има као и винског камена у соку грожђа и у стељи. Један део раствори се тек у 6265 делова воде од обичне топлоте, па па то је и ова со врло згодна, да се њоме неутралише винска киселина у шири или вину. У заиштеленим точностима више се растварa, те за то за време превирања поред винског камена, има у стељи и ове соли. Да се 1000 грама винске киселине неутралишу, потребне је ове соли 666 грама.

4 *Биљна беланчевина или албумин.* У соку и месу бобица налазе се изотна једињења која су позната под именом *биљна беланчевина.* Њихов је хемијски састав исти као и код животињских материја, код беланцета у јајету и у крви, а има их од три руке: *биљна беланчевина, биљни лепак* и *биљна слузевина.* Које од ових беланчевина има у грожђу, не зна се управо.

Извесан део беланчевине као нерастворан издваја се са ферментима, извесан служи као храна главицама, а извесан и повећи део, растварa се у вину.

Ну мешањем вина са ваздухом и загревањем вина, беланчевина се згрушава, т. ј. буде нерастворна, те се тако може удаљити из вина. А шпанр баш и треба да је главна брига; *да беланчевину из вина са сеом уклони,* јер она тиме, што се брзо распада, што служи као храна главицама, највише и причињава, те се вино квари.

5. *Танин.* У соку врелог грожђа нема ни мало танина, а стапиште му је у шепурини, кожмури и семену бобица. На укусу сличан је јабучној киселини; стеже уста као и стипса. *Једини се радо са лепком и беланчевинама у нерастворљива тела.* Ова његова особина, јако се цени у винарству, јер се тиме даје могућност, да се из вина лако уклоне све колоне лепљиве беланчевинасте материје. А овај је рад тим више драгоцени, што се том праном образовала нерастворна беланчевина разлаже по целој површини вина у облику какве мреже, па за тим као тежа пада на дно суда, и падајући на дно бурета, хвата (носи) собом и остале материје, које чине, те је вино мутно. Корист је даље и у томе: што се *једињењем танина са беланчевином* не само уклања беланчевина, *већ се и вино бистри.* Отуда за она вина, у којима има беланчевине више но што треба, ова се може уклонити (избистрити) танином, или испуцањем семеном на грожђа јер и у њему има танина (до 6%). *Обратно* она вина у којима има више танина но што је нужно, *могу се избистрити најчистијим лепком (желатином.)* На случај, да у вину нема у сувишку ни танина ни беланчевине, онда се то вино може избистрити, *ако се у њ' унесе најпре танина и за тим растворен лепак,* па с *вином добро измеша,* ну, у овом случају боље је, да се вино што боље процеди.

Танин се радо једини и са бојом из црног вина, па се то једињење за тим издваја, што је узрок, да вина буду блеђа. *За то само бела вина треба бистрити танином а црна не.*

Танин се врло радо једини и са гвожђем и његовим солима, и тада постане неко мрко тело, које се растварa у вину. Раствор лича са свим на мастило, и у самој ствари то и јесте. *За то ни шира ни вино не смеју доћи у додир са гвозденим стварима,* јер би се *тиме произвела болест мастиљавост вина.*

1. Ако је земља, на којој се сејање има да изврши, скоро обрађивана, онда семе треба посејати са ражи, по том прећи преокренутом дрљачом, влачицом или браном, а ако се сеје у пролеће онда и поваљати.

2. Ако је земља обрасла травом или ситним џбуњем, по је таквих особина; да се дрљачом или грабљом може довољно испарати, то треба семе посејати кад је тихо време, па по том дрљачом или гвозденом грабљом дотле прелазити, док се земља по могућству што боље не разгребе.

3. Ако је земља обрасла травом маховином или џбуњем, но је таквих особинâ, да се на поменути начини сејање не би могло да изврши, онда треба шибље буданом изваднти и уклонити са окресаном травом, или земљу унакрст прећи са екстирпатором, семе засејати на земљу у првом случају прећи гвозденом грабљом или гвозденом дрљачом а у другом са браном.

4. Ако је земља таквих особинâ, да се ни један начин од наведених не би могао употребити, онда земљу треба обрадити само у пругама, на кућице или у јамице посејати семе и по том га гвозденом грабљом измешати са земљом.

Брезово је семе врло добро сејати, на свежим или приплажним земљама, а на сувим не успева баш тако повољно.

Сејање смрчевог семена

Смрчево семе може се сејати у јесен или у пролеће до половине маја.

1. Ако је земља скоро поорана, то треба посејати семе у пролеће заједно са овсем, да би се младим биљкама пружила нужна засена. Кад се изврши сејидба, онда треба придрљати земљу тако, да се обоје семење покрије земљом за $1^1/_2$ см. дубоко и по том прећи ваљком, кад овас сазри треба га пажљиво пожњети.

Често се дешава, да сејање четињастих семена не испада повољно кад се врши у свеже поорану земљу, а то с тога што се тако трошна земља брзо осуши и што је мраз преко зиме издиже. Отуда излази, *да је смрчево семе (и у другим четинарâ) најбоље сејати на тешким и нешто затрављеним земљама*, такав је случај у суровијим крајевима. С тога се и препоручује, да се земља, где су јаки мразеви не прерава нити прекопава за сејање овог семена, јер ће мраз, са свим или од части да ишчупа из земље младе биљке, усљед чега ће највећи број морати да угине. Овоме се сигурно треба надати онамо, где је плитка земља, т. ј. где је танак слој трошне земље, на пловачи или другој каквој збијеној земљи. Кроз овако збијену земљу здравицу) не ће моћи вода да продире, него ће се а нарочито кад су бујне кише, задржавати у трошном слоју. Кад у такој прилици овакву земљу задеси мраз, онда ће се вода морати да замрзне и с тога, што лед заузима већу запремину но вода, од које је постао, и за то мора трошни слој да се подигне. Кад после овога наступи топлије време, онда се растава лед по својој природи и земља се с тога враћа на своје старо место (слегне се) а биљ-

---

Кад клук прерви, онда танини долазе у ширу из шепурине, кожмуре и семена бобице, и ако што год дође у додир с ваздухом, онда ствара тако звана *хуминска једињења* од којих вино добије жуто мрку боју. Код оних вина, која су више мрко обојена, може се мрка боја уклонити, *кад се вино избистри*.

Кад у вину има много танина, онда се он лако распада, јер се тада настањава једна глиновита, која се с танином ирваљује, па се због тога вино кваси.

6. *Бојење материје*. Ако је вино обојено зеленом бојом *хлорофилом*, онда се тако вино зове: *бело вино*, а ако је обојено плавом бојом, *еноцијанином*, онда је то *црно вино*.

Ширу белог грожђа добија своју зелену боју од хлорофила, која је у кожмуре бобице; та боја није стална, она код вина прелаз вино у жуту боју. А то долази услед оксидисања танина, (једињења танина с кисеоником из ваздуха)' јер се тада као што је поменуто образују *хуминска* тела. Овом жутилу многи подражавају, што у вино међу прженим шећер (карамел), на овај начин, као што ми сладимо вруће ракију.

И боја црног вина, која долази од еноцијанина, налази се у кожмурици бобице. За то и црно грожђе кад се измуља, па шира одма оцеди, може дати бело вино, јер се бојење материје из кожмуре не издвајају раније, већ пиварском превирања.

Еноцијанин, т. ј. плава боја у вину, *кад дође у додир с киселинама претвара се у црвену боју, а кад дође у додир с алкалима (базама) прелази у зелену боју*. А у течностима, у којима поред киселине има и алкохола, плава боја растава се брже и потпуније, па доцнији у додир с киселинама, претвара се одма у црвену боју.

Ова боја као што је наведено, једини се и са танином у нерастворљиво тело, које се из вина издваја.

И кад грожђе пресри, онда се ова боја због трулежа (пресрезања) грожђа већим делом издваја још у шири, па доцнији у додир с танином ствара поменуто нерастворно једињење.

7. *Пектоза и пектин* (биљне питије). У незрелом грожђу и воћу, налази се неко тело што се нераствара, а зове се пектоза. Ну што грожђе више сазрева у толико је све мање пектозе, јер се она претвара у тако звани пектинс. Пектоза се претвара у пектин и над је кувамо. Пектини се у води или растварају или набубре у њој, и у овом другом случају, течност се сништјоше кад се охлади, долази од *пектина*, па за то се пектини и воду још и биљке питије. Пектин се не растварa, па за то се пре-вираљем шире у којој је растворен због привиљања алкохола издваја са стељом.

8. *Биљко влажно* (целулоза). Из њега се састоје дувари биљних ћелијица. Не своме саставу врло је сродно скробу и шећеру; не растара се у вину, те за то се пиварном претварања и издваја из њега. И оно је безазотно тело, т. ј. састоји се из угљеника, водоника и кисеоника.

9. *Уље* (зејтин). У семену бобица има до 17% уља. Пре-вираљем кљука, прелази уље из семена у ширу. Кожмура на бобицама прекучена је танком воштаном навлаком која их чува од влаге, и превираљем кљука и та навлака меша се са широм.

Еманстар, од којег вино добија свој „букет", јесте једињење алкохола са уљем. Хемијским раздвајањем могу се на алкохола и уља добити пештачки етери, т. ј. разне мирисаве теч-

чице, које то не могу да учине, остају над земљом или су само малим делом за њу утврђене, да с тога морају угинути.

2. Ако је земља обрасла маховином или травом но је тих особина, да се дрљачом или грабљама може довољно разгрепсти, онда треба посејати семе, па земљу гвозденом дрљачом или грабљама дотле грепсти док се семе маховином не покрије.

3. На притив, ако се земља не би могла на наведени начин да обради и семе са маховином довољно да покрије, онда треба иситнити земљу у пругама и кућицама помоћу гвоздене грабље и посејано семе покрити земљом за $^{1}/_{2}$ до $1^{1}/_{2}$ сантиметра.

Сејање смрчевог семена испашће најбоље за руком, ако се изврши у ладу, који долази од каквог дрвећа. С тога је добро да се сејање овога семена изврши у ретким шумама од лишћара а нарочито у случају, кад се таква шума жели да претвори у смрчеву или јелову шуму. У сваком случају треба после две или три године предузети проредну сечу над лишћарима, па их по том, после неколико година, и све посећи.

(свршиће се).

Да ли величина пчеле зависи од величине ћелије у којој је излежена...

Овим питањем бавио се признати пчелар Фолег више година и у томе погледу чинио је испитивања.

Начинио сам — вели он — један ковчег и тако га испунио трутовским саћем да у њему није било више простора ни за једну једину ћелију. У овај ковчег претерао сам један рој са оплођеном матицом. Ну пчеле нехтедоше остати у њему. Тада претерах други рој, па, мало, побеже и он. Најзад сам претерао и трећи, и ковчег поставио у једну рупу у земљи, коју сам одозго добро затворио даскама. Свако вече давао сам роју изобиља хране.

Тако затворен рој био је у рупи неколико дана. И ма да је матица била оплођена, ипак, није хтела одма да носи јаја, већ тек после неколико дана али у сваку ћелију. Доцније, кад пчеле почеше да негују ларве, црвиће, скинем са рупе даске и оставим слободан излет. Тада сам, чуђењем, посматрао извођене младих пчела. Најзад почеше радилице излетати у множини, и овај опит показа ми двоје:

1. да облик и величина ћелије немају никаквог утицаја на плодност јаја. Заблуда је и мислити да је величина трутовске ћелије узрок, те матица у њих леже неоплођена јаја. При овоме опиту матица је, и ако можда из нужде, носила у трутовске ћелије оплођена јаја. Акт оплођења није нешто механично већ је произвољан.

2. у већим ћелијама, у овој прилици у ћелијама трутовским, не легу се веће радилице. И поновљен опит, који је врло пажљиво изведен, дао је доказа да се у опитној кошници а у трутовским ћелијама излегу редилице нормалне, обичне величине, дакле,

---

ности. По томе присутност уља за време превирања, врло је драгоцена, јер од њих добија вино „буке“, т. ј. свој укус и мирис.

10. *Екстрактивне и букетске материје.* Које су особине и каквим променама подлеже ове материје, није довољно објашњено. Толико се зна, да шира односно вино, добију и свој мирис, и да је тај мирис код различних сората различан, а кад је у вину подесан однос шећера према киселини, онда условљавају још и укус вина.

„*Буке*“ или тако звани „*цвет вина*“, *то је сума свију мирисавих и укусних материја у вину*, то је тако звана *арома вина*.

Код различних вина и код разних сората грожђа, ове се материје јављају различно. Тако, неке се осећају још на зрелом грожђу; код неких сората тај мирис остаје и кад шира преври, код других се напротив измени у други какав мирис; неке материје мирисаве постају тек за време превирања шире, а неке се образују оксидисањем екстрактивних материја приликом сазревања вина.

За време превирања шире на сваки начин, мора да постају више врста алкохола који се везују са ветрећем киселинама у мирисава једињења, јер је само на тај начин могуће образовање укуса и мириса код вина из стереких уља, која се — као што је познато — налазе у кожмури зрелог грожђа.

Буке код вина није постојан; он се мења са старошћу вина. Мирис се све мање осећа оксидисањем и на послетку са свим ишчезне. Једини је енанетер што се понајвише противи утицају кисеоника, те за то се у старом вину он једини и осећа.

11. *Минерални (неорганскі) састојци.* Од ових састојака може се рећи понајвише зависи каквоћа вина. Једна иста сорта, која је гајена на исти начин, да ће вино различне каквоће, ако је је гајена на различној земљи.

Као што вино удара на земљу због извесних минералних материја, и ове се једино могу уклонити мешањем те земље са другом земљом.

Напослетку да ти кажем неколико речи о *глицерину* и *енанетеру*, то јест о материјама које се образују за време превирања шире.

Глицерин је безбојна и сладуњава течност, која се, кад је чиста, отеже као сируп. Ствара се у добу главног превирања, а раствара се у води и алкохолу у сваком односу. У вину из ладнијих крајева, или га 2—3 5%, а у вину из топлијих крајева далеко више. Не може да преври. Од њега вино добија сладости буде „пуније“.

И *Енанетер* је безбојна течност која се исто тако образује за време главног превирања. Њега има од чести у вину, а од чести и у стељи. Из стеље, кад се од ове пече ракија прелази и у ракију. Од њега вино добија најпријатнији и најсталнији мирис, па за то је енанетер једна од најважнијих састојака при справљању вина.

Идући пут причаћу ти о сазревању грожђа, да би даље опрезније изгледали на бербу грожђа, која је, као што ти је познато од битнога утицаја на доброту вина.

ни веће ни мање већ онолике, колике се излегу у својим, радилничким ћелијама.

Овим се опет неоспорава да непостоји никаква разлика у величини пчела радилица разних раса и предела, већ се доказује да ту разлику нечини величина ћелија. А малена разлика у величини пчела радилица у разним пределима јесте последица одступања разноликости, која постоји у свој живој природи.

А да мала ћелија може омести потпуно развиће пчела, то видимо по трутовима који се излёгу у ћелијама радилица, јер су они, излежени у њима, телесно закржљали.

Да ће се из трутовских ћелија излећи радилице средње — обичне — величине — вели Фогел — знао сам унапред. Црвић — нимфа — радилице никад не попуња својим телом ћелију у којој је. Ћелије радиличне толико су простране, да кад се, комадић сата, у коме се изводе младе пчеле потресе мало, онда се подмладак у ћелијама нагиба тамо амо. А што пак пчеле граде мало веће ћелије, него што је тело подмладка у њима, има свог особитог узрока. Свака ћелија мора да има и мало простора за ваздух подмладку који је у њима, јер му је овај нужан за живот.

Исто је тако заблуда мислити да се у ћелијама старога саћа легу мање радилице. Свака ћелија у којој се заметнуо црвић има толико простора да се он може потпуно развити у пчелу обичне величине. Ваља знати да пчеле исчишћавају ћелије и не дају им да се сузе.

Погледајмо само на положај и место пипака пчелини па ће мо одма увидети, да оне не могу кошуљицу нимфе (млада пчела) да одвоје од дна ћелије за коју је прилепљена. То можемо посматрати у ћелијама старога саћа. Средњи дувар у старог саћа дебео је 2 милиметра и нешто више, па опет, дубљина ћелије није тиме ништа смањена, јер пчеле продужују — односно заграђују плиће ћелије. Међућелични простори сужавају се, о чему се можемо уверити у свако доба, само кад измеримо дебљину младог и старог саћа па ћемо наћи увек да је старо саће дебље.

Даље Фогел вели: у три кошнице имам старо саће још од 1855 год. дакле старо је равно 35 година. Ово саће, прво је и тешко вели, као медно саће и опет подмладак се у њему образује и подиже добро и изведене пчеле нису ни мало мање од других.

Тако вели Фогел!

По свима дојакошњим искуствима и ми смо веровали да једна врста пчела под свима приликама остаје једне величине, и да она гради ћелије према величини своју. Даље веровали смо да 5 ћелија радилица захватају таман толико простора колико 4 трутовске ћелије.

Тек у последње време, посматрајући у овоме сиријску пчелу, дођосмо на другу мисао. Кад је измирено саће ове пчеле нађено је, да у дужини од 32 ћелије има 13 сантимет. а, међутим, у наше домаће и талијанске пчеле, на истој дужини, једва стају 32 ћелије. Па ипак дакле извесно је да величина ћелије стоји у нераздвојној вези са величином пчеле.

Сиријску пчелу, на први поглед, познајемо да је мања него наша. И у опште много је лакше познати разлику у величини пчела но разлику у величини ћелија. Најмања разлика у величини пчела пада у очи одма на први поглед. А разлику величине ћелија можемо сазнати само тачним мерењем па и то једва да нађемо разлику једне од друге за 5 процената.

Без сумње и ако дубљина ћелије стоји у извесној пропорцијалној размери са њеном ширином, ипак се испитивањем у овом погледу није могло доћи до позитивног резултата.

И. М.

ВОЋАРСТВО У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

Кад погледамо како су наши привредници запустили своје воћњаке, те им стари пропадају а нове и не подижу, онда морамо признати да нам воћарство пропада врло нагло.

И ово оскудњеног воћа што га данас имамо, може се рећи, да нам је престало од наших предака.

Наши преди беху далеко већи љубитељи воћа од нас. Истина, они нису тако познавали природу појединe воћке као што је познајемо ми, ну, ипак, беху далеко привржинији у подизању, калемљењу и чувању. То нам сведоче стари калеми разних сората: јабука, крушака, трешања и т. д. са којих и данас, сваке године, скидамо помало рода.

Ну, ови стари мученици изумреће скоро. Јест, изумреће и то много пре времена, што, у осталим, није никакво чудо. Од онога доба, када су први пут понели рода нису запамтили неге нити ма каквог добра од пољопривредника. Он им је поклањао своју пажњу само онда, кад је на њиховим гранама и гранчицама опазио како се смеши зрео плод. Тада је прелазио и брао њихов плод млатећи га, често, и моткама.

Тако су воћке, остављене себи самима, подлегале разним болестима, честим повредама, па, најзад, и старошћу. И данас су стари калеми, где их још има, већ на умору своме, да ће, ускоро, настати време кад ће мо остати и без ово мало воћа што га данас имамо.

Ну то је природна последица наше не разумности, незаузимљивости и нашег не рада.

У Тежаку је до сада много пута писано о воћарству. Изношени су начини извођења воћака, гајења

неговања, калемљења, брања и прерађивања плода. У низу више година уливана је љубав пољопривредника према овој, тако корисној грани пољске привреде. Сем тога о воћарству има и засебних књига.

Ну, рекао бих, као да је све то нашло слаба одзива и примене, јер је мало оних, који су свесрдно обраћали своју пажњу тим поукама.

Ове поуке чиниле су утицај на зрелије људе који о воћарству имају своје одређено гледиште, нажалост овако, какога и данас имају. То гледиште тешко се измењују утицајем поука, па, шта више, ни утицајем живих примера. Зато се у воћарству није ни могло кренути напред, већ, напротив, пошло се у назад.

Пред оваким стањем, ми се морамо озбиљно запитати: шта да радимо?

По нашем мишљењу ми морамо, сем дојакошњег начина: ширења корисних поука о воћарству, тражити још који, други, пут којим се успешније може постићи циљ. — Тај пут јесу основне школе.

У основним школама, дакле ту, где деца примају, тако рећи, прве утиске, где се она уче првом основном знању, ваља им уливати у младјану душу и основна знања из воћарства. Тога ради нужно је унети воћарство у програм основне школе.

Уза сваку основну, сеоску школу, дотична општина или село, ваља да подигну један расадник у коме ће учитељ практично обучавати своје ученике у воћарству, и то почев још од првог разреда.

Ова практична настава у воћарству, у првим годинама школовања, биће ученицима од велике помоћи за лакше савлађивање пољопривредне наставе у продужној основ. школи.

Кад ово предлажемо мо не мислимо, да у првим годинама основне школе, буде воћарство главни предмет, нити да он улази у распоред предавања предмета, пошто се време рада, у расаднику, не може определити тачно. Оно више зависи од доба године, и од тога, како је кад време. Онда, кад је време лепо а кад је настало доба пресађивању, калемљењу и т. п. ваља жртвовати неколико часова школске наставе искључиво воћарству. Јер оно, што се једног дана може до изврши и постигне у расаднику, не може другог ил' трећег.

И нема сумње да учитељ, ни уједном предмету не може, код ученика, постићи већи успех, но што га може постићи у воћарству, нарочито кад их почешће изводи у расадник и тамо им показује извесне радње које се врше у то доба.

Предмет који показује стоји му пред њим, и, он, живим, практичним примером показују својим ученицима извесне радње, које они врло добро упамте. У њима се буди све већа радозналост на успех извршеног рада и на тај начин у њихову младјану душу и нехотично се улева љубав према воћарству.

При дужој практичној настави у расаднику, ученици се навикну, поступно, слушати све пажљивије па и сами отпочну да раде извесне послове. Истина, да при томе често пута и много греше, па и упропасте многа, млада стабла, ну то не мари. Нико се није научен родио. Само практика чини мајстора оним што је.

Међутим, теоријском обуком, постиже се врло мало. Празне речи оду у ветар и ученици их брзо забораве, те у њиховој души не остављају, скоро, никаквог видљив траг. Само показивање на практици и сопствена пракса, којом се још постигну и извесни успеси, могу да заинтересују свакога, да га ободре на рад и да му рад омиле.

Ко је само један једини пут имао прилике да види, како дечаци уживају кад им напредује калем; како га, доцније, брижљиво подгледају и радују се његовом напредовању, тај се мора, заједно с нама, сложити, да под назором и наставом учитеља ваља деци дати нож у руке да сами раде оно што им се показује.

И кад ученици, у својим младим годинама, једном добију, ма и најповршнију практичну наставу у воћарству, они остају љубитељи воћарства кроз цео свој век, без разлике стања и занимања.

Ну, сем практичне поуке у производњи, гајењу и калемљењу воћа, нужно их је упознавати и са неговањем.

У неговању воћа, ваља их обучити, како се дрва чисте од маховине, лишајева, гусеничких гњезда, како се сасецају суве гране и т. д. а уз то упознати их како са пријатељима воћака, тако и са његовим штетичинама. И онда, кад они то зазнају и упамте, врло често помишљају како ће на дрвету пронаћи гусеницу, убити је, ухватити лептира, како ће заштити птице и друге корисне животиње, било то у пољу или у шуми.

Ми знамо да деца уопште врло радо скупљају инсекте, па још само један миг од учитеља и она су готова да потрче за њима да их ухвате или убију.

И на тај начин, по свршетку школе, будући пољопривредници односили би собом у свет више знања и више љубави према овој занемареној грани пољске привреде. И њиховим заузимљивошћу, њиховим радом с нова би се подизало наше воћарство од кога би како појединци тако и цела земља, беспорно, имали неоцењиве користи.

Иг.

Опитне пољопривредне станице у Америци и Русији.

Поводом покренутог питања о подизању пољопривредних станица у нас и пројекта, кога је о томе донело министарство народне привреде а у циљу, да би скренули што већу пажњу на важност и значај ове установе, коју она има на унапређење

пољске привреде, доносило, овде, кратак извод о установљењу опитних пољопривредних станица у Америци и Русији и његовом уређењу.

I

Опитне пољопривредне станице у сједињеним државама Америке и њихово уређење.

Колико народи северо американских држава полажу на унапређење пољске привреде, доказује нам по најбоље, неуморни њихов рад на подизању пољопривредних опитних станица. Ни у једној држави нису пољопривредне опитне станице за краће време, подигнуте у толиком броју, нити су тако усавршене, нити имају такву практичку основу, нити се нак, у којој више троши на њих, него што је то случај у северо-американским државама.

Прва пољопривредна опитна станица у Америци, основана је тек 1875 године у Мидлетауну у држави Конектакуту. И, увиђајући благотворан утицај ове опитне станице на ширење пољопривредног знања у масу народ у и подизање благостања његова американци, одма идуће 1876 год., отпочеше нагло подизати опитне станице и по другим државама савеза. И, од тога доба, до 1886 г., у 14 савезних државица, подигли су 17 опитних станица.

1887 год. конгрес савеза донео је нарочити закон звани Hatch-act по коме се у свима државицама имају подићи, уза све пољопривредне и друге школе, по једна опитна, станица у циљу ширења практичних пољопривредних знања.

На овим станицама чине се разни опити и научна испитивања у целој области пољске привреде. И свака државица прима из главне благајне савеза, годишње, по 15.000 долара (око 80.000 дин.) на организацију своје станице и издржавање њено.

Ако се у једној држава подигну две или више станица оне међу собом разномерно расподељују суму 15.000 долара.

Ну, осим те опште државне помоћи, већина опитних станица добијају средства од својих местних влада.

Тако н. пр. опитна станица при калифорнисном универзитету, добија од своје владе 13·000 долара годишње помоћи. И тако њезин општи годишњи буџет износи 28.000 долара (144.000 динара.)

Држава њујоршка, сем опште државне помоћи, одређује из својих средстава, сваке године, по 20.000 долара на своје опитне станице.

Свака пољопривредна опитна станица дужна је публиковати рачун о своме раду у виду тромесечних и годишњих прегледа (билетена.)

Тромесечни и годишњи прегледи бесплатно се шаљу свима пољопривредницима дотичне државе, у којој се налази станица, а такође и сви месни журнали и новине.

У Вашингтону при министарству привреде, установљена је главна управа (office ox Experiment gtations) свију опитних станица од које добијају станице свију савеза упутства односно правца њихова рада. Управе пак појединих станица подносе на крају сваког тромесечја и године главној управи извештај о своме раду.

Главна управа израђује из годишњег извештаја опитних станица важније опите и испитивања и предаје их јавности у општем годишњем извештају Министарства Привреде.

Овај главни извод извештаја свију опитних станица штампа министарство у великом броју комада на бесплатно разношење свима пољопривредницима, који се за њ интересују. Изводи су написани обично врло популарно да их може сваки разумети

Њима су приложене таблице и цртежи, који служе за лакше објашњење текста. И благодарећи овим извештајима, који се штампају у великим броју комада и бесплатно разашиљу свима пољопривредницима, сви научни опити и испитивања у целокупној области пољске привреде, постају врло брзо познати готово свима пољопривредницима и тиме живо утичу на унапређење пољске привреде.

Прошле 1890 год. било је у савезним државама 46 опитних станица, а са одељењима њиховим свега 63.

У њима ради 339 стручњака. Општи њихов буџет износи 725.000 долара т. ј. 3,772,000 дин. злат. у коју суму улази и 600.000 дол. што их даје савез сајед. држава.

На свакој станици има и поколико стручњака за разне гране пољске привреде и природњака. Делећи персонал станица према предметима с којима се занимају, добијамо следеће групе:

Директора станице	63[1]
Хемичара	106
Економа	73
Баштована	40
Ботаничара	30
Етимолога	29
Ветеринара	19
Метеролога	10
Биолога	5
Виноделаца	5
Физичара	3
Геолога	3
Гајвара (печуркара)	2
Земломерских инжињера	1
Управитеља одељења станице	14
Књиговођа	16
Писара и благајника	13
Разних других лица	14

Општи преглед радова започетих и извршених показује, да су стручна лица обухватила широк круг рада како у научним опитима — лабораторијуму, тако и у практичким пословима: земљорадња баштованству, ковљарству млекарству и т. д.

Кад, пак, поделимо станице по специјалним гранама којима се баве добићемо ове бројеве.

27 станица баве искључно метеорологијом и климатологијом.

22	„	испитивањем геолошких, хемијских и физичких особина земљних.
9	„	проучавањем земљишта.
24	„	анализом ђубрета и других средстава за поправку земљишта.
31	„	испитавањем ђубрета у пољу.
17	„	изучавањем саставних делова плода разног растиња и воћа.
34	„	проучавањем утицаја ђубрења и савршеног обрађивања земљишта на његову плодност.
27	„	испитивањем разних сората културних биљака.
11	„	испитивањем утицаја квалитета семена на род.
25	„	изучавањем хранећих састојака биће и као који састојци хране.
16	„	опитима хранења стоке за производњу млека.
8	„	упоређивањем различних начина хранења.
12	„	хемијским испитивањем млечних производа.
1	„	испитивањем бактерија у млеку.

[1]) Директор станице у једно исто време отправља још по једну споредну дужност из своје струке.

10 станица: испитивањем млека у погледу добијања скорупа и масла.
33 „ хемијским испитивањем у опште свачега.
13 „ систематисањем и физиологијом растиња.
23 „ размножавањем а и гајењем нечурака гљива и тако даље.
15 „ испитивањем семена.
13 „ испитивањем ситних трава.
32 „ испит. баштенске и друге културне зелени.
30 „ испит. јагода воћа и трожђа.
9 „ шумарством.
25 „ етимологијом.
15 „ испитивањем разни болести животиња.
4 „ пчеларством.
3 „ птичарством.
6 „ прерадом шећера.

Као што се види пољопривредне опитне станице обратиле су своју пажњу свима појединим гранама у области пољопривреде. И оваква подела односно специјалисања на поједине струке врло је потребно и одвећ корисно, јер пољопривредник добија поуке и обавештења како теорична тако и практична у свако доба и о свима питањима која леже у обиму његовог занимања па шта више и о најмањим ситницама са којима се сваки-дневно сусрета његов рад.

Према овоме лако је увидети какав уплив имају опитне станице на све гране пољопривреде и какве користи имају од њих пољопривредници.

Знање које се као сунчана светлост шири од поменутих станица, разгони мрак и незнање у околини својој, отвара очи пољопривредницима, и, својим многобројним опитима и научним истраживањима крчи пут напретку, те његов рад, из године у годину, постаје све сигурнији све успешнији и кориснији, Страх од неизвесности и случајности, којим је до сада био обузет пољопривредник у погледу успеха у своме раду све више се губи и он слободнијом ногом ступа на земљиште и веселим срцем очекује плодове свога рада.

Све радове и успех пољопривредних опитних станица у савезним американским државама сусретају насељеници врло одушевљено и прихватају живим саучешћем.

Важност пољопривредних станица све се више шири; њихов глас распростире се на све стране у земљи па и ван ове.

1889 год. на парискоі изложби многи европски научари заустављали су се радознало пред излогом министарства народне привреде сједињених американских држава.

И посматрајући изложене радове станица с дивљењем су исказивали своје мишљење о напредцима американских држава на пољу пољопривреде, наводећи, да су им оне неотично утврдиле веру у науку и образованост која ће временом свуда бити једина и главна основа пољопривреде, као што је сад у американским савезним државама.

Путовао је по американским државама у циљу испитивања опитних станица, професор Вилкене, по налогу Аустријскога министарства привреде и у својој књизи [Nordamerikanische Landwirthschaft] овако завршава предлед свој:

Износећи постигнуте успехе опитних станица у погледу унапређења пољопривреде, која, и ако не могу имати великога значаја за европске пољопривреднике ипак су веома интересантни и важни како са стране практике тако и науке.

У савезним државама, при опитним станицама, у главноме обраћају највећу пажњу да се у њима врше такви радови који су за пољопривредну од неисцрпиме користи,

Сем, тога, сваки пољопривредник без разлике има права на штампане резултате опитних станица своје државе. Многи опет посећују опитне станице да се лично увере о резултатима опита, и упознаду са новим културним биљем, с употребом вештачкога ђубрења или нових пићни срестава.

Таким начином, северо-американске опитне станице стоје у тесној вези с пољопривредницима. Међутим у Германији већ нема ту вршилац опита и пољопривредник не стоје у такој вези јетога дан с другим.

Огромна надмоћност разних публикација опита америчких станица састоји се у њиховој необичној популарности и практичности. У Америци сваки опитник проба сам своје научне радове на практици: сам оре, сеје, сам жање, сам гаји и негује краве — он зна ствар практички. Сваки научни опит амер. опитних станица штампан завршава се врло разумљивим закључцима, прилозима који објашњују радове на практици. Може бити да неке станице публикују своје радове у неколико и рано, те се може рећи, да се у њиховом публиковању срета нечега и не потпунога и не савршенога, но ипак служе као ваљана упутства, као народна поука пољопривредницима и отварају путеве за нова испитивања, нове проналаске утичући благотворно на унапређење пољске привреде.

М. Јакшић.

(свршиће се.)

О ЈАГОДИ МЕСЕЧАРКИ.

Од пређе смо налазили по нашим грађанским баштама много више ових јагода, ал од како се појавише силне сорте крупнородих јагода, од тога доба нестају нам месечарке све више и више. Али ми учинисмо тиме велику неправду месечаркама, јер оне рађају доста крупне и шумским јагодама слично миришљаве плодове и у оно доба, кад крупнороде престану да рађају. Што су оне тако одбачене, биће узрок, што их не уме свак како треба да гаји, па не рађају онако и у оној мери, у којој би могле и треба да рађају. Са сваког гледишта оне заслужују да их поново и у већој мери отпочнемо да гајемо, а ево ја ћу показати тачно и јасно начин, како се оне подижу и гаје.

Кад плодови сазру, треба одабрати најзрелије, најлепше и најкрупније од њих, па их добро изгњечити, семе испрати, осушити и у кутијици до идућег пролећа очувати. Месеца Марта ил Априла, треба узети мале сандучиће ил поплиће чиније, па их напунити лаком, ђубревитом земљом, и ту семе оређе посејати и истом земљом овлаш само покрити и водом попрскати. Добро ће бити, да се стакленим окном покрију. Треба их на топлом и видном месту држати. Од прилике после три недеље, ако узимају доста влаге и топлоте, ничиће јагоде, па како се развију први прави листови, треба их пажљиво повадити и у веће сандучиће, или цветне лонце расадити, па кад овде довољно ојачају, онда их треба, на већ добро приуготовљену и сагорелим ђубретом нађубрену леју, а у даљини од 30—40 сантим. пресадити. Врло погодно могу се расадити у истој даљини и покрај путова и путања по башти. Сад их треба само чисто држати и добро заливати, па по неки пут и у води размућеном крављом балегом. Лозу — розгве — која буде за време пораста избијала, треба бар недељно по једанпут кидати. Биљке ће се на овај начин подигнуте и неговане, до јесени снажно развити и бити спремне, да идућег пролећа обилат род донесу.

Идућег пролећа треба, како се земља од зимње влаге довољно оцеди, јагодама засађену леју прекопкати и сагорелим ђубретом посути. И сад треба приљежно заливати, нарочито за време цватње и образовања плодова; то ће много допринети да јагоде боље и крупнијим родом уроде. Како отпочне род да руди,

треба слабије заливати, да не буду јагоде одвише водењкасте, јер одвише воденкасте, губе и сласт и мирис. Сад не треба више лозу кидати, јер после жетве старога бокора, рађају млади жилавији најлепше плодове.

На речени начин подигнуте и неговане месечарке јагоде, рађају од пролећа па до саме јесени, непрестано, обилато и сразмерно крупне плодове. Ма да ови стари бокори још и друге године доста рађају, опет је за то боље, да се сваке године нове бирају изводе.

Најбоље и најкрупније месечарке јагоде ове су: Quatre Saison de Versailles, Janus, Belle de St. Giles — све црвене, а од белих сората: Blanche de orléans. *р.*

ВЕЛЕШКЕ.

Старост код крава.

Трговци и шпекуланти употребљују разне вештине, да направе краве мање но што јесу, у том цељу да купца превере, или се од тих „вештина“ чувају следећа знаци: Ако, н. пр. крава још није 4 године стара, онда су јој рогови од врха до корена, са свим глатке, т. ј. над превученог рог од врха до корена не ћемо осетити под прстом никаквих неравнина, односно бразданца. У четвртој години укаже се при дну рога једна бразданца, коју можемо и слободним оком видити и прстима опипати. Идуће године образује се други такав прстен, или бразданца, и тако сваке године по један више. — Трговци пак, управо рећи варалице, труде се, да како год ове бразданце отклоне, па стружу рогове при дну стаклом, а после тога глачају дрветом. Вешт купац не ће се дати овим преварити, јер се ова претенова не дају баш са свим уништити; треба само претиња превући дуж рогова; па ће се одма осетити под претима удубљена и испушћена места на чашице, а моћи ће се сваг уверити и о природној и дрветом вештачки учињеној политури рогова. Тако вештачки измајсторисану „младу“ краву, не купуј по ово, пошто ти ју „трговац“ жели да наметне. *Н.*

Шпекулативно хранење пчела.

Пчеле се шпекулативно хране, да буде што већег и јачег полога. О тога је нужно, да се пре оваког хранења, добро прегледа стање и развијање дотичног пароја у кошници. Врло слабе кошнице не треба шпекулативно хранити, само јаке, добро одржане и одрављене кошнице, односно пчеле могу својом сопственом топлотом јачи и већи полог и у неповољним, ладнијим периодима, доколико очувати. Са шпекулативним храњењем пчела треба отпочети онда, кад отпочне цвет да диста; то је право време за тај посао. Најбољи материјал за шпекулативно храњење, неспорно је мед, али се у недостатку меда, може употребити и растопљен чист шећер. А да шећер прашак надокнадимо, морамо давати пчелама добро просејано овсено брашно, а у недостатку овога, може се употребити и и пшенично брашно. Брашно ово треба метнути у прло.плитке судове на сунчано место близу кошнице. Осим тога не треба их појити ладном водом, која у себи има много минералних састојака, али је треба мало посолити; то служи одржању боље здравља међу пчелама. При овом храњењу треба и на то добро пазити, да се пчелама не даје на једанпут премного хране; помало им, али зато чешће давати треба; с почетка два пута недељно, а доцније сваког другог дана. У сваком је случају нужно, да се кошнице дуже топло. *S.*

Против ухобоље.

Како осетиш болове у уху, кани 3 до 4 капи Арнika-тинктуре (у аптеци) у уво и запуши га чистим памуком, да не улази у њега ваздух. — Или: замочи мало памука у хлороформ (у аптеци), па тако хлороформом накваљен памук угурај у уво; изброј сад 1, 2, 3 — и одма га из уха извади. После четврт сата поновн то исто и болови ће одма проћи, као да си их руком уклонио.

Кад ти уво несносно и дуго зуји и бруји, а ти узми:

3 дела пшеничних мекиња,

1 део црвених ружа (свежих или сувих), и

$^1/_2$ дела пелена.

и скувај то у мало црног вина. Кад проверу, оцеди вино, а онај талог замотај у чисту ленену крпу, и привежи још топло на уво, па ће зујање престати. N.

О утицају кима на млеко и на масло.

При засејавању ливада, или пашњака, препоручује се, да се с отпалим њиним биљкама и травама посеје и мало кима, јер га и на природним ливадама има; на један хектар простора баци један килограм кима. Краве у опште врло радо једу сено, у ком има и кима, а он их и од падина чува, јер им истерује ветрове. У новије доба пак, неке да су опазили, да ким неповољно утиче на млеко, да се оно ври тешко у масло избукати даје, и да је од таквог млека масло бело, није жуто што је особина доброга масла М.

О вредности киселог сена.

Подјако препоручивање кисело сено као најсрећ ију храну домаћу стоку у опште, а за краве музаре на по-се, тврдећи, да је то сено *много боље* од обичног ливадског сена.

„*Кисело*“ сено оно је, кад се у зелено покошен кукуруз итд. у рупе сложи, посоли и угази да ту преври, да се укисели, и онда стоци даје. Стока ово кисело сено врло радо једе; то стоји, и добро при том напредује, али односно пићне његове вредности, многи претеривање. То је дало повода, те у најновије време чињене многе опите с тим сеном, да би се могло стварно уверити: да ли је то баш одиста тако, као што се до сада тврдило, да је т. ј. кисело сено боље и хранљивије од обичног сена. Потпано се то анализом испитивало и доказало, да кисело сено нема ни у колико баш више хранећне снаге од обичног доброг сена, и *да је обично ливадско сено, кад је добро сређено и добро очувано* **много издашније** *од киселог сена*, нарочито кад се узме у обзир још и то, да кисело сено временом много хранећних честица изгуби. *N.*

ГЛАСНИК.

Поскупела раж. — Услед забране извоза ражи из Русије због рђаве жетве, раж је јако поскупела тако, да је на берлинској берзи скупља од пшенице. Ово је с тога што је много ражи раније продато на берзи. Боје се да Русија не забрани и извоз пшенице, јер би то учинило преврат на житним тоговинама.

* * *

Непогодно време. — Већ је скоро два месеца како из дана у дан пада киша у Немачкој и већем делу Аустрије, тако, да жита никако не могу да сазре. Услед овога очекује се тамо врло рђава жетва а боје се и глади.

* * *

Изложба у Крушевцу. — Зи директора предстојеће окружне пољопривредно-рукотворске изложбе и земаљске изложбе неће

у Крушевцу, именован је члан изложбеног одбора Српског пољопривредног друштва г. Живко Шокорац. Г. Шокорац је већ у Крушевцу где ради на повереним му пословима.

* * *

Справе за изложбу у Крушевцу. — Пристигла је већ богата збирка најсавршенијих пољопривредних, виноделских и воћарских справа, које је Српско пољопривредно друштво набавило рад приказа на изложби у Крушевцу. Готове све ове справе раздаће се излагачима поред других награда, као награде за најбоље производе.

* * *

Изасланик изложбеног одбора. — Изложбени одбор изабрао је г. Светолика Петковића управитеља добра Српског пољоприв. друштва за свог изасланика ради прибирања воћа за земаљску изложбу воћа у Крушевцу, а из дринопавског краја. Г. Петковић примио се онога избора и већ се налази на послу. Воћари, који би имали што да изложе, треба да поклоне г. Петковићу своје поверење у пуној мери, као стручњаку који ће не само умети да им учини избор, већ се и постарати да изложбени предмети дођу као што треба на место опредељења. По свршетку овога посла г. Петковић ће и сам учествовати у уређењу ове изложбе.

* * *

Нова подружинска управа. — На збору друштвене подружине за срез посавски и околину, који је држан 21. пр. м. у Обреновцу, изабрана су у управу подружинску и то: за председника г. Митар Стефановић трг. из Обреновца, за благајника г. Коста Хаџи-Петровић, за деловођу г. Малутин Г. Ковачевић, за одборнике г. г. Спира Димитријевић трговац, Митар Симовић, Љуба Томић трг., Петар Ђурашиновић сељак из Трстенице, Драгољуб Валентијевић економ из Забрежа, Милан Тришуновић сељак из Бањана, Арса Живојловић сељак из Скеле, за заменике: г. г. Настас Тодоровић, Стојан Антоновић и Никола Тошић. — Честитајући им избор ми им желимо да истрају на патриотском послу, који је отпочела ранија управа.

ДОПИСИ.

Аранђеловац, на Иван дан

Оних дана биле су у овом крају тако јаке жеге, какве спадају у реткости. Термометар је једног дана опонаша показао у 3 сата по подне 32° Целзијусових, а барометар беше достигао максималну висину. Нигде не беше облака, нигде трага од ваздух ветрића, који би могао донети кишу, и, ако ништа другог, а оно бар да мало расхлади несносни и загушљиву атмосферу. Овако жесте спадају већ у тропске жеге, које су непознате за прилике у Србија се ми налазимо.

Народ се је у овом крају јако био погашио суше која траје од дужег времена бојећи се за кукуруз да се не спрже који се једва сада и види из земље. Кукуруз је главна храна, и ако он нада, онда пропада узалудно сва мука и труд народу, који се и онако увелико у дугове услед народних година.

Јуче, по подне осетила се промена на Букуљи. На један пут густи црни облаци навукоше се на планину, и у 3 сата по подне ми смо већ имали тиху кишу, која је падала скоро целу ноћ. Јутрос пак указаше се у њеној мери облаци, а магла беше покрише сву Букуљу. У 7½ сати пусти се страшна пљусконта киша, од које ће нема сувље биће користи, али у исто време и штете нарочито за стрнике усеве. Изгледи су да ће и омање речице набујати и изаћи из својих корита по што је провала облака обухватила скоро сву јасеницу.

Народ је где где отпочео жетву. Стрништа је добра, а и кукуруза после ове кише, очравиће се.

Шљиве су родиле али не као прошле године. Много је напоодмла гусеница воћу у овом крају као што се у опште жали. Она је обрстила лишће, тако да је отпочело сада пожеда да тера. Сви колики расписи министара народне привреде о требљењу гусеница остали су само pia desideria, као што се у опште слабо сви расписи и упутства министарска поштују. Власти у опште немају ауторитета у народу, и њени савети неприма се на ма да су какви поуздани народу.

Прошлогодишња берба шљива остала се у свој шумадији. Како је цена шљивама варирала између 50 и 60 динара, то је народ досад до позна и прилично се помагао. Кад би шљиве овако рађале узастопце 4, 5 година, и над би остале на овој цени, јасеница, која је сада јако надувена, нагло би се опорављала и заборавила би на свеколике недаће.

Виногради су моке се рећи, добро поново, и ове године биће вина као и прошле године. Стрнгарско, црвичко и брезовачко вино познато је и на београдској пијаци.

Цена је стоци и крупној и ситној добра. У овом крају има добре стоке и особито крупне. Шума се нагло утамањују. Ако се пређа новом закону, овој неразложној сечи на пут не стане, онда ће за неколико година јасеница остати без шуме.

Сена ће бити мање ове године но прошле. Оскудица у сену учиниће па ће народ сламу сачувати, да која му је добродошла била прошле зиме и коју ће народ дуго памтити.

Како је земљиште у овом крају у опште родно, над би само народ био предвидљив и предузимљив, и над би се појединци бољи нажили на економски рачунати него, било би од велике користи само земљи, која тражи стварно и рационално помоћи.

Д.

Рогљево, (тимоч. крајина) 24 јуна 1891 год.

Народ овога краја, сада оре кукуруз, овај рад врши мотиком; исти добро напредује, према суши која одавна влада. Рани кукуруз класаје и сваљује и за сад су у много бољи од позних само ни је потребно кише; сеју их под мотику (за овако) као и у округу поправљачком, при органку остављају у оваку по 4—8 струка, кад сам их питао зашто то чине рекоше: да чине из оскудице у сточној храни да би имали више кукурузовине. Овако раде као на оним њивама које се налазе поред Тимока тако и на оним које се налазе у странама и бреговима. Између осталих усева кукуруз најмање сеју.

Од стрништа сеју пшеницу и јечам, обоје су прилично у роду само што доста страдају од сад. суше. Јечам је давно био за жетву но још се не жање, пшеница руди.

Љубав скоро нема, што их има дале су осредње сена и почели су да их косе 1 о. м

Поспне добро напредује а то с тога што прод сезонске бапице тече једна речица коју су прегомазили бапта изволи и добром исте воде, мањи јарчићима — „водама" *) мељава бапица, наводњавају они своје баште свако јутро и вече.

Виногради су добро пошли сад их праше, заламају и везују Ово невелане не ирше ус пратке већ са једном лозом коју што остане где није виноград бујан, обавезује сваке лозе једног чокота — гиже, значе крај у тако свезан лозораст и иду даље док не спрше. **) У истина има филоксере и неки су сасвим уништени. На калемљење наше лозе на америчку и сађење исе, мало ко мисли само њи су неколико њих су неповољни засадни ову лозу и то по мало.

Воћа нема скоро никаквог а и шт: га има. шљивајце му се никаква нега а нита га не подижс.

*) У нашим крајевима (осим жичком и студеничком) зову ову лозу и „брајда". „Добра му је лозица, што има брајду". Ур.

**) Ово и ако је економично, није тако згодно, јер чокот много стоји, па је због тога у великој заслужини. Ур.

Киша одавно на њу дувле нема, жеге су посве дневно и све жешће.

Здравље је врло код стоке тако и народа повољно.

У народу је приличка оскудица у воћу, но док је винограда, дужање ће лепше ако уреди.

Рад. М. Живановић
економ, члан комис. за окену земљишта.

Студеница, 27. јуна 1891.

Код нас је од пре неколико дана, време врло промењено; час сасе суше и тако пригиче да је човек просто неспособан за рад, — а час опет наоблачи се тако, да се, док се окрешеш сручи по једна плаховита пљусак.

Познато је да овака — нагла — промена времена не користи ничему а најмање вегетацији биљној, и да је баш понајчешће узрок разним болестима на усевима и другим културн. биљкама, — па без онога не ће ни сада бити.

Поред наведеног, ово дана на много места и град је падао у приличној мери и причинио осетну штету, нарочито винограду и воћу, које је ове године, као што сви једнком признаном јавно, красно почело и добро напредује.

Према овоме, време је врло неугодно за сваки пољски рад, нарочито за жетву стрмишта, која је пре неколико дана отпочета најпре са јечмом и ражицом, па већ и са пшеницом, но је имао да је раније с јесена посеје.

Жетва је средња; многе сиромахе огрејало је сунце тиме, што им је нова храна принела, јер им је глад, подничрење и често тричарање у чаршију већ и догорчало.

Најглавнији радови који се код нас од пре неколико дана и сад врше, јесу: косидба ливада и сређивања сена у комаре (сена), органье ку трупа, плевљење и прашење (очишћавање) винограда и жетва скорих стрмишта.

Здравље је код народа у опште добро, изузев, што по негде леча пата од грозница. И стока је здрава, само је приличка оскудица на неким местима у пољи, због дојаношње суше, а то многе гоне да још сад упуштају стоку у ливаде по селима — потесине.

Атанасије Н. Ст.
економ.

Г. Врањска, 28. јуна 1891. год.

Последњи пут имали смо кише с градом 11. пр. месеца, а од то доба до данас немамо ништа.

Сељак ради све послове своје, али преко воље. Усеви озарене тако рећи на силу. Јечмови су оборени са врло лошим плодом. Жита су учвала, а опет ће бити врло лап. —

Шљива нема. Ливаде врло лоше, где је било лани нет сена ове године једва три.

Чеље се лепо роје, но су се много отрутиле.

Ове године у мојој околини народ је мало прошао раже у зелен, али до године морање ићи у цем „зеленашима“. — Општински кошеви осташе чини ми се само у закону а не на земљи.

Урош Палоташевић.
учитељ

Бања, (ср. Јасеница.) 1. јула 1891. год.

Време је врло повољно за сваки рад тако да се сада само по фалити можемо. Берићет је у опште добар. Ливаде су на време покошене и сено споро сво сакривено. Сена нема много, али је изванредно. Кукуруза окопани и споро сви и огрнути, свијају у најлепој мери, нада је за добру берићу. Стрмна жита такође су добра. Раженом и јечмови скоро сви пожњевени и покошени. Раж је изванредан род дао. Јечам раније посејан врло је добар, а доцније много слабији. Пшеница у опште врло добра. Виногради су мање рода од лањске године понели, али што има рода то ће бити добар, јер је род крупан и једар, особито ко је на време заломио. Воћа немамо скоро никаковог, гусеница је утамањила све и сада појавили и гора печалу изнова да листају као с пролећа. У опште ова година обећава богату берићу у храни. Цене свима производима попуштају. Стока је на добро цени особито говеда. Стање здравља људи и домаће стоке врло је повољно.

Алекса Маровић

Врбовске, 14. јуна 1891. год.

Време је подесно за пољски рад. Истина од 21. маја па до 5. овог месеца била је тако велика суша, да неки пољорадници нису могли прашити кукуруз. Али 6 и 7 ов. м. пала је тако велика киша да су потоци јурили преко села, и сад неки пољорадници довршују прашидбу кукуруза, а отпочињу органье. У опште сви пољски усеви врло лепо напредују, нигде боље.

Виногради, ови мало што је остало од филоксере, родили су врло добро.

Елементарних непогоди није било.

Најниже су 1·60 дин. с раном. Како у сточној тако и људској храни велика оскудица.

Здравље је код људи и код стоке повољно.

Јов. П. Радивојевић
економ.

Свештица, (ср. моравички окр. ужич.) 20. јуна 1891.

Стање опогодишње летине и рада, код нас овако је:

Пролеће је доста одоцнило, јер је била дуга прошла зима, која је почела још пре Митрова-дне, а трајала чак до половине Априла, од тада преокренула је на једанпут суновица и принела, која је земљу сасвим и нашом уљескану особито ону што је према сунцу, прикорела, те ко није угробио одмах првих дана да поре, а још су људе смели и 2—3 дана успрвних правника, тоже је доцније све тоне било поорати, јер је суновица са источним ветром трајала читав месец — чак до близу половине маја, и тад је пало пешто кише, које је за оранице било прилично, али за ливаде мало. Једно због суше а друго што су људи због дуге зиме на њиву доста били оскудни са храном за стоку и за посове, те су их доста испустили и нису имали довољна за орање, са сејалом кукуруза одоцњено је ове године много, прекъ обичаја, јер су га многи сејали чак до 20 Маја и многи који нису орати због терће и нису имали волова, прекопавали су будућима на сејали.

Од 20 Маја до почетка овог месеца била је опет суновица.

Но од почетка овог месеца до 17. било је често кише и облачно, више пута и сваки дан, са сувлем напизмице и неколико пута и добре тихе кише, те је земља добро напила. Ливаде и жита, која се због суше била заостала, почели су се оправљати и напредовати, те је се народ јако обрадовао.

Шљиве су родиле на њиву потпака добро, само поцепли нема. Цијена ће им бити добра као лоју до руке; још сад плаћају до 12 динара 100 кила сирових. Ово ће бити велика надница за ову сиромашни свијет, који се последњих година због неродице, данка, ратова и др. терета задужио и јако посрнуо. И остало воће: трешња, јабука, крушака, има прилично.

Жита добро напредују. Прва пошла кукурузна сиркиња је, а друга се на јаро врши. Озимице су добре; пошегли по мало полегле, скоро ће се почети жети. Ливаде ће бити средње и скоро ће се почети косити. Жира широка нема, букова има по мало по њеним планинама.

Грађа је било у 2—3 села у овом крају но у мањем простору, који је приличну штету нанео. Али народ држи да над год је берићетна

година, неможе бити без града, но вели, град неможе огладнити народ, јер ако побије на једном месту на другом роди добро, па опет има житта доста и јевтино је, но горе може донијети глад суша или каква година.

Здравље је у народу добро; осим што чујемо да су се у неким селима у гор. крају ов. среза појавиле велике красте (богиње). Других болести нема. Стока је здрава. Прошле зиме било је шапа на говедима и овцима, но са наступањем пролећа нестало га је.

У опште пролеће је било сушно и за рад неудесно; љето је почело угодно.

Ако од сад време буде повољно, можемо се надати доброј години.

Мило Савић
земљорадник

Дреновац, (Мачва) 3. јуль 1891. год.

Време било је лепо за рад, људи су се забављали већином окопавањем кукуруза, неки I пут, а но неки II. пут. Узрок што је доцкан посејан кукуруз тај је, што је већа напала земљиште, развиц око Саве и Битве, куда је већином кукуруз засејан. А мало виша места људи су засејали: пшеницом, јечмом, овсом и оставши ливаде. Доње год није нола опала, нису могли људи сејати кукуруз. — Шљива, јабука, крушака нема, није родило због гусенице, које је било врло много. Бобе је било цветало добро али је цвет опао и и доњиње опет опадао те заметнут плод. — Грађа — је било на врху атара до Битве, и сатро је већином, кукурузе до земље, ну они су већ почели опет опорављати се бујати — расти. Људи сада, косе ливаде, које нису травне као пр. год; жњу јечам, овиса а пшеницу ће почети оних дана. На јечам, за боб ни пшенице нису родили као пр. године, али је ипак летина добра. Здравље у људи било је добро, само код деце нале, биле су „Богиње“ — „красте“ и то ситне — мале. Стока је у опште здрава; ну нигдје много липсавају Сељани прачају, да је питерица много велика у њихов који липсавају. Цена је кукурузу 11 дин.; брашну пшеничном 16 дин. пропном 12 дин. од сто к. гр. Радницима се плаћа на дан по 60 или 80 н. дин. са ручом и напојницом, а косцима, 2 до 2·50 дин. Земља над се купује плаћа се од 20—30 дуката пос. од хектара а мосу подводиње земље, да су уаму — купе, много јевтиније. Свет се није много вакуживало, зато што није било потребе, пошто је пр. г. изобилно била родна. 29 и 30. Јуна а и јуче 2. Јуља т. г. било је лепо кишице, која је за кукурузи добро дошла.

Петар Р. Петровић
учитељ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ШУМАДИЈСКО КОЛО ЈАХАЧА „КНЕЗ МИХАИЛО“

Приређује у спомен рођен дана свога духовнога патрона неумрлога Кнеза Михаила у недељу 15 септембра 1891 године у Крагујевцу разноврсне наградне привредно-витешке утакмице домаћих коња, за које је споразумно са Сталним Одбором земаљског Већа свију Кола Јахача, утврђен овај распоред и услови:

I. ИЗЛОЖБА (пре подне)

Изложба се дели у седам одељења

1. **Одељење:** *Једногодишња земљорадничка и градска мушка и женска ждребад.* Награде су: Првоме 100, другом 90, трећем 80, четвртоме 70, петом 50 и шестом 30 динара.

2. **Одељење:** *Двогодишња земљорадничка и градска мушка и женска ждребад.* Награде су: Првом 150 другоме 80 и трећем 50 динара,

3. **Одељење:** *Трогодишња земљорадничка и градска мушка и женска ждребад.* Награде су: Прноме 200, другоме прошивни јахачки прибор (у вредности 150 динара).

4. **Одељење:** *Једногодишња официрска мушка и женска ждребад.* Награде су: Најбољем 60 динара.

5 **Одељење:** *Двогодишња официрска мушка и женска ждребад.* Награде су: Најбољем 90 динара.

6. **Одељење:** *Трогодишња официрска мушка женска ждребад.* Награде су Најбољем 120 динара,

7. **Одељење:** *Кобиле с оногодишњем ждребадима.* Награде су. Првој 120, другој 80 динара а трећој и четвртој по један врло лепо израђен домаћи ућар са по два подводника.

НАПОМЕНЕ: 1. Сем новчаних награда награђиваће се у свима одељењима још и похвалницама.

2. Ако имаоц грла још уписан, дакле већ при пријави, изречно изјави да он излаже своје грло само ради утеда не желећи да се његово грло такмичи за новчану награду. онда ће такова грло бити на изложби, обележена са: „не такмичи се за новчану награду.“

3. Сваки пријављавалац треба при пријави да изјави, да ли му је грло које је за изложбу пријавио, за продају, те да се и то код дотичнога грла на таблици означи.

4. За наступе и почињење коње од четири године на више, који би се само ради *прозаје* довели, образовало би се, као таковић *време продајемо буде*, нарочито (осмо одељење на изложби, пошто је вероватно да ће бити купаца.

5. Пријављивање и уписивање грла за изложбу и за продају почиње од дана и траје до 10 Септембра закључно. По истеку тога рока не ће се ничија пријава моћи до приви. Пријаве примају и уписивање у означеноме року врше господа чланови управе: коњички капетани Петар Нушић-Борћевић и округни марвени лекар Димитрије Кнежевић а тако и војни коњски лекар господин Михаило Павловић.

6. Пријављивање и уписивање може се чинити лично а тако и писменим путем као и преко телеграфа, али у свакоме случају треба да су пријаве тачне и потпуне; осим тачног и подробног описа дотичнога грла у погледу висине, старости, пола, боје, свију особених знакова и порекла, треба навати: код кога се, кад и где ождребило; од када је у притајању код садашњег сопственика а тако и име занимање и место становања сопственика.

7. Сва на време нако за изложбу тако и за продају пријављена грла треба на дан изложбе (15 септембра) да су на тргалишту званоме „Михаловац“ код Крагујевца у 6 ½ часова у јутру где ће их родитеља појединих одељења са пријавним списковима сравнити и по одељењима разместити и уредити. Грла која се до 6½ часова не доведу на то изложбено збориште, неће се примати на изложбу.

8. Свима пријављеним кобилама с *оногодишњим ждребадима* без обзира да ли им је за грла каква награда досуђена, даваће се за успомену по један предмет који спада у одгајивачки прибор а тако и други разни одговарајући поклони.

9. Изложбена одељења која су напред означена под бројевима 1. 2., 3 и 7 приступиће су само за она земљорадничка и градска грла која су на области шумадијској и која су у имовини садашњих сопственика бар од 1 августа ове 1891 године.

10. Кобиле о којима је реч у одељењу под бројем 7. несмеју бити млађе од 5 година. — Довођење кобила на изложбу, треба да буде са њиховим оногодишњим ждребадима.

11. Изложба ће се отворити у 9 часова пре подне а закључити истог дана у подне када ће се на лицу места и награде раздати.

12. Свечаноме отварању изложбе претходиће богослужење и помен великоме патриоти и неумрломе витезу — духовноме

патрону Косву Михаилу у великој крагујевачкој цркви, одакле ће се заједнички поћи на гроб „Михаловац“ шумадијског Кола, ради отварања речене задужбе.

II. Разне привредне и витешке утакмице (после подне)

(Почетак у 2½ часа).

1. *Привредна трка.* Приступна је за сва грађанска и селска пријадна грла (кобиле и пастуве) из шумадијске области која су у овој години напунила четири и узела пету годину старости (која су дакле овладељена у 1887 години) а која имају у висину најмање 150 сантиметара и у својини су код сеоских сопственика бар од 1 августа ове године. Почишћени коњи искључени су са свим из ове утакмице. Дужина је равно тркалишне стазе 800 метара. Награда је прворе 200 а другоме 100 динара.

2. *Витешка трка.* За резервисте и коњанике оба позива народне војске на сопственим коњима. Приступна је за сва грла која су бар од 1 августа 1891 године у имовини коњаника резервиста или коњаника првог или другог позива народне војске из шумадијске области; исто тако и за сва она грла која су у имовини оних коњаника резервиста који стањују на земљишту дунавске области а спадају у састав III коњичког пука. Пастуви су из ове утакмице искључени. Сва пријављена грла треба и по висини и по старости и по способности да одговарају прописима за коње резервисте и коњаника народне војске. Коњаници народне војске да имају на себи војено одело које је за њих прописано. Само официрског друга може други коњаник у јахању заменити. Дужина је равне тркалишне стазе 1000 метара. Прворе 200 другоме 100 динара.

3. *Општа трка.* У овој се трци могу такмичити сва сеоска и градска грла из шумадијске области од напуњене 4 до напуњене 10 године а која немају права у претходним тркама а то су почишћени коњи који нису у притјажању резервиста из коњаника народне војске као и пастуви и кобиле почев од напуњене пете године. Она грла која недостижу у висину бар 150 сантиметра искључена су. Дужина равне тркалишне стазе 1000 метара. Прворе прописано седло са потпуним прибором; другоме 50 динара.

4. *Ловачка трка.* Отворена за коњанике једногодишњаке III коњичког пука на сопственим стројним коњима. Награде су у разним подесним предметима.

5. *Официрска утакмица у прескакању.* Приступна је за господу активне и резервне официре краљ. српске војске на сопственим прописним коњима. Господа резервни официри јашу у униформи. Друг може друга у јахању заменути. Препоне од шибла високе су 100 а оне од дасака 80 сантиметара. Ровови за прескакање плитки су и напуњени водом а широки 2 метара. Сваки такмичар два пута прескаче сваку препону а прескачу их у галопу и оним редом који ће им управа на време саопштити. Ред такмичења појединих такмичара биће по старешинству. Прворе 200 динара; другоме николовани фини револвер франкотовог система.

6. *Витешке радње с оружјем на коњима у хитрим кретањима.* Право на такмичење имају подофициири јахачких трупа шумадијске области. Награде су у разним подесним предметима.

7. *Јахачка шпра.* Могу се такмичити господа официри краљ. српске војске. Награде су две; обе у подесним предметима.

НАПОМЕНЕ: 1. Пријављивање и улаз почиње данас и траје до 10 Септембра 1891 године закључно. Неплаћени полажу при упису за свако тркачко грло по 5 динара. Пријаве примају и уписивање у означеном року, врше чланови управе господа: капитан коњички Петар Ђорђевић (Нишић), окружни марвени лекар Димитрије Кнежевић а тако и војни коњски лекар господин Михаило Павловић.

2. Пријаве могу бити лично,* писмене и путем телеграфа или у сваком случају тачне; осим тачнога и подробнога описа дотичнога грла у погледу висине, старости, пола, боје, свију особених знакова и порекла, треба казати још и: код кога се, и где овлађело; од када је у притјажању код сеоских сопственика; име, занимање и место становања сопственика; име јахача и његово занимање, — те да спискови и подаци о такмичарима и њиховим грлима који ће се пред утакмице штампати, буду што потпунији.

3. Сви такмичари, који се такмиче после подне, а који су на време пријављени, треба да буду са коњима и пријављеним листама најдоцније до 1 часа по подне на збориште пред двором, у коме је рођен духовни патрон Књез Михаило, где ће их родитељи са пријавним протоколима сачекати и у поједине трке распоредити на ће, одатле, са члановима управе и музиком одјахати заједно на шумадијско меидан-поље Михаиловац.

4. Који такмичар не дође на време са својим грлом на то збориште пред коњаком, тај губи право на такмичење.

5. Постројавање на тркалишној стази биће по реду пријаве тако, да најраније пријављени долазе до унутрашње ивице тркалишне стазе.

Захваљујући сталиога одбора земаљскога Већа свињ Кола Јахача „Књез Михаило“ добило је шумадијско Коло на име помоћи за награде при овим утакмицама: Од Његовога Величанства Краља Александра I најпонижс заштитника 500 динара. Од министра народне привреде 1000 динара. Од министра војног једно прописно седло са потпуним прибором и 100 динара у новцу. Од „Српског пољопривредног друштва“ 100 динара, — на чему, Коло, како именованим дародавцима на њиховој патриотској потпори, тако и сталноме одбору на његовој бризи и заузимању изјављује и овом приликом најдубљу захвалност у име свију пријатеља српске привреде и витештва.

Честитој општини града Крагујевца — родноја места духовнога патрона Књеза Михаила, приватително је шумадијско Коло на указатој му помоћи за награде у суми од 100 динара.

Коло благодари тошо и господину уредшку „Витеза“ на поклоницма за награде и одбрзавање такмичара који се састоје у оним предметима; лепо израђени никловани ревлвер франкотова система, једне никловане мамуше, два веома лепа ућара са по два поводника, десет лепо израђених ућара од конопље (ћрпска израда), и по 100 комада литографских слика. Највишега заштитника Краља Александра, и духовнога патрона Књеза Михаила. Исто тако нека је хвала свима онима сатрудбеницима који Колу помогоше да ове утакмице припреми.

Обзањујући овај напредложени распоред предстојећих овогодишњих привредновитешких шумадијских такмичења, шумадијско Коло моли све оне пријатеље српскога привредновитешкога напретка који са селским народом шумадијске области у додир долазе, да му садржину овога распореда објасњују, те да притјажаоци своје кобиле, пастуве, коње и ждребад на време за утакмице пријаве и упишу.

2 Августа 1891 године

Крагујевац

ШУМАДИЈСКО КОЛО ЈАХАЧА „КЊЕЗ МИХАИЛО“

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
на годину 8 дин. на пола год. 4 дин.
за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 35. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 1. СЕПТЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Пред бербу кукуруза. — О превирању шире и кљука. — У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање? — Опитне пољопривредне станица у Америци и Русији. — Звездан и звездице. — **Белешке:** Гајење патака. — **Гласник:** Заступник благајника, — Нови чланови изложбеног одбора, — Нови изасланици. — Паковање воћа за изложбу у Крушевцу. — **Дописи:** Пожега. — Брзоходе. —

ПРЕД БЕРБУ КУКУРУЗА

Свака жетва, свака берба, стаје пољопривредника доста времена и труда, и то у толико више, у колико је дотични усев боље родио. Тако је и код кукуруза. Ну код кукуруза зависи брза и јевтина берба поглавито још од начина сејања кукуруза, распореда рада при берби и начина брања.

Тако, ако је кукуруз посејан на врсте, онда га је много лакше брати него кад је посејан омашке — „на сачму", јер кад кукуруз стоји у правилним врстама, онда сваки берач узме по једну врсту и њу бере, необзирући се ни лево, ни десно, ни натраг, већ бере струк по струк у својој врсти до краја без бојазни да ли је оставио који струк необран, јер му је пажња била обраћена само на струк који бере. На тај начин берба иде брзо и добро. На против, кад је кукуруз био посејан омашке, онда не стоји у правилним врстама, него неправилно разбацан по њиви, и при берби берач не може да се држи само своје врсте, већ једнако баца поглед на све стране, гледајући да не пропусти обрати који струк а тиме се уморава, нарочито умори очи, поглед, те многе клипове а често и целе струкове остави необране, а и берба иде много спорије.

Према овоме, поред других олакшица при гајењу кукуруза, које условљавају сејање у врсте, већ само с обзиром на бербу треба сејати кукуруз у врсте.

Ну и кад је кукуруз посејан у врсте, јевтинија и бржа берба зависи даље од тога: хоће ли берач заузети на једанпут једну, две, или више врсти. Ово је, нарочито од утицаја кад је њива пространа и кад је бере више берача. Да видимо. Кад берачи заузму сваки само по једну врсту и кад их оберу, онда с другог краја њиве морају да иду много у лево или у десно док дођу наспрам врсти које треба сад да беру, и ово прекидање посла повторава се врло често, а што год се чешће прекида један посао, то се и више дангуби. Дакле, овај начин поделе рада није најпрактичнији. — Ако би пак берачи заузели сваки више од две, дакле 3, 4 или више врсти, онда, опет, не би увек ишао посао као што треба, и то: прво зато, што се много времена изгуби док сваки берач заузме одређени број врсти; друго, што кад оберу једном заузете врсте, морају да иду далеко у лево или у десно те да дођу наспрам врсти које треба да заузму; треће, што често остане за последњи зават мање врсти него што је потребно за све бераче, те или морају прекобројни берачи да се шаљу на другу њиву, или да се мења распоред, а све је то дангубно; и најзад зато, што је фронт берача сувише велики — широк — те ако берачи нису поуздани већ је потребан надзор, онда је и надзор много отежан. — Зато је најбоље да сваки берач заузме по две врсте и прво бере једну врсту, па кад њу обере до краја, онда се окреће назад и бере другу своју врсту. И тек пошто обере и другу своју врсту, онда иде даље, лево или десно, заузима нове две врсте и њих бере на исти начин. На тај се начин берачи брзо распореде, избегава се често прекидање посла и дангуба и надзор се омогућава.

После ове основне поделе посла при берби кукуруза од великог је утицаја на бербу и сам начин брања, т. ј. треба ли кукуруз брати заједно са љуском или га треба ољуштити, па ломити само ољуштен — окомишан — кукуруз, и љуску оставити на струку. Овај други начин много је практичнији, јер је кукуруз много згодније комишати кад је на струку него кад је одломљен; даље што при том начину сваки клип прелази само једанпут преко руку, док кад се комиша засебно пролази два пута кроз руке, а то је свакојако дангубније; и најзад, љуска остаје на струку те је и кукурузовина — шаша — боља за храну стоке.

Само онда кад кукуруз доцкан сазри, те га ухвате мразеви на њиви и по мразу мора да се бере, боље је брати га са љуском и однети где у топлоту да се открави па га онда комишати, јер се смрзнут тешко комиша, једно с тога, што се љуска смрзне, стегне, а друго поглавито и зато, што берачима озебу руке те не могу прстима да владају.

Од важности је и питање: треба ли кукуруз при берби сав обрати, или треба оставити на струку зеленаке, т. ј. недозреле клипове, и пабирке? — Бербу кукуруза у том погледу треба сматрати као и жетву жита, дакле, треба на једанпут свршити са бербом, и треба обрати све што је родило; па као год што се жита после вршидбе чисте и издвоја лош род и уродица од доброг рода, тако исто треба кукуруз при сипању у чардаке и кошеве пребирати, т. ј. издвајати све незреле клипове и пабирке од доброг и зрелог рода. Ове зеленаке и пабирке треба онда засебно сместити на што пре употребити како буде најкорисније, а никако их не оставити заједно са зрелим и добрим кукурузом, јер би се зелен кукуруз ушеснивио те и онај зрео око себе покварио.

Најзад од утицаја је на брзу и јевтинију бербу и то: где ће берачи сипати кукуруз који су обрали кад напуне котарчиће, бисаге или кецеље у које га беру? — Најбоље је да за берачима иду застрта или само здрава кола кроз која ни зрно не може да пропада, па да берачи сипају обрани кукуруз непосредно у кола. Но ако су кола лоша или ако је пут којим се свози врло рђав, онда је боље сипати кукуруз у вреће на колима која иду непосредно за берачима. Једна кола не треба одредити на много берача, јер кад берач има да иде далеко од кола, онда много дангуби. Најбоље је одредити једна кола за сваких 7—9 берача кад је кукуруз добро родио, а за 11—13 берача кад је лошије родио, и то при препорученом начину распореда берача, т. ј. кад сваки заузме две врсте. У том случају кола треба да иду за средњим берачима, дакле за 4 или 5 односно за 6 или 7-им, и то тако, да кола иду средином преко обране врсте средњег берача, како не би ломила необрани кукуруз. При том треба са постарати и за то, до увек празна кола стигну пре, него што се пуна крену, како берачи не би морали чекати на кола или сипати кукуруз на гомилу на земљу.

То је у главном све на шта пољопривредник има да пази при берби кукуруза.

Ну, како се код нас са свим оправдано сеју у кукурузу бундеве као узрод, то треба при берби кукуруза и о њима водити рачуна, пошто и њихова берба пада у исто време кад и берба кукуруза. Најбоље је бундеве брати и свозити једновремено с кукурузом, и то на овај начин: Кад берач нађе на бундеву у својој врсти кукуруза, он је узбере и мене је у кола заједно са кукурузом, пошто је најпре избрише од земље ако је каљава. Па кад се кукуруз стоварује при томе се зреле одвајају на једну а незреле на другу страну. Зреле се за тим утуре и чувају за зиму, а недозреле треба што пре потрошити да се не покваре и пропадну. Само ако су и кукуруз и бундеве родиле врло добро а има далеко да се свози, те се не би могло с возовима да отала, кад би се једновремено свозиле бундеве са кукурузом, треба бундеве брати кад и кукуруз но само кукуруз сипати у кола и бундеве метати на гомилу на земљу, па тек пошто се кукуруз обере и свезе, онда свозити бундеве и при стоваривању издвајати зреле од незрелих на поменути начин. — *ш* —

О ПРЕВИРАЊУ ШИРЕ И КЉУКА.

Рад око превирања шире и кљука, у нас још многи врше без довољно знања и вештине. А како је вино као производ превирања шире само онда изредно, кад се све радње око превирања зналачки изведу, то је свакојаке нужно, да о превирању шире и кљука, изнесемо најважније поуке.

*

Шира и остали сокови у плодовима, спадају у ред течности које се лако распадају у своје састојке. Зато се шира при превирању почне мутити, а због угљениковог двооксида (гаса), који се образује том приликом, повеће се код ње и топлота и издвоје нека чврста тела (стела), због чега постане лакша, изгуби првашњу сладост и добије укус по коме се осећа алкохол. А алкохола у самој ствари ту и има, *јер је он производ преврелог шећера, који је био у шири.*

Цела ова промена у шири, назива се: превирање шире или виноско превирање. По томе, *вино је производ превирања шире.*

Ну овако промењена течност, подлежи још и даљим променама, и ако се тим променама, најзад, не стане на пут, онда наступа даљи процес: *вино исто је постало од шире, претвара се затим у сирће.*

Отуда је задатак сваком винару и пољопривреднику, *да превирање шире прати врло пажљиво, како би добио виљано и стално вино, т. ј. такво, које се може дуго очувати.*

Само пак превирање врши се различно а у главноме зависи од тога: да ли шира превире за се или заједно са кљуком. Ну и поред овога, на превирање утичу још и неке друге околности.

Процес превирања може се поделити у *два доба.*

У прво доба врши се превирање *врло нагло* (бурно), при чему се највећи део шећера претвори у алкохол, а у друго доба врши се превирање *споро* (тихо), и

том се приликом претвори и за остатак шећера у алкохол.

Кад је у шири преврео шећер, т. ј. кад се претворио у алкохол, онда се добија тако звано *младо вино*. Да ово вино буде зрело, постојано и ваљано, ваља код њега да се изврше још неки процеси.

Превирање слатких сокова, односно шире, проузрокују ситни биљни организми или гљиве, које се могу видети само под микроскопом. Клице или споре ових организама (гљивица), лебде по ваздуху, и то по нижим слојевима, а налазе се и у слатким плодовима.

Нешто из ваздуха, а нешто из плодова, долазе ови биљни организми у слатке течности, и проузрокују њихови превирање. За то су ови организми и познати под именом: *фермент* или *квасац*.

По томе, *превирање је физиолошко - хемијски процес*.

Гљивице за свој живот потребују различне услове. Већина од њих могу се развити сам о онда,ако у почетку свога развитка имају слободнога кисеоника а доцније, када у слатким течностима настане раздвајање хемијских једињења, оне издвајају за се потребан им кисеоник. А баш *то издвајање кисеоника из хемијских једињења, ма да овај није слободан, и образовање нових једињења која су оскудна у кисеонику, и јесте узрок превирања*.

По томе, *има двојаких гљивица*. Једне живе и развијају се само под утицајем ваздуха (кисеоника) а друге, пак, кад је приступ ваздуха ограничен или спречен. Јадна врста претвара ширу и вино, а друга вино у сирће.

За то и при превирању шире, односно прављењу вина, ваља утицати на образовање и развијање гљивица које праве вино, и у исто доба спречавати, да се из превреле течности са свим уклоне оне гљивице које кваре вино.

Ове органске проузроковаче превирања називамо *физиолошким ферментима*, за разлику од *хемијских фермената*, јер хемијски ферменти не проузрокују превирање својим животом, т. ј. развијањем, као физиолошки, већ само својим присуством, Тако нпр. дијастаза и разблажена сумпорна киселина претварају скроб (штирак) у шећер, *те су с тога и дијастаза и сумпорна киселина ферменти, али не физиолошки, већ — хемијски*.

Физиолошки ферменти обично се називају по хемијским једињењима која се стварају њиховим утицајем. Тако нпр. зову се ферменти: *алкохолни сирћетне киселине, млечне киселине* и т. д., ако проузрокују образовање овчх хемијских једињења.

Алкохолни ферменти, то су једноћелијчне биљке више или мање округластог или ваљкастог облика ну тако мајушне, да се могу видети само микроскопом, који увеличава за неколико стотина пута Ћелијце се састоје из провидних мехурића, који су испуњени покретљивим азотним материјама, па су час подвојене, а час састављене у виду каквог низа. Размножавају се на два начина, и то оне, што се развијају под утицајем ваздуха: *спорама*, а оне, што напредују под ограниченим приступом ваздуха: *клицама*.

Кад на једној ћелијци израсте друга слична њој, онда се то размножавање назива: *размножавање клицама*. Оваких ћелијца има често у великој количини, и оне међу собом стоје у свези.

Напротив, кад се у каквој ћелијци образују више сличних ћелијца, које се даље развијају, то ја *размножавање спорама*. — Али, чим се измене услови за живот и једних и других ћелијца, изгледа да се образовање гљивица спорама, може заменути клицама и обратно. На исти начин размножавају се и све оне гљивице које кваре вино.

Образовање алкохола превирањем врши се двојаким ферментима Они ферменти због којих шира превире, и којом се приликом највећи део шећера претвори у алкохол, зову се ферменти главног превирања, а сам процес: *главно превирање*. А они ферменти, који се јављају после главног превирања, којом се приликом и заоставши део шећера у шири претвори у алкохол, зову се *ферменти предовирања*, те се по томе и сам процес превирања зове *поновљено превирање, тихо превирање* или *предовирање*.

Ми ћемо за овај мах да обратимо пажњу главном превирању, т. ј. посматраћемо његов ток, његове производе и његов свршетак, ну о томе у идућем броју.

Т.

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање?

по Хартигу

од

Благ. Д. Тодоровића

(наставак.)

Сејање јеловог семена.

Јелово семе ваља сејати у пролеће и то чим снег окопни, јер је доказано, да је таква сејидба успешнија од оне, која се доцније предузима; ну сејидба ова може се извршити и до половине маја, па шта више и у саму јесен.

При сејању овога семена треба се придржавати оних правила која су наведена код сејања смрчевог семена, с том само разликом, што ово семе не треба више покрити земљом од $^1/_2$ до $^2/_3$ см На каменитим земљама или на земљама са којих пањеви нису искрчени, треба земљу обрадити или у кућицама или јамама са северне стране великог камења или пањева, јер ће из тако

посејаног семена поникле биљке бити најбоље засењавање, због чега ће се и боље развити. На стрмим, брдским косама треба земљу обрадити у „терасама" те да посејано семе не однесе бујна киша.

По што и јела за више година врло радо подноси засену, то је и њено семе најбоље сејати у шумама од лишћара, које се желе да притворе у јелову шуму. У томе случају ваља посејати семе по што се лишћари нешто прореде а после две или три године отпочети проређивање тих дрвета, но тако, да се овај рад поступно изврши, јер би младе биљке страдале кад би им се засена нагло одузела.

Сејање боровог семена.

Борово семе може се сејати чим снег окопни па све до половине маја, но ранија је сејидба увек боља. Добро испада за руком и кад се у јесен посеје, но у томе случају, а нарочито кад се у велико засејава, треба узети само прошлогодишње семе.

И при сејању овог семена треба се придржавати оних правила која су наведена код сејања смрчевог семена, с том разликом, што ово семе не треба дубље покрити земљом од 0·5 од 0·7 см. и што младе биљке подносе засену само за неколико година. С тога у прилици, кад би се ово семе имало да посеје у каквој шуми од лишћара, која треба да се претвори у борову шуму, треба после неколико година посећи све дрвеће, да младе биљке не буду у засени. Ако би се сејање овога семена имало да изврши, на пескушама и у редове, онда пруге треба да су дубоке 8. до 20. см. како би тиме младе биљке имале заклона и влаге и да их не угуши трава која ту расте.

У Пруској сеју борово семе заједно са шишарицама. Сејање врше у пролеће, т. ј. баце, шишарице у начињене пруге или кућице, па кад се отворе, усљед сунчане топлоте, онда пролазе преко њих грабљама да испадне семе и да се ово земљом покрије.

Сејање аришевог семена.

Аришево семе може се сејати у пролеће од кад окопни снег па све до половине маја. Може се сејати и у јесен, но ако се сеје рано у пролеће биће најбоље.

Сеје се као и борово. При сејању врло радо мешају ово семе са боровим семеном и то тако, да на 8 килограма боровог семена дође 3 до 4 килограма овог семена. Из овако посејаног семена понићиће многе аришеве биљке тако, да ће у својој 60 до 80 години моћи да образује чисту шуму, ако се аришевине, које у младости обично брже расту од борових биљака тако проређују, да се борови одатле уклоне.

Ну ако се хоће да се из семена добију саднице и овима земља пошуми, онда се то може постићи на овај начин:

Ваља у башти изабрати добру и сунцу окренуту земљу па је прекопати и очистити од корова. Тако прекопану земљу треба сад, према количини семена, поделити обично, широке (1·6 м.) леје и земљу добро иситнити. Кад се то уради, онда ваља, уз затегнут канап повући подједнако удаљене браздице и ове нешто мало потапкати па у њих што гушће посејати семе и покрити га маховином по танко. Ако је потребно, онда леје и заливати, а за ово је најбоље да се употреби устојала вода. Корове са леја треба уклањати, и кад се биљчице помоле онда их у јесен покрити лишћем и то пре по-што мразеви наступе. Још идућег пролећа или у јесен, треба из леја извадити биљчице, па их пресадити на добру и добро-обрађену земљу и то у размаку за 30 см. Пресађене биљке ваља по том заливати кад год је нужно и чистити их од корова, све дотле, док у порасту не одмакну. У 3 или 4 години биће саднице ћаман згодне да се пресаде на одређено место.

На овај начин могу се добити саднице од свију врста шумскога дрвећа а нарочито га треба употребити у случају, кад за одређен простор за сејање не би било довољно семена — а овако радећи, може из мало семена да се произведе много садница.

(свршиће се)

Опитне пољопривредне станице у Америци и Русији.

(свршетак).

II

Пројект правила опитних пољопривредних станица у Русији.

§. 1.

У циљу изучавања пољопривредних услова различних реона царевине и распростирања користних практичких знања међу пољопривреднике, научних истраживања и опита, помоћу којих би се утицало на развијање и унапређење пољске привреде — установљавају се опитне пољопривредне станице.

§. 2.

Царевина се дели на пољопривредне реоне. У сваком реону установљава се по једна пољопривредна опитна станица. Главни је задатак станице, да задовољава потребе свога реона у смислу §. 1.

Примедба 1. Под именом реона подразумевају се предели с једнаким пољопривредним условима н. п. корито реке Ѵљазме, које обухвата у себи готово сву Владимирску и источну част московске губерније саставља један пољопривредни реон.

Предео који лежи међу, Оком, Цном, Мошком, Суром и Волгом-саставља други пољопривредни реон, а предео између река Суре и Волге — трећи реон и т. д.

Примедба 2. У току развића пољопривреде у једном реону, могу се временом образовати два и више, и у сваком од њих установити по једна станица. Тако н. пр. реон у прим. 1-ој међу рекама Суром и Волгом може се разделити на два: северни к' северу од линије Промзино-Сенгилеј, и јужни, (и ако је можда у неколико и других пољопривредних прилика), к југу од поменуте линије до границе реона, т. ј. од врхова реке Суре, јужно Пензи, до нароши Хвалинска

§. 3.

Свака општина станица има около 80 километара земље и то такве, која по климатским и земљишним условима, носи на себи тип дотичнога реона.

Примедба. Свака станица снабдева се и зградама које су потребне за производњу, разним прибором и материјалом а такође и зградама за стручно особље и службенике.

§. 4.

Стручно особље сваке опште станице састоји се из 2 хемичара, 2 агронома, 1. ботаничара, 1-ог ентомолога, 1. сточара, 1. баштована, 1. ветеринара, 1. метеролога, 1. или 2 стручна лица из оне гране, која преовлађује у том реону. Н. пр. производњење и гајење лана, винове лозе и т. д.

Свако стручно лице има свој особени позив, и она су у својој струци теоријски и практички спремна тако, да се могу само стално занимати испитивањима и опитима из свога предмета. и бити наставници у дотичној струци.

§. 5.

Дужност ових лица постављене су у општим потезима у §. 1. т. ј. дужности сваког-а по посе проистичу из опште задаће опитне станице. У појединостима пак, дужности су следеће: хемици врше анализе земљишта, ђубрета и сваке врсте биљних и животињских продуката.

При овоме један се занима превенствено анализирањем неорганским, други опет органским. Агрономи се баве гајењем различних различних растиња на опитним пољима; испитивањем растиња своје околине; испитивањем каквоће семена; завођењем плодореда, употребом разних начина за поправку и обрађивање земљишта и у опште свима питањима која се тичу земљорадње и шумарства.

Ботаничар изучава опште траве, шкодљива растења и биљне паразите, у једно исто време ботаничку каквоћу, особину, свију културних биљака, које се буду гајиле при станици. Етимолог се бави изучавањем шкодљивих инсеката, и животиња тога реона и истражује начини утамањивања.

Сточар се бави производњом и гајењем стоке, справљањем различне хране и у опште свима опитима зоотехнике.

Марвени лекар испитује болести домаћих животиња и истражује начини утамањивања истих.

Метеролог бави се метеролошким осматрањем т. ј. вођењем статистике промене времена.

Најпосле стручњаци других њихових пољских радова раде у границама своје стручности.

Примедба 1. Стручно особље, односно наставници, дужни су давати савете из својих предмета свима пољопривредницима који им се обраћају, и такође одговарати и на писмена питања њихова. Зато се на станице заводи особита књига и на једној левој страни оне књиге уписују се сва добивена питања од пољопривредника а на другој, десној, одговори. Примедба 2. Сви стручњаци дужни су вршити екскурзије по своме реону преко лета

§. 6.

Сем тога, стручна лица имају, по потреби, и своје помоћнике, као што су: помоћник хемичару, помоћник баштовану и т. д. и неколико служитеља и радника.

Примедба 1. Стручно особље поменуто у п. 4 дужно је по могућству, да своје послове свршује само без помоћи са стране, како би се користило сопственим искуством, у колико то у самој ствари њихове њихова дужност.

Примедба 2. За припремање стручњака у разним гранама, држава шаље на опитну станицу лица за изучавање једне или друге гране. —

Ова ће лица стајати под управом, и при сваком наставнику може их бити, у једно исто време, на практици само двојица. Рок њихове практике не траје дуже од 2 године. Осим практиканата у станицу могу ступити и они који желе стручно изучити ма коју грану и од њих, у једно исто време, не може бити више од тројице а рок њихова борављења траје такође две године.

§. 7.

Сва наставници раде у својој струци потпуно самостално, и сви се повремено опет скупљају у седнице, образујући стручни савет. Савет се састаје сваке недеље једанпут у седнице. Сваки наставник усмено реферише Савету о свом раду преко недеље и износи програм рада за идућу недељу.

§. 8.

Наставници из своје средине кандидују два члана за директора станице. Од изабраних кандидата главна управа поставља од њих, једнога за директора станице. Награда директору станице не одређује се особито.

§. 9.

Директор станице избира се на 3 године. Он управља благајном, води званичну преписку у име целе управе станице и председава у савету.

Примедба. За олакшавање административних послова свака општа станица има своју нумеру (име) која јој се даје по пореклу њеног постања; нумере свију станица достављају се поштанској управи тако, да нумера станице може заменити њену адресу.

§. 10.

У рукама над имањем опитне станице подељена је међу стручно особље; свако стручно лице руководи своје послове. На пример агроном управља опитним пољем, баштован воћњаком, баштом и т. д.

§. 11.

Сваке године 1-га јануара управа опитне станице саставља годишњи биланс, у ком износи о кратко али цео предлог рачуна, цео свој рад и успех, који је постигнут, све радове који су извршени за то време, средства која су на то утрошена и начини на који су радње изведене. Сваки стручњак подноси писмени реферат из своје гране; осим тога у реферату се морају изнети сва важнија практична питања пољопривредника заједно са одговором на њих.

§. 12.

Годишњи биланс пољопривредне опитне станице подноси се главној управи до 1. фебруара на преглед.

Централна или главна управа не улази у критику прегледа биланса већ, га предаје јавности најдаље до 1. марта исте године. По штампању биланса, управа шаље сваној станици по толико егземплара, колико којој буде потребно за раздавање личностима којих се то буде тицало; осим тога годишњи биланс и резултат постигнутога рада шаље се бесплатно свима установама које се интересују пољском привредом, а такође свима радењима на пољопривредном пољу.

§. 13.

Наставници опитне станице немају право штампати своје радове и испитивања у засебним изданима пре него што их преда јавности главна управа, јер њихов рад припада држави.

§. 14.

У циљу давања правца и лакшег руковођења рада на опитним станицама, установљава се при главној станици централна управа свију пољопривредних опитних станица. На челу свију опитних станица стоји директор главне пољопривредне опитне

станице. За помоћнике ове главне управе бирају се два најспособнија помоћника и потребан број писара и осталих служитеља.

§. 15.

Централна управа стоји увек у непрекидној вези са свима управама отшпања, у погледу општега реда и распореда радова као: расподељења и постављања стручњака, одређивања плата, награда, одређивања лица да прегледају станице и свију општих питања.

Мијајло Јакшић.

ЗВЕЗДАН И ЗВЕЗДИЦЕ.

(СА СЛИКАМА)

Весела је липада гајда,
Но липади боље посвјда,
По бостану пјевиет славујак:
Плаве зумбул и зелену ладу,
И зарудјело цвеће крвавопто.

Из ове се песме види, да је наш народ од старина познавао цвет звездан, а то је по научном имену Aster Amellus, који у нашим јужним крајевима по планинама, а нарочито по кречном земљишту, дивљи расте.

Звездан је вишегодња биљка. У прељашња, стара времена, слабо су и гајиле српске девојке једногодња цвећа, па га слабо где у песмама и спомињу; оне спомињу поглавито вишегодње цвеће, које су оне гајиле, које се без сејања и расађивања лако кореном или луком размножава, и без икакве особене неге даље расте. Таково је цвеће понајвише у народним песмама, за разне љубавне осећаје уплетено и спомиње се, као што је н. пр. зумбул, љиља, каранфил, зеленкада, смаљ, кадпер, здравац и т. д.

Звездан расте са свим жбунасто, 50—60 сант. високо, а цветови су му прости, у многе огранке разграната, доста крупни, угледни, љубичасто-плави са жутим оком у средини. Цвета око Илинина-дне, у које сам га доба и нашао у цвету испод куле „Кланчин“ код Ниншића у Црној Гори. Врло се лако размножава дељењем старога корена и не тражи никакве неге.

Звездиде пак, или Лепа Ката Aster chinensis — Callistephus sinensis или hortensis), много је угледније цвеће, које је тек године 1731. из Кине у Европу донесено; звездице су и пуног цвета, једногодње, и има их, с погледом на склоп и на боју цвета, на разноликост цветних листића и т. д. преко 500 варијетета, што је све постигнуто особитом вештином, пажњом и каланом негом. — Француски и немачки цвећари надмећу се у произвођењу новпх варијетета, и ми — благодарећи њима — добијамо сваке године по неку нову звездицу као гошћу у наше цветњаке, да се спасштости њиховој дивимо и у лепоти њиховој уживамо.

То је цвет, који се у свима варијететима из семена трајно изводити и размножавати може, ако се само добро припазило буде при избору цветова, од којих ће се семе узимати, да ти цветови имају сва знамења оних особина, које смо ради и даље да задржимо и очувамо код појединих варијетета. Ово је лакше учинити појединим љубитељима тога красног цвећа у своју малом семена узимају, па и од тога је много зрно разно, које даље не ће клијати, што већином бива у сваој тога, кад се у стварању других, нових варијетета, од страно дотичних стручњака и вештака претерује, те се плодница ослаби и постане јалова. А код онога, који готово семе купује, и од произведених струкова, односно цветова, само за себе семе пади, та се јаловост врло ретко појављује, изузимајући једини само случај, ако би настала велика суша баш онда, кад се семе зачињало буде. Но и то се у домаћем цветњаку предупредити може допунским заливањем.

Због велике разноликости у цвету и порасту целокупне биљке, деле звездице једни цвећари само по облику и склопу и склопу цвета и цветних листића: други их деле по висини пораста; а трећи по положају огранака. Такова је подела ове за нашу цељ са свим излишна, с тога ћу да се ограничим на опис најглавнијих представника овог цвета, али ћу при том рећи и какног је склопа цвет у поједине сорте и означићу висину пораста, а тиме ћу довољно упознати штоване читатеље са главним разликама овога дивнога цвета.

Ево тих главнијех представника:

1. *Округле звездице.* Наша 1 слика показује и начин пораста и облик цвета округле звездице. Као што се на слици види, огранци су разграњени у страну, а струк расте 35—40 сант. високо; дакле је од средњих сората по порасту. Цвет је округло сведен, испуњен, крупан, са свим пун, а у разним бојама, од којих су најлепши: бели, бели с црвеним, ружичасти, угасито-плаветни, плаветни с белим, љубичасти и т. д. Има га у осталом у 18 главних боја.

Слика 1.

2. *Божурасте звездице.* У њих су огранци више збијени, но опет подоста у страну разграњена; расте 60 сант. у висину. Пуне су крупних, 8 до 10 сантим. у пречнику широких цветова. Цветни листићи сведени су према средини као у *божура*, са чега су им и дали придевак „божурасте“. Има их у преко 20 разних боја.

3. *Венчасте звездице.* Једна од најугледнијих сората за цело је ова, коју и наша 2. слика показује. Главна особина ове сорте састоји се у томе, што је она поседа средина увек често *бела*, увенчана вепцем разних боја, од којих су најлепше: плаветна, ружичаста, брђаста, љубичаста и вишњева. А осим тих боја, има их још и у разним другим бојама. Огранци су више збијени, усправљени и добро се држе. Сваки у велике сорте, јер расте до 60 сантим. високо.

4. *Ружасте звездице*, такође су од најлепших сората. које врло збијено и до 60 сант. високо расту. Ова је сорта увек пренуна крупног, до сред-среде пуног цвета, који се врло дуго држи. Доњи цветни листићи поређани су једно на друго као цреп на крову, а према средини су бокасти. И оно зелено лишће на стаблу, исказо је живошћу својом одвојило од других сората

— светлије је. Од дванајест боја, у којима ова сорта цвати, најлепшо су: чисто бела, вишњава, угасито-љубичаста, отворено плава, ружичаста с белим преливом и путенаста,

Слика 2.

5. *Преповите звездице.* Наша 3. слика показује ову француску сорту, у које су огранци збијени и са свим усправљени Расте до 60 сантим. високо, дакле спада у више сорте. Цветови су са свим крупни и пуни, округли као пресечена лопта, а цветни листићи кратки су, збијени и овде су такођер поређани једно на друго као цреп на крову; са тога је и придев „преповит" (Jmbriquée) добио. Ово је једна од најлепших старијих сората. Има је у 12—14 разних, живих боја,

6. *Цевасте звездице.* У њих је цвет састављен из сијасет цевастих листића, и само је крајњи венчић на цвету од пљоснатих листића састављен, У њих су цветови јако испупчени, а огранци су разграњени на све стране, на којима су цветови својом тежином погнути. Расту 40—50 сантим. високо, а цветају у 12 разних боја, од којих су најживље: вишњева, као небо плава с белим пругама, угасито-плава и бела с црвеном средином,

Слика 3.

Од напред наведених главних сората, има већином и што врло ниско, само 10—20 сантим. високо расту, а ти се варијетети с најбољим успехом употребљују за опасивање леја. Једну групу можемо од самих свездица да направимо, па да јој се сваки посматрач диви, Кад изберемо лепе боје разних сората, па засадимо средину једне округле леја са највишим, а према крају све нижим и нижим сортама, па да човек од лепоте око не одвоји!

Такав један ниски варијетет, од сорте, што је налик на „Волово око" цвета (Chrysanthemum), приказујем ово у 4. слици. Овај варијетет не расте, па и на најбољој земљи, више од 25 сантиметра; има много са свим пуног цвета, а у 14 разних боја.

Са овим избором сората, може сваки љубитељ цвећа бити задовољан, и с тога ћу сад ла пређем на само гајење.

Звездице се најсавршеније развијају у доброј, снажној али никако тешкој земљи, и подносе, управо рећи и траже, сагорелог, шталског ђубрета, којим треба дотичну леју нађубрити. Звездице не подносе сушу, и с тога је најбоље, да се посведневно заливају.

У другој половини месеца марта, од прилике око Благовести, можемо већ отпочети се сејањем у сандучиће, цветне лонце (саксије), или у плитке чиније. При том послу треба пазити на следећа правила, ако хоћемо да наш посао, као што треба, за руком испадне:

Слика 4.

Треба узети добре баштенске земље, па ју помешати са мало песка и са свим сагорелога ђубрета, или шумске земље, ко ју имати може. Том земљом треба напунити сандучиће, односно саксије, или чиније, али тако да с једно два сантиметра од ивице остане празно. Ту земљу треба сад једном дашчицом лепо итапкати и поравнити. Е сад треба семе подједнако посејати, на тај начин, да зрно зрно на подседне, но да около сваког зрна по мало празног простора остане. На овај начин посејано зрно треба дашчицом земљи приљубити, притиснути, и кроз врло фину решетку устојаном водом залити, или управо рећи, овлажити, а при том припазити, да се семе не поремети, па га онда са врло трошном земљом покрити, али не много, тек да је свако зрно прекривено.

Докле год семе не никне, треба засејане судове покрити стакленим плочама, и у соби их близу прозора, али делеко од пећи (фуруне) држати, и да не буде са свим изложено сунцу. Истина је, да ће семе у већој топлоти пре нићи, али ће биљчице бити лабавије, водњикасте, штркљасте, и никад се од њих јак бокор развити неће. Што се биљке лакше развијају, тим је боље, тим ће бити чвршће.

Од времена кад семе никне, треба донекле биљчице поступно навикивати на спољни ваздух, т. ј. повремено скидати оне стаклене плоче, а доцније износити и на поље из собе, али пазити да то поступно буде и да земља буде увек умерено влажна, јер већа влага шкоди младим биљкама исто тако, као и суша.

Кад се први прави листићи укажу, а време настане лепо, треба оне судове с биљкама све више износити на ваздух, како би са свим добро очврснуле.

Високе сорте треба посејати раније, јер се оне спорије развијају и доцније цветају; а ниске сорте треба посејати мало доцније Боље, племенитије, пуније сорте, треба посејати гушће, јер је њихово семе, као што сам напред рекао, много празно. Са најлепших, најпунијих цветова узето семе, нићиће обично 50—60%, а може бити и мање.

Чим време дозволи' можемо изведене биљке расађивати, и то, високе сорте у растајање од 40—45, средње у растајање од 30—35, а ниске у растојање од 20 сантиметара. После расађи-

ваља треба одма сваки струк добро залити, па и даље посведневно заливати, нарочито ако би наступила суша. Звездице лепо цветају и у сушним годинама, али је велика разлика између цветова, који су за време суше редовно заливани, и оних који су трпели сушу.

При сађењу звездица, нарочито ако хоће човек да рачуна и на мало естетике, треба имати у виду и поредак разних боја, и не треба једну исту групу, једном истом бојом засађивати, па ма то и разне сорте биле; увек треба по две-три боје на измешане мешати. Тако н. пр. ако је леја округла, треба средину засејати најбољом сортом црвене боје; други круг са середњом сортом плаветне боје, а крајњи круг најнижом сортом беле боје. Такову групу милина је погледати. А и у крај путања и стаза у повратку, можемо звездице садити; то много краси повртњак.

Звездица пуднице пресађивање у сеїко доба, па шта више, и онда, кад су у пуном цвету, дају се врло лепо пресадити с једног места на друго, или из повртњака у саксије.

За семе свију овде наведених спрата, може се сваки с поуздањем обратити на семенара Тодора Мраовића у Београду.

Радић.

ВЕЛЕШКЕ.

Гојење патака.

Јечам је најбоља храна за гојење патака. Најбоље гоји ако се овако препреми: треба га овлажити да мало набубри, па га онда убацити на гомилу на топлом месту док не почне да клија. Затим га треба растурити да се осуши како би се могао доле чувати. Ну још боље је кад се може сваког дана да наплажа и остави да почне клијати само онолико, колико је за тај дан за храну потребно. Патке је најбоље затворити на их хранити овако проклијалим и овлаженим јечмом, но не давати им много ни једанпут, већ по мало, тако, да све поједу, а зато их треба чешће хранити преко дан. На овај начин патке се неће за претпојест дана угоје да не може бити боље. На исти начин употребљује се јечам и за гојење остале живине а нарочито гусака.

ГЛАСНИК.

Заступник благајника. — Госп. Вучко С. Богдановић благајник српског пољопривредног друштва отпутовао је по државном послу у округ топлички и пиротски, где ће се, вероватно, задржати и неколико месеци. Усљед тога, а на предлог г. Вучка, управни одбор друштвени изабрао је у седници својој од 17. ов. м. Господ. Алексу Живановића члана друштвеног управног одбора за заступника благајника до повратка г. Вучка.

* * *

Нови чланови изложбеног одбора. — На место г. Милутина М. Савића који је премештен по Београда и г. В. С. Богдановића који је на дуже време отпутовао на Београда, изабрани су за чланове сталног изложбеног одбора српског пољопривредног друштва г. г. Јапов Марковић и А. Живановић чланови управног одбора друштвеног. Избор овај извршен је у седници управног одбора од 17. о. м.

* * *

Нови изасланици. — Пошто су г. г. Алекса Љ. Поповић и Мирко Миљковић досадашња изасланици српског пољопривредног друштва у сталном одбору земаљског већа свију Кола Јахача „Кнез Михаило“ службом премештени на Београда, то је управни одбор друштвени у седници од 17. ов. м. изабрао на њихова места г. г. Душана М. Спасића и Свет. Љ. Гавриловића, чланове друштвене управе.

* * *

Паковање воћа за изложбу у Крушевцу. — Приређивачки одбор крушевачке изложбе извештава нас, да му већ стижу воћне пошиљке рад излагања, ну да су многе тако рђаво спаковане, да се воће не ће ни моћи да изложи. С тога обраћамо пажњу излагачима да воће добро спакују и то најбоље је да свако зрело прво увију у менану артију, па онда пажљиво спакују у плеку, маховину, струготине или подобан материјал, који ће сачувати воће од убоја и повреде. Како је већ крајње време за пошиљање воћа на ову изложбу, то га треба слати што пре поштом као незнатна аманет на адресу: „Изложбеном одбору — Крушевац,“ а у спроводном писму ваља послати потребне податке о послатом воћу, а нарочито име сваке сорте.

ДОПИСИ.

Пожега, 8. јула 1891. год.

Одавно овако летина није пошдела као ове године. Сви су усеви — не може боље бити. Кукуруза су огрнути, стрмишна се жње, а ливаде се косе. Шљиве су пошделе да се боље не може пожелити.

Само је стоке мало. Што нађе и што нападе, то прошле године покуповаше крагујевчани и крушевљани — свијет пригнат недићима испродаша што год имаше.

Заразе је добро; нити се појављује какоа зараза на људима ни на стоци.

Ово је ваља први допис којим могу се на летину похвалити, али сад се бар похвалити нема чим.

Драг. Н. Левчанић.

Врвоходе, 7. Јула 1891. год

Време је са свим удесно за пољски рад.

Копање кукуруза свршено је пре 3 дана а и жњевење јечма свршено је а отпочиње се жито жети. Храна се обара српом а никако косом. Косом треће жњевење само на оним њивама, где је у пшеници доста пирова или у јечму. Стрмишна у општ ове године није добра као што је била прошле године, а сему је томе узрок она суша што трајаше по доше време и то после Васкрса.

Кукуруза су у општ врло добри и обећавају богату бербу бар за ово време.

Ливаде су добре и добар ће одкос бити. Шта више на оним ливадама на којима је дуже време пасла стока, биће боља трава но на оним са којих рано истерана.

Градинарски усеви врло добро напредују.

Заразе нако код стоке тако и код људи повољно је.

Јов. П. Радивојевић
практичан сеоски

Цена маљим огласима: Од петит врсте од једног стуница по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуница.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕНЕ РЕШИЋА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИМЕСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖЕВА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋИХ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 36 и 37. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15. СЕПТЕМВРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Чинимо сами себи зајам, — Дић пут неће жетву пиаћеш, ако за сејање узмеш најкрупнија и најдерија зрна. Теслећа топлота и њихов најправилнији пол. — У којој густини ваља сејати шуму, и како се врши само сејање (свршетак) О прерани шире и клуна. — О приготовљавању воћног семења за сејање. — О шумама у округу ужичком. — **Белешке:** Врсак (Boletus edulis). — Против штупавља. — Противу жуљева. — Чување семена од мишева. — О целелењу америчке винове лозе у процеп. — Коштице јабре. — О вештачкој води у штали. — Убрење во вештачкој води. — Издашљивост пшеничног зрна према њима. — **Гласник:** Виноделско воћарска школа у Крајини. — Комисије за поделу и ограничавање шуме. — Пољска привреда у касарни. — Изложба у Темишвару. — Изложба у Загребу. — Трећи сајам пољопривредне радионице жичке. — Два пут храњено сопствене бубе. — Земаљска воћарска и повртарска изложба у Пешти. — **Дописи:** Котраж. — Смоле. — Мишљевић. — Г. Врањска. — Рудовци. — Кула. — Неродин. — Медоња. — **Дописница „Тежака".** — **Питања и одговори.** — **Подлистак:** Виварска школа.

ЧИНИМО САМИ СЕБИ ЗАЈАМ!

Новим законом *о општинским кошевима* учињено је оно добро, које је «Тежак» у својим стуцима увек заступао и препоручивао; уређено је: да општински кошеви не могу бити празни, већ да их увек имамо напуњене за сваки случај.

Дајући жито у општински кош, чинимо сами себи зајам, јер дајемо зајам у родиште годинама а узимамо га кад нас оскудица ма којим случајем притесне. Општински кош — то је фонд основан на најпоштенијем темељу, у који уносимо сви колико је прописано, и из кога у случају неродице, побијеног усева од града, однесеног од бујице и т. д. узимамо који смо нужни оволико, колико нам је потребно, те се исхранимо и засејемо њиве; — општински кош чува нас, те у приликама нужде не падамо у шаке бездушних зеленаша, који би нас живе прождрли.

Општински кошеви — то су наши заједнички магацини, који нам не дају гладовати нити посрнути, а уједно су и хранионци сиротиње, коју не треба испустити да гладује.

До сад су општински кошеви били свакојакч, јер је се кошевском храном због недовољног народног надзора свакојако поступало. У некој је општини било кошевске хране, у некој није; негда у кошевима једне општине има по 50.000 кгр. жита, неки пут нема ништа итд.

Али ми мислимо, да тога више не ће бити; на против рачунамо, да ће се прионути, те уредити општински кошеви онако, како је законодавац хтео.

«По чл. 5. закона о кошевима дужне су све општине да потпуно уреде своје кошеве или новчане фондове до краја 1892. године и да их дотле попуне и сав посао око овога сврше.« Што се тога тиче, ми држимо, да свака општина још ове јесени може имати свој кош, и по томе не би требала ни једна од њих, у сопственој користи својих грађана, да чека с подизањем кошева чак до краја 1892. године, јер се они и иначе по самим тим правилима морају подићи *у току* 1891. или *најдаље* до конца јуна 1892. године.

А ево због чега ми мислимо да треба још ове јесени општине да имају своје кошеве. Познато је, да је ове године летина у Србији доста обилно понела, како од неколико година није, па ће свакоме бити лакше сад одвојити колико припада на њега да дâ жита, него друге године, јер је сумњиво, да ће скорим бити овако плодне године; но шта више, врло је могуће да нас потресе неродица или у опште невољна година, па још ако не будемо имали пуне кошеве — тешко нама!...

У многим општинама има на дугу хране. Ја знам, да у старој груписаној општини пожешкој има око 70.000 кгр. а тако исто великих количина има и по другим општинама. За прикупљање те хране истиче идуће (1892) године рок, јер се дотле по закону о општинским кошевима мора прикупити; али ми држимо да би то чекање било са свим непаметно, јер идуће године може бити неродице, па зашто сад непокупити дуг, кад сваки дужник има хране довољно?! Зашто чекати, па доцније не само не покупити, него и немоћи помоћи онима, којима је она нужна?!

Општинске власти најпаметније би учиниле, да оне сав дуг, сходно закону о општинским кошевима, покупе и обезбеде своје житеље за идуће године.

Али у многим општинама нити има хране на дугу, нити у кошевима; тамо је нужно покупити је и унети у кошеве још ове јесени, из оних разлога, које смо напред навели, јер је родило, те се не ће ни познати што ће једна глава дати 90 кгр. кукуруза, или 60 кгр. пшенице, или 70 кгр. ражи, или 80 кгр. јечма и крупника или 100 кгр. овса.

Потреба је да учинимо сами себи зајам, који ће нам толико користити, колико нам не би донео користи никакав новац ма га дали у ма коју кредитну установу.

Чинимо сами себи зајам! ми и опет понављамо, и светујемо браћи читатељима, да се за ово сваки у својој општини заузме....

У Пожези.

Драг. Н. Лапчевић.

Два пут већу жетву имаћеш, ако за сејање узмеш најкрупнија и најједрија зрна.

Кад сејемо, мало се сећемо на то, да од ваљаног семена зависи и ваљана жетва. Семену за сејање, велимо, у опште узевши, не поклањамо никакву пажњу, па и ако смо иначе готови, да у свако доба потргнемо ону народну изреку: „какво семо такав плод" — „какав отац такав син."

Код нас многи још сматрају, да је то кулук опробати клијавост семена, да је кулук, одредити на тај начин, не само каквоћу, већ и количину семена за засејавање ове или оне површине, па за то, и ако се што у овоме погледу и предузме, то је већином оцена по спољашности семена. Ако је семе по своме спољашњем изгледу случајно баш такво, да се својом штурошћу или другим каквим манама, издаје као рђаво, неупотребљиво, то се онда и неузима за сејање, иначе, свако друго семе, сматра се као добро, па се као такво и употребљава — сеје.

И што је главно, многи у овоме још није на чисто, многи, у том важном питању, још и данас страшно греши. Пуно је њих који држе, да ће нпр. у једном килограму каквог ситнијег семена, имати више зрна, и да ће због већег броја зрна, бити и већа жетва.

Па, је ли то оправдано?

Да видимо.

Искуством је доказано, да величина и једрина семена има, великог утицаја, на величину жетве, и у том погледу, ако су наравно и остале околности једнаке, вели се: „да у колико је семе крупније и теже, у толико је и жетва сигурнија и већа".

Узрок, за што ће биљке из већег и једријег зрна у подједнаким околностима бити боље од биљака пониклих из мањег и лакшег семена, лежи у томе, што у већем и једријем зрну, има више резервне хране. Из таквог семена, због веће количине хране, наступиће не само живље клијање, већ ће се живље развијати и жиле и лишће биљака, т. ј. органи, од којих поглавито и зависи израњивање, а с тим и развијање биљака.

ПОДЛИСТАК.

ВИНАРСКА ПИСМА

ТРЕЋЕ ПИСМО

(Сазревање грожђа).

Дарги пријатељу,

Претпрошле недеље, обећао сам ти, да ћу ти писати о сазревању грожђа. Сад је време, да мало о томе промислиш, па за то и похитах, да ти скренем пажњу на промене, које се у ово доба збивају код грожђа, и да ти покажем, шта све утиче на брже или спорије сазревање грожђа.

Развијање грожђа започиње цветањем лозе, а свршава се бербом. То доба, може да се подели у три периода.

I. Период обухвата доба од појаве цветних пупољака до цветања;

II. Период, заузима време од цветања па до дана кад грожђе отпочне врети — кад се код црног грожђа појави шарак;

III. Период, обухвата време од појаве шарка па до потпуног сазревања.

У добу ових периода, грожђе се поступно промењује т. ј. бобице расту и измењују се састојци што су у њима. Састојци су ови врло различни, и то како по количини, тако и по њиховом међусобном односу.

Време трајања ових периода, може бити дуже, а може бити и краће. То поглавито зависи од погоде. Физиолошке и хемијске промене, које се код грожђа врше у добу његова порашћивања и сазревања, биле су предмет нарочите студије појединих научењака, и оне су данас, као што треба објашњене, па су за то и од велика интереса. Ја ћу да те у главноме упознам са тим студијама, т. ј. да ти на основу њиховог испитивања покажем узроке ранијег и познијег сазревања, и које се промене врше у добу сазревања грожђа, те да отуда исцрпиш за се корисну поуку, — шта у таким приликама ваља да радиш и кад грожђе треба да береш.

Да земља, положај и обрађивање винограда имају знатна утицаја на сазревање грожђа, о томе постоје непобитни докази, а то се — узгред речено — прича још од вајкада. Количина бербе и њена каквоћа, у велико зависи од поменутих чинноца, још од дана, кад лоза отпочне цветати. Тако нпр. зна се, да ће грожђе пре сазрети, кад лоза раније цвета и кад је повољно време преко лета и јесени, и да ће обратно доцније сазрети, ако, лоза касније цвета а време не буде повољно.

Од великог је значаја, на сазревања грожђа, и време у добу цветања лозе, јер ако цватњу задеси појача киша, онда се тиме може берба знатно да смањи. Од тога, какво је време, зависи берба и по количини и по каквоћи, јер с временом стоји у свези брже порашћивања лозе, а с овим, раније или касније сазревање грожђа. Да грожђе као што треба сазри, нужна му је топлота и извесан степен влаге. Влажно и хладно време за грожђе исто тако није добро као ни трајно и топло време са жегом, јер у оба случаја, грожђе је лошије каквоће.

Оваке биљке, природно је, да ће мање страдати од хладноће, јер као снажније, могу лакше да се противе свима штетама које долазе од мразова.

У овоме погледу, чувени професор др. Волни, учинио је интересантан оглед. Он је нашао да од хладноће пропадну, и то у случају, кад су за сејање узета:

мала зрна 57%
већа „ 31%
највећа „ 13%

Као што се биљке које су поникле из већег и једријег зрна, лакше противе хладноћи, тако се оне лакше противе и корову, влази, суши, нападању од стране инсеката, глива и оаталих паразита, па се и ова околност, објашњава једино тиме, што се ове биљке далеко брже развијају, од биљака из мање развијеног семена.

Ето доказа, да се употребом крупнијег и једријег зрна долази далеко сигурније до жетве. Још остаје да докажемо, да је та жетва и два пут већа.

И за то ће мо се послужити огледом дра Волнија.

Он је узео 100 биљака озиме ражи, па је добио и то:

	ЗРНА	СЛАМЕ
	ГРАМА	
од малог семена	783·9	1756
од већег семена	1012·2	1996
од највећег семена	1085·5	1081

Ових 100 биљака ражи, заузимали су вели површину од 4 □ м., и, кад се сад, према томе узме и срачуна величина дохотка од једног хектара, онда излази, да би се добило при сејању.

	ЗРНА	СЛАМЕ
	КИЛОГРАМА	
од малог семена	1959·7	43900
од већег семена	2530·5	49900
од највећег семена	2713·7	52025

Ови бројеви доиста о овој ствари тако јасно говоре, да је о томе излишан сваки даљи разговор. *Жетве са простора засејаног најкрупнијим семеном, без мало, два пут је већа, од жетве са простора, засејаног најситнијим семеном.*

Треба знати, да се претежност потпуније развијеног зрна за сејање, не огледа само код стрмнина, и таквих биљака, чије се семе употребљава за техничке цељи или за храну, већ се она огледа шта више и код семена пићних биљака.

По томе; *при сејању ваља употребити најкрупније и најједрије семе.* Корист је отуда очигледна.

Како је велика Госпођа дан, од кад почиње јесења сејидба, то ево хитамо, да на овај важан рад упозоримо наше пољопривреднике, да им препоручимо сејање што крупнијим семеном.

Благ. Д. Тодоровић.

Искуством је осведочено, да је берба и по количини и каквоћи најбоља оних година, кад је за време лета и јесени била умерена топлота, и кад је тихих кишица било почешће.

Да ли ће грожђе раније или касније сазрети, то зависи и од самих сората грожђа. Шта више, грожђе од једне и исте сорте, ма биле и у једном винограду, па и у једном положају, не сазрева у исто време. Не сазрева прво с тога, што код њиховог чокоћа није подједнака снага за порашћивање летораста, те зато и цветање код неких отпочне пре, а код неких доцније; а друго, зато, што су виногради различни по положају, па они, који су сунцу окренути, раније цветају, те им с тога и грожђе раније узри. За то и у оним виноградима, који су на прибрдици, грожђе раније сазри у врху винограда, него оно при дну тога винограда, јер му смета сувишна влага, која се доле стиче.

Раније или касније сазревање грожђа, зависи и од особина земље, т. ј. да ли је ова трошна или тврда, каменита или мека, да ли је отвореније или затвореније боје и т. д.

То су у главноме узроци раног и позног сазревања грожђа, а сад да ти кажем коју о томе: какве се промене врше код грожђе од његова почетка до сазревања.

Кад је цватња испала повољно, онда се грожђе доста брзо „обрије", т. ј. после кратког времена, могу да се запазе гроздићи. Бобице на гроздићима једрају за тим приметно. Своју храну узимају преко петељке, кроз цевчице што се шире мрежасто у унутрашњости бобице. Ну примањем ове хране, бобице није само да једрају, него су тако рећи сваким даном отвореније боје, сочније и провидније. А од дана, кад отпочну зрети, бобице су све мекше, киселине нестаје све више и више, а количина шећера напротив приметно расте. При томе се мења и сама боја. Код белог грожђа покожица прелази у зелено жуто или ћилибар-ли боју; код црног грожђа мења се у свима нијансама, што постоје између плаве и црвене боје, а код црвеног грожђа, црвена боја бива потпуно приметнија. Кад грожђе добро узри, његове се петељке здрвене и могу лако да се преломе. Семе је тада у бобици тврдо мрко, лашти и од меса може лако да се одвоји.

Да се докажу оне промене, које се у грожђу врше код његових састојака, чињени су многобројни огледи са разним сортама грожђа. Ну како су за нас, у погледу зрелости грожђа, најважније материје: шећер и киселине, то ћу ти изнети белешке професора Најбауера, које је добио приликом испитивања количине шећера и киселине у разним добима зрелости грожђа.

Он је за овај циљ брао грожђе од једне сорте (разлинга), па је у 100 грама шире нашао

кад је грожђе брао	шећера:	киселине:
15 јула	0·6 грама	2·7 грама
28 јула	0·9 „	2·9 „
5 августа	2·3 „	2·8 „
15 августа	8·2 „	1·9 „
26 августа	11·9 „	1·2 „
5 септембра	18·4 „	0·95 „
15 септембра	17·5 „	0·8 „
23 септембра	16·9 „	0.8 „
30 септембра	18·6 „	0·9 „
10 октобра	17·9 „	0·6 „

ТЕГЛЕЋА ГОВЕДА И ЊИХОВ НАЈПРАВИЛНИЈИ КОВ.

(са сликама.)

И говеда треба поступно навикавати на теглење, а пре навршене друге године не треба их никако ни ватати у јарам, јер кад се у младости пре времена изнуре, онда ће доцније брзо изнемоћи и о неспособити за сваки рад. Осим тога заостају у младости пре времена јармљена говеда и у порасту, те се од њих никад темељна и снажна, за сваки рад способна говеда развити не могу.

Волови су, н. пр. најспособнији од четврте, па до осме године, а при доброј нези и рани могу се и до 10 године за теже послове употребљавати; доцније, и поред најбоље неге и ране, опадају у снази, али су онда још способна за товлење — гојење.

На већим, уређенијим домазлуцима, подељен је посао код теглећих волова, нарочито за време орањатако, да половина волова ради до подне, а друга половина после подне; док дакле једни раде, други се одмарају. Па и мањи домаћин имаће више користи од своје теглеће стоке онда, кад је довољно одмара и кад јој посао према снази одмерава.

Подизати теглеће волове на свом домазлуку, можемо само онда, кад су услови за то подесни; у противном случају јефтиније ћемо доћи до њих, кад их са стране купимо. Да ови са стране купљени теглећи волови код нас боље напредују, треба их купити из крајева, где су слабије неговани и лошије рањени, јер ће се онда, кад на бољу негу и рану дођу, брзо поправити, развити, оснажити и за дуже времена за рад способнији остати.

При куповању теглеће стоке, морамо имати у виду и посао, који мислимо с њом да извршавамо, исто тако и својство наших земаља, које мислимо с њом да преоравамо. Тако ћемо за теже послове и за орање теже, чвршће земље, узети јаче, крупније волове, а за лакше послове и за орање лакших земаља, узећемо ситније, јевтиније.

Теглећа говеда, па било то да су волови или краве где се ове за теглење употребљавају, а нарочито она грла, која имају да иду по каменом насутим друмовима и калдрмисаним местима у опште *треба потковати*, да им се одрже и очувају капци, јер „подбијено" говече није ни за какав рад способно.

Али *плочи*, којом ће се теглећа говеда поткивати, *треба дати правилан облик*; плоча треба да је према папку удешена, а не да се папак удешава према плочи, која прва поткивачу до руку дође, као што то код нас на жалост бива, и да се према плочи папак са свију страна сасеца онако, како је то поткивачу — налбанти — воља, да га према његовој, од ока узетој плочи, удешава, сасеца и немилице струже, те онда наступају разне невоље и несреће: да на тај начин потковано говече тешко иде, укива се, подбија се, сакати се, онеспособљава за рад и т. д.

Плоча, коју овде приказујем, најправулније је скована, и одговара свима правилама природних захтева и потреба за поткивање говеди. Овим плочама поткована говеда могу лако, подједнако и сигурно да

Ови бројеви јасно показују, како се због веће зрелости грожђа, количина шећера повећавала, и, како је киселине, све више и више нестајало. Баш с тога, што овде шећера има приближно за толико више, за колико се киселине губи, раније се веровало, да се шећер ствара из киселине, ну, то је доцније друкчије објашњено. Минерални састојци (а поглавито кали), поступно се једине (неутралишу) с киселинама, и то једињење бива све живље, у колико је грожђе зрелије.

Горњи бројеви јасно тврде и то, да се за неколико дана, од 5 септембра до конца септембра, попела количина шећера за 9%, а после, — да се количина шећера почела смањивати! Ето шта вреди ова проба, ето упуства, кад је грожђе најзрелије и кад га треба брати.

Кад на чокоту грожђе почне трулити, или кад се по њему плесан нахватала, онда слободно немој очекивати какво повећавање шећера, већ га што пре бери.

Сем количине шећера и киселине, за брже или касније сазревање грожђа, имају велика значаја и остали минерални састојци, а поглавито кали и фосфорна киселина. Ево шта о овим материјама вели професор Најбауер: „Непрекидно и доста приметно повећавање минералних материја у добу сазревања грожђа, између којих без сумње највећу улогу играју кали и фосфорна киселина, јасан је доказ, да су оне и по све важне за потпуно развијање грожђа. Па за то је и умесно, да виноградар помисли и о томе, не ће ли што год погрешити, ако свој виноград ђубри само шталским ђубретом, или ће му поред овога требати још и нека количина вештачког ђубрета, па да се потпогне развијање лозе и грожђа".

Најбауер тражи као што видиш и вештачко ђубре, а ми наше винограде не ђубримо ни шталским ђубретом!!

У прошлом писму напоменуо сам ти, да већа или мања количина шећера у грожђу, завоси од количине лишћа, јер шећер долази у бобице из лишћа. — Из лишћа добијају добице и остале своје састојке, а нарочито доста има у лишћу винскога камена (среша), оксалне киселине, креча и букетских матарија. По томе, ако би због чега, нпр. усљед мраза, или суше, опало или увело лишће са чокота, то онда не би могли рачунати, да ће се грожђе на том чокоту развити и да ће моћи сазрети.

Напослетку, не ће бити згорег, да ти наведем и закључке, до којих су дошли *Е. Мах* и *Ф. Курман*, бавећи се испитивањем о сазревању грожђа. Ево тих закључака:

1. Бобице расту добро и брзо једрају, све до доба појаве шарка, а за тим порашћују врло споро.

2. Количина шећера у почетку је врло незнатна. Ну, кад отпочне шарак, кад зрна омекшају, количина шећера знатно се повећава и то траје све до бербе. Храна, што се у то доба приводи бобицама, служи само за образовање шећера, а не и за образовање ћелија — за једрање.

3. Количина киселине, све је већа, до половине шарка. А од тада, има је све мање и мање, и до бербе сведе се на најмању меру.

4. Танина има највише с почетка, а од дана, кад се јави шарак, у бобицама има га све мање и мање па га на послетку и са свим не стане.

иду и да тегле на сваком могућем земљишту, како лети, тако исто сигурно и зими по клизавици.

Према крупноћи говечета, односно према величини папака, удешене су и ове плоче у разним величинама, сливене су од најбољег шведског гвожђа, дају се ковати и калити, „ладно" дотеривати и извијати — у кратко речено: савршеније у том погледу, ништа до данас видио нисам.

Слика 1. *Потковни папак.*

Са ваљаности ових плоча, задобили су њихови произвођачи искључне повластице у свима напредним државама у Европи и у Америци. У тим земљама у велико употребљавају већ ове плоче, које год само за њих сазнао, јер су оне неоспорно права заштита за папке теглећих говеда.

Признати стручњаци, код којих су ове плоче на оцени биле, исто тако и оцењивачи на разним изложбама, где су ове плоче изложене биле, изрекоше свој суд о њима у следећим тачкама:

1. „Плоче, за поткивање теглећих говеда, које су изумели и створили синови М Ханна у Бечу, одговарају у најпотпунијој мери свима условима правилног кова; с њима поткована говеда, много су издржљивија у раду". —

Слика 2. *Плоча за предње ноге.*

2. „Ступчићи на овим плочама стоје у правом углу с правцем у ком говеда тегле, а тим су ноге осигуране, да не могу назад клизати ни по блату, ни по снегу. На свакој плочи има по 4 такова ступчића."

3. „Чврста и солидна основа ових плоча, дозвољава слободан и природан ход, као и неограничену употребу сваког мишића, а томе највише доприносе они средњи ступчићи."

4 „Сигурно корачање по кршном и неравном, глатком и слеђеном путу, можно је само са овим пло-

---

5. Скропца (штирка) спочетка има доста у лози, ластарима, лишћу и петељкама грожђа. Ну, у колико грожђе више сазрева, у толико и скропца све више нестаје.

6. С почетка је у грожђу декстроз са мало левулоза (1/4 до 1/6). Шећер, што скреће шећерни раствор у лево (левулоз), умножава се поглавито од дана, кад се јави шарак. По томе изгледа, да се од овога доба, врши неки други процес него раније.

У добу кад грожђе отпочне сазревати, налази се инверт шећера, а доцније, превлађује левулоз.

7. У лишћу и ластарима, има доста шећера, но шећера има у све већој количини, у колико су старији ови делови чокота. — Изгледа, да шећера има више у лишћу него у ластарима и лисним петељкама. —

Све су ово драгоцени водаци за бербу грожђа, о којој сам намеран да ти пишем првом приликом.

Овде је са свим на свом месту, да ти кажем коју и о тако званој „благородној трулежи".

Кад се код грожђа сасуши петељка после, пошто је грожђе сазрело, онда се тиме као што ти је познато, прекине свака веза између грожђа и чокота, т. ј. код грожђа не може с тога да се повећа количина шећера и других састајака.

Ну, и ако је грожђе постигло потпуну зрелост, ипак се где што практикује, да се оно не бере одма по сазревању, него се задржава на чокоту све дотле, док се што више не смежура. Ово се наравно чини оних година, кад је време повољно.

Тај степен зрелости код грожђа, зове се: „благородна трулеж."

Даљим задржавањем грожђа на чокоту, не постиже се, као што је наведено, никакво повећавање шећера, већ се поглавито доприноси, да из бобица испарп по могућству што већа количина воде, те да она количина шећера, што је у грожђу, буде у што гушћем раствору, — а тиме се од чести извршава и нека промена у букетским материјама. Грожђе, које је постигло стадијум благородне трулежи, промени свој облик: бобице белог грожђа које су дотле биле жуто зелене, постану више мрко жуте, смежурају се и доста личе на оно „суво грожђе" што га купујемо по бакалницама. Кожмура се нешто растањи и прелази у извесан степен трулења.

Ако у овом добу наступи што год кишевито време, онда кужмура може да пресе па да исцури знатна количина сока; бобице у том случају често спопадне још и плесањ (Botrulis acinorum) и ово обично умањи приличну количину шећера.

Професор Најбауер, чинио је опит о томе, да види, какве промене наступају код грожђа, које је за овај циљ брао по 1000 бобица (од ризлинга) у различноме добу њихова сазревања, па их подвргавао хемијској анализи, т. ј. сваком приликом, поред тежине зрна одређивао и количину шећера, киселине и осталих састојака.

И тад је нашао: да му је поменута сорта грожђа, достигла најпотпунију зрелост у половини септембра. Од тада је вели то грожђе бивало осетно лакше и то не само због воде, која је

чама, без да се теглећа говеда много напрезати и да од клизања страховати мора; дакле овом плочом потковано говече, у стању је да сигурно потегли и онде, где су до сада само добро потковани коњи сигурно повући могли".

Слика 3. *Плоча за стражње ноге.*

5. „Са овим плочама потковано говече осигурано је, да буди каквим год случајем „извије", ил „ушине" ногу; исто је тако немогућно, да се под овим плочама ма на који начин папци орањаве, па се с тога и у неколико осигурава говече од *шапа*, кад оним путем пролази, којим је од шапа оболела стока пролазила.

6. „Ове су плоче три пута трајашније од обичних до данас употребљаваних, па су с обзиром на то, не само три пута јевтиније, него су толико и боље."

Осам плоча, 4 за предње, и 4 за стражње ноге, за једно осредње говече, коштају скупа 48 новчића, дакле од прилике 1 динар. За крупније теже волове пак, за неколико пара више.

Дакле, драги читаоци којих се ово тиче, имајте у корист вашу, а на добро ваше теглеће стоке, увек на уму ово што је напред наведено, па одбаците и у овом случају оно што је горе, а прихватите оно — што је боље!

Радић.

испаравала, већ и с тога, што се умањавала и извесна количина шећера и киселине.

Отуда, благородна трулеж, која се у извесним крајевима (нпр. на Рајни) јако цени, јер се на тај начин праве фина вина, није без својих мана, с тога, што се тиме губи прилична количина шећера, који је најважнији састојак, а да не узмемо у рачун и ону штету, од које грожђе страда, кад га задеси киша у последњој стадији „благородне трулежи."

Све сорте грожђа и нису подесне за „благородну трулеж," већ само беле сорте а међу овима поглавито: ризлинг, траминац црвена клевањка, позна клевањка и мушкат. Црне сорте нису згодне с тога, што се тада промени боја, која од чести буде још и нерастворна.

То је све, што сам имао да ти кажем о благородној трулежи. Идући пут, као што поменух, писаћу ти о берби.

С поздравом, твој В.

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање?

по Хартигу

од

Благ. Д. Тодоровића

(свршетак.)

Б. Мешовито сејање.

Ово сејање предузима се у циљу:

1. Да се добије жељена мешовита шума;

2. Да се од тако мешовите шуме дође раније до извесних споредних користи;

3 Да се помоћу биљака из јевтиног семена добије нужан склоп од биљака чије је семе скупо или се тешко набавља; и

4. Да се младе биљке које су осетљиве од припеке и ладноће заштите или засене таквим биљкама, којима не худи мраз и жега.

Где се хоће мешовита шума да подигне и као таква да одржи, тамо треба за сејање изабрати семе таких врста, да се из њега изникле биљке и дубоко и плитко укорењавају, да скоро подједнако брзо израшћују и да не изискују различну негу. Такве су врсте и то *за високе мешовите шуме*, раст, буква јавор јасен, брест и т д. за *изданачке мешовите* шуме раст, јавор, јасен, брест, бреза, граб или јова и бреза, *за високе четињасте шуме*, смрча и јела или бор и аришевина и *за мешовите шуме из лишћара и четињара* буква и јела или буква и смрча.

Где се жели, да се мешовита шума подиже у циљу, да се нешто раније дође до каквих споредних користи, тамо рад овог циља треба посејати брезово семе, јер брезове биљке, надмашују у просту биљке ових четинара, те својим гранама које ветар јако покреће, могу да оштете врхове ових биљака. При свем том, при оваком сејању не треба тако далеко терати, да брезове биљке буду и знатно дебеле, јер бољим врстама шумског дрвећа може тиме да се нанесе више штете но што се користити може. За то је најбоље, да се бреза дотле чува да се од ње добију облице, а на-

рочито је ваља гајити онамо, где се троше њени обручи и метле.

Онамо, где се жели, да се меша јевтиније семе са семеном које је скупо или које се тешко набавља, те да се од биљака које су се развиле из скупљег или ређег семена добије нужан склоп, треба такво семе као што је: растово, или буково, или јаворово, или јасеново, или брестово мешати са грабовим или брезовим семеном, па изникле биљке мало по мало сећи и из шуме уклонити. Аришево семе треба мешати са боровим и то онако, као што је о томе наведено код сејања аришевог семена.

Где се мешовито семе употребљава у циљу, да се осетљиво дрвеће заштити од жеге и мраза, тамо у највише прилика треба гледати, да се такво семе меша и сеје са боровим; борове су биљчице између свију врста шумскога дрвећа најкорисније за овај циљ. Но у овој прилици не треба гледати да се од бора извуче и друга каква корист, јер с тога што брзо расте може да се прекрили друго дрвеће тако, да буде више штете но користи. Борово семе нарочито је добро сејати са јеловим или смрчевим, или буковим, па биљке које из његовог семена изникну, посећи кад буду велике ½ до 2 метра. Још је боље, кад се за овај циљ на земљи која је одређена за пошумљавање једном од поменутих врста, посеје у редове удаљене за 120. см. на 5 до 6 година раније борово семе, па тек после тога између радова посејати семе одређене врсте или је засадити. Борове биљчице расле би истина нешто брже од смрчевих, буковних и јелових биљака, кад би се семе ових биљака посејало заједно са боровим, али при свем том, борове биљке не би биле тако велике, да би се у том случају могле да заклоне и да засену поменуте биљке, међу тим, кад се борово семе раније усеје, овај се циљ постиже са свим добро.

Код мешовитог сејања, треба заједно сејати само оно семење које се земљом подједнако претрпава, иначе ваља најпре посејати оно семе које тражи већу дубину, па напослетку оно, које треба плитко земљом претрпати. Тако и пр. ако би се имала да изврши мешовита сејидба са растовим, буковим и брезовим семеном, онда треба, ако је земља обрађивана, просути најпре растов жир и плитко га заорати, за тим посејати буков жир, и земљу унакрст прећи дрљачом, па тек на послетку посејати брезово семе и земљу прећи или браном, влачицом или преокренутом дрљачом.

За срачунавање трошкова око сејање, могу да нам послуже ови подаци, до којим се искуством дошло:

1. Са два коња, који вуку плуг, може дневно да се уради:

а. на обрађеној земљи 0·5 до 0·6 хек.

б. „ необрађеној „ 0·4 до 0·5 „

2. Код сејања у редове може се за дан начинити редова, који би били укупно дугачки 17.000 до 20.000 мет. према томе, да ли је земља лошија или боља за обрађивање.

Прељежан раденик, може дневно да начини:

а. 500 до 700 мет. дугачку бразду ширине 15 до 20 см. за сејање ситног семена,

б. 400 до 500 мет. дугачку бразду исте ширине, за сејање растовог и буковог жира,

в. 300 до 400 м. дугачку бразду ширине 35 до 40 см. за сејање ситног семена и

г. 250 до 300 м. дугачку бразду, за сејање растовог и буковог жира.

Прељежан раденик може дневно да начини кућица:

а 1100 до 1300 кад ове имају у дужину и у ширину по 20 см. — за ситно семе,

б. 750 до 850, исте дужине и ширине, за растов и буков жир,

в. 600 до 800, кад ове имају у дужину и ширину по 35 до 40 см. и

г. 450 до 600 исте дужине и ширине за растов и буков жир.

О ПРЕВИРАЊУ ШИРЕ И КЉУКА.

II.

У прошлом броју казали смо, да ћемо говорити о главном превирању. Да учинимо то.

Код главног преврања, јављају се два различна превирања. Једно је тако звано *горње превирање*, а *друго, доње превирање*.

На већој топлоти, алкохолни ферменти нагло растворе слатке течности, усљед чега се издвоји стела од угљениковога двооксида, који се тада развија, и због кога течност пенуши и кипи, и таложи се за тим са осталим чврстим материјама на површину течности. Ово је *горње превирање*, а издвојена тела зову се укупно: *горња стела*.

На мањој топлоти спорије се врши растварање слатких течности, те за то низ од ћелија што се развија клицама, остаје не прекинут и спушта се лагано на дно суда у коме течност превире. Ово је доње превирање, а издвојен талог зове се: *доња стела*.

Алкохолни ферменти имају највећи утицај на процес превирања, те по томе од њихових особина зависи и каквоћа односно доброта превреле течности. Кад шира слободно превире, тада се већином образују тако повољни ферменти, да најбоље функционишу у превирању. По томе, ако би измућали коју количину здравог и зрелог грожђа, на ширу изложили превирању у каквој соби, при удесној температури, и овој додали фермента, то би се код шире за кратко време проузроковало повољно врење. Ако се ових фермената налази у повећој количини, ови ће својим наглим размножавањем спречити развијање оних фермената што кваре вино, те се не ће ни образовати.

Алкохолни ферменти, могу се развити само тада, ако имају ваздушнога кисеоника, па за то је мешање течности са ваздухом од велике важности. Ови за своју храну траже течности, у којима има доста шећера, беланчевине, фосфорне киселине, калија и магнезије, а ових материја, као што се то потврдило хемијском анализом, има у шири од грожђа, у потребној количини.

Количина шећера не сме прећи преко 35% а код неких фермената може спасти на 10%, па да се тиме опак сачувају особине тих ферментата. Ферменти могу да живе у топлоти од више степени испод нуле, па до 66 степени изнад нуле, ну да превирање проузрокују, треба да је топлота између 6 до 30 степени целзијевих. Кад је топлота између 15 до 30° ц. онда наступа горње превирање, а ако је топлота између 6 до 12°, онда се јавља доње превирање.

Кад је нешто већа топлота, онда алкохолни ферменти дејствују нешто јаче, па у случају, ако течност што превре, дође у што већи додир с ваздухом, онда тако већа делатност њихова, може бити узрок образовању сирћетних ферментата. А ако је топлота већа од 66° ц. онда ће угинути сви ферменти.

Ако би што год унели у ширу неразвијене клице ферментата, онда течност не би показивала знаке превирања све дотле, докле клице не дођу у додир с ваздухом. Ваздух кисеоник, потребан је клицама за њихово развијање, и кад то буде, течност ће почети да превире.

И остали ферменти показују слична дејства. Тако н. пр. гљивица Micodermi vini, раздваја на ваздуху алкохол у угљеников двооксид и воду, а кад је у безваздушном простору, онда раздваја шећер у алкохол и угљеников двооксид.

Слично дејство показују и многе друге гљивице, којом приликом мењају свој облик, ма да је врло слабо превирање, што га оне проузрокују. Тако н. пр. кад је комина изложена ваздуху, онда се развије плесањ, а кад се комина потопи у ширу, онда плесањ утиче као алкохолни ферменат и течност не мирише на буђу.

Плесањ, што се налази на грожђу, причињава знатну штету, ако је јесен влажна, а то с тога, што у бобицама, на којима је кожмурга пресла због јесење влаге, или што је код њих „благородна трулеж“, претварају шећер у угљеников двооксид и воду, те по томе утиче, на њих (боблице) као гљивице које проузрокују труљење.

Алкохолни ферменти разликују се од осталих фермената (гљивица) у томе: *што они проузрокују превирање и у случају, кад у течности има 15% алкохола међутим, други ферменти не могу да опстану у течности, кад је у њој само 4% алкохола.* Али ако у преврелој течности има на 20% алкохола, онда ће угинути и алкохолни ферменти.

Ну сем тога, што ферменти угину кад је већа топлота од 66° ц. и кад у течности има алкохола за 20%, *они ће произати и у случају, кад доду у додир са сумпорним двооксидом, сумпорном киселином, салицилном киселином и још неким материјама.*

Као што већа количина алкохола спречава превирање, тако исто спречавају превирање и *киселине*, кад се налазе у већој количини. Кад се у течности што би требала да преври, налази само 2·8% какве киселине, онда она не ће моћи да преври.

То је узрок, те накиселе течности превиру споро и непотпуно. *А она количина шећера што заостаје у накиселој шири, изазива поновљено превирање и даје могућности, да се у њој појаве они ферменти, што кваре вино.*

Али, ако се киселина неутралише *до извесног степена*, то ће течност брзо преврети; ну ако је неутрализација *потпуна*, онда винско превирање може лако да пређе у друго какво превирање, и тиме да се вино уквари т. ј. да се добије тако звано *„преокрнуто вино“*. Ако се приликом неутрализања покаже базе (алкала) и у незнатном вишку, и онда ће ферменти угинути.

Код хемијских раздвајања што се проузрокују превирањем, може да се ослободи толико топлоте, да се због тога шира загреје преко 66° ц. т. ј. да због тако велике топлоте угину ферменти. По томе, повећању топлоте код превирања, узрок је *хемијски процес*, који се јавља за време превирања.

Због образовања алкохола, издвајају се из течности за време превирања чврста тела, и том приликом добивена количина алкохола увек стоји у извесном односу према количини шећера, који је у течности што превире.

Кад шира потпуно преври, онда она изгуби од своје тежине 10% а од своје запремине 8%.

Хемијско-физиолошким дејством алкохолних фермената, ствара се из грожђаног шећера: 48·4% *алкохола*, 46·6% *угљениковога двооксида*, 3·3% *глицерина*, 0·67% *јабличарске киселине*, 1·20% *целулозе и масти*, *а осим тога 0·02% сирћетне киселине, енантетра и других материја.*

Сувишак енантетра, који се само од чести раствара у превирућој течности, пада на дно суда, заједно са осталим букетским материјама из вина. На дно суда падају још: једињења танина са беланчевином и бојеним материјама, за тим, све механички помешане материје и све соли, што се издвајају образованим алкохолом, нарочито калијев тертарат и калијев тертерат (стреш). *Све ове сталожене материје називају се општим именом:* стења.

По томе, *стења је смеса од врло различних материја.* Стења може да проузрокује превирање због оних фермената што су у њој, само ако је течност у таком стању, да се ферменти могу развијати. Ну при томе ваља запамтити, да постоји велика разлика између течности што је преврела утицајем првих фер-

мената, и течности, што је преврела због фермената из стеље.

Кад се изложи превирању кљук, т. ј. бобице (пуцад) помешане са широм, онда ће у том случају процес превијања бити нешто друкчији, а то с тога, што се тада из кожмуре издвајају помоћу шире, и образованога алкохола, неке материје, којих у шири кад она сама за се превире, или никако нема, или се ове налазе у незнатној количини. То су материје: боја, уље, танин, укусне и мирисне материје, екстрактивне материје и т. д. Сем тога што је превирање кљука друкчије од превирања шире, јавља се код њега и та разлика, што ферменти у њему показују и неке друге особине но што их имају ферменти из шире. То долази отуда, што је друкчија и течност, којом се они хране. Кад кљук преври, онда раде сви алкохолни ферменти што су на бобици, те је зато и процес превирања јачи и потпунији.

Танин, који се у приметној количини издваја из кожмуре, једини се у великој мери са бојама и беланчевином, за тим са уљем што је у семену и кожмури, па се по том ова једињења, у већој мери мешају са оним букетским и екстрактивним материјама што су у кожмури и месу бобице, и растворе их, а *ово буде узрок, те се код вина произведе, не само пријатан укус и мирис већ и лепа боја.*

Ну тако што, збива се, само у случају, ако бобице не буду дуго са широм, јер ако је што год тај случај, онда ће у вину бити много танина, који не ће бити повољан с тога, што така вина добију неки стрн укус. *Ово је нарочито незгодно за бела вина.*

У талогу или стељи из преврелог кљука, налази се поред наведених материја из превреле шире и осталих састојака бобице. У томе су талогу дакле сви (укупни) састојци пуцади.

Отуда, разноврсност хемијских процеса код главног превирања, не зависи само од фермената, од начина њиховога образовања, од топлоте на којој се врши превирање, од односа шећера према киселини већ и од тога: да ли се превирању излаже шира или кљук.

Да је крај главном превирању, познаје се по томе, што код превеле течности спадне топлота, која за тим буде стална, и што са свим престане развијање угљениковога двооксида.

Они ферменти, што су се нахватили на грожђу, и они, што су из ваздуха дошли у ширу, те проузроковали превирање, могу сад, да покваре вино, ако се вино не би уклонило од њих. Ови су ферменти у миру, и ако су у безваздушнем простору и у присуству алкохолних фермената, онда не могу да се развију, али у случају, кад се изврши главно врење, могу такви ферменти да се покрену на рад, па нерастворљива беланчевина да се раствори, т. ј. да се допринесе кварењу вина. За то, да не би, поменути ферменти, особито уз приступ ваздуха, имали прилике да се развију, те као такви да допринесу квару, нужно је, да се одма по свршеном главном врењу одвоји течност од талога, т. ј. да се вино оточи.

Из наведеног сазнали смо, да је превирање хемијско физиолошки процес и да ферменти, који проузрокују то превирање, морају наћи извесне услове, па да се превирање изврши како треба. И кад то знамо, онда се можемо упустити и у практичне радње приликом превирања шире или кљука, т. ј. да видимо, можемо ли се чиме помоћи, те да нам шира или кљук преври што боље и потпуније. Ну о томе други пут. **Т.**

О ПРИУГОТОВЉАВАЊУ ВОЋНОГ СЕМЕНА ЗА СЕЈАЊЕ.

Од сабраног воћног семена врло мали део ниче, а то с тога, што се са њим не поступа као што треба. Обично се оставља сабрано или прикупљено семе, да онако суво презими, па се с пролећа са свим неприуготовљено сеје, у место да се најпре у влажној земљи или песку за сејање приуготови, да се као што треба спреми.

Семе крушково и јабуково, исто тако и коштице разног коштичавог воћа врло тешко ничу, па је с тога много боље, да се до пролећа, до времена сејања, најпре приреде, па онда посеју. Зато је потребна једна саксија, или мало сандуче, које је по дну избушено, да може вода отицати. Сад треба насути један слој песка, од прилике 3—4 сантим. високо, по том песку треба поређати семе или коштице, али тако, да зрно зрно не додирује, па онда покрити песком, 1—2 сантим. високо; на овај песак треба опет поређати семење или коштице, и све тако слојимице: слој песка слој семења, дотле, док се саксија или сандуче не напуни, или колико има, али свакојако не треба ни у саксију, ни у сандуче слагати више од 4 слоја семења, или три слоја коштица.

Тако наслагано семе треба сад залити, и оставити негде на таково место да презими, где се не ће смрзнути.

Песак треба **увек**, *да је само* **умерено влажан**; то је најглавније, на што се има пазити.

До пролећа проклијаће ту и семе и коштице; ако коштице и не проклијају, оне ће — које буду здраве попуцати, па ће опет много лакше и сигурније проклијати кад с пролећа, овако приуготовљене, у земљу дођу.

Чим с пролећа време допусти, да се може сејати, **одма**, без даљег одлагања, сејати. При изручивању семена и коштица, из саксија, или сандучета, треба врло пажљиво поступати, да се оне танке клинце не поломе.

Орахе, кестене, лешњике, бадеме, брескве, кајсије и шљиве треба забадати са шиљатим крајем доле, у земљу. — р.

О ШУМАМА У ОКРУГУ УЖИЧКОМ

Ненасељеност овог округа, оцепљеност од других крајева, неприступачност и врло слаб саобраћај с другим крајевима високе и врлетне планине обрасле густом шумом из којих је извоз дрва и разноврсне грађе просто немогућ, учиниле су: те је овај округ још највише од свију округа у отаџбини, очувао овај драгоцени накит сваког краја. — шуме.

И доиста, да у овом округу нема оваквих шума, које нам стварају најбоље пашњаке, које нам дају најбоље воде, које нам чувају наше здравље, које чувају наше њиве и ливаде од честих и страховитих поплава — он би се врло брзо претворио у пустињу.

За пример узмимо само планину „Коломор" између Косјерића и Ражане на путу, на којој је шума већ давно исечена и сад на тој великој планини могу се у место дивних шума видети: огромни и страшни јадаци који штрче из утробе земљине. На подножју ове планине могу се видети: огромне рпе камења, које су планински потоци свукли и које чим удари киша нарочито бујнија непрестано свлаче, могу се видети родна поља и њиве засуте у пола камењем и које се сваким даном све више засипају, тако да човека ухвати језа кад ово погледа и чисто се згрози кад види очигледну пропаст читаве околине.

За то чувајмо шуме, оне су једини драгоцен накит овог округа, он без њих пропао би а становништво његово морало би се раселити. Шума и дрвећа у округу ужичком има свакојаких и врло различних врста, као: буква, раст, цер, јасен, јавор, јела бор, смрча, леска граб и т. д.

Но понајвише има букових, растових, церових, јелових, смрчевих и борових шума. Шума има доста старих оне су се одржале највише по врлетним и неприступачним местима, где човек није могао доспети: да је извезе. Шуме се врло млоге утамањују и то на неколико начина.

1. Сечењем за разноврсну грађу и домаћу потребу.
2. Сечењем за продају.
3. Крчењем за њиве, ливаде и пашњаке.
4. Паљењем, што се у овом округу врло често догађа.

Нема скоро године, да се у нашем крају не запали која повећа шума и то чине хотимично поједине незналице, који мисле: да ће се овим начином користити стварајући на опаљеним местима њиве, ливаде и пашњаке.

Па не само што пале своје шуме већ пале и општинске шуме, па чак и државне. Говорити на овом месту опширно о овако грозном злочину није ми могуће, што ми то простор овог чланка не дозвољава. Овамо у овом округу код млогих људи влада погрешно мишљење: да шума не може нестати и да кад се не би овако сатирале, читави простори земљишта брзо би зарасли шумом. Шуме које су близу путева и реке Дрине, као што су Тара и Ивица, секу се врло млого за потребну грађу, Секу се: греде, летве и даске, па се сплавовима спуштају низ Дрину до Шапца, Београда или још даље и за њих се доста новаца узима.

На реци Дрини има неколико стругара, које су све готово направљене по старом примитивном начину, те за то грађа стругата на њима стаје скупље, но кад би се стругала на савршеним стругарама, јер иде више радне снаге. Сем овог знатну суму новаца људи овог округа нарочито Златибора и Старог Влаха узимају за катран, који се такође пече примитивним начином, скупљајући млога четинаста дрва и палећи их и после топећи ону смолу од њих добијају катран, који се после носи по целој Србији и продаје. Доста новаца златиборци узимају за луч, који је у сиротним кућама главном осветлење а доста је и јептин.

Сем овог, од шума народ овог окр. има још и ту корист што су многе жирородне и пуштајући по њима свиње, овце и козе врло се добро угоје.

У овом крају ове године први пут осетно су се осетиле штетне последице сатирања шуме, јер бујне кише у месецима Јуну и Јулу учиниле су велику штету местима где је сатрвена шума, јер је туда вода начинила такве провалије и јаруге по брдима, а њиве и ливиде у пољу засуте су песком и каменом.

Истина, код нас се доста говорило и писало о шумама у опште, па их је опет из год. у годину бивало све мање, доказивало се телико пута, да закон треба да страшном сатирању шума стане на пут и пошто је се већ видело, да се нема куд напослетку морао је доћи закон, да учини једном крај рушењу и упропашћавању тог народног блага, тај закон који је скупштина народна у прошлој години потирала, уведен је у живот и ако се буде само тачно вршио смемо рећи: да ће се њим стати на пут сатирању шума и да ће се оне подићи опет где их нема.

Да завршимо, кад и овај округ буде снабдевен добрим саобраћајним средствима, добрим путевима и жељезницама, онда ће шуме овог округа имати млого веће вредности него данас, па ако се још са шумама буде правилно располагало, ако се оне буду паметно експлоатисале, онда ће оне моћи вековима трајати и будућим покољењима од неоцењене користи бити.

Јован Голубовић
учитељ.

БЕЛЕШКЕ.

Вргањ (Boletus edulis).

Гледао сам, да наш народ ову врсту гљива, где је има, у велико троши и продаје. С тога не ће бити згорег, да саопштим читаоцима овога листа, шта проф. др. Стромер о хранећој вредности ове гљиве вели. Он је — пробе ради — узбрао најздравије гљиве ове врсте, опрао их лепо од земље и песка, па онда одкинуо ступчић од шешира, и сваки комад за себе испитивао. Резултати његовог испитивања ови су:

„Вргањ има у себи врло мало хранећих делова, због тога, што је многа вода притисла беланчевину на најмању количину И код осушене ове гљиве исто је тако, јер кад се окува, напије се водом, а беланчевина, која управо храни, остаје иста. Једина је разлика у томе, што у шеширу има више беланчевине, дакле више хране, но у ступчићу, а беланчевина из шешира и много је сварљивија, од беланчевине из ступчића. Ова гљива може у многим приликама да замени земље, што је од велике важности, нарочито за сиротињу оних крајева, где вргањ по камењарима у шумама расти". — р.

Против штуцања.

Против штуцања има врло много средства. Тако н. па. треба попити 10 до 15 гутљаја воде без престанка, а за то време треба оба уза добро затворити; или треба узети мало ситне соли, па метнути на сред језика да се растопи. Помажу и топле облоге, кад се на стомак метну. — Једном приликом није хтело никако да престане штуцање, а престало је одма, чим се метнула у ледену воду уквашена и добро оцеђена крпа на срце; преко ове

мокре крпе, треба метнути суву, да се она мокра загреје. — Као најпоузданије средство препоручује др. Туркер ово: Узми ситна шећера и једну малу кашичицу, па га накваси добрим винским сирћетом и то прогутај. Непрестане-ли одма, узми другу порцију. — И разблажена сумпорна киселина, служи као врло добро средство против штуцања. На једну обичну чашу воде, кани 3-4 капи сумпорне киселине, и узимај свако пола сата по једну малу кашичицу, докле год штуцање не престане. *R.*

Противу жуљева.

Најбољи је лек обични прни лук. Узми ситне главице, ако је могуће арпацик, расеци их на поле, па их метни у добро винско сирће. Кад пођеш спавати, метни једну половину лука на жуљ и нечим га привежи да не спадне. Изјутра ће се моћи она омекшала кожа врло лако састругати. Ово треба повторавати неколико дана једно иза друго, док се сва жуљева кожа не саструже. *Н.*

Чување семена од мишева.

Мишеви врло радо једу семе већине баштенских усева, те га је врло тешко сачувати преко зиме у просторијама где се обично оваке ствари остављају, јер ту махом има и мишева. Ну

ако се употреби вешаљка, као што показује слика, онда се може без бојазни, сачувати од мишева, ма колико да их има, у простим платненим кесицама, које треба обесити о ракље. Вешаљку треба обесити о таваницу на канапу или још боље на жици, а на такву висину, да мишеви не могу ни са које стране да приђу семену. На овај начин семе се и иначе очува врло добро, јер има довољно ваздуха и промаје те не може да се упљесниви нити да изгуби клијавост. Вешаљка овака може се направити од сваког рачвастог дрвета, само га треба ољуштити од коре. О овакве рачве могу да се обесе и целе биљке са дозрелим семеном, те тако да се семе сачува неомлаћено до употребе.

О калемљењу америчке винове лозе — у процеп.

Дуго се у то веровало, да се лоза, не само врло тешко даје калемити, него и да не може да се прилагоди обичном, простијем начину калемљења, но да тражи неки особени начин да се сигурно калемити може. То је мишљење и веровање погрешно. И ако се у јужној Француској употребљаваше неки особени начин калемљења, као што је н. пр. *енглески* начин, којим се лоза врло брзо и сигурно калемила, то је опет зато извесно, да се може и на обичан, прост начин „у процеп“ калемити, шта више, да је овај најпростији начин за *наше прилике* најбржи, и да је на тај начин калемљена лоза и најтрајашнија код нас. Ми имамо о томе ево на топчидерском брду, а наиме у винограду госп. Стеве Рајчевића, сасвим очигледних а и врло чудноватих примера: он је прошле године калемио на америчку врсту *Рипарију*, нашу врсту лозе у прост процеп, која се већ прошле године као неки шумарак разгранала, и исте *године два гроздића родила који су потпуно зрели били*. Дакле јаснијег доказа за ваљаност калемљења амаричке, са нашом лозом у процеп, мислим да не треба тражити, јер ето код нас највиднијег живог примера о томе. — *ћ.*

Кокошије ђубре.

Кокошије је ђубре изврсно је средство, да се њим оне твари брже доведу у врење, које се тешко загревају и тешко у врење долазе, па се с тога препоручује, да се с оним тварима меша, које се за прављење топлих леја употребљују. Ако је ђубре, или шушањ (суво лишће) врло влажан, треба му додати мало кокошијег ђубрета, па ће се у брзо загрејати и прећи у врење, и на тај начин оспособити за топлу леју. Плева, дрвене пилотине, стара трава и разни други одпаци, дају се врло добро употребити за топлу леју, ако им се дада кокошијег ђубрета; још је боље голубије. Оно не треба много кокошијег ил голубијег ђубрета додавати, само треба *добро* измешати, да буде цела маса подједнако смешана. — *р.*

О покривању коња у штали.

У једним коњушарским новинама нађем ову белешку: „Нездраво је покривати коње у шталама, јер се коњи тим покривањем разњеже, и онда врло лако навебу, кад на поље изађу. Обично се покривају зато, да им се поправи изглед длаке; али то не треба чинити на штету општега здравља. Кад је врло јака зима и цича, може пријатно упливисати то покривање, *али је свакојако и увек боље*, да се држи штала довољно топла, те да се не морају коњи непосредно покривачима топлити; јер као што рекох, то је по опште здравље шкодљиво. — *р.*

Ђубрење на неравној њиви.

Виђао сам да неки износе ђубре на неравне њиве, нарочито у планинским крајевима, кад је земља смрзнутм и кад је на земљи снег. То изношење ђубрета има својих рђавих страна. Ми не можемо знати у напред, хоћели се снег полагано топити пре, пошто се земља одкрави; па ако се снег почне нагло да топи, а земља је испод њега још смрзнута, онда ће снежаница сво ђубре на ниже собом однети. Увек је сигурније и боље, да се на неравна, прибрдна места, износи ђубре на њиву онда, кад земља није ни смрзнута, ни снегом покривена. — *ћ.*

Издржљивост пшеничног зрна према зими.

Године 1881. оставише поларни путници једну врећу пшенице на највиши крај севера докле су могли да допру, у тој цели да опробају издржљивост пшеничног зрна према упливу најстрожије зиме. Да би штовани читаоци имали појма о јачини зиме која на оном месту влада, напомињемо само то, да се тамо често

у месецу Јануару и жива у тополомеру смрзне. После три године, пашу други поларни путници на ту врсту пшенице, донесу је собом куће и ту је испитају. При опиту је нађено, да је та пшеница, после овако строге 3 поларне зиме, задржала 62% своје клијавости, т. ј. још је 62 зрна од стотине проклијало кад су је посејали. — *К.*

ГЛАСНИК.

Виноделско воћар. школа у Крајини. — Избор младића питомаца за ову школу имаће извршити срески начелници на основу чл. 9. зак. о нижим школама за пољску привреду, који ће се у њој школовати о државном трошку и спремати у практичним земледелским радовима тако, како ће прибавити потребна знања за разумно газдовање.

Младићи морају бити синови земљораднички, да нису млађи од 14 нити старији од 18 година; да су са добрим успехом свршили основну наставу прописану за пријем у средње школе, да су здрава и телесно добро развијени.

Изабрани младићи морају предстати управи виноделско-воћар. школе у Букову код Неготина у времену између 25. септембра и 1. октобра ове године. *Р.*

* * *

Комесије за поделу и ограничавање шума.

Г. Министар народне привреде, према чл. 4. закона о шумама, одредио је три комесије за поделу и ограничавање државних, манастирских и црквених шума од приватних имовина. Једна је комесија за округ крушевачки и крагујевачки, друга, за подрински и ужички, а трећа, за врањски и пожаревачки округ. Све три комисије почеле су свој рад по закону о шумама са упуствима за то 1. о, м. а састале су се и то, прва у Крушевцу, друга у Шапцу а трећа у Неготину.

Како по члану 7. закона о шумама раду комисије има да присуствују и сопственици (или њи ова заступници) баштина, које се налазе у шумама, или се овима граниче, то су надлеже власти већ наредиле, да сви они поднесу и изјаве комисији доказе о праву својине на земље, које сматрају за своје.

— *ж* —

* * *

Пољска привреда у касарни. — Белгијски листови јављају да су команданти неких већих гарнизона у Белгији добили наредбу од министра војног, да одреде локале у којима би се војницима предавала пољска привреда 1—2 пута недељно и да се постарају за поље за практичну наставу из пољске привред. Курсеви ови трајаће 2-3 месеца и по свршетку предавања добиће слушници од министарства земљорадње бесплатно најпотребније књиге за даље образовање у пољској привреди.

* * *

Изложба у Темишвару. — Прошао је већ месец дана како је отворена окружна изложба у Темишвару. Изложба је по себи богата и лепо уређена, само се не може назвати окружна, јер највећи део изложбе заузели су фабриканти из целе Аусто-Угарске са својим производима. По струци пољске привреде и шумарства заслужују највећу пажњу збирке производа неколико спахилука и школа а за тим богате збирке пољопривредних справа разних фабрика и укусно распоређени по просторијама изложбе баштени — цвећарски — изложбени предмета и радови. У опште се може рећи да је вредно видети ову изложбу, ко није далеко од ње, јер је доста поучна.

Изложба у Загребу. — Отворена је 2. пр. м. и трајаће до 2. октобра. Ово је земаљска пољопривредно-шумарска изложба хрватске и по сазнању вредно је видети је, Хрватска је земља земљорадничка као и Србија, са нешто мало јачом индустријом, те ће према томе безсумње земљорадња бити добро заступљена на овој изложби. Препоручујемо је нижим наших пољопривредника.

* * *

Трећи скуп пољопривредно подружнице жичке. — био је у селу Сирчи код Краље, 6. пр. м. на Преображење. Одазив је био врло добар; било је преко 180 људи, међу којима и неколико жена, сељанака и грађана из Краљева. Занатан део питомаца ратарске школе изашао је да присуствују раду скупа. У одсуству председника, н. просв. владике Саве, скупом је руководио подпредседник г. Паја Т. Тодоровић, управитељ.

Дан је био врло леп и пријатан, те је се радило напољу, под два дивна дуба, у црквеној порти.

Скуп је отворен поздравом потпредседника.

За тим су, — по дневном реду, — читани неколико важнијих чланова из правила подружинских и давата се нужна објашњења. После се приступило уписивању нових чланова, и подружина је обогаћена још са преко 40 нових чланова и 2 претплатника „Телавка".

По свршетку уписивања, дрвар је говор г. Живко Вулетић, наставник ратарске школе, о важности дубљег орања, целисходнијег припремања земље савршенијим справама, о ђубрењу и сејању стрмишта.

По том су саопштене скупу одлуке одборске о раздавању 6 свилорупних ококаја, које је, на предлог управе ратарске школе, поклонио подружини г. министар народне привреде из стоке ратарске школе; одлука о крушевачкој изложби воћа и т. д.

У „разговорима" говорило се о неправедној класификацији земље а с тим и о преоптерећености од порезе, услед чега стока се много испродава, те се еточарство губи. Одговорено је да ће, општим премеравањем, које држава предузимље, отпасти те неправичности; затим су објашњени злоћуди узроци опадања сточарства у погрешкама храњења, неговања и гајења стоке, те је препоручено: чување и подизање шума и ради сточне паше, удобравања ливада ђубрењем, наводњавањем и обрађивањем, сејање сточне паше на њивама, него преко зиме у стајама и употреба мушке приплодне стоке ратар. школе ради спаривања с домаћом стоком.

После тога је настало: објашњавање модела кошнице ђерзонке, с којом се пчелари у ратар. школи и претерана је пчела из обичне кошнице у ђерзонку.

На послетку, двојици сеоска поклоњене су 2 кошнице, и то једна ономе, који је дао пчеле за претеривање; а друга је уступљена ономе, за кога је скуп изгласао.

* * *

Двапут храњно свилено буба. — г. Јеврем Марићковић учитељ у Прањешчици храњно је ове године свилене бубе и од семена које је сам произвео од прних буба одхрани још један пасад буба, које су се потпуно завиле за 27 и 28 дана. Од ових мехурака послао нам је неколико на увиђај, па и ако ови, други, мехурци нису били баш најбоља, ипак је покушај и вредноћа г. Марковића за похвалу.

* * *

Земаљска воћарска и повртарска изложба у Пешти. — Угарско воћарско – повртарско друштво, уз потпору министарства земљорадње приређује 3—12 октобра (по новом) ов. год. Земаљску изложбу воћа и поврћа у Пешти.

На овој изложби излагаће се:

1) Јабуке и крушке свију врста и за сне цељене.
2) Шљиве и бресиве.
3) Грожђе — астално, фине сорте.
4) Остале врсте воћа, као: ораси, лешници, бадеми и т. д.
5) Поврће.
6) Конзерве од воћа и поврћа.
7) Воћарске справе и модели истих као и направе за паковање воћа за транспорт (катарице, сандуци и под.).

Предмети под 1—5 примају се само из Угарске, а они под 6 и 7 из свију земаља — интернационална.

За излагање мора се послати од сваке крупније врсте воћа најмање 5 зрна, а од осталог воћа по један пун тањир. Излагачима који желе да изложе мустре воћа кога имају на продају, дозвољено је да од сваке врсте или сорте пошаље до 5 кгр.

Пријаве за изложбу прима секретаријат (Budapest, Kronprinzengasse № 16), од кога се могу добити пријавне листе и програм. —

Скрећемо пажњу наших воћара на ову изложбу, коју је у толико пре вредно видити, што се припрема баш непосредно после наше воћарске изложбе.

ДОПИСИ.

Котраж, срез Драгачевски 9. јула 1891 год.

Јуче беше права бура. Просу се силна киша, дуну страшна олуја, и то трајаше без мало пуних два сата.

Било је и мало града. Штета је већа од но поплаве оно Тројица. Једна сељак слеже раменима и куна „Са. Тројца нас — опљачка и Прокопље закопа“.

А тако и јесте, јер је вода из потока и реке изишла из корита на равнице и поља засула кршем и однела плодне, жита слегнула за земљу, та о, да се, само поравње слама, а пукуруз оборила и тако сатрла да му споро нема лека. На шљиве нису пошгеђене: род је већином омлављен а многа су дрвета и поломљена. Чак су и неке воденице засуте. Штета веле износи око пола милиона динара.

Јевром Обрановић
зем. из Г. Драгачева

Никола, (срез и окр. крајински) 2. августа 1891. год.

Општина никољска па и неке околне овако стоје са овогодишњим усевима:

У многим њивама засејавши кукурузом није ни зрна ишкило; у некима је на места нешто и поникло али ниже порасло, па је остало неокопано. — И где на местима има но нешто, то је врло лоше. Свему је узрок суша. Причају да од раног пролећа до сада није било добре кише. Кад је требало кукуруз сејати киша није дала; кад је опет требало кише, ње нема.

Са страшим житима не стоји боље. Од 100 кгр. посејаног семена (жита, разни, крупника, јечма) нађено је: 100—120 до 150 кгр. рода, а негде ни толико. И само није најбоље. Ране њиве на места су родиле, али су ситне. Мађарушке много обећају — (спарене су од сунца) Виногради су били добро пошли, али је и њих суша доста помела.

И најстарији људи не памте овакву годину у којој ниже ништа добро родило. Неки су сељани још сад почели куповати храну. До идућег рода тај ће број доста да нарасте.

Народ је већ сам видео, да се не може изхранити и подмирит своје потребе ово год. родом, па зато се летно и других средстава само да то накнади: једни продукују стоку, други ракију, други више пченог, кирпичу и т. д.

Срдан.
учитељ.

Милушинац, 8. августа 1891. год. (Алек. Бања).

Осмог августа у 4 сата по подне, појавља се облак над селима: Милушинцом и Зубетинцом; кишу пратиле јаке олује а мало доцније и град који беше неравки као средњи орах. Штета је доста велика а највише су страдале градине које су низ реку Милушначку јер су многе претрпане шљунком и каменом; та бујица однесе и све поврће што беше покисељено, а олује омлатиле шљиве које беху прилично родиле а омлати, и оне усеве, који не беху дотле пожњевени. Кукурузи и виногради нису страдали, а виногради ње ни запатили.

Овогодишња летина доста је добра да по причању сељака, ниже беше оваква од 1878 год. карочито су добро родиле шљиве разне — пченчаче, пожеге — мађарке врло су ретке. Вашар који је био 6, 7 и 8 у Бањи мало је био посећен и од стране најмање се узимали средњи волови који су плаћали од 200—300 дин.

Цена жита скочила: 100 кгр. пшенице плаћа се 15 — 18 дин. раног 12—13 дин а крупник 11—12 дин.

У народу влада опасна и заразна болест шарлах и ова умори троје деце од 7—10 година.

Јаз А. Пронић
економ из Груже.

Студеница, 10. августа 1891. год.

У прошломе месецу ноки крајеви нашега предела много су упропашћени и градо пострадали од огромне пљоховите кише која се напрашаше у два три маха, и њени јаким и наненадним налом земља је са виших стрмени однесена у долине и реке, и то у толикој мери, да је на неким местима остао само сам го камен и жива здравица. Поред ове бујице, било је местимично по мало и града, ну од овог није било готово никакве штете. — Највећа поплава била је 8. Јула — на св. Прокопија*) Овога дана олује и киша владале су са толиком јачином да су пешчика и пропона са њиа однашани на неколико километара даљине, па и саме слабије зграде из темеља пообаране и однете.

Од 15 јула на овамо, ретко је и то местимично било кише, већ за ово време била је прилична суша и врућина, а неколико дана дувао је и ветар, те је пукуруз на плићим земљама, страдао од суше.

Истина, раније посејани кукуруз, врло је мало пострадао од суше, јер је утрабио те се пре суше довољно развио. Посејани кукуруги и сада, која је после оногодишње летње стрмишна посејана, не могу дати повољних резултати у летини, јер садања суша не услове лама њихов процват и развитак.

Већ у пшите, а намеђу овог на праом месту шљиве су добро род пониле, и ране шљиве (пискавице, белошљиве и обичне ранке) већ су сабране и смештене у зато одређене судове (каце); мађарушке (позне шљиве) пак већ су сазреле и после Вел. Госпође отпочеће берба. Берба раних шљива била је врло добра, јер их је ове године набрано више него икоје године; а скоро такви резултати бање и код мађарушке. Шљиве су остале доста ситне и штуре због тога, што није било редовно кише. Јабука и крушака такође има доста и неке врсте сазревају.

*) Узгред напоменимо: да се народ јако повазио и сам себе осуди што је тога дана (њих много) радио, мислећи да их је скрушио св. Прокопије („прокопље“ — како они кажу?!?); ја бих пак рекао: да су њихове пређа, а не мање и они сами себе скрушили са сикиром у руци чинећи грдна на несавесне постојеће шуме.

Нема сумње, да ће и виноград ове године испатити сопственику уложени труд око рада и поред овог прилично га награднти, јер плода има још више но и прошле године, само још требало би мало више да грожђе наједри, па би било врло добро; „шикар“ се већ у великој мери појавио.

На гопедима пре неколико дана било је „шапа“ и то у устима и на листама, али овај већ ишчезнуо и марва се опорављала; штетних последица од ове болести није било. —

Других болести, како код народа, тако ни код стоке, — није било.

Ат. Н. Стевановић.

Г. Врањска, 12. августа 1891. год.

7. ов. месеца имали смо леду кишу а даље нам имадо смо поред леда више још и врло крупан а неткна и родан град. Најкрупнија зрна била су колико тушчије јаје. Сељани овд. говоре, да овако крупног града видели нису.

Стрнишке су све пражене. Рода житног нема нао лане. Цена шкту расте нагло.

*

Дугопремена суша није дала народу да истера шаутове за утар.

Шљива готово нема а и грожђа што је било, то је данашњи градом обијено.

Био сам у неколико косилучка и видео сам да је ова година врло рђава за пчеларе, шити нам роја ни меда.

У околини Шапца и Мачви стоји хука и писка парних зрнашица. Ово године приношено је пет петих. На раду има их преко двадесет и пет. У овоме ја видим леп напредак јер притјажаоци машина не узме више од 6%. И тако сам земљорадник са врло мало муке и труда озрне своју стрнижну.

Здравље народа врло добро, а стока је у повољном стању, само што су овце где где од богиња слабе нарочито око ноздрви Шапца.

Кукуруза возног тако рећи ни ће бити,

У. Палеташевић
учитељ.

Рудовци, (ср. Колубар, окр. Подунав.) 15. августа 1891. год.

Предњим извештајем јавио сам да смо с пролећа имали дуготрајну кишу која је престала 18. априла. После овог трајала је суша те је сеј народ грдно намучио и задоцнило сејањем кукуруза. На како је киша доцно пала, народ је орао за кукуруз и ово 15 јуна. Кошење је задоцнило и до скоро се кошило. Рани су кукурузи прилично добри, а позни су опет од садање суше убијени и није се ништа у њих надати.

Пшенице су прилично добре, но само су доцнаја пожњевене. Сноп је дао оно 4 кгр. Зобови су слаби а нало је и посејано било. Јечмови су били добри но и њих је мало посејано било. Траве су врло рђаве и нема једна трећина од лањске; без скоре сушне биће велика оскудица за сточну храну. *)

Виногради су оскудне пожели, него су од садање жеге доста пренапуни. Шљива нема ничало а тако и друге воћке. Гусеница је изела сву гору и воћке сем дуда и ораха. Ово 15. маја сва је шума изгледала ако сува, и тако је после неколико дана попова листала.

Здравље је у народу добро, а такође и код стоке, сем што се код оваца но год појављују богиње — шпрока.

Цене су у општ сему добре, сем сенна, којима је рђава цена.

Рад. Ж. Рашковић
еком. ред. члан. друштва.

Кула, (ср. влашка окр. пожаревачки) 17. августа 1891. год.

Стање здравља није баш добро код нас деце усљед велике врућине; у осталом здравље је код свију добро.

Усљед велике врућине кукуруза је доста страдало. Усљед велике суше није могуће ни угарити.

Народ се за ово време бави извлачењем дубрета, уплачењем материјала за домаће грађевине, справљањем полупрпр. справа, плетењем котарица за брање кукуруза.

Грожђа у виноградима који су здрави тако мала има да се не плаћа рад ни за време бербе.

Цене су пољопривредним производима

Пшенице	100	кгр.	у	Пожаревцу	20	дин.	у	В.	Градишту	21	дин.
Кукуруз	«	«	«	«	12	«	«	«		13	«
Раж	«	«	«	«	19—20	«	«	«		21	«
Јечам	«	«	«	«	10	«	«	«		11	«
Овас	«	«	«	«	9	«	«	«		10	«
Крупник	«	«	«	«	10	«	«	«		11	«
Вуна	«	«	«	«	1·60	«	«	«		11	«
Сир	«	«	«	«	0·60	«	«	«		0·60	«
Овце пар	«	«	«	«	14—30	«					

Водопоима је цена врло добра.

Усљед повољних цена народ се добро опоравио и живот пољопривредников много је веселији.

Вељко О. Поповић
економ.

Породин, (Пожаревачка) 19. августа 1891. год.

Зима трајала је 6 месеци, а била је врло јака, с тога је сточна храна била врло скупа. Сноп шуме био је 20—30 н. д. И тако усљед оскудице у храни, и зоше неке стоке је прилично ослабла и не може са жо што треба справити.

Кад се снег отопи, сељани почеше одма да оруу, у том насташе честе и велике кише, и вегетација се дуже из шесто-месечна сна и поче бујати свом снагом својом.

Летина усевша у опште добра је и то: ранији је ове године бољи, а позинја је врло рђава. Но ранине код нас има прилично, а било би више да није пролеће било кишовито, те су тако људи прилично одоцнили, тим пре, што храве за стоку нису довољно имали. Оскудица у храни, натерала је људе у овом крају, то су пролетно усевши ове године више детелине посејали, него сами прошлих година до сад.

Све опонашње с почетка су врло добро напредовале. Кукуруз је растао као да га је човек руком извлачио, јер је киште редовно било до 14. јуна, и како је онда последњи пут пала, до данас ни паши више није било, и због тога позинја у опште а и воћке није најбоље.

Народ је у овом крају пун празноверица и забуда, које врло штетно утичу на карактер и дух његов, он, ни бојазни празнује многе дане око 40 у години, осим недеље и празника у које прима забрањује радити. Тако нпр. празнује се бог птица, прва, медведа, грала, разних болести, и т. д. а то сне одузима сељану време, које нарочито у радно доба врло скупо стаје.

У њеве се ради још препотопским плагима, справама и начинима, јер осим плуга гвозденог, који је заменио дрвени, остале су алати све стари.

Пољопривредника има у овом крају мислим до 4, који су свршили ратарску школу, али готово може се неби Бог да пожали онај новац што је дрнала на њих потрошила. Они траже практикантске и друге службе, а свој ни је рад за који су се спремали 3 год. девета брига. Желети би било, да они раде своју посао, а да не траже друге службе, за које они нису спремни, па на тај начин да рамље и једно и друго. —

---

*) Сећамо вам пажњу на чланак „Шта да објемо на стрништима“ у 28. и 29. бр. „Земљака“ од ов. г. Урел.

Пшеница је у опште добра, но озимица је боља и по квалићи и по количи.

Винограде је филоксера готове све потамањала, а који су остали приличио су понели, али ће вино ове године бити много скупље, него лани-сте.

Ливаде су добро понеле, и имали смо згодно време за сено.

Са воћем се не можемо похвалити јер: трешњу, вишњу и рану шљиву смлатила је слана још у цвету, а и остало воће није као што треба.

Гусеница је обрстила шуму и тако ове године биће врло мало жира.

Баштенски су усеви слаби због суше.

Стока је здрава.

Народ је тако исто здрав.

Пав. Здрав. Катић
учитељ.

Медвеђа, — Ресава — 22. Августа 1891. год.

Од 14. Јули па до 20. ов. м. није било, ниједног кишног дана, изузетно што је 8. тек. м. падао суг (без пиште) град, који није био крупан те да усевима велику штету напосе, али је ипак грозђу много шкодио. Може се слободно рећи да виногради не ће дати ни упола бербу, као што су обећавали, јер пешто од града а пешто од дуге и велике суше, грожђе је много опало и пропадало се. И оно што га има није како ваља већ је врло ситно.

Ноћу између 19. и 20. ов. м. пале лепа киша која је од велике користи како са економског тако и са хигијенског гледишта.

За све горње време, народ се бавио: вршидбом стрнина и сређивањем истих, плављењем шљива пошеге (чатловаке) и печењем ракије од истих, брањем и плављењем пасуља, копањем кромуса и осталог поврћа, брањем конопља семењача и топљењем истих, храњењем и негом стоке и т. д.

Од 15. ов. м. отпочета је борба раног кукуруза, који је врло добро родио. Кукуруз који је на простору (тачно измереном 3900 □ м.) засејано са 5 к. гр. семена или боље рећи са 3900 опака — кућица — у сваки опак мотуте је по 3—4 зрна кукур. са додатком по где где једног зрна дуванка или пасуља, — добивено је 1423 кгр. у клипу, по одбитку 30% кукиње у 427 остаје 996 килограма чистог кукуруза у зрну. Из овога виђаки да ће 1 хектар орања потребује 13, 14—15 кгр. семена (у једном кгр. семена стаје 3—3500 зрна кукур.) и да је хектар орања рано посејаног кукуруза у овоме крају ове године баш око 4—4200 килограма чистог кукуруза у зрну.

Клипови су као и у квалитету зрна много бољи но у прошлој години.

Позни кукурузи и иначе на ложињим и неплодњим њивама врло су рђави и због суше остаће неразвијени — штурп. —

Стање здравља људи и домаће стоке добро је.

Промет је у опште добар.

Пав. Мићић.

ДОПИСНИЦИМА „ТЕЖАКА.“

Сваки допис има вредности за читатеље само тако, ако се саопшти на време. Па да би и „Тежак“ могао да доноси дописе на време, потребно је да дописи буду кратки, изводни, како би се свима дописима могло дати места у листу на време, а не да се због старијих дописа закашњавају нови, као што је то до сада махом бивало. С тога се моле г. г. дописници да према овом и удешавају своје дописе, јер пространство листа не дозвољава нашироко разпитивања. Сем тога многи дописи долазе нам тако нечитко написани, да се једва могу разумети и морају се за штампу преписивати. С тога се моле г. г. дописници да и на ово обрате пажњу. — Дописи старији од најновијег дописа донетог у овом броју листа, не ће се ни печатити, јер су изгубили своју вредност.

Уредништво.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: Држим више крава и све су до сада уредно воделе; но једна сад неће никако да води. Има ли начина да се на ово наврзе? —

В. Н. из К.

Одговор: Ако краве добро храните на ипак не ће на време да воде, онда покушајте ово: Подајте крави која не ће да води да попије два литара скорашњег млека, чим се измузе, од краве која баш у то доба води и вероватно је да ће после овога показати вољу за пареньем. Ово се средство у много прилика показало као добро, међутим није ни у колико опасно. Сем тога добро је да такву краву држите у друштву са кравама које воде, јер и то је до некле од утицаја. — Друга средства која се препоручују још мање су сигурна.

Д.

Питање: Да ли је истина да се потапањем филоксером заражена виноградa уништи филоксера и њена јаја, у које доба треба потапање предузимати ако у опште помаже и колико времена треба оставити заражен виноград под водом?

П. С. из К.

Одговор: Потапањем винограда под воду доиста се уништава филоксера, па и њена јаја, ако виноград лежи више недеља под водом. Но тиме још није са свим отклоњена опасност заразе, јер није искључена поновна зараза. Зато потапање треба предузимати сваке године и то најбоље у јесен чим се виноград обере. Виноград треба оставити под водом 3—4 недеље. Но ако у јесен нема тако изобилно воде да се виноград може овако дуго држати под водом, онда је добро предузимати потапање рано у пролеће и држати виноград под водом 2 недеље, а у том случају свакако треба јесење потапање скратити за то време.

С.

Одговор: на питање П. Ђ. из Р. *О решици и олајници* [печатано у 24. бр. „Тежака“ пр. године]: **Решица**, иначе у нашем народу „олајница“ звана, билька је која у трговини са своје олајне садржине велику улогу игра. —

Она садржи у свом зрну око 50 % олаја.

Цена јој варира између 8 и 12 фор. т. ј. 16 и 24 дин. по 100 кгр.

У годинама кад је неродица бива и скупља. Тако је и прошле год. стајала 17 фор.

У Србији би се дала, по одбитку транспортног трошка, по исту цену продати.

Репица воле ситно обрађену земљу. Успева сем пескуље на свакој добро приуготовљеној и снажној ораници. У турнусу ју је најбоље сејати на пођубреној земљи, или угару пред озимицама, које по репици ванредно успевају. Пшеница по репици напредује и рађа као на чистом угару. —

Земљу ваља за њу најмање двапут, први пут дубоко, узорити.

Тешке земље, глинасте, да бољи род донесу, нужно је 3 пут обрадити. —

Ја ју у четворо годом усевском реду сејем као први усев, после ње пшеницу, затим кукуруз и напослетку овас (зоб). —

Семена треба по хектару 18 до 22 кгр.

Репица земљу ванредно чисти од корова.

Она је врло осетљива биљка; с тога не подноси суву земљу и голомразицу без снега.

Цвета већ у априлу; с тога може лако да пострада од позних мразева.

Ја сејем репицу у велико већ 16 година; за то време имао сам 5 добрих, 5 средњих а 4 лоше жетве. Двапут сам морао да ју преорем и то једанпут већ у јесен (прошле године) и једанпут, што је у цветању пострадала од мраза. —

Добру жетву сматрамо код нас, кад на хектару роди 1200 кгр до 1400 кгр. средњом 800 до 900 кгр. а лошим кад нероди више од 300—400 кгр. —

Сејем ју машинама у размаку на 15 см. редове.

Репица се коси односно жање кад зрна у махуни заруде. Слама може бити при том још озелена. —

На време жетве мора се јако пазити, јер кад презре онда махуне при кошњи пуцају и зрно испада; коси се косом и машинама као и стрмнине.

Може да се у снопље веже а може да се убагљи (упласти). — У првом случају се снопље исправи и за 3 до 4 дана осуши; у другом траје два пут толико дуго сушење, док се свозити и вршити узмогне. —

Код нас је багљење уобичајено, те ју вршимо одмах из багаља машином и с коњима. Последњи начин је више раширен, јер репица чим ју коњи мало прогазе испада из махуна. —

Онамо, где се у снопље везује, може се вршидба и одложити, јер се у камару свести може. —

Камарање мора се предузети чим се репица провене а никако не сме се чекати да дозри на пољу.

При сважању морају се у кола пољаве прострети и полако возити. —

Извршено зрно ваља првих дана 2—3 пут дневно прегрнути, док се по све неосуши.

Дебело ју не ваља сасути, јер се лако ужеже и квари. —

Из репице се олај прерађује у фабрикама зато удешеним и у обичним олајницама. —

Олајнице су на форму суваја грађене за покрет коњском снагом, за што су два коња довољна, те да посао обавља. —

Репица се најпре самеље — прекрупи — затим се ова прекрупа у зато удешеном цилиндру гвозденом загреје на ватри, и овако загрејана прекрупа се у калупе ћебетом обложене саспе, те помоћу једног тешког дирека олај испресује, по прилици као вино из комине, или шира из кљука.

Овим начином не може се олај сав добити, јер га много у остацима (колачи олајни званим) остаје. —

Од репице која 50 % олајне садржине има може се 35 % до 37 % добит чистог олаја.

У фабрикама се олај много боље исцржи, пошто у фабричним остацима нема више од 1½ до 2 % олаја.

Овако добивен олај филтрира се.

Наш народ троши репични олај место зејтина. —

У Осеку.

В. Муачевић.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 КРЕПЕСНУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Сребрну
на годину 8 дин. на пола год. 4 дин.
на чланове друштвених подружина и друштвени чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 38. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 22. СЕПТЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Проветравање шире. — Неколико напомена пред борбу зимског ноћа. — Колика треба да је топлота, над шира превире. — О чувању стоке од заразних болештина. — Врањ за превирање. — Судови за превирање кљуна. — Сточарство у Црној Гори. — **Белешке:** Да ротиве и ротивице не прозукау. — Ђубриште треба засејати. — **Гласник:** Чланови комисије. — **Подлистак:** Винарска писма.

ПРОВЕТРАВАЊЕ ШИРЕ

Шира најпотпуније може да преври онда, кад се пре превирања доведе у што већи додир с ваздухом, па се за тим превирање изврши у ограниченом простору, т. ј. у суду, који је снабдевен врањем за превирање: да ваздух не може придалазити, а да при том угљеников двооксид, може излазити.

Да шира дође у што већи додир с ваздухом, предузима са тако звано: *проветравање шире.*

Киссоник ваздушни, који шира добија проветравањем, утиче врло повољно на развијање фермената, па за то се главно превирање, свршава далеко раније, у пола брже, него код шире, која није проветравана. Тада, може се рећи, преври сва количина шећера, те за то се и накнадно превирање врши врло брзо, т. ј. и онај заостатак шећера, преври за врло кратко време. За то и сама зрелост вина наступа за кратко доба, а с овим, и сам мирис вина осећа се у већој мери. Па и у случају, ако је превирање чиме спречено, нпр што је тада време било хладно, превирање, може се проветравањем изазвати. При томе, оксидишу се од чести и беланчевинасте материје што су у шири, због чега постану нерастворне, па се као такве, могу лако да издвоје, јер се таложе.

За проветравање шире, постоје и нарочите згоде.

За мале количине, може корисно да послужи каучукна цев са решетком. Да би шира пролазила у јачим млазевима, треба доњи отвор каучука утврдити за славину, а горњи, на коме је решетка, ставити изнад суда, у који ће шира да се пресипа. Овај други суд, ваља да је нижи. Тада ће скоро свака кап шире доћи у додир с ваздухом, т. ј. шира ће се добро проветрити.

На сличан начин, може се шира проветрити и згодном кантом и свима штрцаљкама, које су у свези са шмрком за притискивање, па онда лопатама, преручивањем из суда у суд, и тако даље, ну између свију тих згода, понајвише се препоручује тако звани *бич за ширу*, које је конструјисао проф. Ламберт Бабо у Фрајбургу.

Бич овај, као што се то види из приложене слике, састоји се из отворене цеви (о), која је под правим углом утврђена за лиману (плекану) цев (d) и која је на оба краја противно прорезана, т. ј. код једног с једне, а код другог с друге стране. Ове цеви могу се по потреби подизати и спуштити. Кад се вијук брзо окреће, онда ће се истом брзином окретати око себе и обе цеви, а то ће допринети, да се ваздух који јури, кроз њих, да попуни разређени простор, јако меша са широм. Цела ова справа утврђена је за даску. Са њом може за два сата толико шире да се проветри, колико се лопатама и ведрима уради за 48 часова!

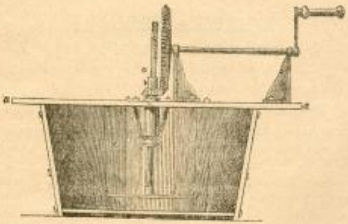

Црна вина не смеју се много проветравати, јер због многе количине ваздуха, стреш и боја буду нерастворни, те за то вино постане нешто блеђе.

Кад се преветравање врши каучукном цеви и решетком, онда решетка ваља да је дрвена или од порцелана, јер металне решетке нагризају винска киселина и танин, па се тиме погршава укус вина.

На овај прост, а при том врло корисан рад, обраћамо пажњу наших винара.

Б.

Неколико напомена пред бербу зимског воћа.

Приближило је се време бербе нашег зимског воћа, кога ове године у опште врло мало имамо, те је у толико важније да се и ово мало што имамо у своје време и како треба обере и сачува.

Берба воћа у опште зависи поглавито од тога за шта ће се то воће употребити; и кад говоримо о нашем зимском воћу, онда претпостављамо да ће да се употреби свјеже, као посластица после јела или као закуска у дане поста, за шта се највише и употребљава. Према овоме при берби зимског воћа треба пазити на све оно, што је од утицаја да воће има и што дуже време очува своја добра својства, и да се што дуже време одржи, то јест да се што дуже може сачувати од квара.

Да се ово постигне, први је услов, да се воће бере онда *кад потпуно узри*. Зато не треба хитати са бербом зимског воћа. Као опште време бербе може се узети прва половина месеца Октобра, но то не важи за све зимско воће, јер једно ипак сазрева пре а друго после. Да ли је дотично воће зрело најбоље се познаје по боји самог воћа, коју обично кад узри мења у жуту — почне да жутне. Сем тога познаје се и по томе, што се дршка сасуши на месту где је стајала на гранчици, те при најмањем додиру воће отпада. Укус и мирис воћа врло су несигурни знаци за сазнавање зрелости већине сората зимског воћа, зато се на њих не треба много ни ослањати, јер већи део зимског воћа добије свој карактеристични укус и мирис тек после извесног времена по берби.

Ну, има и изузетних случајева у којима се воће мора брати и ако још није показало све знаке потпуне зрелости. Ти су случаји: 1) кад све лишће са дотичне воћке опадне буди каквим поводом и 2) кад се увиди, да ће наступити са свим хладни дани.

Само у та два случаја саветно је похитати са бербом зимског воћа, иначе вазда треба сачекати да воће потпуно узри, па га онда брати.

Што се тиче времена у које треба вршити бербу воћа, главно је да се пази на то, да се воће бере *кад је сасвим суво*. Према овоме воће никако не треба брати по киши и влажном времену, тако исто не сме се брати ни набрзо после кише док се добро не осуши, па чак ни рано изјутра, док се добро не осуши од ноћне росе, не треба га брати. Воће које је влажно обрано много је више изложено квару, а нарочито брже почне да трули.

И сам начин брања од великог је утицаја на држање воћа преко зиме. У том погледу главно је пазити, *да се воће не убије*, јер нагњечено и убијено воће врло ће се брзо почети да квари. Дакле, воће треба обрати или руком, или помоћу „берачице", разуме се оно што се руком са земље или степеница не може да дохвати. Слика показује како изгледа берачица усвојена махом у Немачкој. Она се натакне на мотку потребне дужине и помоћу ње бере се зрно по зрно или по онолико зрна колико може да стане у кесу на „берачици". „Берачица" не мора да буде

ПОДЛИСТАК.

ВИНАРСКА ПИСМА

ЧЕТВРТО ПИСМО

(О берби).

Драги пријатељу,

Хитам, да ти кажем коју о берби, да ти покажем у главноме, на шта у том важном послу треба да припазиш, па да добијеш што боље вино. Ну пре, но што пређем на саму бербу, хоћу да ти скренем пажњу и на неке претходне радње, јер су оне у тесној вези са бербом.

Још од дана, кад грожђе отпочне сазревати, треба настојавати, да се за бербу спреми све што је нужно. Ради тога, ваља још израна, по чешће прегледати све судове и справе којима ће се служити за време бербе, а исто тако и оне судове који ће се пунити широм или кљуком, да би се тако благовремено заменуло бољим оно, што је сумњиво и неупотребљиво. Каце, бурад, бачве, преса (тисак) и све што ће се употребити у берби, ваља да су чисте као — стакло. А да се то постигне, овај посао, не треба предузети у очи бербе, већ на више дана пре бербе. Чистота судова, то је први услов, да се добије трајно и ваљано вино, па за то је треба у највећој мери и одржавати. Сем тога, што је нужно, да се бурад ваљано очисте, па било топлом или хладном водом, није рђаво, да се она и сумпоришу.

Са свим је погрешно оно мишљење, да судови, у којима ће шира превирати, не морају бити чисти баш као стакло, „јер ће се веле страни и шкодљиви делићи издвојити заједно са стељем" по што овако што, може понајпре, да буде повод појави различних болести, нпр., да вино буде кисело, да удара на буђу и т. д. За то се при прању судова, вода никако не сме штедити.

Да судови, у којима за дуго није ништа држано, не би истицали, ваља што боље набити обруче, па их, ако је потребно, запарити или напунити хладном водом, да што боље забрекну.

Пре, но што се отпочне берба, треба бити на чисто и с тим, да ли ће за бербу бити довољно судова или не, па и ове израније набавити, јер често може да се деси, а нарочито, ако је родна година, да се судови разграбе, и да то принуди винара, те да кљук или ширу у бесцење прода, или смести у туђе и већином неподесне судове.

На послетку, ваља се израније постарати и за потребан број што вештијих берача.

Берба је најважнији рад у винарству, јер од доба, кад се берба предузима, зависи каквоћа вина.

Кад се жели, да се добије што боље вино, а то наравно, треба да је тежња сваког винара, онда бербу ваља предузети у добу, кад је грожђе потпуно зрело, кад се примети, да се шећера више не намножава.

Кад је грожђе сазрело да се може брати, о томе сам ти причао у прошлом писму, а сад ти само напомињем: да је тада грожђе меко, петељка је увела, а бело грожђе више је мрко, провидно је и семе од меса одваја се лако.

баш као ова на слици, но у опште направи једна помоћу које ће се моћи да обере воће са високих грана а да се не убије.

Овако зрело, суво и неубијено воће, да би се што боље и што дуже очувало преко зиме, треба разредити на сламу или сено тако да не стоји на гомили, па чак ако је могуће да се и поједина зрна не додирују. Воће се не[illegible] никако изложити мразу, јер ако га мраз ухвати оно ће или одмах са свим пропасти, или ће брзо почети да се квари. Зато га треба држати у твореним просторијама, па за време мразева мало зазагревати или ако то није могуће, онда воће добро покрити сламом или сеном и поњавама како мраз неби могао да продре. Нижа температура од 4° ц никако не годи воћу. Овако чувано воће треба бар 1 пут недељно обићи и пребирати, т. јест све што је почело да трули избацити напоље, да не би окужило и здраво воће. —

Чување воћа преко зиме у траповима за препоруку је само тада, кад се има много воћа, па се нема иначе где да смести и чува. Трап у коме је воће треба добро осигурати од мраза и влаге. С—ћ.

Колика треба да је топлота кад шира превире?

О томе, колика топлота ваља да је код главног превирања, енолози, као да се нису сложили, јер једни за ово траже, да буде она топлота, при којој се врши горње превирање (15 до 30° ц), а други су опет за топлоту, која је потребна за доње превирање (6 до 12° ц).

Први бранећи своје назоре, новоде, да ће у случају, кад се главно превирање врши на топлоти за горње превирање, вино у многоме изгубити од свога укуса, а други опет, заступајући своје гледиште, тврде, да ће на топлоти, на којој се врши доње превирање, моћи да преври само она шира, која има мало шећера и киселине. Веле, да доње превирање због ниске топлоте, напредује врло споро, док се овај процес врши далеко брже на топлоти за горње превирање. А чим је брже превирање, тим је оно и потпуније, код њих је брже и накнадно превирање, те за то брзо постигну своју зрелост, због чега се и раније могу продати, но вина, чија је шира превирала на ниској топлоти.

И дуготрајном праксом, дошло се до искуства, да је најбоље, кад шира превире на топлоти између 15 до 18° ц, а то је, као што се види, на топлоти, на којој се врши и горње превирање.

Према томе, да би шира што пре и што боље могла превирати, потребно је, да је тада топлота 15 до 18° ц, и кад се сад зна, да је поменута топлота нужна, па да шира као што треба преври, онда је и по себи јасно, да у просторијама, где шира превире, ваља настојавати, да се та топлота одржава за све време превирања.

Ако се том приликом, због неутралисања киселине и додавања шећера (кад се шира жели поправити),

---

Наравно, да берба не може свакад да падне у доба, кад је грожђе са свим зрело, јер киша, и у опште рђаво време, може да нас натера, да овај рад, па и ако мимо воље, предузмемо често и доста рано. Тако нпр. грожђе морамо раније брати у случају, ако је јесен кишевита, јер тада бобице могу да прсну и пређу у труљење, па тиме целу бербу, да доведу у питање. Исто тако, морамо пре брати и онда, кад рани (јесењи) мразеви наступе раније но обично. Због мразева лишће с лозе отпочне опадати пре времена с тога, што се бобицама приводи шећер из лишћа и што лишће даје чокоту и потребну ваздушну храну, прекида се вегетација па престаје и намножавање шећера, те је за то и узалудно даље чекање. Тада на против киселина долази у све гушћи раствор, па је вино с тога све киселије, што се с бербом више одуговлачи.

Ну, ако не узмемо у рачун, да ћемо при брању грожђа имати посла с тако неповољним временом, онда, поред наведеног, треба свакад да обратимо велику пажњу и на то: да нам берба да што више и што бољег вина. А да то и у ствари постигнемо, ваља да беремо само потпуно зрело грожђе. Потпуно зрело грожђе има највише шећера, па за то ће од таквог грожђа и вино бити јако, јер ће се у њему налазити даста алкохола, а и самог вина биће више, јер се само потпуно зрело грожђе може најбоље оцедити, т.ј. тада ће шире моћи да буде на 80%, а иначе, далеко пада, испод овог процента.

Тамо пак, где се жели, да вино по каквоћи буде изврсно, ма га и не било толико на количини, ваља извесне сорте — као што сам ти поменуо у прошлом писму — задржати да презру, те да се изазове „благородна трулеж," т.ј. да се добије од таквог грожђа, што финије вино. Наравно, да оваком раду може бити места само тамо, где је с јесени повољно време, и где су таква вина на цени.

По себи се разуме, да онамо, где се разне сорте помешано гаје, као што је то при Богу код нас, бербу треба вршити у у неколико пута, т. ј. ваља сваком приликом брати само зрело грожђе. Код нас бербу грожђа одредђује суд општински са одборницима, ну то за ваљану бербу није згодно, с тога, што грожђе и у једном винограду не сазрева у исто време, а то ли ће сазрети све колико грожђе у виноградима који су заузели на стотину различних положаја! Па после, чим се код нас отпочне берба, чим се, као што веле, „разбије брдо", пудари на пусте винограде, и ти онда, у највише прилика, хтео не хтео мораш да га береш!!

За то онамо, где винограде чувају заједнички чувари — пудари — треба у добу бербе њихов број повећати, а за тим, оставити сваком на вољу, да свој виноград бере кад хоће и како хоће.

А да би се вина овог или оног краја одржала на висини, по све је нужно, да се у том крају установи општи подрум, па да се у овај уноси само оно грожђе, које комисија прегледа. Нарочитим правилима, као и за друга удружења, ово би се могло красно удесити, и онда — видео би, каква би гласа имала наша вина, како би се тек тада тражила и трошила!

Да би грожђе брали кад је оно едиста најзрелије, кад у њему има највише шећера, треба да сазнамо, да ли количина шећера расте или опада. За овај циљ, ваља за неколико дана пред бербу, сваког дана, да измуљамо по неку количину грожђа,

мора додавати извесна количина заслађене воде, *) онда је добро, да се неки део те воде загреје на 70° ц. и по том помеша са осталом и хладном заслађеном водом. Овако загрејана вода припомоћиће, да се топлота шире повећа на 15 до 18° ц. А, коју количину заслађено воде ваља загрејати на 70° ц. то се може дознати по обрасцу:

$$к = л \times \frac{т^3 - т}{т^2 - т}$$ где је:

к = количина воде, коју треба загрејати.

л = цела количина заслађене воде.

т = топлота воде.

$т^1$ = топлота, на коју се заслађена вода жели загрејати и

$т^3$ = топлота, на коју се извесан део заслађене воде загревањем жели довести.

Тако, ако би у примеру који је наведен у поменутом чланку од прошле године, хтели да додамо шири 487·3 литра заслађене воде, којој је топлота 10° ц. и да ширу доведемо да буде топла 18° ц, онда количину заслађене воде, коју треба да узмемо, можемо наћи, кад горњи образац попунимо одговарајућим бројевима, а то је:

$$487{\cdot}3 \times \frac{18-10}{70-10} = 487{\cdot}3 \times \frac{8}{16} = 65$$

Дакле, 65 литра заслађене воде, загрејане на 70° ц, ваља да помешамо са осталом слатком водом која је топла 10° ц, па да се свеколика шира загреје на 18° ц.

Ако шира није довољно топла, а потребно је, да она што пре преври, онда се она може лако загрејати на овај начин:

Узме се цев од калаја, па се по средини предвостручи и увуче кроз врањ бурета, тако, да су оба краја слободна. Сад се један крај замочи у суд који је на бурету, и у коме је врела вода, и кад се сада из другог краја исише ваздух, онда ће кроз цев струјити и излазити вода као и кроз криви натег. Воде кроз ову цев треба да пролази дотле, док се шира на загреје на 18 до 20° ц, а то се сознаје топломером.

Кад се једном превирање због топлоте започне, онда се њиме исто, као и хемијским процесом, производи нова топлота; тако се превирањем појачава топлота у шири сама од себе.

*) Види о овоме чланак: „На који се начин може неутолна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино" штампан у 37, 38., 39., 40., 41. и 42. броју „Тежака" од прошле (1890.) године.

која ће представљати средњу зрелост, па широмером да одредимо количину шећера. Ако нађемо, да се код даљег посматрања, количина шећера не мања, онда је грожђе зрело, и ваља да га беремо. Ја ћу за који дан доћи тамо, па ћу ти показати, како се ово ради, а пошто мислим провести тамо коју недељу и после бербе, то ћу те упознати и са другим важним винарским радњама, јер, ти си, видим, тај, што желиш то да знаш, па — на то и да потрошиш.

Кад се дакле широмером одреди време, кад бербу треба отпочети, и кад је за тим све приправљено што је потребно за овај посао, онда је берба ту, и — треба је отпочети.

Грожђе не треба брати изјутра, пре, док росе не стане, јер би се иначе, због веће количине воде, погоршала каквоћа вина. А рано изјутра, не ваља брати грожђе ни с тога, што је оно тада сувише хладно, па кад се кљук или шира, стави у судове за превирање, онда се врење не врши правилно, т. ј. иде споро и неједнако. Па, ако се за тим тако вино однесе што год у нешто топлији локал, онда је више но сигурно, да ће се преврнути.

Наравно, кад се грожђе бере преко дана у оно доба, кад је најтоплије, да ће и грожђе бити највише загрејано, па ће као такво превирати далеко брже, и што је главно, превреће са свим потпуно, т. ј. као што треба.

Ето од каквог је значаја берба! Један исти виноград, један иста сорта, једно исто стање зрелости, па ипак, вино различно, и то само с тога, што неко грожђе беремо, у добу, кад је влажно и хладно, а неко, кад је суво и топло!

По себи се разуме, да берачи треба да буду савесни и послушни, да беру онако, како им се нареди. Ако је виноград на брегу, онда берачи треба да отпочну рад оздо па да иду на више, јер се тада лакше ради. Сваки берач треба да има што оштрије сечиво за брање, а за то се обично употребљавају косирићи и мањи ножеви. Кад се петељка грозда пресеца, онда испод грозда треба податурати котарицу, те да зрна, која се крупе, падну у котарицу, а не на земљу. Боље је, да берачи имају котарице средње величине, него велике, јер, кад је грожђе потпуно зрело, онда се, кад је пуна котарица, гњечи, па шира — пропада.

Берачи ваља те да издвајају незрело грожђе и оно, које је почело да трупе, јер мала количина таквог грожђа, у стању је, да погорша каквоћу знатне количине вина. Исто тако, треба да издвајају и оно грожђе, што се са земљом додирује јер вино од а — ћ' подлежи доцније различним болестима, или, што је најобичније, удара на земљу. Сем тога, земља, може (као и пепео), да омете и само превирање, јер она, као и сваки алкал (база), убија гљивице (ферменте) који проузрокују превирање.

У случају, кад су у винограду различне сорте грожђа, кад је дакле врло нужно предузети подбирање грожђа, најбоље је, да берачи буду једни и исти, јер ће они, при поновљеној берби, радити пажљивије, по што сва одговорност за рђав рад пада на њих. Кад су једни и исти берачи, онда обично сложније и брже раде, па се, тиме може уштедити и време, да се који од њих употреби и на други који посао, нпр. за муљање грожђа, за цеђење шире, препос чаброва и т. д. Само за по-

Ако што год топломером посматрамо ово појачавање топлоте код шире, онда можемо приметити, да она расте са развијањем угљеникова двооксида. А да се овога гаса налази у већој мери, можемо познати по мехурићима, који се јављају на површини шире све у већој и већој количини.

Кад је топлота код превирања достигла највећи степен, онда на том месту остане за неко време, а по том поступно опада, тако, да се на крају превирања изједначи топлота превреле течности са топлотом околнога ваздуха, т. ј. простора, где је шира преврела. На исти начин опада и развијање угљениковога двооксида, и, кад шира преври, онда га нестане.

У практици обично се рачуна, да је шира преврела, кад се примети, да у њој нема више од 2% шећера, а то је опет у прилици: кад се топлота не мења, кад је она једнака са топлотом околнога ваздуха, кад шира заузме најмању запремину и кад се више не развија угљеников двооксид (кад шира не кипи — ври).

Кашто може да се деси, да је топлота шире тако висока, да због ње угину и ферменти који изазивају превирање. Ово поглавито може да се деси, кад се комина „упали". У том случају, ваља ноћу проветравањем расхлађивати просторије у којима се врши превирање, за тим, уклањати упаљену комину и дометати хладна кљука. Обратно, ако је топлота у локалу нижа од 12 до 18° ц, онда га као што је наведено, треба загревати, те да превирање живље наступи. Свакојако је најбоље да је топлота локала, постојана, јер се у томе случају и процес превирања врши са свим подједнако.

Благ. Д. Тодоровић

следње брање грожђа, могу се употребити и мање вешти берачи, па и деца, јер се тада бере све грожђе што је на чокоту.

Многи предлажу, да се грожђе не подбира, него да се берба од једном предузме, па затим, да се грожђе сортира по својој каквоћи, и свако за себе муља и цеди. Ну, таком, предлогу нема места. Разлог за ово, можемо наћи, кад из писма изведемо најглавније закључке. А ево, шта поглавито из овог писма треба да запамтимо:

1. Кад се берба предузме од један пут над све количим грожђем, онда ће у вину бити више киселине, мање шећера, а биће и мање вина, него у случају, кад би се подбирало, т. ј. кад би се брало само зрело грожђе.

2. Кад се берба предузме од један пут, а том се приликом грожђе сортира по својој каквоћи, онда је берба лошија, и рад је међутим скупљи, него у случају, кад се грожђе подбира.

3 Кад се грожђе подбира, трошкови нису ништа већи, а вино је међутим једне исте и најбоље каквоће, па и сам рад олакшава се знатно, јер се берба разложе на више дана. Због тога, што је вино једне каквоће, не треба ни нарочитих судова, иначе, морао би се и за њих учинити неки издатак.

То су у главноме напомене, којих се при бери ваља и ти да придржаваш.

С поздравом, твој Б.

О ЧУВАЊУ СТОКЕ ОД ЗАРАЗНИХ БОЛЕШТИНА.

Заразне су болести врло разне природе. Већи део од њих одомаћене су у нас, и оне се развијају са домаћих, односно месних узрока, а неке се уносе из страних, већином суседних земаља и шире се само непрекидном заразом, као што су: *говеђа куга, шап и устобоља*. Има и таквих болештина, које куже ветривим или ветрећим куживом, као што је *коњска инфлуенца* и *прострел код говеди*; а има их, које куже и ветрећим и стварним куживом у једно исто време, као што су: *говеђа куга, строка код оваца, богиње (красте) код свиња*, па онда *шап и устобоља*, док остале болести стварно куживо развијају и њиме се даље шире.

За *отклањање* заразних, приљепчивих, кужних болести, нема другог средства, него да се од заразе чува. Правила која се имају рад тога да предузму, двојака су, и смерају поглавито на то, да се пре свега отклања уношење болести у још здраво место, па онда да се угуши и предупреди даље ширење болести из онога већ зараженога места.

Уношење и ширење заразних болести, неда се никад безусловном сигурношћу отклонити, ни полицијским наредбама које се прописују и препоручују, нити пак чувањем од стране појединих становника и имаоца стоке, јер су путови, којима се зараза уноси и шири, врло разни, а врло често бива и то, да се зараза унесе и пре, но што се за њу у дотичном месту у опште и сазна.

Безусловно је дужност свакога грађанина, а нарочито домаћина који стоке има, да се најстрожије придржава полицијских наредабâ, и да власти земаљске у томе својски потпомаже, али се сваки понаособ мора постарати, да пре свега себе очува, а на име при куповању стоке, кад је нека заразна болест избила у суседном месту.

Врло се често унесу заразне болести куповином стоке са стране, нарочито кад се купује на сајмовима (вашарима); или се стока зарази у путу, кад кроз заражена места путује, или у зараженој стаји у путу преноћи или само одмори, па на послетку и преносом на жељезници. Стока, после таквих случајевâ, приспе привидно здрава кући, али носи у себи клицу заразе, која се тек после извесног времена укаже. У том случају треба с пута приспелу стоку, било своју од пређе, или пак докупљену, од остале, код куће заостале домаће стоке, бар 2—3 недеље данâ одвојити.

а пре свега не треба је ни уводити у стаје, где се код куће заостала здрава стока налази, па је тек после означеног времена увести у заједницу, ако се после тога времена не укажу на доведеној стоци сумњиви знаци неке болести.

Ко не би имао прилике да с пута дошавшу стоку, одма од оне код куће заостале здраве стоке одвоји, а он бар нека непрестано на њу мотри, па је онда с места уклони, чим би неке сумњиве знаке приметио.

Ако се нека заразна болест у близини појавила, рецимо у комшије, онда је са свим довољно — ако болест није опасна и ако је развила само пипљиво, стварно куживо — да своју стоку чува да не дође у додир са оболелом или сумњивом стоком и њеним чуваром, и да са̂м не иде у место, где је заражена или сумњива стока смештена.

Али, ако је болест опаснија, а нарочито ако развија ветриво куживо, онда се мора сваки саобраћај са зараженим местом избегавати, а у своје стаје, за време заразе, не пуштати ни комшију, ни трговца, ни месара, ни пријатеља — никога баш из зараженог места, јер би они најлакше могли пренети заразу с једног места на друго. И за то се треба добро постарати, да здрава стока ни оним трагом не иде, којим оболела стока пролази. На пашу, као и на ра̂д, треба своју здраву стоку одвојеним правцем терати, па је и на паши и на ра̂ду у извесној даљини од оболеле чувати. И ђубре од заражене стоке треба одвојено износити и смештати, и никако не употребљавати здраву стоку за изношење таквог ђубрета на њиву. То ђубре треба посипати карболном киселином, хлорним кречом, или у недостатку овога, негашеним ситним кречом, што ће куживо ослабити и уништити.

Што се тиче уништавања и чувања, да се куживо заразних болести не шири, ако се зараза појавила међу сопственом стоком, прва ће дужност бити сваког домаћина, да здраву стоку од оболеле одма одвоји. Обично се оболела стока од зраве одваја и на друго место смешта, али је боље да се обратно ради, т. ј. да се здрава стока из окужене стаје изведе и у другу чисту стају смести, те да се не уклони само од окужене стоке, него и из окуженог ваздуха, и то што даље, тим боље.

Ово одвајање мора се применити и на чељад, која се ма на који начин у близини оболеле стоке налази, јер и чељад може и ветриво и стварно куживо с једног места на друго да пренесе. Чељад, одређена за дворење оболеле стоке, не сме долазити у друге здраве стаје, па шта више, не сме се ни међусобно састајати, нарочито ако је зараза ветрива.

(свршиће се)

ВРАЊ ЗА ПРЕВИРАЊЕ.

Да шира, као што треба преври, нужно је, да се превирање изврши у ограниченом простору, онамо, где ваздух не придолази, да се тако спречи развијање оних клица страних фермената, које за своје размножавање траже слободнога кисеоника, који вваре вино.[1]

Таква згода, која се употребљава при превирању, у циљу, да у суд не може улазити ваздух, а да при том из суда може излазити угљеников двооксид који се развио приликом превирања, позната је под именом: *врањ за превирање*.

Најпростији врањ за превирање, састоји се из подебље цеви, која је два пут савијена под правим углом, на један крај протпут у врањ од плуте, а други у стакло у коме је вода. Угљеников двооксид излази сад кроз цев и воду напоље, а ваздух због воде не може да уђе у буре, и да попуни ту празнину. Врањ од плуте, не треба да је шупљикав, и мора да је са свим чист. Да се ово постигне, ваља га добро искувати, па онда потопити у растопљен парафин, да се њиме добро напије. И кад то буде, онда га по потреби сећи и бушити.

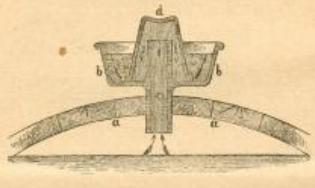

Ну, далеко је више у примени врањ од печене глине, плека или од стаклета. Сви су ови врањеви једнаки, јер се састоје из два дела. Првим делом (c) затвара се цев (d), кроз коју пролази угљеников двооксид и иде у воду, која је у другом делу врања (код b). Због воде у том делу врања, и због суда d, ваздух не може да улази у буре, а међутим угљеников двооксид из бурета, може да излази напоље.

Оваки врањеви, коштају, и то они од глине 1·5, од плека 2·20 а стаклени 3 дин. „Српско пољопривредно друштво", извршиће ову набавку одмах, свакоме, ко би ово, иначе врло корисне справе, хтео да има.

— Т.

СУДОВИ ЗА ПРЕВИРАЊЕ КЉУКА.

За превирање клука, т. ј. кад се жели добити црно вино нарочито се препоручују за то удешене каце.

Такву кацу показује нам сљедећа слика.

При дну је славина, а у каци пред славином, намештена је дашчица, која је избушена ситним рупицама. Дашчица је избушена рупицама за то, да у славину не би западале бобице грожђа и тако спречавале отакање шире. Озго је поклопац и њиме се каца потпуно (херметички) затвара. На случај, да поклопац не затвара кацу потпуно, онда се шупљина испуни тестом, да се тиме спречи приступ атмосферског ваздуха.

[1] „У чланку Превирање шире и кљука" који је штампан у 35, 36 и 37 броју „Тежака" од ове године, наведене су поголбе у којима се развијају ферменти што праве вино и они, што кваре вино.

За време превирања, скупља се угљенков диоксид између бобица, па ускиси и у саме бобице. Због тога бобице буду лакше, па као такве плиавају по површини. Тиме се начини дебео слој од клука (комине), и овај би се осушио, кад би дошао у додир с ваздухом, а ако је ваздух и нешто топлије, онда би се могао још и укиселити, што се иначе обично дешава, кад клук превире у бачвама.

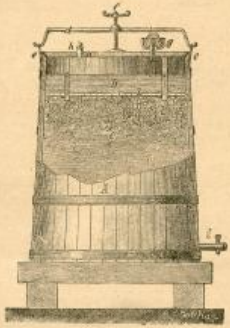

Да се поменути слој комине не би сасушио и укиселио, утврђен је за поклопац на извесном удаљењу један колут дрвен, па овај једа, да се комина пење, него је шира увек изнад њега. Тај је колут утврђен за поклопац на више места, да се не би извитоперао од притиска, који долази озго. На поклопцу је још и прав за превиравље, а ту је и мали отвор, кроз који се ради пробе вади шиира или младо вино, и у који се меће термометар, да се сазна јачина топлоте за време превиравља.

Ко нема овакву кацу, тај, сличан суд, може начинити и од обичног бурета, које наравно, треба да одговара количини шире.

Са бурета, које се за овај циљ жели употребити, треба скинути оно дање на коме је отвор за славину, па буре поставити на какву подлогу тако, да отвор доље навише. Сад се више доњег дањета пробуши рупа на славину, и славина уметне, а у кацу пред славином, косо утврди дашчица, која је избушена рупицама.

Кад се у овако спремљено буре сасе клуж, онда се изнад клука стави какав дрвени колут, који је мањи од дањета и који је прорешетан. Кад се овај колут уметне, онда се изнад њега укрсте два дрвета, и што боље учврсте, да се они и колут испод њих, не подижу од притиска, који ће се појавити за време превиравља клука.

Ови судови могу с истим успехом да се употребе и за превиравље шире, т. ј. кад се прави бело вино.

Пошто од правилног превиравља шире или клука у велико зависи доброта вина, то нашим винарима обраћамо пажњу на овај важан рад, не би ли такве судове набавили или од својих судова удесили и судове за превиравље. — Д. —

СТОЧАРСТВО У ЦРНОЈ ГОРИ

Од Ф. Јерговића.

Непрестано и вечитим победама овенчано војевање народа црногорског, допринело је много томе, да се у њему за толике године могао увек одржати онај дух слободе, онај понос и јунаштво, које га још и данас уздиже; али уз ту своју лепу страну спријело је оно и то, да Црногорац мало је сада само своје убојито оруђе, а слабо се обзире на то, какво му је земљоделско оруђе! Због тога и нису сада у Црној Гори извори домаће привреде тако обилати; земљорадња сама још није кадра да подмирује све домаће потребе, а камо ли да пружа штогод излишнога за извоз; индустрија и трговина познеје се једва по имену; једино остаје још сточарство као најглавнија привредна грана, од које се Црногорац сада попиљује и издржава. Не само што са стоком сиромаши сав свој домаћи рад, но од ње добија и млеко, сир, месо, кожу, вуну; од ње се изважа у иностранство сваке године по хиљаде и хиљаде комада. Ниједна грана пољске привреде не пружа Црној Гори за сада толике користи, колико сточарство, па иак у место да се број стоке сваке године у земљи умножава, у место да народ поради штогод око добрих пребивалишта за стоку, а особито у зимске доба, у место да се толике пустопољине засеју травама или детелином, у место свега тога, пушта Црногорац, да му стока од глади гине или јој сам убија, да то предупреди. Сточарство је дакле у Црној Гори на врло ниском степену, а његовим унапређивањем вало би што пре отворити, јер понајпре добро је сточарство сигурна основа за развитак земљородње, а за тим и због тога, што је сточарство и сада онако какво је, за Црну Гору врло важан привредни извор, а могуће је да временом постане још јачи и сигурнији.

Но пре него би се око унапређивања црногорског сточарства штогод учинити могло, вала да смо на чисто, каква је тамо стока и која је од највеће вредности.

Коњарство није од великог значаја за Црну Гору, јер му оно подлебје и земљиште у опште слабо прија. Сем тога не добијају коња и храни довољно прша, већ живе понајвише од паше какве слабе пустопољине, те с тога и застају у свом развитку и сувише су слаба да вуку кола или за јахање, већ ваљају једино за ношење терета. Средње су висине око 135 центиметара као и сви остали источни брдски коњи, који су вида мања од оних из нижина, али опална се у земљи и њихов кова, но ти су обично из Арбаније или Мађарске. Али није само оскудица хране крива, да у Црној Гори коњарство никако напредовати не може, већ и сељак сам много у томе греши, што с једне стране баш пашта не мари за избор валаног пастуна, а с друге, што не држи дома ждребе све дотле, док не ојача, и ту га ваљано не узгаји, већ га вода тек се ожребило, преко гора и крша, куда, где је отпрашио и кобилу са теретом.

Томе би се најприје и најбоље помоћи могло, кад би се у земљи основала државна ергела, из које би се између осталог расшиљали пастуви по целој земљи и давали само у руке ономе, но би их држао ваздa под надзором, а уз то и добро их неговао и хранио; али од велике би користи било и то, кад би се наредбеним путем издао на целу земљу неки ред за спаривање, а особито кад би се строго забранило, да се за расплођивање не припушта свака пастуа, већ само онај, који је доста јак и добро израсао. И њихна наука сељака о неговању и храњењу домаће животиње, много би помогла унапређивању црногорског сточарства, а тим токође и коњарству.

И *говедарство* у Црној Гори није баш од велика значаја, јер говече је у опште мало и крмаво. Подлебје и земљиште црногорско није сиуд за њих, а уз то је још и храњење и та марење врло слабо. На гдекојим местима Црне Горе виђају се до душе крупнија и лепша говеда, но та су већ потекла из укрштања страних раса са домаћом.

Краве су ретко више од 120 сантиметара, а тежина им ка наша једна 200 килограма. Волови и бикови виши су само за који сантиметар, али издржљивија су и чешће не бивају, но-

лико су јаки. Њихов рад је до душе спор, али за то и истрајан. Они врше скоро по целој земљи у место коња сву домаћу и пољску радњу. Слабо храњење црногорских говеда узрок је, да она не дају за годину дана више од 400 литара млека, па опет се највећи део тог млека пушта да посиса теле, које ће се за узгој задржати, а тек онда, кад се ово одбије, што бива обично лети или јесени, допадне власника остатак. Крупније краве, а особито оне бело-жуте штајерске расе и њихови крштанци млечније су до душе од домаћих, но и оне ретко дају више годишње од 1000 литара млека.

Зими је храњење стоке још слабије но лети. Најглавнија јој је зимска храна суха слама и врло ретко мало мекиња или штогод отпадака из кухиње. О гајењу репе или кртоле за крму, нема у целој земљи ни помена, шта више нити добивање, сушење ни спремање самога сена није онакво, какво би требало да буде.

Стара реч вели: „Чистоћа је пола хране“, но чини се као да је та реч у Црној Гори посве заборављена, јер уз оскудицу крме заглибана је обично сву годину стока тако, да скоро ни не познајеш, какве јој је боје длака!

Све су ово мане, које сметају напредовању црногорског говедарства, а које би се лако ваљаним поучавањем излечити могле; но пуно грдније су оне, што потичу из немарности и нехати при избирању бика, спаривању и при одхрањивању телади. Тако је н. пр. велика погрешка, што се краве заједно са биком на пашу терају, те се тим начином често догађа, да још сасвим младе јунице забрећају, услед чега наравно у свом телесном развитку застати морају.

Исто је тако од велике штете по црногорско говедарство, што се једним скоком жели добити лепа стока у земљи, те се рад тога довађају из света којекакви крупни и јаки бикови без икаква разлога и рачуна, да ли ће се уведена раса прилагодити природним приликама у земљи, и укрштавају са домаћом маленом и слабом стоком, због чега крава или изјалови или крштанци наследе особине очеве, који је узгајен можда у бољим приликама, но их је овде нашао, па с тога вечито болују, или се на послетку са свим изроде.

У природи нема скока! Свако уваћање туђе расе треба да буде основано и да се за то збиља потреба укаже, јер кад-када се ваљаним неговањем и храњењем те разумним спаривањем само бољих и јачих домаћих говеда добија пуно боља стока, но уваћањем туђих раса.[1] Тек онда, кад се види, да нам домаћа стока није доста млечна или гојазна или је сувише слаба за теглење, оправдано је набављање оног туђег соја, који има нека од оних својстава, што их ми желимо да се унесу и у нашу стоку, али ваља и опет вазда имати на памети, да ново пребивалиште уведеног соја буде што приличније ономе, одакле је доведен.

(свршиће се)

[1] Питаћу се слажемо са нама. Ну, и у Србији се много греши у томе.

Уредништво.

БЕЛЕШКЕ.

Да ротиве и ротквице не прозукну.

Што ротке и ротквице понекад брзо прозукну, узрок је томе неправилно порашћивање услед суше, или одвише чврстог земљишта. И ротке и ротквице најправилније порашћују у трошној, али влажној земљи. Најглавније је пак то, да увек има доста влаге, и онда ни ротке ни ротквице прозукнути неће. Па и кад се и из јутра и с вечера редовно залива, опет зато могу и ротке и ротквице у чврстој земљи да прозукну, ако је преко дана велика препека, те се земља осуши и отврдне. С тога је добро, да се с ротквама и ротквицама засејане леје поспу дрвеним струготинама (што отпадне кад се дрва тестеришу), које ће влагу непрестано одржавати, а које ће временом иструнути и ону леју нађубрити. У место струготина, може се употребити и ситна плева.

В.

Ђубришта треба засејати.

Да ђубриште (гомила ђубрета) не изгледа ружно у авлији, може се врло корисним начином прикрити. Треба га засејати крупним бундевама. Бундеве ће својом врежом прикрити ђубре, а уродиће ту најкрупнијим, најсочнијим и најнежнијим бундевама. На свакој врежи можемо слободно оставити по 8—9 заметака, јер ће се син добро развити, само треба редовно и **добро** заливати *сваки дан* јутром и вечером, а при жестоким врућинама и на подне; онда ће бити бундеве напредно и крупне и добре. Тако изводе вештаци оне крупне бундеве од 60 до 80 и више кила комад.

F.

ГЛАСНИК.

Чланови комисије. — Указом краљевских намесника од 12 о. м. на предлог господина министра народне привреде, постављени су за чланове комисије за поделу и ограничавање шума, у окрузима:

а). Крушевачком и крагујевачком:

Милан Јеремић судија првостеп. крушевачког суда,
Артур Коко инжињер и
Милан Влашковић, државни шумар.

б). Подринском и ужичком:

Милић Радовановић судија првостеп. шабач. суда,
Јован Аврамовић инжињер и
Велизар Поповић државни шумар.

в). Крајинском и пожаревачком:

Јован Јовановић секретар првост. пишког суда,
Стеван Чолић подинжињер и
Никола Вељковић контролор мера за град Београд.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ДРУШТВО"

У БЕОГРАДУ

На основу наредбе Ужичке од априла 1869. године № 302 Српскоме друштвену шаље поште бесплатно.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију

на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвене подружине и друштвене чланове пожешке годишње 4 динара, али за претплату полови за целу годину унапред.

За Иностранство:

на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописивима стални дар се лист шаље бесплатно.

Цена огласима плаћена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 39. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29. СЕПТЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** После изложбе у Крушевцу. — Рапуља (са сликом). — О чувању стоке од заразних болештина (свршетак). — Сточарство у Црној Гори (свршетак). — **Белешке:** Новоуседења дрва која пођи не ће да листају. — Да кромпир не пропада. — Како се чувају сраси. — Боље више сада коју него доцније. — Трајашан маз — креч — за зграде. — Тежина кокошијих јаја. — Да дрвеће дирек не иструли. — Против пролива. — Да главице купуса не пропадну. — **Дописи:** Жупа — **Књижевност.** — **Подмитак:** Виварска писма (са сликама).

ПОСЛЕ ИЗЛОЖБЕ У КРУШЕВЦУ.

„Тежак" је у своје време рекао шта очекује од изложбе у Крушевцу, а сад је на реду да каже коју реч и после изложбе.

И ако је „Тежак" орган Српског Пољопривредног Друштва, дакле баш главног приређивача изложбе о којој хоћемо да говоримо, ми ћемо ипак говорити о изложби онако, како смо је оценили.

Не ћемо се упуштати у појединости, јер то остављамо за опширнији извештај о овој важној и значајној утакмици. Изнећемо за сад само укратко нашу оцену о важности и користи крушевачке изложбе с погледом на постигнуте резултате.

Целу изложбу испуњавало је у главном 6 група.

Прву групу изложбе сачињавало је воће, свежe и прерађено, из целе земље. У погледу свежег и сувог воћа можемо да изречемо нашу похвалу, јер га је било доста и одличног. Велика збирка свежег воћа изложеног махом из западног и северозападног дела отаџбине, била је права школа не само за наше већ и за стране помологе. Кад се узме у обзир да је ове године воће у опште врло рђаво код нас, онда се заиста морамо дивати резултатима приређивача. То исто можемо да кажемо и о сувом воћу, нарочито о сувим шљивама, које су својом изврсном квалоћом сваког морале изненадити. Што се тиче пића, ту је већ ова група изложбе носила карактер окружне изложбе, јер је врло мало пића било изложено произведеног ван округа крушевачког. Ну сам округ крушевачки изнео је леп слику свог виноделства и другог пића. Најзад остале прерађевине воћа и грожђа биле су врло слабо заступљене и у опште лоше. Ми ово приписујемо томе, што оне код нас још немају велику трговинску вредност, те их је без сумње с тога и било мало изложено. — У опште можемо рећи, да је првом групом изложбе циљ постигнут, јер смо видили шта у земљи имамо и где се шта добро налази, па сад на нама је да добро воће набављамо и размножавамо а лоше поступно напуштамо.

Другу групу изложбе сачињавале су пољопривредне справе, које је Друштво донело на изложбу рад приказа пољопривредницима. Збирка је била подешена с обзиром на потребу и могућу примену савршених справа у округу крушевачком. Резултати ове групе изложбе преко очекивања су, што најбоље сведочи то, што су пољопривредници све справе донете на изложбу покуповали, сем оних што су дате у награду, и још много поручили да им се накнадно пошљу. Ово је доказ да су пољопривредници не само уочило корисност справа које су на изложби први пут видели, већ су се брзо решили и на њихову примену. На тај начин разнете су по округу најпотребније пољопривредне справе за савршенији рад, а то не ће остати без великоког утицаја на унапређење пољске привреде у округу.

У трећој групи изложбе изнела је подружина друштвена у Крушевцу из своје књижнице сва поучна књижевна издања друштвена, те је упознала посетиоце изложбе са збирком друштвених књижевних издања И ово, држимо, није без користи и не ће остати без утицаја.

Четврту групу изложбе сачињавали су производи земљорадње. Ова група изложбе заслужује сваку хвалу и по броју учесника и по броју изложених производа. Крушевачки округ показао је у овој групи изложбе више него што се од њега очекивало и што се махом држало о његовој земљорадњи. Од важности је то, што су најбољи производи обилно награђени подесним савршеним справама, те се кроз кратко време могу очекивати још бољи резултати, у шта ми више и не сумњамо. Што се тиче шумарства, њега готово није

ни било на изложби. Зар се високи Копаоник и китњасти Јастребац стиде да покажу своју слику свету!? Не знамо кога за ово да осуђујемо, али погрешка је учињена велика и штета је неоцењена зашто је се овако догодило.

О петој групи изложбе, о стоци и њеним производима, не можемо много похвалнога да речемо. Наше очекивање да ћемо у сточарском округу крушевачком видити више и боље стоке и сточних производа, није у свему задвољено. Живе стоке било је изложено прилично и у опште се може рећи да је стока према месним приликама добра била; само су нас изненадила изложена говеда, јер у место добро одгајених говеда нашег домаћег соја видисмо једну збрку страних раса и сојева, која као да су и спречила довођење на изложбу оног драгоценог материјала који ми гледамо у нашим домаћим говедима. Што се тиче сточних производа, ту је ова група изложбе изгледала врло жалосна. Изузев свилу, које је, благодарећи вредним рукама наших домаћица, било изобиљно изложено, — готово ничега више није ни било. Зар са копаоничких и јастребачких бачија да не видимо сир и кајмак? Зар да не видимо добре и рђаве стране њихових млечних производа и да им не укажемо прстом што је добро а шта неваља? Зар тако изнесе сточарски округ своје производе на видик и оцену? То је за осуду; то је нехат, који се ничим не да правдати.

Шеста група, домаће радиности и заната, потпуно је задовољила очекивања. Вредне домаћице и овом приликом показаше нам дивне творевине својих златних руку. Дао би Бог само да у томе остану истрајне и своје дивно одело не замењују страначким крпама. Не можемо да не поменемо, да страни фабриканти нису пожалили труда чак у Крушевац на изложбу да дођу и покушали да добију мусте изложених ткива, не зато да по свету проносе вредноћу српских домаћица, већ да сазнаду њихов укус, па да њихове шаре — мустре — копирају не би ли својим крпама, израђеним по укусу нашем, створили бољу проходњу. Зато, вредне домаћице, од вас се тражи поред вредноће, да будете и добре Српкиње и да туђе рите не купујете и не носите, кад су творевине ваших златних руку и лепше и постојаније.

Збирка руда и минералних вода изложена на овој изложби, показала је огромно природно богаство округа.

Изложени предмети израђени од студеничког мермера стекли су излагачу, нашем вредном индустријалцу г. Чебинцу из Краљева, похвалу и признање. — Не мање за похвалу је и воденично камење из Орловца, које је изложила фирма која га израђује, а које у свему конкурише најбољем светском камењу.

Најзад, за похвалу је и пажња коју је управа фабрике монопола дувана поклонила овој изложби, изложив у засебном павиљону поред свију врсти крушевачког дувана и друге наше и стране дуване, исечене и неисечене, ради упоређења са крушевачким дуваном. —

После овог кратког прегледа изложбе у Крушевцу — да завршимо. Наше је мишљење, да и ако овом из-

ПОДЛИСТАК.

ВИНАРСКА ПИСМА

ПЕТО ПИСМО

(Крунење и муљање грожђа. Тискара).

Драги пријатељу.

Твоме доласку јако сам се радовао, јер сам у напред рачунао, да ћеш ми бити од велике користи. Тако је и било. Само, право да ти кажем, није ми се много допао онај твој захтев, да ти касније опишем све о чему си ми причао и показивао, јер се тада бојах, е не ћу моћи испетљати. Али баш за то, што се тако плаших, морао сам, кад си ми што причао, просто сваку твоју реч да гутам, и да добро отворим очи, кад си што радио. Хвала ти на тој десетци. Ја сам се знатно користио, јер да не беше тога захтева, много што шта, без сумње, не би упамтио, и много што шта, не би лепо запазио, а овако, све сам тако лепо испеко, да ће држим, чак и ова моја писма, моћи да послуже као упут свакоме, који се овим радом занима.

Ја ћу се потрудити, да у тим писмима мојим, обухватим просто све, што од тебе чух и видех, и, колико се надам, моћићу те потпуно задовољити.

Теби, поред те десетке да ти о свем томе пишем, благодарим још и на томе, што си ми поверио, да пишем о најважнијим радњама у винарству, о томе, како се добија шира, и како се од ње прави различно вино, па онда, зашто шира превире, како треба да превире, какав ваља да је локал за то, а какви судови и т. д. и т. д. управо, да опишем и објасним све оне радње, што се врше од бербе, па док се не добије младо вино.

О свему овоме, ја сам саставио извесан ред, по коме мислим, да ти и писма шаљем, те за то баш и држим, да ће та писма бити тим више занимљива. Наравно, да ће писама бити повише, — и ти си, много причао и радио.

У овом писму, рад сам да кажем коју о добијању шире у опште, о томе, какав ваља да је локал где се шира цеди и како се грожђе муља, а ти, цени успех твога труда, па — уживај.

Ко жели да има доброг вина, тај не ће учинити све, ако само берби обрати нужну пажњу, него мора да буде обазрив и како добија ширу, да зна, како с њом треба да поступа, јер многа вина добију или какав непрајатан укус, или се оболесте, само за то, што се шири није обратила довољна пажња, што се њоме непаметно руковало.

Радње, које се предузимљу у намери, да се добије шира, јесу: крунење, муљање и пресовање (тискање) грожђа.

Да се шира при том што потпуније оцеди, није довољно, да прсне кожмура на бобици, него је потребно да се нагњечи и само месо бобица а да се ово постигне, нужан је за то, повећи притисак.

То се постиже, за то удешеним справама.

У многим крајевима, крунење и муљање грожђа, врше за време бербе, т. ј. у винограду, али, далеко је боље, да се те радње изврше у зато подешеној одаји. Ово је нарочито потребно учи-

ложбом није у свему постигнут циљ, ипак је постигнуто толико, да се сваки пријатељ нашег напредовања може радовати резултатима њеним.

Српски пољопривредници поред непосредне моралне и материјалне добити од ове изложбе, гледају с нама заједно највећу добити у томе, што је Његово Величанство наш мили Краљ удостојио ову прву окружну изложбу својом краљевском посјетом и присуствовао свечаном отварању њеном, што нам је најбољи доказ колика се пажња поклања нашој привреди на краљевском престолу и највишим местима.

„Тежак" би желео, да се у што краћем низу година приреде овакове изложбе и у свима осталим окрузима, унапред уверен да ће оне бити најчвршћи темељ унапређења наше привреде и путовођа к сретнијем животу и народном благостању. — — —

РАПУЉА

(Bromis inermis)

Има више врста трава што долазе у овај род, али се између њих понајвише цени рапуља.

Њен корен пузи и пушта изданке. Стабљике су, као што се са слике види, усправљене и чврсте. Лишће линеарно, пљоснато и круто. Класци су дугуљасти, и поређани у дугуљасту, усправљену метлицу. Плеве су неједнаке и зашиљасте. Доња је плевица кобиличаста, на врху је расечена, а слабо је нервима ишарана. Кад се једном засеје, онда на том месту може да траје до 20 година. Цвета у јуну. Израсте 40 до 130 см. а од суше може се рећи не пати, јер се јако укорењава и снажно бокори.

Задовољава се скоро сваком земљом, али најбоље напредује на пескушастим и лакшим иловачним земљама, а нарочито онда кад је у смеси са разним врстама детелина. Ну, да се како ваља развије, потребно

нити у топлим крајевима, јер тада, због велике топлоте, може од шире да се начини — сирће.

При добијању шире, важно је и питање: да ли ширу треба цедити одмах, чим се грожђе окруни и измуља, или ваља неко време да постоји са кљуком. Ако се од шире жели добити бело вино, а грожђе је при том обично (и бело и црно), онда ширу треба оцедити што пре, а ако се шира добије из белих а нарочито из благородних сората, као што су: ризлинг, траминац и мушкат, онда она ваља да постоји неко време са кљуком, докле док се изврши и неки степен превирања, јер ће тада извесне букетске материје прећи из кожмуре у ширу, па ће отуда и вино бити далеко боље.

И кад се прави црно вино, шира ваља да је у додиру са кљуком, и то док шира преври, јер се боја вина налази у кожмури бобице, па ће се тако и вино обојити, јер се само у том случају, боја најпотпуније раствара.

Кружење, муљање и цеђење шире, без сумње најбоље је, да се врши на одређеном месту, да се врши у — прешњачи, тискари.

У крајевима, где је винарска радња на већем степену, где се с вином рационалније поступа, чак и мање имућнији винари, имају тискару, а спромашнији, обично је заједнички подигну, па за тим, поменуте послове, врше у њој по реду.

Тискара треба да је одма до одаје у којој се врши превирање, јер ће се тиме уштедити у времену и раду, а олакшаће се и надзор над раденицина. Наравно, да тискара треба да је што пространија, да се у њој могу наместити све справе на своме месту, и да сви раденици, који треба да раде, могу комотно вршити одређене послове.

Као што је познато, локал за превирање шире може бити саграђен над подрумом, или испред подрума, па према томе, какво је место за то, и тискара може да дође или изнад, или испред одаје за превирање.

Под у тискари, ваља да је као и у одаји за превирање натосан цигљом или каменом, а где је то могуће, још и асфалтом премазан. Одаја ваља да је добро осветљена, за шта треба оставити и нужан број прозора.

Тисак (цедницу, пресу), ваља у тискари наместити тако, да му се са свију страна може доћи, а ако се кљук доноси из винограда на колима, онда га треба истоварити у кацу која је одма до пресе — тиска.

Као што је раније поменуто, на многим местима грожђе се круни а и муља још у самом винограду па се за тим кљук и шира донесе у тискару и ту шира оцеђује, а на многим местима постоји обичај, да се из винограда доноси грожђе, па се за тим у тискари круни, муља и шира цеди.

Свуда онамо, где су вина чувена, где је винарска радња на већем степену, мотри се на то, да се пре но што ће се шира оцедити, грожђе окруни, т. ј. да се бобице одвоје од шепурине. То се чини у намери, да вино буде укусније, јер у шепурини има доста танина, винске киселине и јабучне киселине, па је због њих доцније вино каштро (тупо) и наукусно.

Ако се грожђе подбира, онда ће бити увек зрелог грожђа за прераду, а ако се берба врши од један пут онда ваља још у винограду оделити грожђе тако, да буде за себе са свим зрело за себе натруло, зелено и т. д. па за тим, свако грожђе за себе и прерађивати.

је да у земљи има и што више хумусних честица и да су поменуте врсте земаља што боље обрађене.

Може се сејати с јесени а и с пролећа, и то како за се, тако и у смеси с другим травама. Најбоље је да се сеје са ражи, у јесен са озимицом, а у пролеће, са јарицом. Да се засеје један хектар треба 63 до 75 килограма, а у смеси са луцерком и кад је земља бољих особинā — за трећину мање. Семе се не сме покрити много земљом, већ само — колико да се не види.

Крафт професор сејао је рапуљу у смеси и са стрмнинама и са луцерком, па у таком случају препоручује, да се најпре посеје стрмнина, за тим рапуља па напослетку луцерка. Он вели, да за засејавање 1 хектара рапуљом, кад се сама сеје, треба 56 до 70 килограма, а кад се сеје с луцерком, 40 до 46 килограма.

У повољним околностима, репуља може да трајаше — као што је наведено — до 20 година, и за све то време да даје леп доходак. И кад је по пашама, има велику вредност, јер док је зелена, непрестано подрашћује, па и онда, кад је суша, т. ј. кад друге траве, па и врсте детелина или незнатно у порасту одмичу, или и са свим у порасту изостану.

Добра рапуља може се косити три пут преко године. Са једног хектара добија се на 3000 кграма а ваља је косити кад се клас развије, т. ј. не треба чекати да цвета. Један њен откос за трипун је тежи од откоса луцерке.

По својој хранљивости спада у траве што се одликују средњом хранљивошћу. У 100 килограма њеног сена, по испитивању дра Стеблера, има 68·3 органских материја, и у овима:

4·9 азотне хране
1·6 уља
46·9 биљног влакна (целулозе) и
14·9 безазотне хране.

Сено је нарочито подесно да се даје као сечка са сламом стрмнинā.

Трава је ова као пића толико важна, да је из Јевропе пренесена чак у Америку, и тамо се о њој врло похвално изражавају. Тако, у једном листу пишу о њој ово:

«Америчко министарство за земљорадњу, тражило је мишљење од неких шефова јевропских опитних станица о томе, које су то траве, што најмање пате од суше, па му је одговорено: да је међу свеколиким травама рапуља у томе погледу најбоља, јер она и кад је суша, изредно напредује.

Усљед овога, начелник министарства за земљорадњу г. Виле, набави из Аустрије извесну количину рапуље па нареди, да се њоме засеје једно парче земље у опитној станици у Каназасу. Успех је претекао свако очекивање. Прошле године, беху поред рапуље још 12 врста других трава, па између ових само се две још дуго противише суши, али рапуља беше ипак одвојила, јер беше и највећа и изгледаше најсвежија.» [1])

[1]) До истог уверења дошло је и наше пољопривредно друштво на свом добру и градини. Уред.

Грожђе се најлакше крупи на решету од калајисаних жица, која је прека горњег отвора на каци (као што слика 1. показује). Отвори на решету велики су 2 см. На решето стави се грожђе, па се лопатама принуђава, да се зрна круне, и да пропадају кроз мрежу у кацу, а шепурина остане на решету.

Слика 1.

Овако окруњена зрна, која се од чести и распрсну, треба сад и измуљати, т. ј. изгњечити и само месо бобица, да се тако добије што више шире.

У разним крајевима, овај рад врши се различно, а што је главно, већином се врши примитивно и непотпуно.

Код нас, то се ради муљалом, т. ј. ракљастим дрветом, или се кљук гази у каци, по што се метне џак озго, или се у џак метне кљук — па за тим гази. Ну, и у једном и у другом случају, остану многа зрно цела, а и сама радња, не само што је тешка, већ је и непријатна. Зацело, кад босоног и од главе до пете брљав човек игра у каци где је шира, да се она његовом тежином оцеди, па за тим, као вино пије, не може бити ником пријатна! За то, овај рад и треба заменути удешеном справом за то. Таква је справа *муљача* (сл. 2.)

Слика 2.

Окруњена зрна ставе се у левак муљаче. Испод левка су, као што слика показује, два гвоздена темеља, која се окрећу један другом, и који се по потреби могу зближавати и удаљавати, те по том и свако зрно, које наиђе између њих, мора пренути, кад се ваљци окрећу помоћу обртке (мотовила). Испод муљаче намести се суд, и у овој пада кљук. Ну, између ваљака мора да је растојање за 0·5 см. да ту пролази семе из бобица, јер, кад тога простора не би било онда би се гњечило и то семе, а то не би било добро, с тога, што и у семену има доста танина, који је за вино сувишан.

Кад је према овоме ова трава врло корисна за места где су суше учестале, то је ради опита препоручујемо нашим пољопривредницима, а Српско Пољопривредно Друштво набавиће свакоме поручену количину семена, само се треба благовремено обратити.

Благ.

О ЧУВАЊУ СТОКЕ ОД ЗАРАЗНИХ БОЛЕШТИНА.

(свршетак)

Све страни, које су ма којим год начином биле у додиру с оболелом стоком, треба поништити, или пре употребе на другу страну добро испрати и карболом премазати. И ако је оболела стока негде на паши са здравом у заједници била, треба здраву одвојити, па је и после, пошто нестане заразе, не треба пре 8—14 дана на исту пашу пуштати. Стаје треба посведневно кадити и промахати, јасла и судове цеђом прати, карболом прскати и чинити све, што би доприносило, да се зараза што пре угуши и уништи, као и даље ширење предупреди. Повремено треба кадити и промахати и оне стаје, у којима је здрава стока смештена, да се и у тим просторијама зараза предупреди. Промахање стајâ врло је добро, ако и није баш сигурно средство, да се куживо са свим угуши, али оно много доприноси и олакшању саме болести; а чистота је, пре свега, у свему најнужнија.

За уништавање кужива најбоље се употребљује *хлорни креч* и *карболна киселина*. Хлорни креч треба метнути у плитке чиније и стављати на више страна по стајама; а карболну киселину треба у води растворити (1 : 100) и тим раствором шкропити патос и зидове.

Од велике је важности на послетку и то, да се болест што пре угуши, јер докле је год болести на једном месту, дотле се и куживо непрестано развија, и онда постају извесна места прави извор заразе, болест се ту домаћи и шири све даље, у прилог свима могућим предохранама, или остаје у толико бар опасна, да се зараза у продужењу понавља. С тога ће сваки домаћин добро учинити, да тешко оболела грла, за која нема изгледа да ће оздравити, побије, а само она грла лечи, за која има изгледа да ће се моћи излечити.

И калемљењем (пелцовањем) се угушује болест, и то је особени начин угушивања заразних болести. Тај се начин с врло добрим успехом употребљује код *прострела, овчије строке* и код *шапа* и *слинавке* (*устобоље*)

И неки се лекови препоручују за унутарње лечење, као бајаги за предохрану против говеђе куге, прострела, строке, шапа, устобоље и беснила; неке, да се тим унутарњим лековима чува стока од заразе; но то баш ништа не помаже. Стока се у опште не може на тај начин сачувати, јер куживо утиче на стоку поглавито с поља, и ако је које грло склоно на једну или другу болест, оно ће се и поболети. Само је један начин предохране могућан, а и то само код грозничавих болести; може се неким средствима постићи то, да се болест ублажи, да не буде опака, да не буде смртоносна, а ту долази на прво место добра и целисходна телесна спољна нега и чистота, па онда у другом реду долазе унутарњи лекови.

Што се чишћења заражених стаја, оруђа и судовâ тиче, да се куживо отклони и уништи, а и свако даље ширење предупреди, то је најбоље, да се заражена оруђа и судови, или сагору, или дубоко негде у земљу закопају, или добро аструже, гвоздени делови истурпају, јаким цеђом оперу итд.; а што се самих стаја тиче, њих треба лечити и чистити хлорним кречом, карболном киселином и другим подобним средствима, којих данас довољно имамо. Чишћење ово управља се по природи дотичне болести и по њеном трајању, као и од својства самога кужива.

У опште се као правило може узети, да пре свега треба ђубре из заражених стаја избацити, па онда патосе и зидове оштром метлом *добро* очистити. Појединa одроњена и опала места на зидовима треба новим блатом (или малтером) замазати, окречити и хлорним кречом пошкропити; стари патос, ако је кваран, треба дићи и сагорети, а ако је још здрав и добар, треба га цеђом добро опрати и карболном киселином пошкропити, или хлорним кречом посути. Ако је пак у стаји патос од набијене земље — набоја, — онда

Мућење грожђа, може доста добро да се изврши и на тромици (сл. 3.). У суду су више олучића са рупицама, кроз које сок протиче, над се грожђе мућа рапавом даском, коју раденик покреће напред и натраг.

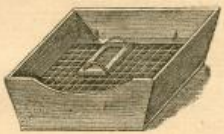

Слика 3.

Ја сам раније као што ти је познато, по твоме упутству, набавио преко „Српског Пољопривредног Друштва" мрежу за кућење и мућачу. Мрежа ме коштa 18 дин. а мућача 55 дин. Тренинца, је тако проста, да би је, кад би ми требала, и сам могао начинити.

Идући пут, писаћу ти о цеђењу више, о томе, из чега се она састоји, управо о свему, што сам о томе од тебе чуо и видео, ну због многих послова писаћу ти о томе доцније.

С поздравом, твој

В.

треба земљу за два ашова дубоко ископати, бацити је подаље од стаје, а у стају нанети другу, здраву земљу и набити; ако је стаја ситним каменом калдрмисана, треба ју дићи, па новом заменути.

То су правила, којих се сваки домаћин, кад би се у његовој околини заразне болести појавиле, најстрожије и најсавесније придржавати мора, ако мисли да га трајање заразе без штете прође.

Др. Нисдорфер
кр. прусан. окруж. мар. лекар.

СТОЧАРСТВО У ЦРНОЈ ГОРИ

Од **Ф. Јерговића.**

(свршетак.)

У *овчарству* као да је Црна Гора нешто сретнија, али и то не свуда, већ само у гдекојој нахији, где су овце крупне, а уз то још и добре и сразмерно фине вуне. Иначе су овце свуда ситне а грубе вуне, али за то је ипак свака од њих на непогоди издржљива, свака даје добро месо, врло добру кожу и доста млека.

Да се одрже ова добра својства у раси, а поправе рђава, могло би се покушати на где којем месту укрштањем се којом свилорупом овцом, н. пр. мерино или француском рамбуље овцом, но свакако не ће ове свуда у земљи једнако успевати моћи. Исто тако не ће бити свуда ни једнаког успеха од уведених инглеских овнова, јер ови се не ће моћи прилагодити свакојаким непогодама брдских предела.

Што нам пак и домаћа раса без туђе помоћи не бива боља криво је и опет слабо храњене, особито зими, а кад се ово поправи те кад се и за расплод избирала буде само боља и крупнија домаћа раса, тада ће се уз остала добра својства помоћи и величини а и вуни наше овце.

Коза је сиротињи крава! Она се задовољава са врло мало крма, а даје сразмерно пуно више млека од краве. За где коју обитељ баш је она права благодет, јер је таква кућа са мало трошка пуна свакојег смока. Узима се до душе, да је умножавање коза у којем крајем знак превелике сиромаштине, али то није вазда истина, но тек онда, кад у исто доба и пада број крава. Није дакле чудо, ако се је козарство и у Црној Гори толико одомаћило, али није ни праведно, што се Црногорац око њега тако мало стара, као око ни једне друге животиње, а услови опстанка су му у земљи врло повољно. Што се чини н. пр. да козе или овце зими не гладују? Само по где који разумнији трга лети младо дудово грање са лишћем и чува га у стогови те га онда, кад снег прикрије брдску пашу, пред стоку изнесе! Овај начин зимског прихрањивања, што га сада спомињемо, није до душе једини и најбољи, али у оскудици друге крме свакако је добар и бољи него ништа.

Који се Црногорац на даље похвалити може, да је својим козама или овцама саградио шталицу, где ће их зими од непогоде чувати и ту до пролећа прихрањивати? Сиромашне животињице провађају како могу целу зиму изван и поднашају мученички глад, студ, кишу и сваку другу неприлику, па зар је онда чудо, ако се при таквом неговању добива сваке године све слабија стока!

Може ли ту о каквој поправци или о каквој трајној користи и збора бити, кад наш народ баш ништа не хаје за она основна правила у сточарству, која нас не учи само књига, већ и здрав разум и природа? *Ваљано храњење, добро тимарење и разумно спаривање само бираних живина* три су главна услова, под којим једино занемарено сточарство свуда напредовати може.

Но ипак крај све користи што ју од коза добивамо, могу нам оне и од превелике штете бити, ако их пуштамо да пасу по горама без пастира или у опште без икаквог надзора. Те иглице, тога листа, те гранчице нема, које она дохватила и немилостиво одгризла не би! Траву ће оставити, али ће се за то младоме дрвету осветити. Многе је горе у Црној Гори оголио Турчин, — сметале му нишану, али што је то све према ономе, што је за толике године побрстила и још данас брсти силна војска коза и јарчева! Држање коза и њено пуштање по горама оправдано је дакле само онда, ако је гора тако честа и јака да козином зубу одолети може или ако је вазда с њима добар пастир, иначе је штета пуно већа, но свака корист што нам је дају.

Број свиња, што се у Црној Гори узгаја, врло је мален према оној множини, што се у осталим балканским земљама налази. Највише их има у Васојевићима и у Љешанској нахији, а иначе држи их само онај, који зими не оскудева на крми, јер то је баш најглавнији розлог, због чега нема у Црној Гори више свиња. Докле год се тај недостакак не поправи, не ће се ни свињарство раширити моћи, јер до сада оно кукуруза што га је Црногорац гајио, не дотицаше ни за кућу, а камо ли да се њим још свиње хране како би се то по разумном свињарству и чинити морало. Црногорске свиње пасу цело лето по паши и хране се травом и којекаквим отпацима, а тек у јесен добију по коју тикву или у место кукуруза само мало окласина.

Врста свиња није у земљи свуда једнака, но је у Љешанској нахији слабија од оне у Васојевићима. Биће по свој прилици, да ова потоња потиче из Србије а шумадијска је врста свиња врло добра и целом свету позната. Једина јој је мана: споро растење и недовољна крупноћа. Прва је можда у крви, а друга има свој узрок у непотпуном одгајивању припатка и у рђавом спаривању. Требало би покушати, да прву ману уклонимо укрштањем с којом инглеском расом свиња (Беркшир — или Јоркшир — расом), која се брже развија, добро размножава и гоји а подноси држање у пољу; од друге мане извлечиће једино ваљана поука.

Тим смо ево исцрпили главније врсте црногорске стоке и код сваке спазили неколико препрека, које сметају напредовању сточарства у Црној Гори. Те препреке кад вада су такове, да их појединац никако савладати не може, но до државе је, да она унапређивање сточарства као једне од најуноснијих грана у земљи, а особито разумно уваћање туђих раса, узме у своје руке, а појединцима да само изда сходна упутства о потребама ваљаног одгајивања и његовања стоке. Тим ће начином напопослетку престати и оно безкорисно и неосновано пробање у поправљању сточарства, које се је до сада од појединаца вршило, јер такви покушаји не само што су сувише скупи, но обично због њих, ако пођу зло за руком, народ не верује више у ниједну побољшицу, јер ко се једном опече, тај и на хладно пуше!

БЕЛЕШКЕ.

Новоусађена дрва, која не ће да листају.

То се врло често догађа, да новоусађена дрва, биле то воћке, украсно, или обично шумско дрвеће и шибље, не ће да листа, ма да има светлу и зелену кору, а то се већином дешава онда, кад се дрва при мразу саде, или кад се с пролећа врло доцкан саде, а међутим су из далека добивена и успут у неколико сасушена. — Чувени воћар Обердик обнародовао је поодавно један начин, како треба с таквим дрвима поступити; он је врло

прост, па треба и наши читатељи да га сазнаду. Воћве, које поред све своје здравине не ће да листају, треба извадити земље, жиле им поново оштрим ножем сасећи и у чисту их воду метнути да неколико сати постоје, па их онда наново усадити. Још ће брже и сигурније листати онда, ако се стабло и огранци премажу кречом да се што већма задржи испаравање кроз кору, но да ова спага оде у пупољак. Око сваког дрвета треба направити путир и обложити сагорелим ђубритом, које ће влагу боље одржавати. По себи се разуме, да се свако стабло, пошто се усади, мора одма добро и залити. — *К.*

Да Кромпир не проклија.

Добро је познато коко је тешко, управо немогуће, сачувати кромпир у подруму или у трапу да не проклија, а кад проклија знамо да постане воден и изгуби своју сласт. Ну, у годишњем извештају француског министарства за земљорадњу налазимо препоручен један начин да кромпир не проклија. По овоме треба кромпир пре него се утрапи потопити у дво-процентни раствор сумпорне киселине, то јест, треба на 100 литара воде узети 20 грама сумпорне киселине (у апотеци), и у тој води оставити кромпир да стоји 10 сати. Затим га треба извадити и оставити де се осуши, па га онда утрапити. На овај начин потапан кромпир очувао је се 18 месеци, без да је и најмање проклијао нити изгубио што од своје сласти и других добрих својстава. Разуме се само да овакав кромпир није за семе, јер не би никад клијао, већ само са јело.

Како се чувају ораси.

Да би се ораси што боље сачували преко зиме а да задрже своју сласт и укус који у јесен имају, препоручује се овај начин: Кад ора потпуно сазри треба га омлатити па одмах узети један сандук или буре и на дно сипати слој ситног сувог песка од 3—4 см. На овај слој песка поређа се један слој ораја, па се покрије песком и т. д. док се сандук или буре не напуни, а горњи слој ораја треба покрити са мало више песка (слојем од 6 см). При овом ређању треба сандук или буре мало дрмати, да би песак што боље зашао и попунио сваку празнину између ораја. После овога треба се још постарати да мишеви не могу да уђу унутра. При вађењу ораја, треба остатак олет добар покрити песком.

Воће више опада ноћу него дању.

Ако обратимо и најмању пажњу да ли воће опада више дању или ноћу, уверићемо се, да ноћу несразмерно више опада. Дужим посматрањем дошло се до резултата, да ноћу опадне пет пута више воћа него дању. Ну, ова посматрања односе се само на здраво и зрело воће, а не и на црвљиво и трулo, и при лепом времну, дакле без утицаја ветрова, пљускова и т. под. Само још није потврђено да ли за све време ноћи воће подједнако опада, или можда увече опада више или мање него пред зору. Један стручњак тврди, да воће опада преко целе ноћи подједнако; и ако у ово поверујемо, онда излази, да ни загревање ни разхрађење не утиће на опадање воћа. Највероватније изгледа, да на јаче опадање воћа преко ноћ утиче влага, јер знамо да у јесен вегетација бива све слабија, дакле плодови не расту више и на место пораста наступи зрелост; међутим чим плод почне да дозрева почне се образовати нека корица између дршке плода и гранчице на којој је ово прирасло. Од влаге набубри ова корица те плод лакше опада него на суши, и то прко ноћ, дакле кад је ваздух влажнији, опада више него дању, кад је ваздух сувљи.

Трајашан маз — креч — за зграде.

Треба 18 кгр. негашена креча прелити врелом водом, па га после 3-4 часа разблажити ладном водом колико то буде требало, те да креч буде добар за кречење. Затим треба растопити $^1/_2$ кгр. белог витриола и $^3/_4$ кгр. кухињске соли, па ово сипати у креч. У овако приуготовљен креч може се без штете метути и боја, ако желимо зграду да кречимо обојеним кречом. Овакав креч врло је трајашан и много боље издржи свако време и сваку непогоду, а не стаје бозна колико.

Тежина кокошијих јаја.

Познато је како се често примећује велика разлика у крупноћи кокошајих јаја. Ако их по крупноћи марљиво поделимо, добићемо четири разне крупноће од којих на 1 килограм иде и то:

врло крупних јаја	14	комада
крупних	18	„
осредњих	20	„
ситних	23	„

Из овога види се како је код нас погрешно уобичајено да се јаја цене, продају и купују само по броју, а готово без обзира на крупноћу, док се у многим страним местима јаја продају само по тежини, па се ту богме и привредник старе да држи кокошке које носе што крупнија јаја. Не би згорег било кад би и ми тако радили.

Да дрвени дирек не иструли.

Ево шта раде у Норвешкој да не иструле телеграфски дирeци: пробуше дирек на 75 см. над земљом за 10—15 см. у дубљину, но тако, да рупа буде управљена на ниже, а широка је око $2^1/_2$ см. Затим набију у ову рупу 100—150 грама плавог камена. После 3—4 месеца уђе плави камен у цео дирек, оздо до горе, и дрво добије неку зеленкасту боју, али врло тешко трули, те дирек траје несрављено дуже но што би иначе трајао.

Овај начин могао би корисно да се употреби и за друге дирeке и грађу која треба што дуже да траје.

Против пролива.

Др. Алексејевски препоручује лишће од руже као одлично средство противу пролива. Треба узети шаку сувог лишћа и прелити га шољом вреле воде, па га добро покрити и оставити где на топлом месту да се разлади и онда воду процедити, па је пити као лек 2—3 шоље дневно. Ну у тој овај не сме се метати шећер, већ се мора пити без шећера.

Да главице купуса не прскају.

Познато је да се често догађа да главице купуса прскају док су још на струку, те тиме купус изгуби много од своје вредности. Ово се догађа обично на снажним земљама и добро обрађеним баштама. Да би се предупредило ово прскање главице препоручује се ово: Чим се примети у башти, да главице купусне почну прскати, треба их све по мало повући на више, да се ове ситније жилице корена разлабаве те да не могу да црпе храну из земље. Међутим главне жиле корена купусног и даље ће црпети храну, те ће се главица потпуно развити, а не ће моћи ипак сувише да наједра и да се распрсне.

ДОПИСИ.

Жупа, 2 сент. 1891. год.

(Филоксерна зараза у Жупи; изглед на овогодишњу бербу; летина у опште; извештај с панаћура у Брусу).

Наша слутња обистинила се....

Филоксерна зараза у Жупи добила је већ и званичне потврде с најмеродавније стране. Маријанин испитивањем од стране намесника министарства народне привреде, пређеним у целој Жупи, проналажена је пустошна зараза у оним појединама: Крченој Јабуци, Доњем Стањеву и Крушевици.

Дакле ово, од чега смо се бојали — нисмо се убојали.

Ну, да остављено на страну бескорисно кукњаље и запомагање, па да вам саопштимо: какве су мере за сада предузете против распростирања заразе.

Чим је тај факат потврђен, одмах је са надлежне стране поступљено тачно и у свему по прописима за извршење закона о мерама против филоксерне заразе. Тако исто, судовима дотичних општина, издате су потребне наредбе у смислу чл. 8 и 11 поменутих правила.

Како је зараза још у зачетку, то је и круг заражених места за сада још веома мали.

У овој прилици није се заборавило ни на истрајну и издржљиву американску лозу. Чак је за расадник те лозе набрато већ земљиште од сеоза хват, у срцу Жупе, испод саме варошице Александровца.

Немо гледе о зарази прохујао је електричном брзином кроз сву Жупу. Последица тога била је: да је цена виноградима знатно опала.

Ове године Жупа је још веома пострадала и од града, који се на њу навртао у неколико маха. Тако су највећма пострадале ове појаве: Велика и Мала Рашља, Прибојевац, Смоњице, Лукашевица, Голубовац, Оба Борја, Шалуђерско Брдо, Јарутге, Дренча, Стапри, Кумовац и Крчено Јабука.

Поједини виногради у тим појавама, тако су сатрвени, да им трола није остало. Штета је огромна.

Услед тога, Жупа,[1] која је ове године веома добро понела, не може дати више од половине уљеа. То ће јако утицати на цену вина и вина.[2]

У поменуте виногради ове године рђави с родом, у толико су жита, сва без разлике, била напредна, те сио ове године имали богату жетву.

Једна од најлошијих година у низу последњих десет, била је ова година. Па не само да су сие усеви добро родили, не само да је време било веома подесно за сређивање сво летине, већ је, што више, и цена производима знатно увећана, у односу на минуле године.

Једна добра година, па како се одмах познаје у народу напредак у његовој имовини и благостању!

29. августа био је у варошици Брусу трогодишњи панађур.

Време је било лепо, мировних трговаца[ј] било је доста, те је и промет био повољан.

Том приликом продато је: 400 волова, 120 крава, 10 телади 15 коња, 1 жребе, 300 оваца, 120 коза, 80 јагњади, 60 јараца, и 250 вел. вуне.

Цена је била:

воловима	од 120—400	динара
кравама	„ 80—120	„
коњима	„ 60—150	„
козама	„ 6—12	„
овцама	„ 5—9	„
јарадима	„ 4—6	„
вуни	„ 2—2·40	„

У опште узевши, цена је стоци била напредно добра, тако, да је ова година у томе погледу знатно одвојила од осталих.

Стоке је било из срезова: шупског, трстеничког, студеничког добричког, жапачког, и моравичког (окр. ужичког).

Трговина је било на Крушевици, Трстенику, Краљеву и Београду.

Приход пазарни био је 800.44 дин. Стоке је продато у округлој цифри за 70 хиљада динара.

Годечевац.

КЊИЖЕВНОСТ.

Изашла је из штампе књига:

Земље у Бачкој са земљорадничког гледишта, написао М. Петровић проф. српске учитељске школе у Сомбору. Наградила „Матица Српска" са 100 дуката из фонда Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозуновс. Штампано у Панчеву у комисији књижаре Браће Јовановића 1891. Цена 1 фор. а. вр. Добити се може код писца у Сомбору или у књижари Браће Јовановића у Панчеву. —

Дело ово нашег предног научара г. Петровића, заслужује нарочиту пажњу рационалних економа. Од шест печатних табака овога рада писац је посветио мали део специјалном посматрању земље у Бачкој, а већи део рада од опште је предности, јер упознаје пољопривредника са развитком науке о земљорадњи последњих година и износи на видик огромне користи, које би и наши земљорадници могли постићи разумнијим обрађивањем земље. Јасно и кратко обележен је огромап утицај научних тековина на унапређење земљорадње новијег доба код свију просвећених народа, указујући упоредо на наслеђене предрасуде код нашег народа и упућујући га на спасоносан пут — на напредњи рад. — Дело искрено препоручујемо нашим читаоцима.

Цена мањим огласима: Од петит врсте, од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕЗИДУМ ДРУШТВЕНОГ ПОСЕ КОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД. 4 дин., ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖНИЦА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВА ПОНОВЉЕНИХ ГОДИШЊИХ 6. ДИНАРА, АКО ДА ПРЕНОСЕ ПОЛОВИНУ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЈЕМ ДАЉИ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 40. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 6. ОКТОБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** О важности дубоког орања с јесени (са сликом). — Пазите на храњење стоке лишћем од репе. — О приготовљавању воћних садница за сађење. — Кадикавов начин калемљења лозе, кад је она посађена (са 4 слике). — О очувању земљиног воћа, поглавито јабука и крушака. — Производња катрана у Ужичком округу. — Извештај са привредно-витешке смотрености шумадијске области. — **Белешке:** Прекрштање хранс у амбарима и магацинима. — Кукавица и вешерица у пољској привреди. — Противу дифтеритиса код кокошију. — Против прелива код телади. — Вредност супстанцета као хране за пилеће. — **Гласник:** Привредни Совет. — Филоксера у Нишу. — Гајење вина-америка-опијума у Србији. — **Дописи:** Пожаревац. — Златово. — Панчево. — Ваљево. — **Записник седница управног одбора:** — **Књижевност.** — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (са сликама).

О ВАЖНОСТИ ДУБОКОГ ОРАЊА С ЈЕСЕНИ.

У јесен поорано —
У пола пољубљено.

Није давно било, када је се сваки разуман пољопривредник старао, да увери своје пријатеље како је врло корисан јесењи угар. Данас је о томе уверен сваки наш пољопривредник; и ако сам то не ради, онда то чини из нехата и немара а никако не из незнања, јер свак зна да је н. пр. кукуруз лакше и боље урадио и да му је више родио ако је њиву за кукуруз у јесен угарио.

Но немо да трошимо речи на уверавање о користи јесењег угара, на нешто, што нам је већ свима јасно као дан. Данас је важније питање о дубљини орања, јер, на жалост, још многи ору и данас и у нашим најпитомијим крајевима препотопским плуговима пањачима, дакле једним оруђем при чијој употреби и не може бити говора о довољно дубоком орању.

Ако узмемо у оцену начин приуговове земље за сејање, сложићемо се, да је он код нас у опште врло примитиван и непотпун. Ореш се из године у годину до исте дубљине, ђубри се врло слабо или никако, — и природна је последица овог неупутног рада све лошија жетва. Ако потражимо овоме узрока видећемо, да друкчије не може ни да буде, јер су усеви упућени, да из године у годину црпе храну из исте, при том незнатне, количине земље, и разуме се да на тај начин у земљи остаје све мање хране за усеве, јер јој се одузета храна слабо надокнађује. Па ч самим ђубрењем не да се земљи све надокнадити, јер ђубре ће истина надокнадити земљи извесан део одузете јој хране, али није у стању да јој дâ све особине које су јој потребне, те да на њој усев успева као што треба.

То, што ни ђубре није и стању да надокнади земљи, надокнађује се једино дубоким орањем.

Дубоким орањем, пре свега, подубља се оранице, т. ј. умекша се већи слој земље, те могу жиле усева дубље у земљу да продиру, — тиме пак, дата је усеву могућност да црпе храну из веће количине земне масе, него кад је оранице плитка. Даље, дубоким орањем износи се на површину те се оплођава она мртва земља, која пре тога није могла да храни усев. Даље, дубоко орање може већу количину влаге да попије и да је дуже задржи у себи него плитко орање, те усљед тога и усев боље издржи сушу на дубоко узораној њиви него на плиткој. Најзад, дубоким орањем боље се утамањује коров на њиви, јер се дубље сасеца и дубоко под земљу преврће, те тако се пре утамани.

То су добре стране дубоког орања у опште. Али особито је важно: како треба земљу подубљивати и кад се то чини.

Ако хоћемо на једној њиви која је до сад плиће орана да сејемо усев као и до сад, а уједно да при орању за тај усев земљу подубљујемо, онда треба ово вршити постепено. Ово је потребно зато, да не би на једанпут одорали већу количину мртве земље и помешали је са плодном земљом, јер онда усев који пусти жиле у овако помешану земљу не би свима својим жилицама могао да црпе храну, већ би је црпео само са оних које су у додиру са плодном земљом, а онима које су у додиру са још недовољно оплођеном мртвицом не би имао шта да црпе. Само у случају кад хоћемо њиву коју смо ради да подубљимо да оставимо преко лета незасејану, дакле ради угар, можемо извршити подубљивање нагло. на једанпут, јер ће се у току целе године и мртва земља оплодити те ће друге године бити способна и она да храни усев.

Поред поступности при подубљивању оранице, ваља пазити и на то, да се њива у опште подубљује по могућству оних година, када је ред на ту њиву да се ђубри. На ово ваља пазити једно зато, што ће те године само ђубре надокнадити усеву оно, што изгуби тиме што му жилице које досну у неоплођену земљу не могу ништа или врло мало да привреде, а друго и зато, што ђубре загарањем у земљи утиче на брже оплођавање одоране мртвице.

Ну, најважније је питање при дубоком орању, на било да је земља и раније до те дубљине орана а још више ако се први пут тако дубоко оре, — у које доба године ваља вршити дубоко орање? На ово питање одговор је кратак: што раније у јесен. — Природно је, да што год се њива раније у јесен угари, да ће и дуже време бити отворена, бити изложена утицају ваздуха, топлоте и ладноће и влаге. Ово је врло важно нарочито при дубоком орању а особито кад се први пут дубоко угари, јер се земља у опште за дуже време боље оплоди, распадне, истроши и напије влаге. На тај начин рано у јесен дубоко поугарена њива преко јесени и зиме тако се оплоди, да на њој усев кад се у пролеће посеје несравњено боље успева него кад је њива дубоко орана доцније преко зиме или с пролећа, а сем тога и коров се више исуши и измрзне те се боље утамани.

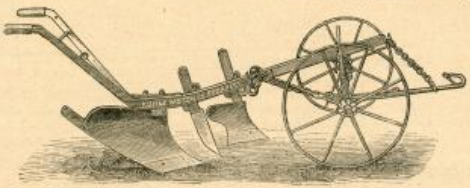

Најзад, што се тиче плугова којима се врши само дубоко орање, до сада је се најбоље показао у практици плуг са предрасоником Саковог система, какав показује слика. Плугова овога система има подешених за разне дубљине, и према томе су и лакши или тежи, а од тога зависи и њихова цена. Тако плуг

за орање од 8—18 см. дубљине тежак је 85 кгр. и стаје 82 динара;

за орање од 10—21 см. дубљине тежак је 90 кгр. и стаје 85 динара;

за орање од 16—26 см. дубљине тежак је 100 кгр. и стаје 89 динара;

за орање од 21—37 см. дубљине, тежак је 130 кгр. и стаје 132 динара.

Цео плуг од гвожђа је кованог и челика, и као што се и на слици види простог је састава, те се њиме у опште врло лако рукује. Оре у сваком погледу одлично и при орању не треба га ни у колико придржавати, јер из земље никад не ће искочити.

Ну, сем овога плуга за дубоко орање може се употребити и сваки добар гвозден плуг ма кога система, који је довољно велики и јак и који лако савлађује отпор земљин при орању. Само дрвени плу-

---

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
О
ГАЈЊУ ХМЕЉА

Код нас се, у опште, не примају новине радо, сигурно зато, што се мисли и до сад смо без тога били, па фала Богу....

Ну, овакво мишљење у највише прилика није оправдано, јер под новинама разумемо корисне новине, биле оне створене код нас или позајмљене од другога.

Да не идемо далеко. Да се заустависмо на самом хмељу.

Код нас влада неко неоправдано мишљење, да хмељ нема вредности за нашу пољску привреду. Ово је из основа погрешно, јер хмељ, као што ћемо доцније видити, не само да може код нас да успева, него је и врло корисна биљка, од које пољопривредник може да има више користи, него ма од ког другог усева.

Правило је у пољској привреди, да је приход у толико сигурнији, у колико се више разних усева гаји, јер ако један једне године и омане, други не ће. На већ и по томе свака корисна биљка добродошла је пољопривреднику, а нарочито хмељ, чије се гајење у многоме слаже са гајењем винове лозе, коју филоксера све више и више тамани.

Ну, да би се од хмеља имала права корист, да би се имала велика корист, треба добро знати како се он гаји.

У овим предавањима изнећемо све што треба знати о хмељу, да би се могло приступити успешном гајењу.

I.

Ботанички опис хмеља.

Хмељ се научно зове Humulus lupulus L. — Он је двојома биљка, т. ј. мушки полни органи налазе се на једној, а женски на другој биљци.

Сл. 1. Сл. 2.

Цвет мушког, битно се разликује од цвета женског хмеља, као што се на први поглед види по спољашности из слика 1 и 2. где сл. 1. представља женски, а сл. 2. мушки цвет.

гови нису за то, јер и при најплићем орању тешко савлађују отпор земљин те се стока страшно сатире.

После свега овога разумном пољопривреднику не треба два пут рећи *на посао*, јер је време крајње да и ми наше њиве подубљимо, да наш капитал од кога живимо увећамо.

ПАЗИТЕ НА ХРАЊЕЊЕ СТОКЕ ЛИШЋЕМ ОД РЕПЕ.

Време је већ да се сточна репа вади из земље, па да се трапи рад чувања за храну стоке преко зиме. Разуме се, да се репа не трапи заједно са лишћем, него се лишће исече или покида и што пре употреби за изхрану стоке, а репа се утрапи.

Па баш зато што се овим кидањем лишћа на једанпут добије знатна количина сточне хране коју треба што пре потрошити, многи пољопривредници греше при потрошњи ове сточне хране. У осталом у оваквом случају врло ће лако пасти у грешку сваки ко у томе још нема довољно искуства, као што се то да претпоставити за већину наших пољопривредника, који су тек од скора почели репу и да гаје, јер да не би лишће пропало, они махом навале хранити стоку само њиме, те у сљед тога учине сами себи више штете него вајде.

Лишће од репе и ако је врло добра сочна храна кад се умерено стоци полаже уз осталу снажнију и сувљу храну, оно је прави отров кад се само њиме стока храни, јер онда проузрокује код стоке врло лако опасан пролив, те стока више измршави и изнури се него што се нахрани и окрепи. Сем тога, велика количина лишћа од репе дата кравама музарама, врло рђаво утиче на млеко, јер млеко добије непријатан горак укус, те као пресно млеко није за употребу, па чак и масло и сир од таквог млека горче и непријатни су за јело.

Зато треба лишће од репе давати стоци само у умереним количинама а уз другу сувљу и снажнију храну.

Не треба се, најзад, бојати, да ће лишће пропасти ако се одмах не да стоци да га поједе. Ако лишћа има тако много, да се не може све да потроши убрзо давањем стоци уз другу храну, онда се може утрапити онај вишак који се не би могао убрзо да потроши. Рад тога ваља ископати трапове, рупе, и лишће у њих добро налазити, па га покрити сламом и озго земљом да не би мраз продро у трап. За тим, кад лишће у трапу преври, може се поступно преко зиме вадити из трапа и опет уз другу храну полагати стоци, која га врло радо једе као и зелено лишће, и добро је храни.

На тај начин може се избећи опасност која би наишла од многог хранења лишћем репиним, а оно ће се ипак корисно употребити до последњег листа.

Корен хмеља је одвесан и гранат (сложен); гране су му дугачке, подоравно се протежу и обрасле су мноштвом жилица.

Врежа је црвенкасте боје и грана се. Има особину да се око других предмета обвија, при чему се увек с лева на десно окреће и у толико се наглије пење уз дотичан предмет у колико је снажнија. Из једног корена обично избије више врежа.

Лишће је наспрамно, на дугачким петељкама насађено, срцасто, тропетодело, по ободу крупно тестерасто, на лицу затворено зелене боје а на наличију блеђе, само на ребрима оштро и са смоном брадавицама снабдевено. Горње је лишће ситније а доње крупније.

Залисци стоје између лисних држака; они су прости или дводели, јајасти и заошиљени а по ободу цели.

Мушки цвет је наспрамна метлица, насађена у осовини лишћа (слика 2).

Сл. 3.

Листићи који сачињавају *цветни обмотач* подугачки су и жуто-зелене боје (сл. 3 а).

Прашници су мало дужи но цветни обмотач, са кратким, кончастим и глатким прашним кесицама, које у време оплођења од врха па до средине пукну (сл. 3 б.). Ове прашне кесице садрже цветни прах. Попречни пресек једне прашне кесице преставља сл. 4; а сл. 5 представља једно увеличано зрно цветног праха.

Женски цвет је маца сложена из много листића (bracteae). На унутрашњој страни сваког од ових листића налазе се два женска цветића (Сл. 6) од којих је сваки нарочитим обмотачем (bracteola) покривен.

Цветни обмотач (perigon) (сл. 6 б и сл. 7 а) провидан је и затвара плодник у коме су јаја.

Тучак (сл. 7) састоји се из плодника, стубића и двокрилног длакавог жига.

Сл. 4.

Сл. 5.

Сл. 6.

Сл. 7.

Кад поменути листићи што женски цвет обмотавају (bracteae) порасту (сл. 8) и осуше се, онда се затворе и образују прилично округлу шишарицу (сл. 9).

Кад се цвет оплоди, образују се орашчићи (налик на семе од лапа, само су мало мањи), који су обмотани цветним обмотачем. Ови плодићи садрже у себи семе у коме нема беланчевине но само клица, која је у виду спирале савијена.

Цветни листићи (bracteae), као и обмотачи правог женског цвета (bracteola), имају жљездасте органе, који луче неку смолу названу *лупулин*. Лупулин има задаћу, да сачува семе од влаге.

Оплођење код хмеља врши се овако:

Кад мушки и женски цвет дозру, пукну прашне кесице мушког цвета и цветни прах се просе. Свако пак зрнце цветног праха састоји се из правне, унутрашње, челичне мембране т. ј, једне њежне кожице у којој се зрнаста течност, оплођавајућа

О ПРИУГОТОВЉАВАЊУ ВОЋНИХ САДНИЦА ЗА САЂЕЊЕ

Близу је време сађења воћних садница, па не ће бити згорег ако скренемо пажњу на правилну приуготову воћних садница за сађење, јер се у томе код нас још много греши.

При вађењу садница треба пазити да се што боље извади, т. ј. да се жале што мање оштете. Нарочито треба пазити да се садница потпуно ископа, а никако да се не исчупава, јер се при чупању покидају многе ситне жилице, које баш и црпе храну из земље, што је свакојако на штету саме саднице.

Кад се воћка — садница — као што треба извади, треба је по мугућству што пре посадити, а дотле је чувати од сунца или од мраза, и пазити при преношењу да се не отресе сва земља са жила, јер при опадању земље са жила кидају се жилице.

Ну пре него што се садница посади, треба је скресати. Али шта јој треба подкресати: жиле или круну или и једно и друго? то је главно питање с ким већина привредника код нас није на чисто.

Садницама јабучастог воћа не треба одмах круну никако сасецати, или само ако је сувише бујна може се врло мало поткресати. Тек после једногодишњег раста, треба круну са свим ниско исећи и изнова образовати правилну круницу. Што се тиче реза жила, треба сасећи све повређене и суве жиле све до здравог дела; а пошто се не може обићи при вађењу садница да се жиле не повреде, то ће се увек морати жиле сасецати. Сам рез — рана — треба да је што мањи, како би што пре зарастао и да би што пре почеле ту да се образују нове жиле.

Ово што рекосмо о сасењу жила садница јубучастог воћа, вреди и за саднице коштичавог воћа.

Што се пак тиче круне садница коштичевог воћа, њу треба одмах при сађењу поткресати и то само ако је сувише бујна, а иначе боље је и не поткресивати је. Доцније пак, не сме се круна никако сећи, јер ако се ниско сасече, из доњих окаца избија врло слабо грање и круна остане неразвијена. С тога се мора стара круница воћке дотеривати, а никако се не сме рачунати на ново образовање круница, као што то бива код јабучастог воћа.

У томе се састоји главна вештина приуготове воћних садница за сађење, а то треба добро знати пре него што се узму маказе или нож у руку да се садница креска и сецка. — *н.*

Кадилаков начин калемљења лозе, кад је ова посађена

Данас је већ непобитна истина, да се због опаке филоксере, винодеље може одржати, па по могућству и веће приходе давати, само у случају, ако се јевропске сорте винове лозе калеме на америчке сорте, јер је доказано, да филоксера жилама лозе америчких сората, никаква квара не може да нанесе.

материја, налази, — и спољне мембране. Кад сад једно зрнце цветног праха доспе на жиг женског цвета и дође у додир са балавом течношћу, коју жљездице на жигу луче, онда се отвори на спољашњој мембрани рашире и кроз њих прође унутрашња челечна мебрана са својом зрнастом садржином, уђе кроз стубић у плодник, ту оплоди јаје и прозводи клицу.

Сл. 8.

Сл. 9.

Код хермафродитних т. ј. таковых биљака, код којих се оба пола на једној истој биљци налазе, врши се ово оплођење непосредно; док се код хмеља оба полна органа на две разне једнике налазе, те тако оплођење зависи више мање од случаја, Понајвише врши се оплођење хмеља помоћу ветра и инсеката, јер они пренашају цветни прах са једне биљке на жиг других биљака.

Ну и без предходног оплођења често, се зачне плод, као што н. пр. и птице често легу јаја без да су оплођене, — али такав плод закржави и нема клице, дакле није способан за расплод, са свим онако, као и неоплођена птичија јаја. —

Шишарицу образују, као што смо видели, дводили, дозрели листићи (bracteae). Она је 2—3 см. дугачка и 1·5—3 см. широка. Дршка, на којој су делови хмељове шишарице насађени, иначе звана „средње ребро", дебела је 1—2 мм., тамо амо савијена и кратким длакама обрасла. На сваком савијутку избија по једна мала грапчица, и на њеној основи насађене су две bracteae које прикривају обмотач у коме се налазе плодови (сл. 10 а).

Сл. 10.

Хмељова шишарица састоји се, према величини, из 40—100 листића, који су нешто неправилно јајасти, са свим танки и кожасти (сл. 10). Ребра су ових листића издигнута мало над самом површином листа. Листићи су ови покривени врло танком покожицом, која је обрасла, особито при дну, врло финим, кратким, једночеличним длакама, које су дугачке 0·25 мм. а дебеле 0·024 мм. На овим листићима, особи

Како се калемљење лозе усљед овога све више и више шири, то је наравно са свим природно, што се том приликом и неспретнији начини калемљења замењују све бољим и бољим, и у овоме, може се рећи, учињен је повелики напредак.

Између начина, који су у ово доба на гласу, долази и овај Кадилаков начин, са којим смо ево ради, да упознамо и наше читатеље.

Ово чинимо у толико пре, што је на последњем бечком конгресу, чувени винодељац Сахут, у своме реферату о калемљењу лозе, нарочито истакао овај начин, казавши за њ' да је он најбољи.

Многа неправедна повика на калемљење лозе, као да се њиме не може постићи жељени циљ са свим би отпала, кад би се при калемљењу употребљавао најзгоднији начин, кад би се калемило сигурно.

Запажено је, да калемљење лозе најбоље за руком испада онда, кад се калемљење изврши код лолозе кад је она посађена.

Из овога разлога, овака се лоза на много места и калемила, али сам начин: калемљење у процеп, није био тако подесан, јер се подлога морала и кратити и цепати, па је због тога подлога скоро свака страдала, кад год се калем није примио.

Отуда је са свим на свом месту, да се оваком калемљењу морају предпоставити они начини код којих се подлога не крати и не цепа. Такви су начини калемљење са стране, а у такве начине долази и овој Кадиколов начин калемљења лозе.

Овај начин с најбољим успехом употребљава се код лозе, којој је 1 до 2 године као што је наведено, која је већ посађена.

Калемљење ово може да се извршити с јесени, а може и с пролећа.

По што је за калемљење с јесени, потребно, да калем до зиме и срасте, то је онда по себи јасно, да овај рад треба извршити свакојако пре но што је са свим престала вегетација лозе.

Искуством се доказало, да ово калемљење испада најбоље за руком онда, ако се изврши у добу од 3. августа до 3. септембра. Ако у ово доба, после калемљења падне још и каква тиха кишица, онда је више не сигурно, да ће се калем примити.

Где је јужније, вероватно је, да се овај рад с коришћу може извршити и после 3. септембра.

С јесени треба лозу калемити онамо, где је земља што бољих особина и где се немамо бојати јаких мразева.

Кад се жели калемити с пролећа онда је за овај циљ најбољи април.

За калем лозу — узима се или прошло-годишња лоза, или ово-годишња лоза.

Да би се за ово време, дакле за 8 до 10 месеци, могле сачувати прошло-годишње лозе — резнице, ваља их по резању однети у подрум, који се што мање проветрава, па их ту покрити песком. Овако сачуване лозе, најбоље се примају, кад се калеме што раније, а то је у другој половини јула.

Кад се жели калемити овогодишњом лозом, онда ваља припазити, да се избере, са свим зрела лоза, да лоза буде што јачег пораста и да не избија из старог дрвета. А да би се убрзало сазревање оних лоза које се за ово желе употребити, препоручује се: да се оне на месец дана пре калемљења пинчују, т. ј. нешто скрње — скрате.

Само пак калемљење врши се овако:

Одгрне се земља около лозе, па се изнад површине земље за неколико сантаметара нађе што равније место, и ово за 3 до 4 сантиметара дубоко и до срца косо засече (сл. 1). Засек овај мора се извршити са свим оштрим ножем; при том нарочито треба пазити, да засек буде прав, а не трбушаст (као на сл. 2.), јер се тада калемљење најбоље прима.

Калем — лоза треба да је исте дебљине као и подлога, а може бити и нешто тања.

Кад се избере калем-лоза, ваља је с обе стране заклисити, пазећи при том, да се обе стране не заклисе подједнако, него, једна више, а једна мање. На слици 3 заклишена је десна страна више а лева мање.

Кад се калем лоза тако спреми, онда заклишен део ваља ставити у засек на подлози, па за тим калем

на наличију лиђша, налази се мноштво жљездица, обојене жуто као злато.

Једну такову правилну жљездицу за 300 пута увеличану, представља сл. 11.

Свака такова жљездица правилно изгледа из две састављена, као што и сл. 11 показује, од којих је једна увек мања од друге. Често је мањи део увучен у већи део жљездице тако, да ова изгледа као звонце. Унутрашњост њена испуњена је жутом течношћу, која се састоји из етарских масти и смоле. То је лупулин за ког рекосмо да има ту физиолошку задаћу, да сачува плод од влаге, и због кога пивари употребљују хмељ при кувању пива.

Сл. 11.

Пређе је се мислило да образовање лупулина стоји у вези са образовањем плода. Зато су хмељари пређе садили у хмељицима на сваких 2—300 женских, по једну мушку биљку. Али данас је се дошло до уверења, да је то било неосновано мишљење и зато се данас мушке биљке нигде у хмељику не саде, шта више, строго се мотри да се не би која у хмељик искрала, јер оплођени хмељ не ће пивари да купују, једно зато, што је тежи, а друго и поглавито зато, што плод хмељов даје пиву непријатан — љут — укус. Лепо се о томе изразио на једној изложби хмеља у свом говору проф. Др. Линтнер. Он вели: „Хмељик треба да је као манастир у коме су калуђерице, где не сме ни један човек да уђе“. . . .

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

увезати канапом или рафијом, као и код других начина (сл. 4).

Кад се лоза овако окалеми, онда се одгрнута земља поврати на своје место, па се њоме са свим покрије увезано место — калем. Ако је земља тешка, то, да је мраз не би издизао и тиме калем реметио, далеко је боље, да се калем њоме и не загрће пре, док се та земља не помеша са песком. Загртање је ово по све нужно кад се лоза калеми с јесени.

Ако је у добу калемљења дувао што год јак ветар, те се због тога земља сасушила, онда је потребно, да се загрнута лоза још и золије од прилике са 1 до 2 литра воде, да би земља све до наступања зиме била влажна у оној мери, колико је то потребно.

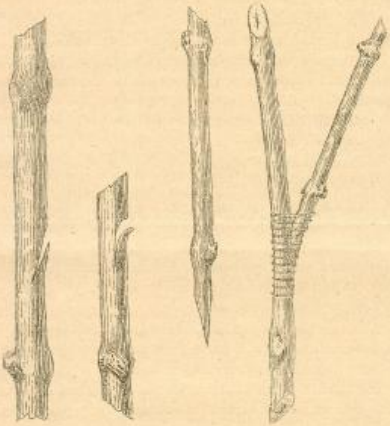

Сл. 1. Сл. 2. Сл. 3. Сл. 4.

Све ластаре, који с пролећа потерају из подлоге, треба уклањати, а кад ластар из калема достигне извесну величину, онда одсећи и онај део подлоге изнад калема. Тај део одсеца се обично мало по мало, а ако се жели одсећи одједном, онда је за то најбоље време — август.

Преко лета треба уклањати и све жиле, које терају из калем-лозе.

На случај, да калемљење зими није испало за руком, онда га ваља поновити с пролећа.

Како је овај начин по све прост, то нашим винодељцима препоручујемо, да из државних расадника набаве америчке сорте и ове посаде као и нашу лозу, па кад се прими, онда их нашим сортама окалеме на овај начин.

Б. Д. Тодоровић.

О очувавању зимског воћа, поглавито јабука и крушака.

Пре неки дан, „Тежак" је донео неколико напомена о томе, како ваља брати зимско воће, а сад да речемо коју више о томе, како зимско воће ваља очувати преко зиме.

Кад је код зимског доба приспело оно доба, кад се оно лако кида с дрвета, онда је то воће довољно зрело, и, треба га брати. Ну у највише прилика, та зрелост код тога воћа није довољна, па да се оно може и употребити. Код њега ваља да се после овога изазове укус и мирис, и да му месо буде што мекше, слађе и сочније. Ту другу зрелост постиже ово воће и после но што се обере, само ако се као што треба ушчува. А само пак дозревање, могуће је отуда, што се у воћу, по што се убере, налази извесна количина скропца, па се овај исто као и на дрвету, претвара у шећер.

Да воће, после по што се убере, дозри, потребно му је извесно време. Време је ово код различнога воћа различно, а оно у велико зависи и од тога, како се воће чува. Ако је јесен краћа, онда је ово доба дуже, и обратно, ако је јесен дужа, онда је ово време краће, јер у првом случају беремо воће раније, а у другом — касније.

Воће се најбоље очувава у одајама које су за то згодне или нарочито подешене.

Таква одаја не сме бити са свим сува ни мемљива нити се у њој влага сме осећати. У том локалу не сме се осећати ни какав непријатан задај, па за то, ту и не треба држати оне ствари од којих се развијају мириси што јако задишу. Одаја треба да је заклоњена и од јаких мразева, ну температура ипак не треба да буде већа од 4 до 6° ц. већ на овој ваља да се више мање одржава.

За овај циљ у највише прилика узимају се подруми, по што они овим условима понајчешће одговарају, али од оних подрума, који свима овим захтевима не би одговарали, далеко су боље оне собе или коморе које имају прозоре са северне стране. Прозори на тим локалима, застру се маховином или каквим сличним предметима. Добро је, да врата буду дупла, т. ј. једна да се отварају споља, а друга изнутра, да се стаја не би јако проветравала. Ово је за овај циљ толико важно, да у томе не треба тражити какву уштеду.

У избраној одаји за чување воћа, ваља за тим понамештати доста полица (стелажа), столова и т. д. Полице могу бити од леса а могу и од дасака или летава. Ако се за овај циљ употребе даске или летве, онда треба пазити, да даске или летве на поду по којима ће се воће ређати, буду нешто размакнуте, како би воће добијало ваздуха и оздо и — са стране.

Где што за очувавање воћа праве и нарочите одаје, са два па и три дувара, између којих мећу пепео, сламу и т. д. т. ј. ствари, које се рачунају у рђаве топлоноше. И у овим одајама, воће се очувава тако, да или сваки плод буде за себе или се пакује у сандуцима, бурадма, качицама и т. д.

После бербе воћа, ваља воће сортирати по његовој зрелости, т. ј. код сваке сорте воћа треба за себе одвојити зрело воће, а за себе опет оно, које је мање зрело. Кад се воће издвоји, и ако се жели паковати, онда сваки комад за себе увити у хартију, било спакву, као што се лимуни увијају, или од каквих новина, пазећи при том, да се крајеви хартије састану код петељке плода, и да се ту унаокруг руком замотуљају.

Ако се воће жели чувати тако, да сваки плод буде за себе, па било да је ово увијено у хартију или не, онда овако воће поређати по полицама, а ако се жели чувати спаковано, али не по полици, онда га пажљиво по што се обвије хартијом, метути у сандуке, бурад, каце и т. д. Кад се воће овако спреми, онда

се оно може чувати и у хладним одајама, јер мраз не може лако да продре до њега.

Ако је одаја хладна, тада се може оно воће које је понамештано по полицама а није увијано у хартију, сачувати тако скоро до Божића, али, чим наступе јаки мразеви, онда је свакојако боље, да се однесе у топлију одају.

При намештању воћа на полице, ваља пазити, да само цењеније сорте дођу свака за се, и мање важне сорте, могу се метути и тако, да по 3 до 4 комада буду заједно.

За време дов је воће на полицама, ваља га чешће прегледати, па кварно сваком приликом шкартирати.

Летве и засеке на полицама, на којима се воће слаже, ваља да су, као што је наведено, нешто размакнуте, да ваздух струји и озго. За овај циљ најобичније се узима летве, које су широке око 5. см.

Ако су даске или летве озго углачане, онда се воће може на њих непосредно понамештати, а ако нису, онда је боље, да се најпре застру маховином, песком или хартијом. Сламу и сено није савесно употребљавати с тога, што су то згодни материјали за настањивање и развијање гљивица, и што воће од њих, нарочито од сена, добија страни мирис.

Овда онда ваља загледати и оно воће, које је спаковано у сандуцима, бурадма и т. д.

Кад се воће унесе у одају, онда је у почетку нужно, да се за неколико дана одаја сваког вечера проветрава, те да се тиме уклони сувишна влага. И преко зиме, кад су дани облачни, а при том топли, може се одаја овда онда проветрити.

Обичније се воће чува, кад се поређа, па се за тим покрије песком, пепелом, гипсом, сламом, мекињамм и т. д. На овај начин могуће је, да се воће — често и под ведрим небом — очува, с тога, што ови материјали одузму воћу сувишну влагу, па га за тим у том стању и даље одржавају.

Често ове начине и међу собом комбинују, т. ј. воће увију у хартију, а за тим у сандуке или бурад намештају ред воћа и ред (слој) ових материјала, док се тако суд не напуни. Овакав начин очувања воћа, свакојако је најбољи.

Код нас многи чувају воће и у житу (овсу, јечму и т. д.), али, кад је јака зима, тако воће често страда, те је зато боље, да се бар цењеније воће пакује и чува на један од поменутих начина.

У опште, између воћа ваља преко зиме очувати само оне сорте, које су цењене, иначе, мање важне сорте, треба још с јесени употребити за прављење јабуковаче и за друге техничке цељи.

Ну, ако се и привредно воће жели преко зиме чувати, а то се чини обично онда, кад је оно много родило, онда се и оно ређа тако, да на слој воћа, дође слој песка, маховине и т. д., или се трапи као и — кромпир. Т-ћ.

ПРОИЗВОДЊА КАТРАНА У УЖИЧКОМ ОКРУГУ.

од Годечевца.

Дала нам се прилика, да поведемо јавну реч о једној важној грани домаће индустрије, којом се бави народ у кршевитоме и сиромашном ужичком округу.

Најважнији производ тога краја, намењен искључиво за продају, јесте, без сумње, катран и луч, који се разносе по целој земљи.

Катран, који се пече од боровине, производи се у Србији једино у срезу златиборском, у ужичком округу, и тек нешто мало у срезу студеничком, у округу рунничком.

Према томе је данас дрво за прераду катрана и луча у томе месту главни предмет шумске употребе и најглавнија корист од шума.

Катран се добија сувом дестилацијом у врло несавршеним катраницама и на врло примитиван начин.

Сама пак процедура врши се овако:

За катраницу ископа се у страни рупа, од 50—75 с. м. Доњи крај њезин није шири у пречнику од 2·5 десим., а горњи мора бити разведен за 1·5 метар.

Из те рупе пружа се у висину од дрвета направљен тако звани сантрач, који у пречнику долази поступно разведен. Сантрач је изнутра олепљен иловачом и у горњем крају свом широк је у пречнику 3—4 метра. Обим и величина његова зависи управо од потребе. Ко хоће да испече више катрана, тај прави и већу катраницу, односно сантрач, где може стати од 50—150 вређа ситно изверасане лучевине.

Сниже направљене катранице ископа се рупа, чија величина такођер зависи од количине катрана. Она је спојена са каналичем од катранице, у коју се слива катран кроз дрвени олук. И та рупа мора се изнутра олепити иловачом, како се катран не би упијао у земљу.

Кад се на тај начин припреми све за печење катрана, онда се довлачи боровина и пањеви, у којима има највише смоле. Таква гора зове се: „масна гора“, за разлику од „посне горе“, по што има и такве боровине, из које се не би могло ни мало катрана испећи.

Гора, која је на пригревици, у присоју, та је са свим масна, дочим гора на супротној страни, у осоју, са свим је посна.

Кад се прибави толико горе, да се њоме може напунити катраница, па била та гора сирова или сува — на то се не пази — онда се та гора ситни на најмање иверчице.

Та се радња зове иверање.

Тако истњено иверје купи се у вреће и сасипа у спремљену катраницу, па онда добро збије маљевима. Кад се катраница напуни, тад се озго заврши и покрије сламом а преко ње натрпа се земља (за 2—4 с. м.) и добро утаба.

У самом врху катранице остави се празан, ничим непопуњен простор, у ширини 3 с. м. Кроз тај простор упали се иверје у катраници.

Чим се иверје запали, одмах се затвори доња рупа на катраници. То је она рупа, кроз коју ваља да протиче катран из катранице. Другога дана се рупа на катраници отвори и катран се источи у спремљену рупу.

Сагоревање мора да буде по из тиха без пламена. И то сагоревање траје читаву седмицу.

Ето, на тако прост начин, без икаквог рационалнијег упутства, производи се катран, кога кирџије на својим коњићима разносе по целој земљи, те га трампљавају за жито, или га продају за маленкост од 10—15 пара по килограму.

Дослен је ужички округ од свију округа у Србији, најбоље сачувао шуму, тај у усвакоме погледу драгоцени накит свој. То се има приписати једино његовој ненасељености, његовом бреговитом и врлетном земљишту и очајничким путовима. Па ипак, неумитна сикира и ту је знатно учинила своје дејство.

Шуме има старе од 20 до преко 200 година. Осим тога, што се гора веома неразумно сече за луч и катран, она се још употребљава и као грађевински материјал, као гориво, и за остале домаће потребе за земљоделско газдинство.

Има још један начин, на који се страхота шума сатире, а то је: *крчење и паљење за орнице и лиђеде* и у оним местима где је земљиште лоше и чисто шумско.

Како се шума неразумно утире, најбоље ће нам показати редови, који долазе.

„На коју се год страну и брло погледа,“ вели се у једноме извештају, писаноме министру народне привреде,[1] „ свуда се види права пустош и дивљаштво. Хиљадама старих ариих борова, оборених можда од пре 10—15 година, белушају се свако потруди с пола и лише на лешине по разбојишту. То је све оборила и данас још обара пајвећма и самоникла рука човекова. Што је столеће само од себе створило, то је посечено за багателу луча и патрана. За један товар луча, то јест за два трупца од по један метар дужине и 30—40 с. м. дебљине у пречнику, секу се сваки пут по два хиљадгодишња стара бора, па се од једног и од другог исече по један трупац и отпне, те напади само средина — срчика — као смоловија, а цело стабло остане на месту да иструхне неупотребљено. Отуда су они непревазиђени величани борова; на још треба урачунати колико их се исече преко године за печење крча. Торник под Цриборном има добро сачувану шуму, али и тамо се почшке прерађивати ваљеви луча и печењем катрана. По што су околни становници опустили све косе, од Семегњана и Груде до сувата злагборских и до планине Муртенице, пустили су се сада доле и отпочели тамањити гору и на Торнику и Лиски“.

Шумарска управа требала би за времена да обрати најозбиљнију пажњу не само на разумно трошење четинара — како не би била већа штета од користи — већ и на подизање и правилно подизање нових младика.

Гора, од које се катран пече, брзо би се подигла, кад би јој се поле поклонило више пажње.

Кад с пролећа духну јаки ветрови, они разнесу саме од четинара далеко по целој околини. Све то семе никне и то тако густо, да човек једном стопом згази по неколико малих борића. Ну, заман, када стока све то за једно лето сатре и утамани!

Кад би се катран производно и прерађивао на разумнији начин, онда би не би служио за најпростију употребу као данас, већ би се њиме могле подмиривати и све техничке потребе у земљи.

Па не само то.

Кад се, на пример, зна: да је катран од велике важности и за медецину, да се из њега добију разни препарати, међу којима је најважнији креозот — који игра тако знатну улогу при грудним болестима — онда би се производња катрана могла толико увећати да би за многи с успехом и на страну извозити.

На тај начин очајала би ова тако важна грана наше индустрије, те би донесла много знатније и веће дохотке.

Ми с правом можемо очекивати, да нашу реч чују пријатељи, којима лежи на срцу унапређење народне привреде и побољшање економног стања народа.

ИЗВЕШТАЈ

са привредно-витешке свечаности шумадијске области.

У овој су години свих пет областних Кола Јахача приредили по једну привредно-витешку свечаност. О Ђурђеву дану била је на дунавеком „Михаиловцу“ под Београда; о Цару Константину на тимочкоме „Михаиловцу“ код Зајечара; о Тројицама, на дринсковском „Михаиловцу“ под Шапца, у почаст рођен дана Господара Јеврема Т. Обреновића; о рођен дану највишег заштитника Његовог Величанства Краља Александра (2 августа) на моравеком „Михаиловцу“ код Ниша; и напослетку сада, по овогодишњем реду пета и за ову годину последња, на шумадијскоме „Михаиловцу“ код Крагујевца у спомен рођен дана духовнога патрона свих пет Кола Јахача — великога патриоте и витеза — Кнеза Михаила.

Шумадијско приредно витешко Коло Јахача „Кнез Михаило“, основано је у лето прошле године, са задаћом, да подстиче побољшање домаћег соја коња и да се брине о шарчељу и јачању витешког јахачког духа у народу српском и неговању на земљишту шумадијске области.

Циљ је дакле шумадијског Кола Јахача у свему истоветан са циљевима: остала четири области (дринсковског, дунавског, моравског и тимочког) Кола Јахача „Кнез Михаило“.

Пошто је опште познато, да се помоћу добрих коња знатно унапређује како привредна тако и одбрамбена снага једнога народа и пошто се у исто време зна, да је гајење и шарење правилног витештва од замашног и пресудног значаја по лепшу срећну будућност и српско благостање, то се само може народу српском на његовој увиђавности честитати, што је са највећим одушевљењем прагрмио и помагао рад у речи стојећих Кола Јахача.

Благодарећи томе свестраном одазиву, шумадијско је Коло било у стању, да већ прошле јесени у родноме месту и о рођен дану Кнеза Михаила (4 септ. 1890. год.), приреди прва разноврсна наградна кола приредна тако и витешка такмичења са домаћим коњима.

Од тих прошлогодишњих, па до овогодишњих шумадијских такмичења, минула је година дана, у којој се шумадијска управа одликовала истрајним и свестраним радом, користећи се искуством стеченим на прошлогодишњим утакмицама а тако и искуством које је управа прибавала правилном честих излагања у села, које је овога лета чинила.

Да је управа шумадијскога Кола о своме раду брижљиво размишљала у свим појединостима, као и да је се волио ђакала свиђу послова који јој у душноет спадају, на најзад, да је дакле не само радила, већ да је знатан напредак учинила, јасно нам сведоче овогодишње утакмице кад их упоредимо са такмичењима која су прошле године приређена.

Овогодишња смотра над радом и успесима шумадијског Кола Јахача показала је свестран напредак и ми ћемо бар неке појединости овде наглаенти:

1. Сума новаца која је ове године за награде одређена знатно надмашује ону суму која је прошле године приликом утакмица на награде утрошена, те је ове године било и много више и много већих награда него лане. А сва су изгледи, да ће вредна управа својом неуморношћу и својим стеченим гласом успети, да идуће године буду награде још обилније како по броју тако и по величини, и од награда овогодишњих.

2. Распоред овогодишњих утакмица како с погледом на правилну поделу појединих утакмица и с погледом на услове за утакмичаре и њихов број, далеко је: стручнији и обилнији и целисходнији нако за унапређење приредне, тако и за јачање витешке гране.

3. Број излагача и осталих такмичара био је ове године више но два пут већи од прошлогодишњег броја (већ излагачима било је и таквих који су *по 9 трла наложили!*

4. На изложеним гранма опазило се, да су *много боље негована* него што се то могло да опази на грапма која су изложена била прошле године.

5. Број описаних коњева у шумадијској области много је већи ове године, но што је био у прошлој.

6. Распоред самог места за изложбу и за остала такмичења, удешен је далеко боље и удобније а при том и нелелепније но прошле године.

[1] Види: „Србија“ од Корена, стр. 819.

7. Извршивање појединих привредно-витешких такмичења извођено је правилније и тачније него у години прошлој.

8. Број чланова друштвених (шумадијскога Кола) знатно је порастао од лане.

9. Број посетилаца грађанских а нарочито селских био је ове године куд и камо огромнији од прошлогодишњих.

10. Са задовољством приметили смо и то, даје неуморна управа шумадијскога Кола у пресретном положају те и своје саграђанке убројава међ трудбенике и помагаче привредновитешкога циља, јер је и велики број скупоцених и вапредно извезених пешкира (убруса) и тако и других поклона, *које су оне даровале излагачима и осталим такмичарима*, уз повчане награде поклоњен. А сем тога се „крагујевачко женско друштво" уписало за утемељача. — Трећи видан доказ да племенито и родољубиво крагујевачко женско друштво свом вољом увиђа и потпомаже значај привредновитешког рада шумадијскога Кола, састајао се у томе, што су шумадијске сеје и шћери участвовале као продавачице у добротворном базару чији је приход намењен привреди и витештву.

Ми се надамо даће све српске сеје и шћери, како оне из градова, тако исто и оне са села, у будуће хитати на привредно и витешко мејдан поље (на дрносавски, на дунавски, на шумадијски, на моравски и на тимочки „Михаиловац") да својеручно својим рокотворинама ките и обдарују победнике.

*

Остављајући даље набрајање осталих појединих доказа који би свакога уверили и убедили да је се вредна шумадијска управа удостојила свачије пажње и да је циљ кола јахача веома важан, ми ћемо у место тога навести само још речи једног нашег старог војника и привредника, којима је он по повратку са шумадијскога „Михаиловца" завршио своје признање на спрам постигнутих успеха. Он вели:

„Знао сам да је шумадијско коло својим истрајним и смишљеним радом стекло себи лепа гласа у народу, али се ипак ни из далека не надах оволиком успеху за кратко време, јер подизање коњарства и ширење витештва не бива тако брзо као што би многи нестрпљиви патриота желео. Ја се из свега срца радујем толиком успеху Кола Јахача, јер дојакошњи напредак већ је толики, да се може равнати једној добивеној битци у каквом рату, што много значи. Нека би само дао Бог да народ српски не малакше у потпомагању тих привредновитешких удружења".

Завршујући тиме овај наш кратки извештај праведно је да се са благодарношћу сетимо и овде свију оних доброта, које је пољопривредно друштво Колима Јахача од постанка указивало.

Р . . .
чланица Кола Јахача
„Кнез Михаило"

БЕЛЕШКЕ.

Превртање хране у амбарима и магацинима.

Познато је да храну у амбару или магацину треба превртати, јер ако се не преврће ужеже се, те јој је цена лошија а брашно од ње горчи и заудара на пљесан. Кад је храна сасута у амбар влажна, онда је треба чешће превртати; а ако је сасута сува, онда је довољно кад се у јесен и у зиму преврне свака два месеца. Али у пролеће, кад је време да се сеје дотична храна, треба је чешће превртати јер и оно семе које није бачено у земљу већ лежи у амбару, покреће се на живот, и ако се у то доба чешће не преврће лако може да се ужеже. Зато чим зима почне попуштати, треба храну у амбарима превртати бар сваких четрнајест дана. Кад се храна одржи до месеца маја, онда је се већ довољно осушила и нема бојазни да ће се ужећи ако се преко лета и не преврће.

Кукавица и веверица у пољској привреди.

Кукавица је једна од најкориснијих птица и највреднијих помагача пољопривреднику у утаманењу разне штетне жгадије на усевима и воћњаку. Уваћена кукавица у етању је да дневно поједе близу двеста крупнијих и ситнијих инсеката, баш од оних најштетнијих, и безброј мравијих јаја.

На против, веверица је врло штетна животиња, јер с особитим задовљством тражи птичија гњезда те јаја попије, а младе птичиће удави и мозак им поједе.

Против дифтиритиса код кокошију.

Петролеум препоручују као сигурно средство против епидемичне болести „дефтиритиса" код кокошију. Треба четкицом помазати кљун болесника петролеумом а сем тога канути му у ноздрве неколико капи петролеума. Ако лек од прва не би помогао, треба га применити неколико пута на дан и обично болесник оздрави за један дан. Ну ако не оздрави првог дана, треба и сутра дан продужити лечење и, уверавају, успех је сигуран.

Против пролива код телади.

Познато је да телад врло лако оболу од пролива, који је код њих доста опасан. Да би се оболело теле спасло, први је услов да се уведе у топлу стају и да се под добро застре простирком. Хранити га треба или млеком његове матере, ако је здрава, или млеком друге краве по могућству која је приближно у исто време отелила, ну никако га не треба појити ладним или оплављеним млеком. Сем тога препоручује један француски пољопривредник један лек, који успешно употребљује више година. Треба, вели, скувати 250 грама пиринца и неколико жила огроза у 2—3 литра воде, па течност ову дати телету да пије изјутра и у вече, и лек ће за дан помоћи.

Вредност сунцокрета као хране за пилеж.

У Енглеској, где је живинарство узело јаког маха, тврде, да је семе сунцокрета најбоља храна за кокошке. Веле, да изврсно утиче на ношење јаја, а поред тога и одлично храни и даје перју дивну светлост. — Најкорисније је сејати сорте сунцокрета са крупним цветом; но и наше домаће сорте врло се добро рентирају. Поред тога што је сунцокрет тако одлична храна за кокошке, како Енглези уверавају, он је још и важна пчеларска биљка, јер до саме јесени, када још мало која биљка цвета, даје лепу пашу за пчеле својим цветом, а и леп је украс где год расте.

ГЛАСНИК.

Привредни Савет. — Указом Краљевског Намесништва од 4. пр. м. постављени су за чланове Привредног Савета на три године: г. г. Коста Јовановић, члан Државног Савета; Стеван Р. Поповић, члан Државног Савета; Чедомиљ А. Поповић, начелник министарства народне привреде у пенсији; Светезар Милојевић, начелник министарства финансије и председник српског пољо

привредног друштва; Коста Црногорац, професор у пензији; Ђока Аћићелковић, директор јагодинске више гимназије; Перa Милојловић, директор Народне Банке; Љуба Новаковић, економ из Краљева; Вића Радовановић, земљоделац из Водица; Милан А. Павловић, председник Београдске Трговачке Омладине; Димитрије Стаменковић, председник Трговачког удружења у Београду; Тодор Михаиловић, трг. из Београда; Прока Константиновић, председник општине смедеревске; Ђорђе Николајевић-Хаџи, трговац из Београда; и Петар Тодоровић маршени лекар управе вароши Београда. —

28. пр. м. држао је Привредни Савет прву своју седницу ради конституисања. Седницу је отворио министар народне привреде господин Коста С. Таушановић беседом, у којој је нарочито изјавио своју наду коју полаже на Савет и посебице на његове чланове.

За секретара Привредног Савета одређено је господин министар народне привреде господина Симу Кандића, секретара министарства.

Затим је господин министар саопштио оставку г. Косте Јовановића, члана Државног Савета, који се због слабог здравља није могао примити овог избора, а по том је се приступило избору председника и потпредседника.

За председника Привредног Савета изабран је господин Стеван Р. Поповић, члан Државног Савета, а за потпредседника господин Чедомиљ А. Поповић, начелник министарства народне привреде у пензији.

Затим је требао Привредни Савет да се подели на секције, према одредбама закона о Привредном Савету. Али, пошто још нису израђена правила о пословном реду Привредног Савета, (према одредбама закон о томе), то је се приступило избору Сталног Одбора, које је сталожено у дужност и то, да сходно законским одредбама изради правилник Привредног Савета.

У овај Одбор изабрани су чланови Привредног Савета г. г. Светозар Милојевић, Коста Црногорац, Петар Милојловић, Милан А. Павловић, Димитрије Стаменковић и Прока Константиновић.

Ми немо у идућем броју проговорити коју о важности ове установе код нас, и шта српски пољопривредник очекује од Привредног Савета. —

* * *

Филоксера у Нишу. У прошлом броју, у допису из Жупе, потврђено је, да је несретна филоксерна зараза продрла у један од најважнијих наших винских крајева — у Жупу. Сад је нам званично констатована филоксерна зараза и у једном другом не мање важном, винском крају; на име, изасланик господ. министра народне привреде констатовао је филоксерну заразу у селу Каменици у среву нишком. Тако несретна филоксера није се задовољала Смедеревом и Крајином, већ сад прети виноделу и у Жупи и Нишу.

* * *

Гајење мака-амфиона-опијума у Србији. — Прошле зиме министарство народне привреде набавило и ради општих гајења раздало извесну количину семена белог мака.

Овим гајењем мака бавио се понајвише г. Манча Цибаревић, књижар и економ из Лесковца. Он је од добивеног усева извадио извесну количину опијума, па је једну количину, од 60 грама, послао ради анализирања државном хемичару.

Државни хемичар нашао је, да овај лесковачки мак даје опијум који садржи:

морфина	12·7%
влаге	10·0% (осуша на 60° ц.)
пепела	2·5%

Оволико морфина садржавао је несушен, а донекле осушен имао је и 14% морфина.

Београдске дрогерије продају опијум по 48 па и 50 динара килограм, а 1 кгр. опијума од 12% морфина по најновијем пензијској хемијске фабрике Ге-а у Дрездн стаје 18 формата.

Пошто дакле наш лесковачки опијум, садржи више морфина, то више и вреди.

О овоме известени су наши апотекари, дрогеристе, војене и варошке болнице ради куповине нашега опијума за своју потребу.

М. Ђ. Р.

ДОПИСИ.

Поцерина, 9. септембра 1891. год.

Озолина дуготрајна суша забрињава је сваког. На доста места оиђаните да је неколико брдаи истрошено на тако остављено; ретко где, да ћете наћи, да је цела њива изгорела. Угар је за наше селаке у овој околини постала обичаи и нужна ствар. Но ове године угара не ће бити, но ће бити само сејање на кукурузишту.

Берба кукуруза предузета је, усљед велики жега кукуруз је на силу сазрео.

Берба виноградска свршена је, но ретко ко да се може похвалити. Само два примера: Крчуле — у Посавини — жиии тако рећи од винограда. Један домаћин платио је виноградару за род у винограду 16 дуката пес. а нашао 6 чаброва. Један домаћин у истим Крчулама набрао је место 150 акова, једва 30 акова. Мало је винограда да му је грожђе изресно, јер је махом зеленчиво, или побијено градом, те због мало грожђа — клука — већ су многи пшо из каца оточили.

Стока је за сад у добром здрављу. Било је, и то ретко, на овцама богиња, али то се може рећи на стада, а не у опште.

За зараду стоке биће зимус нубуре. Сена нема, отаве још горе. Стрништа пре жетве за дуго ниће кисаоника, па је слама и сувише суха и не ће је стока радо јести, и и с тога, што у кошеној слами нема траве. Ко буде имао зрна и мекиња моћиће нешто и урадити.

Урош Палеташевић
учитељ.

Златово, 23. септембра 1891. год.

Летошња суша и жега учиниле су осетне штете земљорадњи у овоме крају. Но ипак, пако се је уопште био, може се рећи, да је жетва неилла добра.

Тако, ошенина јарица, јачам јарик и овас дали су добар род. Кукуруз је такође добро родио, коме је допринела Аранђеловачка кишa — 14 Јула. Посиња је слаб; јер после те кише, киће друга падала никако, па је остао јалов. Добром роду, приномогло је доста и то, што је и кукуруз посејан био на земљишту осојном — хладном, а ово му је тамо угодно на суши било. — Осојно земљиште и Аранђеловачка киша, дали су ове године бербу кукуруза: врло добру.

Баштенски усеви слаби су због суше били. Од варива има прилично пасуља, што је сејан уз кукуруз по њиви.

Воћарпља је добра била.

Виногради су били местимице добро пошли, али је пламењача смела, и сваки се је изненадно при бранку, што је мање набрао, него што се надао. Они се не загреју. После бербе, пуште стоку да их обрста. [1])

[1]) Ово је врло штетно за виногради и не треба никако дозволити. Ур.

Јиволе су слабе откосе дале. На и оно мало сена, што је добивено изгорело је; јер је доњака поклоњено, надајући се киши, да траву натера. — Јисаници су за то многи спремљени и још се спремају.

Тегљена стока суву храну непрестано једе, а како нема отаве, стрњике ни поље, и остала стока пашње брзо на храну. Зима, што буде јача и дужа, то ће за стоку лошије бити.

Кошнице су слабо. Неке су дале само по један рој, а тек по неке три.

Шума није понела и жира мало ниш. Од сада ће постати сатирање. Сећење се и рушити ће је моме боље и згодније. Ако се не да печати, остаће се, па руши друга. Тако с' јесени, све у ниме потребе. Зими сену дрва и у бесењене продају. Сем тога, многа се буква обори само ради брста козама. Најпосле, колико ли се исече букава за кречане, и колико ли се исече, ма трупуље, из живеног рачуна, да се неко парче земље зауме од неког појединца!

Иоп закон о шумама најпаметније ли ли не ће бити среће да се још ове године бар прибижно у дело приведе.

Здравље је повољно, како код људи, тако и код стоке.

Кише је било између 9 и 10 септембра ови је пало као на врело гвожђе. Једино је жалост расхладила. 10-га је падао помешан са кишом и снег.

Перо Ј. Игњатовић.

ПАНАЂУР У ПОЖЕЗИ.

У Пожези је био панађур 8., 9. и 10. септембра 1891. године. На њему су се обавља једва један пут продавали исључиво само земаљски производи, јер су страначке прве са свим осуствовале.

Стоке је било доста, а било је и добре. Продато је:

говеди	503	комада за	42.365·50 динара.
јунади и телади	67	„ „	3.976·30 „
коња	24	„ „	1.194·10 „
ждребица	2	„ „	62·00 „
Свега:	596	комада за	46·797·90 динара.

Говедима била је највећа цена 174 дин. а најмања 26 дин.; теладима највећа 96·50 а најмања 13.; коњима највећа 121 најмања 19 динара; — све од комада.

Болести се није на стоки примећило.

Говеда су малом куповали крагујевчани, а по том крушевљани.

Д. П., Л.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Записник VIII. седнице од 1. јуна 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић одборници г. г. К. Главинић, Јан. Марковић, А. Живановић, Ил. Кремић, Анта Голубовић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 38. Референт за књижевни рад друштва реферише, да су друштву стигла три рада на основу расписног стечаја за поуку: „Гајење биљака за исхрану стоке", за друштвену популарну библиотеку, па предлаже да се сва три ова рада предају на оцену редовним друштв. члановима г. г. Светолику Петковићу и Мирку Миљковићу. — Одбор усвоји предлог референта.

Бр. 39. Референт за књижевни рад реферише, да од поука на које је расписан стечај нису поднете друштву још две поуке и то: „О преради млека", и „О удруженима за производњу и набавну справа, стоке и др. пољопривредних потреба", а да им је рок за подношење прошао, па предлаже да се стечај за ове поуке обнови. Одбор одлучи да се стечај за ове поуке обнови и да се остави рок за подношење до конца ове године.

Бр. 40 Приступи се награђивању радова печатаних у „Тежаку" у бр. 10. до 20. и одбор награди:

Чланци

I. са осамдесет динара

Гајење мака за производње амонијона од Чеде А. Поповића

Питање о поправци нашег домаћег соја поља од Мир. Миљковића

Неколико речи о употреби хмеља топчидерског од Ј. Рашерв.

О избору грла за приплод од А. Мијоковића.

О њези очених калема од Др. Ђорђа Радића.

II. са по седамдесет динара

Нега суждребних кобила и ждребади од О. Репића.

Откуда добија Енглеска толике жетве од Мите Петровића.

Корист пристаће сејидбе о: Душ. М. Спасића

Сејање кукуруза са усродима од Игњата Марковића.

Золивање житомине од Виловског.

Како наш народ прима рационал. земледељу од Драг. Лепчепића.

Нешто из ливадарства од И. Кремића.

У које доба пролећа треба кромпир садити од Мирка Миљковића.

Како се тамане црни скакавци од Ф. Јерговића.

У корист поправке стања наших пољопривредника од Игн. Мирковића.

Колика од Љубе Јовановића.

О сађењу и пресађивању у повртњаку од Др. Ђорђа Радића.

Коњске грабље за купљење сена од Душ. М. Спасића.

Још неколико речи из ливадарства од Илије Кремића.

О уљиву талога на вину од Др. Ђорђа Радића

Борба око утрина испуста и поспане од И. А. Јовановића.

III. са шест и пет динара

Сасвим поуздано средство против рака код јабучастог воћа од Др. Ђорђа Радића.

IV. са шест динара,

Крвава ваш од Игњата Марковића.

О семену за сејање од Ж. Златића,

Јасе

О одбирању прасади } од Мирка Миљковића

Гајење ћурана

Опасни непријатељ у дому пољопривредника од Игњата Марковића.

Старост биљака и њихова смрт од Благ. Д. Тодоровића.

Један узрок да кобила побаци од Др. Ђорђа Радића.

Остали нам награде.

Белешке све са по шест динара.

Гласник са по шест динара.

Домаћи са по четрдесет осам динара.

Подлистак са шест динара:

О ручним женским радовима од Санка Кучаревића.

Остало ван награде.

Књижевност ван награде.

Бр. 41. Прочита се писмо г. Др. Ђ. Радића, којим јавља друштву, да је све несугласице између себе и друштва дао заборавну и да је већ ступио у заједнички рад с друштвом. — Одбор прима то к знању; а по постојећој молби његовој односно откупа књига одлучи; да се предходно дело „Гајења пернате живине“ од Др. Ђ. Радића да на оцену друштвеном члану г. Вукашину Петровићу.

Бр. 42. Г. министар војни, поводом молбе друштвене да скрати рок вежбе друшт. секретару а резерв. официру г. Спасићу и да наради да исти буде на вежби у овдашњем гарнизону, извештава друштво, да рок вежбе не може да му скрати, но да је наредио, да буде на вежби у овд. гарнизону, како би поред војне дужности могао вршити и своје послове у друштву. Одбор благодари г. министру на овоме решењу препоручујући г. Спасићу да се стара, да поред војне дужности врши и своје послове у друштву.

Бр. 43. Прочита се предлог управ. друшт. добра да се подекному добра повиси плата од 40 на 50 дин. месечно, с тим да се с њим направи уговор бар за годину дана. С оним предлогом сагласан је и ужи одбор за управу друштвених добра. И одбор одлучи: да се плата подекнома добра повиси на 50 дин. месечно и повишена да му се рачуна од 1. ов. м. но да му се нађа тек пошто се уговор направи и потпише.

Бр. 44. Прочита се извод о стању друшт. благајнице за месец мај, по коме је било: примања 5424·80 дин. издавања 1899·35 дин. преостало готовине 3525·45 дин. — Одбор прима ово к знању.

Записник IX. и X. седнице од 7. и 15. јуна.

Беше су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Јанош Марковић, Анта Голубовић, А. Живановић, М. Миљковић, И. Кремић, М. Х. Поповић, Св. Љ. Гавриловић Д. М. Спасић,

Бележи секретар Спасић.

Бр. 45. Потпредседник г. Поповић саопшти позив Дринопавског коња јахача Кнез Михаило, на утакмице које приређује 10. ов. м. у Шапцу. Одбор прими позив к знању и изобра за друштвене представнике на овим утакмицама г. г. потпредседника Поповића и секретара Спасића с тим, да им се трошак плати по норми.

Бр. 46. Благајник реферише да је друштвена новела готова и да је исплаћена. Одбор примајући ово к знању одлучи:

1. Нове друштвене новеле издавање се бесплатно члановима утемељачима, почесним и редовним.

2. За чланова допасне и помагаче да се изради нарочита новела и да се такође бесплатно издаје.

3. Ко од чланова, који су већ једном добили друштвену повељу, жели исту да замени новом, плаћа за њу 2 динара.

Бр 47. Приступи се решавању предлога потпредседника г. Поповића, да Друштво пошље изасланике на пољопривредне изложбе у Прагу и Загребу. И одбор одлучи:

1. Да се пошљу 2 изасланика са задатком да посете, проуче и поднесу извештај о обема изложбама, а да им се као потпора од Друштва за то да се по 250 динара.

2. Изабра за изасланике г. г. Ал. Живановића и Свет. Љ. Гавриловића.

Бр. 48. Прочита се зах друшт. подружине у Вел. Крсна, да јој друштво обећању потпору за ову годину у 120 динара, да у готову, а ради помоћи за откуп бика од Обреновачке подружине. Одбор одлучи да се учини по молби.

КЊИЖЕВНОСТ.

Изашле су из штампе књиге:

Пољопривредно рачуноводство за ниже пољопривредне школе у Краљевини Србији, по д-ру Голцу и другима израдио Благ. Д. Тодоровић наставник ратарске школе. Издање министарства народне привреде. У Београду у држав. штампар. 1891. — Цена 50 пара. —

Вредни радник на пољу наше пољопривредне књижевности, г. Благоје, заслужује сваку хвалу што је се летио и написао ову тако важну књигу за нас. Садржај је књиге ова: *Потреба рачуноводства. Задатак рачуноводства и његова подела. Потребне књиге и обрасци за просто пољопривредно рачуноводство Белешници што се воде сваког дана а на крају године закључују. Белешници што се воде у извесно доба и одмах се закључују.* За тим обрасци свију препоручених белешница и књига са примерима. — И ако је књига намењена за школску употребу, она је врло поучна и за сваког пољопривредника, и заслужује особиту пажњу наших пољопривредника.

Основи шумарства за ниже пољопривредне школе у Србији, — (са 71 сликом у тексту), израдио Благоје Д. Тодоровић, наставник ратарске школе. Друго, поправљено и увећано издање Издало министарство народне привреде. У Београду у држав штампарији 1891 Цена 1 динар. —

Дело ово пространо је 12 табака и снабдевено многим сликама ред објашњења. Сем школске добро је и за приватну употребу. Главна му је садржина: *опис најважнијег шумског дрвећа. О подизању шума. Нега и заштита шума. Употреба шума.* Како му је и цена према величини врло мала, то га препору чујемо свима нашим читатељима.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНИ ПОСИ. БОЊА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН., ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОНАЉУЧИ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АКО ЈЕ ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖИО ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 41. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 13. ОКТОБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Привредни савет. — Претапање вина (са 3 слике). — На колико се начина може шума да посади. — Како треба новоусађене воћке за тачно пресађивати. — Патење и одгајивање рибе у језерима и рибњацима. — **Белешке:** Мак као пољски усев. — Како се растерују вране — Како треба чувати хамове. — Против бувача. — **Гласник:** Постављења — Награде у ратарској школи у Краљеву. — Закон против бојења вина у Француској. — Производња коња у Русији. — Велики вашар за куповину коња у Саксонији — **Дописи:** Левач. Николичево, Врлетоде, Забојница, Пожарје у Краљеву. — **Записник седница управног одбора:** — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

ПРИВРЕДНИ САВЕТ

Обећали смо у прошлом броју „Тежака", када смо донели указ о постављењу чланова Привредног Савета и о раду његовом у првој седници, да ћемо проговорити коју више о важности ове нове установе и шта ми, српски пољопривредници, очекујемо од ње.

Да искушамо дато обећање.

Лаћајући се пера да пишемо о овом питању, које је по нашем мишљењу од предсудног значаја по унапређење пољске привреде код нас, морамо прво да пропратимо закон о уређењу Привредног Савета, у колико, у колико мислимо да би га требало изменити или допунити.

Члан 1-ви Закона гласи: „При министарству народне привреде установљава се Привредни Савет, који ће својим саветима бити на руци министру народне привреде у питањима, која се тичу народне привреде." — Ми би циљ ово установе обележили тачније. Ми би Привредном Савету дали већи значај и самосталнији карактер. Ставили би му у дужност *прво рад* по сопственој иницијативи, па тек за тим саветовање.

Ако би нам се приметило, да сам назив „Привредни *Савет*" јасно обележава његов циљ, дакле саветовање а не самосталан рад, онда рад доказа да законодавац није тако разумео циљ ове установе наводимо чл. 5. тач. 1. који одређује задатак Привредном Савету и гласи: а) „*да на позив* министра народне привреде *израђује законске пројекте*, који се тичу народне привреде, које ће министар законодавном телу поднети."

Дакле, Привредном Савету није стављено у задатак да само саветује, већ да и ради, израђује, на позив министров, па и сам,као што му је дато право последњом тачком чл. 5 који гласи: „Али Привредни Савет може и сам чинити предлоге министру народне привреде, у опште или посебице, и у том смислу спремати законске пројекте."

Ну, од много већег значаја су одредбе чл. 2-ог Закона.

Члан 2. гласи: „Привредни Савет састоји се из 15 чланова, који се постављају Краљевским указом, на предлог министра народне привреде, на три године, из редова теоријски и практично спремних људи у привредним и трговинским питањима.

Сем оних петнаест чланова, начелници свих одељења министарства народне привреде или њихови заступници чланови су овог Савета по самом положају свом."

Ми се не слажемо са овим начином избора чланова Привредног Савета. Мислимо,да би било правилније и да би се циљ боље постигао, кад све чланове не би бирао министар, већ кад би се то оставило самим привредним корпорацијама, које ће из своје средине без сумње најбољи избор учинити. Овако, пак, може министар учинити и погрешку у избору стручњака којима жели да попуни Привредни Савет, јер не може по свима привредним струкама да познаје људе онако добро, као што се они између себе познају. А мала грешка у избору чланова за овако важну установу, може да повуче за собом много веће погрешке.

Све што би се имало у томе погледу прописати, то је: колико чланова бира министар а колико из које привредне корпорације сама корпорација. И ако би се ово примило у начелу, онда би свакојако ваљало да у Привредни Савет уђе сразмерно највише чланова земаљских пољопривредних корпорација (пољопривредног друштва, пчеларско-воћарске задруге

и Кола Јахача], јер је наша отаџбина земља пољопривредничка, па на то треба и највећу пажњу обратити.

Даље, мислимо, да би требало смењивање чланова «Привредног Савета» удесити тако, да се не смењују сви чланови у исто време, већ да се по половина смењује, како би се у Савету одржавала што боља пословна веза. Да је овај начин смењивања чланова једног тела најкорисији, о томе имамо доказа на много наших удружења и општина, где је тај начин усвојен или узакоњен.

Чл. 6. гласи: „Привредни Савет сазива се у седници по потреби, а на позив министра народне привреде или свога председника." — Сувишна предострожност није никако на штету, па би ми и овде били обазривији и додали би овом члану, да се Савет сазива у седнице и на захтев н. пр. три члана Савета.

Члан 9. гласи: „Чланство у Привредном Савету почасно је звање, и не даје право ни на какву плату. Али члановима, који пису из Београда, накнађиваће се путни трошак и дневница онако исто, као што се надокнађује и посланицима на Народној Скупштини."

Ми не знамо шта је законодаваца руководило да овде штеди, али ми се никако не можемо да сложимо с њим. Српски народ, српски пољопривредник, никад није жалио да плати радницима на његовим пословима, а најмање би жалио овде, где се тиче највише унапређења његових личних послова. А и право је. Зар се може тражити од једног човека да поред свог посла ради и нешто друго, а не платити га за то? Ми смо начелно мишљења, да сваког рђника ваља добро наградити, па онда и с правом захтевати да озбиљно ради; па то гледиште заступамо највише овде. Видимо, да данас плаћају многе установе (новчани и други заводи и установе) члановима својих одбора за сваки долазак у седницу, у којима се ни близу не врше тако важни послови, какви предстоје Привредном Савету. И зашто онда не наградити и чланове Привредног Савета? Само, по самој природи послова, који предстоје Привредном Савету, било би погрешно кад би се и његовим члановима дала награда од доласка у седницу. У Привредном Савету биће врло мало посла и рада у седницама, или боље, најмање део његовог рада вршиће се у седницама. Иначе, за свако озбиљније питање имаће по који члан да заседне ван седница, и да добро уграје столицу, — а да се тако ради, те да се не ломе преко колена важна питања у седницама, треба раднике и наградити. Из овога излази, да по нашем мишљењу треба одредити свима члановима Привредног Савета сталну годишњу награду, а онима из унутрашњости још и додатак како је то одређено и садашњим законом.

То је, у главном, с чиме се у „Закону о уређењу Привредног Савета" не слажемо.

Ну кад је Закон и идејално потпун, не мора се радити ако се не ће; а ако хоће да се ради, онда и при непотпуном закону може да се ради.

И наш закон о Привредном Савету ништа не ће сметати раду његових чланова, само ако хоће да раде. Ми лично не познајемо све чланове Привредног Са-

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
О
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(наставак)

У току времена облагорођен је дивљи хмељ, а утицајем земље, климе, неге и т. д. образовале су се доста постојане *одлике* хмеља, које се по овим карактерним знацима дају разликовати:

1. По *времену цветања*: рани и позни хмељ.
2. По *боји врежа*: зелен, црвен и у вези са временом цветања: зелен рани хмељ, зелен позни хмељ и т. д.
3. По *боји шишарице*: зелен, црвен и т. д.
4. По *мирису*: благ и љут хмељ.
5. По *садржини лупулина*: лак и тежак хмељ. И
6. По *пределу или месту одакле је*: Сашки, Мелнички, Ердељки и т. д.

II.

Земља и клима за хмељ.

Као све биље тако и хмељ црпе храну из земље и ваздуха. Зато је на првом месту на реду, пошто смо се с ботаничког гледишта упознали са хмељом, да говоримо о земљи и клими подесној за хмељ.

Као год што дивљи, тако и питоми (облагорођени) хмељ успева на свима земљама где наша главнија жита успевају; ну особито воле хумозну смоницу, која је наносом постала, са дубоком, пропустљивом, влажном (но не подводном) здравицом. Хмељ врло брзо расте, тако, да за 2—3 месеца дана нарасте до 12 метара, при чему за време најбујнијег раста расте дневно до 60 сантиметара. Већ по овоме види се да је за хмељ потребна снажна, дубока и влажна земља. У опште, тамо, где на ливадама има много слатке траве и где луцерка (детелина) да 3—4 откоса и преко 10 година траје, — може са успехом и хмељ да се сади.

Што се тиче климе, хмељ најбоље успева у нашим, средњим, климатима; само треба бити обазрив и не садити га у лакам земљама, где и иначе преко лета велике жеге владају, јер ће се цвет и лист спарити и спасти кад велике жеге наступе. Исто тако не ваља га садити у заклоњеним положајима у одвећ топлим земљама, јер ту може лако да изгули.

III.

Утицај одлике хмеља на производ.

Напред смо видили да само женски цвет садржи лупулина, због тога се само женске биљке и гаје.

Ну, доказано је стварно, да каквоћа хмеља, поред земних и климатских околности и неге, поглавито зависи од одлике хмеља коју гајимо.

вета, да би у напред могли доносити закључке чему се од њега надамо. Али то није ни потребно. Ми смо уверени да сваком Србину лежи на срцу унапређење наше привреде, и да ће се сваки грабити за послом, кад му се даје прилика да поради на патриотским пословима народним. У томе гледамо највећу гаранцију за успешан рад нашег Привредног Савета.

*

Да видимо сад шта ми, српски пољопривредници, очекујемо од нашег Привредног Савета, шта од њега захтевамо.

Све што је код нас до сада рађено на унапређењу пољске привреде у опште, рађено је на парче, рађено је без разрађеног и утврђеног програма за рад. При таквом стању ствари није никакво чудо, ако је све нешто ново почињало без да се старо доврши, ако се на једном послу радило час у једном а час у другом правцу, ако је се у извесном питању заступало час једно, час друго гледиште. Према томе није ни чудо ако је у опште слаб успех досадашњег рада, слабији него што би требао да буде.

Зато је прва и најпреча потреба да се смисли, разради и утврди програм рада на унапређењу наше пољске привреде. То ми на првом месту и тражимо од нашег Привредног Савета. Тражимо, *да до сигница разреди програм рада на унапређењу пољске привреде и у договору са министром избере начин за његово извршење, с нарочитим обзиром на поделу посла не само на државне већ и друге привредне установе код нас.*

Ако Привредни Савет буде срећан, да избере пут којим треба ићи у даљем раду на унапређењу наше пољске привреде, ако буде имао среће у решењу питања на шта најпре треба утицати и на које начине, онда ће и министру лако бити да дође до средства потребних за то, јер народ ни до сада није крњио буџет министарства народне привреде кад год није имао разлога за то.

Кад је утврђен програм рада, и кад се имају потребна средства, онда је лако учинити и распоред рада па је лако и извршити га.

За зграду, дакле, треба прво утврдити план по коме ће се потреба подмирити, и ако је таква права потреба, онда се морају наћи и средства да се зграда подиже, а кад има средства лако је створити материјал и извршити посао. Ну, ако план не ваља, ако не одговара потреби, онда је, богме, тешко дати и средства за такву зграду и од рада нема ништа.

То је главно што ми очекујемо од нашег Привредног Савета; и ако у томе успе, ако успе да да раду на унапређењу наше пољске привреде одређен правац, те да се бар у будуће не ради „на парче", онда је главни део свога задатка свршио и онда и ми имамо чему да се надамо.

У то име желимо нашем Привредном Савету срећан и успешан рад! —

Д. М. С.

Ни саме земље и месне околности и нега, нису од толиког утицаја на каквоћу производа, колико одлика хмеља и предео из кога смо узели саднице; јер н. пр. дивљи хмељ што код нас расте и онај што у Чешкој, Русији или Француској расте, готово су са свим једнаки, како по изгледу тако и по каквоћи. Исто тако није никад француски хмељ тако добар, као што је хмељ неких предела у Чешкој и ако се тако исто, ако не и боље, негује. Да на то није од толиког утицаја земља и клима јасно сведочи то, што се француски хмељ у Чешкој одгајен не може никад упоредити са чешким хмељем, н. пр. Сацким, и ако су на истој земљи и под једни поднебијем расли. Док на против, онај хмељ, који је порасто из садница од које ваљане одлике и из чувеног предела, н. пр. сацки рани хмељ, ма где одгајен, при иначе повољним околностима, и ако се не може са Сацким хмељом сравнити, он му бар за много не уступа. Тако бива често кад хмељ слабо роди — цвета — да се хмељ донесе у Сац на трг из других предела и држава, но са оних добара, која су саднице из Саца набављала. Овај хмељ на сацком тргу ни најбољи знаци не могу разликовати од сацког хмеља. Шта више и пивари којима је овај хмељ на пробу дат, постигли су њиме исти резултат при кувању пива, као и а сацким хмељом.

Врло занимљив опит чинио је у Сацу 1857. год. председник сацког хмељарског друштва г. Јозеф Шефел. Он је посадио један хмељик од 24 одлика хмеља и то не само из европских земаља које хмељ гаје, но и из Америке. Од сваке одлике посадио је по 30 садница, да би опит био што сигурнији. Производима појединих одлика доказао је да нису земља, поднебије и нега од толиког утицаја на каквоћу производа, колико на то утиче сама одлика хмеља. У овом опитном хмељику постиго је Шефел са појединим одликама исти резултат, као и у њиховим домовинама.

Зато, као опште правило при засађивању хмељика важи:

Саднице ваља узети од оне одлике хмеља, која се у трговини најбоље плаћа, и садити у једном хмељику увек само једну одлику хмеља.

Ово последње потребно је зато, да се не би при брању помешао хмељ — цвет — од две или више одлика, јер би му се тиме побила цена.

Најчувеније и у трговини најбоље плаћене одлике хмеља ове су: *сацки рани и позни хмељ, аушајиски црвени хмељ, мелнички рани и виртенбершки позни хмељ.*

Ну, од свију ових одлика најбоље се плаћа *сацки рани хмељ.* Зато треба њега и садити у пределима где тод може да успева. Лоза (врежа) је ове одлике хмеља црвенкасте боје, отуда се и зове црвени хмељ; но ову боју добија врежа тек на кратко време пред дозревање. Шишарица је збијена, подугачка и заошиљена, садржи много лупулина, а боје је отворено жуте.

У опште, рани хмељ се боље плаћа од позног. Ну, онај пољопривредник, који хоће много хмеља да сади а нема довољно радених руку на расположењу, треба да посади једну рану и једну познију одлику хмеља, како му не би све брање цвета пало у једно време, јер од благовремене бербе, као што ћемо доцније видети, много зависи каквоћа производа. У таковом случају најбоље је да пољопривредник сади, поред сацког раног хмеља, *аушајиски црвени или виртенбершки позни хмељ.* Ово су истина

ПРЕТАКАЊЕ ВИНА.

Многа наша вина нису као што треба само зато, што у своје време нису претакана. Код нас, нарочито се мало пази на црна вина. Она обично леже врло дуго на комини, и није редак случај, да се отачу тек на пролеће. Кад за тим наступи жега, онда се таква вина обично замуте и преврну, а за све време и боја им је друкчија, блеђа, тако, да винарски трговци, већ и на први поглед могу познати, да ли је ово или оно вино у своје време преточено.

Има код нас доста пољопривредника који држе, да ће вино бити боље, ако дуже лежи на „мајци", ако буде више времена на комини.

Да би сазнали, јесу ли они људи у праву, нек нам се дозволи, да за овај циљ поставимо неколико умесних питања.

Је ли мајка потребна детету?

Дабоме.

Кад дете може да има ваљде од своје мајке?

Онда, кад му је мајка — жива и здрава.

Вреди ли мајка детету кад умре?

Не вреди.

— То је што тражимо.

Да пођемо даље.

Шта је превирање и шта се даље збива са гљивицима које то превирање изазивају?

[1]) Види Бр. 35., 36. и 37. „Тежака" од ове године.

То је, као што је поменуто у чланку «Превирање шире и кључа [1]) физиолошко-хемијски процес, т. ј. тада се развијају гљивице, и претвара се шећер у алкохол и угљеников двооксид. Кад се гљивице развију, а то бива кад шира преврн, онда оне све угину.

Тако је. Гљивице угину и падну на дно суда, у коме је извршено превирање на ту исто као и мајка детиња, по што умре, прелазе у труљење.

Хоће ли сад вино бити горе или боље, кад ту труну какви организми?

Факт је дакле, да ће вино у толико лошије бити, у колико дуже лежи на „мајци", на комини.

За то вино треба одмах преточити, чим се приметн, да је превирање свршено.

А да је превирање свршено, познаје се по томе, што код превирање течности спадне топлота, која за тим буде стална, и што са свим престане развијање угљениковог двооксида. Вешт винар може и без термометра и ареометра, да оцени, да ли је превирање свршено, или не, а сваки други за овај циљ, могао би се послужити овим простим огледом:

Ваља младим вином напунити добро испрано и необојено (бело) стакло, па га затворити чистим памуком и за тим однети у собу, која је топла тако око 20 до 25° ц. Ако се вино после неког доба не замути, и ако се не јавља какав талог, онда је превирање свршено, и вино ваља оточити. Обратно, ако се под тог вина и даље развија угљеников двооксид, ако се узмути, и ако се издваја какав талог, онда оно ваља још да превире.

Кад се на овај или на који други начин, сазна, да је свршено главно превирање, онда вино ваља одма оточити; јер кад то не би урадили, онда би се према наведеном отпочели развијати они организми, који кваре вино, а који су дотле мировали. Ови организми почну се развијати одмах, чим се за њихов живот укажу повољни услови, а ти су: топлота и ваздух. Поред овог, вино је подложно квару и од самог талога (стење киселице), јер овај после превирања — као што је поменуто — прелази у труљење, на због тога вино добије рђав укус.

Кад се вино оточи, онда с њим није све свршено. Оно се и даље развија, зри, и даље се из њега таложе многе материје, да се с тога мора више пута претакати.

Кад се зрелост вина не убрзава бистрећим материјама, нпр. рибљом бешиком, желатином, јајима и т. д., онда је потребно, да у року од три године, од прилике осам пута вино преточимо, па да оно буде потпуно зрело, т. ј. са свим бистро, трајно и укусно. Кад се после последњег претакања вино више не мути, онда је то знак, да се оно потпуно избистрило. Тада претакање није више потребно. Црна вина избистре

лошије плаћене одлике хмеља, него што је сваки рођа хмељ, или зато дају више цвета и 8—14 дана доцније доспевају за брање. Поред тога задовољавају се са краћим мотикама, које се не би више могле употребити у хмељику засађеном сваким хмељом, јер он не трпи задовољну, док аустријски хмељ и у задовољи даје обилате бербе. (Задатак и циљ ових мотика и њима подобних предмета, видећемо доцније).

При сађењу хмеља у опште, не треба цицијати у куповању садница; дакле не треба их узети из свог хмељика нити пак из своје околине, но их ваља набавити из Саца, Вартенберике и т. д., дакле од оригиналних чокота. — Врло лепо говори о томе један руски пољопривредник. Он је, вели, набавио саднице из Саца, и прве 2—3 године добио је хмељ, који сасцом ни мало не заостаје. Доцнијих година производио је хмељ далеко лошији од сацког. Исто тако у хмељику засађеном својим садницама, производио је много лошији хмељ. Зато је дошао до уверења да треба не само при подизању хмељика оригиналне саднице набављати, но треба хмељике често подмлађивати (он их об. навља сваких 6—8 год.).

Што се тиче набавке оригиналних сацких садница, препоручујемо два чувена хмељара: г. Јозефа Шефда у Сацу и г. Ј. Бургштелера у Рибњану код Саца.

(наставиће се)

се пре него бела вина, па за то њих ваља мање и претакати.

Ново вино претаче се прве године, четри пута. Први пут, чим преври, а најдаље до Св. Андрије; други пут око Младенаца, трећи пут, око Преображења, а четврти пут, опет око Св. Андрије [1].

Кад се вино претаче, ваља пазити на барометарско стање, т. ј. на величину атмосферског притиска, и на време.

Преврела шира засићена је угљениковим двооксидом, а овога гаса има и у вину, и због њега, оно и ресни. Хоће ли угљениковога двооксида бити у вину у већој или мањој мери, то зависи од топлоте, од количине алкохола и од атмосферског притиска.

Ако је мањи атмосферски притисак, а топлота већа, онда се из вина издваја одговарајућа количина угљениковога двооксида. Гас овај излази у виду мехурића и често прави пену по целој површини. Ако овако стање задеси младо вино кад је на стељи (киселици), онда се оно замути и изгуби знатно од свога укуса, јер не ресни кад се пије.

За то је потребно, да се вино претаче у доба, кад је дан што хладнији, а притисак атмосферски што већи. То је онда: кад је ведар и тих дан.

Кад пада киша, и кад дува запад или југ, вино се не сме претакати.

Пре претакања, ваља да се што боље проветри просторија где је шира превирала, а исто тако и подрум, и да се сумпорише. И бурад треба нешто мало сумпорисати, т. ј. на сваки хектолитар треба узети 1 до 2 грама сумпора.

Кад сумпор сагорева, онда ваља да су затворена врата и прозори. Ово се чини у циљу, да се потамане све гљивице, које проузрокују пљесањ, од које би се вино могло кварити. После сумпорисања ваља да је у просторијама свеж ваздух, те за то их треба добро проветрити, и кад се то постигне, онда приступити претакању.

Код нас се вино обично претаче ведрима (шафолима). Из суда где је шира превирала, точи се вино у ведро, па се за тим сипа кроз левак у друго буре. Ну, вино се овако доста проспа, и рад је доста спор и тежак. За то су за претакање вина уђешене нарочите справе: да се овај рад врши брже и потпуније.

Најпростија справа за претакање вина, састоји се, као што сл. 1. показује, из једне калајне плоче, која је извијена у облику цеви на каквој чесми. За ту плочу утврђена је калајна цев, и она је на два места пресавијена. Кад се овом справом жели да претаче, онда се шира страна плоче утврди за врањ (сл. 2.) помоћу лима (a) на се за тим то место чиме замаже. За тим се буре поступно и понајлак нагиње, да вино излази кроз цев која је у буретy, и која с тога, што је кратка и извијена, не може да дохвати до талога, те се тако отаче само бистро вино.

Још се брже претаче вино кривим нателом, т. ј. цевима од каучука или лима. Један крај цеви спусти се у буре у коме је вино а на други крај, који мора бити дужи, сиса се, док вино не почне цурити, па се за тим увуче у друго буре. Ово, друго буре, ваља да буде ниже од бурета из којег се претаче.

Сл. 1.

Сл. 2.

Најбрже се вино претаче за то уђешеним пумпама. Просту, и сразмерно врло јевтину пумпу за претакање вина, показује слика 3.

Пумпа ова стоји постојано на своме троношцу. У усправном металном цилиндру, покреће се горе доле клип, помоћу рукунице, која је са стране, и тиме се чини, те се вино пење у црево од каучука. Црево је утврђено при дну цилиндра или нешто са стране. Из овог црева иде вино у црево, што је на врху насађено, те се тако непомућено и непомешано с ваздухом одводи у друго буре.

Сл. 3.

Две ножице на постељу, спојене су међу собом, па кад ту раденик ногом притисне, онда пумпа стоји још чвршће. Десном руком управља раденик са полугом, или рукуницом, а левом са цревом, из кога цури вино.

Целу пумпу може лако да преноси с једног места на друго, један раденик.

Са цревом од каучука које је широко 24 милиметара, може помоћу ове пумпе, да се преточи за један сат око 20 хектолитара — преко 30 акова [2]!

[1] Види чланак М. Петровића: „Претакање и бистрење вина“ у календару пољопривредном од 1889. године

[2] Види „Науку о пиву вину“ од М. Салића.

Како је претакање вина по све важан посао у винарству, то сматрамо за дужност, да на овај посао подсетимо овим наше пољопривреднике, те да тај рад што више цене и што пажљивије врше.

— 2 —

На колико се начина може шума да посади?

Сађење може да се изврши на више начина, то зависи од особина садница које ће се употребити, од начина обрађивања земља и од тога, како ће се саднице распоредити по културној површини.

У погледу на особине садница, разликују се: *садинице са кореном* и *садинице без корена* (гране).

Кад се за сађење узимају садинце са кореном, онда се оно може извршити *са бусеном* и *без бусена*, где се у првом случају ископа садница са земљом, а у другом извади се без земље т. ј. са голим жилама.

У погледу на обрађивање земље, сађење може бити *у јамице* и *на површини земље*.

Јамици могу да се ископају *шиповом* или *моткиком*, за тим *сардуком*, *садиљком* и т. д. Сађење на површини земље врши се или *на хумиће* или *на преокренут бусен*.

Према томе како ће се биљке распоредити по културној површини, сађење може бити: *правилно* и *неправилно*. Неправилно је сађење, кад се сади без икаквог реда, а правилно кад се сади по неком реду, т. ј. на извесном одстојању.

Кад се правилно сади, онда сађење може бити: *квадратно*, кад биљке у свима правцима подједнако једна од друге одстоје; *у редове*, где су редови удаљенији но биљка од биљке, *троугласто*, где посађене биљке образују равностран троугао и *петорко* које је као и квадратно, но се пета биљка посади у средини квадрата.

Напослетку разликује се сађење *са једном* и *са више садница*, где у првом случају дође у сваку рупу по једна а у другом случају две или више садница.

Поједини начини сађења, имају својих добрих страна, а имају и својих мана. Тако:

Сађење гранама (резницама и моткама), т. ј. са оним садницама које немају корена, може да се најлакше изврши, но је тај начин сигуран само код извесних врста (врбе и тополе сем јасике); остали лишћари кад се саде оваким садницама не дају повољан резултат. Четинари се на овај начин не могу ни да приме. *Због тога се сађење са оним садницама које имају корена, сматра као правило, а сађење са гранама као — изузетак.*

Сађење биљака са бусеном сигурније је од сађења биљака које нису извађене са бусеном, јер се садинце сигурније примају и за краће време болују, но рђава му је страна, што изискује веће трошкове и што се може извести само онамо, где су садинце близу места на коме се жели извршити пошумљавање. Отуда, сађење са бусеном треба употребити у прилици кад постоји велика сумња односно примања садница и кад су садинце што ближе месту на коме се жели садити. Сађење са бусеном нарочито је добро употребити при сађењу великих односно старијих садница које би се иначе тешко примиле а исто тако и при сађењу оних малих сађеница, код којих нису заступљене све особине добре садинце. Ну с тога, што се производњи биљака за садинце кад се оне нарочито производе, може да обрати толика пажња да оне имају све особине добре садинце, *то и сађење без бусена вала сматрати као правило, а сађење биљака са бусеном, као — изузетак.* На песковитим и шљунковитим земљама, не могу биљке да се изваде с бусеном, јер се земља истроши још при самом вађењу биљке из земље, па с тога се ни сађење с бусеном не може да изведе у случају, ако се садинце ваде из такве трошне земље.

Сађење на површини земље има према сађењу у јамице ове добре стране: њиме се удвојава количина хране која је у непосредној близини корена биљке, јер се за прављење хумића доноси земља са стране, њиме се заклањају биљке од сувишне земљине влаге, а оне од чести мање пате и од траваљивања и корова а мања је штета код биљака и кад се коров сече — уклања; биљке у јамицима могу дубље да се усаде но што треба, па то изазива разне штетне последице а такав случај не може да наступи кад се сади на овај начин; на против рђава му је страна, што изискује знатно велике трошкове, доста је заметан и тражи да му се поклања већа пажња при самом раду него сађење у јамице, а употребљив је само онамо где се у близини може наћи бусена. *С тога сађење у јамице вала сматрати као правило, а сађење на површини, које се предузима на мршавим, мочарним, шљунким и влажним земљама, као — изузетак.*

Сађење на хумиће чешће се употребљава но сађење на преокренут бусен, с тога, што се сађење на преокренут бусен не може да изведе онамо, где је земља без бусена и где се ова бар од чести не може да исити. Отуда је сађење на хумиће у толико више претежније, у колико су боље месне околности за сађење на површини земље, а то је на влажним земљама и местима која су бусеном обрасла, но на земљама које нису много влажне, добро води циљу и сађење на преокренут бусен.

Копање јамица са ашовом може да се употреби само на меким шумским земљама, јер жиле, камење и друге сметње отежавају употребу ашова. Где се на трошним земљама морају да начине велики јамици, тамо се може препоручити употреба ашова, али

где је земља тврда, каменита и где је жилама јако испреплетена, тамо се за прављење већих јамица (рупа) мора употребити будак или трноко̀п.

Копање јамица са мотиком која може бити различног облика, може се предузети на свима врстама земаља и на свима положајима, а с тога што се њоме може да начини јамић и жељене дубине и ширине, она се као опште распрострањено оруђе понајрадије и употребљава при копању јамица. Кад се за овај циљ употреби свр̀до или садилька било гвоздена или дрвена, онда ће због нешто тежег сађења и због већих трошкова са овим оруђем, употреба мотике бити претежнија, само ако су месне околности такве, да се мотика може употребити.

Копање рупа свр̀дловима а нарочито онима којима се и биљке могу лако из земље да ваде, има добру страну у томе, што се биљке лако примају, али им је рђава страна, што им је отежана употреба на тврдим и каменитим земљама, за тим на земљама које су јако жилама испреплетене и на стрмом положају, а при том и сами јамићи нису бозна какве ширине и дубљине. С тога, ако јамићи не могу бити шири од 15 см. и бар 15 см. дубоки, онда копање рупа (јамића) свр̀дловима не треба употребити кад се желе посадити веће саднице на каменитим, стрмим и жилама испреплетаним земљама. Свр̀дао треба употребити кад се на трошним и на меким земљама желе да посаде мале саднице и то у случају, кад се сађење има да изврши са бусеном.

Кад се сађење жели да изврши садиљком на било гвозденом или дрвеном, онда се такав рад може употребити само на трошним земљама и оним местима која нису обрасла коровом, јер у том случају има добру страну што је најевтиније. Ну рђава му је страна, што земља у рупи која је садиљком начињена, није трошна и што се не може употребити на каменитим, тврдим и жилама испреплетаним земљама.

Неправилно сађење често многи уздижу да је боље од правилнога сађења, наводећи за то разлоге, да се тако сађење може пре да изврши но правилно сађење, јер у том случају отпада онај рад око обележавања места на коме ће се садити; но искуством се дошло до завоључка, да је такво тврђење само привидно, т. ј. и кад се неправилно сади трошн се око тражења места на коме ће се садити, исто толико времена као и кад се правилно сади. С тога неправилно сађење у обичном приликама не само што није претежније од правилног сађења, већ је шта више и лошије од таквог сађења, јер се код њега никад не може тачно да одреди потребан број садница за пошумљавање извесне површине. За то неправилно сађење и треба употребити само у прилици, где се правилно сађење не може да изведе а то је н. пр. у случају, кад се има да изврши подсађивање у подмлатку, који је подигнут на природан начин и на каменитом земљишту. У последњем случају, биљка се мора посадити онамо, где је понајвећа сигурност да се може примити.

Кад се жели правилно да сади, онда се понајрадије узима квадратно сађење и сађење у редове. Код квадратног сађења, претпостављајући подједнак број сађеница, биљке се раније склопе и земља се боље заклања, но код сађе у редове, али код сађења у редове биљке брже израшћују. Сем тога, код сађе у редове, између свију начина сађења највише се најлакше дрво приликом проређивања да само са овога основа оно и претпоставља квадратном сађењу; но у том се погледу може рећи, да правилно сађење где се оно може извести, треба увек претпоставити неправилном сађењу, на између свију начина сађења понајпре узети или сађење у редове или квадратно сађење, јер су оба ова начина подједнако добра. И троугласто сађење и петорна садња рачунају се у добре начине сађења, јер се биљке распоређују у редовима по свима правцима, да се с тога могу сличавати квадратној садњи и садњи у редове, али им је рђава страна што се на земљи неједнаких особина не могу и у пракси лако да изведу.

Сађење са више садница има према сађењу са једном садницом добре стране у томе, што се биљке међусобно заклањају због чега оне у младости мање пате од стоке и од непогода но поједине биљке, но рђава му је страна што биљке спречавају једна другу у нормалном развићу, а шуме у средњој старости пате више од притиска снега но поједине биљке. Из овога излази: да сађење са једном садницом треба да важи као правило, а сађење са више садница као — изузетак. Сађење са више садница треба предузети само у случају, кад се нема снажних и нормално развијених садница а међутим је такав случај, да ће мале саднице кад би се поједине посадиле, страдати од стоке или непогоде. Кад се сади са више садница, онда у једну рупу не треба посадити никад више од 5 садница. Сађење са две саднице не ваља предузети у случају, кад су саднице рђаве, боље је да се такве шкартирају, но да се на овај начин посаде.

У погледу на употребу ових начина, изведена су у пракси следећа правила.

1. За засађивање сечишта и голих површина, за тим на свежим, снажним и коровљивим земљама, ваља узети старије саднице или оне врсте, које у младости брзо расту а које су нарочито произведене, 30 до 60 см. високе и 3 до 6 година старе. Старије саднице треба узети само од лишћара. Јамице ваља начинити мотиком, и то по могућству што боље, т. ј. да су ови колико треба широки и дубоки.

2. За пошумљавање оних површина на којима има мало корова и где је земља трошна, сува или умерено

влажна, треба узети једногодишње до двогодишње саднице са бусеном или без бусена, па их посадити у јамиће који су начињени сврдлом или садиљком.

3. На влажним земљама које су покривене јаким бусеном и на плитким земљама, ваља извршити сађење на површини земље, па било на хумиће или на преокренут бусен, за шта треба — по околностима — узети саднице или са бусеном или без бусена.

4. За подсађивање ваља узети за саднице или оне биљке које брзо расту, или такве, које су исто толико велике као и биљке у непосредној близини, па сађење извршити на онај начин, који не изискује сразмерно велике трошкове, а који при томе понајбоље води успеху.

5. Четинасте саднице, које су веће од 60 до 90 см. треба садити са бусеном — а по могућству и саднице од лишћара — а на овај начин ваља садити и све мале саднице оних врста, које се доста тешко примају.

6. Не треба употребити лошији начин ни без нужде садити велике саднице, а исто тако не ваља садити ни младе саднице на земљама, на којима има много корова, и на површинама, где стока може штете да чини.

7. Онамо, где не постоје никакве сметње, треба употребити правилно сађење, па било квадратно или у редове.

8. Сађење са више садница ваља употребити само онамо, где су неповољни климатски односи и где нема снажних биљака, али и у том случају, не треба посадити много биљака у један јамић или у један хумић [1])

Кашто се подмлађивање шума може да изврши и *полагањем*, те се за то и оно уврштује у подизање шума на вештачки начин.

Благ.

Како треба новоусађене воћке за тачке привезивати?

Ми у опште препоручујемо, да се новоуса ђена воћка, веће сигурности ради, не привезује за тачку само на једно место, горе, као обично што се чини, но да се, у једнаком одстојању — или по потреби — на два и на три места привеже. Потребу овакопог привезивања опорацата, не би било умесно; но пошто се при том послу претерује, то сам нашао за нужно, да то, на основу сопственог искуства, мало објасним.

Било је то претпрошле зиме, кад је један од мојих пријатеља засадио нов воћњак. Да би му посао што сигурније испао, он је, по препоруци разних писаца које је читао, сваку воћку на три места с врбовим прућем за тачку јако привезао и утврдио. При сађењу, није земљу над жилама око воћчица набијао, него ју је само „намуљао“, т. ј. добро залио. С пролећа пак приметио он, да се земља код неких воћака много слегла, и да су горње жиле висиле голе. У опколини тога воћњака беше много несташне деце, па је у прво вих помишљало, да му њису та деца из несташлука воћчице издизала. Воћчице не хтеђоше да „крећу“ као што треба, и он буде принуђен да ме позове у помоћ и уштта за савет: шта да ради сад?

Одем и прегледам све воћчице, и нађем ово: Воћчице су привезивали момци, по упутству његовом. Земља се око воћчица слегла, а воћчице нису се могле слећи, него су, претегнуто јако за тачке привезане, уз тачку висиле. То ми да повода, да и остале воћке прегледам, код којих сам већином нашао, да руже нису биле добро земљом испуњене, него је у средини било празнине. Ја сам пре свега ослобађао воћчица из њихова неприсебног положаја и претрпао им жиле новом добром земљом, добро их залио, и воћчице су оне без разлике, после кратког времена отпочеле лепо и правилно да „крећу“.

У осталом, ја сам то ваљано на више места, да се новоусађене воћчице при сађењу врло јако за тачке привежу, а доцније их нико не надгледа; земља се слегне, горње жиле остану голе, па се воћчице, у свој те непажње и осуше, и онда се неправедно баца кривица на онога, од кога су воћке набављене, а он је ту најмање крив.

Воћчице треба свакојако — нарочито високо-стабљасте — одма при сађењу за тачку на два три места (према висини стабља) привезати, али не треба их јако стегнути, но лабаво, да се могу с почетка са земљом заједно слегати. Но и опет се за што десети може, да се неке воћчица са земљом довољно не слегне, па с тога треба сваку воћчицу после сађења почешће прегледати да ли је све у реду, па где устреба, и поправати и у ред довести.

Са тачака треба увек нору огулити и сваку тачку углачати, па ће се онда много ређе дешавати, да се воћчица са земљом упоредо не слегне, и онда је свака опасност за добро и правилно напредовање воћчице отклоњена.

Радић.

Патње и одгајивање рибе у језерима и рибњацима.

Дође ће време, да ће у Србији влада, окрузи, срезови, општине, па и поједини имућни држављани, да би обезбедила своју питомину од кишне напасе или спроласа од наглог топљења снега, као што се је таковa невољa десила оне године, између 13. и 14. маја у долини реке Расине; да ће онда и мом у „Тежаку“ број 26 и 27 од 7. јула назначеном начину код сваке планинске, стрме реке од и изнора њена почето, језера и рибњаке у извесним растојањима дужом реке копати, у који ће да се слива бујичама, мутна, планином топлих врела, те ће се у њима слећи напос и талог, и умалити ако у планини текућа вода и ова бистрија и јакша и без сваке опасности по обрађена земљу на ниже тећи.

Поред те велике користи, ја сам нашао у поменутом свом чланку, да ће народ у тим језерима моћи патити и одгајити рибу.

Овде ћу да наведем и прикажем начин о тој важној и благодарној народној привреди.

За патење рибе у издубљеним рибњацима и језерима боље се даје патити онај род риба, где је икра врло ла врло слећења, а не оне, где је свако врло за се. Шаранa и друге месеће сладају у прву, пастрмчаћи младице у позадњу врсту риба.

Међутим, у Хаџоверанској, у липовршкој пустињи, тече, или боље мили, нијућањем река Имењом понајвише крош тре-

[1]) Ко би имао много садница које су велике $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ метра, тај треба да сади по две саднице у један јамић и у растојању од 8 см. У том ће случају ретко над бити потребно попуњавање салиница.

сетни мочар. И у тој, не планининској не баш бистрој реци, пате општине са великим успехом од више година већ — пастрмке, за које до јако мишљасмо, да оне само у бистрој планинској води са каменитим коритом могу да живе и да напредују.

Опис рибе.

Код нас, а богме, и код осталих народа на суву, шаран се највише тражи. Па како шаран није пробирач а није ни одвећ осетљив, и живи у свакој брљи, то хоћу њега овде да опишем и да га за патење пре сваке друге рибе препоручим.

Шаран воле мирну воду са глибом. Као мирна риба, која на дну воде живи, он се храни травом, младом трском и рогосом, торином од животиња, глистама, црвићима, бубама, куваним грашком, пасуљом, сочивом, комином од пива и др.

Осим простог има још две феле шарана: *краљевски*, са три реда широке крупне крељушти одма до главе, и са свим голи, без ипакве крељушти.

Икраш или женка, снесе икру или јаја своја у води на биљкама, над којима мужак свој млечац посипље и тако се заметне млада риба.

Један икраш снесе 200.000—250.000 јаја, из којих се при топлоти од 18—20° Р. за 7—8 дана излегу, пошто је учињен заметак, млади шаранчићи.

Ови се за три године оспособе за даљи приплод.

Патења и нега рибе у рибњацима.

За успешно патење и одгајање рибе треба више рибњака или у језерима више оделења и довољно добре текуће воде и хране. Најбољи су за шаране они рибњаци, који леже у подводној низи или полоју, и једнако добијају из рвенице, потока или реке свеже воде, и који на дну имају глиба.

Језера са бистром, студеном водом и каменитим или шљункастим дном боља су за пастрме и младице.

Да то тако строго не стоји, приметио сам мало час.

Дно језера, у ком се пати риба, треба да је мало нагнуто на једну страну, како би се дала лако вода пропустити кроз уставу или одушку. На најнижим странама језера подигнути су насипи, испод и кроз које су цеви положене, да се може вода пропуштати, кад дође време да се риба премешта из једног рибњака у други, или да се лови за продају.

Дубљина језера нек је на том најдубљем месту до 2·8 м. То је тако звана *јама или котао*, где се риба скупља преко целе зиме, да јој је топлије, или кад треба да се продаје.

У рибњаке треба једнако да тече одозго из потока или реке вода, ад на ушћу тих уточица мора бити учвршћена дрвена решетка, да не може риба узводу побећи.

Тај увор воде на нијвишем месту језера треба да има на најнижем месту одушку у други рибњак или оделење истог риболова, да риба непрекидно свеже вода добија и нужне хране и кисеоника из ваздуха.

Да се не би рибњак препунио водом и да не би ова прелила насипе, и тиме риба утекла, треба на крају насипа, онде, где се овај саставља са сувом земљом, дати води један савак, за 0·50 м. ниже но највиши водоравањ насипа, а којим ће тећи сувишна вода на ниже. И ту чува дрвена решетка, да не оде водом и риба.

Ова одушка уједно чува и насип, да га тежина превелике воде не провали.

Цеви, што воде испод и кроз насипе, запушене су чепом, који је тако удешен, да га може човек одозго жицом отворити и затворити.

Вода, која тече кроз те цеви испод насипа, утиче у једну јаму. Ту се купи глиб, који с водом из језера долази, и њега или бацамо назад у језеро, или, ако у њему и онако довољно глиба има, гноје се њиве, баште и поља.

Ако би која риба тим путем кроз цеви изашла, хвата се и враћа у језеро. Зато и на одушкама, којим тече вода из те јаме напоље, чувају решетке, да не побегне риба.

За правилно патења рибе треба четири рибњака једно до друго, или близо један другом, или ако је веће језеро, у њему четир оделења:

I. *Заметно оделење или рибњак.*

II. *Школа, или оделење за развитак.*

III. *Главно оделење*, из ког се риба продаје.

IV. *Рибни тор*, у ком се држи за приплод одабрана риба.

Величина земљишта.

Ако је величина земљишта, које ће да буде претворено у рибњак 100 хектара или 173 јутара,

онда долазе на	оделење	I.	4	хектара	(	7	јутара)
»	»	»	»	II. 18	»	(30	»)
»	»	»	»	III. 73	»	(126	»)
»	»	»	»	IV. 5	»	(10	»)

Заметно или I оделење је тихо и мирно, у заветрини, уоквирено густо засађеним, високим тополама, врбама и јововином и има ниске травне обале. Ово око мора се добро чувати од сваки животиња (од штуке, смуђа, пастрмке) које радо ждеру заметак рибљи. Сувишне хране не сме бити у том оделењу.

С јесени се изаберу добри семењаци, шарани од 5—6 година старости, па се метну у оделење IV. у рибњи тор, да презиме.

Шарани се тућу од почетка маја до конца јуна. У топлом поднебију за две недеље пре.

Штуке од Фебруара до конца Априла; — смуђ од Априла до Јуна; а пастрмка од Септембра до Јануара.

Априла месеца преместе се шарани за приплод из IV у I оделење.

На један хектар иду 4 плода, сваки плод од 3 икраша и 2 млечца.

Према томе на оделењу од 4 хектара треба 80 шарана за приплод и то:

икраша 48
млечаца 32

Осим ових 32 мужака шарана од 5—6 година, долази у I оделење на 3 метара, по један, дакле свега 10, млади млечаца од три године, ал који још нису способни за приплод. Ови су хитри, живахни, жестоки и драже оне маторе на плођење.

Ту се сад туче риба и замеће плод, и остаје годину дана, да се овај развије.

Друге године у мају месецу буду сви ти млади премештени у оделење II. у школу.

Оне маторе семењаке, почем су се изпрашили, треба преместити у III. оделење, да дођу опет до снаге, па их онда још једне године употребити за приплод.

На 1 хектар броји се 7200 комада шаранчића. На цело оделење I дакле 28.800 комада (од једне мајке 900 заметака).

Просечни је губитак 12—14%.

У школи (оделење II.) остају ти шаранчићи две године дана а њима се дају као учитељи по неколико шарана од три године који их воде, уче како да избегну опасностима, и који их воде сјесени у оне дубље јаме, где ће зиму да проведу.

После две године буду премештени у главно оделење (III) где остају једну годину, и где сазру за продају.

У школи се губи до 10%.

Такво главно одељење даје годишње, ако је земљиште 100 хектара велико, на 16.000 комада шарана. —

У првом реду су позвани, да у пољопривреди предњаче наши манастири и наш калуђери, који имају и времена и знања и родољубља.

Погледајмо само на Траписте*) у Босни!...

Зато треба они да буду први, који ће овим начином почети да пате и негују рибу, општем и свом добру у корист.

У Бечу 22. септембра 1891.

Јов. Стефановић Виловски.

БЕЛЕШКЕ.

Мак као пољски усев.

Мак као пољски усев захтева добру и дубоку земљу, са више сувљим по влажним положајем. Сеје се обично после неке ђубрене окопавине; ако би пак требало ђубрити, онда треба узети само буњишта (мешанца). Мак можемо и у смели с мрквом (жутом репом) сејати. Пошто земљу прекопамо, или плугом преоремо и приуготовимо, т. ј. лепо уситнимо и поравнимо, треба повући плитке браздице, на 20 сантим. једно од друге раздалеко — најбоље мотичицом порел коновца — и у њих посејати смешано семе мака и мркве. Ако би чисто мак сејали, онда треба да су браздице 40—45 сантим. једна од друге удаљене. Сејање мака на сачму, не може се препоручити. Мак се мора рано с пролећа, месеца Марта ил Априла, посејати; с почетка он споро расти, услед тога обузме га травуљина. Мора се дакле плевити, но боље ће бити, ако се узмогне с плевљењем и окопати и разредити; но ако се то не би могло у једно исто време учинити, онда треба учинити после плевљења. Све се ово лакше извршава, кад се мак на врсте посеје. Месеца јула сече се мак, а мрква остаје да даље до јесени порашћује. *R.*

Како се растерују вране.

Вране и гаврани заиста су врло корисне птице, али опет зато чине штете при сејању усева, јер поникле биљке ишчупају и врна поједу. Но ми можемо наше усеве од врана на са свим прост начин сачувати, што је у *сваком* случају помогло. Треба убити неколико врана, па их са раширеним крилима положити у извесна остојања по засејаној њиви. На ту њиву не ће више вране слетати. С почетка ће гомилама облетати ту њиву, али ће је на скоро напустити. *R.*

Како треба чувати хамове.

Кад се хамови блатом укаљају, онда их обично перу водом; то је врло шкодљиво, јер се кожа окоре и орањави коња. Ово се даје избећи. Треба узети на 100 грама ланеног уља, 100 грама обичног сапуна, обоје ставити у једну чиницу на ватру и растопити. Овом смесом треба намазати ону страну хама, која долази на тело коњско. Кад се ово више пута повтори, одржаће се хамови у добром стању и одољеваће влази. *R.*

Против бувача.

Бувач је опасан непријатељ цвећу и поврћу; а како он избегава ладовину и влагу, то треба млади расад покрити неким лисником, кад је сунчано и суво време. Бувач најрадије напада шебој, резеду, зеље, роткву, ротквице и т. д. Боље је да се најпре то биље полије водом, па онда покрије лисником (поређим зеленим гранчицама). Још је простије, а рекао бих и боље и корисније, да се око леја, засађених именованим цвећем и поврћем, посеје обични крес, који врло брзо расти и на кога ће сви бувачи прећи, јер им је та биљка, од свију других, најмилија. Док бувач крес поједе, дотле ће се расад именованог цвећа и поврћа у толико отргнути, да му бувач не може више шкодити. *R.*

*) Траписти су калуђери који у Босни израђују одличан сир „траписки", који је за кратко време стекао добар глас и проходњу по целом свету.

Урез.

ГЛАСНИК.

Поставлења. — Господин Министар народне привреде претписом својим поставио је г. Владимира Ђорђевића економа и учитеља Срп. православ. богослов. завода у Рељеву, код Сарајева, у Босни, за стручног економа при Министарству народне привреде с годишњом платом од две хиљаде динара, с тим, да врши дужност наставника ратарске школе у Краљеву и да ту има бесплатан стан и огрев, све од 1. октобра ове године; и за стручног економа при Министарству Народне привреде а да врши дужност економа при управи топчидерске економије г. Радомира С. Бојића, с годишњом платом од 1.500 динара и правом на бесплатан стан и огрев, све од 1. октобра ове године. *М. Р.*

* * *

Награде у ратарској школи у Краљеву. — Од ђака који су ове године свршили ратарску школу у Краљеву, награђено је њих 17. за *одличан* и *врло добар успех* и *примерно владање*, и то: 1. Љубомир Недић, саковим плугом, хохенхајмском дрљачом и тријером; 2. Милан Миленовић, саковим плугом, хохенхајмском дрљачом и винодељско воћарским оруђем; 3. Јоргић Тошић, саковим плугом, хохенхајмском дрљачом и винодељско воћарским оруђем; 4. Грујица Софронијевић, двоплугом и пчеларским прибором са центрифугом; 5. Огњан Луковић, рајнском пресом за грожђе; 6. Јован Влајић саковим плугом и дрљачом хохенхајмском; 7. Тодосије Радичевић, саковим плугом; 8. Вукадин Ђокић, двоплугом; 9. Петар Јовановић саковим плугом; 10. Радомир Миловановић, двоплугом; 11. Јован Ломић, сецкалицом за сено; 12. Јанко Радосављевић, бакеровом ветрењачом; 13. Стојан Стајић, саковим плугом; 14. Велисав Симић, муљачом; 15. Никола Радојковић, крупачем; 16. Милован Рафаиловић, прашачем; и 17. Атанасије Шарковић, винодељско воћарским оруђем. —

Честитајући им овако леп успех у школи, ми им желимо да покажу још бољи успех у практичном раду на својим имањима! — *М. Р.*

* * *

Закон противу бојења вина у Француској. — Да би се стало на пут бојењу и фалсифицирању вина додавањем шкодљивих по здравље материја, изашао је ових дана закон, по коме ће се сваки виноделац и сви они који тргују вином, казнити са 500 динара или од 3—6 месеци затвора, ако се хемиском анализом или помоћу сумпорне и азотне киселине докаже да је бојио вино, или фабрицирано вино из воде и шећера продаје под именом природног вина. Крајње је време да се у интересу винарске трговине и у интересу здравља и код нас увелу мере за контролисање пића и јела. — о —

* * *

Производња коња у Русији. — Производња коња у Русији због недовољних саобраћајних средстава, игра много важнију

улогу но у осталим европским земљама. У Русији постоји закон, на основу кога се први попис и преглед коња у целој европској Русији. Преглед овај мора бити извршен најдаље у року од 6 година и то свака провинција, свака губернија за себе. Комисија која прави преглед попише: Колико има приплодњача, колико почињаша, какве су расе коњи, какви су климатски и економски односи за производњу и гајење коња и т. д.

Тако, на концу 1888. године нађено је у 41. европској губернији 12,675.657 грла коња (пола милијона више но 1882. године). На сваких 100 обитасца долази просечно 21. 3 коња (у Немачкој само 7. 4, у Француској 8, у Енглеској и Аустро-Угарској 9) И ако има тако знатан број коња у европској Русији, ипак рачуна се да 2·5% сеоланих домаћина немају коња а у Малој Русији 50% тако да све запрежне послове свршавају са половима.

Године 1880. било је у губернијама европске Русије 1800 малих приватних ергела са 4 723 приплодних пастува и 35.726 прип. кобила. Највеће ергела има у централним губернијама у области Црно-морској и Малој Русији.

Коњи у европској Русији са малим изузетком оријенталске су расе и до 158 см. високи.

Сем ових покрајина које се одликују производњом коња, руска влада огромне суме троши на подизање коњарства (тешких војева) у Донској области, у области Урала, и чувеним азијским степама, нарочито за одгајивање ремоната за војску.

— o —

* * *

Велики пашар за куповину коња у Саксонији. — У циљу потпомагања производње коња у Саксонији, Министарство војно решило је, да се оне године (а то је први пут) купују коњи ремонт за војску у краљ. Саксонској. У том циљу, прирећен је 10 августа ове године један велики земаљски пашар коња, на коме је се могла видети права слика земаљског коњарства из целе Саксоније.

О земаљском пашару коња покренута је и код нас мисао ове год. на земаљском Већу „Кола Јахача" у Нишу, и чини нам се, да је са свим сапремена.

— o —

ДОПИСИ.

Левач, 28. септембра 18·1. год.

Бериħет је у овоме крају већ пријабран.

Пшеница овима родила је врло добро, сваки килограм посејатог семена радно је 13—14 кгр. Главњаче није било (јара се пшеница слабо сеје).

Јечам је родио да се не памти да је скоро родио овако. Килограм семена дао је: осмог 18—30 а јарог 14—15 килограма.

Ражица је такође врло добро родила, килограм семена дао је 22—24 килограма. Цена јој је 13—14 динара.

Овас (зоб) је врло рђаво родио, (зато што је доцкан посејан) тако, да је килограм семена једва дао 8—10 килограма. Цена му је 8—9 динара.

Кукуруз је одлично родио. Ектар посејатог кукуруза, просечно баш је — по одбитку 30% кушње — око 3000—3200 килограма чистог кукуруза у зрну. Цена му је 9—10 динара 100 кгр.

Берба винограда довршена је пре неколико дана. Са површине једног хектара набрато је 3—4000 литара кабука. Кабук је продаван по 12—13 динара (100 литара). Вина су добра јер је око бербе било лепо време.

Сена је у своје време доста накошено. —

Жира нема. —

Хране како људске тако и сточне има доста.

Народ се сада бави: бранењем кукуруза, орањем и сејањем оних стрништа, сређивањем шуме — тутурузине — шаше — тале, хрпљењем и натоварањем стоже, прављењем нових и оправљањем старих путова по селу, товљењем свиње и стоке на пијацу, ради продаје, за порезу за текуће полугоће ове године.

Стање здравља људи и домаће стоке, за сад добро је, заразних болести нема.

Пав. Мићић.

Никодинчево, 30. септембра 1891. год.

Виноградска берба у овоме крају отпочета је 4., а свршена до 11. ов. м. Принос од винограда много је већи ове но лањске године. Као пример нека послужи ово: Ђорђе Трнавчић — Кончат ова. има винограда од 0,34 хек. из пога је лањске год. набрао 17 чиброва, [1]) а ове, 75. Таквих примера има више, премда има и примера да је који ове год. набрао 5—6 чиброва мање, но лањске год.

Вино је ове год. много боље но лањске.

Кукурузна берба такође је свршена. Принос од кукуруза је овог много мањи ове но лањске године. Не ће бити кукуруза за продају, а за исхрану биће.

Стање здравља код људи није било баш повољно. Доста је болесника, и и сад влада „трозница".

Од стоке пак. угинула је 23. ов. м. 1 крава, а од које болести, то нисам могао дознати. Сада је стање здравља и код стоке повољно, и то како код крупне, тако и код ситне.

Лазар М. Јовић
учитељ.

Врановоде, 1. октомбра 1891. год.

Берба кукуруза већ се свршила а и време је за бербу било врло добро. Неке нисмо имали одавно. Земљорадници су се многи уплашили да ако не падне у скоро киша како ћемо орати за озиму пшеницу, јер цело лето није падала киша, сем што је пала пре пријатна кишица о новом кукурузу.

Кукуруза су врло добро родили. Но неки могу рећи да су много бољи они кукурузи што су рашће сејани но они што су доцније.

Остали род земљорадника састоји се у сечењу и преклачењу шуше (шаше, тутурузине, кукурузовине). Сечење тутурузине, махом се врши већ о тога, што је дању много сунца, па кад се сече сувље се трава, а ноћу се и пуне дон је влажна а никако дању.

Гдекоји су посејали у овоме крају пшеницу и кукуруз.

Стока је врло добро уређена. Добро уређени волови плаћају се 60 д. и, а мало угојени 70-75. д. и. узимате стока се скупа.

Здравље је повољно како код стоке тако и код људи.

Јов. П. Радивојевић,
економ.

Заобљица, (горња Груља) 1. октобра 1891. год.

Овогодишња летина, која је до сада забрана, не може бити боља у овом крају, тако, да су добро родиле како стрнаште тако и оно пшенице и зато беше у народу овладао страх да не ће ништа родити кад пшенокоше јуриле и јуриле вршење. Нарочито су добро дошли рода виногради, да је и најсиромашнији убрао бар 10 товара кабука, док има гајда који су убрали преко 100 товара. У прва мах беше плаћи 18—21 дан 100 кг. а доцније сиће и на 15—16 дин. 100 кг. уже се лепа пара.

Шљиве како пресњаче — ране, тако исто и мађарке — пожеге, рђаво су родиле, а остало воће нас: јабуке, крушке, оскоруше бреске и т. д. прилично су родиле.

---

[1]) 1 чибар рачуна се 50 ока или 64 кгр.

Семена од гусеница има свуда, на чак и по собама и испод прозора, по оградама и т. д.

Сена је мало најено тако је и било прошле године и мора се што скорије приступити сејању детелина и осталих пашних биљака.

И ово мало пчела што их имамо тако су нам хрђаве да се морају сву зиму прихрањивати а неке су већ умрле.

Поврће је хрђаво услед велике летошње суше.

Од пољских редова сади се пре: сејање озимине шпенице, претивање пред вина, печење ракије, претресивање грађевина, брање јабука и крушака које међу у воду те праве воћњаку, — пиће које је врло здраво и пријатно, и т. д.

У народу влада опасна „сердобоља".

Лаз. А. Прокић
економ.

Пазарџур у Крагујеву, био је 24, 25 и 26. пр. м.

На њему је продато: Говеди 1107 комада, телади 40 комада, коња 29 комада, надробади 7 комада, свиња 31 комад.

Говеђима највећа цена била је 294 дин. од комада, а најмања 20 дин; коњима највећа 144 дин. а најмања 18 дин; свиње све укупно продате су 31 комад за 138 дин.

Куцања је било доста али ни један није више купио од 25 комада говеди. Стоке је имало добре и дебеле, али већином је била мала, крмљача и мршава.

Стока што је продата, продата је највише прног дана, другог мало а трећег није ни дотеривана. Прног дана било је изванредно пуно.

Максим Богавац
свињар.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Записник XI. седнице од 10. јула 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић одборници г. г. Јан. Марковић, Марко Миљковић, Анта Голубовић, Ил. Кремић, Душан М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 49. Потпредседник г. Ал. Љ. Поповић саопштава одбору, да је случајем премештен из Београда; благодари одбору на поверењу које му је поклоњено као уреднику „Тежака" и „Пољопривредног Календара за 1891. год.", па моли одбор да га разреши од ових дужности, пошто му је сад немогуће да их отправља. Одбор благодари г. Поповићу на труду који је улагао као уредник „Тежака" и „Календара", замоли га да уреди Календар и за 1892. год., чега се г. Поповић и прими, — а за уредника „Тежака" изабра г. Душ. М. Спасића члана управног одбора и секретара друштвеног.

Бр. 50. Председник саопштава позив депутације Моравског Кола Јахача „Кнез Михаило" на утакмице које Коло приређује 28. ов. мес. у Нишу, и благодарност Кола на датој награди за ове утакмице. Одбор изабра за друштвене представнике на овим утакмицама г. г. В. С. Богдановића и Анту Голубовића, чланове управе.

Бр. 51. Прочита се молба друштвеног секретара г. Спасића за месец дана одсуства рад одласка у бању. Одбор одобри одсуство с тим, да га употреби од 15. ов. до 15. идућег месеца.

Бр. 52. Прочита се акт Подружине Друштвене из Обреновца, којим извештава друштво о држању ванредног збора 21. ов. мес. у Обреновцу. — Одбор прими к знању.

Записник XII. седнице од 17. августа 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. К. Главинић, А. Живановић, И. Кремић, М. Х. Поповић, Анта Голубовић, Д. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 53. Прочита се извод о стању друштвене благајнице за месеце јуни и јули, по коме је било: у месецу јуну примања 18457·70 дин. издавања 14001·75 дин. пренос готовине за идући месец 4455·95 динара; у месецу јулу примања 6989·25 дин. издавања 2602·10 дин. готовине на крају месеца 4387·85 динара. Одбор прими к знању.

Бр. 54. Благајник реферише да државним послом као чиновник мин. финансија одлази на дуги пут из Београда, и да је потребно да се избере заменик коме би предао дужност. Одбор изабра за заступника благајника г. Алексу Живановића, члана управног одбора.

Бр. 55. Одбор изабра за чланове надзорног одбора г. г. Јакова Марковића и Алексу Живановића, а на место г. г. М. Савића и В. С. Богдановића који су по званичној дужности отишли из Београда.

Бр. 56. На позив сталног Одбора земаљског већа свих Кола Јахача „Кнез Михаило" да Друштво изабере два изасланика за Земаљско Веће а на место досадањих изасланика друштвених г. г. Ал. Љ. Поповића и Марка Миљковића који су премештени из Београда, — Одбор изабра г. г. Душана М. Спасића и Свет. Љ. Гавриловића чланове друштвеног управног одбора.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1892. ГОДИНУ

дат је у штампу и биће готов још у току овога месеца.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
РЕШАВАЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 302 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1888. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖЕЊА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВА ПОМАЊЕМ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОДИЗЕ НА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР
ДОПИСЕНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖИЋА ЈЕ НА ЗАДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 42. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 20. ОКТОБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Чувајмо се да не останемо без сена идуће године! — Трајна деља зелени (са 2 слике). — Производња, храњење и нега говеда. — Како се може да изиђи код оних који је из плевног рамља, на доњиште поремиље? — О извођењу и подизању бресака из кошпица. — **Белешке:** Да воћке преко зиме „носе". — Прнеп пастинак (шаргарепа) као лек. — Отеоност код крава. — **Гласник:** Постањење. — Опогодишња жетва пшенице у појединим крајевима. — **Дописи:** Испод „Слоге" и Топлица. — **Записник седница управног одбора:** — **Подлистак:** Проналазак о гајењу хмеља (наставак).

Чувајмо се да не останемо без сена идуће године!

При свеколикој запуштености наше пољске привреде не може се порећи, да земљорадња у (ужем смислу те речи) напк с године у годину напредује, да се поправља и усавршава. За наше ливадарство већ не можемо то да кажемо. Оно не само да не стоји на истом месту, но би шта више рекли, да из године у годину опада. Тако су прење ливаде јаче торене, јер је било више стоке; а данас уманило се стадо а повећале орнице, те се и оно мало ђубрета носи на њиве, те тако за ливаде редовно недостане. Сем тога, прење су воде, потоци, биле јаче, па су се ливаде чешће наводњавале, а воде су биле пуне плодног муља, те су на тај начин и ливаде и њатапале се водом и ђубриле плодним наносом; а данас, усануше воде, нема плодног муља, те и ливаде остане и суве и не ђубрене.

При овако злим временима за наше ливаде, ако им се не буде указивала бар у другоме довољна нега, онда ћемо на скоро остати са свим без ливада, без сенокоса.

Не ћемо овом приликом да говорило о свему шта би и како би требало чинити у погледу неге ливада. Хоћемо овога пута да се заустављмо само на једном важном питању: о позној јесењој попаши на ливадама.

Сви знамо, да се код нас стока држи на паши на ливадама донде, докле год може што на њој да нађе или докле је снег и зима неистерају из ливада. Дакле, једино се води до некле рачун о стоци, а да ли је та позна јесења попаша на ливадама штетна по ливаде, о томе баш нико и не води рачуна.

Међутим разумни пољопривредници, водећи о свему па и о овоме рачуна, дошли су до уверења да је позна јесења паша на ливадама врло штетна по саме ливаде, и да такве ливаде, на којима је дакле стока пасла до у саму зиму, идуће године много мање роде него ливаде из којих је стока раније истерана. Тражећи овоме узрока, дошло је се до овакног објашњења: кад се стока раније истера из ливаде, онда нагрижена трава има још времена да обрасте па и нешто да порасте, те је на тај начин издржљивија на зими и непогоди и својим лишћем покрије жиле и чува их од ветрова и измрзнивања; на против, кад мразеви и непогода ухвате ниско опашену траву на ливади, која није имала времена да обрасте, она је на непогоди много осетљивија а и нема чиме да заштити своје жиле, те тако многа угине преко зиме и ливада је за толико рећа идуће године те и мање роди. Зато за разумног пољопривредника треба да важи правило, да стоку треба истерати из ливаде пре зиме, те да трава може да обрасте, да се затвори, те да буде у стању да боље издржи непогоду.

И никад више него ове године треба да важи то правило. Ова је година тако несретна по ливаде, да се треба добро узети на ум, ако не желимо да са свим останемо без сена и идуће године. Од велике суше ове су године ливаде са свим изгореле тако, да је стока махом већ истерана из ливада и храни се из руке. Већ сама та необична суша не ће остати без утицаја на род ливада идуће године, јер је многа трава са свим изгорела и осушила се, тако, да ће и ливаде идуће године бити у толико рећи, те ће и мање родити. Али, ако подржи топло време а окиши се, ово траве што није са свим изгорело кренуће, — па ако сад пољопривредник погреши, те пусти стоку на ливаду да и њу у корен опасе, онда врло лако може да се деси да и та трава не могне одолети зимској

непогоди, те ће се ливаде још више обредити и онда се не можемо надати да ћемо идућег лета накосити много сена.

Зато никако више не треба ове јесени пуштати стоку на ливаде, него је треба и даље хранити из руке, јер се на ливадама и тако не ће више ове јесени нахранити, а ливаде би могла да упропасти и за идућу годину. Који би хтео да се полакоми за оно мало мучне паше коју још може стока имати на ливадама ове јесени, нека зна да — „тврд скупље плаћа“.

ТРАПЉЕЊЕ ЗЕЛЕНИ.

Многа зелен може се тако сачувати, да и преко зиме буде свежа, само ако се као што треба утрапи.

Од зелени обично се трапе: све врсте купуса, за тим, целер, мрква, (шаргарепа), першун, пашканат, цвекла и т. д.

Сад је време овоме послу, и за то држимо, да је упутно, ако и о овоме раду кажемо неколико речи.

Трапљење зелени врши се само по нужди у слободи, на отвореноме пољу, иначе су за то згодније какве одаје, а између ових највише — подруми.

При трапљењу главно је правило, да лиснати делови и лишће не дођу у додир с песком или земљом, већ само корен. Зато се с неке зелени (мркве, целера и пашканата) уклања, одсеца, све лишће, а код неке уклања се доње (обично највеће) лишће, да се с песком или земљом не би додиривало.

Врсте купуса, цвекла, целер и роткве трапе се усправно, а остала коренаста зелен, обично се трапи положено.

Пре, но што се приступи трапљењу, ваља као што је наведено уклонити лишће са свим или од чести. Код зелени што се трапи усправно, уклања се само доње лишће, а код оне што се трапи положено, обично се уклања све лишће, т. ј. одсече се до дна петељке.

Само трапљење врши се овако:

а) *код зелени која се усправно трапи:*

У подруму одреди се згодно место па се за тим од песка, или од песка и нешто земље начини слој у виду леја. Тих леја треба да има толико, да се сва зелен може утрапити. По дужини ових леја, повуку се бразде, па се за тим у ове на извесном одстојању (сл. 1.) ставља, и руком загрће корен зелени. Том приликом пази се, да се песак што више збије око жила и да горњи део буде усправан, т. ј. да леја у подруму у свему личи на леју у башти. Да бразде не би биле дубоке, ваља код зелени које имају дужи корен, овај колко треба скратити.

б). *Код зелени која се положено трапи:*

Избере се као и у првом случају место у подруму, па се нанесе слој песка у дебљини за 1 до 2 сантиметра. При том се пази, да се с лица трапа прави од песка прав дувар и кад се овај начини, онда се поређа зелен (сл. 2.). Зелен се ређа што ближе и тако, да с лица дође увек горњи крај. Сад се опет нанесе слој песка поменуте дебљине, и по том сложи зелен на

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
о
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(наставак)

IV.

Приуготова земље за сађење хмеља.

Напред смо казали да хмељ захтева снажну и дубоку земљу, особито дубоку ораницу. Зато треба земљиште одређено за хмељик ваљано приуготовити. Приуготова ова састоји се у главноме у подубљивању оранице. Зато треба земљиште одређено за хмељик дубоко прериљати (90—120 сантиметара) или га најпре дубоко преорати, па онда истом браздом проћи са плугом подривачем, па таме земљу бар на 50 см. разорати и растрести.

Последњи начин приуготове земљишта особито је добар за пескушу, која је чиста од корова, са једнообразном здравицом. Први, пак, начин за све остале земље.

Не треба се плашити већег трошка при дубоком риљању земљишта, јер ће овај трошак у многоме надокнадити само једна берба. Дубоким риљањем утамањује се не само коров, већ и семе његово, тако, да онда има много мање посла преко лета у хмељику, а хмељ се брже и боље укорени и бољу бербу донесе, те ова многоструко надокнади трошак дубоког риљања.

При риљању ваља мотрити да рад буде једнообразан, т. ј. да се земља не само на површини, но до дна, до узете дубљине, потпуно прериља. Осем тога, риљање ваља тако удесити, да не остане на хмељику, нигде доља нити да се образује који брежуљак усљед неравномерног избацивања земље.

Ово риљање, или дубоко преоравање, треба извршити с јесени или преко зиме, како би зимски мразеви што корисније на земљу утицали и да би се земља што више влаге напила. Ну, ако се зими, по снегу, риља, треба пазити да се не затрпа већа количина снега земљом, јер кад се овај отправи, земља ће се на том месту слегнути, те би се морале доње, које би у сљед тога постале, земљом попуњавати, како би се хмељик поравнио, шта је, разуме се, с трошком скопчано.

У пролеће, пре но што хоћемо хмељик да садимо, ваља хмељик подрљати уздуж и попреко. Ово дрљање мораће изостати ако смо до препоручене дубљине риљали, а земља се добро напила влагом, јер би теглећа стока одређ дубоко у земљу пропадала. Ако је се пак на површини земље образовала кора, то је треба ручном дрљачом или ваљком исцепати — саломити.

Ако при ископавању (утамањивању) старог хмељика желимо, да идуће године на истом месту понова хмељик засадимо, онда треба свакојако још с јесени ископати стари хмељик. При том треба пазити да не остану у земљи поједини делови корена и подземног стабла, јер ће из њих понова хмељ избити, па пошто би се и нове саднице посадиле на пролеће, то се онда не би знало које је посађени хмељ а које самораст, те би тако могла

исти начин. Тако се ради све дотле, док се трап не заврши. Траповима овим даје се различан изглед а најобичнији су у виду купе и пирамида. У овом случају, да би се оваки трапови начинили, зелен се слаже тако, да буде кос дувар, т. ј. поступно се иде све више и више унутра — док се трап не заврши.

Ако се запази, да је песак доста сув, онда га ваља овда — онда водом попрскати, трап залити.

Напослетку сваком приликом ваља уклањати оно лишће што је увело и што је почело да труне.

Тако се зелен трапи у одајама — у подруму. Ну има прилика, да је пољопривредник приморан, те да

Сл. 2.

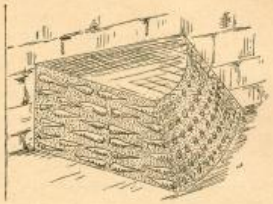

Сл. 1

Да би се овакав трап што боље извео и што чвршће држао, обично се с лица бира што дуже корење, а унутрашњост трапа, попуњава се краћом и лошијом зелени.

Било да је зелен утрапљена на један или други начин, онда трап треба нешто мало залити, ако је песак сув, а ако је песак влажан, онда заливање није потребно.

Остала нега код утрапљене зелени, састоји се у проветравању одаја да се влажан ваздух, који зелен не подноси, замени свежим и сувљим. Ну, кад су јаки мразеви, онда ове одаје не треба проветравати.

неку зелен трапи и у слободи — на отвореном пољу. Овако трапљење може да поднесе сва зелен што се положено трапи, па и само трапљење врши се на већ описани начин. Главно је, на шта при том треба пазити, да се трап што боље сачува од мраза. За овај циљ обложи се трап сламом или ђубретом, што више то боље. Ако се облаже сламом, онда се озго метне и слој земље, да сламу ветар не однесе. Овако утрапљену зелен не треба заливати.

Ако се с јесени не ће да обрађује земља на којој је зелен, онда се ова зелен што се положено трапи (мрква, першун и пашканат) може и преко зиме ос-

---

баш посађени хмељ повадили, а саморасте оставити у хмељику. Разуме се да овај посао много стаје; зато треба ваљано стари хмељик искрчити кад се мисли одма до године на истом месту нов хмељик да подиже.

До пролећа, кад је земљиште већ приуготовљено и оцедило се од сувишне влаге, морамо бити начисто с питањем: коју ћемо одлику хмеља да садимо, — јер од одлике хмеља зависи одстојање чокота један од другог. Ако хоћемо н. пр. сацки рани хмељ да садимо, који у ладовини не успева, онда и одстојање чокоћа мора бити веће, на ако хтеднемо хмељик да засадимо зеленим аушајским хмељом, јер овај и у ладовини успева, дакле може се и чешће садити.

Рецимо да смо се решили коју сорту хмеља да гајимо, саднице смо поручили, хмељик смо прериљали и поравнили, — па сад хоћемо да га даље приуготовимо, како би могли посадити поручене саднице чим дођу и кад време дозволи.

За ову приуготову потребан нам је један подужи *конопац*. За оба краја овога конопца вежу се два кочића, како би га могли што боље затегнути на кочиће у земљу побити. Даље је потребна једна *летва* или права мотка, на којој урезима ваља обележити одстојање чокот од чокота. Најзад, према броју садница који хоћемо да посадимо, потребан је извесан број *кочића*, којима ћемо сва места, где ће саднице доћи, обележити. Ови кочићи могу бити ма од каквог дрвета, само треба да су прави, како би што тачније одредили место свакој садници. Ако се могне боље је одма се послужити подужим прућем којим, ћемо не само место обележити, него они ће послужити и за то, да се око њих врежа хмеља увија првог лета, дакле послужиће у место мотака.

Остојање чокота од чокота и ред од реда треба да је према снази земље од 120—160 см. и то што год је боља земља то и веће одстојање.

Само обележавање хмељика почиње се увек са најдуже стране, па ма каквог облика било земљиште и биз обзира на његов положај према странама света.

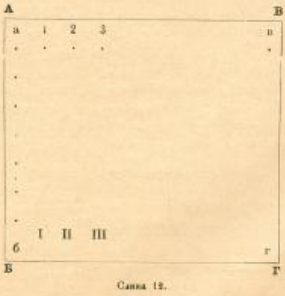

Слика 12.

Посао тај врши се овако: Двојца узму конопац и затегну га на најдужој страни АБ, слика 12, но тако да за 70 см. од границе хмељика одстоји. Сад произвољно означе место поред

тавити да буде на тој леји. Ну кад наступе љуте зиме, онда леје треба покрити сламом или љубретом. Кад се ова зелен овако очува обично је слађа и боље се очува од исте зелени која се трави у подруму.

За трављење боље је да се узме нешто влажан песак него сув, јер се с влажним песком брже ради с тога, што се дувари не руше. т.

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

УВОД

Ни једна врста наше домаће стоке није тако важна за пољопривредника, као говеда. Говече пољопривреднику ради, храни га, обува га. Оно је његов најскромнији помагач у тешким и најнужнијим пољопривредним радовима.

Кад упоредимо производе говеда, са производима остале наше домаће стоке на по се, уверићемо се, да је говече најкорисија врста наше домаће стоке.

Ну, да се и не упуштамо у упоређивање. Да наведемо за доказ горњег тврђења статистичке податке најновијег доба. По њима гаји данашњи спекулативни човек у европским државама у којима је статистика уредно вођена у суми процената: говеда 947 а коња 321.

Ови нам бројеви најбоље доказују, да су говеда корисија и од самих коња, које многи пољопривредници радо називају најкорисијом врстом домаће стоке. —

Али да би имали тако велику корист од говеда, треба да знамо на шта треба пазити при *производњи, хранењу* и *нези говеда*.

Задатак је ових редова да о томе дају поуку. А да би та поука била прегледнија, поделићемо је на два дела:

Део први: **Производња говеда** и
„ други: **Хранење и нега говеда.**

ДЕО ПРВИ

ПРОИЗВОДЊА ГОВЕДА.

Напредак у говедарству зависи на првом месту од производње говеда, па тек онда од других услова и околности. Зато и ми почињемо са производњом говеда, коју ћемо, ради боље прегледности, поделити овако:

I. *Циљ производње.*
II. *Избор прикладних грла.*
III. *Доба старости.*
IV. *Вођењем крава.*
V. *Начин парења.*
VI *Стеоност и телење.*

I. Циљ производње.

Свака производња има свој циљ. дакле, извесне потребе назначају производњу, која, према разним потребама, има и разне циљеве.

Потребе пољопривредника које подмирује производњом, врло су различне. Ово важи нарочито у сточарству, при коме пољопривредник са једном истом врстом стоке има да подмири више разних својих потреба. И више но игде опажа се ово код говеда, чијим производима подмирује пољопривредник најразноврсније своје потребе.

Према томе, да би пољопривредник имао што већу корист од производње говеда, мора имати пред очима извесан *циљ*, рад кога производи говеда, — извесне потребе, које жели да подмири производњом говеда.

Пољопривредник има *четири циља производње говеда*, а ти су: *снага* (са брзином хода), *способност за прикладо, млечност* и *гојазност*. До скора није морао мислити наш пољопривредник при производњи говеда ни на млекоједер је имао могућности да држи више оваца и коза, него данас. Отуда у неким крајевима до скора сматраху за грех мусти краве, а по негде можда и данас тако мисле. Данашње прилике пак, налажу и нашем пољопривреднику, да при производњи говеда обрати пажњу и на млеко, јер с дана на дан бива све очигледнија потреба, коју треба подмирити мужом крава.

Задатак је пољопривредника при производњи говеда дакле, да разумном производњом произведе грла,

---

затегнутог конопца где ће се прва садница посадити и ту чврсто побију кочић или прут. Од овог кочића пруже по конопцу летву, и на сваком месту где се на летви урез налази, пободу у земљу по један кочић. Кад дужину једне летве обележе, онда дижу и преносе један њен крај до последњег кочића, који су побили у земљу, и дуж обележавају опет побијајући кочиће на места која им урези на летви показују, па тако дуже док целу дужину конопца обележе. Кад ово учине, онда узму другу дужину конопца и раде као и мало пре, док цео ред а b обележе.

Сад затегну конопац на страни AB и помоћу летве обележавају тачке 1, 2, 3 и т. д. у правцу ав. Кади ове обележе онда дужне на тачку 1, и затегну конопац у правцу 1. III, па сад у овој линији обележавају тачке које траже, док најзад необележе и ред ВГ на страни ВГ.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

која ће бити способна да послуже својом снагом и брзим ходом, да што брже посвршава пољопривредне радове; да теле здраву телад; да дају што више и што бољег млека; најзад, грла гојазна, која ће, кад потреба наступи, брзо угојити и то са што мање пйће а што је могуће боље.

Сад настаје питање: на који ће начин наш пољопривредник што боље извршити овај задатак?

Ми велимо: ако при производњи обрати сву своју пажњу на један од поменутих циљева, па ма друге и не постигао у пуној мери. — Само се на овај начин може постићи савршенство.

Али наш пољопривредник не може овим да се задовољи. Он мора сва ова разна својства (снагу, способност за приплод, млечности и гојазност) да споји, како би могао својим говедима да подмири своје разне потребе.

За то има *три начина*: 1) *да производи говеда нашег домаћег соја*, али да се при производњи придржава упустава прописаних на основу искуства и науке; 2) да при производњи *пари говеда нашег домаћег соја, са говедима које стране расе*, те тим усаврши она својства наших говеда која нису развијена у тој мери, као код говеда дотичне стране расе; и најзад, 3) да напусти производњу говеда нашег домаћег соја, па да *производи говеда које стране расе или соја*, која имају жељена својства боље развијена, но што их имају наша домаћа говеда.

II. Избор приплодних грла.

На избор приплодних грла мора пољопривредник да обрати велику пажњу, ако не мисли да омаши циљ производње. Зато чим се решимо каква ћемо говеда да производимо, треба да се постарамо за добра и способна приплодна грла онога соја говеда, који хоћемо да производимо, или којим хоћемо да поправљамо домаћи сој.

Нарочито треба обратити пажњу на избор приплодног бика; јер док једна добра крава пренесе своје добре особине на једно своје теле, дотле један бик, за исто време, пренесе своја добра својства на читав чопор својих потомака — телади. И обратно, док један рђава крава отели једно рђаво теле, дотле један лош бик пренесе своја рђава својства на читав чопор телади.

Зато треба обратити још већу пажњу на избор приплодног бика, него и на избор самих женских приплодних грла. Што се тиче способности пренашања својих особина на потомке, имају бик и крава подједнаку моћ, при иначе једнаким околностима.

Из наведеног разлога треба при набавци приплодних грла, нарочито бика, обратити пре свега пажњу на то, да ли изабрана грла произлазе из фамилије говеда у којој су добро развијене жељене особине. Кад се уверимо да произлазе из такве фамилије дотичног соја говеда, онда тек треба да се уверимо, да ли су сама та грла способна за приплод и да ли испуњавају све услове које тражимо од приплодних грла.

Ну, да би знали извршити овај избор, ми ћемо да опишемо какве грађе треба да буду приплодан бик и приплодна крава.

Приплодна грла треба да су *снажна*, али не и трома. *Глава*, нарочито бика, треба да је сразмерно мала, лака и боље са танким него са дебелим роговима. Краве много лакше теле кад остану стеоне од бика који има малу главу, но од бика са великом главом. — *Очи* треба да су крупне и бистре, са мушким погледом код бика, а благим женским погледом код крава. — *Врат* средње дебљине и дужине, али код бика треба да је јачи него код крава. — Дубока и широка *прса* и широк *гребен* знаци су здравог тела, које треба да имају сва приплодна грла. — Права а не упала *леђа*, са широким *крстима* и раширеним а не висећим *ребрима*, знаци су, које треба да имају добра приплодна грла. — *Труп* треба да је према висини и дугачак, али боље да је и дужи него краћи. — *Ноге* не смеју бити сувише високе ни тешке, али опет морају бити јаке, праве и размакнуте кад говече стоји. — *Полни органи* морају бити правилно развијени код мушких и код женских приплодних грла. На бика још нарочито треба пазити да ли може брзо и с вољом да врши оплођење, јер се догађа да је бик, иначе најбољи, искварен, те не врши оплођење као што треба. —

(наставиће се)

Како се може да излечи коњ који је из плећке рамао, па доцније порамљује?

Врло се често код коња дешава, да рамљу из плећке. Ово у највише прилика долази отуда, што коњ незгодно стане и истегне коју везницу у зглавку, повреди неки мишић на плећци, или најпосле и с тога, што коњ пати од назеба — реуматизма. Изгледа, да коњ од ове болести не може ни да оздрави, јер и онда, кад се мисли да је са свим оздравио, дешава се, да често, готово свакад, повлачи ону ногу којом је пре тога рамао. Наравно, да је ово код коња једна од великих мана, јер му пре свега уди његовој живости, употреби а за тим му и вредност побија.

Укрућеност ноге, рамање, најчешће се примећава онда, кад је коњ пробавио дуго времена у коњушници а за то се време није никако напоље пуштао. Тада том ногом која га је болела, прави знатно краће кораке, тако, да по томе често изгледа, да је са свим неупотребљив. И доиста има таквих коња, који због ове болести и пису за многу, па шта више и лакшу употребу.

Овако стање код коња понајвише долази услед механичких повреда и, — као што искуства тврде — повреде су ове често такве природе, да им је у много случајева лекарска помоћ — од мале вајде.

По себи се разуме, да такве коње ваља по све штедљиво употребљавати, јер ако се при томе не пази, онда је више но

игурно, да ће за кратко време онеспособити за многе послове па да ће се с тога морати шкартирати.

Као марвени лекар имао сам да посматрам повише случајева ове болести, па сам наравно чинио много што шта, да докучим: чиме се у овакој прилици тако оболелом коњу може понајбоље помоћи. Па шта је било? Има лека. Лек је прост: коњ треба да се лонжира т. ј. треба да се што више тера у круг.

Она је болест, као што читам из једне белешке у ветеринарском месечном листу што излази у Бечу, заинтересовала Шелаховског, шефа бугарских марвених лекара, и он, као најбоље сретство противу ове болести код коња препоручује: што живље терање коња у круг — лонжирање.

У то доба имадох при руци два таква панцијанта, па похитах да се уверим о томе, колико вреди та његова препорука.

Наравно, да сам у напред поверовао, да је ова препорука умесна, јер се из искуства зна, да се већом употребом једног или другог органа на телу, може да допринесе, да се тај део нешто више развије по други органи. А у овом случају, терањем коња да се креће, шта би се друго могло и добити до — опружање, истезање оних мишића што су се уштапили, укрутили?

Да се то опружање мишића што боље постигне, потребно је, да се коњ и како треба креће. — Коња треба наместити тако, да му болесна нога буде на спољној страни, јер ће у том случају та нога правити веће коране, него у случају кад би била с унутрашње стране, те ће тако опружање затегнутих мишића морати да се врши у јачој мери.

Пре, него што се коњ истера на лонжирање потребно је да се уверимо, да ли је коњ од болова прездравио, и кад га већ употребимо на тај рад, онда ваља да припазимо, да се то врши поступно, т. ј. сваког дана све више, док се рамање не изгуби. — Испрва га терати у ходу да се креће и то у већем кругу, за тим поступно прећи у мали па онда у опружени кас и правити све мањи круг све дотле, док му се болесна нога добро не загреје.

Шелаховски препоручује, да се после сваког лонжирања оболела нога истрља или тушира хладном или млаком водом, па затим све дотле трља, док се нога потпуно не осуши; ну ја сам уверен, да је за овај циљ врло згодан, ако не и најбољи; раствор камфора у шпиритусу. Хладни тушеви по моме мишљењу могу више да буду од штете по од вајде у случају, ако се нога добро не истрља; а како се овај посао у највише прилика поверава млађима, то је онда велика вероватност да се свакад као што треба не ће извршити.

Кад се с коњем овако поступа за 2 — 4 недеље, онда је више по сигурно, да у будуће не ће порамљивати.

Ко је у такој прилици, да му коњи пате од ове болести, онда — ето простог и јевтиног лека!

Љуб. Јовановић,
марв. лекар.

О ИЗВОЂЕЊУ И ПОДИЗАЊУ БРЕСАКА ИЗ КОШТИЦА.

Подизање и гајење бресака из коштица, има много својих добрих, али и хрђавих страна. Подизањем из коштица добајају се често сорте, које никако не ће да рађају, и које са свим другчије испадну, но оне врсте, од којих су узете коштице, и онда се такови изводи могу употребити само као подлоге за калемљење. Али ми можемо из коштица добити и врло добре сорте, јер све наше боље сорте] изведне су из коштица, па и она данас најчувенија рана американска бресква, изведена је из коштице.

Из коштице изведене бресквe много су здравије и издржљивије на зими и непогодама, не болују тако често као калемљене, а од смолотока не болују никако, само ако нису на влажном месту усађене. И за лаке песковите земље, боље су, трајашније су и родније су оне брескве, које су калемљене на подлози, која је изведена из коштице.

Коштице, намењене за подизање добрих, родних дрва, морамо узети од најбољих сората и оне се морају сад, пред зиму сејати, да у земљи презиме, али не одма непосредно на леју, но на начин, као што ћу мало ниже казати. Свакојако треба да су пре мраза у земљи.

Коштице треба метути у једну котарчицу, *не у сандуче*. У ту котарчицу треба насути најпре један слој песковите земље, па по њој поређати један ред коштица, али тако, да једна другу не додирује; па те коштице дође опет други слој земље, па опет, коштице итд., док се котарчица не напуни. Овако напуњену котарчицу треба укопати 50 сантиметара дубоко у земљу, и оставити је ту до пролећа. Кад земља с пролећа ојужи, окопни, да се може обрађивати, онда треба ископати и ову котарчицу с коштицама, па је полагано изручити. Сад треба сваку коштицу опробати, да се види, имали здраву мезгру, или је нема. За тај посао мети коштицу на једну цигљу — или камен — па је држи левом руком међу два прста потрбушке, т. ј. да саставци горе и доле дођу. Узми сад десном руком једно дрво, па лупи по коштици; она ће се одма разлојити, а мезгра ће испасти из љуске.

Овако из коштица повађене мезгре, треба сад, с врхом на ниже, на већ приуготовљену леју усадити, јер ће из тога шиљатог краја избити жилица, која треба одма правце у земљу да тера. На тај начин приуготовљене коштице у многом ће већем проценту; од 100 комада нићиће за цело до 90.

Кад се коштице с јесени непосредно у земљу сеју, никну обично 40—50 од 100 усејаних комада, а то је с тога, што многе клице нису у стању да избију из коштица; а осим тога, поједу и црви многу мезгру у коштици.

Свако зрно треба 5—6 сантиметра дубоко усејати, и то на засебне, добро приуготовљене леје, јер ће ту много боље порашћивати, а могу се и много боље надгледати, неговати, плевити итд.

Кад бресквице — младице — буду једну годину старе, дакле на друго пролеће, онда се са ове леје изведе, на стално место пресаде, а при пресађивању на 5—6 окаца скрате, да се друге године већ крупица образовати може. На стално место сад већ пресађеним и скраћеним младицама можемо дати облик какав хоћемо: можемо их пустити да у висину расту, а можемо им дати облик пирамиде, палмете, вретена, лепеза итп. Од сада им треба грање сваке године у неколико скрађивати, јер бресква по природи својој нагиње у висину да расти, па ју треба у томе спречавати и само ће на тај начин дуже трајати и боље и угледније плодове рађати.

— *ћ.*

БЕЛЕШКЕ.

Да кокошке преко зиме „носе“.

Ко хоће да му кокошке и преко зиме јаја носе, тај мора увек за њих имати зелене хране, јер се из искуства зна, да је за производњу јаја зелена храна кокошкама најнужнија. Где се на дому троши разно зеље, а држе кокошке за носиво, онде им треба сву зелен дати, што при готовлењу отпадне. Али је најбоље и најсигурније, да се и за рачун кокошака остави за зиму по нека главица купуса и кеља, па да им се негде од времена на време обеси, одакле ће оне, по потреби својој на главицама пипкати; а могу им се и поједини листови бацити по кокошињаку.

— *ћ.*

Црвен патлиџан (парадајс) као лек.

У Америци, одакле смо црвен патлиџан и добили, сматрају га од памтивека као врло лековити плод, нарочито као изврсно средство против свиј немоћи јетре (црне интеграде). Осим тога је црвени патлиџан врло добар за крепљење стомака и за чишћење крви. — *К.*

Стеоност код крава.

Познато је, да трајање стеоности није увек једнако, и да разлика та није увек на случајна. По многогодишњим белешкама једног крајара, „носиле" су краве у 3. и 4. години просечно 287 дана, а старије 289 дана. Ако је бреме било *мушко*, онда су га мање краве носиле 289 дана, а женско 286 дана; старије пак краве носиле су мушко бреме 291 дан, а женско 287 дана. — *К.*

ГЛАСНИК.

Постављење. — На место досадањег наставника пољске привреде у Београдској учитељској школи, г. Д. М. Спасића, који је поднео оставку на ово место, постављен је г. Благоје Тодоровић чинов. мин. народне привреде и наш сарадник. — Честитамо и њему и Јадним учитељске школе, који су у г. Благоју добили одличног наставника. — О самој, пак, настави пољске привреде у учитељским школама и богословији, прогговорићемо коју у најскоријем времену.

* * *

Овогодишња жетва пшенице у појединим државама. — Русија и Северо-Америчке државе сваке године производе највише сетву храну, и од тога, каква је жетва стрмина у тим двема државама, зависи да ли ће на европским пијацама бити скупља или јефтинија храна.

У овој години, по званичним извештајима пошала је у Русији средња жетва стрмина и добивено је:

пшенице 78,477.000 хектолитара
раже 235,597.000 „

Русија извози годишње просечно пшенице 44 милијона хектолитара и раже до 30 милијона хектолитара.

Жетва стрмина, нарочито пшенице, пошала је ове године у Северо-Америчким државама повређено добра. У средњу руку тврде званични извештаји да ће се добити само пшенице 520 милијона бушела (175 мил. м. ц.)

По статистичким датама за последњих десет година, северо-америчке државе довозе на европске пијаце просечно пшенице 160 милијона, а ове године по тврђењу „Agricultural Department" могло би се извести на 186 милијона бушела. Но оволики довоз пшенице из Америке на европске пијаце ни у ком случају не ће може бити, јер поводом „Мак — Кинлијевог" била подигнута је увозна царина на пшеницу, код сваје државе европских које су тропиле пшеницу из Америке. С једне стране царинске тешкоће, а с друге стране изненадна забрана извоза раже из Русије, произвели су на европским житарским пијацама панику, јер се јавља страх за блазу 100 милијона метар. центи колико сама Европа потребује за своју потрошњу.

Баш због тога, што се јавља оволики дефицит, да видимо како је пошала овогодишња жетва стрмина и у другим мањим државама које су у велико баве производом ситне хране и не ће ли оне моћи покрити тај дефицит?

У источној Индији добивено је овогодишњом жетвом 68·4 милијона метар центи пшенице, а потребно је за извоз и за потрошњу у земљи 54—60 милијона метар. центи. Пошто је жетва не само пшенице већ и пиринча добро пошла, а цена пшенице нагло почела да скаче то је само до 1. априла текуће године извежено за Европу 6,332.000 метар. центи, а од 1. априла па до 1. септембра још 10,000.000 метар центи дакле свега 16,332.000 метар. центи.

У Аргентијској републици и Чили (Америка) жетва је била врло повољна, и поред свиј њиуручких тешкоћа биће извежено за Европу преко 5 милијона метар. центи.

У Аустро-Угарској жетва је знатно лошија од прошлогодишње. У самој Угарској нађено је 8 милијона метар центи мање но прошле године. Рачуна се да Аустро-Угарска просечно тропи годишње 41 милијон метар центи пшенице, а нађено је у овој години 44·5 милијона м. центи — дакле моћи ће извести до 3·5 милијона м. центи.

У Румунији је такође лошија жетва пшенице од прошлогодишње. У прошлој години нађено је 23 милијона метар центи и извежено преко 8 милијона, док у овој години моћиће извести једва на 5 милијона метар. центи.

Србија извози просечно 800.000 до 1 милијон метар центи годишње. У овој години рачуна се да ће бити извоза 1·5—2 м. центи.

Европска Турска (с Бугарском) моћиће извести до 7 милијона м. центи; просечни извоз саме Бугарске биће 1·5—2 милијона м. центи; а остале земље које се у велико баве гајењем пшенице као: Мала Азија, Персија, Сирија, Јужна Африка и т. д. моћи ће у овој години подмирити једна домаћу потрошњу, и по томе не ће имати огорад. жетва пшенице у тим земљама никаког утицаја на светске житне пијаце.

Све остале европске државе које нису овде поменуте, потребују веће или мање количине пшенице за потрошњу у земљи но што су овогодишњом жетвом добиле, и отуда се јавља онај дефицит од 90—100 милијона метар. центи колико за ову годину Европа потребује. — о —

ДОПИСИ.

Испод „Словца" у другој полавини септембра 1891. год.

Словац је општа планинска коса која се од Медведника северо-источно одваја и нако његов огранак између Уба и Вољева у долину колубарску спушта, а окружена је многим селима. У једном од тих села баш сам се ево пилу другу пполовину месеца септембра, па мислим да не ће излишно бити ако „Тежаку" споштим по нешто из пољопривреде тога краја, из кога се и онако нико не јавља.

Народ се за цело то време највише баво браљем кукуруза и по нешто орањем. Рани је кукуруз добро родио и по квалитету је добар, прио му је једро. Напротив позни су кукурузи по све крајеви и не ће никаквог плода донети, јер су због дуготрајне суше остали неразвијени. Неки домаћини већ су пустили стоку да их опасе.

Онде се поглавито сеје бели кукуруз и само по где где има по нешто и шареног. Комишање се врши на њиви па се осломљени кукуруз превлачи на колима у село где се у чардаке (кошеве) у клиповима смешта, а чардаци којих свака кућа има оплетени су прућем. Комушу и шашу сваленају у столоже као зимску храну за стоку.

Пшенице, јечам и овас дали су осредњи принос; сва стрмина жита већ се овршена и у амбаре смештена.

Пасуљ је слабо родио и ситан остао.

Бундева и дуњева има прилично и врло доброг квалитета.

Кромпира и осталог поврћа мало има.

Дакако су врло мало сена дали а оно се још сада плаћа по 6 динара од сто кила.

Ја мус ће бити велика оскудица на сену и домаћини који по више стоке имају, забринули су се како ће је исхранити; неки су већ почели да продају приличан број грла те да тако умање број своје стоке која им на храни остаје

Шљива и осталог воћа нема никако јер је тусенична летос све утамањила. Како је сушење шљива у овоме крају јако распострањено и народ са суве шљиве леп новац узима, то се оногодишњи недостатак јако осећа и народ нема за шта другог коју пару узети осим за по неко грло стоке.

И виногради су дали слабу бербу а како је средње пакоће. Овде постоји храна обичај да се грожђе бере још крајем августа, дакле недорело; последица је тога пораслуог рода да вина много киселине у себи садрже а по природи земљишта и положају места могла би изврсна бити. На гласу су бајевачки и гноденовачки вина.

Кошнице су слабе; ретко се која родила па и то повно. Пчеларство је у овом крају слабо заступљено и тек по нека кућа у селу има по неколико кошница а памтим кад су појединци имали читаве новалуке од 50 и 100 кошница. То је било пре својих 40 година. Ударило се дакле у овоме погледу назад. као и у многоме другом чему. Посетио сам конаглук попа Живоја у Ваљеву и он је сада једини у овоме крају који рашковљено са ђерканима пчелари; али утицај тога на околину још се не опаза.

Орање је врло тешко пошло због велико суше која ево већ тре месеци скоро непрестано траје. Пешто мало пише пало је 22. и 23. септембра, али то је било као нап поље на врело гвожђе. И ово земље што је поорано немоће да се засеје, јер је земља одвише сува, и тако многа поорана земља стоји неисејана.

Од стоке народ у овом крају највише пази рогату марву и свиње; овчица има мало а коза никако нема, јер за њих нема простора довољно. Од рогате марве може се наћи добрих волова и крава колубарског соја, а има и добрих сопака; опше су пак махом приземне и мале. Коњарство је слабо развијено и тек по неки добар и леп примерак може се још видити у којој домаћинској кући, нема више оних чувених колубарских и тамнавских хатова.

Пошто овако летинчки изложбих станье оногодишње летине, коју да на завршетку напоменем да пољопривреда у овом крају и даље стоји на високом ступњу. Још се употребљују древни плугови. плитко се оре, дошкан се сеје нељубри се, па није ни чудо што земља слаб принос даје, а по природи својој земље су врло добре, нарочито у долини реке Рабаса почињући од села Бранковине до утока њене у Колубару испод села Луканца. Као што се земља немилосно обрађује тако се исто немилосно и виногради и воће гаје; нити се лоза на време и као што ваља орезује, нити се воће сади, калеми и гаји; последица је та да једна мотика виногради једва тек један, а најпише два акова њива даје и да воће из године у годину све слабије рађа и хрђавији плод даје.

Народу треба науке и то очигледне науке; иначе ће му пољопривреда из дана у дан све више опадати а он све сиромашнији постајати.

Јер. Г.....
ред. члан пољопривр. друштва.

Топлица, 1. октобра 1891. год.

Оногодишња жита блаже су овако: пшенична јечма давана је 60—75 кила; кукуруза је било на место боли од болеста.

У опште се може рећи, да је берићет оногодишњи много бољи од прошле 3 године.

Виноса лоза успева да боље не треба желети јер се с правом — после 10 год. — може назвати *друга* жупа. Петогодишња лоза дала је тако грожђе како по количини тако и по квалитету, какво се никад нађе није. Има људи који су ове године набрали по 30 товара грожђа, а и најсиромашнији по 100—200 ока. Оногодишње род дао је нову пропасфачника те се око лозе заузимају, јер још сада ђубре и огрну лозу.

Народ се у опште ове године побољшао, јер иако добро роди а би на пенз, те но ће дужан одужи се и њему доста остаје.

Сада се озима жита на њиви сеју а има их већ да се зелене као ливаде.

Ј. Самоиросовић.

ЗАПИСНИЦ СЕДНИЦА

управног одбора „Орпског Пољопривредног Друштва".

Записник XIII. седнице од 10. сепг. 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, одборници г. г. К. Главинић, А. Живановић, Јак. А. Марковић, Анта Голубовић, Милош Х. Поповић, Д. М. Спасић.

Вележко секретар Спасић.

Бр. 57. Председник позва одбор да одреди представнике који ће друштво представљати на Земаљској изложби воћа и окружној привредној изложби у Крушевцу 14—16. ов. м. изјавио да због службених послова њему није никако могуће да оде на ту изложбу. Одбор одлучи: да друштво на изложби представљају чланови Изложбеног Одбор, и да им се у име пакладе трошкова изда дневница по норми.

Бр. 58. На предлог ужег одбора за управу друштв. добара Одбор одлучи: да се на изложби у Крушевцу изложи 1 петао и 3 кокошке топлишке расе од друштвеног живља, а после изложбе да се бесплатно уступе Управи Ратарске школе у Краљеву, која их је и иначе тражила за потребу школе.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1892. ГОДИНУ

дат је у штампу и биће готов још у току овога месеца.

Цена мањим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАТЕНТНОГ УКАЗА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСУЈЕ ОВОМ ДРУШТВУ ЈЕСЕН ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1888. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЊЕНА ГОДИШЊЕ 4 ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИШЊ УНАПРЕД.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. В.

ДОНОСИЋИЈАМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 43. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 27. ОКТОБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци**: Како ћемо заштитити наше њежније растиње од зиме? (са сликом). — Неколико напомена пред зимско хранење стоке (са сликом). — Брамантура (Брана) од сламом. — Које су садњице добре за сађење шума и како да их произведемо? — Производња, хранење и нега говеда (наставак). — Бубрите воћне пепелом! — **Белешке**: Кад треба сејати Каналичак? — Да растерам мраве. — Гавоница. — **Гласник**: Свечано отварање пивидельско-воћарске школе. — Коларство у ратарници у Крњеву. — **Дописи**: Пожерења, Бања, Љубеожда, Николичево. — Пољопривредна изложба у Ваљеву. — Пољопривредна изложба у Рашки. — **Подлистак**: Предавања о гајењу хмеља (наставак).

Како ћемо заштитити наше њежније растиње од зиме?

С пролећа, кад отпочнемо у повртњаку, воћњаку итд. да радимо, напињемо врло често, да нам је ова или она ружа, јагода, шиф, бресква, па и нека крушка из' кајсија строгој зими подлегла — да нам је промрзла и пропала. Непосредни губитци, који нам отуда долазе, врло су осетни, а попуњавање тих пропалих растиња, скопчано је и с трудом и трошком; па онда, ко ће жив дочекати, да се новоусађено раније у толико развије, да нам дâ, да нам надокнади оно задовољство, које смо у пропалом раније већ имали и уживали?! Али, ако за времена њежније наше растиње од зиме заштитимо, онда можемо без бриге зиму презимити и радосније пролеће дочекати, јер ћемо с пролећа наћи све наше заштићене љубимце здраве и крепке, па кад их зимског огртача ослободимо, они ће весело да се из застора подигну и на радост нашу крепко порашћују, развијају и мирисним цвећем оките.

Пре свега морам рећи, да је сваки онај на погрешном путу, који мисли, да се растиње може од зиме само онда сигурно очувати, ако се дебелим и густим покривачем снабде, па било то обмотавањем сламом, или дубоким закопавањем у земљу. — Није то само мраз ту, од ког ми наше њежније растиње чувати морамо; трулење и загушивање круне и огранака, које наступа услед недостатка ваздуха, много ће пре упропастити осетљивије биљкине делове, него што ће га поништити мраз и зима. С тога ми и не можемо добро очувати наше њежније растиње *множином* материјала, него *погодном* и *умесном употребом* његовом, од штетних посљодица зиме и мраза.

У нашим повртњацима слабо има другог растиња, које од зиме и мраза морамо, осем — *ружа*, па зато треба на првом месту на њу да обратимо пажњу, и да јој се за заштиту побринемо, јер је зима већ настала. За остало је растиње лакше.

Да њежније и племенитије сорте ружâ у нашим приликама преко зиме заштите потребују, то ће сваком бити довољно познато. Али се то заштићавање на врло разне начине извршава. На једном се месту један, на другом месту други начин заштите као повољнији, кориснији показао; а то се управља већином по сорти која се заштићава, и по својству земљишта.

Пре свега треба имати у виду, да је први услов за добар успех рада: *да се ружe не замотавају* ни *претрпавају сувише рано*. Посве је нужно, да је дрво на ружама пре, нешто ће се замотати или претрпати, довољно сазрело, т. ј. да је довољно отврдло, да је лишће већином само опало и да су сокови престали радити. Овде се треба строго придржавати онога старог баштованског правила: *да се ружe не покривају пре, док неколико јаких мразева на њих не падну*.

Најдрагоценији, најбољи, а притом и најјефтинији материјал за покривање ружâ, без сумње је *земља*; ње свуд имамо. У земљи се презимљују све племенитије сорте тврђих ружâ, које преко целог лета цветају, па онда оне, које су летос на мртво око калемљене. То покривање земљом са свим је просто: Треба измерити висину стабла, па видити, где ће од прилике круна на земљу допрети кад се земља превије, па на том месту *мало* земљу разкопати. Сад треба с обема рукама врло пажљиво на ону страну стабло пресавити, на којој је место за круну разкопано; а да стабло што ниже прилегне, треба га дрвеним кукицама земљи притегнути и утврдити. На круну треба сад нагрнути

суве, ако је икако могуће песковите земље. Ако је земља смрзнута, онда треба смрзнуту земљу одкопати, а круну само сувом, лаком земљом покрити. Но ако би наступили, или баш наступе љући, суви мразеви без снега, — онда се може, веће сигурности ради, бацити поврх оне земље још и мало добро сламастог ђубрета, или само чисте сламе, плеве, папратине, шушња (сувог лишћа из шуме) итн. — *Гранчице од круне несмеју никако доћи у додир с ђубретом или шушњем*, но морају у овом случају покривене бити *чистом земљом*. И то је веома погрешно, кад се за смештање круне копају читаве рупе; довољно је, кад се само оно место, где ће се круна на земљу прислонити, мало разкопка и од траве саструже, да круна на чисту, голу земљу дође, јер би трава под круном трунула, а то би трулење за круну штетно било. Над круном треба да је земља умкаста, а не равна. Осим тога, у рупи се и вода више задржава, што круни шкоди.

Ако би како-год могуће било, добро је, да се и превијено стабло земљом покрије, коју треба с обе стране нагрнути. Кад се на тај начин заштићена ружа с пролећа одгрне, наћићемо је потпуно здраву и добро очувану. Кад стабло непокривено остане, онда ће га сунце, онако голо, преко зиме да обасјава, усљед чега ће се на површини његовој образовати хрђасте пеге; а осим тога, може тако непокривено стабло и да промрзне, док круна под земљом здрава остаје. Неможе ли се и стабло земљом загрнути, онда је најпростији начин, да се мало сламом обмота; није нужно читавим плетеницама обмотавати, као што то неки чине, но просто са мало сламе обмотати и лйком је, врбовим прућем, ил' канапом завезати; то је довољно, да се и стабло од прозебли потпуно сачува. — Виђао сам, где неки крпама обмотавају стабло; и то није добро, јер се стабло под крпама упари, па онда врло лако прозебе. На тај начин замотавано стабло краћег је века доцније.

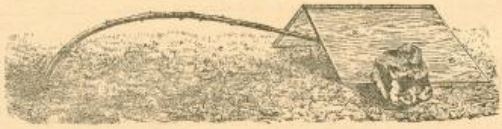

Ко не би хтео за своју ружу да раскопава земљу, да не квари, може бити и нарочито засејану траву, тај нека на оно место, где ће круна на земљу прилећи, метне једну даску, па ружу круном на даску пресавије и кровом од дасака покрије, са обе стране каменом, или циглом притегне, као што то врло јасно приложена слика показује. Но да не би снег испод крова завејавао, запуше се отвори с једне и друге стране сламом; а доцније, кад жешћи мразеви наступе треба преко крова бацити сламнаног ђубрета, а стабло обмотати сламом, као што сам напред показао. Кад би лепи, топлији дани наступили, треба око подне на једном отвору извадити сламу, да до

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
о
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(НАСТАВАК)

V.

Сађење хмеља.

Кад је земљиште за хмељик приуготљено, онда се приступа засађивању хмељика. — Хмељ се размножава садницама од подземног стабла, зато је потребно да се прво с њима упознамо. Садница се узима од оног дела вреже, који се непосредо на чокоту налази и који је земљом затрпан и лети и зими. То је „подземна врежа“ — стабло. Подземно стабло има, моћ да идуће године пусти жиле из окаца која се под земљом налазе, а из горњих окаца пушта врежу, која носи лист и цвет. Свака садница треба да има бар два пара окаца. Саднице је боље узимати их из младог, него из старог хмељика (најбоље из хмељика 4—6 год. старог). *Садница је дакле подземни део стабла, снабдевен најмање са два пара окаца* (сл. 13). Она се узима при резању хмеља, о чему ћемо доцније говорити. —

Саднице треба још с јесени поручити од сигурних хмељара и то бар још један пут оволико колико чокота мислимо да посадимо. Продавац ће, чим хмељик у пролеће ореже, послати саднице и чим се добију треба их одма посадити.

Сл. 13.

У неким пределима саде саднице прве године у засебне леје, на одстојање од 15—20 см. и тек их друге године одавде вади и на одређено место у хмељик саде, при чему им сасеку дебље жиле а и вреже до последњег пара окаца. Тим се постизава то, што се саднице у тим лејама знатно развију т. ј. пусте жиле и одебљају, те идуће године кад се у хмељик пресаде, донесу прилично цвета; док, кад се одма у хмељик посаде или ће донети мало цвета ил не ће ни тога бити.

Ну, овај начин захтева много радних руку и може се препоручити само онде, где радних руку има довољно на расположењу.

При другим приликама практичније је садити хмељ одмах у хмељик. Тај посао врши се овако:

Два радника раде у једном реду и то прва копа рупе, но прво боље побије у земљу кочић који је при обележавању побијен у земљу, па за мим ископа поред кочића рупу од 20—35 см. дубљине. Ове рупе треба увек с једне стране побијених кочића копати и то тако да кочићи остану на својим местима побијени. Кад ископа једну рупу, онда иде до идућег најближег кочића у истом реду и копа поред овога рупу и т. д. — Други радник носи у једној руци саднице у котарчици или каквом суду, а у другој малу мотичицу (сл. 14.). Кад дође до рупе коју

круне свеж ваздух допре, па после два-три сата опет сувом сламом затворити.

И ако нас је искуство научило и утврдило, да је земља најбоље средство за покривање ружâ и других на зими осетљивијих растињâ, опет зато има случајевâ, где не можемо земљу на ту цељ употребити.

Тако н. пр. бива, да је нека ружа дотле у стаблу слаба, или како год оштећена, те се усљед тога не може да пресавије; исто тако не може, без опасности, да се пресавије старо, дебело и кратко стабло; даље, ако је земља подводна, такођер се не може круна земљом претрпати, јер и ако влага не шкоди жилама, она ипак шкоди круни и њеним огранцима под земљом преко зиме; или најзад ружа није за времена престала да расти, те јој и после неколико мразевâ не само није опало лишће, него се још и пупољци на огранцима налазе, као што је то случај код руже *Маршал Нил* и других *Теа*-ружâ. У свима тима случајевима много је боље и пробитачније, да се руже оставе у свом правом положају и да се довољном сламом обмотају.

У том случају није баш нужно, да целу ружу, од корена до врха, сламом обмотавамо; то би била претерана предострожност. Усправно стојеће стабло, не ће тако лако да прозебе као оно пренијено; па кад усправно стабло премажемо кречом, или блатом, крављом балегом, онда је то за њега довољна заштита, и само морамо круну сламом обмотати; а за сваку сигурност, можемо преко сламе и неку стару, прорешетану асуру привезати. Али пазите што ћу да вам кажем! *Тај завој не смете тако стегнути, да се огранци на круни, као оно жигице у кутији стисну, шта више, много је за огранке боље, ако се у завоју још и мицати могу; крупнија слама нека између огранака мало падне.*

Ако би преко зиме по неких топлијих данâ, без ветра и студени било, онда је и у овом случају за руже врло добро, да се завоји мало рашчврље, да руже добију мало ваздуха, али да се те „дере" опет запуше, чим време заладни. Но преко ноћи морају ти завоји бити потпуни.

Ниско, до земље калемљене руже, које се у групама, или саморане као жбунићи негују, довољно је, да се земљом као и чокот загрну; а они огранци, који изван огртача голи остану, могу и промрзнути, ништа не мâри, јер их и онако с пролећа орезати, скратити морамо.

Ја знам да међу штиоцима овога листа има множина, који руже у својим баштама гаје, а сада је време, да се за њихову заштиту, за њихову зимску одећу постарају и што им за то треба, за времена приуготове. С тога сам сад ове редке и написао; а за остало растиње — други пут.

Радић.

је први радник ископао, онда клекне, јер се клечећи овај посао лакше врши, очисти рупу од груди, ако би их случајно било, баци у рупу мало ситне земље или ако има мало згорелог ђубрета или буњишта. (Но ако се ђубре меће, онда то чини обично први радник, који га у котарици носи и у рупу сипа чим је ископа). Сад узме левом руком једну садницу, која треба већ да је над горњим окцима подоравно и глатко одсечена, па је усправи на сред ископане рупе; сад згрће у рупу десном руком земљу и збија је око саднице све до горњих окаца. Кад и то учини, онда покрије садницу слојем трошне земље (дебелим 3—6 см.), но тиме још није са свим испуњена рупа у којој је садница, јер је садница 5—15 см. дугачка, дакле рупа је остала празна још за 3—6 см., а садница је испод равнине хмељика 6—12 сантиметара.

Сл. 14.

У неким местима саде 2—3 саднице у једну рупу и то их при сађењу једну уз другу збију, па онда земљу око њих набију. Тиме мисле да све заједно посађене саднице за две — три године срасту у једну те да образују јак чокот. Ну, то је мишљење погрешно, јер не само да ове саднице не срасту у једну, већ се обично само најјача од њих отме, а остале угину. Осем тога, заостаје влага у жљебу између све три саднице и чокот може да иструли. Зато је најбоље по једну садницу у рупу садити. Ну, при сађењу на овај начин треба имати на уму, да може која од посађених садница угинути, не примити се, из ког му драго узрока. Зато треба за сваки случај оставити извесан број садница где год у ладовини и земљом их или песко мало покрити, дакле утрапити их да се не осуше, па их од времена на време и залити. Тек кад се види да су се све посађене саднице примиле, могу се оне резервне бацити, ако се иначе не могу употребити. У противном случају пак треба испунити са њима места оних садница, које се нису примиле у хмељику. Разуме се да при сађењу садница треба прво најбоље — најздравије — употребити, а лошије, као резервне оставити.

VI.

Нега хмеља првог лета.

Садница истера првог лета 2—3 вреже, које треба чим 20—30 см. порасту лабаво привезати за прутић који је још при сађењу побијен поред садница у земљу. Том приликом ваља и рупе са свим затрпати, јер су оне приликом сађења непотпуно затрпане, и на тај ће се начин хмељик са свим поравити. Осем тога, ваља ове године хмељик опрашити, чим би се коров у њему показао.

Прве године остављају се све вреже што садница истера и све ваља брижљиво везивати за кочиће — притке. Ну, неки хмељари још првог лета оставе само по две вреже, а остале исеку до самог чокота — саднице — пре, него што рупе испуне. Ово се може препоручити само тамо где се иде на то, да се још првог лета што већа берба има. Ако се берби надамо, треба још при првом везивању променути кочиће и већим их заменити или треба још при обележавању хмељика метке побити у место кочића, уз које ће се доцније врежа пужати и за њих придржа-

Неколико напомона пред зимско хранење стоке

Настало је већ време у коме пољопривредник мора да води више бриге о својој стоци, но што је се преко лета о њој старао, јер ако јој он не да колико јој треба хране, сама ће, богме, мучно наћи да се нахрани.

Храна је такође већ свезена и сваки зна колико је има. Али није довољно само то. Није довољно само знати колико се има хране за стоку, него је много важније прорачунати колико се и какве стоке може том храном као што треба да исхрани преко зиме. И ко то до сада није учинио, крајње је време да што пре учини, јер ако не учини то још за времена, онда ће или морати да купује хране за стоку баш у најгоре време, када је храна најскупља, или ће морати у невреме стоку да продаје, и опет је у питању хоће ли моћи и са остатком стоке да изими са оно хране што му буде остало.

Зато треба што пре уватити тачан рачун колико ће се стоке моћи да исхрани преко зиме са храном коју имамо, па сву стоку за коју недостаје хране ваља што пре продати, да се храна не измакне премишљајући дуго шта да се ради, те да после буде мало и за ону стоку коју би могли исхранити да смо на време продали сувишну стоку.

Нарочито ове године треба о овоме водити рачуна, јер знамо како су мало родиле ливаде, па богме у пролеће не ће бити сена ни за паре, а што би га и било, биће напрене скупо.

Ну, при прављењу овога рачуна треба пољопривредник да се обазре мало и на рационалније хранење стоке бар ове оскудне године, јер ако буде рачунао само на сено, а на осталу пићу као што је до сад махом код нас употребљавана, онда не ће моћи да задржи онолико стоке колико би требао да задржи и преко зиме и колико при разумнијем хранењу доиста и може да исхрани.

Овим хоћемо да скренемо нарочиту пажњу на употребу оних хранећих средстава, којих код нас има довољно, али се тако неразумно троше да је грехота, да због тога често долази пољопривредник у највећу неприлику и пада у дуг. То су: кукурузовина (шаша, тулузина, шума) и слама.

Колико је њих због сушне јесени већ потрошило велики део кукурузовине, а само због неразумног хранење стоке њоме! Ми знамо да и кад зима озбиљно стегне не ће стока да поједе целу кукурузовину, но само лишће и један незнатан део трска, и то онај мекши, горњи, део, а остало остави. А док зима озбиљно не стегне стока је једе још лошије, тако, да се слободно може рећи да више остави него што поједе. А колико ли још стока растури и погази, при уобичајеном начину хранења, — па онда није никакво чудо ако кукурузовине брзо нестане па се пре времеса и сено потроши.

То што рекосмо за кукурузовину, важи у главном и за сламу, коју стока још нерадије једе него кукурузовину, те је многи и не полажу стоци.

вати — везивати. Ако произвођач има мотке, добро је да их још прве године побије у хмељику. Ну ако хмељар не очекује првог лета бербу, па и нема мотака па ни високих притака, онда треба чим врежа порасте 30—40 см. да је прикупи и веже ликом или сламом уједно, онако како се на много места код нас везује винова лоза.

Ако се иде на то, да се још првог лете у хмељику берба држи, па се добром негом хмеља ово и постигне, онда ваља хмељик у свој време обрати. (О берби говорићемо доцније). Првог лета обично сади се у хмељику узрод, да би се имала што већа корист од земље.

VII.

Јесењи и зимски радови у хмељику прве године.

Кад лишће и врежа већим делом пожути, треба исећи вреже накратко над земљом и потрошити их као пићу за овце, а крајеве вреже који су остали на садници прикупити и повезати као што показује сл. 15. Ну и не мора се баш везивати, већ могу и невезани да остану. — Ако су поред чокота биле побијене мотке или коље, сад их ваља пажљиво извадити да се чокот не повреди, па их на гомиле сложити, где остају до даље употребе идућег пролећа.

Ако је било у хмељику узрода, треба га у своје време повадити.

Многи рационални хмељари прекопавају о јесени своје хмељике. При овоме послу ма како да су смотрани радници, опет посеку где што жилице младог чокоћа и усљед тога угине више чокота. Зато је најсигурније да се земља за 10—12 см. око сваког чокота не прекопава, да му се не би жилице повредиле и да не би могао мраз да продре к жилама хмеља.

Ну кад се хмељик иначе негује и обрађује као што треба, онда ово јесење прекопавање и није баш тако потребно, и може и да изостане.

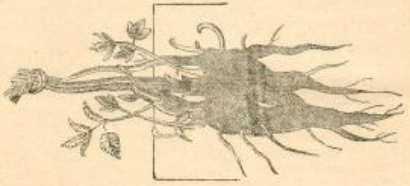

Сл. 15.

Још треба младо чокоће мало загрнути земљом да не би озебло у случају сувомразица, али га не треба дубоко загртати, да се не би угушило под земљом. — Тим се свршава посао у хмељику прве године.

VIII.

Нега хмеља и посао у хмељику друге и осталих година.

Чим хмељ почне да тера, избија, треба га резати. Ну пре резања треба га одгрнути од земље, како би га могли резати.

Међутим и кукурузовина и слама и ако нису снажна сточна храна, оне су уз другу пићу врло добра храна и кад се паметно ради могу да се употребе до последње сламке, да их стока у сласт поједе, да се њима у главном исхрани, а да се друга храна сачува и уштеди.

Шта, дакле, треба радити? — Треба их исецкати на сечци за то, а тако исто исецкати и сено, па ако се храни и бундевама или репом и њих треба исецкати. Онда треба помешати тако исецкану кукурузовину или сламу са исецканим сеном и другом храном, и уједно их полагати стоци. На тај начин стока ће поред слађе хране појести и кукурузовину или сламу у сласт а без огризина, а тиме ће се уштедити много хране, нарочито сена. Ну овако исецкану храну кад се помеша ваља попрскати водом, да се овлажи, па ако се даје стоци и јарме или мекиње и њих треба помешати са овом исецканом храном, јер на тај начин боље ће се измешати сва храна и слепити се једно за друго, те стока не ће моћи да је пробира, но ће је од реда јести и добро ће јој пријати.

Слика показује како изгледа сечка за сецкање дугачке хране (кукурузовине, сламе, сена) од најмањих. Она је врло просте направе. На њој раде двојца: један окреће точак на коме су ножеви који секу храну, а други умеће храну у сечку. Њоме се да сећи ситније и крупније. Она стаје код пољопривредног друштва у Београду 61 динар. Ну, има сечака и већих, и увек је боље узети сечку мало већу, јер се њом брже и више уради, а ту се уштеди много на радном времену. Врло добра сечка, која уради скоро двојином више него она напред поменута, може се добити код нашег друштва у Београду за 84 динара. Код ње је добро још и то што и онај који умеће храну у сечку помаже у окретању ногом, помоћу једне полуге, те је лакше ономе што окреће точак и може дуже време да издржи без да се одмара.

Као што се види ова корисна справа није тако ни скупа, а њоме се уштети толико, да би требао да је набави сваки који храни стоку преко зиме, баш и кад би јој цена биле три пут већа.

Сечка је толико важна справа за наше пољопривреднике, који имају толику кукурузовину и сламу, да би је по важности слободно могли сравнити са плугом; — а онај ко један пут нахрани стоку исецканом храном, тај је више не ће хранити неисецканом,

---

Одгртање хмељика врши се овако: Два радника стану с мотикама у руци у две најближе бразде, обрну се један другом и почну мотикама раскопавати леју која је између њих, при том баца један радник једну а други другу половину леје у бразде у којим стоје. Разуме се да при том послу мора ићи један радник бар за један корак напред — испред другог — како би могли слободније копати. Ове леје треба раскопати толико, да се образују бразде где су дотле биле леје, а бразде треба оставити толико дубоке да им је дно у једној висини са чокоћем. Ну сад још не може да се реже, јер чокоће још није са свим отгривено. Зато сад радници који ће да режу хмељ носе уза се, поред ножа којим режу и црепа или бруса којим нож оштре, још и малу мотичицу и њоме клечећи очисте чокот од земље па га онда режу.

Резање хмеља врло је важан, међутим прост, посао, који се врши овако: Радник прикупи левом руком све колике вреже једног чокота и сече их ножем, који у десној руци држи у висини чокота — садинце, тако, да на сваком делу поједине вреже који је на чокоту остао, остану бар по два окца. Ова окца терају ове године вреже, које цвет доносе. Осем тога, треба посећи жиле, које су високо на корену избиле, до самог чокота, како не би више избиле.

Кад је чокот орезан, онда га треба затрпати трошном земљом за 3—5 см. помоћу мотичице коју радник носи. Врло је добро покрити чокот бупиштем (компостом) ако га има готовог или бар ђубревитом земљом из повртњака. Ну при употреби компоста треба бити обазрив и не употребити за то снажан т. ј: онај компост, који је се много осоке напио, јер може да наједе, пупке кад ови избију, па пошто су они врло њежни, то могу у сљед овога да угину. Ако се у опште при резању ђубри хмељик ђубретом, најбоље је чокот трошном земљом покрити, а ђубре око чокота растурити и земљом га покрити.

При резању радници треба да обележе свако место где нема чокота т. ј: где је угинуо или је при копању исечен, па чим сврше резање одмах треба да попуне празна места резервним садницама.

Сл. 16.

Попунавање празних места у хмељику да се извршити и положницама. Закопа се једна врежа најближег чокота, чим толако порасте, на месту где чокот фали, а крај се вреже остави да из земље вири и завеже се уз мотку коју треба ту побити. Врежа се обвије око мотке и донесе цвет као и да није за положницу употребљена. Тек идућег пролећа одсече се положница од старог чокота и даље се реже и негује, као засебан чокот.

У пределима где у пролеће има много ручног рада ушла је у практику *јесења резидба*. При овој резидби треба чокот добро земљом покрити да не би промрзо.

Врло згодан нож за резање хмеља показује сл. 16.

Загртање и одгртање хмељика може се извршити и плугом. Увати се у плуг један снажан коњ (док врежа не порасте могу се ватати упоредно 2 вола или коња) и прво се ред чокоћа једном браздом с једне стране загрне, па онда с друге стране другом браздом. Обратно баве при одгртању. При загртању, а особито при одгртању плугом треба добро пазити и не примицати плуг близу чокоћу, да не би који чокот закачио и исекао га или исчупао.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

баш као оно ко једном оре гвозденим плугом што не ће више узорати дрвеним.

Зато не треба оклевати и чекати да се храна измакне, растури, па онда тражити сечку, јер кад хране нема онда не помаже ни сечка, но ваља што пре набавити сечку, па се не треба бојати да ће волови у пролеће падати у бразду. — — н.

БРАМАПУТРА (БРАМА)

Ова раса кокошака врло је слична раси „кохинкини" (кокинкама). Због те сличности многи мисле да «Брамапутра (Брама)" није засебна раса већ да је постала укрштањем са кокинкама.

Раса кокошака „Брамапутра" води своје порекло из Америке, јер је први пут отуд у Енглеску пренешена, а затим у брзо се и по целој средњој Европи распространила. — Ова раса кокошака одликује се крупноћом, лепом фигуром, и што су петлови и кокошке нешто виши на ногама но кохинкинке. Главна одлика ове расе кокошака јесте кресла. Она се састоји из три, једна поред друге мале креслице. Средња је кресла виша од обе оне друге две. — Кад је први пут ова раса у Европу пренешена, имала је једну креслу као и кохинкинке, али је дугим избором у парењу добивена ова одлика, која је карактерише као засебну расу... И код „Брама" ноге су обрасле жутим као поморанџа перјем, као и код кохинкинки. Кљун им је такође жут само код оних петлова и кокошака који имају црно перје, по средини жутог кљуна и мају по једну црну пругу.

Јаја су од ове расе кокошака отворено жуте боје и крупнија од кохинкинака и за то се скупље и продају. — Квочке су врло добре за извођење пилића, јер добро леже на јајима и чувају брижљиво пилиће. Пилићи су кочоперни и расту брзо.

По боји перја, петлови и кокошке или су црни, или бели, или је перије сиво прогрушане боје (види слику).

Карактеристично је код ове расе кокошака још и то, што им је глава мала, кљун јак и доста повијен, тело снажно, прса широка и пуна. Крила и реп текође су већи но код кохинкинки.

Петлови и кокошке са белим перјем врло су омиљени и највише се гаје, јер се јасно разликују од других сличних раса кокошака.

Мирко.

Које су саднице добре за сађење шума и како да их произведемо?

по Ландолту и Хартигу

од

Благ. Д. Тодоровића

Ако се нађе, да је сађење шуме претежније од сејања, онда свакојако при сађењу треба да обратимо велику пажњу на то: *да су нам саднице ваљане*, јер успех овога рада поглавито зависи од њихових особина. *Због тога за сађење не треба да узимамо оне биљке, које су биле потчињене другим дрвећем или* су кржљаве или кварне, или *код којих се жеље нису довољно развиле, већ оне, које нису дебље од 5 до*

8 см. у пречнику. Сађење са дебљим садницама стаје више трошкова а сем тога испада добро за руком само у повољном положају, доброј земљи, и кад се обрати свемогућа пажња [1]).

Најсигурнује се примају оне саднице које нису веће од *45 до 60 см. а то је између 3. и 5. године*, јер се у то време скоро све биљке могу де ишчупају или ископају заједно са свима својим жилама. И веће

[1]) Сађење великим садницама не ваља предузети на земљи рђавих особина, јер жиле из рђаве земље не ће моћи биљци да прибаве довољно хране. На таким земљама ваља садити мале саднице и то с бусеном. Још је боље да се овака земља засеје оним врстама које терају јаку сржну жилу, јер танке биљке не пате од суше

односно старије саднице могу истина да се приме, али се код њих обично ремети природан однос из међу корена и стабла тиме, што се њихове жиле морају знатно да скрате. Због тога и сва места, на којима се жели шума сађењем да подигне, треба засадити малим садницама, а само у извесним приликама и пр., где младе саднице не би могле да очувамо од стоке и т. д. употребити веће саднице.

Потребан број сађеница може се набавити куповином, или ишчупати из шуме која је на природан начин подигнута, или добити из подмлатка, који је сејањем заснован, или кад се нарочито произведу — у изводницима и расаднику.

Куповање садница препоручује се само омањим поседницама шума, а који напротив потребује много и наравно добрих садница, тај их мора сам производити, јер кад би се и толики број садница куповином набавио, онда би велики део био такав, који не би био повољан за добро сађење, знатан би се део оштетио за време преноса до места, а ако је то место још и подалеко, онда се повећи део може и да осуши.

Узимање сађеница из шуме која је подигнута на природан начин, или из подмлатка, који је заснован сејањем, може се препоручити само тада, ако се тамо ваће ваљаних садница, и ако се чупањем тих садница не ће начинити каква штета околним биљкама на месту одакле се саднице желе узети. Ну редак је случај, да се оба ова услова могу испунити у потпуној мери. Оне сађенице које се узимају из подмлатка, па било да је овај заснован природним или вештачким засејавањем, *имају обично мало кончастих жила*, често су витке и штркљаве или су старе и рђаве, па с тога и не могу после да расту као оне саднице које се узимају из расадника које се нарочито производе, и већ прве године може се опазити, како су назадније у порасту. Кад се овоме дода још и то, да због чупања тих садница из подмлатка пати често и подмладак и да се чупањем односно ископавањем по готову увек повређују стабла и жиле заоставши биљака, онда већ само из тога излази: *да се у највише прилика треба решити па нарочито произвести потребан број садница.* Сем тога, подмладак из ког су узете многе саднице расте нешто спорије од подмладка из кога саднице нису вађене. Овакав је случај нарочито онда, ако се вађење садница предузима још од њихове ране младости, па се тај посао понавља за више година, и то тако, да се том приликом извуку из подмлатка само најлепше саднице; у том случају заостају у подмлатку само крџаве биљке, које ако су још и повређене, не могу, па то се и по себи разуме, да се како ваља развијају, и за дуго време нису у стању да достигну жељену дебљину.

Зато: *набављање потребног броја сађеница куповином и ископавање ових из подмлатка треба сматрати као изузетак, а вештачко произвођење садница — као правило.* Из подмлатка треба узети саднице — као што је поменуто — само онда, ако су у опште лепе оне саднице које се желе узети и оне биљке које ће заостати, ако садница односно таквих биљака има много, и ако се чупањем потребног броја садница не ће оштетити биљке које ће остати.

Добра садница треба да има на сразмерно малом простору много и правилних жила; стабло ваља да је свеже, снажно, право, што дуже и да се грана тако рећи од саме земље, да је здраво, т. ј. да није суховрхасто и да није навучено маховином и лишајима. Такве се саднице могу добити само — ако се нарочито произведу у расаднику.

При избору места за расадник треба обратити пажњу на сљедеће:

1. Место ваља да је по могућству што равније и толико велико, да се на њему може произвести потребан број садница [2]).

2. Земља да је добра, дубока и свежа. Нешто везнију (тврђу) земљу треба претпоставити трошној земљи. Биљке понајбоље напредују на оним местима где је пре кратког времена извршена сеча шуме, која је била у добром склопу; влажне и плитке земље нису подесне за расадник а исто тако ни ледине, пашњаци и ливаде јер ту биљке страдају много од инсеката — буба.

3. Положај ваља да је нешто заклоњен. Кад је расадник окренут истоку, онда биљке пате од позних мразева, а ако је окренут југу, онда оне пате од припеке: биљке ће се спорије развијати, ако је расадник на месту где су јаки ветрови; — кад биљке заклања старо дрвеће, онда оне понајбоље напредују.

4. Ваља гледати, да је место за расадник што ближе земљи на којој ће се пошумљавање извршити, јер у колико је расадник ближи, у толико ће требати мање трошкова око транспорта садница.

5. Ако је могуће, расадник треба да је што ближи и лицу који је позван да младим биљкама указује потребну негу, јер у томе случају нега је боља и постиже се са мање трошкова.

6. Ако је могуће да је расадник и близу какве воде, онда је то без сумње свакојако добро — али није баш и са свим нужно.

Кад је изабрано место за расадник, а ово треба по могућству да образује правилан четвороугао, онда ваља земљу обрадити за 25 до 30 см. дубоко и са ње уклонити жиле, камење, коров у опште све што би сметало обрађивању земље. Земља се може и дубље обрадити, у том би случају било за биљке још и боље, али ако то није могуће учинити, онда није ни

---

[2]) У опште се може рећи, да расадник треба да је за 20 до 25 пута мањи од површине на којој се жели сађење да изврши.

нужно. Ну ону земљу, на којој би расадник био за више година, а исто тако и непропустљиву земљу, треба дубље обрадити али тада ваља пазити да се здравица не изнесе на површину. Обрађивање земље у јесен боље је од обрађивања земље у пролеће, и то у толико више, у колико је земља тврђа и лошија. Да би се земља што боље очистила од корова и да би била што боља за сејање, добро је, да се на њој за једну годину узгаји каква окопавина, ну ако то не би било могуће, то онда ваља пшчупати сав коров, па га или спалити и пепео растурити по земљи, или од њега начинити компост, те да у своје време послужи за ђубрење.

Кад се земља обради, онда је ваља поделити стазама као и повртњак обично у четири равна дела, у ком ће случају ако је место за расадник правилан четвороугао (правоугаоник или квадрат) и пресек стаза бити под правим углом. Стазе треба да су широке 80 до 100 см. и нешто дубље, а то се постиже просто тиме, кад се земља са стаза (путева) скине за 5 до 10. см. и разбаца на једну и на другу страну. По том земљу ваља поделити у леје, онако, као што се и лук сади. Само неке од ових леја послужиће за засејавање семена (изводнице) а у остале треба пресађивати младе биљке (расадник).

Засејавање леја може бити или на *омашке* или у *врсту*. Кад се сеје на *омашке* (на сачму) онда ће бити више биљака, но те биљке не ће бити тако снажне као кад се сеје у *врсте*, оне ће више патити и од пипеке а теже их је чистити и од корова, но биљке које су у врстама. *За то сејање у врсте треба пре-поставити сејању на сачму.*

(наставиће се).

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

(наставак.)

III. Доба старости.

Не може се у опште тачно определити доба старости говеда, кад их треба почети употребљавати за приплод. То зависи на првом месту од расе, па онда од хране и неге. Тако н. пр. говеда страних сојева махом се раније развијају, дакле се и пре могу употребити за приплод него говеда нашег домаћег соја. Исто се тако пре развију па се и раније могу употребити за приплод говеда, која су од младости добро храњена и негована, него говеда истог соја, која су лошије храњена и негована.

Ни доба старости до ког треба употребљавати говеда за приплод, не може се у опште одредити. Оно зависи од доба старости у које се почело са употребом говеда за приплод, затим од хране и неге, начина парења и других околности.

Опште је правило, да за приплод треба употребити грла тек кад се добро развију и кад покажу вољу за парењем. Према овоме, можемо употребити за приплод говеда нашег домаћег соја, која су добро храњена и негована, тек *у трећој години*, а говеда страних сојева *у другој половини друге године*. Разуме се, да женска грла пре употребе за приплод, треба прво да покажу вољу за парењем — да *воде*. Ово треба имати на уму при набавци — избору приплодних грла, нарочито јунаца, — а како се познаје доба старости, говорићемо доцније.

Пре наведеног доба старости не треба употребљавати говеда за приплод, јер би тиме учинили више погрешака, од којих су главне ове: Код младих говеда још нису добро развијене добре особине њихових предака, а у колико су и развијене, нису у стању да их пренесу на своје потомке, и тиме би произвођач био оштећен; млађа говеда употребљена за приплод не могу на доцније да развију своја добра својства; пре изнемогну и престану бити употребљива за приплод.

Али се исто тако треба старати, да се са употребом говеда за приплод не почне доцније од наведеног доба старости, јер би и у том случају учинили више погрешака, које утичу на корист саме производње. Тако: Бик би се могао навикнути на хрђаве навике (нарочито онанију), те би могао онеспособити за приплод; или би се јуница искварила, ако је до тога доба више пута водила, те доцније не би остала стеона и кад би је подвели бику; најзад, као главна штета коју произвођач у таковом случају трпи та је, што би говеда која су способна да се паре и производе, храниo и неговао без накнаде за то, а и самим говедима не би се никад више развила извесна својства (млечност) тако добро, као што би се развила да су на време спарена. —

Што се тиче тога, кад треба престати са употребом приплодних грла за приплод, ево одговора:

Кад бик отежа и кад се уверимо да његовом кривицом више крава није остало стеоних, које су њему подвођене, или кад на теладима приметимо слабост коју приписујемо бику. — У тим случајима дакле не треба га више употребљавати за приплод, него је најбоље ушкопити га па га употребити за теглење, или га угојити и продати месарима или трговцима.

Крава пак престаје бити употребљива за приплод, кад толико остари, да не показује уредно вољу за парењем; кад више пута подведена добром бику не остане стеона, кад почне телити слабу и крњаву теладу; кад тако мало млека даје, да не може да одоји своје теле; кад случајно осакати или иначе онеспособи за приплод.

IV. Вођење крава.

Мушка приплодна грла показују вољу за парењем увек, кад су здрава и иначе способна за приплод и зато их увек можемо парити са женским приплодним грлима.

На против, женска приплодна грла, краве и јунице, показују вољу за парењем само у извесно време и само их онда можемо подводити бику, спаривати их, јер ће само онда остати стеоне.

Вољу за парењем показује крава или јуница на овај начин: Узнемири се; често мучи; жељно погледа на све стране као да нешто очекује; не ће да једе; скаче на друга говеда; намешта се као да хоће да мокри а не може да се помокри; водопуст (тајни уд) јој зацрвени и отече и из њега јој често поцури нека течност — слуз, која је код крава више бистра, а код јуница помешана са крви.

Кад ово приметимо, онда кажемо крава или јуница *годи*.

Вођење траје обично три дана. С почетка је слабије, другог дана најјаче је и после опет опада, док се трећег дана са свим не угаси, ако пре тога није задовољено парењем.

Краву или јуницу треба подводити бику другог дана вођења, јер онда најсигурније остану стеоне.

Ако краву не би подвела бику кад први пут води, она ће поново водити после извесног времена, обично после 3—4 недеље. Овога пута треба је подвести бику, ако је мислимо и даље употребљавати за приплод; јер често се догађа, кад по други пут води па се не подведе бику, да више и не води, већ или се почне гојити или, ако је дотле мужена, продужи давати млеко, без да у будуће за дуго време покаже вољу за парењем.

Ну и кад првог вођења подведемо краву бику, па не остане стеона, она ће опет водити на 3—4 недеље после првог вођења и тада је опет треба подвести бику.

Често се догађа, да крава и другог вођења подведена бику не остане стеона, него води и по трећи пут. У том случају треба јој пустити 2—3 литра крви на неколико часова пре но ћемо је подвести бику; или што је још лакше, треба је уморити брзим ходом или радом у плугу или колима, па је тако уморну подвести бику, и то рад веће сигурности два пут за 10 до 12 часова. Ну ако која јуница ни у том случају не би остала стеона, онда је без сумње узрок тај, што јој је затворен пут који води плоднику, и ту се може помоћи само вештачком операцијом. Крава пак, која ни у таквом случају не би остала стеона, нема изгледа да ће и у будуће остати стеона и зато је слободно не треба више ни подводити бику.

Крава носи 40—42 недеље и на 4 недеље после телења опет води. Али с обзиром на младо теле као и на то, што крава у последње време стеоности мање млека даје, и што се брже испурава кад се чешће тели, — не треба је подводити бику првог вођења по телењу, ако је та контрола иоле могућа, него тек другог вођења по телењу. На тај ћемо начин учинити да крава не тели сваких 10 месеци, као што би био случај кад би је подводили бику првог вођења по телењу, — него да тели сваке године један пут.

На тај је начин пољопривредник у стању да уделша време у које жели да му краве теле, а ово је често пута од велике важности.

Догађа се, да крава дуго времена после телења не ће да води. Ако је крава стара, онда је ово знак да је ослабила и да не осећа више потребу за парењем; зато је више и не треба употребљавати за приплод. Ну ако је крава млада, онда је томе какав други узрок и ако нам је стало до тога да опет води, можемо вођење изазвати, ако јој дамо мало више јарме — прекрупе — или мало конопљиног семена у пићи. После овога крава ће обично опет водити и то први пут готово неприметно, на тек кад по други пут води онда остаје стеона. Али по кадшто нисмо у стању да изазовемо вођење ни код млађе краве. И у том случају ако крава буде и даље давала млека као и дотле, можемо се надати да ће доцније опет показати вољу за парењем. Ако пак почне гојити и пресушити, онда за сигурно не ће никад више водити.

Што се тиче времена у које краве воде, оно је различно. При храњењу крава на пашњи, краве воде махом у пролеће кад се истерају на пашу. При храњењу крава у стаји воде преко целе године, или боље онда, кад то сам сточар хоће.

V. Начини парења.

Напред смо казали, да трајашност — издржљивост — бика много зависи од начина парења. Али од начина парења зависи и број крава које може преко године да оплоди један бик, а да резултат парења буде задовољавајући. Ово је особито важно тамо, где има један бик да оплоди много крава преко године.

Као опште правило важи: младог бика треба с почетка пуштати на краве у две недеље један пут, доцније сваке недеље по један пут, и тек навршетком треће године може се пуштати и по више дана узастопце, а изузетно и по два пут на дан.

Ну пре него одредимо број крава који смемо да рачунамо на једног бика, да се избликe упознамо са начинима парења.

При производњи говеда разликују се два начина парења: *слободан скок* и *скок из руке*.

При првом начину парења бик иде са кравама на пашу и иначе и слободно скаче на њих, кад која води. Овај начин парења има ту добру страну, што

готово свака крава остане стеона, ако је бик поле у снази, без да сточар мора нарочито да води бригу да ли му која крава води. Али овај начин има и многе рђаве стране, са којих се не може препоручити где се може избећи. Као најглавнија његова рђава страна та је, што се често деси да више крава воде истог дана, те тако бик по више пута на дан скаче, а то врло штетно утиче на бика а и на сам ресултат парења. Сем тога: не може се контролисати да млађи бик не скаче чешће него што би требало; неда се извршити парење по неком плану, нарочито ако би имали говеда разних сојева; често дође до крвавих сукоба између бикова кад их има више међ једним чопором крава; млађи ватренији бикови јуре и узнемирују краве више пута кад краве и не воде; и т. д.

При другом начину парења, бик се држи одвојен од крава и то или везан у стаји или у засебној огради у стаји, на дворишту или на паши. Кад која крава води, онда се доводи код бика, па се ту пушта на њу бик из руке, или се остави с њим у огради да се спаре и чим се спаре изводи се из ограде и одводи од бика.

На овај начин сточар је у стању да употребљује свог бика само онолико, колико то сме да буде, с обзиром на старост бика, на његову издржљивост и сам ресултат парења. На тај начин уредном употребом и бик је у стању чешће да скаче те да и више крава оплоди за исто време, а и ресултат је парења сигурнији. Сем тога бик се пари само са оним кравама, са којима сточар хоће да га спари, а то је особито важно кад имамо више говеда разних сојева, па хоћемо да их спарујемо по извесним плану који смо поставили.

Има још много добрих страна парења из руке; али за сваког разумног сточара који има доброг бика довољан је овај разлог, да при овом начину парења може бик да оплоди са истим успехом готово два пут више крава, него при слободном скоку, — па ће сваки претпоставити скок из руке слободном скоку, само ако поле има услова за то. —

Према начинима парења, а при доброј храни и нези бика, можемо рачунати годишње: на младог бика, прве године употребе 25—35 крава; на бика у најбољој снази 40—80 крава; на маторог бика, који је већ почео да опада 30—40 крава. —

(наставиће се)

ЂУБРИТЕ ВОЋКЕ ПЕПЕЛОМ!

У опште се држи, да је пепео изврсно ђубре само за ђубрење ливада, и у овом случају се у неким приликама претпоставља и самом шталском ђубрету. На против пепео, нарочито дрвени, слабо се употребљује за ђубрење поврћа и воћака. За први лук н. пр., не може бити боље ђубре од дрвеног пепела. Али је и то сушта истина, да је и за ђубрење воћака пепео изврсно средство, скоро је и боље од сваког другог ђубрета. То се зна и закључује отуда, што пепео има у себи врло много калија и фосфорне киселине; а то и јесу баш они састојци, који јако упливишу на пораст, а поглавито на плодност воћака.

Из многостраног искуства зна се, да пепео у сваком обзиру врло повољно упливише на развијће воћака без да би им и најмање од штете био. Има предела у којима се воћке од памтивека врло радо пепелом ђубре.

За ту цељ треба око целе воћке, колико је круна разграната, најпре земљу овлаш прекопати, па онда цео тај простор подобро пепелом посути, и то најбоље сад (месеца Октобра), док још није снег пао. Кад почну да падају кише, или кад већ падне снег, онда ће се пепео разтворити и тај ће раствор — цеђ — да тоне кроз земљу на жиле, да их оживљава, да их крепи, да воћку подрањује и рађање оснажава. Још је боље, да се пепео најпре поспе, па онда шњим да се земља прекопа, како би се пепео са земљом измешао; тако ће разтвор пре до жила доћи.

Оно није нужно ни напомињати, да вредност пепела од његовог постанка зависи. Пепео од разног дрвећа најбољи је, и ни једна друга врста пепела не може се мерити шњим у изврсности његове хранеће снаге. Два и три пута више пепела од сламе, тресета, или калеменог угља, нису у стању да даду воћки толико хранеће снаге, као пепео од разног дрвећа. Онај ситан пепео, који се у оџацима таложи, најбољи је и најјачи за ђубрење воћака. Славни немачки воћар, пак. др. Лукас, вели о овом пепелу следеће: „По вишегодишњем искуству, могу овај пепео за ђубрење воћака најтоплије препоручити, нарочито ко хоће воћки да брзо припомогне, да се снажније развија. Кад се шњим ђубре јагоде, малине, рибизле и огрозе, ту је дејство брзо и неизказано!“ — Један воћарски лист опет, вели у том погледу ово: „Пепео тако снажно дејствује, да би ми препоручили, да се не закопава непосредно под воћку, него да се с другом врстом ђубрета, рецимо с компостом, најпре измеша, једно шест месеци тако у смеси постоји, и тек онда употреби. Али немамо ништа ни противу тога, кад би га пеко и непосредно под воћку посуо и закопао.“

Пепела имамо доста, па у место да се по авлији и сокаку разбацаје, или мумцијама у бесцење даје — корисније ће бити, да се под воћку, јагоду, малину, рибизлу и огрозу изнесе и закопка. — *К.*

БЕЛЕШКЕ.

Кад треба сејати Каначичак?

Кад се *каначичак* или *лепи човек* (Balsamine) доцније посеје и расади, много лепше и крупнијим цветом цвета, него кад се раније сеје и расађује. Најлепше и најпупије цвета онда, кад се после Ђурђева-дне на обичну леју посеје, па кад расад довољно порасти, да се на одређено место расади. Каначичак је врло дивно цвеће и у групама и појединце кад се сади, а врло лепо краси повртњак, кад се и у крај путање сади. — Каначичак воле ђубровиту земљу и доста воде, нарочито кад настану топли дани. *G.*

Да растераш мраве.

Најлакше ћеш растерати, односно утаманити мраве, кад узмеш меда, или растопљеног шећера, па га помешај са мало

квасца. Ову смесу метни на један таљирић и стави на оно место где се мрави задржавају. Кад пестану ове слатке смесе, пестаће и мрави, јер је квасац за њих смртни отров. — Друго је добро средство *бензин*: њега треба упрскати у пукотине и рупице где се мрави задржавају, па ће их врло брзо нестати. И у повртњаку, где се на мравље гомиле наиђе, треба само сунути бензина, па ће одма сви пиштркати. — Шумар *Кегер* растеро је ситне мраве у кући, са крупнима из шуме. Он је знао да су крупни шумски мрави жестоки непријатељи ситних мрава, па је једног дана наћватао доста шумских крупних мрава у једну бочицу, донео их кући и изручио у једну одају, где су се мрави највише задржавали. Одма се као стреле разбежише ови шумски мрави по свима угловима и пукотинама, и после 2 до 3 сата могао се је видити само још по неки шумски мрав где тумара и тражи, а сви други сви су се већ завукли по вбеговима ситних мрава, па их тамо тамане. После два дана, није се видило ни трага више, ни од ситних, ни од крупних мрава; крупни мрави остаминише ситне, па се онет разићоше на поље, јер сви не могу у кући да се задржавају. — *k.*

Главница.

Главница је школьима за свако живинче, а нарочито је жесток отров за стоне краве. Код културних питомих биљака, она се највише указује код раже. Натапањем сјева у цеђ и креч, шшта не помаже против ове болести, јер клица зарасте не налази се у биљној клици, него у развијеној већ биљци, у — цвету. Ту давле помаже само збирање главице на самој њиви, а то врло лако иде, јер се главица у класу врло лако уочи, пошто она као црн рожић на класа провирује. Но ако се то не би чинило док је још рак на њиви, онда треба зрна после прљаја добро прочешљати, да се сваки комад главице „из чистог зрна одвоји. Овај се посао, ма било да се на њиви збира, или на решету треба, добро награђује и тиме, што се главница сваком апотекару за добре новце продати може, јер се главница од ваљкала, па и лапас као лек много троши. Но да би се из корена ова болест с њиних њива отклонити могао, нужно је, да се крез неколико година једно за другим сва трава око њива још у цвету покоси, нарочито пак утрињак, пиревиња, љуљ итд., које траве редовно од главице болују, и са којих се семе од главице, од које постаје главица, на њиву распростире и болест на усеве, који су подложни главици, пренаша. Ако се даље и ово не уради, т. ј. ако се не покоси трава около њива, док је још у цвету, не ће се моћи на сигурно отклонити ова болест ни збирањем саме главице на њиви, ни најбољим решетањем дотичног усева. — *p.*

ГЛАСНИК.

Свечано отварање виноделско-воћарске школе. — У недељу 20 ов. м. свечано је отворена виноделско-воћарска школа у Буковој код Неготина. Ово је прва наша виноделска и воћарска школа. На управа је њеној г. Милутин Савић дугогодишњи раденик на пољу унапређења нашег винодела и воћарства. Ми се надамо да ће ова школа убрзо показати стварне резултате како у нашем примитивном виноделу, које поред тога већ и пропада, тако и у нашем занемареном воћарству. Желимо јој срећан и успешан рад! —

* * *

Корпарство у ратарници у Краљеву. — У ратарској школи у Краљеву уче ђаци поред осталога и грађење котарића од прућа и друге плетарске послове. Ну како се у пословима ове врсте нарочито одликују питомци „Дома сиротиње и залуштене деце" у Београду, то је управа ратарске школе тражила од Управе Дома мустре за финије радове ове врсте. Али Управа Дома место да пошаље мустре, продужила је Управи ратарнице, да би било најбоље над би се за време школског одмора у ратарницу послао који ђак у Дом у Београд да се ту обучи у изради финијих плетарских предмета. Предлог овај усвојила је Управа ратарнице, и сад се налазе у „Дому за сиротиње деце" два питомца ратарске школе, као његова гоета, где ће у времену од шест недеља усавршити се у плетарским израдама, те да их и после и својим друговима у ратарници показују. — Оволика предусретљивост од стране Управе Дома за сиротиње децу, заслужује сваку хвалу, и ми јој за то благодаримо!

ДОПИСИ.

Поцерина 10. октобра 1891. год.

Ово већ трећина Октобра прође, а суша је нога, киша је могућа само у Јулу, а ретко кад у Августу.

То је врло незгодна ретност да нете видети где год усар, па и њу не сме земљорадник да заседе. Један је земљодељац, у мојој околини, преоре посејану пшеницу, а то за то, што је пшеница у оно мало влаге клијала и никла, но чим је влаге од ове прошле нестало, а ова је — пшеница — узмицала — пропала..., Гледам по њивама пуни се за плугом, а где за дрљачом. Мном сеју кукурузишта — шаровину —, што је на њива више влаге. Сад се стрпљење ће дају зачети.

Отаве су тако јадне, да се не могу ни оне на њива честито напасти, а камо ли да се косу косити.

Стоку дроке људи на кукурузишама и њихов радиће једе још сад сламу и плеву, но што би травишта нашу.

По где где строка — овчија богиње —, немилице сатире јадне овце...

Урош Пламеначевић
учитељ.

Бања, (алекс), 10. октобра 1891. год.

Пошто се пробране сви ово годишњи усеви јављам вам да је ова година над нас у опште добра са берићетом, сем воћа што немамо. Пшеница је врло добра а и цена јој је била добра тако, да је плаћана скоро 19 динара сто кила. Сада је цена мало попустила. Ечам, овас, раж и кукуруз, у опште су добро родили. Народ је мало оживио, Грожђа сам нигде примично и то доброг и здравог а и цена му је добра. Плаћано је 12 до 14 динара сто кила. Стока је на доброј цени, особито говеди, тако да волови који су пре годину дана продавани по 30 дуката сада су 40 дуката па и више. Њубени је, сени рад ће врло тешко, јер усљед суше земља је одвише сува и тврда, да се орати не да, а особити још са рашљом, како наши орју. Одмицма пшеница ретко је посејана, јер наши људи жалу у суну непредиа пшеницу сејати и чекају пашу, а свакојако сачекаће сиег и кише. Код нас се ретко угари него где је било стрпнос жита ту нужне године сеју кукуруз, а где је био кукуруз ту сеју стрпнос жита. Здравље је код људи добро, сем неколико случајева гушобоље код деце, али је и то скоро престало. Стока је такође здрава, само усљед суше нема довољно пашс. Цени је свакој храни добра. Једном речју може се рећи, да је ова година у нашој околини била врло добра у сваком погледу.

Алекса Марковић.

Љуберовђа 18. Октобра 1891. год.

Из Лужничког среза никад нико ништа не јавља о стању пољопривредника — сем када „знаменитих извештаја" надзорне власти.

али они нису приступили широм свету; с тога немо гледати од сад да сваком признаном допирујемо и јављамо и одавде но што-што.

Целога лета, готово можемо рећи, да Лунгичко поље[1]) није ни орошено, била је суша, па зато је летина била доста слаба, а опет зато људи не могоше, тако рећи, ни прије оземљет жита да посеју. Тек 16. ов. м. једна кишица обрадова сељаке; али 17. освану бео и лаже назади биш добар снег. Сељани су забринути и за озимицу и за стоку. На орање (за озимицу) изгубиле су сву надеу; јер, ако се и отопи овај снег, опет док се мало просуши, напашће други; и за стоку су забринути зато, што је врло рано дошла „на исхрану из томиле“, а поље се нико готово не може похвалити.

Овде су врло ретки виногради, те зато се вино доноси или из Ничшаве или из Власотинаца. Али најобичније но је рад био да ниа вина, куповано је грожђе, на је сам правио вино. Цена је грожђу 20 п. д. стара ока.

Раније крушковине има доста.

Људи су здрави — осем 3 села која су заражена сифилисом — и врћају се с „печалбе“, али с печалбинком не стоје добро Ово је вероватно, јер сиуда суша свуда брига!

Стока је такође здрава, али је приличне штете курџии. Беч око 5 или 6 сах. у ноће сатиче да Сува Планина, Курџесанце и Буковика, и вратаре на све стране крај сала. Тек над се сунце појави преко Стола онда се врате натраг у своја склоништа.

И дрвеће од овог снега доста пати а нарочито воће, јер још није лишће опало, а снег на њега пашао, и многе гране поломи.

Д. Д. Поповић
учитељ.

Николичево, 18. Октобра 1891. год.

Лепа јесен, која нам траје до 16. ов. м. одједнред се прекрете у зиму. 16 ов. м. по подне поче ниа тиха падина, која 17. у јутру прекрисавше у другиту са прамеченима снега, а вечер дана по шдне већ нтпосе снег без кише. За пет сати одену се планине-чесма „Драгојева-Чука“ у „бело рухо“.

Пре 16-ога, чуо се је међу сељанима гипор, како ће се ово (нлуће) год. остати без озимице, јер се од суше која до тада кагдаше није могло орати да се озимица сеје, и сада нак сиуда се чује, нако ће бити страшно, ако се време не промени а овај снег не оде, јер ће неке остати неорани непокривени и нита ће се моћи орати од рђавог времена. Зуиста је и за плашиу. А вероватно је и да се неће промењети време, јер су готово цело лето и јесен били без кише. Но ко му то зна. Свакојако за нас је од велике користи да престане ово сиако рђаво време, јер је земља сада већ доста натопљена, те би се одмах могло приступити орању и сејању зимских усева.

Стање здравља код крупне стоке добро је. Морија, која је летос неко време мориан коконе, опет је обновила свој посао, и нема дана над по која кокоп не липше. Тако је и са новинама. Мени је биш, од 15 коконшака остало 4, а угинуло 11, а од пловака ми је угинула само 1, док се међутим код других т. рећи затиру. — Употребљавао сам петролеум као средство против „диптеритиса“ код коконшиу, па шакавих успеха нисам добио. Отуда сам закључио да коконш у овоме крају не болују од „диптеритиса“[1]) а ако баш и болују од „диптеритиса“, онда мора бити да је болест утела мала, те зато није било успеха. У осталом и не могу поспгурно казати да не болују од поменуте болести коконш у целој овој околини, јер ја нисам врпшо опит нал коконшима других сопственика, већ само нод мојима.

Стање здравља код људи повољно је.

Лазар М. Јовић
учитељ.

ПАНАЂУР У РАШКИ

1., 2. и 3. овог мца. био је панађур у варошици Рашкој.

На овоме панађуру, поред осталих земаљских производа који су на тај изношени и распродати, доторано је понајвише стоке, од које опет најпише говеди (волова и крава, ну волова много више), а остале свпше стоке, као и коња, било је сразмерно — мало. — Ја ћу у главноме овде поиазати нарочиту пажњу сточном тргу.

Цене крупној стоци биле су врло повољне за продавца, јер је пар наших — као што је познато — ситних, волова плаћан 120 до 260 динара. Ова је цифра истина према осталим трговинама у Србији мала и незнатна, али је она ипак у овоме крају и на овај тргу тодина, полина беше само пре неколико година и врло повољна према раније ауђеним цепама.

Од доторане стоке, по званичним подацима продато је свега:

Коња	7	грла
Говеда	632	„
Оваца	178	„
Коза	145	„

Свиња није ни било. Напомињем, да је овај број стоке одведен у друге крајеве, јер су се само страни обраћали с нарочитим количинама пашара да буду са стоком осигурани, а сви обližњи њиову ову ни чинили, и према томе може се рачунати, да је још приличпо већи број грла продат, који је у овој околини остао.

Главну улогу играли су угојени волови, а иаше остала говеда. Стока је већином купована за трговину а мањим делом за домаћу потребу. Промет коња био је слаб због тога, што њихових главних купаца — Турака, — није овог пашара онде ни било, јер их је прелаз био онемогућен због суиише великих царинских такса.

Од доторане стоке, готово ништа није враћено, јер је благодарећи лепу времену на пашару било довољно купаца. Продаиа били су њоком из оног среза, за тим из округа крушевачког, ужичког и топлочког, а купаца је било одавде, из Краљева, Трстеника, Крушевца, Куршумлије, Лагодине и др. места.

Цео промет панађура са стоком износи оно 12.600 динара.

Атанасије.

---

[1]) Јавите нам неке болести: како се болест јавља, нако се пилеи познаа за време болести, колико болест траје и све остало што сте приметили, — па ћемо покушати да средетвима бољу и преворучено вам средетва проиашу ње. Ур.

---

[1]) Овде варазумевамо цео срез.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА УКИНУТА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 КРИЉЕВОГ ДРУШТВЕНОГ ВОЗИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУГИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОНАЉУЈЕ ГОДИШЊЕ 4 ДИНАРА, АЛИ ДА ПРИЛАЗЕ ВОЛОВИ ЗА ЈЕДАН ГОДИШЊ УЗАПРЕЦ.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 44. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3. НОВЕМБАР 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Најбоље врсте јечмова за трговину и фабрикацију пива. — Можеш ли супорисивање буради чиме замени? — Шљиве из Билертала. — Производња, чување и нега говеда (наставак). — Које су одлике добре за сађење шума и како да их произведемо? (наставак). — **Белешке:** Средство против буље на сиру. — **Дописи:** Брзоходе. — **Поздравак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

Најбоље врста јечмова за трговину и фабрикацију пива.

Напустило је време у коме наши земљорадници о свакоме своме раду морају да воде озбиљнија рачуна но што су то до сада чинили. Чак и оним ситницама, које су често од предсудног утицаја на целокупно његово газдовање, наш сељак мора много већу пажњу поклањати. То од њега изискују увећане посведневне потребе и његов начин живота, који је много другчији и битно се разликује од онога којим су његови ђедови живели.

Међу те ситнице, убраја наш сељак и одабирање разних сорти стрмних усева за засејавање својих њива. Питање је да ли су то ситнице? Напротив нама се чини, да су то *крупна и врло важна питања* за сваког земљодељца. . . Није то све једно да ли ће посејати јечам у јесен или у пролеће, да ли ће сејати дворедац, четвороредац или шестороредац; велика је разлика у жетви између *јесењих и пролетњих јечмова, дво — четро —* и *шестороредца* и на послетку између ове или оне сорте.

Није све једно ни то, ако земљоделац при засејању јечма не пази да ли ће с јесени засејати семе од озимог или пролетњег јечма, већ има неке разлике и то доста знатне у жетви, само што је он не опажа. Исто тако неке врсте јечмова не само што су боље каквоће и више роде, не и много раније приспу за жетву; а данас, кад је Србија жељезницом доведена у везу са свима светским жатарским пијацама и за 10 дана и на најудаљеније европске пијаце наша храна може да приспе, онда је врло важно и то, који ће од произвођача или трговаца пре приспети са храном на те пијаце јер од тога му зависи да ли ће му се сви трудови наградити и тровкови богато исплатити. У томе познавање лежи за земљоделца важност познавања бољих и раних сорти појединих стрмнина а нарочито јечмова

Колико је год потребно земљоделцу распознавање бољих сорти јечмова те да му буде жетва обилатија, и раних да би што пре до пара дошао, у тој истој мери потребно је и трговцима који тргују са житном храном.

Док је земљоделцима који се из године у годину боље гајењем јечма, врло лако разликовати боље сорте од лошијих по лишћу, влату, класу, осју, зрну и т. д. дотле је трговцу остало да цени доброту јечма само по зрну, а од добре или хрђаве оцене зависи у многоме хоће ли имати добити или штете од трговања са јечмом. — Да ће лепо одабран и сортиран еспап — јечам — имати већу цену ако је то само једна сорта која се цени у житарским радњама као добра, него ако је то смеса разних сорти јечмова, о томе нема сумње. Данас има у Енглеској чувених житарских радњи са своје солидности само зато, што имају сортиране веће количине јечма дворедца, четвороредца, шестороредца и т. д. а има пак радњи ове врсте које су изгубиле свој глас само зато, што тргују јечмом помешаним из свију могућих врста и варијета.

Најчистије и најодабраније врсте јечмова гаје се данас на шведским острвима: Еланду и Готланду.

Као што мало пре поменусмо за трговца је доста отежано распознавање разних врсти јечмова по облику (форми) зрна, јер за ово испитивање нема тако поуздане и сигурне методе. Једино Др. Алберт Атерберг, Шведац Колмар и Т. Брун Норгард професори на пољоприв. академијама чинили су упоређења свију врсти јечмова и у очили неке знаке по којима се разне сорте јечмова познају

Ти знаци, имају врло велику практичку вредност за житарске трговце како би се у згодним приликама користили и одабрали оне врсте јечмова које су за њихову употребу.

Има много врсти и варијетата јечмова који се гаје. У Србији се највише гаје, *двореданц*, *четвореданц* и *шестореданц*.

У двореданих јечмова само је средњи класић оплођен а друга два што у класићу са стране стоје остала су јалова или без осја.

Двореди јечам такође се разликује у две подврсте. Код једне је уздужна бразда на зрну велика — дубока — и нешто се при врху сужава. — Код друге пак подврсте, ове уздужне бразде и нема. — Ова је разлика са свим јасна и врло уочљива.

У прву подврсту спадају јечмови са кратким усправљеним класом (Hordeum distichum erectum) којих је главни представник цењени јечам „Империјал".

У другу пак подврсту долазе јечмови са повијеним класом (Hordeum distichum nutans) којих је главни представник тако звани *„каваљер"* (Chevaliergerste) и наш обични јечам.

У четвородредих или обичних јечмова клас је неправилно четворостран, јер са стране стојећи класићи тако један над другим стоје да се њиме покривају.

Код јечма *шестореданца* зрна су по три у групи с једне и друге стране класа поређана и сва три зрна разне су величине и неједнака по спољашности (форми — облику). Средње је зрно право и са свим правилног облика, а она друга су два пупчастија и с крајева при врху мало повијена и то једно на десну а друго на леву страну.

По томе, што су ова крајна зрна нешто на врху повијена, позна се одмах да је то јечам „шестореданц".

Средња пак зрна од јечма шестореданца не разликује се много од зрна дворедног јечма. — Али чим се у једној повећој количини налази и зрна са повијеним врхом (крајња зрна) значи да су то средња зрна шестореданца а не од дворедца и да је цела та количина „шестореданц" јечам.

Још се и по томе разликује шестореданц од дворедца, што је средње зрно у дворедца пупчасто и са неправилним странама; даље, врхови од зрна шестореданца јечма, прави су, лако се ломе и клинастог су облика.

Шестореданц јечам и по плевици разликује се од дворедца. — Нергард је доказао, да плевица првих наспрамних пари зрна оздо на класу, има мале повијене бодље (зубе) које се само под лупом (увеличавајућим стаклетом) могу приметити док је плевица јечма дворедца на целоме красу увек глатка и без икаквих бодљи.

По знацима које поменусмо, трговац ће моћи лако по зрну да разликује јечам дворедац од шестореданца и на тај ће начин увек моћи бољу робу (јечам) да сортира и скупље да прода

Још је много важније за пиваре познавање добрих врста јечмова за фабрикацију пива.

Пивари гаје и купују истина разне врсте јечмова, но пошто зрна од разних врсти клијају брже

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА

О

ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(НАСТАВАК)

Кад је хмељик орезан, на реду је да се мотке разнесу. — Мотке треба спремити још преко зиме или рано с пролећа. Оне треба да су остругане т. ј. очишћене од коре, јер над то не би било, онда би имали штетни инсекти згодно место за ложење јаја и сваке би године чинили грдну штету у хмељику. Осем тога, треба да су зашиљене, како би се лакше у земљу могле побити. Мотке треба да су 5—8 м. дугачке. Искуством се дошло до уверења, да најпре иструли онај део мотке што остаје непосредно над земљом кад мотку у земљу побијемо, и који доцније при загртању хмеља покријемо земљом. Зато треба при приправљају мотака нагорети зашиљени и овај део мотке, што рекосмо да најпре трули, или их треба катраном намазати, како би их што дуже од трулења сачували. Ако се овако не ради, онда се морају мотке поново шиљити бар сваке друге-треће године, а тиме се скраћују тако, да на брзо нису више за употребу, а и само зашиљавање лагубно је и много стаје.

Пошто су мотке овако припремљене, треба их разнети. При том треба увек прво у најудаљенијем крају хмељика разнети мотке, па се све приближавати гомили где мотве леже, јер је врло незгодно ићи преко већ положених мотака. Код сваког чокота треба оставити по једну мотку. Ово је најлакше удесити овако: Треба одмерити колико редова чокота, односно леја, може да покрије једна мотка. Рецимо да је ред од реда 1·25 м. удаљен, а да су мотке 5 метара дугачке, онда оне покривају својом дужином четири реда чокоња. У том случају треба носити све по четири мотке и спуштати их поред чокоња четири дотична реда и т. д. док се по целом хмељику мотке не разнесу тако, да је код сваког чокота по једна мотка.

Кад се мотке разнесу, онда их треба у земљу побити поред чокоња а на место раније побијених кочаћа, које сад треба повадити. Да би се пак лакше а што дубље у земљу могле побити, како их доцније не би могао ветар оборити, треба прво начинити бар 15 см. дубоке рупе, у које ће се мотке побијати. Ово се да најлакше извршити зашиљеним гвозденим тучком (сл. 17.).

Сл. 17.

При прављењу руна за мотке, треба имати на уму с које стране чокота вала побити мотке. Њих треба побити, увек с оне стране чокота, одкуд најачи ветрови — одуе — долазе, дакле махом са западне стране. Кад је навесан број руна начињен, онда узима радник једну мотку за другом, исправља је зашиљеним крајем на ниже, подиже је у вис и побија је свом снагом у већ готову руну; ту је проврда неколико пута тамо-амо, да би руну боље рашарио, да би онда могао мотку што боље у земљу побити, па је онда из руне извади и свом је снагом по пола у земљу побије, па онда ногом или још боље каквим,

или доцније, то је за прављење пивског слада, неопходно нужно одабрати једну врсту јечма, или сортирати више врсти но само оне које једновремено клијају.

Пивари гаје и купују најрадије двореданј јечам пролетњи — јари, а како ће при куповини разликовати по зрну двореданј од шестореда, мало пре поменусмо.

М. Миљковић.

МОЖЕ ЛИ СЕ СУМПОРИСАЊЕ БУРАДИ ЧИМЕ ЗАМЕНИТИ?[1])

Истина је, да се у новије доба са више страна повикало на употребу сумпора. За то је по све и оправдано питање: да ли се сумпорисање може чиме заменити?

Да би на ово питање што боље одговорили, дед' да видимо шта је сумпорисање, и чиме оно користи?

Сумпорисање је сагоревање сумпора у затвореном буретy. Извесна количина сумпора, према величини бурета (било у кесици или на траци од платна или хартије), запали се и унесе у буре, које се за тим зачепи.

Кад сумпор сагорева, тада се подиже загушљив и отрован гас познат под именом *сумпорни двооксид*.

Ако је ваздух влажан, онда се овај гас споји са воденом паром из ваздуха и тада постане *сумпораста киселина*.

Од овога гаса и ове киселине угину сви они голим оком невидљиви организми (гљивице) који кваре вино, а којих кашто има у буретy тушта и тама.

Отуда, да се вино сачува од квара, сумпорисање је одиста згодна и нужна радња, јер се њиме може у буретy уништити и последња гљивица што квари вино.

Кад је тако, онда што сумпорисање изазива главобољу?

— За то, што се или узме много сумпора или што се бурад невешто сумпоришу.

На хектолитар не треба узети више од 5 грама, и кад се буре насумпорише (тада буре треба да је суво), онда ваља настојавати, да се у буретy ни мало не осети мирис од сумпорног двооксида. Да се ово постигне, буре ваља неколико пута исплакати чистом водом — дотле, док мирис са свим не ишчезне.

Ко овако не ради, онда у буретy заостане извесна количина овог гаса, и због њега вино добије стран укус и мирис и кад се пије изазива главобољу.

Невештом сумпорисању, увек је последица погоршавање вина, *јер вино не тpпи, ни дође у додир ни са сумпорним двооксидом, ни са сумпорастом киселином.*

Али занимљиво је, да се вино које је почело да цикне, не ће погоршати и у случају кад дође у додир са неком количином сумпорне киселине, којој се дозволи, да се образује у буретy.

[1]) Поводом питања А. Т. из К. о теме.

мањем убије земљу око мотке, да би што чврше стајала. При овом послу добро је ако радник носи уза се и једно сикарче, којим зашиљује мотке којима би се врх при раду заломио, а са ушиљом од сикире може да набија земљу око побијене мотке, те онда не мора да носи другу згоду за овај посао.

Ако је хмељ при побијању мотака већ прилично истерао, а у хмељику су разнешене и преке и дуже мотке, онда ће вешт радник приметити који је чокот снажнији а који слабији, па ће снажнијем дужу мотку дати но слабијем.

Ко хоће и у старом хмељику да сеје уврод, сад је време да то учини.

Кад врежа хмеља толико нарасте, да се може за мотку привезати, одмах ваља то и учинити, пошто се предходно упути. *Упутити врежу* значи помоћи јој да до мотке дође и око ње се увије и утврди. Овај посао треба по могућству што пре свршити, док се ширу вреже једна с другом умрсиле, јер на једном чокоту избију често око сто врежа, па кад се напусте да иоле нарасту, а не упуте се на време, онда се тако замрсе да стаје много муке док се размрсе, а и сам чокот више изнуравају те многе вреже, што год дуже остану на чокоту. Зато треба што пре изабрати и упутити две најјаче вреже, а остале посећи, услед чега ће се остављене вреже окуражити и почети брже да расту. Не треба чекати да цео хмељик толико истера, да се најединпут цео може повезати. Довољно је да се може један део везивати, па одмах ваља приступити послу, и док се ово што је за везивање досело повеже, досеће и остатак за везивање.

Само везивање, као и упућивање, вреже врло је лак посао и може се и деца поверити. Ми смо се лично уверили да су деца над је рад био на време предузет везивала дневно по 400—600 чокота, док су доцније и највештији радници једва 120—150 чокота дневно везивали, јер је врежа била порасла и замрсила се, па ју је требало разрести па тек повезати.

Сл. 18.

При везивању носи радник собом у једној врећи или котарици исечене лике на парчад од 60—80 см. дужине. Посао везивања врши клечећи, чучећи или седећи. Најпре изабере две најјаче вреже и придржава их левом руком, док све остале исече под земљом ножем, који је и при резању употребљаван и који у десној руци држи. Затим привеже лабаво парчетом лике или сламе остављене две вреже за мотку (сл. 18) и иде даље. Ако би била на једном чокоту једна већа и две мањено подједнаке вреже, онда треба ону велику исећи а две под-

Кад се примети да је вино почело цикнути, онда се буре одпразни за неколико литара, па се на површини вина запали сумпор и буре зачепи. Сумпор овде гори у ограниченом простиру ваздуха, па, чим се ваздух утроши на сагоревање и сумпор се угаси. Због влаге у бурету, гас сумпорни двоксид, претвара се у сумпораста киселину. Киселину ову усисе вино и од ње угину сви организми који вино претварају у сирће. Овако вино за више дана мирише на сумпор, па га за то и не треба одмах трошити. Ну, ако се жели, да се овај мирис што пре уклони, онда то вино треба преточити, да дође у што већи додир са ваздухом, јер:

Кад сумпораста киселина усише извесну количину ваздуха, кад из ваздуха узме један део кисеоника, онда се претвори **у сумпорну киселину** *и тада сав мирис ишчезне.*

Извесна, мала, количина сумпорне киселине која се сумпорисањем створи на предњи начин, апсолутно нема никаква штетна утицаја за оне, који то вино пију, једно с тога, што је то незнатна количина, а друго и зато, што се и од тако мале количине одваја један део, који се спаја са калијем из стрша (винског камена) у тело што се зове: *калијев сулфат*. Усљед овог једињења, ослобођава се нека количина винске киселине, али је ове киселине тако мало, да због ње вино не може бити приметно киселије.

Из наведеног јасно је: *да сумпорисање нема у опште никаквих штетних посљедица, само ако се изврши као што треба. Напротив оно је врло корисно средство, јер се њиме могу да поубијају све гљивице које кваре вино.*

Ну, ако би се и поред овога ипак тешко: да се сумпор чиме замени, онда му је тешко наћи друга, који ће га моћи *свуда* заступити.

У великим винарским радњама, сумпорисање се потпуно може заменути праљем судова воденом паром, јер се ту рентира, да се у једном делу подрума узиђује и нарочити казан за развијање паре.

Напротив, у *малим радњама, овакве су згоде скуче, па зато се оне и даље морају служити сумпорисањем.*

Онамо где се сумпорисање употребљава у циљу лечења вина, као што је нпр. предњи случај, да вино не цикне, тамо се место сумпорисања може употребити: *загревање (пастерисање вина најмање до 60° ц, т. ј. до оне топлоте, које ће бити у стању, да убије све организме што се налазе у вину и од којих је то вино и болесно.*

Из свега овога изводимо овај закључак:

Онај, који може имати казан за развијање водене паре и згоде за загревање вина, томе је сумпорисање непотребно, а онај, који нема ових средстава, сумпорисање не може ничим заменити.

Како — према наведеном — сумпорисање није штетно по здравље људи, онда, кад се као што треба изврши, то је без сумње, пажљива и вешта радња од највећег значаја.

Б. Т-ћ.

једнаке и ако су мање, оставити. Може се остављати још једна, трећа врежа, као резервна, и она треба да је приближно исте величине као и оне две остављене, ну њу не треба везивати. Ако би до другог везивања угинула једна од везане две врежe, онда треба при другом везивању везати и ову резервну врежу. У противном случају треба је том приликом посећи. При упућивању треба имати на уму да се врежа обвија с десна, на лева па зато их треба тако око мотке увити, ако се не би дотле и саме увиле. Осим тога, треба још при првом везивању и на овом чокоћу које још није за везивање припело, оставити само неколико врежа а остале посећи, како би се остављене врежe окуражиле и што брже за везивање дорасле. Док се једно чокоће везује, дотле се везивање прекине и тако иде непрестано док се цео хмељик повеже.

Кад је цео хмељик упућен и први пут повезан, треба сиченати док врежe на већини чокоћа не порасту 120—140 см. па онда треба по други пут везивати на онај исти начин, као и при првом везивању. При овом — другом — везивању, треба, као што је већ речено, резервне врежe посећи. Везивати у опште треба лабаво и деца су за тај посао најподеснија; међу тим посао је тако лак, да га могу више дана без измене издржати. Само треба децу обучити да везују увек лабаво и испод једног пара лишћа, а не над оним, да не би везивање на штету раста било. Два три дана по везивању лако ће се познати да ли је добро хмељик повезан, јер ако јесте, све ће врежe бити веселе и напредне.

Кад је хмељик повезан и резервне врежe посечене, онда је на реду да се окопа — *загрне*. Загртањем хмељика у ово доба иде се на то, да се чокот одржи у влази и да се мотке боље утврде. Ну пре загртања треба покидати на врежи лишће до висине до које хоћемо да хмељ загрнемо. Овај се посао врши непосредно пред загртање да би се врежа на којој је покидано лишће што пре загрнула земљом, а лишће се нида зато, да би врежа дошла у што ближи додир са земљом. Лишће секу радници ножем, ножем или отвореним и оштрим напрстком, који раденик на прст (палац) мете и њиме нида лишће.

Ну, загртање хмељника има и тај задатак, да спречи да не избију попова врежe из чокота на место посечених, а уједно се постаје њиме и то, што се коров у хмељику утамани.

Ако би у ово доба било у хмељику чокоћа које је толико заостало у порасту врежe, да ова још није ни упућена, онда га још не треба загртати, но ваља сачекати док врежа нарасте и упути се, па га тек онда треба загрнути.

Исто тако ако се примети да по неки чокот још није истерао, дакле сумња се да л' је још у животу, да није угинуо, онда га треба прогледати, и у случају да је угинуо, ваља га новом — резервном — садницом или положицом заменити.

(наставиће се)

ШЉИВА ИЗ БИЛЕРТАЛА

Више томе 10—12 година, како је ова шљива ширем кругу воћара позната, а дотле су је познавали само и Билерталу и најближој околини. До данас је много писано о њеним добрим особинама, а у новије и најновије доба добивала је свуд прве награде, где је год изложена; и на последњој воћарској изложби у Ерфурту, добила је прву награду. Али заиста и заслужује.

Наша је слика представља у правој крупноћи Она је нешто мало крупнија од наше мађаруше или цепаче. *облика* је јајастог; при петељци је мало спљоштена; најшира је по средини.

Петељка је 2 до 2½ сантиметра дугачка, отворено зелена прилично танка и није маљава.

Боје је са свим угасито модре; кожица је врло танка и даје се врло лако гулити; по површини се понекад налазе поједине жућкасте пегице. Док је плод на дрвету, дотле је увек пепељком орошен.

Месо је отвореније жуто, но у наше мађаруше, мекше је, врло сочно и врло пријатно слатко.

Коштица је сразмерно ситна у трбушата.

Сазрева у присоју већ у првој половини месеца Августа и изванредно је добра за закуску са њене крупноће и извреног укуса.

Дрво се брзо развија и снажно порашћује, пуно је и окићено доста крупним лишћем. Врло добро рађа, а у свима приликама, где наша мађаруша успева и напредује, успеваће и напредоваће и ова прекрасна шљива. — *К.*

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

(НАСТАВАК.)

VI. Стеоност и телење.

Крава је обично остала стеона, ако не води на неколико недеља по паренју

Ну, као што смо и раније видили, ово не мора увек да буде, јер често крава не води и ако није остала стеона. Ово се нарочито догађа код јуница и и оних крава, које у опште не воде уредно и не остају стеоне увек по паренју; зато и не смемо узети ово за сигуран знак да је таква крава остала стеона. На против код крава, које су више година увек редовно водиле и остајале стеоне по првом паренју, можемо засигурно држати да су остале стеоне, чим не воде на неколико недеља по паренју.

Остали су знаци да је крава остала стеона ови: постаје равнодушнија и мирнија; једе с вољом; стегне водопуст и реп притисне узањ; постаје осетљива наспрам задњег трупа и чува га; и почне давати мање млека.

Ну тек око половине стеоности, дакле на 20 недеља после паренја, можемо са сигурношћу казати је ли крава стеона или није. У то време почне јој трбух приметно да расте и зачетак (фетус) оживи, тако, да кад метемо руку на трбух с десне стране

можемо да осетимо како се креће у плоднику. Ово је већ сигуран знак стеоности.

На стеону краву треба боље пазити и боље је неговати него пре тога. Нарочито треба пазити на храњена средства којима се храни, јер је непажња у овом погледу најчешће узрок те крава пре времена отели — изјалови се. Зато јој не треба давата велике количине кртола, корења, лишћа од репе, нити у опште таква храњена средства која лако проузрокују пролив. Особито треба пазити да се крава не разболи од надуна. Даље, плесниво сено, плеву и сламу, трулу репу, промрзле бундеве и т. под. покварена храњена средства не треба никако давати стеоним кравама, нити их треба појити од већ хладном водом. До душе оваквим поквареним средствама не треба никакву стоку хранити, али нарочито код стеоних крава треба на то пазити.

Исто тако треба чувати стеону краву од механичних повреда, као: удараца (нарочито по трбуху), пада, наглог трчања, великих скокова, а у стаји треба пазити да није под много стрмен, — јер су све ово чести узроци у сљед којих се крава изјалови.

По кадшто је узрок овом немилом случају и нагла промена топлоте, а нарочито кад после јаких врућина напрасно наступи хладноћа и влага.

Зато се и при највећој пажњи догоди кадшто, да крава пре времена отели. Па кад је зло већ ту, онда се треба старати да се не догоди и већа несрећа.

Кад се крава изјалови, она је већ у болесном стању и зато је треба неговати и хранити са још већом пажњом него дотле, да се не би још јаче побољела и угинула. Међутим ако је крава дотле мужена, треба је и даље мусти, а ако пре тога није мужена, треба је отпочети мусти као да је на време отелила. Ако је се крава у стаји изјаловила, треба одмах теле (зачетак) и пометину однети даље од стаје и закопати, па добро очистити и дезинфиковати место на коме се крава изјаловила (раствором карбона киселине, кречном водом и под. средствима); јер ако се то не учини на време, може да се изроди зараза и да пређе на остале стеоне краве у стаји.те и оне да се изјалове.

Кад опет остане стеона крава која се један пут изјаловила, треба увећати пажњу да се опет не би изјаловила. Али ако би се при свеколикој пажњи ипак изјаловила, онда је не треба више употребљавати за приплод, јер је сав изглед да ће таква крава и у будуће телити пре времена.

У повољном случају крава отели обично на 285 дана по парењу. Али често отели неколико дана раније или доцније. Телад, која се отеле 4 недеља пре времена, врло су слаба и ретко остају жива. Напротив телад, која се отеле доцније, обично су крупнија и јача и махом су мушког спола. Као необично касно телење наводи се, да је једна крава отелила 313 дана по поређу).

На извесно време пред телење престаје лучење млека, и почњу се показивати на крави знаци да је телење близу. Добре музаре лучо млеко често пута врло добро за употребу до пред само телење, но на сваки начин мужење треба напустити бар на десетак дана пре тога. Лоше музаре престану се мусти на више недеља и месеци пред телење.

Кад се телење већ приближи, спусти крава трбух, почне наливати виме, водопуст (тајни уд) јој набубри и мало се отвори, и наскоро пред телење почне јој цурити нека слуз. Међутим крава се узнемири, диже се, леже, брижно погледа на задњи труп и не ће да једе. Ови се знаци показују по кадшто на 2—3 дана пред телење, али обично тек на неколике часова.

Чим крава осети да телење почиње, она легне; и као непосредни весник телења појави јој се на водопусту један мехур, који је испуњен нешто мутном течношћу, и све више излази напоље док се у њему не појаве ноге телета. Одмах за тим, при увећаним боловима и напорима, појави се и глава телета. Чим се појави глава, обично пукне поменути мехур, те слуз која је у њему још боље овлажи пролаз и на кратко за тим чиње тело. Ну ако овај мехур не би сам пукао, треба га раздерати на прњици телећој чим се глава појави. Мало за тим крава се дигне, при чему пукне пупак и тако се ослободи телета — отелила је.

Само телење траје обично 5—10 минута. При јаком осветљењу, јарми и у присуству више посматрача, крава се уздржава и одлаже телење док се не удале те непријатне околности, — а то јој проузрокује страшне болове. Зато треба оставити краву саму и на миру, чим се примети да је се телење приближило. Добро је ако код краве остане један стражар, те да јој притече у помоћ, ако то буде потребно. Нарочито се често догађа код првотелкиња, да се ноге телета покажу, али глава не може за дуго да прође. У том случају треба уватити за крајеве од ногу, па поступним тегљењем, нарочито онда кад се и крава напне, помоћи јој да се ослободи телета. Код крава које су већ телиле, ретко је кад потребна човечија помоћ, само ако је зачетак био у плоднику у правилном положају.

Обично на 1—3 часа после телења истури крава и пометину, коју одмах треба изнети из стаје. Ну ако је за ово време не би истурила, треба јој дати да попије мало свог сопственог млека, јер ово дејствује да што пре избаци пометину, и то треба продужавати дотле докле не истури пометину, јер што год је доцније истури, то се и теже опоравља и мање млека даје, а кад је задуго не истури може усљед тога да добије запаљење плодника, па и да угине. —

Напред смо казали, да крава по кадшто покаже знаке телења на 2—3 дана пре телења. Па ако ни после овога времена ни би отелила, онда је најчешће томе узрок *неправилан положај телета у плоднику*, и крави треба што пре притећи у помоћ.

Да би могли разликовати неправилан положај од правилног, да опишемо и овај последњи. — При правилном положају теле лежи потрбушке; предње ноге напред су опружене и почну прве излазити при телењу, глава је по њима положена; задње ноге натраг су опружене.

Неправилан положај телета може бити врло различан, а најчешћи су ови случаји: кад теле лежи на леђима; предње ноге подвијене; глава завалена на леђа; задње ноге окренуте напред при телењу; задњица окренута напред.

Неправилан положај телета у плоднику може се само човечијом руком исправити. При том треба руку добро омазати зетином или машћу, па је пажљиво увући кроз водопуст у плодник и ту исправити неправилан положај. Нокте на прстима треба пре тога добро исећи и остругати да не би њима повредили слузне коже у каналу и плоднику. У таквом случају најбоље је позвати марвеног лекара, ако га има у близини, јер он то врши са више сигурности и вештине него сам пољопривредник.

(наставиће се)

Које су садинце добре за сађење шума и како да их произведемо?

по Ландолту и Хартигу

од

Благ. Д. Тодоровића

(наставак)

Кад се леја жели да посеје на омашке, онда треба земљу што боље иситнити и уравнити, па је по том утабати „набојем“ т. ј дашчицом на којој је углављено држаље. Кад се то уради, онда ваља посејати семе што равномерније и тако угусто, да скоро буде зрно до зрна. Да се семе претрпа земљом, онда за то не треба узети грабље, јер би се у том случају пореметило равномерно засејавање, већ ваља из руке просипати земљу на леју или што је најбоље пропуштати је кроз решето. Кад се сеје на сачму, онда биљке треба да поникну густо „као четка“, па зато од четинара — јеле, смрче, бора и ариша — и треба на квадратни метар до 150 грама.

Кад се сеје у врсте онда треба по леји начинити бразда раздалеко за 25 до 30 см. и оволико дубоко колико то захтева семе које ће се ту посејати. У начињену браздицу ваља посејати семе и то што гушће, па га руком или помоћу грабље покрити земљом. На сувој земљи и на земљи која је сунцу изложена, треба браздице да су нешто дубље, но их после сејања не ваља са свим испунити земљом, у том ће случају младе биљке патити мање од припеке. Најбоље је, да се сејање изврши одма чим се браздица начини, јер ако се чека да се начине све браздице на тек онда де се сеје, онда би се семе покривало сувом земљом. Да се врсте поставе тако, да буду праве и у подједнаком удаљењу, онда је свакојако потребно, да се тај посао ради уз затегнут канап, ну ако се бразде жиле да повуку по ширини леје, онда за ово може послужити и право дрво 5 до 6 см. дебело, које на нужном удаљењу ваља колико треба утиснути у земљу, извадити га, и тако даље радити, док се све бразде не начине. За сејање у врсте потребно је од поменутих четинара 50 до 80 грама на квадратни метар. При сејању семена осталих врста шумског дрвећа, треба узети у одговарајућој мери од оне количине која је наведена у чланку: „Колико семена иде на хектар“ штампан у „Тежаку“ од прошле године). Добро је да се леје и при сејању на врсте, после, по што се семе земљом претрпа, покрију маховином или грањицом од четинара јер ће се тиме спречити исушивање земље, но чим се примети да семе почне клијати, онда их треба уклонити са леја изводница.

Кад је семе проклијало, онда за време суше, треба леје чиме засенити. Засена је нужна ако су младе биљке букове, јелове или смрчеве, а за остале врсте и ако она није апсолутно нужна, ипак је знатно корисна. До нужне засене долази се најпростије кад се овде — онде — побоју у леје гране од липњара или што је боље гране од четинара. Ну где је то могуће, најбоље је, да се побију сошице на крајевима леје тако, да су над овом за 30 од 40 см. па кад се на њих ставе мотке, онда на ове мегути и гране. По себи се разуме да засењивање треба да је јаче и дуже код оних врста које подносе засену, но код оних, које тражи доста светлости.

У изводницама треба да стоје једну годину оне врсте које брзо расту, а две године — нарочито смрча и јела — оне биљке, које спорије израшћују, и кад се то време сачека, онда их ваља пресадити у расадник, т. ј. у оне леје на којим није сејање извршено. За ово пресађивање најгодније је пролеће. За овај циљ, треба бришљиво ископати младе биљке, стрести земљу, са њих, сортирати их по величини, па им по том покрити жиле добро навлаженим земљом, или што је све једно жиле добро наквасити, па их по том покрити ма и — сувом земљом.

Ну на бојазни, да се не би биљке осушиле, најбоље је, да вађење биљке из земље иде упоредо са пресађивањем, иначе — треба их утрапити у свежу земљу, па их покрити гранама, да не увену.

Кад се пресађују растове биљке, онда им пре пресађивања ваља скратити сржну жилу за 7 до 10 см. да се тиме олакша ово и позније пресађивање. И код осталих врста треба у овом циљу оштрим ножем скратити сржну жилу и веће жиле са стране.

Пресађивање биљака у леје, треба извршити *у редове*, који ваља да су раздалеко за 30 см., а биљка од биљке за 6 до 15 см.; мање растојање треба да је у случају ако ће биљке остати на тој леји само 2 до 3 године и ако је биљка од оних врста које не расту брзо, а веће у прилици, ако ће биљке на тој леји бити за 4 и више година и ако је таква врста да брзо расте и да с тога потребује и више простора. При пресађивању треба пазити на то, да се обашка пресаде веће биљке од мањих биљака, како се тиме не би омео пораст мањих биљака.

Само пресађивање треба извршити овако:

Уз затегнут канап ваља мотиком начинити у извесном растојању толико широке и дубоке бразде, колико то захтава корен биљака. Бразде треба тако начинити, да им је једна страна права, т. ј. одвесна (усправна), а то се постиже кад се после мотике употреби ашов. Уз праву страну бразде, ваља сад на потребном удаљењу понамештати биљке, покрити им жиле са нешто земље и по том је учврстити, т. ј. притиснути уз праву страну бразде. Кад су тако понамештене 10 до 20 биљака, онда избачену земљу из бразде ваља опет у ову повратити, но то је понајбоље да се ураде руком, јер се у том случају не ће пореметити опредељено (дано) растојање; поред тога да се не поремети растојање ваља припазити још и на то, да биљке право стоје и да им се жиле тако покрију земљом, да се биљке за њу добро учврсте. У трошној и сувој земљи могу се биљке посадити нешто дубље но што су пре тога биле а у тешкој и тврдој земљи, не ваља их дубље посејати но онолико, колико су биле у изводници. Кад се један ред тако засади, онда треба на исти начин засадити други, трећи и т. д. док се све биљке не пресаде. И у расаднику ваља пре тога — као што је поменуто — спремити леје, т. ј. ове одвојити стазама за 50 до 60 см.; свака леја да је толико широка, да се на њој могу повући 4 реда или ако се сади по ширини леја, онда да су те леје широке за 1·2 метра.

После, пошто се изврши посађивање, ваља са леја чистити коров и то све дотле, док саднице не достигну нужну висину и дебљину, те да се посаде на стално место.

(свршиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Средство противу буђе на сиру.

Пре свега треба сир добро осушити на стеганима (у подруму) пре но што се спакује транспорт. Наравно да много зависи од локала у коме је сир остављен да ли ће се добро осушити; јер ако је локал рђав, онда још на стелажима за време сушења побуђа.

Но ако се, при свем том увати на површини сира буђ, онда сирац односно велије, треба прелити благим раствором Манган — Кали, буђ ће се одмах скинути и више се неће сир убућавети. Тим истим раствором прелива се и сирово место и по 2—3 дана очува да се не уквари. — о —

ДОПИСИ.

Брзоходе, 20. октобра 1891. год.

19 и 30. ов. м. падао је снег са кишом испочетка а тек после подне истог 19-тог киша је престала а снег је и даље падао без кише и снег је падао до 4. см. и усљед овог снега с' кишом што је падао земља је се врло добро натопила и биће са свим улесно за орање. Сад док спадне овај снег свак ће с' радошћу истерати плуг у њиву а ораће вр. лепо, по соби се разуме за озиму пшеницу.

Пчеле се гаје у незнатној количини што се гаје, гаје се у простим плетарама и на врло прост начин.

Свило бубе гаје силом 3—5 куће и то за своју домаћу потребу.

Воћа никаквог није било, а семе од гусеница сувише га има.

Виногради се у велико затиру.

Цене појединим производима:

Пшеница	100	кил.	18	дин.
Јечму	„	„	9	„
Овсу	„	„	9	„
Ражи	„	„	14	„
Кукурузу	„	„	7—8	„
Вину белом	100	лит.	40	„
„ црном	„	„	40	„
Ракији комовици	„	„	60	„
„ шљивовици	„	„	60	„

Здравље је како код стоке тако и код људи повољно.

Јов. П. Радивојевић
практ. економ.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕВИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА ВИСЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, али да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

Дописницима сталним даје се лист висилатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 45. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 9. НОВЕМБАР 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Како треба поступати с кромпиром, да у зимовнику не труну? — Двоплуг за винограде. — Производња, хранење и нега говеда. — Које су садница добре за сађење шума и како да их произведемо? — Младе коње треба опрезно употребљавати на рад! — Механична анализа хмеља. — **Белешке:** Хлеб од растова жира. — Пшеница Уртоба. — Дали утрапљени кромпири губе што од тежине и хранећих материја. — Најчешћи узроци пролива код телади. — Хранење коња у Енглеској. — **Гласник:** Земаљска занатска изложба. — Први указни шумар. — Производња коња у Елзас-Лотарингији. — **Дописи:** Бања, Са Кључа крајинског. — Панађур на Убу. — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

Како треба поступати с кромпирима, да у зимовнику не труну?

Један гњио кромпир у гомили може да окужи већи део гомиле, а то се куживо много јаче у гомили шири, ако је постало од кромпира — кртоле, која је оболела *влажном гњилоћом*. **Влажна гњилоћа** најопаснија је болест код кромпира, и где се не пази на све могуће прилике и неприлике како при нези, тако и при остављању кромпира, може грдне штете да нам нанесе.

Да нам се кромпири у зимовнику не кваре, не труну, не болују, морамо се при остављању кромпирā следећих правила строго придржавати:

1. Кромпир треба из земље вадити, ако је икако могуће, при са свим сувом времену.

2. Одма при самом вађењу, треба случајно пресечене, натруле, или иначе покварене кртоле, од здравих одвојити.

3. Повађене кромпире треба одма на њиви растурити да се просуше, или их, ако време то не би допустило, растурити негде у шупи, или по тавану, да бар у неколико провену.

4. После тога их треба поново пребирати и одвојити оне за семе, од оних за потрошњу.

5. Треба их утрапити у добро направљене трапове, или суве, хладне подруме, или добре шупе, где не ће моћи да промрзну.

6. Треба подруме, трапове и шупе добро накадити сумпором и посути кромпире пепелом, или ситним кречом, које ће твари увући у себе сувишну влагу. — Сумпором се закађује зато, да се униште оне гљивице у тим просторијама, које би изазвале неку болест, а нарочито *влажну гњилоћу*.

По себи се разуме, да се смештени кромпири и преко зиме више пута прегледати морају, како би се за времена могли отклонити сви узроци, који би у стању били да изазову неку болест у кромпиру.

Ми ћемо сад да разложимо важност напред наведених тачакā, оснивајући их на њихову праву вредност и употребу, да би тиме наше домаћине приволели, да их у датим прикама употребе, како би се што боље, јефтиније и сигурније од штете сачувати могли.

Сувота и хладноћа, то су први услови, да се спречи труљење кромпира у зимовнику. Што се зимовник, односно место, где ће се кромпири за зиму и за семе сместити, топлије и влажније, тим ће се лакше и постојаније развијати и ширити гљивице, које проузрокују болест. А у самим гомилама, нарочито ако су ове гомиле повише наслагане, настану хемијска преиначења усљед постојеће топлоте, јер се један део влаге, који се у кртолама налази, испари, па се слеже на хладне зидове и на таван; капљице оне, које с тавана на кртоле падају, доприносе с постојећом топлотом заједнички, да се труљење кртолā изазове и даље шири. С тога се кромпири, који су просто у земљи утрапљени, много боље држе од оних, који су смештени у неподесним подрумима, у којима се топлота или врло тешко, ил' никако уклонити не да.

Кад се кромпири у трап саспу, треба их с почетка овлаш, и то само преко ноћи сламом покрити, да роса на њих не пада и да их не влажи; а стално их треба покрити тек онда, кад се будемо надали да ће непогодније, влажније време наступити, јер што год дуже непокривени стоје, тим је боље, тим ће се дуже и боље одржати, јер како се стално покрију, одма наступи у трапу, односно у кромпирима топлија температура, т. ј. кромпири се више загреју, а ми

треба на то да идемо, да се кромпири, па ма где они смештени били, што мање загревају. Кромпири с рапавом, црвеном и модром љуском, подносе у зимовнику увек већу топлоту, од оних с белом и жутом љуском.

У подруму можемо отклонити влагу умесним промајивањем подрума, али то исто можемо учинити и употребом живог (негашеног) креча. Жив, негашен креч, упије у себе сву околну влагу и влажна испарења, па се онда као угашен креч у прашину распадне; то и јесте баш узрок, да се у подруме, шупе итп., где се кромпири за зиму остављају, па ма ти подруми, шупе итп. и најсувљи иначе били, међу повећи комади негашеног креча, који се, кад се влагом напије и распадне, новим замењује, а онај распаднути можемо увек и за сваку грађевинску цељ употребити; дакле не пропада. Ја сам једне године (1884.) преко 4000 килограмâ кромпира једино кречом од пропасти сачувао, што сам гомилу посуо ситно истуцаним кречом; напомињем још и то, да су многи кромпири већ натрули били, али их је креч запекао и од даљег квара очувао. Ја сам креч преко зиме три пута мењао, јер је подрум доста влажан био, а кромпири нису од креча баш ниуколико од своје доброте, ни од укуса изгубили, шта више, добили су живљи спољни изглед. А како креча и у сваком селу добити можемо, то њега за тај посао највише и препоручујемо.

Рекао сам, да је за одржање здравих кромпирâ врло добро, кад се просторије, одређене за зимовање кромпира, накаде сумпором. Сумпор уништава сваку клицу болести, која би се у тим просторијама нашла. Има случајевâ, где су кромпири већ отпочели да болују, да труну, па се је кађењем даље ширење болести са свим предупредило; гњилоћа се скорушила и престала да даље нагриза здраво месо на кромпиру. И то средство није скупо, те и њега, поред креча, заједнички препоручујем.

И *пепео* је врло поуздано средство за очување кромпира, а и тога средства у свакој кући довољно имати можемо. На гомилу сручен кромпир треба пепелом **добро** посути, или још боље, **са** *пепелом га добро измешати*. Пепео потпунце чува кромпир од болести, а нарочито је врло корисно оне кромпире у пепелу држати, који су за семе одвојени, и које увек од осталих, за употребу одређених, одвајати треба. И при самом сађењу кромпира врло је добро, да се по једна шака пепела у кућицу (у оџак) баци. Ако су кромпири и отпочели већ да болују, престаће боловати, ако се добро пепелом измешају и поспу. Пепео ће, као и креч, сву влагу упити, натрули кромпири ће се усљед тога сасушити, оболео ће се део смежурати, а болест ће на тај начин престати да се шири, јер је она влага кужна, па кад се дотакне здраве кртоле, одмах је окужи; а кад те кужне влажне материје нестане, нестаће и клице болести. То се постиже пепелом.

Сув ваздух најбоље предупређује кварење кромпира, с тога треба да нам је пре свега прва брига, да ваздух у оним просторијама, где је кромпир смештен, буде што сувљи и хладан. На сваки начин, и за све случајеве остављања, треба под и зидови са стране

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
О
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(НАСТАВАК)

При овој копњи, као год што смо рекли и при копњи прве јесени, најбоље је кад два радника узму један ред у посао, па сдан с једне а други с друге стране узима мотиком половину леје између чокоћа и баца је на чокоће. (Сл. 20). Други радник иде за 2—3 корака за првим, да би могли слободније радити а да не ударе један другог мотиком. Сл. 19. представља само упућено чокоће, а сл. 20. представља упућено и у поља загрнуто чокоће после прве копње.

Сл. 19.

Пошто је загртање у опште тежак посао, то се раденик загрћући брзо умори, па му се ваља и одморити. Ну при том одмарању не треба да седи скрштени руку и тако се одмара, већ треба да упућује вреже које би видео до још нису упућене и томе подобне послове врши, док се не замори.

Разуме се по себи да треба сачекати удесно време за загртање хмеља, дакле кад није земља ни одвећ мокра да се за мотику лепи, нити је пак одвећ сува — окорела, већ кад се лако копа и при том троши.

После прве копње расте хмељ много живље но пређе, јер му сад не одузимљу храну многе вреже, но сву храну употребе остављене две вреже за свој пораст, те тако видљиво расту при иначе повољним околностима. Само их сад треба брижљиво везивати уз мотку, јер је врежа у ово доба врло крта и лако се ломи кад није као што треба привезана. Иначе вреди и овде све оно што је о везивању већ речено; само кад вреже толико порасту да их раденици не могу са земље везивати, онда треба узети у помоћ степенице — мердевине. Сл. 21. преставља врло згодне степенице за тај посао. Са њих може поле вешт раденик да повеже 3—4 чокота с једног места, при чему се много времена уштеди у сравнењу са везивањем при коме би се за сваки један или два чокота морао раденик на степенице пењати и опет силазити.

Сл. 20.

Хмељик је боље везивати по подне, него пре подне, јер је врежа по подне мало увела и не ломи се тако, као пре подне, док је са свим свежа и крта. Ну ако би се при свој обазривости ипак одломила која врежа, онда је треба над последњим паром лишћа на заоставшем комаду вреже, одрубити ноктом, — и споредну грану или заперак за главну врежу узети и уз мотку је привезати, упутити и даље неговати.

поставити даскама, а у недостатку дасака̂, сламом, коју по потреби и мењати треба, кад год се овлажи.

Са врло добрим успехом остављају се кромпири и у сувом песку, помешаном с мало пепела; ту се врло добро држе.

Ја сам овде сва она средства за чување за зиму остављених кромпира̂ препоручио, која много не коштају, а која се свуд имати могу, јер се само на тај начин надати могу, да ће штовани читаоци по потреби хтети да употребе ова средства, и да себе од велике штете сачувају.

Разуме се, да и наука има својих средстава̂ за чување кромпира̂ у зимовнику, али су та средства већином погоднија за опите само, за изучавање њихове вредности, — а мање су подесна за практичну употребу у већем обиму и на селу, где осим сламе, пепела и креча — других средстава̂ нема, нити у свако доба при руци бити може. С тога држим, да би за наше прилике сасвим излишно, сасвим неумесно било, да научна средства набрајам; и што бих то узалуд и чинио, кад их, знам сигурно, нико употребио неби, кад има простијих и јевтинијих, које сам напред навео.

На послетку да још једном напоменем ово: „*влажна гњилоћа*" је болест, која се међу остављеним кромпиром врло нагло шири, и тим наглије и јаче, ако се побројаним средствима ширењу њеном не стане на пут. Већ само простим пребирањем и промајањем здравих кромпира̂, може се много од боловања спа̂сти, а кад се и наведена средства још употребе, онда ћемо и у најнеповољнијим приликама мало штете и губитка имати *а ко своју оставу не чува, не може се од ње добру ни надати.*

Радић.

ДВОПЛУГ ЗА ВИНОГРАДЕ.

Обрађивање земље у винограду врши се или ручним оруђем или сточним оруђем. Кад се ради ручним оруђем, онда је рад најчистији, најсавршенији, па за то га ваља свуда тамо и предузимати, где се гледа на каквоћу рада без обзира на начин подизања и на растојање чокоћа, и тамо, где су наднице јевтине, јер иначе стаје доста трошкова.

Баш из тога разлога, што се свуда не може да нађе довољно раденика, и да би се при том рад ипак на време могао свршити, често је пољопривредник принуђен, да обрађивање винограда предузима и сточним оруђем.

За овај циљ удешена су различна оруђа и њима се у главноме тако ради, да се први пут земља полаже од чокоћа по средини редова, у банак, а други пут обратно, од банка према чокоћу.

И ако је доказано, да је рад с таким оруђем много јевтинији, ипак су сва та оруђа још врло мало у примени, с тога, што су обично редови чести, што се оруђем због тога очењавају ластари и што се тим оруђем не може исто тако добро да ради у стрмним виноградима као у онима што су у равници.

Заперке на врежама треба посећи оштрим ножем до висине боја човечијег, чим би се појавили; ну ако су већ порасли, онда их треба одсећи тако, да лист најближи врежи остане неповређен. Заперци као и врежа врло су ваљана пића у зеленом стању за млечну стоку, а суви ваљана зимска храна за овце.

Месеца јуна обично домаше вреже врх мотке и сад их треба чвршће везивати за мотку, но до јако (изузев последња два пара листића), да би се у неколико успорио даљи пораст и да се не би пела врежа кад од цвета отежа или кад јак ветар дуне. Ну поред тога вреже обично пређу преко висине мотака и споје се — увеже се — једна с другим, те се тако заједнички противу ветра бране. Кад вреже достигну врх мотака онда и везивање у хмељику престаје.

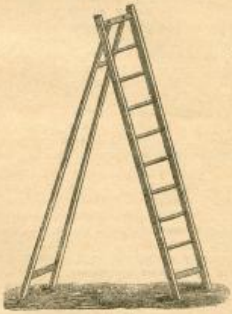

Сл. 21.

Ако би случајно из земље избиле нове вреже или би на врежи испод висине човечије избили заперци, треба их оштрим ножем посећи.

Сад долази *друга копња* или потпуно загртање хмеља. Ова се разликује од прве копње у толико, што се сад и она лејица што је при првом копању између редова остала (сл. 20.) узбаци уз чокоће (сл. 22). — Другом копњом свршен је и последњи посао у хмељику до бербе, изузев кад су месеци јуни и јули одвећ кишовити, у ком случају треба оплевити хмељик кад отрави.

Међутим ако би коју мотку обалио ветар, или би пала што се у земљи сломила, разуме се да је треба што пре доћи и у земљу побити. Особито се ваља пожурити са овим послом ако би ветар обалио мотке пред само цветање хмеља или за време свога, јер хмељ потребује највише светлости за време цветања. Ветар у толико лакше обали мотке у колико је више терета на њима; зато се и догађа да хмељ падне од ветра најчешће пред само цветање, јер је хмељ онда тежи но за време цветања или бербе. Ну ако за време бербе обали ветар коју мотку са хмељом на земљу, онда није потребно са свим је исправљати, но је само треба у пола подићи и привезати је ликом или ужетом од сламе за најближу мотку која није пала.

Сл. 22.

У случају ако би киша, особито пљусак, убила хмељ у земљу или би га само испрсвала земљом — блатом, треба га прво опрати од блата прскањем водом штрцаљком или кроз решетку, па га тек онда подићи и уз мотку утврдити.

По томе, да се у виноградим може употребити сточно оруђе, потребно је: да је земља што више равна, да није каменита и да су редови бар за један метар раздалеко. Због тога, што је филоксера потаманила највећи део наших винограда, ми смо принуђени, да садимо америчку лозу и по стрмнијим местима и у равницама, па је прилика, да се овај рад изврши тако, како ће се доцније моћи за рад употребити и сточно оруђе. Природа америчке лозе, таква је, да захтева веће растојање чокота од чокота и ред од реда, но што су наше лозе, јер је бујнијег пораста, те тако та, и може се рећи главна околност, која је у највише прилика била решавајућа за употребу или неупотребу сточијег оруђа, мора се извести на корист примене овог оруђа.

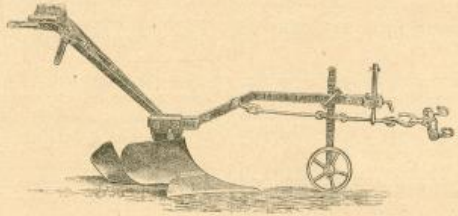

Сл. 1.

Трошкови око засађивања винограда америчком (па и нашом) лозом, без сумње биће велики, и, да би се они колико толико регулисали, умањили, потребно је да се доцније што више штеди приликом обрађивања винограда, а то се може постићи једино употребом плугова, који су за то удешени.

Та околност ето и нагонила нас је, да сад у овоме добу, кад се решавамо на овај рад, кад винограде изнова, подижемо, обратимо пажњу наших виноградара, да тај рад изврше тако, како ће их доцније обрађивање винограда стати што мање трошкова

Плуг, којим се земља у виноградима жели обрађивати, ваља у главноме да одговара овим условима:

а) да је такве конструкције да, му ход буде што сигурнији,

б) да што савршеније ради и

в) да се њиме неповређују горњи делови чокоћа — ластари.

У колико се плугом којим се може ближе да приђе чокоћу, у толико ће наравно требати мање раденика око обрађивања заоставшег необрађеног дела, али у том случају, биће толико и већа могућност, да се чокоће плугом повређује, само ако плуг није како треба подешен.

Међу свеколиким плуговима, данас као да се највише цени двоплуг Браће Еберхарта из Улме на Дунаву, јер тај је њихов плуг стручна комисија у присуству многих винограда квалификовала као израдно оруђе за обрађивање земље у виноградима.

При обрађивању винограда плугом, до сад се увек дешавало, да се чокоћу причињава штета, кад

IX.

Узрод у хмељику.

Узрод се са успјехом може сејати у хмељику особито прве године и тамо, где је растојање чокот од чокота велико. За узрод треба бирати овај усев, који не баца велику сенку на чокот хмељов и који нема дубоке жиле, који се окопава и може да успева и у ладовини. За овај циљ особито је добар бели и црни лук, краставци и роткве; но и келераба, извесне сорте пиће и шећерна репа, кромпир и т. д. могу се са успехом у хмељику сејати — садити.

Сејање узрода у хмељику има ту добру страну, што се прашењем и копањем узрода земља у хмељику ситни и коров утамањује; само треба бити обазрив при томе и не копати дубоко у близини чокоћа, како не би жиле или сам чокот повредили. Зато не треба на близо око чокота сејати узрод.

Што се тиче сејања, неге и жетве узрода, то зависи од тога коју смо културну биљку изабрали да је у хмељику као узрод гајимо. Узрод сеју у неким пределима и у старим хмељицима а не само прве године; ну, код нас ће се ретко појавити такове прилике да би се и у старом хмељику рентирало сејање узрода.

X.

Колико хмељик траје.

Тешко је при сађењу хмељика у напред одредити и колико ће година он да траје, јер може да се догоди какав случај у сљед кога ће хмељик пре времена да угине или бар да престане рађати. Може се узети да хмељ може да домаши човечији век, ако га какве изузетне околности не сатру. Ну има чокоћа, које је преко сто година старо и опет леп и добар цвет доноси, али то су већ необично повољни изузеци.

У највише случајева дуже хмељари своје хмељике 10—20 година па онда старо чокоће посаде и хмељик понова риљају, годину или две дана гаје што друго на том земљишту, па онда понова хмељик саде.

Доказано је да млађи хмељици бољи хмељ дају по стари. И ако се ђубрењем да на количину утицати те и стари хмељници кад се добро нађубре дају доста хмеља, то ипак овај по каквоћи у многоме је лошији од хмеља из млађих хмељика од исте одлике и при иначе једнаким околностима. Зато је добро хмељике што чешће подмлађивати.

Опште је правило да треба хмељик дотле оставити, док већи део чокоћа доста и доброг цвета доноси, а то је обично за најдаље 10—20 година.

Чим би се у хмељику појавила каква болест, у сљед које би чокоће у пролеће почело да трули, треба хмељик подмладити Најпрактичнији начин за подмлађивање хмељика овај је:

Прве године покапа се чокоће у редовима 1, 4, 7, 10 и т. д. земља се у тим редовима прериља и на пролеће се засади новим садницама. Друге се године покопа чокоће у редовима 2, 5, 8, 11 и т. д., земља се у овим редовима прериља и на пролеће засади новим садницама. И најзад се треће године покопа чокоће у редовима 3, 6, 9, 12 и т. д. и на њихово се место посаде у пролеће нове саднице, пошто је та земља још с јесени или преко зиме прериљана.

На тај се начин хмељик за три годиче подмлади, а приход и расход поделе се на три године тако, да се и не осети да је хмељик подмлађиван, зато овај начин подмлађивања хмељика особито препоручујемо.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

год се плугом гредама ближе приказило. Узрок овоме било је у главноме тај, што со раднику давао само један правац, те је усљед тога једностраног притиска било лако могуће, да плуг из земље искаче. Орачу у таким приликама, а нарочито због узаних редова, те било је често и немогуће да плуг уздржи и штете отклони. На поменутом двоплугу, обе су ове незгоде уклоњене, плуг иде сигурно по средини редова, банка, а плужно тело, паљ. премеће се по потреби час лево, час десно. Стока и орач иду због тога само средином редова, и за то је орач у стању увек да удешава и најсигурнији ход плуга.

Бразде се овим плугом полажу једнаприма другој и то доприносећи, да се притисак са стране тиме потпуно неутралише, те тако и плуг не искаче из земље. За то се овим плугом може доћи близу самог чокоћа, па да му се ипак никаква штета не причини.

Плуг је сав од гвожђа, и просто је конструкције. Гредељ је, као што се то види из слике 1. и 2. на средини нешто савијен — под углом. На стражњем делу је плужно тело, паљ. Згодан је за лакше земље, а ову не само да добро преврће, већ је и добро троши.

Због тога, што се раоник може премештати с једне и с друге стране гредеља, може се рачунати, да плуг има два радника, и то у толико пре, што ни саме бразде нису подједнаке. Плуг не даје одједаншут обе бразде, већ по једну, а да ли ће се добити једна или друга бразда, то зависи од тога, како се плуг удеси, т. ј. да ли ће се плужно тело учврстити с једне или с друге стране гредеља. Једну бразду плуг преврће потпуно, а другу мање, управо као и кад се рухадлом ради, ну то у самој ствари није ни од какве штете, јер се празна места у тој бразди покривају другом браздом.

Ход плуга, као и дубина и ширина бразде, регулише се подизањем и спуштањем колечке и ланца за који се стока преже.

Кад плуг ради, онда најпре троши земљу од средине банка према чокоћу а други пут обратно од чокоћа према банку. Отуда сваки рад мора се два пут прећи. У првом случају учврсти се плужно тело с леве стране гредеља (сл. 3. а.) а у другом случају, с десне стране гредеља (сл. 3. б).

ПРОИЗВОДЊА, ХРАЊЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

(НАСТАВАК.)

ДЕО ДРУГИ

Храњење и нега говеда.

Колико се у говедарству постизава циљ разумном производњом говеда, толико се с друге стране тај

Сл. 1.

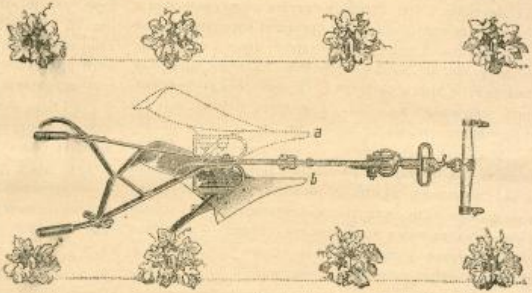

Сл. 3.

циљ осигурава разумним храњењем и негом; јер шта нам вреди да произведемо говеда најбољих и најкориснијих раса, кад она рђавом храном и негом закржаве и изгубе све добре особине које су наследила од својих родитеља. На против, разумним храњењем и негом говеда, можемо у неколико поправити и оне грешке, које су учињене при производњи, те да и говеда од лоших родитеља постану добра и корисна.

Зато и ми приписујемо већу важност храњењу и нези говеда и о томе ћемо опширније и да говоримо, него што смо говорили о производњи.

Ради боље прегледности поделићемо овај део на одељке, овако:

I. *О хранивим средствима.*
II. *Одгајивање говеда.*
III. *Храњење и нега крава.*
IV. *Храњење и нега телећих полова.*
V. *Гојење говеда.*
VI. *Додатак.*

I. О хранећим средствима.

A Хранећа средства и њихова садржина.

Говече је биљождер; према томе говеда се хране биљним хранећим средствима. Ну биљна хранећа средства различна су и по облику и по количини праве хране коју у себи садржавају. Има их која садрже тако мало хране, да би говече угинуло кад би се само њима хранило. Има их опет и таковиx, која садрже више хране, него што говече може да свари и усвоји — асимилира.

Према томе потребно је да се упознамо са хранећим средствима пре него пређемо на само храњење и негу говеда.

Свако *хранеће средство* смеша је хранећих материја, од којих једних има више, других мање. *Хранећа материја*, пак, зове се сваки онај састојак хранећег средства, који на један начин доприноси штогод одржању и развићу животињског тела.

Свако хранеће средство састоји се из *воде* и *суви материја*. Суве материје састоје се из *органских* и *неорганских* састојака. Неки органски састојци садрже у себи азота, а неки га не садрже. Према томе први се зову *азотни* или *протејински* састојци хранећег средства, а други *безазотни*. У прве спада беланчевина, сирчевина и лепак, а у друге влакно, маст и угљохидрати (скроб, шећер и др.).

У хранећим средствима у опште има највише угљохидрата, па протејина, па масти. Поштo су протејини и маст неопходно нужни за образовање мишића (меса), млека, јоја и др. животињских производа, а у опште узев, мало их има у хранећим средствима, — то и хранеће средство у толико више вреди у колико више садржи азотних састојака и масти.

Ну, у колико је од утицаја на вредност хранећег средства садржина протејина и масти у њему, у толико утиче и сама њихова сварљивост, јер може једно хранеће средство садржавати више протејина и масти но друго које, па ипак да буде од мање вредности за храњење од овога, јер је теже сварљиво. — Да се не би на овом месту упуштали у разлагање овакових и подобних питања, да пређемо на хранећа средства, која су при нашим економним приликама од важности за пољопривредника.

1. Зелена хранећа средства.

Зелена хранећа средства садрже у себи 70—90% воде, а у осталих 10—30% сувих материја садрже 1,—4,% протејина, 0,—1,% масти и 5,—20% угљохидрата. Њихова вредност зависи од земље на којој су расла и од њихове старости, јер што год су млађа, то и више важнијих хранећих материја садрже и лакше су сварљива. Млада зелена пића садржи, до душе, више воде но старија, али зато садржи и више протејина и соли.

Зелена је пића најприроднije хранеће средство за говеда, нарочито ливадска трава. — Смрзнуту зелену пићу не треба давати стоци, јер може проузроковати разне болести.

Најважнија зелена хранећа средства ова су:

а) *Трава*. Док је млада врло је снажна пића, јер садржи много протејина. Доцније изгуби много од своје хранљивости, али је ипак ваљана пића за говеда.

б) *Луцерка*. Врло рано с пролећа даје лепу зелену пићу баш и кад је сушно пролеће. Садржи врло много протејина и зато је добро мешати је са слабијом сувом пићом, као: сечком од сламе, плевом и др. Ово је добро и због тога, што лако проузрокује надун кад се сама говедима даје, особито рано с пролећа док је млада и при прелазу са суве пиће на зелену.

в) *Црвена детелина*. Садржи доста протејина и зато је добро мешати је при храњењу у стајама као и луцерку са слабијим сувим хранећим средствима. Врло је добра пића за говеда, особито за краве музаре, али је ипак слабија пића но луцерка и даје мање отклоне а и не коси се тако рано с пролећа као горња. Још лакше од луцерке производи надун, зато треба бити врло обазрив при храњењу говеда зеленом црвеном детелином.

г) *Бела детелина*. Као и горње, врло је снажна пића. Успева и тамо где луцерка и црвена детелина не могу, као на каменитим и доста песковитим земљама. Даје много слабије отклоне но луцерка и црвена детелина и зато је треба сејати само тамо, где ове не би могле успевати. За храњење говеда није баш тако подесна као горње.

д) *Еспарзета*. Лошија је пића од горњих, али ипак је врло снажна. Успева најбоље на кречњацима са дубоком оранicом. Зато што полеже, треба је сејати са којом травом, као са раjграсом и др., и то само тамо где луцерка и црвена детелина не би могле успевати. Особито је добра храна за коње.

ђ) *Кукуруз*. Даје много зелене пиће, која не садржи много протејина ни масти, али садржи много шећера и кад се исецка и помеша са другим хранећим средством које садржи више протејина и масти, онда је врсна пића за говеда а нарочито за краве музаре. Кукуруз за пићу треба тако сејати да не стигне сав у исто време за кошење, како би га увек било младог; дакле, најбоље је сејати га у размацима од 2 недеље дана.

е) *Раж*. Врло рано с пролећа даје ваљану зелену пићу, особито кад се исецка и помеша са сечком од ливадског сена или од детелинског сена и сламе. Пре но што почне влатати, треба да се потроши, јер што год је старија, то је лошија пића. У Ческој, а већ и код нас, сеју раж са *озимим грашком* и *грахорицом* и рано с пролећа покосе те добију ваљану зелену

пићу, која је особито добра за музаре, а раж онда у Ческој оставе за зрно и добију још и лепу жетву.

ж) *Овас.* Зелен покошен даје ваљану пићу, особито кад је посејан са грахорицом и елдом као *мешанац*. Ово је изврсна пића за говеда.

з) *Љуске од кукуруза, кеља, сточне репе и под.* такође је добро сочно хранење средство. Садржи доста протејина, али садржи и много органских киселина, због чега проузрокује пролив кад се много даје говедима. Зато је добро мешати их са сувом пићом, нарочито кад се укиселе и преко зиме говедама дају као сочна пића.

и) *И лишће од шумских дрва* врло је добра храна за говеда само га треба мешати са сувим хранећим средствима при храњењу у стајама, а на паши не треба пуштати говеда рано с пролећа у шуму, јер млада паша од лишћа често проузрокује опасне болести.

2. Сено.

Сено је у највише прилика главна зимска пића. Један килограм сена добија се од 4—5 кгр. зелене пиће, према врсти пиће од које је. Ново сено садржи у себи 15—20% воде; но после неколико недеља, кад се још боље осуши, не садржи више од 10—15% воде.

Сено је у опште врло добро хранење средство, јер осем тога што садржи доста хранећих материја, још и надражује стомак говеда на преживање. Зато и јесте сено боље од осталих сувих а волуминозних хранећих средстава.

Сена има врло различног према врсти зелене пиће од које је. За нас су најважнија:

а) *Ливадско сено.* Код нас готово и нема другог сена осем ливадског. Каквоћа, дакле и вредност сена, поглавито зависи од трава из којих је осушено. Даље зависи од времена кад је покошено; од тога, на каквом је времену осушено и увезено, да ли по лепом или кишовитом; да ли је расло на оцедној или мочарној ливади; од каквоће земље; — и других околности. Према свему томе ливадско сено садржи 2·8—14% протејина. Што више протејина садржи, то је он и лакше сварљив и у толико је сено боље. — Сваки пољопривредник зна да може једно сено куд и камо бити боље од другога. Зато треба пазити на каквоћу сена при храњењу говеда, јер није све једно или дати говечету извесну количину доброг, или толико исто лошијег сена. —

Баш зато, што ливадско сено заузима најважније место међу сувим хранећим средствима, не можемо пропустити ни ову прилику а да не обратимо пажњу пољопривредника на дрљање и ђубрење ливада.

Овај навод најбоље ће представити од колике је важности ђубрење и дрљање ливада:

Подељена је једна ливада на 4 дела, који су са свим једнаки били како по величини, тако и по каквоћи. Са 1-ог дела, који је остао ненађубрен и недрљан, добијено је 377 кгр; са 2-ог дела, који је нађубрен али није подрљан, добијено је 833 кгр; са 3-ег дела, који је подрљан али није нађубрен, добијено је 770 кгр.; са 4-ог дела који је нађубрен и подрљан добијено је 1563 кгр: сена! Корист дрљања ђубрења ливада, дакле, са свим је очигледна, и зато треба ливаде и дрљати и ђубрити.

Исто тако треба се старати да сено не увати киша у откосима и да се суво увезе, јер је велика разлика између сувог и закислог сена. Следећа анализа најбоље ће то показати:

	добро сено садржи	закисло сено садржи
Протејина	7·8%	6·3%
Безазотних састојака	54·8 „	49·1 „
Влакна	32·1 „	36·3 „
Пепела	6·1 „	7·3 „
	100·8	100·8

Отава или друго сено боља је пића од првог сена, само треба пазити да се добро осуши и сува увезе. Отавом је особито добро хранити телад и музаре.

б) *Сено од луцерке и детелина* још је снажнија пића но ливадско сено. За храњење говеда најбоље је сено од луцерке, па онда од прве детелине. Сено од луцерке и детелина врло је снажна пића која садржи нарочито много протејина; зато је добро мешати га са слабијим хранећим средствима, било са сочним или сувим.

в) *Мешанац сено.* Овас и грахорица заједно посејана и покошени, дају кад се осуше врло добро сено, које је за храњење музара боље и од најбољег ливадског сена. Ако се буде са овима сејала и елда, онда ће сено бити још снажније, јер елда садржи још више протејина но овас и грахорица. Ово сено једу говеда врло радо и треба га сејати свуда где се говеда држе а нарочито где нема довољно и добрих ливада.

г) *Сено од зелене кукурузовине* такође је врло важна пића за наше пољопривреднике. Добија се кад се кукуруз на сачму посеје и кокоси пре но што почне класати, па се добро осуши. На малом простору може се доста овога сена добити, које је и добра пића и говеда га радо једу.

д) *И суво шумско лишће* можемо такође уврстити у хранећа средства за говеда. Оно је пића која се може сравнити са оредњим ливадским сеном ако је лишће одмах при опадању скупљено, добро осушено и брижљиво очувано. Ако би се зими купило и доносило из шуме не треба га смрзнуто давати говедима да се не поболу.

(наставиће се)

Које су саднице добре за сађење шума и како да их произведемо?

по Ландолту и Хартигу

од

Влад. Д. Тодоровића

(свршетак)

Неке врсте шумског дрвећа, а нарочито раст, развијају у првој младости мало споредних жила, међу тим терају јаку сржну жилу а нарочито кад су на моћној (дубокој) земљи. Кад се пресаде саднице таквих врстă, оне по природи својој и сад терају много јаче сржну жилу но што терају споредне жиле, нарочито ако су старије саднице и због тога не расту као што треба. Сем тога усљед поткресивања дебелих жила, образују се велике ране, па и ове доприносе, те се садница не развија повољно.

Примећено је да и саднице ових врстă могу својим споредним жилама да надмаше сржну жилу кад се биљке бар два пут пресађују. За овај циљ треба а нарочито растове саднице, пресадити кад ове буду велике $^{2}/_{3}$ до 1 метра, а други пут и то на стално место, кад буду дебеле колико пушчана цев. Сваким привременим пресађивањем, сузбија се сржна жила у порасту, због чега су споредне жиле за толико више напредније, бујније. Усљед овога набијају из ових жила многе жилице са стране, а то је опет узрок, што се ове саднице много лакше и сигурније примају. Ова разлика огледа се у томе, што је на садницама које нису два пут пресађиване лошије за више година блеље и што су леторасти знатно слабији. Ма да ово пресађивање изискује нешто труда, ипак га треба употребити, а нарочито га не ваља изостављати онамо, где би имали за сађење да употребимо саднице, које су велике до 3 метра, а то је у приличи ако би се сађење имало да изврши на пашњацима и оним местима где стока тумара, па би млађе саднице брстила. У том случају ваља ископати већ један пут пресађене биљке од 1 метра високе, жиле нешто мало скратити, па их по том пресадити у расадник тако, да редови буду далеко за $^{1}/_{2}$ метра. Од године до године треба поткресивати младе биљке од сувишних гранчица, те да постепено добију чисто стабло, и кад достигну нужну висину и дебљину, онда их ископати и пресадити на стално место — пашњаке. Том приликом не треба вадити из земље и оне биљке које су потребне да остану на том месту и ту будућу шуму да образују. — Извађене биљке имаће сад довољно споредних жилă.

Оваким радом моћићемо са мало семена и на малом простору да произведемо врло велики број добрих садница.

Ну ако би у забрану имали у изобиљу младих биљчица од оних врста шумског дрвећа, које желимо да садимо а ове су поникле из семена, онда сејидба није потребна. У том случају треба извадити те биљке из земље и то са оних места где их има сувише и одма их пресадити у расадник; овде треба да стоје све дотле, док не добију довољно жилă да се могу пресадити на стално место. Развијање жила веле — може се потпомоћи и тиме, ако се биљкама на једну или две године пре но што их треба пресадити на стално место, скрате жиле. За овај циљ наместе алпов по средини редова и њиме — кад се што дубље и у косо у земљу утера — скрате жиле. Из пресечених жила развиће се по том мноштво споредних жила, због чега се саднице јаче развијају и брже расту, но у случају, кад би их пресадили на стално место са нескраћеним жилама.

Расту не треба скраћивати жиле на овај начин' ер је он јако осетљив према таком скраћивању његових жилă.

Ко не би хтео да пресађује саднице на овај начин, а мора сађење да врши са постаријим садницама, тај нека бира оне саднице, које нису биле у густињу, које нису потчињене и које имају доста жилă. При пресађивању биљака треба увек да се сетимо главног правила: *да за садњице треба узети само оне биљке, које имају доста и јако развијених жила.* Саднице са мање жила могле би се узети само у случају, ако је садница од такве врсте шумског дрвећа, да је у тој околини каква реткост, и у тој приличи успех таквог сађења, по себи се разуме, треба оставити бољој вољи. Ако нисмо у стању да купимо боље т. ј. снажне и развијене саднице, онда не треба дозволити да се такве — лошије — саднице саде између бољих садница, него им треба одредити друго место. Већи део оваких садница угинуће или ће закржљавити и због тога пропаће нам не само новац који смо уложили за њих и за пресађивање, но ће нам се створити још и нов издатак око чупања или ископавања тих биљака. На том месту биће дакле наредничавих местă, због којих правилно сађење нема свој прави изглед, а тога код подизања шума на овај начин не би требало да буде.

Ако се жели да се из семена произведу јелове саднице и ове после неколико година са више садница да пресађују, као што је чест случај, онда треба у бразде које су широке 5 до 6 см. и дубоке 2 до 3 см. а једна од друге удаљене за 0·25 метра, што гушће посејати јеловог семена и ово по том покрити трошном земљом за $^{1}/_{4}$ см. и са нешто маховине. Изникле биљке треба ту да остану 2 до 3 године, па их по том ископати заједно са земљом но тако, да у свакој грудви земље (бусену) буде по 3 до 4 саднице. Грудве са садницама треба по том усадити у спремљене јамиће, па саднице покрити маховином, коју ваља притиснути каменьем да је ветар не би однео.

МЛАДЕ КОЊЕ ТРЕБА ОПРЕЗНО УПОТРЕБЉАВАТИ НА РАД!

Из искуства се зна, да се ждребад потпуно развију тек онда — кад напуне пету годину, па зато, ако хоћемо да нам коњи буду способни за многе радове и да у њима огледамо ваљан капитал, преко је потребно, да их до тога доба смотрено на рад употребљавамо, и да их што боље негујемо.

Наравно, да, у колико коњима будемо указивали већу негу, у колико их будемо боље хранили, једном речи, у колико смо око коња вештији, да ће нам и коњи за толико боље напредовати, па с тим и за краће доба достићи потпуну телесну величину и снагу, због чега ће мо их моћи и раније употребити, без да им се тиме каква штета нанесе.

Отуда, сваки одгајивач мора се трудити, да око коња буде што брижљивији и вештији, ако жели, да од њих што веће користи тражи и добија.

Код нас се, на жалост, још врло мало пази на то, да ждребад треба поступно навикавати на рад, још се мало зна: да је за ваљан развој свеколиког коњарства у земљи ово једна — од највећих сметњи. Зашто? Просто зато, *што њихови телесни делови у трећој годни нису се још потпуно развили, кости су у њих још меке-витке, зглавци лабави, хрскавице, тетиве* (суве жиле) *и везнице на ногама немају још ону чврстоћу, која би их доцније успособила за највећу издржљивост, даље, што не потковани коњи не могу никакву службу отправљати а рано је поткивање опет штетно за копите, и најпосле још и зато што још непотпуно развијено тело у младог коња потребује само за себе сву ону храну коју ждребад узимају, но која би се, ако се коњ у тим годинама употребљава на рад — на рад и потрошила, те зато, наравно, пошто даље развијање тела застане на једном извесном ступњу, и ждребад још у својој раној младости остану неразвијена — закржљала.*

Да је рана а неумесна употреба младих коња тако шкодљива, на то се и не помишља. Од чести с тога што је пре тога био таки обичај, а од чести опет због неразумевања у опхођењу са младим коњима или жудње за добитком, дешава се, да наше пољопривредници употребљавају своју ждребад још у другој години а по кад — кад још и раније. Обично се чује то да кажу: „наше пољопривредне прилике не допуштају нам — да нашу ждребад сечекамо док се потпуно развију, па да их онда употребљујемо.“ Али то није истина, јер и ако је пољопривреда у различним временима по некад била у најбољем цвету, ипак је већином сваки тежак жудео увек, да свога коња пре, но што је то добро, у запрегу увуче. А то једино из тог разлога, што нема стрпљења да сачека, док се ждребе потпуно развије; тежња за добитком, заведе по кад — кад и најбољег одгајивача, да свога коња пре времена на посао употреби. Тако је то било увек у свим временима. А свему том узрок је **рђаво пољопривредно стање.** Мисли се у главноме то, *да одгајивање коња што мање кошта*; па да би се у неколико могао изравњати — накнадити — онај трошак око одгајивања, наравно, да онда треба ждребе још у другој и трећој години да зарађује, ако не више, а оно бар толико — *колико његов оброк стаје.* Ну сваки који тако мисли љуто се вара, јер таква ждребад која би се у свим другим приликама и под другим условима могла доцније употребити и за најтеже тежачке послове, пропадају, једно због неразумевања у опхођењу и небриге сељана, па или постају са свим више неупотребљиви или се могу још само за какву лаку службу у ходу употребити. Ако га сад на то упозорите и посаветујете он ће вам одговорити: „ја мога коња употребљујем само за лаке послове, он не вуче никакав велики терет, служба је лака, а богме ждребе се мора на посао и привикнути“. И то би у свему било тако, јер дајик често у истини тако и мисли; он није рад своме коњу што зло да учини. Он то посматра увек с добре стране и не помишља на то, да у више прилика он сам не може да доспе, да своју ждребад за рад спреми и обучи, већ их оставља на милост и немилост својих млађих, који или из незнања или лакомислености често коње, што но реч, још у зачетку упропасте.

Млад се коњ врло брзо привикне на теглење. Он је послушан, вуче с вољом али се често врло много напреже; док његов парњак вуче са свим мирно он напреже све своје силе, а на то се нико не осврће. Стручњака би то врло заболело, а служитељу је то дика. Он се шта више тиме поноси и фали се како његов двогодац или трогодац вуче не мож боље бити. Грешка је у томе, што, ако је коњ отпочео једном да вуче, онда се са свим заборавља, да је то још само ждребе а не одрасао коњ и он се сад *убројава међ одрасле коње.* У почетку ће се још и пошедити за 2—3 недеље а после тога се више и не обзире на његову младост. Овако што дешава се сваког дана, а кад му после 2—3 године коњ са свим за службу онеспособи, он се онда чеше за уво. Сад тек увиђа своју грешку, па у место да му оно сад послужи за пример, он понова упада у њу са правим својим ждребетом. Ето, отуда постају *изтезања мишића, сувих жила и везница, стрмни положаји ногу, лабавости, дрктаље ногу, спотицање, шпат, неправилни положаји ногу* и т. д. што све доприноси да коњ пре а после онеспособи за сваки посао. Зато не треба да се ни најмање чудимо што међ нашим домаћим коњима виђамо толику богаљ, која није за ништа. — Па како онда ваља да младе коње употребљавамо? Ево како! Ако је такав случај, да се ждребе мора употребити на посао кад је навршило три *године*, онда је потребно пре свега да му се даје што више и што боље зоби и да се поступно учи на **ђем** и **ам.** Ово треба радити понајпре у коњушници, но при том ваља пазити на то, да се ждребету не мете узани оглав или рапав тежак ђем. Ам треба коњу добро да пасује. Ђем неваља да је тежак и рапав, јер би се тиме могла израњавити уста ждребету, па доцније да изазове и разне мане, н. пр. да коњ често плази језик, да постане ћудљив и т. д.

Многа ждребад, као што смо напред напоменули, изгубе од својих особина само због тога, што се она поверавају млађим нарочито с тога, што код највише њих оскудева стрпљивост и вештина.

Пошто се ђем и вођице наместе, треба онда коња неколико дана само задати и кад се на ово привикне, онда га ваља привезати уз теглеће коње и терати преко дан неколико часова да се креће, али не и да вуче. Теглити могу тек онда, пошто су се у свему на посао привикли и кад се примети да они тај посао вољно раде.

При вожњи треба пазити да запрегнути коњи вуку а ждребе само уз њих да иде, и увек га ваља потапкати и помиловати, чим се покаже да је послушно.

Сваки одгајивач треба да има то на уму да не сме бити љут а још мање пргав, јер све што се од коња на силу тражи, то га плаши те постаје несигуран и прекомерно се напреже; а све што се лепше и блажије с њиме поступи то ће се боље на посао привићи и биће издржљивији а што је најглавније такви коњи може се рећи, не старе и не малаксавају.

Кад смо ждребе навикли да у ходу вуче, онда се зач' бира што лакши посао. У почетку треба да смо задовољни и са краћим одостајањима на тек поступно терати га и на дужа одстојања, па пошто смо се уверили, да му тај посао није ништа нашкодио, онда може те или сличне лакше послове вршити и по неколико часова, па и пола дана. Ипак је најбоље посао тако удесити, да коњ ради $^1/_4$ дана пре и $^1/_4$ по подне.

Многи одгајивачи не примећују, да ли је коњ сувише радио, а ово се може најбоље и понајпре запазити на задњим чланцима и по положају зањих ногу, само за то треба имати добро извежбано

око да и најмању промену примети. Често претераност у раду може да изазове такве бољке или мане, које се више не дају излечити.

Многи се опет варају да велика ждребад може вући још у $2^1/_2$ или 3 године, јер и код њих не долази пре снага и развијеност но код осталих, те за то се и с њима мора смотрено поступати. Јер у случају ако и малу ждребад добро и правилно хранимо, само ако су од добре снажне матере, то ће и они исто тако моћи радити као и она велика.

Коњ се може на теже послове употребити тек онда, кад му се сви млечњаци (ждребећи зуби) замену сталним зубима, а то бива навршетком *пете године*.

Четворогодце, који пре тога нису на рад обучавани, треба исто онако спремати као и трогодце, само се у овом случају учење може мало убрзати, но опет зато не треба разумети да се они могу употребити и за озбиљније тежачке послове.

Ну ако ждребад морају пре тога времена теже послове да отправљају, као што је то на жалост случај код наших одгајивача, то, као што смо напред споменули, не само да ће такви коњ застати у излесном ступњу свој развијености, већ такав коњ онеспособи за службу још у 7—8 години а с тиме, наравно, пропала је и његова вредност — читав један капитал.

То су у главноме напомене, којих се треба сетити увек при употреби младих коња.

Напослетку у погледу унапређења коњарства у земљи, поред осталих тачака, главна је и она да — одгајивач за гајење коња ваља да има и нарочиту пасију, а надлежни су позвани да такве људе истичу и да им разним начинима ту вољу све више увећавају.

Љуб. Јовановић,
мари, лекар.

МЕХАНИЧКА АНАЛИЗА ХМЕЉА

из Љубића (код Чачка)

по методи проф. *Бјелохоубка* у Прагу, од *Јос. Зд. Раушара* хемичара у Београду.

Пре неки дан добио сам једну мустру хмеља овогодишње бербе из Љубића и пошто сам хтео да знам, какав је то хмељ, извршио сам механичку анализу над њим и резултате саопштавам овде читатељима „Тежака", особито сад, кад у њему излази стручњачки опис гајења хмеља.

Хмељ је овај посађен ове године и донео је већ у јесен плод (главице). Поједине главице биле су средње величине, црвенкасте као код аушајског хмеља. Мирис или арому имао је врло лепу, пријатну и његов *лупулин* био је доста пријатан и имао је светло-жуту боју. Само лишће главица било је већ мало сукље, пошто је хмељ обран доцкан. —

Тежина 100 главице било је 17·726 грама.

	У 100 главица било је:	У 100 гр. хмеља без влаге:	У 100 гр. хмеља са влагом:
Лупулина	0·903 гр.	5·094 гр.	5·735 гр.
Плодова	1·906 „	10·752 „	12·111 „
Лишћа чашице	0·766 „	4·321 „	4·867 „
Ребара	2·179 „	12·292 „	13·845 „
Петељака	0·422 „	2·380 „	2·680 „
Лишћа крунице	11·550 „	65.161 „	60·759 „
Укупно	17·726 гр.	100·000 гр.	100·000 гр.

Влаге је било 11·223%

За потпуну анализу требало би још да се одреди и етарски, алкохолни и водени екстракт хмеља, но из ове механичке анализе може се већ његова каквоћа видети. Сравњајући ову анализу са анализима хмеља у Ческој, може се казати, да овај хмељ личи на чески *аушајски хмељ* и по боји и по *квалитету*.

Само морам приметити, да садржи много плодова, који су на штету лупулина јер где има плода, нема лупулина и обратно.

Иначе хмељ могао би се употребити добро за кување *обичног пива* (Schankbier) кад би га било више. За експортно пиво имао би мало лупулина, који даје пиву лен укус, и чини га издржљивим за далеки транспорт.[1])

БЕЛЕШКЕ.

Хлеб од растовог жира.

Још из најстаријих времена растова кора била је у великом поштовању код свију народа. Стари народ зваху раст: „Лебно дрво" јер растов жир беше тада као изврсна храна не само за стоку већ и за људе. — Још и данас неку леб од растовог жира не само у Норвешкој већ и у Малој Азији, Персији, Мароку, Шпанији и Португалији. Растов жир из топлих предела, много је сочнији и укуснији.

Пре, док није било распрострањено гајење стрмних усева, нарочито ражи, леб од растовог жира у многим земљама беше једина храна. У Тунису и данас зову раст „лебно дрво" а у Шпанији сиротнија класа (сељачки сталеж) справља храну од растовог жира на разне начине. За време ратова на пиринејском полуострву, Французи су били принуђени да хлебом од растовог жира изране сву војску за неколико дана. . . . За време грађанских ратова у Америци око укидања ропства, беше председник Јаксон вођ американске војске, притешњен у једној растовој шуми од Инђијанаца. Због глади почеше војници и официри да гунђају и да се буне. Сви се изненадише позиву да сутра дан буду код њега на доручку, код је наступила катастрофа или да изгину од непријатеља или да помру од глади. Позвани гости нађоше Јоксона у својој колиби а пред њима велику гомилу растовог жира. Устајући да дочека госте поздрави их овим речима: „Господо моја, докле су год пред нама оволике гомиле растовог жира, ми се не смемо тужити на оскудицу хране". За тим им је изнео добро печеног леба од растовог жира, којим се и официри и војници добро заложише.

У Енглеској су најновије време прављени опити са пецивом хлеба од растовог жира, и хлеб је испао много укуснији, но од шотишког овса. . . . Растов се жир пре употребе ољушти и остави на подесном месту да проклија јер клијањем штирак се преобраћа у шећер.

Растов жир поред употребе на место кафе као напитак, највише се цени као сточна храна нарочито за гојење свиња. . . Чувене „вестфалске шумке" и месо од шпанских свиња, који су артикли светски и скупо се плаћају, — добивају се од свиња које се искључиво растовим жиром гоје. . . Још за време римљана беху на гласу угојене свиње по растовим шумама у Галији (данашњој Француској). . . За времена, докле Енглеска беше покривена високим растовим шумама, под врло тешким условима

[1]) Благодаримо вам за ову анализу, која је јасан доказ да хмељ код нас може да успевева. Ну уверени смо, да ће резултат анализа бити још повољнији, када се не буде испитивао само цвет од једногодишњег хмеља, већ од мало старијег, и кад тај цвет буде био обран на време, а не доцкан, као што велите да је овај био већ презрео. Урел.

дозвољавано је жирење свиња, да се не би шума кварила. То право имаћаху само манастири. Усљед тога побунише се велепосадници и принудише краља Јована да одузме манастирима ову повластицу, коју предаде њима у виду „Magna charta“.

— о —

Пшеница Уртоба.

Од свију варијетета овимних пшеница, Уртоба је се показала најиздржљивијом на великим хладноћама. Ову је пробу извршило пољопривредно друштво у Горњој Немачкој прошле године када су највеће суво-мразице у Немачкој владале.

Ова пшеница роди добро и на лаким земљама, и што је најглавније и при највећим мразевима у нашим пределима неће засејани усев да промрзне.

— о —

Дали утрапљени кромпири губе што од тежине и хранећих материја.

Неки Гросман баштован у Немачкој мерио је и анализирао каквоћу кромпира пре трапљења а и за врме док су били у трапу па је нашао:

Утрапљени кромпири изгубили су на:

	тежини	скроку
До 1. Новембра	0·56%	16%
„ „ Децембра	3·14%	17%
„ „ Јануара	4·14%	17%
„ „ Фебруара	5·54%	16%
„ „ Марта	6·60%	15%
„ „ Априла	8%	13%
„ „ Маја	10%	10%
„ „ Јуна	17%	увенули.

Према овоме, кромпири су најтежи, и по каквоћи најбољи кад се као зрели из земље повале.

— о —

Најчешћи узроци пролива код телади.

Познато је, да теоци за прве 4 недеље своје старости, највише мањкају од пролива. Разни су узроци проливу код теоца али и најчешћи због неподесне хране. — Не лежи дакле главни узрок у хранењу крава које имају одојчад, колико у томе, што нејака телад сисају од својих матера чешће млеко које је још у вимену почело да се мења — кисели — усљед промене температуре, на пошто стомак младог телета не подноси никакву киселину то наступа одмах пролив.

За то је нужно теоце после 14 дана од тељења, навикавати да једу по мало прекрупе од овса и да грицкају лепо ливадско сено, а још је боље ако се за њи остави меке и добро осушене детелине. Кад се теоци навикну на ову храну онда им кисело млеко материнско не шкоди јер им стомак ојача, и тада се по истеку 5 недеља од тељења могу сасвим и одбити.

— о —

Хранење коња у Енглеској.

У Енглеској се чине сваке године разни опити са хранењем коња. Тиме се иде на то, да се данашња скупа хранећа средства замену што јевтинијим и на тај начин издржање коња јевтинија стаје. Сада раде Американци на томе, да порцију овса замене одговарајућом количином кукуруза по вредности, јер Американцима иде у рачун да се овас замени кукурузом, како би што веће количине кукуруза извозили за Европу. — Даје овас најбоља храна за коње и да је баш због тога на великој цени то и сам Енглези признају. Но пошто се на тешке коње издаје дневно 18 фунти овса, 18 фунти сена и 2 фунте боба или грашка а то су доста знатни трошкови то су чињени опити, не би ли се теглећи коњи за војену службу и пољопривредне послове могли јевтинијом храном хранити.

Ових дана публиковао је у „Pferdefreund — у“ — поученом листу за гајење коња један признати енглески сточар, да је велики број тешких теглећих коња одранио са оваковом порцијом хране на једнога коња; 10 ф. кукуруза; 5. ф. боба или грашка; 2. фунте овса; 1.3 овсене јарме помешане са ланеним семеном (ово вреди за приплод. пастува); 2. ф. трица; 10·6 ф. сена; 3. ф. репе сточне помешане са сеном или сламом! — свега 34. фунте.[1]

По овом истом начину хранења хранили су своје коње 10 друштва транвојских у Лондону са порцијом из: 4. 8. ф. овса; 2·4 грашка или боба; 0.3 трица? 1.3 сена; 1·2 сламе; па су им се коњи врло добро и здрави одржали.

Мора се признати да је ова порција хране кад се зобе коњи кукурузом много јевтинија од оне, у којој се много више даје овса.

— о —

ГЛАСНИК.

Земаљска занатска изложба. — Српско занатлијско удружење приликом своје годишње скупштине 2. августа ид. год. земаљску занатску изложбу, у коју ће се примати и израђевине домаће пољопривредне индустрије у нарочитом одељењу изложбе за то. Господ Министар народне привреде одредио је као потпору приређиваћима за изложбу 5000 динара. Српско пољопривредно друштво одредило је са своје стране неколико награда за ову изложбу и то: за најбољу пољопривредну справу израђену у отаџбини 100 динара; за најбољу прераду конопље 100 динара; за најбољу прераду козине 100 динара; за најбољу свилу 100; за најбољи сир 100 дин. — свега 5 награда у 500 динара. — Задатак који је занатлијско удружење примило овом приликом на се, врло је важан и велики. Ми му желимо што обиљнију помоћ од наших привредних установа, новчаних завода, округа, општина и родољуба, јер без тога тешко ће се извршити ово предузеће онако, како то захтевају углед удружења и интереси отаџбине.

* * *

Први указни шумар. — „Српске новине“ од 24. пр. м. доносе указ Краљевских Намесника од 1. октобра, којим се г. Јосиф Хител, шумарски инжињер, поставља за окржног шумара за округ подунавски. Ово је први указни шумар — по новом закону и ми ћемо се радовати ако нам радом својим да повода да рекнемо и коју похвалну. Идемо да видимо!

* * *

Производња коња у Елзас — Лотарингији. Елзас и Лотарингија врло су подесне провинције за производњу коња. За то је влада уједињене Немачке сву своју пажњу обрастила да се што јаче развије коњарство у овима двема провинцијама. По једноме извештају команданта кавањеријске бригале у Мецу, пуковника Подбјелскога, ремонтирано је за војену потребу из ове две провинције 28·421 грло коња. Од овог броја узето је одмах за комплетирање активне кавањерије и артиљерије 4·105 коња а остатак остао је за резерву. Влада намерава да у тим провинцијама установи две ергеле за одгаивање коња енглеске и норманске крви (Англо-норманера).

— о —

[1] 1 фунта чини 560 грама

ДОПИСИ.

Ћуприја, (адекс.) 22 октобра 1891. год.

Пашћенски усеви услед дугогодишње промене лепог неправилно се, напоредо са загрушке се и пуде велики сиег, и наступи крај и одвише велика хладноћа да се усеви оваког рођеног и хладног времена баштенски усеви сва пропали, напоредо могу да измрзну особито млади сазони и тако се време скоро неопходна остаће људи и без посејане пшенице. Стока је сва скоро на сувој храни, што је људе много поплашило. Ретко ко памти да је овог времена овакви снег падало и да је било оволико хладноће.

Народ се сада занима ножењем дрва за огрев, изношењем ђубрета по њиви.

Ценаје производима и то: пшеница 16 динара сто кила, раж 15' јечам 10, овас 9, кукуруз 10 пасуљ 30 динара.

Здравље је код људи и домаће стоке повољно.

Дрва су у округу наше општине плаћене плаћене доста скупо. Закон о шумама код нас примењује се потпуно само народ није задовољан усљед неразумевања.

Алекса Марковић.

Са Ключа крајинског 27. Октобра 1891.

Усљед снега који паде 16 и 17 ов. м. сејање пшенице и осталих озимих страшна немогуће је. Према је узрок и велика летошња суша. Где — који и ако бојаше рад бикусешаја: нпак поорање и посејање пшеницу. Но увалуј! Од посејаног семена ништа не пиче, пак нола посејаног усева поједоше птице.

Овогодишња жетва у овом крају показала је следеће резултате:

Пшеница по осгару	500—700	кгр.
Ражи „ „	500—800	„
Озимог јечма „	400—600	„
Кукуруза „ „	600—900	„

Између побројаних усева, у овом се крају кукуруз нај — рационалније гаји, усљед чега је доста њих који по дво и 3 год. ва једној њиви узастопце кукуруз сеју.

Ове се године можемо похвалити бербом винограда. И по количини и по пакоћи сва година превазилази поједине прошлих година. Ну поред количине и поред лепоте какоће за појединг мала је корист, а то с тога, што се како кварн поред нечистоће пре браљу плесањских бурадн и т. д. Овоме пак др. најпека је грешка.

Поред наведеног предно је да напоменем и то да је у току овога лета у два маха туча била. Први пут мала је штета причињена, упрано незнатна, док други пут нанела је приличну штету.

Ено већ други пут од пако се у овој околини појављује та страховита елементарна непогода!. Других бољих штеточина и болести сем филоксере није било.

Здравље у народу и код домаће стоке за сада повољно је.

Цене су производима

пшенице	100 килогр.	18 дин.	
кукурузу	100	„ 10—12	„
луку	100	„ 15	„
пасуљу	100	„ 20—21	„

У опште свима кумурним производима ове је године знатно боља цена. И прећих година била је тражња производима али не у вел. количинама. Али од над отворе познати рад на ђердану, усљед велике масе радних људи, народ ове године; пао да је у већем благостању награђујући се обилато својим производима.

Раста Ђ. Вулићевић
земљ.

ПАНАЂУР НА УБУ.

Био је 18, 19, и 20 пр. м. На њему је сем осталих производа продавато највише рогате стоке мало оваца а најмање коња.

Читаоцима „Земљака" познато је да се овај крај са колубаром и посављем одликује добром својом рогате марве, која се по доброти својој одликује од осталог у Отаџбини нашој.

Од продате стоке било је бројно грла:

Волова Крава		536
Коња		31
Оваца		82

Цена је била:

1 пару волова дебелих просечно 1000—1200 динара.
1 пару крава с теглом 300—360 „
1 пару оваца 16—20 „

Коњи су слабо тражени сем што је продато и куповано за рад ценом од 50—100 динара. Биле је и неколико грла изврсних коња, који су од произвођача цењени од 45—70 дуката цео. али нису продати већ су враћени њиховима.

Купца за рогату стоку било је много али тражба није подмирена јер стоке према до садањим вашарима дотерато је мало и то већином шкурена радом и рђавом пашом којом је она опходна ове године осиромашена због суше као нигда.

Многи трговци пратили се куће не купивши ни једног грла због снега који је пало ова три дана вашара те је отеглио транспорт стоке која се уз пут мора хранити сеном које је врло скупа а отану и онако жалосну покрио је снег.

Вредно је споменути и велику тражбу коња средње величине за Аустро-Угарску. Један купац отуда тражио је до 200 грла да купи ал кад је видео да можеће купити ни за два вагона одусто је од куповине.

Запажене су добре пазарили као: Абаџије, опанчари, казанџије и курчије. Зло је што с пазаром код ситничара и сиреја који аустријске стварн — живуше, мирасене и друге драгуљије продају.

Вашар би био много бољи да није он. дана дошао на бедан хату што му до сада обичај није био.

С. Р. Жујовић

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕЗИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋЕ ГОДИШЊУ 4. ДИНАРА, АЛИ ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 46. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 17. НОВЕМБАР 1891. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Пољопривредна настава у учитељској школи и богословији. — На шта треба пазити при гајењу и неги коња? — О америчким лозама, које непосредно рађају. — У које је доба године најбоље шуму садити? — Производња, храпење и нега говеда (наставак). — **Белешке:** Пазите да вам се воћке не затрнавају. — **Гласник:** Дов жетве једног лета. — **Дописи:** Мозгово. — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

Пољопривредна настава у учитељској школи и богословији.

Важност пољске привреде код нас у опште, толико је позната, да би о томе већ и деца по улицама знала по коју рећи. Као природна посљедица скренуте пажње на важност и значај пољске привреде код нас, појавило је се и питање о пољопривредној настави.

Мишљења о пољопривредној настави у опште, врло су различна. Нарочито се код нас то примећава. Једни хоће угледна добра, дакле, само очигледну наставу. Други хоће путујуће учитеље — економе. Трећи веле: дајте стручне пољопривредне школе; — па и у томе се не слажу, но једни хоће пољопривредни одсек на великој школи, други опет самосталне пољопривре академије, трећи опет ниже пољопривредне школе. Четврти кажу, пољопривредну наставу треба увући још у основну школу, па према томе мора се пољска привреда предавати и у учитељској школи и богословији.

Као што видимо истакла се цела гомила мисли, од којих су неке остварене, неке се остварују, а неке ће се вероватно тек остварити.

Не ћемо овога пута ни у колко да се упуштамо у оцену поменутих мишљења. Хоћемо само да се зауставимо на оном четвртом, и да говоримо о њему само у онолико, у колико се оно тиче искључиво пољопривредне наставе у учитељској школи и богословији.

Познато је, да је пољопривредна настава уведена у основну школу и да се у њој има предавати у V. и VI. разреду. Већ тај факт довољан је, па да се увиди потреба да се будући учитељи морају спремати и из пољске привреде као и из осталих предмета које ће предавати као учитељи.

А где се спремају ђаци за наше основне учитеље?... У учитељској школи и богословији. Према овоме пољска привреде морала би се предавати у нашим учитељским школама и богословији. Ну, она се предаје само у учитељским школама, а у богословији не. Ово се, по нашем мишљењу, не да оправдати већ из горњег разлога, да и из богословије излазе учитељи, а да се и не узимају у оцену други важи разлози из којих треба предавати пољску привреду и у богословији, а које ћемо ниже поменути.

Ну, да се сад запитамо: *како се предаје пољска привреда у нашим учитељским школама и да ли ђак може из ње да изнесе толико знања из пољске привреде, колико би по самом утврђеном програму за основну наставу морао да има кад постане учитељ?*

Одговор на ово питање, на жалост, врло је неповољан. Неповољан је из два разлога: прво, што је програм предавања пољске привреде у основној школи и сувише велики; и друго, што се пољска привреда у учитељској школи са свим мало предаје.

По програму за основну наставу предаје се у V. и VI основном разреду целокупна пољска привреда, мал не у оном пространству, у коме се предаје махом кроз 3 разреда стручних пољопривредних школа. Ово је без сумње сувише, и тиме се само дало повода багателисању овог предмета у основној школи, јер што год је прописано, а не да се извршити, више шкоди ствари него што користи. Зато је прека потреба да се програм пољопривредне наставе у основној школи преради и у многоме умањи, ако се у опште жели, да се пољска привреда истински предаје у основној школи. Иначе, боље је са свим избрисати овај предмет из програма за основну наставу, него дозволити да се

профанише наука, која је српском народу потребнија од свих осталих наука укупно.

Са свим обратно овоме учињена је грешка у предавању пољске привреде у учитељској школи. У њој се предаје пољска привреда само у III. години и то само по *три* часа недељно. Другим речима то ће рећи: пољска привреда предаје се у учитељској школи свега седам месеци (од половине септембра до половине маја) по три часа недељно; што чини, кад се одбију празници, божићње и ускршње ферије и трећина часова на испитивање ђака, свега *једва четрдесет часова* (сати)! Шта може да се пређе за 40 часова? Шта може да се научи за 40 часова из тако огромне науке као што је наука о пољској привреди? Може ли за то време да се испуне програм утврђен за основну наставу? — Одговор је врло кратак: *ништа, ништа* и *опет ништа!*

Шта је дакле потребно да се ради према оваковом стању ствари?... Ако пољска привреда није заведена у основну па и у учитељску школу из „моде", ако се она мисли задржати у тим школама, ако се мисли озбиљно предавати, — прва и најпречa потреба је да се увећа број часова и да се подели на све три године учитељске школе. Онда ће се зар нешто моћи и да учини, а овако како данас иде, не ће се ништа постићи.

Увећањем часова из пољске привреде у учитељској школи, пред осталог нашло би се могућности да се има и сталан наставник за тај предмет, а то је од велике важности по саму наставу, и да ђаци могу предмет да савладају и спреме се и из њега бар за свој учитељски позив.

Све ово што рекосмо за учитељску школу, важи и за наставу овога предмета у богословији, јер као што рекосмо и из ње излазе учитељи основних школа.

Ну, да оставимо најзад на страну шта учитељ има да ради у школи, па да бацимо један летимичан поглед и на живот нашег учитеља и свештеника и на њихов положај у друштву.

Наши учитељи и свештеници живе у селу и међ земљорадницима. Они су први и непосредни саветници нашег земљорадника у сваком погледу и у свима питањима. Па зар тим људима не треба дати прилике да се спреме и за оне своје свете дужности ван школе и цркве које им долазе по самом положају који у друштву заузимају, по месту и друштву у коме живе? Зар их треба послати у народ са свим неспремне у ономе што им је прва патриотска дужност да после својих „званичних" дужности шире и проповедају? Зар може спреман учитељ у пољској привреди не може да утиче и ван школе на побољшање пољске привреде у својој околини?....

Сам начин живота и друштво у коме наши учитељи и свештеници живе, безусловно захтевају и знање из пољске привреде; и нека је учитељ или свештеник ма како добар у својој школи и цркви, само ако не зна ништа и о пољској привреди, он ће бити нагнан да се ван школе и цркве бави стварима и питањима која су његовој околини па и њему самом махом од

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
О
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(наставак)

XI.

Ђубрење хмељика.

Као све наше културне биљке тако и хмељ вала ђубрити. За хмељ се може рећи да још више но друге наше културне биљке захтева ђубрење, јер висок и бујан пораст његове врежe захтева да је земља снажна, а ово се да постићи само ђубрењем.

Као најбоље ђубре за ђубрење хмељика показало се ђубре наше домаће стоке (шталско ђубре). Кад и како треба ђубрити хмељ овим ђубретом, казали смо и раније, ну најпростија је овај начин ђубрења:

С пролећа, док је још хмељ загрнут, а најбоље пред само одгртање, треба растурити по хмељику ђубре, које се при одгртању хмељика добро измеша са земљом. —

Неки пољопривредници растуре ђубре по хмељику још с јесени чим хмељ оберу и мотке изнесу из хмељика, па ђубре на хмељику презиме те га киша и снег растварају и у земљу спирају, — па га тек на пролеће при одгртању са земљом помешају. Ну овај се начин не може препоручити, јер ђубре губи снагу особито испаравањем за време сувомразица.

Хмељ треба ђубрити по могућству сваке или сваке друге године.

Ну и вештачко ђубре да се са успехом употребити тамо, где сточног ђубрета нема довољно. — Од свију вештачких ђубрећих средстава да се препоручити за ђубрење хмељика прво. Гуано се ђубри сваки чокот на по се, при чему се оно чокота спира и земљом помеша или покрије, а ово се чини после резања а на скоро пред прво копање. Гуано треба са земљом помешати зато, што је одвећ снажно ђубрење средство, па би могло, чист употребљен, шкодити хмељу.

Вуњиште (компост) се такође са успехом употребљује при ђубрењу хмељика.

У чешкој употребљују са успехом за ђубрење хмеља и *струготине од дрва*, по их најпре мету у пиштевину да је се напију, па их тек онда употребе као ђубре за хмељик и то са најбољим резултатом.

У Баварској, а особито у Енглеској, ђубре хмељ и разблажењем пиштевином ($^1/_3$ пиштевине и $^2/_3$ воде), при чему га заливају пред само цветање. Корист овог начина ђубрења врло је велика.

Од осталих ђубрећих средстава дају се још са успехом употребити: *људске изметине, пепео, пиво* и *чађ*.

Најзад, вала спати и то, да је боље ђубрити хмељик сваке године по мало, него реће а јаче. —

веће штете него користи. На против, који је упућен у пољској привреди, он ће у свом згодном положају ван школе и цркве па и у њима самим, бити одушевљени поборник и радник на најкориснијем и најпатриотичнијем послу, — на привредном благостању. Могли би да наведемо истина за сада још мало, али дивних примера, где је учитељ или свештеник својим радом на овом пољу заслужио веће признање и више користио својој отаџбини и народу за кратко време, него што је користио кроз дуги низ година својим одличним и непрекорним радом у школи и цркви.

Створимо, дакле, могућност нашим учитељима и свештеницима, да мимо своје редовне дужности могу користити и себи и својој отаџбини и народу, и осигурајмо им миран и пријатан живот, — озбиљном насставом пољске привреде у нашим учитељским школама и богословији!

Нека нам се не замери што са свим отворено и без увијања и околишења пропратисмо ово тако важно питање; али наша је дужност да станемо на браник пољске привреде и да заштитимо науку о њој од профанисања, — све у најбољој намери, а у интересу унапређења наше пољске привреде.

Нека би ово неколико речи било доста пред састанак Народне Скупштине!

„Тежак“.

На шта треба пазити при гајењу и нези коња?

С дана у дан указује се све већа потреба добрих коња у земљи како за бржи саобраћај око развијања трговине, индустрије, пољске привреде и. т. д. тако исто и за потребу војену. С овим наравно скаче и вредност коња, и то у толико више, у колико се више тражи и у колико се они у земљи мање производе у одређеном циљу — за једну или другу потребу. — Да нега битно утиче на здравље и телесно развијање коња па с тим и на саму вредност њихову, о томе нема сумње, па за то се и решисмо, да у овоме погледу обратимо пажњу наших пољопривредника на нужна правила којих треба да се сете при гајењу и нези својих коња, особито сад у ово доба.

* * *

Ко жели да има ваљане и виђене коње, тај мора понајпре да има за њих — *удобну коњушницу*. Коњи највећи део времена проведу у коњушници, ту се хране, тимаре, уче послушности и т. д., па за то коњушница и ваља да је по могућству тако начињена, да што више годи здрављу коња.

Ево, на шта би при грађењу коњишнице требало пазити:

Место ваља да је са свим суво — оцедно, и да је што више према сунцу. Врата треба да се што боље затварају, да ветар не пири и да не улази хладноћа. Патос на коме стоје коњи, треба да је уздигнутији, да се пиштавина слива у олучиће а по том у

XII.

Берба хмеља.

Берба хмља тако је важан посао, да пољопривредник пре него и посади хмељик мора да се запита: *хоће ли моћи да нађе за берду хмеља довољне берача, да би могао бербу на време да изврши, и где и како ће хмељ да осуши?* Ако на та два питања могне повољно да одговори, онда је више-мање сигуран за сјајан успех у гајењу хмеља. —

Како се познаје да ли је хмељ зрео толико, да се може брати?... Ако хмељик није одвећ бујан, онда је већ лакше познати кад је хмељ за брање, јер кад то време дође, онда шишарица почне жутете и зотвори се, а цела биљка почне одоздо па на више да жути, или се бар на жуто прошара. Ну, на бујним хмељицима, особито онима, који су снажно ђубрени, много је теже погодити право време за брање хмеља, јер при оваковим приликама, не боји се шишарица и остали делови биљке жуто, као што је то случај код слабејих хмељика, — већ затворено (угасито) зелено, из које боје, кад презри, прелази у црвену. У таквом случају уверићемо се да ли је хмељ зрео, кад узмемо више шишарица са разнах биљака и сваку на по се нагло стегнемо међу два прста. Ако чујемо при том какав особито шушањ, знак је да је хмељ зрео и треба га одмах брати; — на против, незреле шишарице не праве при притиску међу простима никакав шушањ. Осем тога, зрела се шишарица после притиска међ прстима опет поврати у првобитан положај — облик, док зелена остане сплоштена. Зрео цвет хмељов мирише пријатно и јако, док зелен мирише на траву.

Ну хмељ је боље брати и презрео, него недеозрео. Али, ако би који имао велики хмељик, па га не би могао на време да обере ако не би мало раније са бербом отпочео, онда треба идуће године брати прво онај део хмељика који је лањске године на последку обран и обратно.

Кад смо се решили да беремо хмељ, и кад смо нашли потребан број радника, онда треба да изберемо четири снажна радника да хмељ за брање приуготове, за праве бераче. Први радник иде напред и одсеца лозу на 30—50 сантиметара над земљом, па је онда у неколико одмота са мотке. Други иде за овим и чупа мотке из земље, служећи се при том послу справом коју преставља слика 23., где је *а* дрвена полуга а *б* метални лук са зупцима. Трећи радник прихвата изчупане мотке, обара их полако на земљу и смиче са њих (вучући к тањем крају) вреже са цветом Четарти радник иде за овим и сече маказама смакнуту врежу на комаде 50 сантиметара дугачке. Остали радници, прави берачи, седе у крају хмељика и кидају шишарице са врежа, које сами из хмељика доносе.

Сл. 23.

У неким пределима где се хмељ у велико гаји, беру га код куће, под кравом, те на тај начин могу и по рђавом времену да раде ако су прошлог дана предвидели кишу и спремили за сутра хмеља за брање. Ну при таковом начину брање, треба бити смотрен па не сећи хмељ по кишном времену или по роси, јер чим би се мокар метуо на гомилу и тако мало постојао, одма би се упалио и поцрвенио. Ни сув хмељ који се донесе кући да се под кровом у ладовини бере, не треба оставити на гомили, јер се и он може лако запалити и покварити се. Начин

басен који је ван стаје. За сваког коња треба да има одељак и овај ваља да захвати најмање 1·5 м. у ширину и 2·5 метра у дужину, да коњ, кад му је потребно може лећи и одморити се.

Коњушница мора бити сразмерно висока јер у ниским коњушницама пате често коњи усled испарења од болести плућа и очију. Да би се то зло избегло остављају се на тавану одушке, да кроз њих одлазе покварени гасави. А за пропуштање светлости, оставља се потребан број прозора, ну ти прозори не смеју бити одма више главе коња, јер би онда од сувишне светлости могли боловати од очних болести. Најбоље је кад су прозори између два коња или позади њих или до самог тавана. На прозорима ваља да су и капци тако удешени, да се по потреби могу и затворити. Таван треба да је увек чист и да је цео, т. ј. да нема отвора кроз које би пропадала прашина или друга нечистоћа. Зато озго на тавану ваља нанети што дебљи слој иловаче и овим затворити сваку одушку.

* * *

Поред коњушнице, *ваља да обратимо велику пажњу и на то, да се коњи добро и уредно хране.*

Коње обично хранимо три пут дневно: ујутро између 5 и 6 сати, у подне у 12 часова и у вече такође између 5 и 6 сати. Ујутро им треба давати малу порцију сена, за тим, кад то поједу, пола порције зоби и кад и ову поједу, напојити их. После напоја, треба им дати другу половину зоби. У подне ваља им дати половину порције зоби са сечком (исецканим сеном или исеканом сламом) и по овој напојити их, а потом им дати другу половину зоби и одређену количину сена, пошто зоб поједу. У вече ваља им дати најпре сено, после пола порције зоби и напојити их а за тим другу половину зоби и положити им сена кад зоб поједу. Обично ваља им дати само сено или што је још боље — овсене сламе. Главно је при томе на шта треба пазити, да коњ не добије другу храну пре, док није појео прву. Што коњ спорије и рђавије једе, онда му у толико мање а чешће порције давати. При томе ваља да уочимо и саму навику коња при јелу, јер неки коњи једу радије суву, зрнасту храну а други опет раскишељену, неки опет једу радије чисто зрно, а други опет зрнасту измешану са сечком и т. д. на таку храну и сами ваља да припремимо. Неки коњи неће да једу ни зоб ни сено ако су уморни, већ траже да се најпре напоје. У том случају, пошто се уморни не смеју напојити, најбоље је, да им се храна помеша са водом; тако ће се коњи надражити те ће и јести и пити, т. ј. поступно ће загасити жеђ, те им тако напој неће бити шкодљив.

При храњењу нужно је знати и количину хране која се коњима има давати, па да се они како треба развијају. Велика количина хране, шкоди и коњу а и скопчана је са већим издацима; код коња у том случају ствара се маст, тојазност, услед чега отроми и у снази попусти. Зато је најбоље давати хране онолико, колико треба. У обичан оброк хране за једног јахаћег коња рачуна се 4—4½ килогр. зоби, 3—3½ килограма сена и ½ кил. сламе измешане са ½ кгр. исецканог сена. За тешког теглећег коња 6—7½ кгр. зоби, 5—6 кгр. сена и 1½ кгр. сламе са 2 кгр. исецканог сена. Али, ако коњ боље једе и боље храну вари у стомаку, може се доза повећати или у противном смањити.

Доказано је, да је између жита, са које најбоља храна зоб (овас, и што боља зоб, то и боли — коњ. После зоби долази јечам. — Радним и старим коњима у место зоби обично се даје ујармљен кукуруз. При храњењу коња ваља добро мотрити на то, да им се не да она зелена храна коју је слана доватила или која је измрзла, јер то може да буде повод да се коњ поболи. — Дотле, док још има хране на пашњацима ваља пустити преко дан кобиле са ждребадима и само их вечером у коњушницу уводити, где им онда ваља дати доброга сена; јутром се не смеју пуштати пре на пашу док росе не стане и док им се не да јутарњи оброк. Кад је облачно и магловито време, најбоље је да се на пашу не терају, већ да предане у коњушници. Чим настану слане и чим време у опште захлади, онда с пашом прекунити.

Које због назеба, а које опет због прелаза са сочне на суву храну (што у осталом треба извести

брала хмеља кад куће особито је одомаћен у Банарској и неким пределима Чешке. Често се могу видити код болих газда лепушне салони за овај циљ удешена и свиђедевени са свима угодностима.

Сама берба састоји се у главном у кидању шишарица са врежке. Да би овај посао лакше напао не са голим прстима, у коме случају мора радећик ноктом да одсеца петељку, узме радећик на свиђај десне руке посебан нам отворени напрстак од тенећке и њиме одсеца дршке шишарица.

Према томе је права берба хмеља један од најлакших пољопривредних послова. Зато се могу за то употребити и жене, девојке па и деца. (У пределима где се хмељ у велико гаји, ушло је у практику, да се после бербе, особито после позније бербе, приреди једно весеље за берачке, слично нашој берби винограда, на ком не сме ни пића на ни свирке да фали. Знајући то, сва се берачи, особито младеж, журе да што пре бербу доврше, те да се лепо провеселе. Зато тамо и награђују радинке ђутуре од навесне количине обраног хмеља, а не на дан; ну онда воде у толико строжији надзор да радинци чисто беру и не остављају цвет ни врежи, па ако би који радини или радећица заслужили да се кажне, онда их казне повчано, па и тај новац утроше на весеље о берби, — само све ово са радницима раније уговоре и ако је то већ као правило усвојено.)

Врежу хмеља, као што смо рекли, прво радо једе стока. Зато је економно или је сирову дати стоци, или је пак на малим гомилицама осушити, па је дати стоци, особито овцама, подагати.

Врло је корисно ако се хмељ, кад се обере, сортира по каквоћи на две или три врсте. Многи врше овај посао упоредно са бербом т. ј. радници сипају обрани хмељ на један велики сто, а вешт га радећик издваја на две или три врсте. Затим сваку врсту хмеља сипа у засебне вреће и носи га у докал за сушење.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

поступно) дешава се, да коњи нешто смршају. У том случају да би се опоравали, добро је да им се справи и даје мацун, који се прави кад се узму подједнаки делови: *папрата* (лишће), *титрице* (цвет), *линцуре* (корење), *семења од тикве, кичице* и *меда*. Овај се мацун даје коњима на лопатици, с које се пренесе на језик коња и онда примора да то прогута. Ово треба таквим коњима давати свакога дана пре подне и увече. Ждребадима је добро давати по мало ситно исецкане репе јер тим очисти црева од глиста.

У познију зиму, кад коњи дуже време у штали стоје, ваља им давати по кад — кад у храни истуцану вењу и со, још боље са истуцаним нишадором или, прашак за жеребад, који се може добити у свакој апотеци, и који се састоји из: *црвене линцуре, вење* и *растове коре* 40 50 гр. на коња, и то у две дозе поделити

Ждребне се кобиле у ово доба године морају са највећом пажњом надгледати, јер ако и најмање назебу — могу се опасно поболети.

(свршиће се).

О АМЕРИЧКИМ ЛОЗАМА, КОЈЕ НЕПОСРЕДНО РАЂАЈУ.

Кад хоћемо у том погледу потпуно да до цељи дођемо, онда је пре свега нужно, да изаберемо такву сорту америчке лозе, која ће потпунце одговарати нашим месним приликама, и тек ћемо онда моћи свуд и на сваком месту с успехом подизати винограде, па ћемо онда још и калемљењем разних добрих соратā, моћи да имамо доста и доброга вина, као што смо га и пређе имали. Ово ћемо моћи постићи само онда, ако будемо водили тачнога рачуна о томе, да лозе ваљано негујемо, да подесну сорту америчке лозу за подлогу узмемо, а ако нећемо да калемимо, онда да изаберемо дотичном месту и земљишту одговарајуће сорте, које непосредно, дакле ненакалемљене, добро и за све цељи подесно грожђе рађају.

Американске лозе имају прилично и рђавих странā, које оне собом повлаче, и опет, поред свега тога, америчке су лозе данас од неизмерног значаја за нас, јер је то већ изван сваке сумње, да ми само с њима можемо у будуће подизати винограде; а међу тим лозама заузимају прво место оне, *које непосредно рађају*.

И ако је калемлење једино средство, којим смо у стању и даље да подижемо и да гајимо наше сорте винове лозе, опет су зато и неке извесне неприлике с тим скопчане, као што су н. пр. повећи трошкови око калемлења, кратак век, кратко трајање калемљених лозā, нарочито ако калем није с подлом потпуно и беспогрешно срастао — то ћемо у неким приликама предпоставити и боље ћемо учинити, да не подижемо винограде накалемљеним лозамама, него с онима, *које непосредно рађају*.

Овде се понајпре морају узети у обзир они крајеви, где се жели, или мора, да производи вино у велико, и где се хоће са омање трошка да прође, а да се много вина за трговину производи.

И *ми можемо имати највеће користи отуда, ако будемо подизали винограде с непосредно рађајућим америчким лозама, јер најбоље и најплеменитије сорте од њих, могу у нашим приликама врло добро да напредују, шта више, могу и врло добро вино да дају*, као што је н. пр. *Жакез, Хербемон, Елвира, Јорк Мадејира* и друге.

Подесна годишња средња топлота за успевање добрих лозā, *као што је код нас*, даје нам могућности, да американску лозу на талијански начин, на високо режемо, на чардаклије (османлуке, логоше) подижемо, што је баш и главни услов, да скоро све америчке лозе на тај начин добро успевају и добро рађају.

И то је истина, да *нека вина* од непосредно рађајућих америчких лозā, имају неки непријатан укус, бар непријатан нашем, на добра вина размаженом грлу, *али тога непријатнога укуса нестане, ако се вино у брзо оцеди и оточи, ако се доцније чешће претаче и ако се* — према потреби — *с нашим домаћим вином меша*.

Но многе сорте америчког грожђа немају баш никаквог непријатног мириса, као што је *Жакез, Хербмон, Кунигхам* и *Блак-Жули*. Ове сорте *сасвим чисто* и добро вино дају, — дакле њих треба да узмемо.

Р-ћ.

У које је доба године најбоље шуму садити?

Шума може да се сади у *пролеће*, док се не појави лист, или у *јесен* по што опадне лист и најзад у зиму.

У овоме подељена су мишљења. Неки нарочито препоручују, да се сађење врши у јесен или у зиму, кад је тихо и суво време, а неки опет само у пролеће, ну најбоље је, да се сађење предузме у јесен, у зиму, или у пролеће, како је кад боље.

Јесење и зимско сађење треба предузети у случају, кад имамо много биљака, па их рано с пролећа не би могли да посадимо и кад пресађене биљке не би могли да заливамо. Жиле биљака, које се у ово доба посаде, заузимају одмах свој природан положај, па с тога ове биљке у пролеће и лепо напредују, јер их у порасту ништа не смета. Сем тога, кишница и снежна вода натераће земљу, да се брзо слегне око жила усађених биљака, а то ће допринети, да ће се и влага моћи боље задржати него кад би предузели

Белешке.

Пазите да вам се воћке не затрпавају.

Често воћар не може никако да објасни, зашто му је ова или она воћка ударила натраг и почела да се суши. Нешитује узроке и не може да их нађе. У овакоме случају најчешће је узрок сушењу воћке тај, што се земља буди којим узроком сталожила око воћке, те су жиле воћкине дошле дубоко у земљу. На овај су начин многе и многе воћке пропале, без да је воћар могао да нађе узрок тога. Зато треба на то пазити, па ако се земља загомилава око воћке, треба је сврсати како не би жиле остале добоко под земљом.

Гласник.

Две жетве једног лета. — Под овим насловом доноси „Аустријски пољопривредни лист“ вест, да је један пољопривредник у Сенћедину (у мађарској) имао две жетве јечма своје лета на истој њиви, а ево на који начин: Посејао је, вели, врло рано у пролеће јечам, који је кад је узрео и покосио. Међутим посејао је много зрелог зрна на бујних влатова, која су нивља и јечам често па и доцнео, те га је 27. октобра (по но вом) покосио! — Исти лист јавља да је у сегединском виноградима много воће цветало концем октобра и да су дудови изнова почели да терају. —

Дописи.

Моягово 23. окт. 1891. год.

Сад је све престало с пољским радовима; јер су исти у своје време свршени.

Ево шта имамо о прошлој летини на нашу околину казати:

Пролеће је непогодна било кишовито доста јако, зато је и оранье пролећно теже шило. Које с орањем одмах и најдаље до Ђурђева дана урађено, урађено је себи један део среће, а но доцније но воора затекла га је велика суша и није могао више орати. Од доцнијег оранья и данас стоје по њивама велике грудве, а усејни кукуруз или није никако никао или је почео без успеха расти.

Орање је довршено до 1. маја, а тада је почело копање кукуруза. Копање је прве руке било веко а друга рука ретко се где и могла копати, копач је нашао с равом 80 п. д. а без раве 1 д. до 1·10 дин. Кукуруз је отрган на прао мало веће а већ није више у време за тај посао било. Мало даље околине биле су срећније са овим производима.

Пшенице и остала страна жита тапође била су врло рђава. Преко зиме дувао је јак ветар и трајала дуго голомразица, те су жита овамо измрзла, а јара због суше нису могла попредовати, и остали су мала и рђава одиех штура; јер није било кише да би нађердало. Жетва је почела много раније но других година од половине јуна, и трајала до 1. августа. Од јечма је најмање прихода било. — Сва су ова жита тек једва трећ платила.

Трава је била врло рђава, и стока је једва њива остала; јер ово мало пролетње и односиме утрнице није ни $^1/_6$ стоке одхранити могла; још зарана трава је се сирила, а тусеница је тору појела па и стока није имала хлада за себе.

Тако је и трава одиех рђава била. Косидба је почела тачно 1 јуна. Косач је плаћан 1, 20 до 1.40 д. Вешином се плаћа бутуре. Од једног хектара једва је добивено 2. пола сена.

Шљива и остало воће скоино је било лето погодити. Дрвеће без лишћа, а врућина обилазила и по њиву се где где по неки праменак рода обесио; тако сваки домаћин има по неколико класа жалосних штурих шљива да испече. Неће имати више зиме од 20 товара. Сад имају сво мале шљиве лишће под снегом зелено као год у пролеће. Шта ће бити од њих по биде жив у пролеће видеће.

Плашиив је била исте среће као и воће. Гусеница је хватала све. Сада је на плашњима толико гусеничког семена да се још сад плашимо шта ће бити од горе идућег лета.

Виногради су ове године прилично рода дали према постојећој суши која је целог лета владала; али је доста онтап род.

Простор виограда у овој околини зове се „Бољавски виногради“ али овде имају виограде и становите среза бањског и скоро цео предео до Алексинца, Мораве и Делиграда. Рода је толико било да на продају није имало и оно мало што је продавано продато је из кућиле. Берба је почела 16 септембра, а довршена 19 септембра. Фалонсери наградиле од своје пролеће.

Грађевинство је овде у опште прошло; јер воде није било да преко лета напредује а пашеница — снег — после јаке јесење врућине. — сликше је и оно мало листање што је у градњама било.

Као што ренек суша је скоро трајала целог лета, и није се могло наноследну за озиму пшеницу ни једног ора поорати. Неколико хектара посијано је у целој околини. Како је 18 ов. месеца после велике мете ударила јака киша и за тим одмах снег, то је и орати немогуће. Сад јака кошава дува и поси паносе а земља је смрзла и немогуће је орати. Снег није велики.

Цене ту производа у овој години биле овакве:

Пшенице до 16 дин. 100 кгр.; Јечма до 10 дин. 100 кгр.; Овса до 10 дин. 100 кгр.; Кукуруза до 10 дин. 100 кгр.; Сена 1 кола до 20 дин.; Сламе пш. 1 кола 5 дин.; Сламе овса и јечма 1 кола 8 дин.; Шљива до 5 дин. 100 кгр.; Вина до 20 дин. 100 кгр.; Ракија до 300 дин. 100 кгр. 10 гради; Ракије до 200 дин. 100 кгр. мешане; Кљун од 10—12 дин. 100 кгр.? Осие су с пролећа биле 10—12 дин. с јагњетом. Овце јалове 6—10 дин. Сад осце 6 дин. Јагњад обично од 3—5 дин.; Вуна 1·50—1·80 дин. скно из рад.; Сир по 60 кр. а млено 15 кр. дин. кило; Тежине и дана није имало ни продају; Свиње су врло јевтине и слабо их ко тражи, продају се по 10—20 дин.; Гонеда су била на добро цени од Видов-дана до Преображења, а после је цена попустила. Средња вагова продавана су чист преко 300 дин.

Здравље у тоју године под људи и стоке било је помоћно сем под свиња што је помоне угинуло месеца јула и августа од пеглике жеге.

Рад. М. Радосављевић
учитељ.

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног стуица по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуица.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУБУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ“ У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕВИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин. на пола год. 4 дин. за чланове друштвених подружина и друштвене чланове помажуће годишње 4. динара, але да претплату положе за целу годину унапред.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. пр.

Дописницима сталним даје се лист бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 47. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 24. НОВЕМБАР 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** О ђубрењу њива и заоравању ђубрета. — На шта треба назити при гајењу и пези коња (сорштетан). — У ком се растојању шума сади? — Производња, хранење и нега говеда (наставак). — Кандилка. — **Белешке:** Покривање стаклетом посејаног семена. — Дунаи као лек противу метиља. — **Гласник:** Одликовани. — Постављење. — **Дописи:** Вражогрнац. — Гор. Добриња. **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

О ЂУБРЕЊУ ЊИВА И ЗАОРАВАЊУ ЂУБРЕТА.

„Основа је пољопривреде: замена свију оних састојака земљиних који су јој жетвом одузети“.

Либиг.

Кад би у природи самој све што се потроши на исхрану разних биљака, утрошене материје мање више повраћале се земљи, онда би било са свим излишно да се за успевање ове или оне биљке, извесне хранеће материје нарочито земљи надокнађују; но како разне друштвене потребе изискују да се и разне культурне биљке гаје, а међутим свака је за своје образовање извесне делове из земље изузела, то би се непрестаним узимањем а неповраћањем, земља исцрпела, ислабила и осиромашила, кад не би било срестава којима би се то сиромашење предупредило...

Наша ораћа земља јесте смеса минералних стена, минерала и органских остатака... Разним процесима које природне силе у земљи изазивљу, ови се остаци промењују у биљну храну. Ово промењивање или справљање биљне хране у земљи, потпомаже човек разним радњама. Крајњи циљ свију ових природних и човечијих радњи јесте: *да усеви нађу довољно спремљене хране у земљи како би обилагије родили*.... Наравно, да би се све ово најпотпуније постигло само тада, ако би се земљи повраћало све оно у чему се баш и налазе земљи одузети делови — дакле у самоме оном плоду, који скидамо са те земље; но како нам материјалне потребе то не дозвољавају, онда ћемо тражити ту замену у ком другом материјалу — *и ми је заиста налазимо у ђубрету.* —

Без ђубрења је право — рационално — обрађивање земље апсолутно немогуће.. У топлим и жарким пределима, оно се помоћу повољне климе у неколико надокнађује удобним мешањем минералних хранећих матераја, јер под утицајем жарког сунца и перијодичких кишā, трулење биљних и распадање минералних делова знатно се убрзава; но при свем том, апсолутно гајење оних биљака које земљу црпе и осиромашавају, ни ту није могуће без ђубрења.

Перуанци, чак са морских обала доносе на своја кукурузишта гуано (ђубре морских тица) и њиме ђубре своје њиве, а Кинеаи и Јапанци најбрижљивије скупљају људско ђубре (које је најбоље за ђубрење њива) и на своје њиве извозе повраћајући на тај начин земљи материје жетвом однешене, које је човек у виду хране у себе примио, — па се при свем том принос земље смањио, немогав изхранити ону множину људства што за се храну непрестано из њених недара црпи.....

Замислите да у нашој земљи има биљне хране за 300 жетава, онда ћемо лако појмити, да ће наше њиве после 300 година изгубити сву плодност, остати пусте, ако им не повратимо оне хранеће материје које смо им кроз 300 година и то из године у годину одузимали.. Биљна храна у земљи, то је земљоделчев капитал, који треба да даје годишњи интерес а никако се *не сме окрњити а још мање упропастити*. Онај земљоделац који расипа и не чува овај капитал највећи је распикућа и упропаститељ себе самог. Такав земљоделац не може да живи од своје земље јер не може да га исхрани.... И ако се распикућство ове биљне хране не осећа тако брзо, јер је наша ораћа земља још богата и плодна, опет његове зле последице не могу се лако избећи.... Ако их прво и друго поколење које распикућски газдује не осети, треће и четврто заиста осетиће их. Тада се над овим небригама, горко свети природа која почиње са *глађу* а завршује моралном, материјалном и физичком смрћу...

Без довољног и доброг ђубрета, земљорадник не би могао да ужива благослове труда на својој земљи, — он не би могао на оваљем имању газдовати, јер би за сваки усев морао имати засебну њиву; па и то му не би помогло без довољног ђубрета, почем би сваки комад земље непрестаним мењањем усева, после извесног времена толико се испостио и ослабио, да би му било немогуће сејати са успехом оне усеве које је дотле на тим земљама обделавао. У таквом случају, земљоделац би био принуђен, или да сеје и такве усеве који му нису неопходно нужни за његово газдинство и који му се не би рентирали, или би морао своје њиве запуштити и претворити у дивље пашњаке, и на тај начин би земљоделац непрестано зиратну земљу преобраћао у некултурну.

О овоме имамо очигледна примера у нашем отачаству — на нама самима!...

Ево већ пред нашим је очима та појава, да нас почеше њиве изневеравати и не дају више обилате жетве као раније година. Из дана у дан, из године у годину, доће се до дна овога неисцрпљивог извора, јер се сваке године скидају плодови са њива, а не питамо се колико се сваком жетвом одузме њиви, и треба ли јој кад то вратити?. Све се то сматрало, па на жалост још и данас сматра, као ситница и незнатна ствар све дотле, докле не наступи време када њиве ни утрошено семе не враћају... Сва очекивања и празна надања на „родне године“ јесу гола утопија.... Земљорадник ће на таквој осиромашеној земљи без икакве накнаде труда и трошкова, обрађивати своју земљу, — радиће без основа и правца и цело његово газдинство ићи ће узаточ брзој пропасти.

Да не би дакле земља у напред поменуто стање дошла, и да би се право, разумно газдовање водило, мора земљоделац уредно да ђубри своје њиве. Према овоме: *ђубрењем се враћају земљи потпуно или од части сви они делови који су јој жетвом одузети, и на тај начин увек у стању плодности одржава.*

Да би још боље појмили дејство и улогу ђубрета, вало би на овоме месту поменути све оне материје са којима се биље храни. Но пошто би нас то далеко одвело, ограничавамо се за сада само на напомену: *да биље прима своју храну из земље и ваздуха, у гасовитом и течном стању.* Из ваздуха прима гасовите материје којих има у неисцрпимом изобиљу, а из земље у течноме стању растворене минералне и биљне материје које биље за свој пораст потребује и које се искључиво ђубрењем земљи повраћају.

Сем тога, што се *ђубрењем* повраћају земљи изгубљени хемијски састојци, оно има још и ту благодетну улогу, да јој поправља и физичке особине. Тако, распадањем ђубрета, чврста се земља троши, као год што се и топлим ђубретом хладна и влажна, а хладна опет топла (песковита и кречуља) земља поправља.

Као ђубре сматра се све оно, што може или само да послужи као храна биљу, или да растварањем у земљи минералну храну и припреми је тако, како је биљка може лакше примити. Прво се ђубре зове: *непосредно* а друго *посредно*. — Према томе пак, да ли се земљи повраћају све оне материје које су јој жетвом одузете, или само неке, зависи и разлика између непосредног и посредног ђубрета.

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
О
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(НАСТАВАК)

XIII.

Сушење, сумирисање и наконање хмеља.

Особиту пажњу треба обратити на сушење хмеља, јер најбољи хмељ непажљиво сушен, може знатно или са свим да изгуби своју вредност. Зато се треба благовремено постарати за валану просторију за сушење хмеља.

Просторија у којој ће се сушити хмељ треба да је *сува, од кише осигурана и проклима*. Према томе могу се за то употребити и пајта чардаци — кошеви — за кукурузу и сваки провидни а од кише сигуран таван. У колико су год ниски прозори или отвори на просторији за сушење хмеља, дакле у колико год непосредније биће промаја хмељ који треба што пре да се осуши, у толико је и просторија боља и подеснија за сушење хмеља. Међутим приметило се, да се хмељ боље суши на таванима који су даскама или сламом покривени, но на оним црепом покривеним.

Сиров хмељ не сме се оставити да се суши у дебљим слојевима од 5 см. (дакле само 2 слоја шишарица). Растурени хмељ за сушење треба један пут а по могућству и два пут дневно промешати каквом затупастом мотком, но и овај посао треба пажљиво вршити, да не би која шишарица остала неврепута. Зато је добро прво с десна на лево па онда обратно мешати хмељ. Онај који тај посао врши, мора да пази да ни једну шишарицу не згази и не зељечи и мора ићи клизајући ногама по поду, или да разгрне хмељ па на тај начин начини себи пут, који мешањем опет покрије шишарицама.

На овај начин сушен хмељ осуши се на угодном времену за 3 дана толико, да се може узбацити на 60—70 см. високе гомиле — леје. На неугодном, кишовитом, времену, треба му 5—8 дана док се толико осуши. Врло је тешко познати степен суводе хмеља. Зато се не сме ни одвеђ сув као ни недовољно сув хмељ на велике гомиле гомилати, јер се у првом случају ломи, а у другом може се загрејати (запалити) и пропасти. Колико треба хмељ да је сув, па да се у вреће може сипати и сабити, учи практично искуство.

За почетнике у гајењу хмеља најсигурнији је знак да је хмељ довољно сув, кад се дршка шишарице не да са свим савити, но се при савијању дели. Вештији хмељари познају да ли је хмељ довољно сув, кад узму у руку неколико шишарица и стисну их. —

Кад се уверимо да је хмељ довољно сув, онда га треба с обе стране просторије у којој се суши, узбацати — згртати — на једну гомилу у виду леје (сл. 24.) а то се да врло добро извршити помоћу дрвене направе (сл. 25), при чему се с једне стране ка гомили гура, а с друге стране ка средини — к леји — пуче истом направом. На тај се начин врло добро и лако хмељ узбаци на гомилу а шишарице се при том не ломе.

зете, или само неке и неке, ђубре се зове *потпуно* и *непотпуно*. — Свеколико пак ђубре које је до данас теоретичарима и практичарима познато, дели се у две велике групе: *природно* и *вештачко*, где се под *првим* разуму све оне материје које по своме начину постанка имају подједнак састав са онима које су жетвом земљи одузете, а под *другим* пак оне, које истина поправљају земљу и чине је плодном, но нису по своме саставу и постанку сличне онима што су жетвом одузете. —

За нас је од особите важности природно — шталско — ђубре, или ђубре од наше домаће стоке.

Све дотле, докле будемо имали у изобиљу ђубрета од наше домаће стоке, — све дотле, докле год ово ђубре затрпава кућне прагове наших земљорадника, све велим дотле, можемо бити потпуно задовољни ако наш сељак ђубри своје њиве овим ђубретом, — треба дакле најпре да расчисти са оним што му је «пред кућом и око куће» па тек тада да се лаћамо вештачких ђубрећих срестава.

Но има знакова, по којима се може ценити, да није далеко оно време када ћемо потражити за наше испоштене и неплодне њиве, вештачко ђубре. Да ово објаснимо, нужно је да се мало изближе упознамо са природним — шталским — ђубретом.

(свршиће се).

На шта треба пазити при гајењу и нези коња?

(свршетаан)

Нема сумње, да је коњ у толико здравији и бољи, у колико се чистије држи. Зато се и вели, да је лепо истимарен коњ у пола нахрањен.

Они који чувају коње, ваља да су навикнути на овај ред, па кад год коњ не једе, да га по мало протимаре и истрљају с гужвама од меке сламе. На неким местима уобичајено је, да се коњ само четком протрља па за тим вуненом крпом избрише, но то није довољно, коњ се мора најпре гужвом истрљати, па за тим четком и чешагијом подуже чистити, особито онда, кад је боравио дуже доба у коњушници, јер ће тако бити и здравији и боље ће јести. Коњу се храна мора полагати у извесном времену и то у мањим оброцима. Вода треба зими у коњушници да постоји више часова, па онда да се коњима даје.

У зиму, кад се поља не обрађују и коњи се највише по друмовима находе где терете вуку, неопходно је потребно, да се још већа пажња обрати на неговање коња — но у другим годишњим временима. Гушћа и пунија зимња длака и променљиво време, доприноси, да се коњ час ознојн час опет осуши, па зато их не треба сувише напрезати, јер коњи у том случају понајпре захладне и поболу се; но ако напоље морају подуже стајати, онда их ваља покрити. — У коњушници најстрожије треба одржавати ред и чистоћу, а нарочито обратити пажњу на то: да се јасли

Тако на гомилу узбачен — згуран — хмељ треба оставит више дана да стоји, но сваког дана треба се уверити да није још влажан или се није загрејао особито у доњим слојевима гомиле; па ако се буде загрејао или је само влажан, одмах га треба по нова растурити да се досуши.

Сл. 24.

Кад се уверимо да је хмељ са свим сув, онда га можемо на веће гомиле узбацити; но није с горега но кад што уверити се да ли је хмељ одиста сув и здрав.

На сувом времену брзо се осуши лишће шишарице, но дршке и ребра на лишћу остану сирови и ако би такав, недосушен хмељ узбацили на веће гомиле, могао би се лако упалити и пропасти. На ладнијем и тихом времену ређе се догађа то зло.

Сл. 25.

У новије доба суше хмељ (у Енглеској и Белгији, па и у Баварској и Ческој) у сушницама за тај циљ удешеним. Ове су сушнице сличне сушницама за сушење воћа. При сушењу хмеља у сушницама, не сме се хмељ сушити на већој топлоти од 40° ц., јер већа топлота штетно утиче на на лупулин. На овај начин може се хмељ осушити ако не боље оно бар као на најугоднијем времену и у најподснијој просторији за то, но при начину сушења треба бити вењт, а и сама сушница доста је скупа. Зато се може и без сушнице, а нарочито излишна је опоме, који има удесну просторију за сушење хмеља и који се не бави искључиво гајењем и трговином хмеља.

Хмељ за време сушења изгуби много од своје тежине. 4—5 килограма сировог хмеља дају 1 кграм добро осушеног хмеља.

У вези са сушењем стоји *сумпорисање хмеља*, јер је се дошло до уверења да је практично — пробитачно — сумпорисати хмељ, пошто се сумпорисан хмељ не ће тако лако да упали као несумпорисан.

Сумпорисање хмеља са свим је невино средство којим се постизава, да се одржи хмељу што дуже време његова лепа жута боја и да се не поквари. И што многи пивари нерадо купују сумпорисан хмељ то чине зато, што се боје да је тај хмељ био лош — покварен — па да је сумпорисањем добио лепу жуту боју; а не зато што мисле да је сумпорисан хмељ штетан по кување пива.

Да је сумпорисање невино средство да се хмељ што дуже у добром стању одржи видимо и из тога, што н. пр.: у Енглеској готово сви произвођачи сумпоришу хмељ, па се опет зато тамо није пиво и до 10 година старо!

Сумпорисање врши се на овај начин:

Кад се хмељ већ готово осуши, треба затворити све отворе кроз које долази чист ваздух у просторију за сушење. Онда треба запалити сумпор; том приликом уђе она сумпорна пара у шишарице те уништи све споре разних глива и инсекте који би се у хмељу налазили и који би доцније могли бити узрок кварења хмеља. Ну треба знати и то, да је сумпорна пара тежа од ваздуха па да тежи да падне на под просторије у којој се развија. Зато треба палити сумпор над хмељом а не испод њега. Онај који сумпорисање врши, не сме остати у тако затвореној просторији кад се сумпорна пара развија, јер је она опасна по здравље.

Кад се хмељ довољно осуши, и кад је, ако се хтело и сумпорисан, (што није неопходно потребно), онда га треба у

добро чисте и простирка често мења. Коњ је од природе најчистији животиња и не једе радо из прљавих јасала, па зато јасле треба свако дневно чистити и бар једанпут у недељу опрати са кречном водом, да би се тиме спречило развијање киселина и утрле оне разне гљивице што труљење и болести производе. Кад се коњ уведе у коњушницу, мора се добро гужвама истрљати, особито ваља му истрљати доње делове ногу, па тек пошто се добро осуше, онда опрати. Уобичајено је увођење коња у текућу воду ради прања или појења ну то може донети врло рђаве посљедице, јер на тај начин понајпре добију коњи колику.

При нези коња ваља имати на уму увек то, да су сва ова правила тек онда од успеха ако се тачно изврше. Један одличан пољопривредник рекао је: „ја моје коње очистим и намирим још у вече, па их ујутру само очеткам. Овако радећи уверио сам се, да се моји коњи преко ноћ врло добро одморе, а особито је то, што на овај начин постану мање осетљиви спрам хладноће. Чешагија вели он, надражи коњу кожу те то даје повод да они коњи који се јутром чешагијају лакше назебу, но они, који се увече очисте и намире".

* * *

Поред коњушнице, хране и чистоће морамо да обратимо пажњу при гајењу коња и на то, да се што боље привикнемо у опхођењу с коњима.

Коњ је по природи мирна добродушна животиња и постане ћудљив и подивља само рђавим поступањем. Ко дакле хоће да га коњ не удари и не осакати, тај се предходно мора да научи да опходи с њиме. Пастув је обично живахан љубазан и врло памтљив: он брзо упозна свога чувара па зато с њиме ваља поступати озбиљно, умерено и никад га не ваља терати да он покаже своју моћ. Кобила је обично тугаљива, завидљива и увек спремна да удари. С њоме ваља увек благо и лепо поступати јер само тако можемо је понајпре припитомити, док је рђавим поступањем можемо само подивљати, а нарочито у добу кад показује нагон за опасивање. Ушкопљена грла обично су троми и флегматични, те зато и требају мало строже поступање али се с тим не сме ићи у крајност јер се такви коњи због рђавог поступања одма „уаруме". Коњ, код којег се примети неповерљивост и плашљивост, може се повратити да буде поверљив и неплашљив само благим поступањем. То је лек и за ћудљиве коње. Коњ се често испусти и с тога, што осети, да га се плаши онај који га чува. Зато ову слабост код коња не треба никад показивати. Исто тако не треба код коња бити и сувише јуначан, па га голицати и свуда пипати, јер се тиме може само да уцапи. Лепо опхођење коња у свако доба, најбоље је средство, да коњ буде миран и послушан.

Ево, то су у главноме правила којих треба да се придржавамо при гајењу и неговању наших коња.

Љ. Јов.

цакове или вреће спаковати. Цакови, вреће, у који се хмељ пакује, обично су до 1 м. широки и до 4 м. дугачки. Само паковање врши се обично на овај начин:

Узме се дрвени или метални обруч, који је од прилике широк као и цак, па се за отворени крај цака по ободу чврсто увеже или ушије. Обруч се овај утврди на тавану за гредице а цак пусти да у ваздуху слободно виси (Сл. 26). На таванима удешеним за сушење хмеља, направљена су врата, која се на ниже отварају, и на оквир тих врата утврди се обруч, а цак пусти да у ваздуху на ниже слободно виси. Сад се сипа у цак све по једна котарица сувих шишарица. Међутим сиђе у цак један човек, који хмељ набија ногама, ходајући у цаку у наоколо. За сваку корпу хмеља која се у цак сипа, довољно је да два пут у цаку у наоколо обиђе; но кад се хоће да се хмељ још боље набије, онда може и три пут у наоколо обићи за сваку поједину котарицу хмеља. Онај што сиђе у цак, треба док је год у цаку да има нешто преко главе да му не би шишарице и прашина падали за врат и у очи. Овако се ради док се год хмељ добро не набије и цак напуни тако да само за толико остане празан, да се може затворити. Сад се цак навише издигне или доле спусти (како буде згодније), нагне се на једну страну и тврдо се зашије.

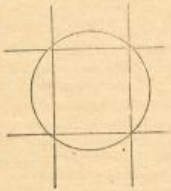

Сл. 26.

Овако напуњен цак поменуте величине може да увати 70—100 килограма хмеља.

Гажење хмеља ногама, може се заменити набијањем са пресом. У том случају набије се хмељ у цак поглавито у средини, јер преса мора бити ужа од цака; док је при гажењу ногама најнабијенији хмељ у наоколо а не у средини. На тај начин препоручљивије је гажење хмеља ногама, но набијање пресом, јер кад је хмељ у наоколо у цаку добро набијен, онда и ваздух теже продире унутра.

У цакове спакован хмељ треба држати до употребе у сувим просторијама, јер хмељ лако повуче влагу у се и убуђави се — пропадне. Ну и онај хмељ, који се у сувој просторији чува, треба чешће прегледати да се не загреје. Особито је то потребно месеца Марта и Априла, кад је хмељ од прошле јесени, јер у то доба хоће најлакше да се поквари.

Да не би при овој проби сваки пут морали одшивати цак, поступа се овако: забоде се у цак у коме је хмељ, који хоћемо да испитамо, зашиљена метална жица и то до у средину цака. Ту се остави преко ноћи, па се изјутра извуче и мотри се да ли се замагли кад се из цака извуче. Ако се замагли, или шта више ако је врућа кад се опипа, то је знак да хмељ није био добро сув кад је спакован и да је се загрејао — гори. У оваквом случају треба га одма из цака истрести и растурити да се досуши, па га тек онда попова спаковати у цак. Хмељ који је на овај начин досушиван или је већ годину дана стар, ретко ће се упалити.

(наставиће се)

У КОМ СЕ РАСТОЈАЊУ ШУМА САДИ?

Кад се сади правилно, онда треба да се зна: у ком растојању треба да се саднице поставе, те да из њих развијено дрвеће одговори истакнутим циљу.

Дрвеће се подиже за различне циљеве, те отуда и растојање може бити врло различно. Тако:

1. *Кад се сади по пашњацима:*

а) Ако се подигнутим дрвећем из пресађених биљака, не жели да истисне корист од траве, попаше, то треба пресадити јаке младице у удаљењу за 6 до 10 метара. А ако се хоће дрвеће да гаји ради претварања, онда у растојању за 5 до 6 метара.

б) Ако се подигнутим дрвећем жели да истисне корист од попаше, онда у томе случају треба саднице поставити у растојању на 3 метра. У оваком случају за површину од 10 ара (1000 квадр. метара) биће потребно 256 садница. Ове ће се саднице склопити у 60. години, т. ј. образоваће шуму, која ће бити као и шума која је подигнута из семена а један пут прорећена.

2. *Кад се сади где стока не тумара.*

а) Ако се за сађење морају да узму јаке саднице, да би се наредничава места поред којих су биљке већ 2 или 3 метра велике, могу да изравњају, те их ваља посадити у удаљењу од 2 до 3 метра. Шума ће бити са свим добра у 60. години.

б) Ако за сађење треба узети мале саднице од $^1/_2$ до 1 метра, то их не ваља пресадити ближе од $1^1/_2$ ни даље од 2 метра.

3. *Кад се сади за подизање лугова у намери, да се у њих скрива дивљач са пољских имања* — треба да су саднице у растојању за 1 метар.

4. *Кад се сади поред путова (алеа)* — треба садити на 5 до 8 метра далеко.

5. *Кад се хоће да подиже жива ограда* — треба веће саднице засадити у растојању за $^1/_2$ м. а мање за $^1/_4$ метра.

Кад се сади у растојању за 1·3 м. онда су трошкови два пут већи него кад би се садило на удаљењу од 2 метра. Тиме се не долази до бозна каквих користи, међутим, у последњем случају, саднице се склопе у 40. години и образују ваљану шуму. Из ових се разлога и препоручују, да се садније усађују на два метра далеко, те да се тако добије правилна шума а са што мање трошкова. Сађење у размаку од 1·3 м. треба предузети само онамо, где земља није добра и на присојима. У таквим околностима, сам ће се наскоро склопити, те ће очувати земљу од пеушивања. У 40. години треба код те шуме предузети прорећивање, а нарочито онамо, где је дрво на цени, те да се тако накнаде више издати трошкови.

Благ.

ПРОИЗВОДЊА, ХРАЊЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе.

(НАСТАВАК.)

7. Фабрички отпаци.

У нашој земљи нема много фабрика, па не може бити ни много фабричких отпадака. Да поменемо бар оне које имамо.

а) *Млеко и сурутка* отпаци су из млекара. Оплављено млеко врло је добра храна за телад, а тако исто и сурутка, само што је сурутка доста слаба храна а и проузрокује лако пролив, зато је треба с пажњом давати теладма.

б) *Паспаљ и мекиње* отпаци су из млинова и воденица. Паспаљ је врло добра храна за говеда. Мекиње, у опште, такође су добра и снажна храна и говеда их врло радо једу; но за хранење говеда најбоље су ражне мекиње, па онда пшеничне. Мекиње од елде садрже врло много протејина, али нису добре за хранење говеда; на против за свиње су врло добре.

в) *Требер и клице* отпаци су из пивара. Требер садржи 24% сувих материја, у којима има 3·4% протејина. Говеда га необично радо једу и има особито дејство на млечност и гојазност. — Клице садрже само 8% воде а остало је сува материја у којој има врло много протејина. Особита је добра пића за млада говеда, али је и за краве и говеда за гојење изврсна пића.

г) *Џибра* (чорба) отпадак је из фабрика шпиритуса. Према томе од чега се пече шпиритус, зависи и вредност џибре за хранење говеда. Најбоља је џибра од ражи па од кукуруза, па најзад она од кромпира, јер ова последња садржи највише воде. Џибра је врло ваљано хранење средство нарочито за музаре и говеда за гојење.

д) *Уљне погаче* — колачи — отпадак су из фабрика уља — олајница — и садрже врло много протејина и масти и врло су лако сварљиве кад су умерено дају говедима. Одлично су снажно хранење средство за говеда, нарочито за млада говеда, краве музаре и говеда за гојење.

* * *

С тим смо у кратко казали све о хранећим средствима, што је пољопривреднику најнужније да зна. Ну, да би све ово било прегледније и да би имали подробнијих података за израчунавање дневног оброка (о чему ћемо мало доцније говорити), прилажемо једну таблицу, из које се види колико воде а колико сувих материја има које хранење средство и колико је од ових сварљиво, према анализи и опитима које је чињо признати стручњак г. Др. Е. Волф у Хохенхајму у Виртенбершкој. У овој таблици наведен је и

грачунат однос азотних састојака наспрам безазотних у дотичним хранећим срествима, о чему ћемо такође мало доцније говорити.

Таблични преглед хранећих срестава и њихове садржине.

Хранеће средство	садржи: воде	садржи: сувих материја	садржи: и то сварљив. протелина	садржи: и то сварљив. угљохидрата	садржи: и то сварљив. масти	(Нс : Нв) однос азотних : безазотних састојака
1. Зелена хранећа средства	%	%	%	%	%	као 1 :
Ливадска трава пред цветање	75·0	25·0	2·0	13·0	0·4	7·0
Трава са пашњака	80·0	20·0	2·4	9·9	0·4	4·5
Луцерка са свим млада	81·0	19·0	3·1	7·5	0·3	2·5
„ у почетку цветања	74·0	26·0	3·2	9·1	0·2	3·1
Црвена детелина пред цветање	83·0	17·0	2·3	7·4	0·5	3·8
Црвена детелина у пуном цвету	80·4	19·6	1·7	8·7	0·4	5·7
Бела детелина у цвету	80·5	19·5	2·2	7·9	0·5	4·2
Епарсета у цвету	80·0	20·0	2·1	8·0	0·3	4·1
Зелена раж	76·0	24·0	1·9	11·0	0·4	6·3
Зелен овас (зоб)	81·0	19·0	1·3	8·9	0·2	7·2
Мешанац (овас и грахорица)	84·0	16·0	1·4	6·9	0·2	5·4
Зелена кукурузовина	82·9	17·1	0·7	8·4	0·2	13·0
„ елда	85·0	15·0	1·5	6·0	0·4	5·1
„ репица	87·0	13·0	2·0	4·8	0·4	2·9
Лишће сточне репе	90·5	9·5	1·2	4·0	0·2	3·7
Крпус	89·0	11·0	1·1	6·0	0·2	5·8
Шумоко лишће у јулу	55·0	45·0	3·8	24·5	0·9	6·9
2. Сено						
Лоше ливадско сено	14·3	85·7	3·4	34·0	0·5	10·6
Средње ливадско сено	14·3	85·7	5·4	41·1	0·9	7·9
Одлично	16·0	84·0	9·2	43·1	1·2	5·0
Сено од луцерке у цвету	16·0	84·0	9·4	28·3	1·0	3·3
„ „ „ у почетку цветања	16·5	83·5	12·3	31·4	0·9	2·7
Сено од црвене детелине (врло добро)	16·5	83·5	8·5	38·2	1·7	5·0
Сено од беле детелине (средње)	16·5	83·5	8·1	35·9	2·0	5·0
Сено од еспарсете у цвету	16·7	83·3	7·6	35·8	1·4	5·2
Сено од грахорице у цвету	16·7	83·3	9·4	32·5	1·5	3·9
Сено мешанац	16·7	83·3	7·2	35·9	1·1	5·4
Сено од ражи	14·3	85·7	6·8	44·3	1·3	7·2
Сено од мухари	13·4	86·6	6·1	41·0	0·9	7·1
Суво шум. лишће брано у јулу	16·0	84·0	7·4	46·2	1·4	7·0
3. Слама						
Слама од озиме пшенице	14·3	85·7	0·8	35·6	0·4	45·8
„ „ „ ражи	14·3	85·7	0·8	36·5	0·4	46·9
„ „ озимог јечма	14·3	85·7	0·8	31·4	0·4	40·5
„ „ јарог јечма	14·3	85·7	1·3	40·6	0·5	32·2
„ „ овса (зоби)	14·3	85·7	1·4	40·1	0·7	29·9
„ „ грахорице	16·0	84·0	3·4	31·9	0·5	9·8
„ „ грашка	16·0	84·0	2·9	33·4	0·5	12·0
„ „ детелине за семе	16·0	84·0	4·2	28·5	1·0	7·4
„ „ репице	16·0	84·0	1·4	35·0	0·5	25·0
Кукурузовина	15·0	85·0	1·1	37·0	0·5	34·4
4. Плева и мауна						
Од пшенице	14·3	85·7	1·4	32·8	0·4	24·1
„ ражи	14·3	85·7	1·1	33·9	0·4	31·7
„ јечма	14·3	85·7	1·2	35·0	0·6	30·4
„ овса (зоби)	14·3	85·7	1·6	36·6	0·6	23·8
„ грахорице	15·0	85·0	4·2	34·3	1·2	8·2
Од грашка	15·0	85·0	4·0	36·2	1·2	9·8
„ боба	15·0	85·0	5·1	34·7	1·2	7·4
„ репице	14·0	86·0	2·0	33·4	0·7	17·2
Кочањка (чука) од кукуруза	14·0	86·0	0·6	41·7	0·4	11·2
5. Корење и кртоле						
Сточна репа	88·0	12·0	1·1	9·1	0·1	8·5
Чичока	80·0	20·0	2·0	15·5	0·2	8·2
Кромпир	75·0	25·0	2·1	20·9	0·3	10·3
Жута репа (мрква)	85·0	15·0	1·4	10·8	0·2	8·1
Келераби	87·0	13·0	1·3	9·5	0·1	7·5
Бундева	89·1	10·9	0·4	5·8	0·1	15·0
6. Зрно наших културн. биљака						
Пшеница	14·4	85·6	11·7	63·1	1·2	5·6
Раж	14·3	85·7	9·9	64·0	1·6	6·9
Јечам	14·3	85·7	8·0	57·5	1·7	7·7
Овас (зоб)	14·3	85·7	9·0	41·8	4·7	6·0
Кукуруз	14·4	85·6	8·4	57·8	4·8	8·3
Грахорица	14·3	85·7	24·9	43·5	2·5	2·0
Грашак	14·3	85·7	20·2	49·9	1·7	2·7
Боб	14·5	85·4	23·0	43·6	1·4	2·1
Елда	14·0	86·0	6·8	44·0	1·2	6·9
Ланено семе	12·3	87·7	17·2	15·3	35·2	—
Кудељно семе	12·2	87·8	12·2	15·0	30·2	—
Прекрупа од грахорице и и јечма	17·0	83·0	16·4	46·3	1·8	3·1
7. Фабрички отпаци						
Млеко неплављено	87·5	12·5	3·2	5·0	3·9	4·4
„ оплављено	90·0	10·0	3·5	5·1	0·6	1·9
Сурутка	93·3	6·7	0·8	5·0	0·2	7·2
Пшеничне мекиње	13·1	86·9	10·9	45·1	3·4	4·9
Ражне мекиње	12·5	87·5	11·2	48·1	3·0	4·5
Јечмене „	12·0	88·0	11·5	37·4	3·6	4·0
Кукурузне „	12·0	88·0	6·2	50·0	3·6	9·5
Елдане „	14·0	86·0	13·5	38·1	3·9	3·6
Требер	76·6	23·4	3·9	8·6	1·0	2·8
Клипе	8·0	92·0	18·4	38·0	1·7	2·3
Ражна цибра (чорба)	89·7	10·3	1·8	5·4	0·4	3·6
Кукуруша „	90·6	9·4	1·7	4·8	0·8	4·0
Од кромпира „	94·8	5·2	1·0	2·9	0·1	3·1
Уљне погаче од репице	11·3	88·7	25·3	23·3	8·5	1·8
„ „ од кудељног семена	10·5	89·5	20·0	20·8	5·0	1·7

(Наставиће се).

КАНДИЛКА

Попина капица (Aquilegia)

У повије доба, ово се цвеће опет почело да цени и да се у већој мери гаји по баштама и цветњацима.

Некад је мода да се више гаји ово, а некад више опет неко друго цвеће, па та мода, ево вратила се поново на цвеће: кандилку или попину капицу.

Лишће је код овог цвећа два пут тројно нерасто исечено на троделе и ровашне режњеве. Чашине су лиске круполике, има их пет и дугуљасто су јајасте. Круница је састављена од пет левкастих лисака, које су завршене шупљом чаиљастом мамузом.

Прашници су нешто дужи од крунице. Зеље дуговечног корена, перенирајуће.

У погледу земље, није велики пробирач. Највећи број варијетета, задовољава се умерено влажном пескушом а подноси и нешто засењена места, што у осталом много доприноси, да јој се по баштама може дати свако место. Задовољава се и с мало неге. За ђубре много не мари.

Сл. 1. Кита цвећа разних кандилака.

Они варијетети што се не између, размножавају се семеном, а они што се између, размножавају се деловима стари јих биљака — очењавањем поданка.

У башти се обично сади поред стаза. Кад се гаји из се мена, онда се сеје одмах, чим семе сазри, а то је од априла до краја маја. Младе биљке пресађују се (пикирају) на леје које се за то одреде, па кад поодрасту, онда се пресаде на стално место.

Цветање код појединих врста пада у добу од маја до августа, а цвеће се држи на петељци за 1 до 2 месеца Према томе, може се учинити избор таквих подврста, да за све време буде цвета, т. ј. кад једна прецвета, друга да отпочне цветати. Код неких варијетета (подврста) цвеће је просто, а код неких дупло, т. ј. неки део прашника претворен је у крунично лишће. Стабљика је код неких сората 30 см. а код неких читав метар. Цвеће је или круто или повијајуће, код неких је сората гротлом окренуто на више а код неких опет на ниже. По боји је врло различно: бело, плаво, љубичасто (лила) жуто и т. д. С тога, што е цвеће за дуго држи на стабљици и што разне сорте цветају у различно доба, кандилка је згодан материјал за ките (пукете како на по се, тако и у смеси с другим цвећем. Слика 1. представља киту цвећа разних кандилака.

Сл. 2. Канадска кандилка.

Семе за сејање ваља збирати заједно с чаурима чим ове изгубе зелену боју, јер ако се то не уради у ово доба, онда чауре на скоро прсну; па се семе проспе по земљи.

Већина сората цвета само један пут у години, а има и таквих, које по првом цветању, могу још два пут цветати, само, ако им се стабљика прекрати (например Aquilegia Skiuneri)

Најважније су следеће врсте:

Канадска кандилка (Aquilegia canadensis) Сл. 2. Израсте 40 до 50 см. Цвета преко целог маја. Изредно цвеће кад се гаји у засебним редовима.

Обична кандилка (Aquilegia vulgaris). Израсте 80 см. до 1 метра. Цвета од маја до јуна. Лепша је, кад се гаји с другим варијететима.

Златна кандилка (Aquilegia duy santha. Цвета од јула до августа.

Шарена кандилка (Aquilegia formosa) сл. 3. Има лишће жуто-шарено са разно бојеним варијететима.

За тим:

Aquilegia Skiuneri hybrida
„ Spectabilis
„ glandulosa,

Сл. 3. Шарена кандилка.

Aquilegia hybrida,
„ olympica
„ coerulea и т. д.

Подврста сваким даном има све више и више, јер се оне међу собом укрштају, па постају нови варијетети. **Благ.**

БЕЛЕШКЕ.

Покривање стаклетом посејаног семена.

Многе биљке које имају ситно семе, које се не сме при сејању затрпавати земљом, а нарочито цвеће које се сеје у саксији или сандућиће, као што су: белонија, глоксинија и др; врло тешко ничу ако се не покрију стаклетом. То долази отуда што се семе тешко одржава влажно, јер га ваздух брзо осуши, те тако не може да клија. На против, кад се покрије стаклетом (од прозора), онда ваздух нема тако слободан приступ семену, те се семе боље одржи влажно и пре клија. Ово нарочито важи за оно семе, које се држи у сандучићима у топлој соби, те би га без стакленог покривача врло брзо исушио сув собњи ваздух.

Дуван као лек противу метиља.

Један наш стари и одличан произвођач дувана, стари и одличан сточар из Узовице, чича Лука Младеновић, ових дана причао нам је из свога дугогодишњег искуства, да је лист, па и цвет од дувана, — по опет много бољи лист, — врло радикалан и сигуран лек противу метиља код оваца. Тако чича Лука вели, да ће се овце од метиља са свим излечити, ако им се лист од дувана даје одма у почетку т. ј. у добу док се метиљ још није развио (док им није појео цигерицу) а ако је метиљ предузео велики мах, ако је овцама цигерица већ поједена, онда овце не могу да се излече али им се век може још за дуго да продужи.

Овај наш стари произвођач дувана, и стари сточар, вели, да је она смола дуванска лековита, да она, дакле, трује метиљ.

Ово је средство врло јевтино, па за то сваки који је у нужди треба да га опроба.

М. С. Пешић.

ГЛАСНИК.

Одликовани. — Указом краљевским изменама од 21. пр. м. награђени су за показану ревносну и одличну службу ових пропе-ћанима земаљске изложбе воћа и привредне изложбе округа крушевачког, држане 14—18. септембра ов. године у Крушевцу: *Таковским крстом IV. степена*, господа: Живко Шокорац, директор изложбе и Велимир Витровић, потпредседник месног изложбеног одбора.

Таковским крстом V степена, господа: Драгослав Кедровић, благајник изложбеног одбора, Љубомир Мојковић, Михајло Милошевић, Фрања Замољић и Милун Радосављевић, чланови месног изложбеног одбора.

Честитамо им!

* * *

Постављење. — Господин министар народне привреде поставио је за хонорарног наставника воћарске школе у Букову г. Милорада Трајковића, писара министарства народне привреде и комесара за воћарске у Крајни.

ДОПИСИ.

Врањегрнац 23. октобра 1891. год.

Пролеће је било доста кишовито због чега су сељани прилично закаснили са орањем и сејањем. Најбоље се бољом времену, који нису ни почињали са орањем. Али на жалост зиу среће, набрзо се земља завече од велике кртине, те је што по реч „на двоје на троје „посрнше и сене међу овако круде посејане, ниша за тим није пола да би отвардиле круде растрошила и пружила могућност за семи проклија и да се добро убокоре.

Кукуруз је ове године био прилично на новинама и на најбубрешни земљама, а и у долини Тимока. Озима пшеница но ју је сејао, била је добра; остала жита била су слабија. Лепезе су такође слаб откос дале. Тако је и са бештеснским уусевима — пошрнем — било.

Због велике летошње суше, ни отава на ливадама не могаше да нросте да би стока могла наћи да пасе; но је ипак посејане детелине, тај се је добро помогло, јер ма да јена мога беше, опет су детелишта по 3 добра относе дала, па и до нида онога снега (као што ћу доле казати) стока се ином на детелишта заустављаше.

Воћа сем орахи, кајсија и бресака, било је у изобилу. Са виноградима је друкчије. Старији виногради рђо су мало дали гроздја; на просим млађи виногради — садови — нешто су добро родили. Ове године могу се наћи и слатка пића код овакви. селана, јер шира због велике полачине шећера пога је у грожђу било — није могла претворити. У опште нема су ове године у овој околини крло добра — изванредна.

Цена је најбољем вину 24 динара један акт (60 дин. 100 пеш).

Главно питно, који у овој околини народ сеје јесте кукуруз на њива јечам, а остала жита, то је као опорелан усев јер се но мало сеје. За тим подизање и лета виногрнда, од кога народ највећу корист добија. Али на жалост, филоксера је и њима овог лета у госте дошла. Против ње никакве се мере нису до сада предузеле.

Других културних биљака, осим детелине, нико и не сеје. Ја сам пролетос посејао 15 ирама „грахорице" и 2 грама јечма „шеваље," те сам сада добио више од 100 грама семена од „грахорице" и до 20 грама „шеваље."

Жира је било приличног. Гусенице није било, као што беше прошле 2—3 год.

Октобра 16-тог поче падати киша, за њом 17. почо и снег, који је већ нападао за 15 и више с. метара. Усљед прераног снега не могаху орати, земљорадници да изору и засеју озима жита. Стока је још нада пала на храну, нако ће се видети на крај, бог ће знати; тако народ говори.

Здравље је и код народа и код стоке повољно.

Цена је свима производима добра. Таноће је добра цена и стоци, нарочито воловима.

Мил. Ј. Петровић
економ.

Горња Добрића 27. октобра 1891. год.

Оногодишње лето било је доста суво; при свем том нако пшеница тако кукуруз и остали усеви добро су родили. Али су липаде рђаво родиле, а и што су родиле доцкан су почеше (после Петровдне). Отаве није било, сем где је наводњавато, а и тамо је због суше рђава. Воћњаци су добро родили; само ндади шљиваци и они који су били у долама те их није ветар дуиао страдали су од гусеница зато ниеу родили. Шљиве су сушене на обичиим босанским сушницама, пошто је свршено сушење шљива настало је сушење токуша крушака за домаћу потребу.

Стока у овом нуају с дана на дан све више опада, а пашња јој се врло нала обраћа. Од нако је кукурузу обрат (од Крстова-дне) стока је пуштана по њиву и тачо је себи нашлазила храну док није нао снег а од нако је снег нао, полазу им ујутру и пред вече под шатара, а ноћ проводе под настрешницама (касолицама), или у затворени шопирама.

Пчела у овом крају има доста и овог лета су доста прихода донеле, јер су се добро родиле а и медом су напунили своје кошнице, само је штета што нису у Ђердапиама већ у шатарама. А о Крстову-дне су их побили, само су остављи $^1/_2$ до $^1/_4$ од летошњих кошница. Свакобубу у овом крају није нико ни гајио.

Орање за пшеницу почето је овн 1. октобра, а прекинуто је од нако је нао снег. Орање је свршавано, неуморном радношћу. Пшеницу сеју по кукурузику и зоранавају је, ору у дубину 5—8 см.

Снег је почео падати 16. овог мес. а нападао је за 30 см. велики. Бојати се да овај снег не остане до пролећа, те би тако иного сељака остало без посејане пшенице.

Гусеница (зовиу главоња) у овом крају није учинила штета колико по другим крајевима, али гусеничних јаја има више но лани а нако не предузима требање јаја; бојати се да друга година више штета не нанесу.

Здравље као код домаће стоке тако и код људи повољно је.

Грујица Ј. Софронијевић
економ.

Цена маним огласима: Од петит врсте од једног стуица по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуица.

Воћним огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2 50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉСПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СВАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕНЕ РЕШИЛА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 СРПСКОГ ДРУШТВЕНОГ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију

НА ГОДИНУ 5 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.

ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУГИХТВИХ ПОДРУЖЕЊА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВЕ ПОМАЊЕ ГОДИШЊЕ 4. ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТЕ ПОЛОВИ НА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСИМА СТАЈЕМ ЛИСТ СЕ ДАЈЕ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ЗАЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 48 и 49. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7. ДЕЦЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Пчеларник. — О љубрењу њива и заоравању љубрета. (свршетак). — Како се вино у флаше разлива и даље у њима чува — Производња, храњење и нега говеда (наставак). — Овце и њихово рађање. — Трговина с јајима и како се она спремају за извоз на далеко. — **Белешке:** Опробан дек против колике. — Вештачко храњење ждребади. — Не дајте коњима да једу багремовог лишћа, ни да глођу кору од овог дрвета. — Не покривајте кожне кад су у штали. — Свеже — зелено — осим повртака је храна за коње. — Зашто се млеко прогруша и поквари пред олују. — **Гласник:** Шумарска такса. — Привредни савет. — **Дописи:** Радобуђа — Ћуприја. — Љуберовда. — Дуб. — **Записник седница управног одбора:** — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (наставак).

ПЧЕЛАНИК

(трмчаник, ујланик, кошњук)

Од скора се и код нас почело више да мисли и ради на пчеларству, на тој врло корисној грани. Да ово кажемо, храбри нас то, што данас није већ више ретка ствар, да се и у дворишту нашег сељака, види ђерзонова кошница, и, да се он о њој у велико распитује.

Наравно, све што је боље, и све што збиља користи, лако се прима и треба да се прими — усвоји. И зар би имало какког разлога непримити ђерзонову кошницу, кад нам годишње може дати до 30 килограма меда, и зар има смисла и даље повијати нашу плетару (трмку), која нам често „не да ни толико меда, да прсте олижемо"? [1]

Наш сељак треба само да види шта је боље и корисније, и, кад он о чему стекне уверење да је добро, онда је свршена ствар. То, што он има, мора у скоро набавити и његов комшија, за тим овога сусед и т. д.

За ово нам не треба многих доказа. Биће довољно, ако наведемо и само један — два примера.

Многи увидеше, да ове зиме не би могли изаћи на крај са храном за своју стоку, ако храну на неки начин не би приштедили, јер преко целог лета беше као што је познато, јака суша, па трава изаде.

О сечки се и причало и много писало, али је при свем том мало растурана све дотле, док се фактички за њу није показала права потреба. И, чим се видело, да је то у истини корисна справа, сваки, поле имућнији, похитао је да је набави.

Тако је у први мах ишло тешко и с растурањем других справа: бољих плугова, за тим дрљача, прекрупача и т. д. па и са препоруком тако корисне ствари, као што је детелина и луцерка — али, чим се на делу видело, да је боље и корисније оно што се препоручује од онога што имамо, одмах се приступило поступном набављању, и те се порубљене с поносом смемо рећи, сваког дана, све више и више увећавају.

И кад се ђерзонка препоручиваше, примане су исто тако оглушке, али, чим је који видео, да они сандуци нису ради украса, већ ради користи, био је одмах начисто с тим да тако треба и сам да ради.

Зато је и та, тако корисна кошница ушла у народ и чим је у средини његовој, потпуно се надамо, да ће се ускоро моћи видети и код сваког, који се поле занима пчеларством.

Наравно, да ове кошнице захтевају нешто већу вештину од рада с плетаром, али онај, који је пчеларио плетарама, и који је само два три пут посматрао рад пчелара код ових ђерзонака, моћи ће се наћи, јер ће га пчеле из њих својим занимљивим радом који се може посматрати, што по реч саме позивати, да их све више и боље проучава и нагледа.

О свему овоме било је у овом листу више пута говора, па за то за овај мах, о томе, и не ћемо ништа спомињати. Овом приликом намерни смо, да кажемо коју о томе: како треба подесити пчелиник, па да од пчела имамо највећу корист.

Пчеле у нашим трмкама многи остављају да презиме на месту где су биле и преко лета, пошто их покрију подебљим капгарима, ну, у том случају, многе пчеле страдају, кад су пољуће зиме, а многу штету таким кошницама нанесу и мишеви.

По неки опет унесу своје кошнице у подрум или у друге какве стаје да ту презиме. Ну мало је при-

[1] Реч једног сељака из Смедерева среза жичког округа рудничког.

лика, да су подруми или оваке одаје згодне за смештај свију кошница, те с тога се обично тако ту стрпају, да им је после преко целе зиме тешко прилазити и прегледати их, па зато нас с пролећа ни мало и не изненађује, кад видимо, да је пчела умрла, да је у кошници гњездо мишева и т. д.

Ђерзонке и друге кошнице с покретним сāћем страдале би до душе мање од мишева (нарочито ако су дебље даске те их мишеви не могу да прогризу), али и за њих није добро, кад су преко зиме под ведрим небом а довољно не покривене, или, кад су у каквој одаји, па се преко зиме овда онда не могу да прегледају.

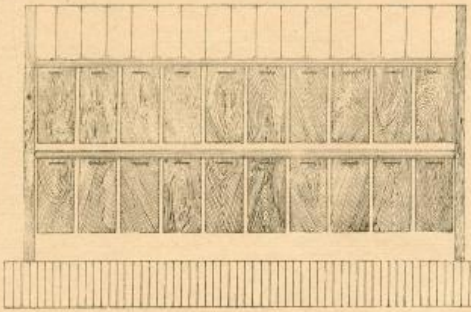

(Сл. 1.) Пчеланик с двокрилним кровом. Размер 1 : 6.

Тако се показала потреба да се и пчелама мора одредити нарочито скровиште, у коме ће бити и преко лета и преко зиме, т. ј. преко целе године, и у ком се могу у свако доба посматрати и прегледати. И то скровиште њихове јесте: *пчеланик (уљаник, трамчаник, ковзнлук).*

Отуда, сваки пчелар ваља у свом дворишту да одреди згодно место за пчеланик, па ту своје пчеле да смести. При том ваља да пази, да је то место што равније, што чистије, у близини дрвећа и да се пчеланик окрене лицем југо — истоку.

Сам пчеланик може бити и зидан, али за наше прилике, биће са свим згодан, добар, ако буде и од самог дрвета. Код нас је дрво хвала Богу још јевтино а и сваки је од нас више мање дрводеља, па, кад имамо амбара, кошева, вајата и других стаја нашом руком израђених, онда за што да у дворишту немамо и пчеланик? Одиста, који год је пчелар, који у истини воли и цени ту племениту животињицу, не ће пропустити, а да и ову зградицу не начини.

Чувено бечко пчеларско друштво у своме пчеларском листу од ове године[2]) израдило је чак и план (нацрт) по коме жели да се пчеланици граде, и ми,

[2]) Oester. ungar. Bienen-Zeitung № 11.

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА
о
ГАЈЕЊУ ХМЕЉА

(НАСТАВАК)

XIV.

Замена мотака жицом.

У ранија времена употребљаване су искључиво мотке као ослонци за хмељ, око којих се врежа обвијала. И ми смо у ранијим одељцима помињали само мотке где год је било потребно да се помену ослонци, и видили смо какве су мотке за то потребне и како се за то употребљују. Али како је дрво у опште поскупило, то су рационални хмељари тражили чиме би могли да замене мотке у хмељику, и изабрали су за то жицу. Како су мотке нарочито код нас врло скупе, какве смо видели да су потребне као ослонци за хмељик, то је врло потребно да се упознамо и са постројима ослонаца од жице, јер ће у највише прилика код нас бити пробитачније завестих њих, место мотака, чија цена у многим крајевима отаџбине тако је велика, да се гајење хмеља у опште не би рентирало, ако се не би мотке замениле жицом.

Иначе мотке као и ослонци од жице, имају своје добре и рђаве стране, и готово се не може рећи којима би ваљало дат првенство при гајењу хмеља. С тога у највише прилика решава ово питање цена мотака.

Добре стране ослонаца од жице поглавито су ове:

1. Гајење хмеља на ослонцима од жице, кад су ови већ готови, јевтиније је и лакше и захтева мање радне снаге.

2. Ваздух и светлост имају бољи приступ, те с тога може хмељ гушће да се сади.

3. Разни штетни инсекти мање се задржавају у хмељицима са ослонцима од жице, те с тога хмељ у њима мање болује.

4. Хмељ боље роди на ослонцима од жице.

Рђаве, пак, стране оних ослонаца ове су:

1. Постројњихов доста је компликован и доста стаје.

2. Јачи ветрови праве много већу штету у хмељику са ослонцима од жице, него у онима где се хмељ ослања на мотке.

3. Дрвени делови ових ослонаца стоје непрестано у земљи, те брже труле и у сљед тога потребна је чешћа оправка и замена појединих делова.

4. Велика врућина шкоди хмељу на ослонцима од жице више, него ономе на моткама, јер је жица добар топлоноша.

Ну, морамо приметити, да у погледу родности и боловања хмеља на једним и на другим ослонцима, нема знатне разлике, и да то зависи поглавито од времена.

Ослонци од жица праве се на разне начине.

Најпростији облик њихов показује сл. 27. Треба узети мотку величине 5—8 метара, дакле, као што смо казали да треба у опште да буду велике мотке за ослонце хмеља. Горњи икрај треба зарубити и при врху приковати у накрст две летвице

налазећи, да је тај план врло згодан и за наше прилике, а при том и тако прост, да га и сваки наш дрводеља може начинити, износимо га у овоме листу, са жељом, да га и наши пчелари усвоје.

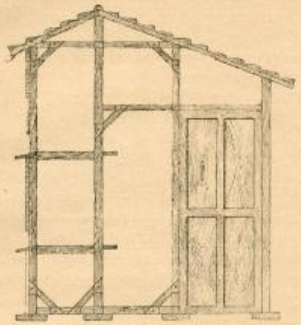

(Сл. 2.) Распоред вташа (полица) и веза греда код пчеланика са двокрилним кровом.

Сад, за време зиме, кад се иначе понајмање ради, овака зградица, могла би се неосетно начинити, а она је по себи и ако проста, ипак по изгледу таква, да ће му поред главне користи, још и двориште красити.

Слика 1. показује пчеланик с лица а слика 2 распоред полица и веза греда пчеланика са двокрилним кровом. Пчеланик је подешен за 16 до 20 кошница. При том ваља пазити, да свака кошница буде друкчије обојена, јер иначе, кад би све кошнице биле подједнаке, онда би пчеле чешће грешиле те улазиле у туђу кошницу, које као што је познато, ове пчеле не само не примају, већ их и убију. Ово је нарочито опасно за матицу.

На крову, је као што се са слике 2. види, умештен и олук. Олук може бити од плека, а може се начинити и од дасака: кад се по две укују под углом.

План је рађен у размери 1 : 40. То значи: што је 40 метра у пољу, то је један метар на хартији, или још лакше: сваки милиметар на хартији, велики је 40 милиметра (4 сантиметра) у природи. По томе, лако је изнаћи, колика ваља да је дужина а колика ширина тога пчеланика. [1])

Полице за кошнице треба поставити у два реда. Оне ваља да се наслањају на појаче гредице: гредице треба да су спојене за дирeке, који су у земљу укопани. Од прилике према свакој петој кошници, ваља да је укопан по један дирек. Полице с лица треба да су нешто нагнуте, да се кишница слива на поље а не у трмчаник.

Врата треба да се отварају споља, да се тиме начини више места у трмчанику, а могу бити при крају, као на слици 2. или у средини. На дувару до врата и спроћу врата, треба оставити по један прозор, да би се у пчеланику што боље видело кад се што ради.

[1]) Дужина је 4·5, а ширина 2·5 метра.

нешто креће него што је растојање три врсте хмеља. На крајеве ових летвица треба укуцати куке, за које ће се моћи жица да закачи. Сад се таква мотка пободе између два чокота у врсти. Међутим код сваког чокота хмеља пободе се по један кочић на коме има кука за коју се може жица да закачи. Жице које се хоће да употребе не смеју бити сувише танке, јер се око њих теже пење врежа. Обична је дебљина 2—8 милиметра. На крајевима жице треба да су савијене, како би се могле закачита о куке на крсту и на кочићима, и на њих се врежа упућује као и на мотке. На тај начин помоћу једне описане мотке, четири парчета жице и четири кочића, направи се ослонац за четири чокота хмеља. Крстате мотке треба побијати у трећу врсту хмеља, дакле у 2, 5, 8, 11 и т. д.

(Сл. 27).

Овакви ослонци могу бити стални, т. ј. да се крстата мотка никако не вади из земље, а могу се сваког пролећа подизати а у јесен, после бербе, вадити. Истина је да крстате мотке много маће служе кад се оставе и преко зиме у земљи, али опет вад се узме у рачун шта стаје вађење, побадање и преношење и колико се крстови полсме, опет изгледа да је практичније не вадити их преко зиме; а да мотке не би брзо трулиле, треба онај део мотке што долази у земљу и што се налази на близу над земљом, добро нагорети или намазати катраном.

Разуме се да мотке ове треба да су остругане од коре, да не би штетни инсекти налазили под кором згодна места за своја јаја. Тако исто треба остругати и дрва која би се употребила за крстове на моткама, ако се не употребе летве за то.

Ну, место жице за вођење врежe може да се употреби и јачи канап или прошлогодишња врежа хмељова. Канап није тако практичан за то, јер прво и он доста стаје а не може да се употреби више од две године, и друго, врло га је тешко ослободити врежe о берби, те се више око тога издангуби него што и вреди. На против, прошлогодишња врежа много је боља за тај посао. Треба је само пре употребе добро натопити. Иначе се врежа уз њу лакше пење и боље придржава, не пати на жези од ње као од жице и при берби не мора се скидати са ње, те се и ту много времена уштеди. Зато је прошлогодишња врежа у опште најбољи материјал за вођење врежe како при овом начину прављења ослонаца, тако и при другима које ћемо описати.

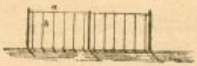

(Сл. 28).

(Сл. 29).

Ослонци који се праве заједнички за целу врсту или за две врсте хмеља, већ су комплицираниjи. Сл. 28. показује заједнички ослонац за по једну врсту, а сл. 29. заједнички ослонац за по две врсте.

За подизање оваквих ослонаца потребни су високи дирeци, као телеграфски, а могу бити и нешто тањи, попречне гредице око 10 см. дебеле, жица о коју се закачиње водиља и која се затеже водоравно, (сл. 28. а) а треба да је дебела 3—4 мм. и жица водиља, (сл. 28. б) за шта ако се употреби метална жица она мора бити дебела најмање 2 мм, (иначе може да се употреби

Позади кошница треба на висини од 70 до 80 см. утврдити и једну поширу и по дебљу даску за привремено спуштање кошница кад се вештачки роји или што друго с њима ради.

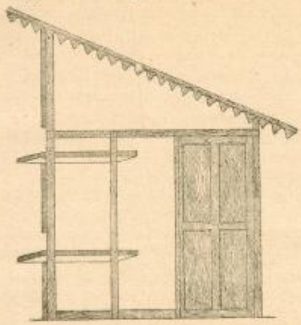

(Сл. 3.) Пчеланик са једнокрилним кровом са стране, Размер 1 : 40.

Још је простији пчеланик с једнокрилним кровом. Слика 3. показује такав пчеланик са стране, а слика 4. с лица.

При грађењу таког пчеланика ваља обратити пажњу на то, да горња полица не буде много висока, јер би се иначе кошнице тешто скидале због крова, наслона, који се с противне стране косо спушта.

Слика 1. и 4. показује нам предњу страну пчеланика која је отворена, да би видели поређане кошнице. Тако отворен уљаник, може стајати за време целог лета, али, кад је хладно време и преко зиме, и та страна треба да је затворена. Да се ово постигне, цела страна гради се од дасака и у облику шашаваца (шалона) ну тако, да се састоји из више крила, која се кад треба, могу наместити или скинути. По дну тих крила где су лета, даска је прорезана (ижљебљена), да би се дашчице од лета на кошници могле кроз жљеб протурити напоље.

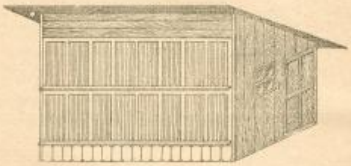

(Сл. 4). Пчеланик с једнокрилним кровом с лица.

Оба су пчеланика (и с двокрилним и с једнокрилним кровом) врло проста, да их одиста сваки наш дрводеља може не само начинити, већ и споља тако „уцифрати" да буде као што рекосмо и леп украс у дворишту или у башти.

Б. Д. Тодоровић.

као што смо напред видили и канап, а најбоље прошлогодишња врежа), и кочићи који се побијају крај чокоћа.

Узима се да је на сваких 12 чокота потребан по један дирек, јер за сваких 6 чокота у врсти дође по 1 дирек и то у свакој другој врсти, као што се види из слике 30, која показује целокупан изглед заједничког ослонца за по једну врсту, где свака врежа иде право у вис.

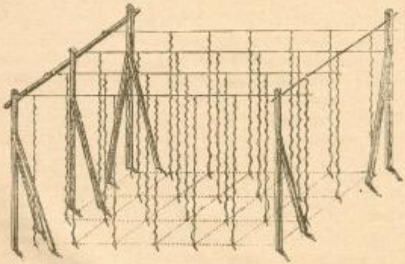

(Сл. 30).

Дирекe треба добро укопати и подупрети с унутрашње стране, јер кад се жица затегне и хмељ обеси о жицу, онда би дирeци попустили ако нису добро укопани и подупрети. Жице које иду водоравно и о које се закачињу водиље, треба што боље затегнути, јер ће се већ кад се терет о њих обеси довољно олабавати, па ако су још пре тога биле поле лабаве, онда ће се сувише спустити и хмељ не ће имати довољно ваздуха — биће загушина у хмељику, а то не сме да буде.

Дирeци, попречне гредице и жице затегнуте преко њих (држиље) — стални су, т. ј. стоје и лети и зими на хмељику.

Водиље се у пролеће намештају а о берби скидају заједно са хмељом. Оне се горњим крајем закаче о водоравне жице, но тако, да се не могу смицати лево или десно, јер би се иначе смакле, кад се водоравне жице усљед терета хмеља олабаве и онда би било у хмељику местимично загушине. Зато се морају обвити око водоравне жице, или се, пак, морају на одговарајућа места на водоравним жицама утврдити сталне куке о које ће се закачивати водиље. Доњим крајем водиље се закачињу — везују — за кочиће, који се побијају крај сваког чокота у земљу, те се на тај начин затегну водиље, које такође треба што боље затегнути.

Код ослонаца као што је онај на сл. 30, где, дакле, свака врста има више — мање свој засебан ослонац морају бити водоравне жице (држиље) управо над својом врстом чокота чије ће преже да држе.

Слика 31. показује други један начин ослонаца, при коме жице држиље долазе над средином две врсте чокоћа, па се на сваку жицу закаче преже парног чокоћа једне и непарног чокоћа друге врсте. Као добра страна овога начина распоређивања врежа наводи се бољи приступ ваздуха и светлости, што је од виатног утицаја на принос. Иначе је и овај начин прост и ако

О ЂУБРЕЊУ ЊИВА И ЗАОРАВАЊУ ЂУБРЕТА.

(свршетак)

Настаје питање: *да ли се шталским ђубретом повраћају све оне важне материје којима се биље храни?* Нарочито пак нужно је да се зна: *Има ли у шталском ђубрету у довољној количини фосфорне киселине, азота и калија?* Ова питања зато постављамо што су ове три материје најважнија и најпотребнија храна за наше усеве.

Шталско ђубре, или ђубре наше домаће стоке састоји се из чврстих — балеге — и течних — мокраће — делова и простирке. — Кад би се стока хранила свима онима материјама из којих је биљка своју грађу склопила, онда би се шталским ђубретом могле повратити њиви све материје, ма и у недовољној количини, које су јој жетвом одузете. — Но пошто се ђубре домаће стоке састоји само из онога што је појела и попила и као сувишно или као несварено избацила, то је јасно, да ће ђубре у толико боље и јаче бити у колико је стока снажнијом храном храњена. — Према томе, најснажније би било ђубре, кад би се стока увек зрневљем хранила. — Како пак наше економне прилике не дозвољавају овакав систем храњења и држања стоке то је јасно да је због овог једног узрока, *шталско ђубре недовољно да поврати њиви све оне хранеће материје које су јој жетвом одузете.* — Али, да би шталско ђубре могло овоме задатку одговорити, нужно је, да поред њива има у газдинству још и ливада о чијем ће се трошку њиве издржавати т. ј. о чијем ће се трошку повраћати њивама све оно што им је у виду зрна, кромпира и т. д. одузето. Но и оно не могуће је применити на свима газдинствима онако како се то жели. Само нека газдинства у том су срећном положају да њивама повраћају све хранеће материје у оној количини, у којој су јој жетвом одузете, иначе њихина газдинстава скоро увек далеко више узимају, но што у виду ђубрета повраћају.

Из овога излази, да се земљоделац мора постарати још за који извор из кога ће моћи да црпи и земљи да повраћа све оно, што јој је жетвом одузео, тим пре, што најглавнијих хранећих материја — *фосфорне киселине, калија* и *азота*, никад нема у довољној количини у шталском ђубрету, већ редовно сваке године, наше су њиве на овим главним хранећим материјама из године у годину све сиромашније, јер се ђубретом не повраћају у оној мери у којој се жетвом изнлаче. . . . Да није наука пронашла вештачка ђубрећа средства, и да се ове *три битне хранеће материје* не повраћају земља у виду *суперфосфата, брашном од костију, амонијачним солима, клоркалијумом* или њиховим једињењима (којих, данас би њиве у целој средњој Јевропи опустеле и подивљале, глад би беснила и њене страшне последице уништиле би свеколику културу човечанства! . . . . . .

Наступило је доба, да у нашем властитом интересу почнемо о овоме озбиљније размишљати.

* * *

Сазрело, и добро одневано преко зиме ђубре на ђубришту, износи се на њиве у фебруару и до

изгледа доста компликован, само захтева мало више пажње при намештању водила.

У земљама где се хмељ подавно гаји има још више начина оваких ослонаца, али они су од слабе практичне вредности.

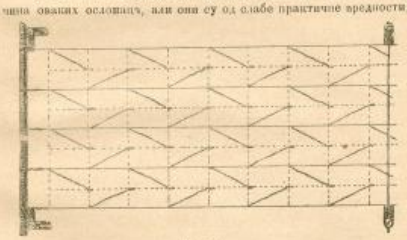

(Сл. 11).

Код оваких појединих ослонаца треба нарочито велику пажњу обратити на укопавање дирека, јер ако нису утврђени како треба, може да се догоди да приликом каквог олуја падне цео ослонац и онда би било готово немогуће подизати га и разуме се да би сав хмељ пропао. Нарочито треба пазити и на то, да се одмах измени дирек који не би био сигуран да још послужи, јер пад и само једног дирека проузрокује велику штету. По себи се разуме да дирекове при укопавању треба загорети или намазати катраном, да би се што дуже сачувала од трулежа. Исто тако треба пазити да се жице што боље затежу, јер као што смо видили, услед лабавости жица долази загушна у хмељику. —

XV.

Болести и непријатељи хмеља.

Код год што свака биљка има своје болести и непријатеље од којих пати, тако их има и хмељ; само што их хмељ има тако много, да је мало биљака које се с њим могу равњати у томе погледу. Од њих у многоме зависи и принос хмељика, па и сам његов век; зато је потребно да се упознамо са њима, са узроцима услед којих се појављује, са средствима која се употребљују против њих, као и са тим шта треба радити те да се штета умањи ако се не би могла са свим отклонити.

а. Болести хмеља.

Најчешће и најопасније болести од којих хмељ пати ове су:

1) *Маљавелост биљке*, — долази најчешће услед рђаве и слабе земље. Ну често ова болест наступа и онда, када је хмељ прошле године обран недозрео, а нарочито и услед непријатеља који се у земљи налазе и нагризају корен. — Оболела биљка — хмељ — изгледа увела, лишће потамни и почне да вене, врежа врло слабо расте и остане танка и или никако не цвета, или и ако и цвета, цвета мало и цвет јој је ситан. — Као средства против ове болести ова су: снажно ђубрење хмељика, борба на време и таманење могућих штеточина.

2) *Медљика*. Најчешће се појављује у добрим и снажним хмељицима када хмељ нагло расте па наступе топли дани а хладне ноћи, или кад топлих дана изненадно падне јадна киша,

половине марта за све пролетње стрмне усеве; за окопавање могу се њиве и после овога времена ђубрити. Сакупљено ђубре преко лета (од марта до јула) извози се на њиве пред саму зиму за ђубрење озимих усева, а оно које стоји на ђубришту од јула до октобра, може се извући на њиве касно под јесен; но на нађубреним њивама овим ђубретом смеду се сејати наступајућег пролећа само окопавине, јер ово ђубре још није добро згорело и с њима се у исто време износи на њиве семе разних коровā које за тако кратко време није могло да иструли и изгуби клијавост.

Изнесено ђубре, или се оставља на њиви *у мањим гомилицама једне величине* (од 20—30 ока); *или се пак стовара и слаже у велике гомиле; или се растура па оставља на њиви дуже или краће време да стоји; или напослетку чим се растури одмах и заорава.*

Остављање ђубрета на њиви у малим гомилицама, ваља савршено одбацити, јер атмосферски талози (киша и снег) на овај начин ђубре испирају и у том случају оно губи најдрагоценију биљну храну. — Ово исто важи и за оно ђубре које се на њиви слаже у велике гомиле.

Растурање ђубрета по њиви, има више својих добрих страна.

Разбацано ђубре оставља се на њиви и одмах не заорава само у оном случају, кад су њиве сасвим равне и без икаквог нагиба. Чим је пак положај њиве нагнут, то ће се растворене хранеће материје утицајем кише и снега спрати и са њиве однети.

Разлози, из којих треба оставити да растурено ђубре на њивама у равници презими јесу ови:

а) Што маса ђубрета остаје дуже времена у међусобној вези, него кад би се одмах заорало; због тога ће много брже распасти — иструлити — (наравно ако има довољно влаге и топлоте).

б) Што се испирањем ђубрета на њиви кишом и снегом, хранеће материје равномерније разделе, расплину и дубље пропадну, које земља усише у течноме стању.

в) Мто се знатно утиче на регулисање влаге и топлоте земљине а тиме уједно постаје и земља трошнија и подеснија за обрађивање.

Напослетку ваља напоменути да би се остављању ђубрета на њиви имало само то пребацити, што на лаким земљама — пескушама — хранеће материје дубоко пропадну у земљу (у мртвицу); дакле на таквим земљама не треба никад оставити растурено ђубре преко зиме да стоји, већ га одмах заорати; и, што знатна количина амонијака излази — изветри — и оде у ваздух.

Тамо пак, где се ђубре због стрмог (експонираног) положаја њиве, мора одмах да заорава, ваља нарочито пазити, да се ђубре равномерно заоре и са свим добро земљом покрије, јер ће све незаорано ђубре остати нераспаднуто и њива ће се само у неколико нађубрити. — Пре заоравања, ваља ђубре свуда по њиви равномерно растурити, јер ће само тако усев на целој њиви равномерно напредовати. — Исто тако

— дакле у опште при наглој промени топлоте. При овој болести лишће хмеља зноји се и пушта из себе, неки сок који покрије лишће и претвори се обично у беличасту брашњаву материју која је лепљива и слатког је укуса. Ово знојење лишћа долази отуда, што судови у којима се налази биљни сок попуцају при наглој промени топлоте, и сок изађе на површину лишћа. Болест ова да се лако познати по оној беличастој прашини у у коју се сок претвори и по томе што биљку обелелу од ове болести спопадне мноштво медљикара (лисних вашица) које живе од тога сока. — Хмељик обелео од медљике не даје никакву или врло незнатну бербу.

У пределима где се често догађају нагле промене топлоте време када хмељ највише расте, лако је стати на пут овом злу. Ваља само покрити шталским ђубретом или опалим лишћем сву површину хмељика, јер тиме се спречи брза промена земљине топлоте — па овим и сама болест. На овај се начин да објаснити и то, што је примећено да хмељици засађени узродом мање пате од медљике.

3) *Рђа.* Хмељ не трпи ни сувишну топлоту ни велику ладноћу. Зато у месецима јуну и јулу, када су највеће жеге, често се примети да хмељ спопадне река рђа, која се редовно најпре примети на лишћу на врховина врежа. Рђа ова црвенкасте је боје и појављује се у врло ситним пегама на лишћу и врежи, које (пеге) непрестано расту док не достигну величину зрна крупнога грашка. Ово је врло опасна болест хмеља, јер усљед ње опадне све лишће и цвет; зато треба ако је хмељ поле доспео за бербу кад се болест појави, одмах га обрати, јер ће иначе са свим пропасти.

Ну при оцени ове болести ваља добро пазити, јер има једна друга врста рђе која се појављује усљед дуготрајне суше а на доњем лишћу на врежи, ну која није тако опасна. Али кад се и она појави добро је мало похитати са бербом.

4) *Буђ* (плесањ). На хмељику појављује се обично пред бербу или за време бербе а усљед велике влаге, а на обраном хмељу појављује се усљед нехати хмељара за време сушења. Ако се појави на хмељу док је још на врежи, на шишарице — цвет — почну изнутра трулити, оне брзо опадну и тиме може да се претрпи велика штета. Још је опасније ако се болест појави за време сушења или после сушења, јер ако се поле не пази на то, болест се све више шири и преноси на још незаражен цвет, те може сав хмељ да пропадне. — Средства да се буђ спречи на хмељику — нема. Ну да се буђ не појави на обраном хмељу најсигурније је средство ако се при сушење и после онога обрати пажња на све оно, што смо о томе казали говорећи о сушењу хмеља.

5) *Јаловост.* И ако јаловост управо није болест, ми је опет уврштујемо овде, јер је свакојако врло штетна појава. Биљке изгледају врло снажне и много снажније од осталих биљака, лишће им је угасито-зелене боје и врло велико, врежа свежа и дебела, — па ипак биљка или никако не цвета, или донесе само неколико по врло крупних цветова. У првом случају јаловост је савршена, а у другом непотпуна. Према овоме могли би рећи, да је јаловост ресултат неповољног утицаја времена на образовање цвета. — При непотпуној јаловости хмеља често се догађа да шишарице *прорасту*, т. ј. између цветних листића, који дакле образују шишарицу, избије зелено — обично — лишће (сл. 32). Ово зелено лишће треба при берби покидати, а шишарица се онда ипак да употребити. — Као средство против јаловости код чокоћа на којима се појављује да се препоручити:

треба мотрити, да се велике грудве ђубрета не заоравају, јер остану годинама нераспаднуте и земља нема од њих никакве хасне већ предходно треба их разбити и уситнити, па онда заорати.

Сви усеви не могу ни да поднесу подједнако ђубрење. Жита на пример, полежу ако се јако нађубре; међутим предивне и уљне биљке, окопаовине и детелине, не само да подносе но и захтевају јаче ђубрење.

Сви усеви не могу да поднесу ђубрење непосредно т. ј. да се за њи ђубри; него успевају боље као други род после ђубрења као: озима жита, грашак, шећерна репа и др.

За све усеве краћег века као: конопљу, лан, дуван, поврће и јара жита, ваља ђубрити добро згорелим ђубретом.

Озима жита и остале усеве који су дужег века, боље храни *средње згорело ђубре*.

Мање згорело ђубре, такође је врло добро за *тешке* и *хладне земље* да би их разблажило и растрошило.

Јако згорело ђубре добро је само за *лаке земље*.

Тешке и *хладне земље* морају се ђубрити у пролеће или у лето.

За кромпир, пићне биљке и ливаде најбоље је ђубрити у зиму; за лан и сочиво у јесен; за кукуруз, сточну репу и хмељ у пролеће.

— о —

да се ти чокоти обележе, па идуће године оставе на њима три време, док се код осталих, као што знамо, оставе по два. Сем

(Сл. 32.)

тога, ако би се јеловост појављивала у велико, дакле на многом чокоћу, значило би да је и земља одвећ снажна, те треба умачити и с ђубретом.

(свршиће се).

Како се вино у флаше разлива и даље у њима чува.

Трговина с вином разливеним у флаше узима из дана у дан мах и код нас. Па не само то, већ и појединци, нарочито омање породице које мање вина троше те га нерадо држе у бурету, особито у оскудици мањих буради, јер се у њему лако поквари, — често разливају вино у флаше, било да га одмах троше или да га у флашама чувају дуже време — да остари.

Ну, да би се вино у флашама очувало а да се не поквари, треба пре него се приступи разливању вина у флаше знати на шта ваља при томе пазити, па да се циљ може постићи.

Ми ћемо најнужнија знања о томе да изнесемо у ових дванајест тачака:

1) Вино које хоћемо да разлијемо у флаше рад чувања за дуже време, мора бити „зрело" за то, т. ј. мора бити довољно старо и чисто. Ову „зрелост" вино добија тек за 3—4 године. Дакле, вино млађе од 3 године, не сме се никако разливати у флаше рад чувања на дуже време. Вино, које се на време отаче, пре дозри за разливање у флаше, него оно које се отаче неуредно и доцкан. Незрело вино разливено у флаше лако се замути и отеже се. На против, зрело вино у флашама често за врло кратко време постане много боље но што би било да је остало у бурету.

2) Ако је вино које хоћемо да разливамо скоро донето, треба га оставити у подруму, или у опште на месту, где се топлота не мења, да се добро одмори — сталожи. При том треба га одмах наместити тако високо, како се из бурета може точити, да се доцније не би морало мицати, па да се вино не би замутило. Рад тога добро је одмах чим се буре намести, ударити и славину и мало га нагнути, да се не би то морало чинити пред само разливање или за време овога. Кад се хтедне разливати, врењ треба извадити завртњем, да се не би маљем или чекићем морало куцати, јер би то могло узмутити вино.

3) Разливање у флаше сме се предузети, тек пошто се вино од сваког покрета добро одморило, дакле кад се са свим слегло и потпуно избистрило.

4) Флаше у које хоће да се разлива треба да су савршено чисте. Ако је нужно треба их добро песком опрати и љуцки испрати. Флаше са равним дном лакше се перу, зато су боље за овај посао него оне са пупчастим дном.

5) При разливању треба пазити, да вино што мање дође у додир са ваздухом. (Зато га је најбоље разливати помоћу цеви).

6) Флаше треба потпуно налити, т. ј. да не остане ваздуха између вина и запушача.

7) За запушавање најбоље је употребити нове запушаче (од јагњиће, а никако не од којечега другог, што се код нас често чини). Њих треба добро опрати ладном водом. Ако би се стари запушача хтели да употребе, треба их прелити кључалом водом. Запушаче треба пре употребе потопити у јако вино.

8) Запушачи који су подједнако дебели целом дужином, бољи су. Њих треба до грлића утиснути у флашу, или их равно исећи над самим грлићем.

9) Грлић и површину запушача треба добро избрисати и оставити неко време да се осуше, а особито је потребно да се и неколико секунада подриже у врелом парафину. За тим се могу метути штапољне капице (капсле). На овај начин потпуно се спречи продирање ваздух у флашу и при отварању не убрља се флаша као што је случај кад се печати црном смолом или црвеним воском.

10) Вино разливено у флаше треба чувати у подруму у коме се више — мање стална температура да одржавати. Па и ту најбоље је држати флаше у углу или на страни која је даље од врата и прозора. Најбоље је још кад се могу флаше да утране у песак до грлића, јер се на тај начин најбоље одрже на подједнакој топлоти. Ово је потребно зато, што при јачем разлађењу може вино да се замути па и укус са свим да промени, а црно вино изгуби још и своју лепу боју. С тога се вино у флашама никако не сме разлађивати, до непосредно пред употребу, дакле, не сме се по великој ладноћи ни пошиљати.

11) Ако се грлић није потапао у врео парафин, онда је безусловно потребно да се флаше чувају полошке — лежеће — а не дупке, јер би се иначе запушач осушио и ваздух би продирао у флашу, што никако не сме да буде.

12) Ако су флаше као што треба запушене, дакле и грлић потапан у врео парафин, онда их треба држати дупке, а не положене, да би талог, у колико га још може да буде, пао на дно флаше, те да се не може да измути са вином при употреби. —

Најзад, као додатак ових правила да кажемо још ово:

Ако се разливено вино у флашама замути (што може да се догоди само ако вино није уредно претакано док је било у буретy, ако је „незрело“ разливено), онда га треба изручити из флаша и лечити — бистрити — рибљом бешиком, млеком или желатином, а кад се излечи, може се поново разлити у флаше....

Ош:

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

Б. Дневни оброк.

Као свака животиња тако и говече потребује извесну количину — масу — хранећих средстава да се засити, без обзира на хранљивост тих хранећих средстава. Али ова количина хранећих средстава не сме бити ни одвећ велика, да говече не би имало довољно времена да је поједе, иначе је неопходна, јер говече, као преживар, потребује извесну количину сувих материја у пићи, да би могло преживати. Зато се мора знати да говеда добију потребну масу сувих материја у дневном оброку пиће.

За телад је довољно кад добију у хранећим средствима сувих материја $^{1}/_{30}$ део тежине њиховог тела. Ну с развијем тела расте и потреба за сувим материјама, које се морају поступно додавати, тако, да говече навршетком прве године добије у хранећим средствима сувих материја $^{1}/_{40}$ део тежине његовог тела.

Одрасла говеда, која производе, потребују сувих материја $^{1}/_{40} - ^{1}/_{50}$ део тежине њиховог тела. —

Према овоме, при рачуну колика треба да је маса дневног оброка, не треба рачунати сваколику масу хранећих средстава коју има да добије једно грло, већ само суве материје у тој маси хранећих средстава. Зато се говеда и не могу хранити само сочним хранећим средствима и снажном (концентрисаном) пићом, рецимо н. пр. само се репом и прекрупом, јер у врло великој количини репе и нешто прекрупе не би била заступљена и потребна количина сувих материја, дакле било би отежано преживање и таково хранење не би било умесно. Зато је потребно при хранењу говеда са сочном пићом, давати им према садржини хранећих материја у дотичном сочном хранећем средству, још и потребну количину сена, сламе, плеве и под. да би створили и потребну количину сувих материја. То исто вреди и кад говеда иду на младу пашу где не би могла да нађу нужну количину сувих материја у младој и врло сочној пићи — трави. —

Као што смо видели потребна количина сувих материја зависи на првом месту од старости говеда. Ну, она зависи и од величине и тежине говечета, јер мање говече, при иначе једнаким околностима, потребује сразмерно већу количину сувих материја, него крупније говече. Даље зависи: од расе говеда; од циља хранења; од топлоте стаје; од неге и др. околности.

Поред сувих материја говече потребује за своје одржање и напредовање и извесну количину воде. Ну ни ова се не да тачно определити, јер зависи од више околности, али поглавито од топлоте и влаге ваздуха. У средњу руку узима се да је говечету потребно четири пута више воде но сувих материја; дакле суве материје на спрам воде стоје као 1 : 4. У лето потребују говеда још и више воде. Ну и кад се потребна количина воде налази у хранећим средствима, говеда ипак пију још више или мање чисте воде. Вода не треба да је хладна, јер се хладна вода загрева у телу

на његову штету; зато је и практичније и за говеда здравије појити их мало топлијом — млаком — водом.

Помоћу изнете таблице лако је израчунати колико од ког хранећег средства треба, па да се добије потребна количина сувих материја.

Што се тиче воде, ње треба увек да има доста, да је говеда могу пити колико им је воља.

В. Однос азотних састојака наспрам безазотних у хранећим средствима.

Напред смо казали да су азотни састојци хранећег средства од великог утицаја на производњу снаге, меса, млека и др. производа. Баш зато морамо при хранењу говеда обратити пажњу, има ли довољно протејина у дотичним хранећим средствима, којима мислимо хранити, и у ком односу стоји овај наспрам безазотних састојака.

Овај однос израчунава се, кад се (по таблици) број који представља количину сварљиве масти помножи са $2'_5$ и дода броју који преставља количину сварљ. угљоходрата, па збир овај подели са бројем који представља сварљ. протеји.

Да наведемо један пример. — Ливадска трава пред цветање садржи сварљивих састојака и то:

Протејина	2%
Угљохидрата	13%
Масти	$0'_4\%$

Кад се помножи маст са $2'_5$ добићемо $(0'_4 \times 2'_5) = 1'_0$ и производ овај додамо угљохидратима $(13 + 1) = 14'_0$ па збир овај поделимо са протејином $14'_0 : 2'_0 = 7'_0$. Дакле, однос је азотних састојака наспрам безазотних у младој ливадској трави као 1 : 7.

Маст је помножена са бројем $2'_5$, да би се изједначила са угљохидратима, јер је опитима доказао, да је дејство масти при хранењу $2'_5$ пута веће но оно угљохидрата. Неки научари веле, да је дејство масти при хранењу само $1'_{75}$ пут веће, него оно угљохидрата, зато са тим бројем $(1'_{75})$ множе маст при изналажењу односа протејина наспрам безазотних састојака. Ми ћемо се држати онога првог мишљења, које у опште има више присталица у практици.

Оволико само о томе, да би било разумљиво како је израчунат однос азотних састојака наспрам безазотних, који је иначе у таблици израчунат.

Мало ниже видићемо како се овај однос мења према циљу хранења; сад пак само напомињемо, да разлика између азотних и безазотних састојака не сме бити ни одвећ мала, ни са свим велика, јер у оба случаја, хранећа средства не би толико користила, као кад се тај однос удеси како треба према циљу хранења, а на основу науке и искуства. У највише случајева при производњи одржаће се однос азотних наспрам безазотних састојака као 1 : 4 — 1 : 7.

Г. Састављање дневног оброка из разних хранећих средстава.

Основ за састављање и израчунавање, дневног оброка из више хранећих средстава, даје нам изнета таблица. Ну поред овога морамо знати још двоје: колико је сувих материја потребно на грло и за дан, и колико од које хранеће материје. Кад и ово двоје знамо, онда можемо приступити састављању дневног оброка.

Рачун овај да се извести на два начина. Први је начин помоћу једначина са више непознатих; но он захтева више знања у рачуну и зато не ћемо ни да га износимо на овом месту. Простији и лакши начин тај је, при ком се постепеним удешавањем количина хранећих средстава којима ћемо хранити, а помоћу поменуте Таблице, тражи потребна количина од сваког појединог хранећег средства, да би се добила потребна количина сувих материја и сварљ. хранећих материја у њима.

Ми ћемо доцније говорити о потребној количини сувих и хранећих материја према циљу хранења. Ну да би могли, примера ради, извести један рачун о састављању дневног оброка из више хранећих средстава, узаћемо да је на 1000 кгр. живе тежине потребно: 24 кгр. сувих материја, од којих треба да је сварљиво $2'_5$ кгр. протејина, $12'_4$ кгр. угљохидрата и $0'_4$ кгр. масти, дакле и однос азотних наспра безазотних састојака као $1 : [(0'_4 \times 2'_5 + 12'_5) : 2'_5] = 5'_4$.

Хранећа средства којима расположемо рецимо да су ова: врло добро ливад. сено, сено од луцерке у поч. цветања, врло добра овсана слама, сточна репа и ражне мекиње.

Сад да саставимо потребну количину сувих материја а упоредно да израчунавамо (по Таб.) колико које хранеће материје има у дотичној количини сувих материја.

Рачун ћемо поставити овако:

У	Килограма			
	сувих материја	и то сварљив.		
		протејина	угљохидрата	масти
10 кгр. сена од луцерке у почетку цветања има .	8'350	1'230	3'140	0'090
6 кгр. сена ливадског „ .	5'100	0'444	2'520	0'060
4 „ овсане слама „	3'428	0'100	1'470	0'032
30 „ сточне репе „ .	3.600	0'320	2'730	0'032
2 „ раж. мекиња „ .	3.500	0'457	1'924	0'120
54 кгр. пиће има:	23'978	2'550	11'790	0'332

Као што из овога видимо у пићи коју смо овако, више — мање од ока, саставили, недостаје према постављеној потреби нешто сувих материја, угљохидрата и масти, а протејина има више. Погрешка у опште није велика, особито ако претпоставимо да је луцерка кошена кад је већ почела у велико цветати а не баш

у самом почетку цветања, те да и сено од ње садржи више влакна а мање протејина, него што је у таблици наведено. Зато ћемо се са оваквим рачуном задовољити, а можемо погрешку поправити и тако, ако додамо мало више сламе као ноћну пићу. У противном случају морали би погрешку поправити одузимањем извесне количине неког хранећег средства која садржи више протејина и додавањем хранећег средства које садржи сразмерно више угљохидрата и масти. —

Као што се види ово је лак начин састављања дневног оброка из више хранећих средстава, који не захтева велико рачуниско знање. Зато га може и сваки довољно писмен пољопривредник извести, а начин је, кад се не греши, врло тачан.

Д. Приуготова и полагање хранећих средстава.

Све што смо до сад говорили о садржини и вредности средства за хранење, имаће вредности само тако, ако знамо како треба које хранеће средство приуготовити, кад га треба говедима дати и у којој количини на један пут. —

Приуготова хранећих средстава толико исто вреди, колико и њихова каквоћа, јер најбоље хранеће средство неприуготовљено онако како треба, не ће користити, а често може и да шкоди. Узмимо само н. пр. младу луцерку, па је немојмо исецкати и помешати са којим сувим хранећим средством, или немојмо је оставити да се провене, дакле, немојмо је приуготовити, већ је дајмо говедима саму за се и свежу, — па ћемо видити како ће штетно утицати, јер ће проузроковати опасан надун; док ће, кад се ваљано приуготови, изврсна пића. Зато треба ваљано приуготовити хранећа средства, па се тек онда с правом можемо надати успеху. —

Слика 1.

Прва приуготова састоји се у томе, да се хранећа средства што боље сачувају да не би закисла, упљеснивила се, иструлила и т. под. Што се даље приуготове тиче, у главно је ова:

Сламу, а и већи део сена, без обзира на врсту, треба исецкати и са другим хранећим средствима помешати. Овај се посао да најбоље и најбрже извршити помоћу сецкалице. Ручну сецкалицу показује сл. 1. Њу може сваки набавити преко „Српског пољопривредног друштва“ и стаје 61 дин. у Београду. Ну сецкалица има и већих и за већа газдинства увек ће бити корисније набавити већу сецкалицу на вито, но ручну, јер се њоме много брже и лакше посао врши. —

Зрно одређено за исхрану говеда, најбоље је давати говедима прекрупљено и помешано са осталом пићом, јер се онда боље ижваће и зачини осталу пићу, те и ову стока радије поједе. Сл. 2. представља справу за прекрупљивање зрна или прекрупач. Овакав прекрупач стаје 105 динара.

Слика 2.

Ну, кад се хране говеда кукурузом, нарочито она говеда која се гоје, не мора се кукуруз крунити на само зрно јармити, већ је много практичније кад се цели клипови, дакле зрно заједно са кочањком, изјарме, па таквом јармом говеда хране. Сл. 3. показује како изгледа прекрупач којим се тако јарми. Он стаје код Друштва у Београду око 125 динара. Њиме се не само уштеди времена што се кукуруз не мора да круни, већ се и кочањка смеље те и њу стока поједе, а напред смо видели (из табличног прегледа хранећих средстава) да и она храни. —

Слика 3.

Корење и кртоле као и бундеве треба исецкати и са осталом пићом помешати и мало посолити. И овај се посао најбрже врши помоћу сецкалице за тај посао. Ових сецкалица има које секу на кошке, но оне нису добре. Много су боље оне сецкалице које

секу на листиће — трганце. Овакову сецкалицу представља сл. 4. Она стаје код Друштва око 32 дин., а има их и већих.

Слика 4.

Где би се говеда хранила кромпиром, треба га обарити, па га онда изгњечити и помешати са осталом храном.

Сва остала хранећа средства, као мекиње и др. фабр. отпатке, треба увек мешати са осталим хранећим средствима, да пића буде једнообразна, јер ће је говеда боље јести.

Ово мешање пиће треба предузети бар на 12 сати раније но што ће се њоме хранити, јер ће се за то време пића добро загрејати, пређе у врење, и добије пријатан мирис и говеда је много слађе једу, него кад им се положи чим се помеша. Само треба пићу попрскати водом и утабати је, јер ће се тако лепше измешати и боље загрејати. —

Код год што се мора пазити на приготову пиће, тако се исто мора пазити и на начин давања соли, јер со је за говеда неопходно нужна, а од самог начина давања соли зависи хоће ли се циљ давања постићи или не. Ми ћемо доцније о томе говорити колико је соли потребно говеђету према старости и и циљу хранења, сад само да поменемо како треба со давати. Врло многи пољопривредници греше у начину давања соли, јер мисле да је то све једно. Ну со треба давати говедима или да је лижу у крупици, или је ситно самлети и сваког дана солити пићу којом се храни, или је најзад растопити у води и овом попрскати пићу приликом приготове — мешања. — Сва три ова начина добра су, а који ће се усвојити, зависи од начина самог хранења.

Што се тиче полагања пиће, треба дневни оброк поделити у 2 или више једнаких оброка, и ове оброке као и време у које се полаже, треба тачно одржавати. Варење код говеда траје 4 сата, те према употреби говеда и циљу хранења биће у највише случајева најбоље поделити дневну порцију у 3 оброка, — ну о томе говорићемо доцније опширније.

Појединн оброк не треба полагати говедима на једанпут, а нарочито онда не, кад је пића волуминозна, јер ће говече једући удувати и убалавити сву положену му пићу, па ако му и иначе није баш по вољи, не ће је сву ни појести. Зато треба полагати по мало пиће, па кад ову поједу, онда им још положити: дакле један оброк поделити у 2—3 дела.

Кад говеда поједу положену им пићу која им следује на оброк, онда их треба напојити. Појење врши се или у стаји, или на реци, извору, бунару и т. д. Вода не сме бити одвећ хладна, јер се вода загрева у теду на штету самог тела, а ако је одвећ хладна може и болест проузроковати. Говеда радије пију топлију и устојану воду; али ако би било у близини текуће воде или бунарске, онда њу треба претпоставити барској. Још треба пазити да ли у води и у храни има довољно креча, нарочито при одгајивању говеда, јер млада стока потребује доста креча за образовање костију.

(наставиће се)

ОВАС И ЊЕГОВО РАЂАЊЕ

према разним околностима.

Обично се у народу вели, да је овас самом природом намењен за сејање у северним крајевима, у замену за пшеницу и јечам. Он не само што боље рађа, но и суровост хладног климата боље подноси.

Овас се и код нас сеје, али сравнерно према другом житу, веома мало; јер га наш народ рачуна у последње жито.

Овакво сматрање погрешно је и штетно; јер овас сем осталих својих добрих страна, има још и ту, да сваки има својих купаца.

Ова околност нагнала нас је да напишемо овај чланак и да упознамо наше читатеље са свима користима, које се од овса могу извући, а тако исто под каквим околностима може овас обилато да рађа и знатне користи да доноси.

* * *

Од разних врста које се у свету сеју, код нас се обично највише сеје бели овас. Овас је у опште већ и по томе драгоцено жито по нашег пољорадника, што он у умереном климату као што је наш, рађа скоро на сваком земљишту, сем ако оно није баш сама жива песак; или најповољнији и највећи род доноси овас на доброј, иловачастој земљи, и богатој старој, здравој црници.

Влажна црница, на којој више никакво жито не ће да рађа, још је повољна за овас, ако се на њој само вода не скупља и не задржава. Ма да на оваковој земља овас не рађа баш богато, ипак он даје сравнерно довољно рода. Наука каже, да овас воле грубу земљу, која не пуна не којој он сам то причињава (пушење), а коју у исто време тиме и ослобађа од већег дела плеве.

По правилу, за овас се увиђа најприкладнија земља; он се сеје на таквој земљи, која је пре тога на три, четири, шест и више година ђубрена. Овас рађа правилно и на таквој њиви, која се баш необрађује најбоље.

Веома изобиљно рађа овас на узораним пољима црнице, а тако исто на просто угареним или напуштеним њивама, на које је неколико година била пуштана стока на пашу, или у опште на земљи, која се неколико година одмарала од плуга.

Ако се у време сејања може овас да посеје на такву земљу, која има још довољно снаге, као што је и пр. после кромпира, пасуља или озимног жита, — онда је известан богат род, који оне исте користи доноси, које и род од сваког другог жита, а које су често и веће од ових.

Но ипак, без обзира на користи које би се у овом случају добиле од овса, тешко би било саветовати, а чак не би било ни добро, сејати овас на свакву земљу с' тога, што је увек боље и логичније, сејати на добру земљу најпре озимо жито.

Од овса се добија и тада још бољи рад, када се пред њим посеје и пожње какав било други род. Ма какво жито, вариво или трава била посејана пре овса, ипак до сејања овса треба да прође после тога једна читава зима. Ако је то било у јесен па остало непосејано преко зиме, — земља ће се натопити влагом и поново постати плодна пред сејање овса.

Не ваља бацати свеже ђубре и заоравати га са овсом заједно, при пролетњом његовом сејању; јер ако се деси лето суво, онда ће такав усев хрђавији род донети, но што би га донео другог или трећег сејања по извршеном торењу земљишта. Ако је потребно да се њива у неколико поправи за овас онда је боље растурити по њојзи мало ђубрета одмах после сејања а пре него што овас никне. Овај поступак веома потпомаже род овсов.

Овас, већма по сва друга жита, воли да расти на дубоко узораној земљи. Овоме је узрок искључиво у томе, што овас пушта жиле своје дубоко под земљу, те му је са тога потребно, да би добро растао, да му се жиле могу ширити што је могуће даље.

Њиву која је већ урађена како треба, довољно је узорати један пута за овас. Ако је земља груба тако, да ју је нужно два пута орати с пролећа, то се онда не може очекивати потпун род са тога, што у том случају род одоцни, разне траве отму мах и њива се од честог требљења ових трава веома суши. Обично још с јесени види се, да ли је дотичну њиву потребно орати један или два пута. У овом последњем случају треба са њиве род скупљати или је орати, што је могуће раније.

Ако се овас сеје после кромпира, или какве друге окопавине онда је довољно да се таква њива узоре једанпут. На многим земљама овас рађа боље од свега у случају, ако је њива за њ потпуно узорана с јесени; тада земља прибира у себе зимску влагу и семе овсово развија се у пролеће раније, па претекло му време употреби доцније на своје рашћење.

Овас живи или расти дуже од јечма и са тога је нужно, ако се хоће потпун род да добије, да се посеје тако рано, како је то према стању времена и земљи могуће. Према овоме, јесење орање веома је корисно за овас. Ако пак време или стање земље не дозвољава раније сејање, — онда га је боље одгодити и чекати лепше време, а то са тога, што добро посејан овас, ма на рашћење његово и мање топлог времена дошло, — донеће домаћину веће користи но раније, хрђаво посејан. Ма да је мокра њива боља за сејање овса но ма кога другог жита, — ипак, ако је она тако мокра, да се грудве, преко којих се дрљача превлачи, лепе једна за другу, земља не троши и семе у њу не упада, већ само блатом каља, — онда се од таквог усева добија оскудан род, па ма земља и најснажнија била.

Најбоље је доба за сејање овса оно, када снег тек окопни и горња кора земљина у неколико се оцеди. Ну, у опште, ако се раније посеје, може се рачунати на обилатији род бољега зрна, јер потпуно зрно развија се обично само у рано посејаног овса. Ако се доцније посеје, род не ће бити онакав, какав се желео, но ће у место тога бити сламе много, а зрна врло мало. У позно посејаног овса, такође је много штурог зрна, и зрно је лако.

Овас не трпи веома густо сејање зато, што кад се густо посеје на снажној земљи, он се онда веома бокори, густо и ниско расти и у сљед тога не даје довољан род. Ако је земља добра и тако добро урађена, да је потпуно спремна за пријем семена, — количина семена, које ће се у њу бацити, зависи завршено од њеног стања. На грубој, подводној земљи, или иловачастој хрђаво урађеној и која се при орању одваљује у читавим грудвама, а не дроби се на ситно, — на таквој је земљи потребно гушће сејати; јер при таквим околностима, земља не може семе да покрије колико то треба, но ово пада у бразде, плугом начињене, које опет дрљача није у стању са свим да поравни.

Овсено семе веома воли лако покривање земљом. Ако је овас посејан дубоко у земљу, он слабо расти, хрђаво се бокори и рађа штура зрна и сламу. — Ако је њива добро урађена, — умерено дрљање (влачење) овсеног семена, покрива земљу довољно. На случај сувога времена, добро је да се семе увала у земљу тешким ваљком.

Између свију осталих жита, овас је најкорисније жито, а то са тога, што се у главноме на сигурно може рачунати, да од десет жетава овсених, девет доносе род, само наравно ако се при томе врше и сви остали услови: орање њива и сејање у своје време и како треба. Овас је веома благодарно жито и кад се добро ради, онда свакада рађа скоро сразмерно доброти и снази земље.

Узроци хрђавог рађања овса, обично су у хрђавоме обрађивању жива, неправилном сејању, хрђавом семену, и понајвише у сејању овса на изнуреној земљи и позном сејању.

Многи пољопривредници влаче своје овсене њиве у оно доба, када семе већ почне клијати и пусти по 2—4 листа; они рачунају, да је влачење у време клијања, често корисно. Они ово чине, да би постигли ово двоје:

1, — да униште, почупају, коров међу овсом, и

2, — да прашењем орања, оснаже рашћење овсених клица.

Пољопривредници, који ово чине, влаче при сејању њиву у неколико мање и плитко. При извесним околностима, види се само по себи, да је ово влачење нужно и корисно, као што је то у случају, кад је у земљу бачено претерано много семена и кад ово сувише густо никне. У овом случају, влачењем се густ овас разређује, али у једно са тим и слабо укорењени коров а тако исто и земља мрви. Ако после оваквог влачења у скоро наступи још и влажно време, — овас снажно почне да расти и успева. Међу тим, ако после оваквог влачења буде суво време, — онда се многе клице сасуше, те тако овас остане веома редак. Ако се њиви уради повољно по овас, т. ј. ако се сејање његово изврши ни гушће, ни ређе, но како то обично треба, — онда је влачење за време клијања његовог непотребно и овас даје такав род, као да је и влачен.

Када овас потпуно сазре, он се тада јако осипа од ветра и јаке кише, као и за време жетве и коситбе. Да би се избегао овај губитак, у сљед опадања зрна, или бар у крајњем случају, да би се тај губитак знатно смањио, — потребно је да се сваки пољопривредник постара, да свој овас покоси или пожање, не дав' му да презре. Овас обично не сазрева сав и разноликије сазрева од осталих жита. Када му већи део класова побели и покаже се врео, — тада га треба одмах почети обарати (косити жњети). Овас, који у неколико није доспео — дозрео, — може потпуно дозрети и после жетве. Са тога дакле боље је увек овас жњети неколико дана раније, пре његовог потпуног сазревања, но доцније. Ово правило нарочито је од велике вредности за веће економије, где се више оваквих њива има да сређује.

Понегде обичај је, да се овас — пожњевен или покошен — оставља у пољу дотле, докле му од росе или те кише љуска не одмекне, те се после зрно много лакше млати. Ма да се овим доиста постиже ова олакшица, — ипак услед овога боље зрно испадне и пропадне. Зато је увек корисније превозити пожњевен или покошен овас раније. Благовременим и брижљивим сређивањем њива, може се овас спасти од излишног опадања и пропадања зрна, па баш ако се овас, који је мало одлежао, баш и не омлати савршено, ако у класју и заостане које ситно зрнце, то у томе нема још штете: слама са заосталим зрнима, даје увек добру храну домаћој стоци...

По руском написао
М. Н.

Трговина с јајима и како се она спремају за извоз на далеко.

Мудри народи користе се чиме год могу. Не пропуштају они ни једне прилике, само кад им до руке дође. Мало они воде рачуна о томе, да ли је ствар крупнија или ситнија. Њихов је циљ да што више раде и да се што више обогате. Богатство не мора увек бити велико, пити се оно може увек као такво постићи. Паметним народима доста је и то кад се непрестано одржавају у добром стању, кад су у стању да редовно подмирују своје свакодневне потребе. Али, да се то може постићи, потребно је да се обрати пажња и на ситнице, јер наш народ лепо вели: „Зрно по зрно — погача, камен по камен — палача“.

Истина, ми сви знамо ту мудру изреку, али да ли се по њој управљамо? Не! Да наведемо само један пример.

Из за свим сигурних извора дознали смо, да је у Немачкој јака оскудица у јајима и ако се у великим количинама доноси из околних држава. У исто време сазнали смо и то, да би се из Србије могла слати велика количина, само кад би се при паковању поступило тако, да доспу до места свежа и читава.

Наши трговци о овоме не воде рачуна а томе је, може бити, узрок, што или не знају за ово потраживање или што не умеју да сачувају свежину јајима и да их добро пакују.

Ми смо у стању да их са свим сигурно известимо, да је тражња врло велика а цена добра. Што се тиче паковања и одржавања свежине јаја, ми ћемо им овом приликом дати *сигурно* упутство кога се тачно придржавају они што експедују јаја за Немачку.

То упутство састоји се у овоме:

1. Треба се благовремено обратити свима онима који су у стању да лиферују јаја.

2. Свако јаје ваља добро опрати од сваке мрље и пеге и то још онда док је са свим свјеже. Кад се тако јаја оперу, ваља их добро убрисати.

3. Ваља узети суд с водом, и на свака два литра метнути по на врх ножа *кали-хитермангиникума* који се може купити у дрогерији или апотеци.

4. Ову воду треба дотле мутити, докле се сав кали не раствори и обајадише воду лепом јако црвеном бојом.

5. Убрисана јаја ваља спустити у ту воду и оставити их да стоје један сахат. После једног сахата јаја се поваде и оставе да се сама осуше.

6. Затим се свако јаје брижљиво увије у мену хартију, па се остане у сандук или котарицу, и то на *сувом месту и где није сувише хладно*. И

7. Овако спремљена јаја, свако у својој хартији, ваља спаковати у веће сандуке или корпе, али место сламе треба употребити *столарске шушље* (од рендисаних дасака), јер су оне много подесније за овај посао.

Овај начин одржавања јаја најбољи је и најјефтинији. *Овако спремљена јаја могу остати свежа шест до седам месеци.*

Ми ову вест са упутством саопштавамо нашим привредницима, надајући се да ће се они умети да користе, јер, понављамо: „Зрно по зрно — погача, камен по камен — палача.“

Г.

БЕЛЕШКЕ.

Опробан лек противу колике.

Ваља поквасити пет празних џакова и овлаш воду оцедити, па с њима обмотати цело тело оболелог коња, особито трбух и грудни кош, па за тим са више кострутни колана притегнути. Пре овога, треба коња добро истрљати и измасирати. За тим ваља коњу дати једну кашику *терпетинског уља* које је измешано са четири жуманцета од јаје а, или у место овога дати пола кашичице лапененог уља.

Коњ ће после овога брзо оздравити. *J.*

Вештачко хранење ждребади.

Има случајева да је произвођач коња често принуђен да своју ждребад одгајује на вештачки начин. Ово се догађа онда, кад код кобиле пресуши млеко или кад кобила угине одмах — пошто се ождребила, па ако нема друге кобиле коју би ждребе могло сисати.

За овај циљ показало се најбоље обрано млеко од краве или козе кад се загреје на 26° Р, и кад му се за тим дода нешто шећера. Ну, шећер се несме више метати од једне кашике на литар млека. Ждребе с овим млеком ваља преко дана хранити 5—6 пута и то у оноликој мери, колико оно усхте да пије — а ово му се може дати или у каквој ћаси или у нарочитом суду за сисање (сисаљци). Млеко мора бити увек свеже. Ждребе тако треба хранити за месец дана а за тим поступно укидати оброк и навикавати га на зоб и сено. *J.*

Не дајте коњима да једу багреновог лишћа, ни да глође кору од овог дрвета.

Цепел, марвени лекар, вели: да је и лишће и кора овог дрвета отровна за коње. То изводи отуда, што је три коња једнога дана хранио лишћем и кором од багрема, па су сва три коња мањкали још истог дана у вече. *J.*

Не покривајте коње кад су у штали.

У једном америчком листу читамо да је тај обичај врло штетан по коње. Коњи услед тога постају нежни и лако се побољевају кад из коњушнице изађу.

Кад је пољућа зима онда се коњи зар и могу покрити, али је далеко боље да се коњушница на неки начин загреје — него да се коњи покрију.

Из истих узрока заведено је у Прајским ергелама да се коњи у коњушници не покривају и ово је правило заиста од доброг успеха. *J.*

Свеже — зелено — сено нездрава је храна за коње.

До скора је се мислило, да је млало и добро неосушено сено несварљиво а по томе нездраво за храну коња само за то,

што та коња добро не сажвакаћу. Једним сасвим случајним опитом нађено је, да је увела и у пола осушена зелена пшеница и сено, школьива за храну стоке из других узрока:

На дан 24. Јула ове године, из једанпут разболе се 30 коња у циркусу „Лорку“ у Луперну (Швајцарска). На свима оболелим грлима, очи су биле, као кре црвене, дупање срца било је јако и неправилно. — Сва су грла била у јаком грозничавом стању. Лекарска дијагноза гласила је, да има отрова у срцу. — Аналазом је нађено, да је како зоб — овас — тако и пијаћа вода, сасвим здрава. При сецкцији неколико угинулих грла нису нађени никакви трагови отрова. —

На једанпут, паде сумња на младо сено, у коме превараћем образују се неке отровне материје. Опити хранења са младим сеном одмах су чињени на царинском ветеринарском институту. Резултат ових опита био је позитиван. — Нађено је, да се превараћем сокова у сену образују отровне материје. Од 30 коња који су се разболели од младога сена и при најбржајшијем лечењу, 9 и то најблагородијих коња имесало је од овог отрова из сена, који јако дејствује на срце. —

— o —

Зашто се млеко прогруша и поквари пред олују.

Прогрушавању и пропиштавању млека пред олују, све до ове године, мислило је се да је узрок електрицитет. Но у ствари није тако.

Талијанац Толемај, на три разна начина пропуштао је електричну струју кроз млеко, и ова не само да није успорила киселење млека, већ се ово никако није могло ни укиселити, за 3 дана као што се је мислило но тек после 9 дана. Тим је доказано, да електрицитет није узрок прогрушавању млека. Посумњало се да томе није узрок Озон. — Озон то је гас као и киселоник; но њега има у ваздуху врло мало, а најбише пред олују и у првим кишьним капима кише. Толемај произвео је Озон на вештачки начин и пропустио кроз млеко. После једног сахата, млеко се је сасвим згрушило, прогрушило и укисело. — Дакле, ето, зашто се млеко пред олују кварн. — o —

ГЛАСНИК.

Шумарска такса. — Ово дана утврђена је у Привременом Савету такса дрвета за грађу, разноврсне израђевине и горево за домаћу потребу; даље; плодова и садница, жирокаше и поваше у државним шумама. По закону о шумама ова такса важи од 1. октобра ове до 1. априла 1892. године. Такса се мало разликује од старе такое (по шумској уредби).

* * *

Привремени савет. — У великом је послу. Седнице се држе из дана у дан, било целог савета или појединих сенција. Па и при свем том тешко да ће моћи да довриши са претресом сваку пројеката спремљених за издућу Народну Скупштину, пре њеног састанка.

ДОПИСИ.

Радобуђа 1. новембра 1891. год.

После дуготрајне суше која владаше са северним ветром — горњаком, добисмо 17 прошлог месеца кишу, а за овим одмах снег који паде у слоју за 50 см.

Изненадна студен са големим снегом јако је забринула сеоцаше пољопривреднике, јер још небеху довршили с орањем за сетвину пшенице, из узрока, што је пролетос владала јака суша као и сада, те се је морало одложити са сеидбом кукуруза; а бројни предели у почетку јесени хладни, па изразито и борба мора бити позна, с концем септембра и с почетка октобра. Дакле над је тако дошкан борба свршена, разуме се да ће и оријба за озиму пшеницу тек у другој половини октобра отпочети; ну кано је тада беше суша искрпела и последњу кап влаге, то се морале орање одложити док киша падне. У то време добисмо нашу кољој се сваки радовао, јер беху жељни кише коју немадоше преко целог лета, али на великоју велику радост, за кратко време одегнуше се брда белим „брухом.“ Снег који тада добисмо, много је нанео штете шумама, а нарочито растеној шуми, јер још небеше са нете лист опао, на над паше снег — он се шелагла на гране које беху одевене пуним листом, те их оборе земљи — шкоди, затим јаке шумоните грмове поизвалива на земље, који сводим падом оборише — изломише облизне те је с тога скоро онемогућен пролаз кроз шуму. Овом приликом могу рећи само то: да је шума у неопходној вредности општини.

Снег, који голему штету нанесе шуми, не задржа се дуго на површини земљиној; јер киша га претвори за два дана у воду, те реке и потоци придошоше, а за овим дуну југ, који земљу осуши и седи од сушишне влаге. Чим се земља просуши одмах се указа рајица на њиви, јер народ готово може се рећи да није никакво зрно овог снега орао, па је сада прилику небеши што више узоро и посејо,. јер се је надати скоро другом — снегу.

Опогодишње летине како окопавине тако и стрмишне биле су све у опште добре, изузевши кукуруз, који је због летошње суше ситан остао.

У овоме се крају поглавито сеје кукуруз и то: домаћи шутеј, а ређе шарени и бели. Кошишње се први под куће ако је облизне њива, ако ли је подаље од куће оно на њиви. Кукуруз се обере с помушином, па се сиза кошу уз приномоћ моје окомишка.

Пшеница, јечам, раж — рижица овас (зоб) добро су родиле тако, да је кретина пшенице давала 60—65 шер; а тако исто и јечам који је сејан на озим, раж и овас лошије су родили.

Пасуљ је добро родио. Кромпири који су сађени по кречевинама такође родили да неможе боље бити.

Од воћа:

Шљиве, јабуке и крушке добро су родиле, ну ове последње две боље. Шљиве су наместо добро родиле; њиних који су до 100 товара шљива набрали.

Јабуке су напредно добро родиле тако, да су појединци њима по 50—60 врећа; јабуке су њеновом сенабџије и будимше, које се у великој количини извозе за Београд.

Гусенице по воћу прошле године појавиле су се но у мањој количини. ове године биоле новине но иман назнатна је штета биле. Изгледа да ће их изуће год. у великој количини бити, јер има много јаја, код њих се шкулоно требање не предузима, већ се одузлењу на природу.

Ливаде су овога лета рђаве биле, јер прошле зиме оголио је било сеном као и ове, те се је морала стока рано истерати на пашњаке и ливаде, која је боравила до дуге половине априла па се је тек истерала, ну за овим настале суше која спречи порост биљна, те нам тако ливаде омањиле са сеном ове године.

Народ се јако забрињу како да зирани стоку преко зиме, те који имађаше поспеи број стоке потери на пијаце и продаде не по јентину цену.

Од стоке, највише се гаје говеда и овце, а за овим свиње појак из године у годину има све више и више. Стока је поћемом мршава и ситна, а то зато, јер јој се готово ни мало пажње не поклања. Лети борави на пашњацима, а зими око потарова без икаког проништа.

Пчеларство је слабо заступљено тако, да тек по неки кућа има по коју кошницу, а памтим кад у овом селу ретко која кућа не-

мање пчела. Јаке, попао у низак пао и у другом које чему. Пчелари се простим посматрањем — пантрама — тринкама; пештачких кошница нема. Може се рећи с правом, да је ова година рђава за пчеле био, јер ретко да се је која кошница родио, а мало су и меда набрале, да се још одсад почињу припремити.

Сипидобуба се још нису не гаји.

Стање здравља код људи и домаће стоке повољно је.

Рад. В Миловановић
агроном.

Ћуприја 1. новембра 1891. год.

Време у октобру до 12. октобра тек. год. било је доста суво усљед чега је рађо мало поорано и посејано озимих стрних жита.

Октобра 12. почела је падати киша са провремењавањем снега, затим је снег падао без кише и до 26. истог месеца није имало скоро ни дана а да снег није падао. Снег је напао у дебљини 7—8 сантиметра. По овоме снег је представио пашати и одиочео је дувати југ, који је сав снег у долинама отопио, а по брдима и данас стоји.

Због мало посејаних озимих стрмина, ратари сада ору и сеју оним жита што пажу на „бат" и ако је време сејању озимих стрмина већ прошло.

У општи народ се сада занима: храњењем и његом стоке, угњењем стрњика и разоравањем ледина, изваћењем љубрета на слабе њиве, довожењем дрва за огрев, продају и другу употребу, прављењем ноних и утопљавањем старих кошара за стоку, копањем шанчева — салаша — око својих њива и ливада.

Храна како људске тако и сточне има доста.

Стање здравља људи и домаће стоке за сад је добро, заразних болести није било нити их данас има.

Цене појединих усева и производа оне су:

Пшеници	18 дин.	по облику 2% на прашину
Јечму	10—11 „	
Овсу — зоби	11—11·50 „	
Раји	16—18 „	
Кукурузу	9—9·20 „	по облику 10% кушине
Сувим шљивама	26—28 „	
Белом вину	20—24 „	од акова
Црном вину	16—18 „	
Свињском месу	0·70—0·80 „	све од једног килограма
Овчијем месу	0·30—0·40 „	
Говеђијем месу	0·80 „	
Сиру	0·70—0·80 „	
Кајмаку	1—1·20 „	
Масти	1·20—1·40 „	
Купусу	6—8 „	сто главица.
Празом луку	0·60—1·40 „	„ струка.
Црном луку	5—10 „	„ килограма.
Колима дрва	4—5 динара.	

Пав. Мићић

Љуберожда 4. новембра 1891. год.

У прошлом допису, јавио сам, да због суше и изванредног снега мали ниси ни време озимице посејана. Једна тек појава од 24. пр., месеца дале ми повода да четаоцима „Тежака" учиним још нешто из овога краја. Речеиога дана путујући за Пирот, сеоких у Суводолском пољу десетак рала где ору. Поносих да то праве водоносе, али кад дођох ближе видех да није што сам ја мислио; већ људи сеју прено снега на ралом прерђу снег и по мало земље. Нико се повољно не изражава о оваком раду, а хоћеше што од њега бити. — ја забележих ово да у своје време видиш и читаоници „Тежака" достави.

Снег се отопио по шиницама, по неки радник сиком отиња по који трентуак да бади неко врнце у земљу; али киша пастаде, и опет се не да!

За стоку је мала бојазан, јер је снег пашао у поље. Овце обично теражу преко лавада, а козе у гору. Туда козар зекиром иде напред, сече па све страже владике преко средине, преиза на страну а козе иду за њим и бресте? Јадник, не мајема зло које ће снаћи и њега и његову околину за тиква поступак. Сви сазети од страна оних који озбиљније воде рачуна и о будућности — без успешна су. Једино закон о шумама ако што учиња.

Д. Д. Поповић
учитељ.

Дуб, 15 новембра 1891 год.

У овом крају била је завладала хладноћа од 14 октобра. Тога дана пала је киша и време је било прло хладно. 16 истог месеца падао је снег и до 24 непрестано је падао пак сам ни с киша. Земљорадници били су се јако забринули, јер их на четиртина није ништа узорала, нити посејала. Но од 24 настало је лепше и топлије време, снег је посво да нестаи и до 1 новембра, сврди је готово отопило. Од 1 новембра дани су постали топлији и по ноћи падала је бела киша. За оне, који нису ништа узорали, настали су боље услови, и сви су, готово, поорали.

Ма да је ова година била родна, скоро у свима крајевима, па и овом, ипак ће становници овога краја осећавати у даљем најгласнијим потребама, а то је: у људској поточној храни. Народ је морао због ранијих дугова а нарочито због залужених дивака, продавати пошто пото. Већ су по неки почели у торбицама од 8—10 кгр. носити у воденицу, па чак их има, који су почели купивати. А што ли ће радити ув велике посте!

Са сточном храном ни мало није боље. Ливаде су овамо нешћном у брдима и средња орућима довољну је, па да траку спрати. Једино с тога, а друго и због мале количине дивака, траве је рађо мало накошено, па и од то мало напошене траве, продавато је доста.

Шљиве су прилично родиле, и нешћном су се сушиле. Суве шљиве одлазе теражу се на пазарску пијацу.

Цена је:

кукурузу	100 кгр.	12—13 дин.
пшеници	„ „	13—14 „
зоби	„ „	10—11 „

Здравље људи и здравље стоке је само како се пожалити може. Једино ударила је нека болест у шатке. Први су знаци ове болести: не могу да се држе на ногама, него се полијажу напред и на зад. Тако траје 5—6 дана. После не могу да устану никако. Болују 10—15 дана на лепшу. За сво време боловаља једу као здраве. Код мене је лиједао 5 патака, и у опште у нога год ника лиједна. Но у последње време у малом броју спопада та болест патке.

Никола А. Јовановић
учитељ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Записник XIV. седнице од 27. сепг. 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, заступ. благајника г. А. Живановић, одборници г. г. Јан. А. Марковић, К. Главинић, Анта Голубовић, Милош Х. Поповић, Д. М. Спасић.

Бележно секретар Спасић.

Бр. 59. Одбор награди радове пристигле у „Тежаку" у бр. 28. до 38. и то:

1. Чланке

Са по 80 динара.

Шта да сејемо на стрњикама од Душ. М. Спасића.

Сеоење пчелањака од јула до октобра од Ил. Марковића

Важност заоравања стрњике од Душ. М. Спасића.

У којој густини ваља сејати шуму и како се врши само сејање од Благ. Д. Тодоровића.

Чинимо сами себи зајам од Драг. Н. Лапчевића.

О шумама у округу ужичком од Јов. Голубовића.

Неколико напомена пред бербу зимског воћа од Душ. М. Спасића.

Са по 75 динара.

Беркширска раса свиња од Мирка Миљковића.

Са по 70 динара.

О чувању прибраног семена од дра Ђ. Радића.

Справа за калемљење лозе од Иг. Мирковића.

Чишћење дрва од гусеница од Драг. Н. Лапчевића.

Муртеница од М. Ђ. Ранчића.

Извештај са овогодишњих привредно — витешких утакмица у Шапцу од Мирка Миљковића.

Чување пожњевене стрмнине од закишњавања од Иг. Мирковића.

У којим приликама треба претпоставити сађење шума сејању од Благ. Д. Тодоровића.

Како треба подизати младе пилиће од Дра Ђ. Радића.

Непрео мед од Иг. Марковића.

Замењивање старих матица од Иг. Мирковића.

„Херниjа“ или кила на зељу од Дра Ђ. Радића.

Употреба целила за брзо сазревање вина од Дим. Христића.

Сасецање (пикирање) најсија од Иг. Мирковића.

Прављење бермета од М. Ђ. Ранчића.

О трујењу корена винове лозе од Иг. Мирковића.

Српска жита и осушени плодови у трговини од Ј. Гудовића.

Општа крушевачка изложба и земаљ. изложба воћа од Душ. М. Спасића.

Да ли величина пчеле зависи од величине ћелија од Иг. Мирковића.

Воћарство у основној школи од Иг. Марковића.

Опитне пољопр. станице у Америци и Русији од М. Јакшића.

О јагоди месечарки од Дра Ђ. Радића.

Пред бербу кукуруза од Душ. М. Спасића.

О превирању шире и кљука од Благ. Д. Тодоровића.

Звездан и звездице од Дра Ђ. Радића.

Два пут већу жетву имаћеш, ако за сејање употребиш најкрупније и најједрије зрно од Благ. Д. Тодоровића.

Теглећа говеда и њихов најправилнији кое од Дра Ђ. Радића.

О приуготовљавању воћног семена за сејање од Дра Ђ. Радића.

Проветравање шире од Благ. Д. Тодоровића.

Колика треба да је топлота кад шире превире од Благ. Д. Тодоровића.

Са по 60 динара.

Предупређивање туберкуле од Иг. Мирковића.

Плашљивост коња од Иг. Мирковића.

Врањ за превирање од Благ. Д. Тодоровића.

Судови за превирање од Благ. Д. Тодоровића.

II. Белешке.

Све са по 60 динара.

III. Гласник.

Све са по 60 динара.

IV. Дописи.

Све са по 48 динара.

V. Питања и одговори.

Све са по 80 дин.

VI. Подлистак.

Са по 60 динара.

Нишка област од Драгољ. Јовановића.

Са по 70 динара.

Винарска писма од Благ. Д. Тодоровића.

— Све од штампана табака.

Бр. 60. Секретар реферише да је Пољопривредни Календар за 1892. годину дат у штампу и да треба решити у колико ће се комада печатати. — Одбор с обзиром на тражњу Пољопр. Календара пр. год. и на киљ ове популарне пољопривредне књиге одлучи: да се печата у 7 хиљада комада.

Бр. 61. На основу понуде г. г. Др. Ђ. Радића, писца књиге „Гајење перпате живине;“ П. Стојадиновића, писца књиге „Вински лекар;“ и М. Петровића, писца књиге „Земље у Бачкој;“ да им друштво откупи извесан број књига — Одбор у начину одлучи да се г. г. писци потпомогну откупом извесног броја књига, но пошто ове године нема више кредита за то, то да се понуде њихове поново извесу на решење од нове године.

Бр. 62. На молбу г. Љ. Којића државног питомца за екологију у Француској, да му друштво учини неку позајмицу за набавку извесних дела, која су му за штудију потребна, а да се друштво наплаћује у месечним отплатама или да за ту суму одрали на друштвеним књижевним издањима, — одбор одлучи: да се књиге које г. Којић жели да набави набаве за друштвену књижицу, па да се г. Којићу даду на реверс на послугу.

Бр. 63. Пошто је заступник друштва у спору са г. Ж. Анђелићем управ. вар. Београда у пензији, г. В. С. Богданохић на путу, то одбор одлучи: да друштво заступа на рочишту са г. Анђелићем 3. вд. м. г. Алек. Живановић, заступ. друштв. благајника.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1892. ГОДИНУ

готов је и разаслаће се за неколико дана

Уредништво плаћа 46-ти број „Тежака“ од пр. г. **динар** број, у готовом или пољопривредним списима. Моли за пошиљање.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОВЕЊА РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1868. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВУ НОСИ ЛИСТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД. 4 дин. ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖНИЦА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ПОМАЖУЋИХ ГОДИШЊИХ 4. ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТУ ПОЛОЖИ НА ПЛАЋ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 нем. м. пр.

ДОЊЕСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ОСЕМНАЈОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 50. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15. ДЕЦЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** Један поглед на наше шљиваке. — Нова сорта вреже (шпергесе). — Производња, кресење и нега тополе (настављ.). — Користи од справе за истресавање меда. — **Белешке:** Десет најважнијих правила из науке о храњењу коња. — Сејање на изнемоглу и ковртљиву. — Дренаж угаљ као средство, да се ђубре боље угреје. — Зелена ђубра за сиђење. — Један знак млечности краве. Прихрањивање птица преко зиме. — У прилог презимљавања пчела. — **Дописи:** Свечаница. — Са Дрине. — Пожега. — Загорица. — **Подлистак:** Предавања о гајењу хмеља (свршетак).

ЈЕДАН ПОГЛЕД НА НАШЕ ШЉИВАКЕ.

Путујући кроз читому Шумадију, поред осталога, нарочиту сам пажњу обраћао на шљиваке, то врело наших доходака; али на жалост признити морам, да се с њима ни у колико похвалити не можемо. Наилазио сам на неке шљиваке — нарочито у Гружи — у којима су са свим здраве, снажне и бујне шљиве са свим ретке појаве; и већина ових дрва у таковом је стању, да их просто треба посећи; а кад би са неких дрва суво и поломљено грање одсекли, онда не би на круни много добрих грана остало. По неки домаћин, који води мало рачуна о свом имању, зајне с јесени по шљиваку и преглада своје шљиве, па и ако наиђе на неку јадну и оболелу, он опет не ће да је посече, јер се нада, да ће се и она идућег пролећа опоравити; али бадава! Оболело дрво, или ће наступајућа зима сатрти, или ће се, ако би с пролећа и потерало, у сред лета осушити, па ма и иначе и најповољније време било.

Ово није случај само код старијих, него и код млађих дрва. Кад би хтели да заменимо старија дрва млађима, у случају да су понегде старија изнемогла и оболела, то би их — у опште да кажем — ¾ требало повадити. Па мислите ли, да би од ових младића већ ваљде било? Боже сачувај! Ја знам, да је по неки домаћин и то покушавао, па је се слабо користио. — Код нас се обично старија дрва подмлађују појачим сасецањем грања. Тако јако сасечена дрва потерала су у шибове као оно прва. То је сасецање у многим и многим случајевима и врло корисно за одржавање старијих дрва; то је управо неки начин подмлађивања, али само онда вреди, кад се у своје време и као што треба изврши. И ту је и пажње и вештине нужно.

А где управо лежи узрок хрђавом стању наших шљивака?

Ово је замашно питање, и ово нам се овде мање са свим нехотично, а заслужује да баш у овом листу на њега одговоримо, у толико више, што је шљива једна од најкориснијих наших воћака. Њени су плодови постали потребни сваком кући без разлике, сиромаху као и богатоме; они не служе само као храна, но и као лек; они су отворили трговини врата и на кошу и далеко преко сињега мора, где се у виду „сувих шљива", пекмеза и ракије, далеко по свету продају. Неродност сваке друге врсте воћа, може се код нас много лакше прегорети, но неродност шљиве. Кад шљива не роди, то ми јако осетимо. А за сиромашнијег домаћина и с тога је ова воћка важна, што се врло лако подиже, без многог знања и велике вештине, али је доцније, при одржавању шљивака, нужно и знање и вештина.

Потражити узроке, са којих су у нас данас шљиваци тако хрђави, биће нарочито у том случају од користи, ако мислимо, да ћемо бити у стању, да на место старих, занемарених и пропалих шљивака, подигнемо здраве, снажне и родне шљиваке.

Шљива се код нас размножава својим сопственим изданцима. Сиромашнији домаћини и продавци „фидана", служе се поглавито с овим изданцима. Али овај начин размножавања посве је неподесан за напредњи пораст шљивиног дрвета. Подизање шљивиног дрвета из семена, то је најбољи начин; и запамтите ово, да

Шљива, која је подигнута из семена, дакле, која је подигнута на природан начин, не избија изданке.

Само у том случају, ако се жиле повреде апсовом или плугом, или чиме му драго, или ако се шљива налази у неприродном положају, избијање изданке и то у толико више, у колико више буде речених повреда и у колико се више буду узимали изданци од једног дрвета.

Изданак је највећи непријатељ ономе дрвету од кога је порастао. Ко га оставља за размножавање, или да га прода, тај га мора оставити дуже времена на месту где је избио, дакле на самој жили главнога дрвета, и ту се израњује и парашњује на штету главнога дрвета све дотле, док га не одсеку. Такав изданак узима с почетка мало хране од главног дрвета, али што год бива старији и јачи, тим више хране за свој пораст потребује, тим више штети главно дрво. И то је истина, да изданак у скоро добије и своје рођене жиле, али он с овим жилама стоји на жилама и у крај жила главнога дрвета, што је свакојако ономе од штете.

Ко мало боље погледа у неке наше шљиваке, видиће на неким местима читаву шуму од изданака. На многим местима остављају се ови шумарци од изданака, без да икоме падне на памет да се запита: шта ли ће од тога бити у будуће, и како то утиче на главна стабла? Па да ли се можемо и смемо онда чудити, кад нам шљиваци сваким даном све слабији, све нероднији бивају?! Изданци су крадљивци, који главном стаблу сокове, храну отимају, па што више тих изданака, тим више и крадљиваца, тим веће штете за главно дрво.

Ајде да ми сами наближе посмотримо ове изданке, па да се сами уверимо, да ли од њих могу бити јака, добра, здрава, родна и дуговечна дрва. Шљива, истина, врло лако жили; али њени изданци не жиле лако, и жиле им у порашћивању не напредују у оној мери, у којој напредују и порашћују жиле главнога дрвета, па с тога и зависи пораст и напредовање изданака већином од хране оних жила, из којих су порасли и с којима непрестано у вези стоје.

Зато, што порашћују близу самог дебла, на жилама и између жила главнога стабла, није ни једном изданку могуће, да се у својим жилама развија онако, да би се сам обилато одржавати могао. Осем тога, сваком изданку сметају у порасту и горње гране главнога дрвета, па услед тога, нити може да порашћује довољно у висину, нити може да добије довољно ваздушне хране, росе, сунца итд. Још морају овакови изданци и са свим хрђаво да расту, ако је као обично што је у нас, земља затрављена. За размножавање одређене изданке треба у своје време и кресати; па и то се код нас не чини; — на употребљивање моткама нико и не помишља; грање се пушта да расте и да виси како хоће и на коју страну хоће, а још и за време самог пресађивања ни трага од круне нема. Па на крају крајева, шта може од овако занемарених подмладака и да буде?

После пресађивања тек, биће ово зло још веће, и у толико веће, у колико се при самом пресађивању и после њега буде грешило. Кад смо већ нехатни, да при пресађивању младих јабука и крушака нисмопамо

ПОДЛИСТАК.

ПРЕДАВАЊА

о

ГАЈКЊУ ХМЕЉА

(свршетак)

6. Непријатељи хмеља.

Не мање него болестима, изложен је хмељ и разним непријатељима, од којих су најчешћи и најопаснији ови:

1) *Гундељ.* То је прв, из кога се за три године развије савршени инсект — мајски жук. Овај опасни непријатељ најчешће прави штету у пределима шумским; или у оште тамо где има много дрва. Мајски жук лепе јаја у земљу, но тамо, где ће црвићи чим се из јаја излегу наћи хране на жилама оближњих биљака. Ови црвићи тако су прождрљиви, да, кад их неће више има у хмељику, могу хмељ са свим да упропасте, прождирући му жилице. — Противу овога штеточине препоручује се на првом месту чишто држање хмељика за време у које мајски жукови легу јаја. Даље, таменење мајских жукова када их много има, таноље је од користи. Ово је лако извршити: кад се свако дрво у ближини хмељика преко дан протресе, онда сви жукови, који преко дан ту борављу, пропадају на земљу, а само их ваља погазити — потући. Ну ако би се икак приметило, да у хмељику има много гундеља, треба и њих по могућству таманити, а у овоме ће хмељару најбоље помоћи живина, нарочито кокошке, ако се пусте у хмељик за време копње хмеља, јер оне гундељ ужасно тамане. — Хмељ спознаднут овим штеточином почне да вене, и ако се зло брзо не отклони, може да проузрокује велику штету. Сл. 33. показује овог непријатеља хмељовог.

Сл. 33.

2) *Бувач.* И овај непријатељ хмељов често је опасни, ну само по једногодишњи принос хмељика. Он напада на хмељ или с пролећа, чим се хмељ пређе и прежа по ноћи да тера, или за време цветања хмеља. У првом случају није тако опасан, јер ако је земља неке спажња, прежа тако брзо расте, да јој бувач при свеколикој његовој прождрљивости ипак не може много да науди. Ну, далеко је опаснији бувач кад напада на хмељик за време цветања хмеља, јер онда навали и на сам цвет, избушив му цветне листиће и пестељу и цвет опада пре најмањем ветрићу. Зато ако се бувач појави за време цветања хмеља, треба пожурити са бербом, па ма хмељ и не био потпуно зрео. Ну у оваком случају треба само оне делове прже посећи, који носе цвет, а остале делове прже треба оставити на чокоту да бољка дозре, па их тек по том сећи и уклањати из хмељика, — јер ако с

повеће рупе, — онда је тај нехат при пресађивању младих шљива тим осетљивији, што на напред речени начин лакше и јефтиније добављамо саднице, и што због њиховог хрђавог изгледа, мање пажње на њих при пресађивању обраћамо; баш на против, треба им више пажње обраћати зато, што су саднице слабе и неугледније, па бољом негом треба још у почетку да накнадимо оно, што им по саставу од пророде не достаје. Исто се тако наши домаћини слабо обзиру и на то, да за те рупе прибавимо и бољу земљу, ако је земља по природи слаба, а на послетку не пазе ни на то, да око новоусађене воћке сваке године земљу копкају и од травуљина чисте. Онда, разуме се, није ни могуће, да на досадашњи начин сађења и гајења порасти здраво и крепко дрво, а нарочито, ако је још и од главног дрвета насљедило какву болест, или неку другу ману.

Да би имали здраве, крепке, родне и дуготрајне шљиваке, треба се приржавати сљедећих правила:

Не треба никако пустити, да око шљива порашћују изданци, него их одма, чим се укажу, треба посећи, јер они су за главна дрва прави сатирачи. Ако баш не ћемо ове изданке да бацимо, онда их треба, ако имају својих добрих жила, пресадити на неко добро и подубље прекопано земљиште, па их ту са свим по правилу неговати. Овако прерано од главнога дрвета одвојени и на добром и добро приуготовљеном земљишту усађени и добро неговани изданци, добиће више и јачих жила, самосталније ће порашћивати, снажније ће се развијати и биће за даљи пораст спремнији.

Али је најприроднији начин подизати шљиве из коштица; из коштица добићемо увек и за сваки положај најздравија, најјача и најтрајашнија дрва; из коштица изведена и подигнута дрва, имају највише жила, а од тога много зависи цео успех.

За извођење крушака, јабука, трешања и т. д., праве се изводнице и у њима се изводе из семена дивљаке, које ће доцније да служе као подлоге за каламлење благородних сората; с тога имамо од тога воћа бољих и здравијих дрва. Истина, ми шљиву не калемимо; али би опет зато далеко боље било, кад би и шљиву из коштице изводили на засебним, добро приуготовљеним лешицама — изводницама, па одатле изведене младице пресадили у расадник, ту их две године неговали, лепу им круну образовали, па их тек онда пресадили на стално место.

За пресађивање на стално место, било у шљивак било у повртњак, треба само праве младице узети, које имају подједнаке круне, а ове треба — за шљиваке — на два метра високо образовати.

Из искуства се зна, да на горњи начин изведена дрва боље напредују, да витка стабла снажније порашћују и да су високе круне много боље сачуване од квара.

Потоњи пораст једнога дрвета зависи са свим од тога, како је гајено у младости, како је гајено све од времена, од како је клицу из земље промолило. И код биља није ни у колико друкчије, но код

овако не поступи, онда се са сигурношћу могу очекивати идуће године посљедице преране бербе, које смо раније споменули. — Средства противу овога штеточине нису довољно опробана; ну срећа је што је врло њежан, те га воле плаха киша ужасно потамани. Иначе, ваља хмељик одржавати у сназа подесним ђубрењем, па смо онда сигурни да нам бар пролетњи напад бувача не ће нанети штету.

3) *Медљикара* (лисне ваши) појављује се обично друге половине маја месеца при пиглој промени топлоте. Само кад су услови такви, да се хмељово лишће разболе од *медљике*, онда и медљикара леже много јаја и ужасно се размложава. Ну како медљикара спопада само оно лишће хмељово, које је оболило од медљике, то се и не може сматрати као самосталан непријатељ хмеља, већ само као савезник болести *медљике*, — и оно, што је противу медљике препоручено, важи и као средство противу медљикаре.

4) *Скочац*. Црв овога инсекта подгриза корен хмеља и може хмељику много да шкоди. Где би се појавио у хмељику, ваља у близини кокоћа побости у земљу парчад репе или кромпира, на које он врло радо иде, а ова места треба обележити, па чешће вадити пободену парчад и потаманити црвиће који су се на њих сакупили. На тај начин знатно се утамани овај штеточина, те тиме умањи и опасност по хмељ.

5) *Хмељов смотавац*. Жућкаста женка овог штеточине излеже јаја на источној и јужној страни вреже и петељака лисних и цветних, и то увек па чокоћу које није изложено јаким ветровима, а које је снажно, — па одмах за тим угине. Из ових јаја излегу се за две недеље дана црвићи — ларве, који се одмах увуку у врежу и петиљке, остављајући за собом траг њиховог пребивања у поменутим деловима у виду рупица кроз које су у њ' ушли, и погани, коју избацују на поље кроз веће рупице које се налазе махом на унутрашњој страни вреже. Ове рупице, којих на једној биљци може да буде врло много, спречавају оптицање биљног сока, те тако хмељ почне да црвени и цвет да опада, а биљка у опште заостане много иза других биљака које су поштеђене од овог штеточине. На истој биљци често се налазе један поред другог црвићи разних величина, потпуно развијени и још врло мали, али један другом никад не сметају. Црвићи ови голи су, глава им је мрко-црне боје, тело састављено из дванајест прстенова, по леђима су боје жућкасто-сиве, а по трбуху беличасти, с обе стране леђа имају на сваком прстену по две црне пеге — брадавице — из којих из сваке избија по једна мрка длака. Ногу имају 7 пари и један пар паногу. Потпуно развијени црви — ларве — велики су око 2 см. Они презиме покривени ткањем који сами справе на површини и пуковинама мотака, у сплету жица и на другим подесним местима, или се завуку у дрво (мотку и др.) па само затворе улаз, или, најзад, у самој врежи. Најчешће презиме по два црва заједно, и то један мужјак и једна женка, или и ако и нису заједно већ сваки за се, они су опет у близини један другом. У овом стању презими инсект и идуће године, обично друге половине маја месеца, учаури се, и после 14—18 дана излети из чауре лептир. Мужјак лептир боје је мрко-пепељасте која се прелива у црвено; велики је по дужини 13—15 мм. а по ширини са раширеним крилцима 29—30 мм. Женка је, као што смо напред рекли, жућкасте боје, дугачка је као и мужак, а нешто је мало шира.

животиња. Биће сваком познато, да од оног живинчета, које је у првој својој младости пренебрегнуто, које је закржавило, ништа особито бити не може, па ма како се доцније на њега пазило, ма како се оно неговало. Исто је тако и с биљкама. Ако су у младости занемарене и закржавиле, сва ће доцније на њих утрошена нега бити узалудна; ништа помоћи не ће. Ја сам разне биљке, које су у младости закржавиле биле, пресађивао доцније у најбољу и најпажљивије урађену и приређену земљу, и неговао их како сам најбоље умео; али све бадава, оне су иза оних у свему заостале, које су из семена у доброј и добро урађеној земљи однеговане.

По себи се разуме, да се и на већ пресађене шљиве у шљиваку непрестано пазити мора; јер би и онда големо погрешили, кад би младице у расаднику по свима правилима гајили, па их доцније, кад их већ на стално место усадили будемо, напустили, да често помамна природа, на њима, без наше заштите, тера свој ћеф.

У доцнију негу долази на прво место *избор подесног земљишта за шљивак*; уз добро земљиште, треба да је и *подесан положај*, а обоје треба потражити понајпре у долинама, јер су долине много угодније за шљиве, но висови; па тек онда, кад немамо долине, можемо одабрати умерене прибрдице. Кад је ово као што треба изабрано, онда треба за сађење ископати довољно *простране рупе, правилно усадити, а доцније свако стабло чешће окопавати и ђубрити, чистити од маховине и лишајева, пред зиму дебло кречом окречити ита.*

Неки мисле, да су својим шљивама много учинили, ако су нешто мало око стабла окопкали. То много не помаже. У близини дебла налазе се само оне дебеле жиле, које с прикупљањем хране никаква посла немају. Подаље около дебла треба земљу копати и трошити, јер су подаље од дебла оне ситније жилице, које дрвету храну добављају, а дебеле жиле само су спроводнице.

Исто тако треба и на то пазити, *да се не засађује нов шљивак онде, где је од пређе стари био*, што сам у Шумадији виђао, да на оно исто место, где је старо дрво било, само пањ изваде, па одма нову младицу засађују. Ту је земља од старог дрвета дубоко исцрпљена, па ће на том месту бити слабе вајде новоусађеној младици. Но ако би на место старог шљивака, нов шљивак подизати хтео, онда се мора пре свега стари шљивак добро и дубоко прериљати, нађубрити и тек онда поново засађивати.

Ко жели да има здраве, крепке, трајашне и родне шљиваке, тај мора при сађењу нових шљивака и при одржавању старих, све ово напред речено имати на уму.

Р—ћ.

Она леже јаја једно по једно или највише 2—3 на гомилу, али никад више. Ако са лежењем јаја одоцни, те доњи делови хмеља отврдну и нису подесни да понуде храну младоме црву, онда женка бира места на најмлађим деловима биљке и ту леже своја јаја. — Као што се види овај опасни непријатељ хмеља врло је вешт да нађе све што му треба у погледу свог развијћа и размножавања, и у толико је и опаснији и теже га је уништити но многе друге штеточине.

Као средство противу њега где би се појавио у већем броју препоручује се:

а) да се берба хмеља изврши у хмељику и да се не носе дома врежа и други отпаци;

б) да се врежа одсече до самог чокота, а не као што се обично ради кад нема овог штеточине;

в) да се одмах после бербе спали врежа и сви отпаци;

г) да се после бербе хмељик најбрижљивије пограбуља и скупе се сви отпаци хмеља и све друго што се ту налази, па да се све спали;

д) да се мотке поступно потапају у воду, у којој треба да стоје бар три недеље;

ђ) да се преко лета, за време у које се овај непријатељ појављује као лептир, у вече ложе ватре у близини хмељика, на које лептири лете те се ту тамане;

е) најзад, ако би било више хмељика у близини, да се свуда овако поступа, јер ако само појединац учини што треба а не сви, онда се не ће много постићи. —

Хмељов смотавац један је од најопаснијих непријатеља хмеља, тако, да где се појави а не тамани се, може да доведе у питање корист гајења хмеља. У Ческој, у округу Ракопицком, пре десетину година појавио је се овај штеточина у таквој маси, да је окружна власт прописала велике казни за оне који не би употребили напред препоручена средства противу овога штеточине.

6) *Вилина косица*. Ова досадна готованка, која пољопривреднику чини толику штету на детелишту, појављује се и у хмељику, на хмељу, и кад се размножи врло јо опасан непријатељ хмеља. Она се припије уз врежу те јој сок сиса, а обвијањем својим око вреже сместа јој порасту и развијћу. Где би се појавила у хмељику, ваља је што пре искорењивати у колико се то може. Против ње препоручује се и раствор галице, разблажена сумпорна киселина и друга средства, — но сва та средства махом штоде и самом хмељу. Зато, где би се у хмељику размножила велика косица, да хмељик удари натраг и не даје довољно рода, најбоље је искрчити га, па на тој земљи сејати неколике година окопавине, те да се утамани вилина косица дубоким орањем и чешћим окопавањем усева.

7) *Град*. И он је непријатељ хмеља, јер цео овогодишњи род може да уништи, па чак може да има утицаја и на род идуће године, нарочито ако је рано потукао хмељ. Најопаснији је град кад потуче хмељ у почетку цветања. Противу њега нема на жалост средстава, до то, да се хмељ што боље повеже, како град не би могао лако да обори на земљу вреже.

8) *Позни мраз*, такође шкоди хмељу. Противу њега препоручује се паљење ћубрета по хмељику оних ноћи, којих се надамо мразу, т. ј. кад захлади, а ноћ је ведра и тиха.

НОВА СОРТА МРКВЕ (ШАРГАРЕПЕ).

Пријатно је, слатко и здраво поврће та мрква; али ју многи не волу због оног особеног њеног укуса,

који је код неких сората зацело јак. Ми имамо врло разних сората мркава, од којих ће неке и штованим читатељима овога листа познате бити. Од пре неких 5 година, нуђаше чувени париски повртар Вилморен нову једну сорту мркве: *округлу црвену*, коју и ми овде нашим читатељима у верној слици представљамо. Ми смо је сејали и ево ћемо о њој да кажемо оно, што из сопственога искуства знамо.

Једни волу једну, а други опет другу сорту; то је свар укуса. Да ли ће ко сејати црвену, жуту или белу мркву, то зависи много и од навике, јер за љубав боје, држимо да се нико на *једну* сорту неће ограничити. Али може бити да нас боје код мркве опомињу на јачи ил' слабији укус једне или друге сорте. Па да видите, тај је укус, односно мирис, код свију боја несталан. Има сората једне исте боје, од којих су неке без икаквог скоро мириса, и једу се као слатке беле репе, а код других је мирис тако развијен, да чисто заноси. Неки баш то траже и веле: то је права мрква, која јако мириши.

Ми још од пређе познајемо *ситну, округлу* мркву, која се у топлим лејама већином гаји, *и она је скоро без икаквог мириса, кад се раније употреби, а онда је и жута; али кад се дуже у земљи држи, онда поцрвени и добије доста јак мирис.* Неки је радије раније употребљују, кад нема још развијеног мириса, а неки је тек онда воле, кад јој се мирис развије. Тешко је то сваком с једним плодом угодити, па с тога држимо, да ће и овде средина бити најпогоднија.

Обично је у црвених сората мирис најразвијенији, али баш код ове наше сорте мирис је *умерен и врло пријатан.* У ње није мирис ни толико развијен, ко-

---

9) *Олуја.* Већу штету ко и један непријатељ може да нанесе хмељу олуја. Против ње ова су средства: мотке треба добро побијати; ослонце од жице треба добро укопати; врежу ваља што боље везивати; не треба употребљавати танку жицу за водиље; и најзад, са стране са које најчешће долазе олује треба испред хмељика подићи шуму или посадити неколико врста воћака, или дрвећа у опште, те да се о њих ломи сила ветра.

XVI.

Принос хмељика.

Мало је културних биљака, које су у погледу приноса тако благодарне, које тако обилато награђују око њих уложени труд и трошак, као што је хмељ. Истина је, да по неке године хмељ не само да не да чиста прихода, већ се шта више не може да надокнади уложени труд и трошак, али тако је код свију културних биљака код којих се за време пораста улаже много рада. Међутим код хмеља не догађа се то често, али опет по неких година донесе тако велики принос, да га ни једна културна биљка не може да покаже ни у најсретнијим случајевима. Дакле у опште увев, хмељ доноси врло велики приход. Принос хмеља једне године зависи колико од рода, т. ј. је ли више или мање родио, толико и од саме цене његове те године, јер ничега се не мења цена тако нагло, ни једног производа не могу да буду цене у две године тако различне, као што се то дешава са ценом хмеља. Ово долази отуда, што хмељ не може да се чува више година, те да се на тај начин задржи хмељ из оних година када је добро родио за године када не роди, и тиме да му се цена изједњачава бар кроз више година; него, кад много роди он је јевтин, кад мање роди он је скуп. Најзад, ова околност за произвођача није тако неповољна, јер зна, ако је хмељ у опште лоше родио па га ни он нема много, да ће му бар у толико већа бити цена.

Ну, и једне године, често се нагло промени цена хмеља, усљед разних околности, а највише усљед спекулације великокупаца. Зато се дугогодишњим искуством дошло до уверења, да је за произвођача најсигурније, да сав род не продаје на један пут, већ у три маха, и то, један део одмах после бербе, један део о Митрову-дне а један о Божићу, јер ће тако бити најсигурнији да ће добити средњу — просечну — цену за свој производ. Само овај начин продаје захтева на првом месту удобан локал — просторију — за чување хмеља до продаје, а где тога нема, ту је најсигурније што пре продати хмељ. Остављати хмељ за до године, очекујући идуће године бољу цену, никако не треба, јер се лањски хмељ много лошије плаћа и купује се само у нужди и у оскудици новог хмеља.

Просечно се узима, да на једном хектару хмељика роди годишње око 600 килограма сувог хмеља. Ако сад узмемо просечну његову цену кроз више година само 250 динара од сто килограма, онда значи, да су хмељару осигурани 1500 динара годишњег прихода од хектара хмељика. Нека се на уложени капитал и рад одбија годишње по половина прихода, то опет излази, да се са 1 хектара хмељика добије преко седам стогина *динара или преко шесет дуната чистог прихода* од самог хмељовог цвета!

Сем тога, произвођач не сме да заборави ни на онај споредан приход који му дају око 5000 кгр сувог лишћа хмељовог и око 7000 кгр. суве вреже, јер суво лишће изврсна је зимска пића за овце, а врежа се да употребити у оскудици дрва за огрев.

Из овога излази, да при нашим приликама једна берба хмеља плаћа земљу на којој је хмељ, а не такву биљку не смемо гледати немарно, већ ваља што пре да је одомаћимо и марљиво гајимо.

лико је развијен у најмање миришљавих сората. Ова је сорта у толико издашнија, што се два пута преко године на истој леји сејати може. Она је тако слатка и финога меса, да се у најфиније воће рачунати може. Домаћину не треба да заплаши овде краткоћа корена; она треба да гледи на финоћу меса и укуса, а не на дужину корена. Ми имамо сората, које расту по 50 сантимет. у дужину, али каква вајда од њих за луцку храну? Никаква; може само за исхрану стоке да се употреби, јер је ту само крупноћа без сласти, без финоће и пријатног укуса.

Кажу, да је ова сорта донешена из Америке, где се сиротиња њом у велико користује. И ми је сваком љубитељу доброг и финог воћа топло препоручујемо.

Р.

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и практике

(наставак)

II. Одгајивање говеда.

Чим крава отели, она, по природном нагону, олиже своје теле. Ну кад што се догоди да се гади свог телета и не ће да га олиже. У таковом случају треба посути теле мекињама, прекрупом или сољу и поднети га крави да га олиже, шта ће она и учинити. Али ако никако не ће да га олиже, онда га треба добро сеном отрти од бала. На сат два или најдаље неколико сати после телења, теле добије толико снаге да може да устане и одма тражи виме своје матере. Ако га не би умело наћи треба га упутити — помоћи му да нађе виме — и оно ће се брзо навићи, па му не ће требати ничија помоћ. Тако ће се теле почети хранити млеком своје матере, које је најприроднија и најбоља храна за њега. У дивљем стању сиса теле све док крава поново не остане стеона и док се зачетак у њезиној утроби не развије толико да нема довољно хране и за производњу млека, а дотле се теле већ навикне на чврсту храну, пашу, те је тако и независно од своје матере у погледу исхране.

Где економне околности допуштају, најбоље је пустити теле да сиса докле год крава има млека и док га сама не одбије. Али то ће ретко где бити корисно по самог газду. Зато је у највише прилика корисније одбити теле раније, како би се могло млеко на друге циљеве употребити, због чега ће по „негде бити корисно одбити теле што је могуће раније. Ну свакојако треба попустити теле да посиса „првенац млеко" (то ће рећи млеко које крава лучи првих дана после телења), јер у њему има више соли и беланчевине а мање шећера и воде, те то дејствује да се тело очисти од *зачетне погани* (meconium или поган која се нагомилала у цревима зачетка — fetus — док се храни у утроби своје матере). —

При одгајивању телади треба знати какав је њихов желудац, те да би према томе знали каквом их пићом треба хранити те да напредују и да би им се надокнадило оно, што је млеком одузето, ако би се рано одбила.

Желудац преживара у опште, дакле и говеда, састоји се из 4 одељења, а та су: 1) *бураг*, 2) *капура*, 3) *листавац* и 4) *сириште*. — Код одраслих говеда најразвијенији је бураг. Његов је задатак да прима у се тек у неколико раздробљену чврсту храну и да је после помоћу капуре поврати у уста ради поновног жвакања — преживања. Преживана храна долази сад право у листавац и из овога у сириште, где се свари а од дела и усвоји, а остатак излази кроз *вратарник* или *пилорус* у црева. — Код телади не долази течна храна у бураг, већ право у треће одељење желуца, у листавац, а из овога у сириште у коме се вари. Зато су код телади бурад и капура неразвијени, док је сириште сразмерно најразвијеније и шири се све више према количини течне хране, коју према своме развијању све у већој количини узима. На против листавац не расте тако с развијем телета, јер сву храну коју у се прими одма спроводи у сириште

Сл. 5.

кроз велики отвор који га са сиришем спаја. Сл. 5. представља надуван желудац телета 6 дана старог за $^1/_6$ природне величине. *А.* је *бураг*, *Б. капура*, *В. листавац*, *Г. сириште* и *Д. вратарник* или *пилорус*.

Запремина сиришта у новоотељеног телета износи нешто више од 1 литра. Пошто је сириште код телета једини део желуца у коме се течна храна вари, то не треба дати телету да на један пут посиса више од једног литра млека, јер ће сувишак несварен отићи кроз вратарник у црева. Ово се не сме губити из вида при гајењу телади, па било да се пусте да сисају на вимену или да се поје млеком.

Као што је већ поменуто најприроднije је и најбоље пустити теле да сиса на вимену своје матере.

Ну из поменутог разлога не треба га ипак пустити да непрестано виси о вимену, јер ће више млека посисати, него што му је потребно за напредовање. Зато, ако је крава добра музара а на паши се храни и теле са њом иде, треба је у неколико измусти три пут, или бар два пут на дан, јер ће тако остати само толико млека за теле да се не преједе а да ипак напредује. У опште узев, реће се догађа да теле на паши посиса на један пут више млека, него што би могло у желуцу да свари, јер крава, тражећи храну не мирује и не остави телету толико времена да сиса да би се могло прејести. Чешће се ово догађа кад

се краве у стаји хране а телад се оставе невезана да могу сисати кад им се прохте. Зато треба телад у стаји везивати. Много је пак боље оградити за телад један део стаје да по њему слободно ходају, па их неколико пута преко дан пуштати под краву да сисају. Само првих неколико дана треба теле чешће пуштати да сиса, иначе га треба 4—5 пута дневно пуштати под краву да сиса, а доцније само 3—4 пута.

Добра музара лучи више млека, него што је њеном телету потребно, зато треба ово сувишно млеко измусти. Ну кад и како треба то сувишно млеко измусти? — Ако прво пустимо теле да сиса па хоћемо остатак млека у вимену да измуземо, ретко ће која крава дати да га потпуно измуземо — чува га за теле, те тако баш најмасније млеко остане у вимену, те прво, остаје без употребе, и друго, спречава лучење млека у вимену, те утиче да крава даје мање млека; дакле овај начин не ваља и ко овако ради, тај не ће моћи потпуно измусти краву баш и кад не буде имала телета, јер ће крава *држати млеко*. — Ако, пак, најпре помуземо краву а телету оставимо у вимену млека колико држимо да ће му бити доста, као што се код нас обично чини, учинићемо опет две погрешке: прво, што може остати више или мање млека у вимену, него што је телету довољно за напредовање, и друго, што ће остати телету последње млеко у вимену, дакле баш оно најмасније, те тако може теле добити пролив, шта ће му такође шкодити; дакле ни овај начин не ваља.

Зато треба, пре него што се пусти теле да сиса, измусти једну половину вимена колико се више може, па ће се видети колико је крава имала млека у тој половини вимена; онда има исто толико и у другој, још неизмуженој, половини, јер млечне жлезде подједнако луче млеко и то једна у једну а друга у другу половину вимена. Дакле, ако крава да из једне половине вимена оолико млека, колико је телету потребно, онда другу половину вимена треба оставити телету. Ну ако да из једне половине више, онда из друге треба тај вишак измусти и тек онда пустити теле да сиса.

Прве недеље довољно је телету за његово развиће 4—5 *л.* млека на дан; шесте недеље довољно му је 6—7 *л.* на дан, а доцније треба му према развићу до 10 и више литара млека на дан. У опште се узима да је телету потребно млека на дан за $\frac{1}{7}$—$\frac{1}{8}$ његове живе тежине.

Према економним приликама и циљу на који ће се телад употребити, биће у највише прилика најкорисније пустити телад да сисају 3—8 недеља. Ону телад која ће се одгајити за прилод и за теглеће волове, треба што дуже пустити да сисају. На против, телад која се не мисле одгајити већ ће се продати касапима, довољно је кад сисају 3—4 недеље. Разуме се да ће се и ту сточар управљати према околностима, т. ј. ако буде имао добру цену и сигурну проходњу за млеко и смок, он не ће пустити телад да тако дуго сисају, као онда кад нема те пијаце. У пределима где млеко и смок немају добру цену, биће за произвођача корисније да одгајује бикове и теглеће волове и ту не ће погрешити ако пусти телад да сисају по године и још дуже. —

Одбијање телади иде доста тешко, као што је тешко и код осталих сисара. На две — три недеље раније него што мислимо одбити теле, треба га навикавати на чврсту храну. Ако је теле са матером својом на паши, оно ће се и само поступно навикнути на пашу, на ће почети и само да пасе и лако ћемо га одбити уз припомоћ мекиња, овсане прекрупе и т. под. хранећих средстава. Много се теже навикне теле у стаји на чврсту храну. Али у четвртој недељи, кад већ добије на свакој страни вилица по три млечна кутњака, у стању је да чврсту храну жваће и прежива. У то се доба већ и приближило време кад га треба одбити, па кад му се сваког дана чврсте хране, оно ће се играјући се навикнути на њу и почеће да једе, док се до одређеног времена за одбијање са свим не навикне на суву храну и тад га треба и одбити.

У опште се тешко одбијају телад која сисају на вимену. Поред осталих узрока, које ћемо ниже видети, и зато у новије доба на неким газдинствима и не пуштају телад никако да сисају на вимену, већ чим крава отели одвоје теле од краве. Затим га лепо отру сеном и сламом од бала и почну га појити млеком његове матере и то на овај начин: Чим се крава помузе успе се још онако топло млеко у чист суд, па се поднесе телету да пије, а да би се научило да пије, завуче се рука у млеко, па се из млека промоли само један прст, а глава се телета, ма и силом, надвије над млеко и прст му се завуче мало у уста да би га намамио на млеко. Чим теле осети укус млека, почне сисати прст, а овај који то ради увлачи све више прст у млеко, док теле не почне сисати — пити — само млеко. На овај се начин навикне теле, за врло кратко време да пије млеко и тако се даље млеком пои без икакве тешкоће. Само се у прво време мора појити теле млеком своје матере, а доцније се може појити и млеком других крава.

Да би што лакше и брже ишло ово вештачко дојење, начињена су вештачка дојила. Најобичније] овако дојило представља Сл. 6. То је каучукна цев, која је на једном свом крају начињена у виду брадавице крава и која се може утврдити за једну страну суда у коме је млеко, да је нико не би морао држати. Тањи се крај спусти у млеко, а дебљи крај покваси се млеком па се пусти теле да сиса. Кад теле осети

Сл. 6.

млеко, почне сисати, и сисајући извуче ваздух из цеви, па онда почне извлачити и млеко, те сиса као на вимену своје матере. На овај се начин телад брзо навикну на вештачко појење и могу се с успехом овако хранити. — Овакво појило добро би било кад би имао сваки сточар који држи више крава, па ма и не хтео помоћу њега хранити телад, већ само да му се нађе за случај кад теле не могне на вимену сисати, рецимо зато, што су се брадавице окрастале или из кога другог узрока. И слика 7. показује вештачко појило за теле, а сем ових појила има их још и много других, којима се постизава исти циљ.

Сл. 7.

Вештачко појење у опште има ту добру страну, што смо у стању да тачно одредимо количину млека коју треба дати телету према његовој старости. Само треба пазити да се млеко даје увек млако (28—29°Ц), а што се количине тиче не сме се губити из вида оно што смо раније рекли о томе. Овај је начин појења особито распрострањен у пределима где се много баве млекарством, нарочито у Холандији и Швајцарској.

Телад која се вештачки поје, лакше је одбити, него ону телад што сисају на вимену матере своје, јер не чезну за матером, а и то је од утицаја на њихово напредовање.

Са врло добрим успехом могу се телад прихрањивати отпацима из млекара, као: оплављеним млеком, сурутком и др., који им се као напитак дају. Ну сваку течну храну треба давати теладма млаку, као што је кравље млеко чим се помузе, јер хладан напитак проузрокује опасан пролив. Ово исто важи и за воду.

Телад првотелкиња добро је и треба пустити да сисају на вимену своје матере, баш и тамо, где се телад иначе вештачки дође, јер то врло повољно утиче на доцнију млечност првотелкиња. Тако исто зна се из искуства да је најбоље хранити млеком само 4 недеље ону женску телад, коју мислимо оставити за краве музаре. —

(наставиће се)

КОРИСТИ ОД СПРАВЕ ЗА ИСТРЕСИВАЊЕ МЕДА.

У сваком селу код нас може се наћи повише домаћина, који се радо занимају пчеларењем, а који ће вам причати, како се ова грана код нас некада куд и камо више ценила.

У новије доба, од како се о пчеларењу почело више писати и говорити, а нарочито, од како је у народ пуштен повећи број школованих ратара, пчеларство не само да се више цени, већ се на многим местима с њом и рационалније поступа. На многим местима може се данас видети, како су плетаре кошнице замењене ђерзонком, т. ј. кошницом, с којом се много лакше рукује, и која је таква, да од пчеларења имамо за 3, 4 па и више пута већу корист да од наше плетаре.

И одиста, крајње је време, да ова лепа грана пође и код нас напредњим путем, и то у толико пре, што нашу дивну домовину краси сваковрсно биље (разноврсна флора), те је зато и пчелар у највише прилика сигуран, да ће његове пчеле наћи изобилну пашу, да ће му приправити доста меда.

Зато сваки који жели да пчелари, не треба на дојакошњи начин да дангуби, већ ваља да што више разбере о ђерзонкама па без оклевања да усвоји ту кошницу. Нарочито не треба много да двоумя за ђерзонку познату под именом: „амаријанка", јер се та кошница код највећег броја пчелара показала као најбоља. Оне су у опште тако просте грађе, да би их што но реч и деге могло начинити, и камо ли наш сељак, који је, као што је познато, у исто време и добар дрводеља.

Ну, да се од ђерзонке добије одиста што већи доходак, много зависи од тога: како ће се из ђерзонака цедити мед, т. ј. да ли ће се саће употребити за восак, или ће се поново вратити у кошницу.

Рационални пчелари теже за тим, а тако и раде, да имају што више меда, па зато саће поново враћају у кошницу, пошто мед исцеде нарочитом справом. Та је справа позната под именом: центрифугална справа, или справа за истресање меда.

О тој справи ето ради смо да кажемо неколико речи, те да с њом упознамо што боље оне наше пчеларе, који теже за напреднијим радом у овој грани. Корист од ове иначе просте и сразмерно врло јевтине справе посве је велика и очигледна, а да би све те користи биле за наше пчеларе не само уочљивије већ да би важност рада том справом и боље ценили, ми се у овој прилици радо заклањамо иза леђа нашег најбољег, и иначе на далеко чувеног пчелара, професора Јована Живановића из Сремских Карловаца

Ево, шта он прича о тој справи:*

„После ђерзонове кошнице, коју је Ђерзон 1845. године објавио свету, највећу улогу игра у рационалном пчеларењу справа за истресивање меда (центрифугална справа). Ову справу изумео је први мајор Хрушка и приказао је први пут скупштини немачких и аустријских пчелара 1885. године у Брну. Од тог доба, ни један пчелар, који рационално пчелара, не може бити без ове справе. Као што се не може у правом смислу рационално пчеларити без ђерзонове кошнице, тако поред ње не сме ни један рационални кошничја бити без центрафугалне справе. Који пчелари са ђерзоновим кошницама, тај, може добити 3 пута више

* Види 127. број „Народног Дневника" од ове године.

ЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕНЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНИХ ПОСИ ЊИМА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА ОРБИЈУ

НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖНИЦА И ДРУШТВЕНИХ ЧЛАНОВА ПОМАЊИМ ГОДИШЊИМ 4. ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТУ ПОШЉУ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСИ НИСУ СТАЛНИМ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСНИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 51. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 22. ДЕЦЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: **Чланци:** У заштиту озимих усева од измрзњавања. — Кад коју грану с воћке уклањаш, пази како то чиниш и одмах своју рану залечуј. — На шта треба пазити при копању јамица за сађење шума. — **Белешке:** Сточна репа као храна за жеље. — Да сечеш не тињу кору на воћкама. — **Дописи:** Поцерина. — Крупањ. — **Подлистак:** Сламни шушеви се.

У ЗАШТИТУ ОЗИМИХ УСЕВА ОД ИЗМРЖЊАВАЊА.

Озими усеви у опште много су родније и сигурније од јарих усева; отуда и она народна изрека: ко сеје јарицу — продаје кравицу. Па и ако је то тако, ипак су озими усеви изложени мноштву разних непогода, од којих зависи и сам њихов опстанак. Тако, једном им прети опасност да измрзну на суши и сувомразици, други пут да иструле на влази, трећи пут да се угуше под дубоким окорелим снегом. Дакле изложени су најразличнијим непогодама.

Ну од свију ових непогода, готово је најопасније она, с којом имамо ове зиме да се боримо. То је сувомразица. Нарочито ове године беше време врло непогодно за озиме усеве. Када их је требало сејати, беше суша те се не мога орати ни сејати; касно у јесен окиши и земља се напоји влаге, те се поора и посеја; али још не беше семе ни никло као што треба, а оно настаде сува зима, стегоше мразеви, и богме настаде опасност да не измрзну озими усеви.

Време ово у толико је опасније, што се свуде њиме жале, — а како је прошла жетва у опште била лоша у свету, то богме ако и сад изађу озима жита, биће на годину зло.

Дакле, ове године треба да удвостручимо пажњу на наше озиме усеве, јер од њих зависи родна или гладна година.

На првом је месту потребно да учинимо безопасном ову сувомразицу. Шта дакле да радимо? Ако загледамо у озиме усеве, видићемо, да су већ почели да се надижу из земље, већ их је мраз кренуо из њиховог положаја, већ су и иначе њежне жилице још неубокорених усева изложене ваздуху, ветру и мразу. Ако их у том стању оставимо или шта више дозволимо да их мраз још више извуче из земље, још их више оголи, — онда ће без сумње усеви измрзнути и са свим се обродити, а ретко жито не пуни амбаре. Зато се морамо постарати да их што пре повратимо у земљу, да их убијемо у земљу, те да их сачувамо од штетног утицаја мраза и ветра, дакле од измрзњавања и сушења.

Ово ћемо постићи ако их ваљамо глатким ваљком. Ваљак је познат читатељима бар из овог листа, у коме је више пута о њему писано. Сад напоменућемо само толико, да се за ваљак може употребити свако обло дрво — стабло — које је бар нешто преко тридесет сантиметара дебело кад се кора ољушти, а треба се старати да се што равније остружне, како би се сном својом површином ваљало по земљи. Кад ваљком ваљамо усев једанпут, на после извесног времена ако сувомразица буде дуго трајала и ако буде потребно и други пут, онда смо учинили што смо у стању да учинимо у заштиту нашег озимог усева од измрзњавања и можемо бити колико — толико сигурни, да нам усев не ће измрзнути.

Ну, ко има доста оваца, може се и њима помоћи, ако их у густом стаду претера преко усева колико пута то буде потребно, те да усев угазе и убију га у земљу. На тај начин овце замене ваљање, те усев осигурају од измрзњавања, а уједно наторе њиву, што је такође добродошло усеву — па и самом привреднику.

Похитајмо, дакле, да заштитимо наше озиме усеве, похитајмо док не буде било — доцкан.

С.

Кад коју грану с воћке уклањаш, пази како то чиниш и одмах сваку рану залечуј!

Има прилика да је воћару баш потребно, да уклони ову или ону грану са воћке, и у томе случају ако је невешт, може и само због једне гране да упропасти целу воћку, по што то у највише прилика по-

Сл. 1.

влачи посљедицу: да воћка дуго болује, и да усљед тога често не издура ни пола оног века, колико те воћке иначе живе.

Код вас је редак онај воћар који при уклањању грана не остави и повећи патрљ. А то је за воћку велико зло, право убиство и то нарочито онда, ако се рана одмах и не лечи. Патрљ прелази у труљење, рана се све више и више подубљује, у њу се завлаче разне бубе, инсекти; вода, што је ту зашла, мрзне се преко зиме, па од ње воћка пуца; ветар такву воћку лакше скрха и т. д. и т. д. једном речју, таква

Сл. 2.

воћка на крају крајева, од тога пропадне. Слика 1. представља нам остављен патрљ на воћци, а слика 2. показује тај патрљ у пресеку по дужини (кад се про-

ПОДЛИСТАК.

СЛАНИК

(КУЈНСКА СО, ОБИЧНА СО, НАТРИЈЕВ ХЛОРИД)

ПО РУСКОМ

од

Дим. Буринчића

(Физичке особине соли. — Со као саставни део човечијег тела. — Сви неупотребљавају со. — Да ли је нужно да солимо наше јело. — Значај соли при крмљењу домаће стоке. — Различна мишљења о овоме предмету. — Со је зачин а не храна. —

„Ништа корисније од сунца и соли", вели стара римска пословица. Истина, стари су Римљани мало пресолили сравњујући „слани камен" са светлим сунцем, али се то може објаснити тиме, што су се владаоци старог света у почетку хранили само лебом и сољу и чак су војевали за освајањем солних мајдана; и саму плату коју су давали војницима звали су „Salarium."

Ну зато со ипак има огроман значај за човека, и без мало, броји се као један од најпотребнијих животних производа. У колеби сиромаха, у палати богаташа — свуда је со једини и главни зачин јелу. Још у већој мери со се употребљава у привреди и индустрији за различне техничне производе као: соде, сапуна, стакла и многе друге.

Па шта је сланик и које су му особине?

Хемичари веле, да се со састоји из натрија, једног метала и хлора, једног отровног гаса. Кад се ова два тела међу собом уједине, споје, онда образују сланик, обичну со, кујнску со или натријев хлорид. Сланик је у чврстом стању и чист, и тада се зове још и „камена со", безбојан је, прозрачан, двапут тежи од воде, који се често налази у врло великим размерама у различним формацијама а већином у тријасовим, јурским и кредитним. А има га много растворена у свима морима, многим језерима и изворима.

Растварање сланика у води стоји у извесној размери, тако, у 100 делова воде раствара се око 37 делова сланика, али ово према температури воде. Сравњујући то с другим солима, опаша се извесна разлика, која је веома важна за добијање кујинске соли. Растварање соли у опште увећава се са увећавањем температуре, тако, да у врелој води раствара се млого више него у води са обичном температуром. Кујинска со пак раствара се готово у једнаким количинама како у врелој тако и у хладној води. Засићени раствор у води која је на 0° садржи $26\frac{1}{2}$ % соли а раствор у врелој води никада не бива већи од $39\frac{1}{2}$ %. — Сродство соли са водом тако је велико, да кад се сољу поспе снег или лед, то се снег отопи, т. ј. постане раствор соли. Па како је извесно, да снег или лед, кад се преобраћа у воду одузима велику количину топлоте од суседних предмета, — то се тиме утиче на знатно снижавање температуре. Због тога,

цени) и то у добу, кад је рана толико дубоко ушла, да је због ње цео патрљ шупаљ.

Па, шта мислите, зар је мало оваких случајева? Није ли то болесно стање код воћака и зар се наше воће не десеткује на овај начин?

Скоро у сваком воћњаку, може се наћи тушта и тāмā оваких патрља. Скоро у сваком воћњаку имамо слику, са које читамо невештину у овоме послу! Јер иначе, да није невештина, било би лењствовање, а том особином, бар тако је свуда, прави воћари најмање се одликују.

Уверени и сами у то, да наши воћари желе за поуку у овом погледу, ево ради смо, да покажемо како с воћке треба грану уклонити, и како рану ваља

Сл. 3.

залечити, па да воћка због тога не болује и да живи колико треба.

За овај циљ, нек нам буде на руци слика 3. она представља стабло на чијем десном крају мора рецимо да се уклони једна грана, нпр. с тога, што је неким делом прешла у труљење.

Где да је пресечемо, па да нам се може рећи: браво, тако и треба?

Да видимо.

Ако би рану пресекли код m, онда би остао један патрљ, заломак који је више мање труо, и који ће касније своје труљење пренети и у унутрашњост дрвета. То би доцније изгледало на форму као што код слике 2 видесмо, па зато, такав рад не би ваљао.

И ако грану одсечемо код f. такође не би било добро, с тога, што се искуством сила пута доказало, да се у том случају рана тешко залечује. На том месту само кад се то добро загледа, могу се видети неки прстенасти (колутасти) набори. Ти набори ваља увек да остану с тога, што је у њима извесна количина тако зване резервне хране, што ране залечује. И лоза кад се сади, гледа се на то, да у доњем делу буде колутастих набора, јер се тада сāд боље прима. Кад би што год грану на том месту одсекли, и сама рана, као што слика показује, била би доста велика, међутим, при сваком орезивању воћа, па наравно и при уклањању грана, треба да се сетимо главног воћарског правила о томе: да површина ране буде што мања, јер тада брже зарашћује. У колико је рана већа, у толико и дрво мора да троши више сокова на залечивање ране, а у толико наравно остаје мање хране за развијање пупољака, лишћа, цвета и рода.

сланик се врло често употребљава и за расхлађивање различних тела, као и друге смесе нпр. нишадор са шалитром и водом * ит.д.

Кристали соли имају вид коцке и ове као и сви кристали, образују се само при веома лаганом испаравању, кад делићи соли имају времена да се правилно наслажу један на другом. Без тога, кристали се кваре, издужују се и добијају вид призме. Врло је лако добити оваке кристалиће. Треба приправити засићени сони раствор тако, да на дну суда остане сувишак соли. Затим, раствор се тај разлива у плитке тањире па ове не дирати, оставити на миру да вода испари. У колико испаравање буде спорије у толико ће и кристали сланика бити крупнији и правилнији.

Кујинска со има још и ту особину, да се њен раствор теже замржава од воде. Тиме се објашњава зашто морска вода замржива при млого нижој температури но речна. Ово својство соли је веома важно за соларе (добијање соли из морске воде). Слаби раствори лако замржавају, и то само чиста вода. Раствор од 2 процента соли, замржава на 1,5° испод нуле; од 4 процента на 3°, а потпуно засићени раствор на 20,37° испод нуле.

Веома важни значај има у животу *сродство соли да различним металима*. Осим злата и сребра со раствара мање више, све метале т. ј. заједно с њима образује различна хлоридна јединења, која су више мање отровна. На бакар и месинг сона раствор веома јако дејствује и на обичној температури, па су зато врло шкодљива одвећ слана јела, која се готове или држе у бакарним и месинганим судовима. Како силно дејствује со на ове метале, можемо се увериги, ако какву бакарну или месингану плочицу поквасимо соним раствором, онда ће она врло брзо да позелени, т. ј. покриће се веленом навлаком бакарног или месинганог хлорида.

Још је веће сродство соли са цинком, оловом и гвожђем. Као што смо видели прва два метала — бакар и месинг — постају од соног раствора врло отровни. Хлоридно гвожђе није шкодљиво, али јело добија од њега непријатан укус. Зато гвоздено посуђе покривају глазуром, која отклања дејство соли и киселина од гвожђа. Најмање дејствује со на коситер, (калај), па зато се бакарно посуђе и калајише.

Једна да је која друга ствар тако распрострањена као сланик. Њега више мање има свуда. Он се може наћи у свакој води и земљи, у већине биљака и животиња, па шта више чак и у самом ваздуху.

Ну највећу важност има за нас то, што се со налази у телу животиња а особито у човечјем телу. Као што су анализе показале, сланика има у свима ткањима и житкостима нашега тела. Највише га има у крви и рекавици а најмање у мозгу. У крви човечијој има га од прилике на сваки килограм око 0,312 грама а свега на 50 грама. Кости имају у себи до 40 грама соли или 1,750187 до 2,500374 дека грама. У целом телу пак има соли око 90 грама.

Из овога се види, да сланик има извесно опредељење у телу и да је отуда неопходно потребан за живот. Он је један

---

* Кад се подједнаки делови ситне шалитре и нишадора брзо мешају у толико воде колико има обојих соли, онда ће се вода толико расхладити, да ће се у брзо заледити.

Зато је најбоље да се поменута грана одсече код г. у том случају биће рана најмања, а остаће на грани и они колутасти набори, те ће рана брже зарасти.

Ако је грана која се има одсећи подебља, онда се често начини повећа рана и тиме, што се овај посао хоће на један пут да сврши. Многи су ради да грану што пре одсеку, па одмах почну сећи онде где треба. У колико тестере више залази у дрво, у толико се и грана све више и више спушта и, кад буде близу да се грана преструже, она се због своје тежине нагло спусти, па се тиме расцепи и неки део коре с дрветом ван пресека, на самом стаблу, и тако се рана знатно повећа. Зато је боље бити „спор али достижан", т. ј. боље је, да се грана прекрати најпре више места где ће се пресећи, да се свали тежина гране, па за тим засек удешавати на одређеном месту.

Кад је грана пресечена, онда треба чиме припомоћи, да се рана што пре залечи, јер ако се остави на „божју вересију", онда могу да наступе наведене посљедице, па и у случају, кад чак тих посљедица не би ни било, ма да је такав случај врло редак, рана не би за дуго зарасла. Ето, слика 4. под а, b и с показује нам, како у том случају то зарашћивање иде споро и врло тешко.

Загледајмо слику 4. код а. Код ње зјапи рана, а само је неки део зарастао. И то, што је зарасло, тај, тако узан слој по ивици ране, требало је читаве 2 године!

Слика 4. код b, показује рану, која ни за 7 година није зарасла. Ту видимо, да је она са стране и

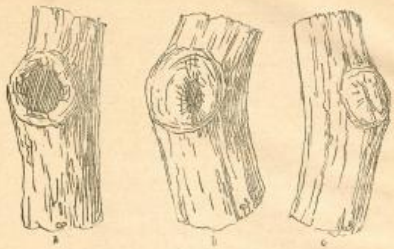

Сл. 4.

озго боље зарасла, него с доње стране. И свакако, требаће, таквој рани најмање још две године, па да потпуно зарасте.

Слика 4. код с показује рану, која је потпуно зарасла. Зарасла је једва за пет година, па и ако је била знатно мања!

По томе, ране тешко зарашћују, кад им се не притиче у помоћ. А што је најгоре, често, место да зарашћују, оне се увећавају, јер кад киша западне, онда се ту производи труљење, које с дана у дан узима све већи и већи мах. Такву рану којој се позлило, показује слика 5 код а. Овакве ране често прате још и биљни паразити (гљиве, скрипци) који доприносе,

од главних састојака нашег тела и према томе ми не можемо опстати без њега.

Према овоме, на први поглед, питање о томе: да ли је нужно да солимо наша јела, било би излишно. Сви су убеђени у томе и нико не ће ни да мисли, да ли је овај закључак у ствари истинит. Обично се говори, да је со неопходна хранећа материја за човека и да је она потребна нашој природи. Ну ако се с' пажњом ствар проучи, то ће се показати, да то мнење не може издржати строгу критику. Пита се, зашто ми свакодневно употребљавамо око половину оне количине соли, коју имало у нашем организму? Јасно је, да већа част соли мора изаћи из тела, што у самој ствари и бива. Затим, осим соли, има млого других минералних материја које такође улазе у састав нашег тела и служе, тако исто као и со, као хранећа средства. То су гвожђе, калцијев фостат и многи други. Међутим човек, не само ове минерале не меша са својом храном, него напротив, свакојако их се клони, па чак покривамо гвоздено посуђе и особитом глазуром, да се не би гвожђе растварало у храни.

Предање вели, да су козе показале човеку употребу соли. Ма да се то предање односи на дубоку старост, то нам ипак показује, да је било време, кад људски род није употребљавао со, међутим не може се претпоставити, да је човек икада могао бити без употребе воде и меса или биљне хране.

Ну баш и да се не придаје велики значај томе предању, ми имамо млога већ историјска па чак и сувремена дата о томе, да употреба соли није распрострањена са свим свуда, као што се обично мисли. У северним брдским пределима Судана, због превоза, со је тако скупа, да је само малом броју богаташа приступна. *Мунго-Парк* вели, да реченица: „он соли своје јело", значи толико исто колико и „он је богат." Овде со служи као раскош и употребљава се само о празницима. *Кале* такође тврди, да становници Ранкана ретко употребљавају со у својој храни због њене велике скупоће. То исто може се видити и у већем делу Африке, где на многим местима со зммењује новац или се мења за робове. У Кали и на Сијеро-Леонским бреговима браћа продају сестре, мужеви жене, родитељи децу за со. На златном брегу, није било тако давно, кад је се могло за прегрш соли купити по два роба. Осим тога још млоги други народи или са свим неупотребљавају со, или је употребљавају у врло малој количини, као н. пр. Патагонци, Индијанци целе Америке, Кемчадали и самоједи!*

На овај начин милиони људи једу храну без соли, тако исто пријатно, као што ми једемо сољену. Донекле може се то приписати искључиво животињској храни тих народа, у којој има већа количина натријевог хлорида, но готово у свима биљкама. Зна се н. пр. како пас не радо једе слану храну, док међутим травождери грабе се за со и лакомо је једу.

(свршиће се)

---

* Код нас могу се поменути Арнаути, који врло ретко соле свој хлеб. Прев.

да се рана све више и више подубљује, да воћка што пре пропадне. На слици је представљен и један такав биљни паразит — скрипац.

Сл. 5.

Свега овога не би било, кад бих рану одмах залечивали, кад би воћкама притицали у помоћ. А то се најбоље постиже премазивањем ране каквим материјалом, који ће је касније чувати, да не дође у додир с ваздухом.

За овај циљ праве се различне смесе, и овде је место да их у главноме побројимо.

Тако пир за калемљење воћа, која је смеса и за овај циљ најбоља, прави се тако звани: *калем восак*.

Њега има од две руке: *топлог и хладног*.

Да начиње топао калем восак узму 2 дела воска, 1 део шпиритуса и 1 део терпентина. — Неки опет препоручују за овај циљ: 2 дела смоле (јелове или борове — обично се узима колофонија) 1 део воска и 1 део терпентина. Ове се количине помешају с нешто лоја или свињске масти; лој или свињска маст помажу, да се смеса лакше истопи.

Смеса из 6 до 8 делова смоле и 1 дела масти, зове се: *паклина*.

Кад се жели употребити топао калем восак или паклина, онда их треба на ватри растопити. Тада ваља припазити, да се не употребе сувише врући.

Ну више је у примени хладан калем восак.

Лукас, чувени воћар, прави тај восак од смоле и шпиритуса. За овај циљ истопи он истија над жаром: 250 грама смоле, па у то сипа 50 грама шпиритуса.

Врло добар управо хваљен калем восак, праве и кад узму 2 кгр. јелове смоле, у коју, по што се на жару истија истопи, метну 70 грама ланеног уља па по том ово измешају са 280 грама шпиритуса. Истопљена и добро измешана смеса, сипа се још док је врућа у припремљени (обично плекани) суд.

Обердик опет прави врло добар хладан калем восак од смоле, шпиритуса и лоја. На 500 грама смоле узме 50 грама шпиритуса и колико треба (750) лоја. Лој метне у смесу, кад се ова нешто загреје.

Кад се овај (хладан калем восак приправи, па било то на ма који начин, онда га ваља спрати у суд, који се може добро затворити, па га по том чувати на каквом хладном месту. Ако се примети, да се овај восак издвојио, у облику већег или мањег грумења, онда га ваља прекувати, т. ј. треба га истија загрејати, добро промешати, и том приликом додати му и нешто мало шпиритуса.

Потребна количина ове смесе (калем воска), узима се или дрвеном лопатицом или каквом четкицом (пензлом).

Поменути калем восак био би, као што рекосмо, најбољи и за премазивање рана, ну коме би се учинио скуп, тај би могао добар тако звани «дрвомаз» да начини: кад помеша иловачу (смоницу, глину) са говеђом балегом и пепелом, или кад катран помеша с нешто смонице.

Пре, него што се рана премаже, па било то калем воском или дрвомазом, потребно је, да се рана ножем што боље заглади, углача. Рана се танко премаже, пазећи при том, да не остане ни једно местанце не премазано. Да дрвомаз не би низ дрво капао, треба на премаз пропустити кроз прсте песка или пепела. Тако се добија чврста превлака, која лако не пуца.

Калем восак или дрвомаз зађе у дрво од прилике за 1 милиметар дубоко, и докле зађе, цео тај простор дрвета за кратко време изумре. А тиме се доприноси, те даље не могу у дрво да улазе оне гљивице, што проузрокују труљење.

По себи се разуме, да се дрвомаз мора понављати, ако усљед суше испуца. Калем восак у највише прилика није потребно обнављати, јер ако се као што треба начини, онда не пуца. Слика 5 код *а* показује нам рану, која је дрвомазом премазана. Први дебео слој представља, докле је дрвомаз допро, т. ј. показује мртво дрво, а испод њега је једро (здраво) дрво. Више ране сваке године, све се више приближују, и кад се после неколико година саставе, онда се вели, да је рана зарасла.

Има и таквих људи, који веле, да дрвомаз разједа дрво, и да спречава зарашћивање, ну за такве људе може се рећи, да с воћкама никад посла нису имали, да нису воћари.

Дакле, за неколико пара као што се види, имамо изврсан лек, којим можемо да спасемо толико наше воће и којим можемо да увећамо бербу за читав низ година, по што такво воће и много дуже живи. Штедња у овом погледу проузрокује само штету, јер мала рана, а нарочито, ако је на незгодном месту, може да постане за целу воћку убитачна, може у највише прилика да је са свим упропасти. Слика 6. показује да се јабука скрхала за то, што рана није залечена. Баш на том месту, где је дрво скрхано, била је раније грана, која је одсечена, а рана остављена „бо-

жјој вересији.“ Гљивице су чиниле своје; труљење дрвета простирало се све више и више, и најпосле, и омањи ветар био је довољан, па да целу воћку свали на земљу. Јабука је верно прецртана из природе на хартију у оном положају, кад се скрхала

Сл. 6.

Тада јој није било више од 30 година, међутим, била је таква сорта, да је могла живети још 40 година, т. ј. да за још толико времена доноси свој корисан род! Незнање и немар учинише, да не живи ни половину века! — На истој воћци види се у доњем делу и једна рана, која је по казивању проузрокована плугом, јер се у близини орало. Па и та рана остављена је природи!!

Лепа воћка је као и дете, па с тога, и сваку такву воћку треба озбиљно неговати. Сад је време овом послу, сад је време, да се с воћке уклоне сви чворови, патрљи — сад је време, да се воћке спасу од зла.

За то ето и довикујемо: *Кад коју грану с воћке уклањаш, пази како то чиниш и одмах сваку рану залечуј!*

Благ. Д. Тодоровић.

На шта треба пазити при копању јамића за сађење шума?

При копању јамића за сађење шума, треба обратити пажњу на: *време, одстојање, дубину и ширину јамића (рупе) и на каквоћу земље.*

Јамиће за усађивање биљака можемо копати у свако доба, но у главноме тај посао треба предузети, *кад су дани што дужи а међутим наднице сразмерно јевтине.*

Кад се јамићи имају да копају за *велике саднице*, онда је најбоље да се тај посао изврши на *пола године пре сађења*, те да се тако земља што боље истроши. А кад се у њих имају да усаде *мале саднице* онда треба јамиће ископати у *јесен*, јер би се избачена земља, кад би се јамићи раније ископали, дотле отравила, а исто тако и сами јамићи. Утицајем ваздуха и мраза, избачена земља из јамића биће подесна за сађење биљака, т. ј. она ће се оснажити и уситнити.

Одстојање јамића, зависи од самог циља, па онда од земље и врста шумског дрвећа, и према томе оно може бити, *веће или мање*. Места, на којима треба ископати јамиће, кад се хоће правилно да сади, одређују се канапом. За овај циљ треба на канапу понамештати у извесном размаку какве значке, па кад се канап затегне, онда ваља поред сваке значке полити мали кочић.

Колико треба да је удаљен ред од реда а и биљка од биљке, то зависи од особина земље и од врста шумског дрвећа. На бољој земљи ово растојање може бити веће но на слабијој, а исто тако треба да је веће код лишћара но код четинара. По томе а и према начину сађења узима се на површину од 1. хектара.

Код четворне и петорне садње.

Кад су саднице далеко једна од друге за:	Код четворне (квадратне) садње	Код петорне садње
	треба садница —	јамића
1. м.	10000	20000
1.2. м.	6944	13888
1.5. м.	4444	8888
1.8. м.	3864	6728
2. м	2500	5000

Код садње у редове.

Кад је биљка од биљке далеко за	Кад је ред од реда удаљен за:	Треба садница јамића
80 см.	1.2 м.	10417
90 см	1.2 „	9260
1. мет.	1.4 „	7148
1 „	1.5 „	6666
1. „	1.8 „	5555
1. „	2.00 „	5000
1.2 „	1.5 „	5555
1.2 „	1.8 „	4630
1.2 „	2. „	4166
1.5 „	1.8 „	3636
1.5 „	2. „	3333

По себи се разуме да се према броју садница и по томе, да ли ће се по једна или по више њих заједно да усаде мора да и нужан број јамића у своје време ископати.

Колико ће јамићи бити *широки и дубоки*, то се управља према земљи и величини садница. Ако је земља добрих особина, то јамићи треба да су толики, да у њих комотно може стати корен саднице, т. ј. да заузме свој *природан положај*. Ну ако је земља лошијих особина, то је најбоље да јамићи буду за 10 до 15 сантиметара шири, те да жиле, које ће биљке прве године истерати иду у трошну а не збијену земљу — због тога могу саднице да се поболу и да заостану у порасту.

Према овоме, као опште правило може да важи, да за саднице

Кад су оне дебеле:	ЈАМИЋ ТРЕБА ДА ЈЕ	
	широк	дубок
Колико пушчана цев	$^2/_3$ до 1 мет	$^1/_3$ до $^1/_2$ м.
Колико кажипрст	$^1/_2$ « $^2/_3$ «	$^1/_4$ « $^1/_3$ «
« плајваз	$^1/_3$ « $^1/_2$ «	$^1/_4$ « $^1/_2$ «
Кад су са свим мале — танке	$^1/_4$ « $^1/_6$ «	$^1/_8$ « $^1/_{10}$ «

Пошто највише биљака угине само с тога, што су дубље усађене но што треба, јер у тој прилици запада стабло у ладан слој, одакле га не може ни сунце да греје, ни земља да храни, *то онда и јамићи не треба да су дубљи но што је биљка пре тога била у земљи.*

Само на лакшим пескушама може биљка нешто дубље да се усади, јер ће се земља слегнути.

Саднице ће упасти дубље у земљу и у случају, кад раденици истроше дно јамића за један ашов или нанесу у њега нешто трошне земље. У томе се многи варају што мисле да тиме биљци чине какво добро. Трошна земља мора да се слегне а с њом и биљка и у том случају попуњава се улокнуто место околном земљом коју кишница наноси. *С тога, пре сађења, треба дно јамића добро утапкати, а ако је јамић дубљи но што треба, онда ваља у њ' сипати од избачене земље и ову добро набити.*

При копању јамића треба бусен ставити на једну а добру земљу на другу страну. Камење и неплодну земљу — мртвицу — ваља стављати на трећу гомилу. *Тако ће се за сађење моћи да употреби само добра земља.* И при копању јамића, кад се овај рад врши много раније пре сађења, не треба друкчије радити, јер ће погоде на земљу много више да утичу кад је она у мањим гомилама.

Вредан радник може ашовом или мотиком да ископа:

Кад је рупа просечно узето		Кад је земља трошна а није каменита	Кад је земља тешка или кад је лака но обрасла травом	Кад је земља тешка и прошарана ситним камењем
широка	дубока			
сантиметара		ј а м и ћ а		
15	10	1000	800	750
20	13	600	550	500
25	15	500	450	400
37	15	450	400	350
42	20	300	250	220
55	32	180	160	140
80	37	100	80	70

Ну кад се сађење има да изврши са малим садницама, и то заједно са бусењем, онда за овај циљ, треба употребити *хајерово „зумбасто" свердло*, само ако је земља таких особина, да се поменуто свердло може употребити.

Ако се сађење има да изврши на хумиће, онда и они као и јамићи *треба да су толико велики*, да се биљка може лепо да усади и да је нанесена земља што боља и ситнија.

БЕЛЕШКЕ.

Почистити чађ са поњаве-ћилима.

Често се догађа преко зиме, да се проспе чађ на засторе по поду, на поњаве, ћилиме или „тепихе", па се не да счистити а да не остави мрљу. Ну, кад се просути чађ поспе сољу, па се онда уједно счисте, не остави никакву мрљу на тканини на коју је просут.

Сточна репа као храна за коње.

Познато је многим одгајивачима коња, како у Енглеској много хране коње, нарочито ждребад, мрквом (шаргарепом, жутом репом), и како је због доброг њеног дејства јако цене као храну за ждребад. Ну како се мрква доста тешко производи у великим количинама, јер ре расте тако велика, то ће од важности бити да саопштимо шта вели један чувен стручан одгајивач ждребади за сточну репу, као храну за коње. Он вели и доказује постигнутим резултатима, да сточна репа може потпуно да замени мркву при хранењу коња, а нарочито да је добра за ждребад. Нарочито за време мењања зуба и болестима црева препоручује је као неопходну храну уз другу пићу. — Како је сточна репа одлична храна и за другу стоку, а нарочито за говеда, и како обиљно рађа, то би ваљало и наши привредници да јој поклоне већу пажњу, па и своје коње њоме прихрањују.

Да зечеви не гризу кору на воћкама.

Препоручивано је много и разних средстава. Један практичар ту скоро препоручује једно доиста смешно средство, али које је по његовом уверавању много боље и јевтиније него ве-

њима до сада препоручиваних средстава. Он вели: треба посеју балегу размутати у врућој води и оставити да мало постоја и онда се; затим пала с опим окречити доњи део стабла воћњака који желимо да заштитимо од зечева, — и будимо сигурни да им се ни један зец не ће ни приближити.

ДОПИСИ.

Поцерина, на Ваведеније 1891 год.

Пошто је јесен на измаку то сам рад да вам саопштим и пољопривредно стање овог краја нарочито после онако дуго трајуће суше која је не само летос него и до пре месец дана у овом крају завладала, због које многи пољопривредници није смео ништа сејати а који је сејао био је под сумњом, јер је по неки који је поранио посејо море преорапати; па како је било крајње време да се што од посеје, многи се спреми да сеје, надајући се у спору да ће киша пасти или на један пут нас изненади снег да је се море многи забринут, јер под готовог орања, оста снег ништа не посеја. Средом касније се указала прилика, те тако је урађено колико је ово најмилије, тако да већ многи ору за кукуруза, што није био досад обичај у овом крају ма да смо уверени да је не само лакше него и боље дуњут поорати, него дуњут окопати пак и то је олакшано употребот прашача и оратча и нарочито над се сад дубоко упре много је олакшан рад у пролеће. Крајње је време да сваки пољопривредник мора уништи, да од сада треба све боље да ради па и марву боље да храни јер је она пољопривредну дивне сам обртни капитал; хоће ли добро да ради мора добру стоку имати а ако хоће добру стоку да има мора добро хранити, па онда може и њиву добро ђубрити.

Ил. Ивић.

Крупањ, 23. новембра.

После елементарне непогоде (суше), која је падала скроз целом јуна, наступила је дуготрајна суша, која беше упрос, те се сваки усеви немогоше посејати на време.

Ова оне дуготрајне суше у половини јесени, дође нам и снег; који је прилично велики падао, а од почетка овога месеца, настадоше кише и магловити дани.

Народу је сада главно напомаше: припремање дрва за огрев, извожење и растурање ђубрета по њивама. Ну већина их је, које рађе код упране полирских рудника у руднику и са зарадом подмирују нужне потребине.

Од свију пољских усева, у овом је крају кукуруз најпре заступљен, тако: да се по више година устопиче, гаји на једном и истом њиву, ну ђубрењем опет се обилни производи добијају.

Виноградством не можемо се похвалити, јер поред тога, што их мало има, рђаво су рођени, — а како не и родити, кад их само природи остављају, т. ј. нити их загњу, нити ако разношењем обрађују. — Усљед тога је и вино неома скупо. Тако:

1 Хектолитар поште 60 до 70 динара.

Од воћарства: шљивици су најбоље заступљени, а и род овогодишњи може се рећи да је био добар, ну само је цена мала.

Зрачење је како код људи, тако и код домаће стоке повољно.

Цена је од 100 ока:

Пшеници	18 динара
Кукурузу	13 „
Овсу	9 „
Сухи шљивама	24 „

Дрва за огрев и поред наших непсправљених шума, приметно су скупља, него досадањих година, на упрос: што се залог о шумама почеше остваривати а народ је већином незадовољан, обзир неразумевања.

Комисија за уређење шумских односа, радила је неко време, ну још није свршила. Очекујемо правичност и савесност њиховог рада.

Љуба В. Ковачевић
сеоски.

Готов је и разашиље се

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1892. ГОДИНУ

Са овом садржином:

I. Календарски део

Годишње знаменитих догађаја, пасхално слово и помицања
Календар
Родослов и државне светковине
Пошта и телеграф
Месечни родови.

II. Чланци.

Обрађивање земље (са сликама)
Гајење сточне репе (са сликама)
Пресађивање воћа на стално место (са сликама)
Одгајивање пердебди
Шута код наших домаћих животиња (са сликама)
Гроздица.
Поклонимо децу!

III. Белешке.

Против пилине косице у детелини. Оно кромпире (кртоле), које желимо за семе оставити. Не сеје на време малог месеца. Бела слачица — врло добра зелена ђубра. И поврћа је добра зелена ђубра. Лагано семе треба пре сејања сољушити. Орати не плесниво (на брђаво) и месо им остане са сиим бело. Најбоља клоп — восак. Лишће од јелендера — отровно је. Ближу воћњаци не сме се седити. Јагоде много боље и крупније плодове рађају. Против кад бурака. Земља за цвеће. Која су јаја упуцна и бола. Кад цветови с воћака опадају. Против смеђотама на дрвећу. Противу мрава. Справљање клопка за очење рупа. Против вечера. Да воћњаке не буђ. Не садите воћке одвећ дубоко. Да коњ не плаше рожи. Енглеска чешагија (са слином). Да истребиш мраве из цвећа. Вредност поклопљог ђубрета. Лен (кит) који надраси житу и пољу. Да очистиш мраве од мастила. Сок од прног лука као лек. Опис је изврсна храна за праве музаре. Чување јаја преко зиме. Тамарење крава музара. Упаја муже на уклањање млечности под крава. Кад и у које доба дана најбоље је заливати поврће и цвеће. Да олакшаш телење под крава. Да сачувају зими храну у амбарима и кошевима од пољских мишева. Различни хлеб од шишарица и рани отровали је. Коње не ваља појити свежим овсом. Да обади и муве леги не досађују коњима.

IV. Таблице.

Подаци из ратарства, градинарства и виноградарства.
Подаци из сточарства.
Подаци из шумарства.
Таблице интереса

V. Пољопривредни заводи.

Ратарска школа у Крагујевцу.
Виноделско-воћарска школа у Букову.
Државна ергела у Љубичеву и Добричеву.
Топчидерска Економија.
Добро Српског Пољопривредног друштва код Шапца.
VI. Шематизам Српског Пољопривредног Друштва.
VII. Шематизам „Кола Јахача Краљ Милана.“
VIII. Српске пољопривредне књиге и новине.
IX. Цене пољопривредних производа.

Цена је календара по динара. Књижари добијају 25 на сто за готов новац.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ

ЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ЧЛАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ПОДРУЖИНА И ДРУШТВЕНЕ ЧЛАНОВЕ ВОЈНИЧКЕ ГОДИШЊЕ 6 ДИНАРА, АКО ДА ПРЕТПЛАТУ ПОДИЖЕ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ УНАПРЕД.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА СТАЛНИМ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

На основу наредбе Министра Просвете од 4 априла 1869. године № 292 прописно Друштвеним листовима поштарина бесплатно.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 52. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29. ДЕЦЕМБРА 1891. ГОДИНЕ ГОДИНА XXII.

Садржина: Позив на претплату. — **Чланци:** Српска вина. — Шумарица и пашњено земље. — Најнадно проваљање, (дождење превалирање). — Производња, чување и нега говеда (наставак). — Рад око унапређења виноградарства у Црној гори. — **Белешке:** Науч. — Да оценим вина. — Одличан мач за руке. — Да изменим пушчиште на пећи (керпуџ). — Користи од разумне неге детелине с јесени. — Да јагоде буду крупније и више роде. — Правилно мазга за зиму. — Сакупо пиво. — Отписа као средство против пиперита. — **Гласник:** Зимски курс за подмаршалство. — Курс за ковачење коња. — **Дописи:** Николичево. Кучирја, Мојгово. — **Записник седница управног одбора:** — **Подлистак:** Славна кућица со. (свршетак).

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Овим бројем навршује „Тежак" своју XXII-гу годину, а њиме истиче и претплата за 1891. годину.

Место уобичајених самопохвала, ми упућујемо читатеље на *Садржај* листа за ову годину, који уз овај број шаљемо. Он ће најбоље показати чиме је се „Тежак" бавио ове године; — а како су разрађена питања и поуке које је доносио, на читатељима је да оцене. Нама, ако буде најбољи доказ да је „Тежак" ове године одговорио свом задатку, ако досадашњи претплатници обнове претплату и за идућу годину, и ако подејствују да за идућу годину добије „Тежак" још кога новог претплатника.

Ну, као год што „Тежак" очекује нашу и потпору од досадашњих својих претплатника и пријатеља нашег привредног напретка, тако исто ми изјављујемо да ћемо уложити свеколику добру вољу и заузимљивост, да се „Тежак" у *сваком погледу* што боље *усавршио* и да потпуно оправда поверење које ужива.

Цена листу и за идућу годину остаје иста и то:

ЗА СРБИЈУ		ЗА ИНОСТРАНСТВО (с поштарином)
Годишње	8 динара	Годишње 5 форината, аустр. вредности; или 10 динара у злату.
Полугодишње	4 динара	

Лист се идуће године не ће давати никоме бесплатно, а слаће се само оним претплатницима, који су измирили досадашњу претплату. Зато молимо П. Т. претплатнике који још нису са свим измирили претплату, да је што пре изволе послати *„Српском Пољопривредном Друштву"* у Београду, како им не би обустављали шиљање листа. Г. Г. редовним дописницима, место досадашњег бесплатног пошиљања листа, награђиваће се радови печатани у њему, а лист им се не ће слати док се на њ не претплате.

УРЕДНИШТВО.

СРПСКА ВИНА

У књизи „Das Weinbuch" од Вилхелма Хама, који је прерадио чувени виноделац, директор виноделско-воћарске школе у Колостернајбургу код Беча, г. А. пл. Бабо, налазимо занимљиве податке о српским винима и да би поред овога наши читатељи сазнали и то како се о нашим винима изражавају страни стручни виноделци, ми на овом месту доносимо у целини то што нађосмо у поменутој књизи.

„Србија је као и Шпанија земља, у којој се вино пије и песма пева. Срби познају шта је то весеље без песме и вина и велики број песама казује, да је производња вина у Србији знаменита још из најстаријих времена. На жалост, у последње време филоксера нашла је и на српске винограде. Овде је штета

у толико већа, што многа српска црна вина не изостају иза француских и што је у Србији редак случај да ко наиђе на рђаво и болесно вино.

У Србији су најбогатије с виноградима долине на Тимоку, Нишави, Топлици, Морави, Јасеници, Лепеници, Тамнави и Колубари. Ти крајеви деле се у ове винодељске области:

Тимочка област у коју се уврштују црноречки, књажевачки, алексиначки и краински округ, укупно са 150.000 мотика*)

Нишавска област са 35.000 мотика.

Моравска област у коју се уврштују ћупријски, јагодински, пожаревачки и смедеревски округ са 170000 мотика.

Шумадијска област коју сачињавају крагујевачки, руднички и београдски округ са 63000 мотика.

Посавско-колубарска област где се рачунају шабачки и ваљевски округ са 30.000 мотика.

Јеличка област (чачански округ) са 10.000 мотика.

Жупска област (крушевачки округ) са 30.000 мотика и

Врањска област (врањски округ) са 34.000 мотика.

Према томе Србија укупно има на 596.000 мотика или на 34.000 винограда из којих се добија годишње у средњу руку око 600.000 хектолитара вина. Најчувенија су вина у Нишу, Власотинцима, Прокупљу, Смедереву, Пожаревцу, Пироту, Рајцу, Кобишници, Метришу, Црвореру и Неготину (3500 мотика), Алексинцу, Параћину и Темнићу, а мање развијено је винодеље у Крушју, Александровцу**) Букљину, Трстенику, Сталаћу, Јагодини, Грабовици, Крагујевцу, Вањи, Тополи, Аранђеловцу, Чачку, Ваљеву, Крнулима Врањи и т. д.

Средња годишња топлота у Србији је 13° ц. Берба се врши у септембру а у Смедереву у октобру. И ако у Србији нису оштре земље ипак се виногради редовно покривају. Пролетњи мразеви наилазе сваке 4 до 5 година и за свих 4 до 5 година може се извући изредна берба. Земље су већином лаке лапорасте (смоничне) а мање тврде (с кречном подлогом). Виногради се не раде бозна како због малог броја раденика, али овде изврсна клима надокнађује рђаву негу, и цела је истина: да се српска вина најбоље цене.

Најчувеније је црно неготинско (крајинско) вино у коме има 8·20—12.62% алкохола, 2·85 до 7·96 екстракта и 0·524 до 0·720 киселине. На изложби у Бордоу 1882 године било је и српских вина и то 39 беху црна а 13 бела и од првих награђена су 13 а од других 6, дакле од тако малог броја вина, од њих 58 на броју, награђено је њих 19.

У Србији најбоље су сорте грожђа: скадарка (четерешка), португизац (прокупац), зачинак, крупна белина (смедеревка), ситна динка и Сланкаменка (мађарка). Лозе саде се у редове а режу се већином на

*) Књига је писана 1886 год. т. ј. пре задањег закона о административној подели земље. — Превод.

**) Па ово је варошица у сред недогледних винограда. То је срце чувене Жупе. — Прев.

ПОДЛИСТАК.

СЛАНИК

(КУЈНСКА СО, ОБИЧНА СО, НАТРИЈЕВ ХЛОРИД)

ПО РУСКОМ

од

Дим. Ђуринчића

(сиршетак)

Многи научењаци старали су се да докажу потребу солења наше хране, но сви наводи њихови немају научног ослонца и зато се лако могу оборити. На пример: нека хемичари, а на првом месту Либиг, тврдили су, да је со неопходна ради образовања у желуцу, соне киселине која улази у састав желудачног сока и која помаже растварању беланчевине и масти. Ну доцнија испитивања показала су, да со напротив слане беланчевину, растворењу у солној киселини, и противници Либига, оснивајући се на томе, шта више заишли су у другу крајност и рачунали, да је со шкодљива за организам. Тада су почели да објашњавају корист соли и тиме, као да она дражи слузну ножицу желуца и потпомаже веће лучење желудачног сока који вари храну. Ово мишљење у неколико има смисла, но да ли је оно баш истинито, још није извесно, пошто се не може потпуно доказати. Неки опет, оснивајући се на то, што у крви и млеку има соли, мислили су, да со припомаже образовању нових ћелија. Ну и ова улога соли није до сада потпуно објашњена и доказана, зато остаје само као претпоставка.

Ну баш и кад би доказане биле све ове претпоставке, ми ипак не би могли говорити са основом, да је нужно узимати со у већој количини но што је добијамо с храном т. ј. да није нужно још и да солимо наша јела. Месо и растиње, које ми за храну употребљавамо, садрже у себи много више соли, но што је потребна за организам, и кад би их ми јели сасвим без солења, то ипак сва наша лучења не би била без соли. Што ми више употребљавамо со, то ће је више бити у мокраћи зноју, сузама и пљувачци; количина њена остаје увек у телу непромењена. Према томе, ми немамо нужде, да трпамо у се ту огромну количину соли, коју примамо са јелом. По статистици, на сваког човека у Јевропи долази у средњу руку по 10 крг. чисте соли, не рачунећи ту и со, која се природним путем добија у храни.

Исто тако не може да издржи критику и мишљење већине економа о том, да сољена храна има огромни значај за стоку. Заиста је оправдано, да у оним местима, где земља нема довољно сланика, а према томе где су и растења лишена соли, додавање ове у храна не само да је корисно, него је и неопходно нужно. Тако н. п. веле, да у северним деловима Бразилије стока цркава, ако јој се у храни не дода извесна количина соли. Исто тако и у Колумбији ако се не дода порција соли, стока, веле, постаје неплодна и стада пропадају. Ово се може

резнике т. ј. у главу, ређе на кондире. Лоза се привезује за притке само у Смедереву, иначе се чокот на кратко залама као и у Банату. Тек у новије доба заведене су муљаче и цедније (пресе). Подруми су већином испод кућа у којима се станује. Кљук често превире у бачвама које су велике око 100 хектолитара и чим се оточи продаје се, па за то се у Србији ретко гди могу наћи стара вина.

У земљи најбоља су неготинска црна вина. То је вино угасито црно, опоро, нема много киселине, при том има леп укус и пријатну арому. И жупска вина су до душе нешто каштра и лепе боје, али имају повише киселине*). Нишка су вина лака, питка и асталска црна вина. Шумадијска црна вина рачунају се међу најбоља српска вина. Смедеревска вина (на Дунаву) мање су позната, а слична су неготинском вину. Вредно је напоменути, да се сва српска вина могу лако транспортирати (преносити). На жалост, увукла се филоксера у српске винограде, нарочито у неготинске и влада је заложила сву своју снагу, да томе злу стану на пут"

Ето, какво лепо мишљење имају странци о нашем вину и какав глас у својим књигама о нашем вину међу собом распростиру. Од нас зависи, да тај глас одиста и очувамо.

— Дај Боже! *Благ.*

*) Ево Жупе, ево. Писац је сигурно мислио да су Жупа и Александровац разна винодељска места. — Превод.

ШУМАРИЦА И ПАОМЕНО ЗЕЉЕ.

Шумарицу (Baumkohl, Kuhkohl) гаје у средњој Европи искључиво за израну стоке, а у јужној Европи, где нарочито на морским обалама јадранског мора најбујније успева, гаје ово зеље за људску храну и беру на ту цељ преко целе године оно крупно и дебело лишће непрестанце — лети и зими, па и друге године све дотле, док у цвет не дође; тада престану брати лишће, јер је већ тврдо и суво. У наведеним крајевима то је „народно" јестиво, јер по селима, ако домаћин и једну стопу празнога земљишта до куће нађе, усадиће струк шумарице или раштања.

За израну стоке саде шумарицу, коју наша 1. слика приказује, по њивама у велико у Шведској, Холанду, Енглеској, Француској и Немачкој.

Шумарица даје изврсну зелену пићу за краве музаре. И свиње је врло радо једу, нарочито оно дугачко корење. Ово је на југу двогодишња биљка, која и нашу зиму може на пољу да издржи, где само мало заклона има, и даје врло добре пиће баш у оно време, кад друге зелене пиће нестане.

Шумарицу морамо чешће окопавати, а тим чешћим окопавањем приуготовљавамо земљу за идући усев.

Шумарица расти у доброј и добро приређеној земљи по 2 метра високо, а у опште воле влажно поднебље и наоблачено небо, па зато и успева најбоље у долинама у крај река и потока, у планинским пропланцима, где су чешћа и јача испарења и талози и т. д.

веровати, но ми имамо несумљивих доказа да место кујинске соли са истим успехом може се употребити и глауберова со, и да, према томе, кујинска со пре служи као лек но као храна.

Без обвира на то, многи сточари приписују соли огроман значај и веле, да со увећава количину млека, меса и масти до толико, да су већ створили и пословицу „кило соли даје кило сала". У потврду овага они се позивају обично на опите Либигове, Бусенголтове и неких сточара. Ну сви ти огледи били су и сувише површни тако, да се по њима никако не може узети да је со некаки философски камен у сточарству, тим пре, што постоји читав низ других опита који са свим противно доказују. У Француској, од искони био је обичај давати каваљеријским коњима од времена на време по порцију соли. Обичај тај оснивао се на укорењеном убеђењу, да со прави коње јачим и силнијим и да их предохрањује од многих болести. Опити су међутим доказали да је то мишљење било са свим лажно. За две године, каваљеријским коњима у 10 ескадрона и 2 батерије, дакле на неколико стотина коња, давали су час посољену час обичну храну. Показало се, да коњи, не само што нису мршавили без соли, но на против да је старим коњима школило давање соли. Кад су коњима давали на избор обичну и сољену храну они су увек претпостављали обичну храну и њу радо јели, а на спрам сољене, могла се јасно опазити њихова одвратност, ма да су метали само по 2 лота (22 грама) па и мање соли.

Из овога се јасно види, да мнење економа, о користи и „неопходној потреби" давања соли стоци, има веома слаб основ. С друге стране опет не може се одрећи и то, да питање о дејству соли на човека и животињу, још није решено сасвим ни до данас. Међутим несумљиво је, да додавање соли у храни, при извесним условима, може бити од велике користи. У газдинству често се јавља потреба, да се извесна храна припреми за лакше варење, јер иначе она слаби органе за варење, као што су н. пр. кромпир, мрква и т. д. Често пута опет деси се да се стоци мора давати покварена храна. У оба случаја со чини врло важне услуге. Она не само да даје могућности да се рђава храна употреби, но до извесног степена одклања и њено шкодљиво дејство. И због овога, многи привредници рачунају сољену храну као врло добру.

У сваком случају не може бити сумље, да со, како за човека тако и за животињу, не саставља хранећу материју и да давање соли стоци ни мало не увећава количину млека, меса и масти. Со није ништа друго до зачин који се додаје храни ради бољег укуса и лакшег варења, а у неким случајевима чак и ради лека. Према томе со припада групи зачина као што су, шећер, паприка, слачица и њима сличним материјама већином из биљног света. Као што је познато, ове зачине употребљују непрекидно многа лица или чак и читаве нације. Разлика између соли и ових другостепених зачинима састоји се само у количоћи и општој употреби, што зависи, прво, од распространења и цене соли, и друго од тога, што се је човечији организам већ привикао на употребу овога зачина и сољење јела прелазило је из покољења у покољење као навика. Према томе наш организам се већ тако дотерао, да му је неопходно нужна повећа количина соли и ми тако рећи инстиктивно солимо наше јело. Јело без соли изгледа нам сасвим безукусно-бљутаво *Мунго-Парк* прича, како он, за време његовог путовања по средњој Африци, за дуго време није имао могућности да добије соли, па је трпио такве муке, какве се не могу описати и речима исказати. Ну ово доказује само силу навике, и нема сумње, да би исто таку муку мучио и пијаница без вина, и дуванџија без дувана, међутим и ако ни вино ни дуван не могу се назвати као потреба за наш организам.

У опште пак, расте шумарица у свакој, па и лошијој земљи, али далеко се боље развија, више пораштује и дебље лишће рађа у доброј, плодној ило-

Сл. 1.

вачи. — На исушеним ритовима и баруштинама, тако се бујно развија, да се не може боље зажелити. И у чврстој, влажној смолници још врло добро успева онда, ако је поднебље довољно топло, иначе, ако нема довољно топлоте, шумарица у влажној смољници труне. У песковиту, и иначе лаким земљама успева само онда, кад је поднебље влажно и магловито.

За добро и бујно успеваље шумарице, треба да је земља и добро ђубрена. За време раста морамо шумарицу исто тако окопавати и огртати, као и кукуруз.

После добро обрађиване шумарице најбоље успевају пролетњи — јари — усеви. У осталом може после шумарице доћи на ту исту њиву опет шумарица, а кад би шумарицу редовно гајили у велико, могли би је садити сваке друге године на исту њиву, само би морали њиву чешће преоравати и довољно ђубрити.

Од разних врста ђубрета, најбоље јој угађа овчије ђубре; мешавина од говеђег ђубрета и пепела, такође врло добро утиче на бујан пораст шумарице. Видео сам у Угарској, где су такође одочели да гаје шумарицу у велико, увидивши њену велику вредност за израну стоке, где општинске испусте разоравају, да на њима шумарицу саде. Али како? Ево како. Најпре слуште нарочитим оруђем онај горњи бус траве на једно 6—8 сантим. дебело, исеку то бусење у облику обичних цигаља, сађену их у виду кушица — колебица —, испуне сламом, запале и сагору; гариште ово растуре по оној огуљеној њиви, па онда нанесу говеђег ђубрета, разбаце га преко оног пепела и онда тек преору ту „новину" и саде шумарицу, која заиста, на тако приуготовљеној њиви као шума расте.

Од шумарице се изведе најпре расад и расађује као обичан купус.

Да се земљорадник с правим и добрим семеном снабде, има само један сигуран начин за то, а тај је, да семе сам изводи. Само за први пут треба да га набави од поузданог семенара, а доцније да од својих струкова изабере најлепше и најразвијеније струкове и да их „пусти у семе." Кад већи део махунака сазре, треба стабла с кореном заједно из земље извадити, па их наопачке обесити на неко промајно место, да се ту добро просуши. Кад махуне под прстима лако пуцају, онда је знак да су довољно суве и да их обрати треба; обране треба истрљати и с плевом заједно оставити у ланене кесице, које треба обесити на неко лодно, али суво и пропухљиво место. На овај начин убрано и очувано семе, задржаће своју клицавост 5—6 година. Ако хоћемо само мало, а доброг семена да изведемо, онда ћемо почупати све мехунке са споредним гранчицама, па ћемо оставити само оне на средњем, главном стаблу, да се добро развију. У тим мехунама се семе најбоље и најподпуније развија, и од њега ћемо у своје време најлепше шумарице произвести.

При сађењу треба на то пазити, да се струк од струка на читав метар један од другог расади, како би се сваки појединн струк добро и бујно развити и што крупније лишће рађати могао.

За људску храну лишће је најбоље онда, кад неки мраз на њега падне, јер је тек онда најмекше и најслађе, — иначе је тврдо и за људску храну неукусно.

Пломено зеље (Palmkohl) је пак једна врста кеља, која не завија главице, но развијајући своје прекрасно, крупно, кудраво, дебело лишће, расти и преко 120 сантим. високо. Као што 2. слика верно показује, има овај кељ усправљено, угасито зелено лишће са дебелим ребрима, а цео струк прекрасно изгледа као нека мала палма (палма). У нас је ово зеље још врло мало познато, а имађане га до сада само они, којима је писац ових редака семена дао, али је вредно да се и код нас гаји, јер даје изврсну храну за људе онда, кад другога зеља на пољу нестане. У Француској гаје ово зеље свуд по њивама у велико, као и шумарицу, и одуда велике користи, јер га народ врло радо једе. Лишће му је врло слатко и пријатно; слађе но обичан кељ.

Због оног лепог, кудравог лишћа, које је на стаблу лепо и величанствено поређано, дивотно га је и видети у повртњаку, а неки га повртари у Немачкој гаје украса ради по вицама од леја, украј путова и путаља и т. д.

И ово је зеље за људску исрану онда добро, кад на пољу добро израсте.

Ово се зеље мора и с тога чешће окопавати што у њега жиле врло површно расту, па ако није добро огрнуто, може лако ветар да га обори.

Сл. 2.

Што се пак земље, ђубрења, неге и извођења семена тиче, важи у свему оно, што смо и за шумарицу рекли.

Од наше стране топло препоручујемо обе ове врсте зеља, јер смо се о њиховој употребљивости свестрано уверили што нам је и дало повода да ове ретке напишемо и да их штованим читатељима овога листа прикажемо.

P—ћ.

НАКНАДНО ПРЕВИРАЊЕ

(довирање, предовирање).

До сада је сваки винар без сумње преточио своје вино, јер је код шире поодавно извршено *главно* превирање. Нарочито ове јесени, претакању се могло поодавно приступити, јер је време било угодно, топло, па се с тога и процес превирања могао извести на потпуно задовољство.

Ну, и код најпотпунијег главног превирања, не може да се претвори свеколика количина шећера у алкохол и угљеников двооксид. Извесна количина шећера застане и даље, па ту, чим се подесе услови за превирање, *накнадно* се претвара у алкохол и угљеников двооксид т. ј. код тог се вина врши: *накнадно превирање, довирање, предовирање.*

Отуда, и ако смо вино преточили, не смемо на њ' заборавити, јер је накнадно превирање по све важан рад, не само с тога, што ће вино због веће количине алкохола бити јаче и пуније, већ и зато, што се и том приликом издваја из њега знатна количина беланчевинских материја, за које знамо, да су подложне труљењу и распадању, те би квариле укус и мирис вина кад би у вину и даље остале.

У колико се је већа пажња обратила главном превирању, у толико ће сад требати мање посла око накнадног превирања, а у колико се сад овај рад боље изведе, у толико ће младо вино брже и боље сазрети.

Васколика количина шећера у шири није могла потпуно прећи у алкохол и угљеников двооксид за време главног превирања, с тога, што се тада образовало толико алкохола, да у овоме нису могли опстати они ферменти (гњивице), који су изазвали то превирање. Због велике количине алкохола, ферменти су дакле морали угинути. Ну, сад се могу појавити други ферменти, који дејствују и кад у вину има 10 до 12% алкохола, само ако се вино постави тамо, где се ферментима пружају и остали услови за њихово развијање.

И ови ферменти, као и ферменти главног превирања, образују се и развију само под приступом ваздуха, и тада своју радњу врше и брзо и потпуно, ако је вино у таквом подруму, да на њ' утиче и спољашња топлота. Да би бело вино дошло у што већи додир с ваздухом, приликом претакања треба га што боље проветрити на један од поменутих начина*).

Ако је у шири било шећера у изобиљу, па се приметан део за време главног превирања није могао да раздвоји у своје састојке, т. ј. није могао добро да преври, а међутим бело вино приликом отакања није проветрено, онда је више но сигурно, да ће се такво вино отезати, а на већој топлоти за време превирања, због млечне киселине, још ће и цикнути.

Ферменти, који проузрокују накнадно превирање потребују за своје развијање нешто нижу топлоту од фермената који проузрокују главно превирање, 12 до 15° ц., па за то је и нужно, да се накнадно превирање врши у просторији где је нешто хладније, и где се топлота по могућству што мање колеба. А такве су просторије: *подруми*.

Накнадно превирање потребује много више времена, а често и месец дана, па да свој процес сврши, али, ако је главно превирање било потпуније, ако је младо вино приликом отакања добро проветрено, онда ће се и оно свршити за кратко доба. Ну, ако је тада повећа топлота онда је потребно, да се приступ ваздуха у неколико ограничи, да се тако сачува што више угљениковога двооксида, јер овај за сада нема чиме да се задржи као код главног превирања, те за то може лако да изветри, а кад овај гас излази, онда

*) Види чланак „Проветривање шире“ у 38 бр. „Тежака“ од ове године.

је вино подложно квару, јер се баш у овом периоду јављају: плесан, сирћетуше и они ферменти, који проузрокују тегљивост вина.

Ну, као год што је за накнадно превирање штетна повећа топлота, јер изискује смотрену пажњу, тако, исто, па још и више, штетна је и недовољна, ниска топлота. Кад је недовољна топлота, онда се накнадно превирање врши потпуно, због чега доцније кад отопли, злоставша количина шећера поново отпочне превирати, па то буде узрок, да се вино јако узмути и погорша. Овако што највише се дешава у дубоким подрумима, где се накнадно превирање може често протезати и до три године. По себи се разуме, овако вино треба вештачки загрејати, те да се накнадно превирање може свршити.

И код накнадног превирања као и код главног врења, образује се стеља (талог), ну ове има у много мањој мери. Нарочито у изобиљу има винског камена (стреша), а овај се издваја с тога, што се због повећане количине алкохола и ниже топлоте, не може и сад да раствори. Енанетера*) има у мањој мери а јавља се у највећој количини за време главног превирања, када се највећа количина шећера претвори у своје састојке. Стеља после накнадног превирања, састоји се поглавито из стреша, беланчевине и фермената (живих, који су у миру и изумрлих). У вину, после накнадног превирања, налази се и знатна количина у угљениковога двооксида у растворењом стању, јер течности у којима има више алкохола, могу растворити више угљениковога двооксида, него ли течности, у којима има мање алкохола

Раздвајањем и заостатка шећера у своје састојке свршава се процес накнадног превирања, па је тада младо вино као што је наведено: јаче, укуснije бистрије и пуније. Укус овај долази поглавито од угљениковога двооксида, па зато за време накнадног превирања треба јако пазити на то да овога гаса буде што више, да му се спречи ветрење.

Да ли је накнадно превирање свршено или не, може се сазнати на овај начин: Младим вином ваља напунити добро испрано и необојено (бело) стакло, затворити га чистим памуком и однети у собу која је топла 18° ц. Ако се вино после неког доба не замути, и ако се из њега не издваја какав талог, онда је накнадно превирање свршено, и обратно, ако се развија угљеников двооксид, т. ј. ако се вино замути онда оно има да превире. У овом случају, треба вино пренети или у топлији подрум, или предузети вештачко загревање (подрума или вина), да се тако постигне топлота од 12 до 15° ц. на којој се развијају главнице што проузрокују предовирање.

*) Енантетер је једињење алкохола са уљем. Од њега вино добија свој „буке“ т. ј. укус и мирис.

Али, и ако је у младоме вину после накнадног превирања доста алкохола, и ако је оно укуса ваљаног, ипак оно ваља да се и даље негује, јер ваздух утичући на њ', причињава те није постојано, но о томе — други пут.

Благ.

ПРОИЗВОДЊА, ХРАНЕЊЕ И НЕГА ГОВЕДА

са гледишта науке и праксе

(наставак)

Кад се теле одбије и мало ојача, најприроднија му је пића *млека*. Ну, на нашу не може теле наћи у младој трави толико масти, колико је у млеку било, а маст је, особито рано с пролећа, врло нужна, да би развила потребну топлоту у телу и да би потпомогла варење беланчевине. Зато треба телад, која на нашу иду, прихрањивати храњеним средствима, која садрже у себи доста масти, као што су овсана и кукурузна прекрупа, прекрупљено ланено и кудељне семе, прекрупа од уљних погача и т. под.

Где би се телад у стаји хранила, треба их хранити њиом у којој има доста протеина и масти, или се мора пазити да се одржи и однос азотних састојака наспрам безазотних

У следећој таблици износимо израчунату дневну количину сувих материја, протеина, угљохидрата и масти, која је потребна за теле извесне старости и тежине.

СТАРОСТ ТЕЛЕТА У НЕДЕЉАМА	ТЕЖИНА ТЕЛЕТА ПРОСЕЧНО	дневна потреба				Однос азотних састојака: безазотних
		СУВИХ МАТЕРИЈА	ПРОТЕИНА	УГЉОХИДРАТА	МАСТИ	
	К И Л О Г Р А М А					
0 — 1	35	0.800	0.260	0 285	0.200	1 : 3.0
1 — 2	40	0.850	0.280	0.305	0.210	„
2 — 3	45	0.900	0.300	0.330	0.225	„
3 — 4	50	0.950	0.320	0.350	0.240	„
4 — 5	55	1.000	0.340	0.375	0.255	„
5 — 6	60	1.150	0.375	0.425	0.270	„
6 — 7	65	1.300	0.405	0.495	0.285	„
7 — 8	70	1.550	0.360	0.730	0.205	1 : 3.4
8 — 9	75	1.900	0.400	0.950	0.225	1 : 3.8
9 — 14	90	2.300	0.430	1.310	0.250	1 : 4.5
14 — 20	115	2.900	0.475	1.450	0.275	„
20 — 30	140	3.550	0.550	1.725	0.300	„

Ну телад која су одређена за краве музаре и теглеће волове, треба мало слабије хранити т. ј. да буде однос азотних састојака наспрам безазотних мало већи. Овај однос треба да је:

Док теле доји као . . . . . 1 : 3·3

12 недеља старо теле као . . . . 1 : 4·8

Нарочито још треба пазити да не буде много масти у пићи којом се ова телад хране, да би се спречила наклоност ка гојењу.

Док су говеда млада, она сразмерно најбоље напредују. Зато се треба старати да се у младости што боље и што правилније развију, јер само од здравог и развијеног тела можемо корист очекивати. Први је услов за ово, на сваки начин, добра храна, па добра нега.

Опитима је доказано, да нека од раније поменутих и препоручених хранећих средстава, особито добро утичу на напредовање младих говеда. Та су хранећа средства: клице, ражне мекиње и овас.

Сва ова хранећа средства садрже доста протејина а у минералним састојцима садрже доста калија, натрона, креча, магнезије, фосфорне и силицијумне киселине. Ово су материје које су врло важне за образовање костију и мускула, а нарочито креч и фосфорна киселина. Да би се видело колико најобичнија хранећа средства садрже креча и фосфорне киселине, износимо у следећој таблици анализу Др. Ј. Лемана по томе питању.

У 1000 делова по тежини	има	
	креча	фосфор. киселине
а. Зелене пиће:		
Ливадске траве	2,2	2,2
Луцерке	7,9	1,6
Црвене детелине	3,45	0,9
Беле детелине	4,4	1,0
Есперсете	4,4	1,2
Грахорице	4,9	2,3
Овса	1,2	1,7
Кукуруза	1,6	1,3
б. Сена:		
Ливадског	10,01	5,3
Од луцерке	26,2	5,5
„ црвене детелине	20,0	5,6
„ беле детелине	20,2	8·8
„ есперсете	16,8	4,9
„ грахорице	22·8	10,7
в. Слама:		
Житне	3,10	1,5
Раније	4,10	3,6
Јечмене	2,50	1,4
Овсане	4,50	1,9
г. Кртола и корења:		
Кромпира	0,16	2,0
Шећер репе	0,54	0,5
Жуте репе (кравље)	0,79	0,8
д. Зрна:		
Пшеничног	0,5	9,3
Ражног	0,4	9,8
Јечменог	0,4	8,9
Овсаног	1,2	7,6
Кукурузног	0,14	5,5
Грахорице	1,70	8,8
Боба	1,33	11,10
ђ. Фабр. отпадака:		
Мекиња пшеничних	1,7	27,3
„ ражних	2,5	34,3
„ јечмених	1,8	8,9
Меса	1,7	2,2
Сурутке	0,7	1,1

Ну не само у хранећим средствима, већ и у пијућој води треба да има довољно креча. Зато је за млада говеда најбоља тврда, бунарска, вода.

Што телад више расту, то им и више хране треба. Само што им сад све мање масти треба, а и однос азотних састојака наспрам безазотних постаје све већи.

Ову потребну промену, најбоље ћемо видити из ове таблице:

Старост у месецима	Просечна жива тежина	Сувих мат на 1000 к. жива тежина	и то сварљив.			Однос хран. беж. мат. ка сировини
			протеина	угљо-хидр.	масти	
	килограма					
2—3	75	22·0	4·0	13·8	2·0	1 : 4·7
3—6	150	23·4	3·2	13·5	1·0	1 : 5·0
6—12	250	24·0	2·5	13·5	0·6	1 : 6·0
12—18	350	24·0	2·0	13·0	0,4	1 : 7·0
18—24	425	24·0	1·6	12·0	0,3	1 : 8·0

Где има паше добро је да телад и јунад иду на пашу, јер поред тога што је добра паша најбоља и најприроднија храна, кретање по чистом ваздуху много доприноси брзом и правилном развијању младих говеда. Само се треба постарати да на паши има и мало ладовине, да би се говеда могла склонити у лад за време припеке.

На ладњи и по ладној киши, не треба пуштати младу телад на пашу, него их треба у стаји хранити као што смо напред видели. Иначе је паша од особитог утицаја на здравље, а поред тога још нарочито на доцнију млечност женске телади.

Где млада говеда не иду на пашу, треба им, нарочито за телад, ограђити где у хладовини близу стаја повећи простор и ту их пуштати кад је лепо време да по чистом ваздуху протрче и проиграју се.

Што се тиче даље неге младих говеда, главно је да су у топлој стаји и да нису на промаји. Најподеснија је топлота стаје 15 – 17 °C — Телад треба чувати да не захладне нарочито у време одбијања од сисе, јер су у то доба врло осетљива и лако добију опасан пролив. Ако пространство стаје дозвољава не треба телад ни у стаји везивати, већ им ограђити извесан део стаје и добро га застрти сламом па ту пустити телад да слободно ходају. На већим газдинствима где држе много крава, имају нарочито одељење за телад, које је са свим одељено од стаје где су краве тако, да крава не може да чује своје теле нити оно краву кад муче, да не би чезнули једно за другим.

Телад, као и јунад, треба чисто држати. Док су млади добро их је два три пут преко недеље добро отимарити гуњвама од сена и четком, а кад порасту треба их редовно тимарити четком, а по потреби и чешагијом. Бубре из стаје треба редовно износити и то ако се говеда у стаји граде бар двапут на дан. До-

вољно суве простирке треба да има увек под њима. Пањоње им треба редовно чистити.

(наставиће се)

Рад око унапређења виноградарства у Црној Гори

од

Ф. Јерговића.

Ретко се кад чуло или штогод читало о црногорском вину, али ко је само једном чашицу доброг црног Црмничанина попио, заиста га за дуго заборавити неће. То је вино, које кад је добро приређено, својим укусом, бојом и јакотом не заостаје ни мало иза вина Жиронде, која вида од њега, кад оно 20.000 хектолитара, што се у земљи годишње добива, не дотиче ни за домаће потребе, а камо ли да се од тога и извоз земље штогод извлачи, да се свету доброта црногорског вина покаже. Врло је мало било до сад како се из горње цивре пада — годишња производња вина у Црној Гори, не томе није узрок оскудица земље, која би за виноград подесна била, већ томе је више крива не брига тежака а највише опет и то, што виноград одложиће да даје неку корист сносе власнику тек треће или четврте године, а сирома виноградар не може да чека толико времена на добит од уложеног капитала. У Црној Гори има још сада доста пустопоља, где би сваки пољски усев, а особито виноград врло лепо напредовати могао, но на жалост све то лежи пусто, необрађено, свакоме је Црногорцу мука, да он буде први, који је уложио, да ту неуређену и по мишљењу домаћих неродну земљу прабија и за виноград прирећује. Примера је у земљи мало за којима би се домаћи тежаци повести могли, јер мало је Црној Гори таквих капиталиста, која би хтели и на опште штогод жртвовати, свако наговарање и уверавање сељака о сигурној користи уложеног рада, морало је код тицког народног нерасположења за рад остати безуспешно, што се је дакле могло друго чинити, већ напредним путем изградити сно, за што је у народу добре воље недостајало.

Месеца Новембра бише управо година дана, како је сам Књаз и Господар Црне Горе сваком црногорском поједину наредио, да сваки од њих има засадити на оном месту где му се одредило буде, најмање по 200 лоза, који постају својином онога, што их је засадио. Ако је коме мало, да посади и више од 200, обећано му је за то и више земље, сувише ко намири исте године 2000 лоза, ослобођива се за десет година од плаћања пореза на те лозе.

Корисне последице такве значајне наредбе нису могле изостати. Народ је на глас свог Господара похрано, да највишој наредби што боље задовоља и не гледајући на своју корист, што ће му данас сутра тај род донети. Засадило се је тим новолом све године доста празних места лоза, а буде ли се и даље тако напредовало, за мало ће се Црна Гора сва засадети оним зеленилом, којим се нити сваки у земљорадњи напредних земља. С почетка се је мислило, да се нови виногради засађују американском лозом, на које би се доцније домаћа лоза пакаламити имала, а тим се је хтело очувати винограде да будућа времена ако би им надгод филоксера запретила. Како је међу тим у земљи у којој још нема филоксере, размножавање америчке лозе с обзиром на домаће виноделе дозвољено једино семеном, и не и пруњем, одлучила је црногорска влада, да се поручи за потребиту количину семена од те лозе, које ће се у државном расаднику посејати и ту све дотле његовати, док лозе и семена толико не приспију, да се од њих могу резати резнице и међу народ бесплатно делити. До тог доба имају се за нове садове узимати само боље и одабранije врсте домаћих лоза.

Да ти нови виногради а и они стари досадашњи не страдају од *пламењаче* (перонеспоре), која се је пређе три године појавила, набавила је црногорска влада на државних средстава 50 бризгалица и довољну количину модре галице, од које сваком виноградару на његово захтевање онолико даје, колико му је доста, да свој виноград правилно покропи.

Види се јасно да Црна Гора не жали труда ни трошка, само да домаће виноградарство на онај степен подигне, на којем би по свом природном положају требало да буде изгубљена главна је сада брига државна, да се у земљи размноже што више америчких лоза, које би служиле доцније као подлоге за калемљење домаћих лоза, а тим би се виногради очували од филоксере, ако би случајно својом заразом запретила једном у Црној Гори.

Ну које ће врсте америчких лоза ваљати за црногорско земљиште и подневље?

То питање од велике је важности не само за Црну Гору, већ у опште за сваког, који се мисли америчком лозом бранити од филоксере и то је уједно и најтежи задатак који ваља сваки виноградар да реши, пре него хоће да своје винограде засађује поменутом лозом.

Искуство потоњих година научило нас је, да су америчке лозе велики избирач у земљи, да не ће у свакој земљи подједнако да рађе, што код наших лоза није, за које већ одавно знамо, да скоро у свакој земљи добро напредују. Када се пре петнаест година почела садити америчка лоза, прави градитељи виноградари су само толико разбирали, како и колико се која врста те лозе може да одупире филоксери; када се је говорило, колико преди ова или она врста америчке лозе, када се мислило, колико њене жиле могу да се бране од нападаја филоксерине и по томе су казали колико вреди која врста.

Ну није дуго трајало, неки су опазили, како то није једино на што се има пазити; са страхом увидише, како се је често догађало, да је многи америчком лозом напоно засађени виноград неколико година врло лепо напредовао, после тога полагано заостајао и на послетку сасвим угинуо.

Таквих са штетом скупчаних примера тим је више бивало, што се је више садила америчка лоза. Али сви ти жалосни примери за нас су богато искуство, јер они нас уче, *да није свака врста америчке лозе за сваку земљу, да не може свака да одоле у свакој земљи и да не може свака да прти у свакој земљи.*

Та околност руководила је такође и црногорску владу пре него што се је поручило потребно семе од америчке лозе. Из сваког предела у држави где лоза добро успевати може, скупљено је по мало земље, која се је односно своје садржине на билној храни хемијски тачно испитала, а механичким јој састав без икакве сирове онако од прилике одређен био. Те земље узимате су поља са оног места, које се је својим саставом врло мало или нимало разликовало од остале земље у оном пределу, а са једног истог места, са ког се земља узимала, напуњене су падла по две преграде, и то једна са земљом испољном из дубине од 20 центиметара, а друга са земљом, из дубине од 70 центиметара. Тиме се је хтело сазнати каква је земља не само у својим горњим слојевима, већ такође и у доњим, што је за све биљке дуги корена, а особито за лозу од одлучне важности.

Према прописаном саставу поједине испитане земље одредили су за тим на молбу црногорске владе гдесловити француски учењаци Vialo и *Risler* и поједине врсте америчких лоза, које на испитатом црногорском земљишту сигурно успевати могу, а резултат тих знаственских радња видиће поштовани читаоци из следећих тринаест анализа.

(За анализирање употребљен је азотнокисели раствор ситне, сухе земље, а од сваке врсте учињене су по две анализе, које су обележене словом а и б, где а означује земљу из дубине од 20 центиметара, а б исту земљу из дубине од 70 центиметара).

АНАЛИЗЕ

Број	Име предела		у 1000 делова ситне сухе земље налази се:						Које американске лозе заљају у то, земљи као подлоге за каламљење?
			азот	фосфор. киселин.	сумпорна киселина	кречни карбонат	кали	магнезија	
1	Ћемовско	а	1,66	2,30	0,6	1,1	13,2	7,44	Земља обилује гвожђем; а у доњим слојевима кречом; садржи много фосфорне кисел, а још више калија. Врло подесна је виног. Америч. лоза за њу: *Rupestris*.
		б	0,91	1,11	0	608,0	12,08	—.*)	
2	Дољани	а	1,06	1,08	0,22	1,6	9,15	7,12	Ако земља није с пролећа влажна, онда *Rupestris*, ако је пак влажна, онда *Riparia tomenteux*.
		б	0,83	0,73	0	15,0	6,33	—	
3	Беря	а	1,56	1,22	0,51	0,9	2,84	2,55	Ако земља није с пролећа влажна, онда *Riparia glabre*, ако је пак влажна онда *Solonis*.
		б	0,91	1,50	0,48	10,01	1,55	—	
4	Зета	а	3,64	4,25	1,47	8,52	1,45	2,73	Земља изузетно обилата азотом и фосф. кис. у доњ. слојевима кречна. — Лоза за њу: *Rupestris*.
		б	1,24	1,66	трагови	635,0	8,90	—	
5	Ждребаник	а	1,55	1,41	0,41	3,00	1,11	1,32	Земља црна у дубини кречна, — Лоза за њу: *Berlandieri* или *Rupestris*.
		б	0,52	0,97	трагови	408,0	1,74	—	
6	Дреноштица	а	1,12	1,14	трагови	0,7	4,61	1,59	Ако земља није с пролећа влажна, онда *Riparia glabre*; ако је влажна, онда *Solonis*.
		б	0,81	0,69	0,48	23,6	1,45	—	
7	Шобајићи	а	1,23	1,9	трагови	31,5	2,43	1,7	Лоза за њу: *Solonis*.
		б	1,21	1,0	0	42,0	9,30	—	
8	Годиње	а	0,94	1,6	трагови	1,0	5,35	3,6	Лоза за њу: *Solonis*.
		б	0,46	1,17	0,25	трагови	1,23	—	
9	Глухи-до	а	1,24	2,4	0,41	1,1	1,62	1,18	Лоза за њу: *Riparia glabre*.
		б	1,56	2,53	0,54	154,0	2,60	—	
10	Мркојевићи	а	0,54	0,79	0	157,5	1,69	5,04	Земља оскудна азотом и фосфорном киселином. Лоза за њу: *Berlandieri*.
		б	0,48	1,65	трагови	173,0	1,70	—	
11	Бар	а	0,70	1,72	0,15	2,2	1,99	1,22	Земља врло обилата гвожђем. Ако није с прол. влажна онда је за њу *Rupestris*; ако је влажна онда *Solonis*.
		б	0,71	0,94	0,30	11,6	1,30	—	
12	Улцињ	а	0,56	1,10	трагови	5,5	0,53	2,62	Земља оскудна азотом и калијем. Лоза за њу: *Riparia glabre*.
		б	0,42	0,97	0,18	15,2	0,65	—	
13	Жупа цеклинска	а	1,38	3,05	0,17	1,1	3,42	3,24	Земља врло обилата фосф. кис. и калиј. Ако је сушна онда је за њу *Riparia toemnteux*; ако је влажна, онда *Solonis*.
		б	1,32	1,75	0,52	12,6	1,75	—	

*) Садржина магнезије у доњим слојевима није испитивана.

Из ове таблице види се давле, да од 700 досад познатих врста америчке лозе није потребно, да се за црногорске винограде добављају друге врсте, до једино ових пет: *Rupestris*, *Riparia glabre*, *Riparia tomenteux*, *Berlandieri* и *Solonis*, а ове ће по мишљењу француских стручњака свака на одређеном земљишту сигурно успевати моћи. Црногорска влада и наручила је семе у већој мери само од тих пет врста, које ће се идућег пролећа у државном расаднику усејати, а уз њих добављенд су још помање количине од неких осталих ваљанијих америчких лоза, које ће се такођер у том истом расаднику гајити само за знанствене и опитне циљеве.

При овако изложеном заусимању државе око подизања народног благсотања, нема сумње, да и црногорско виноградарство чека у скоро лепа будућност. Ако и јест до сад у свету скоро сасвим непознато било, ипак би оно са својим незнатним али рационалним радом лако могло послужити као пример многим напреднијим државама, које су оно искуство, што су га у борби против филоксере за толике године стицале, платиле жали боже великим губицима.

БЕЛЕШКЕ.

Паун.

Паун се сматра у целој Европи за некорисну тицу, већ је држе многи само поради украса. У тромским пределива, од куда и води своје порекло, као на острву „Цејлону“ чија су поља прекриљена од паунова, ова је тица за тамошње становнике веома корисна, јер ни једна тица не растерује толико велике и мале змије и не тамани шкодљиве инсекте, као паун. — Наророчито тамани много мраве и њихова јаја, јер му је то најмилија храна. Елијанс прича:

Александра Великог за време бавлења у Инђији, очарао је призор, како се ове лепе тице радују изласку и заласку сунца и поздрављају га својим крештећим гласом. Он заповеди својим војницима да ни једног пауна не смеју убити. У повратку из Инђије, донешени су пауни у Атину и продаван је пар за 100 драхми (800 дин.) Из Атине, брзо се је размложила ова тица по целој римској империји и негована са још већом брижљивошћу, но што ми негујемо кокошке кокинке, које су такође пореклом из Инђије (кохинхине) — о —

Да сценим зеца.

Да ли је скоро уловљен и да ли је младић или маторац, држи се у главном ових знакова: ако су му очи добро очуване, онда је скоро уловљен, а ако су му очи упале — не купуј га; ако су му нокти на задњим ногама црни и оштри, онда је то овогодишњи зец, а ако су му тупи и бледи, онда је маторац.

Одличан маз за руке.

Испуцале од зиме прави се овако: 16 грама чистог воска, 16 грама камфора, 16 грама чамове смоле и 10 грама говеђег лоја, треба на умереној ватри разрезјати и добро измешати. Ово ће се најбоље постићи ако се лој мете тек пошто су се остали састојци већ загрејали.

Да излепиш пукотине на пећи (фуруни).

Треба узети ране делове иловаче, соли и пепела (од дрвета), па их почешати, наквасити водом и добро измесити, и овим блатом залепити пукотине на земљаним — порцуланским — пећима. За гвоздене пак пећи треба узети на три дела иловаче један део боракса (соли) и ово забрљати. Ово је најбоље блато за затварање пукотина на пећи.

Користи од разумне сете детелине с јесени.

Врло се често догађа, да детелина у октобру и новембру бујно расте, нарочито ако је лепа и топла јесен као ове године. — Тада се детелина развија само у стабљику а по кадшто и у цвет, а никако у лишће. Ово бујно растење детелине с јесени узрок је, те не може да се преко зиме добро убокори и прибере корен снагу за наступајућу кошидбу, те да отпос буде што већи. То се примети осетно наступајућег пролећа, јер је детелина ретка и отпос врло слаб.

Зато, ако је детелина с јесени бујна и расте нагло, треба по лепом, сувом времену, пустити коње и говеда да је опасу. Ово је још и за то добро, што стока утапка детелиште те неће рано зиме да промрзне; у противноме, ако се не пусти стока да је опасе, сва ће рано зиме чим се одлучи и снег почне топити, сва да иструли. — о —

Да јагоде буду крупније и више роде.

Треба сваки струк јагоде засути прахом од уситњеног угљена па окопата да се са земљом измеша. Јагоде ће бити не само крупније и више родити, већ ће много раније и сазрети.

— о —

Прављење масла за зиму.

Да масло остане преко целе зиме трајашно и да се не ужегне, треба га овако правити:

У суд, у коме ће се масло држати преко зиме, дотле се гњечи, да не остане ни једне једине шупљине. Затим се суд напуњен маслом, спусти у кључалу воду, и у њој држи дотле се кључала вода сасвим не олади. За загревање воде најподеснији је какав котао.

На овај начин справљено и за зиму остављено масло, очува се више од 6 месеци, здраво, сасвим чисто, пријатна укуса и без икаква задаја. — о —

Слатко вино.

Доста се често догађа да вино остане слатко, и ако је тобож преврело. Овоме могу бити узрок ова два случаја:

1) или је у шири било врло много шећера, што се обично догађа добрих винских година, па није могао сав да преври, већ је извесан део остао и у вину те је услед тога слатко; и

2) кад је јесен рђава а и зима рано наступне, те вино не може потпуно да преври, и ако у њему нема много шећера. —

Први случај многима се догодио и ове године, ну он није још јер нема опасности да ће се вино услед тога покварити; само га треба уредно отакати, јер ако се то не буде чинило врло лако може опново да почне превирати.

Други случај много је непријатнији, јер таково вино лако е изложено квару, нарочито кад садржи мало алкохола. Оваково вино почне опново превирати чим у пролеће време отопли, па ако том приликом и опет не преври сав шећер што се у њему налази и не претвори се у алкохол, оно и идуће на кад што и више година узастопце повраћа се прење, док се сав шећер не претвори у алкохол. На овај начин вино споро сазрева а може лако и да се поквари. Зато се треба старати да чим се први пролећа покаже опново прење, да се вино одржава у топлоти док се прење потпуно не довршн, јер на ноле нижој топлоти време ће се опет обуставити. —

Стипса као средство против инсеката.

Стипса је одлично средство против разних инсеката. Тако, нестане стеница кад се места где се оне задржавају и легу попре водом у којој је растопљена стипса. Муве се не задржавају на зиду који је окречен кречом у коме има растопљене стипсе. Иначе стипса није ни у колико шкодљива по здравље, а није ни скупа, те се да корисно употребити за овакве циљеве.

ГЛАСНИК.

Зимски курс за подрумарство. — У виноделско-воћарској школи у Клостернајбургу код Беча, држе се сваке зиме 14-то дневна предавања из порумарства и о напрегама постигнутим у томе послу. Ове зиме трајаће та предавања од 7—20 фебруара (по нов.) а упис траје до 31. јан. (по нов.). Приступа у курс имају сви који се ма у колико бави винограларством или винарством. При упису у курс полаже се такса — школарина — од 12 фор. а. вр. — Предаје се немачки.

* * *

Курс за калемљење лозе. — Од 14—16 и од 28—30 јануара још пов.) биће у виноделској-воћарској школи у Клостернајбургу код Беча предавања о филоксери и другим штеточинама винове лозе и поучавање у калемљењу лозе. За предавања не плаћа се ништа и сваком је приступ слободан. Сваког поменутих дана биће предавање од 9—10 сати пре подне, а остало време употребиће се на вежбање у калемљењу. Трећег дана по подне полагаће слушаоци испит из калемљења, на основу кога ће им се издавати сведобе. — Настави језик немачки. —

ДОПИСИ.

Никокичење, на Никољ-дан 1891 год.

Снег, који 17 октобра т. г. у овоме крају паде, дише се са земље до 1 новембра т. г. Одмах за њим почеше долазити нам у госте претходници зиме, облаци, који са собом довукоше кишу у изобиљу. Земља прими свој део у се, а оно што оста, начини нам грдно блато и у дворишту и на сокаку. Једна страна, којој стан бејаше дворште и кошара у селу (која не имађаше стана, — појата, — у поду), бејаше од силнога блата сва пропала, те тим својим знацима пређашности са бутина, ребара и грбуља, казиваше будима богатство у блату, своја дворишта и кошаре. Страна, која у дворишту своме не имађаше јасала, јефтине храну своју, у блато бачену, са сном мргодно. То нам тако трајање готово до 22—23 новембра т. г.

Нешто због силнога блата а нешто због рђавога времена, које спречаваше рад у пољу, чујаше се од ових сељана, само: „Несрећа.“

Но, где је несреће, ту и среће има. „Горњак“ дојетном своје радстера све небеске облаке а донеси нам седрмицу, ноћу праћеку: мразом, а дању: сунчаном пријеком. Мраз мало по мало земљу и блато ноћу стезаше, а сунце пријеком својом дању, провеђивање

и у суво претварање. То нам беше тек „добро дошло“, јер нам „горњак“ донесе лепо време. — То тако време, трајаше нам до „навечерје“ Св. Николе. За то се вреће добро напити земља од кише и снега, дејством мраза и сунчане топлоте, испуши и за орање припремна, па су се и сви људи онога краја одједаред латили плуга и волова, и оне своје њиве, за које су се бојали да не, услед великог снега остати не пооране (Види доње у § 3 броју „Земљака“, од мене), почели. Орало се што но рече „као пенио.“ Оно што је дотле поорано, њиве је измрвио а сутра-дан, дејством сунчане топлоте пренете просецује и као пенио расуо се. У тако орању људи су с неком радошћу и осмојном на лицу, бацали семе (сејући. И на крају крајн, ретко ко да није посејао оними пшенице.

Озима жита, посејана пре снега (пре 17 октобра), готово су сва никла. И то дивно су никла.

Виногради су готово сви покривени. Замљење ове јесени ретко који да је предузимао.

Кад су људи са орањем и сејањем готово завршили; над се спремају да дођу за кућу још припреме, и над се најпре радовању, да не ни ово овако лепо време доста хране за стоку уштедети, а нарочито за овце, јер се оне могаху у поље изгонити да пасу, као што су и радили од сељања, па не само са овцама но и са осталом стоком; — кад се дакле људи осмободише мало. — тада нам Св. Никола рече: „добро јутро“ са „целом брадом.“ Сви су људи онда тек закључше и према „бродару“ Св. Николи опхођење.

Пре 10 новембра т. г. појавила се била код деце, коњина болест: „Мраса“ („Morbilli“), која је до 18 Новембра умињала. У њој школи разболела се била 16 дана, и сви оздравили. Не могу пропустити, а да се и овом приликом не захвалим најискреније човеку, г. Лази Живу окр. лекару, који је, не жалећи труда снега, 15 новембра т. г. амо дошао и деду преседеоу, па и мени и родитељима дечијим обавештења, у опхођењу са оном болешћу, дао.

Стање здравља код људи и стоке, и то, како крупне тако и ситне као и живине, повољно је за сада.

Лазар М. Јовић
учитељ

Куприја, 9. децембра 1891 год.

Отровао коњ са плесњивом (буђавом) ражом! 26. октобра ове године, позвао ме је тежак Н. М. из Куприје да му болесног коња лечим. Кад сам с њим отишао и његовој кући одемо у шталу која је доста добро сграђена. Болестан коњ био је дивне дератасте 148—150 см. висок добро ухрањен и негован. Показивао је сва знаке полико (трбобоље) немирао, леже, устаје и опет лежи и то чини готово сваки 4—5 минута, опреже главу трбуху, задњим ногама удара по трбуху. Пиље дио пљувачи. Коњина температура нејединако подељена, уши и ноге биле су хладне, телесна температура 41·8° С. дисање 40 повлако у минути а пулс на 90 удараца.

На питање моје од кад му је коњ болестан, одговорио ми је, јутрос кад сам у шталу дошао да отоји рану полижем видио сам да ми је коњ немиран и нисмо сам да ће му проћи.. Кад сам га питао чим га је раније и полико му је раже дао; рече: дао сам му повише кукуруза јер имам мало кварења (плесњивог) на реко да га сам отоји да поједе, дао сам му тако 2—3 кгр. Ја сам чишо све што је требало у овом случају чинити, ал му је ипак коњ после 2 сата угинуо.

Сенница је показала јако зајење црева, бубрега и бешике. Веома ме је изненадила боја црне шиперице (јетре), она је била боје прасећасто-мутне, као кора на врелој поморанџи. Крв је била црна, полусуирена и светла.

Говеди је дајено од жетог плесњивог кукуруза ал га они нису сасвим појели од жетог је још неколико поревк у јаслама пред воловима било, и они се нису разболели.

Оно је први случај где сам видио тровање животиње са плесњивом ражом, сигурно зато што је ово мали број људи који ове своју домаћу стоку плесњивом ражом хранити.

Као мирвени лекар саветујем сваког да са укварењем — плесњивом — ражом своју стоку не рани, јер је боље бацити неколико кила укварене ране но изгубити коња или вола.

Т. Филиповић.

Моштово, 10. децембра 1891 год.

Још 23 октобра ове год. јавно сам вам да је са пољским радовима услед тадашњег врлог сиег престало. После неколико дана (1. новембра) унаваило се лепо време, најпре је суше огрејало и стопило оно мало снега, суха кошава исушила је земљу, и протворило се оно лађно у сасвим топло време. Одмах је настало пуно орање. Орање је непрестано трајало до 6. децембра, и мало поме да је остало за један дан дана — ражице — орања.

Како је пролетос било рђаво орање, то су велике грудве у II-ој половини октобра, напиниле а од мраза распале се, но том од топлог времена осушиле и орање је било тако угодно како скоро није нико запамтио.

У овој околини за време јесење сејана је само пшеница и раж, и то је тако обавило, да се сејања њива после неколико дана, зазелила као ливада у пролеће.

Орање је престало 5 децембра, јер је преко ноћи између 2 и 6 сп. нес. дуиуо јак ветар југ, за овим север а у одмах кошава тако страшно, да су се дунарови од уже пролазили, и осењују је снег, а и 7. продужио.

Снег је доста велики и време је промењиво. Народ се јако обрадовао што је на св. Николу снег падао и што је облачно време, јер вели: да, то предказује родну пшеничну годину.

Цео месец новембар, био је толико топао, да, ко је за то време убојиште лако, шастрма је се сва покварила.

Данас је нагло клање убојница настало; јер су људи једва чекали да време застуди; с тога што је велика оскудица у житу, па немају људи чиме више да раде, а многа је стока и дорањена.

Цене су осталоме као и пре, али пшеница је на 20 динара, а и њино преко 22 дин. од 100 кнлг. а скачу цене и сточној храни. Свињама и ракији опала је цена. Свињама зато, што су мршаве а трговаца нема, а ракији зато што многи на њало продају, јер је сваки по мало ракије испекао и већ по неку полићчину одвојио и продао за подмирење нужних домаћих потреба.

Дрвима је већа цена, али плаћена се с дана на дан сиче ипше чисти.

Здравље и код људи и код стоке прво је повољно.

1 Крава водила је 19. фебруара на подне а отелила се 26. новембра ове год. у пола један сат пре подне (ноћу). Ова је већег соја. Теле је мушко.

Рад. М. Радосављевић
учитељ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Записник XV. седнице од 16. маја 1891.[1])

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. А. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г.

[1]) Записник овај случајно је у своје време изостао; с тога се сад печата.

А. Живановић, Анта Голубовић, Св. Љ. Гавриловић, Ил. Кремић, М. Миљковић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 64 Председник саопшти да је члан Управног Одбора г. Марко Николић умр'о 6. ов. м. и да је наредио да му се од стране друштва укаже и последња видна пошта полагањем венца. Одбор устајући одаје свом поч. другу и овом приликом заслужену пошту, и одлучи да се одобри издатак у 55 дин. учињен приликом погреба г. Марка.

Бр... Референт за књижевни рад друштва г. Ал. Љ. Поповић реферише да је редов члан друштва г. П. Стојадиновић израдио и одштампао књижицу „Вински лекар" и нуди друштву да му откупи 150 комада по 50 п. комад. — Одбор одлучи да се књижица ова пошље на оцену друштв. редов. члару г. Мити Петровићу проф. у Сомбор, па ће се према оцени и донети решење.

Бр. 65 За тим дође депутација Тимоч. Кола Јахача „Кнез Михаила" и изјави од стране Кола Друштву захвалност на пажњи и потпори коју је указивало и чинило до сада Колима Јахача и молбу да им па и њему и у будуће буде наклоно, а за тим и позив Кола на утакмице које приређује 21. ов. м. у Зајечару. — Председник г. Милојевић изјави депутацији, како друштва сматра да је рад његов и Кола Јахача до некле заједнички и да ће оно и у будуће као и до сада помагати Кола Јахача колико год буде могло према својим средствима, и најзад благодари Колу на пажњи и позиву. За тим позва одбор да у погледу позива на утакмице донесе своју одлуку, и одбор реши: да се изашљу г. г. Вучко Богдановић и Свет. Гавриловић чланови управе на утакмице које Тимочко Коло приређује 21. ов. м. у Зајечару, да на истима представљају и заступају друштво, с тим да им се правна трошак по усвојеној норми за изашиљање изасланика.

Бр. 66 Прочита се писмо г. К. Јовановића архитекте из Беча, којим изјављује своје задовољство што је Одбор друштва задовољно његовом композицијом друштвене повеље. — Одбор прими к знању, благодарећи г. Јовановићу и овом приликом.

Бр. 67 Уредник Пољопривредног календара за 1892. годину подноси одбору нацрт за овај календар, по коме би се цео календар састојао из 8 одљака, и то:

I. Календарски део са месечним радовима;

II. Чланци

III. Белешке

IV. Пољопривредни заводи

V. Таблице

VI. Српско пољопривредно друштво и његове подружине са шематизмом друштвених чланова.

VII. Српске пољопривредне књиге и новине

VIII. Цене пољопривредних справа.

Чланци да буду, по могућству, ови:

1) Обрађивање земље — орање, дрљање и ваљање (са сликама);

2) О поступању с ђубретом на њиви;

3) Гајење сточне репе и њена употреба (са сликама),

4) О присађивању воћа (са сликама);

5) О поступању с вином у подруму;

6) Одгајивање ждребади;

7) Коју сорту кокошију треба наши пољопривредници да пате?

8) Гроница

9) Шуга на домаћим животињама (са сликама);

10) О нези мале деце;

11) Приповетка (с пољопривредном тенденцијом).

Формат календара за 1892 годину да буде онакав као што је и за 1891 годину.

Чланци и календарски део да се штампају цицером, а остало крупним и ситним гармондом.

За чланке да се отвори стечај и објави преко друштвеног органа „Тежака."

У колико примерака да се календар печата имаће да се реши доцније.

Одбор прими овај нацрт, овлашћујући уредника да мимо предложених радова може да прими и који други рад који би био подесан за календар.

Чланци да се награде са 80—100 дин. а белешке са 60 до 80 дин. — све од печатаног табака.

Записник XVI седнице од 12. октобра 1891.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, одборници г. г. А. Живановић, Живко Шокорац, Јак. А. Марковић, Анто Голубовић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 68. Прочиташе се оцене рецензената на три послата рада за расписану поуку „Гајење биљака за исхрану стоке" за друштвену популарну библиотеку, по којима оба рецензента препоручују да се усвоји и печата поука писца под знаком „$\sqrt{H}$", а по једном рецензенту да се и поука од „Семберинца" може печатати као подлистак у „Тежаку", најзад, да се трећи рад не може да употреби. — Одбор усвајајући оцене г. г. рецензената, одлучи: 1) да се за друштвену популарну библиотеку усвоји и печата у 3000 примерака поука „Гајење биљака за исхрану стоке" од писца под знаком „$\sqrt{H}$" Рукопис „Семберинца" да се печата у подлиску „Тежака" ако писац на то пристане. Трећи рад да се врати писцу као неупотребљив.

За тим се отворише писма писаца из којих се виде, да је писац поуке под знаком „$\sqrt{H}$" г. Душан М. Спасић секретар срп. пољ. друштва, а писац поуке „Семберинац" — г. Радован С. Кнежевић свештеник таковски.

2) Рецензентима се одређује награда по 30 динара.

Бр. 69. Прочита се молба подеконома на друштв. добру г. Р. Вулчевића да му се плата повиси на 80 дин. месечно. — и мишљење управитеља добра по коме не би требало уважити молбу молитеља. Одбор одлучи: не може се г. Ристи повисити плата; а ако не би хтео и даље да остане у служби под истим условима под којима је и до сад био, као што у својој молби условљава, — овлашћује се Управитељ добра да прими другог подеконома под истим условима, а од младића који су са добрим успехом свршили ратарницу у Краљеву.

Бр. 70. Прочита се рецензија г. Ал. Љ. Поповића друштв. члана дело „Производња, хранење и нега говеда", које му је послато као трећем рецензенту, пошто се прва два рецензента нису слагала у оцени, — по којој дело треба печатати у „Тежаку" и одштампати га у засебне књиге, пошто је писац пристао да учини извесне измене у делу, а по примедбама његовим. — Одбор одлучи: 1) да се дело печата у „Тежаку" и одштампа засебно, а писац хоноришe од печатаног табака у „Тежаку."

2) Да се рецензентима да у име награде по 30 динара.

Бр. 71. Прочита се писмо г. Др. Милована Спасића друштвеног редов. члана, оснивача и многогодишњег председника, којим, одзивајући се жељи друштва да има слике свију својих председника, спроводи друштву своју слику у фином оквиру. — Одбор с благодарношћу прими ово к знању, с тим, да се слика уведе у инвентар.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: ДУШАН М. СПАСИЋ